EVTYCI AVGVSTINI NIPHI PHILOTHEI Sueſſani in librũ DESTRVCTIO DESTRVCTIONVM Auerrois Cõmentarij, quos adhibita omni lucerna nitidos, & à quacunq; macula ieiunos comperies. Eiuſdem Auguſtini Codicillus de Senſu agente.

IN·DOMINO CONFIDO.
IACOBVS GIVNTA.

LVGD. APVD IACOBVM GIVNCTAM.
M D. XLII.

AVGVSTINI NIPHI Suessani in Auerrois Destructio destructionũ librum Commentarij.

PROLOGVS.

AIT Auerrois. Cũ in cũctis rebus ab intellectuali virtute desiderãdis naturaliter & pręcipue charior, & dulcior: ac dilectior sit veritas: tenemur igitur eam semper attente & feruide vt efficaci⁹ meditari potest obtinere: suosq; hostes eam pariter litigãtes se vere percipi: ac ei obijciẽtes cum varijs dispendijs ipsam seducere: pertractantesq; visceribus ardentibus interimere conamur: itaq; veritas vbiq; inter omnia obstacula vigeat & preualeat. Vnde nos à diuturno pristino tempore in pelaginem philosophorum freti nauigantes cum voluminum peripatheticorum nauibus: ibidem laquea ac retia iactantes: venando: indeq; cum hamis separati animi pisces præfati talassi vehentes: ad manus nostras quidam liber Alga. attributus peruenit: cuius destructio philosophorum titulus est: de quo libro ab eodem Alga. editum fuisse non est ambigendum: ipse enim in principio & fine cuiusdam sui libri: philosophorum intentio nuncupati: prædictum promiserat librum compilare. Et est notandum: quod dictus liber de quo tractaturi sumus: multos in corda hominum seruat errores: in cerebroq; plurimorum sapientum infinita posuit dubia periculosa: prout dictus Alga. notus est summus philosophus: & de maioribus tenetur philosophis. Est & manifestum quod fama multorum præcessorum in sufficientia causa plurium posteriorum stat errãdi. Tandem dicimus: quod hic liber multos subtiles atq; nobiles modernorum admirari facit sepissime: maxime: quod dictus Algazel est summus philosophus notus. & in philosophia eximia construxit volumina: in quibus sapiẽtum opiniones clarius quam deberet & diffusius ostendit.

Deinde excitatus est hunc librum texere: in quo & stipites totius sapientiæ promittit euellere: turres & castra veritatis meditatus est irruere: itaq; philosophia ratione huius libri

periculata abominationi extitit deinde.

Sed cum tales nobiles semper excusandi sint: dicimus quod hoc dicto homini accidit forte vna dictarum causarum: aut ex aliquo morbo perturbatus fuit intellectu: aut forte suspectus erronicæ prauitatis inter legales sui tēporis præextiterat. Legales nāq; inimici reperiūtur philosophorum: & ipse aliquo modo noluit ipsorum pati inimicitiam.

Demum dicimus quod qualitercūq; sit dictus liber venenū magis quam cibus debet reputari. Nos igitur liuorem persecutorum nostræ matris charissimæ philosophiæ gerentes: verba dicti libri vt diligenter potuimus speculati sumus gracile: nosq; insudauimus vitia ipsius ac sophismata eminenter patefacere: ac eis: vt sufficientius præualuimus obijcere: licet in pluribus satis sit difficile nimia argumentatorum profunditate & obscuritate locorum sophisticationis. Et facimus cunctis notū: quod de prædicto libro illud ad quod veracior apparet præsertim sumpsimus & disputauimus: prout periculosius est: & debilia diuisimus verba huius libri in paruula capitula: vt facilius suos errores valeamus redarguere: & expresse præposita magis ardua inter cætera disputare capimus. Et ideo dicim⁹ quod Algazel altercauit cū philosophis in isto libro magis in metaphysicis: & in aliquibus naturalibus.

In prima verō parte disputauit in .xiiij. præpositis.

Quorū primū hoc est, videlicet, vtrum mundus sit ab æterno.

Secundum: vtrum mundus sit sempiternus in futuro.

Tertium disputat id quod dicunt philosophi, videlicet, quod mundus sit effectus dei.

Quartum ostendit sapientum debilitatem in eo quod dicunt mundum agentem habere.

Quintum ostēdit habere philosophos debilitatem in eo quod putauit probauisse dei vnitatem.

Sextum ostendit eorum errores super dei scientiam.

Septimum cassat id quod dicunt, videlicet, quod ipse deus nō communicat cum aliquo in genere: neq; ab eodem differt in differentia.

Octauum ostendit ipsorum debilitatem in eo quod putāt eum esse simplicem absq; aliqua quiditate.

Nonum ostendit debilitatem eorum in eo qđ opinātur deum non esse corpus neq; corporeum.

Decimum

Decimũ ostendit debilitatẽ eorũ in eo qđ meditanť ꝓbauisse, videlicet, quod deus sciat genera & species modo vniuersali.

Vndecimum ostendit errores eorum in eo quod dicunt, scilicet, quod deus tantum seipsum sciat.

Duodecimum cassat opiniones ipsorum in eo quod dicunt, vi delicet, quod deus particularia ignorat.

Tertiũdecimum ostendit ipsorum errores in eo quod opinan tur, videlicet, quod cæli sint animati: & deo glorioso obediẽ tes contemplando.

Quartumdecimum ostendit illorum errores: in eo quod dicũt quod motor orbium propriam habet voluntatem erga quæ dam desiderata separata.

Hæc sunt præsupposita metaphysicalia de quibus Alg. in pri ma huius libri parte disputauit cum philosophis.

Deinde verò in secũda parte disputauit: & altercauit cũ sapiẽti bus in quibusdã naturalibus præpositis sub duabus disputa tionibus contentis: vt in suo loco videbitur.

Ostenso igitur hoc præambulo deinceps primam disputatio nem primæ partis incipiemus.

Explicit prologus Auerrois.

Augustini Niphi Suessani philosophi clarissimi in Destructiones de structionum Auerrois contra Algazelem: expositio.

Dixit Plato in Thimeo omnes quippe mẽtis quo quomodo compotes operis cuiusli bet vel magni: vel parui principio inuocare deum solẽt: deos ergo omnes deasq́ precamur: imprimis quidem: vt ea dicanť a nobis quæ illis placeãt. deinde vt nobis ipsis consternus: quãtum ad deos attinet: sic nobis oratum sit. hæc Plato. Inuocatis ergo dijs & humiliter exoratis circa expositionem huius libri. Primo proponam intẽtionem meam. Se cundo procemium Auer. exponam: & per consequens residuum libri.

In principio cuiuslibet operis inuocandus est deus.

Quantum ad primũ quia cura & solertia illius ingeniosi phi losophi Hieronymi Bernardi Patricij Veneti ad manus meas liber hic qui destructio destructionum inscribitur Auer. ve nit. & vidi quod hic liber plenus erat vtilitate: vt potui colligere: roga tus immo coactus ab illius viri excellentia: dico quod intentio mea est glosare hunc librum. Et quia hic liber est multum difficilis: vt ap paret: tum ex mala translatione: tum ex verbis & sententijs arduis hic contentis. ideo nolebam scribere: quia vero scio quod non tan tum his qui veritatem dixerunt sunt habendæ gratiæ: vt dicit Aristo. sed his etiam qui sunt principium inuestigationis eius: opus istud non recusaui. Scio bene quod posteriores videntes istam expositionem eam accusabunt. Sed quid curo maliuolorum latratus? & quidam ex ponẽt aliter hunc librum: & quid curabo de verbis cęcorũ de coloribus

Quare motus fuit hũc librũ edere.

inscriptis? Mouet aũt maxime me hunc librũ edere paucitas philosophorũ in hoc tpe. hoc em̃ meo tẽpore nõ video philosophos. Et illi pauci sunt multũ molesti & in paruo precio: & quasi a populis habenť tãꝗ indigni amicitiæ & cõsortij humani. Causæ aũt hu9 paucitatis sunt dictæ ab Auer. in locis ei9. Vt ergo in hoc lib. appareãt aliqua fundamẽta philosophorũ curaui exponere hũc. Causa autẽ editionis meę potissima & maxima est: quoniã hic liber continet multas quæstiones cõtra nos christianos. vt ergo videatur ꝙ philosophorũ rationes sunt debilis efficaciæ cõtra nos: ideo exponam illas: & eas in singulis locis conabor soluere fundamẽtis verioribus. Nolui autem probare hunc librum esse Auer. quia manifeste apparet: tum ex verbis eius. 8. phy. commẽ. 3. tum ex modo procedendi & propositionibus suis hic.

Et cum ista sit mea intẽtio: ad secũdũ. s. ad expositionẽ hu9 libri venio. Nec expectes a me diuisiões & subdiuisiones: sed tm̃ colligabo quædã cũ quibusdã: vt ipse facit in libris Ari. Dico ergo ꝙ Auer. primo præmittit ꝓlogũ. deinde ibi. (Ait alg.) ꝓsequiť. In prima parte declarat vtilitatẽ seu necessitatẽ præsentis libri. Et ponit vnũ syllogismũ: cui9 cõclusio est: ꝙ nos naturaliter dispositi debem9 oĩ conatu defendere veritatẽ: & syllogismus sic cõponiť. id qd' ab intellectu est appetibile & desiderabile in sustẽtatiõe illi9 debem9 apponere oẽm conatũ: & omne studiũ. sed veritas est appetibilis & desiderabilis: ergo sequiť cõclusio iã dicta. hu9 ergo syllogismi ponit primo minorẽ. d. Cũ in cunctis rebus ab intellectuali veritate desiderandis naturaliter & præcipue charior: dulcior: & dilectior sit veritas: deinde ponit cõclusionẽ. d. tenemur igiť eã semper attente & feruide: vt efficaci9 meditari põt: obtinere vult. d. defendereꝗ pro & suos hostes prauiter litigantes se vere percipi, id est in eo quod vere se percipiunt esse litigantes: ac ei obijcientes cum varijs stipendijs, id est studijs ipsam seducere pertractantesꝗ conamur interimere visceribus ardentibus: vult dicere magno calore & feruentia. itaꝗ vult dicere ad hoc: vt veritas vbiꝗ inter omnia obstacula vigeat & præualeat: ecce igitur intentionem & causam intentionis in generali. Deinde introducit modum quomodo inuenit librum Algazelis. d. Vnde nos a diuturno pristino tempore nauigantes in pelaginẽ philosophorum freti cum nauibus voluminum: vult dicere librorum peripatheticorum ibidemꝗ laquea ac retia iactantes venando: indeꝗ cũ hamis separati animi, id est cum discreto cogitamine pisces vehentes præfati talassi. vult dicere prædicti maris: ad manus nostras quidam liber Aga. attributus peruenit: cuius destructio philosophorum titulus est: & confirmat id esse Alg. dicẽs de quo libro ab eodem Alga. editũ fuisse non est ambigendum. ipse in principio & fine cuiusdam libri qui vocatur intentio philosophorũ, promiserat librum prædictum compilare. Deinde declarat naturam huius libri dicẽs, Et est notandũ ꝙ dictus liber de quo tractaturi sumus multos in corde hominum seruat errores: in cerebroꝗ multorum sapientum infinita posuit dubia periculosa. & dat causam, dicit prout, id est quoniam dictus Alga. notus est summus philosophus: & de maioribus tenetur philosophis: & est manifestum ꝙ fama multorum præcessorum in sufficientia, id est in summo: magna est causa errandi plurimum posteriorũ. Deinde ponit id quod facit lib. hic: dicens,

Oĩ conatu tuẽda est veritas.

Modus quo hũc librum inuenit.

Certificatio hũc librum fuisse Alga.

Natura libri.

dicens. Tandē dicimus quod hic liber multos subtiles atq; nobiles modernorū admirari facit sæpissime: maxime quia dictus Alga. est summus philosophus notus & in philosophia cōstruxit eximia volumina: in quibus sapientū opiniones clarius quā deberet & diffusius ostēdit: deinde excitatus est hunc librum texere: in quo stipites totius philosophiæ promittit euellere: turres & castra veritatis meditatus est irruere: itaq; philosophia ratione huius libri periculata abominationi extitit deinde, id est, retro. Deinde excusat Alga. & dat causam dicēs, Sed cum tales nobiles: vult dicere qualis est Alga. semper excusandi sint, dicimus qd' hoc dicto homini accidit forte vna dictarum causarū: aut quia ex aliquo morbo perturbatus fuit intellectu: aut forte suspectus erronicæ prauitatis inter legales sui tēporis præextiterat: vult dicere se excusauit in hoc libro legales nāq; inimici reperiūtur philosophorū: & ipse aliquo modo noluit pati inimicitiā. Debes scire qd' ipse Auer. appellat theologos multis nominibus: scilicet quādoq; loquētes: quādoq; legales: quādoq; sophistas: quādoq; credētes: dicūtur quoq; legales: eo quia leges prophetarum sequūtur: & nō ratiōes philosophorū: & ista appellatio est satis hosta: quādoq; loquētes: & ideo dicūtur sic: quia loquuntur res & rationibus nō probāt: & iterum est appellatio honesta: vt puto: quandoq; sophistæ: eo quia negant principia philosophorū: & ex cōtrarijs principiorū faciunt conclusiones: & est appellatio vituperanda: quādoq; credentes: & ratio est manifesta: tribus ergo modis nominat eos: & ego hic sequēdo modū loquendi eius illis tribus modis nominabo: quarto autē modo cū sit vituperandū nō nominabo. Deinde cōcludit naturā huius libri dicēs Demū dicimus quod qualitercūq; sit venenū magis quā cibus debet reputari: deinde ponit ordinē quē vult tenere in hoc libro dicendo causam quare cōposuit hūc dicēs. Nos igitur liuorē persecutorū nostræ matris charissimæ philosophiæ gerentes, id est, narrantes fideliter verba dicti libri: vt diligēter potuimus nos speculati sumus gracile, id est, subtiliter: insudauimusq; vitia ipsius atq; sophismata eminēter patefacere ac eis: vt sufficientius præualuimus obijcere. Deinde excusat se dicēs, licet in pluribus satis sit difficile nimia argumentorum profunditate & obscuritate locorū sophisticationis: vult dicere satisfacere. Deinde complet ordinē dicēs. Et facimus cunctis notū: quod de prędicto libro illud ad quod scilicet liber hic veracior apparet præsertim, id est, solum sumpsimus & disputauimus prout periculosius est: & debilia dimisimus. Verba huius libri nos cepimus, id est, locauimus in parua capitula: vt facilius suos errores valeamus redarguere: & expresse præposita: vult dicere dubia magis ardua inter cætera disputare. Deinde ponit diuisionem libri in duas secundum quod Alga. fecit: quoniam fecit. 14. quæstiones in metaphysi. & duas in naturalibus: & ponit numerum: & sermo eius est manifestus per se.

Excusatio pro Alga. — *Quot nominibus appellantur theologi.* — *Ordo seruādus.* — *Excusatio.* — *Manifestatio.* — *Diuisio libri.*

Sed circa hoc procemium debes scire quod Auerrois duas in hoc procemio innuit intentiones: vna vt philosophus artificiosus: alio modo vt moralis quidem: quoniam tria fecit: quorum primum est reddere lectores beniuolos: secundum attentos: tertium dociles: hæ enim sunt conditiones procemij: vt moralis; vt Aristoteles dicit in rhetoricis; fecit quidem eos beniuolos de

Duplex intentio.

In proemio 7. premittenda sunt.

los declarādo istius libri vtilitatē:quæ quāta sit iam manifestū est ex dictis. Fecit eos attentos exponendo istius difficultatē:& satis apparet quāta sit ex dictis. Fecit eos dociles aliqualiter ponendo ordinē dicendorū: & sic istud procœmium rhetorice & moraliter est factū:est etiam factum naturaliter seu logice:quia in procœmio libri debemus. 7. præmittere: vt Auer. dixit in physicis:scilicet intentionē, & hoc fecit Auer. quoniā declarauit suā intentionē in hac libri descriptione. Vtilitatē & iam tibi apparet hoc. Ordinē:& licet nō satis aperte hoc fecerit:tamen adhuc ex verbis suis apparet. Hic enim liber est primus:quia de rebus metaphysicis abstractis tractat vt scis. Proportionē:& hoc etiam iam potes ex verbis istius libri habere:quoniā proportio huius libri est:sicut metaphysice ad alios scientiæ naturalis. Viam doctrinę:quod etiā habere potes: eo quia cum liber hic metaphysicus sit illis met vijs procedimus : sicut & in metaphysica:nomen libri, & iam apparet hic totum hoc:& nomē auctoris:& hoc est manifestum etiam:ideo vere artificialiter hoc procœmiū est factum & moraliter & logice.

Prima quæstio.

Quaero hic vnā quæstionē breuem:quoniā Auer. ait quod intellectuali virtuti veritas est chara & dulcis & appetibilis verū hoc sit verū:& videtur quod nō:quoniā multi fugiunt verū:vt apparet. Circa istam dubitationem dicendū veritas est intellectui appetibilis: qd' quatuor vijs declarari potest. Prima sumitur eo quia est obiectū intellectus: vnde videmus omnes potentias cognitiuas valde in suis proprijs obiectis delectari:& in eis quietari: propter quod fugiunt obiecta extranea:& per se amant naturaliter obiecta propria:quia igitur verū est obiectū intellectus:vel saltē ratio obiecti intellectus:vt dictū est in libro de anima:scimus quod veritas est valde intellectui delectabilis.

Quatuor vijs declaratur veritatē intellectui appetibilē esse.

Secūda via.

Secunda via sumitur ex concomitantia veritatis cū ipso intellectu: videmus enim quod falsum est nō ens:& res quāto plus de veritate habet, tanto plus de ente & essentia:& propter quod secūdo meta. vt ibidē cō men. 4. Auer. declarat prima principia oportet esse verissima:immo videmus aliqua vera ita appropinquari intellectui:quod statim lumine intellectus ei fiunt cōformia:vt sunt prima principia:vt dicit Auer. secundo meta. commen. primo. Ex his concluditur quod intellectus valde delectatur in veritate:quoniā veritas est ei similis:& res plus in suo simili delectatur quā in suo extraneo:vt scis.

Intellect⁹ in veritate delectatur.

Tertia via sumitur eo quia per ipsam primo principio immateriali appropinquat:dictum est in nono met. cō. 22. quod in substantijs immaterialibus non est nisi verū: quia carent materia:quia igitur naturale desideriū est appropinquari primo principio & melius intellectus appropinquat appetendo verum: ideo sicut ei naturale est appetere assimilari primo:ita naturale est appetere veritatem mediante qua plus naturaliter appropinquat.

Tertia via ī substātijs separatis non est nisi verū quia carent materia.

Quarta via.

Quarta via est: quia per veritatē intellectus fit quodāmodo omnia:quoniā veritas rei est quodāmodo ipsa res:& ideo qd' appetit plus de veritate: plus appetit fieri res ipsas quibus cōiungitur mediāte veritate:& quia naturaliter intellectus appetit fieri res quātū potest:ideo naturaliter appetit vniri veritati mediāte qua fit quodāmodo omnes res. Ex his sequitur quod veritas naturaliter & pręcipue est charior:dulcior: & delectabilior ipsi intellectui cūctis rebus desiderandis. Est quidē chara:quoniā intellectus cum sit sen

Nihil cari⁹ intellectui ꝙ veritas.

sibus

ßbus inuolutus:& eis continuatus cum difficultate ad veritatē pertin/git:quod autem est difficilis inuentionis carū habetur. Dulcior quidem: quoniā licet dulcedo a gustu percipiatur:intellectus cum sit virtus mul/to nobilior omnibus sensibus in virtute sua aliquo modo cōtinet ope/rationē sensuum:ideo aliquo modo dulcedinē participat: quoniā sicut gustus tūc dulcedinem participat quando obiectū prosequitur:ita quia intellectus veritatē prosequitur:dicitur quod veritas est ei dulcis. Dele/ctabilis vero quoniā sibi propriū obiectum conueniens ei:per ipsamq; primo principio & rebus vniuersaliter: propter quod veritas est intel/lectui delectabilis. Veritas ergo est chara dulcis & delectabilis intelle/ctui propter causas dictas. Ad argumentum dicendum quod licet mul ti appetitu voluntario corrupto veritatem fugiant:non tamen appetitu naturali & volūtario recto:vt dicitur enim tertio ethico.capitulo quin/to ,multa innaturalia potest voluntas appetere & impossibilia.

Solutio.

Prima disputatio Algazelis cum sapientibus in prima huius libri par te tractat. Vtrum mundus sit ab æterno:an non.

DVBIVM PRIMVM

DIT Alga. id quod primo inuestigandum est de philosophorū opinionibus circa an tiquitatē seu nouitatem mundi dirigitur. Vnde dicimus:quod fortior eorū proba/tionū super dicto proposito hæc est:pro/cedere innouatū ab antiquo absolute im/possibile est. Si nos enim ponemus quod dam antiquū quod mundus ab eo proces sus nō fuisset:& postea ab eodē antiquo tēpore mūdus proces/sus vel productus fuit. Dicimus quod mundus non produceba tur ab ipso antiquo:nisi vel quia carebat inclinante eū ad esse producente:vnde si mūdus possibilis erat omnino produci ab eo antiquo antequā ad actū egressus fuisset non euaderet quin in sua productione innouatū sit quoddam inclinās producens eū ad esse:aut verò si nō oporteret quod mūdus adhuc remane ret in sua possibilitate:& sicut antequā productus esset. Si pri/mo modo adhuc petēdū est de illo inclināte:quare magis incli nauit mundū ad esse quā ante:nulla causa ad hoc imaginari po test nisi altera duarū:aut quia inuidet:aut quia non potest pro tunc:sed nullū istorū est ponendū in deo: igitur &c. Vnde aut hoc ꝑcedit ad infinitū:quod est falsum:aut perueniet ad quod/dā inclinās ipsius esse ab ęterno:& si sic:ergo mūdus est ab ęter no. Hæc est sentētia philosophorū: de qua respōdēdū est ꝙ hic nō reperit possibilitas in agēte:neq; in patiēte:licet in rebus ar tificialibus & naturalibus precedat agens & patiēs ante ipsorū

effectus:eo quod causatur ab alijs ea precedētibus in tēpore: processus vero mūdi modo supradicto nō sic se habet:videlicet ꝙ ibi nō debet attribui possibilitas agēti:neqꝫ patiēti. Possibilitas nāqꝫ patiētis hic esse nequit:quia hic nullū est subiectū. Et possibilitas quæ est quædā virtus est in subiecto:nec hic est possibilitas in agēte:quia in prædicta productione nullū est dare agēs nisi deū.Et cū possibilitas sit quædā potētia & deus bene dictus est:sicut essentia totaliter actualis & simplicissima:non debet ergo de quadā possibilitate denominari,& ideo dicim⁹ quod productio mūdi à deo nō est mutio in eo:neqꝫ exitus de potētia ad actū:immo quidā motus potentiæ diuinæ qui à nobis ignoratur.Et propter hoc dicimus quod nō est comparandum inter opera diuina:& alia opera naturalia.

Finito prologo:vult modo prosequi de propositis quæstionibus:& primo de prima:scilicet an mūdus sit ab æterno an non:& ratio ordinis est:quoniā hæc quæstio est quasi fundamētū omniū aliarū:vt apparebit:& est cōmunissima propter ꝙ debet esse prior:& quia vt dicitur in principio tertij meta.quæstio debet habere dubitationes primo:& post earū solutiōes propter causas ibidē dictas:& etiā quia disputatio exigit duo vt dicit primo physic.cō.23.scilicet arguere cōtra fundamenta alicuius opinionis:& soluere illa:ideo Auer.primo inducit sententiam Alg.per modū quæstiōis:secūdo loco soluit illas sigillatim. Sed dubitat:quoniā ait Auer.3.meta.cō.primo.qđ dubitationes metaphysicales debent poni omnes insimul:& post debet fieri liber specialis solutionū quæstionū:vt fecit Arist.qui fecit tertiū meta.vbi mouet omnes quæstiōes:& in residuis libris soluit illas. Dicēdū qđ Auer.fecit hoc primo more Nicolai:secūdo vt sentētia Alg.melius intelligatur:quoniā litera diuisa est clarius intellecta. In isto ergo dubio ponit primo intētionē Alg.dicēs id qđ primo inuestigādū est de philosophorū opinionibus:dirigitur circa antiquitatē & nouitatē mūdi.Deinde adducit rationes philosophorū. Et prima sic cōponitur:nullū nouū ꝓcedit ab antiquo sempiterno. Sed mūdus procedit ab antiquo & æterno:scilicet deo:ergo in tertio modo secūdæ figuræ mūdus nō est nouus huius syllogismi minor non ponitur in litera:quoniā in disputatiōe tertia dicetur declaratio illius:maior ponitur cū dicit:vnde dicimus qđ fortior eorū probationū siue probatiōibus supradicto proposito hæc est:procedere innouatū ab antiquo absolute impossibile est:hæc est maior seu virtus eius.Deinde ponit eius declarationē:& hæc declaratio sic ordinatur: si est aliquod nouū factū ab æterno.V.g.mūdus qui fit a deo æterno:hoc nō potest esse nisi vel quia carebat aliquo inclināte id æternū siue mundū:vel quia nullū erat inclinans.Sed vterqꝫ modus est impossibilis:ergo maior est manifesta:primo ergo tāgit primū modū dicēs(si nos em ponemus quoddā antiquū quod mūdus ab eo processus vel productus nō fuit:& postea ab eodē antiquo mūdus tēpore(.i.ī tpe processus seu product⁹ fuit:dicimus ꝙ mūdus nō producebatur ab ipso antiquo:nisi vel quia carebat inclinante eum ad

Disputatio duo requirit.

Dubitatio.

Solutio.

Prima ratio probās mūdum ęternū esse.

Declaratio.

esse productũ.)Deinde probat rationabilitatẽ huius mẽbri.d.(vnde dicimus ꝙ si mundus possibilis erat oĩno produci ab eo antiquo: antequã ad actum egressus fuisset: nõ euaderet quin in sua productione innouatum sit quoddam inclinans: producens eũ ad esse.)Deinde ponit secundum membrũ & destruit id.d.(aut vero si nõ oporteret ꝙ mundus adhuc remaneret in sua possibilitate: sicut antequã productus esset.)vt dicã post.Deinde destruit primũ membrũ.d.(si primo modo adhuc petendũ est de illo inclinante: quia magis inclinauit mũdum ad esse.)vult dicere pro tunc quã ante.(nulla enim causa adhuc imaginari potest: nisi altera duarũ: vel quia inuidet: aut quia non potuit pro tunc: sed nullũ istorum est ponendũ in deo.)deinde prosequitur ratiõẽ dicit(vnde.)vult dicere si ponatur id inclinãs.(aut hoc procedit ad infinitũ: quod est falsum: aut perueniet ad quoddã inclinãs ipsius esse ab æterno: & si sic, ergo mundus est ab æterno.)quoniã sup.id inclinãs seipso mundum produceret.Deinde Alga. incepit destruere hoc argumentũ: & primo supponit hoc argumẽtum esse philosophorũ dicẽs(& hæc est sententia philosophorũ:) vult dicere Arist.in.8.phy.maxime tex.cõ.7.& inde. Deinde incepit debilitare illam ratiõẽ dicẽs(de qua respõdendũ est: ꝙ hic nõ est possibilitas in agente: neq; in patiente.)vult dicere in productione mundi nõ procedit potentia agentis: nec potentia passi.(licet in rebus artificialibus & naturalibus præcedat agens & patiens ante ipsorum effectus.)vult dicere: ꝙ ante rerũ productiõẽ tã naturaliter quã artificialiter potentia agentis: & potentia patientis præcedũt. Cuius rationẽ dicit.(eo ꝙ causatur ab alijs ea præcedentibus in tẽpore.)vult dicere: quia concurrunt dispositiõẽs tẽporaliter disponẽtẽs.(processus vero mundi modo supradicto non sic se habet, videlicet, quia ibi nõ debet attribui possibilitas agẽti: neq; patienti. Hoc probat Auer.duabus rationibus: quarũ prima sic cõponitur: oĩs possibilitas est in subiecto: actio dei nõ est in subiecto, ergo nõ est hęc possibilitas. Vel sic, oĩs possibilitas habet fieri circa aliquod subiectũ. virt⁹ dei nõ habet fieri circa aliqđ subiectũ. ergo virt⁹ dei nõ est potitas vel forma ipsi⁹: vt placet.primo ergo accipit conclusionẽ.d.(potitas nãq; patiẽtis hic esse neqt.)Deinde accepit minorẽ. d.(hic nullũ est subiectũ.)vult dicere ꝙ virtus dei nõ habet aliqđ ꝓ subiecto: vel nõ circa aliqđ subiectũ.deinde accepit maiorẽ. d.(& possibilitas quæ est quædã virt⁹ est in subiecto.)Et cũ probauit ꝙ possibilitas nõ est ex parte passi: probat ꝙ nõ sit ex parte agentis: & syllogismus est per locũ a maiori sic.si hic esset aliqua possibilitas ex parte agẽtis illa esset in deo vel esset ipse deus.Sed nõ est de⁹: vel in deo: ergo vt prius. minor declaratur: qm̃ nulla potẽtia est essentia.possibilitas est potẽtia: ergo possibilitas nõ est essentia. Tunc sequitur.nulla potẽtia est essentia: & de⁹ est essentia: ergo deus nõ est potẽtia.nec in eo est potẽtia. Huius ergo syllogismi accipit primo cõclusionẽ.d.(nec hic est possibilitas in agẽte.)hic est cõclusio. Tũc accipit antecedẽs.d.(quia in prædicta ꝓductione nullũ est dare agens nisi deum.)vult dicere: ꝙ si esset aliquod agens: id esset deus. deinde accepit probationem minoris: quæ est destructio consequentis: & primo minorem. d.(& cũ possibilitas sit quædã potẽtia.)deinde accipit minorẽ vltimi syllogismi: & dicit(& de⁹ benedict⁹ est: sicut essentiã totaliter actualis & simplicissima.)deinde ponit conclusionem dicẽs

Licet in rebus natura- lib⁹ & artifi- cialib⁹ ꝓcedat potentia agẽtis & passi: non tñ sic i ꝓductiõe mundi. Actio dei nõ est possibilitas.

Possibilitas quum sit potẽtia: nõ est essentia.

(nõ debet ergo de qdã posſibilitate denoĩari.) Hic ergo intellexit tres ſyllos.quorũ prim⁹ fuit hypothetic⁹ p locũ a maiori: & poſuit antecedẽs & cõſequẽs:& tacuit deſtructiõ ẽ cõſequẽtis quæ erat velut minor. ſecũd⁹ fuit ĩ prima figura in q̃rto priæ & ei⁹ poſuit minorẽ tñ:& tacuit illi⁹ maiorẽ & cõcluſionẽ.terti⁹ fuit in tertio modo ſecũdæ.& illi⁹ ponit minorẽ & cõcluſionẽ:& tacuit maiorẽ:& ſic explanat⁹ eſt hic loc⁹.

His habitis reſpondet ad rõnẽ Ariſt. primo ad maiorẽ:& ait(& ideo dicimus ꝙ productio mũdi a deo nõ eſt mutatio in eo:neqꝫ exit⁹ de potẽtia ad actũ:immo quidã modus potentiæ diuinæ,qui a nobis ignorat. & propter hoc dicimus ꝙ nõ eſt comparandũ inter opera diuina & alia opera naturalia.) Et ipſe tacuit ſolu.ad formã argumenti philoſophorum:quoniã manifeſta eſt: eo quia ipſi credebant actionẽ dei eſſe ſimilem actionibus naturalibus:ideo fecerunt diuiſionem prædictam. Hoc igitur eſt primum dubium Alg.& explanatio illius vt potui.

AVERROIS.

Hos dicimus.ꝙ valde mirandũ eſt de verbis huius hoĩs.ipſe enim poſuit ſe in thalamũ philoſophorũ vt ratiocinat⁹ eſſet cũ eis: cõcedẽs & ſupponẽs eorũ principia & radices:& modo q̃ñ ſibi defecerũt ratiões ſufficiẽtes appodiauit ſe in infimis filorũ aranearũ:& id quod ipſe dicit, videlicet ꝙ hic nulla ſit poſsibilitas in patiẽte:qa nullũ eſt hic ſubiectũ nihil eſt:in hoc eñ eſt tota diſſenſio,videlicet,vtrũ mũdus caruit eſſe in tempore priſtino. tandẽ iſte homo negat id quod philoſophi totaliter negant:& nõ reprobat illud cũ principῃs cõceſsis inter eos. Rurſus id quod poſuit ꝙ hæc nõ ſit poſsibilitas in agente:ſunt verba cęci tangentis parietes: nobis nãqꝫ manifeſtũ eſt ꝙ ſapientes nequiuerũt loqui in aliquo entium tam in naturalibus q̃ in diuinis, niſi præſumant auctoritates à natura quorũdam entiũ comparabiliũ ad ipſum ꝓpoſitũ vt magis fieri poteſt.Et ſi ſic qualiter ergo dicendũ eſt: ꝙ de⁹ produxit mundum poſt puram priuationem,videlicet, de nihilo abſqꝫ aliqua mutatione:niſi ratione quorũdam extrinſecorum mouentium:ſed nullum mouens extrinſecum poni poteſt mũdo remoto:oportuit ergo fuiſſe mutationẽ in ipſo deo:& principium conceſſum ab omnibus eſt:quod nulla res ſeipſam permutare poteſt:oportebit nos ergo de neceſsitate negare mũdi creationẽ ſecundũ quod patet ex iſtis philoſophorũ principῃs.

Immo qđ magis mirandũ eſt poſtq̃ ipſe tñ præconizabat dei ſimplicitatẽ qualiter nõ ſentiuit q̃uo inducebat cũ ſuis verbis abſurdã mutationẽ. Vnde dicimus deniqꝫ ꝙ verba ſua erronea ſunt manifeſte:& nõ exigũt maiorẽ redargutionem.

Postq̄ Auer. adduxit sententiā Alga. in dubio iā dicto: vult cōtradicere ei. & primo obloquif cōtra eū: & admiraf de vtilitate hui⁹ hois & dicit. (dicim⁹ nos: ꝙ valde mirandū est de verbis hui⁹ hoīs) cuius rationē dicit. (Ipse eñ posuit se in thalamo philosophorū vt ratiocinatus esset cū eis concedēs & supponēs eorū principia & radices: & modo qñ sibi defecerūt rationes sufficiētes.) vult dicere cōtra eos. (appodiauit se in infimis filorū aranearū.) deinde accipit id quod dixit declarando esse falsum. & dicit. (& id quod ipse dicit, videlicet, ꝙ hæc nulla sit possibilitas in patiēte: quia nullū est hoc subiectū nihil est.) vult dicere ad ꝓpositū: qm̄ siue hoc concedat siue negef: nihil facit ad rē, quod declarat. d. (in hoc enim est tota dissensio.) vult dicere inter theologos & philosophos, videlicet, vtrū mūdus caruit esse in tp̄e pristino. vult dicere a deo ꝙ in tp̄e certo deus fecit ipsum. & nō ab æterno. modo ad hoc quæsitū ꝓpositio Alga. nihil facit. Præterea arguit secūdo declarādo opinionē Alga. facere ꝓ philosophis. d. (tandē iste homo negat id qd' philosophi totaliter negāt: & nō reprobat id.) qd'. s. ponūt philosophi. (cū principijs concessis inter eos.) Sed hic videt difficultas. qualiter Alga. negat id quod philosophi. Dicendū ꝙ philosophi negāt mundū esse factū in tp̄e nouo, videlicet, in, a, instāti: & nō ante, a, instās: sed volūt mundū ab æterno processisse. Modo hoc idē habet negare Alga. cū suis ꝓpositionib⁹: qm̄ si in primo principio nulla est potētia: quia caret subiecto: & est essentia pura: ergo in eo nō est potētia ad ꝓducendū mundū in, a, instāti post tempus verū vel fictū. cōsequentia apparet ab vniuersali negatiua ad particularē vt dicit secūdo topicorū: & sic alga. cōcedēs id nō destruit mentē philosophorū: sed poti⁹ eā cōfirmat. Deinde declarat ꝙ illa ꝓpositio. s. d. in deo nō est virtus & potētia actiua: est falsa in se. & dicit rursus id qd' posuit. s. ꝙ hic nō sit possibilitas in agēte sunt verba cæci tangentis parietes: vult dicere dom⁹: & nō ea quæ sunt intus, id est sunt verba nō profundantia in fundamentis: & hic declarat. & ratio sic cōponitur: quod inuenit in inferiorib⁹ nobiliori modo & meli⁹ in primo: sed potentia & virtus reperitur in entibus hic: ergo & in supremo. huius syllogismi tangit minorem. d. nobis namq̄ manifestum est: quod sapientes nequierunt loqui in aliquo entiū tam in naturalibus: q̄ in diuinis nisi præsupponant auctoritates: vult dicere potētias a natura quorūdam entiū comparabiliū ad ipsum propositū, id est deū vt magis fieri pōt: & per hoc vult habere minorē. Deinde arguit & tertio declarādo adhuc argumentū philosophorū stare. & syllogism⁹ potest sic cōponi. omne agēs per cognitionē: quod ita tāgit in hoc tp̄e ꝙ nō in alio: vel mutat in phātasia & volūtate: vel nouiter occurrit agēs adiuuans ip̄m pro nūc ꝙ nō ꝓ tūc. Sed deus nō pōt mutari in volūtate & eius phātasia seu cōprehensiōe: nec est aliquod agēs nouū in eius actione concurrēs: ergo in secunda figura deus non potest producere mundū pro vno tēpore ꝙ non pro alio. minor probatur in litera: quoniam aliquod agens poni nō potest aliud a deo mundo non existente: nec deus potest in opinione & voluntate mutare, quia non nisi a se: & modo nihil mutat se. De hoc ergo syllogismo non ponit formaliter nisi probationem minoris: & propositionem Alga. in forma dubitationis. d. & si sic, vult dicere. si est sicut dicit Alga. qualiter ergo dicendum est quod deus produxit mundū post

Dubitatio.
Solutio.

Ratio.
Quod repitē in inferioribus meliori modo reperitur in superioribus.

Syll's ꝓbās deū nō potuisse ꝓducere mundū in vno tēpore ꝙ nō pro alio.

post purã priuationẽ, videlicet, de nihilo absq; aliqua mutatione voluntatis: nisi ratione quorundam extrinsecorum mouentiũ: vult dicere noui ter cõcurrentium. hæc ergo est quasi maior in forma quæstionis: deinde sub inducta minori destruit maiorem: & dicit · sed nullum mouẽs extremũ poni potest medio remoto: oportuit ergo fuisse mutationem in ipso deo: quod destruit. d. (& principium cõcessum ab omnibus est. qđ nulla res seipsam permutare potest.) deinde ponit cõclusionem. d. (oportebit nos ergo de necessitate negare mũdi creationẽ secundũ qđ patet ex istis principijs philosophorũ.) Vltimo correlarie cõcludit errorem Alg. d. (quod magis mirandũ est postquam ipse tantũ preconizabat dei simplicitatem.) vult. d. immobilitatem. (qualiter non sensit quomodo inducebat eũ, scilicet deum ad absurdam mutationẽ.) & hoc iam declarauit Auer. eo quia si nõ potest nouitas mundi reduci ad aliquod agens nouũ: ergo ad dei mutationẽ: vt diximus. Tandem cõcludit errorem eius dicẽs, (vnde dicimus deniq; qđ verba sua erronea sunt manifeste. & nõ exigũe maiorẽ redargutionẽ.) Et debes scire qđ leges hic dãt multas solutiões: & quædam earum sunt posite ab alga. in alijs dubijs: & quædam indigẽt perscrutatione per se: ideo nolo nunc dicere illas. Sed in loco vbi tangẽtur: & in fine quæstionis præsentis.

Aduerte.

ALGA. DVB. ij.

SIT Alga. amplius philosophis dicẽdũ est, qualiter negat mundũ pduci à deo benedicto volũtate sua antiqua inferẽte ei⁹ esse qñ nõ fuit: licet præcesserat eũ priuatio infinita: & incepit ipsi⁹ esse qñ puenit tẽpus ordinatũ antiqua diuina voluntate.

Cũ adduxit Auer. solutionẽ alga. & eã remouit. hic adducit solutionẽ ad argumẽtũ philosophorũ. est eñ virt⁹ argumẽti pipatheticorũ in quarto primæ sic: nullũ innouatũ pcedit ab antiquo æterno. Sed si mũdus fieret: iam esset innouatũ: ergo nõ potest puenire ab æterno immobili cuiusmodi est primũ principiũ: hæc eñ est virtus argumẽti philosophorũ.

Ratio philosophorum.

Solutio rationis.

Ad qđ respõdet: & apud me videtur distinguere maiorẽ: quoniã illa potest duobus modis intelligi: vno modo quod nullũ nouũ ab æterno pcedat voluntate noua. & sic conceditur maior & cõclusio: quoniã manifestũ est qđ mundus nõ prouenit a deo voluntate noua. Secundo modo. voluntate antiqua: & sic non incõuenit nouum fieri ab æterno voluntate antiqua dicit ergo (ait Alga. amplius philosophis dicendũ est: qualiter negetur mundum produci a deo benedicto voluntate antiqua inferẽte eius esse: qñ nõ fuit.) quasi dicat. qđ hoc modo non incõuenit nouum prouenire ab æterno voluntate antiqua inferente esse eius: quãdo nõ est i. post nõ esse: alia litera habet (quãdo fuit) & est corrupta: & debet dicere (quãdo nõ fuit.) vel forte vult dicere quando fuit supple. præconceptũ illum esse pro tempore ordinato a diuina voluntate. (Licet processetat.) hic remouet aliam rationem philosophorum: quorum virtus erat per impossibile. Si mundus sit factus de non esse ad esse per voluntatem antiquã: ergo tẽpore infinito stetit sub priuatione quod reputãt inconueniens. Respõdet qđ hoc nõ est inconueniẽs prout fuit ordinatũ a diuina & antiqua

Ab æterno nõ proueni nouũ volũtate noua, sed bene volũtate antiqua.

Alia ratio philosophorum.

Solutio.

& antiqua volūtate. dicit ergo (licet præcesserat eū priuatio infinita, & incepit ipsius esse qñ peruenit tēpus ordinatū antiqua diuina volūtate.) sup. nullum debet poni inconueniens prout cadit sub antiqua volūtate.

Sed quia sæpe Alga. vtit ly diuina volūtate & noua volūtate oportet vt aliqualiter declarent. Dico ergo ꝙ noua volūtas a est nouus appetitus ex nouo sine precōcepto. vnde & voluntas potest capi pro actu primo, & pro actu quasi secūdo: sic capiat pro actu primo, si volūtas est potētia, vel quasi potētia animæ. qua potest desiderare bonum extra si capitur pro actu secundo: sic est nouus appetitus sequēs nouam cognitionē alicuius boni præcōcepti, qm̄ vt dicitur. 12. met. com. 39. appetitus sequitur cōprehēsionē, sicut vmbra corpus: & si capitur voluntas noua in proposito, per hoc enī ꝙ sor. appetit hodie balneari nō acquirit nouā volūtatem pro actu primo acceptam, qm̄ iam habuit illam, sed bene noua volūtate id appetit quæ est actus secundus, & per hoc scitur quid sit volūtas antiqua seu ęterna. potest enim capi pro actu primo, & sic est vnū attributorū ipsi deo, quasi potentia eius. alio modo potest capi pro actu secūdo, & sic est quidā appetitus sequēs aliquam præordinationem, seu præconceptionem, seu præcognitionem æternam. Verbi gratia. Si sor. per intellectum ordinasset & præconcepisset se balneari hinc ad. x. annos. Si enim veniet decimus annus in quo balneabitur, potest dici id fuisse voluntate antiqua. Est ergo voluntas æterna dei appetitus sequēs præconceptionem eius diuini intellectus, & quia intellectus eius est æternus, & omnia intelligibilia intelligit per se, ideo ordo & præconceptio fuit ab æterno, & non per nouam excitationem. Declaratum est igitur quid sit volūtas noua & quid æterna. debet enim hoc seruari, quoniam multum confert dicendis.

Nō est incōueniēs mundum fuisse sub priuatione tempore infinito, voluntate antiqua, sed esset incōueniēs voluntate noua.

a Quid sit noua voluntas.

Volūtas antiqua quid est.

AVERROIS.

NOS dicimus ꝙ ad hoc respondendum est duobus modis, quorum primus hic est: manifestū est quod electio cuiusdā bone rei absolute semper apud eligentem debet eligi, & quilibet eligens qui sic se habet debet sine dubio cōtinue eligere & diligere ipsum electū, nisi quoddam obstaculum interueniret, aut ꝙ dimitteret eum pro aliquo meliori, & ambo ista hic neganda sunt. ipsi enim deo obstaculum attribuēdum non est, & nullum melius dicta electione hic ponendum est. Ante namꝗ productionem mundi iuxta ipsorum opinionē nihil erat, quod dicamus ꝙ dimisit eam pro meliori, immo quod plus est postquam deus nullum habuit resistens. oportet ergo necessario concedere ꝙ deus semp vna & eadē fuit sua electio, videlicet, illius quod melius est. Rursus si deus eligit priuationē mūdi vsꝗ ad ꝓductionis exordiū, & deinde illa electio cessata est, oportet nos cōcedere necessario hoc fuisse ratione extrinsecorū inducentiū, aut ex quadā suꝑpsi⁹ mutatiōe, & ambo ista superi⁹ reprobata sunt.

Secundum

Secundum verò est hoc. manifestum est quod voluntas est desideratio cuiusdam agentis erga quandam actionem, & qñ fit, cessat sine dubio illa desideratio producta desiderando ad actum. & ista desideratio est actio æqualiter de duobus oppositis dependens. Vnde si poneremus quendam volentem qui vnum duorum oppositorũ ab æterno retineret, remoueremus voluntatis diffinitionem, prout eandem de natura possibilitatis ad necessitatis naturam transferremus. Voluntas namq; infinita de natura necessarium rerum potest reputari. naturales enim res infinitæ in earũ natura nõ continuãt nisi per accidẽs. deficit eñ interdũ, quod in deo bñdicto considerandũ non est.

Cum narrauit responsionẽ Alga. vult nunc reprobare eam, & primo proponit intentionẽ eius dicit. Dicimus nos q̃ ad hoc respondendum est duobus modis, quorum primus hic est. Nunc exequitur de responsione. & primo arguit ex dictis, secũdo ibi. (Secundo vero.) adducit secundã rationẽ nouã. Prima itaq; ratio sic componitur. Omne bonũ eligibile simpliciter, & simpliciter perfectũ ex natura rei existẽs in potestate alicuius agẽtis per electionẽ debet eligi semp & poni in esse. Sed mundũ produci est bonũ eligibile simpliciter, & simpliciter perfectũ ex natura rei consistẽs in potestate primi motoris: ergo semp debuit eligi ab ipso deo qui agit per electionẽ. Maior ꝓsyllogizat in secũda figura sic, qm̃ si non sit, hoc est vel propter aliquod impedimẽtũ, vel ꝓpterea quia præcõcipit maius bonũ quod primo vult ponere in esse. Sed deus nõ potest impediri, nec præuidet aliquod melius ante esse mũdi, qm̃ nihil est, ergo in secũda figura omnino eligetur. huius ergo rationis primo tangit maiorẽ. d. quorũ prim⁹ hic est. manifestũ est q̃ electio cuiusdã boni rei absolute semp apud eligẽtẽ debet eligi, & qlibet eligẽs q sic se habet, debet sine dubio cõtinue eligere & desiderare & diligere ipm̃ electũ, hæc est maior vel ei⁹ virt⁹. deinde ꝓbat hanc. d. nisi quoddã obstaculũ interueniret, aut quia dimittat eũ pro aliquo meliori. hæc est quasi maior pro syllogismi. deinde accipit minorẽ. d. & ambo ista hic negãda sunt, quod ꝓbat. d. (ipsi eñ deo obstaculũ attribuendũ nõ est.) Et hoc quãtum ad primã partẽ. quãtũ ad secũdã ait (& nullũ melius) dicta electione. s. mundi. hic ponẽdũ est nãq; pro quia ante ꝓductionẽ mũdi iuxta ipsorũ opinionẽ nihil erat, nec melius. s. nec ei⁹, ꝓpter qđ dicamus q̃ dimiserit eã scilicet electionẽ pro meliori. s. eligenda. deinde quasi recolligit vim rationis. d. (Immo quod plus est, postquã de⁹ nullũ habuit resistens, oportet necessario ergo cõcedere q̃ semp vna & eadẽ fuit sua electio, videlicet illius quod melius est). s. mũdi. (rursus si deus.) hic arguit secũdo in eodẽ modo primo, & arguit in vi entimematis, cuius antecedẽs ait. (Rursus si deus eligit priuationẽ mũdi), i. nõ esse mundi vsq; ad ꝓductionis exordiũ. i. instans initiãs esse mũdi, & inde post id instãs electio illa. s. illius priuationis fuit cessata, id est, amota ab ipso deo eligente ponit consequens. d. oportet nos concedere necessario hoc fuisse ratione extrinsecorũ inducẽtiũ, id est, impedimentorum, aut ex quadam suijpsius mutatione, Tunc ab opposito consequentis, sed ambo ista reprobata sunt: ergo

ergo antecedēs erit destructū, quod est ꝓpositū. est ergo syllogismus hypotheticus vbi arguit a destructione cōsequentis ad destructionē antecedentis vt vides. (Secūdū vero est hoc.) cōpleto primo modo reprobationis nūc exequit de secūdo quē ꝓposuit. Est ergo virt⁹ huius secūdi modi argumētū ad impossibile sic. Si volūtas primi ab æterno desideravit quare mūdū pro instāti aliquo in infinitū post illā ordinationē, tunc destruet diffinitio volūtatis, quod est impossibile. Ad declarationē consequētiæ primo venat diffinitionē volūtatis. deinde ponit syll'm hypotheticū vt formā. ibi secūda (vnde si poneremus.) Tertio deducit cōsequentiā ibi. (pro eadē.) Quātū ad primū primo ꝓponit quod intēdit. d. (secūdū vero est hoc.) Deinde venat diffinitionē volūtatis & dicit. (manifestū est ꝙ volūtas est desideratio). i. appetitus. & p hoc innuit ꝓpositū volūtatis. oīs em̄ volūtas est appetitus & nō ecōtra. Deinde ponit differētias & d. (Cuiusdā agētis.) Et per hoc vult habere differētiā q̄m appetitus est esse materiæ, vt dicit Auer. 1. phys. com. 81. sed ille non est appetitus agētis, ideo ad differētiā illius dixit agētis, & dixit cuiusdam, quoniam voluntas non est appetitus cuiuslibet agentis sed determinati, puta intelligentis, deinde explicat aliam conditionem voluntatis. d. (Erga quādā actionem.) Et per hoc quasi innuit ꝓpositū volūtatis. Voluntatis enim ꝓpositū est semper tendere versus aliquod tanquam versus eius finem. Deinde ponit aliquod propositū, scilicet nata ad moueri per hoc ꝙ ponitur ad actum. vnde dicit, & quando fit producta. s. illa actio desiderando ad actū, id est, posita in actum. illa desideratio cessat sine dubio. Deinde ponit tertium propositum. s. indifferēs ad duo opposita æqualiter, & hoc. d. (& ista desideratio est actio equaliter dependens) id est, indifferens in duobus oppositis recolligendo istam diffinitionem. dico ꝙ voluntas est appetitus agentis intelligentis versus aliquod tanquam finem ordinati nata ad moueri illo fine acquisito indifferens ad vtrāq; partem conditionis. hæc diffinitio melius habet declarari in. 9. meta. tex. commen. 3. & 10. (Vnde si poneremus.) Nunc ponit syllogismum in forma dicta. d. vnde si poneremus quendam volentem qui vnum duorum oppositorū ab æterno retineret remoueremus volūtatis diffinitionē. (Prout eandem.) Probat nunc consequentiam. d. (prout eandem de natura possibilitatis ad naturam necessitatis transferremus) quod probat. d. (voluntas namq; infinita de natura necessariarum rerum potest reputari) cuius rationem. d. (naturales enim res infinitæ in earum natura non continuantur ni per accidens. deficiunt enim interdum quod in deo benedicto considerandum non est.) Ecce igitur consequentia & eius probatio.

Omnis volūtas est appetit⁹ & nō econtra.

Quid est voluntas.

Pro intellectu huius rationis debes scire, vt dictū est in primo de cælo, com. 138. & secūdo periher. com. 51. ꝙ natura entis per se est triplex, scilicet quædā secūdū se semper, quædā secūdū se nūquam quæ dicit semp nō ens, & quædā secūdum se qn̄q; ens & qn̄q; nō ens. Sicut sunt res habentes materiā, vt dicit ibidē. & per hoc apparet dictum eius hic. volūtas em̄ cū sit quædā natura, ꝓut ordinat ad actū debet esse, aut natura semp entis, aut natura semp nō entis, aut natura quādoq; entis & qn̄q; nō entis, & nō potest dici tertiū. q̄m illa volūtas posita est infinita a parte ante, quod est cōtra naturā, qn̄q; entis & qn̄q; nō entis, nec semper nō ens, vt patet: ergo est natura semp entis, & per cōsequens tollitur

Triplex est natura entis

Destructio destruct. Auer.

diffinitio volūtatis quæ est cū indifferētia ad duo opposita. Si enī voluntas ꝑut ordinaī ad actū est semꝑ ens, tam in ei⁹ natura est solū ordinatio ad vnū. & per cōsequēs nō est ibi diffinitio naturæ volūtatis, qd theologi negant. Et pōt etiā hæc ratio declarari per dicta Auer. in primo cæli. cō. 128. 134. & 124. & in tertio cæli. cō. 52. vn̄ in cō. 128. ait. idē in quo est potētia ad esse, aut nō esse infinita impossibile est vt sit in præterito absq; futuro, nec in futuro absq; præterito. cuius rationē. d. qm̄ infinitū simplr cōprehēdit duo tēpora necessario. Modo sub ista maiori assumaī hæc minor. sed volūtas æterna ante instās factionis mūdi est potentia in tēpore infinito præterito. ergo erit etiā in tēpore futuro infinito, & sic destruiī diffinitio volūtatis. Ista maior declaraī etiā aliter in cō. 134. ibidē sic. & cū posuerimus tēpus esse aut tēpus nō esse durare in infinitū: nō inueniī tēpus qd dignius sit ad esse magis quā ad nō esse, aut econuerso. necesse est igiī vt id qd est nō ens in tpe infinito pṙterito sit nō ens, semper, & silr id qd est ens in tpe infinito præterito vel futuro sit tale in omnib⁹ tēporibus, qm̄ natura infiniti nō magis limitaī ad præteritū quā ad futurū, ideo vel neutrū erit vel erit in ambob⁹ tēporib⁹ infinitis. Et tu inspicias cōmētū. 133. & 124. & tertio cæli. cō. 52. qm̄ tibi sit hæc ratio clarior, & vellē declarare huiusmodi rōnes pluries, sed nō est locus hic nec tēpus, satis est mihi exposuisse eas meliori modo quā potui ex dictis huius philosophi. Et tu vides quomodo non sunt demonstratiuæ, immo nec ꝓbabiles, qm̄ tantū ex dictis ab eis procedunt. Vnde theologi dicunt ꝙ volūtas diuina potest esse respectu infiniti postpositi effect⁹, non tamen sequitur ꝙ semper, sed id sequeretur quando deus ageret ex necessitate naturæ, & nō ex ordinatione sua & voluntate & intellectu.

Infinitū nō magis limitaī ad præteritum quam ad futurū.

Positio theologorum.

ALGA. DVB. III.

AIT Algazel respondens pro philosophis & redarguens ipsum. Et si aliquis diceret ꝙ hoc est falsum manifeste: quodlibet nāq; innouatum indiget causa dante sibi esse, & sicut impossibile est innouari aliquod absq; causa inferente & dante eius esse. sic est simpliciter impossibile reperiri quoddam causans cum omnibus suis conditionibus, quibus causa est alterius, ꝙ suum causatum nō reperiatur immediate, immo necessarium est ꝙ reperiantur prout duo relatiua sunt, & de natura relatiuorum est ꝙ sint simul & semel. Vnde postquam ante mundi esse volens erat, & voluntas erat, & proportio eorum ad id in quo dirigitur, similiter erat. & nullus volens neq; voluntas nouiter ortus est, neq; aliqua proportio innouata est, qualiter ergo ab ea innouari debet. Nec procedi potest puram infinitam priuationē, vel quid ergo ante resistebat dico processui vt non ad actū egressus esse. ergo mundus ab æterno reperitur necessario.

Cum reprobauit Alga. & adduxit motiua philosophorum, vult modo adducere verba Alga. illam sententiam confirmantia, & primo proponit

ponit intētionem alga.d.(Ait alga.respondens pro) philosophis & post redarguens seipsum.(Et si forte.)Nunc prosequitur, & dicit.(Etsi forte aliquis diceret hoc).i.nouū procedere ab antiquo est falsum manifeste: & hæc litera debet legi suspēsiue vsqꝫ ibi.(Nos tantū respondem⁹.) In quarto dubio(quodlibet namqꝫ)probat id esse falsum.d.(Quodlibet nāqꝫ innouatum indiget causa dāte sibi esse.)Tunc arguit per locum a simili(sicut impossibile est aliquid innouari absqꝫ causa inferente & dante eius esse.Sic est simpl'r impossibile reperiri quoddam causans cū omnibus suis conditionibus quibus causa est alterius effectus quod suū causatum non reperiatur immediate).i.sine eius effectu: & per hoc vult habere maiorem:& minor preponebatur & erat:quodlibet nāqꝫ causatum indiget causa dāte sibi esse:tunc supplēda est cōclusio.s.ergo impossibile est esse causans cū omnibus requisitis ad eandem sine eius effectu proprio & adæquato.(Immo necessariū.)Hic remouet solutionē quādam: potest enim negari similitudo:qm̄ plus dependet effectus a causa eius qꝫ ecōtra.& ideo nō potest esse causatū nisi sit causa:licet bene econuerso. Hanc solutionē remouet.d.(Immo necessarium est qđ reperiātur prout duo relatiua sunt.)Hæc est minor & conclusio. Prima em̄ pars est conclusio:secūda est minor.deinde accipit maiorē.d.(& de natura relatiuorum est vt sint simul & semel)& per hoc remouetur solutio iam dicta:qsi enim ambo sunt æqualiter: relatiua omnino oportet vt simul sint & nō sint:vt satis in metaphysica.(Vnde postquā)hic ponit conclusionē principalem:& repetit in forma dubitationis oēs rationes factas fere.d.(Vnde postquā).s.deus ante mundi esse esset volens mundum producere. & erat voluntas directa ad esse ipsius mundi:& silr erat proportio eorū ad id in quo dirigitur:& nullus volens erat sup.impediens illum:ita qđ nullus volens impediens nouiter ortus est:nec voluntas nouiter orta est:nec aliqua proportio innouata est,aut ordinata : qualiter ergo ab eo.s. deo mundus innouari debet.i. nouiter procedi debet quasi impossibile est hoc:nec sup.debet procedi post puram infinitam priuationem.s. infinitū non esse.Deinde tangit aliam rationem.d.(vel quid ergo ante resistebat dicto processui vt non ad actum egressus esset.ergo mundus ab æterno reperitur necessario)vt dixi tota hæc litera debet legi suspensiue vsqꝫ ad quartum dubium.

AVERROIS.

NOs dicimus qꝫ omne quod pro philosophis allegamus verissimum est & clarum:nisi apud negantem vnam prædictarum propositionum.

Hic Auer. nihil aliud facit nisi quod auctoritate sua confirmat dicta alga.d.(dicimus nos.quod omne quod pro philosophis allegabamus:verissimum est & clarum:nisi apud aliquem proteruum negantem aliquam illarū præ dictarum propositionum)quę ponebatur in syllogismis factis.

ALGA. DVB. iiij.

AIT Alga.nos tantū respōdemus qđ produci aliqđ nouiter antiqua diuina volūtate nō proprie dictis verbis reprobatur propositis;& dicemus qđ inuēto

 agente

agente perfecto cum suis omnibus cõditionib us oportet quod inueniatur suus actus siue effectus:nõ est vera ꝓpositio. Oportet namq̧ quod recipiatur ex vi conclusionis syllogismi:aut ꝙ dicatur qđ maxima est:probari aũt demonstratiue nequit:quia inductiua est. Et si forte in rebus creatis seu causatis cõcedenda esset:in deo forsitan dubitabilis esset & fortasse falsa. Vnde ex hoc patet quod maxima esse nõ potest: maxime enim primæ cognitiones dicuntur.& si hæc propositio sic se haberet:cõcessa ergo esset ab omnibus:quod est falsum.

Sicut dixi nunc respondet argumentis philosophorũ dictis:& terminatur suspensio:& forte litera illa fuit diminuta: & debebat ei suppleri terminus suspensionis:sic.s.& si forte aliquis diceret quod est falsum manifeste sup.arguemus sic cõtrarium:quodlibet namq̧& reliqua. Et si forte litera non est diminuta & debet hic terminari suspẽsio:& quasi dicat, si forte dicatur quod opinio legis est falsa:manifeste propter rationes dictas(nos tantum respõdemus:qđ produci aliquid nouiter diuina voluntate:non proprie dictis verbis reprobatur propositis).i.prædictis. Et statim declarat quę propositio est neganda.d.(& dicemus qđ inuento agente perfecto cum suis omnibus conditionibus: oportet quod inueniatur suus actus siue effectus:)non est vera propositio)& per hoc vult negare maiorem & ei⁹ similitudinem.(Oportet nãq̧.)Præposita respõsione statim declarat illam. Vbi debes scire qđ propositio cõcedenda a philosophis est duobus modis:aut habita vi conclusionis demõstrationis: aut quia est maxima quã quis auditam concedit statim. Declarat ergo quod neutro modo potest poni dicta propositio quã maior probabat.d. oportet nãq̧ vt illa ꝓpositio recipiat.i.cõcedatur ex vi conclusionis syllogismi.s.demõstratiui aut qđ illa dicatur qđ maxima est. Declarat neutrum esse horum.d.probari aũt demonstratiue nequit:quia est inductiua.s.vl'is.& præmissa que tantũ inductione fit nota vt dictum est in posterioribus analecticis,tũc.d.& si probat inductione forti:si in rebus creatis seu causatis cõcedẽda esset:ideo forsitã dubitabilis esset & forte falsa. & p cõsequẽs nõ põt ꝓbari demõne:deinde probat eã nõ esse maximã.d.(vnde ex hoc patet ꝙ maxima esse nõ põt)ꝙ ꝓbat.d.(maxime ꝓpões dicunt primæ cognitiões)tũc p impoñe:(& si hec ꝓpõ sic se haberet).i.esset maxima pria cognitio.(ergo esset cõcessa ab oib⁹ ꝙ falsum est.)Et vis argumẽti est:oĩs maxima est pria cognitio ab oib⁹ cõcessa.i.hæc ꝓpõ p philosophos est maxima.ergo est pria cognitio ab oib⁹ cõcessa:ꝙ falsum est.

Duplex est ꝓpõ quæ a philosophis conceditur.

Debes scire qđ duobus modis hæc ꝓpositio potest in deo debilitari:vno modo qm̃ deus est agẽs plene libere & cõtingẽter ad extra:& tũc quãtũcunq̧ sint omnia requisita:& nihil deficiat:attamẽ non producit quia nõ vult:itaq̧ illa propositio nõ tenet in agẽtibus voluntate & intellectu. Hæc responsio est omniũ christianorũ. & talis respõsio est multũ apparẽs apud me. Secũdo potest debilitari: qm̃ deus est agens secundũ modũ quẽ ignoramus: vt dicebat Alga. supra. & quia sic est:ista ꝓpositio esset simpl'r negãda in eo: & licet sit cõcedẽda in rebus naturalibus:quia tamẽ deus est agens super naturã:& tali modo qđ nobis est

Dupliciter debilitat ꝓpositio philosophorũ.

bis est eius modus agēdi immanifestus:ideo hæc propositio est neganda.

AVERROIS.

NOs dicimus qđ hæc propositio aut de se nota est:aut est per inductionem perfectam manifesta:maxime qđ contrarium probari nequit. Et si forte aliquis per quādam phantasiam eam negauerit:vel per necessitatem quorundam principiorum:non est mirum: multi enim rudiū antiquorū negabāt motū & partē cōtinui diuisibilem: & ideo philosophi de talibus nō curāt. Et tu o frater mi iam audiuisti philosophorū verba:& huius hominis obiectionē in præfato proposito,videlicet,in creatione mundi:& sensisti philosophorum robur : & istius hominis debilitatem. Deinde ò frater audi verba huius hominis nomine loquētium in proposito prædicto:& defensionem philosophorum super ea.

Cum induxit argumentum per peripatheticorū & respōsionem Alg. vult modo logice contradicere illi. Vbi debes scire quod argumentum philosophorum totum firmatur in vna propositione, scilicet ista : omne agēs perfectū nō impeditū habēs oēs cōditiones agēdi agit:& tūc tota ratio philosophorū ꝓcedebat: vt vides. tota ergo lis est de huiusmodi ꝓpositione.an sit vera :an falsa. & si vera quomodo scimus eam esse verā: & si falsa nihil iuuat nos.cui respōdet Auer.d.(Dicimus nos:qđ hæc ꝓpositio aut est de se nota).i.prima(aut est per perfectam inductionē manifesta).Vbi debes scire vt dicitur.2.topicorum.cap.4.quod cū profertur aliqua propositio vniuersalis vel affirmatiua vel negatiua : & non datur instantia nisi in eo in quo sumus disputantes:nec eius aliqua particularis non esse ita potest probari demonstratione:construenda est.v.g.si dixero an boni & mali sit eadem disciplina:& in probatione illius accipio istā: omnis disciplina est vna:tunc tu non debes instare per propositionem illam in qua sumus disputantes:quia sic omnis inductio esset infirma & facile possemus ei contradicere. Dixi autem quod nec aliqua particularis potest demonstratione probari pro opposito vniuersalis : quoniam adhuc posset inductio infirmari. Sunt ergo duæ conditiones ad hoc quod inductione probetur aliqua propositio vniuersalis:prima,quod non debeat dari instantia in propositione quæsita.secunda quod aliqua eius particularis demonstratione non probetur ad contrariam partem illius vniuersalis:defectu secundæ non est ista inducibilis:omne animal est irrationale.homo est animal :ergo homo est irrationalis:quoniam & si non potest dari instantia in maiori de homine:potest dari particularis , aliquod animal non est irrationale:& declarari per rationem : defectu primæ ista non est inducibilis:omne quod mouetur quiescit.cælum mouetur: ergo cęlum quiescit:vt patet. Applidando modo ad propositum illi propositioni non potest dari instantia in deo:quia iam in deo facimus quæstionem:nec potest demonstrari de deo contrarium illius propositionis. ergo est simpliciter concedenda: & per consequens inductione est per se nota, & hoc dixit maxime quod contrarium, id est contradicto-

rium probari nequit.

Sed circa huiusmodi rationem est locus quæstionis. 8. topico. qm̃ vt dicitur inductio petit. ergo propositiões per se notæ non debent inductione confirmari. Vbi debes scire ꝙ inductio & infert: & quãdoq; probat: inferre enim est proprium argumẽto: vt argumentum est: vnde inductio ipsa vt quoddam argumentum de necessitate infert. Sed non semper probat nisi quando sunt particulares seu singulares propositiones essentiales: de quibus sit vnum iudicium: vt si dicam. hic ignis calefactiuus & hic. ergo ois: qm̃ prima ꝓpositio est essentialis: & iam sciũt philosophi ꝙ ois ꝓpositio essentialis est de oĩbus cõsimilibus subiectis in specie vera. ideo erit vis eius vis demõstratiõis. Et tũc dico ꝙ inductio est duplex, scilicet dialectica & demonstratiua. prima infert & nõ probat. secunda infert & probat. vt põt colligi. 2. physi. c6. 80. & inductio præsens est demonstratiuis vt vides: &. 2. priorũ Auer. declarat tertiã speciẽ inductionis, scilicet demõstratiuæ dialectice & sophistice: vide ipm̃. (Et si forte) hic declarat qualiter accidit multis negare propositiones per se notas. d. & si forte aliquis per quandam phantasiam eam negauerit: vel propter necessitatem quorũdam principiorum quæ ponũt theologi: quorum vnum est: omnia deus ex nihilo fecit &c. non est mirum: cuius causam dicit: multi enim rudium antiquorum negabant motum vt Parmenides & Melissus: & partem continui diuisibilem esse: immo dixit continuum esse indiuisibile: contra quos Aristo. fecit librum sextũ physi. & ideo philosophi peripathetici de talibus non curant. Deinde exclamat quasi omittendo opinionem eius. d. (Et tu scilicet lector o frater mi iam audiuisti philosophorũ verba: & huius hominis obiectiones in præfato proposito, videlicet in creatione mundi. & sensisti philosophorum robur & istius hominis debilitatẽ.) Deinde exclamat hortando auditorem ad verba sequentia. d. (Deinde o frater audi verba huius hominis nomine loquentium in proposito prædicto & defensiones philosophorum super ea.) Debes scire ꝙ theologi dicerent quod inductio debet fieri in indiuiduis eiusdem ratiõis & speciei: & quia deus & homines sunt alterius generis: ideo dicerent quod dicta Auer. sunt voluntarie dicta: & argumentum nihil est.

Inductio nõ tm̃ isert: sed etiã probat quandoq;.

Duplex inductio.

Positio theologorum.

ALGA. DVB. V.

AIT Algazel: adhuc dicimus quod impossibile est mundum esse ab æterno: induceret namq; ad afferendum volutiones orbium infinitas in numero. Et ꝙ earum vnitates essent incõclusibiles: licet habeant partes terminatas vt dimidium & tertium & quartum. & cum orbis nãq; solis circuit totum mundum in vno anno. Saturnus verò in. xx. annis. ergo reuolutio saturni est tertia decimæ partis reuolutionis solis. Et Iuppiter semisexte partis reuolutionis solis: quia ipse circuit mundum in. xij. annis. Vnde si mundus esset ab æterno essent reuolutiones solis infinitæ. Et reuolutiones saturni: tertia

tia decimæ partis reuolutionũ solis. Similiter reuolutiões firmaméti: quarũ vna fit triginta sex millibus annis: sunt infinitæ sicut reuolutiones diurni motus sunt infinitæ: ergo infinitum recipit magis & minus: quod est absurdum.

Quia proposuit adducere verba Alga. qui nomine loquẽtiũ arguit cõtra mundi æternitatẽ: ideo hic adducit illa dicit (ait Alga. adhuc dicimus quod impossibile est mundũ esse ab æterno) quod probat vi entimematis dicit nãq pro quia hæc propositio induceret ad asserendum volutiones orbium infinitas in numero. Est ergo vis argumenti quod si mundus præfuisset ab æterno omnes reuolutiões omnium orbium essent numero infinitæ. Et secundo sequitur quod earum vnitates, id est, numeri essent incõclusibiles, id est, nõ recipiẽtes conclusionẽ & numerum: licet habeant: partes terminatas. Verbi gratia, vt dimidiũ & tertiũ & quartũ. In arabico autẽ sic iacet hæc litera. (Eo quod earũ numeri & mensuræ sunt sine fine: licet earũ portiones sint terminatæ ad se inuicem) & tunc ista verba sunt quasi declaratio consequentię iam factę: & mihi plus placent. (Et cum orbis) hic probat id inconueniens esse impossibile: & virtus eius est quod eo dato sequitur vnum infinitum esse maius altero & infinitum recipere maius & minus. Pro deductione istius sic procedit: quia primo preponit declarationem consequẽtiæ, & secundo infert cõsequentiam: secunda ibi (ergo infinitum) quantum ad primam partem ait & cũ orbis: scilicet proprius solis circuit totum mundum in vno anno dixi de motu proprio: quia de motu diurno non est ita. Saturnus vero in 30. annis vel fere: ergo reuolutio Saturni est tertia decimæ partis reuolutionis solis. Iuppiter semisextæ partis reuolutionis solis: quia ipse circuit mundum. 12. annis. Tunc recolligit quid vult habere per hoc dicit vnde si mundus esset ab æterno: essent reuolutiones infinitæ: & reuolutiones Saturni tertia dicimæ partis reuolutionũ solis: & similiter reuolutiones firmamẽti, id est, octaui orbis: quarũ vna fit. 36000. annis sunt infinitæ: sicut reuolutiões diurni motus sunt infinitæ. (Ergo infinitum) nunc infert inconueniens dicit (ergo infinitũ recipit maius & minus: qđ est absurdũ) cõsequẽtia ex dictis iam manifesta est: eo quia reuolutiones omnes sunt infinitæ: & tamen reuolutiones Saturni sunt in minori quãtitate quã ille solis: & ille octaue in minori quãtitate quã ille diurni motus: ergo infinitũ recipit magis & minus. Debes scire primo qđ quilibet planeta mouetur motu proprio a proprio oriẽte ad propriũ occidẽs supra propria puncta & per partes proprias: & mouetur motu cõmuni scilicet diurno qui in. 24. horis diuoluit totã terrã: motus planetarũ diuersi sunt in quãtitate: quoniã quędã est maior: & quędã minor vnde maximus est motus octaui orbis: & post illũ motus saturni: & sic successiue breuissimus est motus lunæ: vt scis. Estimãdũ est ergo qđ vbi Saturnus semel circuit totã terrã: sol. 22. vicibꝰ plꝰ vel minus: & sic numerus reuolutionũ Solis sunt multo plures quã sint reuolutiões Saturni vt vides: & sicut dico de sole & saturno: possũ dicere de alijs. Et q̃to pl'es in numero sunt reuolutiões diurni motus octauæ spheræ: quã reuolutiões propriæ: vt scis: & per cõsequẽs si oẽs sunt infinitę: tũc numerus reuolutionũ diurni motꝰ erit maior numero reuolutionũ ꝓpriarũ: & numerus

Si mundus fuisset ab ęterno reuolutiões orbiũ essent in finitæ.

Quilibet planetarum mouet motu proprio. Motus planetarũ diuersi sunt in q̃titate.

Octaua sphera non mouetur alio motu nisi diurno secundum Aristot.

reuolutionũ solis maior erit numero reuolutionũ Saturni: & qlibet numerus est infinit⁹: ergo vnũ infinitũ est maius altero. Scd'o debes scire q'apud Ari. 8. sphera nõ mouet alio motu q̃ diurno: vt dictũ est in met. attamẽ Ptoleme⁹ & Alg. & Aui. ponũt, vltra motũ diurnũ motũ ecõtra illi: eo quia inuenerunt octauã spheram & vltra illam nonam: vt patet in libris eorũ: & quomodo sint hæc iam videnda sunt in astronomia modernorum.

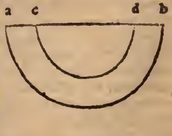
AVERROIS.

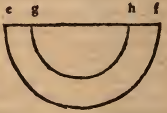
NOS dicim⁹ quod sentẽtia horũ verborũ est quod si nos imaginaremur duos motus circulares inter duas extremitates vnius tẽporis: deinde imaginaremur partẽ cõclusam de quolibet eorũ motuum inter duas extremitates vnius tẽporis: erit proportio partis ad partẽ: sicut totius ad totũ. Verbi gratia, si reuolutio saturni in quodã terminato tẽpore: vt dicamus in anno: tertiæ decimæ partis reuolutionis solis in eodẽ tẽpore fiunt quando ergo imaginamur proportionẽ summe solis, reuolutionũ ad summã reuolutionũ Saturni in vno & eodem tẽpore: oportebit de necessitate quod sit proportio omniũ reuolutionũ vnius motus ad omnes alterius reuolutiones proportio partis ad partem. Sed si inter duos motus vniuersales proportio non fuit prout vnus ipsorũ motuũ est in potentia videlicet quia caret principio & fine: & proportio partium manifesta est: quia in actu videlicet terminato nõ necessario sequitur quod sit proportio totius ad totũ: proportio partis ad partẽ vt putant illi homines: nulla namq; proportio inter duas infinitas quantitates reperitur. Vnde ex hoc patet quod id quod ponebant philosophi, videlicet quod summus motus solis est sine principio & fine. Et similiter summus motus Saturni: est error: omnino enim remouent proportionẽ inter ipsorũ motus quare ex hoc deponimus ipsas duas summas finitas esse sicut de duabus partibus. Nec est sentẽtia huius hominis verborũ quæ summatim cõtinet quod quãdo proportio partiũ ad partes proportio magis ad minus sit: sequitur in genere quod sit proportio vnius ad alterũ: proportio magis ad minus. Nos verò super hoc respõdentes dicimus quod hoc sequitur quando illæ duæ summæ finitæ fuerint: sed si ambæ vel vna earum fine caret: non est dare magis neq; minus: & posito quod sit ibi proportio magis ad minus: sequitur illud incõueniẽs, videlicet quod infinitum sit in genere maius quã infinitũ: quod est falsum: scilicet quando sunt duæ res infinitæ in actu: tũc enim proportio inter ipsas duas res reperitur: sed si illæ duæ res in potentia fue

tia fuerint non est ibi dare proportionem: hæc est solutio hu-
ius dubij. Et est notandũ quod ab hac solutione anihilantur
omnia dubia super hoc propositũ aduenictia:quorũ difficilius
est hoc:si motus præteriti tẽporis infiniti fuerũt:nullus ergo eo
rũ motus in præsenti repetiri poterit:nisi præcessissent eũ infi-
niti motus:vnde dum primus nõ sit:vltimus non erit: sed vlti-
mus est:ergo & primus:ergo præteriti motus finiti sunt neces
sario.Hoc est argumentũ:& nos diximus quod hoc sine dubio
concedendũ est ab omnibus philosophis posito quod motus
præcedens sit necessarius ad esset sequentis causa ipsius:tunc ve-
ro benedicendũ esset & de necessitate quod oportet quod cau-
sæ infinitæ præcedant quemlibet motum præsentem: quod est
falsum:maxime quia ex hoc sequitur inueniri causatũ sine cau
sa:& mobile sine mouente. Sed quia demõstratio cogit phi
losophos ponere principium mouens ab æterno esse quod prin
cipium non habet neq; finem:cuius actio à suo esse non rece-
dit vnde sequitur quod ipsius actio sit similiter ab æterno:sicu
ti suum esse:alioquin sua actio esset possibilis non necessaria:&
non esset primũ principiũ:& si sic oporteret ergo quod actio-
nes talis agentis sint absq; initio seu principio ad similitudinẽ
sui esse:quare cõcluditur ex hoc necessario:quod nulla primarũ
suarũ actionum necessaria sit in esse sui neq; ipsius causa:nulla
enim ipsarũ actionũ principaliter & per se agens nũcupari de-
bet:immo esse quædã earũ ante aliã est per accidens:& philo-
sophi nõ cauent sibi cõcedere infinitũ per accidẽs:non nãq; ip-
sum negãt nisi per se:immo oportet quod sit hæc species infini
ti necessario sequẽs esse cuiusdam principij primi ab æterno:&
hoc tantũ nõ reperitur in separatis vel cõtinuis motib⁹:immo
in rebus etiã in quibus putari potest qđ præcedẽs sit subsequen
tis causa: vt dicamus ꝙ homo generat hominẽ sibi similẽ: il
le enĩ qui quẽdã hominẽ generat est alius homo: vnde opor-
tet ꝙ ostẽdat successiue ad quoddã agẽs antiquũ nõ habẽs prin
cipiũ.Et ideo generari hominẽ ab alio homine ad infinitũ est
generatio per accidens:licet præcessio & subsecutio fuit prima
pars & per se:quia sicut agẽs imprincipiatũ in esse ei⁹ suę actio
nes fiũt sine instrumẽto:habet sine dubio esse ab æterno: simili
ter suæ actiones imprincipiatę quæ ab aliquo instrumẽto fiunt
sine dubio fiunt ab instrumẽto principiato in esse. Et quia lo
quẽtes opinati sunt in eo quod est per accidẽs quod sit per se:ne

gant omnes species infinitas absolute:& asserunt quod solutio & conclusio eorũ est necessaria. Hoc est id quod respondendũ est in prædictis verbis huius hominis.

Vult mõ Auer. soluere ratiõe Alg. cõtra philosophos & prio dat ei vim & robur. d. dicimus nos qđ sententia horũ verborũ est qđ si nos imaginaremur duos motus circulares inter duas extremitates vnius tẽporis. V.g. inter punctũ. a. & punctũ. b. deinde imaginaremur partẽ cõclusam de quolibet eorũ motuũ, id est, partẽ cõtentã in quolibet eorũ inter duas extremitates vnius tẽporis: scilicet qđ sit pars prioris. V.g. inter. c. &. d. vt in figura: per quã volo intelligere quãtitatẽ vnius totalem & particularẽ: & per. a. b. intelligo quãtitatẽ totalẽ per. c. d. particularem: prima fit per vnũ annũ gratia exẽpli: secũda fit per medietatẽ anni. Tũc secũda figura fit: tũc volo per istã quãtitatẽ aliã alterius motus eodẽ modo sicut in illa: tũc ait, erit proportio partis ad partẽ. V.g. c. d. ad. g. h. sicut toti⁹ ad totũ: scilicet. a. b. ad. e. f. deinde exẽplificat. d. V.g. si reuolutio Saturni in quodam determinato tẽpore sit: vt dicamus qđ in anno fuerit decimę tertiæ partis reuolutionis solis, id est, volo qđ. g. h. sit sua decimatertia proportio ad. c. d. quãdo ergo imaginaremur proportionẽ summæ reuolutionũ solis ad summã reuolutionũ Saturni in vno & eodẽ tpe: oportet de necessitate qđ sit proportio omniũ reuolutionũ vnius motus ad oẽs reuolutiones alterius proportio æqualis proportioni partis ad partẽ: & quasi dicat, qualis proportio est. g. h. partis reuolutionũ omniũ Saturni ad partẽ. c. d. reuolutionũ solis: talis est proportio totius summæ. e. f. reuolutionũ ad. a. b. reuolutionũ solis summã. Tũc arguit quod si opinio istorũ philosophorũ esset vera: ista proportio destruitur. d. (Sed si inter duos mot⁹ vniuersales,) id est, totales proportio nõ fuit: prout, id est, eo quia vnus istorũ motuũ immo oẽs est in potẽtia, videlicet: qa caret principio & fine: & per cõsequẽs illi motus totales nõ sunt proportionales: & proportio partiũ manifesta est: quia in actu, videlicet terminato: vult dicere qđ si inter illos totales motus: scilicet Saturni & solis nõ erit proportio & inter partes illorũ: ita scilicet partiũ motus solis & motus Saturni tũc destruit̃ ꝓportio dicta: quia nõ necessario sequit̃ qđ sit proportio toti⁹ ad totũ equalis ꝓportiõi partis ad partẽ vt putãt illi hoĩes: vult dicere peripathetici: ꝙ aũt inter illos mot⁹. s. totales Saturni & solis nulla sit proportio probat. d. nulla nãq ꝓportio inter duas infinitas quãtitates reperit̃. D. ex hoc cõcludit errorẽ philosophorũ. d. vñ ex hoc patet qđ id. ꝙ ponebãt philosophi. s. ꝙ summ⁹. i. totalis mot⁹ solis ẽ sine principio &

pio & fine: & similiter summus motus, id est totalis motus saturni est error.oĩno eñi remouẽt proportionẽ inter ipsorũ motus. Quare ex hoc ponimus ipsas secũdas summas.i.quãtitates totales esse finitas: sicut de duabus partibus sup.dicebat. Deinde summatim ponit sententiã huius.d.Hæc est sentẽtia verborũ hui⁹ hoĩs quæ summatim cõtinet ꝙ qñ proportio partiũ ad partes sit proportio magis ad minus:sequit̃ in genere.i.in ipsis totis ꝙ sit ꝓportio vnius ad alterũ proportio magis ad minus.(Nos aũt.)Cũ adduxit argumẽtũ Alga.& ei dedit vim: vult modo dissoluere ipsum & dicit.nos vero sup hoc respõdem⁹:ꝙ hoc sequit̃ qñ ille duæ summæ,id est illæ duæ totales q̃titates amborũ motuũ: finitæ fuerint si ambæ vel vna earum fine caret: nõ est,id est nõ contingit dare magis neq; minus.Est ergo vis solutionis.illa ꝓpositio. qualis est proportio partis &c.intelligitur quãdo tota sunt finita & partes similiter. (Et posito) hic quasi dat aliã solutionẽ.d.& posito ꝙ sit ibi proportio magis ad minus sic ꝙ sequatur id inconueniens, videlicet ꝙ infinitũ sit in genere,id est in toto sit maius q̃ infinitũ:quod est falsum:dico ꝙ hoc est verũ,scilicet qñ sunt duæ res infinitæ in actu:tũc enim reperit̃ ꝓpter tio inter ipsas duas res actu.sed si ille duæ res in potẽtia fuerint:non erit ibi dare ꝓportionẽ.hæc est solutio huius dubij.Et hoc solent dicere sophistæ nostri tẽporis:tempus reuolutionum solis continue quod est vel erit infinitum:est maius tẽpore saturni quod est vel erit infinitũ: nunq; fuit vel erit vel est:ita ꝙ infinitũ tempus solis sit maius infinito tempore saturni.Sed iste sunt truphæ vt scis apud peripatheticos.(Et est notandũ)soluta ista.q.accidit ad soluẽdũ aliã.q. & primo proponit habitudinem huius ad illam.d.& est notandum quod ab hac sol.annihilãtur oĩa dubia super hoc proposito aduenientia:deinde ponit id.d. quorum difficilius est hoc:si motus præteriti temporis infiniti fuerint: nullus ergo motus eorum in præsenti reperiri poterit:nisi præcessissent eum infiniti motus:tunc arguit per regulam peripatheticam secũdi meta. vnde dum primus non sit vltimus non erit. econtra sed vltimus est: quia tempus quod est præsens est. ergo & primus: ergo præteriti motus sunt finiti necessario hoc est argumentum.(Et nos)hic soluit argumentum istud d.& nos diximus.quod sine dubio ab omnibus philosophis est concedendum,id est quod si primum est & vltimum.& econtra:posito quod motus præcedens sit necessarius ad esse sequentis & causa ipsius : vult dicere quod propositio illa secundi metaphysicæ intelligitur.in esse ordinatis:quando scilicet primum est causa vltimi &c. Tunc enim si esset ordo essentialis & motus ante esset præcedens in infinitum. bene dicendum esset & de necessitate:quod oportet q̃ causæ infinitæ præcedant quẽlibet motũ præsentẽ:quod est falsum:maxime quia ex hoc sequitur inueniri causatum sine causa:& mobile seu motus sine mouente. & ista cõsequẽtia fuit dicta. 2.metaph. vbi declarat̃:eo quia omnia essent mediate:& p cõsequẽs nulla prima.ergo oẽs causatæ sine causa.(Sed qa demõstratio)hic vult ponere motiuũ philosophorũ ad ponẽdũ primũ motũ æternũ.d.sed qa demõstratio.s.posita in.8.phy.& rememorata in.12. primæ philosophiæ cogit philosophos ponere primũ principiũ mot⁹ab æterno esse qd' nõ habet principiũ nec finẽ:cui⁹actio ab ipo nõ recedit: ꝓpter qd' sequit̃ ꝙ actio ipsius sit sit̃r ab æterno sicut suũ esse: alioquin

sua

sui actio esset possibilis nō necessaria:& nō esset primū principium: & tunc concludit dicit & si sic, scilicet sit φ nō sit sine actione: oportet φ actiones talis agentis sint absq; initio seu principio ad similitudinem sui esse. Sed circa hoc sunt duo videnda. primo de demōstratiōe Arist. in 8. qm̄ videt̄ cōmitti circulus. secūdo de ratiōe Auer. hic: qm̄ videt̄ facilis & nullius necessitatis: adeo φ deridēt illā theologi. Quātū ad primā partē: vt visum est in. 3. ca. de substātia orbis. demōstratio Arist. in vlt. 8. & in. 12. meta. tex. com. 41. sustinet̄ in duab⁹ ppositionib⁹: quarū prima est: oīs virtus in corpore est finita in tp̄e: primus motor nō est infinitus in tēpore. ergo primus motor nō est virtus in corpore: maior est manifesta: minor aūt iterū: quoniā mouet per infinitū tēpus. ista ergo fuit demōstratio Arist. videtur ergo φ hæc demonstratio cōmittat circulū: qm̄ Auer. probat motorē æternū esse separatū per motū æternū esse: & probat motum æternū esse per motorē æternum esse: ergo demōstratio circularis.

Dubitatio.

Ad istā quæstionē ostēdit Auer. 8. phy. cō. 50. & 53. φ demonstratio probās primū motorem esse separatū est demōstratio quia dicit esse tm̄. Demonstratio vero probans motū æternū esse: est demōstratio propter quid: dicēs causam: & sic nō inconuenit cōmitti circulus in diuersis generib⁹ demōstrationis. vt dictū est in posteriorib⁹. Quantū ad secūdam, respōdent theologi φ duob⁹ modis est actio primi motoris: vna est extrinseca ab eius esse. & ista est simpliciter cōtingēs: sicut mouere: mouet em̄ deus mere cōtingenter cōtingētia diffinita in priorib⁹, scilicet φ nō est necessariū nec impossibile. Alia est extrinseca per eius essentiā: vt intellectio eius per substantiā propriā: & hæc est simpliciter necessaria & sempiterna: & sic incōueniēs Auer. est simpliciter in se necessarium: licet reputetur inconueniēs ab eo. Vt ergo videatur ratio Auer. debes scire φ bonū per participationē differt a bono per essentiā φ necessitatē ei⁹ habet a bono per essentiā. Quod enim aqua cōicet eius perfectionē corporibus generabilib⁹ hoc est necessariū & ei mere naturale: sed nō p essentiā: sed p participationē primi entis boni p essentiā: vnūquodq; em̄ cōicat suū esse quantū pōt naturaliter per participationē primi entis: ideo naturalius est primo cōicare esse reb⁹: φ̄ reb⁹ generabilib⁹: cū primo id insit per essentiā: alijs ratione primi. Ex hoc arguit̄: omne id qd' inest alicui per essentiā: & ita naturale φ naturalius sibi inesse nō pōt: est simpliciter necessariū: sed cōicare esse rebus: inest deo per essentiā: & ita naturale φ naturalius ei inesse non potest. ergo mere necessario sibi inest. & per cōsequēs cū de⁹ nō possit cōicare esse nisi motu. ergo mouere est actio simpliciter deo necessaria. Et per hanc rationem Auer. ratio habet vim. Si deus esset sine hac actione: esset sine actione sibi naturalissima & sibi propria: & per cōsequens esset valde imperfectus: & sic ratio Auer. hic habet vim. Alīs rationes posui in quæstione de infinitate dei quas videas. Debes scire φ ista ratio nō cōcludit apud nos christianos: qm̄ & si deus est agēs per essentiā: quia tamē agit per intellectū & voluntatem: ideo agit quantum vult: non quantū potest. & sic argumētum istud nihil est contra nos. (Quare concluditur) hic vult concludere iterum sor. sub alia forma dicit quare concluditur ex hoc necessario quod nulla primarum actionum necessaria sit inesse sui: neq; ipsius causa cui⁹ rationem dicit; & nulla enim ipsarum actionū principaliter & per se agēs

Demonstratio, pbās primū motorē esse separatū est demonstratio quia. demonstratio aūt probās motum æternū esse est propter quid.

Duplex est actio primi motoris secundū theologos.

Bonū p participationē differūt a bono per essentiam.

Rō Auer.

Confutatio rationis.

aūcupari

nuncupari debet:& per consequens non est agens ipsius. Debes scire quod iste textus potest duobus modis intelligi:habet enim deus multas actiões,scilicet mouere orbem proprium: & mouere alios orbes & intel'igere res:& seipsum,& alia:& tunc primus modus est ꝙ licet de⁹ habeat multas actiones:attamen nulla est necessaria sibi ita ꝙ sit agens eã: vt instrumentũ vel causa principalis:& hic modus est verus. Et põt intelligi qꝛ deus mouet orbẽ vnico motu totali diurno sempiterno qui est maxime propri⁹ ei in quo sunt plures reuolutiões particulares diurnæ.& tũc erit sensus:ꝙ licet deus moueat multis actionibus, id est reuolutionibus partialibus:attamen nulla illarũ est causa esse dei:nec necessaria pro eius esse:licet aggregatum ex illis sit propria actio primi motoris vt dictum est.& hec expositio est plus cõsona verbis cõsequentib⁹. (Immo esse quædã)nunc colligit cõl.d.Immo esse quædã earũ ante aliã est per accidẽs:& philosophi nõ cauent sibi cõcedere infinitũ per accidens:nãqꝫ pro quia.nõ negant ipsum nisi per se: & per hoc habet cõl.ad argumentũ Alga.adduxit enim Alga.ꝙ si motus esset sempiternus:tunc daretur infinitũ:cui Auer.respõdet,ꝙ hoc nõ incõuenit per accidens & in accidẽtaliter ordinatis.vt dictũ est in.5.phyſi.cõ.13.&.8.phy.cõ.15.&.47.& ex hoc apparet quod secundus modus exponendi est melior vt vides in verbis istis.(Immo oportet)hic probat necessitatem huius cõl.dicit immo oportet ꝙ sit hæc species infiniti necessario sequẽs esse cuiusdam principij primi ab æterno.& addit ꝙ hoc non tantum reperitur in separatis motibus vel continuis,id est artificialibus: immo reperitur in rebus etiam in quibus putari potest ꝙ præcedens sit subsequentis causa.quod probat dicẽs, vt dicam⁹ ꝙ homo generat hominem sibi similem:ille enim qui quendam hominem generat est alius homo: vnde oportet vt ostẽdat,id est deueniat ad quoddã agens: secundũ quandam subordinationẽ antiquã nõ habẽs principiũ:& ideo generari hominem ab homine in infinitũ est generatio per accidẽs:licet processio & subsecutio fuit prima pars,scilicet genita & per se ab æterno,scilicet cuiusdam corporis æterni:cuius rationem dicit: quia sicut agens imprincipatum,id est incausatum:in esse cuius sue actiones fiunt sine instrumento: habet esse ab æterno:simile est ꝙ suæ actiones imprincipatæ quæ fiunt ab aliquo instrumento fiunt ab instrumẽto principato in esse. Debes scire ꝙ virtus huius est:ꝙ sicut actiones dei quæ sunt sine instrumento vt sunt inten.sunt æterne ab agente incausato euenictes:sic per cõtrariũ actiones prouenientes nouæ mediante instrumẽto sunt ab instrumento causato prouenientes: quod instrumentũ prouenit ab alio instrumento vt vides.(Et quia loquentes)hic ponit causam erroris loquentium suæ legis:& quia loquẽtes opinati sunt in eo quod est per accidẽs:ꝙ sit per se,id est quia nõ distinguunt inter infinitũ per accidẽs & per se: negant absolute,scilicet simpliciter sine distinctione omnes species infinitas:& asserunt ꝙ solutio eorũ ad argumenta peripatheticorum est necessaria: & conclusio,id est demonstratio eorũ est firma.addit ꝙ hoc est id quod respõdendum est in prædictis verbis huius hominis:& sic apparet qualiter Auerrois tribus modis soluit argumentum Alga.

Duplex expositio.

Datur infi/tum per accidens.

Error loquentiũ suæ legis.

ALGA. DVB. VI.

IT Algazel. & si forte hoc est sophisticatio, videlicet, in eo qđ debet ꝙ mot⁹ sunt summe vnitatū: & ratio hui⁹ est: qa hæ reuolutiones sunt priuatæ: id eñ qđ præcessit finitū est: id vero qđ vēturū est nōdū egressum est ad esse: & summæ intelligunt de pñtib⁹ entib⁹: ꝙ hic nō repit. s. nulla summa præsens.

Nos ad hoc dicim⁹ ꝙ numer⁹ dicit necessario ad par & dispar: qualitercūq; sit nūer⁹, videlicet, pñs aut priuat⁹: vñ si ponamus quēdā numerū oportebit nos cōcedere ꝙ nō euadet quin sit aut par aut dispar: qualitercūq; ille numer⁹ ponat, videlicet, in actu vel in mēte: quo posito intētio nāq; omnimode saluat.

Hic vult inducere Alga. respondentē pro philosophis & ipsos redarguētem: & dicit. (ait Alg. & si forte hoc est). i. inducitur pro responsione quod in illo argumento est sophisticatio, videlicet, in eo qđ dicūt quod mot⁹ sunt summæ vnitatū. i. qđ ex motib⁹ præteritis & futuris fit numerus totalis: hæc enim propositio est sophistica: quoniā est falsa: ex eis eñ nō fiunt numeri: cuius rationem dicit: quia hæ reuolutiones sunt priuatæ. i. nō entes: id enim qđ præcessit finitum est. i. præteritus motus non est: id vero quod venturum est nōdum egressum est ad esse. i. nondum reperitur. Modo recolligit qualiter debet intelligi vis argumenti. i. qđ illæ summæ. i. illi numeri totales reuolutionum. s. solis & octauæ sphæræ intelliguntur de præsentibus entibus. i. existentibus in rerum natura: qđ. i. quæ res hic nō reperit. s. nulla summa præsens. i. nullus numerus reuolutionum actu reperitur. Et debes scire quod per hæc vult habere hanc solutionē, scilicet, quod illa propositio: qualis est proportio partis ad partem, talis totius summæ ad totā summam: debet intelligi de summis & totis actualibus præsentibus: & non in potentia: cuiusmodi sunt motus qui non sunt actu: sed continue habent esse actu permixtum potentiæ vt scis. Aliter potest exponi: vt dicamus quod summæ, id est tota sunt illa quæ fiunt ex partibus entibus: ideo ex non entibus non fit aliquod totum: & quia motus nō habet partes entes ideo nō potest esse summa: & tunc dicamus quod responsio est: quod argumentum loquentium supponit falsum: supponit enim reuolutionum saturni aggregatum esse quoddam totum quod negatur: & sic de illis solis: & ambæ istæ expositiones possunt esse ad verba: attamen videtur mihi quod Auer. intelligat vere secundam expositionem: quoniam verba sequentia ostendunt eam. (Nos ad hoc) hic vt mihi videtur remouet expositionem ꝓut fuit secundo modo exposita. & similis sic componitur: omne ens quod est par vel impar est quoddam totum: & quædam summa totalis: sed omnis numerus siue in actu siue in potentia est par vel impar: ergo omnis numerus siue in actu siue in potentia est quoddam totum: & per consequens remota est hæc euasio data: maior non ponitur in litera: sed est manifesta per se. minor autem ponitur: & dicit. nos ad hoc dicamus quod numerus dicitur necessario ad par & dispar qualitercunq; sit numerus, videlicet, præsens aut priuatus, idest in potentia: vnde si ponamus quēdam

dam numerum. oportet nos cōcedere ꝙ non euadet quin ſit aut par aut diſpar, qualitercūq; ille numer⁹ ponaſ, videlicet in actu vel in mēte. quo poſito intētio nāq; omnimode ſaluatur: ecce quō poſuit maiorē tantū.

AVERROIS.

NOS dicimus ꝙ iſta verba bene eſſent vera ſi ſermo dirigeretur erga id quod habet principium extra animam vt in anima. videlicet ꝙ indicatio intellectus in eo vtrū ſit par vel diſpar quando reperitur vel quādo caret eſſe verificaſ, ſed ſi ſermo fuerit de eo quod tantum in potentia reperitur, videlicet ꝙ non habet principium neq; finem, tunc ille numerus nō poterit denominari vtrū ſit par vel diſpar, id enim quod eſt in potentia, de natura priuati poteſt reputari. & hoc eſt id quod intēderūt philoſophi qñ dixerūt ꝙ reuolutiones præteriti tēporis & futuri priuatæ ſunt. Tādē dicimus ꝙ ſentētia huius eſt ꝙ quodlibet denominatū in ſumma terminata habēte principiū & finē aut denominatur ſic ꝓut habet principiū & finē extra animā, aut ꝓut eſt tm̄ in aīa. ſed ſi fuit totū in actu et terminatū in tpe prçteriti in aīa vel extra aīam. & tūc ſine dubio aut eſt par aut diſpar, verūtñ ſi illa ſumma fuerit interminata extra aīam, tūc vero nō pōt terminari niſi ꝓut eſt in aīa. Aīa nāq; nō pōt aliquo modo imaginari id qđ eſt infinitū in ſuo eſſe, vñ hoc modo bene poteſt denominari ꝙ eſt par vel diſpar, ſed inquantū eſt extra animā de hoc nominari non pōt. Similiter id quod prædictū fuit, poſito ꝙ tm̄ fuerit in potētia extra animā, videlicet ſi priuatio nō poteſt etiā denominari, vtrum ſit par vel diſpar. ſ. dum in actu non eſſet, videlicet ꝙ haberet principiū & finē.

Patet ergo ex iſtis & nullus motus poteſt dici totū neq; ſumma. ſ. ꝙ ſit principiatus neq; finitus niſi prout in anima ſumptus fuerit, ſicut de tēpore & de motu circulari. ſ. ꝙ nō poſſunt denominari de pari vel diſpari niſi prout ſumunt in mente, & cauſa huius erroris eſt, ꝙ quādo quædā res fuerit in anima cū quędā denominatione putant ipſi ꝙ poſsit extra animā in eodē modo ſumi, & quia nullū præteritū poteſt ab aīa cōcipi niſi finitū opinatur ꝙ quodlibet præteritū ſic ſe habere debeat extra animā, & qa id qđ venturū eſt in cōceptu intellectus infinitum indicat, videlicet partē poſt partē, opinat⁹ eſt Plato & ei⁹ ſequaces, ꝙ poſsibile eſt reuolutiones orbiū ꝓcedi in infinitū in futuro. Et iſta indicatio eorum ſine dubio procedit à phantaſia, non ab intellectu, ſcilicet non eſt demonſtratiua.

Hic

Hic vult Auer. quodãmodo defendere responsionẽ quã Alga. destru xit & ait. dicimus nos ꝙ ista verba bene essent vera, si sermo dirigere tur erga id quod habet principiũ extra animã vt in anima, id est, quẽad modũ in anima, & exponit hoc dicẽs, videlicet ꝙ indicatio intellectus in eo vtrum sit par vel dispar quãdo reperitur, id est, quãdo est, vel quã do caret esse, id est, quãdo nõ est. verificatur, id est, habet aliquod cui re spondeat ex parte rei. Mihi videt ꝙ iste locus potest duob⁹ modis intel ligi. vno modo vt intelligamus ꝙ maior. d. omne ens par vel impar est totũ, potest intelligi de ente cuius principiũ est extra. Vel potest referri hoc ad minorẽ, vt dicamus ꝙ numerus est par vel impar de numero, cu ius principium est extra. & secundo modo videtur magis mihi propter verba sequentia. ideo ait, sed si sermo fuerit de eo quod tantum in potẽ tia reperitur, id est, si minor intelligitur de numero in potẽtia, videlicet quod nõ habet principiũ neq̃ finẽ, tũc ille numerus. s. in potentia nõ po terit denominari, vtrũ sit par vel dispar: id enim quod est in potentia de natura priuatiui potest reputari. & hoc est id quod intẽderũt philosophi qñ dixerũt ꝙ reuolutiones præteriti temporis & futuri priuatiuæ sunt.

Quod est impotentia de natura priuatiui reputatur.

Numerus in potentia nec est par nec impar.

Tribus modis numerus dicitur par vel impar.

Debes scire ꝙ numerus in potentia nõ potest dici par nec impar, q̃m par vel impar sunt accidentia numero inquantũ est in rerũ natura actu. (Tandẽ dicimus) hic vult colligere qualiter potest verificari ꝙ numerus sit par vel impar. & videtur mihi ꝙ tribus modis, vno modo in re, quã do, scilicet in re sunt res enumerateq́; actu entes, sicut sunt lapides actu nu merati. Secundo modo quãdo sunt in re actu & in anima actu. Et tertio modo quando sunt in re in potentia & in anima actu. Duo primi modi sunt numeri qui reperiuntur in rebus permanentibus. Tertius modus re peritur in rebus successiuis in potentia. Dicit ergo, tandem dicamus ꝙ sententia huius est, ꝙ quodlibet denominatum in summa. terminata, id est, quoddam totũ habens principiũ & finẽ, aut denominatur sic prout habet principiũ & finem extra animam, aut prout est tm̃ in anima, sed si fuit totũ in actu & terminatũ in tẽpore præteriti in anima vel extra ani mã, tũc sine dubio aut est par aut dispar, & per hoc innuit duos primos modos. Deinde innuit tertium. d. sed si illa summa fuerit interminata ex tra animam quod est ens in potentiã & nõ actu, tunc nõ potest termina ri nisi ꝑut est in anima, cuius rationem dat. d. anima nãq; potest aliquo modo imaginari id quod est infinitũ in suo esse, & per consequens sibi dare numerũ, alia litera habet anima namq; nõ potest aliquo modo ima ginari id quod est infinitum in suo esse. Et tunc vult dicere prout est in finitũ, bene tñ vt est finitũ. Deinde recolligit totũ hoc. d. vnde hoc mo do bene potest denominari ꝙ est par vel dispar. s. ꝑut habet esse in aĩa, sed inquantũ est extra animã de hoc denominari nõ potest, cũ id sit infi nitũ. similiter id quod prædicatũ est, posito ꝙ tm̃ fuerit in potẽtia extra animã, videlicet si priuatio, id est, posito ꝙ nullũ habeat esse ac si esset priuatio, nõ potest etiã denominari vtrũ sit par vel dispar. s. dum in actu nõ esset, videlicet ꝙ haberet principiũ & finẽ, id est, non potest denomi nari par vel impar, sicut nec habẽs principiũ vel finẽ, ex his voluit habe re tres modos iam dictos. (Patet ergo ex istis.) Nũc cõcludit quoddam correlariũ. d. patet ergo ex istis ꝙ nullus mot⁹ potest dici totũ neq; sum ma, s. totũ qđ sit principiatũ vel finitum nisi ꝑut in anima sumptus fue rit, sicut

rit, sicut de tempore & de motu circulari. s. q non possunt denominari de pari vel dispari nisi prout sumũtur in mẽte. (Et causa huius) hic ponit causam erroris antiquorũ. d. & causa huius erroris est q qñ quędam res fuerit in anima cũ quadã denominatione, putant ipsi q possit extra animã in eodem modo sumi, vult dicere q præcise sicut est in mẽte credũt q debet esse in re, & quia nullũ præteritũ põt ab aĩa cõcipi nisi finitũ. opinanť q quodlibet præteritũ sic se habere debeat extra animã, & quia idquod venturũ est, id est, futurũ in cõceptu intellectus infinitum indicat, videlicet partẽ post partẽ, opinatus est Plato & eius sequaces, q possibile est reuolutionis orbiũ ꝓcedi in infinitũ in futuro, nõ tñ in præterito. Et addit q ista indicatio eorũ sine dubio procedit a phantasia nõ ab intellectu. s. nõ est demonstratiua sed opinabilis. Istud ergo fuit motiuũ Platonis quare mundus incepit & nũquã finietur. & quare dentur vniuersalia extra animam vt dictum est in lib. de cęlo. & in metaphysica, & quia illa propositio est falsa: ideo dicit Auer. q hæc ratio est phãtasia. i. fictio & nõ demõstratio. Sed in dictis ab isto homine sunt quęstiones. ait eñ q motus circularis vt est quidã numerus par vel impar est in aĩa tñ, non extra animam, & sic de tẽpore, ideo põt esse quæstio.

Vtrum tempus habet esse in rerũ natura aliquo modo extra animam, id autem quod id facit quæstionem est diuersitas dictorũ Auer. in. 4. phy. vbi in multis cõmentis varie locutus est, ꝓpter quod fuit causa diuersitatis in posterioribus. Et quod facit quæstionẽ est qm̃ scimus q tẽpus est numerus motus, vt philosophus in. 4. phy. in vna diffinitionũ tẽporis dixit. Et scimus ibidẽ q tẽpus est passio mot⁹, & hæc videntur valde opposita: nã cũ numerus sit mens vel actus mentis, vt dicit Auer. sequitur q tempus sit anima vel actus animæ. Ex alio cũ motus si ens naturale extra animã, & tẽpus sit ꝓpriũ accidẽs eius, videtur etiã cõsequi qđ sit ens naturale extra aĩam sicut & motus eo, quia ꝓpriũ fluit ex principijs quæ sunt in re. hæc ergo sunt quæ primo aspectu quæstionẽ nobis faciũt. In ista quæstione Ioã. ianus qui fecit quęstiones in lib. phy. in quadã quæstione finxit respõdere ad hãc quæstionẽ secũdũ veritatẽ dicẽdo qđ tp̃s põt capi ꝓut est quoddã nomen analogũ ad tp̃s formaľr & ad tp̃s materiaľr, est eñ tp̃s materiale ipse motus, tp̃s formale aũt est ipse numerus quo numeranť prius & posteri⁹ in motu, & sic vult quod tẽpus primo modo est ens extra animã. Secũdo modo est ens in aĩa, qm̃ vt dicit Auer. ibidem numerus vel est aĩa vel actus aĩæ. & pro Ioã. faciũt multa cõmenta hincinde collecta. primo facit pro eo cõmentũ. 131. vbi cõcludit qđ tp̃s in potẽtia est extra aĩam, sed tẽpus in actu est in mẽte. ergo vult dicere quod tp̃s in potẽtia. i. pro materia est ens extra animã, & pro actuali & formali est in anima. Et ibidẽ cõmento. 101. ꝓpe finẽ ait, qđ tẽpus nihil aliud est quã numeratio motus secũdũ prius & posterius, quæ numeratio est actus animę, vide. Et ibidẽ cõmẽ. 100. videť cõcludere oĩno p vnũ syllogismũ qđ tp̃s & motus oĩbus modis sunt idẽ, cõcludit eñ istã qđ tp̃s sit motus & ecõtra. quæ prædicatio non esset vera nisi extrema vnirentur inter se. Et ibidẽ cõmen. 88. plane dicit qđ tp̃s actu est ab aĩa, in potẽtia extra animã. Et ibidem cõ. 108. ait qđ tp̃s est numerus secũdũ qđ mens accipit ipsum vt habet partes priores & posteriores, & ibidẽ cõmẽ. 106. ait, qđ de tp̃e extra animã

Positio. Ioannis.

nihil est nisi motus, & ait quod tempus est quando mens diuidit motum in prius & posterius. Ex his & multis alijs ibidem positis potest rationabiliter vt dicit exponi Auer. quod tempus prout capitur formaliter est ens extra animã, quia vt sic nihil aliud est nisi numeratio mentis prioris & posterioris existentiũ in motu: hæc enim numeratio est formaliter tẽpus. Si vero capitur pro ipso materiali sic est ipse motus natus intelligi ab intellectu prout numerus quo illa numerantur, & sic possunt dicta Auer. concordari. Sed hæc positio licet sit valde subtilis, attamẽ videtur mihi ꝙ sit falsa, & propter verba Auer, & ꝓpter rationes, ꝓpter verba quidẽ, qm̃ vt dicit Auer. cõ. 98. tẽpus est cõsequẽs. i. accidẽs propriũ motus, modo ꝓpriũ accidẽs nõ videt̃ esse ens in aĩa, & subiectum extra animã. vt oẽs sciũt quanta passio fluit ex principijs subiecti, vnde in fine cõmenti cõcludit. remanet vt sit accidẽs, quod est impossibile nisi esset ens extra animã. Sed Ioã. respondet huic dicẽs ꝙ motus põt capi duobus modis. vno modo pro fluxu formæ: alio modo pro ipsa forma fluẽte, modo dicit ꝙ tẽpus est passio motus secũdo modo, nõ primo mõ: cũ primo mõ tps & motus sint vna res, licet sit diuersitas quædã rationis.

Confutatio positionis Ioan.

Respõsio ꝓ Ioan.

Cõfutatio.

Sed hæc responsio est error. primo qm̃ vt vult Auer. ibidẽ tempus est passio primi motus, & constat ꝙ primus motus nõ est acceptabilis nisi pro fluxu. Præterea motus pro forma fluente est res permanẽs vt satis. 3. physi. ab ipsomet Io. & quõ ens successiuũ potest esse passio entis permanentis. Præterea sequitur ꝙ motus cæli esset sine tẽpore, cuius cõtrariũ patet sensui. consequentiã probo: qm̃ quod est sine subiecto proprio tẽporis est sine tẽpore. modo ille motus cũ nõ sit subiectũ temporis nec habeat subiectũ ꝓpriũ tẽporis, ergo erit sine tẽpore, & vere iste homo errauit sicut solet in omnibus. Secũdo principaliter Auer. ibidẽ cõmen. 93. infert ꝙ si tẽpus esset motus cęli. ergo plura essent tẽpora, modo ipse habet cõsequens pro incõuenĩẽti, ergo & antecedẽs, & per cõsequẽs tẽpus nõ est motus cæli. & econtra motus cæli nõ est tẽpus: ergo sunt plꝰ distincta realiter. Respondet quidã homo ꝙ ad prædicationẽ verã negatiuam sufficit distinctio extremorũ secũdũ motũ & rationẽ. cõtra, quoniã Auer. ibi nõ euitaret quin darent̃ plura tẽpora realiter, vt patet secũdo. qm̃ ꝓpositio affirmatiua falsa simpl'r fundat̃ sup diuersitatẽ simpl'r extremorũ, vt scis ergo & negatiua vera quæ sequitur ad affirmatiuã falsam.

Responsio cuiusdam.

Cõfutatio.

Præterea principaliter tertio. ibidẽ. cõ. 96. declarat ꝙ tps nõ sit motus, eo quia velocitas & tarditas insunt motui quæ non insunt tẽpori, & tũc in principio cõmẽ. 97. dicit cum declarauit ꝙ tempus nõ est motus incepit innuere ipsum sequi motum, & accidere ei, id est, esse accidẽs proprium eius, vbi etiam multis interpositis ait, & quia tempus nõ imaginatur, id est, intelligit̃ sine motu. & motus potest imaginari, id est, intelligi extra tẽpus, significat hoc ꝙ motus præcedit tẽpus naturaliter, & ꝙ tẽpus accidit motui, licet sint cõsequẽtiæ se cõplete, qm̃ tps sequit̃ motũ cõplete, vt propriũ accidẽs sequitur propriũ subiectũ. Ecce quam plane accipit̃ ꝙ natura tẽporis sit alia a natura motus, & per cõsequens nõ oĩno sunt res diuersæ, immo naturæ diuersæ, vt Auer. innuit. Sed dices, sicut Io. finxit argumẽto dicto quod loquitur de motu pro forma fluẽte, & hæc respõsio est derisibilis, vt patet in principio commen. vbi loquit̃ de motu qui velox est vel tardus, qui non põt esse nisi pro fluxu

accipiat̃,

accipiatur: & immorari in hoc est superfluum. Praeterea quarto ibidem Auer. cōmē. 101. in fine cōcludit diffinitionē verā tpis. d. diffinitio igitur in qua non est dubitatio est dicere qđ tempus est numeratiuum prioris & posterioris existētium in motu. vbi vult qđ tempus nō sit numerans sed numeratiuum. i. aptum natū numerare. hoc idem in fine cōmēti. 102. cōcludit. Tūc arguo. seclusa opinione intellectus tempus est aptum natū numerare motum. motus seclusa opinione intellectus nō est aptus natus numerare motū. vt dicit Auer. cōmento illo. 102. ergo seclusa opiniōe intellectus motus nō est tempus: & ecōtra. argumētum est in secunda figura: & in rei veritate hoc argumentū habet vim demōstrationis. Praeterea quinto ibidem cōmē. 132. ꝑpe finē. vult qđ tempus sit mensura ꝓpria primi motus. Sicut est ꝓpria forma in re: & nō sic est de alijs motibus. vide ergo motus & tempus sunt res diuersae. Propter verba haec & rationes inuolutas in verbis illis videtur mihi ad hanc cōclusionem esse respōdendum secundum qđ Auer. videtur soluere cōmen. 109. quoniam tempus est quodammodo cōtinuū: & quodāmodo discretum. est eñ continuū actu & potentia discretū: vt eñ est quid continuum est ipse motus in subiecto, idest ꝓpria passio motus: quae est quędā aptitudo motus ad mēsurari ab anima: vel quędā potentia naturalis ipsius motus qua potest ab intellectu mensurari: & sic motus & tēpus sunt duę res in essentia: licet in subiecto sunt vna: ꝓ quāto illa potentia naturalis: seu illa aptitudo accidit motui tanquam ꝓximo & primo subiecto. & sic loquitur Aristote. in praedicamentis: & quinto metaphysicae: vbi enumerat tēpus inter species quantitatis cōtinuae. Secundus potest accipi: vt est quodāmodo discretū, idest numerus prioris & posterioris in motu existentiū: & sic tēpus nullū esse habet nisi in anima: eo modo quo entia duo intellecta sunt in anima. Ex hac distinctione soluo. q. qđ si loquimur de tempore prout est quid continuum: vt sic est res distincta a motu secundum essentiam: licet in subiecto non ponat in numero: quoniam sunt vnum numero. Si vero loquimur de tēpore qđ est quid discretum: vt sic est ens in anima subiectiue vel obiectiue: sicut obiectum in potentia: vel causatū in causa. Et per haec oēs auctoritates glosantur. Ad primā patet qualiter loquitur de tēpore prout habet esse discretū. sed si capitur vt habet esse in potentia ad esse discretum: sic est quid continuum: & non est aliud numero ab ipso numero: licet sit aliud in essentia reali ab eo: eo modo quo accidens propriū est aliud a subiecto proprio. Ad secundam apparet qualiter loquitur de tēpore prout est mensura motus quae est quid discretū: & per consequens vt sic nō habet esse praeter actū animae. Ad tertiā cōcedo qđ ista est vera tempus est motus: sicut ista risibile est homo: & econtra sicut ista: homo est risibilis: qm̄ prima est praedicatio sub iecti de accidente proprio. secunda econtra: & ambae sunt verę: quoniam fundantur supra identitate numerali extremorū: licet non supra identitate essentiali & reali. Ad quartam dicatur sicut dictū est. & codē modo ad quintam. Sed ad sextam vt dixi. debes scire quod aliqua sunt simpl'r idem numero quae sunt res realiter diuersae vt propria passio & subiectum. & sic in illis verbis Auer. vult quod tempus & motus sunt idē simpliciter indiuiduo & numero: licet cum identitate illa possit stare diuersitas specifica & rerum essentialium & diffintionum vt dixi. & propter

Distinctio tēporis.

Solutio.

Solutio auctoritatū facientiū pro Ioanne.

hoc possunt quasi innumerabiles conclusiones intelligi Auer.& glosari multæ auctoritates eius. Sed adhuc anima non quiescit: quæram enim

Prima dubitatio.

primo quare tempus non diffinitur.4.phy.vt passio & vt est quid continuum:videtur enim quod quot modis res habet esse:tot modis potest intelligi & diffiniri.ergo si vt sic differt a motu.ergo potuit diffiniri:& si res est vt dixi:solutio.Auer.quam dat ad hoc ibidem cõmen.100.nulla

Secunda.

est:quoniã ego teneo quod etiã vt sic distinguitur a motu. Secundo videtur qđ falsum sit qđ possint aliqua esse idem numero.& tamẽ esse specie & diffinitione & re diuersa:qm̃ semp maior vnitas infert minorem.si

Tertia.
Solutio.

ergo sunt vnum numero,ergo vnũ specie & diffinitiõe & essentia. Tertio si tempus est numerus & vt sic habet esse ab anima solũ,ergo est fictũ sicut chimera. Ad hæc vt prius dico quod si capitur tempus vt est qđ continuum bene potest diffiniri diffinitione ꝓpria alia a diffinitione motus:licet diffinitio cõmunis vtriusq; sit eadem:& quia diffinitio communis vtriq; est eadem:ideo habetur pro vna re simpliciter vno modo diffinita.quia vero temp⁹ vt quid discretum habet diffinitionem simpliciter genere & specie diuersam a diffinitione motus eo modo quo differt continuum a discreto:ideo illo modo diffinitionẽ inuestigat:& ideo responsio Auer.est ad propositum:vt patet consideranti. Ad secũdam potest dici qđ aliqua dicũtur vno modo intrinsece & aliqua extrinsece:modo subiectũ & ꝓpriũ accidẽs.secũdo modo sunt vnũ nũero:vnitas numeralis primo modo infert speciem &c.sed non secundo modo vt scis. Ad tertiã respõdet Auer.cõ.131.quod esse numeri non est in anima omnibus modis:sed esse eius aliquo modo est extra animã saltem in potentia qđ

Qgomodo tẽpus & motus sunt in aĩa & quomodo extra animã dubitatio sophistarum.

est esse subiecti proprij.i.motus.dico est esse subiecti proprij.s.in vnitate numerali & indiuiduabili:licet adhuc in ea sit aliqua diuersitas vt dictũ est. Ex his apparet:qđ tam tempus quã motus sunt quodammodo in anima & quodãmodo extra animã:qm̃ vt sunt quãtitates continuæ sunt extra animã:& vt sunt discretæ in anima:prout habent esse actu:licet sint quodammodo extra animã:vt habent esse in potentia. Sed adhuc dubitãt sophistæ:qm̃ tẽpus nulla pars est:ergo tempus nõ est:antecedẽs est manifestũ:qm̃ nõ habemus nisi instãs qđ nõ est pars tẽporis. cõsequen-

Solutio cuiusdam.

tia patet.qm̃ totũ nihil aliud est ꝙ suæ partes: vt dicit Auer. primo phy. cõ.17.vel saltẽ sunt correlatiua. Ad hoc soluit quidã homo ꝙ ad hoc

Impugnatio.

vt successiuũ habeat esse sufficit qđ aliquid eius habeat esse: licet nõ sic sit de permanẽti:& sic licet instans nõ sit pars tẽporis est tñ aliquid tẽporis. Contra.qm̃ si valet,tẽpus est.ergo quoddã totũ est:valebit tẽpus est actu:ergo quoddã totũ est actu per regulã prioristicã.s. qñ cõsequens sequit̃ ad antecedẽs simpl'r: etiã aliquo addito vtriq; sequit̃. dummodo illud additũ nõ diminuat nec distrahat. Tunc vltra quoddã totũ est actu ergo partes illius totius sunt.ergo valebit a primo ad vltimũ. instans est, ergo tẽpus est tẽpus:ergo quoddã totũ:quoddã totũ.ergo quædã partes tẽporis sunt actu:vltimũ cõsequẽs est falsum.ergo respõsio nulla põt dici ꝙ esse actu temporis nõ est simpl'r totũ simul:sed cũ potẽtia permixtã actui:& sic potest concedi partes esse:& totũ esse:intelligẽdo de esse: esse actu nõ puro:stat eñ subiectũ & prędicatũ in ꝓpositione supponere pro successiuis:& tñ intellectus cõiungit extrema in instãti. & ita stat quod tempus prædictum sit ens prout intellectus illud componit in instanti:

licet

licet non verificet illud pro instanti. & nolo plus immorari: quoniam quæstio est sophistica &c.

ALGA. DVB. vij.

AIT Algazel.adhuc dicendũ est philosopho qđ secundum eorũ radices possunt inueniri entia præsentia infinita quæ sunt vnitates ab inuicem differentes in numero,videlicet, animæ hominum quæ post mortem separant̃.illæ enim sunt entia indenominabilia in dispar vel par.

Quia lis erat an daretur actu infinitũ:&ab algazele erãt plurima motiua adducta quibus Auer.responsum dedit. vult modo inducere alga.adducentem fortissimum motiuum contra philosophos: quod mouit auicẽnam Platonem alfarabium & multos latinorum vt dicam. Dicit ergo. ait alga.adhuc est dicendum philosopho qđ secundũ eorum radices possunt inueniri entia præsentia infinita quæ sunt vnitates.i.naturæ diuersæ inuicem differentes in numero,videlicet,animæ hominum quę post mortem separantur: illa enim sunt entia indenominabilia in dispar vel par.& forte litera est corrupta:& debet dicere sic.illa enim sunt indenominabilia secundũ dispar vel par:& si litera est sic:videtur qđ tangat hanc rationem.s. quæcũq; numerantur & denominantur numero pari vel impari sunt multa:sed animæ separatæ denominantur numero pari vel impari. ergo sunt multæ:& sic huius rationis tetigit tm̃ minorẽ rationis:& post reperi literam sic,illa enim sunt multiplicata ad dispar et ad par & tunc sermo eius manifestus est per se. Debes scire quod ista ratio Alga. est mixta partim ex lege:partim ex naturali ratione: propositio enim dicens quod animæ hominum post mortem remanent multæ: est credita & non ratione demonstrata:vt declaratum est in libro de intellectu: licet enim hominis intellectus sit æternus:ille tamẽ nõ est multus: immo vnus numero omniũ:propositio autẽ dicens quod sunt infinitæ supponit vnam.s.quod homines fuissent infiniti.& per consequẽs ꝙ motus cæli sit æternus:& ita cælum & ita elementa:& per consequẽs totus mundus sicut declaratũ est in naturali philosophia:& maxime in libro cæli.&.8.physico.& hæc est nota ratione naturali apud philosophos: & sic ista ratio est multũ vilis:immo nõ trãscendens ordinem sermonum probabilium.

AVERROIS.

NOS dicimus qđ ponere animas separatas à materia plures in numero: est opinio inconcessa ab omnibus philosophis:immo est opinio valde dubitabilis.Causa enim pluralitatis seu numeralitatis est materia apud philosophos.& causa conuenientiæ in multitudine numerali est forma.sed ꝙ possint reperiri res plures in numero vna in forma secundũ materiã inconueniens est:nullũ nãq; indiuiduũ ab alio indiuiduo distingui debet ab aliqua ꝓprietate nisi ꝑ accidẽs: immo indi-

uidua abinuicē distinguuntur materia. Rursus impossibile est apud oēs philosophos inueniri aliqd infinitū in actu quod sit corporeū aut incorporeū:& nullus sapientū potest intellige re talia nisi vitet differētiam inter situalia & indissitualia nisi Aui.maxime φ sequeretur ex hoc error quod infinitū recipiet magis & minus:& totum esset simul parti:quod est falsum.

Huic motiuo rñdet Auer.secundū fundamēta philosophorū peripatheticorū.& primo negat assumptū.secūdo pbat ei⁹ rñsionē.dicit ergo primo.dicim⁹ nos quod ponere aias separatas a materia plures in numero:est opinio incōcessa:immo negāda ab oībus philosophis:immo est opinio valde dubitabilis.ecce quō negat ppositionē primā:immo vt dixi est pure credita & naturali rōne nō cōcessa.(Causa em̄ pluralitatis) cū exponit ad formā rationis vult modo dare cām suæ rñsionis:& duas adducit ratiōes cōtra Alga.primo assignādo cām eius rñsiōis.secunda ibi.(Rursus impōle)adducit rationē Arist.directe cōtra illū.dicit ergo: cā em̄ pluralitatis seu numeralitatis est materia apud philosophos:& cā cōuenietiæ in multitudine numerali est forma:sed φ possint reperiri res plures in numero vna in forma secundū materiā incōueniēs est. est ergo vis ratiōis Auer.ista:quæcūq; multiplicanł in numero & vniunł in forma:sunt cōposita ex materia & forma:sed animæ separatæ nō sunt cōpositæ ex materia & forma.ergo nō sunt multæ in numero:& vna in forma.syllogismus est in secūda figura:& hui⁹ accipit maiorē & tacuit minorem: qm̄ est cōcessa ab eis.(Nullū nāq;.)Nūc pbat maiorē. & dicit: nullū nāq; indiuiduū ab alio indiuiduo distingui debet ab aliqua proprietate nisi per accidēs.hæc est maior:sed indiuidua distinguuntur materia.ergo distinctio per accidēs est per materiā.& econtra.est enim ratio in tertia figura.& maior est Aristo.in secundo poste.& minor est manifesta per se.(Rursus impossibile)hic reprobat opinionē illorū adducendo secundā rationē.& primo facit hoc. secūdo ponit euasionem illorū & reprobat illos.dicit ergo rursus impossibile est apud omnes philosophos inueniri aliquid infinitū in actu quod sit corporeū & incorporeum.hæc est tanq̄ maior:& suppleas minorē. sed animæ separatæ sunt corporeæ.vel incorporeæ.ergo non possunt inueniri infinitæ.(Et nullus sapientū)ponit sol.Auic.& contradicit illi.d. & nullus sapientum potest intelligere talia nisi vitet differentiā inter situalia & indissitualia nisi ille sapiens esset Aui.hæc est solutio φ maior est falsa: quoniam licet infinitum corpus reperiri non possit,potest tamē reperiri infinitum in rebus abstractis a loco & situ quæ locū non occupant.contra arguit Auer.dicens.dico quod hoc non potest intelligi:quia maxime sequitur ex hoc iste error.s.φ infinitū recipiat magis & min⁹:& totū esset simul parti.i.æquale:quod est falsum.& sic cōtradicit oīb⁹ eis. Circa præsens capitulū nolo diffuse declarare dicta ista:qm̄ in libro de intellectu & in quæstiōe de infinitate primi plixe locut⁹ sum sed tm̄ circa primū debes scire φ sicut materia cōcurrit ad esse indiuiduorū ita cōcurrit ad distinctionē.sed qm̄ materia est cā p accidēs indiuidui necessario tū:forma aūt per se est causa indiuidui.ideo distinctio indiuiduorū est per accidens:

Sicut materia ad esse indiuiduorū cōcurrit ita ad distinctionem.

cidens:nō tamē pure:sed per accidēs necessariū. Declaratū est enim in .7. meta. qđ materia est causa quiditatis indiuiduorū nō per se:sed per accidens:sed tamē necessariū:forma autem est causa per se totalis essentiæ & quiditatis rerū:ideo essentia indiuiduorū est per accidēs a materia:& per se a forma. Sed obijcis sicut Ioan. dicit in lib. de substātia orbis sicut aliquid est causa rei in esse:ita in distinctione illius: sed forma est causa per se essendi indiuiduorū:ergo distinguēdi, & sic principiū indiuiduorū erit forma. Ad hanc .q. debes scire qđ sicut esse simpliciter est a forma ita esse simpliciter distinctū nō est nisi esse vnū in se diuisum a quolibet alio:sed sicut esse indiuisibile est esse secundū quid:ita distinctū numero est distinctū per accidens:& secundū quid & sic illa propositio non habet locū nisi in esse:& distinctiōe simpliciter non aliter: quomodo autē valeat ratio Auer. de esse infinito iam dixi in lib. de intellectu: & in quæstione de infinitate primi, & cōfirmaui illā verbis Ari. in .3. phy. & nolo ponere ea quæ ibi posui: quoniā esset ponere capitulū supra capitulum.

Obiectio.

Solutio.

ALGA. DVB. VIII.

AIT Algazel. & si forte aliquis diceret: quod opinio Platonis est vera, videlicet qđ anima est vna & antiqua: & diuiditur diuisione corporum: & in corporea seperatione redit ad suam radicem: & vnitur. Nos verò respondemus quod hæc opinio est absurdior opinionibus animæ: & contra intellectus sententiā. Nos enim dicimus quod anima Petri non est anima Guillelmi: impossibile est enim quod sint vna: quælibet namꝙ earum sentit: & cognoscit sese differre ab alia: vnde si animæ essent vnæ: essent homines vni in scientia: quæ sciētia est proprietas substātialis animarū. Et si forte aliquis arguat dicens quod sit vnū animæ: sed diuiduntur secundū dependentiam corporū. Nos dicimus quod diuidi illud quod magnitudinem quantitatis mensurabilis non habet est falsum qualiter etiā dicimus quod vnus sit mille vel infiniti: quod nāque est inquantitabile indiuisibile est.

Cū induxit opinionē Alga. & argu. eius & solutionē illius: nunc vult adducere rationē Platonis: & primo ponit illā. secūdo ibi: (Nos vero) respōdet cōtradicēdo ei, dicit ergo ait Alg. & si forte aliquis diceret: qđ opinio Plato. est vera, videlicet: qđ anima est vna & antiqua & diuisibilis diuisiōe corporū & incorporea separatiōe redit ad suā radicē & vnit.

Quę fuit opinio Plat. de multitudine animarū secundū comitē amirandulanū.

Ego diu cōsideraui verbū istud: & cū inspexi hoc: semꝑ steti in dubio & petij declarationē illi⁹ dixit comes amirādulan⁹ corona nostrę ætatis in corbula me petēte Bononiā: ꝙ opinio Plat. ponit vnā ideā aīarū q̄ se habet respectu aīarū: sicut ligna in voltis & arcubus domorū dicebat em̄ quod sicut ligna illa subterposita lapidibus incalcinatis ad medū arcus post exsiccationē illorū remota dimittūt vestigū eorū ꝙ vocaẽ volta seu arcus: sic est vna idea numero omniū aīarū: quę cū corpora formantur a

virtute genitiua egreditur illa:& recedit:dimittitq; eius vmbrā seu vestigiū eius:quod anima vocatur:& sic dixit dictū Isaac israelitæ intelligi, scilicet quādo dicit animam esse productā in vmbra:intelligitur, id est, ideæ,ista ergo resultatio seu vestigiū apud Platonē anima erat, & ideo illā ideā seminariū seu radicē dicebat. Et tunc dixit Plato quod quādo animæ desinunt corpora:tunc redeunt ad earū seminariū intantū quod vestigia illa quæ animæ erant amplius non sunt post: redundant in suū seminariū vt dicit, & hanc opinionem dixit esse Platonis ille vir. & ita Plato posuit omnes animas esse vnā in radice:plures autē orignaliter:& sic huic multū consonat series verborū Algazæ. & Auerrois quoniā nititur Alga. probare multitudinē animarū in verbis sequentibus:propter quod signum est quod Plato opinabatur vnā esse tantū. Huic etiā Themistius solēnis Platonicus vt narrat Auerrois. 12. metaphy. commē. 13. concordat dicens quod Plato posuit ideam terræ esse factam ex dijs secundis. Aristote. autem a sole & orbe decliui. vbi loquitur de illa ideas vt apparet ibidem & in expositione mea. Sed licet hæc opinio sit solēnis vt vides:dixi sibi quod opinio Platonis non est illa: vt apparet in phedone:& ei monstraui textū cui nō cōtradixit: videbatur enim mihi Platonē velle animas esse creatas a deo in quodam numero certo:& eas stare in signifero seu orbe seminario in gloria:& tunc ponit quod ille descendunt ad corpora:& cum cōpletur eorū descensus:sic quod singula in corpore fuerint:tūc erit annus magnus:in quo iterū omnia vt prius redibunt: & hoc fiet infinities:& reiterabuntur sæpe:& tunc vult ipse per radicē orbem signorū quē appellat seminariū primū in quo stant:& si ista est opinio Platonis iam soluta est quæstio Alga. (Nos vero) cū in dixit sol. Platonis. Nunc Alga. reprehēdit illam circa quod debes scire quod ad illam opinionē sequitur animā vnius hominis esse animā alterius:quoniā anima mea nunc fuit alterius tēpore ante reuolutionem magnā:quoniā ego tunc fuit aliud in deū a me nunc vt probant philosophi cōtra hoc arguit Alga. d. nos vero respondemus qđ hæc opinio est absurdior opinionibus animæ & cōtra intellectus sententiā:cuius rationes tangit. d. nos enim dicimus qđ anima Petri nō est anima Guillelmi, impossibile est enim qđ sint vna quælibet nāq; earū sentit & cognoscit se differre ab alia:vnde si animæ essent vnæ essent homini vni in sciētia:cuius rationes tangit. d. quæ sciētia est proprietas substātialis animarū vult dicere qđ sicut anima erit vna, ita & sciētia:eo quia sciētia est proprium animæ ergo nō possunt animæ in quodā numero creari. Et si forte aliquis arguat. d. qđ sint vnū animæ, id est, qđ omnes animæ sint vnū sed diuidātur secundū dependentiā, id est, ordinē ad corpora: sicut videtur opinio peripatheticorum vult enim Auer. peripatheticus vt dixit, qđ intellectus omniū est vnus numero in se. potest tamē multiplicari extrinsece prout est dicēs ordinē ad diuersa corpora:quorū est perfectio prima. Contra hoc arguit Alga. d. nos dicimus qđ diuidi id quod magnitudinē quātitatis mensurabiliū non habet est falsum: ergo sup. impossibile est vnicum intellectum esse multos respectu corporū. Secundo arguit qualiter etiā dicemus qđ vnus sit mille vel infiniti:id namq; quod est inquātitabile est indiuisibile, & per consequens illi vnus intellectus nō potest esse plures. hæc sunt argumenta Algazelis.

Opinio Auerro. de multitudine animarū secundū Plat.

Opinio peripatheticorum. Impug.

AVERROIS.

DICIMVS nos quod Petrus bene differt à Guillelmo in numero & sunt vnus in forma:scilicet in anima vna,si anima Petri differt ab anima Guillelmi in numero sicut personaliter differũt in numero:oportet igitur quod anima Petri & Guillelmi essent duę in numero:& sequeretur ex hoc quod anima haberet animã: & sic anima Petri & Guillelmi essent vna & eadẽ in forma: & pluralitas numeralis scilicet diuisio sequitur vnũ in forma ratione materiæ. Vnde si anima nõ admitteretur in corporis admissione: oportebit quod quãdo separata fuerit à corpore quod sit vna & eadẽ in omnibus videlicet in numero. Attamẽ id quo iste homo Platonẽ reprobat:sophisticatio fuit:sentẽtia eñ ei⁹ erat:ꝙ anima Petri aut differt ab anima Guillelmi aut fuit vna & eadem:nõ sunt vna,quia sequeretur falsum:ergo differunt.Et loca sophisticationis hæc sunt in duobus vocabulis: videlicet in eo quod dicit differt:& in eo quod dicit idem,differre nãq; æquiuoce significat:& idem multipliciter potest intelligi: & ideo anima Petri & anima Guillelmi quodammodo possunt dici vna & eadem:vtputa ex parte formæ:& sunt multæ alio modo videlicet ratione subiectorum. Sed id quod dicebat scilicet quod diuisio nõ potest diuidere inquãtitabile:falsum est absolute videlicet quod hæc propositio nõ est vniuersalis:immo deficit in quodam modo: hoc enim verificatur in eo quod per se diuiditur:sed non in eo quod diuiditur per accidens: scilicet id quod diuiditur ratione subiecti diuisibilis per se vt albedo quæ diuiditur ratione corporis:& hoc modo forma & anima diuidũtur diuisione subiectorum. Et ideo dicimus quod anima vere est similis luci:quia sicut lux diuiditur diuisione corporum lucentium:postea vnitur lux remotis lucentibus corporibus:sic recte est de anima cum corporibus.

Vult nunc Auer.soluere.q.Alga.& primo proponit veritatem.q. secũdo probat illam:tertio exponit opi.Platonis:quarto soluit.q. declarãdo latẽtiã sophisticatiõis.In prima dicit:dicimus nos quod Petrus bene differt a Guillelmo in numero,& sunt vnus in forma: scilicet in anima vna:ista est veritas quam proponit.(Si anima Petri) nunc probat istam veritatẽ,& primo infert vnũ cõsequẽs:deinde ostendit falsitatẽ illius:& tertio ostendit id sequi quomodocũq;: dicit ergo si anima Petri differt ab anima Guillelmi in numero sicut personaliter entia solent differre in

numero:igitur oportet qđ anima Petri & Guillelmi essent duæ in nu/mero istud est cõseques:deinde ostendit impossibilitatẽ huius: & infert vnũ impossibilius.d.& sequitur ex hoc qđ anima haberet animam.(Et sic anima Petri)nũc cõcludit veritatẽ propositã.d. & sic anima Petri & Guillelmi essent vna & eadẽ in forma:& pluralitas numeralis:scilicet diuisio sequitur vnũ in forma:licet ratione materiæ sit numeralis diuisio.

Dubitatio. Sed prouenit locus.q.nõ paruus quoniã potest esse locus quæstionis in eo quod dicit:quia tunc anima haberet animã:nõ enim videtur locus aliquis vnde teneat illa cõsequẽtia.Et soluitur quoniã si anima Sor.esset alia ab anima Platonis:vel esset alia simpliciter & per se:vel per accidẽs ratione corporis si secundũ:ergo in se simpliciter est vna: licet multa at/tributione sicut dictũ est si autẽ sint plures simpliciter:ergo sunt differentes & cõuenientes:& sic sunt compositæ ex parte qua differunt & parte qua cõueniunt:sed pars qua cõueniunt nõ potest esse nisi forma: & non nisi forma quæ est anima:quoniã anima nõ fit ex nõ anima: ergo ex ani/ma.Illa ergo cõsequẽtia valet præsupposito qđ illæ sunt plures simpli/citer & nõ attributione.(Vnde si anima)nunc infert quomodo omnino

Solutio. oportet qđ qualitercũq; sequitur opinio prædicta,& dicit: vnde si ani/ma nõ admitteretur in corporis admissione oportet qđ quãdo separata fuerit a corpore:oportet qđ sit vna & eadẽ in omnibus,videlicet in nu/mero:cõsequẽtiã supponit ex solutio sexti dubij:quoniam causa multi/plicationis numeralis est materia:cũ igitur in corruptione totali nulla remaneat materia:ideo simpliciter dici potest qđ remouebit causa & principiũ multiplicationis:& per cõseques remanet vnitas numeralis saltẽ priuatiue:& sic vna erit anima simpliciter omniũ(Attamẽ id quo) nunc verificat opinionẽ Platonis:& soluit argumẽtũ eius,&.d.attamẽ id quo iste homo Platonẽ reprobat sophisticatio fuit sentẽtia eñ eius erat qđ animo Petri aut differt ab anima Guillelmi:aut fuit vna & eadẽ. Dein/de destruit mẽbrum falsum & cõcludit verũ.d.nõ sunt vna: quia sequitur falsum vt supra fuit ab eo deductũ:ergo differũt.(Et loca sophisticatio/nis)soluit istã quæstionẽ.d.& loca sophisticatiõis hæc sunt in duobus vocabulis,videlicet in eo qđ dicit differt:& in eo qđ dicit idẽ:differre nãq; æquiuoce significat,& idẽ multipliciter potest intelligi,& ideo anima Petri & anima Guillelmi quodãmodo possunt intelligi vna & eadẽ vtputa ex parte formę: & sunt multę alio mõ,videlicet rõne subiectorũ.

Dupliciter capitur forma hominis Debes scire quod forma hominis potest dupliciter cõsiderari videlicet inquantũ anima:& inquãtũ intellectus substãtia existẽs separata.Si primo modo:dico qđ sicut colũna est dextra & sinistra nõ p se:sed ex ordine ad diuersos homines:sic qđ nulla est nouitas in ea:sic intellectus prout respicit hoĩes diuersos est anima mul/ta nõ multiplicatione accidẽte ei:sed multiplicatione se tenẽte ex parte corporũ:& sic potest dici multus per accidẽs extrinsece:sicut colũna dicitur dextra per accidẽs ratione rei dextræ simpliciter.Si autẽ cõsidera/tur vt intellectus est:sic est vnus per se & per accidẽs:qm vt sic separatur simpliciter ab omni respectu ad qđcũq; extrinsecũ,& sic aĩa est vna quodãmodo & plures quodãmodo:vna quidẽ per se & simpliciter: multæ aũt extrinsece & per accidẽs. (Sed id qđ dicebat) nũc soluit ad motiuũ. Alg.&c.d.sed illud qđ dicebat scilicet qđ diuisio nõ põt diuidere inquãtitabile;

titabile.falsum est absolute,videlicet quod hæcpropositio non est vni/uersalis:immo deficit in quodammodo:quod declarat dicens hoc enim verificatur in eo quod per se diuiditur: sed non in eo quod diuiditur per accidens, scilicet id quod diuiditur ratione subiecti diuisibilis per se vt albedo quæ diuiditur ratione corporis : & hoc modo forma & ani/ma diuiduntur diuisione corporum. Ad formam negatur maior vel distinguitur.vt dictum est.(Et ideo)vltimo exponit hoc per exemplū. & dicit.& ideo dicimus quod anima vere est similis luci:quia sicut lux diuiditur diuisione corporū lucentium:attamē in medio est vna: postea vnitur lux remotis lucentibus corporibus: sic recte est de anima cum corporibus,scilicet quod ipsa est vna simpliciter: plures tamen respecti/ue:& sic per hoc intelligitur totum illud.

Circa dicta primo debes scire ꝙ opinionē Plato.Auer. redu/xit ad opinionē ei⁹:intantū ꝙ Pla.vt Auer.innuit nihil aliud nisi sit quodāmodo vna:& quodāmodo plures:est enim vna simpliciter & absolute in substantia:& plures respectiue & in habitudi ne ad diuersa subiecta vt dixit iam.Et hanc opi.Auer.ascribit Platoni. Et addo ꝙ Plato videtur dicere ꝙ homo nō est aliud nisi anima: prout vtitur corpore tanꝙ instrumento. & ideo sicut nauis est nauta tantum vtens instrumento:sic homo est anima vtēs corpore tanꝙ instrumēto: & sicut artifex est quodāmodo plures propter vsum diuersorum instru mētorum:& quodāmodo vnus simpliciter & absolute:sic & anima. & hæc videtur opinio Plato.vt scripsi in libro de intellectu.

Opinio platonis.

Secundo debes scire in proposito vt narraui in tractatu intitu/lato Vincētio quirino veneto meo scholari de actio/ne omnium rerum. Quidam hebræus opinatus erat Auer. & Aristo. & Pla.esse vnius opinionis:intantum ꝙ dixit eos velle quod omnes res cō positæ erant cōpositæ ex materia & intellectu:adeo quod intellectus in quibusdam erat intellectus tantum:vt in homine: & in quibusdam ani/ma:& in quibusdam natura.anima erat in brutis:natura vero in elemen tis:tamen vna numero substantia erat omnium.& huic opiniōi videtur Auer.assentire in principio huius solutionis. attamen vt narraui : hanc opinionem reprobat Auic.in.6.naturalium:& auctor de spiritu in lib. eius.ideo hic dum dicit animam esse animāvnā olm intelligit a proprie/tate:vltra quam est vna propria vnicuiqꝫ:per quā homo ponitur in spe/cie quæ incipit & desinit ad generatiōnē & corruptionē corporis: vt d.Auer.in cō.2.tertij.& tu vide tractatum meum de hoc.

Positio cuiusdam hebræi.

Impugnatio.

ALGA. DVB. IX.

DIT Algazel.& si forte aliquis philosophorū dicet ret ꝙ mūdus nunꝙ creatus fuit. si mūdus modo creat⁹ fuisset: nō euaderet quin de⁹ benedict⁹ ante dictā creationē cessasset in ꝗtitate vnius anni vel duorū annorūvel infinite.postea creauit tādē:adeo ꝙ duratio cessatiōis aut finita aut infinita.si fuit finita.fuit er/go esse creatoris finitū. si fuit infinita.ergo venit ad finem du/ratio in qua pertransierunt possibilitates infinitæ in numero.

No

Nos verò dicimus quod tēpus & duratio fuerūt res creatæ vt in sequentibus ad præsens argumentum respondemus.

Cum compleuit difficultatem quæstiōis iam dictæ circa animas: vult modo aggredi nouū argumentū. & primo arguit ꝙ mundus nō est creatus in tēpore. secūdo ibi. (Nos vero) respondit rationi illius. dicit ergo. ait Alg. & si forte aliquis philosophorū diceret ꝙ mundus nunꝗ creatus fuit: vult dicere nouiter. Deinde arguit hoc dicens si mundus modo creatus fuisset non euaderet quin deus benedictus ante dictam creationem cessasset in quantitate vnius anni vel duorum annorum vel infinite: postea creauit tandem: adeo ꝙ duratio cessationis aut finita. Si fuit finita ergo esse creatoris est finitum. hoc est falsum: quoniam creator est deus æternus. si fuit infinita: ergo venit ad finem duratio illa in qua pertransierunt possibilitates infinitæ in numero. quod est impossibilius. (Nos vero) respondit nunc & dicit. nos vero dicimus ꝙ tempus & duratio fuerunt res creatæ vt in sequentibus ad præsens argumētum diffuse respondemus. vult ergo ꝙ argumentum supponat falsum, scilicet ꝙ mundi creatio sit in tempore: immo ipso tempore præcedenti.

AVERROIS.

DICEMVS nos ꝙ maior pars opinātiū mundi creationē ponūt ipsum creatū fuisse secū. dicim⁹ etiā ꝙ ponere durationē aliquo modo finitā aut infinitā ante mūdi creationē: est falsum. id enim quod nō habet principiū nō potest finiri. Sed argumētū huius hoīs debet fortificari alio modo, videlicet aut extremitas creationis mundi, scilicet eius principium poterat esse longior momento præsenti: aut non. si non: oportebit ponere mensurā in qua creari amplius non poterat: quod est falsum apud omnes. si primo modo, videlicet extremitas tēporis, scilicet suū principiū poterat esse lōgior momēto ab extremitate creati: adhuc petere est vtrum sit possibile in præsenti extremitate ꝙ sit longior. & si respōsio esset ꝙ sic qđ necessario respōdendū est: oporteret ꝙ fuisset terminatio mensurarū infinitarū temporis: & sequeretur ex hoc ꝙ terminatio ipsarum fuisset in reuolutionibus causantibus mensuram temporalem ab eisdem inuentam. Si verò dicerent ꝙ id quod infinitum est: non potest perfici neqꝫ finiri. respondendū est ad hoc ꝙ id quod sequitur partem obiicientem de reuolutiōibus: sequitur & vos in mēsurarum temporum innouatorum possibilitate. Et si forte aliquis diceret ꝙ differentia inter eos est: quod illæ infinitæ possibilitates nō adhuc ad actū egressæ sunt & possibilitates reuolutionum infinitarū egressę sunt ad actū. Nos vtiqꝫ respondemus quod possibilitates rerum sunt de cō-

comitantibus

comitantibus ipsarum qualitercunq; sint, videlicet quod præcedat illæ comitantiæ illas res: aut sunt simul & semel sicut philosophi opinati sunt. quapropter sequitur numerationes rerum: vnde impossibile esset quod ante præsentem reuolutionem fuissent infinitæ reuolutiones. esset ergo impossibile esse possibilitatem infinitarum reuolutionum. Sed adhuc dicendum ab obijcientibus quod tempus est terminatum in mensura, scilicet tempus mundi. impossibile est ergo esse tempus maius eo: neq; minus: sicut multi homines opinati sunt in mūdi mensura. & ideo dicimus nos quod prædicte conclusiones non sunt demonstratiuæ: & ideo esset melius pro asserentibus mundi creationem quod ponerent tempus terminatū in mensura: & quod non ponerent magnitudinem infinitam: sed magnitudo habet totum: & tempus non.

Nunc Auerr. recitato argumento: quod soluit Alga. vult fortificare ipsum: & primo ponit proximum veritatis. secundo ibi. (Sed argumentū) fortificat ipsum. aliæ particulæ erūt manifestæ. dicit ergo in prima. dicimus nos ꝙ maior pars opinantium mundi creationē ponūt ipsum, scilicet tempus creatū fuisse secū. cuius rationem dicit. dicimus enim ꝙ ponere durationem aliquo modo finitam aut infinitam ante mundi creationem est impossibile. id enim quod non habet principium non potest finiri: ergo tempus simul cum mundo generari debet. & hoc probauit Arist. aperte in. 8. phy. nullum enim tempus generat &c. Debes scire quod Auer. non dicit hoc tanq̄ negatum ab Alga. sed potius ostendit illud esse conueniens philosophis. (Sed argumentum huius) hic vult cōfirmare argumentum dictum: & videtur mihi quod retorqueat argumētum eius contra eum. Vbi debes scire quod Alg. arguebat. si mundus est æternus a parte ante. ergo infinitum fuit finitum. cōsequentiam probauit: quoniam reuolutiones fuerunt infinitæ ante instans quod est præsens: & omnes sunt consumptæ. ergo fuit infinitum consumptum: & terminatum vsq; ad hoc instans quod est præsens. intendit ergo Auer. retorquere argumentum istud ad oppositū. & dicit. & argumentum huius hominis debet fortificari alio modo, videlicet aut extremitas creatiōis mundi, scilicet eius principiū poterat esse longior momēto, scilicet illo in quo creatus fuit: vel cum quo creatus fuit: aut non. si non: oportebit ponere mensuram in qua creari amplius non poterat: quod est falsum apud oēs: quoniā nulla est mēsura quin in illa potuit creari: & alia ante illam: & sic in infinitū: quoniā omnes sunt vnius rationis: & nō maior ratio est de vna q̄ de altera: nec eius potentia est fortior in vno tempore q̄ in alio: nec indiget auxilio alterius iuuantis. ergo non datur mensura determinata in qua possit tantū. Debes scire quod apud sophistas loquētes si cōcedit maximū tps in quo sic aliquid potest fieri vel minimū in quo nō respectu potētiæ finitæ: nō tamen respectu potētiæ infinitæ. immo potētia infinita est quæ potest non tantū in tanto tpe: quin maius in minori tempore vt dictū est in sophisticis modernorum. Applicando ergo

Nota.

Positio sophistarum.

ergo ad propositum si theologi ponunt vigorem primi esse infinitum: habent dicere quod mensura in qua creatus fuit mundus non est determinata quin deus in illa possit & in alia ab illa posset: quoniã non limitatur ab extrinseco vt dixi. Deinde remouet primũ membrum. d. si primo modo, videlicet, extremitas temporis, scilicet suum principium poterat esse longior momento præsenti in quo fuit creatus, scilicet ab extremitate creati. adhuc petere est: verum sit possibile in præsenti extremitate qđ sit longior. Et si responsio esset quod sic (quod necessario respondẽdum est) oportet qđ sit terminatio mensurarum temporis: quod ipse habet pro impossibili: & sequitur ex hoc quod terminatio ipsarum fuisset in reuolutionibus causantibus mensuram temporalem ab eisdem inuentam. & sic sequitur idem quod prius. Sed difficile est probare has cõsequentias. & ideo in declaratione istius multa dicet ipse in secũda disputatione. & ego volo dicere aliqua pro huius euidentia. Dico ergo quod tota vis istorum consistit in duobus: quorum primum est, scilicet ante instans qđ est præsens in quo mundus fuit creatus: potuit esse tempus infinitum & motus in infinitum. istud est manifestũ: quoniã ante illud instans infiniti potuerunt esse mundi quolibet modo facti, scilicet quorum quilibet potuit per aliquam distãtiam esse factus ab aliquo: ergo potuit tempus esse infinitum. Secundum est quod in his quorum complementum est ab anima eadem est possibilitas essendi apud animã. & secundum rem & eadem impossibilitas. etiã istud omnibus est manifestum. His habitis: arguo cõsequẽtias. Prima ergo apparet ex primo fundamẽto. quoniã si mũdus in hoc instanti est factus: & ante hoc instans potuerunt esse mundi infiniti. ergo infinitæ fuerunt possibilitates essendi temporis. ergo apparet prima consequẽtia. Tunc vltra: sed eadem est ratio possibilitatis & actualitatis in eis: quorum complementum est ab anima: vt apparet in secũdo ergo potest inferri quod infinitæ actu fuerunt mensuræ terminatæ ad hoc instãs. istæ consequentiæ apparebunt clarius infra in disputatione dicẽda. Et debes scire quod apud nos christianos bene concedendum est ante instans quod est præsens præfuisse tempus in mente diuina: & p cõsequens similitudo temporis: non tamẽ tempus materialiter quod est natura motus. vt infra dicetur. (Si vero) nunc inducit solutio. quorundam. & licet hæc responsio possit habere plures intellectus: attamen iste primus & bonus est. quod infinitum finiri ex ea parte quo finitum est: non est impossibile: quoniã vt sic est capacitatis infinitæ. sed ex ea parte qua infinitũ est simpliciter impossibile: modo applicãdo ad propositum. tempus id verũ vel imaginatum est finitum ex parte præsentis est vel fuit infinitum ex parte futuri. Hoc dicit. si vero dicerẽt ꝙ qđ infinitum est nõ potest perfici neq; finiri. vult dicere a parte qua infinitum. & per consequens a parte qua finitum potest. & sic in proposito vt dixi. (Respõdendum est ad hoc) replicat vbi vult quod nõ valet simpliciter sed ad hominem & hic locus vix intelligibilis est. Et tamen debes scire qđ vt videbis. Alg. arguit cõtrã philosophos quod si mundus a parte ante sit æternus tunc tempus eius erit æternum: & id tempus est terminatum ad hoc instans huius dici. ergo infinitum recipit terminum. vult ergo Auer. qđ argumentum istud contra loquentes est difficile ad hominem: quoniam eodem argumento de tempore vero sicut de tẽpore possibili: quoniã idẽ est modus

Prima propositio.

Secunda.

Deductio cõsequẽtiæ.

Positio christianorum.

est modus impossibilitatis vtriusq;,& sic argumentum est contra eos,dicit ergo. Ad hoc respondendum ꝙ id quod sequitur partem obijcientẽ, id est,loquentes de reuolutionibus,id est,tempore vero infinito. sequitur & vos in possibilitate mensurarum temporũ innouatorum.i. sequitur eos ponẽdo infinitas reuolutiones fuisse possibiles,qm̃ eadem est ratio essendi actu temporis & possibilis esse.(Et si forte.) adhuc respondet & dicit,& si forte aliqs diceret ꝙ differẽtia inter eos est ꝙ illæ infinitæ possibilitates non sunt adhuc egressę ad actum,& possibilitates reuolutionum sunt iam actu egressæ.ergo argumentũ bene procedit contra philosophos & non contra loquentes. (Nos vtiq;)respondet applicando.d.nos vtiq; respondemus ꝙ possibilitates rerũ sunt de concomitatibus ipsarum:vult dicere, reputantur pro ipsis rebus actu qualiter, cũq; sint,videlicet ꝙ præcedant ille concomitanter illas res aut sint simul & semel sicut philosophi opinati sunt. quapropter sequit̃ mutationes rerũ,vult dicere ꝙ si res est vna,vna fuit possibilitas: & si duę,duæ sunt possibilitates.Vnde si impossibile esset quod ante pręsentem reuolutionem fuissent infinitę reuolutiones,ergo a pari esset impossibile esse possibilitatem infinitarum reuolutionũ.ecce quomodo Auer. dixit declarationem illatum consequentiarum.(Sed adhuc)hic ponit vltimam eorum solutionem.& vult quod tempus potest dupliciter considerari, scilicet respectu mundi,& simpliciter.si respectu mundi, sic est terminatum,quoniam quælibet magnitudo finita est in tempore finito.si simpliciter,sic est æternum simpliciter.dicit ergo:sed adhuc dicendũ ab obijcientibus quod tempus est terminatum in mensuram,scilicet tẽpus mũdi.Impossibile est ergo esse tempus maius eo neq; minus,sicut multi homines opinati sunt in mundiẽ mẽsura.Tũc ait Auer.]& ideo diximus nos quod prædictæ conclusiones non sunt demonstratiuæ, vult dicere theologorum,& ideo esset melius pro asserentibus mundi creationem quod ponerent tempus terminatum in mensura.& per consequens non ponerent magnitudinem infinitam ipsius mundi, quoniam magnitudo habet totum,id est finem,tempus aũt simpliciter.non ergo habet contra theologos saltem quod tempus in se simpliciter sit æternum. & hoc vult.

Dupliciter cõsideratur tempus.

ALGA. DVB. X.

AIT Alga.nomine philosophorum quando ei obijcientes negabant ꝙ cessare actionem antiqui ab eodem antiquo esse quid notum.talia verba & si forte aliquis diceret quia negant admittentes auctoritates necessitatis, & quęrunt alios modos incompetentes.

Hic vult Alga.facere petitionem vnam philosophis cum quadam admiratione.d.ait Alga.nomine philosophorũ hæc verba.quando ei obijcientes negabant quod cessare actionem antiqui ab eodem antiquo esse quid notum.vult dicere quod quidam peripathetici dixerunt quod impossibile est quod actio quæ semel fuit ab antiquo cesset ab eodem,cõtra quos dixit talia verba, scilicet & si forte aliquis diceret,quare negãt admittentes autoritates necessitatis,id est,ipsum habere posse cum quadam necessitate,quare negant sup.& quærunt alios modos incompetentes,i.extraneos,q.d.ꝙ nõ videtur bonũ negare id manifestũ, & quærere

aliam

aliam viam extraneam. Hæc est petitio quam facit Alga. nomine loquẽtium. Cui Auerrois respondet in dictione sequenti vt vides.

AVERROIS.

Dicimus nos ꝙ sententia eius quam nomine philosophorũ inducit ad probandũ, ꝙ impossibile est inuenire innouatũ ab æterno agẽte est, ꝙ impossibile est ꝙ sit ibi volũtas. & hæc negatio eius congrua apparebat in quãtũ ipsi cõcedebãt obijcietibus, ꝙ omnia opponentia sunt similia respectu antiquæ voluntatis: tam si sint in tempore sicut præcedens & subsequens, quam in qualitatibus contrarijs vt albedo & nigredo. Similiter esse & priuatio sunt similia respectu primæ voluntatis, & quia ipsi hãc propositionẽ concedunt obijcientibus eis respondẽt quod nõ est de natura voluntatis inclinare actũ vnius similiũ magis quã alterũ, nisi causa appropriãte vnũ ipsorũ similiũ expressæ, alioquin prouenirent res, & earũ prouentus ab euentu. Vnde philosophi cõcedunt eis ex hoc ꝙ si antiquũ haberet voluntatem, bene poterit nouũ ab antiquo prouenire. Et quia negãtes mũdũ esse ab æterno carent responsione in hoc conati sunt dicere quod antiqua volũtas est quædam denominatio cuius natura est distinguere rem à suo simili, absq; causa appropriãte vnum duorum similium magis quam alterum, sicut calor est quædam denominatio, cuius natura est calefacere. Sed philosophi respondẽt eis quod hoc est falsum & inimaginabile, si enim similia æqualia fuerint apud volentem non debet ab eodem effectus vnius eorum magis procedere quã alterius effectus, nisi prout essent dissimilia, scilicet inquantum in vno eorum esset quædã denominatio quæ in altero non reperitur. si enim omnimode similia fuerint, & ibi nulla esset causa inclinans, tunc volũtas respiceret ambo æqualiter, & tunc non magis ab eodem volẽte effectus vnius eorum similium quam alterius effectus. vnde tunc aut voluntas dependet de duobus contrarijs actionibus simul & semel, aut de nullo eorum. & ambo ista sunt simul falsa. tandẽ quod illius hominis verba sunt semierronea & nihilominus conamur reprobare ad cauendum nocumenta multorum.

Vult modo inducere sentẽtiã verborũ Alga. & reducit opinionẽ philosophorũ in ꝓpositionib⁹. & dicit, dicimus nos qđ sentẽtia ei⁹ quã nomine philosophorũ inducit ad probandũ qđ ipõſe est inuenire innouatũ ab antiquo æterno agẽte est, qđ impossibile est qđ sit ibi voluntas. Hæc igit est prima propositio. s. quod in æterno agente nõ est volũtas. Hanc propositionem declarat, d. & hæc negatio eius congrua apparebat: vult dicere

dicere quod negare ibi voluntatem esse est congruum inquantum ipsi concedebant obijcientibus quod omnia opponentia, vult dicere præsentia, sunt similia, id est, eiusdem rationis respectu antiquæ voluntatis tā si fint in tempore sicut præcedens & subsequens, id est, sicut res tēporales, quā in qualitatibus contrarijs vt albedo & nigredo. ista eñi opposita omnia sunt vnius rationis, similiter esse & priuatio sunt similia respectu primæ voluntatis. Deinde hanc quasi probant, & eorum probatio consistit in hoc, q̄m sicut proprium est calori calefacere, & aquæ infrigidare, sic propriū est voluntatis esse illimitatam ad vtrosq; actus, & nullius esse determinatam. dicit ergo: & quia ipsi hanc propositionem concedunt obijcientibus eis, respondent quod non est de natura voluntatis inclinare actum vnius similium magis quam alterum nisi causa appropriante particulari vnum ipsorum similium expresse, alioquin prouenirent res, & earum prouentus esset ab euentu. vult ergo quod volūtas est illimitata, & limitatur a causa particulari, aliter euentus rei esset casuais, & sine illius causæ intentione. (Vnde philosophi) hic tangitur secunda propositio. d. vnde philosophi concedunt eis ex hoc uod si antiquū haberet voluntatem bene poterit nouum ab antiquo prouenire. Sed dubitatur quoniam videtur quasi argumentum ex destructione antecedentis sic. si antiquum habet voluntatem potest ab eo prouenire nouum, sed non habet voluntatem. ergo non potest ab eo prouenire nouum. dictum in logica & maxime in fine primi priorum quod locus iste est falsus, & ego declaraui ipsum ibi in expositione mea quam feci Paduæ. Themistius, vt apparet in primo de anima. & Auerro. commen. 13. visi sunt velle quod potest argui consequente existente de modo contingenti sicut bene sequitur. si dion nauigat contingit dionē bene nauigare, sed dion non nauigat, ergo non contingit ipsum bene nauigare. huius autem rationem declaraui in primo priorum capi. contingenti. & in secundo periherme. in expositionibus meis. q̄m propositio de contingēti affirmatiua sequitur ad illam de inesse, immo se habet vt consequens, cuius signum est, q̄m oppositum consequentis repugnat antecedēti, q̄m si non contingit dionem bene natare, ergo de necessitate dion non natat per regulam æquipollentiarum modalium secundi perihermenias. & si dion de necessitate non natat, ergo non natat, ergo dion natat & dion non natat, quæ incompossibilia sunt. Propositio autem de inesse negatiua se habet vt inferior ad contingentem negatiuam, quando si dion non natat, nō contingit ipsum bene natare, & sic apparet ratio regulæ. Sed omnes moderni logici obijciunt, & ego obiectiones illas solui in expositione mea primi de anima. Securius est tamen dicere cum Auer. in. 7. phy. commen. 16. s. quod in terminis conuertibilibus potest argui ab opposito antecedentis ad oppositum consequentis, sicut hic arguitur. licet enim per se ab opposito antecedentis non sequitur oppositum consequentis. attamen per accidens gratia men. bene sequitur vt dicit Auer. in primo priorum in figura secunda ex duabus affirmatiuis, & tu inspicias scripta mea in logicis Arist. & aperietur tibi veritas, q̄m magna pars modernorum ostendit bene dicta. (Et quia negantes) Vult hic inducere responsionē theologorum quam quidam moderni dicunt in eorum theologijs. Circa quam debes scire quod sicut in propositionibus per se est

Terminatio.

deuenire ad vnam per se notam ex terminis. V.g. ens est ens, vt declaraui in logica mea, ita in propositionibus contingentibus est venire ad vnam notam ex terminis. Verbi gratia, voluntas vult, quia sicut illa est vera ex natura entis ita est vera, quia voluntas. Applicando modo ad propositum dico quod voluntas vult vnum similium magis altero quia voluntas. Verbi gratia, præsentatis duobus omnino similibus dico quod voluntas quia voluntas vult a & non b, & sic in proposito est de voluntate primi. Et hæc responsio est multum subtilis apud me, & credũt quidam theologornm nostrorum quod ipsi soli inuenerint hanc responsionem, & iam apparet qualiter apud antiquos fuit nota. & ideo bene dicitur quod omnia vete nostris patribus aperta fuerunt. Lege literam. Et quia negantes mundum esse ab æterno carent in hoc scilicet argumento facto respõsione, conati sunt dicere quod antiqua voluntas, scilicet dei est quædam denomiuatio, id est, natura denominata, cuius natura est distinguere rem, id est, vnum similium a suo simili absq; causa approprian te vnum duorum similium magis quam alterum. sicut calor est quædam denominatio, id est, natura denominata. cuius natura est calefacere. itaq; sicut calor calefacit quia calor, ita voluntas vult alterum illorum quia voluntas. Ecce igitur quomodo ventilata fuit responsio hæc apud istos patres, non tantum apud modernos. (Sed philosophi) hic replicat hanc responsionem. & videtur mihi quod virtus eius argumenti est. quæcũq; comparata ad aliquam potentiam sunt omnino similia & eadem, respectu illius nunquam erunt limitata magis ad vnum quam ad alterum, q͞m ipsa sunt similia, & respectu voluntatis etiam. ergo sunt indifferentia. & per consequens apparet maior. Sed volibilia respectu primi sunt huiusmodi vt etiam concedunt theologi, ergo sequitur conclusio iam dicta, huius lege literam. Sed philosophi respondẽt eis ꝙ hoc est falsum & inimaginabile. si enim similia æqualia fuerint apud volentem nõ debet ab eodem effectus vnius eorum magis procedere quam alterius effectus, nisi si prout essent dissimilia, scilicet inquantum in vno eorum esset quædã denominatio, id est, natura quæ in altero nõ reperitur. Si enim omnino de similia fuerint, & ibi nulla esset causa inclinans, tunc voluntas respiceret ambo equaliter. & tunc non magis ab eodẽ volente effectus vnius eorum similium quam alterius effectus. Deinde recolligit vim rationis d. vnde tunc aut voluntas dependet de duobus contrarijs actionibus simul & semel, aut de nullo eorum. & ambo ista sunt simul falsa, tandem dicimus quod illius hominis verba sunt semierronea. & nihilominus conamur reprobare ad cauendum nocumenta multorum. & sic apparet vis rationis &c.

Tertia quęstio.

Sed super hoc sunt quæstiones non paruæ, quarum prima est. an in primo ente necesse esse sit voluntas. secunda quæstio erit, videlicet de vi rationis Auer. cõtra theologos. arguitur cõtra primam. quoniam Auer. 12. meta. commen. 36. voluit ꝙ quęlibet intelligentia mouet per appetitum rationalem & intellectũ. appetitus rationalis nõ est nisi volũtas. Secundo ibidẽ com. 39. ait autoritate Alexã. ꝙ appetitus sequitur cõprehensionẽ sicut vmbra corpus. sed in primo est comprehensio intellectiua. ergo ibi erit appetitus intellectiuus qui volũtas erit. Præterea tertio in tota secũda & tertia dispositione Auer. demõ strat

ftrat primū habere & voluntatem & mouere per appetitum volitiuum. Præterea quarto arguunt theologi quicquid perfectionis est in ente inferiori est in superiori:sed in ente intellectuali.s.homine est voluntas.ergo & in supremo erit multo perfectius. & Auer.commen.39. declarauit omnia hic. Circa istam quæstionem breuiter debes scire qd' ad concludendum aliquam virtutem reperiri in aliquo nō potest concludi nisi ex operatione:ad eo quod vbi operatio erit vniuoca.& vis erit vniuoca: modo ad propositum vt capitur.9.meta.cōmē.3.&.10.& est intelligentia.voluntas consistit secundum operationem propriam in eligere libere. est autē eligere libere vt declarabit in secunda disputatione sine spe remeriti electio.& hæc est operatio prima & essentialis volūtatis.alia ratio est plus nobis nota.s.eligere cum contingentia ad vtrūq; oppositorū contradictorie: & ista oppositio est famosa omnibus. quoniā voluntas hominis cum subordinetur rationi fallibili.ideo est in potentia neutra. & ideo vulgares credunt quod omnis voluntas est huiusmodi:quoniam istam tantum vident & cognoscunt:voluntatem autem secundū primam rationem non possunt nisi sapientes bene intelligere.& ideo illam despiciunt:& quia loqui debemus vt plures vt dicitur.2.topi.ideo philosophi dicerent quod voluntas primo modo tantum nō dicitur volūtas. His habitis dictum ad quæstionē q; si loquimur de voluntate secundum primam opinionem:primo & per se tātum inest primo principio: quoniam solum ipse deus agit & eligit opus eius sine spe remunerationis: quoniā cum ipse solus sit optimus & perfectus & summe beatus ipse solus aget absq; eo qd' perficiatur ab extrinseco: & ideo ipse solus agit sine spe remunerationis.aliæ autem res huiusmodi voluntatem nō habent ita primo & per se:sed satis æquiuoce & pticipatiue:& iā isto modo nō arguit deum agere contingenter:immo cum voluntate secundum istam rationē stat agere summe necessario. Si loquimur secundū voluntatem secundo modo:dico quod ipsi nō inerit:quoniā cum ipse per essentiam sit bonus:& per essentiam eius intētio est bona & ordinata ad bonum: ideo per essentiam erit agens & nō ex indifferētia & cōtingētia:& quia vt dixi volūtas scd'o modo dicit volūtas ꝓprie & famose apud vulgares.ideo illo modo potest simplr cōcedi qd' in primo nō est volūtas:eo q a nō est voluntas secundū rationē secundam quę est propria & famosa ratio eius: & hæc fuit subtilis & pulchra imaginatio Auerrois licet a paucis intellecta.& per hæc iam concordantur omnia verba Auerrois.& tu considera illa. Pro intellectu vero secundæ quæstionis dicunt theologi quod in omni resolutione contingenti vel quomodocunq; est cōsiderare duo extrema:quoniam resolutio est vnius ad alterum habitudo vt dictum est in prædicamentis.&.5.meta.loco eius.Modo contingens relatio vt dicunt potest esse ex duobus: vel quia neutra extremorum sunt necessaria & necesse esse:vel quia alterū tantum. & quia licet deus sit necesse esse: omne aliud extra ipsum est contingens:ideo deus ad quicquid comparatur extra se contingenter comparatur:& ideo ad extra contingens est voluntas eius. ad intra eius comparatio est necessaria. & hæc est opinio omnium in theologia nostra & est propria & vera. Philosophi autem q ponūt volūtatem subordinari intellectui. intellectus aūt subordinatur essentiæ,essentia aūt per essentiam & naturam est optima & summe bona.

Aliquā virtutē reperiri ī aliquo ex operatione cognoscit.

Quid est libere agere.

Solutio.

Positio theologorū

Positio theologorū

bona.ideo naturaliter appetit & eſſentialiter inclinatur ad agendū perfe ctionē in alio:& intus integra agere pfectionē in alio eſſentialiter & per ſe:& per cōſequēs volūtas ad vnū tantū ordinaī:& hęc eſt intētio omniū ſapientū philoſophorū:& nolo plus immorari:& ex his apparet intelle/ ctus verborū Auer.&omniū philoſophorū:& declaratio multorū qui in hoc propriā vocē ignorare videntur. Et debes ſcire qđ ſecundū nos chriſticolas ratio agēdi nō eſt eſſentia vt dicam in tertia diſputatione:ſed eſſentia vt volēs.& ideo cōparaī ad extra mere cōtingenter: & per hæc ſoluuntur argumēta Auer.qm̄ licet deus ſit indifferens ad omnia volitas tamen quia eligit contingēter & libere:ideo poteſt agere qđ ſibi præfi/ git. Ad ſecundū patet ſolutio:quoniam & ſi deus agat per eſſentiā nō agit per eſſentiam vt eſſentia:ſed vt volens:& ſic contingenter.Et ſic ar/ gumenta huius hominis non agunt vt patet.

Poſitio chriſtianorum.

ALGA. DVB. XI.

AIT Algazel cōtra philoſophos aſſerēs voluntatem talibus verbis:dicimus qđ hic poteſt dupliciter ar= gui.primo vt dictum eſt &c.

In dubio præſenti Auerrois inducit ſententiā Alga.& quia verba ſua ſunt multū prolixa:abbreuiat ea & ponit eorū ſententiā.d.ait Alga.con/ tra philoſophos aſſerens voluntatem talibus verbis: dicimus quod hic poteſt dupliciter argui.primo vt dictum eſt &c.hæc ſunt verba Alga.ſu/ pra quibus Auer.primo ponit illum modum arguendi quē dixit.ſ.expli/ cando illud quod iam tacuit Alga.poſt ibi in dubio.12.inducit Alg.ar/ guendo ſecundo articulo.& iterum explicat illud:& quia Alg.tacuit ar gumentum primum:ſed tantum remittit ſe:ideo Auer.in ſolutio. ſequēti conatur exponere vim illius & reſpondet ei.

AVERROIS.

DIcimus nos quod ſententia horū verborum conclu ditur in duobus:primū qđ ipſe cōcedit qđ impoſſi bile eſt in voluntate præſenti quod diſtinguat rē à ſuo ſimili inquātū ſimile:& intellectus ſine dubio iudicat eſſe denominationem talis vere in agēte primo. & qui hoc negaret eſſet ſicut opinatus eſſet aliquis qđ hic nullū eſt ens infra mundū neq; extra.Et ideo ſequiī ex hoc qđ volūtas diciī in deo & in homine æquiuoce ſicut dicitur de ſcientia & aliis denominationibus: que in deo ſunt. & hæc ſunt verba diale cticalia non vere demonſtratiua:id namq; quod cogit tantum talem denominationem ponere,videlicet,appropriare quendā magis quā ſuū ſimile eſt ſine dubio poſitio ſimilium volunta= tū:& non ſunt ſimiles immo opponunī.oia em̄ opponētia re= ducunī ad eſſe:& priuationē quæ formaliter opponunī: & op= poſitio gn̄alis cōtradictoriorū eſt ſiſitudinis.Patet ergo qđ hoc qđ ponebāt,videlicet, ꝙ res in quas volūtas reſpicit ſint ſimi= les:eſt

les: est falsum. Secundũ verò prædictorum duorum in verbis huius hominis est ꝙ ipse dicit sic philosophis. vos opinamini qđ nõ oportet appropriare rem à suo simili. mũdus nãq; factus & productus est à sua causa dante sibi esse & propriam figurã:quare ergo appropriatus fuit in isto modo: & est manifestũ qđ distingui aliqđ à suo simili in intellectu: aut in consequẽtia naturali est falsum &c. Hęc sunt verba huius hoĩs:quorũ sentẽtia est:qđ oportet philosophos cõcedere esse denominationẽ in agẽte primo appropriãtem rẽ à suo simili.videt̃ enim posse mũdum esse in aliã figurã præter hãc quã modò retinet: & in aliã quãtitatẽ præter istã scilicet maiorẽ vel minorẽ: & si sic:oĩa ergo sunt similia in natura sui esse. Et si forte philosophi diceret qđ hoc verũ esset in tẽporibus priuationis mũdi: ante em̃ creationẽ nullũ erat tẽpus principalius alio: q̃a pductio seu creatio nũquã fuit.ergo &c. Nos respõdemus eis ꝙ creatio mũdi fuit in nobiliori tẽpore: & eodẽ modo quo nobis arguunt arguemus eis.si duæ sunt res oĩno similes absq; aliqua differẽtia petendum est:quare magis fuit vna earũ ad esse quam altera,videlicet quare magis motus orbiũ tẽdit versus quãdam partẽ quã versus cõtrariã. Similiter quare duo polorũ mũdi pũcta magis appropriata fuerũt vbi sunt quã alibi:quælibet nã ꝙ duo puncta diametraliter in sphera opposita possibilia sunt esse poli in eadem sphera:quare cogimur dicere ꝙ appropriari duo pũcta polorũ puenit necessariò à quadã denominatiõe dãte eisdẽ duobus punctis naturã polorũ.Ergo conantur philosophi cõcedere corpora supercælestia nõ esse homogenea: & ipsi totum contrarium opinantur,videlicet quod corpus supercæleste est summum simplex.& ideo retinet simpliciorem figurã.s. sphericã. Hec est sententia verborũ Alga. in præfato capitulo. Sed philosophi respõdent quod probatũ est demonstratiuẽ quod mundus ex quinq; corporib⁹ componitur videlicet ex corpore supercælesti qđ nõ est graue neq; leue: & quatuor corporibus elemẽtaribus:quorum quoddam est graue absolute vt terra quæ centrũ est omnium orbium:& quoddam leue absolute vt ignis:& alia duo elemẽta &c.Et causa grauitatis terræ est: quia in maxima distantia est à motu orbium:& per cõtrariam causam ignis est in summa leuitate:&quia alia duo elemẽta interposita sunt inter terram & ignem mixta: existunt de duab⁹ prędictis naturis &c. Vnde si corpus orbiculare nõ esset:nulla

istarum naturarū esset:neq; sursum neq; deorsum esset natura liter:neq; respectiue: neq; motus elemētorum sic se haberent. Præterea mūdus functus est ratiōe sphærici corporis ꝑut illud corpus finitū est de sua natura:& de ipso circuitu est ab vna su= perficie:& corpora recta dimensionibus non sunt finita per se quin posint diminui & augmētari. Quare huiusmodi ratiōe oportet quod corpus ambiēs mundū sit sphæricū: alioquin se= queretur:aut quod corpora perueniāt ad alia corpora & sic ad infinitum:aut quod finiēt ad vacuum: & ambo ista sunt falsa.

Tandem manifeste probatum est quod corpora mūdi sunt quinq;.Prædeclarato etiā quod elementa sint sphęricæ figuræ: qa ambiunť á corpore sphęrico.Et qa dicta elementa cōtinent motus orbiū hincinde moueňť elementa & miscenť: & gene= ratiōes cōtrariæ & corruptiones in ideis nō in speciebus. & ꝙ si aliquis supercælestiū motuū cessaret:ordo totiusvniuersi de= strueretur:vel si esset etiam destrueretur: aut esset alius ordo:& quod nullus horū motuū est sine necesse esse aut sine bene esse: & omnia ista clare probata sunt in singulis locis tam ab Arist. quā á suis posterioribus. Prælibatis igitur istis pertractabi= mus dispensare in Algazelis obiectionibus cū auctoritatibus ad demōstrationem circunstantium magis quam dicta huius hominis. Et dicemus quod imaginandū est quod quælibet sphęrarū supercælestiū est viua prout cōstituitur ex corporib⁹ terminatis in figura & mensura:& moueňť de seipsis erga ter= minatas partes.& quodcūq; sic se habet,videlicet quod quādo videmus corpus terminatum in quantitate & qualitate mobi= le de seipso in loco ab aliqua terminata parte nō parte cuiusdā extrinsecæ rei:& qđ simul & semel moueať ad oppositas par= tes.Dicendū est diffinitiue:quod tale corp⁹est animatū:dixim⁹ tameň quod corpus supercæleste non ab aliqua causa extrinseca moueať: quia ferrū moueť á lapide magnetis: qň ille lapis est præsens extra. Vnde istis prælibatis sequiť quod in corporibus supercælestibus sunt signati naturaliter, scilicet poli mundi sic quod imposibile est quod sint alibi.sicut enim animalia præ= sentia propria membra in locis proprijs operib⁹ signata:& nō decet quod sint alibi vt dicamus membra motus : quæ sunt in proprijs animaliū locis. Et quia poli animati sphæricæ figu ræ sunt similes membris motus nostrorū animaliū : & nulla est differentia in hoc,inter aīalia sphæricæ figuræ :& insphæri= cæ:nisi

ce: nisi quod in nostris animalibus differũt mẽbra prædicta in figura & potentia: in animali sphæricæ figuræ differũt tantum in potentia: & ideo opinati sunt loquentes quod mẽbra huius animalis nõ differant aliquo modo: vnde dicunt quod possibile est polum mundi esse in quibuscunq; duobus punctis fuerint in ipsa sphæra: & ideo deridendum est de verbis dicentis quod motus cuiusdam nostrorum animaliũ fieri posit in quocunq; loco sui corporis: data est nãq; diuina prouisio in quocunq; animali vt motus eius consistat in proprio loco ipsius videlicet in meliori naturaliter. Similiter recte dicendũ in supercælestibus corporibus de ipsorum polis: eo quod corpora orbium nõ sunt vna in specie multa in numero: immo sunt multa in specie sicut est indiuiduũ animalium vniuersaliũ: quãuis non inueniatur de illa specie nisi vnum indiuiduũ. Et hoc modo respondendum est ad quæstionem: quare orbes mouentur ad diuersas partes: quia prout orbes sunt animati pertinet quod moueantur à partibus terminatis: & versus terminatas partes, videlicet dextra & sinistra: & ante & retro: quę terminatæ partes sunt in quibuscunq; animaliũ motu: sed in diuersis differunt: in figura & potentia: & in cælestibus corporibus in potẽtia tantum: & huiusmodi ratione opinatur Aristoteles quod cæli habent sex extremitates: & ideo dicimus quod diuersitas partium cælorum motuũ ad diuersitatem ipsarũ in specie procedit: & hoc est propriũ in prædictis corporibus: scilicet quod corpora supercælestia differunt in specie diuersitatis partium ipsorum motuum. Vnde considerandum est quod primum corpus cæleste est vnum animal per se: cuius natura est: aut secundum necessitatem esse: aut secundum bene esse quod moueatur motu cum omnibus suis partibus, videlicet diuino motu: & de natura aliorum orbiũ quod moueantur versus contrariam partẽ: & quod pars motus vniuersalis est nobilior partibus: prout hoc corpus nobilius est omnibus corporibus: & nobilibus mobilib[9] debet attribui nobilior pars in suo motu & omnia ista in suis locis probata sunt demonstratiue. Vnde frater mi si tibi placuerit veritatem diligere: pone intellectum tuum ad statera ponderandum inter phantasmata huius hominis: & flores philosophorum: & tandem impossibile est quod orbium ordo sit per alium modum.

In hac solutione Auerrois tria facit: primo ponit sententiam verborũ grosso modo: secundo ibi (quorũ sentẽtia) exponit subtilius verba eius:

tertio ibi (sed philosophi respondent) declarat sententiam philosophorum & sapientum:& quid bene & quid male dixit A'ga. Quantum ad primam partem reducit sententiam eius in duobus punctis: quorum secundus ponitur ibi(secundum vero prædictorum)de primo dicit:dicimus nos quod sententia horum verborum concluditur in duobus:primum quod ipse concedit est:quod impossibile est in voluntate præsenti quod distinguat rem a suo simili:vult dicere quod loquendo de voluntate nostra quæ dicitur voluntas præsens: quia nobis manifesta: verum est:quod si ei præsententur duo similia:simpliciter impossibile est distinguere vnam illarum:scilicet rerum a suo simili inquantum simile. Deinde ponit modum quomodo voluntas præsens eligit poti⁹ vnum similiū magis altero.d.& intellectus sine dubio indicat esse denominationem talis vere in agente primo:vult dicere quod licet voluntas vnum similium non eligat magis:attamen intellectus facit eam denominare eligere potius vnum quam alterum:eo quia intellectus est primo in agente cū operatio præsupponat cognitionem vt Auerrois declarauit auctoritate Themistij.12.metaphysi.commen.8. Debes scire quod voluntas est certa: & de se illimitata ad effectus similes:sed quia ipsa sequitur comprehensionem:ideo elegit effectuum illum quem sibi ratio dictat & præsentat: vt declarauit Aristo. in libro de causa motuum animalium,&.3.de anima:vide(Et quod hoc)nunc probat istam primam propositionem:& intendit probare quod deus hoc modo præuidentia intellectus eligit per voluntatē sicut facit hominis voluntas:& dicit,& qui hoc negaret esset sicut opinatus esset,id est,esset ac si diceretur ab aliquo quod hic nullū est ens infra mundum neq; extra:quoniā omnia si sunt:a deo esse debent: sed si deus non agit illo modo nullum ens erit a deo: & per consequens apparet vis primi puncti.(Et ideo sequitur)iste textus potest dupliciter continuari ad præcedentem:vt possunt concipere:vno modo vt sit secūda ratio ad probandum voluntatem esse in deo:quæ ratio est quasi ex auctoritate antiquorum quos narrat Auerrois metaphy.12.metaphy.commen.39.quod hæc sunt in deo:æquiuoce & per cōsequens sunt in deo. Vel potest exponi melius quod Alga.infert correlarium ex dictis dicit, & ideo sequitur ex hoc quod voluntas dicitur in deo:& in homine æquiuoce:cuius rationem ex dictis tangit dicens,sicut dicitur scientia, id est, intellectus cui subordinatur voluntas:& alijs denominationibus quæ in deo sunt:& hæc expositio est melior. (Et hæc sunt verba.)Hic textus potest exponi iterum duobus modis. Vno modo vt dicamus quod postquā contradixit maiori quæ erat:duo simplicia præsentata vni voluntati:non magis vnum eligitur quā alterum:vult contradicere minori quæ erat:sed effectus dei sunt similes scilicet esse mundi & non esse mūdi &c. dicit & hæc sunt verba dialecticalia,id est,minor est ficta non demonstratiua:cuius rationem innuit dicens,id namq; quod cogit tantum talem denominationē ponere,videlicet appropriare quandam magis quā suum simile:est sine dubio positio,id est,quia ponitur voluntates hominū esse similes. Cui respondet dicens & tamen non sunt:immo opponuntur quod declarat dicens:omnia enim opponentia,id est,opposita reducuntur ad esse:& ad priuationem,id est,ad contradictionem quæ formaliter id est,

Volūtas est certa & illimitata de se ad similes effectus.

id eſt, per ſe primo opponuntur: & oppoſitio generalis contradictorio-
rum eſt ſimilitudinis, id eſt, poteſt ſaluari in ſimilibus: & tunc recolli-
git ſolutio dicens: patet ergo quod hoc quod ponebant, videlicet: quod
res in quas voluntas reſpicit ſunt ſimiles: eſt falſum. Immo ſunt oppoſita
contradictorie: quoniam eſſe & non eſſe contradicunt: & ſic eſt de eſſe
mundi: & non eſſe eius. Et per hoc apparet ſolutio. ad maiorem & ad mi
norem, & hic eſt primus modus exponendi. Poteſt exponi ſecundo
modo vt dicamus quod hic Auerrois. Arguit contra Alga. & tu conſide
ra: quoniam primus modus eſt melior: vt videtur plus conſonus verbis
arabicis: & ordini præmiſſo vt vides. (Secundum vero prædictorum.)
Nunc vult ponere ſecundum punctum Alga. & dicit: ſecundum vero
prædictorum duorum in verbis huius hominis eſt qđ ipſe dicit ſic phi-
loſophis: & ponit illud quod loquitur philoſophis dicẽs: vos ſup. o phi-
loſophi opinamini quod non oportet appropriare rem a ſuo ſimili: vult
dicere: creditis non eſſe differentiam a voluntate in electione alterius ſci-
licet rei a ſuo ſimili. Tunc arguit contra eos dicens mundus factus nam-
que eſt & productus a ſua cauſa dante ſibi eſſe & propriam figuram: tũc
dicit: quare ergo appropriatus fuit in iſto modo: vult dicere: & non ſub
modo oppoſito ſimili: cum ſit manifeſtum apud vos quod diſtingui ali-
quid a ſuo ſimili in intellectu: aut in conſequentia naturali, id eſt, ſimili-
tudine naturali ſit falſum apud vos: vult dicere: ergo ex quo nec intelle-
ctus diuinus: nec voluntas eius poteſt diſtinguere inter duo ſimilia. Cũ
igitur mundus iſto modo factus: & illo modo oppoſito ſint ſimilia non
erit productus a primo motore: vt in tempore: nec in æternum: hæc ſunt
verba huius hominis. (quorum ſententia.) Vult modo ſubtilius expone
re verba eius & ponit ſecundum punctum primo. d. quorum: ſcilicet ver
borum in ſecundo puncto dictorum ſententia eſt: quod oportet philoſo
phos concedere eſſe denominationem in agente primo appropriantem
rem a ſuo ſimili, id eſt, quod oportet concedere quod in deo ſit potentia
diſcretiua vnius rei a ſuo ſimili. Quod declarat dicens videtur enim poſ
ſibile mundum eſſe in aliam figuram: præter hanc quam modo retinet: &
in aliam quantitatem præter iſtam ſcilicet maiorem vel minorem: & ſi
ſic: omnia ergo ſunt ſimilia in natura ſui eſſe. Eſt ergo punctus quæſtio-
nis contra philoſophos in hoc: quoniam mundus inquantum mundus
eſt poſsibilis ſub duobus modis oppoſitis: ergo non magis fuit produ-
ctus a deo ſiue ab æterno: ſiue in tempore ſub diſpoſitione pręſenti quã
ſub oppoſita. Hæc forma arguendi valet contra eos ſicut contra theolo
gos. (Et ſi forte.) Inducit reſponſionem philoſophorum: & redarguit
eos dicens, & ſi forte philoſophi dicerent quod hoc verum eſſet in tem-
poribus priuationis mundi: vult dicere quod illa poteſtas in vtroque
modo eſt vera ante tempus eſſendi mundi: modo in propoſito nullum
fuit tempus ante eius creationem in quo mundus fuit ſub non eſſe, ante
enim creationem nullum erat tempus principalius alio: quia productio
ſeu creatio nunquam fuit: vult dicere in tempore nouo. Sed quia theo-
logi ponunt ante eſſe mundi tempus verum vel imaginatum: ideo tunc
vere fuit poſsibilitas in vtroque modo factionis: & argumentum con-
tra eos procedit: non autem contra philoſophos. (Nos reſpondemus.)

Adhuc Algazel nititur destruere opinionem philosophorum dicens. nos respondemus eis quod creatio mundi in nobiliori tempore: vult dicere, concedo quod esse mundi fuit in tempore: & dico quod eo/dem modo quo nobis arguunt: arguemus eis: & arguit. d. si duæ sunt res omnino similes absq; aliqua differentia, videlicet esse mundi sub for ma præsenti: & magnitudine præsenti: & esse sub quantitate maiori vel minori: & figura alia: petendum est quare magis fuit vna earum ad esse quã altera, videlicet quare magis motus orbium tendit versus quandam partem: quã versus contrariam. Similiter quia puncta polorum mundi magis appropriata fuerunt vbi sunt: quã alibi: & declarat possibilitatẽ vtriusq; partis. d. quælibet namq; duo puncta diametraliter in sphæra op posita possibilia sunt esse poli in eadem sphæra: quare cogimur dicere: quod appropriari duo puncta polorũ prouenit necessario a quadam de/nominatione dante eisdem duobus punctis naturam polorum: vult di/cere a voluntate primi motoris quæ appropriat illa puncta esse polos: er go conantur philosophi concedere corpora supercælestia non esse ho/mogenea. & ipsi totum contrarium opinãtur, videlicet quod corpus cæ leste est summe simplex, & ideo retinet simpliciorem figuram: scilicet sphæricam: vult ergo dicere quod aut poli sunt ad voluntatem aut ex na tura. Si primum: habetur quod sunt poli facti a voluntate dei si a natura ergo corpora cælestia sunt diuersarum naturarum: & per consequens cõ tra philosophos etiam, & sic quomodocunq; sequitur argumentum cõ tra theologos factum esse contra philosophos: hæc est sententia verbo/rum Alga. in præfato capitulo. Debes scire quod virtus argumenti Alga. consistit in hoc: quoniam philosophi euadebant a quæstione quan tum ad hoc quod esse mundi fuit æternum: modo contra arguitur: quo/niam esse polorum & motuum est temporale vel possibile sub vtroque modo in tempore: & igitur oportet ponere in deo voluntatem qua ille sic sint, & non sub opposito: & per consequens habent dicere quod negant. (Sed philosophi.) Antequam hanc partem exponam: dico quod duo sunt quæ difficulatem faciunt Auerrois. Primum ex quo puncta illa sunt contingenter poli: quare cælum mouetur magis ver/sus. a. punctum: quam versus. b. punctum: ergo oportet vel dice/re motum esse causalem, vel dicere hoc subesse voluntati primi prin/cipis, & sic habetur intentum. Secundum est ex quo esse mundi po/nit secundum eius essentiam esse sub dispositione opposita ad illam in qua modo est: quare non fuit: vel igitur casu fuit: vel vt supra oportet recurrere ad voluntatem primi: & ista duo tangit vir argu/menti Algazel. & Albertus octauo physicorum quasi formaliter fe/cit hoc argumentum.

Istis propositis videtur mihi quod Auerrois duo faciat: primo præ/ponit duo quasi fundamenta solutionis: secundo ibi. (Et hoc modo respondendum.) Respondet ad formam argumenti primi & secundi.

Quantum ad primam partem, primo ostendit quinque esse corpo/ra in mundo: secundo ibi. (Prælibatis igitur istis.) ponit secundum fundamentum ad propositum eius. Dicit ergo in prima parte. Sed philosophi respondent quod probatum est demonstratiue: quod mun/dus est

dus est ex quinque corporibus, videlicet ex corpore cælesti: quod non est neque graue neque leue: & quatuor corporibus elementalibus: quorum quoddam est graue absolute: vt terra quæ est centrum omnium orbium. vult dicere centrum naturale. & quoddam leue absolute: vti ignis: & alia duo elementa, scilicet aqua & aër quæ sunt huiusmod in respectu: vt dictum est in libro cæli. (Et causa.) Vult modo dare causam istarum proprietatum elementorum. & dicit. & causa grauitatis terræ est: quia est in maxima distantia a motu orbium. Et dat causam alterius. d. & per contrariam causam ignis est in summa leuitate. Et dat causam aliorum. d. & quia alia duo elementa sunt interposita inter terram & ignem: ideo existunt mixta de duabus prædictis naturis, scilicet leuitate & grauitate.

Circa istam partem occurrit quæstio: quoniam omne corpus causans corpus: vel aliquid eius debet esse immemoratum ei: vel secundum se: vel secundum aliquid sui: vt. 7. physi. colligitur: maxime commen. 10. Secundo arguitur priuatio nullius positiui est causa. modo distãtia est quædam priuatio: cum sit carentia situs ad cælum: ergo non est causa grauitatis terræ. Ad istam quæstionem sunt plures modi dicendi. primus est: quod immediata causa grauitatis est frigiditas. Sed quia causa caloris est motus cælestis. 2. cæli. tex. commento. 42. ideo frigiditas causatur a priuatione motus cælestis. & sic grauitas ab illa frigiditate. Et quia leuitas & grauitas sunt oppositæ: ideo leuitas caussatur a calore: & ita ignis est leuis: quia propinquus cælo. Contra quoniã effectus positiui debet causa esse positiua: modo frigiditas est effectus positiuus: ergo non a priuatione causatur.

Quarta quæstio.

Primus modus rñdẽdi.

Contra.

Secundo arguitur. si sic: ergo vbi plus de frigiditate: ibi plus de grauitate: sed plus aqua est frigida quam terra: vt. 2. de generatione capitur: ergo erit grauior terra contra ipsum hic. Adhuc quidam volunt defendere opinionem istam. Et dicunt duo. primum quod frigiditas est duplex: sicut calor duplex. quidam enim est calor cælestis: & quidam calor elementalis. vt. 12. metaphy. commento. 18. & in de substantia orbis habetur: ita duplex est frigiditas: quædam cælestis: & quædam elementalis. prima opponitur ad calorem cælestem. secunda calori elementari. hæc distinctio colligitur. 2. cæli. commen. 102. Secundo dicunt quod quia frigiditas cælestis causatur ex priuatione causarũ calidorum: ideo dicunt quod frigiditas cælestis nihil aliud est: nisi priuatio caloris: non quod effectum positiuum ponat: sed tantum priuationem caloris. est enim terra aqua frigidior ista frigiditate: quia plus priuata calore cælestis corporis: eo quia aqua est propinquior cælo: & causis calefactionis. frigiditas autem elementi est effectus positiuus: sicut & calor. Istis habitis ad primum dicit quod frigiditas elementi est effectus positiuus: & istius causa est positiua: vt dicetur sed frigiditas cælestis non est nisi sola priuatio caloris: & istius causa est priuatiua, scilicet carentia causarum calefacientium. Ad secundam patet solutio: quoniam in aqua est, scilicet plus de frigiditate elementi: non autem cælestis. Sed adhuc ego non possum bene intelligere solutionem istam: quia nihil haberet Auerro. quoniã si frigiditas de qua loquitur est cælestis: tunc non haberet intentum: quoniam vt dicunt ista est sola

Defensio.

Impugnatio.

sola priuatio caloris formaliter & potentialiter priuatio causarum caloris, modo arguitur vt prius: quoniam grauitas est effectus positiuus: & frigiditas causa & ens priuatiuum: ergo vt prius illa non erit causa grauitatis. Ad hoc dicit quidam meus socius Paduę: qd' forte sicut apud Auerro. conceditur duplex frigiditas: ita duplex grauitas cuius primæ est causa frigiditas cælestis: & secunda causa secundæ. & sicut frigiditas cælestis est sola priuatio caloris: ita grauitas cælestis erit sola priuatio leuitatis. Ad formam dicebat quod frigiditas illa non est causa entis positiui: sed priuationis iterum. Sed adhuc dubito: quoniam aqua apud istos frigiditate elementali est frigidior terra: ergo grauitate elementali erit grauior: consequentia patet: quoniam vbi erit plus de causa naturali naturaliter agente: erit plus de effectu naturali naturaliter causato: consequens est contra totam philosophiam: & maxime contra Auerro. hic. Secundo si sic: tunc datur duplex leuitas positiua in corpore igneo existens: quoniam ibi opponitur leuitas grauitati: cõsequẽs est notum: & nondum concessum ab aliquo. Aliter dicunt alij: & est secundus modus dicendi, scilicet quod vna tantum est frigiditas, scilicet elementi quæ est priuatio caloris: id est res priuata calore. volunt enim quod duo dicat, scilicet qualitatem illam quæ est frigiditas: & carentiam caloris: & volunt quod quia hæc frigiditas non est intenta a natura: ideo causatur per accidens a corporibus cælestibus: nec inconuenit quod priuatio sit causa effectus positiui per accidens: & dicũt quod ista frigiditas est maior in terra quam in qua propter causam Auerr. hic &. 2. cæli. commen. 10 2. & quando dicitur. 2. periher. aqua est primum frigidorum: intelligunt quo ad sensum nostrum: quoniam plus mutatur: a frigiditate aquæ propter inconsuetudinem quam ab illa terræ: & hoc tangitur primo physi. His habitis patet solutio quæstionis. volunt enim quod terra est grauior: quia frigidior, est autem frigidior: quia plus distat a corporibus cælestibus per motum calefacientibus.

Positio alia.

Impugnatio.

Positio quorundam.

Hic modus licet sumatur a Thoma. 2. cæli. attamen peccat apud me: quoniam non videtur verum: quod frigiditas non intendatur a natura: quoniam illud per quod constituitur in esse corpus necessarium in mundo est intentum per se a natura: sed per frigiditatem constituitur in esse terra: ergo &c. Secundo illud quod est causa operationis naturæ est intentum a natura. frigiditas est huiusmodi. est enim causa frigefactionis quæ est operatio plusquam naturalis, alia argumenta contra hoc tetigi in libro de substantia orbis. Secundum in quo peccat est: quoniam omnes fere concordes sunt in hoc quod aqua est frigidior terra. est eñ ignis primo calid⁹: aër primo humidus: aqua primo frigida: & terra primo sicca: vt dicit philosophus secũdo de generatiõe: & certum est quod non æquiuocat de ly primo in isto ordine. Et etiam declaratum est quod non potest ordo elementorum aliter esse. ibidem vide quoniam esset longum. Ideo ad quæstionem istam videtur mihi esse dicendum: quod sola frigiditas non sit causa grauitatis: quoniã tunc aqua esset grauior: nec sola siccitas: quoniam tunc ignis esset grauis: immo grauior aqua ad minus. dico ergo quod frigiditas est causa sub certo gradu commixtionis ad siccitatem. Vnde sicut colores extremi sunt causa mediorum sub certis proportionibus ita frigiditas est causa grauitatis prout

Impugnatio.

Positio propria.

prout est cum certa proportione ad siccitatem. Sed dices quare sic/citas non est causa grauitatis sub certa proportione ad frigiditatem sicut econtra. Iam apparet solutio: quoniam illa non est de qualitatibus actiuis: sicut frigiditas: ideo potius illud attribuitur frigiditati quam siccitati. Contra adhuc: quoniam si frigiditas est causa grauitatis sub illa proportione: caliditas non poterit esse causa leuitatis sub aliqua alia quomodocunque proportione ad siccitatem eiusdem speciei.

Dubitatio. Solutio. Replica.

Respondeo: quod sicut materia est vna numero omnium sub diuersis dispositionibus: ita siccitas est vna specie ambarum sub diuersis proportionibus: & sic negatur consequentia. Ad argumentum modo. ad primum patet solutio. priuatio enim motus seu corpus cæleste non est causa grauitatis: sed concausa concomitans: sed causa est vt dixi. Ad secundum dicendum vt prius quod Auerro. non tetigit causam grauitatis terræ: sed concomitans illam causam: & sic intelligitur dictum eius in secundo cæli: & alibi.

Solutio. Quinta qō.

Secunda quæstio principalis est circa elementa media. ait enim ea esse mixta ex duabus naturis. vult dicere, scilicet quodlibet est mixtum ex grauitate & leuitate. modo hoc videtur falsum: quoniam quodlibet elementum est æque simplex: sicut & alterum vt. 4. cæli declaratum est: & philosophus in omnibus locis ponit tanquam manifestum quatuor esse corpora simplicia generabilia & corruptibilia: ergo dictum Auerr. patitur difficultatem. Circa istam quæstionem breuiter quidam viri dicunt quatuor esse qualitates sensibiles: & duas motiuas in corporibus simplicibus. volunt enim quod ignis sit summe leuis terra summe grauis: aër sit compositus ex grauitate & leuitate: plus tamen ex leuitate: aqua eodem modo ex leuitate & grauitate: licet plus de grauitate. volunt enim quod sicut apud Auer. color medius non est essentialiter & realiter: nisi extremi sub certa proportione: ita huiusmodi qualitates mediæ sunt qualitates extremæ sub certis proportionibus diuersis. & sicut color medius differt specie ab extremis per accidentia: ita & huiusmodi mediæ qualitates differunt specie ab extremis. Qualitas ergo motiua aëris non est nisi grauitas & leuitas refractæ ad certum motum fractionis. Et similiter etiam qualitas motiua aquæ: & hanc opinionem accipiūt ab Auer. primo cæli. commen. 17. &. 4. cæli. commen. 26. &. 29. & pro eis facit multum verbum Auer. hic. d. & quia alia duo elementa interposita sunt inter terram & ignem: mixta existunt de duobus prædictis naturis: ecce quomodo aperte & manifeste tangit hunc modum. Et per hoc ad primum. dicendum enim quodlibet esse æque simplex in substantia: nō autem in qualitatibus: & etiā licet illa qualitas motiua sit composita: quia tamen compositio illa non diuersificat operationem illius: potest & debet computari tanquam simplex: & sic potest saluari dictum Auerro.

Positio quorundam.

Contra istam opinionem est solitum argui sic: cuiuslibet motus & operationis simplicis causa principalis & instrumentalis debet vt sic esse simplex. hæc propositio declaratur in primo cæli: per totam secundam summam: sed motus elemēti est simplex operatio & simplex actus: ergo causa principalis, scilicet natura elementi & instrumentalis, scilicet qualitas motiua debent esse simplicia. Secundo in quocūque corpore

Impugnatio.

pore sunt plures qualitates motiuæ motus est semper a qualitate dominante:vt Auerro.declarat primo cæli.commen.7.Cum igitur in elementis medijs sint iste plures motiuæ qualitates:motus illorum erit a domino qualitatis dominātis:& sic motus elementorum erit sicut motus corporum mixtorum : cuius contrarium dicit Auer. Tertio arguitur: & suppono primo quod qualitates elementorum sunt intensibiles & remissibiles secundum intensionem & remissionem formæ substantialis saltem apud Auer.3.cæ.cōmen.67.& hoc est verum tam de actiuis quā motiuis: quoniā motiuæ sequuntur actiuas. Tunc arguo in quocūq; est forma substātialis elementorum subesse intenso & perfecto:ibi est qualitas tam actiua quā motiua perfecta sub esse intēso:vt ex supposito apparet:sed in corporibus medijs formæ substantiales sunt perfectæ: & sub esse intēso:ergo vt prius. Quarto arguitur cū qualitates motiuæ apud Aristo.4.cæli causentur ab actiuis:a quo causant̄ huiusmodi qualitates: ergo & si detur licētia fingendi:aut vnus effectus habebit causas diuersarum rationum:aut effectus erit sine causa propria & per se:& nolo deducere consequentiam :sed tu considera. Propter ista quæ ego feci & multa alia antiqua argumēta cōis opinio est:qđ qualitates motiuæ sunt quatuor specie & numero diuersæ in corporibus specie & numero diuersis & quod quælibet illarum sit sub esse intenso in proprio elemēto. verbi gratia:qualitas motiua terræ in ea est sub esse intēso: & q̄litas motiua aquæ in ea est sub esse intenso:& sic grauitas aquæ & grauitas terræ sunt diuersarū spērū sicut leuitas aeris:et leuitas ignis:& sic istæ q̄litates sunt spē diuersæ:ita & mot⁹ illi sunt diuersi in spē ꝓpter diuersitatē terminorum ad quos. Sed pro dicto Auerro.debes scire qđ mixtio quando capitur prout est alteratorum vnio:vt in fine primi perihermenias dictum est:quandoq; prout est denominatio secundum diuersorum rationem : & respectus diuersos:sic in proposito : quia grauitas illa aquæ dicitur deorsum respectu ignis & aeris : ideo dicit̄ grauitas:)& q̄a respectu terræ est sursum : ideo dicitur leuitas : & ideo vocatur aggregatur propter respectus diuersos : & sic de leuitate dicatur : & ideo in terra est grauitas in summo idest simpliciter : & leuitas secundum denominationem : & sic de illa ignis : & sic satisfit argumentis pro & contra. & dictis Auerro.quæ videntur repugnare. Quia tamen prima opinio sæpe est habita pro vera : & videtur Simplicij plane : quarto cæli:vt ibidem declaraui. Ad argumenta contra illam dicendum primo quod aliquod esse compositum contingit dupliciter. vno modo in ratione essendi : & sic omne ens separatum a materia & subiecto dicitur simplex : & per contrarium ens in materia dicitur compositum. Secundo modo aliquid dicitur compositum in ratione principijs: eo quia pro vno euentu concurrunt principia diuersarum rationum : & per contrarium simplex in ratione principij erit quod pro vno effectu concurrit secundum vnam rationem. Ad formam argumenti dico quod illa maior debet intelligi de simplici vel in ratione essendi:vel in ratione principiandi:& sic intelligēdo maiorē negatur minor:qm̄ vt sic licet illę duæ qualitates sint cōpositę inuicē:quia tñ in ratione principij nō componunsur,ideo debent dici simplex. Ad secundam diceret illa opinio quod

Positio cōmunis.

Solutio argumētorum cōtra primā opinionem.

quod antecedēs debet intelligi vbi sunt plures qualitates, & sub ratio- ne essendi, & sub ratione principiandi, modo in proposito negatur mi- nor. sunt enim ratione refractionis redacta ad vnam rationem principij, & sic intelligitur dictum Auerro. primo cæli. Ad tertiam, licet mihi solutio fuerit valde difficilis Bononiæ vbi disputaui hanc opinionem, attamen dixi quod qualitas motiua dicitur duobus modis vna. Aut in ratione essendi, & sic ibi sunt plures qualitates remissæ & refractæ certa proportione vt dixi, aut ratione proportionis, & sic illæ duæ qualitates debent dici vna qualitas pro quanto certa proportione sunt redacta ad rationem vnius principij motiui, & ista qualitas est intensibilis & remis- sibilis secundum intensionem & remissionem formæ substantialis, eo quia remissa forma substantiali remittitur proportio illa quæ est alicu- ius latitudinis, & sic variatur velocitas ad intra vnitatem qualitatis mo tiuæ, pro quanto remanet latitudo proportionis a principio remissio nis formæ vsq; ad finē, & sic defensaui hāc opinionē in scholis meis Pa duæ multotiēs. Opinionem istam & alia argumenta scripsi alibi, & sol ui alibi. (Vnde si corpus) Hic infert correlarie necessitatē corporis cæ- lestis. primo ex dictis, secundo ibi. (Præterea mundus) probat illud a principali intento. Dicit ergo. vnde, id est, quia terra est frigida ratione distantiæ ad motum cæli, & ignis calidus ratione propinquitatis, sequi tur quod si corpus orbiculare non esset, nulla istarum naturarum esset, & exponit. d. neq; seorsum, neq; deorsum eēt naturaliter vult dicere nul lum corpus naturaliter deorsum locaretur, neq; relatiue, neq; motus ele mentorum sic se habere, vult dicere. sic quod vnus esset ad concauum al tera ad oppositum punctum, vt dictum est. Sed est quæstio, hæc con- clusio per quem locum tenet, ex quo dictum est illam distantiam non esse nisi concomitantem. Respondetur quod ibi prædicatur esse multi- plex locus, scilicet a causa ab essentialiter inhærente. a casu & multis alijs. A causa, quoniam cælum & si non sit causa generans, & est causa agens conseruans, & est forma respectu elementorum, vt patet primo meteororum, & est finis. & sic est ibi locus causæ, & est ibi concomitā- tia essentialis, quoniam dictum est quod si est terra grauis oportet vt sit frigida, non potest esse frigida nisi essentialiter concomitanter esse distan tem a motu cæli, & etiam est locus a casu, & tu immorare ibi. (Præ- terea mundus) nunc probat idem alia ratione principali & non correla- ria, & virtus suæ rationis est. Id est, necessarium in esse alterius quod requiritur ad hoc vt aliud sit finitum & stans dimensionibus terminatis. Sed corpus cæleste est necessarium ad hoc vt mundus habeat esse fini- tum. ergo &c. huius tangit primo vim minoris. d. præterea mundus fini- tus est ratione corporis sphærici, prout illud corpus finitum est de sua natura & de ipso circuitu est ab vna superficie. sup. contentum. vult ergo habere minorem, scilicet quod corpus cæleste est necessarium ad esse limitatum & finitum elementorum & totius mundi. Deinde tangit vim maioris. d. & corpora recta dimensionibus, id est, secun- dum dimensiones non sunt finita per se quin possint diminui & auge- ri, & per hoc vult habere vim maioris, & tu vide probationem primo cæli. commen. 4. qm̄ ibi declaraui totū hoc. (quare huiusmodi ratione) hic

Dubitatio.
Solutio.

hic infert correlarium ex isto primo.d.quare huiusmodi ratione oportet quod corpus ambiens mundum.i.elementa, quæ mundus inferior dicitur primo meteororum, sit sphericũ, cuius rationem breuiter tãgit. d. alioquin sequeretur aut quod corpora perueniant ad alia corpora, vult dicere recta, & illa vlterius ad alia, & sic ad infinitum, aut quod finient ad vacuum vt dicebat Ioan. grammaticus, & ambo sunt impossibilia.

Dubitatio. Solutio.

Sed accidit quæstio, quoniam octauus orbis etiã finitus est, & per cõsequens, aut finietur ad vacuum circuiens ipsum, aut ad aliud corpus, & sic argumentum est vnum vtriꝗ. Ad quæstionem dicebat Democritus & Leucippus & Ioannes grammaticus quod extra corpus octauum erat vacuum infinitum, ad quod terminabantur corpora cælestia, ad quæ terminantur elementa vt dictum est. Huius autem causa tangitur ab Alexan. primo cæli vt refert Simplicius, eo quia ibi potest esse motus, quoniam si esset homo ibi posset extendere brachium, & non extenderet ipsum in pleno, ergo in vacuo. Secundo arguebant, vt narrat Auer. 4.physi.commen.43.&.45.quoniam omne corpus physicum & naturale localiter per locum qui est superficies alicuius corporis ambientis, & per consequens octauus orbis locabitur per superficiem vacui, sic vt supra. Sed huic opinioni contradicit philosophus in summa quarta primi cæli.&.4.physico.prope finem.probat enim quod extra mundum nihil est, neꝗ plenum neꝗ vacuum, sed entia optimam vitam ducentia, vt dicit primo cæli.commento.100. Arguit etiam philosophus primo cæli.textus commento.95.mundum constare ex tota sua materia, & sic nihil extra ipsum inueniri, & tu considera rationes Arist. ibidem.&.8.physi. Ad quęstionem ergo respõdebat Auẽpace, & post ipsum Auer.primo cæli. cõmen 4.dicebat enĩ Auẽpa.vt narrat.4.phy. cõmẽ.43.ꝙ corpus sphericum & corpus rectũ differunt, eo quia sphericum secundum eius rationem intrinsecam inquantum sphericum finitur per se & non per aliud extrinsecum.rectum autem econtra. per propriã rationem non finitur sed per aliquod extra se, & ideo corpus cæleste nõ finitur ad vacuum, neꝗ ad plenum.accidit enim spherico cõtineri, proprium enim est eius continere magis quam contineri, vt dicit Auẽpa. & sic apparet vis rationis Auer. quare autem hæc quidem secundum eius rationem continet, illud vero cõtinetur in expositione commenti quarti primi cæli.dictum quære. Ad obiectiones. Ad primã dicit Alex. ꝙ illo casu manus vel brachium non posset extendi. Et cum arguitur nihil sibi resistit, ergo in infinitum velociter extendetur. Dico ꝙ resistentia est duplex.positiua & priuatiua, vel melius nõ resistere duobus modis, vel in medio ente, vel in medio non ente.primo modo arguit motũ in infinitũ velocitari, & in infinitũ velocitari motũ, secũdo modo aufert omnino rationẽ motus, & sic respondet in summa Alex. vt potui colligere ex verbis Simplicij. Ad secũdũ Auẽpa.dixit quod dictũ illud intelligitur in corporibus rectis, in sphericis aũt accidit locari, sicut eis accidit contineri. Auer.aũt.4.phy.com.iam dicto.& Arist.in lib.de causa motuũ aĩaliũ dicũt ꝙ corp⁹ cæleste & maxime octauũ per centrũ supra quo & circa quod mouetur locat, & quæstiones accidẽtes huic in quæstione mea facta in pueritia mea quære, qm̃ ibi forte subtili⁹ scripsi quã debui quare &c.(Tãdẽ manifestũ) hic redit ad propositũ, & infert ex dictis cor-

Impugnatio.

Solutio ad quæstionẽ.

ctis correlarium.d.tandem manifestum est q corpora mũdi sint quinq scilicet quatuor contenta, & vnum continens. Dubitatur, qm̃ vel distinctio specifica corporum ponit in numero, vel non. si non, ergo vnum est elementum, qm̃ elemẽta tñ specie differũt. si ponit in numero, nõ tñ quinq erunt corpora, qm̃ corpora cœlestia differunt specie, sicut & motus eorum, modo multo plures sunt motus cœli quã elemẽtorũ. 12. metaphysi.tex.commen. 48. Ad quæstionem dicit quidam homo huius temporis q in rei veritate plures sunt motus & corpora quã vnum. sed Aristo. satisfacit vulgo, qui tantum iudicat diuersa, quæ sensu videntur diuersa, & quia corpora cœlestia non iudicantur sensu diuersa, ideo ea computat pro vna natura: quia vt dicit secundo topicorum loquendum vt plures, sentiendum vt pauci. Sed hæc solutio est derisibilis. Arist. enim in scientia demonstratiua nõ loquitur vulgaribus. Præterea vt dicit Auer. quarto cœli etiam naturam ignis esse diuersam a natura aeris non nisi forti ratione compertum est. Præterea philosophi non nisi sensu inuenerunt corpora cœlestia diuersa vt apparet per astrolabia & alia instrumenta regularia. Tandem dico quod Auer. secundo cœli. commen. 49. respondet & dicit quod motus cœli diuersi non differũt tãquã motus totales, sed tanquã motus membrorum, & ideo omnes illi constituunt vnum motum totalem, & potest tota natura cœli dici vna natura totalis, licet sint ibi plura membra, & plures motus: & tu vide quomõ Auerro. respondet argumentis Auicenna ibidem. (Prædeclarato etiam quod elementa.) Hic infert aliud correlarium dicens, prædeclarato, id est, tanquam declaratum accipitur q elementa sint sphericæ figuræ, cuius rationem dicit, quia ambiuntur a corpore spherico. Sed dubitatur adhuc circa idem, quoniam pauloante dictum est corpora elemento cõtineri, eo quia sunt rectæ figuræ, & econtra. corpus sphericum. Ad hoc dicit Auerrois. 2. cœli. commento. 108. quod corpus elementum limitare sibi figuram sphericam naturaliter est duobus modis: essentialiter & inseparabiliter: & naturaliter separabiliter. primo modo non, q̃m solũ cœlum limitat sibi figurã sphericã. secũdo modo sic, qm̃ licet elemẽtũ possit stare sub quacũq figura, attamẽ vniuersalius stat sub spherica, licet possit stare sub opposito eius. & ideo quia potest stare sub opposito oportet vt terminetur per id quod essentialiter est tale. s. cœlũ. verũ nõ determino nũc elemẽta esse figuræ rotundæ naturaliter, sed alias dicã, & dixi. (Et quia dicta elemẽta) tertio infert tertiũ correlariũ. d. & quia motus orbium continet dicta elemẽta, ideo elementa mouẽtur hincinde & propter idẽ miscent & gñationes cõtrariæ, & corruptiones sup. fiunt in indiuiduis nõ in speciebus, sicut dicit Arist. 2. perihermenias. tex. cõ. 56.

Deinde infert aliud. d. & si aliquis supercœlestiũ motuũ cessaret ordo totus vniuersi destrueret, immo si esset cœlũ sine motu adhuc destrueret, aut esset nouus ordo. & q̃nes accidẽtes huic quære in penultimo capitulo de substãtia orbis in expositione mea. Deinde infert aliud. d. & patet q nullus horũ motuũ est sine necesse esse. i. motoribus, aut sine bene esse. i. intellectus quæ dicunt bene esse motuũ, qm̃ numerus motuũ est per numerũ intelligẽtiarũ. & addit q oĩa ista clare probata sunt in singulis locis tã ab Arist. quã a suis posterioribus. (Prælibatis igit istis.) Cum accepit primũ fundamẽtũ, vult modo accipere aliud, & primo cõtinuat

Dubitatio.

Solutio cuiusdam.

Impugnatio.

Solutio propria.

Dubitatio

Solutio.

Quõ elemẽta limitant sibi figurã sphæricã & quõ rectam.

se ad præcedētia.d.prælibatis igit̄ istis pertractabimus dispēsare in obie
ctionibus Alga.cū autoritatibus,id est,rationib9 autēticis ad demōstra/
tionē circūstātiū,id est,auscul tantiū magis,super efficaciter quā sint di/
cta huius hominis. Post continuationē ponit secūdū fundamētū quodā/
modo tāquā cōclusionē.d.& dicemus ꝙ imaginandū,ꝙ quælibet sphæ
rarū supercęlestiū est viua.hæc est cōclusio.s.quodlibet corpus cæleste
seorsum ab altero est viuū.Et primo tāgit vim rationis eius, quæ est in
prima figura,cui9 minorē accipit.d.prout.i.qm̄ cōstituit̄ ex corporibus
terminatis in figura in mensura,& mouebit̄ de seipsis,id est,ab intrinse/
co,ergo terminatas partes. Deinde accipit maiorē.d. & quodcūꝗ sic
se habet, videlicet ꝙ qn̄ videmus corpus terminatū in quātitate & qua/
litate mobile de seipso in loco ab aliqua terminata parte,nō parte cuius
dam extrinseci rei.i.per pedes vel brachia, vel scardas, vel ab aliquo
attrahente ipsum,et ꝙ simul & semel mouetur ad oppositas partes,dicē
dū est diffinitiue ꝙ tale corpus est animatū.ecce igitur maior & minor.

Quinꝗ modis differūt animata ab inanimatis.

Circa limitationē propositionum.s.maioris & minoris debes scire ꝙ
viuum differt a non viuente primo modo,qm̄ omne viuens requirit cor
pus terminatæ quātitatis,& hoc innuit per terminari mensura. Fingunt
enim sapiētes ꝙ elementū vt sic potest crescere ad infinitum, vt apparet
secūdo de anima.vbi dicitur ꝙ si igni apponatur cōbustibile in infinitū
cresceret ignis. vbi dicit ꝙ nō sic est corpus viuens cū sit determinatæ
magnitudinis & augmenti,& sic dicit notanter terminatis in mensura.

Secundo.

Secundo differt viuens,qm̄ omne viuens est limitatę & certę figuræ,
quoniam vt dicit Auer.tertio cæli.commen.67.figura est de dispositio
nibus essentialiter sequentibus formā,& maxime animam. Manifestum
est enim elementa non limitare sibi certam figuram vt pauloante dictum
est.ecōtra est de viuentibus.vnūquodꝗ viuum sibi limitat certam figu
ram essentialiter,& tu lege.3.&.4.cæli. Differt a tertio. qm̄ inanima/
ta nō mouentur a principijs in eis,vt dictum est.8.phy.scilicet de poten
tia essentiali,animata autem econtra:& tu vide ibidem,scilicet cōmen.
32.&.31. Quarto differt,quoniam inanimatum pluries mouetur ab
alio extrinseco. Verbi gratia,ferrum a magnete,pluries etiam ab impel/
lente,non sic contingit de animato.recolligendo igitur naturas corpo/
rum animatorum iam apparet,quomodo mouetur ab extrinseco. Quin
to differt vt accipitur in libro de anima.quoniam animatum mouetur se
cundum omnem differentiam positionis æque naturaliter,vel nō magis
naturaliter versus vnā partem quā versus alteram. Inanimata aūt ad cer
tum punctum mouentur omnia,vt iam dictum est in libris philosopho/
rum. Ex his erigo propositionem maiorem,scilicet omne corpus ter/
minatum in mensura figura mobili a principio in eo sine cōcursu cuius
cunꝗ extrinseci versus partem terminatam per partem terminatam, su/
pra partem terminatam est corpus animatum viuēs.& hæc maior est ma
nifesta ex quinꝗ positis.minor autem supponitur per se tanquam nota,
& inde concluditur conclusio posita,scilicet ꝙ corpora cælestia sunt vi
ua animata.(Diximus tamen) Limitat maiorem quātum ad vltimā par/
ticula n.diximus tamen ꝙ corpus supercæleste nō ab aliqua causa ex/
trinseca mouetur,quia ferrū mouetur a lapide magnetis, qū ille lapis est

Tertio.

Quarto.

Quinto.

Ratio.

præsens

præſens extra.(Vnde iſtis.)Deinde infert correlariũ quaſi ad pr̃cpoſitũ
quæſtionis.d.vnde iſtis prælibatis ſequitur quod in corpus ſupercæle/
ſtibus ſunt ſignati naturaliter.ſ.poli mũdi.ſic impoſsibile eſt qđ ſint ali/
bi.poli aũt ſunt ſimiles ſurſum & deorſum in animalib⁹:vt dicit,2.cæli.
cõ.16.&.15.& dixit naturaliter:qm̃ in omni peripheria cæli poteſt ſigna
ri polus:ſed nõ naturaliter. Deinde probat iſtud.d.ſicut enim anima/
lia præſentia.i.nobis manifeſta ſcilicet generabilia habent propria mem/
bra in locis proprijs operib⁹ ſignata:& nõ decet ꝙ ſint alibi:vt dicam⁹
i.exponẽdo me:quãtũ ad mẽbra mot⁹ quæ ſunt in locis proprijs anima/
lium.iſta enim membra habent ſitus in corpore aïalis naturaliter.& hæc
eſt quaſi vis maioris.deinde accipit minorẽ.d.& q̃a poli aïali ſpæhricæ
figuræ ſunt ſimiles membris motus noſtrorũ animaliũ:& tangit paruam
differentiã quæ nõ remouet propoſitũ dicit,& nulla eſt differẽtia in hoc
inter animalia ſphęricæ figuræ:& inſphæricæ.i.rotũdæ figuræ:niſi q̃a in
noſtris animalib⁹ differũt membra prædicta in figura & potentia ,ideſt,
quo ad diſpoſitionem figuræ pro quanto figura capitis differt ab illa pe/
dum,& potentia.quoniam virtus capitis eſt alia a virtute pedum in ani/
mali inſphæricæ figuræ differũt tãtum in potentia.(Et vult habere quod
iſta differentia non tollit concluſionem iam dictam ſcilicet,quod illi po
li ſunt terminati naturaliter:& tanquam membra animalis ꝓpria. De/
claratum eſt igitur vſq; huc quod corpus cæleſte eſt viuum habens mem
bra:vel quaſi membra animalis:vt dicetur. Sed quomodo corpus cæle/
ſte ſit viuum & animatum dictum eſt a me in plurib⁹ locis quomodo ſit
diuerſum ſecundum poſitionem,ſcilicet,ſurſum & deorſum :ante retro:
& dextrum & ſiniſtrum.Dictum eſt in quæſtione mea ſingulari propter
hoc inſcripta Vincentio Quirino Veneto meo ſcholari:vbi acute decla/
rata eſt tota iſta materia:licet in fine colligam quædam dicta ad propoſi/
tum.(Et ideo opinati ſunt)Hic ponit peccatum theologorum . Et pri/
mo accipit propoſitionem quaſi præmiſſam . Secundo accipit propoſi/
tionem quaſi concluſionem:& dicit primo.& ideo opinati ſunt loquen/
tes quod membra huius animalis:vult dicere cæleſtis:non differunt ali/
quo modo:vult dicere quod dextrum:ſiniſtrum : ante:retro:ſurſum : &
deorſum non differunt naturaliter & abſolute:ſed ſunt ibi reſpectiue: ſi/
cut in columna:& tunc infert propoſitionem quaſi concluſionem.d.vn/
de,ideſt propter quam cauſam,ſcilicet,quia ibi non ſunt niſi reſpectiue:
& non naturaliter dicunt quod poſsibile eſt polum mundi eſſe in quibuſ
cunq; duobus pũctis fuerint in ipſa ſphæra:vult dicere qđ ſicut in colũ/
na poſſunt accipi illa puncta ad placitum: ita & in cælo. Et debes ſci/
re quod Auerrois nõ reprobat hanc opinionem: ſed quaſi correlarie vo
luit habere eam pro reprobata:quoniam iam declarauit eſſe ſimile de cæ
lo:& de animali noſtro præſenti.Ariſtote.enim in ſecundo cæli in loco
eius vſus eſt ratione Auerrois,hic poſita, ſcilicet quoniam quod eſt de
perfectione animalis inquantum animal non erit negandum ab animali
cæleſti quod eſt perfectius : & multo honorabilius animali generabili:
modo declaratum eſt huiuſmodi ſex differentias poſitionis eſſe de ſum/
ma perfectione animalis inquantum animal: ideo non erit negandum
ab animali cæleſti : & hanc rationem voluit Simplicius eſſe intel/

Nota.

Quod eſt de perfectione animalis in quantũ aïal ineſt aïali cęleſti q̃a perfectius.

Nota.

ligendam ex vi verborum Aristote. ibidem contra antiquos. Secundo debes scire: quod sicut in animali presenti nobis sunt naturaliter sex virtutes diuersæ, saltem in modo naturaliter ei inexistētes ab ipsa anima. ita in quolibet corpore cælesti. V.g. est virtus sursumitatis. s. in capite. virtus opposita scilicet deorsum in pedibus. Virtus anterioritatis, videlicet, ante visum & pectus: & virtus posterioritatis post humeros: & virtus dextreitatis & sinistreitatis quæ naturaliter sunt virtutes existentes in composito ex corpore & anima: ratione tamen animæ principaliter. quare autem sic sunt: & non aliter: & tot & non plures: neq; pauciores: & sic dictę & nō aliter. nō est locus præsentis speculatiōis: sed in tractatu de hoc dixi. s. intitulato Magnifico viro Vincētio Quirino Patricio Veneto. Sicut ergo istę sex virtutes naturales & absolutæ & veræ in animali presentita in aīa'i absenti. s. cęlesti est virt⁹ sursum & deorsum. vt sunt duo poli. antarcticus quidem est sursum, arcticus ad quem nostra habitatio vergit deorsum. nō quod isti pūcti sunt istæ virtutes: sed ibi habent vires & partes. iterum sunt aliç. s. ante & retro: vt sunt angulus medietatis diei: & angulus medietatis noctis. Diei quidem ante: noctis vero retro. Iterum sunt aliæ duæ. s. dextrum & sinistrū: & istæ sunt: dextrū quidem oriēs: sinistrum quidem occidens: & locutus sum hic sine ratione: quoniam ibi sum locutus valde subtiliter.

Sexta quæstio.

Sed sunt loca quæstionis quorum primus est: vtrum quilibet orbis habeat suas proprias differentias positionis: an totum colligatum ex omnibus orbibus: sicut animal totum colligatum ex membris. Secunda quæstio: vtrum huiusmodi virtutes sunt substantiæ an accidentia: & si substantiæ an separatæ, an in materia: & si accidentia vtrum æterna an generabilia: & hæc quidē quæstio multum difficilis est. Pro intellectu solu. quæstionū debes scire quod huiusmodi differentiæ positionis possunt capi dupliciter. Vno modo respectiue: & secundum compositionem. Secundo modo absolute & naturaliter: & iterum absolute & naturaliter dupliciter: aut vniuersaliter respectu totius vniuersi: aut particulariter respectu vnius determinati corporis & animalis proprij. Si respectiue & secundum comparationē sic sunt relationes ex parte portiōis terræ habitabilis fixe in toto vniuerso. V.g. quælibet portio terræ habitabilis: & quælibet ciuitas habet ꝓpriam situationem respectu cæli: respectu cuius possunt huiusmodi sex differentiæ positionis assignare. gratia exempli. Suessa vbi sum natus habet dextrum cæli respectu oriētis totius versus montes caschani. sinistrū versus sitū mōtiū Cayetæ: añ in directo angulo diei: retro in opposito: deorsum respectu mōtis tirni: sursum respectu maris Leonis: & sicut dico de Suessa: ita dico de Padua & Venetijs. & Neapoli &c. quælibet eñ ciuitas in cælo habet sex istos respectus fixos &c. immo contingit istos respect⁹ variari respectu cuiuscunq; portiōis terre. Sed dices isti respect⁹ vbi sunt subiectiue. Respōdeo: qd' sicut columna dicit dextra & sinistra nullo accidente nouo adueniēte ei: sic nullo respectu accidente reali cælo accidentia illa variantur in cælo variatione nostra: & sicut illi respectus sunt subiectiue in nobis, ita illi respectus cæli sunt subiectiue in terra habitabili. huius ratio est: quoniam cum ciuitates innouantur: tunc cælo accidere nouum aliquod quod non conceditur: & sicut dico de portione terræ parua:

Solutio.

Petitio.

Responsio.

te parua:ita de tota terra magna habet huiusmodi differẽtias respectu cęli totius vltra illas naturaliter & absolute existentes. Si vero loquimur de illis secundo modo sicut dixi duobus modis vniuersaliter & particula-riter. loquendo primo de eis vniuersaliter dicendum: quod ille sunt sex virtutes reales & naturales animæ celi: mediantibus quibus fiunt diuersæ operationes circa terram. Imaginandũ est enim quod sicut primus mo tor est primus finis prima forma: & primus motor: non quidem tres res: sed vna res & multæ in modo: vt dicit Auerrois. 12. metaphy. commen. 6. ita istæ differẽtiæ naturaliter & absolute sumptæ sunt vna res scilicet ipsa anima cæli vniuersaliter, diuersa tamen in modo prout diuersimode per portionem cæli diuersam influit & sic sunt vna res in subiecto: plures tamẽ in modo prout multæ ex ea per portiones cæli diuersas veniũt operationes: & sic ex aĩa sic multa in virtute operandi & corpore cælesti simplici proueniũt diuersæ operatiões ratione illarum virtutum: quæ sunt ipsa aĩa cæli totius. Et per hoc satis sit secunde quæstioni. Sunt enĩ substantia separata vna in subiecto: multæ tamen in modo vt dictum est. ex his sequitur primo quod siue terra habitabilis sit siue nõ: iam possent & essent huiusmodi differentiæ cæli sic sumptæ: quoniam non sunt nisi ipsa intelligentia pluribus virtutibus multa cælo applicata & continuata: vt anima & motor. Secundo sequitur: quod sicut nulla est quærenda causa: quare intelligentia vnitur cælo: nisi quia intelligentia & cælũ est cælum: ita nulla est causa quare ipsa sit multa in virtute: secundum dextrum vnitur orienti. & secundum sinistrum occidenti &c. nisi quia est intelligentia sic multa in virtute. Sed dices substantia cæli est simpliciter vniformis in toto: quomodo diuersæ operationes possunt ab vna intelligentia prouenire in partes vnius rationis. Dico qđ ista fuit ignorantia cuiusdam mei concurrentis: qui dicebat quod propter hoc erant influentiæ: sed ego dico quod sua responsio non est intelligibilis nec digna poni hic. Ideo dico aliter quod non est imaginandum: quod sicut aqua fluit ab vno puncto per partem: ita illæ tales vires fluant ab intelligentia in portionem cæli: vt ille grossus imaginabatur: sed oportet supponere ex anima cæli: & ipso cælo cõstitutum esse quoddam animal. sic per partes diuersas diuersimode influere: non quod successiue exeant ab intelligentia: sed exeunt a cælo toto ratione intelligentiæ: & tu considera in animali præsenti. Si vero loquatur particulariter, dicendum est simi liter: quod sicut respectu totius orbis dantur sex differentiæ positionis: ita respectu cuiuslibet sphæræ dantur sex aliæ. V. gratia respectu orbis lunæ: & respectu orbis solis: & sic de alijs & iam dicendum est in toto eodem modo particulariter & vniuersaliter: & tu recurre ad modo dicta: & per hæc iam apparet expositio commenti. 16. & 15. secundi cæli. vbi Auer. loquit de huiusmodi differentijs cæli: & multa dicta in illo tractatu: & patet intentio eiꝰ in vltima disputatione in solutione vltimi dubij. Sed adhuc anima non quiescit: quoniam sunt tria quæ faciunt quæstionem. videmus enim in animali præsenti qđ huiusmodi virtutes sunt reales realiter & in subiecto diuersæ: quare non sic sequit in cælesti corpore. Secũdo videmꝰ huiusmodi virtutes requirere determinatas figuras. Verbi gratia, alia est figura quæ requirit sursum, alia quæ requirit deorsum, & sic de alijs. quare nõ sic est de cælesti corpore. Tertio cũ virtutes

Solutio secundæ quæstionis.

Dubitatio.

Solutio.

Prima dubitatio.

Secũda.

Tertia.

non innoscant nisi ex proprijs operationib⁹: quæ sunt operationes illarum sex virtutum: per quas debeamus arguere ibidem illas vires esse.

Solutio. Ad istam vltimam quæstionem dicendum: quod in animali præsenti. Verbi gratia: homine ex tribus iam sumuntur, scilicet ex motu locali & alteratione & motu augmenti: vt scis ex libro cæli. Verbi gratia, ante in homine est principium motus sensationis quæ est quædã alteratio perfectiua: & per oppositũ retro sumitur ex eo: quia nõ est principiũ illius: sed finis. incipit enim sensatio ab ante: & terminatur in retro. dextrum similiter: quia est principiũ motus localis: & sinistrũ: quia est finis illi⁹: incipit enim motus localis naturaliter a dextra parte: & terminat̃ in sinistra: sursum & deorsum sumit̃ a motu augmenti: eo quia sursum est principiũ augmenti pro quanto per sursum assumitur cibus: deorsum finis eius. propter igitur istos tres diuersos motus innascuntur in animali generabili sex differentiæ positionis diuersæ: vt nunc suppono. Tũc applicando ad propositum: quia illa quæ sunt dispersa in natura inferiori: & per diuersas portiões sumpta reperiunt̃ vnita in superiori: & per vnam portionem sumpta. Ideo dicendũ ꝙ penes motũ localẽ tantũ sumuntur ille sex in cælo: & notanter ꝑ motũ localẽ magis: quoniã est simplicior: & plus corpori simplici accõmodatus. Imaginandũ est enim sicut dicit

Cælũ est simile hoĩ. Arist. in lib. de animalib⁹: ꝙ cælũ est simile homini: qui super pedẽ voluitur a dextro pede & manu in sinistrũ pedẽ & manũ circũcirca: veluti rota, videlicet fixa per punctũ capitis & pedũ. Sicut ergo tũc dextrũ est a quo incæpit motus: & ante per quod transit: & sinistrũ ad quod terminatur: & retro per quod girat redeũdo iterum ad dextrum & sursum: & sunt puncta fixa: supra quæ fiunt istæ reuolutiões. Ita in corpore cælesti imaginandũ, scilicet ꝙ dextrum est oriens: a quo incæpit motus circularis. angulus diei ante per quod transit. accidens sinistrum in quod terminatur angulus noctis. retro per quod redit ad dextrum: & antarcticus & arcticus polus sunt sursum & deorsum: in quib⁹ cælum fixe reuoluitur: & tu lege de homine imaginato reuerti in naturam cæli. 2. cæli. com

Ad primã. men. 14. Ecce igitur quomodo ad quæstiões respondet. Ad primã dicendũ ꝙ causa diuersitatis est: quia natura cæli est natura superior: & natura animalis hic est natura inferior: & ideo quæ sunt diuersa hic ha-

Ad secũdã. bent vniri ibi: vt colligitur. 2. cæli. commen. 42. per idem. Ad secundam: quæ enim dispersas figuras requirunt hic in superiori possunt in

Ad tertiam. vna figura vniri: eo quia illa natura est superior: & hæc inferior. Ad tertiam iam apparet qualiter innotescunt ex vna opinione tantum propter eandem causam: prout respectu illius diuersimode cõcurrunt vt visum est: & bene verum dicunt quidam astronomi ꝙ sub dextro cæli & sinistro: & sic de alijs fiunt diuersæ influẽtiæ: & diuersę operatiões quæ sunt nobis occultæ: & tu vide Alber. 2. cæli. qui multũ aduersatur meæ opinioni: & credit contradicere Auerro. & vt puto noluit ipsum intelligere. Sed dices adhuc cælũ semꝑ mouet̃. quomodo possunt sumi istæ partes & ista principia respectu æterni: & tu vide solutionẽ. 2. cæli. com

Dubitatio. mẽ. 14. Põt tñ dici pro nunc ꝙ sunt ibi illa ꝓ quãto si cælũ nouiter mo

Solutio. uet̃ sic inciperet: & sic ꝓsequit̃ & terminat̃. Declaratũ est igit̃ quomodo & qualiter huiusmodi differẽtiæ sunt in corpore cælesti: & propter qđ & sub qb⁹ respectib⁹: & differẽtia hæc sunt iã exposita. redeamus ergo ad locũ

ergo ad locũ noſtrũ. (Similiter dicendũ.) Hic vult ex dictis ſoluere quæſtionẽ iam tactam: ſcilicet an huiuſmodi differentiæ ſint ſumendæ in quolibet orbe determinato: ſicut in toto vniuerſo colligato ex oĩb⁹ orbib⁹: & dicit ſimiliter recte dicẽdũ in ſupercęleſtib⁹ corporibus de ipſorũ polis: vult dicere particulariter de quolibet determinato orbe quo ad polos & alias differentias poſitionis: cuius rationẽ tangit. d. eo quod corpora orbiũ non ſunt vna in ſpecie, id eſt, non ſunt vnius naturæ ſpecificæ multa in numero: immo ſunt multa in ſpecie: ſicut eſt indiuiduũ animalium vniuerſaliũ: vult dicere generabiliũ, & ponit aliquã differentiam dicens quãuis non inueniatur de illa ſpecie niſi vnũ indiuiduum in tota ſpecie: vt patet primo cæli. cõmen. 90. ſed quomodo ſit illud: vide in ſecundo capitulo de ſubſtãtia orbis: quoniã moui quaſi in propria forma: & ſoluit cõtradictionem hic, &. 2. cæli. cõmẽ. 49. & nõ eſt opus omnia ſcribere. (Et hoc modo reſpondendũ.) Et quia iam tacta ſunt fundamenta multũ bene ad propoſitũ: modo vult ad formã reſpõdere: arguebatur enim quare corpus cæleſte mouetur ad terminatã partem &c. aut enim hoc fuit caſu: aut ſub volũtate primi: vt iam dictũ eſt: & dicit, & hoc modo reſpõdendũ eſt ad quæſtionẽ: quare orbes mouentur ad diuerſas partes: cui reſpõdet. d. quaſi prout orbes ſunt animati: pertinẽt vt moueantur a partibus terminatis: & verſus terminatas partes, videlicet: dextra & ſiniſtra: & ante & retro: quæ partes ſunt motus in quibuſcunq; animalibus terminatę: & hoc iã declaratũ fuit (Sed in diuerſis diff. runt.) Sed quia iam data eſt ſolutio, & dictum eſt in corporibus cæleſtibus reperiri huiuſmodi differẽtias ſex ſitus & poſitionis: vult modo tangere differentiã inter huiuſmodi in corporibus cęleſtibus & generabilibus: & dicit: ſed in diuerſis differũt: vult dicere ꝙ huiuſmodi differẽtiæ in generabilibus ſunt diuerſę: & cæleſtibus: ſcilicet in figura & potẽtia: quoniã in animalibus huiuſmodi virtutes differũt: eo quia limitãt ſibi mẽbra diuerſarũ figurarũ: & ſunt virtutes diuerſę: ſed in cæleſtibus nõ differũt niſi potẽtia tantũ: vt iam tactũ eſt: & tu recurre ad digreſſionẽ prætactã: & addit qđ huiuſmodi ratione opinatur Ariſt. qđ cæli habẽt ſex extremitates: & nõ ſup. in figura diuerſas: ſed virtute tantũ. Et tũc cõcludit vim ſolutio. d. & ideo dicimus qđ diuerſitas motuũ in tẽpore partiũ cælorum procedit ad diuerſitatẽ, id eſt, propter diuerſitatẽ ipſarũ differẽtiarũ cælorũ: & addit qđ hoc eſt propriũ in prędictis corporibus: ſcilicet ꝙ corpora ſuper cæleſtia differũt in ſpecie diuerſitate, id eſt, ꝓpter diuerſitatẽ partiũ ipſorũ motuũ: quaſi dicat: qđ eo modo differũt motus cælorũ ſicut differunt corpora cæleſtia, & quia differũt ſpecie: ideo differũt ſpecie: & ideo dantur huiuſmodi differẽtiæ in quolibet corpore cæleſti. (Vnde cõſiderandum.) Et quia iam ſoluta eſt quæſtio: & expoſita eſt quæſtio: vult modo cõcludere correlarie naturam corporis cæleſtis: & illius motuum, &. d. vnde conſiderandũ eſt, id eſt, concludendum ſecundũ veram cõſiderationem qđ primum corpus cęleſte, id eſt, totũ colligatũ ex orbibus eſt vnũ animal per ſe: cuius natura eſt: aut ſecundũ neceſſe eſſe: aut ſecundũ bene eſſe: qđ mouetur, id eſt, cui⁹ natura de neceſſitate: aut vtiliter debet moueri motu cũ oĩb⁹ ſuis partib⁹, id eſt, cõmuni cĩb⁹ ei⁹ partib⁹, videlicet diuino motu, id eſt, diurno: ſicut animal colligatũ ex oĩb⁹ mẽbris moueri vnico motu: ita tot⁹ cælorũ nexus vnico motu diurno vniuerſali mo

uetur:& de natura aliorū orbium est quod mouetur versus contrariam partē:& huius non potest dari alia causa. Deinde cōparat inter motum octauæ sphęrę & reliquarū.d.& est sup.necessariū quod pars motus vniuersalis est nobilior partibus aliorū:vult dicere quod illa portio motus conueniens octauo orbi est nobilior alijs portionibus quæ conueniunt alijs:prout,id est,quoniā hoc corpus:scilicet octauū est nobilius omnibus corporibus& nobilibus:mobilibus debet attribui nobilior pars in suo motu:& recito tibi fabulam:immo veritatem: quod quidā meus amicus Paduę legens cum eramus in cœna Rectoris nostri nouiter laureati noluit comedere plus:quia non data fuit sibi portio marzepani secundū nobilitatē eius:& sic abijt:& omnes risu magno exaltati fuimus: & ita quia octaua sphęra est nobilior alijs:ideo sibi debetur portio motus nobilior. Deinde excusat se.d.& omnia ista sunt probata demonstratiua in suis locis:& ideo non indiget nunc probare:& ideo corrigit illū dicens, vnde frater mi si tibi placuerit diligere:pone intellectū tuum ad stateram ponderandam inter phantasmata huius hominis,& flores philosophorū:& tandem impossibile est quod ordo orbium sit per alium modum,& sic soluta est quæstio ita copiosa,sicut vides:& tam bona declarata sunt:& multa horum in sequenti disputatione declarabo: quoniam non est bonum omnia ponere in vno.

Nota historiam.

ALGA. DVB. XII.

AIT Algazel:adhuc arguēdū est super philosophorū opinione hoc modo:vos negatis aliquod innouari ab antiquo æterno:& nos dicimus quod oportet cōcedere hoc necessario:multa enim in mundo sunt noua terminatis causis procedētia:vnde aut noua causantur à nouis ad infinitū:aut perueniūt ad finem. Primū est falsum ab omnibus cōcessum:& si cōcederemus hoc possibile esse: oporteret negare primā causam necessariā esse ad quā omnia possibilia reducūtur:oportet ergo quod omnia noua in fine reducantur successiue ad extremitatē,videlicet ad antiquū:& si sic:ergo nouum absolute potest ab antiquo æterno innouari.

Vult iterū arguere cōtra philosophos.d.Adhuc arguēdū est super philosophorum opinione hoc modo:vos negatis aliquod innouari ab antiquo æterno:& nos dicimus qđ oportet cōcedere hoc necessario: cuius rationē tangit.d.multa enim in mūdo sunt noua a terminatis causis procedētia & ꝓbat hoc.d.aut noua causantur a nouis:& sic ad īfinitū:aut perueniūt ad finē.primū est falsum:& ab oībꝫ falsum esse est cōcessum: cuiꝰ rōnē tāgit.d.& si cōcedimꝰ hoc possibile esse,id est, cōtinue nouū a nouo ꝓcedere in infinitū:oportet negare primam causam necessariā esse:ad quā omnia possibilia reducūtur:& hoc declaratū est.2.meta.& tunc cōcludit veritatē alterius mēbri.d.oportet ergo qđ omnia noua in fine,id est,tandem reducantur ad extremitatem,videlicet antiquum:& si sic:ergo nouū absolute potest ab æterno innouari.& hæc est ratio Auicen.& multi loquentes nostræ legis vtuntur ea pro fortissima.

AVERROIS.

DICIMVS nos quod philosophi ponerēt quod innouatū inquātū innouatum posse procedere ab antiquo: manifestū est, quod nullatenus possit à præfato argumēto euadere. Tamē dicendum quod philosophi cōcedunt procedere innouatū ab innouato ad infinitū per accidēs: hæc enim est replicatio in materia terminata & finita: vt dicamus quod corruptio corrupti est causa esse subsequētis. Verbi gratia, oportet secūdū philosophū quod homo ex homine generetur: scilicet quod præcedēs homo corrūpatur ita ꝙ sit materia subsequētis tertij: tādē ꝙ in duabus materijs potest optime generatio procedere ad infinitū: & nullū ex hoc impossibile sequitur: & ratio huiꝰ est ꝙ dū agēs sit præsens: & fuerit sine principio in esse neqꝫ fine: actꝰ eiꝰ similiter erit sine principio neqꝫ fine. Similiter si imaginaremur ī tēpore præterito, videlicet, quod quādo fuit quidā homo iā præcedit eū aliꝰ homo qui eū generauit: & est homo corruptus, id eñ quod sic se habet quādo de agēte antiquo depēdet: est de natura circuli. Sed si homo ex homine generatē de infinitis materijs: & possint ad infinitū augmētari: tūc sine dubio sequeretur falsum: vt probauit Ari. in lib. phy. Patet ergo ex præmissis ꝙ quādo antiqui ponebāt antiquū immutabile omnino nō asserebāt ex processu innouatorū ab eo inquātū innouātur: immo inquātū sunt antiqui ex genere: tādē veritas apud eos est: ꝙ hic processus ad infinitū sequitē esse antiqui agētis: innouatū eñ debet per se innouari qñ à causa noua procedit. Qualiter tamē conati fuerūt antiqui ponere vnū ens in numero ab æterno immutabili aliquo modo patefactū à philosophis: maxime ab Ari. vt in. 8. phy. & in vndecimo meta. Vnde hic nō est locus iterandi ea quæ sufficienter determinata sunt: vnde notandum est quod suppositis istis cessata est altercatio Alga. cum philosophis.

Nūc Auer. vult respōdere argumēto Alga. Et primo ponit quomodo est necessariū illud qđ cōcludit argumētū. Secūdo ponit qualiter illud qđ negat etiā sit necessariū. Tertio declarat vtrūqꝫ: partes declarabūtur. Dicit ergo primo: decimus nos qđ philosophi ponerēt, id est, cōcederēt qđ innouatū inquātū innouatū posse procedere ab antiquo: manifestum est, qđ nullatenus possit a præfato argumēto euadere, quasi dicat, quia argumentum concludit verum: sed non explicat modum: sed post dicet. (Tamen dicendum) vult modo secundo declarare qualiter illud quod

negauit eſt neceſſariũ apud philoſophos. Et dicit tamen dicendũ quod philoſophi concedũt procedere innouatũ.i.ens nouũ ab innouato, id eſt ente nouo ad infinitũ per accidẽs:& nõ per ſe:vt dicã:qđ declarat.d.hęc enim eſt replicatio, id eſt, ſucceſsio in materia terminata & finita, id eſt, in rebus materialibus: generabilibus: & corruptibilibus: qđ declarat dicens: vt dicamus qđ corruptio corrupti ſaltẽ diſpoſita cauſa eſt eſſe ſubſequẽtis. Verbi gratia, oportet ſecũdũ philoſophũ: qđ homo ex homine generetur: ſcilicet qđ precedens homo corrũpatur: ita qđ ſit materia ſubſequẽtis tertij, id eſt, differẽtis a patre & matre: & concludit poſt.d. tandẽ dicimus qđ in duabus materijs poteſt optime generatio procedere ad infinitum: vult dicere in accidẽtaliter ordinatis: & generabilibus & corruptibilibus: & nullũ ex hoc impoſsibile ſequitur: cuius rationẽ dicit: & ratio huius eſt: qđ dum agens ſit pręſens: & fuerit ſine principio & ſine fine: actus eius ſimiliter erit ſine principio & ſine fine: & ſic nõ ſequitur infinitũ actu: ſed in potẽtia & ideo in his nõ incõueniẽs ire ad infinitũ. Deinde declarat quomodo in accidẽter ordinatis hoc ſit poſsibile dicit ſimiliter ſi imaginaremur in tẽpore præterito, videlicet: qđ quãdo fuit quidã homo: iam pręcedit eũ alius homo qui eũ generauit: & eſt homo corruptus: illud enim qđ ſic ſe habet: quãdo de agente antiquo pendet: eſt de natura circuli, id eſt, quaſi æterno tẽpore poteſt ſe habere.

Quæſtio.7. **Circa iam** dicta proueniũt.q. Primo quia ait qđ nouũ poteſt ꝓcedere ab antiquo per accidẽs. Hoc videtur falſum: & forte dubiũ: quoniã generatio vnius ab alio ſimili in ſpecie: vt di. Alber. primo meteorũ eſt per ſe: ſed generatio vnius ab aliquo diſsimili in ſpecie eſt per accidens. Cũ igitur iſte homo genitus ſit vnius ſpeciei cũ illo homine generãte: ergo erit per ſe: & non per accidens. Itẽ omne per accidens reducitur ad aliquod per ſe: ſi igitur iſte homo generatur per accidens ab iſto homine a quo per ſe generabitur idem: vel ad quod per ſe generans reducetur. Item illud quod generat aliud per foramen in eo eſt generans per ſe: modo iſte homo generat illum per foramẽ in eo: ergo &c. & multa alia argumenta feci alibi quæ quęras.

Quæſtio.8. **Secunda** quæſtio eſt: quoniã ait: qđ homo genitus ex hoie corrupto: hoc falſum eſt: quoniã ſecũdo de generatione in fine: hoc nõ ſit niſi in pluribus generatiõibus intermedijs, & ſecũdo metaphyſi. cõmẽto. 6. declarat idẽ Auerro. Secũdo: quoniã omne agens naturale prius trãſmutat de vno veniẽdo ad imperfectũ: quã ad perfectũ: vt ſcis ſecũdo perihermenias: ergo &c. Circa iſtas quæſtiões mihi videt eſſe dicẽdũ qđ generatio huius hominis. V.g. Sortis a Platone eſt per accidens multis modis: primo quoniã inter generãs & genitũ nõ eſt ordo eſſentialis: vt dicit Auer. 5. phy. cõmen. 13. & 8. cõmen. 45. accidit enim huic genito qđ ſit poſt generãs ſecũdo eſt per accidẽs: qm̃ per ſe ſecũdo ſicut eñ riſibile primo cõuenit homini: & ſecũdo huic homini: ita eſſe rationẽ generãdi primo cõuenit homini: & ſcđo huic homini: licet operatio ſit primo ſuppoſiti: ratio tamẽ operãdi primo ineſt naturæ: vt iam Auer. d. 2. phy. loco ci⁹. Tertio eſt per accidẽs: qm̃ poteſt impediri: vt di. Auer. in. 2. ca. de ſubſtãtia orbis: cælũ eñ generatur per ſe a ſuo motore: qm̃ nõ põt impediri: ecõtra eſt de corpore gñabili, iſtis igiẽ reſpectibus trib⁹ cõſideratis philoſophi volũt huiuſmodi gñationẽ eſſe ꝑ accidens.

Tunc

Tunc ad primam dicendū ꝙ generatio illa est per se illo respectu quē tangit argumentū primū. Similiter erit per se secūdo respectu quē tāgit secundū argumentū. nō enim est ita per accidēs: vt sit pure, scilicet taliter ꝙ debeat reduci ad aliquod per se: vel forte reducitur ad rationē generandi, scilicet ad naturā communē vtriusq;. Tertio dico ꝙ est per se tertio respectu quē tangit tertiū argumentū: & sic pōt fingi: ꝙ tribus respectibus est per accidēs: & trib⁹ per se: & sic argumenta nō militāt. — Solutio. 1.

Ad secundā quæstionē potest dici ꝙ vno modo per hominē corruptū potest intelligi id quod vltimate factū est ex hoīe corrupto: & sic sperma potest dici homo corruptus: qm̄ sperma fit ex cibo: cibus ex pane: panis ex frumēto: frumentū ex terra: terra ex corpore hominis corrupto: & sic potest sperma dici homo corruptus isto modo. Secundo pōt dici ꝙ homo generatur ex hoīe corrupto pluribus medijs: & hoc intelligit ipse. Tertio potest dici ꝙ illud est exemplū: cuius non requiritur veritas: sed tantum manifestatio. potuit tamen exēplificare in elementis sed noluit: qm̄ est in materia exemplari de qua non curandum quomodocūq; dicat: & sic apparet sol. ad secundā quæstionē: & ad argumenta eius. (Sed si homo ex homine.) Hic remouet quendā falsum intellectū verbi dicti. posset eñ dici. si hic homo ex homine hoc generatur per accidēs: ergo casu: & sic posset dici ꝙ homo iste ex hoc homine casu generatur. Hūc intellectū remouet. d. Sed si homo ex homine generatur ex infinitis materijs, id est a casu: & illæ materiæ possunt ad infinitum augeri, id est sic ꝙ nō posfit ex tot: quin ex pluribus: & sic in infinitū: tunc sine dubio sequit̄ falsum: vt probauit Arist. in lib. physico. id est in. 8. & ipse Auerr. ibidē cōtradicit Auic. in. 46. commē. (Patet ergo ex præmissis.) Hic vult respondere ad vim argumēti. dicebatur enim ꝙ si nouū ex nouo generat̄: tunc non posset probari primū innouabile æternū esse: vt dictū fuit. Ad hoc respondet. d. patet ergo ex præmissis: ꝙ quando antiqui ponebant antiquū immutabile, id est aliquod æternū esse nō afferebant, id est non probabant illud ex processu innouatorum ab eo inquātum innouātur: immo inquantū sunt antiqui ex genere: inquantum veniūt ab eo aliquo modo medio: deinde resumit veritatem. d. tandem veritas apud eos est ꝙ hic processus ad infinitum sequitur esse antiqui agentis, id est reducit ad aliquod agens æternū: licet immediate a causa noua procedat: cuius rationem tangit. innouatum enim debet per se innouari quādo a causa noua procedit. (Qualiter tamen.) Hic excusat se. d. qualiter tamen conati fuerunt antiqui ponere vnum ens in numero ab æterno immutabili aliquo: patefactum est a philosophis, & maxime ab Aristo. 8. physi. & 11. met. & ideo dicit: vnde, id est propter quod: hic non est locus iterādi ea quæ sufficienter determinata sunt: & sic concludit. d. vnde notandū est: ꝙ suppositis istis cessata est altercatio Alga. cum philosophis. — Solutio. 2.

Sed circa hæc duo sunt tangenda. Primum est: quoniam Auerro. respondet ad materiam argumenti: non tamen multum ad vim formæ: quoniam potest dici. nonne motus cæli est nouus. ista enim hodierna reuolutio nunquam fuit: & tamen procedit immediate a corpore cælesti æterno. Secundum est: qm̄ non dixit viam qua declarauit illud Arist. scilicet æternitatē primi. — Dubitatio.

Ad primā dicēdū ꝙ satis respōdit in lib. de substātia orbis: attamen pro nūc dico ꝙ licet — Solutio.

dixi: & melius tangetur hæc responsio in solu. sequentis dubij. Ad secundam, illam scilicet viam tetigit Aristotel. commento. 45. & 47. quoniam omnis multitudo generabilium debet continuari ab aliquo æterno: & secunda via fuit tacta in vltimo text. & .xij. metaphysi. text. commen. 41 in secunda figura ex motu æterno: & tu vide in. 3. cap. de substantia orbis.

ALGA. DVB. XIII.

AIT Alga. arguens ad philosophos de eo quod negabant, videlicet quod nullum innouatum ab antiquo procedere potest: & dicit sic. motus orbium: aut est ab æterno: aut est innouatus. Si est ab æterno: qualiter ergo potest esse primũ principium innouatarum causarum: si innouatus: indiget ergo de innouata causa: & procederet in infinitum. Et si forte dicerent philosophi quod quodammodo retinet naturam antiqui: & quodammodo noui naturam: naturam verò antiqui retinet inquantum est permanens: & naturam noui inquantum continue fit: & egreditur seriatim ad actũ. Nos respondemus eis: quod ipse motus aut est principium rerum innouatarum inquantum est permanens: aut inquantum innouantur continue: & egredietur ad actum. Si primo modo concedunt necessario quod quid innouatur ab aliqua inquantum ipsa res est permanens. Si secundo modo oportebit ponere causam dantem ipsum innouantem continue: & sic ad infinitum.

Hic vult adducere argumentum iam modo tactum. & primo introducit Alga. d. ait Alga. arguens ad philosophos de eo quod negabant, videlicet quod nullum innouatum potest procedere ab antiquo. ista enim fuit propositio fundamentalis omnium philosophorum: deinde ponit ea quæ adducit contra philosophos. d. & dicit sic. motus orbium aut est ab æterno: aut innouatus, id est nouus. D. exequitur membra. d. Si est ab æterno: qualiter ergo potest esse primum principium innouatarum causarum: si innouatus, scilicet effectus: ergo indiget de innouata causa: & procederet in infinitum: vult ergo dicere quod si motus cæli esset æternus, non posset esse causa tot rerum nouarum: tacet autem destructionem secundi membri: quoniam manifesta est eius destructio: & ponit solutionem philosophorum communem quam declarauit Auerro. 12. metaphy. commento. 41. d. Et si forte dicerent philosophi: quod quodammodo retinet naturam antiqui: & quodammodo naturam noui. vult dicere quod philosophi tenent mediũ, scilicet quod motus cæli nec simpliciter est æternus: nec simpliciter nouus: immo retinet naturam mediam. quod declarat. d. naturã vero antiqui retinet inquantum est permanẽs, scilicet sempiternus & infinitus: & naturam noui inquantum continue fit: & regreditur seriatim ad actum,

Circa

Circa hoc debes scire ꝙ in motu cæli duo est cõsiderare.s. no/uitatẽ & æternitatẽ. Est quidẽ nouus in parte prout reuolutio præsens nunquã fuit ante hunc diẽ: nec vnꝗ̃ erit post illum. ergo secundũ partem potest dici nouus. Est aũt æternus: prout ante hãc reuolutionẽ præfuit altera: & ante illam altera: & sic in infinitũ ex qb9 conficitur quoddã vnũ numero æternum successiuũ: ergo est quodãmo/do æternum. (Nos respondemus.) Hic contradicit illi respõsioni.d.nos respondemus eis ꝙ ipse motus: aut est principium rerum innouatarum id est generabilium inquantũ est permanens, id est æternus: aut inquan/tum innouatᵉ cõtinue: & egreditᵉ ad actũ, id est inquantũ est nouus. habet enim motus duplicẽ rationẽ, scilicet æterni & noui: ergo cum oĩs causa vnius effectus causet: prout est vnius ratiõis: petitᵉ satis bene: vtrũ motus cæli sit causa generabilis entis: prout est æternus: vel prout est nouus. Tunc exequitur de membris.d.si primo modo concedũt, id est si dicãt ꝙ ipse motus prout est æternus est causa rerũ generabilium: tunc conce dunt necessario ꝙ aliquid innouatur ab aliqua re, id est ab aliqua causa inquantũ ipsa res, id est illa causa est permanẽs.i.æterna cõtra eos. Si se/cũdo modo.i.si motus cæli est causa generabiliũ: prout est qd nouũ: cũ cuiuslibet noui detur causa noua: ergo oportet ponere causam dantem ipsum.s.motũ cõtinue innouantẽ eũ: & sic in infinitũ. & hoc argumentũ est potissimũ: quod adducit quiddã theologus: & maxime gloriatᵉ in eo.

In motu cæli duo consideranda.

AVERROIS.

DICIMVS nos ꝙ oĩa prædicta sunt sophismata: non enim innouata procedunt a circulari motu inquantum est permanens: immo inquantum continue innouantur: sed nõ indiget de causa innouante continue: immo est opus antiquũ absq; principio, & fine: quapropter omnino oporteret ꝙ tale agens sit antiquum: opus nãq; antiquum fit necessario ab agente antiquo: & opus innouatum fit etiam ab agente nouo: & antiquitas dicitᵉ in motu, videlicet quod non habeat principium neq; finem: & hoc modo est permanentia motus: quia motus est quid continue per se mutabile.

Nunc soluit argumentũ tactũ.d. dicimus nos ꝙ omnia prædicta sunt sophismata: & declarat.d.non eñ innouata procedũt a circulari motu: inquantũ est permanẽs, id est æternus: immo inquantũ cõtinue innouatᵉ. hæc igitᵉ est solᵉ.dico scilicet ꝙ hic generabilia procedunt a motu cæli: prout ille continue innouatur. Et cum dicebatur: ergo indiget causa noua alia. respondet.d.sed non indiget de causa innouãte continue ipsum: immo est opus antiquũ absq; principio & fine: quapropter oĩno opor/tet ꝙ tale agẽs sit antiquũ: cuius causam dicit. opus nanq; antiquũ fit ne/cessario ab agẽte antiquo: & opus innouatum fit etiam ab agente nouo. Deinde declarat quomodo intelligitur antiquitas in motu.d.& anti/quitas dicitur in motu, videlicet ꝙ nõ habet principiũ neq; finẽ. & hoc modo est permanentia motus: quia motus est qd cõtinue p se mutabile.

Duplex permanens.

Debes

Debes scire qđ ex his voluit remouere quoddam dubiū. posset enim quis dicere. Si motus est permanens: ergo est totus simul: ideo respondet dicēs, quod permanēs est duob⁹ modis. s. vno modo pro sempiterno. alio modo prout est totū simul. primo modo intelligitur motū esse permanēs secundo modo non. Sed hæc solutio fuit ad materiam: non multū tamen ad formā: ideo debes scire vt colligitur. xij. meta. text. & commen. 34. & . 8. physi. commē. 47. & . 46. & . xij. meta. commen. 41. quod in rebus generabilibus est duo considerare, scilicet successionem nouam: & continuationem successionis. primo modo attenditur ex parte materiæ passiuę: & ex parte motus cæli inquantū nouus. secundo modo innuitur a motu inquantum æternus. Ad formam ergo dicendum. cum quærit generabilia quomodo proueniūt a motu cæli: dico quod si loqueris de eis inquantum noua: sic ab eo proueniunt inquantum generabilis. Si de eis inquantū continua: vt sic proueniunt ab eo inquantū sempiternus. Et cum dicit: si proueniunt ab eo inquantum nouus: ergo illæ ab alijs &c. dico qđ non oportet: quoniā non omne nouū habet causam nouam: sed nouū simpliciter: modo motus est nou⁹ secundū quid: & sic apparet solutio quæstionis ad formam & materiam.

ALGA. DVB. XIIII.

AIT Alga. modo verò dicemus: vnum philosophorū argumentum contra nos: & postea reprobabimus ipsum. Et tale est argumentum: si deus benedictus mundum præcederet: aut ista præcessio esset causalis: sicut corpus suam vmbram præcedit: aut temporalis: sicut ædificator domū præcedit. Si primo modo. ergo mūdus est ab eterno. Si secūdo modo: oportet ergo quod deus benedictus præcedat mundum in tempore sine principio: ergo tempus est ab æterno. postquā cū ante tempus fuerat tempus: nūquam ergo innouatum fuit: & post tempus est ab æterno: ergo & motus. Tempus enim sine motu non est imaginandum: sed motus est quædam denominatio mobilis: ergo mobile est ab æterno. Hoc est argumētum philosophorum contra nos: super quod taliter respōdemus: videlicet, quod tempus apud nos, non est creatum: & nullum tempus ipsum præcedebat: & quando deus præcedebat mundum & tempus: intelligendum est qđ deus erat sine mundo & sine tempore. post verò creationem fuit cum mūdo & cū tempore. Vnde quando dicimus quod deus erat: & non alius præter eum: postea fuit cum alio: non ex hoc significatur tempus ab æterno fuisse: licet imaginatio nō quiescat in hoc loco: donec ponat tempus: sed secundum veritatem non est respiciendum ad imaginationis vitia.

Nūc vult nouam materiā ingredi: & primo introducit Alg. & ordinē

eius procedēdi.d.ait Alga.modo vero dicemus vnū philosophorū argu mentū contra nos,& postea reprobabimus ipsum. In quibus verbis in nuit duo tractanda, quorum vnum est, scilicet adducere argumentū phi losophorum contra theologos.secundum est reprobare illud. (Et tale) Nunc exequitur de primo.d.& tale est argumentum.si deus benedictus mundum præcederet. aut ista præcessio esset causalis,id est, secundum naturam,cuius expositionem ponit.d.sicut corpus suam vmbram præ cedit.aut temporalis,sicut ædificator domum præcedit.Si primo modo, ergo mūdus est ab æterno,consequentiā supponit,qm̄ si deus tm̄ natura mundū præcedit,tunc erit mundus ei æternus,ergo sicut æternus deus, ita æternus mundus.Si secundo modo, ergo oportet ꝙ deus benedictus præcedat mundū in tēpore sine principio,ergo tēpus est ab æterno.post quā eīn ante tēpus fuerat tēpus nunquam ergo innouatum fuit, & post. Tempus est ab æterno,ergo & motus. Tempus enim sine motu non est imaginandum,sed motus est quædā denominatio,id est,passio mobilis 3.phy.ergo & mobile est ab æterno,& sic cælum & mūdus & reliqua, & addit ꝙ hoc est argumentum philosopho.(Super quod.) Nunc vult exequi de secundo,d.super quod taliter respondemus. ꝙ tempus apud nos non est creatū,& nullū tēpus ipsum præcedit. Ad vim argumenti respondet.d.& qñ deus præcedit mundū & tempus. Intelligendū est ꝙ deus erat sine mūdo& sine tēpore.post vero creationē fuit cum mundo, & cū tēpore.(vñ qñ)respondet tacitæ quęstioni.d.vñ qñ dicimus ꝙ de⁹ erat & nō alius præter eū,postea fuit cū alio,non ex hoc significatur tē pus ab æterno fuisse,licet imaginatio nō quiescat in hoc loco,donec po nat tp̄s,sed secundū veritatē non est respiciendū ad imaginationis vitia.

Sed circa hanc solutionē duo sunt videnda,quorū vnū est solu. ad formā quæstionis.secūdū est quo modo potest sol. imaginari. Quantū ad primum dicendum ꝙ argumentū erat, vel de⁹ præcedit mundum natura vel tempore,si primum, ergo sunt simul &c. dicendū ꝙ præcedit eū natura & tēpore.natura quia causatiue.tempore priuatiue,scilicet quia inter ipsum & tempus & mundū potuit esse tem pus.Et quando dicit.si natura,ergo sunt simul,cōsequētia negatur, sed verū est,quando natura solum præcederet, & quando dicitur tempore præcedit.ergo tēpus ante tēpus,negatur cōsequentia, qm̄ illa præcessio nō fuit positiua.sed priuatiua,& sic patet ad formā quęstionis. Circa secundū dicendū, ꝙ sicut dicitur. 4.phy.in fine.extra mundū nō est ple nū neq; vacuū & non est ibi extra nec intra positiue,sed negatiue.sic est in hoc casu.nō est enim ibi præcessio positiua,sed negatiua, quoniā si cut extra cælū est ista differentia extra priuatiua, pro ipso potest imagi natio vltra ipsum aliquid imaginari sicut est in productione mundi.

Dubitatio.

Solutio.

AVERROIS.

Dicimus nos quod hęc verba sunt erronea.probatum enim est demonstratiue, quod hic sunt duæ species esse. Quarum vna est de motus natura,& hæc spe cies nullatenus potest à tempore separari. Alia ve rò species non est de natura motus,& est ab æterno.& nequit aliquo modo de tempore denominari. Prima verò istarum

aperte

aperte patet ſenſu & intellectu. Secũda tamen quæ ab intellectu tantum deprehenditur, declaratur egregie demonſtratiue apud omnes concedentes, ꝙ omne mobile habet mouens, & omnis effectus habet agens, & ꝙ cauſæ mobiles ſunt terminatæ, videlicet ꝙ perueniũt neceſſario ad primã cauſam immobilem aliquo modo, & probatum eſt demonſtratiue ꝙ id naturam motus non habet, & tamen eſt naturæ motus habentis. ſimiliter probatum eſt demonſtratiue, ꝙ id quod eſt de natura motus non poteſt aliquo modo à tempore ſeparari, & id quod non eſt de motus natura nullatenus ingreditur tempus. Prælibatis igitur iſtis dicimus, ꝙ præceſsio vnius dictorum entiũ ad alterum, videlicet ad id quod non ingreditur tempus nõ eſt præceſsio temporalis, neq; caſualis quæ ſunt de natura mobilis entis, ſicut corpus præcedit ſuam vmbram. Et ideo quicũq; dicat quod præceſsio immobilis à mobili ſimilis ſit præceſsioni vnius mobilium ab altero, errat: quælibet nãq; duo etiã huius generis ſic ſe habentia, aut ſunt ſimul, aut vnũ eorum præcedit alterum in tempore. Patet ergo ꝙ præceſsio vnius eorum duorum entium ab altero, eſt præceſsio eſſe impermutabilis, neq; in tempore de eſſe permutabili quod eſt in tempore. vnde qñ ait Alga. ꝙ deus benedictus non præcedebat mundũ in tẽpore, verũ dicit, & poſtquã præceſsio dei à mũdo non fuit temporalis, ergo tardatio mundi à deo non fuit temporalis.

Et quia ſolu. illa fuit neceſſaria omnino. vult hic alio modo reprobare ſolu. poſitam. & primo ponit qualiter eſt duplex genus entis. ſecũdo ibi (Concedentes) declarat qualiter vna ſpecies ex alia declaratur. dein de tertio videtur innuere vim rationis vt declarabitur. Quantum ad primam partem. d. dicimus nos ꝙ hæc verba erronea ſunt. probatum enim eſt demonſtratiue ꝙ hæc ſcilicet in vniuerſo ſunt duæ ſpecies eſſe, quarum vna eſt de natura motus, & hæc ſpecies nullatenus poteſt a tempore ſeparari. Alia vero ſpecies non eſt natura motus, & eſt ab æterno, & nequit, id eſt, nõ poteſt de tempore aliquo modo denominari, & addit. Prima vero iſtarum aperte patet ſenſu & intellectu. Secunda tamen qui ab intellectu deprehendisur declaratur egregie demonſtratiue apud oẽs ſup. ex prima ſpecie. Sed contra iſtam diuiſionem arguitur. quoniam multa ſunt quæ nec ſunt motus nec ſubſtantiæ ſeparatæ, vt generabilia hic permanentia. ergo diuiſio eius mala. Secundo falſum dicit, qm̃ motus non ſenſu deprehenditur, qm̃ de motu non habetur niſi mutatũ eſſe, quod eſt indiuiſibile quod apprehẽdi nõ poteſt: vt dicit in lib. de ſenſu.

Dubitatio.

Præterea motus non poteſt apprehendi niſi ſenſu interiori. 2. de anima. tex. com. 64. maxime in commen. vbi dicitur quod ſenſibile cõmune, ſenſu communi apprehenditur. modo motus eſt ſenſibile commune. Ad hanc quæſtionem dicendum quod aliquid eſſe de natura motus con-

Solutio.

tus contingit multis modis, vel quia recipit formalem prædicationem motus, & sic tantum argumentatio, alteratio, generatio, & motus localis est de natura motus, vt patet in libris Aristo. Secundo aliquid dicitur de natura motus, quia sine motu esse non potest, & sic omne ens, est de natura motus, q̄m secūdū philosophos motores separati esse non possunt nisi moueant, vt scis. 8. physi. maxime commen. 52. & xij. meta. cōmentis. 41. & 48. & 9. metaphysi. commen. 7. Tertio modo aliquid est de natura motus, quoniam incipere vel desinere non potest nisi per motum, vel quia ipsum in se est motus, & sic omne ens, vel est immobile simpliciter vel mobile. & notanter dixit de natura motus intelligēs per naturam motus, id est, mobile. & sic apparet vis quæstionis. Ad argumenta. Ad primum patet solu. Ad secundum dicendum quod motus non est sensibile proprium, sed commune. & ideo sufficit quod sit fundamentum proximum vel remotum sensibilis proprij, necessitate propinqua vel remota, vt declaraui in quæstione de hoc. Ad tertium patet solu. a sensu enim interiori, terminatiue comprehenditur: a sensu exteriori immutatiue modo nunc dicto, & hoc sufficit. (Concedentes ꝙ omne) Cum posuit diuisionē istam, modo vult declarare quomodo ex prima specie entis declaratur secunda species, & accipit propositiones: quarum prima est concedentes quod omne mobile habet mouens, cuius rationem tangit. d. & pro quoniam omnis effectus habet agens. Deinde ponit secundam propositionem. d. & ꝙ causæ mobiles sunt terminatę, videlicet quod, id est, taliter quod perueniant ad primam causam immobilem aliquo modo. est ergo secunda propositio. omnes causæ reducuntur ad vnam primam causam. Deinde accipit tertiā. d. & probatum est demonstratiue quod id est illud ad quod fit vltima reductio naturam motus non habet, & tamen est naturæ motus habentis, id est, attributus ei quod habet naturā motus, scilicet corpori cælesti habenti naturā motus, quoniam est res mobilis, & redit ad primam. d. similiter probatum est demonstratiue, ꝙ id est quod est de natura motus non potest aliquo modo a tempore separari, & id quod non est de natura motus nullo modo ingreditur tempus, hæ sunt propositiones principales. (Prælibatis igitur.) Vult nunc ex his reprobare respōsionem Alga. & declarat quomodo eius responsio fuit insufficiens. d. prælibatis igitur istis dicimus quod præcessio vnius dictorū entiū ad alterū, videlicet ad id quod non ingredit̄ tēpus, vult dicere quod præcessio qua immobile, scilicet deus præcedit mobile, scilicet corpus cæleste motum, non est præcessio temporalis, neq; causalis. sup. causalitate noua. ideo addit quę est de natura mobilis entis, sicut corpus præcedit suam vmbram. vult dicere, non dicitur præcessio naturæ mobilis, propter quod concludit. d. & ideo quicunq; dicat quod præcessio immobilis, id est, dei a mobili, id est, respectu rei mobilis sit similis præcessioni vnius mobiliū ab altero, errat cuius rationē tangit. d. quilibet nāq; duo huius generis. s. mobilis sic se habentia. s. in natura mobilis, aut sunt simul, aut vnū eorū præcedit alterū in tēpore. (Patet ergo) quia ergo nō est præcessio tēporalis nec naturæ mobilis concludit naturā præcessionis qua deus præcedit naturā entis mobilis. d. patet ergo ꝙ pręcessio vnius eorū duorū entiū ab alterato. s. dei ad ens mobile, est præcessio esse impermutabilis, neq; est præcessio

Multiplicitur aliquid potest esse de natura motus.

sup.illius quod est in tẽpore de esse permutabili,id est, neq; est præcessio vnius entis mobilis ad alterum ens mobile. (Vnde qñ ait) Verificat nunc dictũ Alga.ad vnã partẽ.d.vnde quando ait Alga. ꝙ deus benedictus non præcedebat mundũ in tẽpore,verum dicit.(Et postquã)Tunc infert cõtra ipsum.d.& postquã præcessio dei a mundo non fuit temporalis.ergo tardatio creationis mundi a deo nõ fuit temporalis.iste est superficialis intellectus literæ Auer. Sed oportet immorari circa iam dicta. Primo quomodo ex illis tribus ꝓpositionibus cõcluditur propositum:& qualiter faciunt ad rem. Secundo qualiter illa prima propositio.s.motus nõ accipit esse non præcedente motu,habet veritatẽ simpliciter,& qualiter debet supponi philosopho hic. Tertio quomõ habet vim prædicta ratio tacta ab eo contra Alga. Dicamus ergo quantũ ad primam,ꝙ illæ tres propositiones sunt acceptæ quantũ ad hoc.s. ꝙ sit vnum primũ ens immobile,qm̃ si omnis motus habet mobile, & omne mobile habet mouẽs,& oportet multitudinẽ causarum reduci ad vnam primã causam illius totius multitudinis,oportet omnino quod illa causa sit extra illã multitudinẽ mobiliũ,qm̃ si ad intra latitudinẽ mobilium poneretur,idem esset causa sui,vt deducit Auer.8.phy.com.46.&.47. in simili verbo.ergo oportet vt illa causa sit separata a genere mobiliũ, & ideo venit veritas tertiæ propositionis.s.ꝙ illa vna sit simpliciter immobilis,& sic satisfactum est ad primum. Circa secũdũ dico ꝙ aliud lege tenetur,aliud ratione naturali.lege enim credo motũ accepisse esse post nõ esse,nullo præcedente motu,& hoc nulla ratione potest euidẽtiã habere,sed tm̃ est ex lege,& ex bonitate creatoris nobis reuelatum. Quod vero hoc sit cõtra rationẽ naturalẽ, capiẽdo cõtra rationẽ naturalẽ,id est,supra rationẽ naturalẽ declaratur, qm̃ vt tradit Arist.in toto lib.poste.hic est modus resolutorius.s.ꝙ demonstratio vel fit ex immediatis,vel quæ ex immediatis originẽ sumpserunt.qñ demõstratio fit ex præmissis:oportet inspicere ad præmissas,& qñ videmus omnia singularia earũ omnibus sensib⁹ esse cõuenientia,vel plurib⁹ vel vno nullo alio cõtradicẽte,demonstratio est simplex ex immediatis immediatione causæ.V.g.omne quod fit de nouo fit præcedente motu.motus fit de nouo ergo fit præcedẽte motu.Hæc demonstratio est ex immediatis, qm̃ maior est omnibus sensib⁹ cõueniẽs,qm̃ visu videmus ꝙ album fit ex nigro,id est,ex motu corruptionis nigri.Gustu idem percipimus.s. ꝙ dulce fit ex permutatione amari.Et tactu idẽ videmus.calidũ em̃ nõ fit nisi ex corruptione frigidi.Idẽ videmus auditu.nõ em̃ fit acutum nisi ex graui.Idẽ odoratu.& tu discurre.Cum igitur illa ꝓpositio maior omnibus sensibus sit conueniens,a philosopho naturali debet accipi pro immediata immediatione causæ. Quod si dicatur ꝙ est vnus alius modus factionis transcendens sensum.ego cõcedam illud,sed dico quod non debet esse cura apud naturalem philosophum qui ex sensibus doctrinam accipit.& maxime cum illi contradicant oẽs sensus,& hoc est quod dicit elegantissimæ Auer.8.phy.com.22.s.ꝙ experimentum sermonũ verorum est,vt concordet sensatis.& ibidem com.25.scilicet quod illa est propositio notior cui sunt concordes plures sensus, & primo cæli. cõ. 22.vide idem. Et in hoc apparet error expositorũ latinorũ qui volũt Arist.posuisse creationem nouam,& eam transcendere sensus,nõ enim hoc

Aliter aliquod ratiõe naturali tenetur,& aliter lege.

Error latinorum.

hoc est dictum boni viri.forte eñ illud fuit Plato.qui ex intellectu scīe, tiam sensibilium posuit primo meta. Arist.aũt ecõtra ex sensibus:& vbi deficiũt sensus ex memorijs:& vbi mediæ ex experiẽtijs:vt docet.2.po, ste.cum igitur creatio trãscendat sensus:transcendit philosophos natura, les.& ideo bene dicit Aristo.ꝙ principiũ fuit eis qui de natura loquũtur ꝙ nihil fit ex nihilo:sed vnũquodꝗ ex cõuenięti:& ideo nullibi proba, uit illã:sed semper tanquã immediatã propositionẽ supposuit:& tanquã famosam:taceant ergo expositores.demõstratio ergo illa est ex in media tis apud philosophos. Circa tertiã dico quod duobus modis vim ha, bet vno modo quia motus est æternus: vt arguitur. omne quod moue, tur tempore infinito indiget motore immobili mouẽte tempore infinito: sed cæleste corpus mouetur motu in tẽpore infinito.ergo indiget moto, re mouẽte immobili tẽpore infinito:& sic habet vim ratio Auerro. con, tra Alga.qm̃ si prim⁹ motor mouet tẽpore infinito.ergo deus nõ præce, dit tẽpore nec natura ipsum motum. Secũdo potest habere vim:qm̃ cõ clusum est ex tribus propositionibus esse primũ motorẽ immobilẽ. ergo immutabiliter se habet ad quodcũꝗ.& hoc Auer.supponit: & ꝑ conse, quẽs nõ præcedit motũ tẽpore:nec natura mobili:sed natura immobili. & istud est esse causam mot⁹ causalitate immutabili.& quã subtilissima imaginatio est ista Auer.& nolo amplius ꝓlongare sermonẽ:qm̃ suppo, sito ꝙ motus sit æternus.Alga.respõsio totaliter exterminat. & tu vide illã bene:& tu vides qño ratio Auer.ꝓcedit bene secundũ philosophos. attamẽ nihil est contra nos christianos:qui tenemus principia vera supra sensus:vt scis. ALGA. DVB. XV.

AIT Alga.adhuc dicimus qđ præteritũ & futurum sunt eadem: & ante & post sunt duæ res tantum in mẽte in nostra imaginatione. Nos enim possumus imaginari futurũ id quod fuit: & ecõuerso.& si sic: ergo pręteritũ & futurũ nõ sunt res in mẽte per se:neꝗ habent esse aliquod extra animã immo est aliquid actum ab anima. Vnde ista prædicta duo comparatiue sumuntur.Et ideo cessato esse motus:cessatur præfata comparatio.

Cũ posuit argumenta & sol.vult modo inducere alga.immo probãtẽ veritatẽ istã, scilicet esse possibile in imaginatione præteritũ absꝗ mo, tu.& dicit.adhuc dicimus quod præteritũ & futurũ sunt eadẽ:& ante & retro sunt duæ res tantũ in mente in nostra imaginatione. Hæc est igitur propositio.quod in re non sunt diuersa:immo eadem,sed tantum in men te.(Nos enim.)Hanc propositionem probat.d.nos enim possumus ima ginari futurum id quod fuit:& econuerso: quoniam instans heri fuit fu turum ante heri. & econuerso: instans crastinum erit præteritum post cras:&tunc concludit.d.& si sic.ergo præteritum & futurum non sunt res in mente per se,scilicet diuerse seorsum:neꝗ habent esse aliquod ex, tra animã:immo est aliquid actum, idest factũ ab anima.(Vnde ista.)Cũ conclusit propositionẽ istã: vult modo concludere modum quo potest ibi intelligi quod illa sunt duæ res.d.vnde ista prædicta duo.s.præteritũ & futurũ cõparatiue sumuntur.i.non sunt duo absolute:sed in respectu.

(Et ideo cessato.)Istis visis cõcludit cõclusionem.d.& ideo cessato esse motus.i.posito quod motus cesset:nõ cessat tempus in re:quia hoc nõ fieret nisi in tempore:sed cessat prædicta comparatio.i. nõ est amplius id a quo sumitur prædicta cõparatio. Et per hoc vult innuere solutio.arg. philosophorum.s.Aristo.8.phy.si tempus cessat vel in instanti vel in tẽpore nõ instanti: quare instãs est principiũ futuri:& finis præteriti: ergo erit tempus:& fuit ante tempus.si in tẽpore idẽ sequit.His verbis innuit solutio.d.ꝙ non sequit: qm̃ illa cessatio nõ est in re,sed in mẽte: qm̃ illæ tẽporis differentiæ nõ sunt extra aĩam sed compositione intellectus &c.

AVERROIS.

Dicimus nos quod verũ est ꝙ tempus & motus sequuntur seinuicẽ:& qđ tẽpus est qd actũ ab anima cũ motu:nõ tamẽ motus: neq; tempus cessant. Esse namq; temporis non est impossibile nisi cum entibus immobilibus: entia tñ mobilia sequunt tempus necessario.Hæc enim nõ sunt nisi duo entia,videlicet,ens recipiẽs motum:& ens inrecipiẽs.vnde impoẽ est ꝙ vnũ istorũ entiũ conuertatur ad alterũ:nisi esset poẽ ꝙ necessariũ cõuersum esset ad possibile.vnde si mot⁹ possibilis nõ esset:& postea inuẽtus fuerit:sequeretur necessario ꝙ natura entium motũ in recipientiũ ad recipiendam naturã cõuerteretur:qđ est falsum:& ratio huius est qđ motus est in re necessarius. vnde si motus esset possibilis ante mundi esse:essent res recipientes necessario in tẽpore: mot⁹ em̃ possibilis est in recipiẽte quietẽ:non in priuatione:qa in priuatione nulla est possibilitas:nisi esset possibile qđ priuatio reduceretur ad esse:& huiusmodi ratione priuatio præcedit qđlibet innouatũ: & recessa priuatiõe innouata à subiecto recipit illud subiectũ esse ipsius innouati:& remouetur inde priuatio sicut in contrarĳs in quibusdã subiectis vicissim puenientibus reperitur:quando namq; calidum fit frigidum :non caliditas fit frigiditas. immo calidum, scilicet subiectum amittit calorem : & nouiter frigiditatem recipit : vt clare patefactum est alibi à philosopho:suisq; sequacibus.

Quia Alga.subtiliter soluit argumentum philosophorum.vult modo Auer.reprobare solutio.Alga.& primo resumit qd veritatis dicit respõsio.Alga.d.dicimus nos qđ verũ est qđ tẽpus & motus sequunt se adinuicẽ.vult dicere se habẽt sicut passio & subiectũ.Deinde ponit secundũ bene dictũ.d.& bene sup.dicit ꝙ tẽpus est qd actũ ab aĩa cũ motu.i.ꝙ in natura motus aĩa elicit rationẽ formalẽ tẽporis.(Non tñ)vult modo ponere quid falsi dicit.& ait sup.licet hæc duo sunt cõueniẽter cõcessa: nõ tñ sequit ꝙ mot⁹ & tẽpus cessant. Vbi debes scire ꝙ tẽpus potest duobus modis sumi.vno modo formaliter: & sic nihil est nisi mensura motus.Secundo modo materialiter : & sic nihil aliud est nisi natura motus: apta

apta nata considerari ab intellectu sub forma mensuræ motus. Vult ergo
probare qđ licet tempus formaliter fiat nouiter ab'aĩa:attamẽ)tẽpus ma
terialiter nõ fit nouus:immo est semp.& semp fuit.& semper erit. Dicit
ergo.esse namqꝫ temporis nõ est impossibile nisi cum entibus immobi/
libus.i.separatis.vult dicere qđ sub tempore nõ est illud genus entiũ:ta/
men mobilia sequunť tempus necessario.i.sub tẽpore materialiter sum/
pto continenť omnino:sic quod nec illa possunt absolui a tempore neqꝫ
econtra.(Hic enim nõ,posuit duas propositiones:quarum prima est qđ
impossibile est tempus esse in rebus abstractis a motu & a materia.secun
da qđ omnino est in rebus mobilibus. Primo ergo probat primã.d.hic.
i.in natura non sunt nisi duo entia.i.duo genera entiũ,videlicet,ens reci/
piens motum.i.transmutabile generabile:& ens in recipiens motũ.i.ab/
stractũ a motu.ista distinctione habita arguit præsupponendo,videlicet.
vnde impossibile est quod vnũ istorũ sup.generũ entiũ conuertatur ad al
terũ.s.genus,videlicet,qđ ens trãsmutabile fiat intransmutabile:vel ecõ
tra.cuius rationẽ dicit:nisi esset possibile ꝙ necessarium cõuersum esset
ad possibile.præsupposito ergo isto.s.ꝙ inrecipiens motum non potest
cõuerti ad recipiens motum arguit.d.vnde si motus possibilis non esset,
idest,si motus non esset in rerum natura:& postea inuẽtus fuerit idest,&
postea esset.sequitur cõtra suppositum.s.ꝙ natura entiũ in recipientium
motum conuerteretur ad recipiendam naturam motus:qđ est falsum:cu/
ius falsitatis rationẽ.d.& ratio huius est:quia motus est in re necessarius:
& ideo nõ potest variari de nõ esse ad esse.(Vnde si motus)hic ꝓbat cõ/
sequentiam.Vbi debes scire qđ inrecipiens motum potest duobus mo/
dis capi.Vno modo pro eo quod est:& tamen non est aptum motum re/
cipere:sicut deus & substantiæ separatæ. Secundo modo pro eo quod
non est sicut est pura priuatio.s.quies. Primo modo immobile dicitur
inrecipiens.Secundo modo:quies dicitur inrecipiens motum. Dico er/
go quod vtroqꝫ modo)inrecipiens motum recipere motum est impossi/
bile.vult igitur deducere ad hoc quod aliquod inrecipientium motum
alteratio conuertitur ad naturam recipientem motum. His visis dedu/
co consequentiam.vnde si motus esset possibilis ante mundi esse: essent
res recipientes,idest aptæ natæ recipere illum in tempore:vel supple nõ
essent illæ res aptæ recipere illum motum. non secundum :)cuius ratio/
nem dicit.motus enim possibilis est in recipiente quietem,idest in re mo
bili:non in priuatione,idest in pura quiete:cuius rationem dicit. quia in
priuatione nulla est possibilitas:nisi esset possibile:quod priuatio redu/
ceretur ad esse,idest conuerteretur ad esse.& sic habetur consequẽtia.s.ꝙ
natura inrecipiens motum fiet natura recipiẽs motũ. Probat deinde qđ
nõ est possibile priuationẽ illam recipere motũ per inductionẽ.d.& hu/
iusmodi ratione priuatio præcedit quodlibet innouatũ.& recessa priua/
tione innouata.i.annulata a subiecto recipit illud subiectũ esse ipsius in/
nouati:& renouatur inde priuatio:qđ declarat per simile.d.sicut in con/
trarijs in quibus subiectũ vicissim peruenientibus,idest alteratis reperiť:
qñ nãqꝫ calidũ fit frigidum:nõ caliditas fit frigiditas:immo calidũ fit fri
gidũ.i.subiectum caloris amittit calorẽ: & nouiter frigiditatem recipit:
vt clare patefactum est alibi a philosopho & suis sequacibus, patet er/
go qualiter priuatio motus non potest recipere motum. Tum quia in/

recipiens motū fieret recipiēs motū. Tum quia in cōtrariū est inductio neq; potest dicere aliquis ꝙ ante mūdū esse præfuerint mobilia. quia tūc ante mundū esset mundus: & sic apparet consequentia iam dicta. Debes scire ꝙ virtus rationis consistit in hoc. si motus incepit, ergo fuit ante ei⁹ esse ens possibile. si sic: vel fuit ens possibile recipi in pura priuatione: vel in ente mobili. non primū neq; secundū, ergo motus nō potuit incipere esse. ergo fuit æternus. & sic tempus etiam est saltem materialiter æternū: & sic sol. Alga. nihil est. Sed dubitat: qm̄ diceret quis ꝙ motus fuit ante. a. instans esse mundi ens possibile non quidē ex parte passi: sed ex potentia agentis: & quia ante. a. instans deus potuit facere cælum: & simul cum cælo motum & tēpus: ideo possibilitas est ex parte agentis: & non passi: vt dicit Ioan. christianus. vt recitat Auer. 12. metaphy. com. 18. Contra hanc sol. nolo arguere. sed tantum dico ꝙ philosophi non habent illud dicere. quoniā philosophi ex inductiōe sciunt istam vniuersalem. ꝙ omne factum habet agens ex quo & subiectum in quo vt deducit Auer. primo cæli. cō. 124. & in primo de substantia orbis: hæc enim propositio est conueniens omnibus sensibus. color enim albus fit ex non albo. & recipitur in subiecto. & breuiter in omnibus quinq; sensib⁹ illa vniuersalis est manifesta: & ideo apud Arist. & philosophos habetur tanq̄ principium & Auer. 8. physi. cōmen. 22. & 26. & primo cæli. com. 22. fere tetigit hoc. supponit ergo illam auer. vt principiū in naturali philosophia. & eam aristol. nullibi probauit nisi inductione: vt dictū est in primo physi. ista ergo supposita auerr. elicit inconueniētia iam dicta. Quomodo aūt possit probari a potentiori esset longum & friuolum: quoniam illa probatio procederet ex creditis: sicut & hæc probatio modo: & quælibet philosophorū: & tu quære libros meos alibi.

Dubitatio.

Op. philosophorum.

ALGA. DVB. XVI.

DIT Alga. arguens ad philosophos. si vos forte diceretis quod necessario oportebit vos ponere præcessionem ante principium primi motus. Nos verò vobis respondemus quod hoc est summa phantasia & imaginationis error, videlicet imaginari præcessionem ante primum motum: quando nullum mobile erat: & hæc phantasia seu imaginatio vniuersale est imaginationi opinantis: ꝙ terminus corporis mundi, scilicet seorsum peruenit necessario: aut ad aliud corpus: aut ad vacuū. Et declaratio huius est: quia dimensio sequitur corpus: sicuti tēpus motū. Vnde si impossibile est corp⁹ infinitū inueniri: impossibile etiā erit inuenire dimensionem infinitā. & sic necessariū est ꝙ corpora finiant: nō ꝙ quodlibet corpus ad aliud corpus perueniet: vel ad rē in qua dimensio mensurari pōt, scilicet vacuū. Similiter mot⁹ est quid secutū a tēpore. Vnde impossibile est inueniri motū præteritū infinitū: posito motu primo finito à parte principij: esset etiā impossibile qđ attribuatur

tur sibi ante:quia si ante haberet: oporteret poni motus ante primum motum.

Cū Alga.adduxit rationē illā, & Auer.solutio:vult modo adducere vnā aliā rationē philosophorū, & eā soluere, & primo adducit rationē breuiter.d.ait Alga.arguēs ad philosophos:scilicet vos o philosophi dixeretis forte:qd' necessario oportebit vos ponere præcessionē ante principiū primi motus:hæc est virtus ratiōis philosophorū cōtra theologos. Si primus motus incepit: ergo oportet ponere ante primū motū alium motū:quoniā omne finitū terminatur ad aliquod ens:aliter ad nihil terminatur & sic nō esset finitū:illud ens nō potest fingi esse nisi motus: qm̄ ante primū motū nō potest esse nisi motus, cum omnia sint post ipsum. (Nos vero.) Vult respōdere huic rationi, & eius solutio cōsistit in hoc, qd' cōclusio illa nō valet:nec oportet vt terminetur ad aliū motum sed seipso terminatur, & hoc declarat per exēplum:dicit ergo, nos vero vobis scilicet philosophis respōdemus quod hæc:scilicet motū primū terminari ad aliū motū:est summa phātasia & error imaginatiōis, & exponit quæ est summa phātasia.d.videlicet, imaginari præcessionē ante primū motū:quādo nullū erat mobile. Hoc dico esse phātasiā. (Et hęc phātasia.) Cū negauit cōsequētiā declarat respōsionē eius eē cōueniēter datam per exēplū.d.& hæc phātasia seu imaginatio vniuersale, id est, similis est imaginationi opinātis qd' terminus corporis mūdi scorsum, id est, globum octaui orbis:peruenit necessario aut ad aliud corpus:aut ad vacuū. Et dat causam huius similitudinis:scilicet inter corpus & motū.d. & declaratio huius est:quia dimēsio sequitur corpus:sicut tēpus sequitē motū:quoniā dimēsio est propria passio corporis:sicut tēpus est propria passio motus:ideo cōcludit.d.vnde si impossibile est corpus infinitum inueniri:impossibile est inueniri dimēsionē infinitā:quoniā dimēsio est passio corporis, & si sic necessariū est qd' corpora finiātur:nō ꝗ quodlibet corpus ad aliud corpus perueniat:vel ad rem in qua dimēsio mēsurari potest:scilicet vacuū:qd' licet nō sit corpus naturale est tamē res in qua potest mēsurari dimēsio. (Similiter motus.) Applicat exēplū ad propositū.d.similiter motus est quid secutū a tēpore, id est, se habet ad tempus eo modo:vt dimēsio ad corpus, & ideo concludit illud idē.d. vnde impossibile est inueniri motū præteritū infinitū posito motu primo finito a parte principij:& addit qd' esset etiā impossibile qd' attribuatur sibi ante, cui⁹ rationē dicit:quia si ante haberet:oporteret poni motus ante primū motū:vult ergo qd' sicut corpus mūdi seipso finitur:ita motus primus, & sicut illud corpus nō dicitur infinitū quātūcunq; nō terminatur ad aliud:ita & motus nō dicitur infinitus:licet nō terminatur ad aliū motū. Et hæc est pulchra imaginatio:& Arist.videtur tāgere illā in fine quarti physi.vide eū:quoniā Auerrois etiā bene dicit ibidem.

AVERROIS.

DICIMVS nos quod verba huius hominis sūt sophistica manifeste, & locus sophisticationis est in translationem prædicati propositionis: vt in primo elencorum patefit. Et declaratio huius est:

quod ipse trāstulit indiuiduum insitualis quātitatis:& totum nō habēs corpus:scilicet tēpus & motū ad quātitatē situalē:& totū habens:scilicet corpus. Et indicauit impossibile, videlicet, ꝙ impossibile est ꝙ īfinitū possit ꝓdicari de situali ꝙtitate: q͞a impossibile est prædicari de situali ꝙtitate: & posuit actū aīæ imaginādo impossibilē augmentationē super quocūꝗ ipsorū duorū vno & eodē modo. Et hoc summū falsum est: quia imaginari super magnitudine præsente in actu: quod perueniat ad aliā magnitudinē: nō est quid inuentū in substātia eius: neꝗ in sua diffinitione: sed imaginari perfectionē subsequentiū in motu innouato: est quid inuentū in substātia ipsius motus. Impossibile enim est quod motus innouetur nisi in tēpore, videlicet, quod tēpus præcedit suū principium. Similiter impossibile est imaginari tēpus habere extremitatē: quod nō sit finis præteriti: & cuiusdā tēporis: diffinitio enim nūc est aliquid mediū inter præteritū & futurū: vnde imaginari præsens quod prætertum nō præcedat: ipsum est falsum. Pūctus nāꝗ non sic se habet: punctus nāꝗ finis est lineæ: & cū ea semper reperitur prout linea est quid quiescens, & ideo optime potest imaginari punctus principiū lineæ: quāuis nō sit alterius finis. Patet ergo quod nūc est post præteritū & ante futurū: & id quod de se stare nequit impossibile est quod reperiatur ante esse futuri nisi sit finis præteriti tēporis: vnde sequitur ex istis: quod causa erroris Algazelis sumitur in dando similitudinē inter nunc & punctū. Demōstratio tamē quod tēpus præcedit quēlibet motum innouatū: hoc est quodlibet innouatū sine dubio erat priuatū, & est impossibile quod in illo nunc in quo innouatū fuit priuatum sit. Remanet ergo quod verificetur de deo quod erat priuatū in nunc: & præter primū nunc innouationis: & inter duo nunc semper tēpus reperitur: sicut inter quælibet duo puncta potest linea protrahi: vt probatum est in libro physicorum.

Oportet ergo quod ante nūc in quo innouatus fuit motus sit tps necessario: ergo seorsum nō est fi͞ie añ eē͞ & nūc fi͞ie est pūcto: neꝗ ꝙtitas situalis fi͞is est in situali ꝙtitate. Ampli⁹ tps nō sequit̄ motū eo mō quo finis sequit̄ magnitudinē: finis eē͞ magnitudinē sequitur inquātū in ea actualiter reperit̄: inquātū scilicet accidens reperitur in suo subiecto sensibiliter indicato: sed tēpus cū motu nō sic se habet: immo tēpus sequitur motū illo modo quo numerus sequitur numeratū: sicut enim nume-

rus non

rus nõ permutatur mutatione subiectorũ numerabiliũ:neq; multiplicatur eorũ multiplicatione:similiter recte tẽpus sic se habet cũ motibus,& ideo tempus est vnũ cum quolibet motu & mobile,& ideo ait Arist.in tẽporis diffinitione: quod tẽpus est numerus motus secundum prius & posterius, vnde sicut si nos poneremus quoddam numeratum nouum:nõ sequeretur quod numerus esset nouus:immo oportet quod ante eum sit numerus.Similiter est in motu,videlicet,si hic esset motus qđ tẽpus præcedat eũ:patet ergo ex omnibus pręmissis:quod temporis natura differt omnino à magnitudinis natura.

Cum narrauit motiuum Algazel.vult reprobare ipsum quantũ ad locum similitudinis, & ait:dicimus nos quod verba huius hominis sunt sophistica manifeste:vult dicere quod argumentũ est sophisticum.(Et locus)explanat locum sophisticationis dicẽs,& locus sophisticationis est intrans relationem vel lationem,id est,multiplicitatem & extensionem prædicati propositiõis:vt in libro elencorũ patefit. Debes scire quod argu.consistebat in hoc:quod sicut mundus est finitus seipso:ita tempus & motus:quoniã sicut vltra octauũ orbem nihil est:ita vltra tempus & motum primũ nihil est:potest ergo exponi vno modo quod hoc prædicatum infinitus est multiplex secundũ æquiuocationem:quoniã dicitur de infinitate in magnitudine:& de infinitate in successione, & quia ita est:ideo potest ibi esse æquiuocatio & fallacia in dictione.Vel potest dici quod est ibi fallacia in tota oratione:merito multiplicitatis prædicati:scilicet fallacia amphibologiæ:& videtur mihi plus ad verba:quoniã subdit rationem.d.& declaratio huius est quod ipse transtulit indiuiduũ in situalis quãtitatis,id est,rem de vna specie quãtitatis:scilicet successiue:& totum non habens corpus:scilicet tempus & motũ: ambo enim carent situ:transtulit dico ad quantitatẽ situalẽ:& ad totum habens corpus:ecce quomodo est amphibologia:quia trãslatiue & metaphorice locutus est metaphora & similitudine incongrua.Deinde ex hoc Algazel opinatus est hoc quod ponit.d.& indicauit, id est, intulit impossibile: scilicet quod impossibile est quod infinitum possit prædicari de situali quantitate:& hoc quia impossibile est prędicari de situali quãtitate:hęc enim est immediata:corpus est finitum:vt declarat Auerrois primo cæli cõmen.39.quoniã corpus inquantũ corpus clauditur termino vel terminis:cum sit figuratum:& propter hoc posuit actum animæ imaginando impossibilẽ augmentationem super quodcũq; ipsorũ:scilicet tam genus successiuorũ quã continuorum vno & eodẽ modo: & in hoc consistebat vis argumẽti Algazel.& locus sophisticationis.(Et hoc summũ falsum est:quia)Cum declarauit sedem sophisticationis: vult modo declarare peccatum:quasi quo ad materiam:quoniam mediũ Algazel.peccat in forma:vt demonstrauit:& peccat in materia:vt nũc declarat.d. & hoc summum falsum est,id est,illa similitudo nulla est:cuius rationem assignat.d.quia imaginari supra magnitudine præsenti in actu,id est,existenti in esse facto quod perueniat ad aliam magnitudinem non est quid inuentum in substantia,id est,diffinitione eius neq; pro, id est, neq; in sua

 diffinitione.

Aliquid potest diminui in infinitũ: nõ tamẽ potest augeri in infinitũ.

diffinitione. Debes scire vt dicitur.3.physi.qđ licet corpus possit diminui in infinitũ: eo quia vt dicit.59.commen.ibidem diuisio est ratione materiæ: nõ tamẽ potest augeri ad infinitũ: quoniã augmentũ est ratione formæ quæ terminus dicitur: & ratio vt ibi dicit, & ideo si aliquãdo aliquod posset augeri in infinitũ: sequitur qđ augeretur aliquãdo: nõ tamẽ si aliquod potest diuidi in infinitũ aliquando diuidetur: & tu lege bene commenta illa. (Sed imaginari.) Cum declarauit qualiter magnitudo continua in permanenti nec secundũ substantiã: nec secundũ diffinitionẽ potest esse infinita. Declarat quod non sic est in successiua.d. sed imaginari perfectionẽ subsequentiũ post præterita in motu innouato: est quid inuentũ in substantia ipsius motus: vult dicere quod motus sit post motum: & sic in infinitũ est de perfectione & substãtia motus quod probat dicens impossibile enim est quod motus innouetur nisi in tẽpore sic, videlicet qđ tẽpus præcedat suũ principiũ. Tunc vltra: similiter impossibile est imaginari tẽpus habere extremitatẽ quod non sit finis præteriti & cuiusdam tẽporis principiũ scilicet futuri. Cuius rationẽ adhuc assignat.d. diffinitio enim nunc, id est, instantis est esse aliquid medium inter præteritum & futurũ, & ideo cõcludit.d. vnde imaginari præsens quod præteritũ non præcedat ipsum est falsum. Ecce quomodo declarauit: qđ semper ante tempus fuit tempus: ergo per consequens ante motum fuit motus: & sic de diffinitione tẽporis & motus est crementum in successione infinita, & totũ hoc declarauit Arist. in.6.physi. (Punctus nãq.) Hic remouet quandã tacitam obiectionem: potest enim quis dicere sicut se habet punctus ad lineam: ita instans ad tempus, & mutatum esse ad motum: sed datur punctus ante quod nihil est lineæ: neq puncti: ergo datur instans ante quod nihil est temporis. Cui respondet negando similitudinem.d. punctus namq non sic se habet: ergo vult negare similitudinem: cuius rationem dicit punctus namq finis est lineæ, & cum ea semper reperitur, id est, & est permanens cum ea: prout linea est quid quiescens, id est, permanens: & ideo optime potest imaginari, id est, intelligi punctus principium lineæ: quãuis non sit alterius finis. Debes scire quod tota virtus dissimilitudinis stat in hoc: quoniã ideo in motu & tempore nunc est in medio præteriti & futuri: quoniã esse motus & temporis cõsistit in fieri, & nũquã est in actu terminatũ & factum. Magnitudo autẽ permanens, ideo potest habere terminum totalẽ: quoniã esse eius cõsistit in facto esse, & sic apparet locus dissimilitudinis, & solutio quæstionis. (Patet ergo.) Vult nunc concludere peccatum Algazel. totaliter dicit patet ergo quod nũc est post præteritũ & ante futurum: & patet vniuersaliter quod id quod de se stare nequit, id est, quod omne id cuius esse est successiuũ & in fieri: impossibile est quod reperiatur ante esse futuri nisi sit finis præteriti tẽporis: vnde sequitur quod causa erroris Alga. sumitur in dando similitudinẽ inter nũc & punctũ, & sic soluta est ratio quãtũ ad materiã: & quantũ ad formã. (Demonstratio tamen.) Vult verificare aliquo modo dictum Alga. & primo ostendit illud non posse intelligi de priuato, id est, de motu qđ accipit esse post nõ esse.d. demõstratio tamẽ qđ tẽpus præcedit quẽlibet motũ innouatũ, id est, nouũ: hoc est qđlibet innouatũ sine dubio erit priuatũ, id est, sine dubio nõ potest intelligi nisi altero duorũ modorũ: aut de priuato, id est, nouo: aut de æterno.

non-

non potest intelligi de priuato: quoniam est impossibile ꝙ in illũ nunc in quo innouatum fuit, id est res noua fuit: pro tunc fuerit res priuata, ergo nõ potest intelligi de priuato. Si ergo verificabitur remanet quod verificetur de deo quod erat priuatum in nunc, id est in aliquo instãti: & præter primum nunc innouatiõis. q. d. sunt duo nunc, scilicet dei & innouationis motus. & inter duo nunc semper tempus reperitur: sicut inter quælibet duo puncta potest linea protrahi: vt probatũ est in lib. phy. f. 6. Debes scire ꝙ hic Auer. duo tangit: quorum primũ est quomodo potest dictum Alga. verificari, scilicet de deo: vt dixit. Secundus est quomodo sequitur adhuc ante motum fuisse motum: quoniam declarat: quod in aliquo instanti fuit deus apud Algaze, in quo non fuit motus: ergo instans in quo fuit deus: & instans in quo incepit motus sunt duo instantia, ergo inter ea est tempus per rationem illam positam: sed tẽpus sine motu non est. ergo erit ante motum motus: quod erat probandum. His concludit. d. oportet ergo ꝙ ante nunc in quo innouatus fuit motus: sit necessario tempus. ergo seorsum magnitudo. & successiuum non sunt similia. cuius rationem dicit. ante enim & nunc simile est puncto: & per consequens sicut inter punctum & punctũ cadit linea media: ita inter nunc & nunc: & addit: neq; quantitas situalis est similis quantitati insituali. vult dicere propterea argumentũ eius nihil est. (Amplius tempus.) Nunc vult declarare modum quo errauit in similitudine alio modo a prædicto. d. amplius tempus nõ sequitur motum eo modo quo finis sequitur magnitudinem, id est tempus non se habet ad motum: eo modo quo finis, id est terminus sequitur, id est se habet ad magnitudinem, cuius rationem dicit enim pro quia finis sequitur magnitudinem inquantum in ea reperitur actualiter, scilicet inquantum reperitur accidens in suo subiecto sensibiliter indicato. Sed tempus cum motu non sic se habet: immo tempus sequitur motum illo modo quo numerus sequitur numeratum: cuius similitudinem declarat dicens: sicut enim numerus non permutatur mutatione subiectorum numeralium: neq; multiplicatur eorum multiplicatione: similiter recte tempus sic se habet cũ motibus. Debes scire ꝙ numerus trinarius lapidum bouum hominũ semper est vnus: quoniam res numerate se habent vt materia: ratione cuius non accidit variatio in forma: variatur tamen numerus ratione formæ, scilicet per additionem vnitatis &c. sic & tempus eo modo dicendum. (Et ideo tẽpus.) Concludit correlariũ. d. & ideo tẽpus est vnũ cũ quolibet motu & mobili. cuius rationẽ dicit. & ideo Arist. in temporis diffinitiõe ait: ꝙ tempus est numerus motus secundũ prius & posterius. quod vlterius declarat. d. vnde sicut si nos poneremus quoddã numeratum nouum: nõ sequeret quod numer⁹ esset nouus: immo oportet quod ante ipsum sit numer⁹ similiter est in motu, videlicet ꝙ si hic esset mot⁹: ꝙ tẽpus præcedit eũ. tũc cõcludit intentũ. oportet ergo ex oĩbus præmissis quod natura temporis dicitur omnino a natura magnitudinis.

Op. philosophorum.

Nona quæstio.

Hic accidit quæstio. ait em̃ qꝺ tps est vnũ oĩm: qa est numer⁹. Contra arguitur: quoniã sicut dicit ipse. 8. phy. com. 5. &. 2. physi. commen. 26. forma specificatur a materia. cum igitur motus sint, scilicet diuersi in specie. ergo & formæ eorũ quæ sunt tempora. In oppositum est Auerro. hic & Aristo. 4. physi. plane.

Circa

ergo vos concedere φ ante mundum tempus fuerat.

Hic adducit Alga argumentum philosophorum contra theologos. & primo introducit Alga. loquentem. d. ait Alga. allegans pro philosophis contra loquentes istud, videlicet quod mũdus est ab æterno in his verbis. (Non est dubium.) Cum introduxit verba Alga. ponit eius verba. d. non est dubium apud nos: quod ipse deus benedictus poterat creare mundum antequã creasset eum. dico ante, scilicet in mensura vnius anni: vel mille annorum: vel infinitæ, id est tempore finito ante. adeo quod hæ mensurationes sunt infinitæ continuæ in mensura & in quantitate. Est ergo suppositum. antequam deus creauit mundum: potuit ipsum creare. vel igitur inter posse & esse fuit aliqua mora: vel nõ. si non: ergo deus insimul fuit cum mundi creatione. Si sic: habetur suppositum, scilicet quod inter posse creare mundum: & esse creatum: eius stetit mẽsura. (Vnde sine.) Ex hoc infert vnum consequens. d. vnde sine dubio oportet ponere aliquid ante esse mundi extensum: cuius vna pars est longior & dilatior altera: quoniam pars propinqua creationi mundi est breuior parte remota. ideo concludit. ergo oportet quod ante mundum esse sit aliquid quantitabile: & hoc non potest esse nisi tẽpus: ergo oportet concedere φ ante mundum fuerat ipsum tempus.

AVERROIS.

DICIMVS nos φ sententia horũ verborũ est φ quãdo imaginamur motũ: nos nõ imaginamur nisi prolongationẽ quandã, & mẽsurationẽ: quæ si esset põdus vel mẽsura: motus mensuratur ea: & in hac mensura & prolongatiõe potest poni motus longior motu primo posito: & forte æquipollet ei. Et si sic & mũdus habebit prolongationem apud eloquentes à suo principio vsque modo. Ponamus ergo per exemplum hoc fuisse spaciũ mille annorũ: & quia deus apud eos poterat creare aut hunc mundum aut alium mundum: esset ergo prolongatio mensurati ab ea longior: prima ex qua primus mundus mensurabatur in quantitate terminata. similiter erat possibile alius mundus tertius creari ante ipsum secũdum: & sine dubio possibile erat φ prolongatio in qua mensurari poterat quantitas sui esse præcedebat quẽlibet eorũ mundorũ. & hoc ergo poterat procedere ad infinitum. ergo hic est dare prolongationem seu durationem præcedentem oẽs mũdos. Et hæc duratio seu prolongatio quæ mensurat omnes impossibile est φ sit priuatio. mundus enĩ necessario est quãtitas: & quãtitas mẽsuratur quãtitate. & ideo hæc quãtitas sine dubio mensurans est tẽpus. Et est manifestũ φ præcedit in esse quãlibet rem innouatam: sicut mensura præcedit quemlibet innouatum in esse. Et sic dicendum esset φ si ista prolõgatio quæ est tempus

innouata

innouata fuerit innouatiõe primi motus: sequeretur quod ante eam esset prolongatio mensurans qua mensuraretur: & est tanquam mensurãs. Similiter est dicendum qđ ante quẽlibet mũdum imaginatiue esset duratio ex qua mẽsuraret: ergo hæc ꝓlongatio nõ est noua. si enim noua esset haberet duratiõe ex qua mensuraretur: & quodlibet sic se habẽs tẽpus nuncupatur. hæc est via Auic. ad asserendum tempus: & est valde difficilis sicut verba sua vt plurimum magnam retinent difficultatem.

Primo exponit vim argumenti Alga. dando ei efficaciam. secundo ibi (Et duratio) Remouet quæstionẽ: & colligit membrũ de quo est sermo. dicit ergo. Dicimus nos qđ sentẽtia horum verborũ est ꝙ qñ imaginamur motũ: nos non imaginamur nisi prolongationem quandã: & mensurationẽ quæ si esset pondus vel mensura motus mensuratur ea. & ait qđ licet in illa prolongatione nõ sit motus saltẽ ibi potest poni motus vnꝰ altero longior. s. longior primo motu. i. motu cæli. vel si non potest esse longior motu cæli saltem equipollet ei. i. est ei æqualis: sufficit ergo qđ ante mundũ posit poni in illa prolongatione motus maior motu cæli: vel ei æqualis. (Ponamus ergo) Tunc arguit. ponamus ergo per exemplũ hoc fuisse spaciũ mille annorũ: & quia deus apud eos poterat creare aut hunc mundum aut aliũ mundũ. ergo prolõgatio qua productus fuit mũdus mẽsuratus: est longior illa prima qua potuit ꝓduci alius prior isto: ex quo mundus primus mensuratur quantitate terminata. erit ergo breuior hac. Similiter erat posibile alius mundns tertius creari ante ipsum secundum: & sine dubio posibile erat quod prolongatio in qua mensurari poterat quantitas sui esse: præcebat quemlibet eorum mundorũ: & hoc poterat ire & procedere ad infinitum. ergo hic est dare prolongationem præcedentem omnes mundos. Vult ergo habere ex hoc: quod ante esse huius mundi fuit mora media inter esse & posse: cum ante esse huius potuerint esse infiniti mundi: quorum quilibet potuit esse ante alium & sic in infinitum. (Et hæc duratio) Remouet quæstionem. potest enim fingi quod illa duratio præcedens fuit priuatiua non positiua: eo quia tunc non fuerunt mundi infiniti: sed potuerunt esse. & ideo fuit priuatio prolongationis cum posibilitate ad illam. Contra istud arguit Auerrois tribus rationibꝰ secũdo ibi (Et est manifestum) tertio ibi. (Et sic dicendũ) primo ponit conclusionẽ quã intẽdit. d. & hæc duratio seu prolongatio quæ mẽsurat oẽs imposibile est qꝫ sit priuatio. Deinde ponit rationem quæ sic cõponit. omnis quãtitas mẽsuratur quãtitate positiua. mũdus est quãtitas. ergo mẽsuratur quãtitate positiua. & sic tẽpore. Huius primo ponit minorem. d. mundus eñ necessario est quãtitas. deinde maiorẽ. d. & quãtitas mensurat quãtitate. deinde ponit consequẽs ad conclusionẽ d. & ideo hæc quãtitas sine dubio mensurãs est tẽpus. (Et est manifestũ) Hic ponit secundam rationẽ quæ sic cõponitur. oĩs mensura positiue & realiter præcedit mẽsuratũ. sed illa prolongatio est mẽsura apud eos ipsiꝰ mũdi. ergo realiter & positiue præcedit mundũ. huius tãgit maiorem. d. & est manifestũ ꝙ oĩs mẽsura præcedit in esse. i. realiter & positiue quãlibet rem innouatam. sicut mẽsura præcedit quẽlibet innouatũ mẽsuratũ in esse.

in esse. (Et sic dicendũ) hic tangitur tertia ratio per impossibile. d. & sic dicendum esset, q ista prolongatio quæ est tẽpus fuerit innouata innouatione primi motus ergo ante eam esset ꝓlongatio mẽsurãs qua mensuratur. & est tanquã mensurãs. Similiter dicẽdũ est, quod ante quemlibet mũdũ verum vel imaginatiue esset duratio ex qua mensuratur, ergo hæc prolongatio non est noua, sed semper fuit: si eñ noua esset, haberet durationem ex qua mẽsuratur, & quodlibet sic se habẽs tẽpus nũcupat. deinde ponit autorem huius vis & difficultatem, & patet. Debes scire quod sicut colũnam esse dextram, vel sinistrã potest duobus modis intelligi, vnomodo per naturã intrinsecã eo modo quo animal per virtutem intrinsecã est dextrũ, & sic falsum est ipsam esse talẽ, secũdomodo per accidens & respectiue per rationẽ extrinsecã alterius, & sic verũ est. Ita tempus finiri apud philosophos potest intelligi duobus modis, vno modo intrinsece. quia detur vltimũ instans & intrinsecũ vltra quod nõ ꝓcedit amplius: alio mõ extrinsece & respectiue pro quanto in eo finitur aliquid, & pro quanto homo signat ab intellectu instans totius preteriti in eo, quæ signatio nihil ponit temporis, cum instans non sit in actu apud Auer. nisi in nostra mente sicut vniuersale. Secundo debes scire quod sicut circulo per rationẽ intrinsecam repugnat finiri, eo quia ibi intrinsece nõ est dare punctũ ad quẽ terminatur, & vltra quẽ amplius nõ ꝓtenditur, ita tẽpus finiri ab intrinseco est impossibile apud eos, & sicut a nobis potest circulus intelligi finitus, per hoc quod signamus pũctum a quo incipit, licet ista signatio nihil relinquet in eo, sed tantum in nobis, ita in tempore signamus instans huius diei esse finem totius temporis præteriti, & principium totius futuri, licet intrinsece nihil sit in eo, cum actu nullum sit instans terminans, nec actu præteritum est diuersum a futuro, sed tantum in potentia, vt patet ab Auerro. alibi, ideo dicit Auer. 8. phy. commen. 5. quod tempus finiri per se & infinitum esse per transitum per se est impossibile per rationem intrinsecam, vt patet ibidem. 13. commen. licet per accidens non inconueniat, vt patet. 5. phy. c. 13. & ibidem. 8. commen. 47. Ex his potest ratio componi vna fortissima sic aggregans omnes alias, quicquid repugnat essentialiter tempori actuali, & per rationem intrinsecam pugnat essentialiter, & per rationem intrinsecam tempori possibili esse patet si hinnibile repugnat forti genito, repugnat forti generando, sed finiri per se, & ratione intrinseca repugnat tempori actuali, ergo tempori possibili quod præcessit tempus actu genitum simul cum mũdo, ergo impossibile est tempus potentiale finiri ad primum instans temporis geniti.

Duplicĩter põt intelligi tempus finiri.

Ratio.

Sed hic est quæstio non parua, videtur enim quod nulla istarum rationum valeat, quoniam theologi dicunt quod tempus & motus primus non seorsum creati vel generati fuerunt, sed simul cum mundo, sicut Plato dicit, solus enim Plato mundum generat, & simul cum eo tempus, & motum factum esse dicit, vt. 8. physi. & primo cæli testatur Arist. Quando autem arguitur, omne innouatum mensuratur aliqua mensura, est verũ de innouato ꝓpria innouatione qualiter nõ innouatur motus, & tempus, vt Plato dicit, & sic posset defendi opinio Plato. & etiam legis, & est optima respõsio & vera. Attamen cõtra põt replicari pro Auer. & Aristote. qm̃ omne quod per se incepit vere

Decima qõ positio theologorum & Platonis.

Contra.

vere aliquando fuit, & aliquando non, ergo omne quod incepit cū alio, aliquando fuit, & aliquando non. Sed omne tale habet mensuram propriam vel communem sibi, & illi cum quo incepit. ergo &c. Quod si dicatur ꝙ aliquando, & aliquando sunt conditiones temporis imaginarij & non veri. Contra huiusmodi conditiones sumuntur ab aliquo ex parte rei, vel a nullo. Si a nullo, ergo est chimericū, & si ab aliquo, ergo est extensio vbi potest signari aliquādo & aliquando. Præterea non plus esse debetur tempori, quam esse mensuram alicuius, sed ad tale nihil requiritur nisi anima, ergo illud vbi signabitur aliquando & aliquādo erit vere tempus. Præterea nunc tempus est, demonstrando instās in quo mundus creatus fuit, & ante illud non fuit, ergo vere tempus incepit. ergo sibi respōdet vera mēsura inceptionis ei⁹. Pro fundamēto philosophorum debes scire quod ipsi non ponunt aliquam productionem nisi generationem, quoniam ipsi non ponunt, nisi illud quod est commune omnibus sensibus, vel contra ipsum nullus sensus contradicit. Cum igitur creationi omnis sensus contradicat, vt alibi declaraui, ideo tantum generationem ponunt, omnis autem generatio finis est alterationis. ideo si mundus incepit vere genitus fuit, & vere alteratio ipsum præcessit. ergo ante tempus fuit vere tempus. & hoc fundamento vsi sunt philosophi, quod si verum est rationes Auer. sunt demonstrationes. Verum rationes contra responsionem Platonis sunt positæ a me gratia exercitij, & de facili soluuntur. Ad primam dico, quod tempus imaginatum sumitur a posibilitate temporis, quæ est in agente. Ad secundam negatur antecedens. immo requiritur fundamentum a quo sumitur, scilicet aptitudo fundata in motu de qua superius dixi. Ad tertiam dicendum quod nunc tēpus est accipiēdo nūc positiue & vere. Ante non fuit, ly ante accipitur priuatiue, & non vere. & ideo rationes philosophorum sunt tantum ex suppositione, & licet ita sit, istud tamen est verum fundamentum eorum, & tu considera.

Responsio. *Replica.* *Fundamentū philosophorum.* *Solutio.*

ALGA. DVB. XVIII.

I T Algazel. nos verò super hoc arguimus dicentes, ꝙ omnia ista sunt phantasiæ, opus enim & facultas, ad cassandum prædicta est ꝙ opponamus tempori cum loco, & dicemus ꝙ erat in potētia dei, vt faceret supremum orbem maiorem quā mundus est in quantitate vnius palmę. Et si philosophi hoc negarent, attribuerent deo defectū. Si verò ipsi concederent possunt cōfiteri de duab⁹ palmis vel tribus, & sic ad infinitum, & oportebit ergo ex hoc ponere retro mundum spacium quantitabile in spacium enim duarū palmarū magis impedit quā spaciū vnius palmæ, ergo retro mundū est dare spaciū quātitabile, quod est necessariū ponere, aut corpus, aut vacuū &c. quæ sequuntur istum hominē.

Declarauit Auer. ꝙ similitudo Alga. nulla est, dixit enim Alga. quod sicut

cut mundus finitur seipso & ita tempus, ut visum fuit, vult modo Al-
a. probare similitudinem. & dicit, ait Alga. nos vero super hoc argue-
mus dicentes, quod omnia ista sunt phantasiæ, cuius rationem dicit, opus
nim & facultas ad cassandum prædicta est quod opponamus tempori cum
oco, id est, comparemus naturam temporis cum natura loci & locati,
& dicemus quod eras in potentia dei, ut faceret supremum orbem maiorē,
scilicet octauum, quam mundus est in quantitate unius palmæ, & si phi
osophi hoc negarent attribuerent deo defectum: ergo deus potest face-
re octauum orbem multo maiorem quam nūc sit. (Si vero ipsi.) Nūc est
it membrum ad propositum. s. si vero ipsi concederent possunt consi-
eri de duabus palmis, vel tribus, & in infinitum, tunc concludit, ergo
portebit ex hoc concedere retro mundum spacium quātitabile, in spa
ium enim duarum palmarum magis impedit quam spacium unius pal-
næ: ergo retro mundum est dare spacium quantitabile, id est, magnum
uod est necessarium ponere, aut corpus, aut vacuum &c. quæ sequun-
ur istum hominem, & quomodo intelligitur hæc ratio ad propositum
lga. non exponit, sed Auerrois statim.

AVERROIS.

NOS dicimus quod id quod dixit Alga. bene sequi-
tur, posito quod quantitas corporea mūdi possit ad
infinitum augmentari, tūc enim sequeretur quod
possit à deo benedicto inueniri res finita, quam
præcederent infinitę possibilitates quantitabiles,
unde si hoc esset possibile in magnitudine, seque-
ur similiter in tempore, ergo inueniretur tempus finitum ab
na extremitate, quāuis præcedāt ipsum possibilitates tēpora-
es ad infinitū. Responsio huius est quod imaginari esse mūdum
naiorē, vel minorē, est possibile secūdū veritatē, si possibilita-
is natura ante esse mūdi fuisset, & nō fuissent etiam aliæ duæ
aturæ, videlicet necessaria & impossibilis, quod est falsum,
iæ nāque tres naturæ semper fuerūt, & ideo redargutio Algaze
is nullo modo cōtra philosophos dirigitur, ipsi nāque opinant
uod impossibile est mūdū esse maiorē vel minorē. Si enī pos
ibile esset reperiri magnitudo maior magnitudine, & sic ad
nfinitū sequeret quod deberet reperiri magnitudo infinita in actu,
uod est falsum, ut declaratum est ab Aristo. in principio cœli
& mundi, sed apud negantem prædictam impossibilitatē erit
erfecta redargutio valde vehemens, oportet enī quod sit hic
ossibilitas intellectualis, sicut ante mūdū apud philosophos.

Et ideo quicūque opinatus fuit mundū creari in tēpore, & di
xat quod quodlibet corpus est in loco, oportet eū cōcedere quod ante
illū sit locus, scilicet aut corpus aut vacuū, locus nāque oportet quod
præcedat innouatū necessario, quod ideo quicūque negaret esse va-

cuum, & concederet finitatem corporum, non est ausus concedere quod mundus sit creatus, vnde dicimus quod si imaginaremur dictam denominationem vel durationem mensurantē motum est opus phantasiæ, sicut est imaginari mundum esse maiorem vel minorem quam esset, sequeretur quod tempus non haberet esse aliquo modo. Tempus enim non est aliquid nisi id quod comprehenditur ab intellectu de prædicta prolongatione seu duratione motum mensurante.

Vult modo Auer. dare vim argumento Alga. Deinde ibi (responsio huius est) dat responsionem. Primo ergo dicit, dicimus nos ꝙ id quod dixit Alga. bene sequitur posito ꝙ quantitas corporea mundi posset ad infinitum augmentari, tunc enim sequitur ꝙ posset a deo benedicto inueniri res finita quam præcederent infinitæ possibilitates quātitabiles, stat ergo in hoc ꝙ si mundus posset esse maior quā modo sit, tūc possent ante eum præcedere possibilitates infinitæ sub quibus potuit esse & nō est. Tunc reducit exemplum ad propositum. d. vnde si hoc esset possibile in magnitudine sequitur similiter in tēpore, ergo inueniretur tēpus finitū ab vna extremitate. s. a parte ante, quāuis præcedāt ipsum possibilitates tēporales ad infinitū. Ecce igitur vim similitudinis, arguitur igitur sic, sicut mundū præcesserūt infinitæ possibilitates quātitabiles, ita & tēpus: ergo sicut mūdus a deo ponitur finitus, ita & tēpus, & sic apparet vis argumēti Alga. (Responsio huius.) cū dedit vim argumēto Alga. vult soluere ipsum, vbi debes scire ꝙ tres sunt naturę entis. s. necessaria, impossibilis, & cōtingēs, omne em̄ ens aut est necessariū, aut impossibile, aut cōtingēs, & hoc declarauit Arist. in prioribus, & Auer. primo cę li. cō. 138. dicit ergo quod mūdū fore maiorē vel minorē est natura entis impossibilis. & hoc primo ponit, secūdo ibi. (Si em̄ possibile.) Probat hoc. Dicit ergo primo, respōsio huius est quod imaginari esse mūdū maiorē vel minorē est possibile secūdū veritatē, si natura possibilitatis ante esse mundi fuisset & nō fuissent etiā aliæ duæ naturæ, videlicet necessaria, & impossibilis, quod est falsum, qm̄ mūdū esse maiorē vel minorē nō est natura possibilis, sed impossibilis, hæ nāq; tres naturæ semper fuerūt, & ideo redargutio Alga. cōtra philosophos nullo modo dirigitur ipsi nāq; opinant quod impo͡e est mūdū esse maiorē vel minorē. (Si em̄ possibile.) Nūc ꝓbat hoc. d. si em̄ esset po͡e reperiri magnitudo maior magnitudine quā mūdus nunc est, & sic in infinitū, sequeret quod deberet reperiri magnitudo infinita in actu, cuius cōsequēs destruit. d. quod est falsum, vt declaratū est ab Arist. principio cæli & mundi. Ait contra quos valet argumētū. d. sed apud negātē prædictā impossibilitatē, & dicentē esse possibile reperiri mundū maiorē quā nunc sit, erit redargutio illa perfecta, & valde vehemens, oportet enim quod hæc sit possibilitas saltem intellectualis, sicut mundum apud philosophos. Si ergo conceditur quod potest esse maior mundus quam nunc sit, iam sequitur quod possibilitates quantitabiles potuerunt esse & præcessisse infinitæ.

Vndecima quæstio.

Sed circa hoc est quęstio, quō valet hęc cōsequētia pōt aliq quātitas ad infinitū venire. ergo augebit ad infinitū, arguit enim

enim hoc nō valere: qm̄ nō sequit̄ apud Auer. primo de genera. com. 9. continuum potest diminui in infinitum: ergo diminuetur. Ad hoc dixerunt quidam logici hāc consequentiā tenere: quoniā primo priorum diffinitum est contingens quod est: quo posito inesse nullum sequitur inconueniens: vbi plane Auer. & Alber. volunt omne cōtingens debere reduci ad esse. Sed replicatur: quoniā a pari deberet tenere secunda consequentia per hanc regulam. s. cōtinuum potest diuidi in infinitum: ergo diuidetur: quoniam omne possibile debet reduci ad actum. Potest responderi quod prima propositio est vera de sensu composito: ideo debet poni in esse. secunda autem de sensu diuiso: ideo non debet poni in esse. Sed reuera hæc respōsio peccat in duob⁹. Primo quia nō dat causam: quare hæc quidē intelligitur de sensu composito: illa de sensu diuiso. Secundo quoniam omnis propositio. cuiuscūq̧ sensus est: & debet poni inesse: aliter possibile reuertetur impossibile: vt dictū est ibidem. & 5. meta. cōmen. 8. & ego declaraui totū hoc in expositione mea primi priorum. Addunt alij ꝙ hæc diuisio propositionis in sensum compositum & diuisum: nunquā fuit dicta ab Aristo. Ideo videtur mihi esse dicendū cū Auer. 3. phy. maxime cōmen. 69. qđ augeri est ire ad formā: diminui est ire ad materiā: & qa ire ad formā est ire ad vnū actū. ideo prima intelligitur de sensu composito. & ideo debet reduci ad vnū esse actu. secūda aūt est ire ad materiā: & ideo est ire ad plures diminutiones: & ideo intelligitur de sensu diuiso: quæ debet reduci ad actum diuisum. omnis enim propositio qualiter est contingens taliter debet esse & poni inesse: quia igitur prima est de possibili composito ad vnum simul: ideo debet poni inesse simul ad vnū: quia secunda est de esse & possibili diuiso & successiuo. ideo debet poni in esse successiuo & multiplicato. & sic apparet deductio cōsequētiæ. & iā dū egi tertiū phisicorū melius declaraui totū hoc. (Et ideo qcūq̧.) Hic correlarie declarat cōtra quē valet ratio Alg. & dicit. & ideo quicūq̧ opinat⁹ fuit mundū creari in tēpore: & dicat: ꝙ quodlibet corpus est in loco: oportet eum cōcedere ꝙ ante illum locum sit locus. s. aut corpus. i. plenum aut vacuum. Ecce igitur consequentiā. si mūdus fit de nouo: ergo ante ipsum datur vacuum: aut plenum qui erit eius locus. Cuius cōsequentiæ deductionem ponit. d. oportet namq̧ qđ locus præcedat innouatum necessario. Hoc idem probat auctoritate Aristo. d. & ideo quicunq̧ negaret esse vacuum: & concederet finitatem corporū. i. orbiū: & maxime supremi: nō est ausus cōcedere qđ mundus sit creatus. i. nouiter factus. (Vnde dicimus.) Ex his infert peccatum similitudinis. d. vnde dicimus qđ si imaginari dictā durationē mensurantem motum est opus phātasiæ. i. nō est verū: sed fictum: vt dixit alga. sicut imaginari mundū esse maiorem vel minorē ꝙ̄ est: sequit̄ ꝙ tempus nō habet esse aliquomodo: quoniā sicut imaginari mundum maiorem est imaginari falsum & impossibile: ita erit de tempore: postquam sunt consimilia: modo hoc est falsum. Tempus enim non est aliud nisi illud quod comprehenditur vera comprehensione ab intellectu de prædicta prolongatione mensurante motum. Ex his apparet reprobatio Alga. Tota difficultas huius partis est: quoniam non video deductionem cōsequentiæ. s. mūdus est nouus: ergo ante ipsum præcedit loc⁹: plenum scilicet vel vacuū. Quod declaro: qm̄ mundus si esset æternus esset eiusdē speciei a seipso: si esset

Responsio quorūdā logicorum.

Impugnatio.

Defensio.

Impugnatio.

Solutio propria.

Quomodo valet consequentia, si

mundus est nouˀ sed ante ipm præcessit plenū vel vacuum. Positio q̄rūdam.

esset nouus:sicut albedo æterna: & albedo noua:ergo sicut sequitur est nouus:ergo habet locū priorem tēpore.sequetur est æternus:ergo habet locum priorē saltem natura. vel si non valet vellem audire a sacerdote Aristote.scilicet Auer.cur hæc quidem tenet:illa vero non. Quod si dicat qꝺ oportet locum præcedere innouatū necessario: quare n̄ præcedit æternum saltem præcessione in natura:si non in tempore.Multi fingunt quod huiusmodi cōsequētia tenet ad hominē,scilicet ad Alga. qm̄ Alga.sustentabitur in duabus propositionibus, scilicet quod mundus incepit nouiter:& quod omne corpus sit in loco: & ad ipsum sequitur prædictum inconueniēs.apud autem peripatheticos nō sequitur:quoniā nō tenent secūdā:sed tātū de corporibˀ rectis.

Impugnatio. Positio propria.

Sed hæc deductio fatua est cum Auerro.commento.6.quarti physico.faciat eandem consequentiam:& non loquitur ad alga. sed simpliciter. ait enim quod si mundus esset nouus:quod omnino daretur vacuum. & tu vide eum. Mihi igitur videtur quod consequentia potest duobus modis deduci.Primo accipiēdo:quod omnis ꝓductio sit generatio apud philosophos: quoniam sicut pluries dixi philosophi omnes creationem ex nihilo nō perceperunt:immo habent eam negare cum sibi sensus omnes contradicant: & tunc habent ponere primū,scilicet ex nihilo nihil fieri. Secūdo accipio quod omne quod generatur,generatur ex corpore:quoniam omne genitum est alteratum:& omne alteratum ex corpore alteratur. dictum est enim in fine secūdi capituli de substātia orbis,quod alterans est corpus.&.7. meta.cōmen.31.plane dixit,quod forma pura non potest transmutare materiam.Ex his eligo quod si mundus sit nouiter factus:tunc erit generatus: & si generatus:ante ipsum præcessit alteratio:& si alteratio præcessit ante ipsum:fuit locus in quo fit alteratio:& corpus alterās.ergo concedēs mundum nouū habet concedere ante ipsum præcessisse vacuum vel plenum:& quādo dicitur mundus nouus est eiusdem rationis cū seipso æterno:falsum est:immo vbi mundus esset nouus esset corpus generabile & corruptibile:& forte nō rotundæ figuræ.vbi autē esset æternus:nō esset generabilis nec corruptibilis:& sic differret genere ab ipō corruptibili: qm̄ corruptibile & incorruptibile differunt genere.10.meta.in fine.Hic igitur est primus modus dicēdi cōsequētiam apud philosophos.

Deductio cōsequētiæ.

Secūdo modus deductionis cōsequentiæ.

Secūdus modus posset esse ex alio.declaratū est enī apud eos:ꝙ ante oē nouū præcessit duplex potētia.s.passiua & actiua:& deduxit Auer.primo cæli.com.124.& quælibet potētia passiua est materia:ergo si mūdus fuisset nouˀ:iā añ ipm præfuisset materia:sed materiæ coæterna est dimēsio.ergo ante mūdū præcessit materia dimēsionata.& si sic:tūc esset vacuū ante mundū:qm̄ nihil est vacuū nisi materia spaciata ꝑ dimēsionē:Et sic apparet secundus modus deducēdi consequētiam.tamē quilibet istorū modorum est ex principijs philosophorum:quomodo autem oportet deduci simpliciter non potest dici.Nunc igitur sit dictum in tantum.

ALGA. DVB. XIX.

AIT Algazel tertia auctoritas philosophorum ad asserēdum mūdū fuisse ab æterno:hæc est.Esse mūdi impossibile erat antequā esset.Impossibile est dicere fuisse impossibile:& post sit reductū ad possibilitatem,

tatem. Et hæc possibilitas est sine principio: ideo semper fuit permanens: scilicet nunquã mundus fuisset absq; ipsa possibilitate. Quare nũquã fuit quia mundum fuisse impossibile est: quia possibilitas nunquã cessauit: ergo possibile nunquã cessauit. Et quãdo sibi attribuimus possibilitatem: intellectũ est qđ ipsum habere esse nõ est falsum: & postquã semper fuit possibilis: nũc quã ergo fuit qđ attribueretur sibi esse: & sic esset falsum: quia si esset impossibile dicere ipsum semper fuisse possibile. Esset ergo falsum dicere possibilitatem nunquã cessasse: & si ita sequeretur qđ possibilitas principium habuisset: vnde si possibilitas principium habuisset; ergo mundus esset ante hoc impossibile esse: neq; deus in eiusdem poterat.

Vult adducere alga. tertiam rationem philosophorum ad probandum mundum esse æternum. Et primo proponit vnã consequentiam. secundo ibi (Impossibile est) Probat eã. dicit ergo in prima. ait alga. tertia auctoritas philosophorũ ad asserendum mundum fuisse ab æterno hæc est. s. mũdi esse antequam erat. sup. si nouus est: erat impossibile: ergo nunquã reducitur ad actum. huius consequẽtiæ tantũ tãgit antecedẽs. (Impossibile est) probat cõsequẽtiam. d. q̧ est impossibile & falsum. sup. quod mund9 ante sit impossibilis: & quod post sit reductum ad possibilitatẽ. i. ad actũ possibilitatis. (Et hæc possibilitas) Hic probat antecedẽs. d. & hæc possibilitas est sine principio: ideo semper fuit permanẽs. s. taliter qđ nũquã mundus fuit absq; ipsa possibilitate. Si igitur mundus incepit ante eius esse: semper fuit ens possibile esse. Tunc infert quare nũquã fuit: quia mũdũ fuisse impossibile est: quoniã si in sui natura semp est possibilitas ad esse: & nunquã esset: ergo nunquã erit: ergo est ens impossibile: & per cõsequẽs nõ poterit exire ad actum: quia possibilitas nunquã cessauit: ergo possibile nunquã cessauit. Ex hoc sequitur qđ si mundũ esse est semper possibile: mundũ esse est impossibile: q̃m semper possibile est dicere qđ nunquã reducit ad actum: & si nũquã reducit ad actũ est semper impossibilis. ergo si semper possibilis, semper impossibilis: & sic apparet antecedens: & tota vis huius cõsistit in hoc qđ natura impossibilis est illa quæ nũquã reducet ad actũ. (Et quãdo) Hic adhuc clarius declarat cõsequẽtiam. d. & quando sibi attribuimus possibilitatẽ: intellectũ est qđ ipsum habere esse nõ est falsum. Tunc vltra: & postquã semper fuit possibilis: ergo nunquã fuit taliter qđ sibi attribueret esse: & sic illud possibile est esse falsum: ergo esset impossibile. cuius rationẽ tangit. d. quia si esset impossibile ipsum dicere semper fuisse possibile. i. verũ est ipsum non fuisse possibile: ergo falsum est possibilitatem dicere nunquã cessasse: & apud me vult dicere, si idem est ipsum esse semper possibile. & ipsum esse impossibile. ergo falsum est dicere non cessasse ab eo possibilitatẽ: quoniã si in eo impossibilitas inest: possibilitas remouetur, ergo falsum est dicere possibilitatem non cessare. Deinde probat quod possibilitas semper inest dicens & si ita, idest possibilitas incepit: sequitur quod possibilitas principium habuisset. & si sic: ergo mũdus ante hoc esset impo^le esse

sup. postquam semper fuit possibilis: & sic neq; deus eiusdem poterat sup. esse ponere in effectu. Debes scire quod virtus rationis tota consistit in hoc: si mundus incepit, ergo ante ipsum præcessit possibilitas infinita. ergo ex vtroq; latere sempiterna: quoniam vt deducit Auerr. in cælo & mundo, scilicet in primo commētis. 128. 133. &. 134. infinitum nō magis determinatur ad vnam partem quam alteram. ergo vel ad neutram vel ad vtramq;. Si igitur possibilitas est sempiterna: ergo mundum esse est semper possibile: & sic est ipsum esse impossibile: & sic nunquā incepit. & hoc vult Alga. deducere.

Vigor rationis.

AVERROIS.

DICIMVS nos quod ille qui concedit mundum fuisse anteq; haberet possibilitatem infinitā: oportebit eum concedere mundum fuisse ab æterno: si enim id quod semp possibile fuit: diceremus quod non semper in esse fuisset: sequeretur ex hoc esse falsum. & ideo oportet quod sit ab æterno. id enim quod possibile est quod sit ab æterno: est simpliciter quod non corrumpatur: nisi esset possibile quod corruptibile conuerteretur æternale: & idcirco dicit philosophus quod possibilitas in rebus est necessitas.

Hic Auer. vult confirmare rationē philosophorū quā adduxit Alga. & primo proponit cōsequentiā. d. dicimus nos q; ille qui concedit mūdum fuisse, scilicet nouiter anteq; haberet possibilitatē infinitam. cōcludit cōsequens. d. oportebit eū concedere mundū fuisse ab æterno. Hanc cōsequentiā nō probat. potest tamen probari qm̄ si mūdus incepit in. a. tēpore: vel igitur ante præcessit infinita possibilitas vel finita: nō finita: qm̄ tunc deus non fuisset ab æterno: vt scis. ergo infinita. & hoc vult Auer. Tunc ex hoc confirmat consequentiā Alg. d. si eñ id quod possibile fuit semper: diceremus q; non semper in esse fuisset. sequitur ex hoc esse falsum, id est sequeretur ex hoc q; mundum fore esset impossibile: vt deductum fuit supra. (Et ideo.) Hic colligit totū. d. & ideo oportet q; sit ab æterno. id enim quod possibile est q; sit ab ęterno: est possibile simpliciter q; nō corrumpatur, id est oportet vt sit æternū: nisi esset possibile q; corruptibile conuerteretur æternale: quod falsum est. & iccirco dicit philosophus q; possibilitas in rebus est necessitas. Sed circa hæc tres accidunt difficultates. prima quoniam ait, quod omne possibile semper est impossibile vt corrumpatur. hoc videtur falsum: quoniam qua ratione est possibile esse: eadem ratione & possibile non esse. ergo est possibile vt corrumpatur: sicut est possibile vt generetur. Secūda quoniam multa sunt possibilia in rebus quæ nō sunt necessaria: vt scis. Tertia quoniam Arist. nunq; dixit istud quod sibi Auerro. attribuit.

Prima difficultas. Secunda. Tertia.

Solutio. Ad primam potest dici vnomodo: q; possibile semper: est semper nō ens. & tunc arguitur. semper non ens non potest corrūpi: qm̄ semper nō ens est necessario non ens: & hoc corrumpi non potest. Sed hoc non est ad mentem Auer. ideo aliter intelligitur, scilicet in sempiternis. vbi idem est possibile & necessarium. & hoc dicit, scilicet q; possibile semper: sup. in necessarijs impossibile est q; corrūpat: qm̄ ibi idē est necessarium

riū & posſibile. Ad tertiā dicēdū qđ licet Ariſt.in.3.phyſi. non dicat vniuerſaliter illā:vt apparet text.cōmen.32.attamē intelligitur in rebus necesſarijs & ſempiternis. Sed quomodo intelligitur illa propoſitio in ęternis & neceſſarijs nō differt eſſe a poſſe,nolo declarare:ſed alibi di.

ALGA. DVB. XX.

AIT Algazel.ſuper hoc tamen arguemus dicentes quod mūdus ſemper fuit poſsibilis innouari:& ſi imaginaremus ipſum ſemper fuiſſe & nunquā innouatum:non ergo id quod peruenit ſecutum fuit ordinem poſsibilitatis:immo totū contrariū.Et hoc eſt veriſimile ei qđ dicunt de loco,videlicet:qđ eſtimare mūdum maiorē vel minorē vel eſſe corpus ſupra mundū ſit poſsibile:& ſit corpus ſuper corpus vſq; ad infinitū:& nihilominus eſſe plenitudinem abſolute ad infinitum eſt impoſsibile.

Hic Auerrois inducit Algazel.reſpondentē rationi poſitæ a philoſophis,& dixit,ait Alga.ſuper hoc tamē: ſcilicet argumēto reſpondemus dicētes ꝙ mūdus ſemꝑ fuit poſsibilis inouari:& ſi.i.poſito ꝙ imaginaremur ipſum ſemper fuiſſe & nunquā innouatū, id eſt, nunquā accepiſſe eſſe nouū:vult ergo dicere Algazel.quod iſta apud quoſdā philoſophos ſtant ſimul:ſcilicet mundū ſemper eſſe:& ipſum eſſe poſsibile innouari id eſt,corrumpi,& iterum fieri:quoniā philoſophi arabes:vt Auicen.& Alpharabius volunt aliquod ſempiternum habere potentiā ad non eſſe: vt dictū eſt in libro de ſubſtantia orbis. (Non ergo.) Ex hoc reſpondet ad argumentū.d.nō ergo illud qđ peruenit,id eſt,ipſum eſſe mūdi nouū ſecutū fuit ordinem poſsibilitatis,id eſt,non fuit poſt eſſe poſsibile:quaſi dicat:qđ apud philoſophos ſimul fuit & fuit poſsibile eſſe & nō eſſe: & per cōſequens non fuit eſſe mūdi ſecutū ordinē poſsibilitatis: immo totū contrariū:ſcilicet eſſe poſsibile ſecutū eſt eſſe mundi. (Et hoc eſt.) Declarat quod dixit per exemplū.d.& hoc eſt veriſimile ei quod dicūt ſup.philoſophi de loco,videlicet:ꝙ eſtimare mundū maiorē vel minorē vel eſſe corp⁹ ſupra mūdū ſit poſsibile:ita ꝙ ſit corpus ſupra corpus vſq; ad infinitū,& nihilominus eſſe plenitudinem,id eſt, magnitudinem abſolute ad infinitum eſt impoſsibile:ecce igitur qualiter aliquod eſt poſsibile:quod tamen nunquam erit actu.

AVERROIS.

DICIMVS nos quod ſi aliquis concederet quod ante mundum vna fuiſſet poſsibilitas in numero ad infinitum: oportebit ſe concedere quod mundus ſit ab æterno: ſed ſi aliquis poneret, quod ante mundum eſſent poſsibilitates infinitæ in numero: ſicut poſuit Algazel. in ſua reſponſione: oportebit concedere quod ante hunc mundum ſit alius mundus:& ante ſecundum, tertius: & ſic in infinitum ſicut in indiuiduis hominum reperitur: maxime poſito quod corruptio præcedens ſit cauſa eſſe ſubſe-

quẽtis. Verbi gratia, ſi deus benedictus poterat creare ante hũc mundũ: & ante illũ alium: ſequeretur proceſsio poſsibilitatũ eſſe ad infinitũ: aut perueniret ad mundũ primũ ante quẽ erat impoſsibile creari aliũ: & hoc inconceſſum eſt apud loquẽtes: & omnes opinãtes mundi creationẽ: & poſtꝙ poſsibile eſſet quod ante hunc mundũ eſſet alius mundus ad infinitũ: videretur quod hæc poſitio nõ ſit falſa. Sed quãdo ſubtiliſsime interrogetur: tunc oportebit quod falſa eſt: quia ſequeretur quod natura huius mũdi naturã vnius indiuiduorũ generabiliũ & corruptibiliũ haberet, videlicet, quod hic mũdus procederet neceſſario à prima cauſa: eodẽ modo indiuiduũ procedit ab eadem cauſa, videlicet mediante mobili ſcilicet motus æterni, vnde hic mũdus eſſet pars alterius mũdi vt in indiuiduis generabilibus & corruptibilibus reperitur in hoc mũdo: vnde neceſſariũ oportet quod perueniat ad mundũ æternũ: aut quod procedat ad infinitũ: ſed proceſſus ad infinitũ eſt impoſsibilis oportet ergo quod ſit vnus mũdus: & ab innumero: & ab æterno.

Hic reprobat ſolutio Alga. & primo recolligit per viã diuiſiõis quid intelligit Alga. d. dicimus nos qđ ſi aliquis concederet quod ante mundũ vna fuiſſet poſsibilitas in numero ad infinitũ, id eſt, a principio vſq; ad finẽ: oportebit ſe ſcilicet ipſum cõcedere qđ mundus ſit ab æterno, iſta conſequẽtia fuit ſuperius deducta. (Sed ſi aliquis). Recolligit membrũ: quod Alga. vult. d. Sed ſi aliquis poneret qđ ante mundũ eſſent poſſibilitates infinitæ in numero: ſicut poſuit Alga. in ſua reſpõſione: oportebit cõcedere quod ante hunc mundũ ſit alius mundus: & ante ſecundum tertius: & ſic in infinitũ: ſicut in indiuiduis hominũ repetitur, & addit quod hoc maxime ſequitur: poſito quod corruptio præcedẽs ſit cauſa eſſe ſubſequentis. Sed dices, videtur quod Alga. concedat primum membrum: vt viſum eſt: quoniam philoſophi arabes volunt mũdũ ſemper eſſe: & ipſum ſemper eſſe poſsibilẽ non eſſe: ergo non videtur quod Auer. attribuat Alga. veritatem. Dicendum quod Alga. inquantũ philoſophus habet dicere primũ membrũ: & illud non curat Auer. deſtruere: quoniã. 12. metaphy. cõmen. 41. & in. 3. &. 4. capi. de ſubſtãtia orbis. &. 8. phyſico. cõmen. 71. ſatis deſtruxit. Alga. autẽ inquantũ theologus habet dicere quod potuerunt eſſe infiniti mundi: & per conſequens plures: immo infinitæ præceſſerunt poſsibilitates ante mundũ in quo ſumus & hoc deſtruit Auerrois. (Verbi gratia, ſi deus.) Hic probat conſequẽtiam dicit. Verbi gratia, ſi deus benedictus poterat creare ante hunc mũdum alium mundum: & ante illum alium: ſequeretur proceſsio poſsibilitatum eſſe ad infinitum: aut perueniret ad mundum primum ante quem erat impoſsibile creari alium. Hoc deſtruit dicens & hoc inconceſſum eſt apud loquẽtes: & omnes opinantes mundi creationẽ: patet ergo quod ſi mundus potuit creari ante mundũ: & ſic in infinitũ: infinitæ præceſſerunt poſsibilitates, Tunc arguit quod de facto fuerunt infiniti. d. & poſt

Dubitatio.
Solutio.

quam

m possibile esset:quod ante hunc mundum esset alius mundus ad in
tum:videtur quod hæc positio non sit falsa,id est, videtur quod de,
it poni in esse:eo quia possibile non fuit falsum:ergo fuit ita de facto
od ante hunc mundum fuerunt infiniti.

ed accidit quæstio quoniã multi cõcedunt antecedens:& ne, gant consequentiã scilicet potuerunt esse infiniti
ndi:ergo fuerunt antecedens apud theologos est verum: consequens
sum:vt in multis potest adduci instantia. Mihi videtur quod hic cõ
uentia fundetur in hoc quod multitudo possibilitatũ in materia fun,
ur:quando materia est causa possibilis esse:& possibilis non esse: igi
si possibilitates fuerunt infinitæ:omnes in materia habent fundamen
n:& per consequens mundi poterunt recipi in materia: igitur & ha,
erunt agens naturale potens deducere eos de potentia ad actum: vbi
tem fuit materia & agens iam fuit effectus:ergo iam fuerunt mundi in
iti,& sic apparet vis cõsequentiæ apud principia naturalia. Vel po
declarari cõsequentia:quoniã agens potẽs ponere plures effectus in
qui sunt vnius rationis in se respectu agentis sublatis omnibus agen
us dispositiuis ad vnum:magis quã ad alterum:aut nullum ponit:aut
nes:& hæc propositio apud philosophos est manifesta:& Auerr.ha,
eã pro principio in.8.physi.cõmen.15.:In proposito sic est deus est,
m agens vnius rationis:potens infinitos mundos producere:qui sunt
ius rationis in se & respectu agentis:& nullũ est agens disponens ma,
ad mundum.a.quã ad mundum.b.ergo vel omnes ponet in esse:vel
llum:& nullũ dicere est contra sensum,& omnes est quod vult. Quid
em dicerent diuini theologi patet:quoniã deus agit tantum quãtum
lt:& non est negandum quin deus possit facere non tot mundos quin
res:vt ponunt omnes:& ideo ratio ista est tantum probabilis & si,
.(Sed quando.)Hic destruit consequens.d.quãdo subtilissime inter,
garetur:tunc oporteblt qđ falsum est,id est,sed illud est falsum:quod
obat.d.quia sequeretur quod natura huius mũdi haberet naturã vnius
diuiduorũ generabiliũ & corruptibilium,& declarat quã naturam.d,
delicet oporteret quod hic mundus procederet necessaria a prima cau
eodem modo indiuiduum procedit ab eadem causa,videlicet,mediã,
mobili:scilicet motus æterni,id est,cælo & sic sicut indiuiduũ fieret
agente æterno tanquã a causa vniuersali:sic mundus fieret a cęlo alio
nc vltra:vnde,id est,& per consequens hic mundus esset pars alterius
ndi vt in generabilibus & corruptibilibus reperitur: & hoc idem
uerrois intulit primo cæli commen. 33. & illud declaratur per hoc &
c per illud.Vnde,id est,per consequens oportet vt perueniat ad mun,
m vnum æternum:aut quod procedat ad infinitum: sed processus ad
nitum est impossibilis:ergo oportet quod sit vnus mundus,& ab in
mero,id est,sine fine & principio & æterno proueniens & hoc volo.
eclaratũ ergo est qualiter Alga.inquãtũ theologus dicit impossibile.

ALGA. DVB. XXI.

AIT Algazel: quarta auctoritas philosophorum hæc est:oportet necessario quod materia præcedat quodli, bet innouatum; quælibet enim innouatio in quadã si

dubio materia interuenit:vnde sequitur quod materia nullatenus innouetur:immo ea quæ innouantur sunt formæ & accidētia. Et quamuis quibusdam materijs quodammodo attribui posset:oportet necessario quod perueniat ad primam materiā quæ sine dubio innouabilis est.

Hic inducit Alga. quartam rationē philosophorū. d. ait Alga. quarta auctoritas philosophorū hæc est:oportet necessario qd' materia præcedat quodlibet innouatū:cuius rationē dicit, quælibet enim innouatio in quādā sine dubio materia interuenit, & tūc infert. d. vnde sequitur quod materia nullatenus innouetur, id est, sit æterna:immo ea quæ innouatur sunt formæ. (Et quāuis.) Hic soluit. q. quādā:posset enim quis dicere quod materia cōposita:sicut est materia secūda: generatur & corrūpitur. Soluit:& quāuis quodāmodo materijs possit attribui. sup. corruptio:& dixit, materijs quodāmodo:quoniā nō sunt simpliciter materiæ:sed aliquo modo respectu vltimæ formæ:oportet necessario quod perueniat ad primam materiā quæ sine dubio innouabilis est, ex hoc arguitur: qd' si mūdus fieret:oportet quod ante ipsum præcedat materia:& sic vt prius.

Dubitatio. Solutio.

Sed est dubiū:quoniā. 12. metaphy. commen. 18. Auer. videtur dicere: quod neq; materia neq; forma fit:sed totum compositum:hic autem ait: quod formæ & accidentia fiunt: quoniā materia est æterna. Ad hoc dicendum quod aliquid fieri potest duobus modis intelligi. Vno modo tanquā illud quod proprie innouatur, & ratione eius fit nouitas aliorū. Alio modo tanquā per se ens subsistens:& separatū a causis sui esse: primo modo sola forma fit:quoniā proprie accipit esse:& ratione eius cōpositum fit secundo modo cōpositum:quoniam quod per se subsistit est compositum vt declaraui in secundo de anima, in commento. 7. & sic concordantur verba Auerrois.

AVERROIS.

DICIMVS nos quod sentētia horū verborū est: quod quodlibet innouatū est possibile ante quā innouetur, & quod possibilitas exigit rē in qua sustētetur scilicet subiectū recipiens. Possibilitas enim recipientis differt à possibilitate agentis:& ideo nō potest possibilitas perfecte attribui agenti:nisi cōueniat cū recipiēte. Multa enim sunt impossibilia in agētibus quæ respectu quorūdam recipientiū sunt impossibilia. Vnde postquā illa possibilitas quod innouatur præcedit:impossibile est quod reperiatur absq; subiecto. Neq; agens potest esse subiectū:neq; possibile potest esse subiectum: quia quādo possibile est in actu est remota possibilitas. Remanet ergo qd sit subiectū possibilitatis res recipiēs ea, scilicet materiā:& materia in quantū materia nō generatur:oporteret nāq; quod materia haberet materiā ad infinitū:& si forte dici posset quod ge

netaretur

raretur est sine dubio inquãtum componitur ex materia &
rma:quia quodlibet generabile ex aliqua re generatur. Vnde
t proceditur ad infinitum recte in materia infinita: quod est
sum:licet ponamus mouentem ab æterno. Aut quod formæ
ueniunt successiue vicissim in quoddam subiectum inge-
rabile & incorruptibile: & sic circulariter ad infinitum ab
erno.vnde ex hoc necessario sequitur quod sit dare motũ ab-
erno qui sit causa huius subsequentis futuri in istis generabi
us & corruptibilibus. Generatio nãq; cuiuscunq; est alte-
ıs corruptio: & eius corruptio est generatio alterius: nullum
im de nihilo fit.nihil enim aliud est generatio: nisi conuerti
s ab eo quod est in potentia ad actum: nulla enim permuta-
o de summa priuatiõe fit. Patet ergo ex istis quod hic neces-
rio est res in contraria deferens formam: in quã rem illæ for-
æ successiue adueniunt vicissim.

Hic Auer. vult cõfirmare argumentũ philosophorũ. & primo ponit
ellectũ verborũ Algazelis. secũdo ibi. (Possibilitas eñ) soluit. q. In
mo ait. dicim⁹ nos q̃ sentẽtia horũ verborũ est: q̃ quodlibet innoua
est possibile ante q̃ innouet: qm̃ i primo de substãtia orbis posse præ
lit fieri. Et necessariũ est q̃ possibilitas exiuit rẽ in qua sustẽtet, scili-
subiectũ recipiẽs. (Possibilitas eñ.) Hic soluit quæstionẽ. qm̃ posse
i q̃ res est possibilis esse possibilitate agẽtis sicut ponit lex nostra: &
lla possibilitas non differt a possibilitate agentis: immo possibilitas
teriæ & possibilitas motoris est vna: vt dicit Plato. Soluit ergo
:.d. possibilitas eñ recipiẽtis differt a possibilitate agẽtis. & ideo nõ
t possibilitas pfecte attribui agenti: nisi cõueniat cũ recipiente: modo
c est falsum. & ideo duplex est possibilitas. s. ex parte agẽtis. & dicit.
sibilitas ab extrinseco: & possibilitas materiæ: & dicit possibilitas
intrinseco: vt dicit Auer. primo cæ. cõ. 124. (Multa eñ.) Probat. d.
lta enim sunt possibilia in agẽtibus: quæ respectu quorũdam recipiẽ-
m sunt impossibilia. Et dicit notanter respectu quorũdam recipien-
:qm̃ quicquid est possibile a potẽtia materiæ: est possibile a potẽtia
ntis primo cæli. commen. 124. attamen respectu quorũdam agẽtium
quod est possibile: vt respectu hominis est possibile generare homi-
n. quod respectu materiæ muscæ est impossibile: licet absolute respe
materiæ sit possibile. (Vnde postq̃.) Hic recolligit vim verborum
ga. & philosophorum. d. vnde postq̃ illa possibilitas præcedit illud
od innouatur. impossibile est quod reperiatur absq; subiecto. (Neq;
ns) remouet instantiam: quoniam posset dici agens esse subiectum
us potentiæ: vel ipsum esse possibile esse subiectum potentiæ. Hæc
mouet. d. neq; agens potest esse subiectum. sup. illius possibilitatis:
q̃ ipsum possibile potest esse subiectum illius. quod agens non sit
iectum relinquit manifestũ: sed quod ipsum impossibile non sit sub-
tũ. probat. d. quia qñ possibile est in actu est remota possibilitas: &
consequens ipsum possibile non est subiectum. concludit propositum.

Posse præcedit fieri.

Quod ẽ possibile a potẽtia materiæ est possibile a potentia agentis.

tum.d.remanet ergo ꝙ subiectū possibilitatis sit res recipiens eam, scilicet materiam.& sic apparet dictū Alga. Debes scire: vt dicit Auer.12. meta.cō.18.ꝙ duæ fuerunt opiniones de possibilitate rerum. Vna Ioannis christiani: qui ōmnē possibilitatem posuit in agente: vt ibi declarat. alia loquentiū suæ legis: quæ posuit potentiā fundari in priuatiōe simpliciter, id est in nihilo.& has duas opiniones hic remouet. primā quidē cū probat possibilitatē agentis esse aliā a possibilitate patientis. secundam vero: cū probat possibile nō esse subiectū possibilitatis: & sic apparet intentio verborū Auer.(Et materia.) Hic recolligit conditiones subiecti possibilitatis: & dicit, & materia inquantū materia nō generat. oporteret nāq; ꝙ materia haberet materiam ad infinitum.(Et si forte.) Soluit dubiū qm̄ posset dici ꝙ elementū generat.& tamen apud Aristo. vocat materia mixtorū: & dicit, & si forte dici possit ꝙ generat vt apparet in materijs secūdis. Soluit.d. est sine dubio inquantū illa materia cōponit ex materia & forma. cuius rationē dicit: quia quodlibet generabile ex aliqua re tanq̄ materia generatur.(Vnde aut.) Destruit consequens. si materia ex alia materia generatur.d. vnde sup. Si materia ex alia materia generat: aut procedit ad infinitū recte, id est recto ordine in materia infinita: quod est falsum. Sed remouet dubiū: quoniā posset dici quod non est incōueniens hoc: quoniam potest vnum fieri ex alio.& sic in infinitum: dum sit vnum agens sempiternum continuans illa: vt videtur dicere Aristo.8.phy.tex.commen.47.&.46.&.2. de generatione. tex.commen.56. Respondet quod illud omnino est falsum. licet ponamus mouentem ab æterno, id est quātumcunq; sit aliquod agēs motum motu æterno.& falsitatem illam declarauit Auerr. primo physicorum.commen.82.vbi probauit.ꝙ si materia fieret ex materia: tūc idem esset anteq̄ fieret.& tu vide verba sua: quoniam sunt manifesta. ideo ait quod quomodocunq; sunt falsa.(Aut quod formæ.) Colligit membrū verum dicēs, aut si primum est impossibile: oportet dicere quod formæ adueniunt successiue vicissim in quoddam subiectum ingenerabile: & incorruptibile.& sic circulariter ad infinitum ab æterno. & hoc volo. vnde ex hoc necessario sequitur quod sit dare motum ab æterno qui sit causa huius subsequentis futuri in istis generabilibus & corruptibilibus: & hæc est opinio Aristo. quod declarat per dictum eius primo periherme.text.commen.17.dicens. generatio nanq; cuiuscunq; est alterius corruptio.& econtra eius corruptio est generatio alterius. cuius rationem dicit: nullum enim de nihilo fit. Nihil enim aliud est generatio: nisi conuerti res ab eo quod est in potentia ad actum: cuius rationem dicit. nulla enim permutatio de summa priuatione, id est de nihilo simpliciter fit. Tunc vltimo recapitulando cōcludit intentū.d. patet ergo ex istis ꝙ hic necessario est res incontraria, id est non contraria formis: sed media deferēs forma in quā rem illæ formæ successiue adueniūt vicissim. & sic apparet propositum Aristo.& vis argumenti philosophorū: qm̄ si mundus fieret oporteret ꝙ ante fieri eius præsupponeret materia. & sic præfuit materia.& per cōsequens agens particulare: & per consequens cælum.& sic ante mundū fuit mūdus: vt dictū fuit. Debes scire ꝙ oēs rationes philosophorū fundantur in hoc ꝙ omne factū esse præcedit fieri.& omne fieri præcedit posse esse. primū em̄ declarauit Ari.& Auerr. 6.phy.

Marginalia: De possibilitate rerum duæ fūt opiniones. Secūda opinio. Dubitatio. Solutio. Fūdamentū rationū philosophorū.

phy.cõ.7.secunda declarata est modo hic. Sed dices. duplex est fie scilicet per motũ:& per simplicẽ emanationẽ:quod dicitur creari.mo tota sentẽtia Arist.verificatur in primo modo dicendi: modo autem secũdo. Propter quod latini multi ponũt ad mentẽ Arist.mundum cepisse sed nõ per motũ:& in hoc Plato & Arist. conueniũt. ratiões im Arist.nõ concludũt prius:nisi ꝙ mundus nõ incepit per motum. Sed hic modus dicendi peccat multum. primo quia est contra verba rist.secundo quoniã est cõtra sententiã.contra verba quidem:quoniã tauo concludit simpliciter.tex.com.15.ꝙ mundus sit æternus.si ergo tentio eius esset ꝙ nõ incepit per motum: non concluderet ipsum esse ernũ:commiteeret enim fallaciã cõsequẽtis:vt vides. Præterea pri o cæli tex.cõ.102.narrat duas extremas opiniones de mũdo: & tandẽ obat ꝙ factũ non potest dici æternum.dicit enim factum esse quidem itur sempiternũ tamen esse dicere impossibiliũ. ergo si mũdus nõ ince t.non debet dici sempiternus:vt ibidẽ probat Aristo. Præterea. 12. etã.text.commen.41.& in vlti.octaui phys. concludit primum prin pium esse ens simplex & æternum.& non vidimus adhuc in libris Ari o.probatum illud:nisi per viam motus æterni. ergo oportet ꝙ motus eli sit æternus. Contra fundamenta vero : quoniam principium est ud Arist.quod omne quod fit ex subiecto fit in quo recipitur in qua ncꝙ specie factionis:quoniam vt sæpe declaraui.principium apud Ari ote.in.2.post vlti.cap.non habetur: nisi ex sensibus. vnde. 8. physic. mmento.26.&.22.propositio magis propinqua primis principijs est æ est plus conformis sensatis.illa ergo propositio:cuius significatum abetur per cõcordiam plurium sensuum: sine discordia alicuius voca r propositio per se nota. Sicut est in proposito. quod enim nihil fiat nihilo.patet in omnibus sensibus concorditer.& nullus contradicit. ideo Arist.non probat eam nisi confessione antiquorũ:sicut proban r propositiones per se notæ.& sic apparet qualiter illa propositio cõ udit verbis & fundamentis Aristote.vt alibi dixi. & forte aliquando elius dicam.tamen illa opinio est vera:quia est opinio nostræ legis.li et Aristote.& Auer.errent ibi:sicut in alijs pluribus.& licet illud prin ipium sit consonum sensibus:attamen creatio est supra sensus, & ideo redenda est per testimonium prophetiæ.

Positio q̃rũdã latinorũ. Impugnatio.

Defensio nostræ legis.

ALGA. DVB. XXII.

SIT Algazel super prædicta arguẽs:dicimꝰquod dicta possibilitas ad iudicium reducitur intellectus.Quodcunꝗ enim natura iudicatum fuerit inesse ab intellectu:& illa iudicatio falsa non appareat:dicitur possibile.si verõ falsa apparet: dicitur impossibile: & si non potest in priuationem udicare:dicitur necessarium.Et hæ præsuppositiones sunt sine lubio intellectuales non indigentes de aliquo ente in quo prædicentur:& hoc potest probari duabus rationibus:quarum vna est: quod si possibilitas exigeret ens reale quo denominetur

sequeretur

ſequeretur etiã quod impoſsibile exigeret reale ens in quo do-
minetur:quod eſt falſum:quia impoſsibile non habet eſſe neq;
materiam in qua adueniat:& poſsit de eo denominari.

Hic inducit Alga.ſoluentem argumentum Ariſtote.& dicit.ait Alga.
ſupra prædicta arguens.dicimus quod prædicta poſsibilitas reducitur
ad iudicium intellectus. Quod declarat.d.quodcunq; enim naturali-
ter iudicatũ fuerit ineſſe ab intellectu: & illa iudicatio falſa non appa-
ret:dicitur poſsibile.Si vero falſa apparet:dicitur impoſsibile.& ſi intel
lectus non poteſt iudicare:dicitur neceſſarium. Debes ſcire quod poſ
ſibile apud hos totaliter ponitur ab intellectu. volunt enim quod illud
dicitur poſsibile: cuius compoſitio in re non dicit repugnantiam : vt
Sor. eſt poſito quod ſit generandus:& impoſsibile eſt illud cuius com-
poſitio in re dicit repugnantiam : vt chimera eſt. & neceſſarium cuius
compoſitio cum non eſſe dicit repugnantiam: vt deus nõ eſt. & cum iſti
ſic loquunt de poſsibili logico omnino habent dicere:quod ilud eſt ens
rationis & in iudicio intellectus conſiſtens. & per hoc reſpondent ad
vim argumenti cum dicebatur.ſi mundus fit:mundus fuit poſsibilis: con
ceditur.ergo ponitur materia &c.negatur:quoniam iſta poſsibilitas non
eſt niſi non implicatio contradictionis apud intellectum intelligentem
illam,mundus eſt.& ſic tota ratio Ariſtote.ruit.(Et hæ)Hic probat iti-
dem.d.& hæ præſuppoſitiones ſunt ſine dubio intelligibiles non indi-
gẽtes de aliquo ente in quo prædicent & ſint. Quod ꝓbat.d.& hoc po-
teſt probari duabus rationibus.quarum vna eſt: quod ſi poſsibilitas exi
geret ens rationale pro ſubiecto:vt materiam:in qua denominetur:ſequi-
tur etiam quod impoſsibile exigeret reale ens in quo denominetur: q̃d
eſt falſum: quia impoſsibile non habet eſſe neq; materiam in qua adue-
niat:& poſsit de eo,ideſt ab eo denominari. Et conſequentia poteſt pro
bari:quoniam oppoſita tam contraria quam priuatiua habent fieri circa
idem.vt.10.metaphy.probat Ariſto.& patet inductione.modo poſsibi-
le & impoſsibile ſunt oppoſita:vel contrariæ vel priuatiuæ. & hæc: pa-
tet.ergo habent fieri circa idem.ſi igitur poſsibile circa ipſum ens reale:
& impoſsibile etiam quod eſt propoſitum.

AVERROIS.

DICIMVS nos quod poſsibilitas ſine dubio de
reali materia indiget. Omnia enim intelligibilia
vera exigunt ſine dubio ens reale extra animam.
Veritas namq;:vt declaratum eſt in ſua declaratio-
ne:eſt æquare rem ad intellectum:ſcilicet quod reperiatur in
anima:ſicut eſt extra animam. Vnde oportet quando dici-
mus de aliqua re quod eſt poſsibilis:quod hæc ſententia ſigni-
ficet rem in qua hæc poſsibilitas reperiatur. Sed id quod di-
cebat Algazel,videlicet quod poſsibilitas non exigit ens rea-
le : quia impoſsibile non exigit ipſum : ſophiſticatio eſt eo
quod impoſsibile exigit ſubiectum : ſicut exigit poſsibili-
taſ;

tas: posſibilitas enim & impoſsibilitas duo ſunt oppoſita, & opponentia exigunt ſine dubio ſubiectum, quia impoſsibilitas eſt negatio poſsibilitatis. Vnde ſi poſsibilitas exigit ſubiectum, ergo & impoſsibilitas. Verbi gratia, ſi nos dicimus ꝙ eſſe vacuum eſt impoſsibile: quia eſſe dimenſiones extra corpora naturalia ſeu infra eſt impoſsibile, tandē ꝙ hæc reprobatio eſt ita manifeſta ꝙ nō indiget de exemplorū multiplicatione.

Auer. modo arguit cōtra ſolu. Alga. &. d. dicimus nos ꝙ poſsibilitas ſine dubio indiget de reali materia. Hoc probat. d. omnia eñ intelligibilia vera exigunt ſine dubio ens reale extra animā, cuius rationē addit. d. veritas eñ vt declaratū eſt in ſua declaratione, id eſt, in perihermenias, & in prædicamētis eſt æquare rem ad intellectū. ſ. ꝙ reperiatur in anima ſicut eſt extra animam. Tertio cōcludit illud. d. vnde oportet qñ dicim⁹ de aliqua re ꝙ eſt poſsibilis, ꝙ hæc ſententia, id eſt, ſenſus huius propoſitionis ſignificet rem in qua hæc poſsibilitas reperitur. Debes ſcire ꝙ vis rationis Auer. in hoc conſiſtit, qñ vel illi iudicio intellectus reſpondet aliquid in re, vel nihil. Si nihil, ergo eſt fictio. & ſic intellectus poſſet facere omne imaginabile poſsibile. Si aliquid, ergo dictum Alga. eſt falſum, & per cōſequens, ſi iſta eſt poſsibilis, mundus eſt, oportet ꝙ in re ſit aliquid a quo intellectus illā ſumat poſsibilē. V. g. materiam, & hoc fuit dictum. (Sed id quod) hic ſoluit argumentū primū Alga. ad probādū illud. & primo reſumit illud. d. ſed illud quod dicebat Alga. videlicet ꝙ poſsibilitas nō exigit ens reale, quia impoſsibile nō exigit ipm, ſophiſticatio eſt, quod declarat. d. eo ꝙ impoſsibile exigit ſubiectū ſicut exigit poſsibilitas. cuius rationē dicit, poſsibilitas eñ & impoſsibilitas duo ſunt oppoſita, & hæc eſt velut minor, & opponētia exigūt ſine dubio ſubiectū, & hæc eſt quaſi maior, deinde probat minorē. d. quia impoſsibilitas eſt negatio poſsibilitatis, deinde cōcludit cōcluſionē. d. vnde ſi poſsibilitas exigit ſubiectū: ergo & īpoſsibilitas. Vult ergo Auer. ꝙ tā poſsibile quā impoſsibile in eodē ſint ſubiecto. (V. g.) probat idē exēplo. d. v. g. ſi nos dicimus ꝙ eſſe vacuū eſt impoſsibile, hoc dicimus ſup. quia eſſe dimēſiones extra corpora naturalia ſeu infra. i. extra cælū, vel infra cælū eſt impoſsibile, & tūc recolligit ſolu. d. tandē ſup. dicim⁹ ꝙ hæc reprobatio cōtra ipſum eſt ita manifeſta ꝙ nō indiget de exēplorū multiplicatione, quaſi dicat, ꝙ illud quod ipſe habet pro incōuenienti eſt neceſſarium. Sed dubitatur, qñ ſi impoſsibile eſt in illo ſubiecto in quo eſt poſsibile: ergo ei correſponderet aliquid in re. & per conſequens aliquod eſſe, & ſic non eſſet pura negatio. Poteſt dici ꝙ tā poſsibile quam impoſsibile in eodem ſubiecto ſunt modo diuerſo, qñ poſsibile eſt in eo ſubiectiue & formaliter, impoſsibile eſt in eo denominatiue, qñ principiū impoſsibilitatis eſt materia, complementum eſt ratio intellectus, qñ materia non eſt in potentia ad chimerā, dicit chimerā eſſe impoſsibile, iſtud ergo impoſsibile nō eſt in materia niſi denominatiue, poſsibile vero formaliter, qñ potentia eſt ipſa dimenſio materiæ, quæ eſt eius propriū propriorū, vt dixi in lib. de ſubſtātia orbis. Quidā fingūt alibi, ꝙ propoſitio philoſophorū eſt vera in omnib⁹ oppoſitis

Dubitatio.

Solutio.

Poſitioque rundam.

præter

præter in cõtradictorijs, modo possibile & impossibile sunt quasi contradictorie opposita &c.

ALGA. DVB. XXIII.

AIT Algazel. secunda ratio est, quia animæ separatæ hominum sunt subiectiue per se existentes, nõ in corpore, neq; in materia, neq; aliqualem habẽt circunstantiam materialem qua innouentur. Vt opinatur Auicẽ. & alij nobilium philosophorum, & habent sine dubio possibilitatem antequam innouentur, & non habet subiectum neq; materiam. ergo earum possibilitas est denominatio relatiua nõ dependẽs de patiente neq; agente.

Hic ponit secundam rationem ipse Alga. ad probandum illud quod superius dixit, scilicet quod possibile non requirat subiectum. d. ait Alga. secunda ratio est quia animæ reparatæ hominum sunt subiectiuæ, id est, subsistenter per se existentes non in corpore neq; in materia, neq; aliqualem] habent circũstantiam materialem qua innouentur vt opinatur Auicen. & alij de numero nobilium philosophorum. & tamen sine dubio antequam innouentur, id est, corpori vniantur habẽt possibilitatẽ, & tamen hæc possibilitas non habet subiectum neq; materiam, quoniam non fiunt ex materia, ergo earum possibilitas est denominatio relatiua non dependens de patiente neq; agente, sed solum ex indiuiduo rationis cõtingẽtis extrema. His igit̃ duab⁹ rationib⁹ voluit Alg. aliquod est possibile & non indigere subiecto pro eius possibilitate, vt apparet.

AVERROIS.

DIcimus nos quod nullus sapientũ, vt inuenimus, opinatur quod anima innouetur & post mortẽ corporis remaneat, nisi Auic. tantum, immo oẽs communiter opinati sunt, ꝙ animæ innouatio est relatiua, scilicet ꝙ hæc innouatio est eius adiũctio cum corporeis possibiliter dictam adiũctionem recipientibus eo modo quo præparationes & possibilitates speculorum recipiunt adiunctionem solis radiorum, & dicta possibilitas apud philosophos non est de natura formarũ possibiliter innouatarũ & corruptibilium, immo vt opinãtur & allegant demonstrasse, est imposita in quadam natura præter materiæ naturam, & hoc non potest hic sufficienter ostẽdi, exigit enim plurima præambula, quæ in singulis locis librorũm philosophorum diffuse reperiuntur, maxime ab Aristo. in tertio de anima.

Opinio Plat. de aïa.

Hic respondet ad rationem Alga. & debes scire ꝙ Alga. videtur ꝙ opinetur opinionem Platonis qui posuit animas creari in quodam numero ab æterno, & eas iussu dei vniri corporibus in tempore per administrationem agentis naturalis, & post mortem iterum remanere. & cõtra hoc

tra hoc non arguit Auer. alio modo videtur opinari quod post mortẽ animæ remaneant æternæ, licet habuerint principium quæ possunt vniri, licet non vniantur, & hoc destruit Auer. probat ergo quod hoc sit falsum autoritate philosophorum. d. dicimus nos quod nullus sapientum, vt inuenimus, opinatur quod anima innouetur, & post mortem corporis remaneat, nisi Auic. tantum: quoniam principium est apud naturales quod omne quod incepit desinet, vt probaui in lib. de intellectu. Si enim anima incepit, ipsa desinet: & si desinet, nec incepit. (immo omnes) hic ponit modum quo animæ possunt intelligi fieri. d. immo omnes communiter opinati sunt, quod innouatio animæ est relatiua, scilicet quod hæc innouatio, est eius adiunctio cum corporibus possibiliter dictam adiunctionem recipientibus, cuius exemplum ponit. d. eo modo quo præparationes et possibilitates speculorum, id est, eo modo quo potentia speculi recipit adiunctionem radiorum solis. Sed hic maxima oritur quæstio, quid scilicet sit ista vnio, & quid ista possibilitas adiunctionis. Et scias quod in libro de intellectu exposui illud, attamen dicendum quod intellectiua anima apud Auer. est forma simplex separata actus purus, sicut quælibet intelligentia mouens stellam, vbi ibi scripsi, vult tamen quod ista continuetur corporibus humanis per operationem, quando enim corpus hominis per cogitatiuam operatur comprehendendo singulare demonstratiuum, tunc intellectus vnitur ei, vt forma mouens, ergo intellectus & est intellectus, & est anima: intellectus quidem prout separatus & immixtus, intellectus per essentiam eius, sicut quælibet intelligentia, anima quoque prout corpori continuatur, per esse principium intelligendi & volendi, ergo innouatio animæ est relatiua, quoniam quando corpus fundat relationem illam qua comprehendit indiuiduum demonstratum, tunc intellectus dicitur anima eius, absolute tamen non dicitur anima, sed prout corpus fundat illã. Sed dices, quid est ista relatiua vnio: & vbi est subiectiue? Dicendum quod nihil est aliud nisi denominatio quædam ipsius animæ intellectiuæ, qua dicitur anima, vbi prius nõ dicebatur, sicut dextrum in columna nihil aliud est, nisi innouata relatio qua denominatur dextrum. Subiectiue autem est in corpore sicut relatio columnæ in hominne, vnde sicut deus dicitur agens respectu existẽtis in re acta. & columna dextra respectu existente in animali, sic intellectus dicitur anima hominis respectu animationis existentis in corpore, in hoc apparet exemplum de sole, potest enim sol dici forma omnium speculorum licet non recipitur in eis prout specula vniuntur ei. Et hoc declarat. d. & dicta possibilitas apud philosophos non est de natura formarum possibiliter innouatarum & corruptibilium. immo vt opinantur & allegant ipsi demonstrasse imposita est in quadam naturam præter naturam materiæ. Deinde se excusat. d. & hoc non potest hic sufficienter ostendi, exigit enim plurima præambula quæ in singulis locis libro rum philosophorum diffuse reperiuntur, maxime ab Aristo. in tertio de anima. In his apparet defectus Ioan. iandoni qui voluit vnicam esse animam intellectiuam in corporibus humanis, hoc enim patet, quoniã licet intellectus sit vnius simplex omnium, non tamen anima intellectiua, quoniam anima intellectiua dicit duo, scilicet intellectum purum, & eam secundum illum denominantem intellectum, & subiectiue existen

Quid sit relatiua vnio ipsi⁹ animę.

Error Ioannis.

tem in corpore, & per consequens potest concedi plures esse animas, quot sunt respectus & corpora hominis. Secundo apparet quod animæ innouantur in hominibus continue, non scilicet nouitate accidente in eis, sed in nominibus. Sed dices quid est fundamentum proximũ vnionis talis. Dicendum quod sicut nauta non dicitur anima nauis, nisi quando incipit operari, ita intellectus non dicitur esse anima hominis, nisi qñ incepit esse principium operationis in eo: fundamentum ergo proximũ est operatio, & quia operationes hominum sunt diuersæ ideo & animæ relatiue sunt diuersæ, absolute sunt vnus actus purus non cadens in continuo, & tempore. Et debes scire quod hęc est opinio Arist. & Auer. & est error purus, secundum nos christianos, aliter est dicendum, vt declaraui in libro de intellectu, vbi contradixi his philosophi fortissimis rationibus.

Anima intellectiua dicit duo.
Dubitatio.
Solutio.
Defensio legis nostræ cõtra Arist. & Auer.

ALGA. DVB. XXIIII.

I T Algazel. & si forte diceret quod possibilitas in animæ innouatione non imprimitur in materia, sequeretur eos igitur quod possibilitas recipientis esset similis possibilitati agentis, videlicet qđ possit actus procedere ab eo, & hoc est falsum, quia sequeretur quod anima veniat in corpus tanquam cupiens & desiderãs ipsum dũ est extra, videlicet antequã adueniat in corpore, sicut artifex & hæc non est dispositio in effectu.

Contra hanc solu. arguit Alga. & primo proponit illam. d. & si forte diceretur quod possibilitas in innouatione animæ non imprimitur in materia, id est, si anima intellectiua non est possibilis vniri possibilitati materiæ, igitur sequitur eos quod possibilitas recipientis esset similis possibilitati agentis isto modo, videlicet quod possit actus & operatio procedere ab eo, id est, in intellectu quãdo vult, scilicet intrare corpus, & consequentiam non probat, sed potest probari, quoniam omnis possibilitas est aut ab agente, aut a parte materiæ, vt dictum est, si igitur possibilitas qua intellectus vnitur corpori non a parte materiæ, ergo est a parte agentis, & nullum videtur agens nisi ipsemet intellectus: ergo ageret istam vnionem quando sibi placeret. Deinde destruit consequens. d. & hoc est falsum, quia sequitur quod anima veniat in corpus tanquam, id est, eo modo quo agens cupiens, & desiderans ipsum dum est extra antequam adueniat in corpore, sicut artifex intrat domum. & hæc non dispositio in effectu. Et debes scire quod virtus rationis consistit in hoc, intellectus siue actus purus, siue non, antequam corpori continuetur potest continuari. Vel igitur ista possibilitas est ex parte materiæ, vel agentis, vel vtriusq;. si vtriusq;, ergo est forma generabilis & corruptibilis, vt scis. Si materiæ, ergo esset educibilis de potentia materiæ. Si agentis, quæro de agente proximo & immediato huius vnionis, & non potest poni aliud, nisi ipsemet intellectus, ergo sequitur illud inconueniens. Et hæc ratio est multum subtilis contra positionem Auerro.

& mihi

& mihi non parum chara: & facit multum ad intellectum libri de intellectu.

AVERROIS.

DICIMVS nos quod ad hoc respondendum est, videlicet, quod non est impossibile reperiri perfectiones similes dispositionibus quæ separātur à subiecto: vt nauta à naue: & artifex cum suo instrumēto: vnde si corpus esset tāquam instrumentū animæ: esset ergo dispositio separata. Et est verū quod instrumentum & possibilitas non est similis possibilitati agentis. Et ideo sunt instrumenta mouentia & mobilia: vnde inquantum mouentia retinent agentis possibilitatem: & inquantum mobilia retinent possibilitatem patientis. Et ideo non sequitur ex animarum separatarum positione: quod dicatur quod possibilitas agentis & patientis sunt vna & eadem. Rursus possibilitas agentis apud philosophos non est tantum quid intellectuale: immo est quid reale extra animam. Non oportet amplius in hac reprobatione alia verba addere: quia de se notal est apud quemcunq; hominem intelligentem habituatūq; aliqualiter in philosophia naturali.

Hic soluit.q. hanc multum subtiliter & preciose. Et primo ponit veram responsionem. secundo ibi (Rursus) quasi tangit secundam solu. Dicit ergo in prima. dicimus nos quod ad hoc respondendum, videlicet, q; non est impossibile reperiri perfectiones similes dispositionibus quæ separantur a subiecto: vt nauta cum naue: & artifex cum suo instrumento. vult dicere quod potest inueniri hic forma quasi similis intellectus mouenti orbem vt apparet in nauta respectu nauis: & in artifice respectu instrumenti. Tunc declarat idem in intellectu. d. vnde si corpus esset tanquam instrumentum animæ, anima esset dispositio id est forma separata. (Et est verum.) Cum accepit istam propositionem, videlicet quod intellectiua anima comparatur ad corpus: sicut artifex ad instrumentum: accipit secundam ex qua vult ad formam respondere. d. et est verum quod possibilitas instrumenti non est similis possibilitati agētis. Hæc ergo est vis solu. dicendum quod anima intellectiua potest vniri corpori potentia aliqua. & quando quæritur qua potentia, agentis vel materiæ. Dicendum quod neutro modo: sed potentia agentis circa instrumentum. & quando dicitur: omnis potentia est &c. verum est de comparatione formæ propriæ ad materiam: & non de possibilitate inter agens & instrumentum. (Et ideo sunt.) Soluit.q. posset dici contra: quoniam tunc vna esset possibilitas agentis in vnione animæ & patientis. Respondit. d. & ideo sunt instrumenta mouētia & mobilia, idest instrumēta

agentia:vt securis:& mobilia id est passiua:vt dispositiones materiæ: vn de inquantum mouentia retinent agentis possibilitatem : & inquantum mobilia retinent possibilitatem patientis. vult ergo dicere quod in ista vnione nulla est possibilitas agentis neq; materiæ:sed reductiue est vtra/ que : quoniam possibilitas qua intellectus in corpore vnitur dicit reductiue possibilitas agētis:& possibilitas qua corp⁹ vnit dicit possibilitas patientis reductiue. & ideo infert : non sequitur ex positione animarum separatarum : quod dicatur quod possibilitas agentis & patientis sit vna & eadem: quoniam ibi concurrunt duæ possibilitates. Sed dices, possibilitas qua intellectus vnitur est ex parte agentis: ergo vniuersaliter quando vult. & sic stat ratio Alga. Respondetur quod non est ex parte agentis absolute : sed reductiue & metaphorice. proprie autem non est aliqua possibilitas : nisi qualis reperitur inter instrumentum & motorem illius. Ideo illa vnio non est naturalis & propria:& quam subtilis sit ita solutio.tu vides:& cognoscis ignorantiam Ioan.iand.3.de anima.qui nunquam nouit istam vnionem:& scis veritatem libri mei de intellectu. (Rursus possibilitas.) Hic quasi inducit solu.secundam.d.rursus possibilitas agentis apud philosophos non est tantum quid intellectuale : immo est quid reale extra animam : cuius contrarium est in ista vt declaraui : quoniam aliqualiter requiritur intellectus comparans intellectum corpori:& econtra:vt dixi. Deinde excusat se.d. non oportet amplius in hac reprobatione alia verba addere : quia de se nota est apud quemcunq; hominem intelligentem habituatū́q; aliqualiter in philosophia naturali : & quam mihi chara:grataq; fuerit ista declaratio de intellectu:cōsidera tu:& sic cōsummata est expositio in prima disputatiōe. Vbi debes scire quod Auerro. multa adduxit argumenta contra Alga. quæ in rei veritate sunt contra legem nostram.attamen vt declaraui:illa non cōcludunt nisi phy sice.dixi enim quod philosophi totam doctrinam a sensibus accipiunt:& quia dicta eorum sunt ex sensibus. ideo potest dici quod ratione naturali sunt dicta. Illa autem quæ ponit lex nostra:cum sint supra sensus:& valde veriora : & per testimonium prophetiæ : quod est multo firmius quam per sensus sunt tenenda. Quando ergo philosophi accipiunt aliquod principium debet negari: quoniam licet sit conforme sensibus:attamen contradicit rationi. Sensus enim in multis contradicit rationi : vt apparet in moribus. Sensus enim vult fornicari . ratio; vero vult esse continens : vt apparet primo ethicorum.

Defensio nostrę legis.

Omnia ergo principia hic dicta sunt falsa simpliciter. licet apparenter vera : non tamen apparentiæ est credendum : vt bene dixit Alga. Negatis ergo istis principijs:omnes rationes Auerrois sunt fatuæ. Et licet ego non adduxi illa principia. iterum tamen in singulo loco tetigi singulam solutionem.

Et hic est finis primæ disputationis.

Secunda Disputatio Algazelis cum peripatheticis. Vtrum mundus sit infinitus in futuro tempore.

DVBIVM. I.

AIT Algazel. Modo verò excitati sumus inuestigare vtrum mundus: & tempus: & motus sint infiniti in futuro: Vnde dicimus quod hæc quæstio est ramus prꝺteritæ quæstiōis. Philosophi enim opinati sunt: ꝙ sicut mundus est ab æterno in prꝺterito. Similiter asserunt ipsum esse sempiternum in futuro: vnde quod semper fuit: & semper erit. Et eorum auctoritates super hoc maxime quatuor reperiūtur: dicūt tamē quod hæ auctoritates sunt illæ quatuor quæ nomine ipsorum duximus ad probandum in præcedentibus: quod mūdus sit ab æterno in præterito tempore. Nāq; ab eisdē rationibus probatᷓ ipsum mūdū esse sempiternū & creatū à causa æternali & sempiterna. & qa causa & causatū sunt duo relatiua: & relatiua oportet qđ sint semp simul: ergo mūdus semp fuit & erit: dū em cā nō pmutatᷓ: nō etiā causatū pmutari debet. ergo/&c.

Hæc est prima ipsorum ratio. Secunda ratio. si mundus ad priuationē peruenerit: esset ergo sua priuatio post suū esse: sed post exigit tempus. ergo &c. Tertia ratio hæc est quod possibilitas esse nō cessat: similiter esse possibilitatis. Et hæc ratio debilis est apud nos: quia nos negamus ꝙ sit ab æterno: & non negamus quod sit sempiterna si deo placuerit quod esset in perpetuum. Non enim est de necessitate innouati quod habeat finē: immo bene est de necessitate actus quod sit innouatus: & quod habeat principium. Et nullus sapientum opinatur qđ mundus debeat finire: nisi vnus prudentum sarracenorū: ipse namq; dicit qđ sicut est impossibile in præterito inuenire reuolutiões infinitas: similiter & in futuro. Et hæc opinio est erronea: nullum namq; futurum ingressum est ad actum: neq; successiue: neq; continuate: & præteritum ingressum est ad actum omnino successiue. Vnde postquam non est magnum mundum remanere in perpetuo in intellectu: immo sua finitio seu perpetuatio est possibilis. Debemus nos igitur inclinare erga vnam istarum duarum cohortatione legali non intellectuali.

Hæc est secūda disputatio principalis huius libri: vbi narratᷓ de duratione mūdi in futuro tpe. Et more cōsueto primo apponit motiua Algazelis. Secūdo reprobat illa, aliqua moderādo. Circa primū videtᷓ mihi ꝙ primo præmittit intētionē eius, & dicit, Ait Alg. modo vero excitati sumus

inuestigare vtrũ mũdus & tẽpus & mot⁹ sint infiniti in futuro. hæc igit̃ est ei⁹ intẽtio. Vbi debes scire: vt aperte.8.phy.declarat̃: qđ ex solo motu æterno scitur æternitas mũdi: & tẽporis & primi motoris. simili-ter ex sola æternitate tẽporis scitur æternitas cæterorũ. & ex sola æter-nitate mũdi scitur eadem æternitas. ideo posset esse dubitatio: quare ex-pressit illa tria: satis enim fuisset ei exprimere illorum vnum tantũ. Et dicendum ꝙ expressit illorũ tria ad significandũ connexionem illorũ: quoniã quocunqꝫ illorum existente æterno: infert æternitatem alterius comparis: ideo vt significaret eorum cõnexionem: expressit tria illorũ: & dimisit quartum, scilicet ꝙ est primus motor: qui potius demonstrat æternitatẽ mundi: sed a priori vt dicit Auerro.8.physi.commẽtis.50.& 52.&.56. vbi ponit modum quo ex vno illorũ trium infertur æternitas primi & econtra. diuersis processibus. vide (Vnde dicimus.) Probat & assignat causam suæ intentionis. & syllogismus debet sic componi. oĩs artifex qui solicite perscrutatur de aliquo scibili: debet perscrutari de ramo illius scibilis. sed prædicta intẽtio præposita est ramus quæstio-nis dicentis: an mundus sit æternus: quod est scibile circa quod eramus soliciti. ideo in secunda figura debemus exequi de intentione iam dicta. huius syllogismi tangit minorem & eius probationem. & dicit: vnde di-cimus quod hæc quæstio est ramus prædictæ quæstionis, scilicet an mũ-dus sit æternus. hæc est minor. deinde declarat illam. d. philosophi enim opinati sunt quod sicut mundus est ab æterno in præterito. similiter asserunt ipsum esse sempiternum in futuro. vnde sup. opinantur. & quod semper fuit, & semper erit. vult dicere quod opinantur mun-dum esse infinitum ex vtroqꝫ latere. (Et eorum auctoritates.) Prosequi-tur suam intentionem: & primo in generali præmittit fundamenta eo-rum philosophorum. Et dicit: & eorum auctoritates: vult dicere funda-menta: maxime quatuor reperiuntur. dicunt tamen quod illæ auctorita-tes: vult dicere fundamenta. sunt illæ quatuor quas nomine ipsorum du-ximus ad probandum in præcedentibus, scilicet quæstiõe prima. quod mundus sit ab æterno in præterito tempore: nã ꝑ ab eisdem rationibus probatur ipsum mundi esse sempiternum & creatum a causa æternali & sempiterna. (Et quia causa) explicat illas vias seu auctoritates quib⁹ mo-uebant̃ philosophi. & prima ratio sic componit̃. id ad quod refertur re-latiuũ sempiternũ æterno tempore ipsum in sui natura & esse potens po-nere reliquum correlatiuum in esse: debet esse sempiternum. sed mundus est huiusmodi: igitur in prima figura sequitur ipsum semper esse. maior est manifesta de sui natura. cum enim intelligitur natura relationis: intel-ligitur illa maior. Sed minor prosyllogizat̃ in litera sic: relatiua opor-tet ꝙ sint semper simul: vt ex difinitionib⁹ eorũ apparet: causa & cau-satum sunt relatiua: ergo oportet vt sint semper simul. Tunc vltra, cau-sa & causatum semper sunt simul. sed mundus est causatum: & primus motor causa: & est in sui substãtia sempiternus. ergo mũdus semper est, & sic nunquam desinet esse. Huius syllogismi tangit tantum prosyllo-gismum minoris: & conclusionem. vnde ait, & quia causa ex causatum sunt duo relatiua. & hæc est minor prosyllogismi: & relatiua oportet ꝙ sint semper simul: & hæc est eius maior. ergo mundus semꝑ fuit & erit: & est cõclusio principalis, & addit, dum enim causa nõ permutatur: nec

etiam

etiam causatum permutari debet, & est quasi confirmatio dicit syllogismi, & in hac ratione sunt difficultates: quas dicam forte post: vnde ait hic: est prima ratio ipsorum. (Secunda ratio, si) Ponit secundam rationē & videtur mihi quod est in forma hypothetica per impossibile: & debet componi: vt dicit: si mundus ad priuationem vult dicere ad non esse eius perueniret: esset ergo sua priuatio post suū esse: & si esset ibi ante & post tunc ibi esset tempus: quoniā ante & post exigit tēpus: vult dicere: quia sunt differentiæ essentiales eius: ergo tempus erit postquā fuit corruptū: quod est simpliciter impossibile. cōsequentia autē apparet: quia priuato mūdo non erit motus: & per consequens nec tempus: cuius est passio vel mensura, & sic non erit tempus: & tamen erit propter iam dicta ergo aliquid erit postquā erit corruptum. (Tertia ratio hæc est.) Ponitur tertia ratio, & debet cōponi sic, id cuius possibilitas essendi: nec esse possibilitatis cessat in sui natura est sempiternum: sed mundus est huiusmodi: ergo erit semper: huius non ponitur nisi minor. d. possibilitas esse non cessat: vult dicere ipsius mundi nec esse possibilitatis. (Et hæc ratio debilis est.) Et postquā adduxit rationes incipit debilitare illas, & primo debilitat istam vltimam rationem, & ait: & hæc ratio debilis est apud nos: quia negamus quod sit ab æterno: vult dicere a parte ante. Sed non negamus quod sit sempiternus, id est, perpetuus a parte post. Si deo placuerit quod esset in perpetuum: vult dicere secūdum voluntatem primi. Ad formam argumenti negatur minor: quoniam possibilitas mundi essendi a parte ante non fuit semper: immo incepit: & tamen voluntate dei potest semper esse. (Non enim.) Remouet quoddam dubium: quoniam posset quis dicere: omne factum habet finem. Si igitur mundus est factus: igitur habet finem: ergo non poterit nec voluntate dei: nec aliqua causa perpetuari. Soluit. d. non enim est de necessitate innouati: vult dicere nobiliter producti quod habeat finem: immo bene est de necessitate actus: vult dicere facti quod sit innouatū: & habeat principium. Circa hoc debes scire quod isti opinati sunt sicut Plato. scilicet quod postquam deus fecit mundum amplius non destruet ipsum: immo conseruabit eum: cuius ratio fuit: vt narrat Auerrois primo cæli commen. 124. aut quia agens aliquod non est innatum corrumpere ipsum: aut quia agens sapiens non est innatum corrumpere suum factum: dementis enim est corrumpere opus eius: aut quia corrumpens est contrarium generanti: quod in proposito non cadit: aut quia non corrumpitur omnino: quia scilicet de ratione facti: non est habere finem: vt dicit hic Algazel. Sed de hoc dicam in solutione huius dubij aliqua pulchra. (Et nullus.) ponit peccatum cuiusdam, & dicit nullus sapientum opinatur quod mundus debet finiri: nisi vnus prudentum saracenorum: cuius motiuum ponit, & videtur sua ratio consistere in hoc quod qua ratione est impossibile in præterito reuolutiones infinitas præcessisse, similiter & in futuro: sup. infinitas succedere: quod autem antecedens sit impossibile: iam declaratum est in expositione primæ disputationis: in solutione quinti dubij. Similitudo autem apparet: quoniam tempus est vnius rationis: & in præterito & in futuro secundum omnes: ideo æqualiter est impossibile in vtroq;. (sed hæc opinio.) Reprobat illud & soluit eius argumentum; & dicit, & hæc opinio est erronea: nullum namq; futu-

rum ingressum est ad actum: vult dicere completũ: neq̧ successiue neq̧ continuate, id est, simul, & præteritũ ingressum est ad actum omnino successiue, id est, cõpletũ. Solutio, igitur cõsistit in hoc quod nõ est simile de præterito & de futuro: quoniã præteritũ est terminatũ ad instans huius diei: futurũ autem nõ terminabitur: ideo nõ est simile: modo in infinitum terminari est impossibile: & concludit intentũ. d. vnde postquã nõ est magnũ, & si litera nõ est corrupta: vult dicere extraneũ mundum remanere in perpetuo intellectu: ergo sup. nec in esse: quoniã deus potest facere quod intelligit non implicans impossibilia: immo sua finitio & sua perpetuatio est possibilis: ergo vtrũq̧ potest facere deus. Ideo concludit. d. debemus nos igitur inclinare erga vnam istarũ: scilicet vel qđ deus finiet: vel deus perpetuet cũ verũ ꝑ ponit cohortatione legali, id est, præcepto legis non intellectuali, id est, non ratione: sed fide: quasi dicat, qđ alterũ illorum debemus credere ex lege non ratione: quia lex nõ ratione constituitur: vt credunt philosophi: vt declarauit Auicẽ. in. 9. metaphy. suæ & sic cõpletur intentio Algazelis de quibus dicet nunc Auerrois.

AVERROIS.

DICIMVS nos quod duæ primæ harum prædictarũ rationum sunt concedendæ: quia veræ sunt totaliter. Sed id quod dixerat in tertia ratione nõ est ita. Quia postquã concederemus mundũ fuisse semper possibilem: & quod aliqua res extensa sequitur eandem possibilitatẽ: & ab ea mẽsuratur: sicut sequitur possibilem rem quando egreditur ad actum: & quod hæc extẽsio sit sine principio. Concedendũ igitur quod tẽpus nõ habet principium. Dicta enim extẽsio nõ est aliud nisi tẽpus. Et cum tẽpus dictæ possibilitati adhæreat: ergo possibilitas adhæret mobili esse. Ergo esse mobile non habet principium. Sed id quod dicebat: scilicet quod quodcunq̧ fuerit in præterito habet & principiũ: propositio falsa est. Principium nãq̧ reperitur in æterno: sicut in futuro. Sed id per quod ponebant differentiam inter primum & eius actũ non est concedendũ sine demonstratione: sed esse illius quod in præterito tempore fuit: non ab æterno differt ab esse præteriti rei æternalis: id nãq̧ quod in præterito inæternale fuit: est finitũ suis duabus extremitatibꝰ: & quod fuit in præterito ab ęterno erat in principio & fine. Vnde quia philosophi negant motum circularem habere principium: non sequitur eos quod habeat finem: vnde dicimus idcirco quod dicere quodcunq̧ habeat principium habet finem: est propositio vera. Sed quod sit aliquid principiatũ sine fine, hoc est falsum: nisi

nisi dicamus quod possibile possit conuerti æternale: quodlibet namq; principiatum habet finem. Sed quod sit aliqua res possibilis: quæ possit corrumpi: & sit ab æterno: est valde dubitabile & opacum: & est quid inuestigandum: & multi sapientum insudauere erga propositum.

Cum narrauit Auerrois totam sententiam Algazel, vult modo videre quid veritatis continet: & quid falsitatis, & primo declarat quid veritatis, & dicit: dicimus nos quod duæ primæ harum prædictarum rationum sunt concedendę: quia veræ sunt totaliter. (Sed id quod.) Ostendit peccata illius, & primo ostendit tertiam rationem esse firmam, & videtur mihi quod probatio eius sit entimema, & primo illius accipit antecedens. d. Sed id quod dixit in tertia ratione non est ita: quia postquã cõcederemus mundum fuisse semper possibilem: & quod aliqua res extensa sequitur eandem possibilitatem: vult dicere mundi: & ab ea mensuratur: vult dicere taliter quod illa possibilitas mensuratur illa re extensa: taliter: scilicet sequitur illa res extensa illam possibilitatem: qualiter sequitur possibilem rem quãdo egreditur ad actum: scilicet eo modo quo mensurat rem existentem actu: & quod hæc extensio est sine principio: totum hoc est antecedens. Nunc apponit consequens. d. concedendũ igitur quod tempus non habet principium. (Dicta enim.) Probat consequentiam. d. dicta enim extensio nõ est aliud nisi tempus. (Et cum tempus.) Facit secundum entimema: & dicit, & cum tempus dictæ possibilitati adhęreat: ergo possibilitas adhęret esse mobili, & tunc infert tertium & sup. cum mobili esse adhæreat: ergo esse mobile non habet principiũ.

Primo debes scire quod antecedens habet partes. Prima quod natura mundi sit semper natura entis possibilitatis. Secunda quod illi possibilitati coextendatur aliqua res extensa, id est, aliqua continua mora coæua ei eo modo quo rei existenti coextenditur aliqua continua mensura. Tertia quod talis possibilitas mensuratur illa re extensa tanquã propria mẽsura. Quarta quod hæc extensio sit sine principio. Tunc sequitur consequens iam dictum: scilicet tempus non incepisse. Sed circa hanc consequentiam primo dubitatur de veritate antecedentis: secundo de necessitate consequentis ex antecedente illati: tertio videbitur de alijs entimematibus. Quantum ad primum videtur mihi quod prima pars non sit vera: quoniam secundum philosophos: quod semper est non est ens possibile: vt dicit Arist. secundo de genera. tex. cõmen. 51. & Auer. primo cæli cõmen. 138. modo mundus est natura semper ens: ideo non erit natura possibilis. Secundo non videtur verũ, quod illi possibilitati coextenditur aliqua res extensa: quoniã vel illa possibilitas est aliqua res in actu, scilicet mundus semper existens: vel mundus nõ semper existens: primũ dici nõ potest: quoniã dictum est. 4. physico. quod æterna non mensurãtur tempore: nec extẽsione aliqua. Si vero intelligat rem: scilicet mundũ non semper ens: nec hoc mẽsuratur tẽpore: quoniã est sempiternum non ens: & etiã nõ mensurabitur sicut res existens: sicut dicit ipse: & per hoc apparet tertium esse impossibile: illud autẽ quod dicit quarto non videtur ad propositũ: quoniã illa extensio nõ est extra animã: sed tantũ in mẽte: ideo nõ videtur inferre consequens, & per hoc apparet consequentiã

Quod semper est non est ens possibile.

illam nihil esse: vt potes intelligere. Præterea secundum entimema videtur valde debile: quoniam tempus non inhæret possibilitati: vt apparet: nec possibilitas mobili: & vltimum nihil est: quoniam per idem possem probare Sor. esse semper: quoniã Sor. est semper esse possibile: & tamen habet principium: vt omnes sciunt. Sed circa istam rationem oportet cõsiderare: est enim nimis breuis: ideo propter breuitatem latet. Dicendum igitur quod ratio vel potest esse simpliciter: vel ad hominem: siquidem ratio est ad hominem: vt puto: videtur mihi quod Algazel. opinatur quod natura mundi sit natura entis possibilis: quoniã ipse opinatus est cũ Plato. quod aliquod contingens in sui natura posset a deo perpetuari: vt etiam opinatur lex nostra: & si sic: oportet ipsum dicere quod natura mũdi potest non esse & potest esse. Sed volũtate & sapiẽtia primi a parte post perpetuabitur: vt dicebãt in sententia eius dicta: ex hoc sequitur quod prima pars est vera: scilicet quod natura mũdi sit natura possibilis semper: sed q́ illi possibilitati coextẽdatur aliqua res extẽsa coæqua ei est difficile: & tamẽ vt accipitur aperte ex dictis philosophorũ: causa possibilitatis & cõtingentiæ est materia prima: vt Auer. primo physi. commẽ. 60. in fine declarauit, &. 2. de genera. cõmẽ. 51. &. 9. meta. cõmẽ. 2. & alibi. Ex hoc sequitur q́ possibilitas mũdi cõtinetur in prima materia & in primo motore: omnis enim forma cõtinetur actu in primo motore: & potentia in prima materia: vt dicit ipse. 12. meta. cõmẽ. 18. circa finem. Sed deus nõ potest extrahere formã a materia prima: nisi mediante corpore cælesti: vt. 8. physi. cõmẽ. 15. & primo cæli cõmẽ. 22. &. 33. dixit & ego declaraui in quæstione de intellectu: ergo erit corpus cæleste: mediante quo extrahet a materia formam mũdi. Ex hoc sequitur quod illi possibilitati coextenditur successio motus corporis cælestis tanquã mẽsura cõmuni omnibus possibilitatibus entibus infra ipsum cõtentis, & per cõsequẽs apparet tertiũ. Quod autẽ talis motus sit perpetuus apparet quoniã vt declarauit ipse primo cæli. commẽ. 33. aliter esset processus in infinitũ: & ego in expositione mea ibidem dixi multa de hoc. Ex his sequitur veritas antecedentis: est enim mundus ens semper possibile: vt dicit Algazel. illi etiam possibilitati coextenditur aliqua res semper ens: quia motus cęli. Talis etiã possibilitas mẽsuratur illo motu, & talis motus est sine principio, & omnia hæc sunt declarata ex fundamentis eius.

Possibilitas mũdi continetur in prima materia & prio motore.

Et cum ita sit: apparet qualiter necessario sequitur quod tempus non incepit: quoniam illa res extensa: scilicet motus est ipsum tempus secundũ subiectũ: licet differat moto: vt dixit. 4. phy. & per totũ hoc apparet primũ entimema: secundũ autẽ apparet facile: quoniã tẽpus adhæret dictæ possibilitati nõ quidẽ tanquã subiecto: sed bene motui qui est illa possibilitas: pro quãto cõtinet illã: quoniã virtute motus fit exitus illius possibilitatis ad actum: & sic apparet qualiter possibilitas adhæret mobili: quia corpori cælesti cui adhæret motus tanquã subiecto, & tertium est manifestum per se: modo apparet igitur quomodo valeat ad hominem hæc ratio. Sed quomodo valeat per se est valde occultũ. Si enim valeat per se oportet probare quod omnis possibilitas cõtinetur in prima materia, & secũdo q́ primus motor non possit agere sine corpore cælesti. Si enim istæ duæ propositiones sunt veræ simpliciter ex natura rei: sine dubio via ista est demonstratiua simpliciter. Sed ego nolo immorari

Tempus nõ incepit.

modo;

modo: quoniã immoratus sum in quæstione de intellectu. vbi probaui vijs philosophorũ: quod omnis possibilitas est in materia & primo motore: qui nihil agit nec agere potest sine concursu primi moti: quod est corpus quintum. & ibi adduxi sol. nostræ legis optimas. & argumentũ quod hic facit Auer. nihil est contra nos: quoniam fundamenta eius sunt falsa apud nos christicolas: vt patet. Ad primam apparet solutio. mundus enim secundum philosophos nõ est ens possibile: vt ly possibile distinguitur contra semper ens & semper non ens: sed illud est secundum Alga. & loquentes suæ legis. Ad secundum apparet qualiter illi possibilitati coextenditur res extensa: quia motus cæli: & licet secundũ philosophos æternum non mensuratur. attamen illud est satis contra Alga. Solutio.

Ad quartum iam apparet sol. illa enim res extensa est res extra animam, scilicet motus quinti corporis: vt ego declaraui per fundamenta Auer. Ad vltimum nego similitudinem: & nego consequentiam. vnde intentio Auer. non est quod mundus possibilis semper sit: sed tẽpus semper sit propter causam iam dictam. quod autẽ Sor. sit semper possibilis non sequitur ipsum semper esse: sed quod tempus mensurans ipsum semper sit: & tunc apparet defectus rationis. & ista ratio indiget maiori expositiõe: sed satis est pro nunc: quoniã intelligitur secundũ fundamenta ei⁹. (Sed id quod.) Ostẽdit aliud peccatũ. & dicit: sed id quod dicebat, scilicet ꝙ quodcunq; fuerit in præterito habet & principiũ. vult dicere tẽporis propositio falsa est: principiũ nãq; reperitur in æterno: sicut in futuro. & si litera nõ est corrupta: vult dicere sicut in ente futuro non dum facto. & innuit ens nouũ: vel forte litera est corrupta: & intendit sicut in facto. & sic est sermo manifestus per se. (Sed id in quod) remouet aliud peccatum. & dicit: sed id per quod ponebat differentiam inter primum & eius actum: vult dicere primum motorem & eius opus: dixit enim ꝙ primus motor nec habet principium in tempore: nec finẽ. Opus autem eius licet habeat principium in tempore: nõ tamen finẽ. hoc inq; non est concedendũ sine demõstratione. (Sed esse.) Ponit veritatem huius: & dicit, sed esse illius quod in præterito tempore fuit: non ab æterno differt ab esse præteritæ rei æternalis: id nãq; quod in præterito inæternale, id est non æternale: sed habens principium in tempore est finitum suis duabus extremitatibus: sed id quod fuit in præterito ab æterno erat in principio & fine: & forte litera est corrupta: & debet legi. caret in principio & fine: & hoc dat intelligere sermo sequẽs vel põt legi vt stat: q̃m æternũ ex vtroq; latere habet: quasi motum circuli qui est in principio & fine. ꝑ quãto principiũ & finis in eo sunt idẽ. (Vnde quando.) Probat hoc signo & dicit: vndẽ quia philosophi negant motũ circularẽ habere principiũ. nõ sequit̃ eos ꝙ habeat finẽ: & hoc quia est carens principio. ideo cõcludit cõclusionẽ. d. vnde dicim⁹ iccirco ꝙ dicere: quodcũq; habet principiũ, habet finẽ: est ꝓpositio necessaria & vera. (Sed ꝙ sit.) Probat cõclusionẽ illã iterũ p rationẽ positã. in multis locis: & maxime primo cæli. cõmẽ. 138. & dicit: sed ꝙ sit aliqd principiatum. vult dicere in tꝑe sine fine. hoc est falsum: nisi dicamus ꝙ possibile, id est ens cõtingẽs posse conuerti æternale: quodlibet nãq; principiatũ vult dicere ꝑpter istã cãm habet finẽ. (Sed ꝙ sit aliqua.) Innuit id ĩ quo est locus quæstiõis: & põt duobus modis intelligi. vno modo: sed ꝙ sit

aliqua

aliqua res possibilis quæ posset corrumpi: & sit ab æterno, id est quæ in futurum nunquam corrumpitur: vt Plato dixit: est valde dubitabile & opacum, id est obscurum, vel secundo potest intelligi: & forte melius: sed quod sit aliqua res possibilis quæ possit corrumpi ab æterno, id est quæ non habuerit principiũ in tempore a parte ante: sicut dicetur de motu cæli: est valde dubitabile & opacum, & est quid inuestigandum: & multi sapientium insudauerunt erga propositum istud sup. & secundus modus est plus consonus verbis: vt apparet.

Sed circa iam dicta possunt esse multæ quæstiões de quib⁹ dixi in multis locis, scilicet in libro de intellectu: & expositiõe de substãtia orbis, ideo quod nunc nolo immorari in eis. Nisi quod debes scire quod duab⁹ vijs ad præsens potest declarari consequẽs Auer. esse falsum, scilicet cõtingẽs esse æternũ. Ex qb⁹ etiã apparebit cõsequẽtia.

Duplici via declarat cõtra Auer. cõtingens non esse æternũ.

Prima via ponit in primo cap. de substãtia orb. vbi declaratũ est causas generatiõis & corruptiõis esse duas, scilicet subiectũ dimensionatũ dimensiõe interminata & cõtinuitas formarũ in se, vel in suis qualitatib⁹: & hoc diffuse declaraui in expositione mea. Si igit hæ sunt causæ generatiõis & corruptionis, oppositæ causæ erunt oppositorũ effectuũ: sequit quod æternitatis causæ erunt priuatio materiæ & contrarij: vt dicit Auer. in vltimo illius libri. In causis enim adæquatis si affirmatio causa est affirmatiõis: negatio erit causa negationis: secundũ oẽs philosophos: & maxime Aristo. in posterioribus. His sequitur quod si aliqua res generabilis erit æterna, illa erit natura necessaria simpliciter & contingẽs: erit eñ necessaria simpliciter, pro quãto caret causis corruptiõis & generatiõis. Erit quoque cõtingẽs, pro quãto opponit generabilis & corruptibilis: & sic vna natura erit duæ naturæ valde oppositæ: vt vides.

Secũda via.

Via secunda põt esse: qm̃ in reb⁹ corruptibilib⁹ scimus quod si aliqua res durat per annũ est aliquante virtutis cõparando ad rẽ sui generis nõ durantis nisi per mẽsem: & causa est manifesta per se: qm̃ illa res durans per annũ non durat per annũ: nisi quia resistit causis cõtrarijs potentib⁹ ipsam ponere in nõ esse: sed id resistere est aliquãta virt⁹ in ea, ideo si durabit per duos annos: erit in dupla perfectione & virtute: & si per tres annos erit in tripla, & ita si infinitũ erit infiniti vigoris & potentiæ: & ex hoc apparet incõueniens illud, scilicet quod contingens sit semper ens, esset enim illud cõtingens in infinitũ in perfectione: & sic natura necessaria simpliciter. & sic vna natura erit duæ naturæ, scilicet quia natura finita eo quia generabile: & natura infinita eo quia sempiternũ. Solutiões autẽ theologorũ distinctæ sunt in libro de intellectu, vbi dixi quod huiusmodi ratiões supponunt principia falsa, & ex illis cõcludũt cõclusiões falsas. Nos enim dicimus quod res est possibilis voluntate dei & æterna voluntate eius: & sic negamus causas possibilitatis esse illas quas ponit iste homo: & non me extendo hic: quoniam ibi dixi plura: & etiam quia friuola sunt. Rationes enim philosophorum ex suppositione procedunt: quarum nulla valet. Hic posset quæri vtrum de ratione effectus vt effectus est sit habere principium & finem. Sed quia in quæstionibus libri physi. in primo dixi multa de hoc: non opus est immorari in his.

IT Algazel: quarta verò ratio prædictorum est: quod ipsi dicunt: quod si mundus priuaretur remaneret posſibilitas sui esse. posſibile enim non potest ad impoſsibile conuerti. Et posſibilitas est denominatio relatiua. ergò oportet quod quodlibet innouatum indigeat de materia, scilicet quod materia præcedat eum. & quodlibet priuatum ad materiam corrumpitur: & materiæ & radices non priuantur: immo tantum formæ & accidentia: quæ in eis materijs consistunt.

Hic ponit quartam rationem. & videtur mihi quod sit in forma entimematis. &c. d. ait Alga. quarta vero ratio prædictorum est ꝙ ipsi dicūt, quod si mundus priuaretur adhuc remaneret posſibilitas sui esse. quam consequentiam declarat. d. posſibile enim non potest in impoſsibile cōuerti. si igitur semel fuit natura entis posſibilis semper erit natura illa. aliter vel erit natura impoſsibilis: vel natura necessaria: vt iam dictum fuit. (Et posſibilitas) adducit secundum entimema: & ait: & posſibilitas est denominatio relatiua, id est relatio respiciens aliquod tanquam subiectum: & aliquod tanquam agens: vt dictum est primo cæli. commento. 124. ergo oportet quod quodlibet innouatum indigeat de materia taliter, scilicet quod materia præcedat ipsum. (Et quodlibet priuatum.) Probat hoc secūdo & ait. & quodlibet priuatum ad materiā corrumpitur: cuius rationem ponit. & dicit, quia materiæ: & radices, id est principia non priuantur immo tantum formæ existentes in illa materia. & accidentia quæ in eis materijs consistunt corrumpuntur. ideo forma in materiam corrumpitur: quoniam corruptio non fit in nihil. & tunc adde minorem. sed mundus per te corrumpitur. ergo in materiam corrūpitur. Sed materia non ponitur sine forma. ergo aliqua alia forma generabitur. & sic adhuc erit mundus: vt dixi in expositione iam dicta.

AVERROIS.

DICIMVS nos ꝙ posito ꝙ formæ circulariter adueniāt in subiecto vno vicissim: & ꝙ agēs circulare nunꝙ cessauit: nō ex hoc sequit̄ incōueniēs. Sed posito ꝙ hæc circulatio sit in materijs infinitis: aut sint infinitæ formæ in specie. Dicimus ꝙ hoc est falsum siue illud agens sit ab æterno aut nō sit. si em̄ essent hic infinitæ materiæ: sequeret̄ ꝙ esset qd infinitū in actu: quod est falsum. Quanto magis esset falsitas manifesta si dicta circulatio fuerit ab agentib⁹ innouatis. Et ideo dicimus ꝙ nō pōt vere dici ꝙ homo sine dubio ex homine generat̄ nisi hoc sit succesſiue in vna materia: ita ꝙ si corruptio cuiusdā hominū propriorū in materia alteri⁹ posteriorū: & esse cuiusdā prioris fit modo agētis: & æternalis: infert ꝙ homo generaret̄ ex alio hoīe: & de materia alterius hoīs: & hæc res dū subtilisſime nō respiciat: neqꝫ

prædicta

prædicta diuiſio: nõ euadet homo quin cadat in diuerſis erroribus propter nimiã difficultatẽ poſiti. Et ideo eſt valde bonũ audire & ſpeculari rationes duarũ partiũ in quacũq; queſtione ſit: maxime quando partes ſunt prudentes vel famoſæ qđ ſint.

Hic Auer. primo moderat intellectum prædictæ rationis. poteſt enim ratio illa habere duos intellectus. vnde. d. dicimus nos quod poſito quod formæ. circulariter adueniant in ſubiecto vno viciſsim: & qđ agens circulare nunquã ceſſauit: nõ ex hoc ſequitur inconueniens. vult dicere nõ eſt impoſsibilis ex qua ſequit̃ incõueniẽs. (Sed poſito) Dat intellectum falſum: & d. ſed poſito ꝙ hæc circulatio ſit in materijs infinitis: aut ſint infinitæ formæ in ſpecie: dicimus qđ hoc. i. hæc poſitio eſt falſa: ſiue ſit illud agẽs ab æterno: aut nõ ſit. Et primo arguit contra illud per ſyllogiſmũ hypotheticum ſic. ſi eſſent hic infinitæ materiæ eſſet quid infinitũ in actu: qđ eſt falſum. i. ſed nõ eſt infinitum in actu. ergo nõ ſunt infinitæ materiæ. (Quãto magis) Remouet quoddã dubiũ. poſſet quis dicere qđ cõueniẽs illud ſequit̃ vbi poneret̃ vnũ agẽs circulare ſempiternum: tunc eñ eſſet infinitæ materiæ. & ſic infinitum in actu. Sed ego ponam vnum agẽs agere in materiam nouiter: & illud corrumpi tandem. & ſic de alijs.

Contra arguit. d. quanto magis eſſet falſitas manifeſta ſi dicta circulatio. ſ. formarũ fuerit ab agẽtibus infinitis innouatis. i. nouis. q. d. quia tũc plus ſequit̃ cõſequẽtia illa impoſsibilis. (Et ideo dicimus) Ponit ſecundam rationẽ etiã in forma ſyllogiſmi hypothetici. vnde ait: & ideo dicimus. vult dicere qđ ſi materiæ eſſent multæ: nõ poteſt vere dici: ꝙ homo ſine dubio ex homine generaret̃: niſi hoc ſit ſucceſsiue in vna materia ergo ſyllogiſmus cõditionalis eſt. ſi eſſent materiæ infinitæ: homo nõ fieret ex hoĩe. ſed homo vere ſit ex hoĩe: ideo materiæ nõ ſunt infinitæ. (Ita ꝙ ſi) Exponit cõſequẽtiã. d. ita ꝙ ſi corruptio cuiuſdã de numero hominũ priorũ in materia poſteriorũ alteri⁹: & eſſe cuiuſdã prioris ſit modo agẽtis & terminalis: vult dicere qđ ſi corruptio vnius hominis erit generatio alteri⁹ in eadẽ materia: modo agẽtis & ęternalis. i. taliter qualiter agẽs agit actione æterna. infert qđ homo fiet ex alio homine: & de materia alterius hominis: ſicut vnum elementum ſit ex alio: & de materia alterius. ſ. ergo per contrarium vbi nec in materia nec in aliquo cõueniret nõ fieret ex homine: & hęc litera eſt valde inordinata. tamen ordina tu vt dixi. (Et ideo) Oſtendit modũ quomodo iſtud eſt difficile: & ait: & ideo hæc res dum ſubtiliſsime non reſpicit̃: neq; prædicta diuiſio. vult dicere illorum duorum intellectuum: quos poſuit in intelligendo illam rationem. nõ euadet homo quin cadat in diuerſis erroribus propter nimiam difficultatem poſiti. (Et ideo eſt) Vltimo ponit præceptum ad acquirendum ſcire. & dicit: & ideo eſt valde bonum audire & ſpeculari rationes duarum partium in quacunq; quæſtione ſit: maxime quãdo partes ſunt prudentes vel famoſæ ꝙ ſint: vult dicere vere in rei natura.

Dubitatio. Sed hic occurrunt quæſtiones. primo circa rationes & ſolutio. dubij moti. ſecundo circa expoſitionem conſequentiæ: quoniam tunc tota ſententia Auerro. eſt manifeſta hic. Quantum ad primum: videtur quod prima ratio poſſet impediri: quoniam poſſet quis fingere materias infinitas ſecundum ſucceſsionem: & ſic nõ ſequitur in-

finitum

finitum in actu. Praeterea secunda ratio nihil valet, quoniam posset quis dicere materiam diversari a materia secundum numerum, non secundum speciem, & tunc non sequitur materiam esse causam diversitatis in generatione hominis. Et quod plus est: Avicen. concedit ex materiis diversis specie posse idem genere non specie fieri, ut dicit in tractatu de diluvio. & 15. de animalibus suis. Pro intellectu igitur dictorum videtur mihi quod prima consequentia teneat, acceptis istis propositionibus. Prima. s. quod materia non possit esse sine forma, & hoc dictum est. 2. phy. co. 12. & 3. caeli. co. 29. & ego demonstravi istud in quadam quaestione pulchra. Secunda propositio. omne quod generatur, generatur ex materia & econtrario. & istud declaravit Arist. & Auer. in physicis. maxime in primo circa commen. 59. & 60. & ibidem in multis locis. Ex his potest propositio illa conditionalis declarari: quoniam si materiae sunt infinitae, vel idem erit secundum successionem, sic quod materia a, fiet ex materia, b, &, b, ex materia, c, & sic in infinitum, vel erunt omnes actu simul. Si primum tunc per secundam propositionem materia fiet ex materia priori & contrario, & tunc sequitur quod materia facta, & materia ex qua fit erit una materia numero: ut deductum est primo phy. com. 82. & sequitur quod materiae esset aliquid contrarium, quod est falsum: quoniam enti in potentia non contrariatur aliquis actus, quoniam ipsa ut sic est nata stare cum omni forma. Si erunt omnes actu insimul, tunc habetur intentum Auer. scilicet quod actu detur infinitum, quoniam per primam propositionem materia non est sine forma, ergo si erunt infinitae. s. materiae erunt & actu infinitae formae seorsum. ergo actu infinitum, & sic apparet consequentia Auer.

Et secundo debes scire, quod si ponatur quod istae materiae sint ab agente universali, scilicet a corpore caelesti, tunc plus habetur infinitum in actu, quoniam tale agens est actu totum, ergo poterit conservare illas actu simul cum suis formis: vel saltem melius conservabit, & sic sequitur plus inconveniens. s. quod detur infinitum actu. & sic apparet consequentia, & solu. dubii quomodocumque enim dicatur sequitur propositum. Pro deductione secundae consequentiae videtur mihi quod illa subsistet in propositionibus. Quarum prima est, quod si materiae sint multae secundum essentiam erunt differentes specie, hoc est manifestum, quoniam differentia materialis est per accidentia, ut dicit ipse in solu. septimi dubii. igitur si ibidem erit differentia per essentiam ibidem erit specifica differentia. Secunda propositio materia diversa specie diversificat effectum, & hoc declaravit Auer. 8. phy. co. 46. & nolo adducere eius deductionem. vide ibi. Ex his accipitur certitudo consequentiae, quoniam si materiae erunt multae, vel secundum essentias, vel secundum accidentia si secundum: ergo una erit materia secundum essentiam & privationem ab omnibus formis, & sic habetur quod sint non multae materia enim non est una nisi isto modo, ut dicit Auer. 12. met. co. 14. ergo si erunt multae erunt multae per essentias, & sic per primam propositionem erunt distinctae specie, & tunc per secundam sequitur quod homo habens materiam, a, differt specie ab homine habente materiam, b, & sic apparet vis consequentiae, & tu potes componere syllm.

Pro intellectu expositionis consequentiae debes scire, quod declaratum est quodlibet elementum posse immediate transmutari in quodlibet elementum, & hoc. 2. de generatione tex. co. 24. & dictum est ibidem in ulti. quod aer & aqua in actu ita generantur, homines vero & animalia non reiterantur in seipsos ut tur, sus generatur idem. unum. 2. meta. co. 7. declaratum est quod non fit reditus nisi per plura

Solutio.

Prima propositio.

Secunda

Deductio secundae consequentiae.

Certitudo consequentiae Auer.

Quodlibet elementum immediate potest transmutari in aliud.

media.v.g.ꝙ ex homine corrupto generatur homo, hoc non fit nisi per plura media, qm̄ postquam homo erit corruptus ex eo fiet cibus terræ, de quo fiet cibus hominis, de quo fiet sperma, de quo homo, & sic per plura media fit ista generatio. Ex his apparet intentio Auer. vult em̄ dicere ꝙ si vnus homo fiet immediate ex alio corrupto sicut vnum elementum ex alio, vt dictum est, tunc oportet vt sit vna materia vtriusꝙ, sicut est in elementis inuicem immediate generatis ad significandū quod vbi non conueniret in materia, nec posset homo immediate nec per plura media ex homine fieri, & hoc ad dicendam veritatem prædictæ consequentiæ. Ex his apparet tota sententia Auer. hic & solu. argumentorum factorum in principio.

Intentio Auer.

ALGA. DVB. III.

AIT Alga. nos verò distinguimus hāc quæstionem per se, quia licet sint prædictæ rationes communes ad hanc quæstionē, & ad præcedentē, nihilominus sunt apud philosophos aliæ duæ rationes, quarum prima est, id quod allegat Galenus, videlicet ꝙ si sol exemplo priuationē reciperet inueniretur diminui in longo tempore, sed speculātes miliaribus annorū dixerūt ꝙ eius quātitas vna & eadē reperit, ergo magis est præsumptio ꝙ sol nō corrūpit. Sed in hac autoritate arguēdū est dupliciter, primo ꝙ figura huius syllogismi nō cōcludit: figura em̄ talis est si sol corrūperet, contingeret ei sine dubio aliqua dissolutio, sed cōsequēs est falsum: ergo & antecedēs, & hic syllogismus dicit cōditionalis cōtinuus. Et hæc cōclusio nō sequit ex præmissis quia antecedēs nō est verū dū nō addat sibi alia cōditio .s. si corrūperet & dissolueret sine dubio, ergo hoc cōsequēs non infert antecedēs prædictū, nisi cum alio addito plus .s. ꝙ corrūpat cor ruptione dissolubili, & tunc sine dubio sequitur ꝙ dissoluatur in longo tpe. Aut oporteret cū declarare quod nō corrūpit nisi mō dissolutionis, ita qđ cōsequēs sequat antecedēs, & nō est cōcedendum quod res non corrumpatur nisi dissolutiue, immo dissolutio vna est specierū corruptionis. Nō em̄ est negandum qđ possit aliqua res corrumpi subito in sua pfectione existens.

Modo vult adducere alias vias philosophorum, & primo continuat dicta ad dicenda. &.d. ait Alga. nos vero distinguimus hanc quæstionem per se, vult dicere seorsum a prima, quia licet sint prędictę rationes, vult dicere quatuor, modo dictæ communes ad hanc quæstionem, & ad præcedentem, nihilominus sunt apud philosophos aliæ duæ rationes, vult dicere proprie huic quæstioni simpliciter. (Quarū prima.) Ponit rationem, & ait. Quarū prima est id quod allegat Galenus, videlicet ꝙ si sol exēplo .i. gratia exēpli, priuationē reciperet, vult dicere a parte post, inueniret diminui in longo tpe, & forte intelligit, sicut accidit sensibꝰ qui in tempo

In tempore senectutis diminuuntur,tempore quidem pueritię crescunt, tempore consistentiæ nec crescunt,nec diminuuntur, tempore senij decrescunt,vel forte intendit quod sol præpararetur ad corruptionē, sed prima est ad verba,sed speculantes miliaribus annorū,vult dicere.astronomi dixerūt quod eius quantitas vna & eadē.i.æqualis reperitur:ergo magis est præsumptio quod sol nō corrūpitur.(Sed in hac.) Soluit hoc argumentū,& primo format ipsum,&.d.sed in hac autoritate. vult dicere ratione,arguendū est dupliciter,primo quod figura huius syllogismi non concludit,figura em̄ talis est si sol corrūperetur contingeret ei sine dubio aliqua dissolutio.i.aliqua diminutio.sed cōsequēs est falsum: ergo & antecedēs,& hic syllogismus dicitur cōditionalis continuus,qm̄ est factus ex hypothetica conditionali,primū ergo peccatū est quod syllogismus isto modo non concludit. Sed re vera hic Alga.peccat ex mala logica.dictū est millies in prioribus,syllogismū in tali forma necessario non concludere,& ideo hoc nihil est, vel voluit dicere quod figura huius syllogismi hypothetici non concludit aliquid ignotū simpliciter vt dicit ipse Auer.in.2.phy.cō.3 .& Arist.in primo priorū per istos em̄ syllogismos non concluditur simpliciter ignotum,& sic prima reprehēsio est alicuius valoris.Deinde reprehendit illud secunda reprehensione plus apparenti,&.d.& hæc conclusio non sequitur ex præmissis, quia antecedens,vult dicere tota hypothetica conditionalis, videlicet si sol corrūperetur in longo tēpore diminuitur,non est verū dum nō addatur sibi alia cōditio.s.si corrūperetur & dissolueretur,vult dicere,tūc sequitur quod diminuitur sine dubio:ergo hoc cōsequens.s. sed nō diminuitur,non infert antecedēs.s.ergo non corrūpitur prædictū,nisi cum alio addito.s.quod corrūpitur corruptione dissolubili,& tūc sine dubio sequitur quod dissoluitur, id est,diminuitur in longo tēpore. (Aut ergo.) Remouet quoddā dubiū posset em̄ quis dicere quod corpus solare non potest corrūpi nisi corruptione dissolubili,ideo etiā sine illo addito,sequitur cōsequens in illa cōditionali,& sic argumentum valet,cōtra arguit.d.aut oportet declarare quod non corrūpitur nisi modo dissolutionis,ita ꝙ cōsequēs sequitur antecedēs, modo ostēdit ꝙ illud non potest ꝓbari:&.d.& non concedēdum ꝙ res non corrūpitur nisi dissolutiue, immo dissolutio vna est specierū corruptionis,vult dicere ꝙ nō omnis corruptio est solutio,quia solutio est species corruptionis, non em̄ est negandū ꝙ possit aliqua res corrūpi subito in sua perfectione existens.

Peccatum Alga. in logica.

Excusatio.

Pro intellectu dictorum debes scire ꝙ philosophus in lib. de morte declarauit ꝙ mors seu corruptio est duplex.s.ab intrinseco,& vocatur mors forte naturalis,& ab extrinseco,& est quasi violenta.Primam appellat hic Alga.dissolutionē,secūdam appellat subito pro quāto nō fit per continuā humidi resolutionē.Ex hoc vult soluere motiuum Gale. qm̄ non valet illa conditionalis.sol corrūpitur:ergo diminuitur:antecedens enim non infert necessario cōsequens,qm̄ sol violenter corrūpitur aliquando,qui nunquam fuit diminutus,vt si forte Plato eū interficeret in pueritia eius,ideo ait antecedenti esse addendum dissoluitur, ita ꝙ sit antecedens sol corrumpitur corruptione dissolubili: ergo aliquando eius quantitas minuetur,modo antecedens est negandum, quoniā deus posset solem violenter ponere in esse sine dissolutione illius.

Duplex corruptio.

AVERROIS.

Dicimus nos ꝙ alteratio huius hominis in præfata autoritate est, ꝙ conclusio illius syllogismi nõ sequitur, nec vera est. non enim oportet ꝙ corruptibile dissoluatur, res nãq; bene potest corrumpi, ergo consequẽtia est vera, posito ꝙ corruptio fiat cursu naturali, & non fit violenter, & posito etiam ꝙ corpus supercæleste sit animatum, quodlibet namq; animal dissoluitur antequam corrumpatur necessario. Sed aduersarius non concederet has propositiones in corpore supercælesti sine demonstratione, hoc propositum bene cõcederet. Sed poterit probari alio modo meliori, qui talis est. Si cælum corrumpetur aut corrumperetur ad elementa ex quibus compositum fuit, aut ad aliam formam præter eam quam retinet, sicut accidit formæ simplicium, scilicet elementa quæ generãtur abinuicem. Vnde si cæli corrumperentur & reducerentᷓ ad elementa, essent ergo partes alterius mundi, impossibile est ꝙ generentur ex elementis infra eos inclusis, quia ista elementa sunt partes sine mensura respectu orbium, immo comparatio elementorum ad cælos est sicut comparatio puncti ad circulũ. Similiter si ipsorum forma expoliaretur & aliam reciperent, oporteret dare sextum corpus quod non esset cælum, neq; terra, neq; vllum elementorum, & omnia ista sunt falsa.

Auer. modo videtur cõfirmare dicta Alga. & ideo primo cõfirmat dicta eius, & videtᷓ mihi ꝙ Auer. velit cũ Alga. ꝙ illud antecedens. s. corrũpitᷓ, non infert illud consequens, ergo diminuitur, nisi duabus conditionibus. primo ꝙ sit corruptio naturalis, secundo quod sol sit res animata, vnde debet antecedẽs sic accipi. sol corrũpitur corruptione naturali, & est animal, ergo diminuitur: dicit primo corruptione naturali propter instantiã Alga. iam dictam, dicit secũdo, & est animal vel pars animalis, qm̃ de facto ignis & res inanimatæ corrũpuntᷓ corruptione naturali, quę non tamẽ diminuuntᷓ, quia nec ꝓprie crescũt, vt dicit Auer. primo cæli. com. 2. nisi capiendo diminutionẽ pro cõdensatione, & crementum pro rarefactione; & hoc nõ est in ꝓposito Gale. ideo antecedẽs debet intelligi illis duabus cõditionibus, & tũc valet cõsequentia: sed antecedẽs est negãdũ vt scis. Vnde. d. dicimus nos ꝙ altercatio huius hominis in pręfata autoritate est ꝙ cõclusio illius syllogismi nõ sequitur, nec vera est: non eñ oportet vt corruptibile dissoluitᷓ, vult dicere diminuitᷓ, res nãq; bene potest corrũpi, vult dicere subito sine eius diminutione, ergo consequẽtia est vera, vult dicere necessaria, posito quod corruptio fuit cursu naturali, & nõ fiat violenter, & posito etiã ꝙ corpus supercæleste sit animatũ, quodlibet nãq; animal corruptibile dissoluitur, vult dicere diminuitur antequã corrũpatᷓ corruptione naturali necessario. Sed aduersarius

fari⁹ nõ cõcederet has ꝓpositiones in corpore supercæleſti ſine diminu/ tione.q.d.qđ illas conditiones ineſſe corpori cæleſti oportet probare demonſtratione:& hoc propoſitum bene concederet:vult dicere.ſi de/ monſtratione illud probaret.(Sed poterit.)Ponit verum modum.&.c.d. ſed poterit probari alio modo meliori q̃ talis eſt.Si cęlũ corrũperef :aut corrumperetur ad elementa ex quibus compoſitum fuit:aut ad aliam for mam præter eam quam retinet:ſicut accidit formę ſimplicium.ſ.elemen/ torum quæ generantur adinuicem: quaſi dicat: ex quo omnis corruptio eſt ad ens:oportet quod cælum vel corrumpatur ad elementa : vel cor/ rumpatur,eo quia materia eius recipit aliquam formam aliam a prædi/ cta quam habet. Deinde deſtruit primum membrum : & videtur mi/ hi quod intendat,quod ſi corrumperetur ad elementa: vel corrumpere/ tur ad elementa extra mundum exiſtentia : vel ad elementa infra ipſum exiſtentia.& primo oſtẽdit primum eſſe impoſsibile:& dicit.vnde ſi cęli corrumperentur & reducerentur ad elemẽta:eſſent ergo partes alterius mundi.cõſequẽtia eſt manifeſta:quoniam eſſent mixta:& per cõſequens contẽta in aliquo mundo maiori.Deinde oſtendit ſecũdũ eſſe impoſsi bile:& dicit.impoſsibile eſt ꝙ generẽtur ex elementis infra eos incluſis: & per cõſequẽs nec poſſunt reſolui in illa: q̃m iſta elementa ſunt partes ſine menſura.i.ſine proportione reſpectu orbium.immo comparatio ele/ mentorũ ad cælos eſt:ſicut comparatio puncti ad circulum. Deinde de/ ſtruit ſecundũ membrum prætactum.d.ſimiliter ſi ab ipſorum forma ex/ poliarentur & aliam reciperent:oporteret dare ſextũ corpus: quod non eſſet cælum:neq; terra:nec vllum elementorum:& omnia iſta ſunt falſa.

Sed hic videntur duæ dubitationes. Prima circa reprobationem rationis Gale.videtur enim mihi quod corpus cæleſte ſit declaratum:vt Auer.declarabit diſputatione.13.& tunc videtur quod ra tio Gal.ſit firma:quoniam ipſe intendit quod.ſi ſol corrumpitur:ergo in longo tempore diminuitur:probatur conſequentia:quoniam eſt anima/ tum:ergo augmẽtabile:ergo diminuibile.& etiam ſupponit Gal.ꝙ cæ/ lum nõ poſsit corrũpi violenter:q̃m omnis corruptio eſt a corpore vio/ lento.modo nullum poteſt eſſe corpus, quod poſsit cælum violentare: ideo illa ratio eſt demonſtratiua. Secundo dubitatur:quoniam nõ vi/ detur valere hæc cõſequẽtia.ſ.cælum expuliatur a forma recipiẽdo aliã: ergo datur ſextum corpus. ſic enim poſſet argui de quatuor elementis.

Prima dubitatio.

Secunda dubitatio.

Solutio.

Mihi videtur quod ratio Gal.ſit demonſtratiua.appellatur tamen ab Auerro.debilis:eo quia indiget maiori declaratione ad hoc vt appareat neceſſaria.vnde quod cælum ſit animatum eſt verum:nõ tamẽ demõſtra tum.ſimiliter ꝙ cęlum nõ ſit violabile eſt verũ:tamẽ demõſtratũ.& ideo Auer.nõ dixit illã ſimpliciter nõ valere:ſed dixit illã valere ex præſup/ poſitis.immo ſi bene inſpiciatur hæc ratio videtur Ariſt.& Auer. in pri mo cæli commen.22. Ad aliud dicendum qđ cõſequẽtia eſt valde dif ficilis.attamen Auer.ſupponit vnum quod ſæpe eſt declaratum ab eo.ſ. quod corruptio entis nobilis nõ ſit immediate ad aliquod eiuſdem ſpe/ ciei: cum eo quod poteſt declarari exemplo. Videmus enim ꝙ ſi aſinus corrumpitur non corrumpit in aſinũ niſi per multa media. vt dicebatur: & ſic de homine:elementũ eñ poteſt immediate trãſmutari in quodlibet propter ſui imperfectionẽ:immo a pluribus:vt dicit Auer.3.cæli.cõmen.

Ad ſecundã

56. poteſt ignis generari. vide hoc ſuppoſito arguit auer. Si cælum diſſoluitur cum non poſsit diſſolui immediate in corpus cæleſte ſibi ſimile in ſpecie: eo quia corpus cæleſte eſt ens nobilius animalibus: vt dicit. ij. cæli. commen. 21. & 1j. phyſi. commen. 45. nec poſsit eſſe in elementa infra ipſum: nec in elementa extra ipſum. erit ergo in corpus ſextum alterius ſpeciei ab omnibus: & ſic daretur ſextum corpus. & 4. natura. contra demonſtrationem Ariſtote. in lib. de cælo. & tu potes videre quam mirabilis ſit quælibet ratio Auer. Debes ſcire q́d huiuſmodi rationes bene concludunt cælum philoſophica tranſmutatione nõ poſſe corrũpi: attamen annihilatione dei poteſt cælum annihilari & ſic non concludunt contra nos.

Phyſica trãſmutatione cęlũ non poteſt corrũpi: tñ deꝰ poteſt ipm annihilare.

ALCA. DVB. IIII.

AIT Algazel. Secũdũ argumentum eſt: q́ ſi nos concederemus hoc: & q́d corruptio non ſit niſi ex diſſolutiõe: qualiter ergo poteſt ſciri quod corpora supercæleſtia non recipiant diſſolutionem. Auctoritas enim eius eſt, ſcilicet de menſuris corporis ſolis demõſtrationibꝰ ſpeculatiuis: & hoc nihil eſt. Illæ namq́ menſuræ non reperiuntur niſi forte: vt dicunt noſtri huius artis quod ſol maior eſt tota terra. clxx. vicibus fere ſcilicet parum plus vel parum minus. Et forte eſt in diſſolutione: ita quod diminutus eſt ab illo tempore in antea in quantitate vnius montis vel plus: licet ad ſenſum nõ appareat. Hęc enim cognitio cum perſpectiua arte non comprehenditur niſi fere: immo quod plus eſt: nos videmus quod lapis rubini vel aurum que ex elementis componuntur: & ſunt res corruptibiles: & nõ diminuuntur ſenſitiuæ in centum annis vel plus: & forte id quod de ſole in temporibus ſpeculationum antiquorum talem habent comparationem proportionalem: quod diminuitur in vno rubino in centum annis: & ideo talis diminutio ad ſenſum nequit apparere. oportet ergo ex hoc quod prædicta probatio eſt in antea: & licet ſint multæ aliæ auctoritates apud prædictã opinionem obtinẽtes: quia erroneæ ſunt manifeſtæ: ſufficiat ergo hoc de quatuor prædictis.

Nunc ponit ſecundum motiuum quod parum differt a primo & dicit. Ait Alga. Secundum argumentum eſt quod ſi nos concederemus hoc, ſcilicet, quod corpus cæleſte ante eius corruptionem debet diminui: & quod corruptio eius non fit ex diſſolutione. i. naturali priuatione: immo ſi accipitur totum antecedens: vt voluit Auer. qualiter ergo poteſt ſciri quod corpora cæleſtia non recipiant diſſolutionem. i. diminutionem. q. d. ſequitur conſequentia, ſcilicet corpus cæleſte diminui: attamen nõ poteſt percipi eius diminutio: quoniam ſup. Si poſſet ſciri auctoritas, ideſt ratio eius erit, ſcilicet de mẽſuris corporis ſolis demonſtrationibus ſpeculatiuis.

culatiuis.i.perſpectiuis: vult dicere quod ſi poſſet ſciri erit iſta ſcientia per argumēta ſumpta a menſuris quātitatis ſolis quæ faciunt perſpecti/ui.(Et hoc.)Declarat iſtum modum ſciendi non eſſe conuenientem & d.& hoc nihil eſt.illæ nāq₃ menſuræ non reperiuntur niſi forte: vt dicūt noſtri huius artis quod ſol maior eſt tota terra.170.vicibus fere ſcilicet parum plus:vel parum minus.Argumentum ergo eſt illud ſol eſt in cen tuplo maior terra:ſed tantum eſt nunc quātum fuit in millibus annorum antea vt appareret menſurando: ergo ſol non eſt diminutus.(Et forte) ſoluit Alga.hoc argumentum & dicit, & forte eſt in diſſolutione). vult dicere argumenti dicit:vel in diſſolutione ideſt corruptione naturali: ita quod diminutus eſt ab illo tempore in antea in quantitate vnius montis vel plus:licet ad ſenſum non appareat.hæc enim cognitio ſcilicet quāti tatis ſolis cum perſpectiua arte non comprehenditur niſi fere:vult dice/re non punctualiter:ſed in magna latitudine.(Immo quod plus.)Confir/mat hanc ſolutionem.d.immo quod plus eſt:nos videmus quod lapis ru binus,vel aurum quæ ex elementis componuntur:& ſunt res corruptibi les.i.facilis corruptionis:& non diminuuntur ſenſitiue in centum annis vel plus.(Et forte)Ponit quaſi ſecundam ſolutionem:& dicit, & forte id,ideſt,diminutio quod de ſole in temporibus ſpeculationum antiquo/rum,ideſt aſtrologorum ſpeculatiuorum:talem habet comparationem ꝓ portionalem:quod diminuitur in vno rubino.i.quantitatis vnius rubini in.100.annis.& ideo talis diminutio ad ſenſum nequit apparere.(Pa/tet ergo)Concludit concluſionem &.d.patet igitur ex hoc quod prædi/cta probatio eſt in antea:& ſi litera non eſt corrupta:vult dicere nullius valoris ſicut dicte antea.deinde excuſat ſe a multis alijs rationibus quas tacuit:& ſermo eius eſt manifeſtus per ſe.

AVERROIS.

Nos dicimus:quod ſol diſſolueretur in tem porib⁹ ſpeculationum antiquorum quod eſſet inſenſibile ratione magni corporis ſo lis:oporteret quod id generatū hic ex ſua diſſolutione haberet ſenſibilem quantita/tem.Diſſolutio enim cuiuſlibet diſſolubi lis fit ex corruptione quarumdam partiū. vnde oportet ſine dubio quod ille diſſolu/te partes remaneant in mundo:& hoc infert mutationem ma/nifeſtam in mutādo in numero ipſarum partium:quam in ea/rum qualitatibus.Vnde ſi quantitates corporum permutaren/tur:actiones igitur & paſsiones eorum corporum permutaren tur:& ſic actiones corporum ſupercæleſtium,videlicet planeta/rum & ſyderum:& totus ordo mundi deberet permutari: & omnes naturæ regulæ & diuinæ ordinationes deberent irregu lariter ſequi. Et eſt notandum quod quamuis hæc reprobatio ſit acerrima:non eſt demonſtratiua.

Ex ol cor/ruptione tã simplicit' q̃ secũdũ quid semp aliqd generatur.

Modo Auerro. reprobat Alga. quantum ad illud quod adduxit in solutione argumenti perspectiuorum, & declarat quod Alga. non potest dicere solem esse diminutum. vnde licet id non possit sciri ratione perspectiua: attamen declarat illud non esse possibile ratione naturali. & videtur mihi quod Auerro. supponat quod ex omni corruptione siue simpliciter: siue secundum quid semper aliquid generatur: vt dicit Aristote. & ipse primo de generatione. commento. 17. & ex hoc arguit & dicit. dicimus nos quod si sol dissolueretur in temporibus speculationum antiquorum, id est diminueretur ita quod aliquid ab eo resecatur: de quo generabitur aliquid aliud vt dixi in illa propositione sumpta: quod est insensibile ratione magni corporis solis: oportet quod id generatum hic, id est in istis inferioribus ex sua dissolutione, id est diminutione quæ est corruptio secundum quid haberet sensibilem quantitatem. Dissolutio enim cuiuslibet dissolubilis fit ex corruptione quarundam partium: & per consequens illa diminutio est aliqua corruptio: vnde oportet sine dubio quod illæ dissolutæ partes remaneant in mũdo: & si sic. sup. infert mutationem manifestam: id est: notabilem in istis hic tam in numero ipsorum, id est quantitate: quod in earum qualitatibus, id est virtutibus: quoniam si quantitates corporum hic permutarentur, scilicet in maiorem quantitatem: actiones & passiones eorum corporum permutarentur: quoniam in maiori quanto est maior virtus: vt dictum est in libro de cælo: & sic actiones corporum cælestium, videlicet planetarum & syderum: vult dicere fixorum permutarentur: quoniam diminuitur: sicut magnitudo eorum diminuitur: & sic totus ordo mundi deberet permutari: & omnes naturæ regulæ & diuinæ deberent irregulariter sequi. (Et est.) Auerro. excusat se & dicit, est notã. quod quamuis reprobatio sit acerrima: non est demonstratiua.

In maiori quanto maior virtus.

Trib9 modis rõ Auer. nõ est demõstratiua.

Vbi debes scire quod pro tanto hæc reprobatio non dicitur demonstratiua: quia accipit propositionem falsam, scilicet quod si ista hic sunt illa vbi partes cæli sunt solutæ quod debeant augeri. dictum est in secundo perihermenias. commento. 37. & est in litera: quod ex vno pugillo terræ fiunt decem aquæ. ex vno aquæ. x. aëris. & sic proportionaliter ex vno aëris. x. ignis. & ex vno ignis fierent. x. corporis cælestis si esset generabile. Similiter est ordo contrarius qui ex. x. cæli fieret vnus ignis. & sic proportionabiliter vsque ad terram. ex quo apparet quod non oportet vt ista essent maioris quantitatis quam sint in dispositionibus proprijs: quoniam quantitas illa est coæterna materiæ. & accipit variationem secundum exigentiam formæ receptæ in materia. & vide in expositione mea ibidem. Secundo videtur quod hæc ratio pro tanto non sit demonstratiua: quoniam quis potest dicere quod elementa hic inferius sunt aucta, & virtutes: sed propter consuetudinem in eis: nec quantitas, maior: nec virtus sentitur maior: sicut dixerunt antiqui de cælis qui sonant: & tamen propter consuetudinem eorum sonus non sentitur. Tertio videtur ꝙ hæc via non sit demonstratiua: quoniam posset quis fingere quod sol diminuitur quantitate vnius rubini vel minus propter eius naturam in resistendo causis resolutiuis: & sic

Secundus.

Tertio.

sic posset dicere quod hęc inferiora sunt aucta quātitate vnius rubini: & propter eius paruitatē nō sentiūtur esse aucta. Ex his ergo apparet quod ratio illa & si sit acerrima nō est propter hoc demonstratiua: cū tribus modis possit solui: & forte pluribus: quos cōsidera. Attamen Philosophus in primo cæli, demōstrauit corpus cæleste nec esse generabile: nec esse alterabile: nec esse augmētabile vel diminuibile: nec aliquo motu corruptiuo mobile: ideo rationes horū vide ibidē: quoniā sunt manifeste per se.

ALGA. DVB. V.

RATIO verò prædictorū: ait Algazel. ad reprobandū priuationē mūdi est ista. Dicunt quod substātiæ mundi nō priuātur: nulla enim in hoc cognoscitur causa: & id quod est & postea priuatur oportet quod habeat quandā causam. Et non euadit ipsa causa quin sit ab antiqua voluntate: quod est falsum: quoniā postquā volēs nō expediebat priuatio nē: & postea volebat eā: mutata ergo erat eius volūtas. Et sequeretur ex hoc quod antiquū cū sua volūtate nō sit in vno & eodē modo omnibus tēporibus: & id in quo est volūtas permutatur de priuatione ad esse: & de esse ad priuationē. Rursus id quod superius dictū fuit: videlicet quod impossibile est procedere innouatū ab antiqua volūtate: ostēdit quod priuatio mūdi est impossibilis. Aliud dubiū fortius primo manifestum: quod id in quo est voluntas est volentis opinio: & illud quod agens nō fuerat & postea fuit absq; mutatione aliqua in se nō est dubiū quod sua actio reperitur postquā nō erat: vnde si mūdus priuatus fuit: quoddā opus innouatū est: quid ergo est illud opus aut est esse mūdi quod est falsum: quia cessatum est: aut illud opus est priuatio mūdi: & hoc est similiter falsum: quia priuatio nihil est: quare nō debet opus nuncupari. In modo enim graduū operis est quod reperiatur realiter: & priuatio mundi nō est aliquid reale: & ideo nō debet actio agentis dici: hoc est dubiū quod fortissimū est: & est notū quod difficultate huius dubij diuisæ sunt sectæ inter saracenos quatuor modis.

Modo vult dicere alias ratiōes ad idē &.c. ait Alga. ratio vero prędictorū ad reprobādū priuationē mūdi est ista: dicūt quod substātię mūdi nō priuātur: hoc probat, & syllogismus sic cōponit, id quod est: [&, postea priuatur: oportet quod habeat quādā causam: sed mūdi priuatio nō potest habere causam: ergo priuatio mundi nō poterit nouiter esse maior est nota per se: minor psyllogizat per syllogismū a maiori sic. Si hęc priuatio habeat causam maxime erit prima per antiquam voluntatem causans: sed declarabitur primam non posse esse. Dicit ergo primo minorem: nulla enim in hac cognoscitur causa; & hæc est minor. Deinde ponit maio-

 rem &

rem & dicit, & id quod est: & postea priuatur, id est, omne notatur priuatum: oportet quod habeat quandam causam. Deinde ponit vim pro syllogismi minoris & dicit, & non vadit ipsa causa quin sit ab antiqua volũtate: vult dicere non est nisi causa causans antiqua volũtate. Deinde destruit cõsequens syllogismi per locũ a maiori: & syllogismus sic cõponitur: omne volens nunc priuationẽ & prius non est in suã natura mutatũ: sed voluntas primi est simpliciter immutabilis: ergo non potest nũc velle priuationẽ postquã noluit illã, dicit ergo quod est falsum: quoniã postquã volens nõ expediebat priuationẽ, & postea volebat eã: mutata ergo erat eius volũtas: & hæc fuit vis maioris, & tacuit minorem & conclusionẽ: quia intelligitur potentia proxima in suo sermone. Deinde iterum probat idẽ cõsequens esse falsum, & syllogismus sic componitur: omne id in quo est voluntas ad duo opposita permutatur de priuatione: scilicet non velle ad esse, id est, ad velle. Sed per te in deo est volũtas ad duo opposita: sequitur ex hoc quod antiquum cum sua voluntate non sit in vno & codẽ modo omnibus temporibus: quod est falsum: huius syllogismi primo ponit cõclusionẽ. Deinde maiorẽ: & tacuit minorẽ: quia est quasi manifesta in suo sermone: & sermo eius est manifestus per se. Deinde adhuc tertio arguit ad idem, & syllogismus sic potest cõponi: nullum nouum procedit ab antiqua voluntate: deus est volũtas antiqua: vel habens voluntatem antiquam: ergo mundus non potest prouenire ab eo in eius corruptione: huius tangit maiorẽ & conclusionis vim: & sermo eius vt prius est manifestus per se. Deinde ponit quartũ argu. ad idẽ: & syllogismus sic componitur: omne agens quod prius non fuit in actione: & postea fuit in ea absq; mutatione sui de necessitate agit circa aliquod opus: quod per eius actionem innouatur: sed deus nõ potest circa aliquod opus innouatũ agere: ergo nõ potest agere circa corruptionem mundi: primo probat maiorẽ, & dicit: aliud dubiũ fortius primo manifestũ quod id in quo est volũtas: est volentis opinio: vult dicere circa aliquod volibile, & illud quod agens non fuerat & postea fuit: vult dicere secundũ actionẽ absq; mutatione aliqua in se: non est dubiũ quod sua actio reperitur postquã nõ erat: vnde si mundus priuatus fuit quoddã opus innouatũ est ex hoc accipitur maior: & vis illius probationis. Deinde probat minorẽ, & dicit: quod est illud opus, circa quod deus operabitur: aut est esse mundi: quod est falsum: quia cessatũ est, id est, corruptum: aut illud opus est priuatio mũdi: & hoc est similiter falsum: quia priuatio nihil est: quare non debet opus nũcupari. Deinde probat qualiter opus non debet dici priuatio: nec econtra, & syllogismus componitur in secunda figura: vnde sicut minor enim graduum operis est quod reperitur reale: vult dicere qđ omne opus ad minus est ens reale: & priuatio mundi non est aliquod reale: ideo in secunda figura non debet actio agentis dici: vult dicere illa priuatio. Deinde ostendit naturã huius dubij. d. hoc est dubium quod fortissimum est: & est notum quod difficultate huius dubij diuisæ sunt sectæ inter sarracenos quatuor modis: vel forte litera est corrupta: & debet dici sex inter saracenos: sicut est in libro meo.

Deus potest agere mũdũ ex nihilo: nõ tamẽ põt reducere ipsum in nihil

Debes scire vt Auer. narrat. 12. meta. com. 18. qđ loquentes suæ legis opinati sunt qđ deus possit bene agere mundũ ex nihilo: sed

lo:sed non posit ipsum priuare in nihil:quoniam actio agentis non est nisi in inueniendo:& aliquid operando:ideo propter hoc reputant deum non posse mūdum annihilare:& propter hoc forte Algazel, magnifica, uit quæstionē istam inter alias dictas. Et debes scire secundo quod hu iusmodi rationes non concludunt contra nos:& quia Auer.infra tracta, bit illas:ideo ibi ego soluam:& solui in disputatione prima.

secūdū mau ros & loquē tes legis

Auerrois.

AVERROIS.

NOS dicimus quod id quod retulit nomine philosophorum quod isti cogebant eorū aduersarios ex istis concedere: scilicet concedendo priuationē mundi:sicut cogebant eos innouatione mūdi du, bia enim interuenientia in innouatione & in priuatione sunt vnū & idē:& ideo nō oportet amplius explicare. Sed id quod in hoc loco expresse pertinet: scilicet quod quicūq; concedat creationē mundi:oportebit eum concedere quod actio agentis dependet de priuatione:ita quod agēs agat priuationē est quid negatum ab omnibus quatuor sectis. Etiā sequitur hoc necessario quod actus agentis depēdet de pu, ra priuatione:scilicet de productione cuiusdā rei quæ non erat ante nisi in potētia:immo agens creauit eū omnio. Actio nāq; agentis apud philosopos nō est alius nisi extrahere rem de potentia ad actum:& depēdet apud eos de quodā ente in esse duabus suis extremitatibus:quādo dat sibi esse transfert eā rem de potētia ad actū,& remouetur sua priuatio:sed in priuatione totum cōtrariū se habet:vbi nūc innouatur sua priuatio ad actū. Qui hoc negaret sequeretur eū hoc dubiū, videlicet quod agētis actio dependeat de priuatione vtraq; extremitatū: scilicet in actione & priuatione.Sed quia in priuatione obscurius est: nequiuerūt loquentes diuidere prædicta diuisione. Manifestū enim quod sequitur opinantē ipsorū opinionē quod agens efficiat priuationē:quia quando tale agens transferret rem de esse ad puram priuationē:aget sine dubio priuationem præter intētionem. Et non est quando transfert de esse actuali ad potentiale:esse enim priuationis tunc innouatur modo consequen, tiæ:& simile huic sequetur eos in productione: tamen obscu, rior est:eo quod quādo res ducta est ad esse cessat sua priuatio necessario:& si sic:ergo productio nō est aliud nisi conuerti priuationem rei ad esse.Sed quia finis huius motus est productio: possunt dicere quod eius actus dependeat de cessatione priua, tionis:immo depēdet de productiōe;quare ex hoc sequitur an,

nihilatio priuatiõis. Sed adhuc sequitur eos quod actio agẽtis de priuatione dependeat: quodlibet enim ens secundum istorum opinionem duos habet modos tantum: scilicet quãdo priuatur omnino: & quando realiter est in actu: tunc nõ est ibi attribuendũ actionem agentis: neq; quãdo est in priuatione. Remanet ergo quod oportet necessario quod sit duorũ vnum: aut quod in effectu non dependeat actio agentis: aut quod dependeat de priuatione: vnde sequeretur necessario opinantẽ hanc opinionem in agente quod ipsa priuatio possit cõuerti ad esse & esse ad priuationẽ: & actio agentis dicetur translatio cuiuscunq; istorum opponentium ad alterũ: & omnia ista falsa sunt in cunctis opponentibus: maxime in esse & priuatione: scilicet quod conuertantur adinuicem.

Vnde patet ex istis quod isti homines comprehenderunt de veritate agentis id quod comprehendit debilis visus de vmbra rei in loco ipsius rei: ita quod putant vmbram rei esse rem: & hoc non tantum accidit eis in hoc proposito: immo similiter in pluribus aliĳs.

Apponit id quod vult facere: & id quod vult tractare, & dicit dicimus nos quod id quod retulit nomine philosophorũ: quod isti: scilicet philosophi cogebant eorum aduersarios ex istis scilicet cõcedendo priuationem mundi, & hoc quo ad vltimũ argumentum: sicut cogebãt eos innouatione mundi: & hoc quo ad alia argumenta, dicimus sup. quod dubia interuenientia in innouatione: & priuatione sunt vnum & idem: & ideo non oportet amplius explicare: quoniam dictum est in prima disputatione de hoc, & litera est valde difficilis: est tamen vsus loquendi arabum. Deinde explicat id quod vult tractare, & dicit: sed id quod in hoc loco expresse pertinet: scilicet qd' quicũq; concedet creationem mundi: oportet eum concedere quod actio agentis dependet de priuatione, id est, consistit circa priuationem: ita quod agens agat priuationem: hoc quidem totũ est quid negatum a quatuor sectis. Deinde ponit modum quomodo possit id concedi aliqualiter: & ait, & etiã sequitur hoc necessario: quod actus agentis dependet de pura priuatione, id est, est circa puram priuationem hoc modo: scilicet de productione cuiusdam rei quæ non erat ante nisi potentia: immo agens creauit eum omnino de nõ esse ad esse. Actio namq; agentis apud philosophos: non est aliud: nisi extrahere rem de potentia ad actum, & dependet sup. agens de quodam ente, scilicet materia in esse duabus suis extremitatibus quando dat sibi esse transfert rem de potentia ad actum & remouetur sua priuatio. Ex his apparet quomodo agens agit circa priuationem tanquam terminum a quo: non tanquam circa terminum ad quem. (Sed in priuatione.) Ponit differentiã in corruptione, & dicit: sed in priuatione, id est, rei corruptiõe totũ cõtrariũ se habet: quoniã vult dicere: quia priuatio est terminus ad quẽ: & esse terminus a quo: vbi nunc innouatur

Actio agentis secundũ philosophos.

Quomodo agens agit cica priuationem.

sua

sua priuatio ad actum, id est vbi priuatio ponitur in esse suo: & addit. qui hoc negaret, scilicet si quis esset: qui diceret semper agens agere circa priuationem: sequitur eum hoc dubium, videlicet quod agētis actio dependeat de priuatione, id est sit circa priuationem vtraque extremitatum, scilicet in actione & priuatione quae sunt extremitaliter opposite ratione terminorum: quod est valde inconueniens. (Sed quia) ponit opinionem loquentium suae legis. & dicit: sed quia in priuatione obscurius est. vult dicere: sed quia non videtur intelligibile qualiter agens possit agere priuationem. nequiuerunt loquentes diuidere praedicta diuisione. & si litera non est corrupta. vult dicere, id est nequiuerunt inuenire membrum diuisioni quo sciatur actio dei esse in priuatione: & forte est error translatoris & debet sic dicere. nequiuerunt loquentes euadere a praedicta diuisione: & tunc sermo eius est manifestus per se. (Manifestum est.) Explanat qualiter non possunt euadere. & dicit: manifestum est enim quod sequitur opinantem ipsorum opinionem quod agens efficiat priuationem. quoniam quando tale agens transfert rem deesse ad puram priuationem, id est ad nihil: aget sine dubio priuationem praeter intentionem: vult dicere circa generationem alicuius alterius. Vbi debes scire quod pura priuatio est quando ex ea nihil fit. modo si agens: vt volunt loquentes: agit puram priuationem sine generatione alterius: sine dubio sequitur quod opus eius erit priuatio. (Et non est.) Ponit modum quomodo philosophi possunt euadere ab hoc argumento. & dicit: & non est, id est non contingit quando transfert de esse actuali ad potentiale. esse enim priuationis tunc innouatur modo consequentiae. vult dicere quod secundum philosophos non accidit hoc: quoniam philosophi nolunt priuationem esse per se intentum primum naturae: sed volunt ꝙ natura primo intendat esse cui concomitatur priuatio illius esse. vnde agens aquam per accidens: & concomitanter generat priuationem eius: vt dictum est in lib. de generatione. (Et simile.) Ostendit qualiter etiam in factione entis ex nihilo accidit simile inconueniens: |vnde ait. & simile huic sequitur eos in productione. & dicit simile: quoniam non sequitur nisi quod natura priuationis sit natura esse. Tamen |vt dicit: obscurum est: quia quando res ducta est ad esse cessat sua priuatio necessario. & sic non videtur quod natura priuationis sit natura entis. (Et si sic.) Declarat quomodo sequitur simile illi. & dicit: & si sic, id est & si esset vt dicunt quod res fieret ex puro nihilo nullo praesupposito. ergo productio non esset aliud nisi conuerti priuationem rei ad esse. (Sed quia.) Ponit eorum euasionem: & dicit, sed quia finis huius motus est productio possunt dicere ꝙ eius actus, id est actio agentis dependet de cessatiōe priuationis, id est consistit circa priuationem cessando illam: immo dependet de productione, id est circa productionem mundi: quare ex hoc sequitur anniilatio priuationis.

Quid sit pura priuatio.

Ex his possunt soluere argumentum Auer. & dicere ꝙ nō sequitur: priuatio cōuertet ad esse: qm̄ nō agit circa priuationē: sed circa cessationem priuatiōis producēdo aliquod ens. (Sed adhuc.) Adhuc reprobat eos. & dicit: sed adhuc sequitur eos ꝙ actio agentis de priuatiōe dependet, id est circa priuationem consistit. quod declarat. d. quodlibet enim ens secundū istorū opinionem duos habet modos tantū, scilicet quando

Differentia inter loquẽtes saracenos & philosophos.

do priuatur omnino, id est quando est purum nihil: & quando realiter est in actu. Debes scire quod loquentes saraceni differunt a philosophis: quoniam philosophi volunt quod res factibilis habeat tres dispositiones scilicet quando omnino nihil est nisi solum in potẽtia: & quando omnino est, scilicet in actu: & quando habet medium, scilicet inter esse in actu & omnino nihil, scilicet quando est in hora factionis loquentes: saraceni autem non ponunt nisi duas dispositiones, scilicet priuationem simpliciter & esse simpliciter: non autem ponunt medium: quia negant materiam. Isto supposito arguit Auerro. dicendo ex quo effectus duas habet dispositiones tantum: circa quam illius consistit actio agentis. & dicit primo tunc non est ibi, id est quando res omnino est attribuendum actionem agentis: quoniam tũc cessat actio: neq; quando est in priuatiõe simpliciter. deinde quasi recolligit incõueniens; contra loquentes, & dicit. Remanet ergo quod oportet necessario quod sit duorum vnum. aut quod in effectu non dependet actio agentis, id est aut quod actio agentis nihil operetur circa effectum: aut quod dependeat circa priuationem, id est operetur circa priuationem simpliciter. & primũ supponit esse falsum, & ex secundo infert intentum, & dicit. vnde sequitur necessario opinantem hanc opinionem in agente, id est hoc secundũ membrũ ꝙ ipsa priuatio possit conuerti ad esse & esse ad priuationẽ. & sequitur secundo ꝙ actio agentis dicetur translatio cuiuscunq; istorum opponentiũ, id est oppositorũ ad alterũ. & omnia ista sunt falsa. Accidit enim opponentibꝰ, id est oppositis maxime in esse & priuatiõe, id est in oppositis contradictorijs, scilicet ꝙ cõuertantur adinuicẽ: quod est valde impossibile. Debes scire ꝙ sic actio agentis cõsistit circa priuationem simpliciter cum actio non operetur nisi circa id quod aliquãdo erit sub termino factiõis: aliter actio esset ociosa. ideo sequitur quod natura priuationis fiet aliquando in naturam entis: & sic vnũ contradictoriorũ mutabitur in reliquum: quod est impossibile. Solutiones autem latinorum ad hoc dictæ sunt in lib. de intellectu secundum opi. Auer. in propositione dicente. creatio apud philosophos est impossibilis. vbi adduxi responsiones latinorũ. Attamen pro nunc dici potest ꝙ ratio huius hominis supponit vnum falsum, scilicet quod actio dei circa aliquid sit: quod falsum est apud nos. immo eius actio nõ est nisi res acta: prout intelligitur per modum fieri. & sic argumenta philosophorum nihil sunt. vide ibidem in lib. de intellectu. Deinde ponit quasi quoddam correlariũ. & dicit, vnde patet ex istis: quod isti homines: vult dicere loquentes saraceni comprehenderunt de veritate, id est natura agentis id quod comprehendet debilis visus de vmbra rei in loco ipsius rei. ita quod putant vmbram rei esse rem: & addit quod hoc non tantum accidit eis in hoc proposito: immo similiter in pluribus alijs.

Nota.

Actio dei secũdũ Auer. est circa aliquid: apud nos vero actio eius est res acta.

Debes scire quod vmbra alicuius rei est quodãmodo ipsa res pro quanto ab ipsa re deriuatur. sicut ergo vmbra est quodammodo ipsa res: ita positio loquentium de natura agẽtis est quodãmodo ipsum agens. ideo similitudo Auerro. est multum conueniens. attamen totum contrarium oportet dicere. immo theologi perceperunt veritatem: quia per testimonium prophetiæ: & philosophi vmbram veritatis: quia per sensus qui sunt testes mendaces.

ALGA.

ALGA. DVB. VI.

AIT Algazel.ſunt aliqui alij loquentium opinantes quod accidentia finiunt de ſeipſis: ſed ſubſtantiæ remanent.in eis enim non creauit deus motum: neq; quietem neq; aggregationem: neq; diſgregationẽ. ergo impoſsibile eſt quod corpus remaneat immobile: neq; quieſcens:& quod priuetur.Alij verò dicunt quod priuare non eſt actus:immo eſt ceſſatio actionis:quia non intelligunt priuationis veritatem. Tandem dicunt philoſophi quod annulatis iſtis opinionibus non remanet via aliqua ex qua probari poſſit quod priuatio mũdi ſit poſsibilis,ſcilicet cõceſſo ꝙ hic mũdus ſit innouat⁹.cõceſſo etiã ꝙ animæ humanæ innouenť:allegant ꝙ ipſorum priuatio eſt impoſsibilis. Dicũt deniq;:quod non quodcunq; per ſe exiſtens fuit non poteſt imaginari quod priuetur poſt ſuum eſſe tam ſi fuerit antiquum ꝙ̃ nouum.

Hic in primis narrat aliam ſectam loquentium ſuæ legis: & dicit. ait Alga.ſunt aliqui alij loquentium opinantes quod accidentia finiunt de ſeipſis, id eſt credentes accidentium naturam eſſe contingentem: ſed ſubſtantiæ remanent, id eſt ſubſtantiæ vero non ſunt in naturis earum omnes poſsibiles.In eis enim,id eſt ſubiectis non creauit deus motum: neq; quietem:neq; aggregationem,id eſt denſitatem: neq; diſgregationem,id eſt raritatem: & vniuerſaliter deus nullum accidens creat. ergo impoſsibile eſt ꝙ corpus remaneat immobile:neq; quieſcens: & quod priuetur.Illa littera ſi nõ eſt corrupta poteſt intelligi primo quod quia deus non poteſt:nec creat accidens propria creatiõe alia a creatiõe ſubſtantiæ:impoſsibile eſt remanere corpus ſine omni accidente.Verbi gratia,ſine motu:& ſine quiete:& quod priueť illis. vult dicere etiã ſi iſtis priuetur:quoniam accidens ſecundum ſui naturam conſequitur ſubſtantiã.ideo ſi corpus remanet:oportet vt remaneat ſubiectum alicuius accidentis.Vel poteſt intelligi ſecundo ꝙ quia deus non creat accidens: ſed tantum ſubſtantiam.ergo impoſsibile eſt:vt corpus remaneat immobile & quieſcens:& ꝙ priuetur,id eſt taliter ꝙ nihil ſit ſimpliciter:vnde virtus conſequentiæ eſt iſta.deus non creat accidens. ergo deus non poteſt priuare corpus ſimpliciter:& hæc expoſitio eſt plus conſona verbis.

Sed tunc eſt locus quæſtionis.quomodo valet illa conſequentia: & videtur mihi quod tenet in virtute huius,ſcilicet quod priuatio ſit accidens & non alicuius ſubſtantia:& hoc ſine dubio eſt verum: vt dixi de hoc in lib.de intellectu.aliqua:& in lib.phyſic.hoc accepto.cõſequentia eſt manifeſta per ſe: quoniam ſi deus poſſet priuare mundum poſſet creare priuationem.Sed priuatio eſt accidens. ergo poſſet facere accidens:ideo intellecto illo,ſcilicet quod deus non poteſt creare accidens ſtatim apparet deum non poſſe mundum priuare. Sed hic dubitatur primo:quia ſi priuatio eſt accidens: vel proprium vel commune: non proprium:quoniã tunc eſſet ſecundũ rei eſſentiam:neq; commune quoniã tũc eſſet ſeparabile ab eo: cuius eſt:& ſic poſſem dicere ꝙ cælũ eſt

Deductio cõſequẽtiæ.

Dubitatio.

est compositum ex materia & forma: & qđ inest ei priuatio aliquando. attamen ab eo est remota: & sic nunquã corrumpitur: & sic destruitur in tentio Auer. primo physi. in fine commen. 63. & primo cæli. commen. 2. potest dici qđ priuatio nõ dicitur accidens proprie loquendo: quoniam nullius quanti est. sed intelligendo accidens secundum rationem & modum: & sic potest dici accidens: immo vt declaraui in quæstione seu lib. de intellectu: priuatio nõ distinguitur re ab eo, cuius est priuatio. ideo proprie: nec potest dici accidens proprium: nec cõmune: sed habet modũ accidẽtis cõmunis pro quanto in aduẽtu formæ abijcitur a materia. Sed quia loquẽtes saraceni nõ ponunt materiam, ideo habẽt dicere qđ priuatio sit aliquod accidens sine subiecto factum a deo in hora corruptionis mundi. (Alij vero.) Narrat secundam sectam. & dicit: alij vero dicũt qđ priuare non est actus. immo est cessatio actionis: quia nõ intelligunt priuationis veritatem. i. naturam veram. Debes scire φ forte hæc est opinio nostræ legis. vult enim quod deus creauit mundum & animas & illas volendo destruat. & dicũt φ mundus & animæ & res omnes in suis naturis sunt contingẽtes: adeo qđ si relinquerentur in proprijs esse iam annihilarentur: & tũc oportet dicere secundũ hæc qđ annihilatio nõ est aliud quã cessatio actionis dei, scilicet conseruatiuæ: cessata; enim actione res in nihil tẽdit. & hæc videtur opinio legis nostræ sine dubio & vera in se. & cõtra hoc non possunt argumenta istorum procedere: vt patet. Deinde ponit summam opinionis philosophorum. & dicit: tandem philosophi dicunt: qđ annullatis istis opinionibus non remanet via aliqua ex qua probari possit: φ priuatio mundi sit possibilis. s. cõcesso qđ hic mundus sit innouatus. i. nouiter creatus. concesso etiã qđ aĩæ humanę innouentur. i. a deo immediate creentur. allegãt. i. aperte probant qđ ipsorum priuatio est impossibilis. dicunt denique quod non quodcunque per se existens fuit. vult dicere factum. nec potest imaginari quod priuetur post suum esse tam si fuit antiquum, idest æternum quam nouum. hæc igitur est opinio philosophorum.

Solutio. Priuatio nõ est accidens propriæ sed tantũ secundum modũ & ratiõe &c.

AVERROIS.

NOS dicimus quod illi qui opinantur quod accidens nõ remanet duobus temporibus: & qđ esse horum in subiectis est idem relinquitatis substãtiæ: nõ ęstimant id rectè. accidit enim ei de redargutione. Si enim substantiæ essent causæ accidentium postquã per se sustentari nequeunt: sequeretur ex hoc qđ substãtiæ essent causæ suarum ipsarum: qđ est impossibile qđ aliqua res sit causa suĩpsius. Rursus qualiter esset hoc postquã accidentia aliquot duobus temporibus nõ permanẽt: quia in illo nũc quod est principium priuationis illius, quod reperitur deesse: oportet qđ substãtia eorũ nõ sit, in illo enim nũc nõ est aliquid de parte priuati: neque de reperti parte. Tandem ponere id qđ nõ remanet duobus tpibus causam illius φ remanet duobus tpibus absurdũ apparet. id nãque qđ remanet duobus

temporibus

tẽporibus dignius eſt remanere quã illud quod nõ remanet, id est quod remanet non habet eſſe niſi in nũc, & quod remanet habet eſſe permanẽs, qualiter ergo erit id quod eſt impermanẽs duo nũc cauſa illius quod remanet: vel qualiter erit id quod remanet in ſpecie cauſa illius quod remanet in indiuiduo, quare ergo oĩa iſta poſſunt ſummi errores reputari. Et ideo notandũ eſt, ꝙ qui negat rem generabilẽ materiã: ſequitur eũ ꝙ illa res ſit ſimplex & impoſsibilis, priuari ſimplex enim nõ permutatur, neq; ad aliã ſubſtantiã conuertitur, & ideo ait Hippo. ꝙ ſi homo ex vna ſola re conſtitutus eſſet, nunquam aliquam paſsionem paſſus eſſet, immo eſſet ſemper incorruptibilis eſt immutabilis, neq; generabilis eſſet, immo eſſet ab æterno.

Nunc Auer. reprehendit Alga. & primo quantum ad id quod opinaẽ ꝙ accidẽs nõ fit a deo, ſed cauſatur a ſubſtãtia immediate, &c. d. dicim⁹ ꝙ illi q opinantur ꝙ accidẽs nõ remanet duob⁹ tẽporib⁹. ſ. tẽpore eſſe ſubiecti, & tẽpore nõ eſſe ſubiecti, quia reputãt accidẽs fieri & cõſeruari per ſubiectũ, vt dictũ eſt, adeo ꝙ dicũt ꝙ homo mortuus nõ eſt alb⁹ albedine eadẽ numero qñ erat viuẽs, ſicut latini fingunt & dicũt ꝙ eſſe eorũ in ſubiectis eſt idẽ relinqtatis ſubſtãtiæ. i. tam diu relinquunẽ quã diu ſubſtãtiæ relinquunẽ, qñ vna eſt relinquitas & duratio ſubiecti & accidẽtis. Iſti quidẽ nõ æſtimãt id recte, accidit eñ eis de redargutione, & ponit rationẽ in forma hypothetica. d. ſi eñ ſubſtãtiæ eſſent cauſæ accidẽtiũ poſtquã p ſe. ſ. accidẽtia ſuſtentari nequeunt. i. poſtquã per ſe nõ exiſtũt, ſequiẽ ex hoc ꝙ ſubſtãtiæ eſſent cauſæ ſuarũ ipſarũ, qd eſt impoſsibile. quod aliqua res ſit cauſa ſuijpſius. Sed difficile eſt deducere iſtã cõſequẽtiã, & forte videẽ qd virtus huius ſit qd ſequiẽ, qd ſubſtãtia ſuſtineret ſe, probo, qm ſubſtãtia maxime forma non ineſt materiæ niſi ꝓpter diſpoſitiones cõſeruantes illã, ſed illa eſt cauſa diſpoſitionũ: ergo ipſa eſt cauſa ſui per ꝓpoſitionẽ communem, quicquid eſt cauſa cauſæ eſt cauſa cauſati: ſi ergo ſubſtantia eſt cauſa effectiua diſpoſitionum erit cauſa effectiua eius. Sed latini fingũt quod diſpoſitiones ſunt cauſę materiales, & ideo non inconuenit quod diſpoſitiones ſint cauſæ in genere materiæ ſubſtantiæ, & econtra in genere efficientis, quia cauſæ poſſunt eſſe ſibi inuicem cauſæ in diuerſis generibus, vt dicit Auer. 2. phyſi. cõmen. 30. & ſic non valet illa communis poſitio, vbi cauſæ variantur.

Poſitio latinorũ dicentiũ oppoſitiones cauſas materiales eſſe.

Impugnatio.

Sed mihi videtur quod iſta ſolutio ſit fatua, quoniam diſpoſitiones non conſeruant formam niſi inquantum retinent impreſsionem vel materiæ vel agentis, & ſi detur licentia fingendi non materiæ, quoniã per naturam materiæ non magis eſſent apte retinere hanc formam quam aliam, quoniam natura materiæ eſt natura entis in potentia ad omnes formas, vt dictum eſt in multis locis: ergo diſpoſitiones conſeruant formam vt retinent impreſsionem agentis. & ſi ſic, ergo habent rationem agentis, & non materiæ, & ſic arguitur vt ſupra. Vbi debes ſcire quod latini ſunt in maximo errore circa iſtud, & maxime Ioan. Iand. in quæſtionibus libri phyſic. omnes enim opinati ſunt quod diſpoſitiones

Error latinorũ ac Io. Iand.

Poſitio propria.

dispositiones in materia habent vim & impressionem materiæ, & hoc est purus error. Dicendum est enim secundum Auer. ꝙ sicut virtus gignitiua in hora factionis fiens habet vim agentis, quoniam agit vt instrumentum agentis, vt dicit Auer. 12. meta. commẽ. 18. & 7. meta. commen. 31. postquam autem factum animal habet vim conseruantis, & corporis regentis ita æstimandum est ꝙ dispositiones inductæ ab agente in materia in hora productionis formæ habent vim agentis, quia sunt instrumentum eius, & in hora exitus formæ a materia reuertuntur conseruantes, quę conseruant effectiue formam, vt instrumentum agentis, ideo non habent naturam materiæ, sed magis agentis conseruantis, & si inuenitur ab aliquo quod illæ dispositiones habent vim materiæ, debet intelligi secundum sensum istum, scilicet pro quanto disponunt illam.

Ex his apparet deductio consequentiæ Auer. Si enim forma est causa effectiua accidentium quibus conseruatur: ergo est causa effectiua sui, quoniam quicquid est causa causę est causa causati in eodem genere causæ, vt dicebatur. Præterea illa accidentia conseruant formam non nisi inquantum habent esse, quia non nisi inquantum sunt & non sunt nisi forma, vt debent: ergo forma sine accidentibus potest esse, quoniam tota virtus causę secundæ saluatur in prima, si enim accidentia illa nõ cõseruant formam nisi inquantum habent esse ab ea, etiam non conseruabunt illam nisi inquantum habent virtutem ab eadem, quoniam virtus insequitur esse, & sic etiam sine accidẽtibus posset forma existere in materia, & sic idem est causa sui. Dicendum tamen est subiectum esse causam accidentium vt materia, vt. d. Auer. 4. meta. commen. 2. sed vt efficiens est omnino extraneum, propter quod ait Auer. 3. cæli. commento 28. & 4. cæli. commen. 22. & 25. ꝙ dans formam dat consequentia formam mediante forma, vide eum ibi, (Rursus qualiter.) Adducit secundam rationem quod substantia non sit causa accidentium effectiua, & videtur mihi quod syllogismus debet sic componi, nihil quod non permanet in duobus temporibus, scilicet esse & non esse, est causa eius quod permanet illis temporibus, sed substantia non permanet in tempore eius priuationis, & accidens idem numero permanet in illis, ergo substantia non est causa accidentis. d. ergo rursus, qualiter esset hoc postquam accidens aliquod duobus temporibus permanet, quia in illo nunc, id est, instanti quod est principium priuatiõis illius quod reperitur de esse, oportet quod substantia, id est, subiectum eorum non sit: quod declarat, in illo enim nunc non est aliquid de parte priuati, nec de reperti, id est, entis parte, ex hoc vult habere probationem minoris secundum vnam partẽ, videlicet quod substantia non manet, deinde resumit maiorem, tandem ponere id quod remanet duobus temporibus causam illius quod nõ remanet duobus temporibus absurdum apparet. Id namq; quod remanet duobus temporibus dignius est remanere, vult dicere tanquã causa quam illud quod non remanet: id enim quod non remanet non habet esse nisi in nunc, id est, certo tempore, & quod remanet habet esse permanens, vult dicere per multum temporis: concludit maiorem. d. qualiter ergo erit id quod est impertinens, duo nunc causa illius quod remanet. vult dicere illis duobus nunc, vel quod quasi idem est, qualiter erit id quod remanet in specie, sicut est substantia causa illius quod remanet in indiuiduo,

Subiectum est causa accidentiũ vt materia.

Substantia nõ est causa accidentiũ.

Indiuiduo.& sic apparet maior:& probatio eius, concludit intentum.d. quare ergo omnia ista possunt summi errores reputari.

Sed hic sunt duæ quæstiones, quoniam non videtur verum id quod Auer.supponit, scilicet quod accidēs semper permanet in duobus temporibus, scilicet priuationis, & esse, quoniam si corrumpitur ignis in aquam, sine dubio accidentia ignis non remanent in aqua, quoniam aqua portat secum accidentia contraria accidentibus ignis expellentia illa. Secundo non videtur verum quod illo nunc quod est principium priuationis rei existentis non sit nec pars priuati nec pars entis, quoniam tunc in illo instanti materia esset sine forma. Dicendū quod secundum Auerro.accidentia sunt duobus modis, scilicet simbola, quæ scilicet possunt manere eadem in subiecto succedenti, quoniam non fert secum contrarium, & accidentia diuersa, modo hic loquitur Auer. saltē in accidentibus simbolis, de quibus, primo de generatione commen.27.& secundo de generatione.commen. 24. dixit illa manere eadem, vt in primo de substantia orbis, ratio ergo Auerro.est saltem specialis de accidentibus simbolis, de quibus propter hanc rationem apparet quod subiectum non sit causa effectiua eorum quantum remanēt eadem numero in generato & corrupto. Ad secundam, dicendum quod in primo instanti non esse rei entis considerātur multa nunc naturæ, in illo enim instanti potest intelligi materia sine forma, licet de facto sit cū forma genita, quoniam primum esse geniti est vltimum non esse corrupti, vt dicunt sophistæ huius temporis. Ad formam argumenti dicē dum quod per nunc Auer.intelligit nunc naturæ, nec loquitur vniformiter in omnibus suis verbis, vt apparet:& sic nihil est contra propositum.(Et ideo notandum) Probat vnum quod supponit in omnibus rationibus, scilicet quod materia est necessaria in omni generatione & factione, & dicit: & ideo notandum est quod qui negat rem generabilem habere materiam sequitur eum quod illa res sit simplex, & tunc erit incorruptibilis, cuius rationem ponit.d.simplex enim nō permutatur, nec ad aliam substantiam conuertitur, deinde probat idem autoritate Hippo.di.& ideo ait Hippo. quod si homo ex vna sola re constitutus esset nūquam aliquam passionem passus esset, immo esset semper incorruptibilis & impermutabilis, nec generabilis esset: immo esset ab æterno, sicut aliqua intelligentiarum mouentium orbes.

Prima quæstio.

Secunda.

Solutio ad primam.

Ad secūdā.

Debes scire quod primo physi.commen.51.dixit Auer. si principia essent contraria tantum, tunc generatum esset simplex & non compositum: vbi apparet modo quod Auer.intendit per simplex non modo simplicitate opposita componi ex materia & forma, vt quidam fingunt. immo simplicitate opposita componi ex esse & essentia, & ex genere & differentia, aliter consequentia eius hic nihil esset, quoniā latini fingunt quod compositū ex esse & essentia potest annihilari, quia redire in sui essentiam, potest quidem priuari esse & remanere in sui essentia quæ est in potentia suæ causę, vt dicunt: ideo reputo ꝙ Auerro. hic per simplex intelligit simplex, vt excludit omnem compositionem, & tunc sine dubio sequitur quod neç sit corruptibile, nec aliquo modo distinguibile. Sed qualiter ex hoc quod res priuatur materia priuetur compositione simpliciter, dictum in expositione tertij de anima, vi-

Quid intelligit Auer. per simplex.

de ſbidem com.9.&.10. Et nolo nunc immorari. Quoniam dicta philo ſophorum vt ſæpe dixi: vol. ſunt tantum ex ſuppoſitione, & ideo vt plu rimum ſunt falſa. Et ſic conſummata eſt expoſitio ſecundæ diſputatio/ nis cum dei laude qui eſt trinus & vnus, & glorioſæ virginis Mariæ.

Tertia diſputatio Algazelis cum philoſophis in eo quod dicunt, ꝙ Deus eſt agens mundum, & quod mundus eſt eius effectus.

DVBIVM. I.

AIT Alga. Dicunt philoſophi ꝙ ipſe deus bene= dictus eſt agens in mundum, & mundus eſt eius effectus, & opus ſuum, & declaratio huius ab eiſ= dem facta ſuper hoc non eſt demonſtratiua, im= mo dialecticalis &c. vſqꝫ quo illud quod dixit ꝙ mnudus componitur ex diuerſis, qualiter ergo non poſſunt ab ipſo deo glorioſo procedere.

Et poſtquam dictum eſt de æternitate mundi a parte ante, & a parte poſt, ſupereſt modo inueſtigare an mundus ſit æternus ex vtroqꝫ ſi effe/ ctus alicuius agentis, & ſicut primo in alijs diſputationibus: ita nunc adduxit ſententiam Alga. vnde di. ait Alga. dicunt philoſophi quod ipſe deus benedictus eſt agens in mundum, & mundus eſt eius effectus & opus ſuum. Et di. quod declaratio huius ab eiſdem facta ſuper hoc non eſt demonſtratiua, immo dialecticalis, id eſt, probabilis. & addit: Vſque quo illud quod dixit quod mundus componitur ex diuerſis, qualiter er go poſſunt ab ipſo deo glorioſo procedere. Hic notat terminum ver/ borum Alga. quaſi dicat, ego accepi verba vſqꝫ ibi illud quod dixerunt Ariſt. & infra in dubio ſequenti declarabitur hoc.

AVERROIS.

DIcimus nos quod id quod dicit, videlicet ꝙ illud quod eſt in agente eſt ſine dubio ꝙ ſit volens, eligens, ſciens, id quod vult: ita ꝙ agat in illud quod vult, ſunt verba ignota & dubitabilia in agente mundi niſi demonſtratiue probaretur aut inditũ noti in ignotum poſſit transferri. Nos enim inuenimus agentia & imprimen= tia duobus modis diuiſa, quorum vnus eſt ꝙ vna tantum eſt ſua actio per ſe, vt calor agit calorem, & frigiditas frigiditatẽ, & talia agentia naturalia nuncupantur. Secundus verò mo dus eſt quando aliquod agens quandam interdum agit actio= nem, & interdum eius contrarium, & talia agentia vocantur à philoſophis violentia & eligentia, quodcunqꝫ agens fuerit hu iuſmodi agit ſine dubio cum deliberatione & meditatione.

Vnde primũ agens benedictum nequit aliquo modo de alij= quo

quo iſtorum denominari.eo modo quo generabile & corrupti bile denominatur:& ratio huius eſt.quod volens & eligens de ficit id quod vult: & ipſe deus non deficit aliquid de eo quod vult ſimiliter eligens eligit vnum duorum meliorum per ſe:& deus benedictus nulla talia ſibi debent attribui . tandem quod voluntas eſt paſsio & mutatio : & abſit qd deus de talibus de nominetur. Maxime quod de actione naturali non debet de nominari . actio namq̧ naturalis neceſſario eſt in ſua ſubſtan tia: non tamen in volentibus ſubſtantia. Rurſus opus na turale non procedit à ſcientia . demonſtratum eſt enim quod eius actio procedit à ſcientia : vnde illo modo quo deus eſt agens volens non eſt hic: quod manifeſte apparet: nulla enim voluntas nobis præſens ſimilis eſt voluntati dei: qualiter er go dici poteſt quod non intelligitur de agente niſi illud quod agit cum deliberatione & electione: neq̧ hæc diffinitio po teſt poni æqualiter in agente noto & ignoto. Vnde dum phi loſophi negant quod hæc diffinitio non poſsit de prædictis æqualiter denominari ſequitur eos: quod remota hac diffini tione de primo agente remoueatur actio de eo: & hoc ſatis per ſe notum.

Nunc Auer.reprehendit Alga. quantum ad vnum quod videtur ſup ponere in ratione quam voluit eſſe demonſtratiuam:quod eſt,deum age re voluntate.vnde ait:dicimus nos quod id quod dixit, videlicet, quod illud quod eſt in agente eſt ſine dubio quod ſit volens eligens & ſciēs id quod vult:ita quod agat in id quod vult . hæc quidem verba ſunt verba ignota & dubitabilia in agente mundi niſi demonſtratiue probaretur aut inditum.i.natura noti poſsit transferri in ignotum.(Nos enim)declarat qualiter illa verba ſunt dubitabilia:&.d.nos enim inuenimus agentia & imprimentia.i.cauſantia duobus modis diuiſa:quorum vnus eſt:qđ vna tantum eſt ſua actio per ſe.vt calor agit calorem : & frigiditas frigidita tem.& talia agentia naturalia nuncupantur.& dixit Auerro.per ſe:quo niam per accidens calor poteſt infrigidare.vt dictū eſt in metauris . vn de dicitur.8.commen.8.&.9.metaphyſi. commen.3.&. 10. quod agens naturaliter determinatur ad vnum : quod debet intelligi primo per ſe:& hæc eſt mens eius.3.cæli.commen.72. &.j.cæli. commen.8 . vbi dicitur quod ab vna natura vnum tantum prouenit.(Secundus vero modus.) Ponit ſecundum modum.d. Secundus vero modus eſt quando aliquod agens interdum quandam agit actionem : & interdum eius contrarium & talia agentia vocantur a philoſophis volentia & eligentia quodcunq̧ agens fuerit huiuſmodi agit ſine dubio cum deliberatione & medita tione. Debes ſcire quod iſta diſtinctio pro parte poteſt accipi a philoſopho in . 9. metaphyſicæ. text. commento . 3. &.10.& vide ex poſitores latinos : quia multa dicunt de hoc.(Vnde primum)declarat quomodo deus ſit agens: dicens : vnde primum agens benedictum

nequit aliquo modo de aliquo istorum denominari:eo modo qđ generabile & corruptibile denominatur:quoniam aliquo modo non inconuenit:vt dicit post.& primo ostendit qđ deus non sit agēs volēs & eligēs. Et arguit primo in prima figura sic.volens & eligens deficit id qđ vult. i.diminuit factum.& ipse deus non deficit aliquid de eo qđ vult. Et sic in secunda figura sequitur conclusio iam dicta.

Duplex eligibile.

Pro intellectu huius rationis debes scire quod illud quod eligitur a volente appetitur a volente:& etiā id quod dimittitur:& ambo sunt possibilia:quoniam si vnum tantum esset possibile electio esset vna. Eligibile autem est duobus modis quoddam secūdum melius,& quoddam secundum peius.Exemplum primi.vt si eligerem furtum.Exemplū secundi.vt si eligerem studium melius furto.Ex his sequitur veritas maioris:quoniam omne eligens diminuit ab electo:quoniam si eligit ad peius manifestum est ipsum esse diminutum : si eligit ad melius,ergo diminuit,saltem ab alio:& sic semper diminuit,saltem aliquo modo. Sed de⁹ nullo modo diminuit:quoniam esset inuidus:vt ait philosoph⁹ in libro de bona fortuna:ideo sequit̄ in secunda figura conclusio iam dicta. Et debes scire qđ secundum nos deus respectiue potest diminui. simpliciter autem nō.vnde dicimus qđ deus multa potest quæ non facit:nec hoc apud nos est inconueniens.(Similiter eligens.) Ponit secundam rationē &c.d.sir̄ eligens eligit vnū duorū meliorum p se.& deus benedictus:nulla talia debent attribui sibi:quia tunc vt dixi inuidus esset. Et debes scire quod hæc secunda ratio differt a prima in hoc quod prima vult qđ eligens eligit aliquādo secundū peius.secunda autem assumit simpliciter:quod omne eligens eligendo diminuit aliquid:& vt dixi.sicut prima nulla est apud nos,ita nec secunda.eodem enim modo soluitur:vt patet. (Tandem qđ voluntas.) Arguit tertio modo eadem forma &c.d. tandem qđ voluntas & passio est mutatio.s. in volente:& absit qđ deus de talibus denominetur.Et omnibus his in secunda figura sequitur conclusio iam dicta. Sed an istæ rationes sint simpliciter necessariæ an probabiles non opus est facere modo moram:quoniam dixi satis in quæstionibus.an deus sit infiniti vigoris:& de intellectu:vbi dixi qđ magna pars rationum philosophorum sunt ex suppositione:& ideo nihil concludūt: & quilibet modici cerebri soluere potest dicta illorū.(Maxime de actione.) Declarat qđ deus non est agens sicut calor simpliciter:& dixit, maxime de actione naturali nō debet denominari:vult dicere ꝙ nec deus debet dici agens naturale actione naturali sicut calor : & primo arguit sic. actio nāq; agentis naturalis necessario est sua substantia:non tamen in volentis substantia.& forte intendit per hoc minorem,s.sed actio dei nō est in substantia volentis.i.ipsius.& forte intendit per totum illud expositionem maioris sic.s.ꝙ agens naturaliter habet actionem qua in sui substantia perficitur:non quod velit illam perfectionem:sed sine cognitione. Primo modo ponitur syllogismi maior & minor : & deficit conclusio. Secundo modo ponitur tantum maior & debet subintelligi conclusio& minor. Sed pro intellectu huius rationis debes scire quod agens naturale in agendo confortatur & crescit. vnde sicut dicitur in libro de anima.agens crescit in infinitum posito combustibili.ideo omne agens naturale propter eius actionem in substantia propria : valde perficitur.

Non est inconueniens deum posse plura facere quæ non facit.

Agēs naturale agendo crescit &cōfortatur.

ficitur.modo apparet minor:quoniam deus propter actionem eius non sic perficitur:immo ipse est perfectus in fine : vt dictum est in metaphysica. Ex his accipitur intellectus huius rationis philosophi si bene consideres. (Rursus opus) ponit secundam rationem in eadem figura. &. d. rursus opus naturale non procedit a scientia:sed demõstratum est quod eius, scilicet dei actio procedit a scientia:vt declarabitur in aliis disputationibus. ideo in secunda figura concluditur conclusio iam dicta. (Vnde illo modo quo deus.) Remouet dubium. posset quis dicere, si deus non est naturale : nec eligens & deliberans : quomodo est agens? Soluit.d.vnde illo modo quo deus est agens : volens non est hic. vult dicere aliquod:quod manifeste apparet. nulla enim voluntas nobis praesens similis est voluntate dei. Deinde concludit peccatum Alga.d. qualiter ergo dici potest quod non intelligitur de agente nisi illud quod agit cum deliberatione & electione. (Neq; haec diffinitionitio) soluit quoddam aliud dubium: quoniam posset quis dicere. si haec diffinitio agentis liberi & eligentis non conuenit deo:an sit aliqua communis voluntati nostrae & deo vniuoce conueniens vtriq;. soluit.d.nec hic, id est in proposito diffinitio potest poni aequaliter, id est vniuoca in agẽte noto, vult dicere homine. & ignoto, vult dicere deo. (Vnde dum philosophus.) Concludit id quod philosophi possunt scire.d.vnde philosophi dum negant q; haec diffinitio non posit de praedictis, scilicet agente noto & ignoto aequaliter, id est vniuoce denominari:sequitur eos, q; remota hac diffinitione de primo agente remouebit actio. vult dicere agẽtis eligentis. & hoc satis per se notum.

Differentia inter opus naturale & actionẽ dei.

Ex his voluit quod philosophi non possunt scire nisi negatiue quo modo deus vult:quoniam sciunt quod non agit sicut eligẽs & deliberans:eo quia ei non conuenit diffinitio deliberantis & eligẽtis.

Negatiue tantum scitur apud philosophos quo modo deus vult.

Debes scire quod vt accipitur primo caeli.commen.19.quod ea quae sunt eadem diffinitione sunt eadem forma: & ea quae sunt eadem forma sunt eadem operatione. & idem di.3.physi.com.52.vide ergo a pari quae non sunt vnum in operatione:nec sunt vnum forma : & per consequens nec diffinitione. Ex his sequitur veritas Auerro. scilicet, quod ex quo deo non conuenit diffinitio agentis deliberantis & eligentis:ei non conuenit operatio illius:& sic potest intelligi tantum negatiue. Et istud voluit hic dicere Auerro. vt apparet ex verbis eius. Et quod dixit hic non contradixit nobis nisi in parte, scilicet quantum ad hoc quod probat deum non agere ex deliberatione, Et rationes eius nihil sunt: & sunt solute superius.

Quę sunt eadẽ diffinitione sunt eadẽ forma, & quae eadem forma sunt eadẽ operatione.

ALGA. DVB. II.

AIT Alga. Modo verò declarabim⁹ quęlibet istorum trium modorum. Ad primum verò dicim⁹ quod per agens intelligitur illud quod ab eo procedit actus cum voluntate illius actus modo electionis:& quod sciat illud quod vult:sed mundus apud eos procedit à deo processu causato à causa. & ideo sequitur eos necessario quod mundus procedat à deo:vt

vmbra procedit à corpore:& lux à sole &c.vsq; quando dixit. Et omnia ista procederent ab eo:quod est falsum.

Hic primo ponit differentiam inter philosophos & opinionem eius. & dicit.ait Alga.nos verò declarabimus quemlibet istorum trium modorum:& forte intendit modorum agentis dictorum ab Auerro.scilicet naturalis eligentis:& neutrius:& forte intendit modorum arguendi quos non dixit, sed voluit illos subintelligi. & dicit: Ad primum vero dicimus. vult dicere argumentum vel modum agentis secundum expositiones positas.quod per agens intelligebatur illud quod ab eo procedit actus cum voluntate illius actus.modo electionis: & quod sciat illud quod vult: & intendit quod deus est agens eligens per voluntatem & intellectum. attamen non soluit hic argumenta Auerro. (Sed mundus apud eos.)Ponit opinionem philosophorum,& dicit. sed mundus apud eos procedit a deo: vt vmbra procedit a corpore: & lux a sole. Et cætera vsque quando dixerat: & omnia ista procederent ab eo: quod est falsum. Et dixit mihi translator quod Auerro. quando scribebat verba Alga. accipiebat a libro eius vsque ad certum terminum. & hoc per ly vsque notat, scilicet terminum verborum quæ accipiebat: & hoc di. in sequentibus frequenter. Sed quomodocunq; difficile est mihi multa verba huius libri interpretari:quoniam nullos habeo expositores & paucos libros emendatos nisi meum qui est emẽdatissimus: sed multa oportet sine dubio declarari: partim propter defectum translatoris: partim propter obscurum modum loquendi arabum.

Difficultas in exponendo hunc librum.

AVERROIS.

DICIMVS nos quod sententia horum in duobus continetur: quorum vnum est quod non debet attribui agentibus causis id quod non agit cum deliberatione & electione:& ideo actus naturaliter agentis non debet attribui agenti causæ. Secundus modus est ex quo opinatur quod mundus procedit à deo:modo processus particularis vmbræ à corpore:vel lucis à sole.Et hic modus non dicitur actus:quia actus differt & separatur ab agente.hæc est sententia huius hominis.

Et nos dicimus quod hoc est falsum.Philosophi nanq; opinati sunt quatuor esse causas, scilicet materia, & forma efficiens,& finis.Efficiens est illud quod detrahit alterum de potentia ad actum & de priuatione ab esse: & hæc actio forte fit cũ deliberatiõe,id est aliquãdo:& forsitan naturaliter.Philosophi verò nõ dicunt quod corpus sit agens vmbram:quia ab eo causatur nisi largo modo.agens enim separari debet naturaliter ab effectu: & corpus cum vmbra non sic se habet. Et isti opinati sunt q; deus benedictus differt à mũdo:& est eũ agens:

ergo

ergo nulla est similitudo inter dei actionem: & actionem agentium nobis præsentium tam naturalium quam voluntariorum: immo ipse deus est agens & efficiens dictas causas: protrahensq́; totum de priuatione ad actum: & conseruans eum in nobiliori gradu: & modo quo attribui potest nullis agentibus nobis præsentibus. Patet ergo ex istis quod dictũ argumentum Algazelis non erga philosophos dirigitur: ipsi enim mediati sunt: quod actio dei procedit de scientia: absq; necessitate inducente eum ad agendum: neq; de se: neq; de aliqua re extrinseca: immo tantum ex sua bonitate. Et ideo necessario vult & eligit in preciosiori omnibus gradibus volentiũ eligentium: non namq; commisit ei defectum cõmittentium volentibus nobis præsentibus in hoc mundo.

Hic exponit primo mentem Algazel. & dicit: dicimus nos quod sententia horum scilicet verborum in duobus continetur. Quorum vnũ est quod non debet attribui agentibus causis, id est, causis agentibus mundum id quod non agit cum deliberatione & electione: immo quasi dicat: deo qui agit mundum debet attribui conditio agentis deliberantis & eligentis, & ideo actus naturaliter agentis non debet attribui agenti causæ, id est, primæ causæ primum ergo quod Algazel. intendebat est quod deus sit agens eligens & deliberans & rationaliter: & hæc fuit opinio eius. Secundus modus est: ex quo opponitur quod mundus procedit a deo modo processus particularis vmbræ a corpore: vel lucis a sole, & hic modus non dicitur actus: vult dicere quod effectus isto modo causatus non dicitur actus: quia actus, id est, effectus proprie differt & separatur ab agente: & hæc est sententia huius hominis. Est ergo sciẽdum quod mundus procedit a deo qualiter vmbra procedit a corpore: & quod ista non sit vera causatio. (Et nos dicimus). Reprehendit Algazel. & primo declarat quid sit agens proprie, & dicit, & nos dicimus quod hoc est falsum. Philosophi namq; opinati sunt quatuor esse causas: scilicet materia forma & efficiens & finis. Efficiens est illud quod detrahit alterum, id est, formam de potentia ad actum: & de priuatione ad esse: & hæc actio fit forte cum deliberatione, id est, aliquando: vt in generatione hominis: & forsitan naturaliter, id est, in generatione ignis. (Philosophi vero). Modo concludit errorem illius. d. philosophi vero non dicunt: quod corpus sit agens vmbram: quia ab eo causatur nisi largo modo. (Agens enim). Probat illud: scilicet quod corpus non sit proprie agens vmbra. d. agens enim separari debet naturaliter ab effectu: & corpus cum vmbra non sic se habet: ergo in secunda figura corpus non est proprie agens vmbram: confirmat hoc auctoritate: & isti opinati sunt quod deus benedictus differt a mundo: & est eum agens. (Ergo nulla) concludit intentum. d. ergo nulla est similitudo inter dei actionem: & actionem agentium nobis præsentium tam naturalium quam volũtariorum. (Immo ipse). Et explanat quasi quomodo deus est agens. d. immo

ipse deus est agens & efficiens dictas causas: vult dicere quæ sunt nobis præsentes: & continetur in mundo protrahens totum de priuatione ad actum: & conseruans eum in nobiliori gradu, & modo qui attribui potest nullis agentibus nobis præsentibus, id est, qui modus nullis agentibus nobis manifestis attribui potest: quoniam deus tali modo mundum producit: quod ei non potest inueniri modus conueniens in agentibus hic quo sciremus illum: vt vides. (Patet ergo ex istis). Exponit plus quo modo deus est agens mundum concludens propositum & di. patet ergo ex istis quod dictum argumentum Algaz. non erga philosophos dirigitur: ipsi enim meditati sunt quod actio dei procedit de scientia absque necessitate inducente eum ad agendum nec de se: nec de re aliqua extrinseca.

Differentia agens cōtingens & agēs necessariū.

Sed quia istud est valde difficile: ideo in expositione huius debes scire in quo differt agens liberum ab agente naturali: quoniam differentia inter agens contingens: & agens necessarium est per se nota: eo quia necessario agens agit taliter quod effectus eius euanuit: ita quod nō potest impediri vel ab aliquo intra se: sicut homo: vel ab aliquo extra se: homo enim per intentionem quam habet eūdi ad cœnam: ita vadit quod si sibi occurrit aliqua ratio non eundi. Verbi gratia, quia non digessit retineretur: & sic a ratione intrinseca impeditur: ignis quidem quoniam licet agat secundum sui naturam quantum potest: attamen ab aliquo agente fortiori vel volenti potest eius actio impediri: & quia deus benedictus nec ab aliquo intra se: nec ab aliquo extra se in agendo impediri potest: ideo philosophi opinati sunt ipsum esse agens necessario & nullo modo contingenter. Et sic apparet qualiter isti duo modi agendi: scilicet contingenter & necessario sunt simpliciter impossibiles vni: & inter se incompossibiles. Et quia hęc sunt manifesta: ideo oportet declarare quomodo differt agens libere ab agente naturali: & quomodo cum libera actione stant necessario & contingenter agere: & quomodo cum naturali etiam stant huiusmodi duo modi. Dicendum igitur vt Auicen. dicit in. 6. suæ meta. vltimo capitulo vltra dimidium. Illius liberalitas apud omnes linguas est donatio extra se tribuens alij donum non propter retributionem: vbi Auicen. pauloante dixit quod vnamet res est bonum & liberalitas respectu diuersorum. Verbi gratia, si donabo tibi librum liber potest dici liberalitas: & bonum inquātum quidem perficit recipiens ipsum: vt sic bonum dicitur ex diffinitiōe boni: primo ethico. inquantum vero respicit agens a quo prouenit taliter quod non expectat huiusmodi doni retributionem: vt sic liberalitas appellatur: sed Auicen. hic loquitur de effectu liberalitatis: vnde liberalitas proprie est actus donādi aliquid boni alicui sine retributiōe. Ex hoc sequitur quod libere agere est actus volentis eligibiliter & delectabiliter agentis secundum permanentiam eius in operato: in hoc enim consistit actus & forma liberalitatis vt Auicē. innuit. Et cum omnia ista sint apparet quod cum libere agere stat necessario agere: quoniam si agens liberum sit bonum per essentiam: & perfectum per essentiam: sicut est primus motor: tunc necessario aget: quoniam de ratione boni est communicare: vt dicitur primo ethico. & de ratione perfecti est in alium perfectionē causare vt dicitur. 4. meteororum. Quia igitur primus motor per essentiam

Quid sit liberalitas.

Quid sit libere agere.

Quod libere agit necessario agit.

Perfectū in agendo, in alium perfectionem causat.

tiam

tiam est bonus & perfectus:ideo necessario agit bonitatem suam in alijs: & perfectionem eius:vnde sicut ignis quia secundum essentiam & primo est calidus:secundo meta.ideo necessario applicatus conbustibili calefacit:quoniam est ignis & calidus per essentiam:ita deus cum sit per essentiam bonus & perfectus cum necessario & essentialiter consequitur agere & entia perficere:& hoc innuit Auerrois secūdo physi.cōmē. 88. vbi dicit quod hæc est dispositio entis necessarij simpliciter: scilicet vt non sit propter suam actionem:sed actio sequitur ipsum: eo quia est bonum cui essentiale est alteri communicare bonitatem eius: & cum hoc sit:ita apparet quod deus libere agit & necessario:libere quidē pro quāto voluntate & intellectu delectabiliter & eligibiliter non expectans a rebus perfectis & beneficiatis ab eo retributionem: necessario quidem propterea:quia est secundum essentiam bonum:cui essentialiter cōcomitatur bonitatem eius cōmunicare:& ideo agit quantū potest:sicut ignis quantum potest calefacit:quia illa calefactio sequitur essentiam ignis.

Quare deus agit quantū potest.

Quod vero agat quantum potest:& secundum sui totam essentiam: potest declarari:quoniā si non ageret quantum potest sua essentia:& secundum totam eius essentiam:ergo secundum partem ageret: & secundum partem non:& si secundum partem ageret, et secundum partem nō: tunc secundum partem esset bonus & perfectus:& secundum partē non esset bonus nec perfectus:quoniā vt dixi bonum & perfectum est quod potest in alio communicare suam bonitatem & suam operationem:ergo si secundum partem suæ essentiæ agit:& secundum partem non:sine dubio secundum partem erit bonus & perfectus: & secundum partem nec bonus nec perfectus:& sic sine dubio deus agit secundum totum ambitum suæ essentiæ:& quantum potest.Si vero si agens non est bonum per essentiam nec perfectum per essentiam: sed ratione & discursu: sicut est homo qui in agendo libere tantum non expectat retributionem propter discursum per quem scit libere agere esse melius:quam agere per retributionem:tunc tale agens erit libere agens pro quanto delectabiliter & eligibiliter agit non expectans retributionem a re perfecta per ipsum:est tamen contingens:quia per rationem interiorem potest impediri:vel exteriorem. Ex his apparet quid sit libere agere & quanto cum eo stat necessario & contingenter agere.

Quid sit bonū & perfectum.

Agens naturale quid sit

Restat modo declarare quid sit modo naturaliter agens: & quomodo cum eo stat necessitas & contingentia: & videtur mihi quod agens naturale apud philosophos sit illud qđ agit propter finem acquirendū quo in esse meliori ponatur:vt apparet in omnibus: & hoc dicit ibidem Auicē.propter quod agens naturale in agēdo expectat ab acto retributionē & perfectionē:ideo agere libere & naturaliter sunt modi impossibiles:& istud agens quādoq; ita agit qđ ab aliquo perfectiori potest impediri. Verbi gratia, sicut ignis & aqua:& sic cōtingenter agit:quandoq; vero non potest impediri:sicut ignis respectu calefactionis:& aqua respectu frigefactionis: vnde ignis si compareretur ad motum eius se habet contingenter, naturaliter tamen:respectu vero proprij eius se habet naturaliter necessario: & sic apparent tria. Primo qualiter deus non est agens naturaliter:quoniā non agit propter finem: vt bene

Agens naturale; impossibile est libere agere.

Cōtingēter agere & necessario agere possūt in

esse agenti naturali. deus de necessitate agit non necessitate naturae: sed scientiae suae.

dicebat Auer. in solutiõe tertij dubij: & secũdo physicorũ cõmẽ. 88. dicto. Secundo apparet qualiter agens naturale est impossibile agere libere. Apparet tertio qualiter necessario agere & contingẽter agere possunt esse composibiles agenti naturali. Ex his apparet solutio ad formam argumenti: quoniam deus de necessitate agit: sed de necessitate suae scientiae: non de necessitate naturae: sicut ignis, & reliqua: ideo nego consequẽtiam vt scis ex dictis. Ad secundum apparet quomodo valeat consequentia illa Auerrois: quoniam sine dubio deus agit quantũ potest: quia per essentiam: ergo si essentia eius esset infinita ageret motum in non tempore: vt saepe dictum est in quaestione de infinitate primi: quia igitur sua bonitas & sua perfectio est eius essentia: ideo sicut essentia eius est finita in qualitate actiua: ita bonitas eius: ideo istud quod dicit hic Auerrois non contradicit dictis ab eo in naturalibus. Et cum omnia hic sint ita: apparet manifeste qualiter deus nec est agens naturale: nec agens eligens & deliberans: vt Auerrois dicit: immo est aliquod agens cui non potest inueniri simile in agentibus hic praesentibus: sed si potest aliquo modo describi deus est agens bonum & perfectum in fine per intellectũ & voluntatem libere: & necessario agens non naturaliter nec contingenter: & tunc eius intellectus potest aliqualiter haberi: in rebus enim non possumus inuenire tale habens tot conditiones: sed bene possumus ex diuersis accipere perfectiones diuersas: & eas colligare & ascribere deo: sicut ego feci: & propter hoc apparet peccatum Ioan. in quaestionibus libri physi. & peccatum meum longo tempore. Tenuit enim ille: & ego secũ quod deus sit agens mere naturale naturaliter & secundum naturam: & iam modo apparet error: quoniam quomodo deus potest esse agens naturaliter si non est natura: immo est supra naturam: & quomodo potest esse agens naturale si non agit propter finem: sed ipse suae actionis sit finis.

Descriptio dei.

Error Ioan.

Verum propter famositatem illius opinionis debes scire quod natura debet sumi: vt se extendit ad omne ens: & sic potest dici voluntas natura pro quanto est ens extra animam: immo potest dici natura negationis: & sic extense necessitas in esse rei potest dici necessitas naturalis, & sic potest dici deus agens naturale. Sed istud non valet ad propositũ. Alio modo capitur natura: vt est prima differentia agentis distincta contra libertatem: vt videtur Aristotelis innuere secũdo physicorum circa principium: vbi distinguit causam agentem in naturam & propositum, & idem videtur innuere. 9. metaphysi. textu commento tertio. & ideo vide verba eius: & isto modo capiendo naturam: deus nec est agens naturae: nec agens deliberans & eligens: sed agens liberum ex sua scientia: vt declaraui, & quomodocunq; Ioan. ignorauit illud: sicut & ego etiam.

Impugnatio.

Et debes scire quod philosophi multum errant in his: ideo quando accipit Auerrois: quod deus agit necessario est dictum tantum: & quando probat: quoniam ratio agendi est essentia: dicendum quod est essentia contracta per voluntatem, id est, essentia volens: & per consequens non sequitur: ergo necessario agit: quoniam essentia volens ad extra comparatur contingenter & libere secundum nos: & sic primum argu. nihil est. Ad secundum essentiale est perfecto communicare &c. Dicendum quod essentiale est perfecto naturali: sed libero & voluntà

Error philosophorũ.

voluntà

voluntario est contingens communicare: licet esse communicatum sit naturale & essentiale. sicut homo ridet contingenter: & tamen necessario homo est risibilis. Ad tertium dicimus nos quod deus agit secundum totam eius essentiam: non tamē secundum totam suam potentiam: quoniam & si potentia & essentia sint idem: tamē differunt modo: & sic secundum totam suam potentiam non agit: & si agat secundum totam suam essentiam. & sic secundum totam suam essentiam est perfectus simpliciter: & hæc est vere nostra religio: & non est mirum de philosophis: quoniam sequuntur sensus mendaces: vt sæpe dixi.

De⁹ agit secūdum totā suā essentiā nō tñ secundū totā suā potentiam.

ALGA. DVB. III.

SIT Algazel respondes pro philosophis: & si forte aliquis diceret quod nullum ens non necessarium per se: sed per alium nuncupari potest efficiens. nāq; eius causa agens: neq; quod illa causa fuit naturaliter aut voluntarie &c. vsque quando dixit. vt diceremus egit & non egit.

Ponit hic sol. Alga. pro philosophis. ait Alga. respondens pro philosophis. & si forte aliquis diceret ꝙ nullū ens nō necessariū per se, id est a se: sed per aliū nuncupari potest efficiens. vult dicere primū: quoniam nullum causatum ab alio potest dici primū efficiens: quia primū excludit aliud prius. nāq; eius, id est mundi causa agens: neq; ꝙ illa causa fuit naturaliter aut volūtarie. vult dicere ꝙ quātumcūq; nullum ens ab alio possit dici agens primum: nec agens mundi: sed solum ens per se: nec tamen debet esse illa causa prima naturaliter aut voluntarie: vsq; quando dixit. eo modo quo dicimus egit & nō egit ly vsq; quando dixit. est terminus verborum vt dixi alias in superiori dubio.

AVERROIS.

DICIMVS nos quod super prædicta verba duobus modis respōdit Algazel: quorū vnus est. quodcunq; necessarium fuerit non per aliud est effectus necessarij per se: & hæc responsio est in antea: non enim oportet ꝙ illud quod est necessarium per se sit agens. non enim potest secundum veritatē denominari denominatione agentis, scilicet quod attrahat de potētia ad actū. Secunda verò responsio hominis est quod modus agentis est tanꝗ genus sub quo continentur species, scilicet agēs per intellectionem, & agens per naturam: & hæc verba sine dubio sunt vera. Verumtamen prædicta verba indicant quod philosophi non opinantur ꝙ deus habeat voluntatem. Amplius quod sua præmissa propositio non est nota, scilicet quod quodlibet ens aut necessarium per se: aut per aliud.

Hic Auerro. reprehendit Alga. in duobus: & primo dicit, dicimus nos quod super prædicta verba duob⁹ modis exponit Alga. vult dicere duas

duas responsiones innuit. quorum vnus est.quodcunque necessarium fuerit non per aliud:sed scilicet per se & a se est efficiens necessarij per se, id est primum & efficiens mundi.(Et hæc responsio.)Reprehendit hic: & dicit.& hæc responsio est ante ea,id est falsa sicut illa iam dicta.& syllogismus sicut componitur. ens simpliciter & per se necessarium non potest esse agens. deus est simpliciter & a se necessarius. ergo non potest dici agens.maior componitur sic: omne agens est extrahens de potentia ad actum simpliciter ens: sicut est. deus non est extrahens de priuatione ad actum.ergo non potest dici agens quæ fuit maior huius. primo ponit maiorem.d. non enim potest secundum virtutem denominari denominatione agentis,scilicet quod attrahat de potentia ad actum. & hæc fuit minor prosyllogismi. reliquas propositiones voluit subintelligi.(Secunda vero responsio.)Exponit Alga. quantum ad secūdam sol.& arguit contra illam.& dicit, secunda vero responsio hominis est modus agentis est tanquam genus:sub quo continentur multæ species, scilicet agens per intellectum: & agens per naturam. deinde dicit quid veritatis & quid falsitatis contineant. d. & hæc verba sine dubio sunt vera,scilicet quantum ad istam distinctionem.Deinde ostendit quid falsitatis.d. verum tantum prædicta verba indicant quod deus non habet voluntatem quod sup.falsum est.(Amplius.)Ponit secundum errorem, &.d.amp.quod sua præmissa propositio non est nota,scilicet ꝙ quodlibet ens:aut est necessarium per se aut per aliud: quoniam sup. quidam existimant nullum esse ens necessario ab alio:quia ly ab alio notat contingentiam in tali effectu.

Cōtingēs in sui natura pōt ab aliq̄ ppetuari secūdū Auer. & Alex.

Pro intellectu huius debes scire vt Auerro. narrat. 8. physic.commento.79.quod Auic.opinatus est quod aliquod in sui natura sit contingens actio ab alio necessarium. & hoc videtur dicere Alexan.& Auerro.ibidem dicit:vnde hic vir opinatus est quod omne ens ab alio sit in sui natura contingens:& possibile esse & non esse: & non habuit pro inconuenienti contingens in sui natura ab alio perpetuari: vt Auerro.dicit in primo de substantia orbis prope finem. Et pro hac opinione arguunt quidam latinorū sic.ens ab alio non ens a se.ergo ens ab alio est non ens a se.& sic natura contingens.& sic omne ens ab alio sit sui natura est contingens.antecedens est manifestū. cōsequentia probatur a negatiua de prædicato finito ad affirmatiuam de prædicato infinito.

Impu.

Sed ista opinio reprobabitur ab Auer.ibidem. quoniā tunc natura cōtingens efficitur necessaria.& alia multa cōtra quæ arguit Arist. in fine primi cæli.ideo oportet dicere ꝙ licet illa distinctio nō sit nota: vt apparet per iam dicta.attamen opinandum est ꝙ nō omne ens ab alio

Necessariū potest habere causam.

in sui natura est contingens:quoniā necessariū secundū philosophū potest habere causam:vt declaraui in disputatione dicta:& in.q.de intellectu.

Solutio.

Ad argumentū dico ꝙ istud argu.nihil est.nego enim antecedēs, scilicet ꝙ ens ab alio non sit ens a se:vt ly se dicit necessitatem. immo ens ab alio potest esse a se,id est natura necessaria: si ens a se, id est non causatum concedo:sed nihil est pro eis.Sed dices ens ab alio habet esse ab alio.ergo de se non habet esse:concedo.Et cum infers.ergo de se habet nō esse.nego argumentū:quia non arguitur per regulas secūdi perihermenias.

Replica.

Sed debes argui. ergo de se non habens esse: & illud tantum

concedo:

concedo:quoniam nihil est contra me. Alia argumenta soluta sunt locis proprijs: & ibidem declarata est opinio Auer.

ALGA. DVB. IIII.

IT Algazel respondēs pro philosophis. dicim9 quod hæc nominatio est erronea. nos em̄ nō dicimus quod quælibet causa qualitercūq; sit nuncupetur agens: neq; quodlibet causatū debeat effectus nuncupari. Si enim ita esset nō ergo dici poterit quod brutum habeat actionem. immo actio tantum animalibus debet attribui quod concessum est ab omnibus.

Inducit quandam euasionem Alga. pro philosophis. respondens pro philosophis. & di. Alga. dicimus quod hæc nominatio est erronea. nos enim non dicimus quod quælibet causa qualitercunq; sit nuncupetur agens: nec quodlibet causatum debet effectus nūcupari. cuius rationem ait. d. si enim ita esset vult dicere ꝙ agens solum dicatur vno modo, videlicet de volente. non ergo dici posset ꝙ brutum habeat actionē: quia non habet volūtatem. immo actio tantum in animalibus debet attribui: quod concessum est ab omnibus.

AVERROIS.

DICIMVS nos: ꝙ id quod dixit, videlicet quod nō debet quælibet causa agens nuncupari: verū est: sed id quod super hoc arguit, scilicet quod brutum nō dicit agens: hoc est falsum. A brutis nāq; nō debet remoueri actio nisi intellectu, scilicet voluntaria: nō tamē quælibet actio absolute. Nos enim inuenimus aliqua entia bruta quæ attrahunt eis similia, scilicet de potentia ad actū: vt ignis qui cōuertit esse humidū & siccum ad alium ignem sibi similem: & hæc sine dubio fit attrahendo rem quæ fieri habet de potentia ad actū: & ideo quæcūq; potentia vel aptitudo recipiendi actionē ignis fuerit: ignis non agit in eam: nisi similē.

Rursus nullus est ausus negare quod in animalium corporibus sunt naturales virtutes conuertentes cibaria ad substantiam similē nutrito: & ex hoc regimine vocatur animal viuū. & cessata ista virtute de eo dicitur mortuū: vt notū est sensitiue. Præterea, quādo dixit quod si brutum dici poterit agens esset largo modo. sicut forte quærens dicitur volens. Nos verò ad hoc respondere possumus ꝙ quando agens dicitur agēs: & intelligitur ex hoc ꝙ agat actionem volentis: tūc dicitur largo modo: sicut quādo dicitur ꝙ homo quærit quod ipse vult: quando ex hoc intelligitur ꝙ ipse attrahat de potentia ad actū: tunc est agens secundum veritatem & perfecte.

Hic

Hic verificat dicta Alga. & primo primum. d. dicimus nos quod id q̄ dixit, videlicet, quod non debet quelibet causa agens nuncupari: verum est: dum verificat aliud: quoniam Alga. duxit ad hoc inconueniens, scilicet, quod sequitur brutum non esse agens. ideo Auerro. verificat qualiter falsum est hoc consequens. & dicit: sed id quod super hoc arguit scilicet quod brutum non diceretur agens: hoc est falsum. vult dicere quod bene dictum est. quod brutum non esset agens: & hoc declarat. d. a bruto non debet remoueri actio: nisi intellectu scilicet voluntaria. non tamen quelibet actio absolute: & probat primo inductione. d. nos enim inuenim⁹ aliqua etiam bruta quæ attrahunt id est extrahunt eis similia scilicet de potentia ad actum. sicut ignis qui conuertit omne humidum & siccum: vult dicere aquam & terram: ad alium ignem sibi similem: vult dicere in specie. & hoc sine dubio fit attrahendo rem: quæ fieri habet de potentia ad actum. ideo quæcunq̄ potentia vel aptitudo recipiendi actionem ignis fuerit: ignis non agit in eam nisi similem: & per consequens apparet ens brutum esse agens. (Rursus) probat idem ratione quæ debet sic componi. omne ens habens virtutes conuertendi cibaria & nutrimenta in suis substantijs sunt vere agentia: sed animalia bruta habent huiusmodi virtutes: vt supra. ergo animalia bruta sunt vere agentia. maior est manifesta per se: minor declaratur. & componitur syllogismus sic. omne id per quod animal distinguitur a mortuo & non viuente habetur ab animali. sed virtus conuertendi cibaria & nutrimenta est huiusmodi. ergo talis virtus est in animali. & sic apparet minor syllogismi primi huius. primo ponit minorem syllogismi. d. rursus nullus est ausus negare quod in animalibus corporalibus sint naturales virtutes conuertendi cibaria ad substantiam similem nutrito. Deinde ponit minorem pro syllogismi. d. & ex hoc regimine id est hac operatione vocatur animal viuum & cessata ista virtute de eo dicitur mortuum vt notum est manifestissime id est per se: & hæc fuit minor syllogismi. relique autem propositiones continentur illis duabus: & est sermo eius notus per se. Debes scire quod vt ab Auerro. 8. physi. commento. 2. prope principium colligitur: & hic quod non semper anima nutritiua actu conuertit cibum in substantiam eius nutribilis. & ideo aliquando resoluit: aliquando auget: aliquando diminuit. vt dictum est in libro de morte & vita. & de nutrimento & nutribili. ideo videtur mihi quod dictum Auerro. hic debet intelligi secundum bonum sensum. est enim hoc simpliciter verum quod anima nutritiua semper est operans: quoniam illa non est in animali mediante calore. vt dictum est in libro prædicto de morte & vita. & calor est agens naturale: ideo semper approximatus alicui passo agit semper & alterat: vt dicit Auerro. ibidem, commento illo. 20. dictum ergo Auerro. debet intelligi quod semper conuertit vel actu: vel præparat ad conuersionem illam actualem. & hoc sine dubio est verum.

Anima nutritiua non semper conuertit cibū in substātia nutriti.

Sed tūc est locus quæstionis: quoniam posset quis dicere. si igitur anima nutritiua semper est operans. ergo est actus secundus solum: & nō primus: quoniā actus primus est forma nō operās actu sed habitu actus vero secundus est forma operans. si ergo anima nutritiua est semper existens in operatione, ergo est solū actus secūdus. Ad hoc Auer. 2. de

Prima quæstio.

Solutio. j.

2.de anima.com.5.innuit quatuor solutiones.& primo dicit. ꝙ hoc,id est,hæc distinctio de actu primo & secundo est in anima sensibili tantũ, anima autem nutritiua nunquam inuenitur in animalibus nisi secũdum postremam perfectionem,id est,in operatione. Est ergo prima solutio ꝙ illa distinctio non cadit nisi in anima sensibili, non in anima nutritiua. Deinde ibidem innuit secundam solu.d.si aliquis ponit ꝙ sit quidam modus animalium qui non nutriuntur in aliquo tempore, scilicet in tempore in quo manent in lapidibus, vt ranæ magnæ quæ nihil thesaurizant & manent in hyeme tota in lapidibus, & similiter plures serpentes.Et secundum hoc,id est,secundam solu.erit hoc,id est, hęc distinctio communis animæ sensibili & nutritiuę. Deinde ponit tertiam solu.d.& si non, tunc perfectio accepta in eis erit secundum æquiuocationem,vult dicere quod non debent diffiniri vna diffinitione, sed anima sensibilis per actum primum,& nutritiua per actum secundum, & tunc quasi redit in primam. Deinde ponit quartam.d.& quomodocũq; sit quando fuerit sit in actu diuersitas inter vtrumq;,scilicet actum primum & secundum,non nocebit accipere indifinite,vult dicere ꝙ quomodocunq; sit nocebit ly actus accipere sub disiunctione, scilicet vel primus vel secũdus vel indefinite,id est,in diffinitione absq; hoc ꝙ dicat ly primus cum sit impossibile aliter.vult dicere intelligere,sed quomodo istę sint verę,& quomodo non,vide in expositione mea secundi de anima illius com.5. Deinde vult reprehendere Alga.quantum ad vnum quod non dixit formaliter,sed in virtute,&.d.præterea quando dixit ꝙ si brutum dici possit agens esset largo modo,sicut forte quærens dicitur videns.Est ergo secundum Alga.agens nomen analogum commune agenti volenti & agenti naturali.& vult ꝙ primum analogatum sit agens volens.Auer.reprehendit ipsum.d.nos vero ad istud respondere possumus, ꝙ quando agens dicitur agens,& intelligitur ex hoc ꝙ agit,actio enim volentis,id est,& intelligitur agens volens dicatur tunc agẽs largo modo,sicut quãdo dicitur ꝙ homo quęrit quod ipse vult,sed quod ex hoc intelligitur ꝙ ipse attrahat de potentia ad actum,tunc est agens secundũ veritatem & perfecte,ecce quomodo Auer.totum cõtrarium vult, vult enim ꝙ totum analogatum sit agens naturale extrahens de potentia ad actum,& aliud dicitur improprie, & per similem ad illud primum.& hoc innuit Auer.primo cæli.commento.20.& alibi.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Agẽs secundũ Alg.dicitur analogice de agente naturali & volenti.

ALGA. DVB. V.

AIT Algazel respondens pro philosophis, & si aliquis diceret,nos intendimus ꝙ deus est agens, quia ipse est causa cuiuslibet entis præter eum , & qđ mundus sustentatur in eo,& si esse dei benedicti non esset vno modo esse mundi imaginari poterit &c.vsq; quando dixit quod non est curandum de deriuatione nominum post apparentiam veritatis rerum.

Adducit responsionẽ Alga.pro philosophis.d.ait Alg.respondẽs pro philosophis.& si aliquis dixerit nos intẽdim⁹ ꝙ de⁹ est agẽs,qa ipse est causa cuiuslibet entis præter eũ, & ꝙ mũdus sustẽtatur ĩ eo vult dicere causa

causa conseruans. Deinde innuit terminum intrinsecum, & terminum extrinsecum verborum Alga.d.& si esse dei benedicti non esset vno mo do esse mundi, imaginari poterit, hic est intrinsecus, & innuit ibidem eexemplum, & patet.

AVERROIS.

Dicimus nos quod sententia horum verborũ est con cedere aduersarijs, quod de⁹ benedictus nõ est agẽs, immo est aliqua causarum quæ nulla rerum sine ea perficitur. Vnde dicimus quod hæc responsio est debilis. namq; ex hoc sequitur philosophos quod primum sit principium toti⁹ modo formæ sicut anima est principium cor poris:& nullus eorum sic opinatur.

Reprehendit Auer. illum, sed primo dat intellectum eius verbis.d.dicimus nos quod sententia horum verborum est concedere aduersarijs quod deus benedictus non est agens, immo est aliqua causarum qua nul la rerum sine ea perficitur, id est, immo est causa formalis & non agens. vnde forma vocatur causa perficiens materiam, deinde reprehendit illã d. vnde dicimus quod hæc responsio est debilis, namq;, id est, quoniam ex hoc sequitur philosophos quod primum sit principiũ totius, id est, mundi modo formæ, id est, in genere esse formalis sicut anima est princi pium corporis, & nullus eorum, scilicet philosophorum sic opinatur.

De⁹ est causa in triplici genere causæ secũdum Auer. Alga. vero ponit ipsum in genere causæ formalis tantum.

Sed debes scire quod Auer. non concludit sibi hic.&. 4. cæli. commen.j. vbi voluit deum esse causam vt forma, quoniam hic reprehendit Alga. quod voluit deum esse causam vt forma tantum, sed Auer. vult in illo loco ipsum esse causam in triplici genere causæ scilicet vt finis, & vt forma, & vt motor, & vt dicit. 12. meta. commen. 7. & in commen. 6.

ALGA. DVB. VI.

AIT Alga. respondens philosophis, dicimus ꝙ nostra intentio est ꝙ talis res non dicatur actio neq; effectus: immo intendimus pro actione id quod procedit à pura & vera voluntate, & iam declarauimus in præcedentibus cur est actio secundum veritatem &c.

Sermo iste est quasi per se manifestus, vnde.d. ait Alga. respondens philosophis, dicimus quod nostra intentio est quod talis res, vult dicere mundus, non dicatur actio neq; effectus, immo intẽdimus pro actio ne, id quod procedit a pura & vera voluntate. & iam declarauimus in præcedentibus cur est actio secundum veritatem &c. & sermo iste est manifestus per se.

AVERROIS.

Dicimus nos quod hoc bene sequeretur philosophos si ipsi dicerent id quod eis attribuit, tunc em̃ sequeretur eos scilicet suppositis istis ꝙ mundus non habeat agens neq; naturaliter neq; per voluntatẽ:cum

autem agens tertio modo inueniri nequeat, ergo id quod dixerat nomine philosophorum nihil est.

Auer. respondet his. d. dicimus nos ꝙ hoc, scilicet mundum non habere agens sequeretur philosophos si ipsi dicerent id quod eis attribuit: tunc enim sequitur eos, scilicet suppositis istis, scilicet ꝙ mundus non habeat agens, nec naturaliter nec per voluntatem: cum autem agens tertio modo inueniri nequeat vult dicere ꝙ si solum esset agens deliberans & agens naturale, & non agens medium inter ista ad philosophos, sequitur ꝙ ipse mundus sit incausatus, sed id quod dixit nomine philosophorum nihil est, vult dicere, quoniam datur agens tertio modo vt dixit supra.

ALGA. DVB. VII.

AIT Alga. secundus verò modus ad probandum ꝙ mundus non sit effectus dei secūdum philosophorum radices, hic est interpretatio actionis quæ est innouare aliquid: sed mundus apud eos est ab æterno. Et per actionem intelligitur attrahere rem de priuatione ad esse in innouando, & hic in antiquo non potest imaginari, quia actio oportet ꝙ sit noua, sed mūdus apud eos est ab æterno, ergo non est effectus dei.

Hic adducit aliud motiuum ad idem, & d. ait Alga. secūdus vero modus ad probandum quod mundus non sit effectus dei secundum philosophorum radices hic est, interpretatio actionis quæ est innouare aliquid: sed mundus apud eos est ab æterno, id est, non innouatus, ergo in secūda figura: ipse mundus nō est effectus dei. (Et per actionem) Probat maiorem. d. & per actionem intelligitur attrahere rem de priuatione ad actū innouando, deinde probat minorem. d. & hoc, id est, actio noua non potest intelligi in antiquo, quia actio oportet quod sit noua, sed mundus apud eos est ab æterno: & concludit conclusionem. d. ergo non est effectus dei. vel litera reperitur aliter sic, sequitur quod actio oportet quod sit noua, sed mundus apud eos est ab æterno: & tunc est replicatio secundi syllogismi, & ambæ possunt stare.

AVERROIS.

DIcimus nos quod si mundus esset ab æterno per se ens non inquantum est mobilis, quia quilibet motus componitur ex nouis partibus, mūdus igitur nullum habet agens. sed si esset antiquus cum continua innouatione, & eius innouatio non habet principium neꝗ finē, tūc illud quod fecit acquirere continuam innouationē dignius est nūcupari innouās quā illud quod facit acquirere innouationē deficientē. Vnde hoc modo mundus est innouatus à deo benedicto, philosophi tamē dicūt mundū esse ab æterno, & nominatur ab eis antiquus ad differendū ab illo quod innouatur ex aliqua re, & in tēpore, & post priuationem.

Hic respondet argumento Alga. & ad formam oportet negare minorem, quoniam mundus continue innouatur pro quanto est res mobilis & variabilis. d. ergo dicimus nos ꝙ si mūdus esset ab æterno per se ens, id est, non variabilis nec per se, nec per accidens: non inquantum est mobilis, vt sic mundus nullum habet agens, sed sup. mundus est mobilis et variabilis: quia quilibet motus componitur ex nouis partibus, vnde litera est transposita & debet sic ordinari, scilicet: non inquantum est mobilis mundus: igitur nullum habet agens, quia quilibet motus componitur ex nouis partibus, & sic tunc debet suppleri, ideo mundus innouaṫ.

Deinde respondet cuidā tacite obiectioni, qm̄ posset quis dicere: vtrū istud agens innouans continue mundū debet dici magis agens, quam si totum faceret ipsum semel simul. Respondet. d. & si esset antiquus cū cōtinua innouatione, & eius innouatio non habet principiū & finē, tunc illud quod fecit acquirere cōtinuā illā innouationē, id est, agens eius dignius est nūcupari innouās, id est, agēs innouās quā id quod facit acquirere innouationē deficiētē. i. finitā. Deinde recolligit solu. ad formam. d. vnde hoc modo mūdus est innouatus a deo bñdicto, & per hoc vult negare minorē illius syllogismi. Deinde soluit quoddam dubium, quoniā philosophi volunt mundum esse æternum, & dicis ipsum esse nouum, ergo contradicis eis. & solu. est nota legenti verba eius.

Dubitatio. Sed hic prouenit quæstio, qm̄ Auer. 12. me. com. 44. ponit ꝙ numerus intelligentiarum causatarum a prima ordine quodam tanquam a causa agente, & tamen hic in principio solu. ait, ꝙ ens per se non nouum innouabile simpliciter non causatur ab aliquo agēte, & sic videtur contradictio.

Solutio. Potest solui multum subtiliter, quoniam Auer. hic loquitur de agente proprie quod agit cum aliqua innouatione, isto modo enim vult quod omne factum ab agente aliquo modo innouante debet esse in sui esse nouum aliter non fiet, cum quo tamen stat ꝙ loquendo de agente non innouante intelligētiæ possunt habere agēs, vt ibidem. d. Auer. & sic soluitur contradictio, & dixi hoc in quæstione de intellectu, & in quæstione de motore: vide ibidem.

ALGA. DVB. VIII.

AIT Alga. respōdēs pro philosophis. Et si forte aliquis diceret pro innouato intelligiṫ id quod habet esse post priuationē: dicimus ꝙ ex hoc sequereṫ qđ si quoddam agēs innouaret aliquid quod id quod ab eodē agēte depēdet de eo sit aut purum esse, aut pura priuatio, aut ambo, impossibile est quod sit priuatio præcedens, quia nulla impressio fit per priuationē: & est impossibile ꝙ sint ambo eadē ratiōe. Remanet ergo qđ id qđ ꝓcedit ab eodē agēte sit purū esse: vñ si esse cōtinue fuerit, & illa etiam cōparatio continua erit, & si verò defecerit defectibilis esset. Et ideo cōparata hæc cōparatio erit illud cui cōparatio fit nobilis & magis cōtinuans imprimere, sed priuatio non dependet de actione in tempore. Remanet ergo quod dependet de eo inquantum

quantum innouatur:& eſſe ipſum innouatum non eſt aliud niſi quod ſit ens poſt priuationē:& priuatio non dependet de eo.

Inducit Alga.pro philoſophis.&.d.ait Alga. reſpōdens pro philoſophis.& ſi forte aliquis diceret ꝙ pro innouato intelligitur id qđ habet eſſe poſt priuationem:& mundus ſup.habet eſſe poſt priuationem. ergo eſt innouatus.& ſic effectus alicuius agentis:videtur mihi qđ hic intendit probare mundum nō depēdere a primo: & arguit ſic. dicimus quod ex hoc ſequitur quoddā agēs innouare aliqđ ꝙ id qđ ab eodē agēte depēdet de eo.i.reſpectu illius ſit aut purū eſſe:aut pura priuatio: aut ambo. & declarat qđ nullū iſtorū poteſt dici:& per cōſequēs mundus nō poterit eſſe effectus dei:quia nec prout habet purū eſſe:nec prout habet priuationem:nec prout habet vtrūq;.&.d.impoſſibile eſt qđ ſit priuatio præcedens:quia nulla præceſſio.ſ.actio fit per priuationem:ſed potius defectio:& eſt impoſſibile ꝙ ſint ambo.ſ.purū eſſe:& pura priuatio eadē ratione.remanet ergo ꝙ id qđ procedit ab eodem agēte ſit purū eſſe.declarauit quomodo eſt illud eſſe purū.&.d.vnde ſi eſſe cōtinue fuerit:& illa cōparatio.i.illa depēdentia continua erit.& ſi vero defecerit.ſ.talis dependentia vel tale eſſe: defectibilis eſſet.ſ.illa dependentia vel illud eſſe. Et concludit propter hoc correlariū.d.& ideo comparata hæc comparatio,i.relatiua hæc dependentia erit illud cui comparatio fit nobilis.i. cauſa eſſendi quæ nobilis hic vocatur.& magis continuans imprimere.& vult dicere qđ illa dependentia erit res dependēs cum qua eſt, continua & noua.Ex quo ſequitur qđ mūdus ſi habet purum eſſe non ſit effectus dei: quia pro quanto habet eſſe nō accipit eſſe poſt nō eſſe:ſed conſeruatur in eſſe.Deinde redit ad illud quod iam dixerat.ſ.qđ priuatio nō ſit effectus agentis. d. ſed priuatio non depēdet de actione in tempore:quia qđ non eſt non dependet:quia igitur effectus agentis nec eſt purum eſſe nec pura priuatio concludit propoſitum dicens.ergo qđ depēdet de eo.i.de eo inquantum innouatur.& pro.i.ipſum eſſe innouatum non eſt aliud niſi qđ ſit ens poſt priuatioaem.& addit qđ iſto modo priuatio nō dependet de eo. Ex quibus apparet reſponſio pro philoſophis:qm̄ dici non poteſt qđ mundus ſit effectus dei:quia non prout habet purum eſſe:quia vt ſic non eſt effectus:ſed potius conſeruatur.nec prout habet priuationē quia pro illo nō depēdet:quia vt ſic nihil eſt:nec pro eſſe vtroq; ideo nō eſt effectus dei.& ſic reſpondet pro philoſophis.

AVERROIS.

DICIMVS nos quod verba hæc ſunt de reſponſione Auic. in præſenti quæſtione nomine philoſophorum:& ſunt verba erronea:dimiſit enim vnum diuiſionis mēbrorū,videlicet, qđ ipſe dixit eſt qđ actus agētis nō euadet quin depēdeat de innouato in eſſe aut priuatione præcedente eum: prout priuatū eſt: aut in ambo ſimul impoſſe eſt qđ depēdeat de priuatiōe:qa priuatio nō igredit actionem:

nem: & ideo impossibile est de priuatione eis duobus. Remanet ergo quod dependeat ad esse: & innouare non est aliud nisi dependere actiones ad esse, scilicet quod actio agens sit de re esse. ergo sequeretur ex hoc quod esse quod est post priuationem: & esse quod priuatio præcedit cum sint æqualia. Et hæc est sophisticatio: & locus eius est: quod actio agentis non depēdet de esse in tempore priuationis: quod est esse in potentia: & nō dependet de esse in actu inquantū in actu neq; de priuatione inquantum priuatio: immo de esse defectibile quod contingit ei priuatio. ergo actio agentis non dependet de priuatione: quia priuatio non est actio: neq; dependet de esse in coniuncto priuationi: id nāq; quod habet esse in vltima perfectione non indiget de aliquo dante esse: & esse coniunctum priuationi nō reperitur nisi in tempore innouati innouationis. & ideo nullus à dicto dubio euadere potest: nisi supponat quod mūdus in suo esse semper adiunctus fuit priuationi: & adhuc adiungitur ei: sicut est in esse motus, scilicet quod semper indiget de mouente. Et veraces philosophi putant quod mundus supremus sic se habet cum ipso deo glorioso maxime cum rebus inferioribus. & in hoc differunt res creatæ ab æternis: quia effectæ quādo sunt non adiungitur eis priuatio ex qua de agente indigeant; & ab eo continuatur ipsarum esse.

Primo inducit summam verborum istius. deinde declarat solutionem aliam pro philosophis. d. igitur primo. dicimus nos qđ verba hæc sunt de responsione Aui. in præsenti quæstione nomine philosophorū: & sunt verba erronea: dimisit enim vnum diuisionis membrum: deinde repetit sententiam illorum verborum: &. d. videlicet, quod ipse dixit est ꝙ act⁹ agentis. i. operatio agentis non euadet quin dependeat de innouato. i. qđ non sit circa innouatum. in esse. i. inquantum habet purum esse: aut priuatione præcedente. i. circa priuationem præcedētem eum: prout priuatum est: aut in ambo simul: id est circa ambo. Deinde destruit membra: sicut fecit Alga. dicens. impossibile est quod dependeat de priuatione: quia priuatio non ingreditur actionem: & ideo impossibile est de priuatione eis duob⁹ modis. i. & per idē impoſſe est vt sit circa ambo: remanet ergo qđ dependeat ad esse. s. ꝙ actio agentis sit de re esse. ergo sequitur ex hoc qđ esse qđ est post priuationē: & esse qđ priuatio præcedit ipsum sint æqualia, idest, quod priuatio & esse sint idem. probatur quoniam res dependet prout est: sed prout est non requirit agens. ergo prout dependet non requirit non esse: igitur esse & non esse sunt vnum & idem. Soluit Auerrois quoniam non tenent mundum non esse effectum dei. vt eis imponit Alga. ideo respondet argumento Alga. dicens. quod hæc est sophisticatio & locus eius: vult dicere sophisticationis: quia actio agentis non dependet de esse in tempore priuationis quod est esse in potentia: vult dicere ꝙ

actio agentis non consistit circa puram priuationem de esse in actu, idest non consistit circa esse in actu inquantum in actu: immo de esse defectibili, idest circa esse contingens quod continget ei priuatio. Deinde resumit argumentum, d. ergo actio agentis non dependet de priuatione: quia priuatio nō est actio. i. effectus: nec depēdet de esse in cōiūcto. i. nō iuncto priuationi. id namq; quod habet esse in vltima perfectione, idest vltima actualitate: non indiget de aliquo dante esse, idest aliquo agente. Deinde concludit circa quod esse consistit. & dicit: & esse coniunctum priuationi non reperitur nisi in tempore innouati innouationis, idest in tempore innouationis alicuius innouati. i. rei habentis aliquam continuam nouitatem. & ideo nullus a dicto dubio euadere potest: nisi supponat qđ mūdus in suo esse semper cōiunctus fuit priuationi: & adhuc adiungitur ei: sicut est in esse motus qui semper indiget de mouente: quasi dicat: quod sicut de motu: ita de mundo: sed motus quia est actus cui admiscetur semper aliquid factum aliquid fiendum: ideo indiget mouente. ita in proposito de mundo. vnde dicit: vt veraces philosophi putant. quod mundus supremus. i. vniuersus sic se habet cum ipso deo glorioso. vult dicere: sicut motus se habet cum mouente: maxime cum rebus inferioribus, idest maxime secundum mundum inferiorem contentum in sphęra actiuorum & passiuorum. Ex his sequitur solutio quæstionis, scilicet, quod mundus sit effectus dei: quoniam semper est in continua innouatione. (Et in hoc) annectit quandam differentiam inter res nouas & æternas: & dicit in hoc differunt res creatæ ab æternis, idest res nouatæ ab æternis: quia effectæ. idest res æternæ factę quando sunt: non adiungitur eis priuatio ex qua de agente indigeant propter quam indigeant agente: & ab eo continuatur ipsarum esse vult dicere quo continuetur & perpetuetur ipsarum esse.

Hic sunt multæ quæstiones. Prima quia Auerro. dicebat Alga. esse diminutum quantum ad hoc qđ non posuit quartum membrum diuisionis dictæ: & tamen videmus Auerroim non posuisse illud quartum membrum. Secunda: quia sicut mundus cessaret ablato primo motore: ita intelligentiæ cessarent ablato primo motore: ergo sicut mundus propter id dependet a primo: ita intelligentiæ, ergo intelligentiæ habent verum efficiens: sicut mundus habet. — *Prima dubitatio.* — *Secunda.*

Tertia: quoniam si mundus continue innouatur: ergo in sui natura potest desinere esse. ergo aliquando desinet esse. aliter aliquod in sui natura corruptibile nunquam desineret esse: contra vltimum primi cæli. — *Tertia.*

Quarta videtur adhuc sol. Auerro. non esse conueniens. quoniam si effectus dependet ab aliquo agente: vel dependet quando est: vel qñ non est. & ad hoc Auerro. non respondet. Quinta: videtur qđ effectus postquam est: non dependeat ab eius causa agente. Socra. enim postquam est non dependet a patre nec fœminæ. — *Quarta.* — *Quinta.*

Hic uolo aliqua congregare. Et primo debes scire qđ aliquod ens pōt apud philosophos tribus modis poni in esse. Vno modo ꝙ ex se formaliter sit necesse esse: sed ab alio effectiue: sicut ista propositio. homo est risibilis, est formaliter: & scđm qđ talis necessaria. attamen a præmissis effectiue dependet: qm̃ cum necessitate formalis illius composibilis — *Tripliciter aliquod ens ponitur in esse.*

est dependentia ab alio in genere agentis: licet non sit illi compossibilis in genere esse formalis. Secundo modo ꝙ esse aliquod est ex se formaliter esse necessario: & tamen ab alio dependenter propter ordinem essentialē: qm̄ ꝓpter ordinē essentialē ordinatorū cōtradictio esset secundum esse sine primo: licet nō econtra. & tertiū esse sine secūdo: & nō ecōtra. Unde licet secundū depēdet a primo: nō tamē causat a primo nec in genere formæ: nec in genere agentis: nec in aliquo genere esse secundū istū secundū modū. Attamē secundū est a primo dependēter propter ordinē essentialē secūdi ad primū, & tertij ad secundū. unde proprie hic ordo est inter pfecti⁹: & imperfecti⁹ nō inter causam & causatū. Tertio aliquod habet esse ex se formaliter possibile: necessario tamen ab alio: quia illud a quo habet esse necessario causat illud. His tribus modis visis dicendum modo qualiter res oēs cōparantur ad primū simpliciter secundum opinionē huius philosophi. Et videtur mihi ꝙ si loquamur de reb⁹ simpliciter & formaliter æternis cuiusmodi sunt substātiæ mouētes orbes duobus modis cōparantur ad primū, scilicet causaliter & dependenter: & huiusmodi declaratio est: quoniā licet in suis naturis sint formaliter & per se necessariæ: attamen secundū istos philosophos opertet vt effectiue sint ab alio: quod ponit Auerro. in. 12. meta. commen. 44. sicut enī conclusio ista. homo est risibilis: est formaliter necessaria: attamen effectiue dependet a præmissis secundum omnes. sic omnes intelligentiæ sunt secundum eorum naturas: & formaliter necessariæ: attamen a primo effectiue. & hoc plane ponit Auerro. in. 4. cæli. commen. primo. videtur etiam mihi quod comparentur ad primum dependenter: quoniam secundum philosophos ponitur ordo essentialis in operationibus istarum. & per consequens in essentijs. & hoc significauit Auerro. 12. meta. commen. prædicto. 44. & . 9. metaphy. commen. 17. vbi dixit: quomodo intelligentiæ mouēt priuarie & per se: adeo quod si deus posset agere sine eis essent ociosæ. & idem. 2. ce. commen. 17. & . 21. ideo cōparantur etiam secundo modo sine dubio: & hoc innuit Auerro. in fine solutionis huius dubij: cum dicit: quod intelligentiæ seu res æternæ quando sunt non adiūgitur eis priuatio: vult dicere: quia sunt formaliter necessariæ: ideo sic sunt effectæ. Ex his apparet qualiter intelligentiæ non habent agens secundum famositatem dictum: quod intelligitur cum noua causatione. & hoc negat Auerro. sæpe de æternis volēs entia æterna simpliciter non habere agens secundum famositatem dictum. quod agit innouatione media. Si vero loquamur de rebus corruptibilib⁹. Dicendum ꝙ nulla res vna numero in sui natura possibilis & formaliter contingens potest ab alio eadem numero perpetuari: sed bene eadem secundum speciem: quoniam elementum secundum partem corrumpitur: & tamē totum secundū speciem remanet: vt dicitur. 2. de genera. cō. 37. similiter motus cæli qui continue forte est alius & alius: vt saltē in accidentibus nō habet modo locum. Ex his sequitur ꝙ mundus est ætern⁹ secundum speciem: non secundū numerū: quoniā sicut elementum continue est aliud & aliud: ita mundus est alius & alius cōtinue: & sicut elementū manet æternū secūdū speciem: ita mundus. potest tamē dici æternus secundū numerū æquiualēter: vt alibi dixi. Sed si totū hoc est ita apparet qualiter mūdus potest habere agens etiā secundū famositatē dictum:

Quō res cō parantur ad primum.

Intelligētiæ dupliciṫ cō parantur ad primum.

Correlariū.

Nulla res corruptibilis pōt ab alio eodem numero perpetuari: sed bene eadem specie.

ctum: quia ei inest aliqua innouatio quæ est requisita in ratione famosi agentis. His habitis respondeo modo rationibus in contrarium. Ad primum dicendum: quod quatuor sunt membra quæ innuit Auerrois primum: sc: licet quod est priuatio: secundū esse purum: tertio cōmixtio priuationis & esse vt motus: quartum esse in continua immutatione cū aliqua permanentia: sicut est in substantijs permanentibus: tamen occulte nutribili: vbi enim non apparet nutritio ita manifeste: & de quo dixit esse mundum: si bene consideres: & hoc intendit Auerrois. Ad secundum concedo intelligentias dependere a primo: sed non eo modo sicut mundus: quoniam mundus dependet tanquā res cum aliqua innouatione: quia nō est formaliter necessarius: intelligentię sine innouatione: quia sint formaliter necessariæ: ideo ipse mundus potest habere verum & famosum agens non sic intelligentiæ: ideo negatur similitudo & conceditur cōsequēs scd'm modū dictū. Ad tertiū apparet solutio: cōtinue enī desinit esse: quia continue est alius & alius: non tamen sic desinit esse qđ nihil ei æquiualenter sibi succedat: quia est perpetuus: sicut fluuius maxime quo ad partem inferiorem. Ad quartum apparet solutio. Si enim loquamur de potentia in fieri dependet: quando habet medium esse inter priuationem eius, & esse: quia actio actualis consistit circa rem habentem esse in medio: vt dixi supra. Si vero loquamur de potentia in facto dicitur quod continue dependet: quia continue innouatur: vt ergo æquiualenter sit: oportet vt sit aliquod perpetuum: vt dixit Auerrois & tunc dico quod dependet quando est, & hoc voluit Auerrois. Aduersum iam respondet Auicenna in sexto suæ metaphysicæ capitulo vltimo. Vult enim quod causa simul sit cum causato vniuersaliter: ideo Sortes: quando est adhuc habet agens conseruans: quoniam illæ dispositiones quæ fuerunt eius effectiuæ: conuersæ sunt & factæ sunt eius conseruatiuæ & regitiuæ: ideo dimisso humido radicali & calore naturali a principio generationis contractis dimittitur vita: vt dicit Alexander in primo de genera. & Auerrois refert ipsum commento. 38. ibidem. Ex his apparet intentio Auerrois aliqualiter. Licet multum loquutus sim de hoc in quæstione de intellectu in. q. an sit aliqua virtus infinita in tertio de anima, in expositione mea de substantia orbis, ibi enim declaraui infinities istud. Et debes scire quod omnia hæc dicta sunt hic posita: & non probata secundū enim fidem nostram oportet dicere quod deus vniuoca actione produxit mundum: & in instanti, vt patet: & iam hoc declaraui sæpe.

Mūdus pōt habere agēs secundū famositatem.

Solutio ad primam.

Nō eodem modo depēdent intelligentię a deo sicut mūdus

Intelligētię non habent agens secundū famositatē sicut mūdus.

ALGA. DVB. IX.

AIT Algazel respondens ad philosophos. Nos dicimus quod actio dependet de agente inquantum illa actio innouatur: non ratione priuationis eā præcedentis: neq; inquātum habet esse tantum quia non dependet de eo ad inducendum innouationem ipsum ens existens: ergo dependet de eo in sua innouatione inquantū est innouatio & exitus de pri-

uatione ad esse. Et si ab eo innouatio remoueretur: non intelligeremus deinde ipsum agens esse. Et quando dicitur quod esse ipsum nouum intelligitur quod priuatio præcedit eũ: & hoc non est de agente actionem. Dico quod verum est: sed hoc est pactum actionis agentis, videlicet, quod priuatio præcedat eũ: ergo quod non sic se habet: immo est continuum: non pertinet quod sit actio agentis. Neq; quodcunq; fuerit in agente in esse est agens: licet non sit ratio agentis: substantia nãq; agentis & sua voluntas: & sua scientia sunt vnum re in esse agentis: et nõ sunt de agentis proprietatibus inquantum agens.

Inducit Algazel. responsionem ad philosophos &.d. Ait Algazel. respondens ad philosophos: nos dicimus quod actio, id est, effectus dependet de agente inquantũ illa actio innouatur, id est, inquantũ ille effectus innouatur: non ratione priuationis eam præcedentis: nec inquantum habet esse: vult dicere formam: vult dicere nullo modo innouatum tantũ: quia ipsum ens existens non dependet de deo in agente ad inducendum innouationẽ: quia nullam habet. Debes scire quod res potest dependere ab agente. Vno modo: quia nunc est: & immediate ante hoc non extiterit: sicut Sortes quãdo est actu: modo potest dependere: quia nunc est: & ante non fuit: sed non sub isto esse præcise: sed bene huic æquiualenti: sicut est de mundo vel motu & elemento: vt dixi. Dicit modo Algazel. quod actio non dependet ab agente inquantum innouatur sine præcessione priuationis illius: nec inquantum habet esse: scilicet simpliciter nullo modo innouatũ: ergo depẽdet de eo: scilicet agente in sua innouatiõe inquãtũ est innouatio & exitus de priuatiõe ad esse: vult dicere in quãtũ habet esse ꝙ est admixtũ alicui priuatiõi vt dixi secundo mõ. Vel forte litera est corrupta: & debet legi sic: & nõ exitus de priuatiõe ad esse: & intẽtio taliter ꝙ ipsum agẽs nõ intelligeremus si ab eo innouatio remoueretur: hæc igitur fuit argumentatio philosophorum vt dictum fuit.

Res dupliciter depẽdẽt ab agente.

Contra arguit Algazel. & quando dicitur quod esse ipsum nouum intelligitur quod priuatio præcedit eum: & hoc non est de agente actionẽ, id est, mundum: vult subintelligere responsionem datam huic: ideo confutat illam confirmando istud. d. Dico quod verum est: sed hoc est pactum, id est, conditio actionis agentis, id est, effectus, videlicet: quod priuatio præcedat eam: ergo non sic se habet: immo est continuum, id est, semper ens: & non pertinet quod sit actio, id est effectus agentis: vnde syllogismus potest sic componi. Omnis effectus habet esse post priuationem: mundus qui est actio agentis per se non habet esse post priuationem: ergo non est effectus agentis in secunda figura. (Neq; quodcunq;.) Remouet quoddam dubium: posset quis dicere vtrum quicquid est idem agenti est ratio agendi: & hoc dubium habet ortum ex superioribus: quoniam supra dixit: debent agere mundum per suam scientiam: quæ est sua essentia. Soluit dicens neque quodcunq; fuerit in agente in esse est agens: vult dicere secundũ rem: licet nõ sit ratio agentis: substãtia namq; agentis: & sua voluntas: & sua scientia sunt vnũ re in esse agentis: & non sunt de partibus agentis inquantum agens. Ex his apparet solutio

ad ra

ad rationem philosophorum.

AVERROIS.

NOS dicimus quod omnia ista verba sunt vera: quia actio agentis dependet de effectu: prout est mobilis & motus de primo suo esse quod est in potentia: vsq; ad suum esse in actu dicitur innouatio & priuatio: sicut dicit ipse: quia est vnus pastorum esse motus à mobili. Et non oportet quando id quod est necessarium in actione agentis non dependeat de actione agentis quod debeat de suo contrario: sicut asserebat Auicen. Philosophi tamen opinati sunt quod sunt aliqua entia quæ ipsarum diffinitiones substantiales consistunt in motu: sicut ventus & alię res: & quod cæli & inferiores res sunt de hoc genere, scilicet sunt de entibus quæ ipsorum esse consistũt in motu. Et si sic: ergo sunt in continua innouat iõe ab ęterno: & sempiterno. Vnde sicut ens ęternale dignius est quam inæternale. Similiter id quod sua innouatio est ab æterno principalius est in nomine noui: quã illud quod sua innouatio est aliquo tempore. Et nisi mũdus in tali casu esset: scilicet quod eius substantia non est in motu: mundus non indigeret post ipsius esse de deo benedicto: sicut domus post suum esse non indiget de ædificatore: nisi mundus esset de prædicamento relationis vt insudauit se Auicen. ostendere. Nos verò dicimus quod id quod ipse posuerat verum est in supercælestium corporum forma. Et si sic: ergo mundus indiget de agẽte in tempore sui esse inquantũ est agens duobus modis, scilicet inesse subiecto mundi existens in motu: & esse eius forma ex qua constituitur. Et si ipsius esse de natura relationis: non de natura qualitatis non indigeret agente: quodlibet enim quod sua forma ingreditur in hoc genus quando reperitur & perficitur simpliciter esse nõ indiget de agente: & ab hoc remouetur prædictum dubium cadens super prædicta verba.

Modo Auerrois respondet argumento Algazel. quod erat in secunda figura dicens. Dicimus nos quod omnia ista verba sunt vera. Vult dicere quod tam maior quam minor sunt vere ad bonum sensum: cuius causam dat dicens quia actio agentis dependet de effectu, id est, circa effectũ prout est mobile: & motus de primo suo esse: quod est in potentia vsq; ad suum esse in actu: dicitur innouatio & priuatio: sicut dicit ipse: quia est vnus pactorũ. Vult dicere priuatio est vna conditio esse motus a mobili. Et per hoc ad formam apparet: mundus enim cum innouatur con-

finue, id est, habet priuationem aliquam: ideo apparet solutio. (Et non oportet). Soluit ad idem manifestius. d. Et nõ oportet quando id quod est necessarium, id est, continuum in actione agentis non dependet de actione agentis quod debeat de suo contrario: immo debeat non dependere: quod est contrarium ad dependere: sicut asserebat Auicenna. Voluit dicere quod non est vera maior syllogismi dicti, & probat hoc auctoritate philosophorum. d. philosophi tamen opinati sunt quod sunt aliqua entia: quæ ipsarum diffinitiones substantiales consistunt in motu. Vult dicere quarum non sunt in motu: sicut ventus & aliæ res: & quod cæli inferiores, videlicet: ignis & aer &c. sunt de hoc genere, scilicet sunt de entibus quæ ipsarum esse consistunt in motu. (Et si sic.) Probat hoc ratione: & componitur sic: res sempiternæ nouæ habent agens: sed multæ res: vt mundus & elementa & reliqua sunt entia sempiterna noua: ergo dependent ab æterno agente: huius syllogismi probatur minor auctoritate philosophorum. Deinde ponit vim argumenti dicens. Si sic: ergo sunt in continua innouatione ab æterno. Vult dicere ab agente semper & sempiterno. Deinde probat maiorem dicens. Sicut ens æternale dignius est quam inæternale, id est, corruptibile: similiter id qđ sua innouatio est ab æterno: principalius est in nomine noui quam id quod sua innouatio est aliquo tempore. Ex hoc apparet maior: quia ex quo est dignius innouatione noui: ergo debet habere agens. (Et si mundus.) Probat idem per syllogismum hypotheticum sic dicens: & si mundus in tali casu esset, scilicet quod eius substantia non esset in motu. Vult dicere semper: mundus non indiget post ipsius esse de deo benedicto: sed mundus semper indiget: ergo esse eius est semper in nouitate. (Sicut domus.) Probat illam conditionalem per similem dicens sicut domus post suum esse non indiget de ædificatore. (Nisi mundus.) Ponit solutionem Auicenna dicens nisi mundus esset de prædicamento resolutionis: vt insudauit se Auicenna ostendere. Voluit dicere: nisi mundus non sit factus a deo: sed dependens ab eo. Cõtra arguit Auerrois primo dicens. Nos vero dicimus: quod ipse posuerat de mundo verum est in forma, id est, substantiis separatis supercælestium corporum: & non in rebus innouatis. (Et si sic.) Arguit melius & declarat quod magis propositum habeat per hoc dicens, & si sic: ergo mundus indiget de agente in tempore sui esse inquantum est agens duobus modis, scilicet in esse existens subiectum mundi in motu: & esse eius: vt forma ex qua constituitur. Vult dicere quod si sic ipse mundus duobus modis indigeret agente. Vno modo pro quanto continuo mouetur. Alio modo inquantum habet formam per quam existit. Deinde remouet quoddam dubium. Posset quis dicere quod mundus non innouatur: ideo vno modo tantum dependet, scilicet quo ad formam, dicit: & si ipsius esse. Vult dicere esset de natura relationis: non qualitatis, id est, esset tantum dependens non mobile non indigeret agente: quodlibet enim quod sua forma ingreditur hoc genus, scilicet resolutionis quando reperitur, & perficitur, id est, est completum simpliciter: non indiget esse de agente. Vult dicere veræ & famosæ & addit: ob hoc, id est, propter hoc remouetur prædicatũ dubiũ quod posset cadere in ratione contra Aui. Et sermo eius patet & omnia hic sunt manifesta per se ex dictis in alio dubio

Sed debes,

Sed debes scire pro intellectu sententie Auerro. quod mundus potest duobus modis dependere ab ipso deo. Vno modo in genere esse agentis famosi. Alio modo in genere esse agentis occulti. Si enim mundus consideretur quantum ad motum & operationes eorum quæ sunt in mundo: quia esse eorum quæ sunt in ipso non possunt esse sine operationibus. ideo conseruans & efficiens operationes & motum mundi dicitur agere mundum & entia in mundo. Et sic mundus fit ab agente famoso pro quanto: vt sic participat nouationem quandam. Et sic mundus est de prædicamento qualitatis: vel effectus de prædicamento qualitatis: pro quanto fit propter motum & operationes quæ sunt qualitas. Alio modo potest considerari mundus: vt est quædam substantia in se permanens & sempiterna ei: quia vt sic non participat nouationem. ideo vt sic non habet agens proprie & famose: sed tantum est de prædicamento relationis, id est dicitur effectus dependens. Et sic apparet qualiter ipse duobus modis fit: & persistit. hæc est sententia Auerro. Attamen secundũ nos aliter dicendum: vt scis ex dictis.

Dupliciter mund⁹ depẽdet a deo.

ALGA. DVB. X.

SI T Alga. respõdens pro philosophis. Et si aliquis diceret sic. si vos tamẽ dixeritis vel conceditis quod proportio actiõis ad agentem inquantũ agens est similis proportioni causati ad causam. Et post mediã cõcederetis ꝙ continuatio dictæ proportiõis possit imaginari. Nos verò respõdemus ꝙ nos non intendimus esse mundi actu: nisi quod est causatus in continua proportiõe ad deum. Vnde si hoc non nuncuparemini actus seu effectus: nihil de nominibus curandum est: postquam res apparent veræ. Sed nos dicimus eis quod in hac quæstione dicerent ita: nisi ostenderent quod ipsi asserunt deum benedictum non esse verum agentem. Neq; dici potest nisi largo modo.

Inducit modo Alga. iterum responsionem pro philosophis. Et dicit, ait Alga. respondens pro philosophis. Et si aliquis diceret sic. si vos, scilicet philosophi dixeritis vel conceditis quod proportio actionis, id est effectus qui est mundus ad agentem inquantum agens est similis proportioni causati ad causam. Et post mediam, vult dicere loquutionem concederetis: quod continuatio dictæ proportionis possit imaginari. Vult dicere: si vos conceditis quod proportio mundi ad deum est causati ad causam: & quod talis proportio sit continua & sempiterna. ita quod semper ab ipso deo dependet mundus: quasi dicat, hoc non potest: quia effectus non dependet continue a causa agente. (Nos vero.) Respondens dicit. Nos vero respondemus quod nos non intendimus ad esse mundi actum, id est effectum: nisi quod sit causatus in continua proportione ad deum. Vult dicere quod non intendendo

verum

verum effectum qui accipit esse post non esse tempore:quia talis effectus non potest continue proportionari & depēdere a primo.& addit:Vnde si hoc non nuncuparemini actus seu effectus: nihil de nominibus curandum est postquam res apparent veræ.Vult dicere:dum modo natura rei si ita.Sed nos dicimus eis:quod in hac quæstione dicerent ita. Vult dicere verum:si litera non est corrupta:nisi ostenderent quod ipsi asserunt deum benedictum non esse verum agentē.Nec dici possit: nisi largo modo.Vult dicere quod tunc haberent intentum quando ostenderēt deum non esse agentem verum:nec large.

AVERROIS.

NOS dicimus quod in hoc sermone positū fuit, scilicet quod philosophi concedunt quod intentio ipsorum est quod deus est agens mundum: & quod est eius causa tātum:& quod causa semper est cum causato:& ob hoc putant euadere a positione prima.causatum enim sequitur causam quādo causa est modo formæ vel modo finis: sed nō quando est causa: modo agentis: bene enim potest inueniri causa agens sine suo causato.Sed philosophi sunt opinati quod mundus habeat agentem ab æterno qui semper produxit eū de priuatione ad esse. Et est notandum quod hæc quæstio est antiqua inter sequaces Aristote.& sequaces Platonis. Plato nanq; prout putabat mundum esse innouatum non dubitabat quod mundus habet agentem. Aristote.tamen quia opinatus erat mundum esse ab æterno:redarguebant eum sequaces Platonis cum prædicto dubio: & putabant mundum non habere agentem: quapropter conati fuerunt sequaces argumentabiliter respondere responsionibus inferentibus quod argumentabiliter opinatus erat mundum habere agentem. Et hoc satis patefecit in suo loco.Et radix huius est quod esse corporum supercælestium consistit in motu: & ideo dans motum est secundum veritatem dans esse.& sic ergo dans motum supercælestium corporum dicitur agens. Rursus declaratū est quod dans vnitatem ex qua mundus est vnus: & dans vnitatem ex qua res composita habet esse ipse dat partes ex quibus fit compositio:quia compositio vt declaratum est: causa est ipsarum. vnde primum principium,scilicet deus benedictus sic se habet cum toto vniuerso.

Hic vult contradicere Alga. quantum ad vnum. & dicit: Dicimus nos quod in hoc sermone fuit positum, scilicet quod philosophi concedunt quod intentio ipsorum est quod deus est agens mundū: & quod

est eius

est eius causa tantum: quoniam ipse voluit quod nulla sit differentia inter agens mundum & causam mundi: & quod causa semper est cum causato: & ab hoc, id est propter hoc putant euadere a positione prima, id est ab argumento dicto contra philosophos. hæc fuit illius sententia.

Contra arguit. Et vult declarare qualiter non est idem ens & causa: sicut dixit Alga. cum dixit illa non differre nisi nomine: de quo non est curandum vt vidisti. Et syllogismus debet sic componi: causatum sequitur causam. Vult dicere simul adeo quod causa non præcedit causatum: nisi natura quando causa est modo formæ vel modo finis, sed agens nec est forma: nec est finis saltem secundum modum: ergo nullus effectus potest sequi ipsum immediate: & sic nec mundus huius non ponit nisi maiorem. d. causatum enim sequitur causam quando causa est modo formæ vel modo finis, sed non quando causa est modo agentis: hæc est maior. Et probat pro parte istam maiorem, scilicet quantum ad agens. d. bene enim potest inueniri causa agens sine suo causato. Deinde arguit auctoritate philosophorum. d. Sed philosophi sunt opinati quod mundus habeat agentem ad æterno qui semper produxit eum de priuatione ad esse. (Et est notandum.) Pro intellectu huius narrat opinionem philosophorum. Et dicit. Et est notandum quod hæc quæstio est antiqua inter sequaces Aristotel. & sequaces Platonis. Plato namque prout putat mundum esse innouatum: non dubitat quod mundus habeat agentem: quoniam Plato est opinatus mundum post priuationem tempore accepisse esse. Aristote. tamen quia opinatus erat mundum esse ab æterno: redarguebant eum, scilicet Aristotel. & sequaces Platonis cum prædicto dubio, scilicet quod facit Alga. & putabant, scilicet de mente Aristote. mundum non habere agentem: quapropter conati sunt sequaces, scilicet Aristote. & Plato. argumentabiliter, id est probabiliter respondere responsionibus inferentib⁹ quod argumentabiliter, id est probabiliter opinatus erat mundum habere agentem: & hoc satis patescit in suo loco. Ecce quomodo isti voluerunt Aristote. & Pla. non differre nisi aliquo modo: tamen in re nullam ponunt differentiam. (Et radix huius.) Auerro. ponit modum quomodo potest teneri quod æternum habeat verum agens. Et ex hoc apparet opinio Aristote. Et dicit. Et radix huius est quod esse corporum supercælestium consistit in motu. Vult dicere quod motus sunt propriæ: & per se operationes eorum: adeo quod sine ipsis non essent nec possent esse: & ideo dans motum est secundum veritatem dans esse. & sic dans motum supercælestiũ corporũ dicitur verũ agens. (Rursus declaratũ.) declarat secundã radicem. d. rursus declaratum est quod dans vnitatem ex qua mundus est vnus: & dãs vnitatem ex qua res composita habet esse ipse dat partes ex quibus fit compositio: quia compositio vt declaratum est causa est ipsarum: vnde primum principium, scilicet deus benedictus sic se habet in toto vniuerso, scilicet ꝙ est agens verum illius.

Debes scire quod hic debent componi duo syllogismi. Primus omne dans alicui motum sine quo illud esse non potest est verum agens illius, sed deus benedictus est dans motum mundo: & rebus facientibus ipsum sine quo mundus esse non potest: ergo deus benedictus est verum agens mundũ. Secundus syllogismus potest

Prim⁹ syll'sꝑbãs deum esse verum agẽs mũdũ.

Secundus.

potest sic componi. Omne dās vnitatem & compositionem & ordinationem alicui composito per quod id compositum est. est verum agens illi⁹ cōpositi: sed de⁹ dat mūdo vnitatē cōpositionē & ordinē essentialē: ideo erit verū agens mūdi. Et ex his apparet qualiter peccauit Alga. supra. Putauit em̄ q̄ agens mundum nō distinguitur nisi nomine a causa. Tamen vides quomodo distinguitur modo & re. Ex his apparet error Ioan. ian. qui posuit deum esse tantum finem. & nullo modo agētem. Et vere hoc fuit sine sensibus.

Error Io.

ALGA. DVB. XI.

AIT Algazel. Tertius modus ad probandum q̄d impossibile est mundum esse effectum dei cum proprio pacto inter agentem & effectum dicunt sic. Propositio concessa est quod ab vno non procedit nisi vnū: & principium est vnum omnimode: & mundus ex diuersis componitur: ergo non debet imaginari tantum radices philosophorum.

Modo Alga. adducit vias contra philosophos. Et dicit, ait Alga. tertius modus ad probandum q̄d impossibile est mundum esse effectum dei cū proprio pacto inter agētem & effectū. Vult dicere taliter q̄d fiat cū aliqua priuatione. vt dixit Auerro. est sic. propositio concessa est q̄ ab vno non procedit nisi vnum. & est propositio Aristote. 2. periherme. text. cō. 56. Deinde ponit minorem. d. Et principium est vnum omnimode. Vult dicere summe simplex. & mundus ex diuersis componitur: & per consequens in se est multæ naturæ: ergo in secunda figura vel prima mundus non est effectus dei: & per consequens non debet homo imaginari tantum radices philosophorum, idest omnes propositiones eorum esse veras.

AVERROIS.

NOS dicimus quod concessa hac radice difficile est respondere de prædicto dubio. Sed nullius modernorum philosophorum saracenorum hoc concedit: & nos in prædictæ propositionis reprobatione tractabimus diffuse in sequentibus.

In hoc argumento dicit Auerro. sic dicimus q̄d concessa hac radice. i. propositione dicta: difficile est respondere de prædicto dubio. Sed ipse dat solutionem secundum philosophos sui temporis. Et dicit: sed null⁹ modernorum philosophorum saracenorum hoc, scilicet illam propositionem concedit. Et sic negant maiorem. Deinde ordinat se. Et patet.

ALGA. DVB. XII.

AIT Alga. respondēs pro philosophis. Et si forte aliquis diceret q̄d mundus nō procedit à deo sine medio: immo id quod procedit ab eo est vnum ens q̄d est primū creaturarum: & est intellectus separatus:

videlicet

videlicet ſubſtantia per ſe exiſtens,& cognoſcit ſeipſam & ſuū principium,& iſte apud legales dicitur angelus.deinde proce⸗dit ab eo tertius,& de tertio quartus,& ſic multiplicare eſt en⸗tia ab iſtis medijs. Multiplicatio enim entis, & eius diuerſi⸗tas.Aut procedit à diuerſitate virtutum, ſicut nos ex virtute ap petitiua agimus aliquid,& ex virtute iraſcibili agimus aliud. Aut procedit ex diuerſitate modorum,vt ſol qui tunicam albe facit,& faciem lauantis nigrefacit,& diſſoluit quaſdam ſubſtā tias,& coagulat alias. Aut procedit à diuerſitate inſtrumento⸗rum,vt latomus ſecat cum ſerra,& penetrat cum verruca. Aut multiplicatur ratione mediorum,videlicet quod vnum agens efficiat vnum effectum,deinde ille facit alium,& ſic vlterius.

Dicimus quod omnes iſtæ diuiſiones ſunt falſæ in primo principio poſtquam in ſua ſubſtantia nulla eſt diuerſitas neq; combinatio neq; pluralitas,vt declarabitur in ſequentibus,ne⸗que variatio materierum,neq; diuerſitas inſtrumētorum. Re⸗manet ergo quod hæc pluralitas mundi procedat à deo bene⸗dicto ex mediantibus,vt ſupra dictum fuit.

Poſtquam aduxit motiuum fundatum in dicto philoſophi,adducunt modo reſponſionem Algaze.in dubio illo.Et dicit,ait Algaze.reſpon/dens pro philoſophis.Et ſi forte aliquis diceret quod mundus nō pro/cedit a deo ſine medio.Vult dicere totius ſimul,immo id quod procedit ab eo eſt vnum ens quod eſt primum creaturarum,& eſt intellectus ſepa ratus,videlicet ſubſtantia per ſe exiſtens,quæ cognoſcit ſeipſam & ſuū principium,& iſtæ apud legales dicitur angelus:deinde procedit ab eo, ſcilicet iſto angelo,tertius eo modo quo ipſe proceſsit a primo, & de tertio.quartus eodem modo,& ſic multiplicare eſt entia ab iſtis medijs. Et ex hoc apparet ſolutio pro philoſophis ad rationem iam dictam. (Multiplicatio enim.)Declarat quomodo eſt impoſsibile quod a deo immediate proueniāt tot naturæ quot ſunt in mundo.Et accepit quod/dam quaſi maiorem.Et dicit. Multiplicatio enim entis & eius diuerſi/tas,aut procedit a diuerſitate virtutum, ſicut nos ex virtute appetitiua quæ vocatur concupiſcibilis:agimus aliquid puta bonum vel apparens bonum, & ex veritate iraſcibili,agimus aliud ,puta contrarium: ecce quod licet homo ſit vnus poteſt agere diuerſos effectus propter diuerſas virtutes.Aut procedit ex diuerſitate modorum ſeu materiarum, vt ſol qui tunicam albefacit,& faciem lauantis,id eſt,totam nigrefacit,& diſ/ſoluit quaſdam ſubſtantias, vtputa glaciem, & congelat alias, puta lutum: aut procedit ex diuerſitate inſtrumentorum, vt latomus ſeu artifex ſecat cum ſerra, & penetrat cum verruca, id eſt,triuello.Aut multiplicſter ratione mediorum, videlicet quod vnum agens efficiat vnum effectum. Deinde ille facit alium. Et vlterius. Ex omnibus his poteſt accipi maior.Multitudo entium diuerſorum omnis proueniens ab agente,

ab agente, vel procedit propter diuersitatem virtutum, vel propter diuersitatem materierum, aut ex diuersitate instrumentorum, aut ex diuersitate mediorum, sed a deo non potest procedere multitudo entium in mundo, nec propter diuersas virtutes, nec propter materias diuersas, nec propter instrumenta diuersa, ergo ratione mediorum, vt dictum est. Post quam accepit maiorem: accipit minorem: & concludit conclusionem. d. dicimus, quod omnes istæ diuisiones sunt falsæ in primo principio postquã in substantia sua nulla est diuersitas, nec combinatio, nec pluralitas: vt declarabitur in sequentibus, nec variatio materierum, nec diuersas instrumẽtorum. Remanet ergo quod hæc pluralitas mundi procedit a deo ex mediantibus, id est, per media inuicem orta, vt dictum fuit. Et ex hoc apparet solutio quæstionis contra philosophos. Et hæc est solutio Auicen. in meta. sua maxime in. 9. capitulo quarto, & alibi sæpe.

AVERROIS.

NOS dicimus quod sententia horum verborum est, quod postquam primus est simplex & vnus, non debet ab eo procedere nisi vnum. Sed actiones agẽtis differunt abinuicem, aut ex materijs, & nulla est materia cum deo, aut ratione instrumenti, & nullũ est instrumentum cum ipso deo. Remanet ergo quod sit ratione ipsorum mediorum, scilicet quod vnum procedat ab eo, & ab illo aliud, & sic successiuè fit pluralitas mundi. Sed ipse respõdit eis hoc, quod non sit in mũdo nisi vna res composita ex particularibus. immo quod sint omnia entia vnitatis, & quælibet earum creatur ab altero vno supremo, & aliud sit causa alicuius alterius substantialiter in eo, donec perueniat ad vltimum causatum, sicut etiam ascendendo peruenit ad primam causam.

Et non est sic, quia corpus apud eos componitur ex materia & forma, & ex compaginatiõe earum fit vna res, Homo enim componitur ex corpore & anima, & esse vnius earum nõ procedit ab alia, immo illud cõpactum causatur ab alia causa. Similiter orbis apud eos est corpus animatum, & non aduenit eius anima in ipso corpore, neque corpus in illa anima. immo ambo procedunt ab aliqua extrinseca causa; qualiter ergo inuẽta sunt ista composita, non enim euadet quin procedãt ab vna causa, & remanebit cassa præfata propositio, aut de causa composita. Et adhuc remanet quæstio super ipsam causam donec perueniat necessario ad compositum & simplex, quia principium est simplex, & aliud est compositum. Et hoc modo est imaginandum, nisi cum obuiatione. Et tunc annihilatur prædicta propositio, scilicet quod ab vno non procedit nisi vnum.

Et

Et hæc est responsio Alga. Et nos dicimus quod hoc bene procedere sequeretur philosophos, posito ꝙ primum agens sit simile simplici agēti nobis præsenti, videlicet ꝙ sint omnia entia simplicia, sed hoc sequitur illum qui ponit hanc inuestigationem vniuersalem, scilicet in cunctis entibus. Sed qui diuidit ens ad ens separatum, & ens materiale sensibile, non euadet quin concedat quod principia ad quæ ens sensibile ostēdit etiam ꝙ principia sensibilium entium materia & forma, & dicta entia agunt in inuicem donec ad corpus cæleste perueniunt, & ꝙ intelligibiles substantiæ ad primum principium. ostendunt enim ꝙ est principium modo formæ finis & agentis. Et omnia ista satis patefiunt in ipsorum libris, vnde sumpta dicta propositio communis dicta dubia eos non sequuntur. Et hæc argumentalis opinio est. Et hæc propositio prædicta, scilicet quod ab vno vnum tantum procedit concessa est ab antiquis philosophis quando conati fuerunt inuestigare de primo principio mundi dialecticè, quamuis putassent demonstratiuè probauisse, scilicet quod totus mundus habet vnum principium, & quod ab illo vno tantum vnum procedit. Et ideo concessis his duabus radicibus coacti fuerunt inuestigare vnde procedat pluralitas mundi. Cassata verò est quædam antiqua opinio, videlicet quod primum principium erāt duo, scilicet bonum & malū, impossibile erat apud illos antiquos reducere cōtraria ad vnum principium, quapropter conati fuerunt ponere duo principia. Et quando antiqui speculati sunt entia, & inuenerunt ꝙ omnia erga vnum finem tendunt, scilicet ꝙ ordo entis in mundo similis est ordini exercitus ex parte ipsius rectoris: & ideo opinati sunt ꝙ oportet mundum esse modo prædicto. Et opinati sunt multos errores sequentes ex dictis radicibus. Et quando in fine prælibatum fuit eis ꝙ primum principium debet esse vnum, & aduenit eis prædictum dubium, conati fuerunt indagare solutiones & responderunt ad hoc tripliciter. Quidam eorum dicunt quod pluralitas procedit à materia, & isti sunt sequaces Pythagoræ. Quidam verò alij dicunt ꝙ pluralitas procedit ab instrumentorū multitudine. Quidam quoq; alij dicunt ꝙ pluralitas procedat à mediantibus. Et primus hoc opinantium fuit Plato. Et non est dubium ꝙ hæc opinio sine dubio sit propinquior veritati cęteris alijs. Et quia in alijs duabus responsionibus rema

net quæstio,videlicet vnde procedat pluralitas,à materia, siue ab instrumento, vnde quicunq; dictam propositionem concedit,oportebit de prædicto dubio admirari.Et ideo notandum est quod id quod hodie opinatur impossibile ab excellentibus philosophorum totum contrarium huius est, scilicet quod ab vno primo procedunt principaliter omnia entia mutabilia.

Sed id quod arguit Alga.super peripatheticos non sequitur eos,scilicet quod si pluralitas proueniret ex parte mediorũ non sequeretur ex hoc,nisi pluralitas simpliciter quælibet quarum componitur ex pluralitate.Philosophi nãq; opinati sunt quod hic est pluralitas istis duobus modis, scilicet pluralitas simpliciũ rerum,videlicet entia simplicia immaterialia quę sunt causæ adinuicẽ donec ad vnã ascendunt causam de eorũ genere,& illa est prima illius generis.Et pluralitas orbiũ procedit à pluralitate horũ principiorũ.Et pluralitas rerũ inferiorũ procedit à materia & forma & corporibus super cælestibus. Patet ergo ex istis ꝙ philosophi nõ sequuntur dictũ dubiũ. Amplius orbes mouenẽ principaliter ex mouentibus suis, qua nullatenus in materia cõsistũt,ergo eorũ formæ procedũt ab eisdẽ mouentibus & formæ inferiorum corporũ procedunt à corporibus supercælestibus,& quædam ipsorum ab aliis earum, videlicet tã formæ simpliciũ rerũ quã compositarũ, & cõpositio earum à supercælestibus procedit,hæc est philosophorum opinio in ordine mundi. Sed id quod inducit philosophos ad hanc opinionem nõ potest hic declarari indiget enim de pluribus propositionibus ostensis in diuersis actibus. Attamen saracenorũ philosophi Alpharabius & Auic.cõcesserunt eis aduersariis ꝙ agens absens simul est agenti patienti.Et ꝙ ab vno agente nequit procedere nisi vnus effectus.Et cum primum sit vnus simplex apud omnem hominem fuit eis difficile reperire qualiter pluralitas ꝓcedit ab ipso deo benedicto.Et ideo conati fuerũt opinari ꝙ ille non sit motor diurni motus.Immo dicũt ꝙ est quidam alius simplex à quo motor supremi orbis procedit,& ab illo motore procedit dicta suprema sphęra,& motor secundæ sphęræ:hic enim motor compositus est ex eo quod intelligit de prima causa,scilicet ꝙ est ipsius principium modo formæ efficiẽtis & finis,& de eo quod intelligitur de seipso ꝙ est principium orbis & secundi motoris modo efficientis. Sed nos dicimus ꝙ hæc ordinatio est error,agẽs namq; & effectus

sunt

ſunt vnum & idem in humano intellectu : maxime in ſeparatis intelligentijs. Et iſte ordo ſequitur argumentaliter: agēs em̄ vnum noſtrorum præſentium quod ab eodem tamen tantum vnus effectus procedat dicitur agens cum primo agente æquiuoce: eo quod primū agens eſt abſolute: & agens noſtrorū præſentiū cū cōditione ſeu cōditionibus agit: & ideo ab agēte abſolute abſolutus effectus procedit. Et huiuſmodi rationes probāt argumentaliter. Et agens intelligibiliū humanorum eſt prius in intellectu poſsibili: & non eſt generabilis neq; corruptibilis: quia omnia recipit. Et reſponſio vera prædictorum iuxta philoſophi opinionem eſt hæc, ſcilicet, quod eſſe rerum ipſarum in colligatione earum in inuicem conſiſtat : vt materia cum forma: & mundi partes ſimplices quādo inuicem colligantur. Dicimus quod eſſe ipſarum ſequitur earum colligationem. & ſi ſic: ergo dans colligationem eſt dans eſſe. Et quia quodlibet colligatum vnitur ex aliqua re à qua fit vnum : & vnum ex quo colligatur procedit ab vno per ſe ſemper exiſtens : ſequitur ergo qđ hic, ſit vnus ſolus per ſe exiſtens. Et oportet qđ ille vnus det vnam rem per ſe. Et ex hoc procedunt entium ſpecies ſecūdum ipſarum naturalem diuiſionem. Et influitur ab illa vnitate data in quolibet ente eſſe illius entis donec ad primā perueniat vnitatem: ſicut calor cuiuſcunq; calidarum rerum à primo calido procedit, ſcilicet ab igne. Et hoc modo concedit. Ariſto. eſſe ſenſibile & intelligibile. Et dicit qđ mundus eſt vnꝰ & ab vno procedit: & quod vnum eſt cauſa vnitatis quodāmodo & pluralitatis cauſa: alio modo. Patet ergo ex his pręmiſsis quod hoc eſt vnum ens ex quo vna ſimplex influitur virtus à qua omnia entia eſſe habent. Et quia multa ſunt entia procedētia ab illo vno inquantum vnū: ſequit̄ pluralitas de neceſsitate.

Auerro. modo primo repetit argumentum Alga. iterum : ſicut ſæpe conſueuit in alijs. Deinde repetit ſecundo ſolutionem eorum, &. d. dicimus nos quod ſententia horum verborum eſt. poſtquam primus eſt ſimplex & vnus: non debet ab eo procedere niſi vnum, & hoc fuit argumentum (Sed actiones.) Repetit ſecundum. d. ſed actiones. i. effectus agentis auferunt ad inuicem: aut ex materijs: & nulla eſt materia cum deo. vult dicere mediante qua cauſat: aut ratione inſtrumenti : & nullum eſt inſtrumentum cum ipſo deo. vult dicere mediante quo agat totum mundum : remanet ergo quod ſit ratione ipſorum mediorum, ſcilicet quod vnum procedit ab eo, ſcilicet deo: & ab illo, ſcilicet ſecundo: aliud. ſ. tertiū. & ſic ſucceſsiue ſit pluralitas mundi. (Sed ipſe.) inducit ſolutionem iterum ſub forma clariori. d. ſed ipſe reſpondet eis hoc quod non ſit in mundo : niſi vna res compoſita ex partibus, vult dicere quod mundus ſit

vnus effectus tantum vniuoce ordinatus:qui compositus est ex pluribus ordinatis:immo quod sint omnia entia vnitate & ordine sup. taliter qđ quælibet earum ab altero vno summo: & illud sit causa alicuius alterius in eo substantialiter & per se:donec perueniat ad vltimum causatū: & declarat hoc per simile.d.sicut etiam ascendendo quis peruenit ad primam causam:est ergo solutio quod debet negari minor pro secunda parte,scilicet mundus est multa diuersa.immo est vnus vnitate ordinis : eo quia secundum prouenit a primo:& tertium a secundo:& sic donec peruenimus ad vltimum causatum.(Et non est sic.) Cōtra hoc arguit Auerr. volens probare quod nec oportet quod illa quæ sunt vnum:& ordinata sint sic quod primum sit effectus secundi.& sic de alijs.&.d. & non est sic quod corpus apud eos componitur ex materia & forma:& ex compaginatione earum,id est compositione illarum fit vna res:homo enim cōponitur ex corpore & anima:& esse vnius earum non procedit ab alia. vult dicere in causa agentis:sicut vult Alga. immo id compactum, id est compositum causatur ab alia causa : vult dicere ab agente qui extraxit formam de potentia ad actum in genere causæ efficientis. Secundo arguit sic.similiter orbis apud eos est corpus aiatū: & nō aduenit eius anima in corpore.vult dicere tanquam agens:nec corpus in illa anima: vult dicere tanquam agens.immo ambo procedunt ab aliqua extrinseca causa:qualiter autem inuenta sunt ista composita:vult dicere generabilia.q. d.non nisi ab agente:non enim euadet quin procedat ab vna causa:& tamen illius commixtione sunt plures naturæ.Et remouebit eam præfata propositio.(Aut de causa.)Inducit aliud membrum quod potest induci solutione huius.d.aut de causa composita.vult dicere:aut ista composita procedunt de causa composita tanquā ab agente:contra arguit.d. & adhuc remanet quæstio super ipsam causam quoniam omne compositum procedit ab alio:ergo adhuc in ea est locus quæstionis:an procedit a causa composita:an a simplici,donec perueniat ad compositum & simplex, idest aut simplex agens.quia principiū est simplex.& ad compositū.vult dicere quod remanebit quæstio an procedit vsq ad duo principia: quorum vnum est simplex : & reliquum compositum:& hoc modo est imaginandum:nisi cum obiectione,id est & illa responsio esset vera nisi esset obuiatio contra illam quæ est, quod omne compositum est factum : & tunc cum ꝑuenit ad simplex annihilat prædicta ꝓpositio,scilicet,qđ ab vno non procedit nisi vnum.& hic vult dicere quæ dicta sunt erat responsio dicta Alga.& sic apparet qualiter redarguitur Alga.ex propositionibus concessis ab eo.(Et nos dicimus.) Auerro. incipit aliqualiter seminare solutionem:&.d.& nos dicimus quod hoc bene procederet,id est hic processus sequeretur philosophos:posito quod primum agens sit simile simplici agenti nobis præsenti. vult dicere posito quod deus sit agēs naturale existēs hic præsens nobis,videlicet,qđ sint oīa entia. vult dicere agentia simplicia sicut egentia naturalia:sed hoc id est istud argumentum sequitur:illum qui ponit hanc inuestigationem vniuersalem,scilicet in cunctis entibus:vult dicere:qui dicunt deum esse agens naturale: sicut agentia hic:sed q diuidit ens ad ens separatū:& ens materiale sensibile:sicut facit Aristote.nō euadit quin cōcedat quod principia ad quæ ens sensibile se extendit:vult dicere: principia materialia generabilia & corrupti-

corruptibilia:etiam posito sup.quod principia sensibilium entium materia & forma:& dicta entia agūt inuicem.vult dicere:posito quod istis sit actio tam a materia & forma quā ab agente:non euadent,donec ad corpus cæleste perueniant:& tota multitudo reducitur ad corpus cæleste:& nō euadunt etiā qđ intelligibiles substantiæ ad primum principium sci, licet nō reducentur.ostēdunt enim quod principiū.vult dicere : primum sint modo formæ & finis & agentis.& omnia ista satis patefiunt in ipsorum libris:vnde sumpta dicta propositio cōmunis dicta dubia eos non sequuntur.vult dicere illos qui ponunt ens diuidi in sensibile & separatum:& ista opinio est argumētabilis,idest probabilis sine dubio.Ex his voluit intelligere primā solutionē ad dictā argumentationē. Sed pro intellectu huius debes scire:vt Auer.plane dicit in.12.meta.cōmē.36.& 18.ꝙ omnes formæ habent duplex esse.s.vnum in primo motore: aliud in materia:& hoc de rebus materialib⁹:& ideo deus nō est agēs simplex, sed multiplex:qm̄ licet ipsum in se sit vnum in esse:& summe simplex in esse:est tn̄ multū in virtute & perfectione:ideo potest mediante corpore cælesti & motore propinquo extrahere omnes formas materiales de potentia ad actum:& sic omnes res hic reducunt ad corpus cæleste:cui⁹ primus motor est agens primum:& forma prima:& finis primus. & sic apparet quomodo deus est agens nō eo modo vniuoce cum istis hic.Et per hoc apparet solutio ac formam argumenti:neganda est enim minor pro prima parte.s.dicente.sed deus est vnus & simplex:apparet enim qualiter est multum. Secundo debes scire:vt Auer.d.12.meta.cōmen.44.qđ deus est vnum simul intelligibile simplex:attamen causat multitudinē in alijs substantijs separatis secundū qđ illæ intelligunt diuersa de primo. & sic a primo possunt prouenire multæ intelligentiæ ordine quodam p diuersas rationes quas habent illæ substantię de ipso.& sic apparet illud quod Auer.hic dicit.& melius apparebit.(Vnde sumpta.)Declarat quo modo ex ista propositione multæ opiniones venerunt . & hoc vt ostendant difficultatem argumenti dicti.& dicit:& hæc propositio prædicta, s.qđ ab vno tantū vnum ꝓcedit:cōcessa est ab antiquis philosophis.imo senioribus Aristo.quādo fuerunt conati inuestigare de primo principio mundi dialectice:quāuis putassent demonstratiue probauisse:& accipit propositiones quibus fundantur dicta antiquorū.d.s.qđ totus mundus habet vnum principiū.secunda est qđ ab illo vno tantum vnū procedit:& ideo cōcessis his duabus radicibus coacti fuerunt inuestigare: vnde procedat pluralitas mundi. Deinde narrat primam opinionem & dicit.& cassata vero est quædam antiqua opinio,scilicet,quod primū principium erat duo.s.bonū & malum:vult dicere , quorū vnum est principiū bonorū:alterum malorū:& potentia syllogismi eorū est: impossibile est cōtraria reduci ad vnum principiū:entia bona & entia mala sunt cōtraria:ergo non possunt reduci ad vnum principium: quapropter conati sunt ponere duo principia:ista igitur fuit opinio antiquorū. Et debes scire ꝙ Auer.12.meta.com.52.recitauit hanc opinionē quæ adhuc habuit argumentum ex scientia dei:quod dicam forte in quæstione de eius scientia.(Et quando antiqui.)Narrat secundam opinionem quæ ponit vnum principem:& potētia syllogismi eorum est:sicut est ordo exercit⁹ ad vnū rectorē primū.ita debet esse ordo mūdi.sed ordo; exercitus est per

Res; materiales habent duplex esse.

Licet deus sit simplex inesse:est tn̄ multū in virtute & perfectione.

Licet deus sit vnū intelligibile simplex causat tn̄ multitudinē in substātijs separatis.

attributionem ad vnũ:ergo ita est in mundo. Dicit ergo: & quando antiqui speculati sunt entia:& inuenerunt quod omnia erga vnum finem tendunt, scilicet ꝙ ordo entis in mundo similis est ordini exercitus ex parte ipsius rectoris:& hæc fuit maior:& infert conclusionem: & ideo opinati sunt ꝙ oportet mundũ esse modo prædicto: vult dicere per ordinem ad vnũ principiũ:& addit ꝙ opinati sunt multos errores sequẽtes ex dictis radicibus. (Et quando in fine.) Ponit responsiões eorum & dicit primo:& quãdo in fine prælibatum fuit eis ꝙ primũ principium debet esse vnũ:& aduenit eis prædictum dubiũ, scilicet quomodo est possibile ab eo prouenire tot entia:cognati fuerunt indagare solutiones: & responderunt ad hoc tripliciter. (Quidam eorum.) Inducit primam solutionem, & dicit, quidam eorum dicunt:ꝙ pluralitas:vult dicere entium in mundo procedit a materia. Et isti sunt sequaces Pythagoræ. (Quidam vero.) Ponit secundam solutionem. d. quidam vero: alij dicunt ꝙ pluralitas procedit a multitudine instrumẽtorũ. (Quidam vero.) Adducit tertiam solutionem. d. quidam quoq; alij dicunt ꝙ pluralitas procedit a mediantibus:vult dicere per intermedia ordinata:vt dictum est supra. & primus hoc, id est tertiam solutionẽ opinatũ fuit Plato:& nõ est dubium quod hæc opinio sine dubio sit propinquior veritati cæteris alijs. (Et quia in alijs.) Ostendit hoc esse ita. d. & quia in alijs duabus responsionibus remanet quæstio, videlicet vtrum vnde procedat pluralitas a materia siue ab instrumento:& si litera non est corrupta vult dicere quod in alijs primis duobus est dubium: vnde procedat pluralitas materierum & instrumentorum: & sic quæstio adhuc habet locum. (Vnde quicunq;.) Vult dicere suam intentionem in illo: & primo dat causam suæ intentionis. d. vnde quicunq; concedit dictam propositionem oportebit de prædicto dubio admirari propter eius difficultatem: ideo notandum est quod id quod hodie opinamur, id est creditur impossibile ab excellentibus philosophorum totum contrarium eius est, scilicet quod ab vno primo procedunt principaliter omnia entia mutabilia: ecce quomodo contrarium est. dicti enim philosophi voluerunt vt visum est:quod ab vno non prouenirent entia omnia. Auerro. autem vult totum contrarium: vt dictum est in parte: & melius dicetur. (Sed id quod arguit.) Respondet argumento Alga. & declarat quomodo res sunt ordinatæ, &c. d. sed id quod arguit Alga. supra peripatheticos non sequitur eos, scilicet quod si pluralitas proueniret ex parte mediorum non sequeretur ex hoc nisi pluralitas simpliciter eorum: quarum quælibet componitur ex pluralitate:sed hoc est occultũ: ideo debes scire ꝙ Auer. voluit dicere ꝙ si res essent diuersæ per ordinẽ in causando:vt dictum est ab istis:tunc res essent simpliciter diuersæ. ergo ibi non est vnum primum simpliciter ad quod entia reducãtur. & ꝙ sit causa illius multitudinis:& sic ibi non est vnitas:sed pluralitas simpliciter rerũ:quarũ quęlibet habet cõpositionẽ quãdã ꝓ quãto habet illud quo intelligit primã:& id quo intelligit se:vt dicit Aui. ꝓpter quod vult habere quod debet esse vnũ primũ quod sit causa oĩm aliorũ in illo genere:vt dictũ est. 10. meta. cõ. 7. (Philosophi nãq;.) Ponit veritatẽ. d. philosophi nãq; opinati sunt ꝙ hic. s. in mũdo est pluralitas istis duob⁹ modis, scilicet pluralitas simpliciũ rerũ, videlicet entia simplicia immaterialia

rialia quæ sunt esse adinuicē donec ad vnā ascendūt causam:vult dicere prima de earū genere:vult dicere quæ sit in genere earū:& illa est prima illius generis:& causa omniū earū:& addit qđ pluralitas orbiū quæ etiā sunt substantiæ immateriales procedit a pluralitate horū principiorum.

Sed debes scire quod istæ causæ nō sunt inuicē causæ: nisi capiendo causam pro illa quæ dicitur causa sine qua nō prima enim sola est causa reliquorū:sed nō secundæ nisi mediante prima:non quod ex secunda & prima fiat vna causa totalis causans tertiā:sed sola prima concurrente secunda tanquā causa sine qua nō:vnde ibidē est magis ordo effectuū quā causarū:vt.12.meta.cō.44.(Pluralitas rerū.) Ponit secundū membrum dicens qđ pluralitas rerū inferiorū procedit a materia & forma & corporibus cælestibus. Debes scire qđ postq̄ scripsi hoc: reperi opinionem satis peruenientē dictis huius philosophi quod deus sit causa prima omniū virtute eius:& secundū se:quoniā est causa prima simpliciter perfecta & vult qđ ista causat primā immediatate eo modo quo intelligibile causat intelligens. Deinde secunda causat tertiā tanquā causa proxima & prima causat tertiam vt causa vniuersalis:vnde sicut a sole tanquā a causa vniuersali: & patre tanquā causa proxima prouenit homo: ita a deo tanquā a causa vniuersali:& secunda intelligentia tanquā causa proxima procedit tertia. Et sic de quarta mediante secūda & prima eo modo. Et sic dicerē quod orbis prouenit tanquā a causa vniuersali a deo in cuius virtute omnia continētur:& a motore tanquā a causa proxima: & similiter hoc in rebus generabilibus: quoniā omnia proueniunt a deo: velut a causa vniuersalissima:& a causis particularibus velut a proximis & sic apparet qualiter omnia procedunt ab vno:& hæc positio est satis intelligibilis & pulchra.

Nota.

Cælum prouenit a deo tanq̄ a causa vniuersali: & a motore tanquā a causa proxima.

Sed circa ista videtur esse quæstio:quoniā nō esset differentia inter opinionē Auerrois & Auicē.in productione intelligentiarū a primo:cuius cōtrariū nititur probare Auer.12.met.cō.44.

Secūda quęstio.

Secūda dubitatur etiā:quia tūc tertia nō intelligeret nisi secūdā & nō primā:quoniā si a secūda causatur tanquā a causa proxima:ergo reditus ad illā erit sibi cōpleta perfectio & beatitudo:& sic nulla intelligit primā cōtra Auer.12.meta.cō.36.&.39.& Ari.ibidē. Et cū consideraui in dicta Auer:videtur mihi qđ ista nūc sit mens eius:ideo tenēdo qđ secūda est cā tertię:nō mō:sicut eā sine qua nō:immo sicut causa proxima. Dicendū ad hæc ad primū quod differentia est valde:quoniam Auicen. voluit quod secunda causat tertiā virtute propria:& nō inquantū instrumentum primæ causæ:immo voluit quod primus non sit causa tertiæ: nec vt vniuersalis:nec vt proximā. Auerrois autem opinatur quod prima sit causa proxima respectu secundæ tantum:& causa vniuersalis tertiæ:cuius secunda est proxima causa. Et si dicas quare non est causa tertiæ virtute propria sicut ponis ipsum causam secūdę virtute propria. Et solutio est:qm̄ scda est perfectissima & vniuersalissima:ideo est adeo propinqua deo qđ nullā potest habere causam aliā a prima:tertia autem deficit a prima & in gradu:& in esse valde:ideo indiget secūda nō tanq̄ adiuuante ipsam in causando:quia potuit in maius:sed tanquā limitante eius causationē vniuersalem & perfectissimā ad hoc particulare & vile: ideo non est simile. Ad secundam principalem dicendum quod bene

illud habet dicere Auicen.qui posuit secundam causare tertiam propria virtute:ideo habet ponere quod tertia est beata perfecte reddendo ad secundam:quia illa secunda est sola causa tertiæ.Sed Auer. qui ponit primam esse causam:primam quæ est deus quæ plus influit secundum auctorem de causis:ideo habet ponere quod tertia primo redit ad causam primam tanquã ad potiorem causam:& secundo ad proximam causam tanquã ad causam imperfectiorẽ:magis enim dependet effectus a prima causa quæ agit virtute propria:quam a secunda quæ agit virtute primæ: & sic apparet qualiter hæc opinio est pulchra:& ei vsq nunc nõ video cõtraria:& si occurrit aliquid cõtra hoc dicam loco proprio:pro nunc autem sit dictum intantũ.(Et pluralitas orbiũ.)Redit ad declarationẽ qualiter orbes causantur ab intelligẽtijs:& videtur mihi quod potentia eius sermonis sic in prima figura sic:omnia habentia operatiões sine quibus esse nõ possunt dependent tanquã a causa ab illis quæ dant eis operationes proprias:sed corpora cælestia dependent secundũ eorũ operationes quæ sunt motus proprij & essentiales eis ab intelligẽtijs:ergo intelligentiæ sunt esse corporũ cælestium:huius nõ tangit nisi vim minoris dicens amplius orbes mouentur principaliter ex mouentibus suis quæ nullatenus in materia consistunt.Et hæc est virtus minoris deinde concludit: ergo eorũ vult dicere:cælorũ formę,id est, substãtiæ procedũt ab eisdẽ mouentibus.(Et formæ inferiorum.) Declarat qualiter ea quæ sunt hic procedunt a corporibus cælestibus,& dicit & formæ inferiorum corporũ procedunt a corporibus supercælestibus: vult dicere per idem argumentum & quædam ipsorũ,id est,corporũ generabiliũ procedunt ab alijs eorũ:quia mixta ab elemẽtis:& homo ab homine,videlicet tam formæ simplicium rerũ vult dicere elementorũ,quã cõpositarũ:vult dicere procedunt inter se:& tandẽ cõpositio earum a supercælestibus procedit tanq̃ a causa prima:cõcludit propositũ.d.hæc est opinio philosophorũ in ordine mũdi:sed id ꝙ inducit philosophos ad hãc opinionẽ nõ potest declarari:indiget enim de pluribus propositiõibus ostẽsis in diuersis artibus.Ex his apparet solutio ad argumentũ Alga.& videtur secũda solutio distincta a prima,& forte possunt inuicẽ reduci: quoniã sunt propinquæ:vt patet. (Attamẽ saraceni.) Adducit opinionẽ modernorũ sui tẽporis:& dicit.Attamẽ saracenorũ philosophi Alpharabius & Auicen. cõcesserũt eis aduersarijs:qđ agens absens simul est agenti & patiẽti, id est,agẽti generabili adeo qđ est ei simile in agẽdo.Secũdo cõcesserũt qđ ab vno agẽte nequit procedere:nisi vnus effectus:& cũ primũ sit vnum simplex apud omnes homines fuit eis difficile recipere qualiter pluralitas procedit ab ipso deo benedicto:& ideo conati sunt opinari ꝙ id nõ sit motor diurni motus,id est,qđ primus motor nõ sit motor diurni motus:immo dicũt qđ est quidã alius simplex a quo motor supremi orbis procedit:& ab illo motore,scilicet secũdo procedit dicta suprema sphæra:& motor secũdæ sphæræ:cuius rationẽ dicit:quoniã hic motor compositus est ex eo qđ intelligit de prima causa qđ est tantũ primũ modo formæ efficiẽtis & finis:& de eo qđ intelligit de seipso:qđ est principiũ orbis:& secũdi motoris modo efficientis, & hæc opinio declarata est a me in quæstione de intellectu diffuse:vbi posita sunt fundamẽta eius:& modus illius:& solutiões quæstionũ cõtra illã.(Sed nos) Auer. cõtradicit

dicit illi.d.sed nos dicamus qđ hæc ordinatio est error: agens nãq; & effectus sunt vnũ & idẽ in humano intellectu:maxime in separatis intelligentijs:videtur mihi qđ syllogismus iste sit hypotheticus si agens & effectus sunt vnũ:& idẽ intellectu:erũt idem intellectis separatis altioribus:ergo erunt vnũ & idẽ in illis.Sed mihi videtur quod Auer.intendat reprehendere illud qđ dixerũt,scilicet ꝙ in illis sit cõpositio ex duabus rebus intellectis,scilicet ex intellectu primi & intellectu eius.Cõtra qđ arguit Auer.quoniã intellectus & res intellecta sunt vnũ in intellectu hominis:ergo in illis a fortiori cũ sint simpliciores: qđ autẽ intellectus & res intellecta sint vnũ,declaraui in expositione tex.cõ.8.tertij de aĩa, & in.q.de intellectu,& dicam hic in septima disputatione melius: ergo ibi nõ est ponenda compositio.(Et iste ordo.)Soluit id in quo visi sunt firmari,ipsi enim crediderũt quod sicut agens naturale hic existẽs nõ possit agere nisi vnum:ita & deus:modo Auer.declarat qualiter hoc non est simile.d.& iste ordo sequitur argumẽtaliter, id est, probabiliter agens enim vnũ nostrorũ præsentiũ qđ ab eodẽ tamẽ,id est,ab aliquo tantum vnus effectus procedit:dicitur agens cũ primo agente æquiuoce:& declarat hoc.d.eo qđ primũ agens est absolute,id est,liberaliter: & agens nostrorũ præsentiũ cũ cõditione seu cõditionibus agit,scilicet gratia finis: vt ex actione expectet perfectionẽ:& ideo ab agente absolute, id est, liberaliter absolutus effectus procedit:vult dicere quod effectus nõ præmiet agens ipsum. Debes scire qđ vnius rei ordinabilis ad finẽ vnius est finis vltimus & primus:& ideo agens naturale tantũ vnũ intendit:& eius non est effectus nisi vnus:ab eo vnũ tantũ vt sic procedit: agens autem quod ipsum est finis suæ actionis nõ ordinatur ad vnum finem: nec ad plures:sed ipse agens est ipse finis:ideo ab eo nihil prohibet euenire plures effectus:ex hoc apparet peccatũ illorum cum nullã differentiam fecerint inter agens mere naturale & agens liberum. (Et huiusmodi rationes.) Declarat defectum rationis quasi concludendo.d. & huiusmodi rationes:vult dicere.Alpharabij & Auicẽ.probant argumẽtaliter, id est probabiliter:vel forte vult dicere quod rationes eius contra illos sunt probabiles:arguit enim per locum a maiori de intellectu agente: declarans quod ipse cum suo effectu non diuersus sit,& quãto maxime in substantijs separatis:modo quasi vult dicere quod rationes eius contra illos sunt probabiles.Et hæc expositio videtur mihi vera propter id quod dicet:& declarat qualiter est possibilis:quoniã præsupponit vnũ quasi falsum,scilicet quod in intellectu sit non compositio aliqua: modo hoc est falsum:quod declarat.d.& agens intellectuũ humanarũ, scilicet rerũ corruptibilium est prius intellectu possibili:& nõ est generabilis & corruptibilis:quia omnia recipit:& hoc signat quod in anima est quædam compositio ex intellectu agente priori:& intellectu possibili posteriori: & sic assumptum contra illos est falsum.Vel potest tertio exponi:& forte melius:vt dicamus quod ipse velit quod rationes illorum sunt probabiles:quoniam sunt modo solutæ ab eo:& tunc iste §. Et agens intelligibilium &c.est solutio cuiusdam dubij:quoniam posset quis dubitare: tu dixisti quod intellectus agens & suus effectus sunt vnum:& per consequens posset quis credere quod ibi non sit cõpositio ideo soluit in his verbis volens qđ licet agens intellectus sit vnus cum rebus intellectis:

Differentia inter agens naturale & agẽs liberũ.

Differentia inter intelligibilē possibilē & agentem.

vt dicam in disputatione septima:eo quia sunt eius effectus: non tamen oportet quod agens & possibilis sint vnus omnibus modis:quoniā possibilis non est effectus agentis:eo quia possibilis intellectus est simpliciter incorruptibilis:sicut & agens qui nō habet agentem pro causa: sicut nec econtra:licet agens sit plus perfectione ipso possibili: vt dictum est tertio de anima:tex.cō. 19. & hæc expositio est mihi valde consona ex verbis Auerrois hic nec possum tibi aliter exponere:tum propter inordinationē traductoris:tum propter corruptionē quæ accidit in libro: tum propter rei difficultatem:& bonum est: vt persistas plus. (Et responsiō vera.)Redit ad soluendum vltimo argumentum Algazel.& dicit:& responsio vera prædicatorum:scilicet argumentorū iuxta philosophi opinionem est hæc:scilicet quod esse rerū ipsarum est in colligatione earum inuicem consistens:vt materia cūm forma:& mūdi partes simplices quādo inuicem colligantur supradictu.non habent esse nisi in colligatione earum adinuicem:dicimus quod esse ipsarum sequitur earum colligationem.Et si litera non est corrupta:puto quod hoc fundat vnū quasi principium:quod omne cōpositum non consistit:nisi in colligatione partiū adinuicē:quoniā vt dicit ipse primo physico. commen. 17. totū non est aliud a partibus simul sumptis: ideo esse ipsarum est esse in colligatione:ideo videmus partem abscissam a toto esse æquiuoce partem:vt dicit philosophus in multis locis naturalis,& metaphy.hoc supposito arguit & syllogismus debet componi sic:omne dans colligationem aliquibus: vel alicui dat esse illi vel illis tanquam agens: sed deus dat colligationem omnibus entibus:ideo vt supra: & ideo ponit veritatem dicens & si sic:ergo dans colligationem est dans esse. (Et quia quodlibet colligatum)declarat quomodo primus sit vnus:& causa omnium: & primo dicit:& quia quodlibet colligatū, id est,compositum vnitur, id est, est vnum ex aliqua re a qua sit vnum:vnde secundo de anima commen,7. declarat Auerrois qualiter compositū est vnū per vnā formā quæ est ei causa essendi:& vnitatis:& vnū ex quo colligatur scilicet illud cōpositū procedit ab vno:vult dicere agente per se semper existens: quod est deus:sequitur qđ hic sit vnus solus per se existēs.Ex hoc declarat quomodo illud vnū sit causa omniū,& dicit:& oportet ꝙ ille vnus det vnā rē per se:& ex hac vult dicere: procedūt entiū species secundū ipsarum naturalē diuisionē,id est,differētias proprias:& influitur ab illa vnitate data in quolibet ente esse illius entis donec ad primā perueniat vnitatē. Deinde ponit exēplū.d.sicut calor cuiuscūꝗ calidiorū rerū a primo calido procedit scilicet ab igne:vult dicere sic omnia entia procedūt a primo.D.soluit quoddā dubiū:qm̄ posset quis dicere quomodo est possibile qđ vnū sit causa vnitatis inter esse intelligibile:sicut est esse intelligētiarū:& esse sensibile:sicut est esse corruptibile iste enim differūt:ergo nō possunt esse colligatæ adeo qđ ex eis proueniat vnū. Respōdit.d. & hoc modo cōcedit Ari.esse sensibile & intelligibile:& dicit: qđ mūdus est vnus:& vult dicere factus ex eis sic diuersis:& ab vno ꝓcedit:& qđ vnū est cā vnitatis qđdāmō: & cā ꝓsentātis alio mō: cōcludit mō solutionē totalē.d.patet ergo ex his ꝓmissis ꝙ hoc est vnū ens ex quo vna simplex virtꝰ influit a qua oīa entia esse hn̄t:& patet ꝙ mlta sūt entia ꝓcedētia ab illo vno inq̄tū illud vnū sequit̄ pluralitas de necessitate: & ista est solutio

tio vltima Auer. in solutionibus prædictis ad illud argumentum.

Sed hic sunt loca quæstionis. Et primo quid sit ista virtus per quam entia ligantur & sunt vnũ: vtrum sit effectus dei proueniens in omnibus rebus: aut qualitas: aut substantia: aut quid. Secunda difficultas est: quia non videtur solutio ad propositum: quoniam non apparet adhuc quomodo deus vnus possit causare tot diuersa entia: quoniam & si producat illam virtutem per quam est causa tot diuersorum entium: adhuc quærerem quomodo virtus illa est causa illorum. Pro intellectu igitur omnium dictorum dicam primo opinionem vnam quam vidi in quodam libro de substantia orbis. qui exponit Auerro. & modo non habeo ipsum: attamen vt puto dictum est ibidem. quod deus est vnum simplex: a quo producitur vna qualitas spiritualis: quæ recipitur in omnibus entibus extra deum: per quam ligantur omnia entia ligatione maiori quam sit per villos: & lacertos in animali: & mediante ista: deus est causa omnium quæ sunt in vniuerso. & pro hoc facit Auerr. 2. cæli. commen. 71. vbi dicit. si totus orbis est quasi vnum animal: sed non est quasi vnũm animal quasi ligatum multis ligamentis: sicut animal dissimilium partium: vult dicere compositum ex partibus etherogeneis: sed est ligatum prima potentia spirituali diuisa in suo toto: hoc igitur vnum corpus per vnam potentiam spiritualem quæ est in eo debet habere magnitudinem terminatam: & reliqua. post ibidem quibusdam interpositis dicit. Et similiter intelligendum est quod vltimus orbis mouet alios orbes, scilicet sicut dicitur quod in nobilibus mouet totum. Verbi gratia, cor mouet reliquum corporis: quoniam ista prima potentia spiritualis non diuiditur in alijs orbibus: nisi quia diuiditur in isto orbe quemadmodum potentia mouens animal non diuiditur in alijs membris: nisi quia primo diuiditur in corde & reliqua ibidem lege. Ex quibus apparet plane quomodo dispositio mundi est in vnitate propter illam potentiam: quæ est prima qualitas diffusa in omnibus entibus: & apparet. quoniã secundũ istos vnum sit causa multitudinis: vnde sicut agens materiale est causa vnitatis & esse alijs mediãte forma: ita deus est causa esse: & vnitatis mũdi mediante illa virtute spirituali diffusa in omnibus entibus. Sed licet hæc opinio sit multum consona verbis Auerro. hic & ibi. attamen non videtur mihi consona: nec possum eam intelligere. ideo arguo contra illam. primo quoniam vel ista virtus quæ est qualitas est vna numero: vel multiplicata secundum multitudinem entium. si primum: ergo adhuc quæstio non est soluta, scilicet quomodo ex quo ista est vna posset esse causa tot entium diuersorum: quoniam ab vno tantum vnũ prouenit. Si vero dicam ipsam esse multum secũdum entia: adhuc est locus quæstionis: quoniam ista est immediate a deo: ergo ab vno proueniunt multa. & sic ratio adhuc stat. Secundo per istos ista qualitas spiritualis est accidens. ergo mundus est vnus per accidens. & sic Auerro. somniasset in illo commen. 71. 2. cæli. vbi dixit ꝙ animal ligatum diuinum est magis animal: ꝙ̃ animal ligatum generabile: vide eum ibidem: modo hoc non esset ita: quoniam animal est vnum per formam. & secundo de anima. com. 7. dixit ipse. Tertio vel ista qualitas spiritualis est æterna vel generabilis: si generabilis, ergo vnitas & ligatio mundi est per ali-

quod

Tertia q̃ō.

Opinio. cuiusdam.

Impug.

Secundo.

Tertio.

quod generabile: & sic non semper: si æterna: vel est in subiecto: vel separata a subiecto. Et si in subiecto: ergo ipsa est vnum per subiectum: & non econtra: & si extra subiectum cogita inconuenientia contra hoc.

Quarto.

Quarto ista qualitas est minoris perfectionis quam esse dei: ergo si ista sufficit ligare entia esse dei: erit plus sufficiens sine ista: & sic ista superfluit. Et maxime videtur mihi extraneum quomodo deus produxit istud accidens: vt vniret & entia: & tu considera multa alia contra hoc. hæc igitur opinio: vt mihi videtur non fuit: nisi ad verba Auerro. non ad intentionem eius: & vere est purus error.

Opinio propria.

Aliter igitur dicendum cum protestatione dicendi aliter si mihi aliter prouenit locus dicendi, quod Auerro. in solutione præsentis dubij tres solutiones innuebat. attamen sunt duæ tantum inuicem non reducibiles: quarum prima fuit quod illa propositio non debet intelligi de agente æquiuoce dicto cum agente naturali: quia vt dixi: aliter est in agente naturali: aliter in agente primo separato: eo quia agens naturale agit propter vnum tantum finem: & ideo eius actio non est nisi vnum & simplex: agens autem primum cum non agat propter finem: sed ipse sit causa actionis: ideo nihil prohibet agere multa propter se & bonitates eius: & hoc fuit dictum supra. Secunda solutio est modo vltima: & quia est difficilis, primo declaro quid Auerro. intelligat per virtutem illam spiritualem diffusam in omnibus rebus. secundo applicabo ad propositum solutionem.

Ad primam quæstionē.

Quantum ad primum dicendum: quod per virtutem spiritualem intelligendum est esse dei: quod esse est vnum simpliciter numero: sicut & ipse deus est vnus numero simpliciter: modo istud esse diffunditur in reliqua entia causata a primo pro quanto illa non sunt nisi participando idem vnum esse numero: quod est primum principium omnibus modis: & hoc dicit. 12. metaphysi. commento. 51. &. 2. metaphy. commēto. 4. vnde oportet imaginari quod sicut vnus est calor per essentiam qui est ignis: gratia exempli: a quo proueniunt omnia quæ sunt calida participando illud vnum: ita vnum est esse per essentiam a quo proueniunt omnia entia participando illud esse vnum simpliciter.

Nota correlarium.

Ex his sequitur quod sicut forma est esse compositi propter quod compositum est vnum simpliciter: ita entia vniuersi omnia sunt vnum per esse quod habet participatum a primo. Modo per hoc apparet primū, scilicet cum quæritur quid sit hæc virtus spiritualis non est qualitas: nec accidens: sed est esse omnium rerum diffusum per species & naturas rerum vsq; ad materiam: huic quidem clarius: huic vero obscurius participatum.

Ad secūdā.

Quantum ad secundum dicendum: ꝙ quia mundus est per id esse vnum simpliciter primū: quia vniuersa colligantur in ente: quod est vnum per essentiam in primo: ideo habet vnitatem & colligationem cuius vnitatis & ligationis deus est causa: & sic apparet qualiter deus est causa omniū licet sit vnus simplex summe. Ad formam quæstiōis dicendū ꝙ illa maior: ab vno non prouenit nisi vnum: verū est illud simpliciter: sed deus esse est vnus: ergo ab eo non nisi vnum procedit. Et tu dicis: sed mundus non est vnus: apparet hoc qualiter falsum est: est enim vnus propter esse simplex primi quod diffusum est in omnibus entibus: vt apparuit & sic apparet intellectus verborum Auerro. hic. & 2. cæli: loco dicto: & apparet verificatio theologorum nostrorum cum dicunt

Quo modo intelligitur deū esse vbique per essentiam.

deum

deum esse vbique per essentiam: volunt enim dicere quod esse eius est esse omnium: & illo esse ligantur omnia: sicut membra animalis ligantur anima: sic mundus ligatur esse dei quod omnia participant: & tu persiste. Ad opposita in principio apparet solutio. Et postquam scripsi istud occurrit mihi modus probabilis multum de illa virtute: & per consequens de solutionis Auerro. intellectu. Et pro illius intellectu oportet accipere vnum. quod omne ens factum non agit nisi per virtutē distinctam ab essentia: vel secundum rem: sicut forte est in generabilibus: vel secundum modum: sicut est in rebus separatis: vniuersaliter tamen dicendum est: quod in omnibus agentibus extra primum virtus & esse nō est idem omnib⁹ modis: sed hoc est verum in primo quod agit per essentiā. alia autem: quia agunt per participationem: quia sunt per participationem: oportet dicere quod virtutes non sint eis per essentiam: sed quodammodo secundum distinctionem. Illo igitur supposito dicendum: quod omnes virtutes omnium entium sunt vna virtus numero propter vnum finem: ad quem vltimate ordinantur: qui est participatio bonitatis dei: per hoc est respōsio quæ est data hic manifesta, scilicet quod Auerro. per virtutem non intelligit esse: sed intelligit virtutes omniū quæ sunt propinquæ esse ipsi pro quanto sequitur esse ipsum: & ista virtus causatur a primo pro quanto omnia entia sunt ab eo: & diffinitur in omnibus sicut dictum est. Et per hoc potes respondere ad formam quæstionis cum quæritur. quomodo mundus multus potest procedere ab vno agente. dicendum enim quod sicut compositum naturale multum procedit ab vno agente: quia ab eo recipit formam mediante qua constituitur in vnitate & colligatione: ita multitudo mundi potest procedere a primo: eo quia omnia entia in eo colligantur propter virtutem illam diffusam in eis: quæ virtus est vna numero saltem: eo quia ordinatur ad vnum finem numero: & sic iste intellectus est plus conformis verbis Auerro. ille autem est plus consonus veritati: & ideo tu plus persiste.

Propter vnū finē oēs virtutes sunt vna virtus numero.

Ab vno possunt plura prouenire.

ALGA. DVB. XIII.

DIT Alga. respōdēs pro philosophis. & si aliquis diceret quod hoc dubiū facile potest remoueri: quia entia diuiduntur ad id quod est alterius subiectū vt corpus: & ad quod non sic se habent: vt substātiæ per se existētes: & hæc pars in duas diuiditur partes: quarum prima: quod agit in corpus: & hæc dicitur anima. secunda verò quæ non agit in corpore: sed in anima: & dicitur intellectus separatus: entia tamen quæ in subiectis consistunt vt accidentia innouantur: & habēt sine dubio subiectum nouum & perueniunt sine dubio ad nouum principium quodammodo: & continuū quodammodo: & hic est motus circularis: & de talibus modis nō curamus: immo curamus de radicib⁹ per existentib⁹ non in subiecto: quæ sunt sine dubio tres, scilicet corpus: & est vilior istis tribus: & intelligētia dependētiam

tiam nõ innites de corporibus:nisi dependẽtiã actionis nõ impressionis:& est nobilior istis trib⁹:& animæ quæ sunt mediæ inter istas naturas:& habent aliquã depẽdentiam ad corpus,videlicet,actionem & impressionem.Rursus corpora sunt decẽ: nouem sunt orbes:& decimum est materia:nouem vero orbes scilicet sunt animati,scilicet sunt corpora cum animalibus: & habent ordinem in esse hoc modo,videlicet,quod à primo principio influitur primus intellectus qui est per se existens: & non est corpus:neq; virtus in corpore cognoscens seipsum & suum principiũ.& procedunt ab eo tres res,scilicet intellectus & anima nonę sphęrę:& corpus supremæ sphæræ: deinde ab eodẽ intellectu.secundo procedit tertius & anima firmamenti:& eius corpus: & deinde ab intellectu tertio procedit quartus: & anima orbis saturni & eius corpus:deinde donec peruenit ad intellectum ex quo procedit intellectus & anima & corpus lunę orbis:& vltima intelligentia:quę intelligentia agens dicitur: deinde causatur plenitudo lunæ orbis scilicet materia recipiẽs generationem & corruptionem de agente intelligentia. Rursus fiunt deinde mixtiones materierum aliĳs de causis: radĳ namq; sydetum mixtiones habent ex quibus fiunt mineralia & plantæ & animalia.Et non oportet quod à quolibet intellectu procedat intellectus ad infinitum:hic namq; intelligentiæ differũt in specie.Patet ergo ex istis quod intelligentiæ post primum principium sunt decem & orbes nouem:ergo omnia ista nobilia principia sunt decem post primum principium: etiam sub quocunq; intellectu tres continentur res:scilicet intellectus:anima orbis:& corpus ipsius.& ideo oportet quod in suo principio trinitas nulla potest imaginari pluralitas in primo intelligibili nisi vno modo tantum,videlicet,prout intelligitur suum principium:& seipsum.vnde respectus suĳpsius est possibilis esse.necessitas enim sui esse consistit in alio non in seipso.

Ecce ergo quod hæc res sunt tres diuersæ.vnde nobilior triũ tantorũ debet nobiliori attribui.ergo suũ principiũ: & anima orbis prout intelligit seipsũ: & corpus orbis inquantũ est apud de seipso:& ideo inuestigãda est hęc trinitas: vnde procedit in causato quod suum principiũ sit vnum: vnde dicimus quod à primo principio non procedit nisi vnũ,videlicet,substãtia huius intellectus ex quo intelligit seipsum:& sequitur eũ necessario non ex parte principĳ quod intelligat suum principiũ: sed

ipse

ipse de se est possibilis esse, & non habet possibilitatem à primo principio, immo de seipso.

Inducit Alga. responsionem pro philosophis, & dicit. ait Alga. respõdens pro philosophis. & loquitur suspensiue vsq; ad dubium. 14. vnde dicit, & si aliquis diceret ꝙ hoc dubium facile potest remoueri, & dixit ꝙ loquitur suspensiue, quia statim in dubio. 14. impugnabit istud, & ponit modum quo quis potest pro philosophis respõdere: quia dicit, quia entia: diuiditur ad id quod est alterius subiectum vt corpus, & ad quod non sic se habent vt substantiæ per se existentes, est ergo diuisio ꝙ ens diuiditur in corporalia & spiritualia. Deinde subdit spirituale. d. & hęc pars in duas diuiditur partes: quarum prima, vult dicere est quod agit in corpus tanquam principium motus & operationum corporis, & hic dicitur anima tam corporibus generabilibus quam æternis communis: secũda vero quæ non agit in corpore, sed in anima, eo modo quo finis agit in agens, vel agens in formam educendo vel creãdo illam, & dicitur intellectus separatus. (Entia tamen.) Remouet quoddam dubium, quoniã hęc diuisio non est sufficiens quia dimittit aliquod: soluit. d. entia tamen quæ in subiectis consistunt, vt accidentia innouantur, & habent sine dubio subiectum nouum, & perueniunt sine dubio ad nouum principium quodammodo, id est, generabile quodammodo, & continuũ, id est, æternum quodammodo, & hic est motus circularis, est ergo prima solutio: ꝙ ideo non fecimus mentionem de his, quia iam manifestum est: illa reduci ad vnum primũ, quod est manifestũ. (Et de talibus.) Quasi innuit secũdã solutionẽ. d. & de talibus modis nõ curamus, immo curamus de radicib⁹ per se existentib⁹ nõ in subiecto. i. de substãtijs, vult dicere, qa dicẽdo de istis erit dictum de accidentibus. (Quæ). s. substãtiæ. Comparat radices inter se. & dicit, quæ. s. substantiæ, sunt sine dubio tres. s. corpus, & istæ vilior istis tribus, vult dicere in istis tribus. s. ala & intelligẽtia, & intelligẽtia nõ innitẽs dependẽtiã, vult dicere non causans dependentiam de corporibus, id est, in corporibus nisi dependẽtiã actionis nõ impressionis. & est nobilior istis tribus. s. anima & corpore. Et debes intelligere ꝙ ipsa in istis tribus est quid melius alijs. Debes scire ꝙ sicut quatuor sunt causæ, ita quatuor sunt dependentiæ, ideo in proposito possunt esse duæ dependentiæ. s. finis: & vocatur dependentia actiõis, quia causalitas finis non est causa esse agẽtis, sed actionis agẽtis: & depẽdẽtia impressionis quę est depẽdẽtia agẽtis, qm̃ agẽs imprimit dãdo esse vel operari: voluit ergo ꝙ intelligẽtia nõ causat nisi depẽdẽtiã actionis, id est, nõ sit causa nisi in genere finis, & nõ causaret dependẽtiã impressionis. i. non esset causa in genere agẽtis. (Et animæ quæ.) Accipit tertiã rem, & dicit, & animæ quæ sunt mediæ inter istas naturas. s. intelligentiã & corpus, & habẽt aliquam dependẽtiam ad corpus, id est, sunt causa corporis, videlicet actionem, vult dicere in genere finis, & impressorem, vult dicere in gñe agentis, qm̃ animæ cælorum & generabiliũ sunt finis corporum illorum, & agẽtia operationũ illorũ vt scis, apparet modo diuisio entis & membra ei⁹. (Rursus corpora.) Vult ponere motiuũ & ordinem horũ diuersorũ, & dicit, rursus corpora, sunt decẽ. s. nouem orbes & decimũ est materia: apud eũ istos materia est corp⁹, vt apparet

Sicut quatur sunt causæ ita quatur dependentiæ.

ab

Auic. in primo suæ sufficientiæ, vel forte per materiam intelligit corpus generabile, &.q.d. ꝙ corpora omnia sunt decem. s. nouem orbes cælestes, & corpus generabile est decimum. (Nouem vero.) Declarat dispositionem orbium. d. nouem vero orbes, scilicet sunt animati. s. sunt corpora cum animalibus, vnde secundum istos, quilibet orbis est vnū animal colligatum ex anima & corpore habēs motum & operationē vnā. (Et habent.) Exponit ordinem eorum. d. & habēt ordinem in esse hoc modo, videlicet ꝙ a primo principio qui est de⁹, & motor extra vniuersum infinitur, id est, causatur primus intellectus, id est, prima intelligentia qui est per se existens, id est, nulli inherens, nec per assistentiam, nec per informationē, & non est corpus, nec virtus in corpore cognoscens seipsum & suum principium, id est, deū. (Et procedunt.) Exponit quo modo istud causat reliqua. d. & procedunt ab eo tres res. s. intellectus, vult dicere proximæ sphęræ quí mouet vt finis respectu illius, sicut ipse respectu sui, & anima nonæ sphæræ, & corpus supremæ sphęræ. (Deinde ab eodē intellectu secūdo.) Vult dicere causato ab isto primo ꝓcedit tertius intellectus quí adhuc mouet vt finis respectu sui orbis & anima firmamenti. s. octauæ sphęræ & eius corpus. Deinde ab intellectu tertio procedit quartus, scilicet qui mouet, vt finis respectu proximi orbis, & anima orbis saturni, & eius corpus. Deinde donec peruenit ad intellectum ex quo procedit intellectus & anima, & corpus lunæ, orbis & vltima intelligētia, quę. s. ꝓcedit in essentia ab intelligētia lunæ quæ intelligentia agēs dicitur, deinde ab ista causatur plenitudo lunæ orbis, scilicet materia recipiēs generationem & corruptionem de agente intelligentia, id est, a colcodea. Debes scire ꝙ materia dicitur plenitudo lunæ orbis pro quanto est effectus similis orbi lunæ causatus immediate post illum ab intellectu agente secundum istos, vel forte dicitur plenitudo pro quanto totam sphęram actiuorum implet, & tu considera. deinde prosequitur ordinem. d. rursus fiunt, deinde, id est, post generationem materiæ mixtionis materierum alijs de causis, vult dicere alijs causis cō currentibus, & declarat quomodo. d. radij nāq; siderū mixtiōes habēt, vult dicere in potentia actiua sicut virtus genitiua animam, ex quibus fiunt mineralia & plantæ & animalia. (Et non oportet.) Soluit quoddam dubium, posset quis dicere quare post intelligentiam actiuorum & passiuorum nō fuit facta vlterius alia intelligentia ab illa alia, & sic in de soluit. d. & non oportet ꝙ a quolibet intellectu procedat intellectus ad infinitū, id est, vlterius: hic namq; intelligentiæ differunt specie: vult dicere, quod non est eadem ratio de vltima, & de alijs, qm̄ differt specie ab illis, ideo ista non producit amplius aliam, quia huius naturę, illæ autem sic, quia huiusmodi naturæ. Sic apparet solutio quæstionis. (Patet ergo.) Concludit ordinem & disputationem harum intelligētiarum. d. patet ergo ex istis ꝙ intelligentiæ post primum sunt decem & orbes nouem. ergo omnia ista mobilia principia, id est, intelligentiæ mouentes vt finis tantum sunt decem post primum principium, vult dicere dato primo principio. Deinde declarat dispositionem cuiuslibet intellectus. d. etiam sub quocūq; intellectu tres continentur res computando ipsum, scilicet intellectus ipse & anima orbis, & corpus ipsius, scilicet animæ. Deinde dat quasi causam correlarie, quare primum principium non potuit

Qualiter materia dicitur plenitudo orbis lunæ.

fuit nisi vnum causare.d.& ideo oportet in suo principio trinitas nulla possit imaginari pluralitas in primo intelligibili, sic reperitur litera in libro meo, & forte est corrupta, vel translator male trãstulit, vt reputo, sed quomodocunq; debet sic ordinari: & ideo oportet ꝙ in suo princi/pio primo intelligibili nulla possit imaginari pluralitas trinitas, id est, pluralitas trinaria nisi vno modo tantũ, in alio autem oportet, videlicet prout intelligit suum principium & seipsum, et sic debet legi ista litera, & tunc apparet solutio quare primum vnum tantum causat, & secundũ tria: primum enim vnum tantum, quia non intelligit nisi se, reliquus au/tem pro quanto intelligit primum & se potest causare multitudinem. (Vnde respectu sui.) Soluit quoddam aliud dubium, posset quis dicere, vtrum primus intellectus causatus a primo motore vniuersi sit necesse esse, an naturaliter ens possibilis, soluit.d. vnde respectu suiipsius, id est, natura eius est possibilis esse, necessitas enim sui esse consistit in alio, nõ in seipso, vult dicere ꝙ natura eius est natura possibilis, attamẽ ab alio est perpetua & sempiterna. (Ecce ergo.) Remouet aliud dubiũ ex quo intelligentia immediata producta a deo producit tria propter dispositio nem multam quam habet, quoniã per illas dispositiones producit illa tria. Soluit.d. ecce ergo ꝙ hic res sunt tres diuersæ, vult dicere productę ab illa, quia intelligentia proximi orbis anima sui orbis, & suus orbis, vnde nobilior trium tantorum debet nobiliori attribui: ergo suũ princi pium, sic habet litera mea, sed est corrupta, & debet dici, ergo prout in/telligit suum principiũ, & anima orbis prout intelligit seipsum est cor/pus orbis inquantum est apud de seipso: & ideo inuestiganda est ista tri/nitas rerum factarum ab illa vna, vnde procedit in causato ꝙ suum prin cipium sit vnum, & tamen ipsum sit tres res, vt vides: & voluit dicere ꝙ tu debes hic persistere, quoniam est difficile & forte ly vnde procedit in causato, debet continuari cum litera quæ sequitur ita ꝙ sit quasi quędã quæstio, quæ sic mouetur, vnde procedit in causato, ꝙ suũ principiũ sit vnum, id est, ꝙ deus sit simplex secundum esse & virtutẽ, & tunc per li/teram sequentem innuit solutionem.d. vnde dicimus ꝙ a primo princi/pio nõ procedit nisi vnum, videlicet substantia huius intellectus ex quo intelligit seipsum, hæc responsio primo aspectu non videtur esse ad pun ctum quæstionis, sed dico ꝙ voluit dicere, ꝙ ideo fuit vnus, quia talis. Et eius naturã nõ possumus scire aliter, nisi quia effectus eius est vnus, vel potest tertio illud verbum, vnde procedit in causato exponi sic, vt dicamus ꝙ intentio quæstionis est ista, videlicet vnde procedit in causa to ꝙ suum principium sit vnum, id est, vnus effectus, quod enim dicitur principium vnum, quod vnum tantum producit: est ergo sensus quęstio nis, vnde procedit in causato quod eius effectus & efficiens sit tantũ vnũ in causando, & tunc verba sequentia sunt manifesta, vnde dicimus ꝙ a primo principio non procedit nisi vnum, videlicet substantia huius in/tellectus ex quo intelligit seipsum, & hæc tertia expositio est mihi plus apparens & vera in se. Deinde vltimo remouet quoddam dubiũ, potest enim quis quærere ex quo primus intellectus causatus intelligit, & est necessario, quomodo potest esse a primo. Vel potest quæstio esse, primũ necessario causat quomodo effectus potest esse cõtingens, & ambo sunt boni sensus. Ad secũdũ tñ sensum respondet, ex quo apparet solutio ad

primum, vnde dicit: & sequitur cum necessario habet a primo quod intelligat illud, quoniam in sui natura non est necesse esse, sed ipse de se est possibilis esse, & possibilis non esse, & non habet possibilitatem a primo principio, immo de seipso, ecce igitur solutio ad formam. Dicendũ enim quod licet primum necessario causat illud, attamen possibilitatẽ habet ex sui natura quæ est secundum se contingens, ex quo apparet solutio ad primum sensum, negatur enim quod primum causatum sit ens necessario intellectus necessario, sed in sui natura est contingens, ideo potest esse a primo, isti enim crediderunt quod necesse esse non possit ab alio causari, vt alibi dixi.

Prima dubitatio.

Sed hic dubitatur primo, quia primum causatum est simplex adhuc secũdum rem, ergo adhuc non potest producere multa secundum rem, quoniam si distinctio rationis in principijs causatiuis sufficeret in primo non esset repugnantia ex parte intellectus nostri intelligere multitudinem: ergo posset esse causa multorum. Secundo dubitatur fortius, quĩ si intellectus ille producit, oportet ꝙ habeat tres rationes, modo non habet nisi duas. s. intelligere primũ a quo sit, & intelligere se, ergo per ipsa duo non potest producere tertiũ. s. orbem. Alias quæstiones adduxi in lib. de intellectu cõtra hoc: vide eas, quia multũ conferũt ad propositum.

Secunda.

Solutio ad primam. Duplex est distinctio rationis.

Ad primam dicendum ꝙ distinctio secundum modum quæ apud nouos dicitur distinctio rationis est duobus modis, quædam ficta nõ fundata in re, nec accepta in re: vt si vellem cõsiderare ens quodcũꝙ possem ei fingere rationis distinctionem isto modo: alio modo vera quæ accipitur a re, & fundatur in re, vt in homine est distinctio rationis isto modo respectu animalis, quia accipit a re. Ad propositum dicendum ꝙ diuisibilitas rationis seu modi in principijs secũdo modo sufficit ad causandũ diuersa secũdũ istos, & nõ oportet ꝙ illa sint distincta re & subiecto, qm̃ quæ sunt dispersa in causatis colligant in causa, modo hic distinctio rationis bene potest inueniri in secũdo ente & non in primo, potest enim secũdũ ens intelligi inquãtũ intelligẽs primum: eo quia causatur ab eo, & inquãtũ intelligẽs se, primũ aũt quia est simplex in causatũ, ideo nõ potest intelligi inquãtũ intelligit aliud a se, & inquãtũ intelligit se nisi distinctione facta: ideo est simpliciter vnũ re & modo apud istos, ideo tm̃ vnum ꝓduxit, videlicet pro quãto intelligit se, vnde intẽtio sui est principiũ quo ꝓducit primũ intellectũ.

Ad secundã

Ad secũdũ dicẽdũ quod diu reputaui qđ ille, intellectus: intelligẽdo se ꝓduxit tm̃ animã orbis, & orbis fuit causatus ab illa anima immediate, & potest saltẽ hoc teneri de mẽte Auic. attamẽ pro nũc puto esse dicẽdũ secũdum istos ꝙ orbis & aĩa sunt vnũ colligatione: & ideo intellectus ꝓduxit per hoc quod intelligit se totũ illud colligatũ mediãte aĩa illa, sicut in cõposito naturali apparet.

Replica.

Sed dices a pari potest dici quod totus mundus producitur a primo, quia est vnus colligatione & esse, vt dictum est, ergo vel ista positio contradicit sibi, vel tua non est ad mentem eius.

Solutio.

Dicẽdum quod Auer. facit istud argumẽtum contra illos, vt apparuit in principio dubij præsentis, attamen posset dici quod non est simile de toto vniuerso apud istos, & de isto paruo vniuerso: qm̃ entia in toto mundo sunt valde diuersa vt apparet ex operationibus, sed istud est colligatum opere & esse: ideo forte potest sic intelligi, & tu considera melius.

AVER.

AVERROIS.

NOS dicimus quod omnia ista sunt limitationes philosophorum antiquorum, videlicet Auicen. & Alpharabij & ipsorum sequentium:& opinio tamen antiquorum est quod hæc sunt principia corpora supercælestia: & principia corporũ sunt entia separata de materijs quæ mouentia sunt corpora supercælestia:& illa corpora mouentur ergo ea principia modo obedientiæ,& amoris: & ipsa corpora fuerunt creata propter motum. Cum enim declaratum sit quod principia mouentia supercælestia corpora separata sunt à materijs: & qđ ipsa principia non sint corpora. non ergo remanet modus quo dici posśit quod ipsa principia mouent corpora nisi quod dicamus quod mobile mouetur modo obedientiæ: quare sequitur eos idcirco quod corpora supercælestia sint viua & rationabilia:& intelligunt seipsa & ipsorum principiorum mouentia. Cum ergo prælibatum sit à philosophis quod nulla sit differẽtia inter sciẽtiã & scibile: nisi qđ scibile est in materia & sciã minime:vt declaratum est in libro de anima.ergo si inuenirentur entia immaterialia oporteret quod ipsorum substãtia esset scientia aut intellectus. Et declaratum est apud eos quod ista principia separantur à materia:prout dant orbibus motus continuos absq; aliqua fatigatione seu passione:& quodcunq; tali modo mouet oportet sine dubio quod non sit corpus neq; virtus in corpore: & quod corpus cæleste acquirit sempiternitatem ab eis separatis. Etiam declaratum est quod ista principia separata habent esse colligatum cum primo principio ipsorum:& nisi ita esset: nullus esset hic ordo:& omnia ista egregie declarantur in proprijs locis librorum physicorum. Et declaratum est cum omnes orbes moueantur diurno motu seruantes ordines proprios motuũ ipsorum:ideo huius est ratio:& cum deus benedictus præcipit alia principia qđ præcipiunt alios orbes vt moueantur:& ab hoc præcepto consistant cæli & terra:sicut ex præcepto regis seu principis in ciuitate obtinẽtur oĩa cætera posteriora præcepta ex regia parte ibidem cõmissa. Sed id qđ innuit Auic.de processu horũ principiorũ abinuicem:sunt verba ignota apud philosophos: attamẽ id quod opinati sunt peripathetici in hoc est: qđ dicta princi-

pia habent miseratione diuina diuersos gradus & colligatio=
nem: quæ est illud quod infert ea esse causata successiue ab inuicẽ
& omnia à primo principio causãtur: & aliud non debet intel=
ligi de agente & effectu: vel de creatore & creato nisi hoc tantũ:
hæc igitur est propinquior via ad aduertendum opinionẽ præ=
dictorum hominum: & contingẽt hoc errores contingẽtes præ
dictos philosophos: vt narrauit Algazel in precedẽtibus: & dif=
fusius declaratum est eorum libris: quare notandum est: quod
quicunq; speculatus est in dictorum libris cum cõditionibus
necessariis potest egregie cernere veritatẽ omnium istarum opi
nionum & non debet intelligi de opinione Aristo. nisi in quod
dictum est: & opinio sua est summa veritas prout suus intelle=
ctus fuit finis humani intellectus præclare de Ari. quare dicitur
quod ipse creatus fuit & datus nobis diuina prouisione: vt non
ignoremus possibilia sciendi. Et est notandum ꝙ prędicta
possunt optime ostẽdi alio modo difficillime, videlicet, cũ qui=
busdam rationibus: & quamuis sint probabiles de seipsis sunt
sine dubio intelligibiles per accidẽs: & quia probabilia dilectio
ra sunt cõmuniter quam demõstrabilia ostendimus viam: vt
breuius & clarius poterimus: vnde dicimus ꝙ vna propositio=
num est ꝙ quando homo respicit hic apud nos res mundanas:
videtur sibi ꝙ res quæ viuæ & scientes dicuntur sunt per se mo
biles: terminatis motibus erga voluntates & actiones termina
tas ex quibus oriuntur multa in hoc mundo. Supposita ergo
hac radice: dicimus quod sit ei adiungeretur alia propositio ad
sensum apparens, videlicet, ꝙ cæli mouentur de seipsis moti=
bus terminatis ex quibus terminãtur inferioribus entibus mul
ta terminata opera & ordines: in quibus dicta entia consistant.
debet ergo concludi ex istis duabus propositionibus quod cæli
sunt corpora viua rationabilia qualiter tamen patefit quod ex
ipsorum motibus opera terminantur à quibus causatur conser
uatio inferiorum entium: hoc satis manifestum est cum specu=
latione modica: nisi enim sol aliquotiens propinquius nobis es=
set: & aliquotiens distans dum in suo circulo obliquo mouetur
non haberemus in hoc mundo quatuor anni terminos: sicut
modo habemus ordinatum in mundo: neq; inueniretur plan=
te: neq; animalia: neq; sequerẽtur generationes rerum genera=
bilium modo consueto. verbi gratia. quãdo sol à nobis distat:
& tẽdit erga meridionalem partem: refrigidatur aẽr septẽtrio=
nalis

nalis partis:& fiunt plouiæ:& multiplicatur elementum aquo sum:& in meridionali parte multiplicatur elemētum aereum: & in æstate totum contrarium reperitur: & ista opera à sole ꝓcedentia:& sua propinquitate & distantia à nobis in quolibet ente aperte in mundo apparent. & similiter de luna plurima vtilia sunt procedētia:etiam ab aliis planetis syderibusq́ multa ardua & preciosa commoda diuina potentia influuntur in hoc mundo:licet opera quinq́ planetarum & aliorum syderū non tantum manifeste appareant:quilibet namq́ ipsorum circulum habet obliquum:& facit quatuor tempora in suo circulari motu.Et est notandum ꝙ principaliter superius ad causandum prædicta commoda est motus diurnus à quo dies & noctes fiunt:vnde quando quidem intelligens homo talia ordinata regimina respicit:& qualiter distincte à corporum supercælestium motibus procedunt:& videlicet,qualiter stellæ seu planetæ moueantur terminatis motibus & terminatis figuris: & terminatis partibus facile pōt iudicare qđ talia opera necessario causant ex viuis intelligētibus motoribus. Et valde pōt de hac informatione adminiculari,videlicet, multa paruulorum & vilium corporum turbidorum nobiscum inuentorum quæ vita non carere: immo cum toto ipsorum defectu & vtilitate eorum substantiæ & paruitatis illorum quātitatis placuit deo glorioso influere in eos vitam & rationē ex quibus possit ipsorum esse regere & conseruare:vt prius fieri potest. Tanto ergo melius ꝙ supercælestia corpora dignissima sunt tale munus ab ipso deo benedicto recipere,videlicet,vitam & intelligentiā:cōsiderato magnitudine corporū & substātiarū eorū nobilitate: sed multi homines putando scientiam habere ignorāt:& respectu regimine eorū nobiliū corporū viuorū nobis præsentium qđ ipsa corpora debeāt esse viua: quod est sine dubio error eorū hominū:quia regimen viuorum à viuis debet procedere.s. à viuis nobilioribus rectis in vita & discretiōe.Vnde quādo homo discretus respicit ista corpora magna & viua & rationalia nos circuentia:& meditatur in quadam tertia ꝓpositione:scilicet, qđ prouidentia ipsorū in nobis nō reducitur aliquo modo in quoddam commodum ipsorum potest aperte notare quod dicta principia præcipiuntur à primo principio de his motibus: & quod ipse præceptor non est corpus neq́ virtus in corpore.

Prælibatis ergo istis notandum est quod non decet quod sit

creator horum corporum: & principium ipsorum esse simul esse inferiorum corporum:& quod humanus intellectus caret sine dubio comprehendentia esse orbium. Hic est deniq; finis intentionis philosophorum in corporibus supercælestib⁹: in assertione ipsorum primi principij: & quod non est corpus neq; virtus in eo.

Postq̄ dicta est opinio istorum:vult modo adducere Auer. opinionē verorum philosophorum de ordine orbium,& disputatione ipsorū & motorum eorum,& quomodo colligantur cum primo, & vnde appareat defectus opinionis prædictæ:vnde dicit, dicimus nos quod omnia ista sunt limitationes philosophorum antiquorum.videlicet Auicen.& Alpharabij:& ipsorum sequentium: voluit dicere q̄ ista opinio creditur esse ad mentem antiquorum:non tamen est.ideo ponit illā.d.& opinio tamen antiquorū est q̄ hæc vult dicere:motores cælorū: sunt principiantia corpora cælestia & principia corporum sunt entia separata de materijs.ergo sunt ista principia separata:& syllogismus est in prima figura sic.principia corporum cælestium sunt separata:motores cælestiū sunt principia illorum. ergo separata: hæc igitur est prima propositio quam vult habere contra eos qui ponunt animas inesse corporib⁹ illis: neq; esse eis veras formas.Deinde vult remouere alium errorem per aliā propositionem: alius enim error fuit q̄ animæ cælorum trahuntur ab intellectib⁹ separatis quæ mouēt eos eo modo quo finis mouet agēs:cōtra istum probat istam propositionē,scilicet q̄ illi motores mouēt propter complacentiā:& corpora illa mota mouentur tanq̄ obedientia: & syllogismus componitur sic: quæcūq; mouent aliqua quæ non eis resistunt,sed mouentur mota ipsa:mouent gratia amoris & complacētiæ.& illa mouētur propter obedientiā:sed motores illi separati respectu corporum cælestium sunt huiusmodi. ergo conclusio illa dicta sequitur.d. ergo quæ,scilicet principia sunt mouentia corpora cælestia:& illa corpora mouentur:hæc est virtus minoris: & infert conclusionem. d. ergo ea principia modo obedientiæ & amoris:vult dicere mouent:& corpora obedienter mouentur:& tunc est conclusio.Deinde probat minorem quantū ad istā partē,scilicet q̄ corpora illa mouenī:& pōt syllogismus sic cōponi.quæ sunt creata ꝓpter moueri sunt nata moueri cū obedientia:sed corpora cælestia sunt facta propter motū.ergo sunt nata moueri: maior est manifesta:aliter essent ociosa & superflua: minor autē accipit hic,tanq̄ nota:& huius tantū minorē accipit.d.& ipsa corpora fuerunt creata propter motū:& tūc sup.tu residuum:deinde probat idē per syllogismum alio modo:licet sit quasi virtualiter positus:& potest sic cōponi:principia separata a materia & a corpore:& simpliciter impartibilia mouēt amore & intelligētia corpora mota:& corpora mota obediēter:sed moto res orbiū sunt huiusmodi:ergo vt supra. vnde huius ponit minorem & conclusionem.d.cum enim declaratū sit q̄ principia mouētia supercælestia corpora separata sunt a materijs:& quoq; ista principia nō sunt corpora:ista est minor:nō ergo remanet modus quo dici possit quo ipsa principia mouēt corpora: nisi q̄ dicamus q̄ mobile mouetur modo

modo obedientiæ. Et hæc est potentia conclusiōis. Debes scire quod motores orbium quia sunt separati mouent propter amorem intelligentiam & complacentiam: amorem quidem: quoniam amant primū: quod non possunt amare amore intelligibili nisi essent separati: intelligentiam quidem: quoniam mouent propter id quod intelligunt de primo: vt dicam post: complacentiam vero quoniam intentio primi est conseruare entia in suis dispositiōibus: & ideo in mouēdo exequuntur intentum primi: ideo complacent ei: & sic mouent per complacentiam: & hæc omnia sunt dicta in quæstione de intellectu, & alibi: scilicet in de substātia orbis: vt dicam forte post. Secundo debes scire quod corpus cæleste mouetur obedienter: eo quia nō resistit motori separatio: immo maxime inclinatur ad motum illius: eo quia factum fuit propter motum illum: vt colligitur ab Auerroi hic, &. 3. commen. secūdi cæli: vnde obedire proprie est sine resistentia trahi ab alio: & quia corpus sic trahitur: ideo dicitur obedienter moueri. Sed tunc occurrit dubium: quoniam tunc mouent in instanti: quoniam secundum dicta Auerrois intelligentiæ mouēt quantum possunt, & secundum vltimum suæ potentiæ: ergo si mobile nullo modo resistit eis: motus erit in instanti: quoniam successio in motu causatur: vel a resistentia medij vel mobilis: vt. 4. physico. cōmē. 71. dictum est. Et dicendum quod ibi est resistentia: quia cælū est corpus actuale quantum & extensum: vt dictum est in quæstione de resistentia: vnde cælum resistit intelligentiæ: quia est corpus actuale quantum extēsum dico corpus actuale: quoniam corpus in potētia: sicut est forma corporis substantialis materiæ coæterna nullam resistentiam habet ad motum: sicut nec materia: quia est illimitata ad omne vbi: quia igitur cælū est corpus actu vltima actualitate: ideo impossibile est ei quando est sub. a. esse sub. b. vbi & nulla est quærenda causa: quare resistit: nisi quia corpus actuale vltimum quantum. Et hoc dicit Auerrois. 7. physicorū soluens præsentem, quasi dicat & forte hoc accidit ex diuersitate naturarum mouentium quæ non sunt in materia in nobilitate secundum magis & minus & diuersitate naturarum corporum quę mouentur ex eis: ecce quomodo patet solu. præsens. Sed dices si resistit: ergo non obedit ei: ergo destruitur opinio Auerrois. hic dicendum quod duplex est resistentia: quædam cum inclinatione ad contrarium: immo impellens ad contrarium: & hic affert obedientiam: sicut apparet in homine qui trahitur violenter in aliquo: quædam cum determinata pausa suæ obedientiæ nō tamen inclinatione impellente ad contrarium: si quis enim imperat mihi vt vadam ad eum: & ego vado libenter: certum est quod non vado ad ipsum in instanti: licet ipse appetat me in instanti: quoniam natura media est limitata ad certum motum: propter hoc non dicor inobediens: ita in proposito: cælum obedit intelligentiæ: eo quia non inclinatur vi ad cōtrariū: attamē sua natura: quia corpus limitatur ad motū tantæ velocitatis: & istud nō aufert obedientiam: vt dixi in exemplo: & de hoc dixi in quæstione de resistētia cæli. Et postquā remouit duas propositiones, scilicet dicentē corpora cælestia esse animata animabus materialibus: & dicentē corpora cælestia moueri a motoribus separatis trahētibus animas eorū: vult modo cōcludere dispositionē corporū cælestiū secundū veritatem Aristo. & dicit: quare sequitur eos: vult dicere philosophos antiquos

Quia motores orbium sunt separati, ideo tripliciter mouent orbes scilicet propter amorē: intelligētiā & cōplacentiam.

Quia corp⁹ cæleste non resistit motori: ideo mouet obedienter.

Dubitatio. Solutio.

Replica.

Duplex est resistentia.

quos idcirco quod corpora cælestia sunt viua & rationalia:& quod intelligant seipsa:& ipsorũ principiorũ mouentia. Et videtur mihi qđ innuat hũc syllogismũ:omne cõpositũ ex forma separata mouente amore intelligentia & cõplacẽtia:& ex corpore obedientiæ illi motori est animal rationale viuens intelligens se:& suũ principiũ:sed corpora cęlestia sunt cõposita huiusmodi:ergo in prima figura sequitur conclusio quam hic intulit:maior declarabitur:licet sit aliqualiter nota minor fuit declarata ex iam dictis:& cõclusionẽ hic posuit tantũ. Deinde vult remouere dubiũ:quia posset quis opinari si corpus cæleste est animal rationale viuens;ergo intentio eius & eius scientia causatur a rebus:ergo recipit accidentia.

Dubitatio

Præterea si ita esset: corpus cæleste esset homo: quoniam nulla esset differentia inter scientiã corporis cęlestis & hominis:vt ergo remoueat ista dubia:vult declarare qualiter sciẽtia illorũ cũ scientia nostra est æquiuoce dicta:& sic erit quæstio soluta. Et incẽdit probare hãc cõclusionẽ quod in separatis a materia scientia & scibile non differunt: immo sunt vna substãtia:& syllogismus est:omne scibile separatũ a materia est vnũ in substantia cũ substãtia illius scientiæ:sed in separatis a materia omne scibile est separatum a materia:ergo in separatis a materia omne scibile est sciẽtia scientis in substantia:maior declaratur:quoniam scientia & scibile differunt modo:eo quia scibile est in materia: quia est vniuersale in potentia qđ est actu indiuiduũ:vt dixi in quæstione de vniuersali:scientia autẽ est separata a materia:sola differẽtia est in modo ratione materiæ:vbi ergo erit abscissa materia:ibidem remanebit abscissa causa dispositionis scibilis a scientia:& sic apparet maior. Et potest syllogismus sic cõponi scientia & scibile solũmodo differũt a materia:sciẽtia & scibile in separatis nõ differũt modo materiæ:ergo sciẽtia & scibile in illis nõ differũt in secũda figura:minor autẽ scilicet.12.metaph.tex.cõmẽ.51.& nolo pro nũc immorari in illo huius syllogismi ponitur maior prosyllogismi.d.cũ ergo prelibatũ sit a philosophis qđ nulla sit differẽtia inter scientiã & scibile:nisi qđ scibile est in materia & sciẽtia minime:vt declaratũ est in libro de anima hic fuit maior prosyllogismi. Deinde ponit cõclusionẽ principalẽ syllogismi.d.ergo si inuenirentur entia immaterialia oportet qđ ipsorũ substãtia esset sciẽtia aut intellectus:immo & intellectus.

Solutio.

Scientia & scibile nõ differũt in separatis.

Scibile & scientia non differunt ratione materię.

Hic esset videndũ quomodo scibile in substãtijs separatis sit separatũ a materia esset etiã videndũ quomodo ibi scientia & scitũ sunt vna substãtia:esset videndũ etiã de intellectu nostro aliquid:& tamẽ pro euidentia dictorũ recurre ad quæstionẽ de intellectu circa finẽ. Deinde probat minorẽ syllogismi principalis, scilicet dicentem qđ illa entia sint separata a materia:& syllogismus componitur sic omne agens mouens motu cõtinuo & sempiterno est separatũ a materia & corpore secundũ esse:sed omnes motores corporũ cælestiũ mouent illa motu continuo & æterno:ergo in prima figura omnes illi sunt sæparati simpliciter:huius primo tangit minorẽ.d.& declaratũ est apud eos qđ ista principia separãtur a materia:prout dant orbibus motus continuos, id est, æternos absq; aliqua fatigatiõe seu passiõe. D. ponit vim maioris.d. Et quodcũq; tali modo mouet:oportet qđ sine dubio nõ sit corpus nec virtus in corpore. Et hæc fuit maior:cui accidẽtaliter addit:& oportet qđ corpus cæleste acquirat sempiternitatẽ ab eis separatim:vt declaratũ est

in libro

in libro de substātia orbis, D. redit ad remouēdū illud secundū peccatū illorū qui finxerūt qđ motores nō intelligant primū, & dicit: & etiā est declaratū qđ ista principia separata habēt esse colligatū cū primo principio ipsorū pro quāto intelligūt ipsum vnde syllogismus huius potest sic cōponi: omnes motores mouētes ꝑpter cōplacētiā & intellectū & amorē vnius colligātur illi: sed omnes motores mouēt propter cōplacētiam amorē & intelligētiā primi: ergo illi colligātur huius ponitur cōclusio secūdo probat hāc cōclusionem hypotheticæ sic si omnes motores non essent colligati primo nullus esset in eis ordo: sed omnes motores sunt ordinati: vt dictū est: ergo omnes sunt colligati primo huius ponit hypotheticā. d. & nisi ita esset: nullus esset hic ordo vltimo probat hoc auctoritate philosophorū. d. & omnia ista egregie declarata sunt in libris philosophorū, & istę rationes sunt notę per se ex iam dictis: ideo nolo immorari in eis plus. Tertio ꝓbat idē: & syllogismus sic cōponitur omnia mota quæ mouētur motu diurno colligātur primo principio qđ mouet illud motū illo motu: sed omnia corpora cælestia mouētur motu diurno ergo omnia colligātur primo principio: huius ponitur minor. d. & declaratū est cū omnes orbes mouētur diurno motu seruātes ordines ꝓprios motuū ipsorū: ideo huius, id est, illius cōclusionis est ratio, Deinde explicat modū ordinis illorū. d. & cū deus benedictus præcepit alia principia id est, motores quæ præcipiant alios orbes vt moueantur: & ob hoc preceptū cōsistāt cæli & terra, id est, propter hoc sint celi, id est, superiora & terra, id est, inferiora: sicut ex præcepto regis seu principis in ciuitate obinētur omnia cætera posteriora præcepta ex regia parte ibidē cōmissa. Debes scire qđ deus nō est rex: neq; princeps: nisi æquiuoce: vt dictū est sæpe, ideo ista pręcepta & omnia ista nō sunt nisi ęquiuoce. Nō enim oportet credere qđ intelligētiæ obediāt deo: quia velint obedire: eo quia obedire præsupponit posse nō obedire modo si nō disponuntur per inobediētiā: nec possunt disponi per obediētiā: quia ꝙ nō potest disponi per vnū cōtrariū: nec per suū contrariū: vt dixit Auer. 12. meta. cō. 51. in fine: sed istud fit eo quia intelligētiæ intelligāt primū & propter illud qđ intelligūt de illo cū amāt assimilari illi: & desiderāt illud sic mouent: & deus præcipit pro quāto causat eos: quorū esse cōsistit in motore: & multū cōfert dictū Auer. in. 12. meta. cō. 44. & primo cæli cō. 54. in fine, & bonū est vt videas illud: qm̄ ista fiunt tibi clara. Et postq̃ declarauit colligationē secundū intellectionē & amorē & cōplacentiā: vult modo narrare colligationē illorū secundū esse: & dicit: sed illud ꝙ innuit Auicē. de processu horū principiorū adinuicē sunt verba ignota apud philosophos: attamē illud qđ opinati sunt peripathetici in hoc est qđ dicta principia miseratiōe diuina, id est, ꝓuidētia dei habēt diuersos gradus, id est, naturas: & habēt diuersam colligationē quę est id ꝙ infert ea esse causata successiue adinuicē: & omnia a primo principio causant: & addit: & aliud nō debet intelligi de agēte & effectu: vel de creatore & creato: nisi hoc tantū: vult dicere: nō sicut intelligit Aui. Et debes scire qđ Auer. caute vsus est copulatione cū dixit adinuicē: & a primo. ad notādū modū quomodo procedūt a primo quia vt supra declaraui prima intelligentia causatur immediate a deo in ratione causæ proximæ: vt dictum est: reliqua vero causantur a prima in ratione causę vniuersa-

Qualiter intelligitur in telligentias deo obedire.

lis:& ab alijs inquantum sunt proximæ causæ:& ideo dixit quod cau/santur adinuicem a primo motore:& istud melius fuit dictum supra:& nolo plus dicere. Et postquã dixit hæc:vult ponere differentiam inter opinionem eius:& opinionem aliorum,& dicit: hæc enim est propin/quior via ad aduertendum opinionem prædictorum hominũ:prima ergo differentia est quod per opinionem eius intelligitur opinio antiquorum: nõ sic per opinionem illorum. Deinde ponit secundam differentiã di/cens & contingent ex hoc,id est,opinione Alpharabij & Auicen. erro/res contingentes prædictis philosophis:vt narrauit Algazel in præceden tibus:& diffusius declaratum est in eorum libris:nõ autem opinioni eius cõtingunt errores. Deinde dat modũ quomodo scitur veritas dicens. Et notandum est quod quicunque speculatus est in libris dictorum cum conditionibus necessarijs,id est,euidentijs firmis potest egregie cernere veritatem omnium istarum opinionum.Vel potest intelligi cum condi/tionibus necessarijs,id est,omnibus requisitis quæ sunt perfecta specula tio:semotio a negocijs alijs quæ requiritur studiosis. Deinde declarat cuius philosophi fuit opinio eius dicens,& non debet intelligi de opi/nione Aristotel.nisi id quod dictum est:deinde concludit quod tenendũ est quod illa opinio dicens quod opinio sua est summa veritas:hoc pro/bat:& syllogismus sic componitur opinio hominis cuius intellectus est finis,id est,vltimum posse humani intellectus est summa veritas:sed opi/nio Aristote.est huiusmodi:ergo illa est summa veritas:minor prosyllo/gizatur:intellectus datus nobis diuina prouisione: vt non ignoraremus possibilia sciendi est finis & terminus intellectus humani:sed intellectus Aristo.est huiusmodi:ergo minor apparet syllogismi non ponit nisi mi/norem dicens,prout suus intellectus fuit finis humani intellectus:deinde accipit minorem prosyllogismi.d.præclare de Arist. quasi. d. transpone eam sic:quare prædicta re de Ari.dicitur quod ipse creatus fuit: & datus nobis diuina prouisione:vt non ignoraremus possibilia sciendi: & sic apparet opinio Auer.Et postquã declaratũ est corpora cœlestia esse obe dientia:& esse rationalia:& quod colligantur principio tribus modis: vult ostendere nunc via firmiori illa esse huiusmodi: & primo præponit intentionem.Et est notandum quod prædicta possunt optime ostendi: alio modo difficillime: vult dicere fortissime:videlicet,cum quibusdam rationibus:& quãuis sint probabiles de seipsis sunt sine dubio intelligi/biles per accidens:& quia probabilia delectabiliora sunt quam demon/strabilia:ostẽdemus viã vt breuius & clarius poterimus. Hæc sunt ver/ba eius in quibus apparet intentio eius:scilicet declarare iterũ illas pro/positiones contra illos ratiõibus probabilibus:& causa intẽtionis appa ret:quia rationes probabiles appetibiliores:& delectatiores.

Quarta quæstio. Quid intelligit Auer. per rationes probabiles.

Sed est quæstio quid intelligat hic per rationes probabiles per acci dens intelligibiles.Et videtur mihi quod vna expositio potest accipi ex primo de cælo commento.22.scilicet quod per rationes pro/babiles intelligat sufficientias fundatas in sensatis:vnde sufficiẽtia est du plex:scilicet sustentata per rationem intelligibilem,id est, demonstrabi/lem per se:& hæc est demonstratio vno modo:& alio modo probabilis ratio:vt dicit ibidem Auerrois:alio modo est sustentata per accidens ra/tione demonstratiua pro quanto potest demonstrari aliqua propositio

accepta in ipsa:& sic intelligit hic Auerro.quia arguit per sensata:vt vi debis:& in hoc aliquæ propositiones acceptæ possunt demonstrari:vel puto quod hic intelligat per rationes probabiles inductionem demonstratiuam:quia secundum ipsum in summa secundi priorum. commen. 19.inductio est triplex,scilicet dialectica & sophistica & demonstratiua.Loquendo de inductione demonstratiua quæ habet vim demonstrationis:vt dicit.2.physi.commen.80.Dicendũ puto ꝙ illa ratio est probabilis per se:demonstratiua per accidens pro quãto accidit ei inquantum inductio ꝙ fit ex propositionibus demonstratiuis, & dicitur demõstratiua inductio:cuius propositiones sunt simpliciter necessariæ: vnde dicit ibidem Auerro.in ca.19.quod differt inductio demonstratiua a topica in hoc ꝙ prædicatum substantiale per se ineſt subiecto. Verbi gratia,si ignorarem istam:omnis homo est disciplinabilis: iam possem inducere illam accipiendo vnam vel duas singulares:dicendo.hic homo est disciplinabilis:& hic.ergo omnis homo:quoniam prædicatum inest essentialiter subiecto:& quod essentiale est vni indiuiduo vnius speciei est essentiale omnibus illius:cum sint æqualia in illa : ideo ista vocatur inductio demonstratiua:& hoc idem ibidem. intelligit ergo hic per rationem probabilem inductionem:quæ est ratio probabilis per se:& demonstratiua per accidens. Deinde apponit rationem illam quæ debet componi sic in prima figura.omne per se mobile a principio in eo terminatis motibus secundum voluntatem & actiones terminatas est viuens & rationale : hæc est vna vniuersalis quæ potest ex vna sola singulari induci:eo quia prædicatum necessario inest subiecto:& singularem accipit.d.vnde dicimus ꝙ vna propositionum est:,ꝙ quando homo aspicit hic res mundanas apud nos:videtur sibi quod res quæ viuæ & scientes dicuntur sunt per se mobiles terminatis motibus erga voluntates & actiones terminatas:ex quibus oriuntur multa in hoc mundo,id est fiũt multa in hoc mundo: ex hac vna potest induci illa vniuersalis:sicut ex ista vna.ignis hic est calefactiuus:ergo omnis quando propositio illa est necessaria & per se:eo quia prædicatum per se & essentialiter inest subiecto:deinde accipit minorem.d.sumpta hac radice dicimus quod si ei adiungetur alia propositio ad sensum apparens,videlicet quod cæli mouentur de seipsis motibus terminatis ex quibus terminantur inferioribus entibus multa terminata opera:& ordines in quibus dicta entia consistunt.Sed ergo concludit ex istis propositionibus ꝙ cæli sunt corpora viua & rationalia.Ecce igitur quomodo hæc ratio est inductiua pro quanto maior inductione vnius tantum probabiliter:& vere non habet nisi vim inductionis ista:& sic debet intelligi. Deinde probat vltimam partem minoris,scilicet ꝙ ex motibus terminatis illorum sequunť multa commoda hic inferius:& syllogismus sic componi potest illi motus per quos sequuntur transmutationes in his quibus vita est:& permanẽtia existit alibi:causant multa commoda hic:sed motus corporum cælestiũ sunt huiusmodi.ergo cõclusio illa est manifesta per se.minor aũt inducit p planetarũ motus.vnde dicit:qualiter tamẽ patefit quod ex ipsorum motib⁹ opera terminanť a quib⁹ causať cõstitutio inferiorũ entium quæ fuit minor:hoc satis manifestum est cum speculatione modica:nisi enim sol aliquotiens propinquus nobis esset:& aliquotiẽs distans dum in suo

Triplex inductio.

Inductio demonstratiua est ex ꝓpositionib⁹ necessarijs.

Differentia inter inductionẽ demõstratiuã & topicam.

in suo circulo obliquo mouetur nõ haberemus in hoc mundo quatuor terminos anni, sicut modo habemus ordinatum in mundo, scilicet ver æstatẽ:& reliqua duo:nec inuenirentur plantæ: nec animalia:nec seque rentur generationes rerum generabilium modo consueto. Verbi gratia, quoniã sol a nobis distat & tendit erga meridionalem partem refrigera tur aër septẽtrionalis partis. & fiũt plantæ ibidem:& multiplicatur ele mentum aquosum. & in septentrionali parte elementum aëreum multi/plicatur:& in æstate totum contrariũ reperitur:& ista opera a sole pro/cedentia:& sua propinquitate & distantia a nobis in quolibet ente aper te apparent. Deinde explanat idem in alijs planetis: & primo de luna.d. similiter de luna plurima vtilia sunt procedentia:etiam exponit idem de alijs.d.etiam ab alijs syderibus planetis multa ardua & præciosa com/moda diuina potentia influuntur in hoc mundo:licet opera quinqꝫ pla/netarum. vult dicere aliorum exceptis sole & luna & aliorum syderũ: vult dicere fixorum non tantum manifeste appareant: attamen declarat hoc aliqualiter in illis.d.quilibet nãqꝫ ipsorum:vult dicere quinqꝫ pla/netarum circulum habet obliquũ:& facit quatuor tempora in suo cir/culi motu:vt dictum est in astronomia. Deinde exponit hoc in. 8.sphæ/ra.d.& est notandum quod principaliter ad causandum prædicta cõmo da in istis rebus superius, id est fortius est motus diurnus a quo dies & noctes fiunt. vult dicere:quoniam sicut id corpus fuit superius situ: ita multitudine stellarũ dignitate motoris:& reliquis mouentibus: & ideo in istis rebus habet potentiam maiorẽ:propter quod fuit continuus per totam terram. reliqui autem quia nõ sunt ita simpliciter necessarij. ideo possunt difformiter circũdare terram:& ideo fiunt nobis quãdoqꝫ pro/pinqui: quandoqꝫ remoti. octaua autem sphæra cum suis positis & fixis syderibꝰ semper est vniformis toti terræ:& cuilibet parti terræ. Deinde concludit conclusionem principalem.d. vnde quandoquidem intel ligens homo:vult dicere non habens caput habilitatum ad malum: nec imaginatiuam supra cogitatiuam: nec aliqua dispositione præter natu/rali dispositus tali ordinata regimina respicit: & qualiter distinctæ a corporum supercælestium motibus procedũt. vult dicere prædictæ vti litates: & talia regimina. & videlicet, qualiter stellæ seu planetæ mo/uent terminatis motibus:& terminatis figuris: & terminatis partibus fa cile potest iudicare:quod talia operata causantur necessario ex motori/bus viuis intelligentibus motoribus. Deinde adducit secundam ra/tionem probabilem. & debet sic componi. id quod conuenit vilissimo secundum aliquam perfectionem eius non debet a nobilissimo remoue/ri:sed vita & animatio conuenit vilissimo. ergo non debet remoueri a corpore cælesti: quod est perfectius alijs hic. huius ponit veritatem.d. & valde potest de hac infirmatiõe adminiculari, videlicet multa paruu/lorum & vilium corporum turbidorum:& nobiscum inuẽtorum: quæ vita non carere. vult dicere. dicantur viua: immo cum toto ipsorum de/fectu & vilitate substãtiæ eorum:& illorum paruitatis placuit deo glo/rioso influere in eos vitam & rationem, id est prudentiam quandam ex quibus possunt esse:& vitæ ipsorum seipsa regere & conseruare:& plus vel plus fieri potest. tanto ergo melius quod supercælestia corpora di/gnissima sunt recipere tale munus, scilicet vitam & rationem & intelle/ctum.

Quod cõpetit secũdum aliquã perfectionẽ vilissimo: illud etiã competit nobilissimo.

ctum.dico illas esse dignissimas considerato magnitudine corporum:& nobilitate substantiarum,id est formarum eorum: quæ omnia significat illas substantias valde:vt dictum est.12.metaphy.commen.44.propter quod infert.sed multi homines putando scientiam habere ignorat. vult dicere istud:quia non sunt vere scientes: sed apparenter. Vnde debes scire quod apud me litera est transposita.& debet sic legi.cõsiderato magnitudine corporum & substantiarum eorum nobilitate:& respectu regimine eorum nobilium corporum viuorum nobis præsentium quod ipsa corpora debent esse viua.sed multi homines putando scientiam habere ignorant:quod est sine dubio error eorum hominum:& tunc apud me videtur quod Auerro.velit innuere quod .propter duas præcipuas causas deus debet corporibus cælestibus donare vitam. & prima ratio est:quia magnitudine corporum & formarũ dignitate excedit alia hic. secunda est:quia regunt ea corpora viua quæ sunt hic:& per consequẽs debent esse viua.secundo videtur mihi quod propter hoc remoueat opinionem illorum qui videntur scire:& tamẽ in veritate ignorant: posset & aliter exponi:sed intentiones sunt vicinæ.ideo sufficiat istud modo.

Propẽ duas causas deus corporibus cælestib⁹ vitam dedit.

Deinde probat per tertiam rationẽ idem:& debet sic componi. corpora regentia alia corpora viua debent excellere illa in vno gradu nobiliori:& ratione maiori:sed corpora cælestia regunt viua. hæc ergo erũt discretiora & vitæ nobilioris:huius non ponit nisi probationem maioris.d. quia regimen viuorum a viuis debet procedere, scilicet viuis nobilioribus rectis in vita:& discretione. Debes scire ꝙ vt accipit primo Politicæ:quod conditio regis & principis debet esse excellẽtia prudentiæ sensuum:excellere prudentia & intellectu:propter quod ait ibidem quod dominus est intellectu vigens: sensus vero robusti corporis. ideo concludit ibidem: principatum regalem esse ex vno prudentia vigente:& alio robustitate valente. Ex his accipi potest veritas Auerro. hic. Et postquam declarauit totum hoc. vult concludere duo: quorum primum est. quod omnium est vnus præceptor & princeps. secundum est quod ille est separatus: nec corpus: nec virtus in corpore. Et primum potest sic probari syllogismo in prima figura. omnia prudentia aliqualiter imperfecta de alijs sine eorum vtilitatibus prouident præcepto vnius primi præceptoris & principis:sed corpora cælestia prouidentia aliqualiter imperfecta sunt de rebus existentibus hic sine eorum vtilitatibus.ideo in prima figura præcipiuntur ab vno principe existente in mundo.dixi in maiori aliqualiter imperfecta.quoniam deus prouidet de nobis sine sui vtilitate:attamen non propter alium:sed propter se:sed quia est optimus:ideo excludit ab illa maiori. huius ponit minorem.d.vnde quando homo discretus respicit ista corpora,scilicet cælestis & viua & rationalia nos circuere:hic minor. Deinde ponit maiorem.d.& meditatur in quadam tertia propositione, scilicet prouidentia ipsorum in nobis non reducitur aliquo modo in quoddam commodum ipsorum:potest aperte notare ꝙ dicta principia præcipiuntur a primo principio de his motibus,Deinde infert secundũ.d.& ꝙ ipse præceptor non est corpus: nec virtus in corpore. Debes scire ꝙ vtilitas seu commodũ potest intelligi duobus modis.vno modo ꝙ sint finis laborũ alicuius operantis.alio modo pro perfectione alicuius operantis:

Cõditio regis.

Vtilitas duplex.

qua

qua operatione non acquirit: sed conseruatur in acquisito esse. Primo modo intelligendo intelligentiæ non mouent propter eorum vtilitates, nec commoda: quoniam motus earum perpetuus est: ideo nūquā finis erit eius: & quod mouet tali modo ratione vnius primi mouet. Secundo modo loquendo intelligentiæ mouent propter eorum commodum: vt dicit Auer.12.metaphy.commen.36.& sic non intendit hic: sed primo modo: & sic soluitur contradictio hæc:&.12.meta.commen. 36.&.2.cæli.commen.17.&.21.vbi dicitur quod prima intentione mouent propter se: secundaria propter hoc, quod nō posset intelligi nisi mouerentur propter eorum commoda. Deinde probat illud secundū dictum:& syllogismus componitur sic.non decet creatorem & principiū horum corporum:& aliorum esse de natura corporum inferiorum, idest virtutem in corpore vel corpus: sed deus est creator & principium horum: vt dictum est: ideo apparet ipsum non esse nec corpus: nec virtutem in corpore.dicit ergo prælibatis.ergo istis notandum est quod non docet quod sit creator horum corporum:& principium ipsorum esse simul.i.vnius naturę cum esse inferiorum corporum:hæc est maior:& addit quod humanus intellectus caret sine dubio comprehendentia.i.comprehendente esse.i.quiditatis orbium:& hoc vt nobis continuus licet in se semper intelligat. Deinde concludit vltimo intentionem philosophorum.d.hæc est denique finalis intentio philosophorum in corporibus cælestibus in assertione primi principij ipsorum: & quod non est corpus: nec virtus in eo.

Quomodo quinta.

Hic quæro duo. Primo an corpus cæleste sit viuens. Secundo an corpus cæleste sit animal rationale: vt dicit hic Auer. Ad primam quæstionem arguo qđ non corpus cæleste nō est mortale: ergo non viuens. consequentia apparet: quoniam vita & mors opponuntur: vt dicitur in libro de morte & vita. ergo si non est corpus cæleste natus disponi per mortem: nec per vitam: per causam contrariorum: vt dicitur.12.meta.cōmen.51. antecedens est manifestum.1.cæli.tex.cō. 20. Secundo vita est permansio animę nutritiuæ in calore naturali: vt dicit philosophus in lib.de morte & vita. modo istud non potest inueniri in illo. In contrarium est Aristo.12.meta.tex.cō.39. vbi ait.& vita vtique existit: etenim intellectus actu vita: illud autem ipse actus est actus quod secundum se illius vita optimā & sempiterna.

Pro solutione quæstionis breuiter dicendum: qđ vt dicitur secundo de anima.tex.commen.15.animatum ab inanimato vita differt: viuerę autē multipliciter: vt intellectus & sensus: motus & status secundum locum: adhuc motus secundum alimentum: istis enim quatuor modis viuens distinguitur a non viuente:& animatum ab inanimato: vt philosophus ait ibidem. Ex hoc sequitur solutio quæstionis, scilicet, quod corpus cæleste viuit duplici vita, scilicet intellectiua:& hæc dignissima est vitarum: vt patet: & hoc Auerro. dicit.12.metaphy.commen.39.vbi ait: hoc nomen.s.vita dicitur de comprehensione:& cum actio intellectus est comprehensio: ergo actio intellectus est vita: ideo cum corpus cæleste sit intelligens & appetens: ideo viuere ipsum dicimus: & secundo viuens vita motiua: quoniam videmus ipsum moueri motu terminato voluntate terminata:& alijs conditio-

Solutio. Viuere multipliciter.

Duplici vita corp⁹ cæleste viuit.

conditionibus seruatis in motu animalis, ideo scit quod viuit secundo gradu vitæ, istis igitur duobus gradibus viuorum corpus cæleste viuit: hoc apparet secundo: quod propter hoc animal est, vnde & philosophus ibidem appellat deum animal sempiternum a quo cælum & tota natura dependent, vnde secundo cæli commentis. 42. &. 71. &. 74. Auer. voluit cælum esse animal magnū sine dubio, & istud voluit Auer. plane. 8. metaphy. commen. 12. & in multis locis naturalis philosophiæ.

Ad argumenta. Ad primum apparet solutio, id enim verum est de vita vniuoca quæ consistit in calido & humido: & secūdū etiā argumētū nihil est, qm̄ intelligit de viuente quarto gradu vitæ, vt apparet ibidē.

Circa secundam questionē arguo ꝙ nō sit animal rōnale: qm̄ rōnale dicit ideo quia rōne & discursu vtitur vel potest vti secundum vim nominis, modo deductum est. 3. de anima. commen. 26. &. 27. ꝙ substantiæ separatæ non possunt complexe intelligere, ergo nec discursiue, cum tertius actus præsupponat secundū. Secundo arguo, si sic: ergo homo & corpus cæleste sunt vnius speciei, probatur: quoniam operationes sunt vnius speciei: ergo & formæ. Ad oppositum est Auer. hic. Hic respondent latini, maxime Thomas in quæstionibus de anima, quæstione septima, in solutione ad primum, voluit enim ꝙ anima intellectiua & intelligentia differunt specie, & ideo intelligere eorum differunt specie, vnde dicit, manifestum est enim ꝙ intelligere animæ & angeli non est eiusdem speciei, manifestum est enim ꝙ si formæ quæ sunt principia operationum differunt specie, necesse est & operationes ipsas specie differre: sicut calefacere & infrigidare differunt secundum differentiam caloris & frigoris: species autem intelligibiles quibus nostri intellectus intelligunt sunt a phantasmatibus abstractæ, & ita non sunt eiusdem rationis cum speciebus intelligibilibus, quibus angeli intelligunt quæ sunt eis innatæ, secundum ꝙ dicitur in libro de causis, quod omnis intelligētia est plena formis, vnde & intelligere hominis & angeli non sunt eiusdem speciei, & ex hac differentia prouenit quod angeli intelligunt sine discursu, anima autem cum discursu quę necesse habet ex sensibilibus effectibus in virtutes causarum prouenire, ab accidentibus sensibilibus in essentijs rerum quæ non subiacent sensibus. In quibus verbis apparet qualiter intelligentia est rationabilis, sicut intellectus hominis, licet rationabilitas illius differat specie a rationabilitate hominis seu animæ: & per hoc apparet qualiter corpus cæleste est rationale per intelligētiam rationabilitate differente specie a rationabilitate hominis. Sed hæc solutio cum reuerentia peccat in duobus. Primo quia ponit quod species intelligibiles intelligentiarum eis concreatæ differunt specie & essentialiter a speciebus intelligibilibus causatis a phantasmatibus. Secundo peccat, eo quia ponit intelligentiam intelligere per accidentia essentialiter & secundum rem distincta ab eius essentia: primū esse impossibile probo, qm̄ vbi species repręsentatiua lapidis animæ meæ esset congenita a deo intentio lapidis per illam & per aliam generatā a phantasmatibus non differt specie. Pręterea si ita esset, sequitur quod homo creatus & homo generatus differūt specie, consequens est contra illos, consequentia autem probaꝰ medio eius, quoniā causa hominis creati differt genere a causa hominis geniti: ergo

Quæstio sexta.

Positio sancti Tho.

Impugnatio.

ergo & effectus illi, vnde sicut valet eius ratio, ita & mea. Praeterea species nō distinguitur a specie nisi ratione obiecti: quoniam distinctio actuum est per obiecta. 3. de anima com. 38. ergo posito ꝙ illae species essent concreatae, cum sint respectu eiusdem obiecti, erunt eiusdem speciei sine dubio. Secundum etiam si sit verum secundum nos christianos, attamen est contra totam philosophiam. & maxime Aristo. 12. meta. tex. com. 51. & 3. de anima. tex. com. 15. & potest esse ratio, quia differentia inter intelligens & intellectum est solum propter materiam: eo quia intelligibile est in materia, & intelligens separatum a materia, ergo vbi est abscissa materia ibidem nulla potest poni differentia, ideo. 12. met. com. 17. dicit Auer. ꝙ omne quod recipitur in intellectu separatū est idem illi nisi sit in materia, vel depēdens a materia, & hoc dixit hic in hoc dubio & dicet disputatione septima. Praeterea ociose ponitur illa species, quoniam sicut deus intelligit entia apud eos, eo quia est causa eorum, & vere intelligit illa, ita intelligentia debet intelligere entia: quia est causa eorum, ergo intelligentia duobus modis intelligeret. ergo aliter superfluit. Sed dices ꝙ istud est pluribus modis fieri, & sic non inconuenit duobus modis intelligere idem contra, quoniam a pari posset hoc conuenire deo: ergo sicut superfluit deo, eo quia intelligit illa per se ctissimo modo, quia est causa illorū, ita superfluet intelligentijs. Praeterea intelligentia separata semota a speciebus est fortior homine, & anima hominis adhuc plena formis, ergo ei debet conuenire tota perfectio intellectus hominis informati, & hoc non erit nisi intelligeret rem sine speciebus: antecedens apparet, quoniam vbi intelligentia esset abscissa a speciebus, adhuc esset virtus abstracta a materia, & maxime cum ab ea non sit remotum nisi accidens quod non aufert a rei substantia, non sic anima hominis, vt dicit. Praeterea ratio philosophi. 12. metaphi. tex. com. 51. est pulchra, si intellectus illius intelligeret per species receptas in potentia pura passiua, sine dubio intellectus esset pura potentia passiua, ergo contradictionis, ergo aliqua hora priuabitur illa intentione, nisi violentū erit perpetuum quae omnia sunt contra philosophiā. Praeterea ibidem infert, ꝙ optima substantia quale est ens separatum dignificatur per aliquid extra essentiam eius, ergo eius essentia esset in se incōpleta. Et ideo oportet aliter dici in philosophia Aristo. & Auer. Pro cuius intellectu debes scire quod scia intelligentiae differt a scia intellectus hominis, eo quia illa est per essentiam intelligentiae scientia intellectus est propter res comprehēsas materiales, & ideo in animam nostra non est idem scientia cum sciente nisi accidentaliter, vt declaratum est in quaestione de intellectu: in intelligentia sunt idem per se, sed non primo. Ex hoc sequitur quod intelligentia est sua rationalitas, intellectus autem differt a sua rationalitate, & cum totum hoc sit ita, apparet solutio quaestionis, quoniam rationalitas intelligentiae differt a rationalitate intellectus, sicut essentia intelligentiae, cum qua est idem a rebus cognitis in intellectu receptis vniuersaliter cum quibus scientia intellectus est idem, istae igitur duae rationalitates differunt specie & genere in illis, sicut vides. Ad quęstionem cum quaeritur vtrum sit rationale dicendum, quod sicut ex homine & intellectu constituitur vnum alias operans vnum intelligens vnum sciens, & vnum volens: quod

Euasio.

Impugnatio.

Differt rationalitas intelligentię a rationalitate intellect⁹.

Solutio ad quaestionē.

vnum

vnum dicitur rationale non a forma in eo constituta inesse per subiectum, sed per formam vnitam secundum operationem, sic cælum dicit esse constitutum ex intelligentia & orbe, propter quod est vnũ animal sciens, vnum appetens, vnum volens, & vnum rationale, non rationalitate sumpta a forma constituta per materiam, sed a forma vnita ei secundum operationem: & secundum præsentiam & indistantiam loci & subiecti, & sic dicitur rationale animal. Dicitur quidem animal pro quanto est viuens, & a seipso mouens & mobile, & dicitur quoq; rationale, quia anima est forma intellectiua vnita ei secundum operationem, & sic apparet solutio quæstionis. Ad principalia, ad primum dicendum quod illud verum est de rationali participatiue, cuiusmodi est homo, homo enim participãs rationale: eo quia ei appropriatur intellectus dicitur rationale a ratiocinatione, sed rationale per essentiam cuiusmodi est intelligentia. Et forte intellectus in se non rationales possunt vti ratione, sed quia effectus prouenientes ab eis sunt facti ita apte quod rationaliter possunt dici facti. Ad secundum apparet solutio, quoniam sicut rationalitas hominis, & rationalitas cæli differunt specie, ita cælum dicitur rationale æquiuoce. & hoc multum plane est dictum: apparet ergo corpus cæleste esse viuens alias rationale. Debes scire quod quidam nostri sapientes theologi volunt quod intelligentiæ intelligant per species concreatas, & tu facile respondeas ad argumenta contra hoc dicendo, quod illa concludunt præsuppositis principijs Arist. attamen secũdũ hoc negãda sunt omnia illa. Sed quidam tenet quod intelligentiæ intelligunt per essentiam earum, & ideo tu considera & vide in theologia.

A L G A. D V B. X I I I I.

I T Alga respondens ad philosophos, dicimus quod id quod dixistis nõ sunt nisi ingenia & euasiones immo possunt reputa phãtasmata & errores ita quod argumẽta super vos cadentia quasi sunt innumerabilia, nihilominus dicemus aliqua, primum quorum, quod quãdo dixistis quod vna pluralitatis causarum est primi causati quod istæ est possibilis esse. Dicimus nos quod ista verba sunt erronea, & ratio huius est hæc, quod non euadit quin dicta possibilitas sit eadem cum suo esse, aut differt ab eo: si primo modo, nulla ergo deberet ab eo sequi pluralitas: si secundo modo, adhuc petendum est. Vtrũ in primo sit pluralitas, quia dicitis quod est ens, et est necessarium esse: ergo dicta necessitas differt ab illo esse. & ideo quærendum est quid infert pluralitatem diuersorũ, & si forte diceretis quod necessitas esse primæ causæ nihil infert: similiter dicimus quod possibilitas esse primi causati nihil infert priusquam esse tantum eandem dicimus, quod si aliqua res denominaret de necessitate & impossibilitate:

bilitate: & vnaquæq; istarum esset quid additū super illa substantia: eodem modo potest dici de alia, tādem quod nulla, scilicet differentia inter eos in denominatione.

Postquam recitauit Alga. opinionem philosophorum Alpharabij. s. & Auicen. modo arguere contra eos, & primo ponit intentionem. d. ait Algaz. respondens ad philosophos: dicimus quod id quod dixistis non sunt nisi ingenia, id est, fictiones & euasiones, id est, fugæ immo possunt reputari phantasmata & errores cuius rationem dat. d. ita q, id est, quoniam argumenta super vos cadentia: quasi sunt innumerabilia: nihilominus dicemus aliqua: ecce intentionem & causam intentionis. Deinde arguit. & primo resumit id contra quod vult arguere. d. quorum primum est, quod quando dixistis quod vna causarum pluralitatis est primi causati: quod iste est possibilis esse. Debes scire quod Auicen. voluit q ideo causata possunt esse plura, quia sunt possibilia esse & non esse. ideo ibi potest poni multiplicitas, sed primum est, tantum vnum, quia est necesse esse contra arguit. d. dicamus nos quod ista verba sunt erronea: & ratio huius est hic quod non euadit quin dicta possibilitas sit idem cum esse suo, aut differt ab eo. Est ergo necessarium quod possibilitas qua causatum dicitur possibile est vel idem illi esse vel diuersum quid ab illo esse. Si primo modo nulla ergo deberet ab eo sequi pluralitas, quoniā sicut necessitas ideo quia est idem cum esse dei non infert pluralitatem deorum, ita erit idem. Deinde destruit secundum membrum. d. si secundo modo adhuc petendum est. verum in primo sit pluralitas, quia dicitis quod est ens, & est necessarium esse. q. d. ergo dicta necessitas differt ab illo esse, quoniam sicut primum causatum, quia est ens & possibile, differt possibilitas eius ab esse eius, ita erit in. j. scilicet quod quia est ens & necessarium differt necessitas ab esse: & ideo quærendum est, quid infert pluralitatem diuersorum, quasi dicat pluralitatem esse idem, an pluralitatē esse diuersum: & quodcūq; dicatur sequitur impossibile. Deinde confutat quandam solutionem dicens. Et si forte diceretis quod necessitas causæ primæ esse nihil infert, vult dicere quod solutio potest esse quod necessitas inquantum necessitas aufert pluralitatem, & possibilitas inquantum possibilitas multitudinem. contra arguit dicens similiter dicim⁹ quod possibilitas esse primi causati nihil infert plusquā vnum, vel plusquam esse tantum eandem. Deinde remouet aliam solutionem, quia posset quis dicere, quod necessitas denominatiua addita infert pluralitatem non autem per essentiam. contra arguit. d. dicimus q si aliqua res denominaret de necessitate & possibilitatem vnaquæq; istarum esset quid additum super illa substantia, eodem modo potest dici de alia, quasi dicat quod quomodocunq; dicas de necessitate, ego dicam de possibilitate tandem quod nulla est differentia inter eos in demōstratione, id est, quantum hoc quod tu ponis.

Causata sūt plura, quia sunt possibilia ad esse & non esse secūdū Auic.

AVERROIS.

DICIMVS nos, quod quando ipse facit primo diuisionem, videlicet quod non euadet quin sit possibilitas eadem cum esse, aut differt, dicimus quod non sunt verba vera neque perfecta, dimisit enim

tertium membrum in hac diuisione, scilicet, quod necessitas esse non est quid additum super esse extra animam. immo est quædam proprietas in ente necessario: nullamq; infert additionem super ipsius substantiam: & non aliud nisi causæ remotionem, videlicet, quod illud principium non causatur ab aliquo: vt diceremus de illo ente quod est vnum: tandem quod esse non infert in ente quid additum extra animam super sua substantia: sicut infert albedo in ente: & ideo dicimus quod non debet intelligi de vnitate entis nisi significatio priuatiua scilicet diuisionis priuatio. Similiter dicimus quod necessarium esse est denominatio priuatiua, videlicet, quod suum esse non est ab alio. Similiter quando dicimus possibile esse de se, non est intelligendum: quod ipsa possibilitas sit denominatio addita super denominati substantiam extra animam: sicut intelligebat ipse de vero, scilicet possibili. immo debet intelligi quod eius substantia non infert quod suum esse sit necessarium: immo ex causa. ergo significatio sua priuatiua est, scilicet separatio necessitatis: quasi si diceret, quod necesse esse duas haberet species, videlicet, necesse per se: & necesse per aliud: scilicet ex causa non per se. ergo non est dubitandum quod hæ differentiæ non sunt substantiales, scilicet substantiam diuidentes: neq; additæ super substantiam: immo sunt res negatiuæ & relatiuæ. ergo quando dicimus quod res est ens: nō significat quid additum super rei substantiam extra animā: vt significat quando dicimus albus: & ideo inuenimus quod hac de causa errauit Auicen. prout opinatus fuit quod vnitas est quid additum super vnius substantiam. & adhuc diffusius in sequentibus de hac quæstione disputabitur: & primus opinantium hunc errorem fuit Auicen. ipse enim dicit quod id quod possibile est de se necessarium est per aliud. Possibilitas enim est quædam denominatio in quadam re: & differt sine dubio ab illa re. Apparet ergo ex verbis Alga. quod quodlibet ens posteriorum à deo componitur ex duobus: vnum quorum denominatur de possibilitate sine denominatione de necesse esse. Et nos dicimus quod hæc intentio est erronea: vt prædicti eramus. Sed quando intelligitur modo superius à nobis dicto: non sequitur inconueniens quod sequebatur Algazelem. Sed adhuc petendum est, scilicet vtrum quando attribuit possibilitas primo causato infert quod cōponatur

aut non: si enim illa denominatio esset relatiua nullam inferret compositionem:non namque necessarium est quod quædam res differentes denominantur ab aliquo: inferat quod sint denominationes additæ extra animam: quia priuationes & relaxationes sic se habent:& ideo qui opinati erant quod prædicamentum relationis non debet computari cum entib⁹ extra animam esse habentibus: & Alga. ex sua ignorantia putabat quod quodcunque haberet additam significationem inferret quid additum extra animam in actu: & hoc est falsum & sophisticatio. Tandem dicimus quod ens quod est vniuersale diuiditur ad necessarium & possibile. vnde si differentia vnius partium super illud vniuersale additum fuerit: eodem modo necessario diceretur de reliqua: quia nulla est differentia. Diuisio enim entis ad possibile & necessarium non est similis diuisioni animalis ad rationale & irrationale: aut ad ambulans & natans & volans: ea enim addita sunt super genus: & inferunt additionem in speciebus: scilicet quod animalitas est quid causæ & hæ differentiæ sunt additæ super eum: sed possibile egresso ex Auicen. diuisione nullum quid extra animam actualiter: immo est significatio erronea: vt supra dictum est: eo quod ens suum esse causam habeat nullam habeat significantiam nisi priuatio tantum, videlicet, quod quodcunque ens esse habuerit ab alio non habet de se nisi priuationem: nisi natura ipsius fuerit de natura veri possibilis: & ideo diuisio Auicen. de ente ad necessarium esse: & ad possibile diuisio ignota est: quando ex hoc non intelligitur verum necessarium: & hoc melius in sequentibus declarabitur: id tamen quod in hoc loco declarari debet quod ens necessario diuiditur: aut ad substantiales differentias: aut dispositiones relatiuas: aut ad accidentia addita super entis substantiam: vnde prima istarum diuisio infert multiplicationem actionum in eodem ente: duæ vero reliquæ diuisiones nullam inferunt pluralitatem. Et si aliquis diceret quod denominationes dispositiuæ diuersitatem actionum inferunt: ergo à primo principio procedit pluralitas necessario. & ideo primum principium non indiget de primo causato: vnde procedat pluralitas. Et si vera pluralitas dictarum denominationum processum diuersarum actionum à primo principio non inferret. similiter dici potest quod de primi

de primi causati denominationibus: patet ergo ex hoc error huius hominis. Tandem dicimus quod non est possibile quod ex vna & eadem substantia sequatur affirmatio & negatio denominationum: & ex hoc non sequitur pluralitas in ipsa substantia: vt opinatus est Alga. & ad hoc possunt solui prædicta dubia huius capituli. Et si forte aliquis arguat dicens quod ex hoc sequeretur quod nulla sit compositio in necessario esse de se: neque in necessario per aliud. Nos verò ad hoc respondemus quod humanus intellectus facilem comprehendit cõpositionem in eo qđ necessariũ est per aliud, videlicet, de causato. vnde si esset corpus sequeretur qđ debeat reperiri in eo vnitio quodammodo: & pluralitas quodammodo, scilicet, corpus generabile & corruptibile. s. qđ in eo est vnitio in actu: & multiplicatio in potentia. sed si corpus non esset intellectus: non comprehendit in eum pluralitatem in actu neque in potentia. immo est ibi vnitio omnimode. & ideo putabant antiqui quod hæc species entium est simplex: sed dicunt quod causa horum entium est simplicior causato. similiter opinatus est quod principiũ simplicius omnibus est de primo principio non potest intelligi causa neque causatum: sed in posterioribus primo bene potest pluralitas intelligi. & ideo secundum eos secundum causatum est simplicius tertio. & sic deinde. Ita debet intelligi philosophorum opinio. ergo significatio causæ & causati in his entibus quasi si esset in eis pluralitas in potentia apparens in causato. Vnde dicimus quod concessis istis nulla nos sequuntur Alga. argumentorum: sed quando intelligitur ab eis philosophis quod secundus intellectus intelligit seipsum & suum principium: & ex eo quod intelligit se procedit ab eo quædam res: & ex eo quod intelligit suũ principium procedit ab eo alia res: quia duas habet formas seu substantias vt putabat Alga. Dicimus quod est error. si enim ita esset compositus. ergo esset de pluri quã de vna forma: & esset illa forma vna in subiecto: multæ in diffinitione.

Vult modo respõdere rationib⁹ Al. secundũ veros philosophos & repellere errorẽ Alph. & Auic. & primo declarat quomodo ei⁹ diuisio est insufficiens. d. dicimus nos qđ quãdo ipse fecit primo diuisionẽ, videlicet, qđ nõ euadit quin sit possibilitas eadẽ cũ esse aut differt. vult dicere ab esse illius possibilis. dicimus ꝙ nõ sunt verba vera nec perfecta. dimisit enim tertiũ membrũ in hac diuisione. vnde oĩno eius fuit. ꝙ ista. s. necessitas & possibilitas vel sunt additæ essentiæ vel primæ eadẽ essentialiter. Deinde exponit tertiũ membrũ qđ dimisit. d. s. ꝙ necessitas esse non

est quid adiẽtũ super esse extra animam. immo est quædã possibilitas in ente necessario: nullãq; inferens additionẽ super ipsius substantiã & nõ aliud nisi causæ remotionẽ, videlicet q illud principiũ nõ causatur ab alio. Deinde exẽplificat. d. vt dicemus de illo quod est vnũ tandẽ quod esse nõ infert in ente quid additũ extra animam super sua substãtia: sicut infert albedo in ente. & ideo dicimus q non debet intelligi de vnitate entis nisi significatio priuatiua, scilicet diuisionis priuatio. Similiter dicimus q necessariũ esse est denominatio priuatiua, videlicet q suũ esse non est ab alio. & sic patet qualiter necessitas nihil ponit in re necessaria nisi priuationem esse agentis. Deinde declarat de possibilitate illud idem. d. similiter quando dicimus possibile esse de se nõ est intelligendũ q ipsa possibilitas sit denominatio, id est res addita super denominati substantiã extra animã: sicut ipse de vero possibili: immo debet intelligi q ei⁹ substãtia nõ infert q suũ esse sit necessariũ: immo ex causa. ergo significatio sua priuatiua est, scilicet separatio necessitatis. Deinde ex his resumit diuisionẽ quandã. d. quasi diceret q necesse esse duas habet species, videlicet necesse esse a se: & necesse p aliud, scilicet ex causa nõ per se. secũdo infert quoddã correlariũ. d. ergo non est dubitandũ q hæ differẽtiæ nõ sunt substãtiales, id est ꝓprie diuidẽtes ens sicut differẽtia generis, scilicet substantiã diuidentes: nec additæ sup substantiã. immo sunt res negatiuæ & relatiuæ. vnde põt syllogism⁹ sic cõponi: denoĩatiões quæ nihil extra animã positiuũ addũt denoĩatis nõ sunt differẽtiæ essentiales & additæ substãtiæ diuisæ, sed huiusmodi denoĩatiões, scilicet necessitas & possibilitas nõ addũt extra animã aliquã rẽ: nisi priuatiuã: vt dixi. ideo nõ erũt differẽtiæ essentiales ponẽtes aliqd additũ ipsi diuiso. Deinde infert secũdũ correlariũ. d. ergo qñ dicim⁹ q res est ens nõ significat qd additũ sup rei substãtiã extra aĩam: vt significat qñ dicimus alb⁹. hoc ꝓbaĩ qm̃ id quod nõ distinguitur extra animã ab alio nõ addit ei aliqd extra animã: sed ens nõ distinguiĩ extra animã a re denominata. ergo ens extra animã nihil addit rei denominatæ: ergo apparet correlariũ per idẽ. Deinde infert tertiũ correlariũ: & est peccatũ Auic. d. & ideo inuenim⁹ q hac de causa errauit Aui. prout opinat⁹ fuit q vnitas est qd additũ super vni⁹ substantiã. & de hoc dixi. 4. meta. cõ. 3. in quæstiõe mea de hoc. & dicã infra in quinta disputatione. Deinde ordinat se ad sequẽtia. d. & adhuc diffusi⁹ in sequentibus de hac. q. disputabitur, scilicet quomodo differt necessitas ab esse rei. Deinde ponit cuius fuit hic error. d. & prim⁹ opinantiũ hũc errorẽ fuit. Auic. ipse eñ. d. q id qd possibile est de se necessariũ est & aliud cuius rationẽ. d. possibilitas eñ est quædã denoĩatio in quadã re: & differt sine dubio ab illa re ideo opinat⁹ est illũ errorẽ. Deĩde ponit p̃tm̃ Alg. d. apparet ergo ex verbis Alg. q quodlibet ens posteriorũ a deo componiĩ ex duob⁹: quorũ vnũ denominaĩ de possibilitate secundũ denominationẽ de necesse esse. sic reperiĩ in litera. & vult dicere q omne post deũ componiĩ ex duobus, quorum vnum est ens possibile, attamen necesse denominatiõe extrinseca ab existente. & tacuit alterũ compar propter famositatem, vel forte litera est corrupta. & debet legi secundũ est denominatum de necesse esse. & tunc res est plana. vt prædicti eramus, id est vt prædiximus. Deinde ponit modum verum. d. sed quando intelligitur modo superius a nobis dicto

non

non sequitur inconueniens:quod sequebatur Algazel. modus autẽ fuit: quod nõ dicant illa nisi priuationes vel resolutiones. Deinde mouet quęstionẽ.d.sed adhuc petendũ est:scilicet vtrũ quãdo attribuitur possibilitas primo causato inferat quod illud causatũ cõponitur aut nõ. Respõdet.d.si enim illa denominatio relatiua esset:nullã infert cõpositionẽ:cuius causam ponit.d.non nãq; necessariũ est quod quædã res denominantes denominentur ab aliquo inferat quod sint denominationes addite extra animã:vult dicere quod nõ sequitur:istæ res differũt istis vel illis denominationibus:ergo istę vel illæ denominationes sunt additæ essentijs illarũ rerũ differentiũ. Deinde infert quoddã dicens: & ideo qui opinati erant:vult dicere quidam opinati sunt quod prædicamentũ relationis nõ debet cõputari cũ esse extra animã habentibus: vult dicere realibus: vt dicit.12.meta.cõmen.19.vel forte hæc verba: est probatio illius qđ dixit auctoritate istorũ sic dicentiũ de prædicamẽto relatiõis. Debes scire qđ necesse esse & possibile esse dicunt cõpositionẽ quãdã secundũ modũ:scilicet ex re & carẽtia causarũ:quoniã necessariũ dicitur quia caret causis & est:ergo dicit cõpositionẽ ex esse & priuatione causarũ similiter possibile dicitur quia nõ est necessariũ:ideo dicitur cõpositũ ex esse & carẽtia necessitatis:ergo omnes istæ cõpositiones dicũtur relatiuæ nõ absolute: & hoc iam declaratũ fuit:& melius declarabitur. Deinde remouet causam erroris Algazel.d.& Algazel ex sua ignorantia putabat quod quodcũq; haberet additã significationẽ infert quid additum extra animã in actu:& hoc est falsum & sophisticatio. Debes scire quod ad hoc quod alicui addatur significatio diuersa sufficit diuersitas modi intelligẽdi vnã rem:vel diuersitas connotatorũ: vnde albedo & albũ differũt in significatione adeo quod albũ addit in significatione aliquid albedini:nõ tamen actu sunt duæ res:sed duæ in modo: sic etiã esse & necesse esse:esse enim nõ differt secundũ rem a necesse esse:nec econtra attamen necesse esse addit in significatione ipsius esse:eo quia addit diuersitatem modi & connotati. Ex hoc apparet error Algazel. qui putat quod omne addens alteri in significatione addat in re & esse: & hoc est error purus:& postquã dixit id:vult declarare ratione met.qualiter id sit verum dicens tandem dicimus quod ens quod est vniuersale, id est, communissimum diuiditur ad necessariũ:& ad possibile:tunc isto supposito ex meta.arguit:vnde si differentia vnius partiũ,id est,vnum illius diuisi mẽbrũ super id vniuersale additũ fuerit eo modo necessario dicetur de reliqua:scilicet quod illa sit addita super illud vniuerse. Verbi gratia, si possibile est additũ super id vniuersale tãq; res distincta eo modo erit de necessario:qa est nulla differẽtia:sed illæ differẽtiæ nõ possunt esse ambę additę sup illud vniuersale:ergo hypothetice arguẽdo neutra addit super id vniuersale:maior est manifesta:minor declarat quę fuit oppositũ cõsequẽtis cõditiõalis,&.d.diuisio eñ entis ad possibile & necessariũ nõ est similis diuisiõi aĩalis ad rõnale & irrationale:aut diuisioni ei⁹ ad ambulãs & natãs & volãs.cui⁹ rõnẽ dicit:ea eñ addita sunt sup gen⁹:& inferũt additionẽ.i.cõpositionẽ in spẽb⁹:& exẽplificat.d.s. φ aĩalitas est qđ cõe & hę drię sũt additę sup eũ.i.ipm:sed poste egressum.i.positũ ab Aui. diuisiõe nullũ qđ extra aĩam actualiter:vult dicere addit enti diuiso:& p cõsequẽs:nec in ĩferiorib⁹ ei⁹:immo est sigñatio erronea: vt supra dictũ

Possibile esse & necesse esse dicũt cõpositionẽ quandam.

ꝙ ens qđ ſuũ eſſe cauſam habeat:nullã habet ſignificantiã niſi priuatio‑ tm̃. ſic habet liber meus & ſine dubio eſt male traductũ:& debet ſic ordinari eo q̃ ens poſsibile qđ ſuã cauſam habeat:nullã habetq́ ſignificationẽ niſi priuatio:vult dicere niſi ſignificationẽ quæ eſt priuatio,videlicet:q̃ quodcũꝙ ens eſſe habuerit ab alio, id eſt, dicatur ens poſsibile nõ habet de ſe niſi priuationẽ:vult dicere neceſsitatis:vel forte litera poteſt ſtare,& vult dicere oportet qđ ens ꝙ ſuũ eſſe cauſam habet, id eſt, nõ habet cauſam eſſendi niſi ſuũ eſſe:& intẽdit ens neceſſe eſſe nullã habet ſignificationẽ niſi priuatio tantũ. Et ſecundũ verbũ:ſcilicet.d.videlicet qđ quodcũꝗ ens eſſe habuerit ab alio nõ habet de ſe niſi priuationẽ niſi natura ipſius fuerit de natura rei poſsibilis:vult dicere per hoc quod aliud ens eſt poſsibile eſſe quod eſt etiã.d.priuationẽ niſi eius natura ſit poſsibilis poſsibilitate addita:& ſic cõtra ea quæ dicta ſunt. Deinde infert peccatũ Auicẽ.d.& ideo diuiſio Aui.de ente ad neceſſariũ eſſe: & ad poſsibile diuiſio ignota eſt:qm̃ ex hoc non intelligitur verũ neceſſariũ: & hoc melius in ſequẽtibus declarabitur. Deinde ponit vltimã concluſionẽ in hoc.d.qđ tamẽ qđ declarari debet eſt qđ ens neceſſario diuiditur ad ſubſtãtiales differẽtias,id eſt,per differẽtias eſſentiales: aut ad diſpoſitiones,id eſt,per modos relatiuos:aut accidẽtia addita ſuper entis ſubſtãtiã:vnde prima iſtarũ diuiſio infert multiplicationẽ actionũ,id eſt cõpoſitionẽ ex pluribus in eodẽ ente.duæ vero reliquæ diuiſiones nullã inferũt pluralitatẽ. Sed debes ſcire qđ ipſum ens poteſt diuidi tribus modis vel diuiſione eſſentiali per differẽtias eſſentiales: & ſic eſt impoſsibile:quoniã tũc eſſet genus:& ſic omne cõtentũ ſub eo eſſet cõpoſitũ:& ſic deus eſſet in ſe cõpoſitus:vel diuiſione accidẽtali per accidentia:& tũc diuiditur in vnũ & multa:quæ diuiſio eſt ſecũdũ hũc philoſophũ nec in differẽtias nec in modos entis:ſed in accidẽtia entis & ſic nõ facit cõpoſitionẽ in cõtentis ſub eo:per hoc enim qđ ens aliqđ eſt ens & vnũ nõ eſt cõpoſitũ:vel forte intelligit per diuiſionẽ in accidẽtia non diuiſionẽ adæquatã:quoniã ens adæquate nõ poteſt diuidi per accidentia:quoniã accidens eſt vnũ mẽbrũ entis:ſed diuiſionẽ inadæquatam:ſed quomodocũꝗ nõ facit cõpoſitionẽ verã in cõtẽtis ſub ente:tertia diuiſio in modos eſt optima diuiſio:& ſic ens diuiditur:& ſic apparet vltima reſolutio huius ſecundũ hunc philoſophũ. Et poſtquã declarauit errores iſtorũ:& vltimate poſuit determinationẽ huius ad probandũ hoc remouet quædã dubia:vt vltimo veritas eluceſcat:& primo mouet dubiũ qđ potius cadit in oppoſitione Algazel.quã Auerrois &.d.& ſi aliquis diceret quod denominationes diſpoſitiuæ diuerſitatẽ actionũ inferunt: vult dicere quod poſſet quis dicere quod pluralitas modorum in aliquo facit quod ab eo poſſit prouenire multitudo:& tunc infert:ergo a primo principio procedit pluralitas neceſſario:vult dicere:quia in eo eſt pluralitas ſecundũ modũ:& tunc infert,& ideo primũ principium nõ indiget de primo cauſato,id eſt,ipſo primo cauſato:vnde,id eſt,a quo procedat pluralitas propter illius cõpoſitionẽ ſi ſine illo poteſt ſaluari pluralitas eſſe ſuũ contra illos. Deinde inducit ſolutionem quã poſſunt dare illi:& eã remouet.d.& ſi vero:vult dicere:dicatur quod pluralitas dictarum demonſtrationũ proceſſum diuerſarũ actionũ a primo principio nõ infert: cõtra arguit.d.ſimile dici poteſt qđ primi cauſati de nominibus: vult dicere:non

Tripliciter diuidiť ens.

cere:nõ procedat distinctio effectuum:quoniã non maior distinctio erit in dispositionibus causati primi quã causæ primæ, & concludit errorẽ istorum.d.patet ergo ex hoc error huius hominis. Postquam remouit istã opinionem dat vltimo veram solutionẽ.d.tandem dicimus quod non est impossibile quod ex:vna & eadem substantia sequatur affirmatio & negatio demonstrationũ:forte vult dicere effectus contradictorij prouenientes a denominationibus illis:& ex hoc nõ sequitur pluralitas in ipsa substantia:vt opinatus est Algazel.Et ad hoc possunt solui prædicta dubia huius capituli. Sed hic incidit dubium:quoniã non videtur ratio Auerrois cõtra solutionẽ illorum aliquid valere: quoniã dispositiones in primo causato sunt in modo distinctæ distinctione vera nõ ficta:in primo nõ nisi ficta distinctiõe:vt iam dixi in expositione sui capituli. Mihi est valde difficilis solutio:attamen debes scire quod deus & si nõ dicat aliquã multitudinem:vt in comparatione ad prius:attamen in se dicit multitudinẽ in cõparatione ad posterius:eo quia est multus in perfectione & virtute etiam secundum eos.Ex hoc dicit Auerrois.12.metaphysi.cõmen.18.&.36.cum ait omnes formas contineri in eo.ideo distinctio virtutum in deo in cõparatione ad prius est ficta:sed in comparatione ad posterius est vera.Ex hoc apparet dictum Auerrois quod sicut illa sufficit in primo causato:ita & ista in prima causa:quoniã sicut illa non est ficta:ita nec ista:vt dixi.& per hoc apparet solutio ad dubium. Et post quã soluit dubium illud:vult modo soluere secundũ dubiũ.d.& si forte aliquis arguit.d.quod ex hoc sequeretur quod nulla sit cõpositio in necessario esse ex se:nec in necessario per aliud:hoc dubium secundũ me habet colligationẽ cum dictis:dixerat enim quod necessariũ non dicit nisi priuationẽ:& similiter possibile:modo ex hoc apparet vis quæstionis: quoniã si necessariũ positiue nihil dicit:sed tantũ priuationẽ:nullã poterit facere cõpositionem:vnde syllogismus sic potest cõponi:illa nõ differunt:quorum neutrum facit compositionem in eo in quo est:sed necessarium ex se:& necessarium per aliud non faciunt compositionẽ eis in quibus sunt:ergo non differunt:minor apparet:quia ambæ priuationem dicunt.Et ad hoc respondet dicens nos vero ad hoc respondemus quod humanus intellectus facile comprehendit compositionẽ in eo quod necessarium est per aliud:videlicet,de causato:vult dicere in causato.Deinde ponit vbi facilius & vbi difficilius:id comprehẽdit dicens:vnde vult dicere si necesse esse per aliud esset corpus sequeretur quod debeat reperiri in eo vnitio:vult dicere duorum quodammodo:& pluralitas quodãmodo:scilicet corpus generabile & corruptibile: vult dicere quod in istis apparet facilius adhuc quod in corpore cælesti: scilicet quia in eo est vnitio in actu & multiplicatio in potentia eo modo quo partes in potentia continentur in toto:vnde partes actu in toto sunt vnum:in potentia vero multa.Deinde exponit vbi esset difficile.d.sed si nõ esset corpus intellectus nõ comprehẽdit in eo pluralitatẽ in actu:nec in potentia:immo est ibi vnitio simpliciter,id est,summa idẽtitas:hoc cõfirmat auctoritate antiquorũ.d.& ideo putabant antiqui hæc species entiũ:vult dicere incorporaliũ est simplex:sed dicũt quod causa horũ entium est simplicior causato:similiter opinãtur quod primũ simplicius omnibus est de primo principio:& ideo illud primũ principium nõ potest intelligi cau-

Dubitatio.

Solutio.

sa nec causatũ:sed posterioribus primo bene: potest pluralitas intelligi: & ideo secundum eos secundum causatũ est simplicius tertio: & deinde hic non respondet ad formam proprie: attamen potest ad formã dici quod licet maior sit falsa:minor est in proposito neganda secundum dicta eius. Ad probationem dicendum quod licet ambo priuationem dicant:attamen non eodem modo:quoniam necessarium ab alio dicit priuationem possibilitatis:non tamen priuationem esse:quoniam dependet ex alio:& ita illa probatio nulla est:quoniam credit quod ambo necessariam priuationem dicant eodem modo:quod falsum est. Sed hic dubitatur:quia non videtur quod primum causatum sit simplicius tertio:quoniam sicut primũ causatũ dicitur a causa dependere:ita & tertium: ergo cõpositio nõ est maior in illo quã in secundo. Dicendum quod semper causatũ deficit a causa:ideo quãto causatũ causatur a prima causa mediãtibus causis proximis pluribus:tanto plus deficit ab illa prima vniuersalissima:& quãto causatur a prima paucioribus:tanto minus deficit. Ex quo sequitur quod tertiũ causatũ est imperfectius secũdo: quoniã causatur a prima causa simpliciter mediãte primo causato nõquã proximo agẽte:& per cõsequens deficit a prima & secũda causa ei proxima: & sic est imperfectior. Ad formã dicendũ quod si loquamur de cõpositione ex duabus partibus realiter distinctis nullum illorum est altero cõpositius: quoniã ibi nõ est cõpositio ista:sed ibi loquimur de cõpositione ex priuatiuo seu imperfectione & positiuo seu perfectione. Tertium causatũ est compositius primo propter causam dictã. Deinde cõcludit dicens ita debet intelligi philosophorũ opinio:ergo significatio causæ & causati in his entibus:vult dicere,arguit cõpositionẽ quasi si esset pluralitas in potentia apparens in causato:vult dicere quod videtur ista compositio similis compositioni veræ. Et debes scire quod quia quælibet intelligentia alia a prima est causa & causatum:ideo quęlibet est composita ex perfectione & imperfectione:quoniam quia est causa est perfectior causato:& quia causatũ ideo imperfectior:ideo in qualibet aggregaĩ cõpositio ex perfectione & imperfectione vt vides. Deinde vltimo declarat istã opinionẽ meliorẽ esse alia.d. vnde dicimus quod concessis istis nullũ nos sequitur Algazel.argumentorũ:sed quãdo intelligitur ab eis philosophis quod secundus intellectus intelligit seipsum & suum principium:& ex eo quod intelligit se procedit ab eo quædam res:vult dicere intellectus proximi orbis:seu anima sui orbis:& ex eo quod intelligit suum principiũ procedit ab eo alia res:puta intelligentia proximi orbis: quia secundas habet formas seu duas substantias vt putabat Algazel. Dicimus quod tota hæc positio est error: & arguit contra illud dicens: si enim ita esset compositus:vult dicere sicut ille dicit:ergo esset de plurali quam de vna forma:& esset illa forma vna in subiecto:& multæ in diffinitione. Sed dubitatur:quia nõ videtur qđ istud cõsequẽs sit incõueniens:immo necessariũ. Et hoc nõ solũ esset verũ in illis:immo in primo quoniã.12.meta.cõ.39.in primo est multiplicitas aliquorũ quę sunt vnũ in subiecto:plura in modo vt Auer.ibidẽ.d.ergo a fortiori:nec hoc est in cõueniẽs. Primo potest dici qđ Auer.nõ arguit cõtra illũ:sed tãtũ.d.illa quę habet cõcedere ex positis ab eo:& hoc est vnum quod non reputat falsum:sed sequens ex positis ab eo. Vel forte potest dici quod aliqua multiplicitas

Dubitatio.

Solutio.

Quęlibet intelligentia pter primã est cõposita ex perfectione & imperfectione qm quęlibet est causa & causatum.

Dubitatio.

Solutio.

Aliter.

multiplicitas modorū in vno est composibilis vno modo, & alio modo non. vnde multiplicitas modorum in attributis est possibilis deo nō multiplicitas modorum generis & differentiæ propter quod illa ab eo negaretur. sic dico quod multiplicitas modorū sicut ponit Alga. est impossibilis intelligentiæ: qm̄ ponit ꝙ intelligentia sit composita ex duabus substātijs: quarū vna est de substātia primi: altera de substātia propria: quod patet: quoniā aliter nō causaret diuersa: modo hanc compositionē reputat Auer. impossibilem quæ licet sit cōpositio ex modis distinctis attamen est impossibilis: quia vna natura essent duæ naturæ: quod est valde apparens impossibile: & tu melius persiste: qm̄ est difficile.

Quæstio septima.
Secunda.
Tertia.
Quarta.

Hic quæro vtrum possibile possit diuidi in possibile ex se: & possibile ab alio: sicut necessarium. Secūdo quære quid sit possibile vt distinguitur cōtra necessariū. Tertio quæro vtrū diuisio entis sit per necessariū & possibile: an per quæ. Quarto quæro an diuisio entis in illa diuisa sit diuisio generis in species vel differētias: & quomodo differt a diuisione illa: & nō est illa. Sine argumentis dicendum ad primā. q. ꝙ possibile sine dubio est duobꝰ modis: vt dicit Auerro. in principio huius sol. scilicet a se & ab alio. sicut duplex est necessariū, scilicet a se & ab alio. differētia membrorū apparet in hoc: qm̄ possibile a se nihil addit naturæ possibili nisi priuationē: possibile autem ab alio addit aliquid reale vltra esse possibile. similiter necessariū a se nihil addit vltra esse eius necessarium. ab alio addit aliquid vltra esse eius: sed id quod plus auget difficultatem est ex principio horum: hæc enim sunt vera sed adhuc non intelligibilia. Ideo primo debes scire quod possibile ab alio addit causas possibilitatis. Causa autem possibilitatis prima est materia: vt dictū est secūdo physi. cō. 48. & .2. de genera. cō. 51. & est in litera Aristo. vnde possibile ab alio addit aliquā rē vltra esse possibilitatis. vnde materia distinguitur secūdum rem ab esse formæ: quod est esse possibilitatis. vel ab esse compositi: quod est esse possibilitatis. ergo possibile ab alio ponit aliud per quod est possibile vltra esse possibilitatis. & per hoc apparet quid sit esse possibile a se. qm̄ sicut possibile ab alio ponit illud aliud p quod est possibile vltra esse possibilis & causam possibilitatis per quam est tale, ita possibile a se ponit priuationem causarū possibilitatis. & sic possibile ab alio: & possibile a se differunt: sicut priuatio & habitus. Sed dices id quod caret causis possibilitatis est necessarium: ergo possibile a se est necessarium. consequens est falsum: quoniam possibile non est necessariū. videtur mihi quod Auerro. velit: quod possibile a se sit necessarium: sed non absolute: sed ab alio. vnde necesse esse ab alio: & possibile a se sunt vnum in re. & differunt in modo: quoniam possibile a se dicitur possibile a se pro quanto caret causis possibilitatis: per contrarium ad possibile ab alio quod habet causas possibilitatis, dicit̄ quoq; necesse esse ab alio pro q̄tō nō est natura contingens: sed semper ens. ab alio tamen efficiente. Et apparet quid sit possibile a se: & possibile ab alio: & q̄uo differunt. Superest modo declarare quid sit necesse esse a se: & necesse esse ab alio. Et videtur mihi quod necessarium a se est ens semper carens causis necessitatis & sempiternitatis tam agentis quam cuiuscūq; ordinis & generis. & sic solus deus est necesse esse a se: quoniā ipse solus habet esse necesse: & per

Ad primā.
Sicut duplex posse ita duplex necessariū.
Causa possibilitatis est materia.

Replica.
Solutio.

Quid sit necesse esse a se & necesse esse ab alio.

carentiā

carentiam causarum. necessarium vero ab alio dicitur quod in se est semper ens, habet tamen causam extrinsecam suæ necessitatis, scilicet agẽs: licet adhuc priuationem dicat, scilicet causarum possibilitatis. Et sic vno modo est habitus: alio modo priuatio. Si enim refertur ad causam possibilitatis erit priuatio, si ad causas necessitatis erit habitus. Et cum omnia hæc sint ita: apparet verificatio dictorum Auer. & primo cum dixit ꝙ necesse esse ex se & ab alio: non addit rei aliquid extra animã. verum enim est vno modo: & falsum vno modo. vnde necesse esse ab alio addit aliquid vltra esse illius: sed nõ intrinsecum necesse esse a se: nec intrinsecum nec extrinsecum aliquid extra animam addit. Secundo verificatur quod necessarium diuiditur in necessarium a se: & in necessariũ ab alio. Tertio verificatur qualiter possibile a se non addit aliquid extra animam vltra rem: cuius est: sed solum priuationem causarũ possibilitatis: & quod possibile ab alio addit causam possibilitatis, scilicet materiam quæ est prima causa hui⁹. Verificatur quarto qualiter possibile diuiditur: quoniam quoddam est possibile a se: quoddam ab alio.

Dubitatio. Sed adhuc remanet locus quæstionis: quoniã opposita debẽt habere mẽbra subdiuisionis opposita: modo necessariũ & possibile nõ habent membra subdiuisionis opposita: ergo non erunt opposita: quod est simpliciter falsum.

Solutio. Potest dici apud me ista opposita nõ habent membra subdiuisionis opposita secundum esse distincta: sicut nec ipsa sunt sic distincta. habent tamen membra subdiuisiõis distincta secundũ diffinitionem & modum: quoniam licet vna res sit possibilis ex se: & necesse esse ab alio. attamen secundum diuersos modos & diffinitiones: quoniã necesse esse ab alio dicitur membrum subdiuisionis necessarij: vt est habitus ad ens causam necessitatis & id met est membrum possibilis: vt priuatio causarum possibilitatis. Et vna est res in subiecto: differũt in modo & diffinitione: & sic apparet solutio huius quæstiõis secundũ Auer.

Ad secundã quæstionẽ. Ad secundam quæstionem apparet statim solutio ex positis. videtur enim mihi ꝙ possibile vt distinguitur contra necessarium est conditio qua aliquid habet causam possibilitatis: indifferens tamen ad habere & ad carere illa causa. necessarium vero est etiam indifferens ad carere causis necessarijs: & ad habere. vnde opinio istorum non potest bene inspici in eis propter æquiuocationem: quoniam æquiuoca non opponuntur. potest tamen inspici facta diuisione in membra subdiuisiõis: & tũc melius apparet quomodo opponuntur: & iam tibi declaratum est.

Ad tertiam. Ad tertiam quæstionem apparet solutio: quoniam diuisio entis fit per possibile & necessarium: nõ tanquã in res distinctas extra animã: quoniã sine dubio vt dixi nõ opponũtur secundũ esse: sed in modo tantũ. Sed tanꝙ in duos primos cõpossibiles vni in subiecto: non tamen in diffinitione: vt satis exposui. Et hæc qualiter opinio philosophorum non est ꝙ ens diuiditur tanꝙ primos modos in esse necessarium & in esse possibile: vt ly possibile causat pro eo quod potest esse & nõ esse: vt iã tibi apparet: qm̃ possibile vt est membrum diuisionis entis: non dicit conceptum: nisi indifferentem vt dixi.

Ad quartã. Ad quartã iam apparet solutio: qm̃ differentiæ semper dicunt cõceptus positiuos: quia sumitur a diuersis gradibus in re existẽtib⁹: qui licet nõ distinguãtur extra animã: attamẽ semp sunt positiui extra anima existẽtes: sed diuisio illa in necessariũ & possibile nõ

est tanꝙ

est tanq̃ in entia simpliciter positiua sed indifferentia: vt dixi satis. vnde diuisio generis & diuisio entis differunt. primo ex parte diuisi. secundo ex parte diuidentium. ex parte diuisi: quoniam ens nō ponit rem aliquã extra animam sed omnia entia modo confuso. genus autem ponit rem extra animam: licet non distinctam a differentijs extra animã differũt ex parte diuidentium: vt dictum est. esset tamen facilior solutio secundum tenentes pluralitatem formarum: de quo considera.

ALGA. DVB. XV.

SIT Algazel. secundũ argumentum est hoc: dicemus quod intelligere suum principium est idem cum suo esse & cum intelligere seipsum: aut differunt. si primo modo: ergo nulla est ibi pluralitas. si secũdo modo: ergo pluralitas reperit̃ in primo principio. ergo intelligit seipsum & aliud præter eum.

Modo Alga. adducit secundum argumentum contra philosophos, scilicet Alpha. & Aui. & dicit. Ait Alga. secundũ argumentum est hoc. dicemus q̃ intelligere suum principium. vult dicere in primo causato est idem cum suo esse: & cum intelligere sequitur ipsum: aut differunt. si primo: ergo ibidem nulla est pluralitas: & per consequens caret diuersitate. si secundo modo: ergo pluralitas reperit̃ in primo principio. ergo intelligit seipsum & aliud præter eum. Et hoc potest duobus modis intelligi. vno modo per primum principium intelligẽdo primum causatũ: quod apud eos est motor vniuersi: & sic apparet cõsequentia facile: licet nõ videtur valde inconueniẽs id ad quod adducit: nisi tantũ apparẽter. Et põt intelligi per primũ principiũ deũ qui tantũ vnũ dixit: & tũc consequentia nullo modo valere videt̃: attamẽ potest collocari q̃ valet: eo quia illa multiplicitas in primo causato nõ est rerum distinctarũ in esse sed in modo. ergo illa est possibilis deo: quoniã non est plus possibilis secundo q̃ primo quia illa non ponit aliquid reale extra illius esse.

AVERROIS.

DICIMVS nos q̃ verum est: quod id quod de sui principio intelligit idẽ est quod seipsum: & est de relationis natura: & ab hoc puncto deficit à gradu principij. primũ enĩ est de natura entis esse de se habentis: & veritas cõcessa à philosophis est q̃d primus intellectus nõ intelligit de se ipso nisi seipsum (non aliud relatiuũ). s. ipm̃ esse principiũ: sed ipse est apud philosophos oĩa entia in gradu nobiliori q̃ ipsa sunt in seipsis vt diffusius declarabit̃ in antea. patet ergo ex istis quod nõ sequit̃ huius hominis argumentũ.

Auerrois modo vult dicere id quod est dicendum secundum philosophiam eius &c. d. primum membrum argumenti. d. dicimus nos quod verum est quod id quod intelligit de sui principio idem est quod intelligere seipsum. Deinde remouet quoddam dubium: quoniã posset quis inferre: ergo non differt a deo. Soluit ponendo differentiam inter ipsum

& deũ

& deum dicens.& est de natura orbis: quod id intelligere est quasi de natura resolutionis pro quanto est respectu rei extra se:)& in hoc puncto deficit a gradu primi principij: quod declarat.d.primum enim est de natura entis habentis esse de se:ideo non intelligit nisi se.& addit.d.& veritas concessa a philosophis est.quod primus intellectus non intelligit de seipso:nisi seipsum.scilicet ipsum esse principium non aliud relatum, scilicet esse prædicamentum ab alio:& litera est transposita:& debet sic ordinari:sed nihil de seipso.s.ipsum esse principium:non aliud relatum : & tunc intelligentiæ sicut dixi. Deinde exponit quomodo potest intelligere omnia.d.sed ipse est apud philosophos omnia entia in gradu nobiliori quã ipsa sunt in seipsis: vt diffusius declaratur in antea.patet ergo ex istis quod nõ sequitur huius hominis argumentum. hoc quod hoc dicit Auer.melius declarabitur in dubio sequenti:ideo dimittatur.

ALGA. DVB. XVI.

DIT Alga.& dicimus quod si intelligere causatũ seipsum idem est quod seipsum: quia in se est intellectus.ergo intelligit seipsum:& intellectus & intelligẽs & intelligibile in eo sunt vnũ & idem. vnde si ipsum intelligere seipsum idẽ esset cũ seipso.ergo intelligit qđ ipsum causatum est causa:ergo talis est. sed intellectus conuenit cum eo quod intelligitur.ergo oĩa ista reduountur ad seipsum.nulla igitur reperiť pluralitas:& si esset pluralitas esset ergo similiter in primo .ergo ab eodem primo plura & diuersa non procederent.

Hic vult dicere quasi confirmationem argumenti: & dicit.ait Alga.& dicimus quod si intelligere causatum seipsum idem est quod seipsum : quia in se est intellectus.vult dicere non medio vnitus.ergo intelligit seipsum & totaliter quod intelligens & intelligibile in eo sunt vnum & idem. Deinde infert secundum consequens: dicens,vnum sit ipsum intelligere seipsum idem est cum seipso : ergo intelligit quod ipsum causatum est causa. vult dicere reliquorum : ergo talis est. vult dicere est vera causa : aliter intelligendo falsa esset : & tunc debet supplere. sed intelligere se esse causam est intelligere absolute a se: & tunc arguit,sed intellectus conuenit cum eo quod intelligit. ergo omnia ista reducuntur ad seipsa,idest ad intelligere se vt causa : quod est intelligere absolute. Et tunc infert. nulla igitur reperitur pluralitas : quod probat: & si ibi esset pluralitas. vult dicere in intelligendo se : vt causa est:inuenitur aliqua pluralitas.esset ergo simile in primo : quoniam primum intelligit se vt causa.ergo ab eodem primo.s. causato plura & diuersa non prouenirent. Debes scire quod tota vis huius consistit in hoc. quod primum causatum intelligit se vt causa : vt apparet .eo quia omnibus modis intelligibile & intelligens in eo sunt idem:sed vt se intelligit vt causa non est in eo multiplicitas . ergo non potest producere multa. Secũdo debes scire quod litera illa.ergo intelligit qđ ipsum causatum &c, reperitur aliter in libro Alga, dicit enim sic ergo intelli-

git ꝙ ipsum causatum est a causa: ergo talis est. Et tunc vult dicere aliter quam dixi, apud enim me quod illud non intelligit, nisi se vt causatum, & quicquid intelligit erit intellectum, vt causatum: ergo omnia intellecta reducuntur ad seipsum, id est, ad intelligere se vno modo, scilicet vt causatum: ergo in eo non reperitur pluralitas. & si sic, vult dicere intelligere se vt causatum esset pluralitas, tunc in primo quod intelligit se vt causa esset pluralitas per locum ab opposito, & tunc sequitur aliud: & sic videtur mihi quod iste locus potest duobus modis exponi secundum quod litera reperitur duobus modis, & secundus modus videtur dictus ab Auer. in solutione eius.

AVERROIS.

Dicimus nos ꝙ id quod narrauit nomine philosophorum in esse pluralitatis tantũ in posterioribus deo sunt erronea verba, et peripateticorum radices non insequentia, nonnulla enim est pluralitas in ipsis intellectibus apud philosophos: neq; apud eos differũt ex simplicitate & pluralitate, sed differunt ex causa & causato. Et differentia quæ est inter intelligere primum intellectum seipsum, & intelligere alios intellectus seipsos est: ꝙ primus intellectus de seipso quid ens de seipso intelligit non relatum ad aliã causam, & alĳ intellectus intelligunt de seipsis ꝙ relatum ipsarũ causam, & ideo hoc modo multitudinẽ detinet. Quapropter non sequitur ꝙ sint omnes in vno simplicitatis gradu. nõ enĩ sunt in vno relationis gradu ad primum principium, neq; aliquis eorum simplicitatem habet similem simplicitati primi principĳ. Primus enim habet esse de se, & ipsi habent esse relatum. Sed id quod dixerat, videlicet ꝙ si intelligere seipsum idem est quod seipsum quomodo intelligit se causatum à causa, ergo talis est, sed intellectus adæquatur ad intelligibile: ergo omnino ista reducuntur ad seipsum: nulla igitur est ibi pluralitas, & si esset reperta similiter esset in primo intellectu. Nõ nãq; sequitur ꝙ quamuis intellectus intelligens & intelligibile sit in separatis intelligentĳs vnum & idem, ꝙ sint æquales in simplicitate: philosophi enim ponũt ꝙ intellectus differũt in hac proprietate secundum maius & minus: & dicta simplicitas non reperitur secundum veritatem, nisi in primo intellectu: & causa huius est ꝙ substantia primi intellectus est quid per se existẽs, et alĳ intellectus intelligũt de seipsis ꝙ in primo intellectu cõsistũt. Vnde si intellectus intelligens & intelligibile in quolibet horũ intellectuũ essent in gradu vnitatis, quod

sunt

sunt in primo esset ipsorum substantia similis substantiæ alio rum quod est falsum. Et est notãdum quod ista verba & eo rum responsiones sunt dialecticalia: sed bene potest inuestiga ri de hoc demonstratiue qui vellet, licet comprehensio huma na intelligibilibus propositis profundis deficiat, sed oportet perscrutatorem præscire, quid est intellectus, & ante præscire quid est anima, & ante præscire quid est animatum, & omnia oportet ꝙ præsciantur alibi diligenter & seriatim. Non igitur in præsenti loco possunt talia ex improuiso declarari quare quo ad præsens sunt dimittenda.

Postquam adduxit sententiam Alga. vult modo adducere solutiones dictorum secundum veros philosophos, & d. dicimus nos ꝙ id quod narrant nomine philosophorum in esse pluralitatis tm̃ in posterioribus deo, vult dicere in eo quod dicit solum in posterioribus deo esse pluralitatem, sunt verba erronea, & peripatheticorum radices non sequentia. Deinde assignat causam. d. nulla enim est pluralitas in ipsis actib⁹, vult dicere separatis apud philosophos, neq; apud eos differunt ex simplicitate & pluralitate, id est, penes simplicitatem & pluralitatem, sed differũt ex causa & causato, & tunc adde maiorem, scilicet sed motores cor porum cælestium sunt intellectus separati: ergo in eis non differentia se cundum pluralitatem & simplicitatem, sed solum secundum causam & causatum, quomodo differunt secundum causam & causatum dictũ est, & dicam forte post, & quomodo non secundum pluralitatem & simpli citatem dicam post forte, licet dixi multum in alijs. Et postquam re monit vnum errorem, vult modo remouere aliud quantum ad intellige re in illis declarando: quomodo differt intelligere primi & intelligere reliquorum, & dicit, & differentia quæ est inter intelligere primum in tellectum seipsum, & intelligere alios intellectus seipsos est ꝙ primus intellectus, vult dicere dei de seipso quid ens de seipso intelligit non re latum ad causam, vult dicere ꝙ primus intellectus non intelligit nisi se non intellectione relata ad causam priorem & alij intellectus de seipsis quid relatum ad causas ipsarum: & ideo vult dicere intelligere reliquo rum multitudinem retinere, vult dicere, quia in eis intelligens & intelle ctum non vniuntur omnibus modis, vt dicam. Deinde infert modum quomodo illæ sunt compositæ alio a modo Alg. d. quapropter non se quitur ꝙ sint omnes in vno simplicitatis gradu, vult dicere æqualiter simplices. Et syllogismus sic componitur, omnia causata quæ non sunt in vno gradu relationis ad primum principium eorum, nec habent sim plicitatem illi similem non sunt in vno gradu: sed nulla causata ad eorũ causam habent vnum gradum relationis, nec sunt ei similia in simplici tate, ergo nulla causata eorum sunt in vno gradu simplicitatis maior est manifesta per se, minor autem habet duas partes: & primam relinquit pro manifesta: secundam probat. d. primus enim habet esse de se, vult dicere non a causa priori eo, & alij habent esse relatum, & per conse quens non habet æqualem gradum simplicitatis ad primum. Deinde venit ad formam argumenti, & primo repetit illud. d. sed id quod dixe rat, vide

rat, videlicet φ si intelligere seipsum idē est quod seipsum, ergo intelligit se causatum a causa: ergo talis est, sed intellectus adæquatur ad intelligibile: ergo omnia ista reducuntur ad seipsum, nulla igitur est ibi pluralitas: & si esset recepta, vult dicere ibi pluralitas: similiter esset in primo intellectu, & hoc fuit motum Alga. voluit quasi argumentare: in separatis idem est intelligens & intelligibile, vt probatum est per argumētum iam dictum ab eo, ergo omnes sunt æquales in simplicitate, consequētia probatur, quia aliter in deo esset compositio: vt dictū fuit. Auer. negat consequentiam, concedit enim antecedens: & negat cōsequentiā, quoniam posita idētitate in illis inter intelligens & intelligibile adhuc habet latitudinem: & solum in primo est simplicitas summa, & summa identitas: in reliquis vero, quia non sunt æquales in gradu relationis ad primum, nec erit æqualis idētitas: immo quanto intelligentia est inferior tanto in ea reperitur maior compositio, vt dicam: & sic probatio nihil est, & hoc dicit philosophi enim ponunt quod intellectus in hac ꝓprietate in hoc quod est idem intelligens: & intelligibile in eis secūdum magis & minus, & dicta simplicitas non reperitur secundum rei veritatem: vult dicere in fine nisi in primo intellectu. Deinde dat causam diuersitatis. d. & causa huius est, quia substantia primi intellectus est quid per se existens: vult dicere in causatis & absolutis, & alij intellectus intelligūt de seipsis, quod in primo intellectu consistant: vult dicere quod intelligūt ipsos esse causatos a primo: & tu potes ex hoc componere duos syllogismos, & sic persiste. Deinde redit ad id quod iam dixit. d. vnde si intellectus intelligens & intelligibile in quolibet horum essent in gradu vnitatis: vult dicere simplicitatis, quod sunt, id est, qualiter sunt in primo esset earum substantia similis substantię aliorum: vult dicere, omnes essent vnius & qualis perfectionis, quod est falsum, & hoc fuit iam declaratum. Et postquam dixit tot, vult modo se excusare a diligentiori explanatione, & causam ponit, dicens: & est notandum quod ista verba: vult dicere sua & eorum rationes sunt dialecticalia, sed bene potest inuestigari de hoc demonstratiue qui vellet: licet comprehensio humana intelligibilibus præsuppositis profundis deficiat: & si litera nō est corrupta: vult dicere: quia est ei difficultas aliqua circa cognitionem illorū profundam. Et oportet perscrutatorem præscire, quid est intellectus, & ante præscire, quid est anima, & ante præscire, quid est animatum, & omnia oportet vt præsciantur alibi diligenter & seriatim, non cūi in præsenti loco possunt talia ex improuiso declarari: quare ergo ad præsens sunt dimittenda. Ecce quomodo Auer. excusat se: & causam suæ excusationis innuit, & tu considera.

Sed hic est quæstio quæ licet sit dicta ante in quæstione de intellectu: attamen pro nunc volo eam aliqualiter discutere, scilicet vtrum in primo intelligens & intelligibile sint vnum & idem omnibus modis, & per consequens quomodo in reliquis vera sit: ipsum intelligēs & intelligibile nō sunt idem omnibus modis, sicut in primo, arguo φ non in primo vniuntur omnibus modis, quoniam intellectus primi non intelligit nisi inquantum causa reliquorum, sed causa refertur ad causatum, ergo intellectio primi est relatiua, sicut intellectio aliorum: ergo intelligibile & intellectus ille non omnibus modis vnientur, sic enim ar-

Solutio. guit Auer. de alijs intelligibilibus. In contrariū est Auer. hęc. Pro solutione præsentis quæstionis, primo volo accipere aliqua quasi præmissas. Secūdo ex illis declarabitur intētio huius philosophi. Quātū ad primū oportet accipere q intelligētiæ respectu primi sunt in dissimili gradu. volo dicere quod intelligentiæ non sunt eiusdē & æqualis perfectionis cū primo. hæc propositio est manifesta: eo quia causant a primo. ergo deficiūt a perfectione primi, qm̄ causatum causatur perfectione aliqua quæ saltē cōtinet in causa eius. Secūda ꝓpositio est, quod intelligētiæ nō sunt a primo æqualiter punctualiter recedētes. immo vna plus, alia minus recedit. hæc ꝓpositio apparet: tū ex verbis Arist. 2. Cæli. tex. cō. 62. vide verba Auer. ibidē. tum ratione: qm̄ deus est causa primæ intelligentiæ in genere causæ ꝓxime: & in genere causæ vniuersalis. secunda aūt est causa tertiæ in genere causæ ꝓximæ. & prima. s. deus est causa illius tertiæ in genere causæ vniuersalis: & tertia est causa quartę in gn̄e causæ ꝓximæ. & secūda causa quartæ in genere causæ vniuersalis. deus aūt in genere causæ vniuersalissimæ. & sic de omnib⁹. vnde vltima causatur a penultima tāquā a causa proxima & particulari. ab alijs tanquā a causis secūdis. & a deo tanquā ab vniuersalissima causarum, & hoc est manifestū sæpe in ista disputatione. Et hoc apparet qualiter intelligētiæ non sunt omnes æqualiter punctualiter recedentes: quia prima recedit minus secūda: & secūda minus tertia: eo quia semp causatū deficit a causa eius tam proxima quā vniuersalissima. Tertia propositio, quælibet intelligētia citra primā intelligit primū. s. deum, qm̄ oīs talis mouet propter primū tāquā propter finē intellectū, vt dicā deo duce in vltima disputatione huius libri. s. 14. vnde & Arist. 12. me. tex. cō. 36. declarauit idem. Quarta propositio, in omnibus separatis intellectionibus intellectio & eorum substātia est vna & eadem aliquo modo, & licet sit declaratū hoc pro parte, attamē in disputationibus sexta & septima melius rationibus fortissimis declarabitur. ergo intelligere existens in substantijs separatis citra primū non est deus omnibus modis. hoc apparet eo quia tūc omnes essent deus, qm̄ intelligere est substantia intelligētiarum, vt dixi in quarta. Et his oportet declarare modū quomodo primum principium intelligit reliqua post ipsum, & quomodo reliqua intelligunt ipsum, & illud quod primo aspectu apparet, est q intelligentiæ non intelligunt primum: quia habent a materia quæ sunt similitudines deriuatæ a primo, sicut oculus meus per similitudinē coloris ipsum colorem inspicit. hoc apparet: eo quia in illis intellectus & intellectus sunt vnum in esse vt dictum est. Secundo apparet q non intelligunt primum: quia sunt esse primi, quoniam vt dictum estomnes: recedunt a primo: eo quia causantur ab illo, vt scis ex dictis. Tertio apparet q in telligant primum per earum substantias & essentias, quoniam intellectio & intellectus sunt vnum vt dixi. Et cum non intelligāt primum per species, nec per hoc quod sint illius causæ, & per hoc quod per essentias eorum intelligunt. ergo vt sunt causata a primo intelligunt illud primū: intelligentiæ igitur, quia intelligunt se causatas a primo: ideo intelligūt primum. Et cum dixi tibi modum quomodo intelligūt primum oportet declarare quomodo in intellectionibus nō se habent æqualiter & pūctualiter respectu primi: qm̄ prima intelligentia quæ est primo causata intelligit

Marginalia: Prima propositio. — Secunda. — Tertia. — Quarta. — Quō primū principium intelligit omnia post ipm & ecōuerso. — Intelligētiæ intelligunt deū inquantū intelligūt se causatas esse a deo.

intelligit primum in gradu proximo sibi:vt, scilicet est causatũ ei proximum. ideo vnio inter intellectum eius & intelligibile parum recedit ab vnione intellectus & intelligibilis in primo. tertia autem intelligentia duo causata intelligit primum. sed vno intelligibilis cum eius intellectu est minor quã in secunda: quoniam ibi non solum est intellectio primæ simpliciter, scilicet dei: sed etiam secundæ quæ fuit eius causa. ideo intellectio in tertia & intelligibile multiplicatur secundum quod vt causatum non modo intelligit primum quod fuit illius causa vniuersalis: immo & secundum: & sic de quarta & quinta vsq; ad infimam. Ex quibus apparet quod vnitas in reliquis intelligentijs cum intellectu non est punctualis: immo ibi reperitur plus & minus. Et cum omnia hæc sint verificata: apparet qualiter intelligentia vna est altera simplicior: quoniã proxima deo: quia parum recedit a deo. immo vnio intellectus eius cũ intelligibili: quod est deus est parum recedens a simplicitate summa: & sic minus composita. tertia vero quia recedit per secundam plus intelligibile & intellectus multiplicatur: quoniam intelligibilia sunt duo: & intellectus vnus. ergo intellectus eius est compositior tali compositione. Superest modo videre quomodo deus intelligit reliqua. & dicendum quod deus non intelligit reliqua: nec per species nec per hoc quod causatur ab eis: ergo per hoc quod est eis causa essendi. Tunc primo aspectu apparet quod deus intelligit illa intelligendo se tantum: quoniam perfectio eius est tanta quanta intelligentiarum: & maior quoniam est causa earum: & ideo non intelligit: quia deficit ab illis: immo & qa cõtinet illas pfectiones illorũ. Secũdo apparet qđ intellectus ei⁹ & intelligibile omnibus modis est idem. quoniam intellecta non sunt in eo tanquam causa in causato: sed potius ipse est in illis isto modo. ideo intellectus & illud intelligibile sunt vnum omnibus modis. Tertio apparet quod intelligentia sibi proxima intelligit tertiam ei proximam eodem modo sicut prima intelligit reliquas, scilicet, quia est causa illius. & sic de alijs. Pro intellectu quæstionis argumenti debes scire quod per compositionem non intelligit Auerro. compositionem ex intellectu & re intellecta: vel ex duabus rebus secundum esse distinctis: sed ex gradu perfectionis a gradu imperfectionis. & ideo intelligentia proxima deo est composita parua compositione: quia ei tantum vnus gradus perfectionis deficit. propter quod intellectus & intelligibile plus vniuntur quã in reliqs. in tertia: quia duo gradus deficiunt, scilicet primæ & secundæ: & ideo intellectus & intelligibile plus componuntur compositione dicta: & sic de alijs. & quia in prima nulla deest perfectio: sed omnium perfectiones continet. ideo ibi nulla est compositio inter intellectum & intelligibile. Ad argumentum igitur dicendum quod deus non intelligit alia sub isto respectu causæ: quia sic intelligeret rem respectiue: & sic cognitio nõ esset absoluta. vnde deus intelligit illa: quia esse suum. vel posito quod intelligat se esse causam: adhuc non sequitur quod sua intellectio sit alio modo composita: quoniam vt causa non deficit a perfectione si præhabet illam. & nõ debet dici intellectio illa composita. Sed dices: ergo eius intellectio erit relatiua. nego argumentum: quoniam non refertur ad aliud extra se, sed ad se: qm̃ perfectiones aliæ omnes continẽtur sub eo: ideo nõ refertur nisi ad se: nõ

Intellectio nes intelligentiarũ nõ sunt æquales respectu primi.

Deus intelligẽdo se intelligit alia.

Replica.

Solutio.

sic de alijs: qm̄ aliæ intelligunt deum: nō per perfectionē quā habēt illi⁹: ideo intellectio earū refertur ad aliquid extra se: & ideo solus deus nihil intelligit extra se. Et hæc nō possunt perfecte intelligi nisi videas ea quæ dixi in lib. de intellectu. & forte dicam post. Et debes scire quod ola hæc sunt dicta philosophorum: & non sunt hic probata rationibus: sed posita. ego autem in libro meo de intellectu adduxi vias eorum quibus concluserunt ista. & ibi adduxi solutiones veras nostræ legis. nunc autē sit dictum in tantum.

Deus extra se nihil intelligit. Excusatio.

ALCA. DVB. XVII.

AIT Algazel: & modo nos dimittem⁹ allegationes vnitatis primi principij. non enim apparet quod sit vnum omnimode: quia ex dicta pluralitate remouetur ab eo vnitas.

Hic Alg. arguit iterū contra philosophos vnde dicit. ait Alga. Et modo nos dimittemus allegationes vnitatis primi principij. vult dicere argumenta probātia ipsum esse vnum. nō enim apparet ꝙ sit vnū omnimode: quia ex dicta possibilitate remouetur ab eo vnitas. vult dicere: si primū principium potest multa producere: remouetur ab eo vnitas: sed ipse est summe vnum. nos enim dimittemus ipsum esse vnum: quoniā potest probari demonstratiue. ergo primū principium nō potest multa producere.

AVERROIS.

NOS dicimus quod intendit hic Algazel dicere: quod posito quod prim⁹ intellectus seipsum intelligat de seipso: quod est causa eius posteriorū: potest igitur dici quod non est summe vnus nisi alio modo ꝓbetur: & hoc quod dixit hic Alga. est sine dubio peripatheticorū opinio: & asserūt eam esse augmentabilem opinionem.

Huic respōdet Auer. sed primo repetit vim argumēti. d. dicimus nos qđ intēdit hic Alga. dicere ꝙ posito ꝙ primus intellectus seipsum intelligat de seipso quod est causa posteriorū eius. vult dicere: posito ꝙ intelligat se esse causam multorum posteriorum. potest igitur dici qđ non est summe vnus nisi alio modo probabitur. vult dicere: posito illo antecedēte sequitur ipsum esse summe vnum: cui respondet Auerr. dicens. & hoc qđ hic dixit. vult dicere consequens illatum est sine dubio peripatheticorum opinio: & asserunt eam esse argumentabilem. i. probabilem opinionem: vnde apud peripatheticos deus est multiplex in virtute. & ita non est summe vnus: licet sit summe simplex secundum omnes. & sic nō illud est necessarium: licet videtur impossibile. Debes scire quod vnum inquantum vnum: nec excludit summam simplicitatem: nec includit. quoniam ratio formalis vnius consistit in priuatione: vt dictum est: scilicet in diuisione in se a quolibet modo cum ista ratione potest stare summa simplicitas, & remoueri: vnde vnitas numeralis est summa & maxima vnitas: attamen compositionem patitur: sic apparet qualiter licet deus sit summe simplex: non tamen propter hoc debet esse summe vnus: immo

Quāuis de⁹ sit summe simplex nō tñ est summe vnus.

ſmmo ſumma ſimplicitas arguit multitudinem perfectionum: vt dictum eſt.12.metaphyſi.commen.39.

ALGA. DVB. XVIII.

AIT Algazel:& ſi aliquis diceret:quod primus intellectus non intelligit niſi ſeipſum:& intelligere ſeipſum idem eſt quod ſeipſum. ergo intellectus intelligēs & intelligibile eſt vnum omnimode: & non intelligit aliud.nos reſpōdemus.d.qđ hæc opinio reprobata eſt ab Aui.& alijs veracibus philoſophorū. Dicunt enim quod primus intelligit ſeipſum principium eius quod ab eo influit:& intelligit omnia entia diſtincte ſpeciebus:ſed vniuerſali modo: non tamen particulari.Ipſi nāq negāt opinionē dicētes qđ à primo principio non procedit niſi vnus intellectus tantum:& id quod intelligit eſt intellectus:& influit ab eo intellectꝰ:& anima orbis:& corpus orbis: & intelligit ſeipſum & ſua tria cauſata:& ipſiꝰ cauſam: & ſuū principiū nō intelligit niſi ſeipſum.ergo ſequitur ex hoc quod cauſatum eſt nobilius cauſa:prout à cauſa non influit niſi vnū: & ab iſto tres influunt: videlicet, quod primus intellectus nō intelligit niſi ſeipſum:& iſtud primum cauſatum intelligit ſeipſum & ſuam cauſam & ſuum principium: ergo talem deū glorioſum ponere facit eum defectuoſiorem vllo ente ſeipſum intelligēte:quia ſine dubio qui eum intelligit: & ſeipſum etiā nobilior eſt illo:prout ille tantum ſeipſum intelligit. Tandem quod iſti philoſophi quaſi eſſe benedicti equiparāt eſſe mortui: ſed differt à mortuo prout mortuus ſeipſum non ſentit: ſed ipſe deus ſentit. quare dicimus quod omnia iſta ſunt erronea. Abſit quod attribuantur benedicto deo: immo meditamur quod hanc opinionem obtinentes debent ab ipſo deo turpiter puniri: & vtrum ab eodem debent indulgentiam neq veniam reperire.

Hic Alga.ſoluit motiuum philoſophorum.vnde dicit.ait Algaz.& ſi aliquis diceret quod primus intellectus non intelligit niſi ſeipſum:& intelligere ſeipſum idem eſt quod ſeipſum.vult dicere:ſunt omnibus modis eſſe illius.ergo intellectus intelligens & intelligibile eſt vnum omnimode,& non intelligit aliud, hoc igitur eſt argumentum philoſophorum cui reſpondet Alga.d.hæc verba.nos reſpondemus dicentes quod hæc opinio reprobata eſt ab Auic. & alijs veracibus philoſophorum, dicunt enim, quod primus intelligit ſeipſum principium quod ab eo influit: & intelligit omnia entia diſtincte ſpeciebus,ſed vniuerſali modo: non tamen particulari.ipſi namq negant opinionem dicentes.quod a primo principio non procedit niſi vnus intellectus tantum:& id quod

intelligit est intellectus: & influit ab eo intellectus: & anima orbis: & corpus orbis. hæc verba possunt intelligi primo sicut iacent: & tūc sine dubio videtur sibi contrarius: quoniam ipse non ponit illud quod modo sibi imponit Alga. nisi forte ille Auicen. non habebat inconueniens dicere duo opposita secundum diuersum modum, scilicet quorū vnum creditum: aliud secundum philosophiam. vel forte litera est corrupta. & vbi dicit hæc opinio reprobata est. vult & debet dici approbata est: & vbi dicit. & intelligit omnia entia distincte speciebus. debet dicere non intelligit: & tunc sermo est manifestus per se. Sed quomodo est & qualiter sit videbimus hoc in solutione dubij forte vel saltem apparebit ibidem intentio istorum. Deinde videtur mihi quod arguit contra opinionem illam peripatheticorum. d. & intelligit. vult dicere primus intellectus seipsum & sua tria causata, scilicet animam orbis: & orbem: & intellectum alterius orbis: & intelligit etiam ipsius causam: & suum principium. vult dicere deus non intelligit nisi seipsum. ergo sequitur ex hoc quod causatum est nobilius causa. vnde potest syllogismus sic componi. Intellectus intelligens deum & tria alia est nobilior intellectu intelligente deum tantum. Sed primus intellectus causatus intelligit deum & tria alia: & deus non nisi se: ergo primus intellectus causatus est nobilior deo minor probatur & sic componitur. intellectus a quo procedunt tria illa omnia intelligit. a quo vnum, vnum intelligit: sed deus non nisi vnum causat: & primus intellectus tria. ergo sequitur conclusio illa. huius ponit minorem tantum. d. prout a causa. vult dicere a deo non influit nisi vnum: & ab isto, scilicet causato tria influunt, videlicet quod primus intellectus non intelligit nisi seipsum: & istud primum causatum intelligit seipsum & suam causam: & suum principium. ergo talem deum gloriosum ponere facit eum defectuosiorem vllo ente seipsum intelligente: quia sine dubio qui eum intelligit & seipsum etiam: nobilior est illo: prout ille tantum seipsum intelligit. Deinde ostendit vltimate quid dicunt. d. tandem quod isti philosophi esse benedicti vult dicere dei: æquiparant quasi ad esse mortui. Sed differt a mortuo prout mortuus seipsum non sentit: sed ipse deus sentit. quare dicimus quod omnia ista sunt erronea: & absit quod attribuantur ipsi benedicto deo. immo meditamur quod hanc opinionem opinantes debent ab ipso deo turpiter puniri: & vix ab eodem debent, id est sunt digni indulgentiam: nec veniam reperire.

AVERROIS.

DICIMVS quod oportet illum qui de talibus eximijs propositis tractare vult: & sciat de certo quod multæ rerum in artibus positarum quando improuiso intellectui adueniunt vt consuetum est inter vulgos: apparet illi intellectui recte somnia: maxime quod multi istorum carent propositionibus similib⁹ illis quæ notæ sunt apud vulgos. & ideo nulla via est apud eos vt possint de talibus clare informari. Veritas

titas enim nequit vtplurimum ostendi nisi illis qui per suam viam recte ambularent:& ideo multa quæ sapientibus pate- fiunt demonstratiue apparent vulgo somnia. Verbi gratia. Si diceretur alicui vulgari:licet esset in alteriori gradu omnium discretior:quod sol qui nobis apparet de mensura vnius pedis maior est tota terra centum sexaginta sex vicibus:negaret sine dubio totaliter & iudicaret sine dubio:quod est falsum:neq; sa pientes quodā ingenia ad informandū eum prævalerent: nisi cū proprijs præambulis necessarijs per longū tēpus assiduatis. Vnde si præsupposita mathematicalia sic se habēt quanto ma- gis in arduis propositis diuinis:scilicet quod quando proposita diuinæ sciētiæ exponūtur vulgis:& ea improuiso audiūt:appa rent eis errores & somnia.Non enim in hac sciētia reperiuntur propositiones quod intellectus cōmunis possit de eis cōtentari & non tantū nobis accidit hoc in artibus speculatiuis: immo etiā in artificijs:& si imaginaremur quod quędā ars ab hoc mū do amissa esset:postea imaginaremur eādē iterare videret im- prouiso hæc impossibilis.Quaobrē opinati sunt multi homi- nū quod multæ artes nō acquirūtur ex humanis cōprehensio- nibus:immo dicūt aliqui quod tradūtur à dęmonibus: aliqui verò dicūt quod tradūtur ab angelis,scilicet prophetis:& ideo dixit quidā sapientū quod hæ artes maximū sunt testimoniū prophetiæ.Vnde dicimus quod quicūq; veritatē inuenire desi- derat:& reperit aliquotiēs dicta quædā erronea apparētia quæ nō habēt propositiones sufficiētes:quæ possint eis auferre erro res:non ex hoc debet iudicare quod illa verba sint falsa: immo debet diligēter inuestigare cū veris syllogismis:vtrū illa dicta possint quodāmodo saluari:videlicet,addiscēdo demonstrati- uas artes gradatim donec lumē cognitiōis intret tabernaculū: & imago veritatis pulcherrime sibi appareat. Vnde quicunq; cū fraude & seductione iter veritatis prępedit magnū onus fa- cinorū super suū cerebrū fert:vt putamus hoc Algazel fecisse: ita quod tantū decepit homines in hac sciētia:quod multi opi- nati sunt quod philosophia sit scientiarū debilior: tandē quod Algazel met ait quod diuina scientia philosophorū reputatur p hātasia. Nos tamē demonstratiua speramus præfata proposi- ta egregie declarare:mediantibus propositionibus notis & sci tis:licet demonstratiue nō sint:& nos ad hoc conamur per hu- ius hominis prauitatem: ipse enim vt prædixeramus claudit

veritatis ianuam & meatus obturauit beatitudinem: ita quod quasi lumē diuinæ scientiæ extinguit:& multi dispositorū ad comprehendendum dei archana ex suis sermonibus erroneis à processu vtilitatis æternæ retrocedunt: vnde nos zelo opprobriorum sacræ philosophiæ factorū posuimus in mentem: vt cum ensibus verarum rationū:cum iaculisq; iustorum syllogismorum dictam nostrā matrem; de manibus seuerorū hostiū auferamus:ita quod in agone philosophantiū contra eam persecutantes vigeat & valeat & prophanorum etiam nefandum deinde non timeat:maxime quod hac de causa in præsentem librum procedimus laborantes. Vnde dicimus quod volūtas nostra est vt ducamus motores philosophorū ad opinandū prędicta tam in primo principio quā in suis posterioribus: & flores peripatheticorū auctoritates:& dubia:& argumēta super prædictas rationes aduenientia tam à loquentibus quā ab aliis: & ea quæ eos promouit ad obiiciendum philosophorū opinionibus:itaq; quicunq; cernere cupiat veritatem posset acherumorem opinionem duarum prædictarum sectarum ad seipsum retinere. Vnde modo incipiētes dicimus quod philosophi quādo intelligentiæ de certitudine entium nostrarum inuestigant videlicet cum separato intellectu:non id quod videtur decens improuiso recipi:videlicet,sine demonstratione respiciunt:immo forte afferunt multa opponētia sensibilibus demōstratiue. Ipsi enim inuenerunt sensibilia inferiora:videlicet,ea quæ sub orbe lunæ reperiuntur duabus naturis diuisa: scilicet animata & inanimata. Etiā viderunt quod ea quæ sunt generabilia prædictorū constituuntur in quadam re quæ forma dicitur: & in quodlibet ente generabili habet esse post priuationem: & illa forma in alia re quæ materia nominatur cōsistit:& motor philosophorū ad hæc fuit quod ipsi reperiebant quod omne generabile ex aliquo ente aliquo alio fit:quod materia nuncupatur. Etiam videbant quod illud generabile ex vi cuiusdā fiebat: & nominatur agens ad quādam intentionem notam vel ignotā. Vnde breuiter huiusmodi conati fuerunt ponere causas prædictas quatuor:deinde procedentes in naturæ cursum inuenerunt quod forma rei generabilis: & res à qua generatio fit, scilicet agens propinquum sunt vnum & idem tam in genere quā in specie:videlicet,quod homo hominē generat: qui sibi similis est in specie:mulus generatur ab asino & equo qui sunt ei similes

miles in genere:& quia impossibile est quod causæ successiuæ ad infinitū procedant coacti fuerunt ponere causam primam agentem:sed in ista causa philosophi differunt. Aliqui namq; eorum dicunt quod hæc causa est corpus supercęleste. Alij verò dicunt quod est principium separatum à supercorporibus cęlestibus:& à principio illorum corporum:sed entia inferiora ex inuicem generabilia:quæ animata sunt indigent de alio principio ratione animæ:quod dictam animam det etiam & formam:& Gale. nuncupat eam virtutem formatiuā. Et aliquot sapientium dicūt quod ipsa virtus est separatum principium: quidam verò istorum dicunt quod est intellectus: quidam dicunt quod est anima:quidam dicunt quod est corpus supercæleste:quidam dicunt quod non est aliud nisi deus:& ideo dubitauit Gale. vtrum agens hanc actionē sit ipsemet deus:aut aliud.

Et;est notādū quod hæc discrepatio inter philosophos est in plantis & in animalibus de eis similibus generatis. Sed de his quæ ex insimilibus generantur dixerunt quod nō oportet ponere dictū principiū. Hæc summatim est sentētia peripatheticorū in entibus inferioribus:scilicet generabilibus & corruptibilibus. Deinde verò gradatim ascenderunt inuestigare de supercælestibus corporibus: & apparuit eis quod sunt ingenerabilia:nō sicut sunt inferiora corpora. Generabile enim inquantum generabile pars est huius mūdi sensibilis: cuius generatio non sequeretur nisi prout est eius pars:eo quod omne generabile generatur sine dubio de re:& ex re:& pro re: & in loco:& in tēpore:& inuenerūt quod orbiū corpora necessaria sunt in generatione inferiorū corporū prout sunt agentia remota. Vnde si corpora supercælestia generabilia essent modo istius generationis:indigerent de alijs corporibus præcedentibus eis: quod similiter essent partes alteri⁹ mūdi:ergo essent supercęlestia:corpora alia:& indigerent etiam de alijs præcedentibus corporibus:& sic ad infinitū. Patet ergo ex hoc & ex alijs vijs propinquioribus istis:quod corpora supercælestia sunt ingenerabilia & incorruptibilia:eo modo quod accidit corporibus inferioribus. Et apparuit eis quod corpora supercælestia principia mouētia habent:& apparuit eis quod hæc principia mouentia sunt incorporea:neq; sunt virtutes corporeæ:nō tamen sunt corporea:quia principia sunt corporum mundum ambientium. Neq; etiam sunt virtutes in corporibus existentibus sicut prin-

cipia composita inferiora se habent: videlicet, principia animalium. Quælibet enim virtus corporea est finita prout diuisione sui subiecti diuiditur: & quodcunque corpus sic se habens est sine dubio generabile & corruptibile: scilicet compositum ex materia & forma: cuius materia necessariũ est in eiusdem forma esse. Rursus si principia eorum corporum similia essent principijs superiorum corporum: essent ergo illa corpora & ista similia: & indigerent illa corpora de alijs corporibus præcedentibus istis: vnde prælibatis istis apud eos: & prælibato etiam apud eos quod quælibet forma duobus modis habet esse: videlicet, esse intelligibile quando comprehenditur separatum de materia ab intellectu: & esse sensibile: videlicet, id quod habet actualiter in materia. Verbi gratia, lapis sine dubio formam habet materialem extra animam: & aliam formam quæ est intellectio & comprehensio facta in anima. prout anima rationabilis capit eam separatam: vnde sequi debet igitur quod prædicta entia separata absolute sunt puræ intelligentiæ. Similiter oportet secundum ipsorum radices quod illud quod per istam intelligentiam intelligitur esse entium formas & mundi ordinem sicut se habet humanus intellectus. Intellectus enim non est aliud nisi cõprehensio entiũ formarũ: prout in materiales sunt: quapropter concluditur quod ex hoc quod entia duo habent esse: videlicet, sensibile & insensibile siue potius intelligibile. Vnde putant philosophi quod orbes dicta principia separata intelligunt: & quod regimẽ dictorũ orbium in entibus inferioribus sequitur: ita quod ordinate prout ipsa corpora animata sunt: & ipsi cõparantes intelligũt ipsa separata intelligẽtia & humanũ intellectũ inueniũtur ea intelligẽtia nobiliora humano intellectu: licet cõmunicent prout intelligunt entiũ formas: & quod forma cuiuslibet eorũ est id quod cõprehẽdunt de formis entiũ & ipsorũ ordinẽ: & ita similiter se habet intellectus humanus: sed differũt quia entiũ formę causę sunt humani intellectus: ab eis itaque perficitur: sicut quęlibet res perficitur in sua forma: sed intelligibilia dictarũ intelligentiarũ sunt causæ entiũ formarũ. Ordo enim entiũ sequitur ordinẽ intelligẽtiarũ separatarũ: sed ordo nostri intellectus sequitur ordinẽ entiũ. Quare huius ratio defectiua est: & si sic: ergo esse sensibiliũ entiũ multos habet gradus: quorũ vilior est in materia: nobilior illo est esse: quod habẽt in humano intellectu: & nobilior

lior isto est esse quod habet in separatis intelligētijs. Deinde in ipsis separatis intelligentijs dictę formæ gradus habent adinuicem differētes secundū q differāt illæ intelligentiæ adinuicem. Rursus quādo ipsi speculati fuerūt de corpore supercælesti inuenerūt eū secūdū veritatē vnū corpus simile vni animali vnū motū vniuersalē habenti: sicut quodlibet animal vnū vniuersalē habet motū, scilicet translationē sui corporis: & hic motus vniuersalis in corpore supercælesti est vn⁹ motus qui in suprema sphæra fit. Postea inuenerūt q alij orbes mot⁹ habēt particulares similes motibus particularibus membrorū vnius animalis. Et dicūt philosophi quod colligatione horū corporū inuicē & reductione ipsorū ad vnū corpus & vnū finē est conuenietia omnium in vno opere, scilicet regimine huius mūdi: & quod ex hoc sequit̄ quod oēs motus celorū ad vnū reducantur principiū: vt vere simile reperitur in plurib⁹ artibus erga vnū finē tendentib⁹. Omnes nāq illæ artes ad vnā & eandem reducūtur: quæ princeps aliarum artiū sine dubio est. & ideo coacti fuerunt opinari quod illa separata principia ad vnum principium separatum reducuntur: quod est primum omnium causarum: & forma & ordo quæ in hoc principio sunt nobilior est formarum & ordinum: & hic ordo est causa & principium omnium ordinū huius mundi. Amplius quod dicte intelligentiæ inter se differunt in nobilitate secundū statū quem habent de primo principio in propinquitate & lōgitudine. Vnde primus intellect⁹ nō intelligit nisi seipsum: & intelligēs seipsum oīa entia intelligit: sed in nobiliori esse & ordine qui esse pōt. Substantia tamē dicti primi intellectus posterioris: & id quod intelligit de formis: & ordinib⁹ in primo intellectu existentibus: & dictæ separatæ intelligētiæ adinuicē differūt in hoc puncto. Vnde sequit̄ ex hoc quod nullus infimorum intelligit de nobiliori illo: quod ille nobilior intelligit de seipso: neq econuerso, scilicet quod quælibet intelligentiarum entia intelligit in vno & eodē gradu. si enim ita esset sequeret̄ quod essent vnū & idem: & nō differrent in numero. Vnde hoc modo differūt, & dicunt quod primus non intelligit nisi seipsum: & primus intellectus qui procedit ab eo qui intelligit primum, nō intelligit eo posteriora: quia causatus est: & si intelligeret eum rursus esset causatus à causa. Etiam dicūt quod id quod intelligit primus de seipso est omniū entiū causa: & id quod intelligit quilibet

libet posteriorum de primo est quodammodo, quod est causa propriorum entium: & quod est causa supplius. Hoc modo igitur debent philosophorum opiniones in præmissis intelligi: & in motoribus ipsorum ad omnia prædicta: & quando diligenter respiciuntur reperiuntur in sublimi gradu sufficientiæ: maxime respectu motorum loquentium: præsertim saracenorum: vt sunt duæ sectæ quæ dicuntur mohanzela: & ashaaria: quæ in primo principio opinantur, scilicet quod in mundo est vna substātia incorporea nec in corpore cōsistens: & est viua: volens: sciens: potens: loquens: videns: & audiens: sed ashaaria expresse opinatur quod hæc substantia est efficiens omnia entia absque aliquo medio: & sit in eis infinita scientia: prout entia infinita sunt: & negant causas hinc esse in rebus inferioribus: & dicunt quod hæc substantia reperitur cum qualibet re: videlicet adiungentibus adiunctione essentiali: & non est dubium quod multa inconuenientia sequūtur hanc positionem: eo quod ens quod tale est oportet necessario quod sit de genere animæ. Anima enim est substantia incorporea viua: & sciens: & potens: volens: videns: & audiens: & loquens. ergo ista ponunt entium principium animam vniuersalem separatā à materia: & ipsi non putant etiam opinari. Vnde ducemus dubia super hos errores cadentia: cuius fortius est id quod opinati sunt de dei denominationibus. ipsi enim dicunt quod hæc est quædam substantia antiqua composita: sed sectæ ashariæ hoc negant. ipsi enim dicunt quod quælibet compositio est noua prout accidens est: & quodlibet accidens apud eos est nouū: & opinantur cum hoc quod omnia entia sunt irregularia, scilicet quæ non sunt sub terminato ordine naturali: nec sub cuiusdam sapientiæ ministratione dantis entibus ordinatā mensuram: immo opinantur quod quodlibet ens aliam naturam habere potest præter illam quàm habet: & hoc sequitur eos necessario in intellectu: licet videant quod effectus mundi sequuntur ordinem & regulam: & vocant eum ordinem sapientiæ: & ipsum efficiens sapiens: & assimilant opera naturalia ad voluntaria: & dicunt quod quilibet actus inquantū actus procedit ab agente volente viuo & sapiente: & quod actionis natura inquantum actio infert hoc: & allegant in hoc dicentes q id quod non est viuum est mortuum: & de mortuo nullū opus procedere debet: & negāt opera procedētia à naturalib⁹ virtutibus:

tibus:& negant ꝙ res viuæ nobis præsentia opera habeant. Et dicunt ꝙ hæc opera nobis apparentia adiunguntur viuo: & licet appareat ꝙ corpus brutum ea agat: non est dubium ꝙ procedant ab agente viuo occulto: & ideo sequitur eos ꝙ nulla vita sit præsens. Rursus valde mirandum est de eis: qualiter talia incongrua & incōuenientia possunt opinari: quod sensibiliter reprobanda sunt, videlicet ꝙ nulla sit vita præsens. Qualiter tamen primum agens seu efficiens asserunt hac via: ipsi posuerūt ꝙ quodlibet innouatum habet innouantem: & est impossibile quod hoc procedat ad infinitum: ergo oportet necessario ꝙ hoc proueniat ad innouans antiquum. Et nos dicemus ꝙ hoc est verum: sed non ex hoc sequitur ꝙ sit incorporeum: & ideo oportet applicare eos ad hoc vnā aliā propositionē, scilicet ꝙ omne corpus nō est antiquum. Et est notandum ꝙ hāc opinionem plurimi sequuntur: quia ex hoc nō patefit ꝙ mundus habeat innouantem. dici enim potest ꝙ innouans est opus antiquū nudum de omnibus accidentibus: ex quib⁹ ipsi probant ꝙ corpora supercælestia sunt innouata. & posito ab eis ꝙ cæli generantur attribuunt eis generationem modo inconsueto in corporibus inferiorib⁹, videlicet ꝙ ipsi dicunt cælos generari: non de re: neq; in tempore: neq; in loco. In corporibus enim nobis præsentibus nulla fit generatio taliter, scilicet de nihilo, videlicet attribuunt mundo agentem similem agenti rerum nobis præsentium. Agens nāq; nobis præsens aget sine dubio alterando ens de quadam dispositione ad aliam: non de priuatiōe ad esse: immo expoliat eum de suo indumento formali: & induit eum alia forma: & ideo opinati sunt antiqui ꝙ ens absolute non generatur: neq; corrumpitur. vnde cōcesso ab eis quod cæli innouantur: nequeunt declarare quod fuit primū innouatorum. Sed agens apud eos materiam & formam generaliter facit si opinati sunt ipsum habere materiam: aut facit eum totaliter si fuerit simplex sicuti opinati sunt de parte indiuisibili: & si sic: hæc species agentis permittat priuationem ad esse in generatione, videlicet in generatione substantiæ indiuisibilis: quæ apud eos est corporum elementū: & permutat esse ad priuationem quando illa pars indiuisibilis corrūpitur: & est manifestum ꝙ nullū contrariū ad suum contrariū conuertitur: & ideo pura priuatio nequit cōuerti ad esse: quia calor non potest ad frigiditatē conuerti: sed priuatū reducatur ad ens: & calidū

reducatur

reducatur ad frigidum:& est ecõuerso. Et ideo dixit Mohanzela quod priuatio est quædam substantia: sed putat qđ ipsa substantia ante mundi creationẽ nuda erat de denominatione esse.

Et est notandum quod auctoritates ex quibus meditantẽ concludere quod res ab aliqua re non fit, erroneæ sunt: & fortior illis est id quod dicunt, videlicet, quod si semper res de re deberet fieri: procederet igitur ad infinitum. Sed ad hoc respondendum est qđ hoc impossibile esset: si generatio procederet recte: quia sequeretur ex hoc reperiri infinitum in actu: sed circulariter non est impossibile, videlicet, quod ex aere fiat ignis: & ex igne aer ad infinitum circulariter cum æterno subiecto. & fortior opinio eorum est ad asserendum: quod totum vniuersum innouatur: tale est. id qđ euadere nequit à nouitatibus est nouũ: sed totum sic se habet. ergo &c. Sed nos dicimus qđ in hac probatione maxima est reprehensio. ipsi enim non dicunt quod id quod non euadet à nouitatibus in præsente est nouum de nihilo: & ponunt qđ totum innouatur de nihilo. Præterea, illud subiectum quod apud eos prima materia vocatur: & non euadet de corporeitate: & corporeitas absoluta apud eos non innouatur: & propositio dicta ab eis qđ id quod non euadet à nouitatibus est nouum: non est concedenda nisi in eo quod non euadet de vno innouato: sed id quod non euadet à nouitatibus vna in genere principium non habentibus. nõ sequitur eos quod subiectum eorũ nouitatũ sit nouum. Quare loquentes idcirco, videlicet, de secta asthariæ conati sunt applicare ad prædictã propositionem aliam, videlicet, quod impossibile est inuenire nouitates infinitas, scilicet principium, neqꝫ finem habẽtes. & hoc est apud philosophos necessarium. Patet ergo ꝙ hoc inconueniens & multa alia sequunẽ loquẽtes & eorũ sequentes: & sunt sine dubio plusquã incõueniẽtia philosophos sequẽtia. Rursus dicimus qđ id quod posuerit, videlicet, qđ vnũ & idẽ agens qđ primũ principiũ est: efficit omnia mũdi entia absqꝫ aliquo medio posito falsa est: & contra sensum. s. quod nos inuenimus in mũdo multa entia minime agentia: sed fortior allegationibus eorum est sup hoc qđ si agẽs actus esset ꝑcederet necessario ad infinitũ. Sed nos dicimus ꝙ hoc bene sequeretur si agens esset agens inquantum sic actus: & mouens esset mouens inquantũ mobile. Sed rursus: nõ sic se habet. immo agens est agẽs inquãtum est agens in actu. quare nõ agit aliquid: & ex hoc sequereẽ

quod

quod agentia peruenient ad vnum agens sine dubio, quod nullum in eo agit. Ostensis igitur opinionibus duarum sectarũ & quorũlibet opinantium: mouentia, videlicet de primo mundi principio. ꝙ inconuenientia vtrarũq; sectarum sequi potest tam inconuenientia philosophorum ab Algazele ducta, de quibus insudauimus nos respondere: quam inconuenientia loquẽtium sectarum de quibus etiã facile respondemus. Redeamus ergo ad nostrum propositum, videlicet ad distinguendum huius hominis dicta in præsenti libro: sed ante nos excusantes dicimus: ꝙ in hoc capitulo coacti fuimus ducere philosophorũ mouentia ad opinandum id quod opinantur in principijs mundi: quare de ipsis dictis sumant eorum aduersariorũ responsoria. Similiter dicimus loquentium inconuenientia & eorũ mouentia: quare ratio est ꝙ quilibet litigans ducat sui cõtrarij obiectiones acerrimas, vt paret se ad defendendũ de cũctis obstaculis faciendis: sicut Philosophus cõsuetus est in omnibus suis libris. Facta igitur hac excusatiõe dicimus ꝙ id quod dixerat Alga. videlicet ꝙ si primum principium tantum seipsum intelligeret: ignoraret omnia quæ creauit: bene sequeretur si id quod intelligit de seipso esset aliquid præter enti[illegible] absolute. sed id quod ponunt. s. ꝙ id quod intelligit de seipso sunt entia in nobiliori esse: quod fieri posset. s. ꝙ ipse est intellectus qui oĩm entiũ est causa: non quod ipse intelligit entia absolute. s. inquãtum sunt causæ quod ipse ea intelligit: sicut noster intellectus sic se habet: intendũt dicere quod ipse deus entia posteriora ab eo non intelligit eo modo quo nos ea intelligimus: immo modo quo nullus intellectus præter eum ea intelligere potest. Si enim alius intellectus entia intelligeret illo modo quo deus benedictus intelligit ea: communicaret ergo cum eo in sua scientia: quod est falsum: & est manifestũ ꝙ deus ab alijs in hac proprietate differt expresse, et ideo cauemus nobis concedere quod dei scientia sit vniuersalis, neq; particularis: quoniã ambæ istæ scientiæ causanẽ ab entibus: & sunt generabiles & corruptibilles: & hæc diffusius declarabimus in sequentibus quãdo tractabimus de scientia dei. Attamen quo ad præsens dicimus summatim. quod hæc quæstio duo habet membra: quorũ vnũ est: quod si ipse deus intelligeret entia ꝓut sunt causæ ipsius scientiæ: sequeretur ꝙ dei intellectus esset gñabilis & corruptibilis: & quod nobilior ex viliori perficeret. Vnde si eius substãtia ab intelligi-

intelligibilibus rerum & earum ordine differret, oporteret ergo dare huic intellectum qui non est comprehēsio formarum entium, sicut in se in gradu & ordine. vnde postquam ista duo sunt falsa, sequitur ꝙ id, quod seipsum intelligit, sicut omnia entia, sed in nobiliori esse quam illud quod habent in seipsis. Sed quomodo vnum & idem ens gradus habeat diuersos in suo esse manifeste apparet ab anima. Color enim gradus habet in suo esse adinuicem differentes in nobilitate. Vilior enim suis gradibus est ille quem habet in materia, deinde habet nobiliorem eo scilicet in visu, quare ex visu comprehenditur, & in materia minime. Propterea declaratum est in naturalib⁹ quomodo color habet aliud esse in virtute phātasiæ qui est nobilior & simplicior esse quam in visu habet: deinde habet nobilius esse isto in memoriæ virtute: deinde habet in intellectu esse nobilius alio præcedentibus gradibus. Etiam dicunt peripathetici quod adhuc esse habet aliud nobilius omnibus prædictis sine comparatione aliqua, scilicet in scientia dei quomodo nobilius illo considerari non potest. Id quod tantum narrauit Algazel nomine philosophorum in intelligentiarum ordine, & modo ipsarum influentiæ, & in earum numero non est demonstratum, neq; determinatum à philosophis: & ideo de hoc nihil in libris antiquorum reperitur. Sed illud quod dixit nomine philosophorum, videlicet ꝙ omnia principia separata & inseparata à primo principio inde fluūt, & quod ex fluxu hui⁹ virtutis vnius fit mūdus vnus, & eius partes in inuicē colligantur, ita quod totum vniuersum erga vnam tendit actionem, sicut corpus vnius animalis, quod est vnū in colligatione & plura in virtutibus & membris & operibus. Dicimus quod hoc est cōcessum ab omnibus philosophis: corpus enim supercæleste simile est vni animali, & suus motus diurnus qui est cōmunis omnibus cælis, similis est vniuersali motui locali eiusdem animalis, & motus particulares cælorū similes sunt motibus particularibus membrorum ipsius animalis, & est philosophis manifestum quomodo in animali vna est virtus ex qua fit vnum, & ab eadem omnes virtutes ipsius erga vnum opus tendunt. s. regimen & conseruatio ipsius corporis, hęc virtus colligatur cum virtute à primo principio influente: vnde si hoc necessarium est in vno animali. s. quod vnam habeat virtutem specialem in omnibus suis partibus extensam: ex qua virtus &

tus & membra illius fiunt vnum & idem, & omnes eius virtutes fiunt vna & eadem, & operatio partium entium ad modum similis est operationi partium animalis ad illud animal, sequitur ergo quod oportet ꝙ sit vna hæc virtus spiritualis, ex qua colliguntur omnes virtutes spirituales & corporeæ, & est vnigenea extensa in toto vniuerso, alioquin nullus ordo sequeretur in hoc mundo, & non sequitur ex extensione vnius virtutis in pluribus rebus quod sit in ipsa virtute pluralitas, sicut opinati sunt multi, videlicet quod ab vno primo principio influit vnum, & ab illo influit pluralitas. Patet ergo ex istis quod pluralitas potest procedere ab vno. Rursus ex aliorum principiorum separatorum esse consistat in eo quod imaginantur de primo principio, & non est impossibile quod ab vna & eadem re sumantur diuersæ imaginationes, sicut non est impossibile quod ex aliqua pluralitate sumatur vna imaginatio. Nos enim omnia corpora supercælestia in diuino motu vnam & eãdem rem imaginamur, quare omnes mouẽtur in hoc motu ab vno motore, scilicet motore orbis stellarum fixarum. Et reperimus alios orbes particulares & diuersos habẽtes motus, quare oportet quod ipsi motus diuersi procedant à motoribus quodãmodo diuersis, & quodammodo sunt vnum prout colliguntur in motu supremæ sphæræ, quare sicut si aliquis imaginatus esset ꝙ membrum cõmune aliis membris cuiusdam animalis, vel virtus animalis ab eodem animali auferretur: auferrentur similiter omnia illius animalis membra, & omnes eius virtutes. Similiter corpus supercæleste sub se habet cum suis motoribus virtutes, & tandem sic se habent principia mũdi & ipsius partes cum primo principio. Vnde dicunt philosophi ꝙ mundus est vere similis vni ciuitati: quare sicut vna ciuitas ab vno rege seu principe regitur & conseruatur, & multi principatus subiiciuntur illi principi. Similiter recte est in mundo, vt ostensum est à nobis superius. Amplius declaratum est à philosophis, ꝙ id quod dat entium separatorum à materia finem, est illud q̃d dat eis esse: forma enim & finis sunt vnum & idem in hac specie entium, ergo illud quod dat finem entibus illudmet dat formam, & illud quod dat formam est agẽs, ergo illud quod dat finem huic esse est agens: apparet idcirco ꝙ primum principium est omnium istorum principiũ, scilicet agens, & forma, & finis. Qualiter tamen principium primum sic se habet cum

entibus sensibilibus. Dicimus ꝙ ipsum dat eis vnitatẽ, & eorũ vnitas causa est colligatiue pluralitatis ab illa vnitate: & ideo est principium horum entium, scilicet efficiens: & forma: & finis: & quodlibet entium appetit eius finem cum motu, scilicet prout erga eum mouetur desiderans finem. Homo tamen voluntarie & alia entia naturaliter. Sed id quod notãdum est, hic est ꝙ motor prædictorum philosophorum ad opinandum ꝙ entia procedunt gradatim à primo principio secundum localem ordinem cælorum fuit ꝙ suprema sphæra vt apparet nobilior est suis inferioribus: & aliæ sphæræ eũdem ordinem sequuntur in suo motu. Quare conati fuerũt opinari id quod Algazel narrauit nomine ipsorum, videlicet in ordine principiorum: vt prædicauimus. Prælibatis igitur istis præmissis redibimus ad nostrum propositum ad inuestigandum huius hominis verba: vt consueuimus ab initio libri: & intendimus in antea sequi. Nostra enim intentio principalis hæc fuit.

Ad remouendum errorem Alga. Auet. præmittit quoddam valde vtile, deinde prosequitur accipiendo quædam quasi fundamenta: ex quibus apparebit peccatum Alga. vnde dicit. dicimus quod oportet illum qui de talib⁹ eximijs propositis tradere vult quod sciat de certo quod multæ rerum in artibus positarum quando improuiso & sine doctrina præcedentis adueniunt: vt consuetum est inter vulgares apparent illi intellectui recte somnia. vult dicere quantum ad hoc: quia vulgus ei non credit, ideo propositiones illæ inuentæ apparẽt somnia: maxime quod multi istorum, scilicet sapientum carent propositionibus similibus illis quę rectæ sunt apud vulgares: & ideo nulla via est de eis vt possunt de talib⁹ clare informari. deinde dat causam huius. d. veritas enim nequit vt plurimum ostendi: nisi illis qui per suam vitam recte ambulant: vult dicere secundum naturalem & moralem dispositionem. & ideo multa quæ sapientibus patesiunt demõstratiue apparent vulgo somnia. Verbi gratia, si diceretur alicui vulgari, licet esset in altiori gradu omniũ discretior: vult dicere quantumcunq̃ esset omnibus alijs prudentior. quod sol qui nobis apparet de mensura vnius pedis, id est, quantitatis vnius pedis maior est tota terra. 166. vicibus: negaret sine dubio totaliter: & iudicaret sine dubio quod est falsum: nec sapientes quodam ingenio ad informandum eum præualerent nisi cum proprijs præambulis necessarijs per longum tempus assiduatis. Deinde per locum a maiori arguit dicens: vnde si præsuppositа mathematica sic se habent. quanto magis in radijs propositis diuinis, id est, metaphysicalibus, scilicet quando propositа diuinæ scientiæ exponuntur vulgis: & ea improuiso audiuntur: apparent eis errores & somnia. non enim in hac scientia reperiuntur propositiones: quod intellectus communis, scilicet vulgo & sapientib⁹ possit quietari. Deinde confirmat hoc. d. & non tm̃ nobis accidit hoc in artib⁹ speculatiuis, immo etiã in artificijs. quod declarat. d. & si imagine

mur ꝙ

mur quod quædam ars ab hoc mundo amissa esset: postea imaginaremur eandem iterare: vult dicere in mundo: videretur improuiso hæc impossibilis: & hoc maxime accidit in artibus nigromantiæ: quãobrem opinati sunt multi hominum quod istæ artes non acquiruntur ex humanis comprehensionibus. immo dicunt aliqui quod tradũtur a dæmonibus: aliqui vero dicunt quod traduntur ab angelis. s. prophetis: & ideo dixit quidã sapientum quod hæ artes maximum sunt testimonium prophetiæ. Debes scire quod quidam Neapoli multum in his artibus vacabat: & cõtinue incantabat dæmones vt sibi prædicerent ingenium faciendi archimiam: tandem venit semel & quidam in somnijs barbatus, & dicit: Ioannes surge & accipe chartam illam existentem in tabula: & operare sicut dicit. iste subito surrexit: & accepit illam: & operatus est artem faciendi archimiam mirabilem: & illo die fecit: tandem deposuit chartam iterum in capsa bene clausa: & nocte ventura dęmon rapuit illam: iste mane que siuit eam & nusquam inuenit. tertia nocte iterum dęmon dixit sibi. Ioannes Ioannes parum sciuisti. non amplius iste cogitabat quicquã: & tandem sciuit quod error eius fuit: quia non transcripsit illam. hoc scio & probatum fuit: & vidi argentum mirabile: licet amplius non poterat facere. Ego tamen in istis per rationes naturales procedendo nescio quid dicam. Si enim teneamus operationem & fundamenta peripathetica, scilicet quod omnis substantia separata mouet aliquam stellam: difficile est saluare ista fieri ex virtute dęmonum: immo impossibile. Ex alio videmus tot famosos viros in hac arte: vt narrat Auicen. in sua nigromantia inuocasse dęmones: & fecisse effectus mirabiles: adeo ꝙ homo rapitur de prouincia in prouinciam: de loco ad locum: & multa alia mirabilia, quæ nõ possunt nisi ex dæmone fieri. Præterea relatũ est mihi sæpe visum esse hominem vnum semen influere doctrinas deputatas, ita. s. Aristote. quod non Platonis: ita Auer. quod non Auic. qui virtute quorundam verborum inuocatur in Aula. & tecũ loquitur: & facit actus humanos: & operationes corporales: & dicit se esse dæmonem. Ver. g. Aristo. vel Auerroe. qui scit tantum quantum Auer. neq; plus: neq; minus: & hoc non potest esse nisi intellectus: quoniam operationes scientificæ non possunt prouenire nisi ab intellectu: licet enim corporales possumus reducere ad virtutes in materia quid de istis operationibus separatis: sicut doctrinari: & speculari. Præterea. ista ars est nimis famosa apud omnes. & non est possibile quod famosum sit falsum in toto: vt dicit Auer. in lib. de somno, probans somnia vera esse in parte. Præterea vidi tot libros de imaginibus: quot sunt infiniti. & omnes testantur istam artem esse veram in se: licet difficilis inuentionis: & sine dubio faciunt rapere mulieres & multa. Præterea videmus oẽs leges ꝓhibere istã: qđ nõ esset nisi esset vera in se. dicunt enim quod ex hac sequuntur effectus mirabiles extranei. Præterea in multis vniuersitatibus legitur: & ibidem apparent res terribiles: & difficile est saluare talia per fundamenta peripathetica.

Nota de dęmone manifestãte artẽ archimiæ.

Quæstio: an ars nigromãtiæ sit vera.

Præterea legi in vno libro imaginum, quod in anglia fuit quidam homo honestæ vitæ qui asserebat se fuisse in quodam loco vbi fuit inuocatus spiritus qui promisit portare ficus maturos omni tempore anni: nec amplius sccitaretur: & vult portare de loco qui existimatur

inhabitabilis: & tamen semper sunt ibi fructus: & tandem die sequenti natiuitatē Christi portauit recentes fructus. vbi apparet quomodo spiritus dantur. Propter hęc igitur Apuleius platonicus opinatus est dęmones esse animalia corporea aerea aliquo modo passiua: & tunc opinatus est quod ista possunt cogi: tum ex corporis cœlestis impressione: tum ex rebus huiusmodi virtutem habentibus. vnde vt dicit delectantur in fumis sacrificiorum: propter quod vt dicunt incantatores suffumigant suas appositiones in hoc genere. Probat autem Apuleius tribus signis hoc. primo ex motu: quoniam enim mouentur localiter, ideo oportet eos esse corpora. secundo ex opere: operantur enim opere corporali, ideo oportet esse composita ex corpore & intellectu. tertio ex affectione: quoniam vt dicit: delectantur cū puellis: quantū ad mansionē cū eis & alijs operibus. Alex. autem peripatheticus: & Porphirius opinati sunt quod effectus huius artis perficiuntur per potentias & virtutes in rebus inferioribus cum obseruatione cœlestium motuum: & cum verbis: & quibusdā figuris & signis: cum enim istę res colligantur inuicem sub aspectu alicuius vel aliquorum syderum: generant apud nos effectus mirabiles: quos nulla illarum se sola posset causare: licet cum alia bene, vt dicunt. Alij autem posteriores simpliciter negauerunt hæc: & dixerunt omnia esse fictiones: attamen in veritate nihil esse in re: sed solum aliqui propter gloriam promittunt hæc, nunquā tamen talia mirabilia fuerunt. Lex autem nostra ponit quod dæmones cogi nō possunt. sed bene allici: ex quibus fiunt multi effectus mirabiles: qui apparēt cōtinue apud nos. Sed in his videtur mihi quod omnes istæ opiniones in duas possunt reduci: quarum vna est, quod ipsi dæmones non sunt: & hoc voluit Alex. Por. & illi qui negant simpliciter hanc artem: vt Ifcipus & Lelius astronomi. secūda est quod ista ars est: & qd' dæmones sunt. prima opinio diuisa est in duas: aut illorum qui ponunt aliquos effectus venire ex his: aut illorum qui negant simpliciter illos. & secunda etiam: diuiditur in duas. vna em̄ ponit dæmones corpora & animalia: vt Apuleius. alia ponit dæmones spiritus alrici. illaq; vt lex videtur modo tantum in omnibus his difficultatem facere: an sint dæmones. ideo videtur mihi, quod si dæmones sint: aut sunt corpora: aut substantiæ separatæ. si corpora: vel naturalia: vel violenta. si violenta: ergo non perpetua. si naturalia: vel mixta: vel simplicia. si mixta: ergo corruptibilia. & si simplicia: ergo mouentur. vel circa medium: & sic cælum. vel a medio: & sic ignis vel Aer. vel ad medium. & sic terra vel aqua. Si vero dicatur qd' sunt substantiæ separatæ: tunc sequuntur multa. & primo quod in eis non sit malitia: quoniā malitia est ratione materiæ, vt dicitur. 9. metaphysi. tex. commen. 22. ibi enim semper est virtus & bonitas &c. contra eos secundo sequitur quod non possunt corporale operari: quoniam a virtute separata non prouenit nouum secundum fundamenta Aristote. & Auer. tertio non poterit vere actus animales & vitales humanos facere. vnde sine dubio isti dæmones videntur remoti ab opinione sapientum peripatheticorum. Ex alia parte propter iam dicta oportet eos ponere: quoniam philosophi vident effectus & operationes mirabiles: quas oportet habere agentia: nisi esset factum sine faciente: & motum sine mouente. contra principium septimi physi. & operationes ille: & effectus illi de necessitate reducuntur vel

Opinio apulei.

Opinio Alex.

Opinio quorūdam reprobātiū hanc artem.

Opinio legis nostræ.

Reductio opinionum ad duas tantum.

An sint dæmones.

tur vel in corpus vel in virtutem extra corpus: quoniam non datur medium secundum Auer. j. meta. com. 39. & ideo non videtur quod possunt multi eorum reduci in corpus solum: vt sunt locutio ad propositum interrogantis: disputatio in scientijs & similia: & sic oportet eos omnino reducere ad formas separatas. Et vere sum valde dubius in his. in terminando quæstionem hanc ex principijs naturalibus. & vtinam quod inuenirem aliquos qui soluissent has quæstiones. Tamen videtur si velimus peripatheticos defendere: confiteri hos effectus & operationes reduci ad virtutem in corpore: vt Alex. & Por. dicunt. Vnde dicendum est quod per magicam artem non possunt nisi operationes corporales fieri. intelligibiles autē vt locutio & disputatio & doctrinatio: & similes non possunt facere per magicam artem. Ad experientiam vero dicendum puto quod sine dubio potest esse illud propter imaginationem imaginationis incantantis. apparet enim ei ex imaginatione videre alium hominem ei respondentem. Vnde Auer. in summa libri de somno. ponit quod non est remotum vt aliquis homo comprehendat in vigilia quod dormiens in somno: immo forte videbit ipsam formam rei: non suum simile: sicut dicitur de quodam. videtur ergo mihi quod sicut non est incōueniens in somno tangere manu: loqui: & videre oculis secundum existimationem: propter retentionem similitudinum obiectorum: ita non incōuenit qđ homo propter fortissimam imaginationem videtur sentire sonū: & vocem: & talia in vigilia. Sed contra hoc adhuc est quæstio: quoniam istæ voces nō audirentur ab omnibus circunstantibus. Præterea fugere nō potes alterum duorum: vel qđ istæ operationes fiant a virtute animæ hominis magicis artibus vtentis: aut fiant ab alio exteriori habēte intellectū. primum est difficile: quoniam anima hominis ex sua virtute non potest venire ad cognitionem ignotorum nisi per aliqua ei nota.

Sicut nō in conuenit in somno loqui & tāgere: ita nō inconuenit in vigilia propter maximam imaginationē sentire sonū & voces.

Præterea quomodo ex voluntate hominis potest fieri reuelatio occultorum ad quæ non sufficiunt principia rationis. Præterea ad quid indigeret magicis artibus si sua virtute potest id facere. Si vero proueniat ab aliquo exteriori iam non potest id esse nisi demonstratio sit spiritus. & postquā ego consideraui omnia, visum est mihi hucusq; ignorare huius quæstionis solutionem per principia naturalia. & ideo reputo qđ opinio nostræ legis sit optima & vera: & negare illa est signum infirmi intellectus: sicut dicit Aristo. negare sensum propter rationem est signum indiscreti viri. pro nunc vero sit dictū in tantum. Et redeamus ergo ad locum vbi stetimus. Dat igitur vnum quasi documentum. d. vnde dicimus qđ quicunq; veritatem desiderat & reperit aliquotiens dicta quædam erronea apparentia: quæ non habent propositiones sufficiētes: vult dicere probabiles vel sensatas: quæ possunt eis, scilicet dictis auferre errores falsitatis: nō ex hoc debet iudicare q illa verba sint falsa. immo diligenter inuestigare cum veris syllogismis: vtrum illa dicta possint quodammodo saluari: videlicet, addiscendo artes demonstratiuas gradatim donec lumen cognitionis intrat tabernaculum idest ipsum intelligibile: & imago virtutis pulcherrimæ sibi appareat. Ex hoc infert quid euenit mali apud contrarium facientes dicens. Vnde quicunq; cum fraude & seditione iter veritatis præpedit idest percutit: magnum onus facinorum super suū cerebrū fert: vt putamus hoc Alga. fecisse: itaq; tantum decipit

hominES in hac scientia: quod id est propter quod opinati sunt. ꝙ philosophia sit scientiarum debilior. tandem ꝙ Alga. met ait: quod diuina scientia philosophorum reputatur phantasia, id est apparentia non veritas. Deinde ponit intentionem eius circa hoc propositum. d. nos tamen demonstratiue speramus præfata præposita egregie declarare mediantibus propositionibus notis & scitis: licet demonstratiue non sint: vult dicere simpliciter. Et dat causam huius intentionis dicens & nos ad hoc conamur: propter huius hominis prauitatem. ipse enim vt prædixit claudit virtutis ianuam: & meatus, id est vias eius obturauit: beatitudinem itaque quasi lumen diuinæ scientiæ extinguit: & ponit exemplum: quod sequitur ex. d. & multi discipulorum: vult dicere ad philosophandum & comprehendendum dei archana ex Alg. sermonibus erroneis & processu vtilitatis æternæ recedunt: & forte per vtilitatem æternã intelligit fœlicitatẽ: quæ secundũ fatuos est vita æterna. vt dicit in proœmio 8. physi. isti enim desperant addiscere philosophiam: propter quod eis non potest intellectus agens copulari, id est priuantur tali æterna vtilitate: immo perfectione summa. Recolligit propter hoc suam intentionem. d. vnde nos zelo opprobriorum factorum sacræ philosophiæ posuimus in mentem, id est ordinauimus: vt cum ensibus verarum rationũ: & cum iaculis iustorum syllogismorum dictam nostram matrem, scilicet philosophiam de manibus nouorum hostium auferamus: ita quod in agone philosophantium contra eam persecutantes vigeat & præualeat & profanorum nefandũ non timeat: maxime quod nos laborantes procedimus in præsentem librum hac de causa: vult dicere vt destruamus fundamenta Alga. Iterum recolligit suam intentionem applicando illam. d. vnde dicimus quod voluntas nostra est: vt ducamus motores philosophorum ad opinandum prædicta tam in primo principio quam in posterioribus suis, id est effectibus: est etiam ad adducendum mores philosophiæ credere: & flores peripatheticorum auctoritates, id est motiua: & dubia: & argumenta super prædicta, rationes aduenientia tam a loquentibus quam ab alijs: & est remouere ea quæ eos præmouit ad obediendum philosophorũ opinionibus: itaque quicunque cernere cupiat virtutem facile & leue ponit acherumorem: vel meliorem opinionem duarum dictarum sectarum ad seipsum retinere. In his igitur apparet intellectio & ca isa intentionis in hoc lib. sicut apparuit a principio. & postꝙ præmisit hæc quasi vt dispositiones ad assentiendum eis quæ vult dicere incipit ponere virtutem in esse & modo intelligẽtiarum: & primo accipit aliqua quasi fundamenta & radices: vt inde concludat intẽtionem eius ibidem. & primo facit introitum ad dicendum. d. vnde dicimus modo incipientes ꝙ quando philosophi certitudine entium naturarum intelligentiæ inuestigãt, videlicet de separato intellectu: nõ id quod videt dicere improuiso recipi, videlicet sine demõstratiõe recipiũt: immo asserunt multa opponẽtia sensib⁹ demõstratiõe: hic est sui sermonis introitus. Debes scire ꝙ aliter reperitur litera, scilicet sic. vnde modo incipiẽtes dicim⁹, ꝙ philosophi quãdo sub intelligẽtia de certitudine entiũ naturarũ inuestigãt, videlicet cũ separato intellectu: nõ id qđ videt. d. improuiso respici, videlicet sine demonstratiõe respiciũt. & tũc vult dicere ꝙ philosophi qñ de certitudine naturarũ entium, id est existentiã

sub

ſub intelligentia:vult dicere rebus ſenſibilibus cũ intellectu ſeparato, id eſt,in cõparatione ad intellectum ſeparatum:nõ id quod videtur.d.id eſt,dignũ improuiſo reſpici reſpiciũt ſine demonſtratione: & hæc litera melior eſt:attamen nihil refert. Deinde accipit primã radicem.d. Ipſi enim inuenerunt ſenſibilia inferiora:videlicet,ea quæ ſub orbe lunæ re‑periũtur duab⁹ naturis diuiſa.ſ.animata & inaïata.prima ergo radix eſt: quod omne ens generabile & corruptibile eſt animatum vel inanimatũ: hoc non alio teſtimonio probat pro nunc niſi teſtimonio viſus. Dein de accipit ſecundam radicẽ:cuius potentia eſt:quod cuiuſlibet rei gene‑rabilis requiruntur quatuor cauſæ neceſſario quod declarat.d. & vide‑runt quod cauſa de numero prædictorũ:ſcilicet exiſtentiũ ſub luna:quæ ſunt generabilia cõſtituuntur quædam,id eſt, ex quadam re:quia forma dicitur huius teſtimonio viſus apparet ex operatione eius:quæ formam ſcire facit.Deinde declarat ſecundã cauſam:ſcilicet materiã.d.& in quo libet ente generabili:vult dicere formæ illius habetur eſſe poſt priuatio nẽ:& illa,id eſt,propter quod illa forma: quæ res generabilis conſiſtit in alia re:quæ materia nominatur.Ecce quomodo eſt exigentia materiæ eo quia forma de priuatione extrahitur:priuatio autẽ continetur in ma‑teria:vt forma propria illius:vt ſecundo phy.Auerrois cõmẽ.15.d. De‑inde quaſi tangit aliud motiuũ philoſophorũ.d.& motor,id eſt, argumẽ tum philoſophorũ ad hæc,id eſt,ponendũ materiã fuit quod ipſi reperie bant quod omne generabile fit ex aliquo ente aliquo alio:vult dicere ab ipſo facto quod materia nuncupatur: vnde ſyllogiſmus ſic cõponitur. Omne quod generatur ex ente aliquo modo exigit materiam:ſed omne generabile generatur ex ente aliquo modo:ergo omne generabile exigit materiã:huius ergo ponit tantũ minorẽ:quoniã reliquũ eſt manifeſtũ:& totũ hoc iam apparuit in libro phy.Deinde explicat tertiã cauſam:ſcili‑cet ipſum agẽs:& ſyllogiſmus ſic cõponitur.Omne quod fit nõ a ſe:ſed ex vi cuiuſdã indiget agente:ſed omne generabile fit nõ a ſe: ſed ex vi cu iuſdã:ergo in prima figura omne generabile indiget agente:huius expli‑cat minorẽ.d.& etiam videbant quod id generabile ex vi cuiuſdã fiebat & nominatur agens ad quandã intentionẽ notã vel ignotã. Et hoc po‑teſt intelligi: primo quod agens duobus modis eſt: ſcilicet a propoſito: quod eſt agens ad quãdã intentionẽ notã vel ignotam,id eſt,cõprehen‑ſam alicuius ei noti:ſecundo modo naturale:& hoc agit ſine cognitione in ſe:licet dirigatur a cognoſcente:vt dicit.12.meta.cõmẽ.18.Vel poteſt ſecũdo intelligi quod agens eſt duobus modis: ſcilicet gratia finis ſibi noti:& dicitur agens per ſe:& gratia finis ignoti:& dicitur agens caſua‑le.Vel poteſt tertio intelligi quod agens eſt duobus modis:ſcilicet famo ſum:quod eſt mouens:& hoc vocatur agens ſecundum intentionem no‑tam:quia eſt famoſum:ſecundo modo capitur agens pro efficiente:quod non habet de intentione agentis: niſi hoc quod effectus ab eodem de‑pendet: & illum conſeruat: & omnes iſtæ expoſitiones ſunt poſsi‑biles: & veræ in ſe: & tu applica alteram: quæ tibi melior apparet.

Ex his concludit ſecundam radicem dicens: vnde breuiter huiuſ‑modi:ſcilicet philoſophi conati fuerunt ponere cauſas prædictas qua‑tuor. Et non expreſsit finem:quia finis & forma ſunt idem, ideo tacuit illum: vel quia finis eſt cauſa cauſarum quem nullus philoſo‑

phorum naturaliū negauit:nisi antiqui:& tu inuestiga aliam causam propter quā tacuit illam. Deinde ponit tertiam radicem:cuius potētia est quod omne factū fit a sibi simili in specie vel genere:& dicit.deinde procedentes inuenerunt quod forma rei generabilis: & res a qua generatio fit:scilicet agens propinquum sunt vnum & idem tam in genere quam in specie:saltem in aliquibus eorum:videlicet,quod homo hominem generat qui sibi similis est in specie:etiam aliqua sunt similia in genere tantum:sicut mulus qui generatur ab asino & equo qui sunt ei similes in genere. Debes scire quod multū immoratus sum in multis locis quomodo simile fit a simili sibi:pro nunc autē potes id declarare per dictū Auerrois.12.meta.cōmen.24.vbi ponit tres conditiones secundum mentem Alexan.vide ibidem si placet. Et postquā accepit illas propositiones concludit per modum correlarij vltimū dicens & quia impossibile est quod causæ successiuæ ad infinitū procedant:coacti fuerunt ponere causam primā agentem:vnde potest syllogismus sic componi:in omni multitudine agentiū & patientiū est aliquod agens primum:sed genitorum & agentiū est multitudo huiusmodi:ergo oportet venire ad primū agens & demonstratio declarata est in principio septimi:& melius in.8.physi. & cum conclusit hoc narrat opiniones sapientum in natura illius primę causæ.d.in ista causa philosophi differunt:aliqui namq; eorū dicunt qđ hæc causa est corpus cæleste:& hæc est opinio caldeorum:vt apparet.2. cæli commen.58.quia putauerunt cælos esse deos: vt dixi in quæstio.de animatione corporis cælestis:& dicam in disputatione de hoc. Deinde narrat secundam sectam.d.& alij quod principium istud primū agens & principium separatum a supercælestibus corporibus: & distinctū a principio illorum corporum:vult dicere est motor alius a motore vniuersi: vt videtur dicere Auicen.deinde ponit diuersitatē circa principium animationis corporū animatorū generabiliū dicens:sed entia inferiora ex inuicem generabilia:quæ animata sunt indigent de alio principio nomine animæ quod dictā animā det:scilicet ipsi corpori:& etiam formam. Est igitur communis sententia omniū:quod necessariū est ponere principiū animationis. Et narrat opinionē Gal.d.& Gal.nuncupat eam virtutē formatiuā.Deinde ponit secundā opinionē.d.& aliqui sapientum dicūt quod ipsa virtus est separatū principiū:& hi diuersati sunt quidam enim ipsorū dicunt quod est intellectus,quidā dicunt quod est anima,quidam dicunt quod est corpus supercæleste,quidā dicunt quod nō est alius nisi deus:cuius signū ponit.d.& ideo dubitat Gale.vtrum agens animationē hanc:scilicet animam sit ipsemet deus: aut aliud. Et cū narrauit istas opiniones,vult limitare id in quo cadit diuersitas opinionū & dicit:& est notandum quod hæc discrepatio inter philosophos est in plantis & animalibus generatis ab eis similibus:sed de eis quæ ex similibus generantur dicitur quod nō oportet ponere dictū principiū.Hæc summatim est sententia peripatheticorū in entibus inferioribus:scilicet generabilibus & corruptibilibus. Debes scire vt accipitur septimo meta.comment.31.&.12.meta.cō.18.quod de principio animorū apud peripatheticos:oportet dicere quod illud principiū vel est ens in materia,vel separatum:& si est ens in materia tunc illud est virtus formatiua existens in semine deciso a patre;quæ vt instrumentū animæ generantis animas contentas

De principio animorum.

tentas in materia educit ad actum:'& hæc est opinio Gale. & pro parte Aristote. Si vero est ens separatum erit corpus vel virtus extra corpus si corpus sic erit cælum mediante lumine & motu:& alijs vehens calorẽ solis & stellarum:& hæc est opinio Astronomorũ:& pro parte Aristot. quoniã opinio Aristote.est vt a sole & homine fiat homo: & sic de alijs. Si vero est principium separatum hoc est duobus modis:vel erit intellectus:& hęc est opinio Auicen.qui posuit intellectum agentem datorem formarum:vt dicit in sua metaphysica.Si vero est anima:tunc est opinio Themistij qui posuit animam productam ex sole & orbe decliui:secundum Arist.& omnes istæ opiniones declaratæ sunt in multis locis a me: & posita sunt fundamenta & euasiones eorum:& nolo nunc plus immorari in hoc. Secundo debes scire quod maior pars peripatheticorum opinatur hoc solum in viuentibus:non in reliquis carentibus vita: vnde positio istorum fundatur in duabus propositionibus.Quarum prima est quod omne viuens debet fieri a viuente:aliter effectus esset nobilior causa:& vniuersaliter factum esset nobilius agente. Secũda propositio est: quod animalia & plantæ solum sunt viuentia:reliqua carentia vita: ideo in secunda figura concluserunt animalia & plantas solum indigere principio aliquo modo anima vel animato:& ideo post in illo diuersati sunt vt vides:& ideo Auerrois limitauit optime dictum peripatheticorum: attamen propositio dicens quod omne viuens est a viuente secundum peripatheticos veros intelligitur instrumentaliter vel principaliter;vnde licet virtus formatiua non sit viuens:quoniam est qualitas:attamen vt instrumentum hominis viuentis:& corporum cælestium potest esse principium dandi vitam:vt Aristote.dicit in libro de generatione animaliũ: vnde sicut calor est calor & instrumentum animæ in corpore existentis: & vt calor calorem facit:& vt instrumentum animæ facit operationes animæ:sic virtus illa:licet vt virtus non possit nisi qualitatem generare: attamen vt instrumentum hominis & corporis cælestis potest animam contentam in materia educere de potentia ad actum:& hæc est sententia peripatheticorũ. Et postquã dixit hæc in rebus generabilibus:ascendit ad res cælestes & dicit:deinde vero gradatim ascendunt:scilicet philosophi inuestigare de supercælestibus corporibus:& apparuit eis quod sunt ingenerabilia:non sicut sunt inferiora corpora:& hoc probat:& videtur quod syllogismus fundetur in duabus propositionibus : quarum prima est:quod omne generabile inquantum generabile est pars huius mundi sensibilis & causatum ab orbibus tanquã a causis remotis:cuius propositionibus probatio est in prima figura sic:omne quod fit ex re,id est,agente de re,id est,materia:& pro re,id est,forma:& fine & in loco: & in tempore:est pars huius mundi sensibilis:& est ab orbibus tanquã a causis remotis:hæc propositio est manifesta per se apud omnes: & dicta est in primo cæ i commen.5.& in fine quarti physicorũ.Deinde assumitur secunda sic:sed omne generabile fit de re ex re & pro re in tempore & loco:ergo in primo primæ figuræ omne generabile est pars mundi sensibilis:& ab orbibus tanquam a causis remotis: & sic apparet prima propositio principalis syllogismi. Secunda propositio principalis est quod secundum aduersarios corpora cælestia sunt generabilia & corruptibilia:ergo in tertio primæ corpora cælestia sunt partes huius mundi

Opĩo Gal.

Opinio Astronomorum.

Opĩo Aui.

Opĩo The.

Prima propositio.

Secunda.

Licet virtꝰ formatiua sit qualitas tamẽ vt instrumẽtum hominis viuẽtis & corporum cælestiũ est principiũ dans vitam.

sensibilis: & essent ab orbibus alijs tanquã a causis remotis: & sic extra mundum esset alius mundus sicut declaraui primo cæli comment. 33. in expositione mea: vide ibidẽ: est huius syllogismi ponit maiorem dicens generabile inquantum generabile pars est huius mundi sensibilis: cuius generatio non sequitur: nisi prout est eius pars: hæc est prima pars maioris: huius ponit minorem prosyllogismi dicẽs eo quod omne generatum generaẽ sine dubio de re. i. materia ex re. i. agẽte ꝑ re. i. forma & fine: & in loco & tempore. Deinde complet maiorem & accipit secundam partem. d. & inuenitur quod orbium corpora necessaria sunt in generatione inferiorum corporum prout sunt agentia remota: est ergo maior quod omne generabile inquantum generabile est pars huius mundi sensibilis: & causatum ab orbibus tanquam a causis remotis. Deinde ponit minorem dicens: vnde si corpora cælestia generabilia sunt. vult dicere: sed corpora cælestia sunt generabilia secundum aduersarios: concludit conclusionem dicens modo istius generationis indigerent de alijs corporibus præcedentibus eis quod similiter essent partes alterius mundi: ergo erunt supercælestia corpora alia: & indigerent etiam de alijs præcedentibus corporibus: & sic in infinitum. Tandem concludit conclusionem dicens, patet ergo ex hoc & ex alijs vijs propinquioribus istis: quod qui vellent quod corpora supercælestia essent ingenerabilia & incorruptibilia, id est, æterna eo modo quo accidit corporibus inferioribus quibus accidit per contrarium generatio & corruptio vt vides. Hic adduxit instantias quasdam in libro cæli in expositione commen. 33. primi: quas bonũ est vt colligas cum istis hic & erit vobis intellectus Auerrois manifestus per se. Postquam conclusit corpora cælestia esse simpliciter incorruptibilia & ingenerabilia accipit aliud: quod est notum ad sensum dicens, etiam apparuit eis quod corpora supercælestia habent principia mouentia & hoc apparet ex declaratis in octauo physicorum: quoniam omne quod mouetur ex se est diuisibile in principium mouens & partem motam. Et corpora cælestia moueri ex se apparet sensibus: ideo sciuerunt corpora cælestia habere principia mouentia. Deinde accipit dicens, & apparet eis quod hæc principia mouentia sunt incorporea; neque sunt virtutes in corpore: non sunt corpora: quia principia sunt corporum mundum ambientium: sicut dixerunt caldei: qui voluerunt principia prima esse corpora; quia sunt principia corporum: neque sunt virtutes in corporibus existentes: sicut principia composita inferiora se habent: videlicet, principia animalium. Est igitur tertia propositio quod principia mouentia orbes: nec sunt corpus: nec virtus in corpore: cuius probationem ponit multiplicem: & prima componitur sic: quælibet virtus corporea est finita: vult dicere in tempore: quoniam diuisione subiecti diuiditur: ideo est finita in tempore vt declaratum est in libro de substantia orbis: cui addo istam minorem: sed principia mouentia orbes non sunt finita in tempore: quia mouent sempiterno motu: ideo in secunda figura principia mouentia orbes non sunt virtutes in corpore: huius tantum accipit propositionem primam cum eius declaratione. Deinde probat illa principia non esse corpora: cuius ratio sic cõponitur: omne corpus generabile & corruptibile est compositum ex materia & forma: principia

Motores orbiũ nec sunt corpora nec virtutes in corpore.

principia orbium non sunt corpora composita ex materia & forma generabilia & corruptibilia: ideo in secũda figura nõ erunt corpora: huius tantũ accepit maiorẽ. Debes scire ꝙ hic præsupponit Auer. ꝙ principia mouentia orbes non possunt esse de natura orbis: quoniã tunc illud idem esset de natura moti & rei mouẽtis: ideo maior debet intelligi sic. omne corpus alterius naturæ a corporibus cælestibus est generabile & corruptibile compositũ ex materia & forma: & tũc syllogismus eius est demõstratiuꝰ nõ habens instantiã. D. ponit secundã rationẽ quæ potest sic cõponi: quorũ corporũ principia sufficiẽtia sunt similia de necessitate: si quædã eorũ sunt indigẽtia corporibꝰ prioribꝰ eis: & reliqua eorũ: sed si corpora cælestia haberẽt principia & eorum virtutes corporales essent similia corporibus generabilibꝰ & corruptibilibꝰ. ergo si corpora generabilia haberent principia corporalia priora eis: & corpora cælestia adhuc habebunt corpora priora eis. huius syllogismi accipit minorem. d. rursus si principia eorum corporũ, scilicet generabiliũ essent similia principijs superiorũ corporum. ergo essent illa & ista similia: & indigerẽt illa corpora, scilicet cælestia de alijs corporibꝰ præcedẽtibus istis: & hæc est cõclusio. Ex his apparet ꝙ corpora cælestia in generabilia & corruptibilia sunt: & ꝙ habent principia mouentia: & ꝙ illa principia nec sunt corpus: nec virtutes in corpore. Sed quæstiones quæ possunt accidere dictis istis dictę sunt in lib. de substantia orbis. & nolo dicere hic oĩa nisi illa quæ oportet vt intellectꝰ Auer. habeatur. ideo vide illic. Cũ oĩa hic posita & perfecte declarata concludit aliqua de principijs corporũ cælestiũ & dicit. vnde prælibatis istis apud eos: & prælibato etiã apud eos ꝙ quælibet forma duobꝰ modis habet esse, videlicet esse intelligibile qñ cõprehẽdit separata de materia ab intellectu. & esse sensibile, videlicet illud quod actualiter in materia. & exẽplũ ponit cõsequẽs. d. Verbi gratia, lapis sine dubio formã habet materialẽ extra animam: vult dicere vt accipit extra opus intellectꝰ: & habet aliã formam quæ est intellectio & cõprehensio facta in anima prout anima ratiõalis capit eam separatam. Debes scire ꝙ hic apparet error Io. qui posuit species intelligibiles nouas ipsi intellectui causatas a phantasmatibꝰ virtute intellectus agentis. Iam apparet hic qualiter comprehensio & intellectio non est nisi res comprehensa & intellecta. vnde vt declaraui in quæstione de intellectu vnam & forma secũdum rem est indiuiduum & quidditas. Verbi gratia, forma lapidis. secundum enim ꝙ est extra animam in se non comparata intellectui vt sic est indiuiduum: secundũ vero quod intellectu comparatur prout ab eo cõcipitur & comprehenditur vt sic est quidditas: & ideo quidditas & indiuiduũ differũt in rebus materialibus: quoniam quidditas non concernit materiam: indiuiduum autem sic. & hoc iam dictum est in quæstione de vniuersalibus. Sed dices si non ponunt species intelligibiles secundũ hunc philosophũ quid est intellectio & comprehẽsio. Dicendum: vt innuit hic Auer. & ego in lib. de intellectu: ꝙ intellectio nõ est secundũ rem nisi forma & quidditas intellecta seu comprehensa. Verbi gratia, pro iunioribus quidditas lapidis & est res intellecta: & est intentio. vt enim abstracta a materia & conditionibꝰ illius dicitur quidditas: vt vero recepta in intellectu nõ quidem subiectiue: vt Io. finxit de specie intelligibili: sed perfectiue & obiectiue

Mouẽtes orbes nõ sunt de natura orbium.

Correlariũ

Error Io. de specie intelligibili.

Opinio propria.

obiectiue dicitur intellectio: & sic intellectio & res intellecta sunt vnū & idē secundū rem & differūt in modo & secundū connotata: & hoc dicebat Auer. cū dixit ꝙ lapis habet aliā formā quæ est intellectio & cōprehēsio facta in anima prout anima ratiōalis capit eam separatā. Quæstiōes & difficultates accidētes huic remotæ sunt in lib. de intellectu loco eius: ideo lege illic: quia multa declarantur de hoc. Et postꝙ dixit de hoc concludit intentū in principijs corporum cælestiū. d. vnde igitur sequi debet ꝙ prædicta entia separata. vult dicere: quæ sunt principia corporū cælestium absolutæ sunt puræ intelligentiæ, id est pur⁹ intellectus. & intelligo per purū intellectū rem absolutam a materia secundum rem & modū. vnde quidditas lapidis: licet sit aliquo modo intellect⁹. nō tamē est purus intellect⁹: quia secundū rem est in materia. hæc aūt quasi cōclusio pōt ꝓbari sic. omne absolutū a materia & ei⁹ cōditiōib⁹ secūdū rē & modū est abstracte & purus intellect⁹: sed principia corporū cælestiū sunt absoluta a materia secundū rē & modū. ideo erūt simpliciter intellect⁹. maior apparet ex iā dictis de forma lapidis. minor aūt apparet simpliciter ex dictis: quia sunt simpliciter sempiterni: vt fuit cōclusum ꝑ longū processum. D. iterū ex dictis cōcludit quasi secundā cōclusionē quæ est. ꝙ res intellectæ ab illis intellectis sunt formæ & mūdi ordo. vñ d. sic oportet secūdū ipsorū radices id qđ ꝑ istā intelligentiā intelligit esse entiū formas & mūdi ordinē: sed hoc potest declarari duob⁹ modis apud ipsum: quorum vnū ponit qui debet sic componi. Sicut intellect⁹ humanus ad formas materiales: ita intelligentia ad illas: quod non probat: quia est manifestum simpliciter vt dicā: sed intellectus humanus nō est alius quam res materiales: vt comprehensæ. ergo & intellectus intelligentiarum erit res & formæ materiales etiam. Et hoc dicit. sicut se habet humanus intellectus ad res materiales ita intelligentiæ ad illas. Deinde accipit minorem. d. Intellectus enim non est aliud nisi comprehentio entium formarum prout immateriales sunt. D. ponit conclusionē. d. quapropter concluditur ex hoc quod entia duo habēt esse, videlicet sensibile & insensibile siue potius intelligibile: & hæc est conclusio prædicti syllogismi æquiualenter saltem vt apparet.

Decima quæstio.

Sed hic prouenit quæstio: an eodē modo intellect⁹ human⁹ se habeat respectu formarū materialium & intelligētia respectu illarum: vt maior assumebat. Dicendum secundū doctrinā Auerro. Intellectus hominis non est causans res intellectas simpliciter: sed tantū in esse: & secundū quid: ꝙ est esse diminutū, scilicet in esse intelligibili. vt Auer. dicit. 7. meta. cōmen. 31. in fine. intelligentia aūt nō modo est virtus causans formas materiales inesse intelligibili. immo in esse simpliciter: ideo intelligentia propter esse in gradu altiori ad intellectum habuit præeminentiam in causando res materiales duob⁹ modis, scilicet in esse intelligibili: quod est esse diminutū: in esse existentiæ: quod est ens simpliciter. propter quod intelligētia nō solū est res cōprehensiue: sed effectiue. & ideo intelligentia nō solum fuit res ipsæ: immo ordo ipsarū: qui ordo prouenit ex eis: prout habent esse simpliciter. intellectus autem solum est res comprehensiuæ: & non est ordo illarum: nec ipsæ effectiuæ: & sic apparet maior illius syllogismi. Sed quomodo verificatur minor est multum difficile; & dixi quædam de hoc in libro de intellectu. sed quia

quia ibi dixi ad longum:volo aliqualiter abbreuiare & dicere ꝙ intellectus hominis & intelligibilia ſunt vnū numero: nō in diſpoſitiōe eſſentiali ſicut eſt intelligentia ſed per accidens: vt declaraui in expoſitione com.xv.&.8.3.de anima:& aliqualiter dixi hic antea.omnia ergo intellecta vniuntur in ipſa pro quanto eā perficiunt:& non intelligo illa eſſe vnum numero:ſicut eſt vnitas numeralis in formis materialibus:ſed dico:ſicut eſt diſpoſitio in formis abſolutis. iſto modo igitur intellectus hominis & res intellectæ ſunt vnum. Sed dices: quare intellectus hominis & formæ intellectæ non ſunt ſimpliciter idem numero cum intellectu:ſicut formæ intellectæ cum intelligentia ſeparata. Dicendum ꝙ ideo eſt:quoniam intelligentia non eſt res materialis: quia cauſat eas in eſſe cognito tantum:ſed quia in eſſe ſimpliciter. vnde ideo intelligit illas:quia cauſare poteſt illas in eſſe ſimpliciter.ideo ſcientia eius eſt cauſa rei:quia ipſa quæ eſt ſcientia eſt cauſa rei:intellectus aūt nō intelligit res:quia cauſat illas.ideo non oportet quod ſimpliciter intellectꝰ ſit idē omnibus modis rebus intellectis.Si enim poſſet illas cauſare ſimpliciter tunc intelligeret per eſſentiā eius:ratione cuius poſſet illas cauſare:quia igitur non cauſat illas in eſſe ſimpliciter:ideo nō intelligit illas ſecundū quod intelligit ſe eſſe cauſam illarum ideo intelligibiles res nō ſunt idē in diſpoſitione vnitatis eſſentialis:ſed accidentalis.ideo videt quod ſciētia eius ſit cauſata a rebus quodammodo.Ex his apparet minor ſcilicet qualiter intellectus hominis eſt res & formæ intellectæ.

Replica.

Solutio.

Circa concluſionem adhuc eſt locus quæſtionis:quia nō videtur ꝙ vna res habeat duo eſſe,ſcilicet abſolutū & in materia. Secūda quæſtio.poſito ꝙ aliquo modo habeat duo eſſe:quod eſt melius ei & ſimpliciꝰ & nobiliꝰ: an eſſe abſolutū:an eſſe exiſtētiæ quod eſt eſſe extra eius cauſas oēs. Ad hæc dicendū puto:ꝙ oīs res quæ eſt effectus alicuiꝰ cauſæ habet duplex eſſe, ſcilicet propriū per quod cadit in ambitu entis:& extraneū quod eſt in potētia ſuæ cauſæ & hoc eſt quod Auer.12.meta.cōmē.18.&.36. intendit in ſuis verbis obſcuris. Ad formā quæſtiōis iam apparet ſolutio. cōcedo eñ ꝙ vna res non poteſt habere niſi vnū eſſe proprium.attamen non incōuenit ꝙ habeat vnum propriū:per quod cadit ſub ente:& vnū participatiue per quod habuit eſſe propriū:& cōſeruatur in eſſe ꝓprio: vt vides in exemplo de medicina ſeu ſanitate.Ex hoc verificat tibi:quare intelligibiles formæ in intelligentia mouente orbem dicuntur oībus modis ſecundū rem idē illi:non tamē in ſubſtantia intellectus hominis. homo eñ ideo eſt:qm̄ illa intelligētia eſt cauſa earū. ideo intelligit illas ſecundū ꝙ intelligit vbi eſt eſſe rerū factarum: vt dixi.& ideo intelligit alia:quia intelligit ſe inquantū cauſa.ideo intelligibiles formæ & intellectus ſunt vnū in diſpoſitiōe eſſentiali in intelligentia illa:nō ſic in intellectu noſtro vbi nō ponitur eſſe rerū ad extra.ideo nō intelligit illas ſecundū ꝙ intelligit ſe:& tunc tibi eſt manifeſtū totum iſtud ſi bene inſpexeris dicta Auer. Sed dices ſaltem aīa hominis eſt potēs producere res in aliquo eſſe ſaltē diminuto.ergo pōt intelligere illas intelligendo ſe eſſe cauſam illorū aliquo modo. Poteſt dici apud me ꝙ ſi tenemus intellectū agentem eſſe dum ſine dubio intelligit illas nō modo ſecūdū ꝙ pōt producere illas in eſſe intelligibili.immo ſecundū ꝙ poteſt producere

Dubitatio.

Contra.

Reſponſio.

Intellectus agēs & possibilis sunt vna res secū dum rē: res differunt tn̄ secundū ra/ tionem.

Solutio ad secūdā quæ stionem.

ducere illas simpliciter. vt dixi in quæstione de intellectu. Sed si tenea mus quod intellectus agens sit vna intelligentiarū secundum quod dicit Ioan. adhuc potest fingi qđ intellectus agens intelligit res secundū quod pont illas producere aliquo modo in intellectu possibili: & sic intelliget illas intelligendo se. Sed tenendo opinionem veram quod intellectus agens & possibilis sunt vna res & diuersæ operationes. vt dicit Auerro. Tunc reputo esse dicendū, qđ illud non oportet: qm̄ intellectū produce/ re res in esse intelligibili nō est nisi recipere illas perfectiue ideo nō opor tet vt intelligat illas: quia causat illas: sed quia perficitur ab illis, ideo in telligit illas. & tu persiste: quoniā diu cōsideraui in hoc: & aliqualiter te/ tigi totum hoc in libro de intellectu. Et si deus dabit mihi vitam: dicam melius de hoc. Ad secundam quæstionem dicendum ꝙ esse proprium est esse simpliciter ei. & ideo est melius ei: & ideo oportet dicere ꝙ licet esse absolutū formarum sit absolute nobilius & melius: quia sine dubio est esse nobile intelligentiarū. attamē non est melius & nobilius ipsi rei productæ: quoniam illud esse in causa non est esse propriū sibi. V.g. rosa modo quæ nō est: habet esse in causa prima, & in causis proximis: & sine dubio est esse melius & nobilius: nō tamen est melius ipsi rosæ: propter quod rosa absolute modo nō dicitur esse: sed dicitur qđ est in suis cau/ sis: & sic est secundū quid: & oēs res antequā simpl'r sunt secundū quid: qm̄ habēt esse in suis causis: quod esse est simpliciter nobilius: nō tamen eis vt sic est simpliciter nobilius: quia tunc frustra fierent. & sic apparet solutio quæstionis secundæ. Et cū oīa ista sint sic declarata: verificata est maior & minor: & conclusio istius loci. Et postquā dixit totum hoc declarat qualiter ista se habēt vlterius: & dicit. vnde putāt philosophi ꝙ orbes dicta principia separata intelligunt. & hoc potest intelligi duobus modis: vel ꝙ ipsi orbes sunt intelligentes illa principia separata: vel ꝙ il/ la principia sunt intelligentia dictos orbes: & si intelligitur primo mo/ do: videtur mihi quod per orbes intelligat ipsa corpora animata colliga/ ta ex intellectu & orbe quæ intelligunt illi tanquam partes sui: & hoc est declaratū in libro de substātia orbis. & est dictū ꝙ sicut ex intellectu humano & hoīe cōstituit vnū intelligēs: & vnū volēs: qđ intelligit se & intellectū separatū. ita ex intelligētia & orbe prouenit vnū intelligēs & vnū operans qđ intelligit intelligentiā separatam quæ est pars, vel quasi pars illius. si intelligitur secundo modo res est manifesta: quoniā intelli/ gētiæ intelligunt orbes pro quāto sunt causæ orbiū: eo modo quo deus intelligit reliqua: pro quanto est causa reliquorū: sicut dixi sæpe in alijs: & dicetur melius. Deinde infert aliud. d. & quod regimen dictorum or/ bium in entibus inferioribus sequitur ita quod ordinate prout ipsa cor/ pora animata sunt: & ipsi scilicet orbes comparantes idest intelligentes comparationi. & sapientia sapientiali: vel litera est corrupta: & debet di cere cooperantes intelligūt ipsa separata principia intelligētia & huma/ nū intellectū. attamen videt mihi ꝙ litera ista debet aliter intelligi. s. & ipse vult dicere. philosophi cōparātes inter ipsa separata intelligētia: & inter humanū intellectū inueniūt ea intelligētia nobiliora humano intel/ lectu: & tūc litera est manifesta p se: sed qa natura cōparationis est: vt cō parata differāt & cōueniāt. ideo cū dixit illas differre penes nobilitatē & ignobilitatē ponit ea cōuenire. & dicit licet cōicēt put intelligūt entiū

formas:

formas: & ꝙ forma cuiuslibet eorũ est id quod comprehẽdit de formis entium & ipsorum ordinem, vult dicere de natura intelligentiarum est in comprehẽdere formas entium & ordinem illorum: & ita similiter est intellectus humanus. & quia dixit differentiam & conuenientiam: exponit differentiam dicens, sed differunt: quia entium formæ causæ sunt humani intellectus: cuius causam dicit: ab eis namque perficitur: sicut quælibet res perficitur in sua forma: sed intelligentia dictarum intelligentiarũ sunt causæ entium, id est, existentium formarum. ordo enim entium sequitur ordinem intelligẽtiarum separatarum: sicut ordo sanabilium: sequitur ordinem sanabilium intellectorum, sed ordo nostri intellectus: sequitur ordinem entium.

Sed prouenit locus quæstionis quare intellectus noster sic intelligit & intelligentiæ non perficiuntur ab illis intelligibilibus. & etiam si intelligit: quia causatur ab eis: ergo intelligit illam per essentiam eius: sicut intelligentię intelligunt primum ens. & hoc est multum difficile: & diu immoratus sum: & diu ignoraui hoc.

Dubitatio.

Pro intellectu hoc primo debes scire quod in intelligentijs vt declarabitur sunt gradus: adeo quod inferior est vilior: quanto enim intelligẽtia est remotior a prima tanto in gradu perfectionis remouetur: & ideo sicut esse illarum diminuitur: ita & potentia. & quia intellectus humanus fuit infimus: vt dicit Auer. 3. de anima. com. 19. ideo est diminutus in potentia. & ideo non habuit causalitatem in entibus nisi secundum quid: & dixi pro quanto conseruat illas in esse intellecti: & quia ita est apparet solutio quæstionis primæ: quia enim intellectus humanus non fuit causa entium non potuit intelligere illa secundum ꝙ est illorũ causa: quia vero intelligentiæ sunt causæ entium, ideo potuerunt intelligere illa secundum quod intelligunt se vbi sunt causæ eorum: intellectus igitur humanus non potuit intelligere illas formas: vt est causa. ergo oportet vt intelligat illas: vt colligatur illis aliqua colligatione: hoc autem non potest esse nisi quia colligatur illis secundum causatum colligatur causis. ideo intelligit illas: eo quia est causatum ab illis in aliquo genere causæ. & sic apparet solutio primæ quæstionis. Pro intellectu secundæ debes scire quod intellectus non intelligit illas: eo quia intelligit se causatum: sicut aliæ intelligentiæ intelligunt primum. qm̃ intellectus non causat ab illis simpliciter. ita ꝙ esse intellectus sit a rebus: sicut esse intelligẽtiarũ a primo: qm̃ intelligẽtiæ dependẽt a primo tanquã ab agẽte simpliciter. ideo illæ intelligẽdo se sufficiẽter possunt primũ intelligere: qa ipsæ sunt simplr̃ effectus primi. Quia igit̃ intellectus nõ causatur simpliciter. ita ꝙ ab illis accipiũt esse: ideo nõ potuit intelligere illas intelligẽdo se. Intelligit ergo intelligẽtias pro quãto causat ab illis in gñe formæ. ipsæ eñ perficiũt intellectũ eo modo quo formæ naturales perficiũt materiã: & ideo intelligit illas pro quãto recipit illas: nõ dico subiectiue: sed perfectiue & obiectiue: sicut dixi in quæstione de intellectu. & ideo intellectio humani intellectus non est nisi receptio formarum perfectiue. Et ex his apparet secunda quæstio. & diu ignoraui hoc, & alias dicã plus de hoc. Et cũ omnia hæc sint declarata: cõcludit differẽtiã. d. quare huius ratio. i. forma humani intellectus defectiua est. vult dicere est vilior intellectus: & hæc fuit dr̃ia. Et postq̃ dixit hoc: cõcludit aliud de

Quanto intelligẽtia est remotior a prima: tanto imperfectior est & econuerso.

rerum

rerum formis.et si sic:vult dicere,est sicut dictum est,ergo esse sensibiliũ entium multos habet gradus:quorum vilior est in materia.nobilior illo est esse quod habetur in humano intellectu,et nobilior isto est esse quod habetur in separatis intelligẽtijs,& adhuc ibi est ordo quod declarat.d. deinde in ipsis separatis intelligentiis dictæ formæ gradus habent adinuicem differentes secundum quod differunt illæ intelligentiæ adinuicẽ. ecce igitur dispositionem entium.

Quęstio.II. Sed hic est locus quæstionis:quia videtur ꝙ formæ habent nobilius esse in materia,eo quia ibi habent esse simpliciter. Secũdo videtur ꝙ habent esse nobilius in intellectu hominis, & ibi habent esse prout sunt causæ eius in intellectu prout sunt causatæ. Ad has.ad primã potuit apparere solutio ex iam dictis.sine dubio eĩ intelligẽtiæ habẽt esse simpl'r melius eis in materia quã alibi, attamen Auer. loquitur de esse in se,licet enim esse muscæ sit nobilius ea,nõ tamen est melius esse hominis, & sic formæ naturales simpliciter eis habent esse melius in materia licet absolute esse earũ in intellectu & intellect⁹ sit nobilius & melius,& hoc totũ fuit declaratũ supra. Ad secũdũ iam apparet solutio,esse formarũ in intelligẽtijs est esse causa rerum,eo quia illud esse nõ est nisi essentia intelligẽtiarũ,quæ potest ꝑducere res, & sic ibi sunt causæ.Sed intellecta hoĩs habẽt esse causæ in genere formæ habent tñ esse causati secundũ q́d.ideo simpl'r nobilius est esse earũ in reliquis.& hoc patet.Et postquã tractauit de dispositione intelligẽtiarũ & ordine entiũ,vult modo tractare de dispositione primi principij,& accipit primo illud quod dicit ad primũ principium:& ad eius naturã.& dicit rursus qñ ipsi speculati fuerũt de corpore supcælesti: inuenerũt ipm secũdũ veritatẽ corpus sise vni animali vnũ motũ vniuersalẽ.i.totalẽ habẽti & intelligit hic ꝑ corpus cæleste non octauũ orbẽ:nec aliquẽ aliũ: sed cõpositũ ex omnib⁹ orbibus,& declarat illã conueniẽtiam.d.sicut eĩ quodlibet animal vnũ vniuersalẽ habet motũ.s.translationẽ sui corporis:ita sup.& hic motus.vult dicere circularis vniuersalis in corpore cælesti:est vnus motus q in suprema sphæra fit.est ergo similitudo ꝙ sicut animal generabile mouet vno motu, q cõuenit omnibus mẽbris & toti cõgregato.ita est in aıali cælesti.s.ꝙ mouet vno motu totali qui cõuenit omnib⁹ mẽbris & toti vniuersaliter.Deinde exponit alios.d.post ea inuenerũt ꝙ alij orbes motus habẽt particulares similes omnib⁹ partibus mẽbrorũ vnius animalis.Deinde exponit dispositionẽ vnitatis illorũ.d.dicũt philosophi ꝙ colligatione horũ corporũ inuicem & reductione ipsorũ ad vnũ corpus,& vnum finẽ est conueniẽtia omniũ in vno opere.s.regimine huius mundi:& ꝙ ex hoc sequit ꝙ oẽs motus cælorũ ad vnũ primũ reducunt.& ponit exẽplum conueniẽs.d.vt vere simile reperire in pluribus artibus erga vnũ finẽ tẽdentibus.omnes eĩ illæ artes ad vnã & eandẽ reducunt quæ est princeps aliarum artium sine dubio. & ideo coacti fuerũt opinari ꝙ illa separata principia ad vnũ separatum principiũ reducunt,q́d est primũ oĩm causarũ,& forma & ordo quæ in hoc principio sunt , nobilior est formarũ & ordinũ: vult dicere ꝙ causæ rerũ & ordo earũ in primo habẽt esse nobilissimũ simpliciter. & hic ordo est causa & principiũ omniũ ordinũ huius mũdi.amplius vult dicere:inuenerũt ꝙ dictæ intelligẽtiæ inter se differũt in nobilitate secũdũ

statum

statū quem habēt de primo principio in propinquitate & longitudine.

Sed in his est locus quæstionis. quare nō videt verū φ similitudo sit cōueniēs: qm̄ sedes animæ est cor secūdum oēs: quod ponitur in medio omnium mēbrorū: & totius. ergo mediū omniū orbiū cū dicatur esse sol. ideo deus deberet esse in orbe solis tanquā in sua sede. Et vel si militudo non est consequens: vel deus non erit in octaua sphæra. quod est falsum. Hic dixerunt quidam philosophi φ deus sine dubio est in orbe solis propter multa. primo esse in medio: qm̄ de natura principijs est vt sit in medio: vt dicitur in lib. de causa motuum animalium. modo constat inter orbes medium esse solem. Secundo propter dignitatem orbis: quoniam orbis est finaliter propter stellam: vt dictum est in libro cæli. ideo orbis qui habet stellam nobiliorem erit nobilior. modo constat solem esse nobiliorem omnium: vt apparet apud omnes. Tertio propter propinquitatem ad nos propter quos mouetur. oportet em̄ conseruans & agens non esse distans a conseruato & acto: vt apparet communiter in omnibus. propter hæc & multa alia dixerunt φ sol respectu totius firmamenti est sicut cor: qm̄ sicut cor est fons caloris. ita & sol: & sicut cor est illud vnde omnes virtutes proueniunt in membris animalis. sic sol propter lumen & alia est id vnde omnes virtutes in reliqua cælestia diffunduntur: & sic sicut anima est in toto corpore: appropriatur tamen cordi tanquam parti dignissimæ: sic deus est in toto congregato primo: & appropriatur tamen in sole tanquam in parte principalissima. Sed sine dubio hæc opinio est falsa. & contra philosophos quidē: quia octauo phys. Arist. vt dicit Auer. ibidem comm. 84. determinat φ deus est in maximo circulo. & in secundo cæli: vt dicit ibi commen. 15. determinat quod sit in oriēte. falsa quidem: vt probatur ab Auer. 12. meta. com. 44. quoniam oēs orbes diurnum motum intendunt: qui prouenit ab octauo orbe: hoc autem nō esset nisi quia ille orbis octauus est nobilior omnibus alijs. Secunda via sumitur ibidem ex dignitate corporis & magnitudinis: quoniam maiori quanto debet appropriari maior virtus, vt dictum est in lib. cæli & in lib. phy. modo constat octauum orbem esse maximum omnium: ergo ei appropriatur maior virtus. modo declaratum est in loco eius quod virtus primi est maxima. immo sine dubio debet appropriari octaui orbis sedi. Tertia via ibidem colligitur, quoniam princeps debet poni in loco dignissimo: modo constat supremum locum esse omnium dignissimum: vt dicunt: & videmus hoc apud principes huius mundi qui semper appropriant arci & castris propter nobilitatem eorum. Quarta via est ex multitudine stellarum: & nobilitate earum: vt Auer. ibidem dicit. manifestum est enim illum orbem excellere orbem solis propter magnitudinem stellarum & nobilitatem earum: vt Auer. ibidem dicit. manifestum est enim illum orbem excellere orbem solis propter multitudinē stellarum. ibi enim multæ sunt stellæ & dignissimæ: & reputo quod omnes vel multæ earum sint nobiliores sole: cuius signum videtur: eo quia oportet: vt motu diurno oēs sint præsentes cuilibet parti terræ: quod non esset nisi quia virtutibus earum conseruant mundum: videmus enim solem per multum tempus distare a nobis: & tamen pars vbi nos sumus sine propinquitate eius ad nos est adhuc in sui esse constituta: & hoc significat quod esse eius non

Quæstio. 12.

Positio quorundam.

Prima ratio

Secūda rō.

Tertia ratio

Impugnatio

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Stellæ fixæ motu diurno semp sūt præsentes

cuilibet parti terræ. est ita necessariũ, sicut esse octauus sphæræ & stellarum ei⁹. Vltra a signo potest ibidem probari, quoniam motus maximus circuli est velocissimus, & tamen est corporis maioris. & hoc non esset nisi ex nobilitate et fortitudine virtutis, quoniam ex paruitate corporis esse non potest: sicut forte accidit in luna, & ex hoc scimus quod virtus mouens illam sphæram est fortior omnibus alijs: & ideo non potest esse nisi sit deus. Ex omnibus his sequitur quod octauus orbis est simpliciter nobilior omnibus alijs, licet alij inter se comparatiue sint in nobilitate, quia quidam eorum sunt nobiliores secundum vnum gradum nobilitatis: qui tamen secundum alium sunt viliores: vt dicit ibidem Auer. Pro solutione ad rationes alterius opiniones debes scire quod dignitas loci, & magnitudo corporis sunt dignitates absolutæ maiores quam reliquæ, & ideo si vnus orbis sit alio dignior in vna dignitate, & alius in illis duabus, scilicet loco & corpore: secundus erit simpliciter nobilior. Modo ad rationes.

Ad primã. Ad primam dicendum quod si illa causa esset vera, tunc deus deberet esse in terra: quoniam ibidem est maxime in medio cũ medium simpliciter sit centrum mundi: ideo dico quod debet locari in medio alijs saluatis quæ reddunt locatum simpliciter dignius, cuiusmodi sunt corporis magnitudo: & eius loci supremitas.

Ad secũdã. Ad secundam. dicit ibidem Auer. quod sol est nobilior erraticis non tamen fixis: immo puto quod stellæ octaui orbis sint nobiliores sole: saltem quædam earum.

Contra. Sed dices contra: quoniam saltem intelligentia saturni erit nobilior intelligentia solis: & tamen orbis solis est nobilior orbe illo. Præterea omnes stellæ recipiunt lumen a sole. vt dicitur in libro de partibus elementorum.

Solutio. Ad primum dicendum: quod intelligentiæ orbium superiorum sunt nobiliores & fortiores propter magnitudinem corporum: & propter supremitatem loci: quæ arguunt esse simpliciter nobiliores: licet sol sit nobilior secundum quid. Ad secundum dixi in libro de substantia orbis illud esse falsum. & Aristot. intendit ꝙ a sole stellæ intenduntur in lumine: & hoc non arguit solem esse nobiliorem nisi secũdum quid: licet absolute octaua sphæra propter illa sit simpliciter nobilior.

Licet deus sic adæquate in omnibus orbib⁹ eũ principaliter est ĩ maximo circulo. Ex his apparet quod deus ẽ in maximo circulo: vt dicit Auer. primo licet sit in omnibus adæquate: non tamen primarie: vñ sicut totum animal est adæquatum subiectum animæ: & cor principale: ita totum cælum est subiectum adæquatum dei: attamen principale est maximus orbis. Et ex hoc sequitur ꝙ illa similitudo non est in omnibus conueniens: & sic apparet illud quod dicit Auer. secundo cæli cõ. 64. vide ibidem. Et postquã dixit totum istud: vult declarare dispositionẽ eius intelligendo entia: & dicit. vnde primus intellectus non intelligit nisi seipsum: & intelligẽs seipsum omnia entia intelligit: sed in nobiliori esse, & ordine qui esse potest. Deinde innuit differentiam inter primum & reliqua. d. substantia tamen dicti primi intellectus posterioris, id est, respectu posterioris: vel qui intelligit posterius: & id quod intelligit de formis & ordinibus in primo intellectu existentibus: & dicta separata intelligentia adinuicem differunt in hoc puncto: vult dicere secundũ diuersitatem graduũ: propter quod cõcludit. d. sequitur ꝙ nullus infimorum intelligit de nobiliori illo. i. intelligit nobilius eo ꝙ ille nobilior. i. intellectus primi intelligit de seipso. vult dicere ꝙ nulla intelligẽtia

tiarum potest intelligere melius deo. nec intelligendo se: nec intellige͂do aliud. intelligendo se non: quia nulla est nobilior deo: nec intelligendo aliud: quia nihil deo est melius & nobilius: nec econuerso: vult dicere: nec inter se ītelligu͂t in vno: & eode͂ pu͂cto ide͂ intelligibile. s. ꝙ quælibet intellige͂tiaru͂ entia intelligit in vno: & eode͂ gradu: cuius rationes ponit dicens si enim ita esset sequitur quod esset vnum & idem: & no͂ differunt numero. concludit conclusionem. d. vnde. i. ergo hoc modo. s. secundum gradus differunt. Sed in ista conclusione Ioan. tertio de anima laborauit: & ego in expositione quinti commenti. dixi id quod mihi apparuit: atta men pro nunc videtur mihi quod ista ratio sustentetur in duabus propo sitionibus: quarum prima est quod actus purus: cui nulla pote͂tia: nec im perfectionis: nec receptionis est admixta non est plus vno in specie: vt de claratum est primo cæli commento. 90. vel. 9. quoniam duo indiuidua eiusdem speciei vere sunt corruptibilia. & actus purus non est corrupti bilis: ergo in secunda figura non potest esse plus vno in specie: & maior huius prosyllogismi est manifesta: quoniam multitudo numeralis est per materiam aliquo modo: vt dixi in multis locis: & sic apparet propositio principalis. s. ꝙ actus purus non est plus vno in specie. secunda proposi tio est concessa ab aduersario. s. sed intelligentiæ sunt actus puri quibus non est admixta potentia imperfectionis, nec receptionis: ergo omnes sunt vnum numero, & non differunt: quod erit consequens & quia con sequens est impossibile, oportet vt minor sit impossibilis, quia ma ior est nota per se. & ideo dicit Auer. tertio de anima. commento quinto. quod declaratum est in prima philosophia. qđ nulla est forma liberata a potentia nisi forma prima: quæ nihil intelligit extra se: sed essentia ei9 est quiditas eius: aliæ autem formæ admisce͂tur in quiditate & essencia quo quomodo: & hoc quod dixit esse dictum in metaphysica forte innuit. 12. illius tex. co͂menti. 51. vbi declarauit quod deus nihil intelligit extra se: & forte innuit textum commenti. 37. vbi declarauit qđ deus est simplex: quia mouet reliquas intelligentias. & forte ex his duobus erit declaratu͂ illud: & tu vide tertio de anima: quia declaraui totum istud. Et postqua͂ dixit: hoc dicit. & dicunt prædicti philosophi quod primus non intelli git, nisi seipsum: & primus intellectus qui procedit ab eo. s. secunda intel ligenta quæ intelligit primum: quia causatur a primo no͂ intelligit eo, po sterius, quia causatus est. vult dicere ab illo: & si intelligeret eum rursus esset causatus a causa: vult dicere alia a prima: & forte hęc verba sunt col liganda cum illis. s. & dicunt ꝙ primus non intelligit, nisi seipsum, & si intelligeret eum. i. aliud ab eo: rursus esset causatus a causa: & sic ordo est præposterus, & ambo sermones sunt veri in se, & postqua͂ dixit hoc complet id. d. & etiam dicu͂t quod id quod intelligit primus de seipso est omnium entium causa, & id quod intelligit quilibet posterum de primo est quodammodo quod est causa: vult dicere quasi causa, & quod est. s. quodammodo causa suijpsius: & quomodo sit hoc, est dictum in alijs su pra. Sed pro hoc in vltimo dicto debes scire quod id quod intelligit secu͂ da intelligentia, & sic de alijs est inquantum intelligit se causatam a pri ma, & quia esse eius est causa posteriorum: ideo intelligendo se qua si est causa reliquorum, & causa sui: quoniam intantum intelligit se inquantum causatur a prima, & ideo quodammodo est causa proprio

 tum

rum per id quod intelligit de primo, & causa sui: & hoc est manifestum per se: & postquã declarauit tibi totum hoc tam in dispositionibus generabilium quã æternorum quã separatorum dicit. & hoc modo debent philosophorum opiniones in præmissis intelligi: & in motoribus, idest argumẽtis eorũ ad omnia prædicta. Et quando diligenter inspiciuntur reperiuntur in sublimiori gradu sufficientiæ.i.certitudinis maxime respectu motorum.i.omnium loquentiũ præsertim saracenorum: vt sunt.i.cuiusmodi sunt duæ sectæ quæ dicuntur mohanzela & asharia: & ponit opiniones harum.d.quæ in primo principio opinantur quod in mundo est vna substantia incorporea nec in corpore consistens: & est viua volens sciens potens loquens videns & audiens. sed asharia. vult dicere secunda secta expresse opinatur quod hæc substantia sit efficiens omnia entia absq; aliquo medio: & sit in eis infinita scientia prout entia infinita sunt: quæ supple: vno actu intelligit: ex negant hinc causas esse in rebus inferioribus: vult dicere quod auferunt virtutes causatiuas a rebus: & dicunt quod ex substantia reperitur cum qualibet re adiungentibus adiunctione essentiali: vult dicere quod ista est innata cũ omnibus rebus essentialiter: hæ igitur sunt duæ sectæ quas hic adduxit Auer. vt vides in dispositione primi principij. Postquã adduxit illas: vult remouere illas: & arguit contra eas. ꝙ primo: contra primam. Et syllogismus componitur sic: omnis substantia incorporea viuens: vidẽs: & reliqua: est generis aïæ: sed ꝑ loquẽtes suę legis prima substãtia est viuẽs: & reliqua; ergo est generis animæ: cuius contrariũ opinati sunt: vnde.d. & non est dubiũ ꝙ multa inconuenientia sequuntur hanc opinionem: eo qđ ens; quod tale est: vult dicere substantia incorporea viua: & reliqua: oportet necessario qđ sit de genere animæ: hæc est vis maioris cum causam.d. anima eñ est substantia incorporea viua: sciens: potens: volens: audiens: & loquens. Deinde infert conclusionem.d. ergo isti ponunt entium principium animatũ vniuersalem separatum a materia: & ipsi non putant etiam opinari illud. Deinde arguit contra aliud.d. vnde dicemus dubia super hos errores cadẽtia: cuius fortiꝰ est id qđ opinati sunt de dei denominibꝰ.i. attributis ipsi enim dicunt quod hæc est quædam substãtia antiqua composita: sed secta ashariæ vel assariæ hoc negant: ipsi enim dicunt quod quælibet cõpositio est noua: vnde syllogismus sic componitur: omnis compositio est noua: deus est compositus; ergo est nouus: maior prosyllogizatur: omne accidens nouum est: compositio est accidens, scilicet ipsis partibus. ideo maior manifesta. quomodo hæc ratio sit vera dictum est. 2. meta. commẽ. 39. & nolo plus immorari in hoc. Et postquam dixit hoc: ponit alia quę concedit secta illa: & dicit opinantur cum hoc: quod omnia entia sunt irregularia: scilicet, quæ non sunt sub terminato ordine naturali: vult dicere secundum suas naturas: nec sub ministratione cuiusdam sapientiæ dantis entibus determinatam mensuram: ideo opinantur quod quodlibet ens aliam naturam habere potest præter illam quam habet: & hoc.i. ordo & mensura: & natura determinata sequuntur eos.i. illa entia necessario in intellectu: vult dicere pro quanto proueniunt ab intellectu. Et videtur mihi quod potentia syllogismi istorum sit in duabus propositionibus: quarum prima est: omne ordinatum terminatum in natura: & mensuratum in debita mensura in sui natura non ordinatum nec terminatum

in

in natura: nec mensuratum in debita mensura ab alio intellectuali ordinatur & terminatur in natura: & in debita mensura ponitur: hæc propositio est manifesta per se: secunda est quod nulla res est ordinata: nec naturæ terminatæ: nec in debita mensura existens: vt accipiunt & credunt: ideo concluserunt ordinem & terminationem & mensuram in entibus esse a virtute aliqua intellectuali: & non apparuit eis alia: nisi primi principij propter quod addit Auerro. licet videant quod effectus mũdi sequitur ordinem & regulam: vult dicere primi principii. Deinde ponit alia quæ dicunt. d. & vocant eum ordinem sapientiæ & ipsum existens sapiens: assimilant opera naturalia ad voluntaria: & dicunt quod quilibet actus, id est effectus inquantum actus procedit ab agente volente viuo & sapiente. & dicunt quod actionis natura inquantum actio infert hoc; id est esse sapientia. Deinde probat secundum eos. vnde deus est viuens. d. i. & allegant in hoc dicentes quod id quod non est viuum est mortuum: & de mortuo nullum opus procedere debet. & vult dicere quod propter hoc oportet vt deus sit viuens: & negant opera procedentia naturalibus virtutibus: vult dicere: quia omnia ponunt in posse dei: & ideo negant quod res viuæ nobis præsentes opera habeant: & dicunt quod hæc opera nobis apparentia adiunguntur viuo. vult dicere deo primo viuorum: & licet appareat quod corpus brutum ea agat non est dubium quod procedant a corpore viuo occulto: & ideo sequitur eos quod nulla vita sit præsens: vult dicere in rebus secundum earum naturas. hæc sunt illa quæ isti loquentes concedunt. Et postquã dixit totum hoc: videtur adducere vnum quod apparet ei inopinabile inter alia plus: &. d. rursus valde mirandum est de eis qualiter talia incongrua & inconuenientia possunt opinari: quia sensibiliter reprobata sunt, videlicet, quod nulla sit vita præsens: vult dicere quod dicere nullam vitam esse in rebus: hoc reprobatum est sensibiliter. Deinde complet illud quod dicunt. d. qualiter tamen principium agens seu efficiens asserunt hac via: quasi dicat. dubium est: ipsi posuerunt quod quodlibet innouatum habet innouantem. vult dicere: quilibet effectus nouus habet agens nouum: & est impossibile quod hoc procedat ad infinitum: ergo oportet necessario quod hoc perueniat ad innouans antiquum. i. ad agens antiquum. D. modo Auerro. & nos dicimus quod hoc est verum: sed non ex hoc sequitur quod agens ponatur incorporeum: & ideo oportet applicare eos ad hoc vnam aliam propositionem, scilicet, quod omne corpus nõ est antiquum: vult dicere: nullum corpus est æternum: & tunc oportet addere quod deus est æternus: & concluditur in secunda figura. ergo deus est non corpus. Et postquã dixit totum istud. vult dicere de eo aliqua: & primo dicit: & est notandum quod hanc opinionem. vult dicere: illud totum quod dictum est: vel forte intendit per hãc opinionem, scilicet illud vltimum quod dictum est per syllogismum in secunda figura, videlicet, quod deus sit virtus extra corpus plurimi sequuntur. Deinde apud me: vt mihi videt remouet quasi dubiũ contra illos: & dixit, dici etĩ potest. vult dicere qđ si deus gñat corpora cælestia dici põt qđ innouãs. i. agẽs est corpus antiquũ nudũ ab omnibus accidẽtibus: vult dicere nouis: vel per accidentia intendit motus: ita qđ sit sensus quod deus sit corpus immobile simpl'r. vel intendit id quod vobis placet. Ex quibus. vult dicere

propterea quia ipsi probant quod corpora cælestia sunt innouata:virt⁹ ergo quæstionis est:ex quo isti ponunt corpora cælestia esse generata:& generatio omnis est ex corpore:ideo sequitur id quod dictum est. Et syllogismus quæstionis potest sic componi:omne generãs est corpus agẽs: primum est generans, eo:quia apud eos generauit corpora cælestia:ergo primum agens est corpus: sed hæc litera potest aliter intelligi: vt velit ponere opinionem:quæ dicit deum esse corpus: & tunc non dubitauit: sed ponit opinionẽ & causam opinionis.& tunc vult dicere quod hanc opinionẽ,scilicet quod deus sit corpus multi sequuntur:quia aliter non patefieret mundum habere agens: opinatur enim quod omne agens sit corpus:& tunc determinat quale corpus sit illud,& dicit:dici enim potest quod est corpus simplex nudum ab accidentibus:differt ergo secunda expositio a prima. & prima vult quod Auerro. dubitat contra illos loquentes.secunda vult quod determinando loquitur. Deinde addit:& posito ab eis quod cæli generentur:& retribuunt eis generationem modo inconsueto in corporibus inferioribus,videlicet quia ipsi dicũt cælos generari:nec de re:nec in tempore:neq́ in loco: hæc sunt verba ei⁹. & videtur mihi quod possunt intelligi duob⁹ modis:primus modus est: quod sit solutio primæ dubitationis secundum primam expositionem: & secundum hoc vult distinguere generationem,scilicet & quædam est in tempore:loco:& ex materia:vt dictum est in lib.phy.quædam autem est sine materia:& non in loco:nec in tẽpore,immo apud plures appellatur simplex emanatio. Ad formam quæstionis dicendum ꝙ si maior intelligit primo modo est vera:& tunc minor est falsa:sed si maior intelligit secundo modo est falsa.& minor vera in se.hic igitur est prim⁹ modus intelligendi verba ista.secundus modus est ꝙ ex his velit remouere dubium si tenetur opinio:quæ dicta est in secunda expositiõe: quoniam posset quis dicere ꝙ falsum est deũ esse corpus sine accidentib⁹:sicut dictũ fuit immo oportet vt habeat accidentia:eo quia omne corpus generans habet accidentia quibus potest transmutari: deus est corpus generans:ergo in prima figura deus habet accidentia quib⁹ potest transmutari.& solutio innuitur his verbis ꝙ maior est vera de generatione primo modo:nõ secũdo modo: vt dictum fuit in solutione quæstionis primæ expositionis. Et quia dixit corpora cælestia generari:nõ de re:nec in tẽpore:nec in loco:exponit quid est generatum de re in tempore:& in loco:&.d.in corporibus,id est nobis præsentib⁹ nulla fit generatio totaliter,scilicet ex nihilo,& dicit,videlicet attribuunt mũdo agentẽ similẽ agẽti rerũ nobis præsentiũ:sic repiͥ in exẽplari meo:& forte litera est diminuta:& debet stare, videlicet qa nõ attribuiͭ &c.& tũc hoc qđ dimi nutũ est causa ei⁹ qđ dixit:& est manifestũ p se.& forte litera põt stare, & tũc intẽtio est ꝙ de⁹ qui facit generationẽ: totaliter est similis agenti nobis præsenti aliqualiter:licet sit differẽs qđ declarat.d.agẽs nanq́ nobis præsens agit sine dubio alterãdo ens in quadã dispositione.i. forma ad aliam:nõ de priuatiõe simpliciter. & nihilo simpliciter adesse:immo expoliat eũ,id est subiectũ de suo indumento formali:& induit eum alia forma.& ideo opinati sunt antiqui qđ ens absolute,id est simpliciter nõ generat:nec absolute corrũpitur.est ergo sensus quod agẽs hic præsens nõ est agẽs esse simpliciter:sed hoc esse.vnde for. generãs nõ simpliciter

est causa

est causa:quia Plato sit ens:sed quare forma Platõis fuit in materia: ideo est generatio ex ente supposito:deus autẽ est causa entis simpliciter: propter quod dicit quod antiqui sunt opinati quod nihil simpliciter generatur,id est,ex puro nõ ente:immo quidã dixerunt hominẽ fieri ex homine:& quod generatio nõ est:nisi exitus:vt dicit Anaxa.quidã dicunt generationẽ esse cõgregationẽ:vt Democritus:& hæc sunt iam dicta in libro physi.& dat causam illius quod dixit:scilicet quod cæli nõ generantur generatione famosa:& dicit:vnde cõcesso ab eis quod cæli innouantur nequeunt declarare:quod fuit primũ innouatorũ mihi videtur quod velit dicere qđ si cæli generẽtur generatione proprie dicta:esset processus in infinitũ in generabilibus:& sic nõ daretur primũ innouatorũ: immo erit ire in infinitum:& hoc iam declarauit:& maxime in primo cæli cõmẽ.33. Deinde exponit quomodo hoc agens primũ non cõparatur effectibus secundũ vnũ modũ:& videtur mihi qđ apud illos actũ est duobus modis:scilicet cõpositũ ex materia & forma:& simplex & indiuisibile:sicut intellectus:& intelligẽtiæ:& corpora cælestia:quæ materia carent:modo vult ista opinio qđ agẽs illud si cõparetur ad effectũ primo modo nõ creat illud:sed tantũ facit materiã & formã vniri si cõparetur ad effectũ:secũdo modo dicit qđ illud creat ex nihilo:& hoc dicit: sed agens apud eas materiã & formã facit generaliter:vult dicere tantũ si opinati sunt ipsum habere materiã,id est,si factũ est cõpositũ:aut facit eũ totaliter,id est,ex nihilo si factũ fuerit simplex:sicut opinati sunt de parte indiuisibili:sicut est anima hominis. Et postquã dixit hoc: arguit cõtra illud.d.& si sit hæc species agẽtis permutat priuationẽ,id est, purũ nihil ad esse in generatione:videlicet,in generatione substantiæ indiuisibilis quæ apud eos est corporũ elementũ,id est,pars integralis:sicut est anima intellectiua:& permutat esse ad priuationẽ quãdo illa pars indiuisibilis corrũpitur:& huius argumẽti potẽtia fuit entimematis:cuius cõsequens destruit.d.& est manifestũ qđ nullũ contrarium ad suũ contrariũ cõuertitur:& ideo priuatio nequit,id est,nõ potest conuerti ad esse:cuius exẽplum ponit.d.quia calor non potest ad frigiditatẽ cõuerti:&.d.sed priuatum reducitur ad esse:& calidũ reducitur ad frigidũ:& est cõclusio: videtur mihi quod potest intelligi duobus modis:primus est:quod vnũ contrariũ non potest conuerti:sed bene priuatum & positum possunt reduci ad sua contraria:licet non conuerti in naturam aliorũ:& ecõuerso:vel litera est diminuta:& debet legi:sed quod priuatũ reducatur ad ens: & calidũ reducatur ad frigidũ:& econuerso est impossibile:& tunc reduci idem est quod conuerti:& sermo vtroq; modo manifestus est per se.

Sed accidit locus quæstionis:quoniã Auer.habet quod cõuertitur id qđ videtur necessariũ:qđ enim vnũ oppositũ cõuertatur in naturam sui oppositi non inconuenit: quoniã Sortes in potẽtia fit Sortes in actu:& etiã nullũ incõueniens videtur si cõuertatur illo nõ permanẽti:vnde calidũ cõuertitur in frigidũ calido corrupto sine dubio:sic potest dici in proposito. Dicendũ pro Auer. qđ ipse supponit qđ in omni trãsmutatione est subiectũ recipiens terminũ: vt alias declaraui:modo arguit sic:si ex nihilo aliquid sit factũ & habet subiectũ: oportet vt eius subiectũ sit ipsa simpliciter priuatio:& tunc pura priuatio conuertitur in naturam entis receptiue cum eius permanentia: &

Dubitatio.

Solutio.

hoc intendit Auerrois id autẽ quod dictũ est nihil est: quoniã si calidũ in frigidũ trãsmutatur illud est: quia calidũ actu est potentia frigidum ratione materiæ: & similiter de Socrate in potentia: sed quod calidum conuertatur in naturã frigidi: sicut natura materiæ in naturã formæ recipiendo illa sine dubio est error purus: & hoc est in primo physico. cõmẽ. 71. & ego exposui illud in libro de intellectu. Et debes scire quod hæc ratio tenet suppositis principijs Auerrois: sed secundũ nos non est dicendum omne factũ indigere materia: & postquã reprobauit illam dicit confirmationem sui argumenti: ex hoc quod cogit alios alterius sectæ: & dicit: & ideo dixit mohanzela: vel mohatinilla, id est, alia secta loquentiũ: quod priuatio est quædã substantia: sed putat quod ipsa substantia ante mundi creationem nuda erat de nomine esse: ecce igitur quomodo argumẽtũ Auerrois valoris fuit maximi: quoniã propter ipsum oportet illos dicere illã secundã opinionẽ mirabilem: & postquã dixit: vult remouere rationes illorũ: & dixit: & notandũ quod auctoritates ex quibus meditãtur quod res ab aliqua re nõ fit, id est, qđ detur creatio ex nihilo erroneæ sunt: & fortior illis est illud qđ dicũt: scilicet qđ si semper res de re deberet fieri, pcederet ad infinitũ: & cõsequẽtia est manifesta per se apud eos: quoniã vel oportet venire ad primũ generatũ ex nihilo: vel semper quod generatur ex ente priori generatur: si primũ habeo propositũ: si secundũ cũ illud esse in potentia non sit nisi materia: quæ non potest stare sine forma: ideo ante factum fuit ens actu: ergo illud non fuit primum: & sic de illo erit: & tandem in infinitum ibitur: ideo concesserunt primum hominem: vt dicit Auerrois in libro physi. Respondet: sicut dixit eis. 5. physi. commen. 13. & in. 8. illius cõmen. 47. & in prima disputatione huius: in solutione sexti dubij: & dicit ad hoc respondendum est quod hoc impossibile esset si generatio procederet recte: quia sequitur ex hoc reperiri infinitum in actu: sed circulariter non est impossibile: quod exponit dicens: videlicet, quod ex aere fiat ignis: & ex igne aer ad infinitum circulariter cum æterno subiecto.

13. quæstio.

Sed in hac solutione est locus quæstionis quomodo valeat illa consequentia: si generatio entium procederet recte: ergo esset actu infinitum: quoniã posset quis dicere quod aer fit ex igne: & ignis ex quinto corpore: & quintum corpus ex sexto: & sic in infinitum: non tamen cum permanentia eorum: sed istud declaratum est in secundo perygeneseos cõmen. 36. & videtur mihi quod potest primo deduci accipiendo propositiones ibidem declaratas: quarũ prima est: quod si ignis fit ex alio elemento vel corpore: oportet vt contrarietur illi: vel secundum omnes qualitates: vel secundum alteram. Verbi gratia, si ignis fit ex aqua: planum est quod ignis contrariatur ei secundnm ambas qualitates: & si ignis fit ex aere tantum in vna ei cõtrariatur. Et secunda propositio est quod si vnum contrarium est in rerum natura: oportet & reliquum: & hoc intelligit bono modo: sicut dicam loco eius: & hanc declarauit Auerrois. 2. cæli commen. 18. Et in his deducitur consequẽtia duobus modis: ex prima deducitur: quoniã si ignis fit ex corpore quinto: tũc contrariabitur illi secundum vnam qualitatem: vel secundum ambas ponitur secundum vnum: & quintum corpus fit ex sexto: tunc oportet vt ignis conueniat ei cum illo sexto: & contrarietur vt ibidem declaratum est: ideo

est:ideo ibidē concludit Arist.tex.illo:quod si infinita essent elementa in finita essent contraria in vno elemento:vt apparet vide ibidē. Ex secundo potest argui sic:ignis est:ergo quintū corpus est:quod est suum contrariū per secundā:& eadē ratione:si quintū est:erit & sextū: & sic si daretur generatio in directum erit ire in infinitū:vt apparet:& sic aliqualiter est declarata consequentia ista:sed melius ibidē exponitur:pro nunc sit dictum in tantū. Et postquā respondit ad hanc vult dare solutionē alterius & dicit:& fortior opinio, id est, & fortius argumentū probabile est ad asserendū quod totum vniuersum innouatur tale est:& syllogismum ponit in forma sic:illud quod euadere nequit a nouitatibus est nouū:sed totū sic se habet:vult dicere quod nō potest euadere a nouitatibus: ergo &c.id est, ergo est nouus:sed Auerrois redarguit istud declarando non concludere quod volunt:& dicit:sed nos dicimus quod in hac probatione maxima est cōprehensio:ipsi enim non dicunt quod illud qđ non euadet a nouitatibus in præcedenti sit nouū de nihilo:vult dicere quod non concludit argumentum quod mundus fit ex nihilo:quia deberet sumere in maiori:omne nouum fit ex nihilo:quod est falsum:ideo non concludit mundum esse ex nihilo:& tamen ponunt quod totum innouatur de nihilo:& postquā arguit contra maiorē:arguit contra minorē:est enim minor:quod vniuersum totum est nouum:cōtra arguit.d. Præterea illud subiectū:quod apud eos prima materia vocatur non euadet de corporeitate:vult dicere est semper sub forma corporis:& corporeitas absoluta apud eos non innouatur:quoniā corpus sub ratione qua corpus est sempiternum:& per consequens falsum est quod vniuersum sit nouum:quia tunc singulum eius esset nouū:cuius contrarium dicunt: vel sequitur ad eos. Deinde verificauit maiorē taliter:qualiter nō est ad propositum eorū dicēs: & propositio dicta ab eis ꝙ id qđ nō euadet a nouitatibus est nouum, id est, in tēpore factū non est concedenda: vult dicere absolute: nisi de eo quod nō euadet de vno innouato:vult dicere:nisi sit innouatū sine materia:sed id quod non euadet a nouitatibus in vna generatione principium non habentibus:vult dicere quæ nouitates non habent principium:non sequitur eos quod subiectum eorum nouitatum sit nouum: vult igitur dicere:quod duplex est nouum:quoddam factum ex materia in loco & in tēpore:& quoddam factum nouitate carente principio materiali & loco & tempore: dico ergo quod maior debet sic verificari omne nouum nouitate primo modo fit in tempore:sed nouitate secundo modo nō oportet:& per hoc habetur solutio ad argumentū ad formam. Et postquā soluit ista duo motiua istius sectæ soluit motiuū alterius sectæ:& dicit:quia loquentes idcirco: videlicet, de secta ashariæ conati sunt applicare ad prædictam propositionē aliam:videlicet, quod impossibile est inuenire nouitates infinitas:vult dicere effectus infinitos vnus post alium:scilicet principiū:nec finem habētes soluit.d.& hoc est apud philosophos necessariū:& potest intelligi hoc:scilicet quod nō procedatur in infinitū est apud philosophos necessariū:quoniā secundū philosophos nō proceditur in infinitum:scilicet in essentialiter ordinatis & potest intelligi:& hoc, id est, ire in infinitum est necessarium apud philosophos concedunt enim in accidentialiter ordinatis successiue processum in infinitū:& addit patet ergo quod hoc inconueniens:& multa alia sequuntur

quuntur loquentes:& eorũ sequentes:& sunt sine dubio plusquã incon uenientia philosophos sequentia:& forte vult dicere quod patet hoc scilicet processum in infinitum in essentialiter ordinatis sequitur ad loquentes:quoniã vt declaratũ est:omne generatum nouiter est ab alio nouo generato:& sic in infinitũ:vel potest intelligi quod hoc:scilicet illud quod dictum est iam sequitur loquentes:& inconueniens fuit quod natura nõ entis mutetur ad naturam entis:& multa alia quæ tibi dicta sunt. Et forte intendit aliud sed non curo:& postquam dixit hoc reprehendit eos in alio.d.rursus dicimus quod id quod posuit:videlicet,quod vnũ & idem quod primũ principiũ est efficit omnia mundi entia absq; aliquo medio posito:falsa est:& contra sensum:scilicet quod nos inuenimus in mundo multa entia minime agẽtia:vel forte ista litera debet sic legi. rursus dicimus quod id quod posuit quod vnũ & idem quod primum principiũ est:efficit omnia mundi entia:scilicet quod pro quia nos inuenimus multa entia minime agentia,id est,quæ nullo modo agunt est contra sensum quia videmus ignem agere:& reliqua:vel litera est corrupta:& debet intelligi quod nos inuenimus multa agentia ipsorum entium:& tunc ly minime est superfluum:& quomodocunq; sensus est vnus:sicut apparet in eius verbis.Et postquã dixit totum hoc:vult dissoluere aliud motiuũ & dicit:sed fortior allegationibus eorum,id est,fortissima argumẽtatio est super hoc:quod si agens actus esset:vult dicere esset effectus: procederetur necessario ad infinitum:vult dicere quoniam ageret inquantũ causatus ab alio:& eadem ratione illud quod causauit ipsum:& sic inde.Respondet.d.sed nos dicimus quod hoc bene sequetur si agens esset agens inquantum actus,id est,causatus & mouens esset mouens inquantũ mobile:sed non sic se habet:immo agens est agens inquãtum est ens in actu quare priuatum,id est,ens in potentia non agit aliquid:& ex hoc sequitur sine dubio quod agentia proueniunt ad vnum agens:quod nullum in eo agit: immo est omnino & simpliciter immobilis & incausatus: & omnia causans. Debes scire quod agens non agit inquantum non ens priuatum:nec inquantum ens factum:sed inquantum ens in actu:isto modo,enim est ratio communis entibus separatis & materialibus: ideo argumentum illorum nihil est.Et postquam remouit opiniones loquentium & eorum argumenta:recapitulat illa quæ dixit & ordinat se ad dicenda:& excusat se de suo modo dicendi: & sermo suus est manifestus per se.Et cum fecerit hoc statim incepit soluere argumentum Algazel. & dicit:facta igitur hac excusatione dicimus quod id quod dixerat Algazel:videlicet,quod si supremum principium tantum seipsum intelligeret ignoraret omnia quæ creauit; bene sequeretur si illud quod intelligit de seipso esset aliquid præter entia absolute:sed illud quod ponunt:vult dicere philosophi:scilicet quod illud quod intelligit de seipso sunt entia in nobiliori esse:quod fieri potest:scilicet quod ipse est intellectus: qui omnium entium est causa nõ quod ipse intelligat entia absolute: scilicet inquantum sunt esse quod ipse ea intelligit:sicut noster intellectus sic se habet:& exponit illud.d.& intẽdit:scilicet philosophi dicere quod ipse deus entia posteriora ab eo non intelligit eo modo quo nos ea intelligimus:immo modo quo nullus intellectus præter eum ea intelligere potest hoc autem probat.d.si enim alius intellectus entia intelligeret illo modo quo deus

Agens agit inquãtũ est ens in actu.

quo deus benedictus intelligit ea:ergo communicaret cum eo in sui na/
tura:quod est falsum:quoniam tunc darentur duo prima principia sim/
pliciter æqualis perfectionis:eo quia scientia & scitum in primo vniun
tur omnibus modis:ideo si esset aliquod sciens scientia dei: & secũdum
modum eius præcise sine dubio esset alius deus eiusdem ratiõis cum eo:
propter quod concludit.d.& est manifestum quod deus ab alijs in hac
proprietate differt expresse:& inde vlterius concludit aliud.d. & ideo
cauemus nobis concedere quod dei scientia sit vniuersalis: nec particu/
laris:cuius rationem ponit quæ debet sic componi. scientia vniuersalis
& particularis causantur ab entibus:& sunt generabiles & corruptibi
les.hæc est maior:sed scientia dei nec causatur a rebus:nec est generabi/
lis:nec est corruptibilis:ergo in secunda figura scientia dei nec est vni/
uersalis:nec particularis : & hoc diffusius tractabimus in sequentibus:
quando tractabimus de scientia dei. Deinde aliqualiter declarat istud
d.dicimus tamen ad præsens quod hæc quæstio duo habet mẽbra. quo/
rum vnum est quod si ipse deus intelligeret entia prout sunt esse ipsius,
sequitur quod dei intellectus esset generabilis & corruptibilis.& com/
ponitur syllogismus sic:omne causatum ab alio est generabile & corru
ptibile.per se,intellectus diuinus causatur a rebus:ergo erit generabilis
& corruptibilis.Deinde infert secundum.d.& quod nobilior ex vilio/
ri perficeretur.& syllogismus componitur sic.deus est nobilissimum:
deus perficitur per ipsas res generabiles viles:ergo nobilissimum perfi/
citur a vili.Deinde arguit dicens.vnde si ens substantia ab intelligibili/
bus rerum & earum ordine differret: ergo oporteret dare huic intel/
lectum qui non est comprehensio formarum entium:sicut in se in gra/
du & ordine: vult dicere si litera non est corrupta:quod formæ rerum
non essent comprehensæ in gradu aliquo : nec in ordine aliquo : & sic
essent inordinatæ:& sic non haberent esse cognitum : sicut sunt in se &
in ordine:& hoc habet Auerro.pro inconuenienti ideo concludit.vnde
postq̃ ista duo sunt falsa,scilicet quod deus perficitur a vili. & generat
& corrumpitur:& secundum quod res non sunt comprehensæ in gradu
& ordine:sequitur illud quod seipsum intelligit sic omnia entia : sed in
nobiliori esse quam illud quod habent in seipsis.

Sed hic est locus quæstionis: quia prima ratio non videtur va lere:quoniã intellectus noster causatur ab intelli/ gibilibus:& tamẽ nõ est generabilis.propositio enim.d.ꝙ omne causa/ tum est generabile & corruptibile:est propositio falsa in multis:vt iã di/ xi.tertia ratio nõ videt̃ necessitatẽ habere:qm̃ sine dubio posset quis di cere ꝙ res sunt ordinatæ in suis naturis:& ideo nõ oportet: vt ordo ea/ rũ sit res cõprehẽsa ab aliquo:vnde videm⁹ ꝙ si sub possibilitate prin/ cipis sit aliquod ens ordinẽ habẽs in eo princeps ordinem nõ ponit:nec oportet de ordine illius scientiã habere:ita diceret aduersarius:ꝙ in na/ turis rerũ est ordo de se.ideo potest ibi esse:dato ꝙ nullus ibidem consi deret:& sic istæ duæ rationes videntur multum debiles.

Dubitatio.

Pro intellectu istarum primo debes scire:vt declaraui in lib.de intellectu: ꝙ sciẽtia no stri intellectus est per accidens corruptibilis , sicut apparet:qm̃ scientia illius consistit circa formas rerum: quæ conseruantur in imaginibus vt colligatis:quibus destructis per accidẽs destruitur:sicut vniuersale cor/ rumpitur

Scientia nr̃i intellect⁹ est per accidẽs corruptibi/ lis.

rumpitur secundum corruptionem indiuidui: ergo apparet ꝙ omne intelligens aliud a se aliqualiter respectu illius rei intellectu corrumpitur saltem per accidens. Ex hoc apparet inconueniens Auer. scilicet quod sequitur ꝙ deus esset generabilis isto modo saltem per accidens vt dixi: vel potest dici ꝙ generari & corrumpi possunt accipi duobus modis: vno modo proprie pro eis: vt dicta sunt in primo de generatione: alio modo prout dictū est: ꝙ cū difficultate intelligitur videtur generari pro omni dependentia: & corrumpi pro opposito illius: & tunc incōueniēs Auerro. est quod sequitur. ꝙ intellectus dei esset generabilis, id est dependēs ab alio: quod est falsum: quoniam est primum simpliciter independens: propositio. d. ꝙ omne causatum est generabile est vera sub istomet sensu: vt vides. Pro intellectu secundo debes scire ꝙ omnes res causatæ: oportet vt contineantur in causis, sicut sunt: quoniam ex quo sunt causatæ inesse simpliciter: & inesse tali oportet vt contineanē in vnoquoq;: ideo oportet ꝙ omnes res, sicut sunt ordinatæ: ita oportet vt contineantur in sua causa: modo si earum causa prima est intellectus: oportet vt cōtineantur: sicut in puro intellectu: quod esse non potest nisi ordo rerum sit ordo intellectus a prima causa: ideo inconueniens est ꝙ res sint in se ordinatæ: & tamen non sint comprehensæ a causa sub tali ordine. illud autem quod de principe dicebatur non est simile: quoniam res existentes sub principe non sunt causatæ a principe: ideo ordo earū non oportet: vt contineatur in intellectu principis. Et præterea non inconueniet quod res secundum se sint ordinatæ. & tamen earum ordo est ab alio: sicut esse earum est ab alio: & sic apparet virtus illarum rationum. Et postquam dixit hoc: vult modo declarare illud quod dixit in exemplo: & dicit: sed quomodo vnum & idem ens gradus habeat diuersos in suo esse manifeste apparet ab anima. color enim gradus habet diuersos in suo esse adinuicem differentes in nobilitate: vilior enim suis gradibus est ille quem habet in materia. Deinde habet nobiliorem eo, scilicet in visu: quare ex visu comprehenditur ipse color ex materia minime: propterea declaratum est in naturalibus quomodo color habet esse in virtute phantasiæ qui est nobilior & simplicior esse quam in visu habet. Deinde habet nobilius esse isto in memoriæ virtute: sed quomodo sit hoc: ego declaraui in tertio de anima. in expositione commenti. 6. vide. Deinde habet in intellectu esse nobilius alio præcedentibus gradibus: etiam dicūt peripathetici quod adhuc esse habet ad aliud nobili⁹ omnibus prædictis sine aliqua comparatione, scilicet in scientia dei. quo modo nobilius illo considerari non potest: vult dicere consideratione vera. Et postquam dixit hoc. vult ponderare alia dicta Alga. & primo dicit id. quod tantum narrauit Alga. nomine philosophorum in intelligētiarum ordine: & modo influentiæ istarum: & in earum numero non est demonstratum: nec determinatum a philosophis: & ideo de hoc nihil in libris antiquorum reperitur. Deinde ponderat aliud quod circa idem dixit Alga. & dicit: sed id quod dixit nomine philosophorum, scilicet omnia principia separata in inseparata a primo principio influunt, id est emanant: & quod ex fluxu vnius virtutis huius mūdi fit mundus vnus: & eius partes inuicem colligantur ita quod totum vniuersum erga vnā tendit actionem: sicut corpus vnius animalis quod est vnum in colligatione:

Generari & corrūpi dupliciter.

Res causatæ continentur in causis.

tione:& plura in virtutibus & membris & operibus:dicimus quod hoc est concessum ab omnib9 philosophis quod declarat,dicens:corpus em supercæleste simile est vni animali:& suus motus diuinus qui est totius congregati qui est communis omnib9 cælis similis est vniuersaliter toti motui locali eiusdem animalis: & motus particulares cælorum similes sunt motibus particularibus membrorum ipsius animalis: & est philosophis manifestum quod in animali vna est virtus ex qua fit vnum & ab eadem omnes virtutes ipsius erga vnum opus tendunt, scilicet in regimen & conseruationem ipsius corporis:& dicit, & hæc virtus colligatur cum virtute a primo principio influente:& potest intelligi a deo: & potest intelligi a primo principio ipsius animalis. Deinde arguit per locum a maiori.d.vnde si hoc necessariũ est in vno animali, scilicet quod vnam habeat virtutem spiritualem in omnibus suis partibus extensam: ex qua virtus & membra illius fiunt vnum & idem : & omnes eius virtutes fiunt vna & eadem : & operatio partium entium ad modum similis operationi partium animalis ad illud animal.sequitur ergo ꝙ oportet quod sit vna hæc virtus spiritualis:ex qua colliguntur omnes virtutes spirituales & corporeæ. & est vnigenea extensa in toto vniuerso: alioquin nullus ordo sequitur in hoc mundo. Debes scire quod hæc virtus non extenditur corporaliter:sicut anima asini per eius materiam: sed extenditur:sicut iam in solutione.12. dubij dictum est: vel specialiter ratione esse:vel ratione operationis ordinatæ ad vnum:vide ibidem. Deinde remouet dubiũ : posset enim quis arguere quod ista virtus esset multa:quia ex ea proueniunt multa: soluit, dicens: & non sequitur ex intensione vnius virtutis in pluribus:quod sit in ipsa virtute pluralitas: sicut opinati sunt multi, videlicet quod ab vno principio influit vnum, scilicet prima intelligẽtia.& ab illo influit pluralitas: sicut putauit Auicen.post concludit conclusionem.d.patet ergo ex istis quod pluralitas potest procedere ab vno:& sic apparet solutio argumenti Auicen. & totum hoc declaratum est hic. Deinde vult secundum me innuere secundam solutionem ad idem argumentum:&.d. rursus ex aliorũ principiorum separatorum esse consistat in eo quod imaginantur de primo principio.vult dicere ꝙ causæ diuersæ rerum separatarum fiũt ex eo quod de primo diuersa intelligunt:vnde, quia deus est multiplex secundum intellectionem:ideo possunt de eo multi intellectus prouenire. Et hoc declarat.d.& non est impossibile quod ab vna & eadem re sumantur diuersæ imaginationes:sicut non impossibile quod ex aliqua pluralitate sumatur vna imaginatio:quod declarat.d.nos enim omnia corpora supercælestia in diuino motu vnam & eandem rem imaginamur : quare omnes mouentur in hoc motu ab vno motore:scilicet motore orbis stellarum fixarum:& reperimus alios orbes particulares & diuersos habentes motus:quare oportet ꝙ ipsi motus diuersi procedant a motoribus quodãmodo diuersis:& quodammodo sunt vnum.vult dicere quod quodammodo sunt vnum prout colligũtur in motu supremæ sphæræ:vult dicere sunt vnum:ponit exemplum.d.quare sicut aliquis imaginatus esset ꝙ membrum commune alijs membris cuiusdam animalis : vel virtus animalis ab eodem animali auferatur:similiter omnia illius animalis membra.& oẽs eius virtutes:similiter corpus supercæleste sub se habet cum

suis

suis motoribus virtutes:& tandem sic se habēt principia mundi:& ipsi partes cum primo principio: vult dicere sicut dictum est in animali. Deinde ponit aliud exemplum:d. vnde dicunt philosophi: quod mundus est vere simili vni ciuitati: quare sicut vna ciuitas ab vno rege seu principe regitur & conseruatur:& multi principatus subiiciuntur illi principi: similiter recte est in mundo:& ostensum est a nobis superius.

Licet deus sit vnus simplex: tamen potest a multis intelligi & sic ab vno proueniunt multa.

Debes scire quod deus est vnus simplex:& tamē potest a multis intelligi, & ideo possunt ab eo ꝓuenire multa:eo modo quo ab vno intelligi proueniunt multi intellectus. Et ideo nō inconuenit qđ ab vno ꝑ modum quo intelligibile causat intelligens proueniant multa:vt declarauit etiam ipse.12.meta.commē.44.& ex hoc apparet alius modus intelligēdi dictum primi magistri cum dicitur ab vno inquantum vnum non prouenit nisi vnum:intelligitur non per modum quo intelligere causat intelligens:& tu videas ea quæ dicta sunt in solutione.12. Et postquam dixit hunc modum.dicit alium quomodo primus dat esse reliquis separatis.d. amplius declaratum est a philosophis illud quod dat finem entium separatorum a materia est illud quod dat eis esse: forma enim & finis sunt vnum:& idem in hac specie entium:vult dicere separatorum: ergo illud quod dat finem entibus: illudmet dat formam: & illud quod dat formam est agens: apparet idcirco quod primum principium est omnium istorum principium: scilicet agens & forma & finis. vnde syllogismus potest componi sic: dator formæ ipsis rebus est agens primus motor est dator formæ entibus separatis: ergo est agens. maior est manifesta ex diffinitione agentis. minor probatur in litera sic. dans finem in illis dat formam: sed primus motor dat finem in illis: ergo dat formam. maior probatur syllogizatur: quoniam quæ sunt vnum & idem dator vnius illorum est dator & reliqui: forma & finis in illis sunt vnum & idem, ergo dator vnius, scilicet finis est dator formæ: & sic apparet qualiter est agens finis: & forma omnium separatorum entium sine dubio. Et postquam dixit modum quomodo primum est causa reliquorum. dicit quomodo est causa sensibilium: &.d.qualiter tamen principium primum sic se habet cum entibus sensibilibus. diximus quod ipsum dat eius vnitatem & eorū vnitas causa est colligatiue pluralitatis ab illa vnitate:& ideo est principium horum entium:scilicet efficiens forma & finis: & quodlibet entium appetit eius finem cum motu:scilicet prout erga eum mouetur desiderans finem. homo tamen: vult dicere desiderat finem voluntarie: & alia naturaliter:quod intellectio quod homo duobus modis, scilicet naturaliter & voluntarie: alia tantum naturaliter. Deinde ponit id quod manifestum est hic.d.sed illud quod notum est hic quod motiuum:idest argumentum prædictorum philosophorum ad opinandum quod entia procedunt gradatim a primo principio secundum localem ordinem cælorum fuit.quod suprema sphæra:vt apparet:nobilior est suis inferioribus: & aliæ sphæræ eundem ordinem sequuntur in suo motu:vult dicere quod semper superior est nobilior: & totum hoc dixi: quare opinati sunt opinari illud quod Alga.narrauit: ratione ipsorum in ordine ipsorum principiorū:vt prædicauimus, & ideo continuat se:& eius sermo est manifestus per se.

ALGA.

ALGA. DVB. XIX.

AIT Alga.ſecunda reſponſio hæc eſt.Quicunq; opinatus fuit quod primus intellectus non intelligit niſi ſeipſum:nequit de conſecutione pluralitatis reprehendi. Si enim diceretur quod ipſe intelligeret alia præter eum:ſequeretur quod in ſuo intellectu eſſet pluralitas & differentia,videlicet intelligendo ſe et id differt ab eo:ex hoc ſimiliter ſequeretur in primo cauſato.Quare oportet quod non intelligat niſi ſeipſum.Si enim aliud præter eum intelligeret:indigeret de alia cauſa.puta ſuıpſius cauſa:quæ eſt primum principium.Quare oportet quod non intelligat niſi ſeipſum:& ſi ſic reprobata eſt pluralitas hoc modo.

Et ſi forte aliquis diceret:quod intelligendo ſeipſum, ſequitur quod intelligat quod eſt principium . Nos dicimus quod hoc ſequitur aut ex cauſa,aut ſine cauſa.ſi ex cauſa,non eſt alia cauſa,niſi primum principium quod eſt vnum : & non debet imaginari quod ab eo procedat niſi vnum. Sed ab eo proceſſum eſt cauſatum,ergo qualiter ab eo procedere poteſt. Si ſine cauſa,ergo & hæc conſequẽtia in natura cauſati neceſſaria eſſe de ſe reprobata eſt eorum opinio,ſcilicet quod neceſſarium eſt eſſe vnum:ſi verò poſsibile eſſet,indigeret igitur de cauſa, ſed ipſe non habet cauſam,ergo ſuum eſſe nõ poteſt intelligi &c.

Inducit Alga.arguentẽ ſic.ait Alga.ſecũda reſponſio hæc eſt: quícũq; opinatus fuit ꝙ primus intellectus nõ intelligit niſi ſeipſum nequit.i.nõ decet reprehendi de conſecutione pluralitatis vult dicere.quia ad eũ nõ ſequitur deũ eſſe plura,quod exponit.d.ſi enim diceretur ꝙ ipſe intelligeret alia præter eum, ſequitur quod in ſuo intellectu eſſet pluralitas: & differentia,videlicet intelligẽdo ſe:& id quod differt ab eo:& hoc ſequitur in primo cauſato:vult dicere ſi intelligeret aliud:quare patet ꝙ non intelligat niſi ſeipſum:vnde ſyllogiſmus poteſt ſic cõponi,omne intelligens aliud eſt cõpoſitũ aliqua cõpoſitione,ſed per te deus & primũ cauſatũ intelligũt aliud a ſeipſis,ergo ſunt cõpoſita aliqua cõpoſitione, ſed quomodo omne intelligens aliud eſt aliquo modo compoſitum, multotiens declaratum eſt,ideo pro nunc nolo immorari. Secundo arguit: dicens.Si enim aliud præter eum intelligeret indigeret de alia cauſa pręter ſuiipſius cauſam quæ eſt primum principium,quare non oportet quod intelligat niſi ſeipſum.Et hic ſyllogiſmus componitur ſic.omne intelligẽs aliquid extra ſe habet cauſam aliquam priorem ea,ſed primum principium per te intelligit aliquid extra: ergo erit aliqua cauſa prior eo: quod eſt ſimpliciter falſum.propter quod dicit:& ſi ſic.vult dicere ſi deus non intelligit,niſi ſe: reprobata eſt pluralitas.vult dicere in eo hoc modo. Deinde ponit ſolu.quãdã;quã refutat:dicẽs.& ſi forte aliquis diceret quod intelligendo ſeipſum ſequitur quod intelligat ꝙ eſt

principiũ

principium.& per consequens intelligeret priuatum.& sic plura. Cõtra hanc solutionem instat.& licet suus sermo potest duobus modis ordinari.attamen ordinabo ipsum vno modo nũc:postmodum videbimus de alio in solutione dubij quoniam Auer.reformabit illum. dicit ergo: nos dicimus quod hoc.vult dicere ista intellectio sui inquantum principium sequitur ex causa,aut sine causa:vult dicere,quod si dicatur quod deus intelligit se principium necessarium: intellectio illa habebit causam vel non,si ex causa:vult dicere si habet causam non est alia causa nisi primum:vult dicere causa illius nõ erit:nisi ipsemet deus qui est vnus. sed hoc esse falsum ostendit.d.& non debet imaginari quod ab eo procedat nisi vnum:sed ab eo processum est causatum, id est, primus intellectus factus:ergo qualiter ab eo procedere potest : vult dicere intellectio illa.est ergo virtus syllogismi in hoc consistens ab vno non prouenit:nisi solum vnum:deus est vnus & simplicissimus:ergo ab eo non nisi vnũ prouenit.ergo vel ab eo nihil procederet primum causatum vel ab eo non procedit ista intellectio. Deinde destruit aliud membrum. d.si sine causa,ergo & hæc consequentia.vult dicere entia posteriora: in natura causati necessaria esse de se:reprobata est eorum opinio,scilicet quod necessarium est esse vnum:& videtur quod velit dicere quod si intellectio illa sit sine causa:ergo omnia posteriora sunt necessaria de se : quoniã a pari:sicut illa intellectio est sine causa:ita & reliqua posteriora cõsequẽtia erãt sine causa:& sic erunt de se necessaria: cuius declarationẽ ponit.d.si vero impossibile esset indigeret igitur de causa: vult dicere quod ideo sunt necessaria a se:quoniam omne causatum est possibile:& omne non causatum est necessarium.& addit:sed ipse nõ habet causam, ergo suum esse non potest intelligi:& forte hoc verbum est minor huius syllogismi:cuius maior est.omne intelligens aliquid habet causam:deus non habet causam.ergo nõ intelligit se:& sic ista erit tertia ratio.ex quibus Alga.voluit reprobare opinionem philosophorum in eo:quod dicunt,quod deus non intelligit nisi se tantum.

AVERROIS.

NOS dicimus qꝛ hæc est allegatio ipsius qui opinatur quod primus intellectus nõ intelligit aliud qđ est ipsius causam. Ipse enim dicit quod si non intelligeret de se ipso quod est principium: intelligit ergo seipsum sine dubio defectiue,sed id quod arguit Algazel super hoc:quod si primus intellectus intelligeret id quod est principiatum ab eo nõ euaderet quin eẽt ab aliqua causa,aut sine causa.Primum est falsum:deus namq; nullam habet causam:si verò sine causa fuit: sequeretur quod ab eodem primo pluralitas ꝓcederet:& quod ipse sciret causam:& si ab eo ꝓcederet pluralitas:nõ esset ergo necessariũ esse: quod eñ necessariũ est vnũ est necessariũ:& illud à quo procedit pluralitas est sine dubio possibile:

posſibile:& quodlibet posſibile indiget de cauſa:ergo deū non eſt neceſſarium eſſe:nec ſic ab eo cauſata:& poſtquam non eſt neceſſarium in eſſe cauſati quod ſuam cauſam ſciat valde nimis igitur eſt neceſſarium quod cauſa ſciat ſuum cauſatū. Hæc eſt argumentorum Algazelis declaratio: & videtur nobis ꝙ ſua verba ſophiſmata ſint. Quando ergo poneremus quod illa cauſa eſſet intellectus:& intelligit ſua cauſata:non ex hoc ſequeretur quod ſit cauſans illius intellectionis quid additum in ſubſtantia dicti intellectus:immo eſt de natura ſuſpſius:quare proceſſus cauſati ab eodem eſt quid conſequens ſuam ſubſtantiam. ſimiliter ſi procederet ſine cauſa: non ex hoc ſequeretur quod ab eo procederet pluralitas. Illud namq ad ipſius ſubſtātiam reducitur, videlicet ſi vna fuit ſubſtantia vnum procedit ab ea non plura. Sed id quod poſuit ſcilicet quod omne cauſatum eſt poſsibile eſſe non verificatur:niſi in cauſato compoſito:ſed impoſsibile eſt inuenire quid compoſitum æternale:ergo quodlibet poſsibile eſſe eſt nouum:vt declaratum eſt ab Algazele in pluribꝰ locis:& nos de iſtis tractabimus diffuſe in ſequentibus:ſed id quod dixit Auicen. videlicet id quod dixit de poſsibile eſſe:dicimus quod dicitur cū iſto poſsibile æquiuocè.

Et poſtquam recitauit ipſe verba Alga. vult modo moderare illa.& primo dicit. Dicimus nos quod hæc eſt allegatio ipſius qui opinatur quod primus intellectus non intelligit illud quod eſt ipſius cauſam: immo vult dicere:quod non intelligit niſi ſe principium. ipſe enim dicit ꝙ ſi intelligeret de ſeipſo quod eſt principium: intelligit ergo ſeipſum, ſine dubio defectiue:vult dicere non in optima perfectione,& ſic reperi in libro meo,& tamen in alio non inuenitur litera negatiue: ſed ſic, videlicet quod primus intellectus intelligit id quod eſt ipſius cauſa, & tunc expoſitio eſt difficilis,& videtur mihi quod ſit ſenſus:quod iſta allegatio, id eſt, iſta ratio ſit illius qui ponit primum cauſatum intelligere ſuā cauſam:quaſi dicat:quia vult quod non modo intelligat ſuam cauſam, verum ſe principium:aliter ſua intellectio eſſet diminuta: & tunc intentio eius eſt:quod argumentum Alga. eſt inuentum ab alijs: ſed quomodocunq primus modus eſt melior. Et poſtquam dixit hoc: repetit rationem Algaz.& eam moderat,& dixit id quod arguit Algaze. ſuper hoc quod ſi primus intellectus intelligeret id quod eſt principiatum ab eo non euaderet quin eſſet ab aliqua cauſa, aut ſine cauſa,& poteſt intelligi per primum intellectum, ſcilicet ipſius dei & poteſt intelligi intellectū primi cauſati. Sed ego expoſui Alga. in dubio dicto de intellectu dei. Et quomodocunq;:vult dicere quod ſi primus intellectus intelligeret principiatum:omnino illius intellectio vel haberet cauſam vel non. Deinde deſtruit membra. d. primum eſt falſum. deus namq nullam habet cauſam.& hoc ſignificat quod per primum intellectum intelligit dei intellectum, ſi vero ſine cauſa fuit: ſequitur quod ab eodem primo pluralitas

procederet, & quod ipse sciret eam. Et si ab eo procederet pluralit as, non esset ergo necessarium esse, quod enim necessarium est vnum est necessarium. Et confirmat. d. & illud a quo procedit pluralitas sine dubio est possibile, & quodlibet possibile indiget de causa, ergo deum nō est necessarium esse, nec sic ab eo causata. vult dicere, & dicit: & postquam non est necessarium in esse causati quod suam causam sciat, valde nimis necessarium est quod causa sciat suum causatum. Et hic est argumentorum Alga. declaratio. Debes scire quod ratio ista est alterius virtutis ab ea vt formaui in dubio, qm̄ ista amplectitur quicquid dicit illa: & vltra, vt patet. Sed quomodo habeat euidentiam aliqualem non est cura scire illud, quoniam dicta Auer. soluunt illam euidētiam, propter quod ait, & videtur nobis quod sua verba sophismata sint, & respondens ad punctum. d. quando ergo poneremus quod illa causa esset intellectus. & quod intelligit sua causata. non ex hoc sequitur quod sit causa suę intellectionis quid additum in substantia dicti intellectus. immo est de natura suiipsius. vult dicere ꝙ causa illius intētionis non est nisi natura eius tantum, qm̄ ibi vnita sunt omnib⁹ modis, quare processus causati. vult dicere alterius naturæ ab eo est quid consequens suam substātiam. vult dicere dependens a substantia primi sine hoc ꝙ aliud prius dependerit. Deinde probat aliud membrū. d. similiter si procederet sine causa, vult dicere, si illa intellectio esset sine causa, ex hoc nō sequit̃ ꝙ ab eo procedat pluralitas. cuius causam dicit, id nāqꝫ: vult dicere intellectio ad ipsi⁹ substantiam reducitur, videlicet si vna fuit substātia vnum procedit ab ea non plura. Ex his sequitur debilitas rationis Alga. quoniam positis & concessis illis ambobus membris, nō propter hoc sequit̃ incōueniēs aliquod illorū: vt finxit Alga. Deinde reprobat illud quod apposuit d. Sed illud quod posuit, scilicet omne causatum est possibile esse non verificatur nisi in causato cōposito, modo dicit, sed impossibile est inuenire quid compositum æternaleꝗ, ergo quodlibet possibile esse est nouum, vt declaratum est ab Alga. in pluribus locis, & nos tractabimus diffuse in sequentibus. Deinde remouet quoddam argumentum Auicennæ contra se. arguebat enim sic: omne id quod est ab alio est in sui natura ens possibile, sed omnia præter deum sunt ab alio, ergo omnia sunt entia possibilia, maior probatur apud illum: quoniam ex quo est ab alio non habet esse t a se. Respondet Auer. d. sed illud quod dicit Auicen. videlicet illud quod dicit de possibile esse dicimus ꝙ dicitur cum isto possibile æquiuoce, vult dicere ꝙ illud possibile & possibile compositum sunt possibilia æquiuoce dicta, & sic negatur maior, nisi impossibili composito.

Questio. 14

Sed hic prouenit locus quæstionis non modicus, quoniam secundum doctrinam Auer. anima intellectiua composita est ex duabus partibus secundum rem diuersis, & tamen non est noua, immo æterna, sicut & quælibet intelligentia mouens stellas. Ioan. in lib. de anima finxit solu. ꝙ illud dictum debet intelligi ꝙ omne compositū est nouum, id est, dependens. Sed quam remota sit ista solu. apparet. qm̄ Auer. dicit ꝙ nullum compositum est æternale, eo quia omne compositum est possibile esse, & possibile non esse. Alij aūt dixerūt, vt mihi videt̃ ꝙ cōpositū est duob⁹ modis, ex actu particulari particulariter recepto, & potentia

Positio Io. Contra.

Positio quorū dam.

tentia particulari particulariter receptiua:& ex actu vniuersali vniuersa liter recepto:& potentia vniuersali vniuersaliter recipiente. Dicunt modo qđ compositū primo modo est generabile & corruptibile. secundo aūt modo est æternum:& causa est qm̄ compositū vniuersale abstrahit a causis corruptionis & generationis & a conditionibus illarum: eo quia non habet cōtrarium:nec est in loco:nec in tēpore. E cōtra est de cōposito particulari:& hanc solutionem ego tenui magno tēpore donec ego nō vidi dicta Auer.multa:& posui ipsam in quęstione de compositione cælestis corporis:& hoc solum propter amorē. Ioan. quē sequebar tanquā deum:& post cum colligaui dicta Auer.vidi ꝙ sol.hæc non est intelligibilis:& multas rationes posui in lib.de intellectu. Et pro nunc id declaro vna via qm̄ vniuersale secundū dicta Auer.est duobus modis. Quoddam per essentiam:sicut est agēs intellectus:& reliqua entia separata quæ non sunt vniuersalia per hoc ꝙ mens auferat ea a materia:& a conditionibus materiæ:sed quia essentiæ sunt actu intelligentes vt scis. aliud est vniuersale participatiue:sicut sunt formæ rerū naturaliū:quia secundum esse sunt indiuidua.attamē participando quodammodo lumen intellect⁹ agentis sunt secundū modū vniuersalia separata ab hæc & nunc & reliquis conditionibus materiæ. Hac distinctione posita prima via sic deducitur. vniuersale particulatiue est minus abstractū q̄ vniuersale per essentiam:& hoc est manifestum. quoniā abstractionē suā habet ab vniuersali per essentiam, vt dixi:& cōstat quod vniuersale materiale per modum sue vniuersalitatis est adeo abstractum qđ in nullo potest esse subiecto: nec particulari:nec vniuersali:nisi perfectiue eo modo quo obiectum cognitū est in virtute cognoscentis. ergo vniuersale per essentiam sicut est intellectus agens nō poterit recipi in aliquo subiecto nec vniuersali: nec particulari:nisi sicut res intellecta recipitur in cognoscente:ideo oportet dicere intellectum agentē nō vniri possibili subiectiue:sicut forma materiæ:sicut vniuersalia secūdū modum.s.materialia nō possunt vniri ei:nec alicui subiectiue propter eorū vniuersalitatē & abstractionē quā habent ab agente. & sic apparet peccatū Ioan.de cōpositione intellectus. Ex his patet quod omne compositū est particulare ex actu particulari & indiuiduo:& potētia particulari & indiuidua:& ideo omne tale est nouum generabile & corruptibile sine dubio. Et postquā scripsi hoc occurrit alia via ad probandum quod omne compositū est nouum ex verbis Philosophi in.12.metaphysicæ. & potest sic ordinari, videlicet, qm̄ omne factum & causatū causatur:& fit secundum modum sui esse. effectus enim nō pullulat ab agēte:nisi sicut est possibile in natura entis. modo compositū in hoc differt a simplici:ꝙ natura entis simplicis non habet esse nisi vno modo.ideo accipit esse simplici modo:& statim est id qđ est per sui naturam:vt dicitur.8.metaphy.in fine. cōpositū enī habet esse in vnione partiū & colligatione inuicem. ideo oportet vt modus sui esse sit secundum colligationē earum inuicem:ideo causans cōpositū debet colligare partes inuicem:aliter factio eius nō differt a factione rei simplicis. modo apparet ꝙ nō colligantur:nisi illa quæ in suis naturis nō sunt ligata & vnita:qm̄ aliter agēs fuisset ociosum:ergo oportet vt natura partiū sit nō de se in colligatione cōsistēs:modo partes quæ in suis naturis nō cōsistunt in colligatione earum, sine dubio possunt esse in opposito colligationis, scilicet

Duplex vniuersale.

Alia via ad probandum omne compositum esse nouum.

nis.s.sub diuisione & separatione. Ex his sequitur quod omne compositũ est solubile in sui natura: qm̃ partes eius sunt solubiles: & in suis naturis nõ cõsistẽtes in colligatione. Cõpono igitur sic viam: oẽ cõpositum colligatũ ex partibus: in quarũ natura nõ est colligatio & compositio est solubile & colligabile: omne compositũ tam vniuersaliter q̃ particulariter est compositum ex partibus in quarũ natura nõ est colligatio & cõpositio: ergo omne cõpositum est solubile & colligabile. Tunc vltra. oẽ compositum colligabile oĩo est generabile & corruptibile: vt est manifestũ per se: omne cõpositum est colligabile & solubile: vt dictũ est: ideo omne compositum simpliciter est nouum, & generabile & corruptibile: & sine dubio hæc via est firmissima, & demonstratiua: & est Aristote. in loco ibi dicto. Dicendũ igitur q̃ omne cõpositum ex diuersis rebus est sine dubio nouum: verum compositũ est duobus modis: quoddã ex diuersis rebus realiter distinctis: quoddã ex perfectione: & priuatione quadam maioris perfectionis: sicut reperitur in omnibus citra primũ. Tunc dicendũ quod omne compositũ est depẽdẽs & habet causam: & hæc est vniuersalis tam in composito primo quã in composito secundo modo. sed loquendo de cõposito primo modo: omne compositũ est nouum simpliciter. Ad argumẽtum animæ intellectiuæ dictum est in libro de intellectu, quod ibi nulla est compositio: nisi secundo modo nõ primo modo. agens enim intellectus, & possibilis non sunt duæ res: sed duæ operationes: vt dixi. est enim ibi tantum distinctio secundum modum nõ secũdum rem: vt ibidem declaraui. & vide quia multa dixi contra Ioan.

ALGA. DVVB. XX.

AIT Alga. arguendum est super diuisionem prædictam philosophorum tali modo: non euadet quin sit intelligere primũ causatum seipsum idẽ qđ seipsum: aut differũt. si differunt: ergo dici potest de primo principio similiter: quapropter sequeretur ab eo pluralitas. Si sunt idem: ergo non est in eo trinitas neq; quaternitas: sicut opinantur philosophi: videlicet, quod intelligit seipsam & suum principium: & qđ est possibile esse: & potest ad hoc applicari quod est necessariũ per aliud: patet ergo quod istorum insudatio fuit frustra.

Et postquã dictum est de illis quo ad primũ motorem. adducit Alga. potius quo ad primũ causatũ, & dicit: ait Alga. arguendũ est super diuisionem prædictam philosophorum tali modo: non euadet quin sit intelligere primum causatum seipsum idem quod seipsum: aut differunt. vult dicere quod intellectio primi causati necessario erit: aut idem ipsi: aut differunt ab eo: si differunt ergo dici potest de primo principio similiter: quapropter sequitur ab eo pluralitas: id est, esset in eo multitudo & nõ simplicitas. consequentia autem apparet: quoniam videtur eadem ratio esse in vtroq;: quoniam ambo sunt entia separata. Deinde declarat falsitatem alterius membri. d. si sunt idem: ergo non est in eo trinitas nec quaternitas: sicut opinantur philosophi: & exponit possibile esse: & potest ad hoc

ad hoc applicari quartum, scilicet, quod est necessarium per aliud. patet ergo quod istorum insudatio fuit frustra. Debes scire quod in primo causato apud istos philosophos sunt quatuor rationes: quarum prima est intellectio primi. secunda intellectio suijpsius. tertia possibilitas essendi & non essendi. quarta necessitas ab alio. istæ igitur quatuor rationes primo causato reperiuntur: dicit ergo quod si ibi esset intellectio omnibus modis idem cum intelligente: non esset ibi ista quaternitas rationum: quas ponunt philosophi: & sic apparet dictum istius hominis ex hoc.

AVERROIS.

NOS dicimus qđ locus dubitatiõis Alga. verborũ est in duobus, scilicet in eo quod intelligit: & quod non intelligit: & est quæstio valde disputata ab antiquis: sed id quod dixit nomine philosophorum in entium processu tantum: ab Auic. reperitur: & ab aliquibus sequacibus eius. & ipse modo deceptionis dedit absolute oibus philosophis famam huius hominis & insudauit se eam reprobare. Vt possit superæminere in agone philosophorũ velli & scindere quod vincit eos: & hoc sine dubio fuit maxima sua prauitas: quare vt prædixeramus nulla istarum diuisionũ demonstratiue probatur: nisi id quod meditatur pro acuisse qđ ab vno non procedit nisi vnum: & illa propositio non sequitur in agentibus quæ formæ sunt materiales: immo tantum in separatis agentibus: & secundum eos substantia causati intellectus non est nisi id quod intelligit de suo principio: & ideo nõ sunt hic duæ res, scilicet, quo vna sit substantia: & alia quid additum super eã: quia si ita esset sequeretur quod esset compositũ: & differentia quæ est inter causam & causatum est: quod prima causa habet esse ĩ se: videlicet in formis separatis: & secũda causa habet esse respectiue, scilicet respectu primę causæ: esse enim secunda causata sunt in sua substantia subiecta: & nõ est qđ additum super eam: sicut est in materialibus causatis. V.g. Color est quid per se in corpore existens: & esse ipsius causa visus est quid relatũ: & visus nullũ habet esse nisi hac ratione: & ideo entia separata à materia sunt substãtię relationis materiæ: quapropter causans & causatũ in formis separatis sunt vnũ: & ideo formæ sensibiles sunt de natura relatiõis: vt patefit in libro de aĩa.

Et postquam adduxit verba Alga. vult primo dare eis intellectionem eius in verbis illis: & post reprobare dictum eius sicut consueuit. & primo. d. Dicimus nos quod locus dubitationis verborum Alga. est in

In duob⁹, scilicet in eo quod intelligit: & in eo quod nō intelligit: & est quæstio valde disputata ab antiquis: & videt mihi ꝙ velit dicere: ꝙ intellectio quæstiōis Alg. est: an primū causatū intelligat. vnde quæstio an est: alia est a quæstiōe qd sit: & quæstio quid sit præsupponit quæstionē an sit. dicit modo Auer. ꝙ quæstio Alg. est quo ad an est. intellectiōis primi causati, videlicet an ipsum intelligat an nō intelligat: & nō est qd sit intellectio primi causati nec modi ei⁹. Vel potest intelligi ꝙ intellectio quæstiōis Alg. est circa rē intellectā. an. s. res intellecta sit idē cū intelligēte an differēs: & ideo dicit ꝙ quæstio est in eo qd intelligit. i. circa rē intellectā: & in eo qd nō intelligit. i. an sit idē cū intelligēte: an differēs. & tu cōsidera. Et postꝙ dixit intellectionē quæstiōis. vult ponere peccatū ei⁹: & primo ponit ei⁹ peccatum. d. sed id quod dixit noīe philosophorū in entiū ꝓcessu tm̄ ab Auic. reperit. & ab aliquib⁹ sequētib⁹ cū: & ipse modo deceptiōis. i. falso dedit absolute famā oībus philosophis isti⁹ opiniōis: & insudauit se eā reprobare. & ponit causam hui⁹. d. vt. id est qm̄ possit supereminere. i. esse victor in agone philosophorū: velli & audere ꝙ vincat eos. sic habet litera mea: & forte hoc. s. velli & audere sunt noīa & casus genitiui: & denominant ludū illud tpe antiquo factū: vel forte sunt verba. Verbi gratia, infinita & quomodocūꝗ. vult dicere ꝙ illud fecit: vt se ostēdat victorē philosophorū. & cū dixit peccatū ei⁹ & causam illi⁹ incipit remouere illud. & d. & hoc sine dubio fuit maximia sua prauitas: quare vt diximus nulla istarū dubitationū demōstratiue probabit: nisi id quod meditant pro acuisse: vult dicere acute inuestigare ꝙ ab vno nō prouenit nisi vnū. vult dicere vt reputo: ꝙ nulla dubitationum illorum est rationalis: nisi illa quæ fundatur in propositione illa philosophi per quā sine dubio sequitur ꝙ adeo non proueniet nisi vnum. & dicit ꝙ illa propositio non sequitur in agentibus quæ formæ sunt materiales: immo tantum in separatis agentibus: & videt mihi qd istud non dicat secundū mentē eius sed secundum illos: qm̄ illi verificabant illam tantum in separatis. Auerro. autem vt dictum est verificauit eam tantum in materialibus. cujus signum habeo quod hoc intendat: quia sequitur vlterius opinionem illorum dicens: & secundū eos substantia causati intellectus non est nisi quid: quod intelligit de suo principio: & ideo non sunt hic, scilicet in primo causato duæ res, scilicet qd vna sit substātia: & alia quid additū super eam: & videtur mihi qd per hoc voluit quasi remouere ad mentem illorum dubium istud: quoniam posset quis dicere. si omne a quo ꝓuenit multitudo est in se multiplex. ergo in primo causato erit res addita ipsius essentiæ. propter quod dicit: quod illa multiplicitas nō est secundū rem. cuius causam innuit. d. quia si ita esset sequit quod esset cōpositū: vult dicere ex diuersis rebus. falsitas consequentis iam dicta fuit. & postꝙ soluit hoc dubiū, soluit aliud. posset enim quis dicere ex quo causatū est compositus causa quomodo differunt causa: & ipsum causatum penes compositionē. soluit. d. & differentia quæ est penes causam & causatum est. ꝙ prima causa habet esse in se, videlicet in formis separatis. Vult dicere absolutū ab omni causa: immo esse suū est esse oīm formarū separatarū. est eñ ens secūdū essentiā: & nō participādo aliqd esse pri⁹. & secūda causa habet esse respectiue, scilicet respectu primæ causæ. esse eñ secūda causata. vult ꝙ eia esse quę sunt

sunt secūda causata sunt in substātia sua subiecta: vult dicere dependentia: & nō est quid additū super eā: sicut est in causatis materialibus: vult dicere qđ nō propter illud est ibi cōpositio secundum rem, sicut est in rebus materialibus. Verbi gratia, color est quid per se in corpore existens: & esse ipsius causa visus, id est, quod est causa visus est quid relatū: & visus nullum habet esse nisi hac ratione: & ideo entia separata a materia sunt substātiæ resolutiōis materiæ, id est, causæ rerū materialiū: quapropter causans & causatū in formis separatis sunt vnū: & ideo formæ sensibiles sunt de natura resolutionis: & videtur mihi qđ voluit dicere qđ omnes res materiales præcise cōsistūt in relatione: quia nulla est abstracta a causa: & similiter maior pars entiū separatorū: attamē in entibus separatis sunt vnum primū quod est simpliciter absolutū: & causa omnium: & tu persiste: quia eius sermo potest aliter intelligi, attamen non est cura.

Sed hic est locus quæstiōis: quoniā in. 4. meta. tex. c. 26. Ari. reprehēdit opinionē dicentiū omnia esse apparentia propter hoc: quia tūc omnia essent relatiua: & tamē Auerrois ponit hæc omnia relatiua præter deū: & solutio iam quasi tacta est: qđ esse omnium rerū citra primū cōsistūt in relatione nō ad terminū: sed ad causam philosophus nō habet pro incōuenienti qđ omniū rerū esse cōsistat in analogia & depēdētia & participatiōe ad primū: sed qđ esse omniū secūdū rationē formalē cōsistat in relatione ad terminū habet pro impossibili: & sic quæstio nihil est. Ex his apparet qualiter causata respectu primę causæ cōpositionē dicāt: nō quidē per hoc qđ res superadditur rei, sed propterea quia respectus superadditur rei: & etiā ponitur ibi cōpositio ex priuatione & habitu: vt dixi alias. Dubitatio

ALGA. DVB. XXI.

AIT Alga. adhuc arguēdū est alio modo: scilicet qđ trinitas non cadit in primo causato: supremus enim orbis secundū philosophū procedit ab vna simplici re de substātia primi principij: & cōponitur tripliciter, quorū vnū quod ipse componitur de materia & forma: & omne corpus sic se habet: ergo oportet quod quodlibet habeat principiū prout materia differt a forma: & nulla earū causa est alterius: immo quælibet ipsarū indiget de causa per se.

Vult modo adducere in quo Algazel contradicit philosophis, & di. ait Algazel adhuc arguendum est alio modo: scilicet quod trinitas non cadit in primo causato: immo quaternitas: supremus enim orbis secūdū philosophos procedit ab vna simplici re de substātia primi principij, & cōponitur tripliciter: quorū vnū qđ ipse cōponitur de materia: vult dicere quorū vnū est materia & forma: vult dicere & alterū est forma: & hoc est vniuersaliter: quia omne corpus sic se habet: ergo oportet ꝙ qđlibet vult dicere illorū cōponētiū habet pricipiū ꝑut materia differt a forma: vult dicere: qm̄ qđlibet distinguit ab altero & materia distīguit a forma & nulla earū est cā alteri⁹: imo q̄libet ipsarū idiget de cā p se. Debes scire ꝙ istud argumētū ꝓbat ꝙ primū cātū sit quatuor itellectiōes: eo ꝙ quatuor causat: causat ei motorē vt finis scđi orbis ꝓximi: & causat ani

mã sui orbis:& causat formã illi quæ nõ est anima:sed forma materialis & causat materiã:& videtur mihi quod virtus eius consistat in duabus propositionibus:quarũ prima est:entia distincta in esse habent distincta intellectiones causandi in causa per illam maximã philosophorũ:ab vno nõ prouenit nisi vnum:secunda est quod omnia illa cõposita sunt distincta secũdũ esse propria eis:ideo in prima figura sequitur positio iã dicta.

AVERROIS.

NOS dicimus quod illud quod dixit Algazel:scilicet,quod corpus supercæleste apud philosophos ex materia & forma & anima cõponitur: quare sequitur quo in secũdo intellectu à quo primũ cęlum procedit sint quatuor res:vnde procedãt quatuor predicta:scilicet materia & forma & motor secũdi cælorũ:ergo est ibi quaternitas necessario: est sine dubio de erroribus Auicẽnæ & suis obiectionibus super peripateticos:& absitq; hæc fuisset eorũ opinio:immo corpus supercæleste apud eos est simplex:si enim compositum esset sequeretur quod esset corruptibile:& ipsi asserunt ipsum nõ esse generabile neq; corruptibile:neq; potentiã duorũ contrariorum habet. Vnde si opinio Auicẽnæ vera esset:sequeretur quod esset cõpositum:sicut animal:& ideo dicta quaternitas sequeretur illum qui opinatur quod ab vno nõ procedit nisi vnũ.Et nos iam declarauimus in præcedentibus qualiter hæ formæ separatæ ab Auicẽna causantur:& qualiter sunt causæ supercælestiũ corporum:& eius inferioribus:& qualiter omnia ista à prima causa procedunt per aliam viam præter Auicennæ viam.

Postquã dixit opinionẽ Algazel.de illo argumẽto:vult contradicere ei in vno tantũ:licet in alio sit cũ eo:& primo adducit intentionẽ eius in breui,&.d.Dicimus nos qđ id quod dixit Algazel:scilicet qđ corpus supercæleste apud philosophos ex materia & forma & anima cõponitur quare sequitur qđ in secũdo intellectu:vult dicere primo causato a quo primũ cælũ procedit sint quatuor res:vnde procedãt quatuor prædicta: scilicet materia & forma & motor secundi cælorũ:& anima orbis eius: ergo est ibi quaternitas necessario:hæc litera est suspẽsiua:& eius determinatio est illud qđ subdit.d.est sine dubio de erroribus Aui.& suis obiectionibus supra peripatheticos:& absit qđ fuerit eorũ opinio, in hoc Auer.cõtradicit Algazel:quoniã ille opinatur qđ opinio Aui.sit peripatheticorũ:vult enim qđ illa sit Auicẽ.qui fuit medius inter peripatheticos & loquẽtes.Deinde ponit illud in quo cõuenit cũ Alga.& est,quod illa opinio est error qđ declarãs,d.immo corpus supercæleste apud eos est simplex:si enim cõpositũ esset sequitur qđ esset corruptibile: & ipsi asserũt ipsum nõ esse generabile nec corruptibile:nec qđ habeat potẽtiã duorũ cõtrariorũ:videlicet,essendi & nõ essendi.Et syllogismus est,oẽ cõpositũ est generabile & corruptibile:corpus cæleste nõ est generabile

nec corruptibile:ergo nõ est compositũ, minor est declarata primo cæli cõmẽ.20.& in litera philosophi, maior assumitur ab Auer. in pluribus locis:& declaratur in primo de substãtia orbis. Deinde remouet aliud peccatũ Auicẽ.in eo qđ opinatur cælũ habere animã imaginatiuã.d. vnde si opinio Auicẽ.vera esset sequitur qđ esset cõpositũ:sicut animal,& syllogismus cõponitur sic:omne cõpositũ ex anima imaginatiua & corpore est animal:sed cælũ est cõpositũ apud ipsum ex anima illo modo & corpore:ergo est animal,cõsequẽs est falsum:quia tũc haberet sensus:& sic possunt accidere ei occasiones & reliqua:vt declaraui in libro de substãtia orbis,& postquã remouet peccatũ Aui.respõdet nũc ad formã argumẽti Alga.d.& ideo dicta quaternitas sequitur illũ qui opinaẽ in duabus propositionibus qđ ab vno nõ prouenit nisi vnũ:vult dicere qđ sequitur Aui.qui sustinetur in duabus propositionibus:ꝙ ab vno nõ prouenit nisi vnũ:& secunda qđ cælum habet tres res:& est quarta: scilicet motor alterius orbis quæ proueniunt ab ipso primo causato: ex his sequitur quod in eo sit quaternitas rerum:& nos iam diximus in præcedẽtibus qualiter hæ formæ separatæ ab Auicẽ.causantur, id est, ponũtur vt causæ & forte litera est corrupta ex errore scriptoris:& debet dicere ponuntur:& qualiter sint causæ supercælestium corporum:& eius inferioribus:& qualiter ista a prima causa procedant per aliam viã præter viam Auicen.vult dicere totum est declaratum.

Quæstio. 11

Circa iam dicta occurrit quæstio,an cælũ sit corpus simplex: & multa ego dixi in duabus quæstionibus: scilicet an cælũ sit animatũ:& an cælũ sit simplex:ideo pro nũc corpus cæleste esse simplex nõ admixtũ materię potest declarari tribus vijs:quarum prima erit ex necessitate intelligentię:secũda ex natura materiæ: tertia verbis philosophorũ:ideo istis cõcludã intellectionẽ Auer.secundo declarabo eius intellectionẽ sub breuibus. Ad primã viam sic procedit accipiẽdo primo qđ de ratione moti a se nõ est nisi vt habeat principiũ:attamẽ distinctũ a principio passiuo motus:& hoc pulchre declarat Auer.3. cæli cõmẽ.28.&.4.cæli cõmẽ.22.&.4.physicorum commen. 71. quoniam forma materialis & est forma & est in materia:in eo enim qđ forma habet rationẽ agentis:quoniã sine dubio species agit & mouet: & in eo qđ in materia erit patiens:quoniã fundamentũ patientis est materia: ideo formæ separatæ nõ possunt pati:vt dicit ipse. 9.meta.cõmen.2.Ex hoc sequitur qđ si cælũ esset cõpositũ ex materia & forma distincta: & alia ab intelligentia:tũc ociosa erit ei intelligentia applicata:quoniã si ei applicabitur nõ erit nisi vt moueat.Sed ego dicã qđ nõ oportet:quoniã cælũ habet formã qua mouebit se:sicut graue per eius formã mouet & mouetur propter rationes diuersas:& sic tu habes probare qualiter illa forma non sufficit ad mouendũ semper:sed audies mirabilia quæ fuerũt mihi adducta in solutionibus huius vie. Quidã enim fingũt qđ omne qđ mouet se indiget cognoscẽte a quo dirigitur:ideo oportet vt motus corporis cælestis sit ab intelligẽtia cognoscẽte.Alij fingũt qđ purũ materiale nõ potest mouere semper:quia sine vigore immaterialis laxabitur:quidã posteriores dicũt qđ licet motus proueniat a forma:nõ tamẽ omnis forma mouet:ideo illa nõ mouet:licet oĩs forma agit: & sic est ibi quoniã forma illa illuminat hæc hic:& virtute propria causat effectus multos hic.

Positio quorũdam.

Contra.

tos hic. Sed cõtra:quoniã ſi prima neceſsitas cogeret:ego probarẽ qđ omne quod ſe mouet haberet intellectã ſibi formã:ideo diceret aduerſa/ rius qđ ſufficit quod dirigitur a primo cognoſcẽte: & ſic propter illud nõ erit neceſſariũ ponere intelligentiã propriã vnicuiq; orbi.

Secunda ſolutio.

Secũda ſolutio eſt purus error:quoniã peto quare nõ poteſt mouere ſemper:vel quia fatigabile:& ſic erit generabile & corruptibile:vel quia materiale: & tunc petitio principij:ideo dicerẽ quod vel eſt:quoniã materiale ma/ terialitate alterius rationis poteſt ſe mouere ſemper:vt fingũt latini.

Tertia ſolutio.

Ter/ tia ſolutio eſt plus erroris:quoniã dicam quod qua ratione poteſt ſe illu minare:& alia extra ſe ratione formæ:eadem ratione poteſt ſe mouere:& tu ſi vis ſaluare neceſsitatẽ intelligentie:debes probare quod forma illa non ſufficit ad mouendum:ideo ſine dubio illa via eſt firma: nec poteſt probare neceſsitatem intelligentie:& ſæpe fui in loco diſputationis: & hucuſq; non inueni aliquem qui mihi probaſſet neceſsitatem intelligen/ tie tenendo opinionem latinorũ:ſecunda via declaratur ex dictis Auer/ rois in primo phyſicorũ commen.79.vbi debes ſcire:quod priuatio eſt carentia forme in ſubiecto apto nato:& hoc iam omnes volunt.

Priuatio natura præcedit formã in materia.

Secũ/ do debes ſcire quod priuatio præcedit natura formã in materia:quod in/ telligo vt dicit Auicen.6.ſuę meta.capi.ſecũdo negatiue ad hunc ſenſum quod in materia eſſet priuatio niſi agens dediſſet ei formam:quoniam vt accipitur primo phyſi.tex.commen.68.forma per ſui præſentiã eſt cau/ ſa generationis:per ſui abſentiam eſt corruptionis:ideo dicit Auerrois in vltimo de ſubſtantia orbis:quod effectus priuatiui cauſa erit priuatio:& poſitiui cauſa poſitiua:ideo ſi agens eſt cauſa generationis: & abſentia eius forme erit cauſa corruptionis.

Forma ſua pręſentia eſt cauſa generationis:ſua abſẽtia cauſa eſt corruptionis.

Iſto modo igitur priuatio præcedit formam negatiue:quia ſcilicet illa ineſſet materiæ niſi agens impediret dando eſſe & formam materiæ. Hoc habito quæro ab iſtis: vel forma illa cæleſtis corporis eſt de eſſentia materiæ cæli vel nõ:ſi eſt de eſſentia materiæ:ergo eius eſſentia erit actus:& ſic non potentia: cuius contrariũ ponunt.Si non erit de eſſentia materiæ:ergo in eſſentia cæleſtis corpo/ ris eſt potentia ad eam:& carentia eſſentialis illius:quoniam declaratur: quoniam poſtquam non eſt de eſſentia:ergo illa materia caret eſſentiali/ ter forma:& eſt apta perfici illa:ergo in materia illa erit admixta priua/ tio tanquã quid prius natura.& per cõſequens erit generabile & corru/ ptibile. Ex his ſequitẽ hæc maior:qđ oẽ cõpoſitũ ex materia & forma eſt generabile & corruptibile:vel poteſt aliter deduci iſta maior ſic: vel agens poteſt dare illi materiæ aliã formã vel non.ſi ſic: ergo illa materia poteſt priuari illa forma quam habet:& ſic vt prius.ſi non,iſta incõpoſ/ ſibilitas vel erit:quia forma cæleſtis corporis eſt de eſſentia illius mate/ riæ:vel quia eſt principium illius fluens ex principijs eius: vel quia illa materia non eſt capax alicuius alterius formæ: vel quia non reperitur agens potens ei dare aliam formam quam cæli:primũ & ſecundũ ſunt im poſsibilia ſimpliciter:& nolo probare impoſsibilitatẽ eorũ:tertiũ eſt mi rabile:quoniã ex quo illa materia eſt pura potentia paſsiua: ergo poteſt perfici ab omni quod eſt vel eſſe poteſt perfectio ponens illã in eſſe me/ liori:& ſic erit ex parte potentiæ inclinatio & capacitas ad perfici alijs formis,nec poteſt fingi quartũ:qm̃ ibi reperitur poſsibile ex parte paſsi: & reperitẽ poſsibile ex parte agẽtis:vt dictũ eſt prio cę.cõ.124.vel faltẽ

mihi

mihi sufficit ꝙ cæli materia põt recipere omnẽ formã:& per cõsequens est ab intrinseco priuata hac forma:& sic appet maior syllogismi Auer. facti.vltima via est ex multis verbis Arist.& licet in quæstiõe de intellectu an sit forma cæli dixi multa pro nunc sufficiat mihi adducere sententiã philosophi.12.meta.vbi mouet quæstionẽ. verũ ideæ sint formæ in materia:& soluit ꝙ sunt actus puri non cõpositi: cuius rationẽ dicit: quia tunc essent generabiles & corruptibiles:cuius contrarium reputauit Pla. & sic concludit ibi quod si essent : essent formæ separatæ. Ex hoc arguo sic.si ratio philosophi valet:est quia omnis forma in diuersa est generabilis & corruptibilis. Ex hoc apparet qđ si forma cæli esset in materia esset generabilis.Si ergo dicatur quod latini fingũt ꝙ omnis forma in materia trãsmutabili vnius rationis est generabilis:Aristo.ibidem non concluderet intentũ:dicam enim ideas esse in materia alterius rationis:& sic videtur committere fallaciam consequentis arguere:non sunt in materia trãsmutabili: ergo non sunt in materia. Ad hanc rationem quidam fratres dixerunt ꝙ ratio Arist.valet:quia vt scitur.10.meta.in fine Plato posuit vnius speciei cum rebus generabilibus: ideo si in eis esset materia illa esset eiusdem rationis : & sic valet ad hominem. Sed hæc solutio stulta est:quoniam licet Plato posuit ideas eiusdẽ speciei quãtum ad essentiam & quiditatem : quia posuit illas esse essentias & quiditates:non tamen quantum ad omnia : nec inconuenit quantum ad aliam rationem esse plus quam genere diuersa:& sic philosophus adhuc non habebit intentum: quoniam Plato posuit genere differre a rebus corruptibilibus quantum ad separabilitatem a materia:ideo nõ videtur sequi:sunt in materia:ergo transmutabiles : sed oportet addere ꝙ sunt in materia:& vnius speciei quantum ad omnes rationes : & tũc sequitur consequentia dicta:alia multa dixi in suo loco.

Positioque rũdam fratrum. Impu.

ALGA. DVB. XXII.

AIT Algazel:secundũ verò triũ prædictorũ inest: ꝙ suprema sphæra in ꝓprio termino magnitudinis cõsistat:vnde ipse appropriat̃ in illa magnitudine maximæ q̃ aliæ sphæræ est necessarium quid additũ supesse suñpsi⁹:prædicta em̃ sphæra de se possibilis est habere maiorẽ vel minorẽ quãtitatem:ergo oportet ꝙ illa magnitudo terminata procedat ab aliquo appropriante differẽte in re simplici suũ esse inferente:& hoc esse non est simile esse intellectus. Esse enim intellectus purũ est & sine magnitudine:q̃obrem non indiget nisi de simplici causa.

Arguit aliter Alg.vt refert hic Auer.d.secundũ vero triũ prædictorũ: vult dicere corpus cæleste inest, id est contingit quod suprema sphæra in proprio termino magnitudinis consistat : vult dicere taliter quod sit terminatæ magnitudinis.vnde id est ꝓpter qđ ipse,scilicet motor appropriat̃ in illa magnitudine maxime q̃ aliæ sphæræ.vult dicere ꝙ corpus cæleste debet esse terminatæ & certe magnitudinis taliter quod motor ita appropriet vni ꝙ nõ alteri:est necessariũ.vult dicere ꝓpter quod est

necessarium

necessariũ quod magnitudo sit quid additũ super esse suijpsius. Ex hoc apparet ꝙ oportet in corpore cælesti habere magnitudinẽ realiter distinctã ab eius substãtia. hoc igiť est suppositũ. Deinde arguit cõtra illos. & syllogismus põt sic cõponi. omne possibile habere magnitudinẽ maiorem vel minorẽ & q̃titatẽ oportet vt illa magnitudo illius procedat ab aliquo: hæc est maior supplẽda. deinde accipit minorẽ. d. prædicta enim sphæra de se possibilis est habere maiorẽ vel minorẽ q̃titatem. Deinde ponit conclusionẽ. d. ergo oportet quod illa magnitudo terminata procedat ab aliquo approprianto differente. vult dicere multo: secundum rationẽ inferente in re simplici, id est in corpore cælesti suum esse. Deinde declarat quod hoc approprians non potest esse motor appropriatus: & primo accipit conclusionẽ. vnde syllogismus cõponiť sic. esse purũ simplex nõ põt esse cã magnitudinis & rei multis: sed esse intellect⁹ est esse purũ: ergo nõ põt esse causa magnitudinis rei multis. maior relinquitur tãq̃ manifesta. minor prosyllogizatur in litera. sic illud quod indiget simplici causa pro esse eius est purum esse: sed intellectus mouens est indigens tantum simplici causa; ergo eius esse est esse purum. huius syllogismi primo ponit conclusionem. d. & hoc esse vult dicere quod poniťur causa non est simile esse intelligens, id est non est separatum. Deinde accipit minorem. d. esse enim intellectus purum est & sine magnitudine. Deinde accipit minorem prosyllogismi. d. q̃obrem, id est quoniam non indiget nisi de simplici causa. ex hoc cõcludere intendit quod causa terminationis magnitudinis debet esse aliquod materiale: vel causa debet esse multiplex & diuersa in sui natura.

AVERROIS.

NOS dicimus quod sentẽtia verborũ isti⁹ hoïs est: ꝙ corpus cæleste est res tertia à primo causato processa: & est sine dubio in se simplex, videlicet quod est corpus quantitabile. ergo duæ sunt in eo res: vna quarũ dat corporeitatẽ substantialem: secũda verò dat suam terminatam quantitatẽ. Et ideo oportet quod in illo ꝓprio intellectu à quo ista ꝓcedũt plures sint res: ergo secũda causa nõ triplex: immo quadruplex hucusq; sunt verba Algazelis. Sed nos dicimus quod omnia ista sunt erronea: philosophi enim nõ opinantur ꝙ corpus omnino procedat à separato: & q̃uis procederet: dicunt ꝙ principaliter procederet ab eo forma substantialis: deinde magnitudo sequitur formam. Verũtamen hoc tantũ est in materialibus formis: & corpora supercælestia prout sunt simplicia non recipiũt formas neq; magnitudinẽ. Rursus id quod dixerat, videlicet quod materia & forma à principio separato procedũt: falsum est: immo absit ꝙ philosophi talia cõcedant: immo agens apud peripatheticos in rebus generabilibus: & corruptibilib⁹ nõ agit formam neq; materiam; immo agit de

materia

materia composita ex eis. Si enim agens ageret formã in materia: efficeret ergo eas de nihilo in aliquam rem: & omnia ista totaliter distant à philosophorum opinionibus.

Auerrois modo primo ponit sententiã verborum Alga. deinde ponit peccatũ eius: illud quod dicit primo est manifestũ per se. Deinde ponit peccatũ eius: & maxime ostendit illud in quo fundatur esse falsum: fundabatur aũt in hoc ꝙ corpus cæleste dependet a motore separato: circa quod dicit. Sed nos dicim⁹ ꝙ omnia ista sunt erronea. philosophi enim non opinantur ꝙ corpus omnino procedat a separato. vult dicere apud me a deo tanꝗ̃ a causa prima: & ꝗ̃uis procederet dicũt ꝙ principaliter procederet ab eo forma substantialis: vult dicere motor appropriatus. D. magnitudo sequit̃ formã. verũtamẽ hoc vult dicere ꝙ corpus terminatũ per formã in materia tantũ est in materialib⁹ formis: & corpora cælestia prout sunt simplicia nõ recipiũt formas nec magnitudinem: hic est vnus modus intelligendi. Et potest aliter intelligi: vt mihi videt̃ quod scilicet philosophi nõ opinant̃ ꝙ corpus oĩno. vult dicere gñabile ꝓcedat a separato: & ꝗ̃uis ꝓcederet: dicũt ꝙ principaliter ꝓcederet ab eo forma substãtialis. D. magnitudo sequit̃ formã verũ hoc tñ est in materialib⁹ formis: & corpora supercælestia prout sunt simplicia nõ recipiũt formas nec magnitudinẽ. Est ergo secundũ hãc expositionẽ solutio, ꝙ corp⁹ cæleste nõ ꝓcedit a forma separata: ideo suppositũ ei⁹ est falsum. D. reprehẽdit eũ in alio qđ Alg. finxit. d. rursus id qđ dixerat, videlicet ꝙ materia & forma a principio separato ꝓcedũt: falsum est: immo absit ꝙ philosophi talia cõcedãt: immo agẽs apud peripatheticos in reb⁹ generabilib⁹ & corruptibilibus nõ agit formã nec materiã: immo agit de materia cõposita ex eis: vel ex materia & forma. Hui⁹ ponit causam: & cõponit̃ sic. omne agẽs formã in materia agit ex nihilo: sed ꝑ illos agens agit formã in materia: ergo efficit illã ex nihilo. huius ponit tantũ minorem. d. si enim ageret agens formam in materia. Deinde ponit cõclusionem. d. ergo efficeret eas de nihilo in aliqua re. Deinde ostendit oppositum consequentis. & eius sermo est manifestus per se.

Sed hic sunt multæ quæstiones. primo enim aspectu videt̃ ꝙ solutio Auer. accipiat falsum. Accipit enim secundũ ꝙ exponit in expositione secunda ꝙ corpus cæleste non procedit a forma separata: cuius contrarium infinities dictum est: & maxime lib. de substantia orbis. Secũdo videtur ꝙ solutio Alga. faciat adhuc difficultatem magnam: quoniã corpus cæleste. Verbi gratia, lunæ potest esse quãtitabile secundũ maiorem quãtitatem & minorem: ergo in eo est quãtitas in potentia: ergo est ibi forma intrinseca per quam erit terminatæ quãtitatis: & illa non potest esse intellectus: quoniã purus intellectus non põt esse causa magnitudinis: & terminationis alicuius corporis cũ tantũ appropriatæ inest. Tertio adhuc quãtitas lunæ: & quãtitas solis & q̃titas mercurij & reliquorũ orbium sunt vnius rationis. ergo si vna reliquæ addetur fiet alius. ergo vna illarum erit: immo quælibet illarum esset augmẽtabilis: & hoc esse non potest gratia formæ absolute nec gratia substantiæ in actu. ergo gratia materiæ: ergo ibi est materia pura potentia. Quarto omnes illæ formæ cælorum & magnitudines sunt vnius rationis: ergo

Dubitatio.

Dubitatio.

ergo in eis erit partitio & multitudo numeralis: & per consequens materia partita: & sic ibi erit materia & forma: & materia vltra intelligētiam: & sic hæ difficultates primo aspectu videntur faciles: attamen sunt mihi valde difficiles: nec inueni aliquem qui olfaceret: nedum ipsas videret.

Solutio ad primam.

Vt igitur habeatur intellectus opinionis Auer. circa solutionem istarum primo debes scire quod corpus cœleste vno modo procedit a forma separata: alio modo non procedit quidē duobus modis. s. secundum qualitatem & secundū relationem vt dixi: alias secundū enim qualitatē pro quāto eius esse consistit in motu: si enim nō mouetur sine dubio eius esse esset nihil: ideo eius esse consistit in operatione motiua: quod ergo constituit ipsum in operatione motiua ipsum constituit in esse: & sic isto modo corpus cæleste procedit a proprio motore. Secundo modo in genere relationis: quoniā eius esse dependet ab essentia intelligentiæ: quia est necessarium ab alio. causa enim suæ necessitatis est ipsa intelligentia: vt tibi dixi. Tertio vero modo nō dependet: quoniā motor non causat ipsum dando ei formam similem quæ ponit ipsum in esse corporis cælestis quā sequitur quantitas & terminus quantitatis: hoc enim vt bene dixit Auer. verificatur tantum in corpore generabili, eius esse consistit in compositione materiæ cum forma: & sic soluitur prima quæstio. Apparet enim solutio contradictionis.

Pro intellectu quæstionis secundæ. debes scire secūdo quod corpus lunæ & est corpus: & est corpus lunę: inquantum enim corpus absolute sine dubio est quantitabile quantitate maiori & minori: quoniam corpus in ratione qua corpus non repugnat cresci nec augeri in infinitum: vt vero corpus lunæ nec est augmentabile nec diminuibile: immo eius quantitas est essentialiter & per se terminata.

Purus intellectus nō pōt esse cā subiectiua terminatiua q̄titatis: licet possit eē cā terminatiua alicuius corporis.

Secūdo debes scire pro eodē q̄ purus intellectus nō pōt esse cā subiectiua terminatæ q̄titatis: q̄m in eo q̄d purus intellect⁹ sibi repugnat sub esse diuinitati: licet latini de hoc dicant multa: & etiam purus intellectus nō potest esse causa terminatiua terminatiōis q̄titatis in potentia: cuius termin⁹ nō est ei essentialis qualis dicit̄ esse quantitas exn̄s in gn̄abili & corruptibili hic: q̄m illa q̄titas in potētia est interminata: in actu aūt terminat̄: q̄a forma sigillat materiā vel ei⁹ partē: cōstat aūt q̄ intelligētia nō pōt recipi in parte cæli: sed in essentia cæli simplici & nuda primit⁹ secūdum naturā: vt dicit Auer. in li. de substātia orbis. purus ergo intellectus pōt esse cā terminatiua alicui⁹ corporis & magnitudis ei⁹: cui⁹ termin⁹ est essentialis ei: q̄m illa q̄titas est ita ī actu q̄ nullo modo est ī potētia: immo q̄a intellect⁹ pur⁹ pōt esse cā illi⁹ corporis duob⁹ modis vt dictū est: ideo potuit esse cā termini q̄titatis illi⁹ corp̄is: Et ex his app̄et solutio ad scd'm & ad tertiū. & ad scd'm q̄dē q̄m falsum est corp⁹ lunæ inq̄tū corp⁹ lunæ q̄ sit augmētabile & diminuibile: immo est essentialr terminatū: vt dixi: & concedo si in eo esset q̄titas ī potētia itelligētia nō posset esse cā terminatiua illi⁹ vt dixi: sed tn̄ nō incōuenit cū ibi sit quātitas essentialr in actu q̄ pur⁹ intellect⁹ sit cā terminatiua illius vt dixi. Ad tertiū quidem q̄n null⁹ dubitat ex q̄titate corporis cælestis & q̄titate gn̄abilium fieri vnū q̄tū mai⁹ mathematice loquēdo: nō p̄p hoc q̄titas illū & istorū: & materiæ illorū & istorū sunt vni⁹ rationis: immo differūt spē vere: sed cōueniūt tantū in ratione mathematica. Dicendū igitur ad formā

ꝙ ſi corpori lunę addatur quantitas & magnitudo ſolis ſine dubio eſſet corpus alius, nõ tñ corpus lunæ alius: quã nõ eſſet amplius luna: quã terminus erat eſſentialis magnitudini eius: ideo eſt augmentabile ſub ratione qua corpus: nõ tñ ſub rõne qua corpꝰ lunæ: ideo ibi nõ erit quãtitas in potẽtia: nec materia vna omnium illorum: & cauſa eſt quod licet illa corpora ſunt vnius rationis analogice: vt dicit. 2. celi. com. 49. nõ tamẽ vniuoce: ideo quodlibet eſt in ſua ſpecie vniuoca eſſentialiter: & per ſe terminatum. Et per hoc ad tertium: iam enim manifeſtum eſt ꝙ argumẽtum ſupponit falſum: credit enim ꝙ quantitas illa ſit in potentia multa: & ſecundum ſigillationem formarum terminatur, & non eſt ita: immo quodlibet illorum ſub ratione ſpeciali eſt eſſentialiter terminatum: ideo non eſt ſecundum rationem, nec ſecundum rem ſpecialiter quantũ quantitate in potentia: ſed tantum quantitate eſſentialiter in actu terminata: ideo materia non erit vna, nec quantitas vna: ſed materiæ erunt multæ et magnitudines eſſentialiter diuerſæ & terminatæ eſſentialiter. Eſt ergo reputandum ꝙ corpus cæleſte motum ex ſe ſit ſubſtantia cõpoſita compoſitione æquiuoce ex materia ad vbi: & intelligentia quæ dicitur forma ad vbi: cui aduenit ſecundum rationem quantitas eſſentialiter terminata: propter quam aduenit motus: & reliqua accidentia quæ ſunt ei inherentia: & hoc totum eſt quoddam vnum maiori vnitate quam ſit corpus generabile: vt dicit Auerro. 2. cæli commen. 3. quoniam eſt colligatum taliter quod non poteſt ſolui per aliquam potentiam: eo quia intelligentia immediate vnitur corpori cæleſti: & iſtud declarauit ſæpe in lib. de ſubſtantia orbis. & continue quando occurrerit in libris Auer. melius declarabitur.

ALGA. DVB. XXIII.

AIT Alga. tertium trium prædictorum eſt, ꝙ in ſuprema ſphæra duo ſunt puncta quę mundi poli nũcupant̃, & ſunt immobilia, & partes zone ſphæræ velociſsimi motus ſunt, vnde non euadẽt quin ſint omnes dictæ ſphæræ partes vnigeneæ aut etherogeneæ, impoſsibile eſt ꝙ ſint etherogeneæ: quia corpus ſuper cæleſte ſimpliciſsimum eſt. Remanet ergo ꝙ ſunt vnigeneæ. & ſi ſic, qualiter ergo illa magis duo puncta prædicta appropriantur in quiete quam alia puncta cæli. Rurſus ſi cæli partes etherogeneę eſſent, ergo quædam partes ipſius proprietates habent diſtinctas ab aliarum partium proprietatibus, quid ergo eſt principium huius varietatis, & dictum fuerat ab eis ꝙ corpus ſupremum nõ procedit niſi ab vna ſimplici re, & ſimplex non cauſat niſi ſimplex in figura & in natura: ergo cæli partes non debent diſtingui proprietatibus, & hoc argumentum difficile eſt reſpondendi.

Adducit Alga. iterum aliud argumentum difficile hic. d. ait Alga. tertium triũ prædictorũ eſt ꝙ in ſuprema ſphæra duo ſunt pũcta quæ mũdi poli

poli nuncupant, & sunt immobilia, & partes zone sphæræ velocissimi motus sunt. Et tunc arguit.d. vnde non euadet quin sint omnes dictæ partes sphæræ vnigeneæ aut etherogeneæ, id est, vnius rationis & naturæ: aut diuersæ. Deinde destruit membra: & dicit. & impossibile est ꝙ sint etherogeneæ. cuius rationem dicit: quia corpus supercæleste simplicissimum est: remanet ergo ꝙ sint homogeneæ. contra arguit.d. & si sic. qualiter ergo illa puncta prædicta magis approprianter in quiete quam alia puncta cæli. Deinde redit ad aliud membrum.d. rursus si cæli partes etherogeneæ essent. ergo quædam partes ipsius habẽt partes distinctas a partibus aliarũ partiũ: quid ergo est principiũ huius varietatis: & dictũ fuit ab eis quod corpus simplex non procedit nisi ab vna simplici re, & simplex non causat nisi simplex in figura: & in natura. ergo cæli partes non debent distingui a partibus. hoc argumentũ difficile est respõdẽdi.

AVERROIS.

Dicimus nos ꝙ simplex dupliciter intelligitur: quorum vnum quod nõ cõponitur ex pluribus partib⁹: & componitur ex materia & forma: & ab hoc dicitur ꝙ corpora sunt simplicia. Secundum verò dicitur de illis quæ non ex materia & forma componuntur, videlicet ꝙ materia non differt à forma in prima: vt sunt corpora supercælestia. Præterea simplex dicitur in eo quod diffinitio totius & partis sunt vna & eadem: licet composita fiant ex quatuor elementis. Vnde modo hic dicto de corporibus supercælestibus non est negandum ꝙ reperiantur simplices partes diuersæ naturaliter, vtputa dextra & sinistra orbis & poli & zona ipsius: & sphæra inquãtum sphęra oportet ꝙ habeat terminatos polos & centrum terminatum, & non ex hoc sequitur ꝙ hæc sit simplex, immo talis sphæra dicitur simplex prout non componitur de forma & materia potẽtiali: et est quoddammõ etherogenea prout partes polorum non sunt ab euentu, immo naturaliter terminantur in qualibet sphæra, sed non ex hoc sequitur quod componatur ex partibus diuersis in natura, neq; quod efficiens eas ex diuersis virtutibus componatur, quælibet namq; sphæra vna est: & ideo nequit à philosophis licite dici ꝙ quilibet punctus fuerit de quacũq; sphæra fuerit possit centrum esse ipsius sphæræ, & ꝙ polorum puncta approprientur in hoc ab agente: quia hoc nequit verificari nisi de artificialib⁹ sphæris, non tamen in naturalibus. Et quamuis concederemus eis ꝙ dicta puncta approprientur ab agente, non ex hoc sequitur ꝙ in illo agente sit pluralitas: nisi dicamus ꝙ hic in præsenti nullũ ab vno agẽte ꝓcedat, illud enĩ quod est in præsenti nobis ex decẽ prædicamẽtis cõponit. ergo sequeret ꝙ omne gñabile

bile debeat procedere à decem agentibus, quod est absurdum cogitare. immo dicimus ꝙ quilibet effectus in rebus nobis præsentibus ab vno efficiente fit, licet participent cū eo decem prædicamenta. Patet ergo ex istis quod prædicta proposito videlicet. quod vnū efficiēs vnū tm̄ efficit effectū, vt opinati sunt Auicenna & Alpharabius & Alga. & eorū sequaces, falsissima est.

Circa solutionem huius primo Auer. verificat quomodo corpus cæleste est simplex: & quomodo non. secundo respondet ad causam erroris vbi orta fuit tota eorum difficultas: & dicit primo. dicamus nos ꝙ simplex dupliciter intelligitur: quorum vnum est ꝙ nō componitur ex pluribus partibus: & componitur ex materia & forma: & ob hoc dicitur quod corpora sunt simplicia: cuiusmodi sunt elementa. secundo dicitur de illis quæ non ex materia & forma componuntur, videlicet ꝙ materia non differt a forma: vt sunt corpora supercælestia. Deinde accepit alium modum intelligendi simplex. d. præterea simplex dicitur in eo ꝙ diffinitio totius & partis est vna & eadem: licet composita fiant ex quatuor elemētis: quod intelligo vt compositum opponitur simplici primo modo: & postquā dixit hoc: verificat qualiter corpora cælestia sint simplicia: & qualiter non. d. vnde modo hic dicto de corporibus cælestib9 non est negandum ꝙ reperiantur simplices partes diuersæ naturaliter: vt puta dextra & sinistra orbis: & poli & zona ipsius: quod probat. d. & sphæra inquātū sphæræ oportet ꝙ habeat terminos polos: & centrū terminatū: & dicit non ex hoc, scilicet quia vnius naturæ & homogeneæ sequitur ꝙ sit simplex. immo talis sphæra dicitur simplex: prout non cōponitur de forma & materia potentiali. est quodammodo etherogenea: prout partes polorum non sunt ab euentu: immo naturaliter terminant in qualibet sphæra: q̄m ita sunt in partibus terminatis ꝙ non in alijs.

Deinde respondet argumento Alga. sed non sequitur ex hoc ꝙ componatur ex partibus diuersis in natura: nec ꝙ efficiens eas ex diuersis virtutibus componatur: quælibet nāq; sphæra vna est: ideo nequit a philosophis licite dici: ꝙ quilibet pūctus fuerit de quacūq; sphæra possit esse centrum ipsius sphæræ: & quod polorum puncta approprientur in hoc ab agente: quia hoc nequit verificari nisi de artificialibus sphæris: non tamen in naturalibus. Deinde adhuc applicat solutionem gratia bonitatis doctrinæ. d. & quamuis concederemus eis quod dicta puncta approprientur ab agente: non ex hoc sequitur quod in illo agente sit pluralitas: & hoc declarat per impossibile. d. nisi dicamus quod hic in præsenti, id est, in rebus nobis præsentibus nullum ab vno agente procedat: vult dicere quod tunc in istis inferioribus nullus effectus fieret ab vno agente. consequentia declaratur: id enim quod est in præsenti nobis, id est, in istis inferioribus ex decem prædicamentis componitur. ergo sequitur quod omne generabile debet procedere a decē agentibus: quod est absurdum cogitare: vnde virtus syllogismi debet sic componi: effect9 multus prouenit a pluribus agentibus: hic inferius effectus est ex decem rebus: ergo prouenit a decem agentibus. conclusio est falsa: ergo aliqua præmissarum: & non minor. ergo maior: & sic propositio eorū est falsa.

ideo dicit, immo dicimus quod quilibet effectus in rebus nobis præsentibus ab vno efficiente fit: licet participent cum eo decem prædicamenta. Deinde remanet correlarie concludere causam erroris, & dicit. patet ergo ex dictis quod prædicta propositio, videlicet, ꝙ vnum sufficiēs vnum tantum efficit effectum: vt opinati sunt Alpha. & Auicen. & Alg. falsissima est. Et cum omnia hæc sint dicta, iam apparet solutio ad vim argumenti Alga. dictum est enim qualiter corpus cæleste est simplex: & qualiter est multum: & qualiter non inconuenit ab vno simplici prouenire effectum multum.

Dubita. Sed hic est locus quæstionis: qm̄ si corpus cæleste est multū secūdum virtutes: quæro vbi sint istæ virtutes vel in substantia cælestis corporis subiectiue: vel sint formæ separatæ. & si formæ separatæ: ergo corpus cæleste est vnius rōnis: & si in materia illa sic essent generabiles & corruptibiles: & esset cælum de virtutibus agentibus: & sic esset in actu: & sic compositum ex materia & forma. Sed circa solutionem istorum vsq̧ huc duo inuenio ab Auer. vnum quod corpus simplex est multum secundum potentias & virtutes: & hoc dicit hic plane. secundum est quod dicit in. 2. cæli. com. 15. quapropter credendum est quod istæ potentiæ non sunt materiales: & hoc colligit ex verbis Ari. vt apparet in fine illius commenti. Est ergo sciendum ꝙ istæ potentiæ sunt separatæ a corpore cæli: & hæc videntur inuicem contrariari.

Sicut aīal est colligatū ex aīa et corpore: ita corpus cæleste est colligatū ex intelligētia & orbe. Ideo debes scire pro intellectu quæstionis quod corpus cæleste est colligatum ex intelligentia & orbe: sicut animal ex anima & corpore: vnde reputandum est ꝙ sicut virtutes animalis sunt in toto colligato ratione animæ: ita omnes virtutes cæli sunt in toto cælo ratione intelligētiæ: qm̄ illæ virtutes sunt ipsa intelligentia secundum rem: differunt tamen ratione & modo: & propter hoc verificatur quod sunt virtutes separabiles: quia sunt ipsa intelligentia secundum esse: licet non secundū modum. & verificatur, ꝙ scilicet cælum est multum in virtute non quidem pro altera parte colligati: sed pro toto colligato: ideo hæc opponi non videntur.

Solutio. Argumentum ad oppositum nihil est: apparet eñ quod illæ virtutes sunt formæ separatæ, cum sint ipsa intelligentia secundum esse: licet in modo differant ab ea. & sine dubio corpus cæleste pro altera parte compositi est vnius rationis: sed pro colligato est multū diuersum secundum virtutes.

Replica. Sed dices: ergo intelligentia est pluralitas & compositio, cuius oppositum finxit Auer.

Solutio. Dicendum quod illa pluralitas non est ibi tanquā rationes causandi: vt voluerunt illi: sed per quandam excellentiam ipsius intelligentiæ: vel dicendum quod Auer. vult ibi esse pluralitatem: sed non ob. id argumentum, scilicet ꝙ ab vno non procedit nisi vnum: & sic apparet intellectus istius quæstionis.

Dubita. Sed adhuc est locus quæstionis: qa in corpore cælesti sunt multa accidētia: vtputa lumē & raritas & densitas quæ nō possunt fundari nisi in ente in actu: mō ista nō sunt nisi in substantia cælestis corporis: & nō in colligato ex intelligētia & orbe. ergo corpus cæleste seclusa intelligētia erit ens in actu. & sic habebit formā aliquam vltra intelligētiā. & hoc sæpe dixi: quia sicut colligatū ex intelligētia & orbe est vnū viuēs aīal rōnale: ita totū hoc est subiectū denominationis oīm accidētiū cæli: attamē subiectū inhęsionis est substātia cęlestis corporis

poris dispositæ ipsa intelligentia: vt alias dixi. reputandū est enim ꝙ sicut homo apud latinos colligat⁹ ex intellectu & materia est subiectū omniū accidentiū mediante forma eius: licet quædā principaliter ratione materiæ: quædam ratione animæ eius: ita in corpore cælesti colligato est dicēdum. s. ꝙ illud est subiectū omniū accidentiū: licet quædā insint ratione intelligētiæ: quædā ratione corporis. Ad formā argumēti dicendū puto ꝙ si subiectū esset. s. cælū principaliter rōne sui seclusa intelligētia: tūc sine dubio esset cōpositū. sed modo appet minor sub hoc sensu esse falsa.

ALGA. DVB. XXIIII.

AIT Alga. & si aliquis diceret: qđ in primo principio sunt species pluralitatis nō sequētes dictū principiū: sed apparet ꝙ sunt tres vel quatuor vel sic deinde in quātitate nobis ignota: & licet eorū numerū nō cōprehēdamus: nō ex hoc dubitamus ꝙ pluralitatis principium est pluralitas: & quod ab vno plura procedere nequeunt.

Hic vult introducere Alga. qui dubitauit rationem philosophorū qua probat a deo nō prouenire nisi vnū causatū: a quo prouenirēt tria: vt dictū est: & dicit. Ait Alga. & siquis diceret ꝙ in primo principio sunt species pluralitatis. i. modi pluralitatis nō sequētes dictū principiū: sed apparet ꝙ sunt tres vel quattuor vel sic. Deinde in q̄titate nobis ignota. vult dicere cuius numerum ignoramus. & licet eorum numerum nō cōprehēdamus: non ex hoc dubitamus quod pluralitatis principium est pluralitas. & quod ab vno plura procedere nequeunt. est ergo dubitatio Alga. contra philosophos consistens in hoc: propter hoc debemus ipsum negare: & per consequens non habet intentum.

AVERROIS.

NOS dicimus quod si philosophi talia dicerent verba: oporteret eos cum primo quāta esset pluralitas infinita: vnde sequitur eos interrogare: vnde procedit dicti primi causati pluralitas. Sicut em̄ ab vno plura non procedunt: debent concedere quod pluralitas non procedit ab vno. ergo in ipsorum verbis est contradictio: ipsi enim dicunt quod ab vno non procedit nisi vnum: & modo dicunt quod ab vno primo procedit aliquid pluralitatē habens: nisi dicant quod quodlibet particularium pluralitatis primi causati est primum. Vnde valde mirandum est qualiter hoc ignoratū fuit ab Auicenna & Alpharabio: ipsi em̄ fuerunt primi hasambages ponētes: & multi homines secuti fuere eos: & attribuerunt deinde hæc verba: quia quando ipsi dixerunt quod pluralitas secundi principij procedit ab eo quod intelligit de seipso: & quod intelligit de alio non intēdunt dicere qđ eius substantia duas habet naturas vel duas formas. Vnde

mirandum eſt & petendum qualia ſunt procedentia à primo principio:& qualia non. Similiter ſequitur eos quando dicunt quod eſt poſsibile de ſe neceſſarium per aliud maxima redargutio:natura enim poſsibilitatis differt à natura neceſsitatis: quã ſumpſit à neceſſario eſſe:natura namq; poſsibilitatis nõ poteſt ad neceſſariam cõuerti:vnde in neceſſariorum naturis nulla eſt poſsibilitas:tam illæ res per ſe neceſſariæ fuerint:quã per aliud: & ſecundum veritatẽ omnia iſta verba debiliora ſunt loquentium verbis:immo dicimus quod hi ſermones egrediuntur oĩno de philoſophiæ metis. Vnde dicimus quod merito dixit Alga.in pluribus ſuis libris.quod diuina ſcientia philoſophorũ quaſi poteſt phantaſia reputari.

Et poſtquã Auer.adduxit debilitatem Alga.vult adhuc plus arguere contra Auicen.& Alpha. & ait.dicimus nos qđ ſi philoſophi dicerent talia verba:oportet eos cum primo quanta eſſet pluralitas infinita.& litera eſt multum extranea:& forte eſt corrupta. & debet legi: & oportet eos exprimere quãta eſſet pluralitas an infinita:& forte intelligit. oportet eos cum primo ſup.ponere tantã pluralitatem quanta eſſet pluralitas infinita. & tũc ſermo eiꝰ eſt forma hypothetici ſi philoſophi talia verba dicerent.ſ.quod a primo proueniũt oĩa ſaltẽ mediãte oportet vt eius pluralitas ſit infinita:& cõſequẽtia ipſa eſt manifeſta:qm̃ nõ aſsignant cauſam:quare tãta vel tãta eſt. Deinde ſecundũ me arguit eos reducendo ad cõtradictionẽ.& dicit: vnde ſequitur eos interrogare vnde procedat pluralitas dicti primi cauſati:& tũc arguit:& ſyllogiſmus ſuus eſt: ſicut ab vno nõ procedit niſi vnũ:ita ab vno nõ procedit habẽs pluralitatem: ſed ſecundũ eos a primo nõ ꝓcedit niſi vnũ:ergo ab eo nõ procedit habens pluralitatẽ:& hoc dicit:ſicut enim ab vno plura nõ procedũt debẽt cõcedere ꝙ pluralitas nõ procedit ab vno:minor aũt continetur in hoc: immo tacuit eam. Deinde reducit eos ad contradictionẽ.d.ergo in ipſorũ verbis eſt cõtradictio:ipſi enim dicũt qđ ab vno nõ procedit niſi vnum: & modo dicũt qđ ab vno primo ꝓcedit aliqđ habẽs pluralitatẽ. Deinde reſpõdet huic.d.niſi dicãt qđ quodlibet particularium pluralitatis primi cauſati eſt principiũ.eſt ergo ſolutio quod argumentum ſupponit falſum:ſupponit eñ quod oẽs intellectiones pluralitatis primi cauſati ſint cauſata:& hoc falſum eſt:immo ſunt cauſæ & principia:cõtra quod nõ replicat:qm̃ eſt cõtra eos directe:ideo tacet replicã. & addit.d. vnde valde mirandũ eſt qualiter hoc ignotũ fuit Auic.& Alpha.& poteſt exponi hoc.i.ſolutio huius argumẽti.& poteſt exponi.i.ſolutio cuiꝰ reprobatio ab eo nõ ponitur.q.d.& ſi ſolutio illa eſt vera qualiter fuit ignota Aui.& Alpha.ipſi eñ fuerũt primi has ambages ponẽtes: & multi homines ſecuti fuerũt eos:& attribuerunt deinde hæc verba: vult dicere dicta in ſolis illa:vel forte intendit quod atttribuerũt hæc verba quæ ponit.d.quia quãdo ipſi dixerũt ꝙ pluralitas ſecundi principij procedit ab eo quod intelligit de ſeipſo:& intelligit de alio nõ intendunt dicere qđ eius ſubſtãtia duas habet naturas:vel duas formas:& ſi litera nõ eſt corrupta:

rupta: intendit qđ ideo nõ incõuenit ab vno procedere habẽs pluralita-
tem: quia illa pluralitas consistit in eo quod habet duas dispositiones nõ
re distinctas: sed ratione. modo non incõuenit ab vno procedere habens
huiusmodi pluralitatem: sed bene habens pluralitatem secundum rem iin
conuenit procedere ab vno. Sed contra hoc arguit Auerro. & ait. vn-
de mirum est: & petendum qualiter sunt procedentia a primo principio
& qualia non: vult dicere quod adhuc est locus quæstionis: quare plura
litas potius rationem potuit procedere a primo: & nõ pluralitas rerum:
& postquam dixit hoc reprobat eos in alio: dicebãt enim, quod aliquod
possibile ab alio perpetuatur: vnde apud eos idem est. ens ab alio: & na-
tura possibilis: contra hoc arguit Auer. & intendit nullum possibile esse
sempiternum duobus extremis dependẽs ab alio apud eos est natura pos
sibilis: ergo non potest duobus extremis esse sempiternum: maior decla-
ratur: quoniam natura possibilis non potest duobus extremis esse perpe-
tua: huius syllogismi tangit tantum probationẽ maioris. d. similiter quã-
do dicunt quod scilicet causatum primum est possibile de se necessariũ
per aliud sequitur maxima redargutio: & dicit. natura enim possibilita-
tis differt a natura necessitatis: quã sumpsit ab esse necessario: vt dicunt
quoniã dicunt ꝙ possibile sumit esse ab aliquo necessario. Deinde secũ-
do arguit: & syllogism⁹ cõponitur hypothetice si natura possibilis esset
ab aliquo perpetua conuerteref ad naturã necessariã: sed natura possibi-
lis nõ potest ad necessariã cõuerti: vnde in necessariorũ naturis nulla est
possibilitas. huius ponit destructionẽ cõsequẽtis, & sermo patet: & ad-
dit ꝙ siue res necessariæ fuerint per se quã per aliud: natura pos̃is differt
a natura necessitatis. Deinde cõparat sermones horũ philosophorum ad
sermones loquẽtiũ: & . d. & secũdũ veritatẽ oĩa ista verba debiliora sunt
loquẽtiũ verbis: immo dicim⁹ qđ hi sermones egrediunf de philosophiæ
metis. Deinde verificat dictũ Alga. qđ supra falsificauit. d. vnde, dicimus
qđ merito dixit Alg. in pluribus suis libris: & diuina scia philosophorũ
quasi potest phantasia reputari: ecce quomodo verificaf de philosophia
Aui. & Alp. licet supra falsificauit illud de philosophia peripatheticorũ.
Ex his vult habere qđ ista philosophia istorũ nihil est & valde debilis.

Debes scire ꝙ ꝓ intellectu illorũ quæ dixit ꝙ isti reputauerũt in suis
opinionib⁹ cũ loquẽtib⁹ suæ legis. s. ꝙ nihil est necessariũ nisi prima cau
sa: & oĩa sunt possibilia in suis naturis: & iam declaraui: & reputauerunt
ꝙ aliqđ pos̃e sit ꝑpetuũ duob⁹ extremis. vt primũ causatũ: & reliquæ in
telligentiæ: vnde illud & reliqua sunt sine principio tẽporis & sine fine:
ideo cõcedũt ꝙ aliquod possibile possit esse sempiternũ duobus extre-
mis: sed quaf r secundũ philosophos peripatheticos: sequif ꝙ natura pos-
sibilis efficiaf necessaria valde occultum est. Ideo duo debes scire: ꝙ hoc
potest duobus modis declarari ex verbis Arist. vnde secundo de genera-
tione. tex. cõ. 51. & primo cæli. tex. cõ. 138. in litera arabica' ponit ꝙ na-
tura substãtialis tribus modis est partita: quædam enim est semper ens:
quædã semper nõ ens: quædã qñq; ens: & qñq; nõ ens: & . d. ꝙ causa en-
tis qñq; nõ entis est materia: & dicit ꝙ semꝑ ens semꝑ nõ ens sunt entes
naturæ necessariæ propter priuationem causarum possibilitatis. s. mate-
riæ & cõtrarij. Ex his arguif peccatũ illorũ qm̃ si primũ causatũ est ens
possibile in sui natura, & sine dubio oportet ꝙ vel sit ex extremo semꝑ

Qualiter si pos̃e ab aliquo esset ꝑpetuũ: tunc natura possibilis efficeretur necessaria.

entis:vel in extremo semper non entis: vel in medio quandoq; entis & quādoq; nō entis:& si in medio ergo incipit & desinit: vt philosophus dicit cōtra Platonē primo cœli.& sic nō erit duob⁹ extremis sempiternum.ergo erit in extremo & nō in extremo semper nō entis:ergo in extremo semper entis:& sic necessariū.ergo natura possibilis esset natura necessaria:& sic apparet dictum Auer.contra Auicen.& Alpharab.

ALGA. DVB. XXV.

DIT Alga.respōdens ꝓ philosophis: & si aliquis diceret, ꝙ vos posuistis multitudinē rerū: donec ceciderit numerus mille:& nō est concedendū ꝙ pluralitas primi causati ad hūc terminū tendat: ideo posuimus multa media. Postmodum ait respōdens eis talia verba:id quod cauistis nobis concedere non est indicandum in intelligibilibus nisi dicatur quod sit impossibile:sed nos dicimus quod non est impossibile:& quid inducit ad hanc diuisionem:& posito vno quod sequatur primum causatum non ex parte causæ.Vnum vel duo vel tria quid prohibet quod nō sint quatuor vel quinq;:& sic vsq; ad mille:vel qui potest iudicare de quātitatē terminata:patet ergo quod posito vno nullus ordo est ibi dandus.

Induxit Alg.d.ait Alga.respōdēs ꝓ philosophis:& si aliqs diceret ꝙ vos posuistis multitudinē rerū:vult dicere causatarū donec ceciderit numerus mille:& nō est cōcedendū ꝙ pluralitas primi causati ad hunc terminū tendat:immo posuimus multa media: vult dicere mediantib⁹ quibus fit productio reliquorū:& videtur mihi ꝙ intētio ei⁹ sit ꝙ illi philosophi opinati sunt mille res prouenire a primo causato : & tñ ibi non sunt mille res:nec ex parte causatorū:nec ex parte causæ:cuius signū est: quia iam ponunt multa media.ergo videtur esse contradictio. Deinde inducit ipsum ad contradictionē.d. & postmodū ait respondēs eis talia verba.id quod cauistis nobis cōcedere nō est indicandum in intelligibilibus nisi dicatur ꝙ sit impossibile:vult dicere ꝙ non sit mille res,sunt tamen possibiles:ideo ait:sed nos dicimus ꝙ non est impossibile. quod probat.d.& quid inducit ad hanc diuisionē:vult dicere minorē multitudinē millenaria & posito vno ꝙ sequitur primū causatū nō ex parte causæ:vult dicere ꝙ vnū sit causatū & non causa.vnū vel duo vel tria: vult dicere & vltra vnū adhuc duo vel tria procedant quid prohibet ꝙ non sint quatuor vel quinq;. & sic vsq; ad mille: vel qui potest iudicare de quantitate terminata.q.d.immo pōt procedere sine termino. patet ergo ꝙ posito vno.vult dicere tanq̄ causa:nullus ordo est ibi dandus: immo potest esse numerus millenarius.Debes scire quod nōdum recitatum est ab Alga.ꝙ illi philosophi ponerēt a primo causato mille res prouenire: attamen supplendū ꝙ illi dixerūt illud:& ideo Alga.declarauit ꝙ mille & plures res possunt prouenire posito vno:& hoc declarauit secundum possibilitatē:q̄m potētia & actus in eis est vnū:licet dicta hui⁹ philosophi:vt prima facie apparet, videntur multum impossibilia : & eius impossibilitatem

possibilitatem nolo nunc declarare.

AVERROIS.

NOS dicimus quod si Auicē.& alij philosophi viderent quod primū causatū pluralitatē habeat:& quod à qualibet pluralitate fit vnū in vnitate inferente:& illa pluralitas reducatur ad vnū: & qđ illa vnitas ex qua pluralitas fit vnū est quid simplex procedens ab vno simplici solo cessarent oīa prædicta argumenta Algazelis & aliorū philosophorū sequacium eius:sed quia Alga.dixit:siue potius duxit quādā falsam positionē nomine philosophorū,& nō inuenit respondentem vracem lætus est:quia reperit locum redarguendi pluribus redargutionibus:sed pro nihilo garulatus ē:ipse attribuit philosophis id quod nūquam dixerunt:& radix huius positionis corruptio est:quod dicunt quod ab vno non procedit nisi vnū: postea ponunt in illo vno pluralitatem:vnde sequitur eos quod illa pluralitas reperiatur sine causa:sed id quod posuerunt:vide licet,quod illa pluralitas est terminata:quare conati fuerunt ponere tertium & quartum principium dans esse entium: est sine dubio propositio positiua:& de qualibet demonstratione nuda:tandem quod hæc positio differt à positione primi & secundi principij:dici enim potest:quod cum secunda causa appropriata sit in habendo pluralitatem:petēdum est ergo qualiter sequitur in posterioribus prima causa:& omnia ista sunt ambages & errores:& radix dictorum hominum fuit:quare non intelligeretur qualiter vna est causa iuxta argumētalis opinionem:& peripatheticorum eius sequacium:& iam instruxit se argumentalis in fine vndecimi metaphysicorum hoc declarasse:& innuit quod antiqui nesciuerunt in hoc dicere aliquid: vnde secundum hoc vera erit propositio dicens quod ab vno non procedit nisi vnum:etiam erit vera propositio dicēs quod ab vno procedit pluralitas.

Hic Auerrois primo ponit illud in quo non accidit locus quęstionis: quę Auicē.si sic dixisset:deinde remouet peccatum Algazel. dicēs ergo: Dicimus nos quod si Auicen.& alij philosophi viderent quod primum causatū pluralitatē habeat:& quod a qualibet pluralitate fit vnū in vnitate inferēte,id est,causante:& illa pluralitas reducitur ad vnū: & quod illa vnitas ex qua pluralitas fit est quid vnū simplex procedens ab vno simplici solo,cessarēt omnia argumenta prædicta Alg.& aliorū philosophorū sequaciū eius. Debes scire qđ Auer.hic quatuor tangit,quorū primū est:ꝙ primū causatū habet pluralitatē:secūdū est ꝙ nō incōuenit

quod ab aliquo pluri fiat vnum inferẽs & causans: tertiũ est quod omnis pluralitas reducitur ad vnum: vult dicere tanquã ad id in quo est virtus principalior: quartum est quod illa vnitas a qua fit pluralitas est procedens, id est, est cõsistens in vno solo simplex & indiuisibilis: & apud me in istis quatuor voluit innuere opinionem peripateticorum: quæ fuit: quod omnes intelligentiæ procedunt a primo tanquã a causa vniuersali: & a reliquis tanquã a caussis proximis: & tunc intendit quod si Auic. vidisset quod non inconuenit a multo & pluri: vt est intelligentia secunda vel tertia procedere vnum: quia reducitur ad vnitatem inferentem: scilicet primi principij tanquam ad causam vniuersalem, & hoc modo non inconuenit quod a pluri procedat vnũ, id est, vna intelligentia numero: & illa vnitas ad quam reducitur est primi principij simplex & indiuisibilis non accideret inconueniens: & sic virtus solutionis est quod intelligẽtiæ procedunt adinuicem virtute primi. Deinde ponit peccatũ Algæ dicẽs: sed quia Alg. dixit: siue potius duxit quandam falsam positionem nomine philosophorũ: & nõ inuenit responsionẽ veracem: lętus est, quia reperit locũ redarguendi pluribus redargutionibus: dicit tamẽ quod pro nihilo garulatus est: cuius causam ait: quia ipse attribuit philosophis peripateticis illud quod nũquam dixerunt. Deinde redit ad opinionem Auicẽ. d. & radix huius opinionis corruptio est: cuius causam dicit quia dicunt quod ab vno non procedit nisi vnũ: postea ponũt in illo vno pluralitatem: contra quos arguit. d. vnde sequitur eos quod illa pluralitas reperitur sine causa: & cõsequẽtia tenet ex propositione eius: quia ab vno non prouenit nisi vnum: pluralitas primi causati est plus vno: ergo est sine causa vna: & sic apparet argumentũ. Deinde reprehẽdit eos in alio dicẽs: sed id qđ posuerũt: videlicet, qđ illa pluralitas est terminata: quare conati fuerunt ponere tertiũ & quartũ principiũ dans esse entiũ: quoniam posuerunt in illa tres intentiones tantũ: ideo posuerũt aliũ motorẽ, ait quod sine dubio est propositio positiua & nuda de qualibet demonstratione: & addit tandem sup. dicunt quod hæc positio differt a positione primi: scilicet dei & secundi principij, contra arguit. d. dici enim potest quod cũ secũda causa appropriata sit in habẽdo pluralitatem: petendum est ergo qualiter sequitur in posterioribus a prima causa: vult dicere secundũ me qualiter in reliquis post primã causam est pluralitas: vtrũ tanta præcise quanta in primo causato: vel maior vel minor: & non possunt dare causam huius. Deinde resumit totaliter errorẽ istorum. d. & omnia ista sunt ambages & errores: & ponit causam erroris. d. & radix dictorũ hominum fuit: quia non intelligunt qualiter vna est causa iuxta opinionem argumentantis & peripateticorũ: & addit quod iam instruxit se argumentabilis, id est, probabiliter loquens in fine. 11. metaph. hoc declarabile vide. 12. metaphy. in fine, &c. d. & aliqualiter oppositum eius: & sermo eius est manifestus per se.

ALGA. DVB. XXVI.

AIT Alga. cõtra philosophos, adhuc dicimus quod hic processus est falsus: videlicet, processus pluralitatis a secundo causato: ab eo nãq; procedit cælum stellarum fixarum quæ. 1222. fere reperiuntur in numero

mero:& differunt adinuicem in magnitudine & in figura & in situ & in colore & in actionibus ab eisdem in hoc mundo venientibus vt bona & mala fortuna earum in natiuitatibus & in aliis. Verbi gratia, stellarum quædã retinent arietis figurã quædã tauri: quædã leonis: quædã &c. & variãtur in imprimẽdo in vnũ & idem subiectũ inferioribus mũdi: scilicet, calefaciendo & refrigidãdo:& sic de aliis prędictis:& nõ est dicendũ quod in hoc potest respõderi quod omnes sunt vna & eadem species cũ prędictis varietatib⁹. Quia si hoc esset possibile: possemus dicere quod omnia mũdi corpora sunt vna & eadẽ species in corporeitate: & ideo nõ ĩdigerẽt nisi de vna & eadẽ causa: vnde si diuersitas corporũ adinuicem in naturis proprietatibus diuersitatẽ ipsorũ in specie significat: similiter de stellis dicendũ est: scilicet, quod differũt in specie propter differentiã ipsarũ proprietatũ: vt dictũ est, & ideo indigerẽt necessario de causis diuersis: videlicet, de causa dante formã: & de alia dante materiam: & de alia appropriante quãlibet earũ in prędictis figuris & proprietatibus: vnde si talis pluralitas potest imaginari in secundo: intellectus potest in primo.

In hoc dubio Algazel. primo arguit contra philosophos: secundo ponit solutionẽ: & eam remouet in prima. d. adhuc dicimus quod hic processus: vult dicere orbis a primo causato est falsus: vel processus pluralitatis in secundo causato, id est, ab anima cæli: ab eo nãq; procedit cælũ stellarum fixarum quæ fere reperiuntur in numero. 12222. Deinde declarat illas esse multum diuersas. d. & differunt adinuicem in magnitudine & in figura: & in situ: & in colore & accidentibus venientibus ab eisdẽ in hoc mundo: & exponit qualiter ista sunt ita, & . d. vt bona & mala fortuna earum in natiuitatibus, & in aliis: vult dicere interrogationibus: & per hoc innuit differentiam earum in accidentibus. Deinde declarat differentiam earũ in figura: & sermo eius est manifestus per se: & exemplificat in accidentibus: & intendit per alia prædicta differentiam in magnitudine: & sermo eius est manifestus: & videtur mihi quod intentio sua sit in syllogismo: scilicet, quæcũq; differunt magnitudine & figura situ & colore & accidentibus sunt accidentia diuersa: stellæ sunt diuersæ in istis rebus: ergo sunt multum differentia. Tunc vltra a quibus proueniũt corpora differentia in illis differentiis proueniunt plus vno ab ipso causato: secundo proueniunt corpora stellarum differẽtia illis: ergo ab eo prouenîunt plus vno: & sic apparet argumentum Algazel. contra philosophos illos. Et postquã dixit hoc remouet solutionem quandam, &. d. & non est dicendum: quod in hoc potest responderi quod omnes: scilicet, stellæ sint vna & eadem specie cum prædictis varietatibus, id est, dato quod differant in illis varietatibus contra arguit. d. quia si hoc esset possibile: possemus dicere quod omnia mundi corpora sunt vna & eadẽ species in corporeitate: vult dicere quod non differunt nisi in illis varietati-

bus:& tunc sequitur quod non indigent nisi de vna & eadem causa. Deinde probat illud quod assumpsit.d.vnde si diuersitas corporum adinuicem in naturis & proprietatibus significat diuersitatē ipsorum in specie: similiter de stellis dicendū est:scilicet, quod differunt specie propter diuersitatem ipsarum proprietatum: vt dictum est: & ideo indigent necessario de causis diuersis:scilicet, de causa dante formam: & de alia dante materiam: & de alijs approprіantibus quælibet earum in prædictis figuris & proprietatibus: propter quod dicit: vnde si talis pluralitas potest imaginari, id est, intelligi in secundo intellectu etiam potest in primo: quia apud ipsum non est maior ratio de vno quam de altero: & syllogismus iste potest componi duobus modis: & tu compone si placet: quoniam virtus eius est manifesta per se.

AVERROIS.

NOS dicimus quod hoc dubiū valde iteratū est ab Algazele in præsenti tractatu: sed si respondemus sibi nomine prædicto veraciū philosophorū: cessabūt omnia prędicta argumēta: sed quando intelliget de propositiōe prędicta ꝙ ab vno simplici numero non possit procedere nisi vnū simplex in numero: nō quodāmodo vnū in numero: & quodā modo plura: & ꝙ illi⁹ vnitas causa est esse pluralitatis: tūc nullo modo euadēdū est de illis dubijs semper. Amplius res apud philosophos multiplicātur substātialib⁹ differētijs: sed nullis accidētibus fit differētia substātialis cuiuscūq; prædicamētorū decem: & corpora supercælestia vt prędictū fuit, nō ex materia & forma: neq; differūt abinuicē in specie: nō enim cōmunicant in vno genere: quia si cōmunicarent essent sine dubio cōposita: nō simplicia: & ista diffuse declarata sunt à nobis in præcedētibus.

Primo reprehendit Algazel. de superfluo sermone & dicit, & dicimus nos quod hoc dubium: vel virtus huius dubij valde iteratum est ab Alga. in præsenti tractatu: sed si respondemus sibi nomine veracium philosophorum, cessabunt omnia prædicta argumenta. Deinde respondet: & duobus modis: primo glossando propositionem dicens quando intelligent de propositione prædicta: quia ab vno simplici in numero non possit procedere nisi vnum simplex in numero: non quodāmodo vnum in numero: quod quodammodo plura: vult dicere quod si intelligunt quod ab vno non prouenit nisi vnum numero: quod proueniens nō erit quodammodo vnum: immo aliquo modo plura: & quod illius vnitas causa est esse pluralitatis: tunc nullo modo euadendum est de illis dubijs semper: & forte litera est corrupta: & debet dicere aliquo modo: & si dicit: nullo modo vult dicere quod nullo modo euadendum est si intelligant in sensu contrario huic: vult ergo quod non inconuenit ab vno procedere quodammodo vnum: & quodammodo plura: quoniam vnitas causæ causa est vnitatis & pluralitatis effectus. Deinde reprehendit

dit argumentum quantum ad aliam propositionem.d. amplius res multiplicantur, id est specie distinguuntur substantialibus differentijs: sed corpora cælestia sup. non distinguuntur substantialibus differentijs: ergo non specie distinguuntur. maior declaratur per propositionem dicentem: sed nullis differentijs accidentalibus fit differentia substantialis vniuscuiusq; x. prædicamentorum. minor autem iam dicta est. Deinde probat secundo idem. & syllogismus sic componitur: quæcunq; non conueniunt genere non differunt specie. corpora cælestia non communicant genere: ergo non differunt specie. maior prosyllogizatur: quæcunq; communicant genere sunt composita ex materia & forma. corpora cælestia non sunt composita ex materia & forma: ergo non communicant genere. minor est manifesta per se, huius syllogismi primo accipit minorem prosyllogismi.d. & corpora cælestia vt prædictum fuit: non sunt ex materia & forma: deinde ponit conclusionem syllogismi. d. nec differunt inuicem in specie. vult dicere: ergo non differunt specie. Deinde accipit minorem principalis syllogismi.d. non enim communicant in genere: reliquum autem syllogismi tacuit propter breuitatem: & post abbreuiat ipsum in forma entitatis: quia si committerent essent sine dubio composita non simplicia: & ista diffuse declarata sunt a nobis in præcedentibus.

Hic posset esse quæstio an corpora cælestia sint vnius speciei: sed quia eã feci prolixe in libro de substãtia orbis: ideo debes scire q corpora cælestia nec sunt vnius speciei vniuoce, scilicet prædicamentaliter. nec diuersarum specierum vniuoce & principaliter: quoniã species vniuoce cõtinentur sub genere. genus autem vel est materia: vel compositum ex materia: vel sumptũ a materia: vt dicam in suo loco: & aliqualiter declaraui in.q. an materia sit genus. &. 2. de generatione com. 37. ideo proprie nec differunt specie: nec sunt vnius speciei: attamen omnia sunt vnius speciei secundũ prius & posterius: vt dicit Auer. 2. cæli. com. 49. corpus enim cæleste est vnum animal numero habens orbes velut membra colligata: ideo omnia illa membra sunt vnius naturæ analogice propter quod in illis nec est genus: nec species: nec indiuiduum vniuoce: sed tantum transumptiue & analogice: quæstiões autem & difficultates visæ sunt ibi: pro nunc sit dictum intantum.

ALGA. DVB. XXVII.

AIT Alga. adhuc est arguendum super opinionem philosophorum in prædicto processu, scilicet tali modo: qualiter vero erubescit qui talem obtinet errorẽ, videlicet q esse primũ causatum possibile esse inferat supremi orbis esse: & intelligere seipm inferat & causet animã dicti orbis: & suũ intelligere primũ principiũ causet esse cuiusdã intellectus ab eo: & qualis est differentia inter hoc & dictum dicentis q sit quidã homo & quidam est possibilis esse: & q intelligit seipsum & ei⁹ creatorẽ. Vnde similiter sequeretẽ illũ hoiem

inquãtũ

inquantū est possibile esse vnū orbē:vnde maxima est hæc admiratio qualis est cōparatio inter esse aliquid possibile esse:& ꝓcedere quēdā orbē ab eo. Similiter dicimus ꝙ prout ipse intelligit seipsum & suū creatorē debent causari duæ res ab eo. possibilitas em̄ vna & eadē est natura in quocūq; subiecto fuerit:tam in homine ꝙ̄ in angelo:ꝙ̄ in cane. Quare sine dubio tales opiniones summæ fatuitates debent ab omnibus reputari.

Ait Alga. adhuc est arguendū in opinione philosophorū in prædicto processu tali modo:qualiter non erubescit qui talē obtinet errorē. Deinde explicat illū errorē. d. videlicet ꝙ esse primū causatū possibile esse inferat supremi orbis esse:& intelligere ipsum inferat & causet animam dicti orbis:& suum intelligere primum principiū causet esse eiusdē intellectus ab eo. vult dicere:quod est esse motoris orbis proximi. & cū posuit intentionem & errorem: incipit arguere contra illum. d. & qualis est differentia inter hoc & dictum dicentis:ꝙ sit quidam homo: & ꝙ sit possibilis esse:& intelligat seipsum:& ei⁹ creatorē: & vult dicere quod sicut est primum causatū quatuor dispositiones:ita potest imaginari esse hominis consistere in quatuor dispositionibus:& esse cuiuslibet rei: tūc arguit. d. vnde id est ergo similiter sequitur illum hominem esse orbem inquantū ille homo est ens possibile. & addit quasi arguendo secūdo. d. vnde maxima est hæc admiratio: qualis est cōparatio inter esse aliquod possibile esse:& procedere quendam orbē ab eo:quasi intendit ꝙ oportet inter causam & causatum esse proportionem aliquam:sed inter esse possibile intelligentiæ & esse orbem nulla est proportio. ideo admiratio est qualiter intelligētia propter esse ei⁹ possibile est causa esse orbis.

Deinde declarat ꝙ ab homine poterunt causari alia; sicut ab intelligentia. d. similiter dicimus ꝙ prout ipse intelligit seipsum & suū creatorem:debēt causari duæ res ab eo. deinde probat ꝙ hominis possibilitas erit causa essendi orbē. d. posita enim est vna & eadē materia in quocūq; subiecto fuerit tam in homine ꝙ̄ in angelo ꝙ̄ in cane. & syllogism⁹ potest sic componi:ab vna natura prouenit idem:possibilitas est vna natura. ergo ab ea siue in cane siue in angelo prouenit idem:& sic sicut in angelo prouenit orbis:ita in homine ab eo proueniet idem orbis. Deinde ponit conclusionem:& eius sermo est manifestus per se:lege eum.

AVERROIS.

DICIMVS nos quod dicti sermones q̄ sunt Aui. verba & eius sequacium non sunt vera neq; cōcurrentia per philosophorū ordinem:sed non sunt ita erronea sicut ipse putat. Si enim quidam homo positus fuerit possibilis esse de se necessarius per aliud intelligens seipsum & suum agentem:& diceremus quod esset similis secundæ causæ:vt putabat Alga. Dicimus quod bene sequeretur:posito ꝙ ille homo sit entia efficiens de seipso: & de sua scientia;vt dicitur de secundo principio secundū Auic. vel sicut

dicunt

dicunt omnes de primo principio. Hoc enim ſuppoſito ſe-quitur quod procedant ab alio homine duæ res:vna inquãtum ſcit ſeipſum:& alia inquantum ſcit ſuum agentem. ipſe enim poſitus fuit agens ex parte ſcientiæ. & non eſt ſimiliter negan-dum ſi poſitum fuerit ꝙ ſit agẽs ex parte ſuŋpſius:quod poſsit dici ꝙ id quod procedit ab eo inquãtum eſt poſsibilis eſſe dif-fert ab eo quod procedit ab eo inquantum eſt neceſſarium eſſe: vnde verba prædicta non ſunt in gradu defectus quem Alga. putabat. Vnde dicim⁹ ꝙ hic homo meditatus eſt philoſophos vituperare:& exponere eos in modum oculos ſpeculantiũ: tan dem quod nulla eſt differentia inter hoc:& dictum dicentis. Si poſueritis quoddam ens viuum in vita volũtate ſciens in ſcien tia:audiens:videns:& loquens cum auditu & viſu & locutiõe: & ab eo procedit totus mundus:quod eſt abſurdum:vnde me-ditati ſumus deniq; quod cauſa hui⁹ hominis erroris fuit:qua-re tantum ſpeculatus fuiſſet in Auicennæ libris: quare contige-runt eum hac ſcientia multa incongrua.

Primo dicit id in quo conuenit cum Alga.d.dicimus nos ꝙ dicti ſer mones qui ſunt verba Auicen.& eius ſequacium non ſunt vera nec con currentia per ordines philoſophorum:& in hoc conuenit ei. Deinde ali qualiter ſaluat Auicen.d.ſed non ſunt ita erronea ſicut ipſe putat:& hoc declarat.d.ſi enim quidam homo poſitus fuerit poſsibilis eſſe de ſe ne-ceſſarius per aliud intelligens ſeipſum: & ſuum agentem : & diceremus quod eſſet ſimilis ſecundæ intelligẽtiæ:vt putabat Alga.dicimus quod bene ſequitur,ſcilicet idem addito hoc,ſcilicet ꝙ ille homo ſit efficiẽs entia de ſeipſo:& de ſua ſcientia: vt dicitur de ſuo principio ſecundum Aui.vel ſicut omnes de primo principio. Hoc enim ſuppoſito ſequitur quod procedant ab alio homine duæ res:vna inquãtum ſcit ſeipſum: & alia inquantum ſcit ſuum agentem ipſum enim fuit agens ex parte ſcien tiæ.& non eſt ſimiliter negandum ſi poſitum fuerit ꝙ ſit agens ex parte ſuiipſius:quod poſsit dici ꝙ id quod procedit ab eo inquãtum eſt poſ-ſibilis eſſe differt ab eo inquantum procedit ab eo:inquantũ eſt neceſſa-rium eſſe.vult dicere quod ſi ponatur agens cum eius diſpoſitio inquan tum poſsibilis eſſe differat ab eius diſpoſitione inquantum neceſſarium eſſe ſint diuerſæ & acta ab eo ſub iſtis diuerſis rationibus erunt diuerſa. ideo concludit.d.vnde verba prædicta,ſcilicet Aui.nõ ſunt in gradu de-fect⁹ quẽ Alga.putabat,id eſt nõ ita ſunt extranea:ſicut ipſe dixit.& ad-dit:vnde dicim⁹ꝙ hic homo meditat⁹ eſt philoſophos vituperare & ex-ponere eos in modũ ſpeculantiũ oculos:ſicut reperit in ſcriptura:& for te eſt corrupta:& debet eſſe occulta: & tũc ſermo ei⁹ eſt manifeſt⁹ p ſe: & ſi reperit vt dicit.intẽdit per ſpeculãtes oculos,id eſt res ſumme intel ligibiles quæ dicuntur oculi metaphyſici:eo quia ſunt intelligentes per eſſentiam:& quomodocunq; non eſt cura:& concludit vltimo.d.tandẽ ſup.dicimus ꝙ nulla eſt differentia inter hoc & dictũ dicentis, videlicet

hoc

hoc quod subdit.d. si posueritis quoddam ens viuum in vita volēs voluntate:sciens scientia:audiens auditu:videns visu:loquens locutione:si sic ponitur ab eo procedet totus mundus:quod est absurdum:& si litera non est diminuta:videtur mihi quod ipse intendat quod sicut non est inconueniens quod ab vno ente per diuersas dispositiones proueniret totus mundus si haberet tot dispositiones quot naturæ sunt in mundo : ita non inconuenit quod si homo haberet dispositiones illas prouenirēt ab eo illa:vt visum est:vnde ab ipso viuente:sentiente:audiente &c. proueniunt fere omnia per diuersas naturas:ergo non inconuenit ab vno prouenire multa per diuersas dispositiones.vel forte intelligit: quod dictum est ab ipso Auic.licet sit saluatum ab argumento Alga. tamē non est saluatum simpliciter:quoniā dato hoc:sequit quod ab hoīe posset ꝓuenire totus mundus:qm̄ in homine sunt tot dispositiones quot sunt in mūdo: vt audire:videre:loqui &c.immo dicitur microcosmus: vt dicit Aristo. in physicis: ergo ab homine posset totus mundus fieri: & sic mundus posset creari ab homine: quod est absurdum : & hæc expositio est plus consona verbis : & forte intelligeret intellectionem aliam : sed hoc sufficit: vltimo concludit causam: & ratio Alga. & eius sermo est manifestus per se.

ALGA. DVB. XXVIII.

AIT Alga. & si forte aliquis diceret quod erit ergo huius quæstionis finis postquam reprobata est ratio Auicen.in pluralitatis causa.quid ergo dicendum est in hoc:dicitur enim quod secte philosophorum in hoc respondent vna trium responsionum:quarum vna dicit id quod dixit aliquis,videlicet,quod pluralitas procederet à materia.secunda verò id quod dixit alius.s. ꝙ pluralitas procederet ab instrumentis.tertia verò quod dixit alius.s.ꝙ procedit à medijs.& dicitur quod Aristote.secta verificauit opinionem ponentium causam pluralitatis esse mediam,videlicet,quod pluralitas procedit à medijs.

Ait Alga.& si forte aliquis diceret quod erit ergo huius quæstionis finis.postquā reprobata est ratiocinatio Auic.in causa pluralitatis. Deinde ꝓponit vnum quæsitum.d.quid ergo dicēdum est in hoc.vult dicere: si opinio Aui.nihil est:quid erit dicendū ꝙ sit causa pluralitatis entium: & soluit secundū philosophos dicens.dicitur enim ꝙ sectæ philosophorū in hoc respondent vna trium responsionum.& primo ponit primā.d. quarū vna dicit id qđ dicit aliquis,videlicet,qđ pluralitas ꝓcedit a materia.deinde ponit alteram.d.secunda vero sup. dicit id quod dixit alius ꝙ pluralitas procedit ab instrumentis.Deinde ponit tertiā.d.tertia vero sup.dicit id quod dixit alius.s.ꝙ procedit a medijs.Deinde eligit opinionem Aristo.d.& dicitur quod Aristo.verificauit opinionem ponentium causam pluralitatis esse mediam,videlicet, quod pluralitas procedit a medijs: & istæ opiniones fuerunt iam expositæ supra.ideo bonum est recurrere ibi.

AVERROIS.

Dicimus nos, ꝙ de hoc non poteſt hic reſponderi ſufficienter, nec demonſtratiue, licet ſecundum veritatem hoc quod ille dixit nomine philoſophorum reperitur non ab Ariſt. neq; ab alio excellentiori antiquo, niſi à Porphyrio qui introductorium logicæ compilauit, ſed non fuit valde notus inter philoſophiæ principes: attamen id quod nobis apparet de hoc iuxta peripatheticorũ radices eſt, ꝙ cauſa pluralitatis reſultat ex tribus prædictis ab Algazele, videlicet ex medijs & præparationibus & inſtrumentis: & de tribus iſtis iam determinauerunt qualiter ad vnum reducantur. eſſe enim cuiuſlibet iſtorum in vnitate, puta quæ cauſa eſt pluralitatis. Videtur enim quod cauſa pluralitatis intelligentiarum ſeparatarum ſit diuerſitas earum naturarum quas recipiunt in eo quod intelligunt de primo principio, & in eo quod acquirũt ab eo de vnitate quæ eſt vna actio in ſe plura recipiens ſecundum eam pluralitatẽ, ſicut reperitur in altiori principe, ſub quo ſtatuti ſunt multi principatus, & de hoc alibi declaratum eſt. Vnde ſi id quod declaratum eſt ſufficit bene quidem: ſin autem ad ſpirationem diuinam nos reducamur, ſic quod diuerſitas procedat à quatuor cauſarum diuerſitate ſatis manifeſtum eſt, diuerſitas enim orbium procedit à diuerſitate eorum motorum, & formarum, & materierum ſi materiam habent: & ipſorum operum in hoc mundo, licet orbes non ſint ſecũdum philoſophos pro iſtis operibus. Diuerſitas tamen quæ accidit primo inferioribus entibus, vt ſunt ſimplicia corpora, ſcilicet elementa, procedit ſine dubio à diuerſitate materiæ, quæ ſumitur ex ipſius propinquitate & diſtantia à ſupercæleſtibus corporibus, vt diuerſitas ignis à terra. Cauſa tamen diuerſitatis duorum motuum vniuerſalium, ſcilicet generationis & corruptionis à corporibus ſupercæleſtibus procedit, vt habetur ab Ariſtot. ſecundo de generatione. Patet ergo quod cauſa diuerſitatis à corporibus ſupercæleſtibus procedens ſimilis eſt diuerſitati à diuerſitate inſtrumentorum: & ſi ſic, cauſæ pluralitatis vnius agentis apud Ariſtotelem ſunt dictæ tres, & reducuntur ad vnam modo prædicto. Vniuerſitas tamen inferiorum entium à quatuor procedit cauſis, videlicet à diuerſitate duorum agẽtium & materierum & inſtrumentorũ, ſed ꝙ diuerſitas procedat à diuerſitate recipiẽtiũ, & ꝙ diuerſa ad-

inuicem

inuicem fiũt, aperte patet. color nãq; qui ĩ aerem imprimiť differt ab illo qui in superficie corporis cõsistit, & ille q imprimiť in visum differt ab illo qui imprimiť in oculũ, & ille q imprimiť in sensum cõmunem differt ab illo q imprimiť in phãtasiã, & ille qui ingreditur sensum cõmunem differt ab illo qui ingreditur memoriam, vt in libro de anima diffuse declaratur.

Hic excusat se. d. dicimus nos ꝙ de hoc non potest hic responderi sufficienter: nec demonstratiue. Deinde conloquitur aliqualiter de hoc. & primo eligit opinionem Arist. d. licet secundum veritatem hoc quod ille dixit nomine philosophorum, id est, ad mentem Arist. scilicet ꝙ causa pluralitatis est pluralitas mediorum: reperitur, non ab Aristo. nec ab aliquo excellentiori antiquo nisi a Porphirio: qui introductorium logice compilauit: sed non fuit valde motus inter philosophiæ principes: & sic apparet quid non est ad mentem Aristo. Deinde declarat quid est ad mẽtem aristo. d. attamen id quod nobis apparet de hoc iuxta peripatheticorum radices, id est, fundamenta est ꝙ causa pluralitatis resultat ex tribus prædictis ab Algaz. videlicet ex medijs: & præparationibus, id est, subiectis: & instrumentis, id est, agentibus proximis: & addit, & de trib⁹ istis iam determinauit qualiter ad vnum reducantur. esse enim cuiuslibet istorũ in vnitate. vult dicere: reducitur quæ est causa pluralitatis. Deinde declarat quomodo in separatis intelligibilibus est multitudo. d. videtur enim ꝙ causa pluralitatis intelligentiarum separatarum sit diuersitas earum naturarum quas recipiunt in eo quod intelligunt de primo principio: & in eo quod acquirunt de vnitate ab eo: quæ vnitas est vna actio in se & plura recipiens, id est, recipiens latitudinem secundum eam pluralitatem: vult dicere ꝙ causa diuersitatis in illis est diuersa intellectio earum de primo: & vnitas essentiæ quæ recipit magis & minus: & hoc dictum est multũ plane supra. & hoc declarat per simile. d. sicut reperiť in altiori principe sub quo statuti sunt multi principatus, & hoc alibi declaratum est: & tu recurre. 12. meta. commen. 44. Deinde excusat se d. si id quod declaratum est sufficit bene quidem. q. d. valeat. si autem, id est, si non nos reducamus id ad spirationem diuinam, id est, nos dicamus quod id scitur tantum spiratione diuina: & non potest haberi naturali lumine. Deinde aliqualiter declarat qualiter res sunt diuersæ. d. ꝙ diuersitas. vult dicere in entibus: procedat a diuersitate quatuor causarũ satis manifestum est: & declarat hoc primo in orbibus. d. diuersitas eñ orbium procedit a diuersitate eorum motorum & formarum & materierum si materiam habent: & procedit etiam a diuersitate operationum ipsorum in hoc mundo: licet orbes non sint secundum philosophos, scilicet simpliciter & pro istis operibus: sed propter intelligentias: ecce igitur quomodo orbes sunt diuersi per causas quatuor: vt apparet. Deinde exponit quæ sunt hæc. d. diuersitas tamen quæ primo principaliter accidit in inferioribus entibus: vt sunt simplicia corpora, scilicet elementa procedit sine dubio a diuersitate materiæ quæ sumitur ex ipsius propinquitate & distantia a supercælestibus corporibus, vt diuersitas ignis a terra. causa tamen diuersitatis duorum motuum vniuersalium, scilicet generationis

Vnde causatur diuersitas orbium.

nerationis & corruptionis procedit a corporibus cælestibus, vt habe-
tur secundo de generatione ab Arist. vide text. commenti. 56. & inde
cõcludit. d. patet ergo ꝙ causa diuersitatis a corporibus cælestibus pro
cedere similis est diuersitati sup. procedenti a diuersitate instrumentorũ.
Deinde concludit id quod intendit. d. & si sic causæ pluralitatis vnius
agentis sunt dictę tres, & reducuntur in vnam modo prædicto, eo modo
quo instrumentum in causam reducitur. diuersitas tamen inferiorũ entiũ
a quatuor procedit causis, videlicet a diuersitate duorum agentium, scili
cet vniuersalis & proximi, & materierum, & instrumentorum. Deinde
declarat qualiter diuersitates causarum a diuersitate recipiẽtium: & exẽ
plum ponit in colore, & sermo eius est manifestus per se. quomodo hoc
quod dicit Auet. sit manifestum iam in parte dictum est supra. & secũdo
physi. habet declarari. pro nunc satis est colligasse ea quæ dixi supra. &
hic, quoniam ex eis proueniet intellectus veritatis in hoc. & sic comple
tur tertia disputatio & reliquum est aggredi quartam.

Quarta disputatio Alga. cum philosophis in qua ostendit debilitatẽ
philosophorum ratione improbando efficientem mundum.

DVBIVM PRIMVM.

IT Algazel. Homines qui speculati sunt
super hoc propositum duabus sectis diui-
dũtur. Vna quarum est secta veracium sa-
pientum, qui opinati sunt mundum crea-
tũ fuisse, & ipsi sciuerunt necessario quod
innouatum non producit seipsum, quare
sine dubio indiget efficiente seu producen
te. Secunda verò secta dicitur æternalis,
videlicet homines opinantes mundum esse ab æterno, & nul-
lum attribuunt ei efficientem, philosophi tãtum opinati sunt
mundum esse ab æterno, sed ipsi attribuunt ei efficientem, &
hæc opinio minus est nota reliquis duabus opinionibus.

Introducit in primis Alga. opiniones sapientum, & di. ait Alga. homi
nes qui speculati sunt super hoc propositum duabus sectis diuiduntur.
& primo ponit primam & secundam: deinde eligit opinionem philoso-
phorum & dicit. vna quarum est secta veracium sapientum qui opinati
sunt mundum esse creatum: & ipsi sciuerunt necessario ꝙ innouatum
non producit seipsum, quia sine dubio indiget efficiente seu producẽte.
Deinde ponit secundam. d. Secunda vero secta dicitur æternalis, videli-
cet homines opinantes mundum esse ab æterno: & dicunt ꝙ nullum ha
bet efficientem. deinde ponit opinionem tertiam: & comparat inter eas,
& sermo eius est manifestus per se.

AVERROIS.

OS dicimus ꝙ philosophorũ opinio magis est
nota & rationabilior aliis duabus, eo quod agens
duobus reperitur modis. Quorum vnus quod ab
eo procedit effectus, de quo pendet ipsius actio dũ

est in fieri,& iste effectus non indiget efficiente post actionis cõplementum,vt se habet domus cum ædificatore. Secundus verò à quo procedit actio tantum dependet de effectu esse non habente,nisi adiuncta sibi actione:& quod priuata actione priuatur effectus,& inuenta actione inuenitur effectus,prout sunt simul & semel,& ista secunda actio nobilior est prima.ipse enim producit suum effectum,ipsumque conseruat.Sed aliud agẽs efficit suum effectum,sed indiget alio agente vt eum conseruet,vnde motor cum motu sic se habet: & ideo quia opinati sunt philosophi.quod motus est actus agentis,& quod mundus nõ sustentatur sine motu,dicunt quod agens motus est agens mundi.Si enim actio eius cessaret vno momẽto,videlicet quod motor non moueret totus mũdus destrueretur:vnde syllogismus ipsorum talis est.Mundus est opus, aut quid consequens opus, & quodcunque sic se habens indiget sine dubio agente essendi in suo esse.Quapropter concluserunt ex hoc quod mundus habet agens existens in suo esse.vnde quicunque opinati sunt quod actio procedens ab agente mundi sit noua, asserunt quod mundus innouatur ab antiquo agente.

Vt videatur error Algaz. primo Auer. præponit distinctionem agentis & eligit membrum quod est apud ipsum ad propositũ.deinde remouet eius peccatum.Quantum ad primum dicit.dicimus nos ꝙ philosophorum opinio magis est nota & rationabilior alijs duabus, eo ꝙ agẽs duobus reperitur modis:quorum vnus est, ꝙ ab eo procedit effectus de quo pendet ipsius actio dum est in fieri.vult dicere:eius effectus tantum in fieri ab agente dependet,:& iste effectus non indiget efficiente post actionis fundamentum,vt se habet domus cum ædificatore.deinde accipit secundum membrũ.d.secũdus vero est,scilicet a quo procedit actio tantum dependet de effectu esse non habente, & est inordinate traductũ, & habet legi,& sine quo effectus esse non habet nisi adiuncta sibi actione,& ꝙ priuata actione priuatur effectus , & inuenta actione inuenitur effectus,prout sunt simul & semel:& igitur dicetur ꝙ agens secũdo modo est id a quo dependet effectus in esse,& in conseruari: & postquã dimisit istos duos modos agentis comparat ista membra & dicit,& ista secunda actio nobilior est prima,ipse enim vult dicere agens actione secunda producit suum effectum,ipsumque conseruat, sed aliud agẽs. vult dicere.primo modo efficit suum effectum:sed indiget alio agente vt eum conseruet:vult ergo ꝙ agens quod agit & conseruat est nobilius agente quod agit tantum:quoniam agens conseruans & potẽs ponere effectum in esse:& cum hoc ipsum potens conseruare.aliud est enim effectum ponere de non esse ad esse,quam ipsum in esse conseruare secundũ cõmunẽ sensum sapientum.ergo si est agens potẽs ponere effectum in esse ipsum datum poterit conseruare : ergo dictum illud est falsum. Dicendum quod conseruare distinguitur ab agere: aliquid enim potest conseruare effectum,

Nobilius est agens qđ agit & conseruat quam agens quod agit tantũ.

effectum aliquem:quod non potest ipsum agere.v.g.sol potest conserua/
re hominem:non tamē potest ipsum agere nisi concurrente homine. simi
liter aliquod potest agere:non tamē conseruare:vt de ædificatore diceba
tur.& ideo si est aliquod agens:quod potest effectum & agere & conser/
uare est nobilius quā agens potens conseruare tantum:vel agere tantum.
Et per hoc dicendum quod antecedens est verum.non tamē oportet qđ
omne potens in difficilius potest in vilius & facilius : quoniam sine du/
bio productio hominis difficilior est productione vermis:nō tamē ho/
mo potēs in generationē hōis potest in generatione vermis.ideo oportet
limitare sic:quod commune dictum.s.qđ potens in difficilius sibi ꝓpor
tionatum potest in facilius sibi proportionatum.ideo argumentum nihil
est.Et postquam dixit hoc.eligit modum qualiter motor primus est cau
sa agens motum.d.vnde motor cum motu sic.vult dicere secundo modo
sic se habet.deinde arguit propositum philosophorum : & syllogismus
suus potest sic componi.omne agens motum sine quo mundus nec esse
nec fieri potest est agēs tali actione quali actione agit motū:sed deus effi/
cit motum conseruando & efficiendo: sine quo mundus esse non potest.
ergo deus agens motum illo modo agit mundum illo modo . maior est
manifesta per se:minor quantum ad primam partem fuit illata ex dictis:
quantum ad secundam partem potest sic prosyllogizari.illud quo cessan
te cessat:non potest esse sine eo:sed mundus cessante motu cessat.ergo mū
dus non potest esse sine motu.Et sermo eius sic ordinatur:quia primo in
nuit syllogismum:secunda ibi.(si enim actio)innuit prosyllogismum:&
sermo eius est manifestus per se.Et postquam accepit syllogismum secū
dum materiam accepit secundum formam.vnde debet sic componi.quic
quid est opus:aut consequens opus sine quo esse non potest indiget agen
te per se vel eo quo indiget idem opus:ad quod consequitur.mundus est
opus aut quid consequens opus . ergo mundus habet agens existens in
suo esse.huius primo accipit minorem:deinde ibi.(& quomodocūq; sit)
accipit maiorem.& sermo eius est manifestus per se.Et postquam dixit
rationes philosophorum.remouet solutionem loquētium.possunt enim
loquentes dicere quod argumentum sit verum:scilicet,quod mundus de
pendet ab aliquo agente:non tamen est sempiternum:quoniam dependet
tanquam effectus nouus. Contra. arguit Auerro.d. quicunq; opinati
sunt.quod actio procedens ab agente mundi sit noua:asserit quod mun/
dus innouatur ab aliquo agente:quod sup. est improbatum in prima di/
sputatione huius.ideo solutio illa non est consequens.& sic apparet qua
liter opinio philosophorum est conueniens:& illa loquētiū est extranea.

Non omne potēs in difficilius pōt in vilius & facilius.

Sed hic potest moueri quæstio.an cessante motu cæli mundus de/
strueretur:& quia totum hoc sermone prolixo declaraui in pe/
nultimo capitulo de substātia orbis:ideo vide illic.qualiter etiam nouū
non proueniat ab antiquo:declaratum est in quæstione de intellectu.

ALGA. DVB. II.

AIT Alga.respondens pro philosophis.& si aliquis
diceret quō nos diximus qđ mundus habet efficien
tem:nō ex hoc intēdimus qđ habeat agēs eligens &
volēs quoddam opus postquam de eo non curabat:

ſicut inuenimus in artificialibus agentibus:immo intendimus quod mundus habeat cauſam quæ primum principium nuncupatur, videlicet, quod ſuum eſſe nullā habeat cauſam:& licet eum vocaremus efficiens:eodem modo debet exponi. Et eſt notādum quod tale agens vel efficiens poteſt facile probari per demonſtrationem:nos namq; dicere poſſumus quod mundus cum ſuis entibus cauſatur ab aliquo:aut non: & habet cauſam: aut illa cauſa aliam habet:aut non. Vnde aut procedit ad infinitum:quod eſt falſum:aut peruenit ad quandam extremitatem quæ eſt prima cauſa nullam habens ſui, eſſe cauſam: & dicitur primum principium. Nos enim non intendimus aliud de primo principio niſi quoddam ens nullam habens cauſam: & eſt permanens neceſſario. Verūtamen nullatenus dici poteſt eſt qđ cæli ſint primū principiū. illa em̄ corpora plura ſunt in numero:& eſt oſtenſum quod oportet vt ſit vnū. Similiter eſt impoſſibile dicere quod primū principium eſt vnum cælorum: vel vnum corpus:aut ſol: aut aliud: quia quodlibet ex materia & forma componitur:& primum principium non debet componi. Tandem intentio noſtra eſt:quod ens cauſam ſui eſſe nō habens permanens eſt neceſſario:ſed tota diſſenſio eſt in denominationibus, videlicet, quid intenditur de primo principio.

Ait Alga. reſpondens pro philoſophis. dicimus qđ mundus habet efficientem. iſtam. q. ſoluit Alga. d. non ex hoc intendimus qđ habeat agens eligens & volens quoddam opus poſtquā de eo non curabat:ſicut inuenimus in artificialibus agentibus: immo intendimus quod mundus habeat cauſam quæ primum principium nuncupatur, videlicet, illud. i. tali modo quod ſuum eſſe nullam habeat cauſam:& licet eum vocauerimus efficiens debet exponi eodem modo. ſ. vt dixit. Deinde inuenit modum inueniendi illum:& dicit. Et eſt notandum quod tale agens vel efficiens poteſt facile probari per rationem ſeu demonſtrationem. nos namq; dicere poſſumus quod mundus cum ſuis entibus cauſatur ab aliquo: aut nō. ſi habet cauſam:aut illa cauſa habet aliam cauſam:aut non. vnde aut procedet ad infinitum:quod eſt falſum. aut perueniet ad quandā extremitatem. quæ eſt prima cauſa nullam habens ſui eſſe cauſam: & dicitur primum principium. nos enim non intendimus aliud de primo principio niſi quoddam ens nullam habens cauſam:& eſt permanens neceſſario. Deinde declarat hoc primum principium quidnam eſt & quid non eſt. d. veruntamen nullatenus dici poteſt quod cæli ſint primum principium. Et ſyllogiſmus componitur in ſecunda figura ſic. illa corpora cæleſtia ſunt plura numero. primum principiū eſt tantū vnū numero:nō plura numero. ergo in ſecunda figura deus nō eſt corpora cæleſtia. Deinde oſtendit ipſum nō eſſe aliquod cælorum. d. ſimiliter eſt impoſsibile primū principium eſſe vnum cælorum: vt vnum corpus aut ſol aut aliud. & Ariſto.

in ſecūda

in secunda figura. quodlibet corpus cæleste cõponitur ex materia & forma. primũ principiũ nõ debet componi ex materia & forma. ergo primũ principium nõ est corpus cæleste. minor prosyllogizatur sic: omne compositum ex materia & forma est cõtingens. ens causam sui esse nõ habẽs permanens est necessariũ: ergo illud erit compositum. Et dicit tamen qđ in hoc non est dubium: sed tota distensio est in denominationibus primi principij. quid scilicet, intenditur de eo an sit principium nouum agens: & qualiter: vt dictum est & dicemus.

AVERROIS.

Dicimus nos, quod ista verba sunt dialectica non vera. Nomen enim causæ dicitur æquiuoce super quatuor causis: scilicet materia: & forma: & fine: & efficiente. Vnde si respõsio philosophorũ fuerit modo prædicto erronea esset responsio. ipsi enim necessario exigũt petere ab arguentibus de quibus quatuor causis loquuntur quãdo dicũt ꝙ mundus habet primam causam. Vnde si ipsi responderent ꝙ intendũt loqui de agẽte causa: & qđ eius actio fuisset ab æterno: & ꝙ eius effectus est sua actio. dicimus ꝙ esset respõsio vera iuxta ipsorũ opinionem. sed si ipsi respõdent ꝙ intelligũt loqui de causa formali: adhuc esset arguendum eis si intendunt qđ forma mundi sit in eo existens. si vero dicunt, qđ intendunt loqui de forma separata: adhuc est petẽdum vlterius si ipsi ne loquuntur de forma materiali: tunc esset principium apud eos necessario quoddam corpus. & absit ꝙ ipsi dicant hoc. Silr si intẽdunt de finali causa loqui forte concedẽdum esset. Tandẽ prædicta verba sunt valde dubitabilia: quapropter non debent ponere philosophorũ respõsionẽ. Id tñ qđ dixit, videlicet, qđ agens in causatum potest facile demonstratiue probari: verba erronea sunt: quia ibidẽ oportet distinguere causas: vt supra dictum fuit & declarare qđ in qualibet earum est dare primã causam non habentem aliam, videlicet, qđ causæ agentis perueniũt ascẽdendo ad primũ agens: & formæ ad primam formã: & sic de alijs. Deinde pertinet probare quod quatuor iste ad vnam primam ascendunt: & ista non facile ostenduntur: vt dixit Algazel. Similiter id quod dixit de declaratione primæ causæ, videlicet, quãdo ait: quod mundus cum suis entibus &c. sunt verba erronea sine dubio. Quando enim ipse dixit: quod mundus & eius entia: aut habet causam: aut non habet &c. Dicimus quod oportebat eum distinguere illam causam quare causa dicitur æquiuoce. Similiter ꝓcessus causarum ad infinitũ apud philosophos est quodammodo impossibilis; & quodammodo necessarius,

 videlicet,

videlicet quando infinitũ sumitur per se & recte:ita quod præ
cedens sit subsequentis causa:tunc est impossibile. sed quando
sumitur per accidens,scilicet & circulariter:ita quod corruptio
præcedentis sit necessaria in esse subsequẽtis: & quod sit ibi pri
mũ agens:tũc infinitas est possibilitas: vt pluuiã generari à nu
be & nubẽ à vapore pluuiarũ.oportet enim supponere primã
causam:& hoĩem ex hoĩe generari ad infinitũ est possibile: qa
in talib⁹ esse præcedẽtiũ nõ est necessariũ in sequẽtib⁹ esse. Vnde
tales causæ ascendunt necessario ad primã causam æternalẽ ad
quã perueniũt aliæ causæ. Verbi gratia,qñ Plato ex Socrate ge
nerat:prim⁹ motor huius motus est corpus supcæleste: vel aĩa:
vel intellectus:vel oẽs:vel ipse de⁹. Quãobrẽ dixit Arist. ꝙ ho
mo ex hoĩe & sole generat:& sol à suo mouet motore: & ipsi⁹
motor causat gradatim à primo principio. & ideo præcedens
homo nõ est necessari⁹ in subsequẽti esse:vt si qdã artifex mul
ta subsequentia efficeret opera in subsequentib⁹ tpib⁹:& cũ di
uersis instrumentis: & illa instrumenta facta fuerũt ab alĳs:&
illamet ab alĳs:manifestũ est ꝙ ipsa instrumẽta fuerũt abinui
cem ꝑ accidẽs:& quod nullũ ipsorũ necessariũ est in esse effectũ
nisi primũ:& oĩa ista declarata sunt diffusi⁹ alibi. Sed id quod
dixit.s.quod primũ principiũ esse cęlos est impossibile:qa sunt
plures:& vnitas in eo manifeste patet &c. Intendim⁹ qđ si vult
dicere quod ordo hui⁹ mũdi apparet regi ab vno rectore. dici
mus quod vera sunt:sed id quod dixit,videlicet quod impossi
bile est dicere quod vnũ principiũ primũ sit vnũ cælũ:vel vnũ
corp⁹:sicut sol vel aliud orbiũ: quia omne corp⁹ ex materia &
forma cõponit:& primũ principiũ nõ debet aliquo modo cõ
poni. Dicim⁹ quod nõ est ꝓpositio vniuersalis apud philoso
phos:quod omne corpus ex materia & forma cõponit. corpus
enĩ cæleste iuxta philosophorũ opinionẽ nõ cõponit: nisi dicat
quod ipsorũ materia & inferiorũ materia nũcupent æquiuoce
præter Auic.tñ:quodlibet enĩ corp⁹ cõpositũ de forma & ma
teria apud philosophos est innouatũ:sed cæli apud eos nõ inno
uantur:immo dicũt esse apud ipsos ab æterno &c. Qualiter ta
men ostendit breuiter quod cæli nõ habẽt materiam. dicimus
quod hæc est via:quia causa corruptiõis apud philosophos est
materia.sequit ergo ꝙ illud quod est incorruptibile nõ sit ma
eriale:immo est qd simplex:& nisi generatio & corruptio ac
ideret inferioribus corporib⁹;non cogeremur dicere quod sint
compofita

compoſita ex materia & forma. Radix nãq; talis eſt apud philoſophos, ſcilicet, quod corpus eſt verũ in eſſe ſicut eſt in ſenſu: vnde ſi corpora nobis præſentia nõ eſſent corruptibilia: diceremus ſine dubio quod ſunt ſimplicia: & quod eorũ materia eſt corpus. & ideo quia corpus cæleſte non corrumpitur: apparet quod ipſius materia eſt corporeitas quam actu habet: & quod ipſius anima non ſuſtentatur in ipſo corpore: hoc enim corpus non indiget anima in ſua conſeruatione perpetuali: ſicut indigent animalium corpora: verũtamen indiget anima: nõ quod ſit neceſſaria in ſuo eſſe: ſed vt ſit animatũ: quia id quod eſt nobilius oportet q̃d habeat nobiliorẽ gradũ: ſed animatũ eſt nobilius inanimatis: ergo &c. & nulla eſt diſſenſio apud peripatheticos ꝙ corpora ſupercæleſtia nõ habeant potentiã ſubiectã aliquo modo: & ideo nõ eſt neceſſariũ quod habeãt materiam ſicut ſe habẽt corpora generabilia: vnde vt ait Themiſtius: aut ſunt formæ: aut ſunt materiæ dictæ cum noſtra materia æquiuoce: aut ſunt materiæ viuæ de ſe: non ab aliqua alia vita.

Adducta ſententia Alga. & omnibus dictis eius: vult modo aliquibus contradicere & aliqua verificare: & virtus eius intelligitur, & primo declarat quod forma quæſtionis fuit mala: ſecundo declarat quod quęſtio eſt male ſoluta.

PRO intellectu primi debes ſcire ꝙ alter q̃ſtio mouet a philoſophis: & aliter mouet eã Alg. q̃ſtio ei philoſophorũ eſt vtrũ mũdus habeat cauſam. Alg. autẽ quęſiuit an mũdus habeat efficiẽtẽ cauſam, modo cõſtat qđ quęſtio philoſophorũ eſt vniuerſalior quęſtione Alg. adducta nomine philoſophorũ, lege. Dicimus nos qđ iſta verba dialectica: vult dicere: verba quibus mouetur quęſtio philoſophorũ: vt dictũ eſt nũc ſunt dubitabilia nõ vera, ſcilicet, abſolute: cuius breuẽ tangit cauſam: dicens, nomẽ enim cauſa dicitur æquiuoce ſuper quatuor cauſis, ſcilicet, materia forma fine & efficiẽte. vult dicere qđ cauſa dicitur æquiuoce de quatuor cauſis: quoniã cauſæ differũt ſecundũ genus principij: licet quædã rerũ nõ differãt ſecundũ genus prædicamẽti: & ideo ibi eſt æquiuocatio dicta penes diuerſitatẽ generis principij. Ex his voluit innuere qđ quæſtio illa ſit male mota: quoniã debuit moueri nõ ſub ęquiuoco: ſed ſub vniuoco: ſed diceres. nõne Alg. mouet eam ſub forma vniuoci: dixit enim an mũdus ſit habens cauſam efficientẽ. Ecce quomodo quæſtio eſt de vno genere cauſæ tantũ: dicendum quod illo modo non negat Auer. fuiſſe bene motam quãtũ ad formã quæſtionis: ſed bene vt eam mouent philoſophi, & Alga. qui mouet q̃ſtionẽ noĩe philoſophorũ debuit mouere modo dicto ſub vniuerſaliori forma: vt apparet, & ſic Auer. reprehẽdit formã quęſtionis ſub qua debuit moueri quæſtio: & nõ ſub qua mota eſt. D. repõſionẽ reprehẽdit. d. vñ ſi reſpõſio philoſophorũ fuerit mõ prędicto: erronea eſſet rñſio: cuius rationẽ dicit. ipſi enim neceſſario exigũt ponere argu-

mentū de quibus quatuor causis loquūtur:quādo dicūt qđ mundus habet primā causam,id est,quādo cōueniūt an habeat causam:& respōdēt qđ habet primā causam. Deinde declarat quomodo bene diceret. vnde si ipsi philosophi quos adduxit Alga.respōderēt qđ intendunt loqui de agente causa:sic scilicet agens qđ & eius actio fuisset ab æterno & quod eius effectus est eius actio:dicimus qđ esset respōsio vera:vult dicere qđ vno modo ad.q.possunt distincte loqui de causa agēte æterna cuius effectus est illius actio:& sic bene dicūt:quoniā mūdus habet causam agentē isto modo. Deinde ostēdit quomodo secundo modo posset eorum responsio esse bona.d.sed si ipsi responderent:quod ipsi intēdunt loqui de causa formali:adhuc esset arguendū eis sup.interrogando,si intendunt an forma mundi sit in eo existens,an sup.sit separata quomodo nauta separatur a naui.Si vero dicūt qđ intendunt loqui de forma separata: adhuc est petendū:ne,id est,an loquuntur de forma materiali,id est, an illa forma separata sit materialis:an purus intellectus,& destruit primū dicens, tunc esset apud eos principiū,id est,primus motor necessario corpus: & destruit cōsequēs.d.& absit qđ ipsi dicant hoc:quoniā in libris Ari.vt in fine octaui phy.& in.12.meta.tex.cōmē.41.declaratū est totū oppositum:& tunc suppleas quæstionē:scilicet si illa forma separata videtur nō materialis tunc bene dicunt. Sed obijcies:quoniam videtur sermo Auer.superfluus:quoniā nulla est forma separata quæ possit intelligi esse corpus:& per cōsequens illa quæstio est ociosa.7.enim meta.tex.cōmē. 59.quęrere propter quid homo est homo:nihil est quærere. Dicendum quod forma potest dici separata duobus modis:vno modo a materia: & sic impossibile est intelligere illā in materia:& sic quæstio esset ociosa. alio modo a subiecto:& sic motor respectu mobilis est forma separata: & sic est propositio dubitabilis:esto quod primus motor sit separatus a mobili:sicut nauta a naui qui nō constituitur per nauim an sit corpus an non:& sic intelligitur sermo Auer. Et debes scire quod in exemplari quod prouenit ad me post sic habet,adhuc esset arguendū eis si intendūt formā mundi in eo existere:& tūc adhuc est petendū:an sit existens tanquā forma materialis:an tanquā motor:& absit quod primi dicant: quoniam tunc primus motor esset corpus aut virtus in corpore. Vbi aperte Auer.loquitur & nō accidit dubitare in illa quæstione. Deinde tāgit tertium intellectū.d.Similiter si intendant de formali causa loqui:forte concedendum esset,id est,eodē modo loquēdo de fine: scilicet, separato sicut de forma esset cōcedendū intentū philosophorū:& dixit forte: quia nondū est declaratū quomodo primus motor sit finis:vel quia dubia est mens eorū.Deinde cōcludit peccatū Alga.d,tandē sup.propter hæc prædicta verba sunt valde dubitabilia:ideo cōcludit:quapropter nō debent ponere,id est,innuere respōsionē philosophorū: vult dicere quod ideo Alga.male posuit illa tanquā sint responsio philosophorū: eo quia philosophi nō vtantur verbis dubitabilibus.(Id tamē qđ dixit.) Cū reprobauit Alga.tum quantū ad quæstionis formā:tum quantū ad solutionis modū:vult modo reprehendere ipsum quantū ad sententiā quā adiunxit per quā probabat primū motorem esse:& primo reprobat ipsum quantum ad modū loquēdi:secūdo quantū ad rei naturā.In prima parte præponit id qđ vult reprobare,d,id tamen qđ dixit:videlicet, qđ agens in

Duplex forma separata

causat um

causatū potest facile demōstratiue probari:verba sunt erronea: immo vt declarabit hoc est difficile & nō facile ad probandū. Deinde prosequitur.d.quia ibidē, id est, in probatione illius plura concurrūt primo oportet distinguere causas:vt supra dictum fuit:& secūdo oportet declarare quod in qualibet earū est dare primā causam nō habentē aliā, sic:videlicet:qđ causæ agentes perueniant in ascendendo ad primū agens: & formæ ad primā formā:& sic in alijs:scilicet, materia & fine oportet probare statū:tertio oportet probare qđ istæ quatuor ad vnā primā ascendūt, id est, reducuntur:& tunc cōcludit peccatū eius.d.ista sup.tertia nō facile ostenduntur:cuius oppositū est vt dicit Alga. Debes scire pro intellectu tertij requisiti:qđ quatuor causæ reducūtur ad vnū simpliciter:nō tamen ad vnā causarū, neutra enim reducitur ad neutrā bene tamen quatuor reducuntur ad vnū primū:& hoc diuersimode:quædā per idētitatem:vt finis forma & agens:sunt enim in deo vnū in esse:& tria in modo: & aliqua earū per dependentiam, vt materia:prima enim materia reducitur ad primū motorem per dependentiā:sicut alibi dictum est.(Similiter id quod.)Nunc reprobat ipsum in re, & primo quantū ad malā logicā. Vbi debes scire quod ęquiuoca propositio est vbi subiectū est terminus æquiuocus:& est talis naturæ, qđ nō potest esse altera pars cōtradictionis, istæ enim simpliciter sumptæ:scilicet, canis currit, & canis nō currit, non sunt cōtradictoriæ:eo quia propositiones sunt æquiuocæ: ideo dicunt antequā sint cōtradictionis extrema subdistingui: vt dictū est in logica. Isto supposito dicit:similiter id qđ dixit de declaratione primæ causæ:videlicet, quādo ait qđ mūdus cū suis entibus &c. vult subintelligere an habeat causam an nō:sunt verba erronea, id est, peccātia in dialectica sine dubio:quādo enim ipse dixit qđ mūdus & eius entia:aut habent causam:aut nō habēt &c.dicimus enim qđ oportebat eū distinguere illā causam:quia cā dicitur æquiuoce:scilicet, tam scđm genus prædicamēti ꝗ secundū genus principij:vt dictū est: & per cōsequēs ista quæstio nō est inter extrema cōtradictionis.(Similiter processus.)Nunc reprehēdit ipsum tertio quantū ad rē:declarādo quod ipse adhuc in logica peccauit:quoniā distinguēdū simpliciter negauit enim processum causarū in infinitū esse possibilē quantū:vno modo est verū apud philosophos alio modo est falsum.d.ergo similiter processus causarū ad infinitū apud philosophos est quodāmodo impossibilis:& quodāmodo necessarius: & declarat quādo est impossibilis.d.videlicet, quādo infinitum sumitur per se & recte:ita recte:scilicet, ꝙ præcedens sit causa subsequētis:& nō ecōtra:tunc isto modo est impossibilis:deinde accipit intellectū cōcedēdū.d.sed quādo sumitꝰ per accidēs:scilicet, & circulariter ita qđ sup. tali modo circulariter qđ corruptio præcedētis sit necessaria in esse subsequētis:& addo qđ in tali circulatione sit primū agēs:tūc infinitas in causis est possibilis:hoc declarat exēplo.d.vt nubē generari a vapore:& vaporē a pluuia:& pluuiā a nube. In hoc enim circulo oportet supponere primā causam. Deinde ponit secūdū exēplū.d.& hominē ex homine generari ad infinitū est possibile. Sed potest quis dicere, nō propter hoc cōceditur infinitas entiū quādo si secundū est primū est: ergo dabuntur causæ actu infinitæ:ideo respondendo dicit sup.dico non sequi infinitū in actu quia in talibus:vult dicere accidētaliter ordinatis esse præceden

Quatuor causę possūt reduci ad vnū: non tamen aliqua illarum ad aliam inter se.

Propositio æquiuoca.

tium nō est necessariū in esse sequētibus, id est, in effectibus succedentibus. Declarat etiā qd' oportet vt sit in tali ordine prima causa.d. vnde tales causę ascendūt necessario ad primā causam ęternalē: ad quā perueniūt aliæ causæ. V.g. quādo Plato ex Socrate tanquā ex agēte generatur primus motor huius motus, id est, generationis istius est corpus supercæleste: vel anima: vel intellectꝰ: vel omnes: vel ipse deus. Deinde probat hoc auctoritate Arist. vel potius verificat Arist. dictū.d. quāobrē dixit Arist. secūdo phys. tex. commē. 26. qd' homo generatur ex homine & sole: & sol mouetur a suo motore: & solis motor causat gradatim a primo principio: & per cōsequens præcedens homo nō est necessarius in esse subsequentis: sed principiū primū est ibi opportunū & necessariū: hoc declarat etiā exēplū manifesto & notabili.d. vt si quidā artifex efficeret opera multa subsequētia in subsequētibus tēporibus: & cū diuersis instrumentis: & illa instrumēta facta fuerint ab alijs: & illa met ab alijs manifestū est qd' ipsa instrumēta fuerūt adinuicē per accidens: & est etiā manifestū qd' nullū ipsorū necessariū est in esse effecti: nisi primū: tūc applica tu ad propositum. Deinde excusat se.d. & omnia ista declarata sunt diffusius alibi: scilicet, in.8. physico. & .5. physi. 8. quidē textu commen. 47. & .5. scilicet commen. 13. & in prima disputatione huius: in solutione quinti dubij. Debes scire primo quod processus infinitus in causis est possibilis: vt innuit hic ipse: quatuor conditionibus, prima in causis per accidens, secunda circulariter se habentibus, tertia vbi esse præcedentis non est necessarium in esse subsequentis, quarta supposito primam causam esse in rerum natura. Sed obijciet quis quoniam homo fit ab homine: & non circulariter. Secundo etiam corruptio patris non est necessaria pro esse filij: vt vides. Dicendum vt dicitur in secūdo meta. commē. septimo: & prope finem secundi de generatione: quod causæ possunt esse infinite. primo quando accidentaliter ordinantur: quoniam vbi essentialiter: tunc esse vnius esset simul cum esse alterius: & sic infinitum esset in actu. secundo circulariter genitis: & hoc propinque vel remote, homo enim fit ab homine, & econtra, remote: quoniam ex cadauere fit terra: ex terra plāta: ex plāta cibꝰ: ex cibo sperma: ex spermate hō. Dixit vlterius ita quod sit ibi primum agens: quoniam vbi non esset ibi primum agens non esset ordo in causis, nec processus: vt dictum est alibi. scilicet in octauo commento. 15. Secundo debes scire quod quatuor sunt opiniones quæ reducunt has causas generabiles, Ad primam vna Themistij: qui posuit animam in terra existere, id est, infra orbem lunæ productam ex sole & orbe, declaraui secundum Aristotelem vel ex dijs secundis secundum Platonē vt narrat Auerrois in. 12. metaphysi. commento. 18. & apparet in primo & tertio suæ abbreuiationis de anima. Secunda fuit opinio Auicen. Alpharabij & Alexandri qui ponit intellectum agentem vnam intelligentiarum infra sphæram lunæ esse causam: ad quam reducuntur omnes hæ præsentes: vt Auerrois dicit. 7. meta. cōmento. 31. & .8. physi. commē. 79. Tertia fuit opinio Aristote. quod illa prima causa sint omnes motores orbium computando etiam deum vt in. 9. metaphy. commento. 7. & .12. metaphysi. commento. 44. finxit: vbi declarauit ordinem intelligentiarum inuicem & necessitatem earum. Quarta fuit opinio legis suæ: scilicet, mahumeti: vt narrat ipse. 12. metaphysi. commento

Procedere in infinitum in causis est possibile.

Dubitatio.

Solutio.

Themi. opinio

Auicen.

Aristo.

Opinio mahumeti.

men.18.quod illa prima causa ad quam omnes reducuntur sicut deus:a quo immediate proueniunt omnia: vt ibidem dicit. & ideo aduertens ad has quatuor opiniones dixit. vt anima: vel intellectus: vel omnes: vel ipse deus. tetigit enim quatuor opiniones dictas.(Sed id quod dixit.)Quarto reprehendit illum quantum ad probationem qua intendit probare deum non esse cælos:nec cælum:& primo præponit sermonem eius contra quem arguere intendit. d. sed id quod dixit quod primum principium esse cælos est impossibile: quia sup. cæli sunt plures: & vnitas in eo fuit manifesta &c.fuit ergo ratio Alga.replicata his verbis.Deinde verificat propositionem eius: vbi debes scire quod deum non esse cælos potest intelligi duobus modis: vno modo accipiendo deum pro vno principe a quo emanant omnia entia. secundo modo pro ordine rerum: qui ordo secundum rem est ipse res ordinate: vt alibi scis.dicit ergo intendimus quod si.vult dicere quod ordo huius mundi apparet regi ab vno rectore. dicimus quod vera sunt, scilicet illius verba, id est si loquitur de deo primo modo vera fuit eius probatio: & sup. si secundo modo non concludit vt scis.(Sed id quod dixit, videlicet quod impossibile.)reprobat ipsum quinto & primo præponit sermonem eius. d. sed id quod dixit, videlicet quod impossibile est dicere quod vnum principium primum sit vnum cælum:vel vnum corpus: sicut esset sol vel aliud orbium. & repetit eius rationem in secunda figura.d. quia omne corpus ex materia & forma componitur: & primum principium non debet aliquo modo componi. & per consequens non est corpus. Deinde statim dicit suam phantasiam. dicimus quod non est propositio vniuersalis apud philosophos, scilicet illa: quod omne corpus componitur ex materia & forma. & quia ad destruendum vniuersalem affirmatiuam sufficit verificare particularem negatiuam:ideo dicit.corpus enim cæleste iuxta philosophorum opinionem non componitur sup.ex materia & forma. ergo supple non omne corpus.Deinde remouet.q.quoniam omne quod mouetur diuiditur in materiam & formam:vt secundo metaphy.dicitur commento.12. In omni motu oportet intelligere materiam.Respondet.d.nisi dicatur quod materia ipsorum, scilicet orbium:& materia inferiorum nuncupentur æquiuoce.vult dicere:quod materia potest capi duobus modis. vno modo vniuoce pro materia transmutabili.alio modo analogice: prout indifferens est ad localem & transmutabilem: & sic potest concedi materia in corporibus cælestibus:& quia dictum est quod iuxta philosophos cælum non componitur ex materia & forma vniuoce excipit Auic.d. præter Auic. q.d.quia solus putat contrarium:sicut dictum est primo cæli.comm.20. Deinde probat illud quod dixit,scilicet cælum non componi ex materia vniuoce.d.quodlibet enim corpus compositum ex materia & forma innouatum est:sed cæli apud eos non innouantur:immo apud ipsos dicuntur ab æterno:vt Aristo.8.phy.via motus æterni conclusit.(Qualiter tamen.) Cum reprobauit ipsum quinque modis mouet.q.d.qualiter tamen est.[illegible] tur breuiter quod cæli non habeant materiam.q.d.cum dictum sit ipsum carere materia quænam est via ad hoc?Respondet.d.dicimus quod hæc est via: quia causa corruptionis apud philosophos est materia.sequitur ergo quod id quod est incorruptibile non sit recte materiale: immo est quid simplex.

plex. vnde potentia syllogismi est ista. omne æternū caret principijs generationis & corruptionis: sed corpus cæleste est æternum: ergo caret materia quæ vna est causa generatiōis. Deinde probat hoc: quasi per locum a contrario. d. & nisi generatio & corruptio acciderent inferioribus corporibus non cogeremur dicere quod sint composita ex materia & forma: & tunc vis argumenti est. si causa generationis est habere materiam per locum a contrario: causa incorruptibilitatis: & esse æterni erit carentia materiæ: vt Auerro. arguit in vltimo de substantia orbis. Deinde probat aliud additum, scilicet quod quia caret materia & est æternum est simplex: & eorum materia est corpus. & argumentum eius est hipotheticum, sic. si corpus est vnum apud sensum & incorruptibile est vnum simplex: & eius materia est corpus. sed corpus cæleste est vnū apud sensum & incorruptibile: ergo simplex & eius materia est corpus. huius syllogismi ponit probationem de corporibus nobis præsentib⁹: quoniam si ista essent incorruptibilia: & quodlibet illorum esset vnum apud sensum: quodlibet illorum esset simplex: & sic patet antecedēs. primo ergo ponit antecedēs. d. radix nāq; talis est apud philosophos quod corp⁹ est vnum in esse: sicut est in sensu: & per hoc vult intelligere antecedens. istud, scilicet quod si est vnum in sensu & incorruptibile, ei⁹ esse est simplex: & eius materia est corpus. attamen non ponit totum licet ipsum velit totum intelligere. Deinde probat hoc antecedens. d. vnde si corpora nobis præsentia non essent corruptibilia: & sup. quodlibet eorum esset simplex diceremus sine dubio quod essent simplicia: & eorum materia est corpus. Deinde accipit minorem. d. & ideo quia corpus cæleste non corrumpitur. & sup. & vnum apud sensum. Deinde accipit cōsequentiam. d. apparet quod ipsius materia est corporeitas. & sup. ipsum esse simplex. Sed debes scire quod ad declarandum simplicitatem corporis duo requiruntur, scilicet quod sit apud sensum simpliciter: & quod careat materia. si enim corpus caret materia: & sit plura apud sensum non potest iudicari simplex: ideo dixit quod careat materia: & sit simplex apud sensum. (Hoc enim.) vlterius hic remouet circa nunc dicta aliud dubium: quoniam corpus cæleste est: attamen vt declaratum est in multis locis: maxime secundo cæli in textu & cōmento. 61. vnde ergo poterit quis credere ipsum esse compositū sicut animal generabile ex anima & corpore: & sic ex materia & forma. Respōdet, vbi debes scire quod aliquod corpus indigere anima est duob⁹ modis. vno modo vt illa sit formaliter eius esse in actu & in specie sicut corpus hominis. indiget enim cogitatiua vt illa ponitur in esse actu formaliter: sic quod actuale esse hominis est esse animæ eius. Alio modo, aliquod indigere anima vt ponitur in esse nobili & conseruante in operatione: eo quia esse eius est in actu: attamen esse nō potest nisi opere. ista distinctione habita continuatur ergo sic litera. dico quod licet sit cælum compositum ex anima & corpore: non tamen ex materia & forma vniuoce dictis. hoc enim corpus non indiget anima in sua conseruatione perpetuali, id est primo modo: sicut corpora animaliū indigent. Deinde declarat quomodo indiget. d. veruntamen indiget anima: non φ sit necessaria in suo esse, id est actuali primo modo: sed secundo modo, scilicet vt sit animatum: cuius rationem breuē tangit: quia id quod est nobilius oportet φ habeat

Ad cognoscendum an corp⁹ sit simplex duo requiruntur.

Dupliciter corp⁹ anima indiget.

Licet cælū sit cōpositū ex aīa & corpore: non tñ ex materia & forma.

ꝙ habeat nobiliorem gradum.sed animatū est nobilius inanimatis:ergo oportet vt habeat nobiliorem gradum: qui est gradus vitalis: & maxime animalis:vt scis secundo de anima.commen.15. Deinde probat conclusionem prædictam confessione omnium peripatheticorum.d. & nulla est dissensio apud peripatheticos quod corpora supercælestia non habeant potentiam subiectam,id est materiam aliquo modo:& ideo nō est necessarium quod habeāt materiam sicut se habēt corpora generabilia, id est vnius rationis cum materia illorum.ecce quomodo omnes in hoc sunt cōcordes.Deinde probat hoc auctoritate Themistij.d. vnde & ait Themistius corpora cælestia aut sunt formæ aut sunt materiæ dictæ cū nostra materia æquiuoce:aut sunt materiæ viuæ,id est animatæ de se:nō aliqua alia vita,id est generabili & corruptibili:sed æterna.

Sed super his accidit quæstio:quoniā videtur dictum Auer. cōtrarium sibi.hic enim dicit materiam causam generationis.in primo autem de substantia orbis.& primo cæli,videtur dicere quod materia & contrarium: vt apparet commen.20.& sic videtur diminutus vel ibi superfluus.Et licet de materia cæli in multis locis dixi: vt in quæstione propria de hoc.& tetigi hanc.q. attamen pro nūc dicendum quod causa generationis & corruptiōis sunt duæ, scilicet materia & contrarium:quia tamen mutuo se inferunt.omne enim habens materiam habet contrarium & econtra:vt Auerrois primo cæli. commento 124.probat.ideo multotiens Auer.dicit causam corruptionis esse materiam:vt hic multotiens contrarium:vt.5.physi.commē.10.quoniā satis in vno conuertibilium intelligit reliquum.

Contradictio i dictis Auerro.

Solutio.

ALGA. DVB. III.

AIT Alga.& nos dicimus ꝙ ad hoc respōdendum est dupliciter:quorū vnū est ꝙ sequeret iuxta ipsorum opinionē:quod oīa mundi corpora essent antiqua:& incausata.Et id quod dicunt philosophi videlicet ꝙ hui⁹ destructio pōt sciri per aliū modū: nos reprobauimus eum cum perueniente disputatiōe:quando de vnitate dei & remotione denominationum tractabimus.

Nūc induxit Alga.reprehendentē philosophos duob⁹ modis,quorū secūdus ponit in dubio quarto. Pro intellectu huius debes remouere processum philosophorū ad probandū ꝙ deus sit agens.dico ergo ꝙ sic arguebant.In omnib⁹ agentib⁹ oportet venire ad vnū primum simpliciter æternū.aliter in causis esset processus infinitus & reliqua.contra hūc processum instat Alga.duob⁹ modis expresse, quorū secundus ponetur in dubio quarto.licet in præsenti dubio ponat vnum expresse & alium implicite:& sic computādo oēs arguit tribus modis.primo arguit sic. si dareī agens primū æternū:sequitur ꝙ omnia corpora mundi essent æterna:& sic nihil generat cōtra eos. Secūdo arguit. si aliquod agens esset tale:illud esset corp⁹ vel virt⁹ in corpore. Hoc ergo dubiū in secūdo diuidit: qa primo explicat primā rationē cōtra philosophos:secūdo ibi. (Et id quod dicūt.)tāgit secūdū modū,dicit ergo: & nos dicim⁹ qd' ad hoc,id est cōtra illū pcessum respōdendū est dupliciter,id est arguendo duobus

duobus modis:quorum vnus eſt ꝙ ſequitur iuxta ipſorum opinionem: quod omnia mũdi corpora eſſent antiqua & incauſata.i.nullo modo dependentia.(Et id quod.)Hic tãgit ſecundam reprobationẽ ſecundi philoſophorũ dicti.Vbi debes ſcire ꝙ Ari.in.8.ꝓbauit primũ motorẽ eſſe vnũ ex vnitate primi mobilis.Si eñ dat vnũ primũ:oportet vt detur vnũ primũ agẽs mobile illud mouẽs ſemper.& ideo videmus Ariſto.vt dicit Auer.primo cæli.com.33.facere quæſtionẽ de vnitatẽ mundi:q͂m vt dicit Auer.qui dixit quod mundi ſunt plures:contingeret ei credere multa principia.& econtra.& ideo Ariſto. declarauit ex vnitate primi vnitatẽ mundi : vt Auerro. in primo cæli. commen.90.declarat,vide.Hic ergo fuit vna alia via ad probandum eſſe vnum primũ agens.dicit modo Alg. & id quod dicunt philoſophi quod deſtructio huius.i.principium agentium pluralitatis.i.quod opiniones dicentes plura eſſe principia: deſtructio poteſt fieri per alium modum.ſ.a ſupradicto.nos reprobabimus eũ, i.illum modum cum perueniẽte idest ventura diſputatione quinta:quando de vnitate dei & remotione denominationum id eſt ſimplicitate illi⁹ in.8.diſputatione tractabimus. Vbi ſecundo debes ſcire quod reprobatio componitur ſic.omnis ſubſtantia compoſita ex pluribus denominationibus.i.attributis eſt corpus:aut virtus in corpore:ſed deus eſt ſubſtãtia compoſita ex pluribus denominationibus.ergo deus eſt corpus vel virtus in corpore.maior ſupponitur ab eo tanquã manifeſta.minor declaratur:quoniã apud philoſophos deus eſt agens : deus eſt vnum ſecundũ vnitatem primi mobilis.eſt mouens:& ſic de alijs,quæ agenti cõueniũt. & per conſequens pluribus denominationibus conſtituitur.concluſio eſt falſa.ergo aliqua præmiſſarum.non maior: ergo minor.ſed minor ſequitur ex hoc quod ponunt deum eſſe primum agens : primum mouens vnum &c.ergo deus non eſt vnum primum agens.hic ergo eſt modus quem dicet poſt Alga. contra philoſophos in reprobatione illius ſecundi modi.

Ex vnitate primi mobilis arguitur vnitas primi motoris.

AVERROIS.

NOS dicimus qđ ipſius intentio eſt:qđ philoſophi nequiuerũt vnitatẽ dei aſſerere:neq; qđ vnũ ſit corpus poſtquã ipſi nequiuerũt remouere dei denominationes.Oportet eñ eos concedere qđ deus ſit ſubſtãtia cũ denominationibus:& quodcũq; ſic ſe habet eſt ſine dubio corp⁹ aut virtus corporea:& ideo ſequitur eos qđ primum principium incauſatum ſit corpus cæleſte:ſed philoſophi nõ attribuunt neceſſario eſſe cui cauſa non eſt id quod dixerat Alga. nomine eorũ:neq; putant philoſophi.qđ ipſi nequeant probare egregie dei vnitatem:& ab ipſa denominationes remouere: & deo dante in ſequentibus diffuſe tractabimus.

Videtur mihi quod Auer.hic arguat contra ſecundum modum:quem infra dicet Alga.quem ſupra expreſſi.& primo repetit ſentẽtiam eius dicens.dicimus nos quod ipſius intentio eſt quod philoſophi nequiuerunt vnitatẽ dei aſſerere.i.non bene potuerunt probare deum eſſe vnum. neq; ſup.

ſup.potuerunt aſſerere quod vnum ſit corpus, ſic reperitur translatio iſta:& ſi ſic:videtur mihi quod Auer.velit dicere nomine Alga. ꝙ philoſophi in duobus peccant.primo:quia non potuerunt aſsignare deum eſſe vnum ex vnitate corporis cæleſtis ſecundum modū iam expreſſum: ſecundum peccatum eſt,quoniam neq; poſſunt probare ꝙ in natura eſt vnum primum corpus quod mouetur ex ſe, & tunc lege ſic.ꝙ ipſi nequiuerunt aſſerere,id eſt,probare dei vnitatem.ſup.ex vnitate corporis primi.& hoc quantum ad primum errorem philoſophorum:neq; potuerunt aſſerere demonſtratiue ꝙ vnum ſit primum corpus. & hoc quantū ad ſecundum errorem.quod autem hoc ſecundum nō poſſunt probare, Auer.non explicat,ſed explicat primum.d. poſtquam ipſi nequiuerunt remouere dei denominatiōes.vult dicere quod hac de cauſa nō poſſunt ſaluare dei vnitatem,quia ſaluando illam intrant concedere ipſum eſſe conſtitutum ex pluribus denominationibus,cuius rationē explicat dicens.oportet enim eos concedere quod deus ſit ſubſtantia cum denominationibus,id eſt,compoſita ex multis denominationibus,id eſt, attributis.& hæc minor Algazelis.Deinde ponit maiorem.d.& quodcunq; ſic ſe habet eſt ſine dubio corpus aut virtus corporea.hic ſuppleas concluſionem quam in expoſitione dubij poſui,quam hic ipſe repetit dicens.& ideo ſequitur eos quod primum principium incauſatum ſit corpus cæleſte vel quodcunq; aliud:quod autem illud ſecundum philoſophi probare non poſſum.Auer.non explicat poteſt tamen explicari:qm̄ via probans corpus æternum eſſe, eſt via motus æterni,ſic.ſi motus eſt aliquis in rerum natura æternus.eſt aliquod corpus motum æternum. ſed aliquis motus eſt æternus:vt prim⁹ circularis,ergo erit aliquod corpus æternum.vult ergo Algaz.ꝙ hæc via nulla ſit.quoniam ſuſtentatur in minori dubia:in qua loquentes contradicerent: ideo videtur ꝙ duobus modis peccauerunt philoſophi.ſed in translatione ſecunda ſic reperitur ſcriptura.(Neq; quod vnum non ſit corpus.)& tunc videtur dicere ꝙ iſti peccant:quia non poſſunt probare dei vnitatē:neq; poſſunt probare ipſum non eſſe corpus per illam vnitatem.q.d.eo quia ad illam probationem ſequitur dei eſſe in materia conſiſtere: vel ipſum eſſe corpus, vt dictum fuit,& tunc ſecundū hoc non repetit niſi vnum peccatum philoſophorum & eſt melius.(Sed philoſophi.)reſpondet hic ad argumētū Alga.contra philoſophos.& vt mihi videtur ipſe negat minorem.vnde dicit.ſed philoſophi non attribuunt neceſſario eſſe cui cauſa non eſt, id eſt,ipſi neceſſe eſſe in cauſato id quod dixerat Alga. nomine eorum, id eſt,deum eſſe compoſitum ex pluribus denominationib⁹ : ecce quomodo negat minorem.Deinde reſpondet ad probationem.d.neq; putāt philoſophi quod ipſi nequeant probare egregie, id eſt, demonſtratiue dei vnitatem,& ab ipſa vnitate remouere denominationes.q.d. ꝙ philoſophi poſſunt concedere deū eſſe vnum ex illa ratione,& tamē poſſunt remouere ei⁹ cōpoſitionē,quia licet deus ſit vnus mouēs agēs &c.attamē iſta nō dicūt cōpoſitionē.ꝓpter quod excuſat ſe.d.& deo dāte in ſequētibus diffuſe tractabimus. Ecce quō pulchre Auer.ſatisfecit ad rationē formaliter,& quā difficile fuit mihi ordinare dubium & ſolu.dubij,eo maxime cū nullā viderim expoſitionē:& vtinā ꝙ haberē aliquā.multotiēs eīm deſperatus ex difficultate verborū iſtius trāslationis, & carētia

expoſi

expositionis volui dimittere.attamen quantum possum tantum exponã. expositio aũt subtilior relinquatur posteriori. Sed dices quare Auer. non reprobat primum modum: nec approbat.videtur mihi quod propter duo.primo,quia eius solutio manifesta est ex dictis. consequentia enim illa sustẽtatur in vna propositione,scilicet quod ab æterno immobili nouum prouenire non potest.ergo si deus est agens æternum:omnia corpora mundi quæ ab ipso dependent erunt æterna.modo hæc ratio soluta est multotiens in tertia disputatione.vbi dictum est ꝙ propositio illa vbi substentatur est vera,scilicet immediate vt dictum est. 8. physi. commen.15.vbi dictum est quod ab æterno non prouenit nouum immediate,licet mediate bene. & hoc declarauit in expositione secundi de substantia orbis.Secundo videtur mihi quod ideo non soluit illam, q̃m ex dicendis potest eius solutio esse manifesta:ideo ne ei accidat verborũ superfluitas rationabiliter potuit supersedere.

Prima q̃o.

Sed circa dicta videtur esse quæstio rationabilis,quoniam pluralitas attributorum arguit compositionem in continẽte. videmus enim hoc in omni ente generabili vbi est bonitas, sapientia virtus actiua,& similia. multitudo enim attributorum arguit compositionem in omni re generabili.ergo & in deo,& si non in deo, erit quæstio: quare non in deo & in alijs sic. Secundo potest argui. quoniam illa multa vel reducuntur in vnitatem,vel sunt simpliciter plura.si plura,ergo cõtinens illa esset congregatum & vnum vnitate exercitus.Si in vnitatem, in omni vnitate oportet aliquod habere se vt actum & alterum vt potẽtia,ergo erit compositio. Ad istam.q.dicunt quidam quod multitudo attributorum in omni ente circa primum arguit compositionem, cuius ratio est,quoniam in eis non possunt esse nisi vt causantur a primo,& sic compositionem dicunt.nunc autem causatum est compositum secundũ Auer.in primo autem,quia continetur vt in causa: ideo sunt in eo sine compositione,& hoc est quod dicitur communiter, ꝙ quæcũq; sunt in rebus dispersa sunt vnita in deo, eo quia ibi sunt eo modo quo causata sunt in causa quæ continentia nullam dicit compositionem. Sed mihi videtur ꝙ opinio ista sit purus error:quoniam vel multitudo attributorum formaliter dicunt compositionem,id est,inquantum multitudo attributorum vel per accidens ratione subiecti in quo sunt.si secundũ,male dicunt,q̃m eius quod est per se non debet causa assignari per accidẽs: etiam vt sic omnia in creatura essent composita ratione continentis. Si vero dicit compositionem formalem,ergo in quocũq; dicet compositionem saluata eius ratione quiditatiua & formali,& sic in deo esset cõpositio.Ideo mihi videtur ꝙ multitudo attributorum secundum eius rationem formalem non dicat compositionem, quoniam in omni compositione oportet vt consideretur vnum vt actus:alterum vt potentia.modo vnum attributorum non erit vt actus respectu alterius.ergo formaliter multitudo illa compositionem non potest dicere. Verum debes scire ꝙ attributa possunt ad duo comparari:vel inter se, vel ad subiectũ in quo sunt.si primum vt sic formaliter compositionem non dicunt vt declaraui.si secundum vel illud subiectum est causa in se simpliciter, & sic continetur in eo per essentiam,& summã identitatẽ,q̃m quod additum causato facit compositionẽ,in causa essentiali facit identitatẽ.si causatum

Opinio quorundam.

Impugnatio.

Ad duo attributa possunt comparari.

fatum sic attributum comparatur illi vt forma accidentalis: & sic com, positionem facit cum eo, sicut albedo cum pariete: sed quomodo hoc habeat: sufficientius declaraui in commento.39.11.exposui.& infra in vltimo capitulo disputationis dicam. Quibus visis ad primum dicendũ quod in omni ente generato multitudo attributorum comparata continenti compositionem facit: licet in se non sit compositio, quoniam vnũ attributum alteri comparatum compositionem non potest dicere: cum neutrum respectu neutrius se habeat vt potentia, sed omnia sunt perfectiones. Ad secundum dico quod inter se nullam vnitatem dicunt, nisi respectu continentis, & ideo non sunt aggregatum per accidens: quoniam vnum aggregatione, nec compositionem dicit si illa quæ sunt in eo componantur inter se, nec ad aliud non sic attributa: quoniam comparata ipsi continentibus aliquando comparantur vt formę, quando eis addũtur, non per essentiam, sed prout ab alio causantur: vt dixi, ecce igitur quomõ potest saluari dei simplicitas cum multitudine attributorũ.

Solutio.

ALGA. DVB. IIII

AIT Algazel. secundum verò est in eo quod dicunt & ponunt Peripathetici, quod entia abinuicem causantur, sed forte dicendum est quod causæ successiuæ procedunt ad infinitum. Et si ipsi respõderent nobis quod hoc est impossibile. Nos dicemus eis qualiter hoc asseritis: aut hoc est prima cognitio apud vos sine aliquo medio, aut ab aliquo medio. Primum est falsum. multa enim sunt nobis obijcientia vt reuolutiones orbium quæ apud nos sunt infinitæ, & non perueniũt sine dubio ad competum terminatum vltimum, & sunt infinitæ ab alia extremitate. Et si forte diceretis quod præteritæ nouitates non reperiuntur præsentes aliquo tempore, & id quod priuatum est nequit denominari de finitate, neq; de infinitate. Nos verò respondemus ad hoc vobis quod animæ separatæ præteritorum hominum sunt infinitæ & præsentes, supposito mundum fuisse ab æterno: & licet sint vna in specie infinitæ sunt numero. Et si forte diceretis, quod animæ separatæ hominum nullum habent ordinem situalem, neq; naturalem neq; localem: & infinitates prædictę intelliguntur de entibus ordinatis naturaliter in causis & causatis. Sed dictæ animæ non sic se habent. Nos ad hoc respondentes dicimus. quod hæc euasio quam sumpsistis in situ non est magis vera in eo quam in suo contrario. Quare ergo magis attribuitis impossibilitatem vni eorum quam alteri, & qualis est demõstratio apud vos in hoc. Rursus quare negatis animas dictas habere ordinẽ. Et est manifestum quod animæ separatæ transmigrantur de hoc mũdo

ad aliam vitam gradatim in temporibus præteritis infinitis. Vnde postquam in esse ipsarũ ordinatio ante & post reperitur ergo &c. Patet ergo ꝙ verba vestra non sunt nisi phantasmata & ambages.

Cum narrauit primum modum quo Algaz. reprobauit philosophos: nunc narrat secundum modum: & primo in hoc dubio narrat in breui argumentum philosophorum. d. secundum vero est sup. in quo accusantur peripathetici in eo quod dicũt: ꝙ entia adinuicem causantur: modo si non esset primum in causis esset processus in infinitum: & litera est male translata. Sic enim reperitur in arabico & in translatione noua. secundum vero est secũdum ꝙ dicũt peripathetici: quod entia adinuicem causantur. (Sed forte.) postquam narrauit motiuum illorum respondet ei vt debilitet ipsum. d. forte dicendum est ꝙ causæ successiuæ procedunt ad infinitum: est ergo responsio ꝙ inconueniens philosophorum nõ est inconueniens: qm̃ in causis non inconuenit ire in infinitum. (Et si ipsi.) ponit primam euasionem philosophorum. d. & si ipsi responderent nobis ꝙ hoc est impossibile: quasi dicat: eo quia infinitum: quomodolibet est impossibile esse. (Nos dicemus.) arguit contra hoc. d. nos dicemus eis qualiter hoc asseritis: aut hoc, id est, ista positio est prima cognitio, id est, propositio simpliciter nota apud vos sine aliquo medio aut ab aliquo medio, id est, propositio demonstrabilis. Debes scire vt dixi, & accipitur primo cæli. com. 2. ꝙ propositio est tribus modis: quædã simpliciter nota vt primæ propositiones quæ sunt naturaliter notæ. quædã omnino ignota: eo quia eius notitia solum per medium demõstrationis fit in nobis: quædam medio modo: eo quia est nota sine medio, indiget tamen modicula innuitione, scilicet quæ fit syllogismo hypothetico loco a contrario: vt dicit Auer. secundo physicorum. commento. 3. ideo petit Alga. ista propositio: in causis non est processus in infinitum, vel est simpliciter nota: vel indiget a iquo medio. (Primum est.) nũc reprobat primum membrum: tacet autem secundum: quoniam intelligitur ex primo. d. primum est falsum: cuius rationem dicit: multa enim sunt obijciẽtia, id est, contradicunt huic: quorum primum ponit. d. vt reuolutiones orbium quæ apud vos sunt infinitæ: & non perueniunt in futurum sine dubio ad computum terminatum vltimum: & non modo sunt infinitæ a parte post, immo & sunt infinitæ ab alia extremitate, id est, a parte ante. (Et si forte) ponit ad hoc secundam euasionem. d. & si forte diceretis ꝙ præteritæ nouitates non reperiuntur præsentes aliquo tempore, & id quod priuatum est nequit, id est, non debet denominari de infinitate aut finitate: vult dicere ꝙ philosophi intelligunt in entibus positiuis esse inconueniens: non priuatis: quæ non sunt vere, nec finita nec infinita nisi forte secundum rationem. (Nos vero.) arguit contra hoc: & virtus argumenti est: quoniam licet præteritiones non sint entia positiua: attamen in eis possunt esse infinitæ res positiuæ: quod declarat. d. nos vero respõdebimus ad hoc vobis quod animæ separatæ præteritorum hominum sunt infinitæ, & præsentes supposito mundum fuisse ab æterno: & licet sint vna in specie infinitę sunt in numero: & p cõsequẽs euasio est. (Et si forte) adhuc ponit tertiã euasionẽ. d. & si forte diceretis: ꝙ aĩæ separatæ hominũ

Triplex propositio.

hominum nullum habent ordinem situalem: neque naturalem: neque localẽ: & infinitates prædictæ intelliguntur de entibus ordinatis naturaliter in causis & causatis: sed dictæ animæ non sic se habent. Debes scire qđ duobus modis aliquid potest intelligi esse in rerum natura in terminata parte. vno modo situaliter sicut ponit Auicen. de octaua sphæra. Alio modo localiter per circunscriptionem alicuius superius ambientis. & vtrumque duobus modis, naturaliter: sicut ignis in concauo lune &c. secundo modo violenter: sicut graue ibidem. vult ergo ista euasio quod propositio dicta intelligatur in rebus situalibus vel locatis naturaliter cuiusmodi non sunt animæ hominum separatæ. (Nos ad hoc.) contra hoc arguit. d. nos ad hoc respondentes dicimus: quod hæc euasio quam sumpsistis in situ: id est in rebus situalibus non est magis vera in eo, id est situ quam in suo contrario id est non situalibus. quare ergo magis attribuitis impossibilitatem vni eorum quam alteri: & qualis est demonstratio apud vos in hoc, id est, quod magis sit inconueniens de vno quam de altero. (Rursus) secundo arguit contra idem. d. quare negatis dictas animas habere ordinem: immo omnes tenent eas ordinari secundum merita earum cum sunt in corporibus. (Et est manifestum.) secundo arguit quod sunt in loco & ratio eius sic componitur. In quorumcunque naturis inuenitur ordo secundum ante & post, id est secundum prius & posterius: illa sunt in loco: quoniam mouentur localiter. sed in naturis animarum inuenitur iste ordo prioris & posterioris: ergo locus. minor probatur auctoritate legis: quoniam animæ migrant de vita præsenti ad aliam vitam: & per consequens mouentur. Huius ergo primo tangit probationem minoris. d. & est manifestum quod animæ separatæ transmigrant de hoc mundo ad aliam vitam graditim in temporibus præteritis infinitis, id est vna post alteram in infinitum tempus ante tempus quod est præsens. Deinde accipit minorem. d. vnde postquam in esse, id est in naturis earum reperitur ordinatio, id est transitus de ante & post. Deinde ponit conclusionem. d. ergo &c. id est ergo illæ sunt in loco. & cum dixit totum hoc recapitulat peccatum eorum, d. patet ergo o philosophi quod verba vestra non sunt nisi phantasmata & ambages.

AVERROIS.

NOS dicimus qđ id quod dixit scilicet quod forte causæ procedunt ad infinitum vsque quando dixit vt reuolutiones orbium &c. Ad hoc respondẽdum est quod philosophi negant infinitatem causarum & causatorum: quia perueniunt ad ens causam nõ habens: sed per accidens bene concedunt hoc ratione cuiusdam antiquæ causæ: sed nõ quando ipsæ causæ descendunt recte: vel simul in materijs infinitis. Sed id quod dixit nomine Auicen. videlicet, quod possunt esse infinitæ animę: quia infinitas nõ est impossibilis nisi in rebus situatis. Dicimus quod sunt verba falsa: & nullus veracium philosophorum concedit: immo potest

ostendi demonstratiue:& hoc impossibile modo vniuersali est à nobis in præcedentibus dictũ:ergo nõ sequit̃ philosophos ali quod suorũ argumẽtorũ ratione hui⁹ positionis,videlicet,reperiri aĩas infinitas in actu. Vnde huiusmodi ratiõe conati sunt ali qui opinari trãslationẽ aĩarũ.animæ em̃ humanæ distinguunt̃ in numero numeratione corporũ & remanent in perpetuum,

Videtur mihi quod ista solutio potest diuidi in duo:quia primo ponit veram euasionẽ philosophorũ.secundo ibi.(Sed id quod.)respondet argumento cõtra illam.In primo repetit id cuj vultrespondere.d. dicimus nos ꝙ id qđ dixit ꝙ forte causæ procedunt in infinitũ vsq; quando dixit.illud verbũ:vt reuolutiones orbium &c.i.ꝙ sentẽtia contenta in his verbis soluitur:quod declarat.d.ad hoc respõdendũ est ꝙ philosophi negant infinitatem causarum & causatorum:quia perueniunt.i. dicunt esse perueniendũ ad ens causam non habens. vult dicere quod inconueniens philosophorum est:quia tunc in causis essentialiter ordinatis esset processus infinitus.Deinde ponit id quod non reputant inconueniens.d.sed per accidens bene concedunt hoc ratione cuiusdam antiquæ causæ.Deinde ponit secundũ modũ impossibilitatis.d.sed non quãdo ipsæ causæ descendunt recte.Deinde ponit tertium.d.vel simul in materijs infinitis. Vbi debes scire quod quatuor modis in causis possumus imaginari processum in infinitum:scilicet prout sunt essentialr ordinate.secundo prout recte per inferiorem in perfectione ascendendo in infinitum,idest in eodem genere causæ.& tertio prout sunt in actu.& quarto prout accidentaliter ordinati:& successiue accipiunt.Sed dices quomodo differt secundus modus a primo.respondeo quod primus modus intelligitur : siue in eodem genere causæ:siue in diuersis.secũdus in eodẽ gñe cause tãtum:& hoc dicit Auer.2.met.in com.5.in expositione secũda vbi ait.& forte intendit per rectitudinem vnius speciei,vult dicere causæ.V.g. quando oĩa sunt in eodem genere causæ. V,g.vt homo sit ab homine & sup. homo a sole:& sol a primo motore:semper seruando idem genus causæ. per secũdam speciem intelligit ea quæ snut de diuersis speciebus collocatis sub vno genere.V.g.vt ignis fiet ex aere:& aer ex aqua:& aqua ex terra . oĩa enim ista sunt causæ conuenientes in genere:quia omnes sunt eiusdẽ materiæ & diuersantur in specie. Sed dices ꝙ ista pars non differt a prima.Idẽ enim videtur intẽdere in vtroq;: dicẽdum ꝙ in secundo inteligit in diuerso genere causæ : & si exemplificauit in illo eodem hoc facit secundũ vim exempli:non secundũ veritatẽ. His habitis dico quod tribus primis modis est impossibile processũ sine fine in causis: sed solũ in quarto modo:& hoc seruata vna causa æterna:vt iam dixi in dubitatiõe secũdæ solutionis. Sed dices:quare dicuntur causæ accidentaliter ordinatæ:& aliæ essentialiter ordinatæ. Secundo quæro quare potius in cõuenit de essentialiter ordinatis ꝙ̃ de accidentaliter ordinatis. Ad primam dicendum quod ordo est prioris ad posterius: & hoc est commune tam causis essentialiter ordinatis quam accidentaliter ordinatis.differũt autem:quoniam quando prius ita est prius quod omnino nec esse , nec imaginari potest posterius:& posterius ita est posterius quod in re : nec esse:nec

In causis accidentaliter ordinatis ꝓcedere in infinitum est possibile.

esse:nec imaginari potest prius:est ordo essentialis.quando vero accidit priori quod fuerit prius: & posteriori quod sit posterius: tunc ordo est accidentalis. Exempla sunt: quoniam sol ita prior est quod vt sic nullo modo esse:nec imaginari potest post hominem.similiter deus: ita prior est sole quod nec esse nec imaginari potest post ipsum:eo quia esse homi nis continetur essentialiter in sole:& esse solis essentialiter continetur in deo.ideo est omnino essentialis ordo. Exemplum secundi. Socrates est prior Platone:attamen potest esse econtra:quoniam ista differunt tantum accidentaliter.idc ideo accidit quod vnus sit altero prior:vt vides. Ex his soluitur prima quæstio.dicuntur enim accidentaliter ordinatæ: quia accidit extremis quod sint extrema:illa quoq; essentialiter:quia essentia, liter sunt extrema:& hoc dicit Auer.8.physi.commen.47. Ad secun, dam quæstionem respōdet Auerro.5.physicorum. commento.13.in fine. cuius responsio consistit in hoc:quoniam essentialis ordo requirit extre, ma actu:& media actu:sed accidentalis: nec per se:nec necessario requi, rit extrema actu.sed accidentaliter & contingenter:& ideo si causæ essen tialiter ordinatæ essent infinitæ: tunc simul in eodem instanti essent en, tia actu infinita: non sic est in accidentaliter ordinatis.& hoc dicit ibi, dem:& quia moderni idest loquentes sue legis non distinguunt illud qđ est per se:& illud quod est per accidens, idest inter ordinem aliquorum per se & accidentaliter: estimauerunt quod sequitur ex hoc quod si ho, mo semper generetur ab homine: & primum non fuerit:& postremum non erit: & non est ita: quoniam primum est: quod est sol. & intelli, gentia operans motu illius. vult dicere in essentialiter ordinatis. homi, nem autem generari ab homine in infinitum est verum per accidens:non per se: & perconsequens non oportet vt si vltimum sit: sit primum :& econtra. si non est vltimum non est primum: quoniam essentialis ordo requirit extrema actu:accidentalis autem per acidens:& stat primum nō esse: & posterius esse. Sed dices.si inter illa est ordo accidentalis: er, go non oportet vt sit sempiternus iste ordo in successione vnius post al, terum. Respondet Auerro.in.8. commento.47.d. imposibile est vt ista sint:nisi ponatur hic aliquod motum ex se continens omnia ista ali, quo modo continentiæ:vult dicere in potentia:& sic apparet tota solu, tio huius quæstionis.(Sed id.)Nunc respondet argumento eius de ani, malibus infinitis.erat enim argumentum:animæ sunt actu infinitæ animæ sunt essentialiter ordinatæ.ergo aliquod essentialiter ordinatum est actu infinitum in tertia figura: & per consequens per conuersionem in parte aliquod infinitum est in essentialiter ordinatis. Ad hoc respondet & primo repetit illud.d.sed id quod dixit nomine Auicen.videlicet, quod possunt esse infinitæ animæ:quia infinitas non est imposibilis nisi in re, bus situatis.deinde respondet.d.dicimus quod sunt verba falsa: & respō det formaliter negando maiorem.d.& nullus veracium philosophorum concedit animas esse infinitas.immo potest ostendi demonstratiue eius oppositum:& hoc imposibile modo vniuersali.i.vniuersaliter & omni bus modis est dictum in præcedentibus a nobis, scilicet in prima dispu, tatione:in solutione quinti dubij.ergo non sequitur philosophos ali, quod suorum argumentorum ratione huius quæstionis, videlicet repe, riri animas infinitas in actu, quasi dicas: ergo peccat ratio in minori.

Differentia inter ordinē essentialē & accidentalē.

Dubita.

Solutio.

(Vnde huiusmodi.)hæc litera reperitur sic.vnde huiusmodi ratione co/nati sunt aliqui opinari translationē animarū. animæ enim humanæ di/stinguunt in numero corporum & remanent in perpetuum. Si litera sic stat videt mihi ꝙ ipse velit tangere cos quibus sunt ratione Alg.& quasi dicant ꝙ illi sunt qui probant animas moueri de loco ad locum. dicit ergo:vnde huiusmodi ratione, scilicet Alga. conati sunt aliqui opinari translationē animarū,id est animas moueri translatione,id est localiter enim pro quoniā post mortem animæ humanæ distinguuntur numera/tione corporū in quibus iā fuerunt:& post quæ remanent in perpetuū. vult dicere ꝙ est argumentū validum apud eos qui supponunt hoc,sci/licet ipsas remanere in perpetuum:& numero diuersas secundum corpo ra in quibus iam fuerunt:non tamen debet acceptari apud philosophos qui negāt illud.Sed alia litera est sic.vnde huiusmodi ratiōe conati sunt aliqui opinari translationē animarū:quod est impossibile. animæ enim humanæ distinguuntur numero numeratione corporū & non remanent in perpetuū.& tunc sermo eius est manifestus per se.vult enim dicere ꝙ animas moueri localiter est impossibile:quoniam ipsæ nō sunt numera/tæ post mortem:cum tantummodo numerentur per corpora in quibus sunt actu:post quæ non possunt remanere numerata in vna specie.

Secūda quæstio.

Sed circa ista potest esse quæstio. vtrum si animæ humanæ sint multiplicatæ in vna specie possunt remanere numera/tæ post exitum earū a corpore vt videtur sermo secūdæ translatiōis in/nuere ꝑ ente impossibili. Ad hoc latini dicūt ꝙ animæ humanæ pos/sunt numerari per corpora ꝑ quæ fuerūt,scilicet per habitudines ad illa. anima enim Socra.est alia ab anima Platonis post mortē:qm̄ remanet in ea habitudo alia ab habitudine alteri⁹:quia scilicet fuit alteri⁹ corporis.

Positio latinorum. Impu.

Licet hæc respōsio sit secundū legē vera.& per cōsequēs simpliciter solēt philosophi sic arguere cōtra hoc.adducā ergo argumēta eorū con/tra illā.& suppono primo ꝙ vnitas qua vnū indiuiduū est indiuisum in se & diuisum a quolibet alio eiusdem speciei est ita propria esse indiui/duo:sicut vnitas communiter capta ipsi enti communiter capto.hoc est manifestum:quoniam est eadem ratio & vnius entis hominis : & vnius hominis.vt Arist.tradit in metaphysica.tunc arguo & quæro.vel ista ha bitudo est essentialiter ipsa essentia animæ vel accidens illius.si essentia/liter essentia.ergo a quocunqꝫ anima habuit istud esse vnū habuit essen/tialiter essentiā:sed a materia habuit istud esse vnum,scilicet quādo fuit in eo.ergo ab ea habuit essentialiter eius essentiam: & per consequēs ita sicut forma asini:quia essentialiter dependet a materia: non pōt esse sine materia:ita etiam & forma hominis non posset esse sine materia: eo quia essentia eius essentialiter fuit a materia:eo quia ei⁹ habitudo:quæ est sua essentia secundū rē fuit a materia.Si vero dicat ꝙ hæc habitudo est acci dēs ipsi animæ numeraliter sumptæ:tūc arguo:quicqd essentiali⁹ & inte rius inest ipsi animæ inerit prius ipsi ꝙ̄ illud quod ei inest per accidens. sed ex supposito vnitas inest essentiali⁹ ꝙ̄ habitudo.ergo anima pri⁹erit vna numero ꝙ̄ sibi insit habitudo illa quæ est ei accidēs. Et hæc ratio tangitur ab Auer.7.metaphysi.commen.2.vbi ait.in hoc ergo capitulo intēdit declarare ꝙ quiditas indiuidui substātiæ prior est in esse quidi/tatibus accidentiū.indiuiduum enim substantiæ ꝙ prius sit alijs indiui/duis

Primum argumentum.

duis accidentiũ manifestũ est per se:vult dicere qd' ideo quiditas substã tiæ prior est quiditate accidentiũ quã indiuiduum illius est prius indiui/ duo accidentis:ecce quomodo tangit illam vim. Secundo arguo: quo niam Arist.12.meta.vt ibi exponit Auer.cõmen.49.& Thomas:probat vnitatẽ mundi & primi motoris:& cõponit syllogismũ sic. quæcunq; sunt numero multa:multã habent materiã:sed primus motor non habet materiã:ergo in secunda figura primus motor non est plus vno in specie eius:modo assumo maiorẽ Arist.& arguo addendo istam:scilicet,omnes animæ separatæ nõ habent materiã:ergo non sunt multæ in numero:qd' est propositũ. Ad hoc dices qd' Aristo.intendit sic maiorẽ: quæcunq; sunt numero multa habent materiã actu vel habitudine:modo assumen/ do minorẽ Aristo.deus non habet materiã actu nec habitudine:& minor tua falsa est:scilicet animæ nõ habent materiã actu nec habitudine: quo/ niã saltẽ habent illam in habitudine. Sed contra:quoniã maiorem ha/ bitudinẽ ad materiã dicit vniuersale materiale quã anima post mortem: quoniã vniuersale per identitatẽ est in materia:sed anima nec per identi tatẽ nec per copulationẽ:sed vniuersale nõ propter illud dicitur indiui/ duũ simpliciter:immo absolute dicitur vniuersale:ergo & multo magis anima dicitur plusquã vniuersalis. Secũdo cõtra idem arguo ex dictis in primo cæ.vbi videtur illemet argumẽto:nam probãdo illam maiorem ait:qd' aliud est hoc cælum:& cælum simpliciter:& hoc quidem vt spe/ cies & forma:hoc autẽ materia mixtũ.Deinde subdit quibusdã interpo sitis,dicens:quorũ substãtia in materia est plura & infinita entia eiusdẽ speciei:modo arguo sic:ista propositio:quorum substãtia est in materia sunt plura indiuidua:vel intelligitur de materia in qua sunt actu: vel in quã sũt in habitudine.si primũ:ergo maior illa bene fuit assumpta: & mi nor fuit multo melius accepta sub maiori. Si loquitur de materia in qua est in habitudine & non actu:ergo non bene dicit quod cælum simplici/ ter & hoc cælum differunt sicut forma & materia:quoniã cælum,id est, vniuersale saltem materiale est in materia secundum habitudinem,& sic omnino intelligit de re prout est in materia actu. Sed dices quod ibi Arist.est in parte augmentatiua:quoniam vt dicit Auerrois ibi commen to.92.Aristote.arguit pro vna parte quæstiõis. Sed istud est fuga.quo niam Aristote.pro quæstione accipit illam opinionem & illam proposi tionem tanquam veram:vt apparet commento.95.& eam non negat.

Tertio & vltimo arguo:vel tantam vnitatem materialem præcise ha/ buit anima dum fuit in corpore quantam habet post: vel minorem: vel maiorem.nullus diceret:nec minorem:quoniam hoc non esset:nisi quia anima post mortem esset indiuiduum vagum:& in corpore fuit indiui/ duum signatum:& qui dicit hoc stultus est.Si tantam: ergo eum in cor/ pore fuit completa in specie apud eos:per hoc enim fuit in materia vni/ ta,vt ponunt:ergo & nunc est indiuiduum completum in specie: & per consequens nunquam erit vnibilis ipsi corpori sicut nauta naui: cu/ ius contrarium ipsi dicunt:dico ergo secundum philosophiam Aristo/ telis & Auerrois:quod numerus indiuiduorum non nisi per materiam in qua actu sunt habet fieri:& quia igitur animæ post mortem sunt sine materia actuali vt scis:ideo dicit Auerrois primo cæli commento.9.qd' omne quod non est in materia declaratum est esse impossibile inueniri

Secundum. Responsio. Contra. Fuga. Contra. Tertium.

plus vno indiuiduo in specie.& sic diceret quod omnes essent vna anima numero omniū:sicut visum est in expositione tertij de anima. Sed hæ rationes non cogunt contra nos. Ad primā dicerē quod illa habitudo est ipsa anima essentialiter differens in modo ab ea:attamen non propter hoc essentialiter dependet a materia:cū materia non fuerit causa essendi simpliciter animæ:sed essendi in corpore:vt patet. Ad secundā dicen/dū quod argumentū concludit illam esse intentionē Arist.non tamē intē tio Aristo.in hoc est sustinenda.immo Arist.& Auer.in hoc errauerunt. Et per hoc idem ad confirmationem primi cæli.non enim dubito illam fuisse intentionē Arist.sed teneo cum hoc quod est Arist. illam esse fal/sam. Ad tertiam dicendū quod anima habet ante & post mortē illud met esse simpliciter:non tamen illudmet esse secundū quid. & ideo post mortem non est completa in specie:sicut nec ante vitam vt patet.

Solutio ad primam. *Ad secundā* *Ad tertiam.*

ALGA. DVB. V.

IT Alga.respondens pro philosophis:& si forte aliquis diceret quod probatū est cum perfecta demonstratione causas non reperiri ad infinitū hoc modo.aut quælibet illarum causarū possibilis est in esse: aut necessaria.secundū est falsum: quia si ita esset non indigeret de causa.si primo modo: ergo totum denominatur de possibilitate.& quodlibet possibile indiget de causa addita sup eū ergo totum illud indiget de causa extrinseca ab illo toto.

Hic ponit viam aliam a prædicta declarādo qualiter est venire ad primam causam.d.ait.Alga.respondens pro philosophis: & si forte aliquis diceret quod probatū est cum perfecta demonstratione causas non reperiri ad infinitū hoc modo.(Aut quælibet.)posita intentione ponit viam Auicen.dicens:aut quęlibet illarū causarū possibilis est in esse,id est,aut omnes sunt possibiles esse:& possibiles nō esse:aut quælibet illarū necessaria,id est,necesse esse.primo destruit secundū membrū.secundo concludit primū.d.secundū est falsum:quia si ita esset nulla illarū indigeret de causa.& sic essent simpliciter incausatæ:& ita nō inuicem causæ. (Si primo modo.)nunc concludit secundū,dicens:si primo modo. ergo totum denominatur de possibilitate,id est,aggregatū ex eis totum dicitur ens possibile esse,& possibile non esse.Deinde arguit ex hoc propositū, dicens:& quodlibet possibile indiget de causa addita super eum: & tūc replices propositionem conclusam tanquam minorem sic: sed totum illud est possibile.ergo totum illud indiget de causa extrinseca ab illo toto:quæ scilicet sit prima simpliciter.

AVERROIS.

DICIMVS nos:quod hæc demonstratio quā dixit Algazel.nomine philosophorum tantum ab Auicē.reperitur.Ipse enim meditatus est quod dicta via veracior est antiquorū via. Quia putauit quod hæc

via

via ſumatur de ſubſtantia entis:& antiquorum via ſumatur de accidẽtibus primo principio:aut conſequentibus. Et dictã viã ſumit Auicen.à loquentibus. Ipſi namq; opinati ſunt quod no tum eſt de ſe: quod ens duabus diuiditur partibus: ſcilicet ad poſsibile & neceſſarium:& dicunt quod oportet quod poſsi- bile habeat agens:& quia mundus totus eſt poſsibilis: oportet ergo quod habeat agens neceſſarium eſſe. Hæc eſt probatio ſe- ctæ mothizelæ.Et eſt ſine dubio vera præter id quod dixerunt quod mũdus eſt poſsibilis:& quodlibet poſsibile oportet quod habeat agens:hoc enim non eſt notũ de ſe.Et Auicen. cepit hãc opinionem per alios propoſitionem vniuerſalem:ita quod po ſuit intentionem poſsibilem in id quod cauſam habeat: vt ait Algazel. Vnde ſi dicta propoſitio abſolute ſumeretur:non ſe- queretur diuiſio prædicta: quia id quod primo diuidit ens ad habentem cauſam: & ad non habentem non eſt diui- ſio nota de ſe.

In hac dubitationis ſolutio. primo innuit autorem huius viæ,di- cens.dicimus nos quod hæc demonſtratio quam dixit Alga.nomine phi loſophorum reperitur tantum ab Auicen.deinde dat cauſam quare Aui- cen.reputauit viam iſtam firmiorem via antiquorum quam narrauit,di- cens: ipſe meditatus eſt quod dicta via verior eſt via antiquorum dicta. Cuius rationem innuit:& poteſt componi ſyllogiſmus. omnis via quæ datur per eſſentialiora enti:& primo principio eſt firmior via data per ac cidentia vel conſequentia illis.hanc maiorem ſupponit & accipit mino- rem,dicens:quia putauit quod hæc via ſumitur de ſubſtantia entis & an tiquorum via de accidentibus primo principio:aut conſequentibus ſu- mitur:& dicit accidentibus aut conſequentibus ad demonſtrandũ quod ibi non ſunt propria accidentia:ſed debent dici conſequẽtia:& tunc ſup pleas concluſionem iam dictã.(Et dictam.)Nunc vult oſtendere in quo hæc via eſt vera:& in quo peccat:& ideo primo repetit illius vim: de- clarando a quo ſumpſit illam ipſe,dicens: & Auicen.ſumit dictam viam a loquentibus:quod declarat.dicens.ipſi namq; opinati ſunt: quod no- tum eſt quod ens diuiditur duabus partibus:ſcilicet ad poſsibile: & ad neceſſarium:ſuppoſito quod hæc eſt diuiſio ſit nota per ſe:& dicunt qđ oportet quod poſsibile habeat agens.tunc arguunt ſic: & quia mundus totus eſt poſsibilis:oportet ergo quod habeat agens neceſſariũ: ad hoc vt per ipſum perpetuetur:& addit quod hæc probatio eſt ſectæ mothize læ.(Et eſt.)Ponit errorem rationis,dicens:& eſt ſine dubio vera ſup.ſe- cundum quid:præter id quod dixerunt quod mundus eſt poſsibilis: & quodlibet poſsibile oportet quod habeat agens.ait quod hoc non eſt no tum de ſe:immo ſup.oppoſitum totius huius demonſtratum eſt in fine primi cæli cõtra Platonem.nullum enim poſsibile poteſt habere agens quo perpetuetur:aliter natura contingens reuertetur in neceſſarium.(Et Auicen.)ponit enarrationem Auicen.quoniam quod omne ens ſit poſ-

sibile vel necessarium non est ita notum. ideo Auicen. loco entis possibi lis posuit habens causam & loco entis necessarij posuit non habens causam. dicit ergo. & Auicen. hanc opinionem cepit, id est, confirmauit per aliam propositionem vniuersalem. ita quod posuit intentionem possibilem, id est, hoc mēbrum ens possibile in id quod causam habet: & sup. & loco necessarij posuit non habens causam: vt ait Alga. (Unde si.) contra arguit Auer. d. vnde si dicta propositio: scilicet, omne ens aut causatum: aut causa sumitur absolute. non sequitur diuisionem prædictā, id est, nō æquiualeret illi diuisioni: quoniam id quod primo diuidit ens ad habēs causam & nō habēs cām nō est diuisio nota de se: & per cōsequēs nō respōdet intento: in quo volebat illam diuisionē reddere per se notā.

Tertia quæstio.

Sed circa dicta tria. q. faciunt. primo an prima diuisio sit per se nota. secundo an secunda diuisio absolute sumpta sit per se nota & illi æquiualens. tertio vtrum aliquod possibile possit ab alio perpetuari: quibus habitis erit satis exposita solutio dubij. Primo arguitur quod sic: quoniam passiones entis sunt per se notæ de ente: quoniam nullum potest esse medium notius eis. Secundo: nullo modo in metaphysica, neq; in naturali scientia possunt demonstrari: ergo sunt per se notæ. Quantū ad istud dubium videtur mihi quod illa entis diuisio non sit per se nota de ente primo: quoniam illud apud antiquos fuit valde quæsitum: immo vt narrat Arist. in. 9. quidam dixerunt qđ omne ens est ens possibile: & sunt omnia in fluxu. vt primo & quarto & nono metaphy. dictum est. Præterea. in libro. 8. fuit illa diuisio demonstrata. ibi enim demonstratum est genus substantiarum abstractarum esse vt dicit Auerrois commen. 3. octaui physico. & ibidem commen. vlti. primi physico. & 22. & 26. secundi physi. & sic videtur mihi. Ad primum quod passiones entis simplices & non sub diuisione forte sunt per se notæ de ente. Istæ autem sub diuisione possunt a posteriori saltem notæ fieri. Et sic ad secundum. apparet enim qualiter probatur ens necessarium esse per viam motus æterni in octauo. & ita saltem per viam philosophicam potest illa demonstratio esse nota. Ex his verificatur dictum Auerrois primo physico. commen. vlti. vbi ait. vnde Auicen. peccauit maxime: cum dixit. quod primus philosophus demonstrat primum principium esse: & processit in hoc suo libro de scientia diuina, id est, metaphysica per viam quam ęstimauit esse necessariam & essentialem in illa scientia: & peccauit peccato manifesto. certior enim illorū sermonū, id est, demonstrationū quibus vsus est in hoc non pertransit ordinē, id est, metam sermonū probabilium: & iam causam innuimus huius alibi. vbi Ioan. & multi in octauo physico. per ly alibi intelligunt in libro de substantia orbis. ecce quomodo errant. ait enim in secūdo physico. commē. 22. via autem qua processit Auicen. in probando primum principium esse est via loquentium: & sermo eius semper inuenitur quasi medius inter loquentes: & peripatheticos: modo arguo sic, in libro de substantia orbis: non est demonstratum qualiter via Auicen. est media quasi inter peripatheticos & loquentes: immo tantum ibi in quinto capitulo, dictū est rationem eius fundari supra propositiones instabiles. Præterea. 8. physi. commen. 3. vbi manifeste dicit quod ipse fecit capitulum singulare contra illam viam; ecce quomodo innuit librum Algazel. Ioan. autē quia

Error Ioannis.

quia nō vidit hūc librū processit sicut cecus: & ego longo tēpore. ideo apparet quomodo illa via est probabilis: qm̄ fundat supra ista diuisione entis: quā accepit notam de ente auctoritate loquentiū: quæ vt declaratū est: est ignota simpliciter. Ad secundā Auicē. voluit ꝙ sic: quia vt dictum est in disputatione tertia apud Auicē. omne habens causam est ens possibile: & omne incausatū est ens necessariū: & ideo apud ipm̄ essent diuisiones æquiualentes: sed apud Auer. dicendum est. quod prima diuisio erit ista: ens quoddam erit necessarium: & quoddam possibile: & iterū necessariū quoddā est a se: sicut prima causa: & quoddā ab alio sicut sunt substantiæ mouentes stellā. vnde vt dicit ipse in. 8. phy. cō. 79. nō omne habēs causam est possibile. licet secundū Auic. sit ita. Ad propositū. ergo hæc diuisio vel capit vt illa æquiualēs: & tūc nō erit notior illa: si capitur vt est vniuersalior prædicta & minus cōmunis: tunc erit adhuc ignota & non habebit propositum: sicut fuit declaratū de prima. *Quæstio.*

Circa tertiam quæstionē ego feci longā morā in tractatu de intellectu. ideo ꝓ nūc dicēdū. ꝙ nullū cōtingens in eius natura pōt ab alio perpetuari secundū philosophos: & hoc dicit Auer. in fine de substantia orbis, scilicet in primo capitulo. & primo cæli. commē. 138. Huius aūt ratio potest sumi ex secūdo pertherme nias. vult Arist. ꝙ necesse esse & impossibile esse sint cōtrariæ. possibile esse: & possibile nō esse subcōtrariæ primæ dicuntur cōtrariæ: qm̄ necesse esse valet in omni tēpore ens. & impossibile esse in omni tēpore nō ens. possibile esse in aliquo tēpore ens. possibile nō esse in aliquo tēpore nō ens. vide ibidē. tūc arguo sic. Si aliquod est cōtingens ꝙ perpetuet ab alio. vel hoc nunꝙ incepit. vel istud incepit & post remanebit semper in futuro. si primū: ergo ad impossibile se habet contrarie & nō cōtradictorie: & per cōsequēs erit necesse esse: & sic natura contingens vna & eadē erit natura necessaria. Si secundū sicut dicit de anima intellectiua. cōtra: qm̄ anteꝙ fuit iam possibile esse. ergo modo si est iterū est possibile nō esse: & sic istud erit possibile esse & possibile nō esse: sed tunc arguo ex regula primi priorū. c. 13. ex maiori de contingenti. & minori de inesse. simpliciter oēs syllogismi sunt perfecti. arguo modo sic. omnē animam intellectiuā contingit nō esse. anima Adæ est anima intellectiua. ergo animā Adæ contingit non esse. Tunc vltra per aliam regulā ibidem. quicquid sequit ad præmissas de possibili sequit ad eas de inesse. volo dicere ꝙ impossibile nunꝙ sequitur ex præmissis positis inesse. vnde dicit sic falso posito & non impossibili: & quod accidit propter positionem falsum erit & non impossibile: tunc fiet argumentum istud. nulla anima est. anima adæ est anima hominis. ergo anima adæ non est. consequēs est falsum impossibile: vt omnes dicūt. ergo aliquæ præmissarum. & non minor: quoniam est de inesse simpliciter. ergo maior: sed maior est sequens ad illam de contingenti. ergo illa fuit falsa: & per consequs nullam animam contingit non esse. Sed dices quod ista. anima adæ non est: non est falsa impossibilis: ergo falsa possibilis: qm̄ aliquando fuit vera. ergo est falsa possibilis. Hæc responsio fuit mihi data ab vno qui reputat se scire logicam & nihil scit in logica Arist. Sed contra arguo: quoniam vt dicitur ibidem capitulo. 11. possibile seu contingens distinguitur ab inesse, & necessario esse per hoc: quod ille de cōtingenti

Quarta quæstio.

Responsio.

Contra.

genti respiciũt futurum. vnde Auer. primo priorum. capitulo quarto. in principio ait. Et propositiones quidem possibiles, scilicet istæ de qui/bus dicitur nomẽ possibilis vere: & sunt quæ sunt possibiles: vt inueniã in futuro &c. & ibidẽ capitulo. 14. ait: & quia propositiones absolutæ, id est de inesse & necessariæ & possibiles diuersificanẽ. quædã a qbus/dã in modo & in materia quã signat modus. quod est: quia hæc, id est ali quæ sunt res multæ inuẽtæ in actu. præter quod sit inuentio rerũ neces/saria: & illæ sunt absolutæ, id est de inesse: & res quæ mihi necessariæ sunt inuẽtæ in actu sed sunt possibiles vt inueniant in futuro: & vt non inueniant sunt possibiles, id est contingentes propositiones: & res quæ sunt inuẽtæ semper & ipsæ sunt necessariæ. In quib⁹ verbis vult ꝙ oĩs ꝓpositio cõtingẽs sit respectu futuri: ergo si aliqua ꝓpositio est quæ in futuro nunꝙ erit vera: nec est vera. illa propositio est impossibilis fal/sa: & per cõsequens habeẽ propositũ: qm̃ nunꝙ ista. anima Adæ nõ est: erit vera. & per cõsequẽs hoc ponere est falsum impossibile: & sequiẽ ex falso possibili: ergo cõtra regulã Aristo. ex his apparet qualiter nul/la natura cõtingẽs põt perpetuari simpliciter tenendo: & de hoc volui dicere hic logice: qm̃ physice dictũ est in quæstione de intellectu. Et debes scire quod istud est secundũ Aristo. & Auer. aliter autem secundũ nos christianos. dicerent enim quod anima intellectiua acquirit necessi tatem a deo. nec inconuenit aliquod esse necessarium habens principiũ in patre. & sic omnia argumenta ruunt. & hanc rationem solui in lib. de intellectu. vel dicendum quod hæc anima Adæ non est. est falsa possibi/lis: quia aliquando non fuit: & licet hæc responsio non sit secundũ logi cam Aristo. est vera simpliciter secundum nos: & tu considera.

Anima intellectiua a deo necessitatẽ acquirit se/cundum no stram legẽ.

ALGA. DVB. XIIII.

Dicit Algazel. nos respondemus eis quod vocabu/lum possibile & necessarium est obscurũ: nisi de/claratum fuerit quod pro necessario intelligitur id quod ipsius esse non habet causam: & pro possibili id quod habet. vnde si ita intelligitur: dicim⁹ quod quodlibet ens est possibile, videlicet quod habeat causam ad/ditam super ipsius substantiam: & totum illud non est possibi le quod nõ habet causam additã super suam substantiã extrin/secã ab eo. sed si intelligereẽ quod aliud esset possibile præter id quod dictũ est: nullã habebit intellectionẽ. Et si forte dice reẽ quod hoc induceret nos opinari quod necessariũ esse consti/tuitur ex possibilibus esse: quod est falsum. Nos verò dicimus respondentes ꝙ si intelligiẽ pro possibili & necessario id quod supra dictum est: idem erit ergo quod propositum: & non est concedendũ quod sit falsum. tandem dicimus quod simile erit dicto dicentis. quod possibile est antiquũ cõstitui e. nouis: & tẽpus apud eos est antiquũ: & singulares reuolutiones sunt no/uæ & principiatæ: & aggregatio ipsarũ est sine principio: ergo

id quod

id quod principium non habet constituitur ex reuolutionibus principiatis:ergo verificatur principiatio in particularibus: & non in toto.patet ergo quod quicunq; concedat nouitates principiatas,videlicet formas quatuor elementorū oportebit eum concedere possibilitatem earum infinitarum: vnde ex hoc sequeretur quod nulla erit via apud philosophos ad primum principium:neq; a prædictis dubijs euadere poterit.

Hic inducit sol. Alga.ad argumentum philosophorū quā pro parte dedit & dicit.Ait Alga.nos respondemus eis quod hoc vocabulū possibile:& hoc vocabulum necessarium est obscurū nisi declaratum fuerit isto modo:videlicet q; pro necessario intelligitur id quod ipsius esse nō habet causam:& pro possibili intelligitur illud quod habet causam. (vnde dicimus)ex hoc recolligit vnam vniuersalem.d.vnde si ita intelligitur.dicimus quod quodlibet ens est possibile,videlicet q; habeat causam additā super ipsius substantiā:& totū illud non est possibile: quod nō habet causam additā super substantiā suam extrinsecam ab eo. vult ergo q; ista conuertitur.omne possibile habet causam super additā substantiæ suæ:& omne habens causam superadditā substātiæ suæ est possibile:& tunc addit: sed si intelligitur q; aliud esset possibile præter id quod dictum est:nullam habebit intellectionem,id est non erit intelligibile apud intellectum dispositum.(Et si forte.)hic mouet.q.& dicit.& si forte diceretur q; hoc induceret nos opinari quod necessariū esse constituitur ex possibilibus esse:quod est falsum.cōsequentiā probo: quoniam motus cæli apud philosophos non habet principium:& tamē constituitur ex reuolutionibus nouis habētibus principium.(Nos vero dicimus quod.)hic dicit nos vero dicimus respondentes q; si intelligatur pro possibili & necessario intelligitur illud quod supra dictum est. idē erit ergo quod propositum.& non est concedendum q; sit falsum.vult dicere q; capiendo possibile & necessarium:prout nunc dictum est. concedo consequens & consequentiam,scilicet quod aliquod necessarium non habēs principiū componatur ex possibilibus habentib⁹ principiū. (Tandem dicimus.)probat hāc solutionem.d. tandem dicimus hoc esse simile dicto dicentis,q; possibile est antiquum constitui ex nouis:quod probat exemplo.d. & tēpus apud eos est antiquū & singulares reuolutiones sunt nouæ & principiatæ:& tamen aggregatio ipsarum,id est totus motus & totum tempus est sine principio: & tunc concludit intentum.d.ergo illud quod principium non habet cōstituitur ex reuolutionibus principiatis:& ideo cōcludit:ergo verificatur principiatio in particularibus,id est partis motus & nō in toto.q.d.ergo motus habet principium quo ad partem:non quo ad totum. Debes scire quod reperit alia litera sic.(Tandem dicimus q; simile erit dicto dicentis q; impossibile est antiquum componi ex nouis:& tempus apud eos est antiquum &c.)& tuncvidetur mihi q; litera possit stare:quoniā vult dicere quod qui negat illud est simile suum verbum verbo dicentis quod antiquum componi ex nouis sit impossibile:quod est contra sensum:vt apparet in tēpore & motu:ergo oportet dicere cōueniēter sensatis,scilicet quod est possibile

posibile antiquū æternum cōponi ex nouis factis.(Patet ergo.)Nūc re dit ad propositū.d.patet ergo ꝙ quicunq; cōcedet nouitates principiatas,videlicet,formas quatuor elementorū esse nouas & principiatas: vt ponūt peripathetici:oportet eū ponere posibilitatē earū infinitarū.i.ꝙ possunt procedere in infinitū. Tūc cōcludit.vnde ex hoc sequeretur qđ nulla erit via apud philosophos ad primū principiū:neq; a prędictis duobus euadere poterit.qđ autē nulla erit via pōt declarari aliqualiter: qm̄ si omnia sunt corruptibilia non est aliquis motus æternus: & si nō est motus æternus apud eos non potest demonstrari primum principiū esse: ergo istis sic stantibus nulla erit via.

AVERROIS.

Dicimus nos quod ex positione causarum infinitarū posibilium sequitur positio posibilis agentis non habentis causam:sed ex positione rerum necessariarum causas infinitas non habentium sequitur quod id quod causatum fuerit sit sine causa: & hoc satis manifestum est:sed imposibile consequens ex prædictis causis nō sequitur ex causis de posibilitatibus naturaliter existētibus. Vnde si aliquis velit ordinare dictum Auic.declaratum: debet ipsum tali ordine signare sine dubio,videlicet,entia posibilia indigēt sine dubio de causis præcedentibus. Et ideo si illæ causæ posibiles fuerint.oporterent causari ab alijs causis: & sic procederent ad infinitum.& si sic:nulla ergo erit hic causa vltima:& ideo oportebit dare posibile incausatum:qđ est falsum.Patet ergo quod causæ sine dubio perueniunt ad necessariā causam: amplius dicta causa nō euaderet quin sit necessaria ex causa aut sine causa: si ex causa:sequitur petere de illa causa. vnde aut ad infinitum procedet:& sequetur quod id quod positum fuit causatū sit incausatū:qđ est falsum.& ideo oportet qđ perueniat ad necessariam causam incausatā ab alia:& hoc est necessariū esse: & hoc modo erit prædicta demonstratio vera. non tamen illo modo quo posuit eam Auic.Sed id qđ dixit Algazel scilicet quādo respondit ad philosophos dicēs:ꝙ aliquod habet causam additā super suam substantiā:& totum nō sic se habet.Intēdit ꝙ quādo philosophi cōcedūt ꝙ poᷓe est id qđ habet causam:& de necessario esse id qđ causam nō habet: dicetur eis qđ nō est negādum secundū ipsorū radices qđ sint causæ & causatę infinitę:& sentētia eorū est necessaria:qa secūdū ipsorū radices poᷓe est iudiciū partis differre à iudicio totius. & hæc verba absq; dubio sunt sophisticalia diuersis modis. Vnus est:qm̄ peripathetici nō cōcedunt causas infinitas per se;vt in præcedētibus declaratum fuit;

fuit:licet sint illç causæ de possibilium natura,aut de natura necessariorũ,sicut supra declaratum fuit. Et sophisticatio Auic. hæc est quæ sibi potest dici sic.si ens diuideretur ad possibile esse,& necessarium,et intenderemus pro possibile id quod causam habet,& pro necessario id quod non habet:tunc non poteris demõstratiue probare quod esse causas infinitas est possibile:sequeretur em̃ quod illæ causæ essent de entibus causas inhabentibus,ergo essent de genere necessarĳ esse:immo quod plus est,quod apud philosophos est possibile vnum cõstitui ex infinitis causis,& quælibet ipsarum est noua, & non est dubium quod hic error accidit Auicen.quia diuidit ens ad habendã causam,& non habendã,sed si ipse diuisisset ipsum modo à nobis facto nõ sequerentur eum prædicta argumẽta. Sed id quod dixerat quod antiquũ potest cõstitui ex infinitis cõcessis præteritis reuolutionibus infinitis:dicimus quod est falsum, quia tale antiquũ dicitur cũ antiquo,quod est vnũ æquiuoce.Itẽ quia dixit Alga.videlicet,quod nos induceret ad cõcedẽdũ necesse esse cõstituatur ex possibilibus esse.Dicimus nos quod si intelligemus pro possibili & necessario id quod nos opinaẽ,tũc verè nõ sequeretur falsum, esset enim idem quod nostrũ propositum. Nos tamen dicimus ꝙ Algazel intẽdit quod si philosophi intendunt pro necessario id quod causam non habet,& pro possibili id quod habet,tunc nõ cõcederemus falsum esse, quod incausatũ constituaẽ ex infinitis causis:quia si poneremus ꝙ esset impossibile remouerentur ex hoc causæ infinitæ.Item dixit, & hoc est simile dicto dicentis: quod impossibile est constitui antiquũ ex nouis,sed tempus apud eos est antiquũ,& singulares reuolutiones sunt nouæ & principiatæ, & aggregatũ ipsarũ est imprincipiatũ,ergo id quod principiũ nõ habet cõstituitur ex principiatis reuolutiõib9, ergo fit principiatio de reuolutionibus singularibus,sed non de aggregato ipsarum.Intendit Algazel in hoc quod non est impossibile cõstitui incausatum ex causis infinitis,sicut constituitur apud philosophos antiquũ ex infinitis nouis.Tempus namq; apud peripatheticos est antiquum,& constituitur ex temporibus nouis. Similiter motus cælorũ est antiquus apud philosophos,& reuolutiones ex quibus est constitutus infinitæ sunt.Sed nos dicimus quod philosophi respondent ad Algazelem in hoc ꝙ ipsi non concedunt reperiri antiquum constitutum ex nouis partibus, prout illæ partes sunt infinitæ,immo philosophi fortiter de hac opiniõe

fugent

fingent.& ratio ipsorum est,quia dictum aggregatum nō euadet quin compleatur ex particularibus finitis generabilibus,aut infinitis. Si de finitis ergo oportebit concedere quod genus sit generabile & corruptibile.Si de infinitis ergo prædicti opinantes ponunt quod sit posibile vel necessarium quod illud aggregatum sit ab æterno sine causa à qua procedat. Sed philosophi bene concedunt hoc,& opinati sunt quod talia genera & eis similia generabilia & corruptibilia sunt:prout constituuntur ex posibilib⁹ particularibus.habent enim sine dubio causam extrinsecam,à qua prædicta genera æterna procedunt,& non putant quod sit imposibile inuenire causas infinitas,quia imposibile est constituere antiquū ex aliquo infinito, quia philosophi dicunt quod ponere motus diuersos in genere ab æterno fuit necessarium concedere,quia hic est vnus motus in numero ab æterno:& quod causa esse corporū generabilium & corruptibilium in partibus ęternalibus in toto est,quia hic est ens ab æterno in toto & in parte,videlicet quia corpus supercæleste,& infiniti motus sunt sempiterni in genere ex vno motu, in numero continuo,qui est motus firmamenti,& ille motus non componitur ex pluribus reuolutionibus in actu, sed tantū in intellectu:& motus supercælestis corporis æternitatem acquirit à suo motore, qui de eius natura continue semper mouere debet:et non est natura illius mobilis,quod aliquotiēs moueatur:& aliquotiens non,sicut se habent mobilia inferiora.

Et est notandum quod hominum opiniones in generibus sunt tres.vna quarum ꝙ quodlibet genus est generabile & corruptibile prout cōtinet finita indiuidua.Secunda verò ꝙ quoddam genus est ab æterno,videlicet sine principio in fine,prout apparet constitui ex infinitis indiuiduis. Sed hæc opinio duobus modis diuiditur:aliqui dicunt quod talia genera acquirūt æternitatem ab aliqua vna causa necessaria.alioquin priuarent vicibus infinitis in tempore infinito, & hæc est philosophorū opinio.Alij verò opinati sunt quod prout continēt indiuidua: optime potest dici quod sunt ab æterno,& hæc est opinio eorū qui æternales dicuntur. Et est notandum quod hæ tres sunt opiniōes distinctæ,& omnes diuersitates in hoc proposito interuenientes ad istas tres reducuntur,& ex his debet declarari vtrum mundus sit ab æterno,aut non:& vtrum habuerit agēs, aut non. Et est notandum ꝙ de istis tribus opinionibus duę sunt extremitates:& vna tenet medium, videlicet opinio lo-

quentiū

quentium est vna extremitatum quę nouitatem mundi opinatur:& opinio æternalium alia est extremitas:& philosophorũ opinio est media inter eas. Patet ergo ex istis dictis, quod quicunq; opinatur quod possibile sit ponere causas infinitas, et nõ possit obtinere primam causam: opinio falsa est: immo totum contrarium videtur, scilicet quod qui esse infinitarum causarũ negaret nequiet primam causam ab æterno asserere: esse enim causatorum infinitorum primam causam æternalem infert, ex qua acquirit esse infinitum, alioquin essent finita genera quæ quoddam suorum indiuiduorum innouat, & hoc modo tantũ probatur. ꝙ antiquum est innouatorum causa, & declarat esse innouatorum infinitorum.

Hic Auer. vult contradicere Alga.& duo principaliter facit: qm̃ primo declarat vim rationis Aui. declarãdo Alga. ipsam nõ intellexisse: secũda ibi. (Sed id quod) reprobat eũ in alio dicto. In prima parte præponit quasi vnũ per se notũ: secunda ibi. (Vnde si aliquis) exequitur dando vim rationi Arist. dicit: ergo dicimus nos ꝙ ex positione causarum infinitarũ possibiliũ sequitꝰ positio potẽs agẽtis nõ habẽtis causam. i. sequitꝰ ꝙ possit dari agẽs nõ habẽs causam. Sed ex positione rerũ necessariarũ nõ habẽtiũ causas infinitas: sequitꝰ ꝙ id quod causatũ fuerat sit sine causa:& hoc satis manifestum est. Deinde replicat illud sub forma breui. d. sed impossibile sequens ex prędictis causis, scilicet necessarijs: nõ sequitur ex causis existentibus de possibilitate, id est, possibilibus.

Sed circa hæc duo faciũt quęstionẽ: primũ qm̃ nõ videtꝰ qualiter ex positione causarũ possibiliũ: sequitꝰ causans agens possibilis incausata: qm̃ si sequitꝰ causa agẽs incausata illa est necessaria & nõ possibilis. Iterũ: nõ videtꝰ qualiter sequitꝰ ex eis positis possibilibus. Secũdũ est: qm̃ nõ videtꝰ ex rebus necessarijs carẽtibus causis esse aliquod incausatũ infinitũ sine causa: hæc enim duo quæstionẽ magnam faciũt. Ideo debes scire ꝙ qñ aliqua sunt vnius rationis & eiusdem ordinis si debent poni in aliquo alio ordine: debẽt poni ab aliquo alterius coordinationis: vt sensu patet. sic in proposito: videmus enim omnia possibilia esse eiusdem rationis quantum ad possibilitatem: si igitur debent poni in ordine necessariorum: est opus, vt per aliquod ens necessariũ ponantur: ergo si res ponuntur possibiles oportet vt aliqua causa ponatur necessaria conseruans illas in esse sempiterno secundum successionem: & sic apparet primum:& iste modus declarandi est Aristote.& Auer. 8. phy. com. 46.& 47.& secundo perigeneseos. commen. 56.& 12. meta. commen. 33.& 32.& 34. Sed cum dicebatur quod intelligit per agẽs possibile non habens causam, Dicendum vt videtur quod litera sit corrupta: habet enim sic: sequitur positio possibilis agentis non habentis finem:& tunc litera plana est quoniam per hoc quod dicitur quod illud agens sit possibile verum dicit: quoniam corpus cæleste est possibile: saltem quantum ad motum:& non habet finem cum mouetur motu æterno:& ideo si causæ hic inferius sint possibiles: oportet vt detur

Dubita.

Dubita.

vnum agens sine fine possibile secundum partem. Alio modo litera habet. sequitur positio possibilis agentis non habentis causam: & tūc per illud agens non habens causam intelligit primum motorem simpliciter: & tunc litera intelligitur sic. sequitur positio possibilis, id est, sequitur quod possit poni agens: non habens causam sicut est deus: et tunc ly possibilis construitur cum ly positio: ita quod sit sensus: sequitur possibilis positio agentis sine causa: & sic apparet vis primi dicti Auerrois

Pro intellectu secundi debes scire quod si res sint necessariæ: & multæ oportet: vt sint causatæ: quoniam omnis multitudo reducitur ad vnum genus causæ: & ex alio essent incausatæ: ergo erit effectus sine causa: quoniam in eo quod multæ sunt causatæ: ex eo ꝙ necessariæ sunt incausatæ: vt dicit Algazel: & sic apparet vis secundi. (Vnde si aliquis.) in hac parte Auerro. eligit modum declarandi Auicen. ex datis: & dicit. vnde si aliquis velit ordinare dictum Auicen. declaratum debet ipsum tali ordine signare sine dubio, videlicet, entia possibilia indigent sine dubio de causis præcedentibus vt nunc est suppositum: tunc arguit: & ideo si illæ causæ possibiles fuerint. oporterent causari ab alijs causis: & sic procederent ad infinitum: & si sic: nulla hic erit causa vltima: & ideo oportebit dare vnum eiusdem ordinis: scilicet vnum possibile incausatum. si non: erit processus infinitus: quod est falsum. (Patet ergo quod causæ.) concludit conclusionem dicens: patet ergo: quod causæ sine dubio perueniunt ad necessariam causam: vt dictum est. (Amplius.) complet rationem, dicens: amplius dicta causa non euaderet quin sit necessaria ex causa alia: aut sine causa. si ex causa: sequitur petere de illa causa: vnde aut ad infinitum procedet: & sic sequetur quod illud quod positum fuit causatum sit incausatum vt dictum fuit: quod est falsum. aut sup. oportet venire ad causam primam: & ideo oportet quod perueniant ad necessariam causam incausatam ab alia: & hoc est necessarium esse: & hoc modo erit prædicta demonstratio vera, non tamen illo modo quo eam posuit Auicen.

Sed quæritur quomodo differt hic modus demonstrationis Auerro. ab illo Auicen. vterqꝫ enim videtur procedere per viam possibilis & necessarij. Dicendum quod primus modus dicendi arguit supponendo differentias entis esse. Verbi gratia, esse ens necessarium; & esse ens possibile. vult enim quod omne ens sit necessarium: aut possibile. & hoc est petere principium: vt visum fuit. Secundus modus non supponit: nisi ens possibile esse: vt patet ad sensum. Deinde ex tali arguit esse motum æternum partim possibile: & partim necessarium ex hoc concludit ens simpliciter primum: ergo differunt hi modi valde & tu considera. (Sed id quod dixit.) Cum exposuit rationem Auicen. & dedit sibi vim: vult modo contradicere Algazeli quantum ad solutionem quæstionis motę in dubio proposito: arguit enim supra: quod si possibile est id quod causam habet superadditam suæ substantiæ: & necessarium non habet: sequitur necessarium componi ex possibilibus multis: vt apparuit de motu cæli qui totus est necessarius: & tamen quælibet reuolutio est possibilis:

bilis: cui respondit quod non inconuenit totum esse incausatum: cuius quælibet pars sit causata: quoniam iudicium partis differt a iudicio totius. Vult ergo Auerrois contradicere Alga. in hoc: & primo præponit eius verba. secundo exponit illa. tertio contradicit illi. dicit ergo: sed id quod dixit Alga. scilicet, quando respondit ad philosophos. dicẽs, quod aliquod. i. aliqua pars: habet causam additam super suam substantiam: & tamen totum illius partis non sic se habet: vt patet de motu cæli, cuius quælibet pars est possibilis & habens causam: & tamẽ ipse totus est æternus & incausatus. (Intendit.) Nunc exponit illam solutionem, dicens: Intendit quod quando philosophi cõcedunt quod possibile est id quod habet causam: & concedunt de necessario esse id quod causam nõ habet. diceretur eis quod non est negandum secundum ipsorum radices quod sint causæ & causatæ infinitæ. i. quod sit aliquod totum habẽs causas infinitas & causata infinita. Verbi gratia, motus habet enim reuolutiones infinitas: modo reuolutiones sunt causæ infinitæ & causatæ: cuius rationem dicit, & sententia eorum est necessaria quia secundum ipsorum radices possibile est iudicium partis differre a iudicio totius: & per consequens possunt omnes partes esse causata & causæ: & totum incausatum semper: quoniam totum differt a partib⁹: vt fingit Alga. (Et hæc verba.) Nunc reprobat illam solutionem: & quia tria illa solutio posuit, scilicet, quod causæ per se possunt esse infinitæ. Secundo quod ens diuiditur per possibile & necessarium: intelligendo possibile habens causam: & necessariũ carens causa. Et tertio quod possibile est aliquod totum esse incausatum: cuius quælibet pars sit possibilis & causata. Ideo hos tres errores remouet. & primo primum, dicens: & hæc verba absq; dubio sunt sophisticalia diuersis modis. immo tribus modis prout tres ponit errores: & ponit primum, dicens: vnus est: quoniam peripathetici non concedunt causas infinitas per se: vt in præcedentibus declaratum fuit. & ampliat dictum, dicens: licet, idest quantumcunq; illæ causæ sint de natura possibilium: aut de natura necessariorum: sicut supra dictum fuit. vult dicere. quod siue causæ sint possibiles siue entes necessariæ non possunt esse infinitæ per se: immo oportet quod sint finitæ omnino.

Sed est dubitatio: quia non videtur quod Alga. concesserit causas infinitas per se: quoniam ipse non concessit nisi reuolutiones infinitas: & tamen non sunt causæ per se. Respondetur quod Auerro. reprobat Alga. in hoc tantum quod dixit reuolutiones esse causas: quoniam non potest ponere illas causas esse nisi per se: quoniam reuolutio agit virtute propria: & non virtute prioris reuolutionis: nec virtute sui orbis: immo orbis illius virtute eius agit: quia cælum non agit nisi motu & lumine. verum est quod reuolutio orbis inferioris agit virtute reuolutionis orbis superioris: sed hoc non remouet rationem causæ per se. hoc autem non cõcedit Aristo. quoniã Aristo. non vult quod vna reuolutio agat: sed congregatio omnium reuolutionum. & sic apparet quomodo bene Auer. reprobat Alga. in primo errore. (Et sophisticatio.) Nunc ponit secundum errorem: scilicet Aui. qui etiam fuit Alga. & primo præponit errorem loco antecedẽtis, dicẽs: & sophisticatio Aui. hæc est: quæ sibi pôt dici sic. si

Dubita. Solutio.

ens diuiditur ad possibile esse & necessarium & intenderemus pro pos/
sibili id quod causam habet: & pro necessario id quod non habet cau/
sam:hoc est antecedens.statim ponit consequens:tunc non poteris demō
stratione probare esse possibile causas esse infinitas secundum sucesio/
nem. quod probat: qui dabitur supp. quod causæ sint infinitæ aggre/
gatio earum erit sine causa: cum sit æterna: & ideo dicit sequitur enim
quod illæ causæ essent de entibus causas inhabentibus.i.non habenti/
bus: sicut apparet in congregatione ex omnibus reuolutionibus. ergo
essent de genere necessarij esse.& ampliat inconueniens dicens.immo qđ
plus est sequitur apud philosophos quod est possibile vnum constitui
ex infinitis causis.cuius quelibet ipsarum sit noua:totum tamen est æter/
num.& addit quod non est dubium quod hic error accidit Auicē. quia
diuidit ens ad habendam causam & non ad habendam causam:sed si ipse
diuisisset ipsum modo a nobis facto: non sequerentur eum prædicta
argumenta.

Dubitatio. Sed hic sunt duæ quæstiones.primo:quia non videtur quod diuisio Auer.differat a diuisione Auic.secundo:quoniā si differt non vi
detur sequi qđ adduxit Auer.cōtra Alg. Ad primū debes scire ꝙ licet

Solutio. diuisio entis sit per causam & causatū apud Auer.& per possibile & ne/
cessarium apud ipsum.& in hoc cū Aui.cōueniat differt tn̄ qm̄ Aui. vult
ista cōuerti.s.possibile & habens causam & econtra.& necessariū & ca
rens causa:& ecōtra.Auer.aūt non vult illa conuerti:aliquod em̄ est ha/
bens causam:cuius natura non est entis possibilis.vt quælibet intelligē/
tia citra primā.& aliqđ est habēs necessitatē:& tamen nō caret causa.&
ideo bene sequitur incōueniēs ad Aui.prædictū.s.quod non potest pro/
bari esse causas infinitas:qm̄ congregatio earū erit æterna.ergo carēs cau
sa:qđ est falsum apud Auer.non valet:qm̄ licet sit æterna:tn̄ habet cau/
sam:& sic apparet solutio questionū insimul.(Sed id qđ dixerat.)Nunc
reprobat ipsum de tertio errore.& primo proponit illum.secundo remo
uet illum:& successiue circa hoc remouet alia dicta eius:vt dicam. dicit
ergo primo:sed id quod dixerat:quod antiquum potest constitui ex infi/
nitis cōcessis præteritis reuolutionibus infinitis:hic est error.(Diximus
quod est.)Nunc remouet illum dicens:dicimus qđ est falsum: quia tale
antiquum dicitur de antiquo qđ est vnum. & si litera non est corrupta:
vult dicere ꝙ est permanens:& vnum semper æquiuoce:quoniam anti/
quum successiuum non transcēdit naturam possibilis: vt dicit.12. meta.
commen.41.sed habet de intentione æterni non cadere in non esse. ideo
dicitur æquiuoce:quoniā antiquum permanēs:sicut cælum est totum si/
mul:& non habet naturam entis possibilis apud philosophos.(Item id
quod.)Adhuc ponit alium errorem.d.Item id qđ dixit Alga. videlicet,
ꝙ sup.opinio philosophorū induceret nos ad cōcedēdum ꝙ necesse esse
cōstituatur ex possibilibus esse:vt patet in exemplo de motu.(Nos dici
mus.)Hoc reprobat.d.nos dicimus sup.quod vno modo est verum.alio
modo falsum.& dicit,quia si intelligeremus pro possibili & necessario
id quod nos opinamur scilicet possibile. pro eo quod non fuit: & post
est:& pro eo quod est & post non erit:necessarium pro eo quod semper
est.tunc vere non sequitur falsum:vt apparet in motu cæli:esset enim idē
quod nostrum propositum.(Nos tamen dicimus.)videtur mihi quod
Auetro.

Auerro. narret modum quomodo credit Alga. illud esse verum. & post exponit illum modum. ibi, (Intēdit Alga.) dicit ergo in prima parte: nos tamen dicimus: quod Alga. intendit. qđ si philosophi intendunt pro necessario id quod causam non habet: & pro possibili illud qđ habet sup. causam: adhuc vult secundū hūc sensum nō esse falsum. ideo ait Alga. tūc nō concederemus falsum esse, videlicet, quod incausatum. i. necesse esse constituitur ex infinitis causis: cuius rationem dedit Alga. d. quia si poneremus quod esset impossibile remouerentur ex hoc causæ infinitæ: vt supra deductum fuit: & sic vult Alga. qđ exponēdo etiam vt alij philosophi exponunt: adhuc illud dictum est verum. (Item dixit.) adhuc ponit aliud dictum eius. d. Item dixit. & hoc est simile dicto dicentis quod impossibile est antiquum constitui ex nouis: cuius cōtrarium patet ad sensum: quod ponit. d. sed tempus apud eos est antiquum: & singulares reuolutiones sunt nouæ & principiatæ: & tamē aggregatum ipsarum est principiatum, idest incausatum. ergo id quod principium non habet constituitur ex principiatis reuolutionibus: ergo fit principiatio de reuolutionibus singularibus: sed non de aggregato ipsarum. patet ergo quomodo Alga. verificauit suam opinionem etiam exponendo illos terminos apud philosophos Arabes. (Intendit Alg. in hoc.) nunc exponit mentem Alga. post ibi, (Sed nos dicimus.) Dat modum verorum philosophorum intelligendi dictum Alga. dicit ergo, intendit Alga. in hoc: qꝫ non est impossibile incausatum constitui ex causis infinitis: sicut constituitur apud philosophos antiquum ex infinitis nouis: cuius rationes repetit. tempus namqꝫ apud peripatheticos est antiquum & constituitur ex temporibus nouis: similiter motus cælorum est antiquus apud philosophos: & reuolutiones ex quibus est cōstitutus sunt infinitæ. (Sed nos dicimus.) Nunc ponit verum intellectum philosophorum peripatheticorum. Et debes scire quod Alga. voluit totum aggregatum esse de se incausatum: & non habere causam prout est aggregatum: immo de se necesse esse: & tamen constituitur ex infinitis partibus causantibus illud totū: quoniam partes sunt causæ saltem materiales totius. secundo phys. ergo vult quod totum sit simpliciter necesse esse: neutra tamen pars. peripathetici volunt quod totum est æternum. & possibile esse: & ideo volunt motum ab alio perpetuari. s. a cælo & intelligentia mouente ipsum. conueniunt ergo & differunt. conueniunt quidem: eo quia volunt illud æternum esse totum: eo quod fiat ex infinitis nouis. differunt vero quia Alga. vult illud totum esse incausatum & independens: immo sine causa & necesse esse. peripathetici vero volunt quod illud totum & si sit æternum: quia est possibile ex se: tamen ab alio perpetuatur. & hoc declarauit Auerro. 12. metaphysi. commen. 41. & in. 2. cap. de substantia orbis. hoc ergo dicit. sed nos dicimus quod philosophi respondent ad Alg. in hoc, quod ipsi non concedunt reperire antiquum constitutum ex nouis partibus: prout illæ partes sunt infinitæ: & ponit argumentum: & post soluit illud apud philosophos. d. immo philosophi fortiter de hac opinione, fingent, idest sophisticabunt. & forte litera est corrupta: & debet stare. (Fugiunt.) & materia plana est: & ratio ipsorum est: quia dictū aggregatum non euadet quin copuletur ex partibus infinitis aut finitis generabilibus & corruptibilibus, licet si de finitis. ergo oportet concedere

Cōuenictia & differētia inter peripatheticos & algazelem.

quod genus sit generabile & corruptibile, id est quod totum illud sit generabile. si de infinitis ergo prædicti opinantes ponunt quod sit possibile vel necessarium quod illud aggregatum sit ab æterno sine causa a qua procedat: hæc erat vis philosophorũ arabum: cui respondet per philosophos veros. d. sed philosophi bene concedunt hoc: & opinati sunt quod talia genera & eis similia sunt generabilia & corruptibilia: prout constituuntur ex possibilibus principalibus. habent enim sine dubio causam extrinsecam, id est cælum & motorẽ a qua prædicta genera æterna procedunt: & ponit tunc illud in quo conueniunt. d. & nõ putant ꝙ sit impossibile inuenire causas infinitas: quia sit, scilicet impossibile cõstitui antiquum ex nouis: immo cũ philosophis arabicis: peripathetici in hoc concedant: cuius rationem dicit, ꝙ philosophi dicunt ꝙ ponere motus diuersos in genere ab æterno est necessarium concedere: quia hic est vnus motus in numero ab æterno: & dicunt ꝙ causa esse corporum generabilium & corruptibilium in partibus æternalibus in toto, id est quæ sunt genita in parte, id est secundum indiuiduum æterna in toto est: quia hic, id est motus primus est ens ab æterno in toto & parte: vt primus motor & corpus cæleste: & hoc dicit, videlicet quia corpus cæleste: & infiniti motus sunt sempiterni in genere ex vno motu continuo in numero: qui est motus firmamenti, id est octaui orbis. Ex his habes differentiã vnã inter Auer. & Alga. (Et ille motus.) declarat quomodo sunt illæ partes, d. & ille motus non componitur ex pluribus reuolutionib⁹ in actu: sed tantum intellectu: quoniam partes sunt potẽtia in toto: fiunt autem actu vel per intellectum: vel per separationẽ. (Et motus.) Iterum redit ad primam differentiam. d. & motus supercælestis corporis æternitatẽ aperit a suo motore: qui de eius natura cõtinue semper mouere debet: & ponit differentiam inter hunc motorem: & eos qui sunt hic. d. & non est de natura illius mobilis ꝙ aliquotiens moueatur & aliquotiens non: sicut se habent mobilia inferiora: quare autem non est huius naturæ in secundo capitulo de substantia orbis: & secundo cæli, commento. 3. & in vltima disputatione declaratum est: & ego ibi declarabo si deus dabit vitam. (Et est notandum.) hic vltimo vult summatim opiniones philosophorum tractare: vt habeatur differentia & conuenientia eorum plene. primo ergo ponit summam opinionum. d. & est notandum quod hominum opiniones in generibus, id est rebus generabilibus & corruptibilibus æternis secundum genus sunt tres: licet duæ primæ altera subdiuisa erunt tres: quarũ vna est quod quodlibet genus est generabile & corruptibile, id est finitum a parte ante & post. prout continet finita indiuidua. secunda vero quod quoddã genus est ab æterno, videlicet sine principio & sine fine: prout apparet cõstitui ex infinitis indiuiduis. Et subdiuidit hanc. d. sed hæc opinio duob⁹ modis diuiditur, id est subdiuidit in duo membra. aliqui dicunt quod talia genera acquirunt æternitatem ab aliqua vna causa necessaria: alioquin priuarent vicibus infinitis tempore infinito, id est infinities genita essent: & infinities corrupta: & hæc est philosophorum opinio. Alij vero opinati sunt quod prout continet infinita indiuidua: optime potest dici quod sunt ab æterno: & hæc est opinio eorum: qui æternales dicuntur, id est arabum sic nominatorum. & per hoc patet differẽtia inter arabes & peripatheticos: vt supra dixi:

(Et est

Et est notandum.) declarat hanc diuisionem, dicens: & est notandum quod hæ tres sunt opiniones distinctæ. & omnes diuersitates in hoc proposito interuenientes ad istas, scilicet tres reducuntur: & addit vtilitatem harum opinionum: dicens, & ex his debet declarari, id est, conuenit consequi vtrum mundus sit ab æterno: aut non: & vtrum habuerit agens: aut non: quoniam prima opinio legis infert mundum non fuisse ab æterno. secunda arabum forte negat causam primam. tertia sola bene infert æternitatem mundi. (Et est notandum.) Nunc comparat has opiniones, dicens: & est notandum quod de istis tribus opinionibus duæ sunt extremitates & vna tenet medium. quod exponit: dicens, videlicet, opinio loquentium, id est, theologorum est vna extremitatum: quæ nouitatem mundi opinatur. Alia extremitas est opinio æternalium, id est, arabum. Media inter eas est philosophorum opinio. (Patet ergo ex his.) Nunc vult remouere omnes alias & concludere opinionem Aristotelis: dicens, patet ergo ex istis dictis: quod quicunque opinatur quod possibile sit ponere causas infinitas & non possit obtinere, id est, concludere primam causam: opinio falsa est, ideo dicit: immo totum contrarium videtur quod qui esse infinitarum causarum negaret: sicut facit opinio legis: nequiet, id est, non poterit primam causam ab æterno asserere. Cuius rationem ponit, dicens: esse enim causatorum infinitorum primam causam æternalem infert: ex qua acquirit esse infinitum: alioquin essent finita genera: quæ causa æterna quædam suorum indiuiduorum innouat continue: & sic manutenet genera: & hoc modo tantum probatur quod antiquum est causa innouatorum: & declarat esse innouatorum infinitorum: scilicet, per successionem. Debes scire quod nulla opinio trium ratione philosophica potest concludere causam æternam: nisi opinio Auerrois quoniam opinio arabum non: quoniam si tota multitudo est de necesse esse de se. ergo non arguit causam superiorem. Iterum opinio legis si ponit omnia esse finita: tunc non potest ponere principium abstractum esse: vt declarat Auerrois primo cæli. commen. 33. immo habet ponere ipsum esse corpus: quia omne nouum fit ex corpore: vt credunt philosophi. Sola ergo opinio Auerrois & Aristo. concludit propositum: quoniam multitudo generatorum arguit successionem sempiternam: & illa arguit motum primum æternum: & ille arguit primum motorem abstractum esse: & totum hoc dictum est. 8. phys. commen. 46. & 47. & licet hoc dicat Auerrois tamen non demonstrat: quoniam lex nostra ponit quod deus sit virtus extra corpus per hoc: quia causat sine transmutatione: & hoc philosophi non viderunt: immo in hoc fuerunt cæci: & hoc dixi sæpe in disputatione prima.

Nota.

Ponentes omnia finita esse nō possunt ponere principium abstractum esse.

Lex nostra

ALGA. DVB. VII.

DIT Alg. pro philosophis in illo argumēto quod contra eos posuit. & si aliquis diceret quod reuolutiones non reperiūtur: nec formæ elementorū: immo id quod reperitur est vna forma in actu: & id quod nō reperitur præsens nequit aliquo modo

 denomina

denominari de finitate & infinitate nisi in intellectu tantum: sed nos loquimur de realibus entibus: non de imaginalibus. Non ergo remanet aliquid aliud in quo possumus ambigere: nisi in animabus mortuorum: & quidam philosophorum dicunt quod animæ hominum sunt vna ab æterno ante aduentum eius in corpus: & præter separationem vniuntur: & fiunt absq; aliqua mutatione: maxime, quia de infinitate nequeunt denominari. Alij verò peripatheticorum dicunt quod anima sequitur complexionem: & mors non est aliud: nisi ipsius priuatio: & de seipsa sustentare nequit sine corpore: ergo anima non habet esse nisi in viuentibus: & viuentes sunt terminati & numerabiles: & ideo non possunt de infinitate denominari: neque priuari: neq; aliquo modo denominari possunt de finitate neque infinitate: nisi de intellectu. Item dixit plus Algazel quod responsio huius dubij clare reperitur ab Auicenna. & ab Alpharabio: & opinio veracium philosophorum est: quod anima est substantia per se existens: vt habent ab Aristotelis & primis commentaroribus. Et si aliquis ab ista opinione deuiaret: petendum est ab eo vtrum esset imaginandum quod in quolibet momento mouetur aliquid & remaneat: aut non. si non: dicimus quod est falsum. si primo modo: dicimus quod si quolibet die imaginaremur innouatiouem cuiusdam rei: & quod remaneat: copularentur igitur vsq; modo sine dubio entia infinita. Vnde hoc modo debent dubia ordinari: & non est curandum vtrum id quod remanet sit homo: aut anima: aut dęmon: aut angelus: aut quodcunq; ens fuerit. Id enim quod dictum est sequitur opinionem dicentis: quod reuolutiones præterita sunt infinitæ.

Introducit Alga. respondentē pro philosophis in duobus punctis vt videbitur. d. & ait Alga. respondens pro philosophis in illo argumeno quod cōtra eos posuit: & si aliquis diceret: qđ remotiones nō reperiuntur in actu: neq; formæ elemētorū: sed sup. in successione: immo id quod reperitur est vna forma in actu: tunc dicit. & id quod non reperitur præsens, id est, actu nequit, id est, nō potest aliquo modo denominari de infinitate & infinitate: nisi in intellectu tantū: sed nos loquimur de realibus entibus: nō de imaginabilibus: & sic patet quod nō datur infinitū apud philosophos. Nō ergo remanet. hic remouet aliā quæstionem contra philosophos: & est secundus punctus dubij. dicit ergo: non ergo remanet aliquid aliud in quo possumus ambigere: nisi de animabus mortuorū: vult dicere qđ potest esse quæstio de animabus mortuorū: quoniā vel remanent: vel non. si remanent ergo sunt infinitæ: cum apud philosophos mundus est

dus est æternus si nõ remanēt: erũt corruptæ contra philosophos. Soluit dicens: & quidã philosophorũ dicunt quod animæ hominũ sunt vna ab æterno ante aduētum eius in corpus: & præter separationem, id est, post separationē vniuntur & fiunt vnũ absq; aliqua mutatione: maxime: quia de infinitate nequeunt denominari. quomodo autem intelligitur hęc opinio in solutione. 23. dubij primæ quęstiõis: verificatũ est: attamē amplius dicam in solutione huius dubij. (Alij vero.) hic ponit aliam euasionem dicens: alij vero peripatheticorũ dicũt quod aĩa sequitur cõplexionem: & dicunt quod mors non est nisi ipsius, id est, animæ priuatio: immo dicunt quod de seipsa sustentare nequit, id est, non potest existere sine corpore: ergo anima non habet esse nisi in viuentibus: & viuentes sunt terminati: & numerabiles: & ideo animæ non possunt de infinitate denominari: neq; priuari, id est, dici infinite: neq; aliquo modo denominari possunt de finitate: neq; infinitate: nisi ab intellectu: & sic patet secundus modus euadendi. (Item dixit plus.) adhuc ampliat dictum Algazel. d. Item dixit plus Algazel. quod respõsio huius dubij clare reperitur ab Auicē. & ab Alpharabio: & opinio veracium philosophorum est quod anima est substantia per se existens: vt habent ab Aristo. & primis commentatoribus. (Et si aliquis.) hic Algazel. adhuc facit. q. quoniam licet sit euasio ad id de anima: attamen adhuc simpliciter non euadis. vnde dicit: & si aliquis ab ista opinione deuiaret petendum est ab eo vtrum esset imaginandum quod in quolibet mouetur aliquod, id est, generatur & post remaneat: aut non est possibile ad imaginationem: si non, scilicet esset possibile ad imaginationem: dicimus quod est falsum: quis enim non potest imaginari in quolibet die fieri aliquid & ipsum remanere. Si primo modo dicimus quod si quolibet die imaginemur innouationem cuiusdam rei & quod remaneant omnes illæ res. copulentur igitur vsq; modo. ergo tota multitudo sine dubio erit infinita. ergo licet tu euadas de anima: nõ de possibili euadis. Et ideo concludit modum ordinandi dubia. d. vnde hoc modo debent dubia ordinari. (Et non est curandum.) ostendit qualiter licet dubiũ de anima sit solutũ simpliciter, tamen non est solutum: &c. d. & nõ est curandũ vtrum id quod remanet sit homo: aut anima: aut dæmon: aut angelus: aut quodcunq; ens fuerit: vult dicere quod casus debet intelligi de quacũq; re. ponitur ergo illa res esse in quolibet die: & remanere vt supra: & patet argumentũ. volo autem per illã rem indifferenter hominem vel animam &c. ergo licet sit solutũ de anima: non tamen simpliciter est solutũ. (Id enim quod.) hic tandē soluit. q. secundũ opinionē veram, dicens: id enim quod dictum est: sequitur opinionem dicentis quod reuolutiones præteritæ sunt infinitæ, id est, sequitur ad philosophos non ad me.

Dubitatio.

Sed potest esse quæstio nõ solũ cõtra philosophos, sed cõtra eos sic. diuidatur hora in partibus proportionabilibus minoribus terminatis versus. a. tunc volo quod in prima deus faciat vnũ lapidē. vel saltē ad imaginationē fiat: vt ipse ponit: & secunda aliũ & continue remaneant: ergo cũ hic fuerunt infinitæ partes proportionales erunt de facto in fine horæ lapides infiniti. Tu vero soluas pro te & philosophis: est argumentum friuolum: & non dignum hoc loco.

AVERROIS.

DICIMVS nos: quod id quod respondit nomine philosophorũ, videlicet, quod reuolutiones prępteritæ sunt priuatæ: & quod priuatũ nequit denominari de finitate: neq; de infinitate: nõ est vera respõsio: & nos declarauimus in præcedentibus: & id quod dubitat super philosophos, scilicet de ipsorum opinione in anima. Dicimus quod hoc nouum est philosophorum opinio: & id quod dictum est de hac materia sufficiat.

Hic Auer. reprobat Alga. in illis quæ philosophis imposuit, &. d. dicimus nos qđ id quod respõdit nomine philosophorũ, videlicet, quod reuolutiones præteritæ sunt priuatæ: & qđ priuatũ nequit denominari de finitate neq; de infinitate nõ est vera responsio: & nos hoc declarauimus in præcedentibus: dictũ enim est quodlicet non dicatur infinitum actu: dicitur infinitũ in potentia permixta actui. (Et id quod.) Nunc tangit secundũ punctum. d. & id quod dubitat super philosophos, scilicet, de ipsorũ opinione in anima: dicimus quod hoc: scilicet, sua respõsio nõ est philosophorũ opinio: & tũc se excusat & patet. Debes scire quod illa prima opinio de anima. d. qđ anima est vna ante aduentũ ad corpus & post: & dum est in corpore multiplicatur: potest intelligi duobus modis. Vno modo quod ista multiplicatio fiat secũdũ rem ipsi animæ: ita quod ipsa anima dum corpori vnitur est multa secundũ rem, dum separatur vniatur secũdũ rem: & fiant omnes vna: & hæc videtur opinio attributa Platoni: vt fuit visum in prima disputatiõe. Alio modo potest intelligi quod anima prout est intellectus: est vnus numero: prout intelligitur in corpore efficitur multa secundũ respectus & habitudines multas: nõ quidem respectibus & habitudinibus inhærentibus ipsi intellectui: sed corporibus in quibus vnitur: & hæc est opinio Aristo. & Auer. vt recitatum fuit in prima disputatione in fol. 23. Sed quomodocũq; intelligitur est falsa: & non est credibilis. Immo lex nostra ponit qđ animæ mortuorũ remanent post: & quædã in gloria: vt ille quæ fecerũt bene: aliquæ damnatæ: vt illæ quæ peccauerunt & hæc est opinio Auiceb. & Platonis: vt puto. Potest tamen illa opinio famosa secundum primũ intellectũ adhuc exponi: quoniam vnus vir coętaneus meus volebat illã esse mentem Platonis. Ideo debes scire qđ sicut materia efficitur actu diuersa propter formas: ita formæ actu diuersæ propter materiã: sicut ergo materiæ dum carent formis est vna materia priuatiue per priuationẽ differentiarum facientiũ eã diuersam: vt dicit Auer. 12. me. cõ. 14. ita animæ dum carent materijs diuersis possunt dici vna anima priuatiue: pro quanto actu non sunt in sitibus diuersis: nec locis diuersis: possunt tamẽ esse prout dicunt habitudines ad corpora diuersa. Et sic potest intelligi quod animæ sunt multæ dum sunt in corporibus actu, ante tamen quã veniant ad corpora: vel postquã remouentur cũ careant differentijs quibus erant multæ: possunt dici vnificari & fieri vna anima actu: licet plures potẽtia: prout possunt vniri diuersis corporib⁹ quãdo iterũ intrabũt corpora: & sic hęc opinio imponitur Pla. & dicũt quidã ꝙ opinio legis nõ est contraria huic: nisi in hoc tantũ: ꝙ istas aĩas ponit nouiter creari.

Attributa opinio Platonis de anima.

Opinio Aristo. & Auerrois.

Positio nostræ legis.

Sicut materia propter formas actu efficitur diuersa: ita formæ diuersantur ꝓpt materiã.

Plato autem simul cum mūdo omnes animas factas esse dicit. & quomodocunq; sit: ergo non curo: sit igitur declarata in tantum. Et sic consūmata est expositio quartæ disputationis Auer. contra Alg. cum Dei laude: & beatæ virginis Mariæ.

Quinta disputatio Alg. cum philosophis ostendit debilitatem rationum philosophorum in ipsius probationibus. quod Deus benedictus sit vnus: & quod impossibile sit quod sint duo necessarij esse: & quilibet ipsorum incausatum sit.

DVBIVM PRIMVM.

AIT Alga. viæ sapientiū sunt duæ. Quarū prima hæc est. Si essent duo necesse esse: prædicaret̄ igit̄ necesse esse de quodlibet eorum: & id quod sic se habet: nō euadet quin sit sua necessitas de seipso nō per aliud aut ex causa: & oporteret quod esset causatū: & nos nō sic intēdim⁹ de eo: & sequētes hanc viā opinant̄ quod species hoīs dicit̄ de Petro & Guillermo: & Petrus nō est homo de se: si nanq; nō esset Guillermus nō esset de se homo: nisi aliqua causa posuerit eū hominem: & posuit Petrū hoīem: ergo multiplicata est humanitas: & multiplicata materia præsens: sed dependentia dictæ multiplicatiōis de materia est qd intelligibile, videlicet nō est de substantia humanitatis. sir si necessitas est in necessario esse de seipso tantū sibi inueniret̄. Si em̄ ab aliqua causa ꝓcederet̄: esset ergo causatū: & nō igitur necessarium esse. Patet ergo ex hoc quod necesse esse est sine dubio vnum. Hucusq; sunt Algazelis verba: deinde respōdit Alga. philosophis dicens: quod totaliter id qđ dixistis ꝙ si essent duo necesse esse &c. diuisio erronea est. Nos em̄ declarabimus quod vocabulū necesse esse est dubitabile nisi intelligat̄ pro eo id quod causam nō habet: vnde si hæc sit hui⁹ vocabuli intentio: dicemus quod impossibile non est ponere duos imprincipiatos esse necessarios: & nullus ipsorū alterius est causa: ergo qn̄ dicitis ꝙ id quod nō habet causam caret causa de seipso aut ex aliquo: diuisio est erronea: quia intentio causæ & non indigere esse de causa: non oportet ab aliquo causari: quia non habere causam pura negatio est: & pura negatio nō habet negationem: neq; pertinet dicere quod sit de se: aut non de se. sed si intenderetis pro necesse esse secundum denominationem secundam præter quod est ens sine causa: tunc nō per se intelligitur. Vnde ex istis patet quod hæc demonstratio est picta & sine radice; immo dicimus quod intentio dicti vocabuli

est id quod non habet causam: neq; ipsum non habere causam procedit à causa. Et hæc diuisio non tendit erga denominationes affirmationis: maxime: quia id reducit ad negationem. Verbi gratia. Si aliquis diceret quod nigredo est color: aut ex se aut ex causa. si de se: oportet quod rubedo nõ sit color: & quod hæc species coloratio nõ reperiatur nisi in nigredine. si verò nigredo color fuerit ex causa: oportet quod intelligatur quod nigredo non sit color nisi causa poneret eum colorem: id enim attribuitur substantiæ: quod est additum super substantiam ipsius. Forte priuatio potest in intellectu imaginari: quamuis realiter reperiri nequeat. Sed dicetur quod hæc diuisio est erronea secũdum positionẽ. vnde non est opinandũ quod si nos diceremus, quod nigredo est color de se quod sit possibile dicere quod sit non de se: similiter est dicendum quod hoc ens esse necessarium per se prohibeat nos dicere quod sit non per se: ita quod ex hoc sequatur falsum. hucusq; sunt verba Alga.

Dubitatio. In ista quinta disputatiõe disputant philosophi de vnitate primi. Cũ enim disputauit de æternitate simpliciter. & post de effectu primi circa ipsum mundum: & de rationibus philosophorum circa hoc: reliquũ est aggredi in hac quinta de vnitate primi quæstiones facere. Dices: videtur ꝙ Auer. peruertat ordinem: quoniam Aristo. primo cæli: vt narrat Auer. tractat de infinitate mundi: an scilicet mundus sit finitus vel infinitus. Et vtrum sit vnus vel plures: & istum ordinem seruat: quoniam primo tractat vtrum mundus sit generabilis & corruptibilis. secundo vtrũ sit finitus aut infinitus. & tertio vtrum sit vn⁹ numero: aut plures. & ait Auerro. ꝙ hoc facit propter scientiam de vnitate & æternitate primi: vt patet ibidem commento. 33. &c. Ergo Auerr. si tractaturus erat de vnitate primi: cur non tractauit an sit finitus an non: & an vnus an nõ: postquam tractauit de generatione & corruptione eius.

Solutio. Dicendum quod si probatum sit mundum habere agens erit probatum ipsum esse finitum in magnitudine: vt dicit ibi Auerrois. & quia disputauit Auer. an mundus habeat agens: ideo non opus fuit tractare an sit finitus in quantitate. Item quia solu. vnitatis mundi præsupponit hic: quoniam non disputat vtrum deus sit vnus: sed vtrum viæ sapientum sint demonstratiuæ: Ideo non curat tractare de vnitate mundi: quoniam iam disputatio non vertitur vtrum mundus sit vnus: vt patet in titulo disputationis præsentis. In primo igitur dubio adducit Algazel. viam philosophorum. & dicit. Ait Alga. viæ sapientum sunt duæ quarum prima hæc est: & primo ponit vnam hypotheticam. d. si essent duo necesse esse. igitur prædicaretur necesse esse de quolibet illorum: & per hoc vult habere istam minorem vbi duo sunt necesse esse: necesse esse prædicatur de pluribus eiusdem rationis. Deinde accipit maiorem. d. & id quod sic se habet: id est & id quod prædicatur de pluribus necesse esse: non euadet quin sit sua necessitas de seipso nõ per aliud aut ex causa: vult ergo quod argumentum

mentum sit componatur:omne prædicatū de pluribꝰ necesse esse omnino oportet vel prædicetur de illis a se:& non ab alio: vel ab agente dante illis illud prædicatum. Deinde accipitur minor prædicta:sed vbi sunt plura necesse esse:necesse esse prædicabitur de illis pluribꝰ necesse esse: ergo in prima figura necesse esse nō euadet qn prædicet de illis :aut a se aut ab alio. & statim contradicit vni membro: dicēs. & supp. si ab alio oportet quod esset causatum: & nos non sic intendimus de eo. (Et sequentes.) Hic declarat maiorem. Et debes scire quod via prædicta potest componi in prima figura:vt dictum est:& in secūda sic : omne quod pluribus inest secundum prædicationem & verificationem causatū est illis ab aliqua causa : sed necesse esse non causatum est pluribus aliquo modo:ergo non inest pluribus:vtriusq ergo syllogisticæ formæ vna est maior:ideo hic probat illam maiorem per exemplum. secundo ibi, (Similiter si necessitas.) statim accipit minoris vim prout format in secunda figura. Dicit ergo:& sequentes hāc viam opinamur quod species hominis dicitur de Petro & Guillermo:& Petrus non est homo de se:immo si nāq nō esset Guillermus actu nō esset de se homo:quia pōt esse Guillermus:dico non esse hominē de se:nisi aliqua causa posuerit eum hominem & posuerit Petrum hominem : ergo humanitas est multiplicata & materia præsens:sed dependentia dictæ multiplicatiōis de materia est quid intelligibile de se:non de substantia humanitatis. ideo hoc fuit ab agente. Deinde accipit minoris vim prout componitur in secunda figura. d. similiter si necessitas est in necessario esse de se tantum sibi inueniretur: vult dicere : sed necesse esse non est causatum ipsi necesse esse ab alio:& hic erat minor:cuius rationem dicit. si enim ab aliqua causa produceretur:esset ergo causatum. nō ergo necessarium esse apud eos: & sic patet minor conclusionem supplet statim. d. patet ergo ex hoc ꝙ necesse esse est sine dubio vnum. (Hucusq.) Hic vult adducere sol. Alga. ad argu. philosophorum. & ait. hucusq sunt Alga. verba. demum respondet Alga. philosophis. d. ꝙ totaliter illud quod dixistis ꝙ si essent duo necesse esse &c. diuisio erronea est. vult dicere ꝙ illa diuisio:aut ipō seipso est necesse esse: aut ab agente est diuisio erronea. Quod declarat. d. nos enim declarabimus quod vocabulum necesse esse est dubitabile: nisi intelligitur per id quod causam non habet:necesse esse:ergo idem est quod causam non habens. Ideo cōcludit. d. vnde si hæc sit huius vocabuli intentio, dicimus quod non est impossibile ponere duos imprincipiatos, id est incausatos esse necessarios:& pro sic quod nullus ipsorum sit causa alterius:ideo concludit : ergo quando dicitis quod id quod non habet causam caret causa de seipso:aut caret causa ex alio est diuisio in re erronea:cuius rationem dicit;quia intentio causæ : & non indigere esse de causa, id est quia ratio causæ:& pro, id est non indigere causa : non oportet ab aliquo causari, id est quod causa non habeat causam non habet ab alio. Huius autem dat rationem:cuiꝰ minorem primo accipit. d. quia non habere causam pura negatio est: & pura negatio nō habet negationē, id est causam negationis:ideo ait ꝙ illa diuisio est erronea:neq pertinet dicere ꝙ illud sup. sit de se aut nō de se. vult dicere ꝙ sicut hæc diuisio erronea est:homo est rationalis vel irrationalis:ita in proposito necesse esse habet causam:vel nō habet causam, & per hoc ad formā argumenti

argumenti negatur maior. licet enim necesse esse prædicatur de pluribus nõ oportet quærere: aut a se: aut ab alio. (Sed si intenderetis.) Vult confutare illud quod Plato credebat: vbi debes scire quod necessarium potest dupliciter exponi. vno modo priuatiue pro eo quod non habet causam: & sic est vera expositio. alio modo pro eo quod est sempiternum & semper ens: non quia caret causis esse: sed quia caret causis corruptibilitatis: vt dicit Auerro. in vltimo de substantia orbis. & sic exponitur positiue: dicit ergo: sed si intenderetis sup. vos philosophi pro necesse esse secundum denominationem secundam. i. positiue præter quod est ens sine causa. i. non intelligendo primo modo. s. pro eo quod caret causa: tunc non per se intelligitur. i. nõ est per se intelligibile: quoniam sic exponẽdo etiã cõtingẽs est necessarium: quoniam aliquod est cõtingẽs: vt cælum apud hos: quod est sempiternum: & igitur erit necessarium: ideo concludit. vnde ex hoc patet quod hæc demonstratio philosophorum est picta & sine radice.

Opinio arabum.

Et debes scire: vt tactum est in disputatione quarta. quod doctrina philosophorum arabum est quod ista sint synonyma ens sine causa & necesse esse. Et hæc. s. ens habens causam & contingens esse. opinati enim sunt quod omne causatum sit nouum. i. dependens: & omne dependens apud eos est ens in sui natura possibile. & ideo dicunt quod necesse esse & carens causa sunt idem omnibus modis. Et propter hoc ad formam quæstionis manifesta est sol. quoniam & si necesse esse de pluribus prædicetur & in pluribus: sic non possumus quærere causam cur in est: quoniam tunc eius quod non habet causam: causam quæreres. (Immo dicimus.) Cum dedit respõsionem viæ philosophorum: adhuc declarat illam. d. immo dicimus, qđ intentio dicti vocabuli est id quod nõ habet causam: & tunc addit neq; ipsum non habere causam procedit a causa. (Et hæc diuisio.) Remouet obiectionem q̃m posset dici quod ego volo intelligere necesse esse positiue: hoc remouet. d. & hæc diuisio sup. quę ponitur in maiori nõ tendit. i. dirigitur erga denominationes affirmationis. i. inquãtũ illa extrema capiuntur positiue: cuius rationẽ dicit: quia id i. necesse esse reducit ad negationẽ: qđ intelligo prout distinguit a possibili: oportet, vt negatiue intelligit. V. g. si aliqs.) Hãc respõsionẽ iterũ p exemplũ declarat. d. V. g. si aliquis diceret ꝙ nigredo est color: & peteres: aut ex se: aut ex cã. Si de se: oportet qđ rubedo nõ sit color: & oportet ꝙ hæc spẽs coloratio non reperiat nisi in nigredine. Si vero nigredo color fuerit ex cã: oportet ꝙ intelligit ꝙ nigredo nõ sit color: nisi causa poneret eũ colorẽ: cuius rationẽ dicit. id enĩ attribuit substantiæ: qđ est additũ supra substantiã ipsius ab alio: ergo si nigredo color esset attributiue: tunc ab alio esset color. (Forte priuatio.) Hic respõdet huic exẽplo: & vult qđ aliquis possit imaginari qđ nigredo sit color de se. i. non ab alio: & de pluribus prædicatur color: quoniã illa negatio nõ est vera in rerũ natura existẽs: sed tantũ in mente. hoc dicit forte priuatio potest intellectu imaginari. i. cõcipi, quãuis realiter reperiri nequeat. (Sed dicet.) Replicat hanc respõsionẽ. d. sed dicetur qđ hæc diuisio est erronea secundum hanc positionẽ. i. si intelligit negatiue tũc illa diuisio est erronea: sicut dictũ fuit. Vnde nõ est opinandum ꝙ si nos diceremus: ꝙ nigredo est color de se ꝙ sit possibile dicere ꝙ sit nõ de se: quoniã non potest intelligi aliquod esse de se tale: & tñ intelligibile esse non de se tale: & ideo si

magnitudo

magnitudo est color de se frustra quæritur an de se: aut ab alio.i. non de se: quoniam nullus potest imaginari ipsam esse non de se postquam ponitur de se talis. Et tunc applicat sequens ad propositum.d. similiter est dicendum quod hoc ens esse necessarium per se prohibet nos dicere quod sit non per se: ita quod ex hoc, id est, hac diuisione sequitur impossibile falsum.q.d. quod sit necesse esse est necesse esse cũ hoc sit dicere: esse ens sine causa. ideo non potest fieri diuisio: & quærere vtrum hanc ab alio: aut a se: quia nullus põt ambigere qđ sit ens ab alio: & sic patet solutio.

AVERROIS.

NOS dicimus ꝙ hæc via quã Alg. dicit in vnitate nomine philosophorũ tm̃ ab Auic. reperit̃: nõ ab alio antiquorũ philosophorũ: & cõponit̃ ex vniuersalib⁹ ꝓpositionib⁹: & mẽbra eius sunt sumpta æquiuoce: & ideo est via valde altercanda: sed si dicta mẽbra diligẽter diuiderent̃ & respiceret intẽtũ prædictæ viæ faciliter possunt reduci ad demonstratiuã viã ergo qñ dixit Alga. videlicet, ꝙ prima diuisio erat falsa & erronea nõ est verũ: eo ꝙ ipse ait ꝙ id quod intelligit de vocabulo necesse esse: est id quod nõ habet causam. Et si forte aliqs diceret ꝙ id quod causam nõ habet aut illud nõ habere est de se aut ex causa. Dicimus quod sunt verba absurda: similiter si aliqs diceret qđ necesse eẽ nõ euadet qn sit necessariũ: aut ex cã est falsum. Immo necesse eẽ ꝓcedit à ꝓpria natura cõmuni Petro & Guilliermo. Et ideo si primo mõ intelligi non debet humanitas reperiri in alio: si secũdo modo tũc sine dubio cõponitur ex duabus naturis, videlicet vniuersali & particulari: sed cõpositũ est causatũ: & necesse esse nõ habet causam: ergo necesse esse est vnũ. Patet ergo ꝙ qñ dicta via hoc modo ordinabitur: tũc erũt verba Auic. vera. Rursus id qđ dixit Alga. s. ꝙ pura priuatio nõ habet causam neqꝫ de ea dici debet quod est ex se aut ex causa verba erronea sunt: aliqd eñ põt negari de aliquo aut ab aliqua simplici re: vt debet hic intelligi qñ dixit de se: aut ex aliqua denominatione ꝓpria in eo: sicut debet hic intelligi in qualibet causa. Sed id quod dixerat quod hoc nõ verificatur nisi de denominationibus quæ prædicant̃ modo affirmationis maxime: dico quod de eis quæ ponuntur modo negationis.

Nunc Auer. vult pertractare solu. præsentis dubij: & primo ponit autorem huius viæ.d. dicimus nos quod hæc via quam Algaze. dicit in vnitate, scilicet primi nomine philosophorum tantum ab Auicen. reperitur: non ab alio antiquorum philosophorum. Deinde addit naturam huius viæ.d. & componitur ex vniuersalibus propositionibus: & membra eius, id est, extrema huius viæ sunt sumpta æquiuoce, id est,

sunt

sunt multiplicia secundũ æquiuocationem:ideo est via altercanda. (Sed si dicta.) Nũc vult ponere modum euadendi ab argumentis Alga. cõtra hanc:& primo præponit hoc:secundo exequitur:dicit ergo: sed si dicta membra diligenter diuiderentur,id est, reducerentur ad vniuocum:.& sup.Alga.respiceret intentum prædictæ viæ faciliter possunt sup.memʼbra reduci ad demonstratiuam viam. (Ergo quando Alga.) Nunc exeʼquitur & declarat quomodo hæc via euidentiam habet.d.ergo quando dixit Alga.ꝙ prima diuisio erit falsa & erronea non est verum,dico nõ est verum:eo quia ipse dixit ꝙ id quod intelligitur de vocabulo necesse esse:est id quod non habet causam. Vult dicere Auer.falsam esse necesse esse carere causa,quoniam intelligentiæ omnes sunt necesse esse apud philosophos peripatheticos:& tñ plane apud Ari.habẽt causam:est eñi necesse esse a se:vt primum principium,& ab alio, vt reliqui motores, vt sæpe dictum est.(Et si forte.)Respondet Auer.ad formam, & primo proponit argumenti vim.d.& si forte aliquis diceret quod id quod cauʼsam non habet:aut illud non habere est de se,aut ex causa.Respondet.di cimus quod hæc sunt verba absurda: quasi dicat non concludentia ad propositum.Similiter si aliquis diceret ꝙ necesse esse nõ euadet quin sit necessarium,aut ex causa est falsum:immo necesse esse procedit a proʼpria natura communi Petro & Gulielmo,& ideo si primo modo intelligitur non debet humanitas reperiri in alio. Debes scire quod Auer. vult quod necesse esse potest capi duobus modis.vno modo pro ipsa na tura communi necesse esse,quæ in se nihil aliud est nisi natura carẽs cau sa,& sic non habet causam,& sic quærere an habeat causam an non. Auerrois cum Alga.acceptat illam diuisionem esse absurdam. Secundo modo potest accipi natura illa,prout coniungitur pluribus & componiʼtur pluribus,eo modo quo humanitas potest dupliciter capi, vno moʼdo in se:& sic nõ habet causam:alio modo vt componitur Sorti & Plaʼtoni.& sic:licet ipsa non habeat causam compositũm ex humanitate & differentia vltima contrahente illam ad sortem habet causam. & sic neʼcesse esse habere causam non est absurdum.& hoc apponit.d. Si secunʼdo modo tunc sine dubio componitur ex duabus naturis, videlicet vñi & particulari: & ꝑ hoc vult minorẽ:deinde accipit maiorẽ.d.sed cõpo situm est causatum:ergo necesse esse habet causam:quod est falsum tam in se quam vt alteri appropriatur:quod declarat.d.& necesse esse non ha bet causam:ergo necesse esse est vnum.& ideo concludit.d. patet ergo quod quando dicta via hoc modo ordinabitur, tunc erunt verba Auic. vera.potest ergo sic argui.omne compositum vel in se vel alteri habet causam.sed primum necesse esse nec in se,nec alteri non habet causam:er go nec in se:nec alteri est compositum,& per consequens non est vniʼuersale:& sic est vnum simpliciter.(Rursus id quod.)vult nunc reproʼbare aliud dictum Alga.d.rursus id quod dixit Alga.scilicet quod pura priuatio non habet causam,neqꝫ de ea dici debet quod est ex se,aut cau sa,verba erronea sunt,quod probat:aliquid enim potest negari de aliʼquo:aut ab aliqua simplici re,id est,per carentiam causæ tantum, vt deʼbet hic intelligi quando dixit de,id est,per id verbum de se: aut potest negari ex aliqua denominatione,id est, natura propria, id est, addita in eo:sicut debet hic intelligi in qualibet causa. Debes scire ꝙ aliquid

Duplex necesse esse.

Nota.

competit

competit alicui per negationem, vt cælo esse sempiternum: per priuationem causarum corruptionis, & hoc modo negatiue: & sic nō habet causam aliqua negatio, competit alicui propter aliquid positiuum. Verbi gratia, homini per rationale inest hæc negatio inrudibile: modo hic habet causam positiuam ergo patet quod aliqua negatio potest habere causam, & aliqua non, & sic dictum Alga. falsum est. Deinde apponit vltimum peccatum. d. sed id quod dixit quod hoc non verificatur, nisi de denominationibus quæ prædicantur modo affirmationis maxime. Dicēdū ꝙ verificatur de eis quæ ponūtur modo negationis: vt nūc tactū est.

ALGA. DVB. II.

AIT Alga. secunda verò prædictarum viarū hæc est, si poneremus duo necesse esse, aut essent similes omnino aut differrent, si essent totaliter similes, tunc nulla esset ibi numeratio, neq; binitas, duæ namq; nigredines dicuntur quando sunt in duobus subiectis, vel in vno eodem, sed in duob9 temporibus. Nigredo enim & motus in vno & eodem tempore sunt duo, quia in substantia differunt: sed quando in substantia non differunt, vt sunt duæ nigredines cum vnitate temporis & loci, tunc sine dubio nulla est numeratio. Et si possibile esset dicere quod in vno tempore & vno subiecto essent duę nigredines, possibile ergo esset de quolibet indiuiduo quod sint duo, licet ibi numeratio non cognoscatur, & postquā nulla est ibi similitudo oportet igitur quod differant, sed non differunt in tempore neq; in loco. oportet ergo quod differant in aliquo, & si sic. non euadent quin communicent in aliqua re, aut non, quod nō communicent falsum est: quia sequeretur ex hoc quod ipsi non cōmunicarent in esse, neq; in necessitatis esse, & ideo oportet quod communicent in aliquo, & differant in aliquo. Et si sic, oportet ergo quod id in quo communicāt differat ab eo in quo differunt, ergo est ibi necessaria compositio & diuisio intellectualis, sed necesse esse non cōponitur. Et id quod non diuiditur in quantitate non diuiditur in dicto exponente, eius enim substantia non componitur ex rebus quæ significari possunt ex dicto exponente quæ sunt numerabiles, sicut animal rationale, significant illud de quo humana quiditas constituitur, & non est dubiū quod id quod significat animal differt ab illo quod significat rationale. ergo homo componitur ex partibus ordinatis in distinctione ex dictis illas partes significantibus, & istud nomen, scilicet homo aggregatum istud representat, & alio modo similitudo non est imaginandum.

Sed ad hoc respondendū est ꝙ nos debemus concedere scilicet ꝙ binitas non est imaginanda:nisi cum differētia in aliqua re:& illi qui similes sunt omnimode nō est imaginādū quod differāt:sed id quod dixistis,videlicet quod prædicta species cō positionis falsum est in primo principio:verba sunt nuda de oī demōstratione:immo pertinet ꝙ sit quæstio per se:opinio eī philosophorū communis est ꝙ primum principium non diuiditur in dictis.s.in diffinitione:sicut realiter non diuiditur.

Diuiditur hoc capitulū qm̄ primo Auer.adduxit verba Alga.vbi ponitur via philosophorū.secūdo ibi, (Sed ad hoc responden.) soluit viā philosophorū.Pro intellectu primæ partis debes scire quod via ista exponit hypothetice:si necesse esse multiplicat est ibi compositio:sed in necesse esse non est compositio:ergo non multiplicatur: primo ergo probat maiorem.secūdo ibi,(Sed necesse esse.)Accipit minorem:tertia ibi, (Et id quod nō.)Confirmat quod dixit:vnde dicit:ait Alga.secunda vero prædictarū viarū hæc est.si poneremus duo necesse esse:aut essent similes omnino,id est,omnibus modis:aut differrent:si essent totaliter similes:tunc nulla esset ibi numeratio neqꝫ binitas, id est, dualitas: quod probat exēplo.d.duæ nāqꝫ nigredines dicuntur qn̄ sunt in duobus subiectis:vel in vno & eodē sed in duob⁹ tēporib⁹ diuersis: & exponit hoc d.nigredo eī & motus in vno subiecto & eodē tempore sunt duo:quia in substantia differunt:sed quando in substantia non differunt cū vnitate tēporis & loci,id est,nec in substātia:nec in loco:nec in tpe:nec in subiecto:tūc sine dubio nulla est numeratio.Vult ergo dicere quod duo indiuidua non differentia in substantia,id est,eiusdem speciei:nec differentia:loco:nec tēpore:nec subiecto:omnino sunt vnū.Et hoc probat per impossibile.d.& si esset possibile dicere qd in vno tēpore:& vno subiecto essent duæ nigredines:tunc possibile esset de quolibet indiuiduo,id est,nullā haberemus viā ad improbandū vnū indiuiduum esse duo:licet ibi numeratio nō cognoscatur:& dicerem te esse duo homines:licet ego non cognoscam dualitatē:cōclusio patet.Ideo cōcludit aliud mēbrū.d. & postquā nulla est ibi similitudo:oportet igitur quod differāt: sed non differūt in tēpore:neqꝫ in loco:oportet ergo quod differant in aliquo:& si sic,non euadetur quin cōmunicēt in aliqua re:aut nō.Quod nō communicēt falsum est:quia sequit ex hoc quod ipsi nō cōicent in esse: neqꝫ in necesse esse:ideo cōcludit qd oportet vt cōicēt in aliquo:& in aliquo differāt:& si sic:oportet ergo qd id in quo cōicant differat ab eo in quo differūt.i.qd in alio cōueniant:& in alio differant:& tunc concludit maiorem.d.ergo est ibi necessaria compositio & diuisio intellectualis.(Sed necesse.)Nūc accipit minorē.d.sed necesse esse non cōponit:tacet cōclusionē.d.ergo necesse esse nō potest multiplicari.(Et id quod.)Potest dici quod hic cōfirmat prædicta sic:illud quod nō diffinit nō cōponit:sed necesse esse nō diffinit.ergo &c.vel potest dici quod infert corpore ipm nō diffiniri:& est plus cōsona textui.ait ergo:& id qd nō diuidit in quātitate.i.in multas partes:nō diuidit in dicto exponēte.i.nō habet diffinitionē quæ est dictum exponēs id quod cōtinet diffinitum.Probat quod dixit

dixit:eius, scilicet, necesse esse substantia non componitur ex rebus quæ significari possint ex dicto exponēte.i. diffinitione quæ sunt numerales, idest multæ sicut animal rationale:significant illud de quo humana quiditas constituitur.(Et non est.)probat quod dixit:& non est dubium q̄ id quod significat animal: differat ab illo quod significat rationale : ideo concludit:ergo homo componitur ex partibus ordinatis in distinctione ex dictis illas partes significantibus:& istud nomen homo illud aggregatum representat:& alio modo similitudo.s.inter illa duo necesse esse nō est imaginandum nisi modo dicto.s.quod differant & conueniant: vt dixi.Et sic patet primo via philosophorum.& secundo qualiter ipsum necesse esse est simplex:& ideo non difficile videtur quod hæc sit confirmatio argumenti philosophorum.(Sed ad hoc.)Nunc Alga.respōdet huic viæ & dicit:sed ad hoc respondendum est quod nos debemus cōcedere quod binitas.i.dualitas nō est imaginanda:nisi cum differentia in aliqua re.& sup.conuenientia in aliqua:& etiam debemus concedere quod illi qui sunt omnino similes non est imaginandum quod differant: & sic concedo; in deo esse compositionem ex quo conueniunt & quo differunt:& statim dixit vbi stat punctus.d.sed id quod dixistis,videlicet,q̄ prædicta species cōpositionis falsum quid est in primo principio. verba sunt nuda ab omni demonstratione.i. sunt verba)& non rationes : immo illud,videlicet,an in deo sit comparatio pertinet quod sit quæstio per se. Et apponit illud quod philosophi ponunt.d.opinio enim philosophorū cōmunis est quod primū principium nō diuiditur.s.in diffinitione : sicut realiter non diuiditur.Et sup.sed hæc est quæstio:quoniam multi concedunt compositionem in deo : vt dicam in solu. dubij huius. Vult ergo Alga.quod hæc via ducit ad hoc inconueniens.s. quod in deo sit compositio:& vult quod istud inconueniens licet sit incoueniens.s.tamē via philosophorum non ostendit istud esse inconueniens:nisi per illud.s.quia deus non est diffinibilis:sed illud est quæstio: & sic ad probationem dubij adducunt vel magis dubium:vel æqualiter dubium quare via illa nō fuit demonstratiua:sed topica.

AVERROIS.

NOS dicimus quod Alga. nō existimauit errorem huius secūdæ viæ: & cepit loqui cum philosophis in vna obscura materia,videlicet,quod sit possibile attribuere diffinitionis pluralitatem ipsi necesse esse:quod philosophi totaliter negant:& videtur ei quod sit disputatio per se.Quædam enim secta loquētium quæ hassaria nuncupatur:attribuunt pluralitatem primo principio prout ponunt substantiam cum denominationibus. Sed error huius viæ hic est : illa enim quæ differunt abinuicem differunt in eorum substantijs : & non in aliquo conueniunt nisi in dictis tantum : & hoc est quando non conueniunt in genere : neq; propinquo : neq; remoto : vt nomen corporis apud philosophos : quod prædicatur de corpore supercælesti : & de

corpore corruptibili:& sicut nomen intellectus quod dicitur su per intellectum humanum:& super separatas intelligẽtias. & sicut nomẽ entis quod dicitur de rebus corruptibilibus & æter nalibus. Tandem quod talia vocabula rationabilius debent ingredi nomina æquiuoca & non vniuoca:ergo non sequitur qđ entia abinuicem differentia componãtur. Deinde meditatus est Alg. vt duceret philosophorũ opiniones in dei vnitate:& postea disputare cum eis.

Nunc vult reprobare Alga. in eo quod dixit extra propositum:secundo ibi,(Sed error.) vult ponere verum defectum huius viæ:dicit ergo in prima:dicimus nos ꝙ Alga. nõ estimauit errorem huius viæ secundæ.i. nõ putauit illud incõueniẽs esse inconueniẽs.i. ꝙ in deo sit compositio nõ putauit impoẽ:'& ideo cepit loq cũ philosophis in vna obscura ma teria quam explicat dicens, videlicet, quod sit possibile ipsi necesse esse attribuere pluralitatem diffinitionis. Hoc enim Alga. concessit quod philosophi totaliter negant.'& videtur ei quod sit disputatio per se. quoniam infra declarabitur vtrum deus sit diffinibilis: quoniam infra dicetur vtrũ deus sit in genere: vnde si deus nõ est in genere: habetur qđ deus nõ potest desiniri. Debes scire quod quæstio an in deo sit dif finitio:est quęstio an deus sit compositus ex genere & differentia:& quia istud tractabitur infra:ideo Alg. male aggressus est hanc quæstionẽ.(Quę dam enim secta.) secundo hãc quæstionem esse per se ostendit per alium modum.d. quædam enim secta loquẽtium.i. theologorũ quæ hassaria nũcupatur attribuunt pluralitatem primo principio:prout ponũt substantiam cum denominationibus:& forte ista secta est christianorum qui ponunt in deo pluralitatem personarum:sicut infra dicetur: & hæc est quæ stio infra tractanda:ergo male Alga. aggressus est hanc quæstionem propter duo:primo, quia si exponitur de pluralitate diffinitionis infra disputatione septima. Si vero per compositionem intelligitur pluralitas perso narum adhuc est quæstio per se:ergo quomodocunq; Alga. male aggressus est hanc quæstionẽ.(Sed error huius.) Vult modo ponere errorẽ huius viæ. Et debes scire quod possunt aliqua intelligi differre dupliciter. primo.s. inquantum sunt primo diuersa: quæ in nullo reali vniuoco conueniunt:& quædam quæ differunt differentia quæ in aliquo conueniunt & in aliquo differunt:& hæc proprie sunt in prædicamẽto. Potest ergo responderi ad formã argumenti:quod dantur plura necesse esse quæ differunt primo modo:& nõ conueniunt in aliquo vniuoco reali: licet æquiuoco:& sic ratio illa non concludet 'illa componi ex vniuersali & particulari. dicit ergo:sed error huius viæ hic est. illa enim quæ differunt adinuicem differunt in eorum subiectis.i. se totis subiectiue:& non conueniunt in aliquo nisi in dictis tantum.i. in nomine:& hoc est quando nõ conueniunt in genere neq; propinquo neq; remoto:quod declarat exemplo.d. vt nomen corporis apud philosophos quod prædicatur de corpo re supercælesti:& de corpore corruptibili. Deinde ponit secundum exẽplum.d. vt nomẽ intellectus: quod dicitur super intellectum humanum: & super intelligentias separatas: & nomen entis quod dicitur de rebus

corrupti-

corruptibilibus & eternalibus. Tandem sup. dicimus talia vocabula rationabilitus debere ingredi nomina æquiuoca & non vniuoca. & tunc concludit responsionem. d. ergo nõ sequitur quod entia, scilicet ipsa necesse esse adinuicem differentia componantur. quoniam non erunt differentia: sed primo diuersa. post ordinat capitulum Alga. & sermo eius patet. Sed circa hoc capitulum sunt duæ quæstiones: prima quia hæc secunda via philosophorum ducit ad illudmet inconueniens ad quod ducit prima vt visum est: prima enim duxit ad hoc quod tunc necesse est cõpositum: & hoc idem secunda: ergo non differunt: cur ergo Alga. dixit hanc viam esse secundam. Secunda quæstio, quoniam videtur quod ratio sit efficax: quod potest declarari processu Aristo. in primo cæli. text. commen. 90. &. 12. metaphysi. tex. commen. 49. sic. vbi sunt plura necesse esse: vel ista sunt æqualis perfectionis: vel inæqualis: vel in perfectione sunt simpliciter æquiuoca: nõ potest fingi tertiũ: quoniam si sunt simpliciter æquiuoca: ergo neutrum illorum erit altero perfectius: immo quodlibet erit imperfectum: quoniam cuilibet deficiet perfectio alterius: ergo oportet vt omnino sint æqualis perfectionis & vnius & eiusdem bonitatis: & simpliciter perfecti æquali perfectione: & hoc supponit via philosophorum: & tũc recte arguit quod quodlibet illorum esset compositum: vt dictum est: & generabile &c. Ad has potest dici. Ad primam dicendum: quod licet ad idem ducant: non tamen eodem modo. habet enim prima via pro inconuenienti quod primum necesse esse sit compositum: quia tunc haberet causam. secunda via habet pro inconuenienti idem per alium modum scilicet quia tunc in deo esset compositio difformis: & sic apparet diuersitas vtriusq; viæ. Ad secundam dicendũ quod illa demonstratio illo modo formata est virtus demonstrationis Aristote. attamen Auerro. reprobat illam quantum ad hoc tantum scilicet, quod si essent plura necesse esse differentia. ergo essent composita, hoc enim vult Auerro. non valere: vt est data multiplex instantia: vt dixit.

Dubitatio.

Solutio ad primam.

Ad secũdã.

ALGA. DVB. III.

AIT Alga. narrãs philosophorũ auctoritatẽ talibus verbis. Vnitas nõ perficit nisi in eo qđ ipsi deo glorioso attribuatur vnitas omnimoda. & hoc nequit obtineri nisi auferẽdo de eo totaliter pluralitatẽ. Et ideo supponendum est hic quod pluralitas reperitur in subiectis quinq; modis. Primus quorum ex diuisione actuali seu intellectuali: & hoc modo dicitur qđ corpus non est vnum absolute: licet sit vnũ in cõmunitate vniuersali: semp enim ratione suæ quantitatis reperit siue recipit in potentia diuisionẽ ad infinitũ: & talis pluralitas impossibilis est quod attribuatur deo benedicto. Secũdus vero quod diuidatur res in intellectu ad duas diuisas res non modo quãtitatis: immo sunt duæ naturæ: vt materia & forma: licet enim quælibet harum duarũ naturarum nequeat per se sustentari realiter neq; in intelle-

ctu:nihilominus duæ sunt res abinuicē differētes in diffinitiōe & veritate:& ex ipsarū cōpactu resultat corpus vnū. Et dicim⁹ ꝙ hæc pluralitas esset auferēda de deo glorioso, videlicet quod de⁹ nō est forma in corpore neqꝫ compactū ipsorū. quod nō sit forma in corpore manifeste patet ex cōclusionib⁹ Arist. octauo physi. & quod nō sit compactū ex illis duab⁹ de causis ꝓbat. vna quarū: quia esset diuisibilis in quantitate in actu & intellectu. secūda quod esset diuisibilis in naturas diuersas: quarū vna est materia. Tertius prædictorū est pluralitas denominationū: & est etiā auferenda de ipso deo vt sapiētia: volūtas: & his similia. Si enim denominatiōes in necesse esse fuerint: esset ergo cōicatio inter substantiā & has denominationes: & sequeretur ex hoc esse pluralitatē in necesse esse: ergo remoueretē ab eo vnitas. Quart⁹ est pluralitas intellectualis sequēs cōpositionem generis cū specie vt nigredo: in nigro em̄ continetē nigredo cū colore: quare sine dubio differūt in intellectu. Differentia em̄ cū genere differt: vt homo in quo cōtinetur pluralitas cum humanitate quæ sine dubio differūt in intellectu: & hæc est cōpositio rerū, videlicet de genere & differētia. Quintus verò prædictorū est pluralitas sequens copulationem quiditatis cū esse: vt homo nāqꝫ qditatē habet ante esse sir̄r triāgulus habet quiditatē, scilicet quæ est figura contenta tribus laterib⁹: & eius esse nō est substantia ipsius quiditatis. & ideo potest in intellectu cōprehendi quiditas hominis vel trianguli: & adhuc ignoratur vtrum habeat esse reale: aut non. & si esse constitueret quiditatem: nulla quiditas comprehenderetur ab intellectu anteꝙ habeat esse, & si sic, ergo esse est quid relatum ad quiditatem: licet fuerit illa quiditas semper in esse: vt sunt corpora supercælestia. aut esse accedet quiditatibus: aut accidit indiuiduis specierum animalium vel accidentibus corporum: vel formis aduenientibus cōpositis. Et dicimus etiā quod hæc pluralitas debet de actuali esse à primo principio remoueri. & ideo dicimus qđ esse eius nō est additum suæ quiditati. immo suum esse necessarium simile est quiditati alterius. ergo esse necessariū idem est quod sua quiditas & vnitas ipsius. si enim suæ quiditati esse attribuerimus: oporteret ipsius esse necessariū sequi illam quiditatem: & esse constituens eam: & quodlibet sequēs causatur: ergo esse ipsins necessarij causatur: quod est impossibile.

Vult Alga. auctoritatibus philosophorū declarare quot species vnitatis amouentur ab ipso primo principio. Et primo proponit modum

quomodo potest deo reperiri summa vnitas:dicit ergo. Ait Algazel.nar/rans philosophorũ auctoritates talibus verbis:vnitas non perficitur,id est,non est summe perfecta nisi in eo quod ipsi deo glorioso attribuatur vnitas omnimoda,id est,simpliciter. hoc nequit obtineri, id est,& deo non potest attribui:nisi auferendo de eo totaliter pluralitatem. Debes scire:vt dicetur:quod quinq; modis est multitudo. Vno modo quantitatiua,scilicet,quæ est diuisio in partes quantitatiuas eiusdem rationis. Secundo modo essentialis qualis est in cõposito ex materia & forma. Tertio modo est multitudo perfectionum accidentaliter inexistentiũ alicui quæ apud catholicos vocatur multitudo attributorum vni essentiæ simplici inhęrens. Quarto modo est multitudo quæ est compositio ex genere & differentia. Quinto modo est multitudo quæ est compositio ex quiditate & esse. Quia igitur vnitas est priuatio multitudinis: & nihil positiuum relinquit in subiecto:cuius ponitur vnitas:ideo quinq; modis potest esse ista priuatio,scilicet,diuisionis in partes quantitatiuas,id est,numeralis.priuatio diuisionis in partes essentiales. priuatio diuisionis in partes perfectionales.priuatio diuisionis in partes rationis,scilicet,generis & differentiæ priuatio diuisionis in quiditatem & modum. Vnitas ergo summa est amplectens priuationem quinq; modorum multitudinis & per consequens deo nihil positiuũ reliquit:vnde sicut æternitas & necessitas insunt alicui per priuationem causarum facientium corruptibilitatem & contingentiam,sic vnitas quæ est priuatio illa inest deo per priuationem causarum facientiũ illas species multitudinis. & sicut æternitas & necessitas nihil addunt naturæ:cuius sunt vltra naturam: sic vnitas nihil addit ipsi deo:cuius est:& hoc vult dicere Auerrois quod summa vnitas non potest deo attribui nisi auferendo de eo totaliter pluralitatem,id est,omnem speciem multitudinis.(Et ideo supponendum est.) Cum narrauit modũ quomodo deo potest reperiri summa vnitas: nunc docet exequi illum modum:& ait:& ideo supponendũ est hic quod pluralitas reperitur in subiectis,id est,in rebus quinq; modis.(Primus quorum.) Exequitur illos:& quorum primus sup.est ex diuisione actuali seu intellectiuali, scilicet, in partes quantitatiuas eiusdem rationis & hoc exemplo declarat.d.& hoc modo dicitur quod corpus non est vnũ absolute:licet sit vnũ in cõmunitate vniuersali:cuius ratione.d. semper enim ratiõe suæ quãtitatis reperitur siue recipit in potẽtia diuisionẽ ad infinitũ,& tunc recolligit.d.& talis pluralitas impossibilis est:vt attribuatur deo benedicto. Debes scire vt accipitur.5.meta.quod quantũ dicitur: qđ est diuisibile in ea quæ insunt:quorũ vtrũq;:aut singulũ vnũ aliquid: & hoc aliquid natũ est esse:vbi Auer.cõ.18.voluit.ꝙ propositio hic habere potest duos sensus.attamẽ omnes cõsistũt ꝙ quãtũ quãdo diuidit: diuiditur in plura numero:& per cõsequẽs in indiuidua: quorũ qđlibet est vnũ:& hoc aliquid:& sic patet qualiter potest intelligi dictũ prǽsens: intẽdit eñ ꝙ corpus est vnũ secũdũ rationẽ vniuersalẽ: tamẽ merito q̃titatis plurificat ad plura numero:& quia deo nõ cõpetit magnitudo q̃titatiua.ideo ipse vn⁹ est numero & nõ plures.(Scđs vero ꝙ diuidat.) Hic ponit secũdus modus:&.d.secũdus vero modus est ꝙ diuidat res in intellectu ad duas diuisas res extra aĩam nõ mõ q̃titatis immo sunt duæ naturæ:vt materia & forma. Licet eñ quelibet harũ duarũ naturarũ nequeat

Sicut quinque modis multitudo: ita quinque modis priuatio illius.

Quid sit vnitas.

Quantum quid sit.

per se sustentari realiter sine alia: neque in intellectu: & forte litera est corrupta & istud verbum.(Neq; in intellectu.)superfluit: & vult dicere quod licet realiter materia nõ possit esse sine forma:tamen sunt duæ res realiter diuersæ:& si litera nõ sit corrupta:lege eã sic: licet enim quælibet harũ duarũ naturarũ nequeat per se sustentari realiter neq; in intellectu:sup.vera intellectione:nihilominus duæ sunt res adinuicẽ differẽtes in diffinitione & veritate:& ex ipsarũ compactu resultat corpus vnum: & statim applicat hoc ad propositũ,dicens:& dicimus qđ hæc pluralitas est auferẽda de deo glorioso:videlicet,quia deus nõ est forma in corpore:neq; cõpactũ,id est,cõpositũ ipsorũ:quod autẽ nõ sit forma in corpore:manifeste patet ex conclusionibus Aristo.8.physico.tex.commet. vlti.& quod nõ sit cõpactũ ex illis probatur duabus de causis: quarum vna est:quia esset diuisibilis in quantitate in actu & intellectu:cõsequentiam nõ probat:quoniã manifesta est per se.secũda causa est: quia esset diuisibilis in naturas diuersas:quarũ vna est materia:& reliqua forma: his igitur duab⁹ de causis in deo nõ est cõpositio ex materia & forma.(Tertius prædictorũ.)Ponit tertiũ modũ:& ait,tertius prædictorũ est pluralitas denominationũ,id est,accidẽtiũ:& est etiã auferenda ab ipso deo: vt sapiẽtia volũtas: & his similia.(Si enim.)Assignat causam hui⁹. si enim denominationes,id est,ista talia prout sunt accidentia fuerint in necesse esse:ergo esset cõmunicatio inter substãtiam & has denominationes: & tunc ex hoc sequitur esse pluralitatẽ in necesse esse:ergo remouetur ab eo vnitas. Et hæc litera est multũ difficilis:& vtinã haberẽ ante me aliquẽ expositorẽ qui mihi hũc locũ declarasset:vult ergo dicere qđ vbi in deo essent huiusmodi attributa denominantia essentiã,id est, inquantũ accidentia:quoniã nihil denominat:nisi accidens quod extra essentiã ponitur subiecti:tũc esset cõmunicatio.forte intendit receptiua cõmunicatio inter substantiã,id est,essentiam primi:& illas denominationes: & forte per communicationem intelligit cõpositiones:quoniã vbi attributa ipsi essent accidentia:tunc ex essentia & illis fieret vnũ compositũ:ergo esset ibi cõmunicatio,id est,cõpositio cõmunicatiua. Vel forte intẽdit q; ibi esset cõmunicatio:scilicet,perfectionis:quoniã tunc essentia esset imperfecta:& sibi ab illis attributis esset cõmunicatio perfectionis: & est melius:sed quomodo intelligat in rei veritate difficile est:hic enim liber est multũ difficilis:tum ex verborum trãslatione barbarica:tum ex rei natura:tum quia nullos inueni ante me exponentes ipsum: & ideo o fratres mei & scholares sapientes consideretis laborem meum:& si non exponã vobis:vt est rei veritas:saltem vobis communicabitur occasio inueniendi veritatem. Et debes scire qđ sapientes nõ negant attributa in deo: quoniã Auerrois.cõmen.39.12.meta.ponit illa:sed negant illa esse denominationes,id est,accidentia addita essentiæ tanquã formæ denominantes:quoniã vbi sic esset sequitur incõueniens nũc:nunc adductũ. (quartus est pluralitas.)Hic ponitur quartus modus:& ait quartus est pluralitas intellectualis sequens cõpositionẽ generis cũ specie,id est,differentia specifica.si litera nõ est corrupta:vel forte litera est sic.(Sequẽs compositionẽ generis cũ differentia in specie.) Quod exponit .d. vt est ista species nigredo:in nigro enim cõtinetur nigredo,id est,differẽtia vltima nigredinis cũ colore quæ sine dubio differũt in intellectu:est ergo quintus

tus modus compositionis:scilicet,ex genere & differentia: & vocatur diffinitio:& hoc dicens,differentia enim cum genere differt:vt homo in quo continetur animalitas cū humanitate,id est,differentia vltima hominis:quæ sine dubio differunt in intellectu:& hæc est compositio rerum videlicet,ex genere & differētia quæ vocatur diffinitio.(quintus vero.) Apponit quintum,dicens:quintus vero prædictorum est pluralitas sequens copulationem quiditatis cum esse:vt homo namq; quiditatem habet ante esse:similiter triangulus habet quiditatem,scilicet,quæ est figura contenta tribus lateribus:& eius esse non est substātia ipsius quiditatis.Infert vnum correlarium:dicēs,& ideo sup.quia quiditas & esse differunt:potest intellectu comprehendi quiditas hominis vel trianguli: & adhuc ignorare vtrum habeat esse reale:aut non.Vel forte quod Algazel per hoc dat causam quare quiditas & esse differunt: quæ.3.de anima assignatur:textu.commento.20.scilicet:quia quiditas potest apprehendi sine esse:vt dicam in solutio.dubij:& tunc litera legatur:& ideo sup. est illud:quia quiditas & esse possunt comprehendi separatim.(Et si.) Dat secundam rationem ad idem per impossibile:& ait:& si esse constitueret quiditatem nulla quiditas comprehenditur ab intellectu antequā haberet esse:& si sic:ergo esse est quid relatum ad quiditatem, id est, necessario vnitum:adeo quod non potest poni quiditas sine esse: nec econtra.(Licet fuerit illa quiditas semper in esse: vt sunt corpora cælestia.) Sic reperitur litera & forte est error translatoris: & debet sic stare: ergo aut erit illa quiditas semper in esse:vt sunt corpora cęlestia in quibus quiditas est semper cum esse:aut esse accidet quiditatibus:aut indiuiduis animalium,id est,substantiæ vel indiuiduis accidentibus corporum,id est, accidentis:sed cum primum membrum sit falsum:relinquitur quod esse accidat quiditati & indiuiduis quiditatis qua componitur ex quiditate & esse:vt dicam:vel accidit formis aduenientibus compositis: & forte litera stat bene:& erit sensus:& si illa quiditas sit semper esse coniuncta: eo modo quo cælum est semper cum esse licet in parte differat: aut esse accidet quiditatibus:aut reliquis:& sic potest litera accommodari.(Et dicimus.) Applicat nunc hoc,dicens:& dicimus quod etiam quod hæc pluralitas de actuali esse debet remoueri a prīo principio:& ideo cōcludit quod esse eius non est additum suæ quiditati:immo suum esse necessarium simile est quiditati alterius,id est,est ita abstractum sicut quiditas cuiuscūq; abstracti:ergo esse necesse esse.i.esse dei idē est qđ sua quiditas & vnitas ipsius:si enim suæ quiditati esse attribueremus: oporteret esse ipsius necessarium,id est,quod est necesse esse sequi illam quiditatem: & esse constituens eā:vt patet in alijs:& tunc apponit inconueniens,dicēs: & quodlibet sequens causatur,id est,omne additum alteri causatur:illi ergo esse ipsius entis necessarij causatur:quod est impossibile. Quibus visis patet:qualiter priuatio illa quæ est vnitas quinq; gradus priuationis amplectitur:sicut & quinq; sunt gradus compositionis: & sic vnitas dei est perfectissima omnium:quoniam nihil est extra primum quin aliquem gradum compositionis habeat illorum quinq;:& sic apparet intentio philosophorum adducta ab Algazele.

AVERROIS.

NOS dicimus: quod hęc sunt Alga. verba nomine philosophorũ ad auferendũ pluralitatẽ de deo benedicto. Vnde decet quod nos speculemur primo in præsentibus dictis quæ philosophis attribuit & inuestigemus gradũ eorũ in vnitate. deinde respiciemus altercationẽ eorũ. deinde reprobationem huius hominis: quas super eos putauit fecisse in hoc propositũ. Vnde dicimus quod primus prędictæ diuisionis modorũ est diuisio quantitatis mentalis aut realis: & nõ est dubium quod in hoc cõueniũt omnes opinãtes quod primũ principiũ nõ sit corpus: & demonstratio facienda super hoc eadem est quod demonstratio facta quod primũ principiũ nõ est corpus: & de hoc tractabitur deo dante in sequentibus. Secundum verò membrũ prædictæ diuisionis est diuisio qualitatis: vt dicimus. quod corpus diuiditur ad materiã & formam: & hęc philosophorũ est opinio: & hæc diuisio auferẽda est de primo principio apud quecũq; qui opinatus sit deũ nõ esse corpus sed auferre corporeitatẽ de primo principio inquãtũ necessariũ esse est de se inuestigandũ: & nos de istis in seqũtibus tractabimus diffuse. Tertiũ verò mẽbrũ præfatæ diuisionis: scilicet auferre pluralitatẽ denominationum de deo benedicto declaratur sic: si hæ denominatiões essent in necesse esse & substãtia: & illa essent necessaria esse: sequeretẽ q essent plura necessaria esse: & si ille denominationes ab ipsa substãtia causaretur: oporteret q nõ essent necessarie esse: ergo sequeretur q quædã denominationũ necessarij esse nõ essent necessarię: ergo esset vnũ ens cõtinẽs id quod est necessariũ: & quod nõ est: quod est falsum. Et nos dicim⁹ quod hæc probatio est quasi vera, videlicet, quod cõcesso quod necesse esse significet ens immateriale. Entia enim quæ materiã nõ habent: sed sunt per se existẽtia: & nõ sunt corpora: nõ possunt imaginari quod habeant denominatiões substãtiales ex quibus cõstituatur substãtia, quãto maxime quod attribuãtur eis denominationes additæ super substantiã: & hæ sunt illæ quæ dicuntur accidentia. Remotis enim istis non aufertur substãtia: & denominationes continuæ totũ in cõtrariũ se habent. Et ideo verificãtur substantiales denominationes de denominato: & nõ verificatur prædicatio denominationũ in substãtialibus de denominato nisi æquiuocè. Et ideo non dicimus de homine quod sit sapientia: sicut dicimus quod est anima-

mal

mali:sed dicim⁹ de eo ꝙ est sapiẽs:ergo impossibile est quod ta les denoĩatiões in eo quod corp⁹ prædicet̃ de nõ corpore nõ est corpus.Natura eñ illarũ extranea est de eo quod de eis deno= minatur. Vnde idcirco dicũtur accidentia: & distinguunt̃ à de= nominato in intellectu: & extra intellectũ: & si aliqs diceret quod philosophi opinati sunt quod in aĩa sunt sic̃es dictis de= noĩationib⁹:eo quod opinat̃ quod aĩa est prudens & volens & mouens:& putãt ipsam nõ esse corpus.Nos verò respõdemus quod philosophi nõ opinant̃ quod hæ denoĩatiões sunt additę super substantiã animæ. immo putãt quod sunt denoĩationes substãtiales.Et de natura taliũ denominationũ est: quod ipsa= rum subiectũ nõ multiplicatur in actu:immo tantũ illo modo quo multiplicatur diffinitũ ex partibus diffinitionis, videlicet quod est multiplicatio mentalis non realis seu actualis.Et ideo sequitur concedentẽ quod non est materia necessaria in esse aĩæ quod cõcedat,videlicet quod in entib⁹ separatis sit dandũ vnũ in actu extra animã plura in diffinitiõe.& hæc opinio est chri stianorũ in hoc,videlicet in eo quod ponũt tres ꝑsonas.ipsi eñ putãt eas esse denoĩatiões additas super substãtiã: immo apud eos multiplicant̃ in diffinitiõe:& sunt multæ in potentia nõ in actu.Similiter dicũt:quod sunt tres & vnũ,scilicet vnũ in actu: & tres in potẽtia.Et nos deo dante ducem⁹ incõueniẽtia sequẽ= tia opinantem quod primũ principiũ habeat denominatiões additas super suã substantiã. Quartũ mẽbrũ dictæ diuisiõis est pluralitas ex parte sui generis:suæq; differentiæ: & hæc di= uisio quasi est pluralitas procedẽs à materia & forma. Diffini= tiões nãq; accidũt cõpositis à parte formæ & materiæ: nõ sim plicib⁹ aũt hæc inest.ergo nullus debet contradicere quod plu= ralitas diffinitionũ à primo principio auferatur. Quintum verò membrorum huius diuisionis dictæ est numeratio quidi tatis & esse.Et esse secundum veritatem in entibus est quid in= tellectuale,videlicet esse res extra intellectum:sicut est in intel= lectu:ita quod esse & verum nomina synonyma sunt:& si sic: nulla ergo extra animã est pluralitas. Et postꝙ intelligitur de eo id quod intelligit̃ de substantia & re.Est ergo nomen entis dictum de necessario esse: & de aliјs analogicè: sicut istud no= men, scilicet caliditas dicitur de igne & de aliјs rebus calidis analogice.Hæc est sine dubio philosophorum opinio in prædi ctis. Sed iste homo fundauit verba super Auicen. opinionẽ:

& est

& est sine dubio erronea. ipse enim opinatus est quod esse res & ens est quid additum super eius quiditatem extra animam: quasi accidēs rei cui attribuitur. Supposito ergo quod indigeat esse quiditas. dicimus quod si necessarium esse haberet esse: & sua quiditas indigeret de illo esse: oporteret ergo quod necesse esse componatur: ergo esset possibile non necessarium. Rursus apud Auicen. id cuius suum esse est additum super suam substantiam habet causam sine dubio: sed esse apud Auic. est accidens consequens quiditatem: & hoc patet ab Auic. hic: eo quod ipse dixit ꝙ homo habet quiditatem ante se: & postmodū esse adheret ei. Similiter triāgulus habet quiditatem, scilicet ꝙ est figura contenta tribus lateribus: & suum esse nō est pars huius quiditatis constituens eam: & ideo possibile est ꝙ intellectus comprehendat quiditatē hominis vel trianguli: & adhuc ignorat vtrum habeat esse reale aut nō. Patet ꝙ illud esse: quod impediet hic non est illud esse quod significat substantias rerum: sed illud quod est tanꝙ genus: neqꝫ illud quod significat rem esse extra intellectum. nomen enim entis dicitur duplex, videlicet dicitur de verō & de opposito priuatiōis: & hoc est quod diuiditur ad decē prædicamenta: & est eis tanꝙ genus. & inde procedunt alia entia in secundo modo, videlicet, res quæ non sunt extra intellectum: & hoc est illud: quod dicitur de decem prædicamentis analogicè. & hoc modo dicimus: quod substantia est ens de se: vel accidens est ens de se, videlicet quod habet esse in eo quod habet esse de se: sed ens quod pro genere intelligitur commune est omnibus prædicamentis: & ens quod intelligitῡ pro genere est quid intellectuale, scilicet esse res extra animā: sicut est in anima. & hæc scientia præcedit scientiā quiditatis rei. Sed illa quiditas quæ præcedit esse in nostro intellectu non est vera quiditas: immo ex opposito cuiusdam nominis. Vnde scito: quod aliqua res sit ens extra intellectū scitur quod est quiditas: & de huiusmodi dicitῡ in libro prædicamentorū: ꝙ vniuersalia intelligibiliū rerū sunt entis ex his indiuiduis: & ipsorū indiuidua sunt intelligibilia ex ipsorū vniuersalibꝰ. etiā dicitur in libro de anima: ꝙ virtus qua comprehendimus quod res iudicatῡ esse ens: differt à virtute qua comprehendimꝰ q̄ditatē indicatā: & hoc modo dicitῡ: ꝙ entia sunt entia realiter & vniuersalia in intellectu: ergo nulla est differētia in eo quod intelligitῡ ꝑ nō & entia metaphysicalia & separata. Sed quęcūqꝫ

dicat:quod esse est quid additū super quiditatē & nō constituit ab eo ens in sua substātia. Dicimus quod opinat maximū errorem:quia sequit quod nomē entis significet accidēs cōmune .x. prædicamentorum extra animam:& hæc est opinio Auicē. Et adhuc est petendū de illo accidēte qn dicet quod sit ens. vtrū significat pro vero: aut significat accidens ens in illud accidens. Vnde hoc modo erunt accidentia infinita: quod est falsum: & nos iā declarauimus hoc diffusius in proprio opusculo: & nos meditamur:quod hoc fuit illud quod insudauit Algazel aufer re de primo principio. Et nos dicim⁹ quod ablatū est de oībus entib⁹ maxime de primo principio. & quādo Alga. declarauit hoc, videlicet de vnitate primi principij: incepit ducere id in quo philosophi contradicunt sibijpsis in præsenti proposito.

Nunc Auer. vult hæc dicta speculari:& optime ponderari: & per rationes huiusmodi probare omnia hic:& primo ponit ordinem dicendorum:& ait. Dicimus nos ꝙ hæc sunt Alga. verba nōie philosophorū ad auferēdū pluralitatē de deo benedicto. vnde dicet ꝙ nos speculemur primo in prædictis dictis:& inuestigemus gradus eorum in vnitate:deinde respiciemus altercationem eorum. d. respiciemus reprobatiōes hui⁹ hominis, id est instantias Alg. quas sup eos putauit fecisse in hoc propositum. (Vnde dicimus.) Nunc posito ordine prosequitur & dicit. vnde dicim⁹ quod prim⁹ prædictæ diuisiōis modorū est diuisio quātitatis mētalis aut realis:& dixit mentalis propter cælum quod diuiditur: & non diuisione reali:sed mentali vt astronomi faciunt. (Et non est dubium.) Nunc verificat primum dictum Alg. d. & non est dubium ꝙ in hoc conueniunt omnes opinantes ꝙ primum principium nō sit corpus:& ait ꝙ demonstratio facienda supra hoc:eadem est ꝙ demonstratio facta ꝙ primum principiū nō est corpus:& excusat se. d. & de hoc tractabitur deo dante in sequentibus:est ergo verificatum primum dictum. Debes scire ꝙ demōstratio. 8. phy. quæ fiet post est. omnis virt⁹ in corpore est finita in tempore:deus non est finitus in tempore : ergo deus non est virtus in corpore. maior & minor sunt propositiones duæ : ideo in illo relinquantur loco. (secundum vero membrum.) Verificat nunc secūdum. & primo recapitulat illud. d. secundū vero membrum prædictæ diuisionis est diuisio qualitatis, id est essentialis in partes qualitatiuas: vt dicimus, id est eo modo quo dicimus ꝙ corpus diuidit ad materiā & ad formā: & hæc est philosophorū opinio. Debes scire vt accipiat ab Auer. primo physi. com. 36. partes dicuntur quādoq; secundū qualitatē:& qnq; secundū q̄titatē:& subdistinguit partes q̄titatiuas: vide eū. Dico ergo ꝙ indiuidua actu diuersa sunt: partes q̄titatiuæ: vel saltem potētia propinqua : vt sint diuersa:sunt partes quātitatiuæ:& dicuntur partes q̄titatiuæ:quoniam forte principia per se distinctiua earum sunt quātitates diuersæ:vt colligi videtur primo phy. com. 6. vel saltem quia sunt principiorū p se cōcomitātia:vt dixi in lib. de intellectu. Partes quoq; qualitatiuæ sunt materia & forma: & licet sola forma qualitas dicat : vt patet

5. meta.

5.metaphy. tex.com.9.attamē ob excellentiam suam forma habet quod non solum denominet se:verum & id quod perfectionem suam mendicat ab ea:& sic materia potest dici qualitas forte participatiue.(Et hæc diuisio)Nunc verificat hunc modum.d. & hæc diuisio auferenda est de primo principio apud quemcunq; qui opinatus sit deum non esse corpus.

Debes scire quod Emp.siculus ciuis agrigentiæ opinatus est corpus cæleste esse deum propter esse separatum a naturis elemētorum:vt Auer. narrat.8.phy.cōmen.2.caldei vero in quibus philosophia aliquādo fuit perfecta:vt Auerro.narrat.12.metaphy.cōmen.50.& primo cæli cōmē. 22.opinati sunt iterum cælum esse deum.propterea quia dat vitam omnibus:quod opus est diuinorum:vt narrat Auer.2.cæli,cōmen.58.& ideo dixit.(apud quemcūq; qui opinatus sit deum nō esse corpus.)qm̄ multi sunt qui tenēt deum corpus esse:vt nunc visum est.(Sed auferre.)Apponit tamē statim differentiam horum.d.sed auferre corporeitatem a primo principio inquantum necesse esse est de se.i. per se inuestigandum. & nos de istis tractabimus in sequētibus diffuse.vult dicere quod diuisio in materiā & formā aperte amouet a deo:sed corporeitas an insit deo est quæstio per se.(Tertium vero.)Nunc verificat tertiū.& primo recapitulat illud vt prius.d.tertiū vero membrū præfatæ diuisionis.s.auferre pluralitatem denominationū de deo benedicto declaratur sic:si hæ denominationes.i.hæc attributa essentialiter distincta ab essentia essent in necesse esse sup.addita.& substantia.s.dei:& illa.s.attributa essent necessaria esse: sequitur quod multa essent necesse esse:quoniam esset substantia dei & natura attributorū.(Et si illa.)Apponit solutio.cuiusdā cauillationis.posset enim fingi quod distinguuntur ab essentia: & causantur ab ea: contra arguit.d. & si illæ denominationes ab ipsa substantia causarentur: oportet quod non essent necesse esse.consequētia patet:quoniam causatum non esset:nec potest esse necesse esse:ergo sequitur quod quædam denominationes esse necessarij nō essent necessariæ: & tunc sequitur quod esset vnum ens continens id quod est necessariū:& id quod nō est sup.necessarium quod est falsum.

Nota. Debes scire quod ab omnib⁹ philosophis deus ponitur necesse esse secundum totum & totaliter:& ideo si ponātur attributa in eo quæ sint causata statim poneretē aliqua natura in eo quæ non erit necesse esse sed causata:& sic natura dei cōtinebit duas naturas: quarū vna erit necesse esse:altera erit nō necesse esse: immo causata a prima.& hoc est incōueniens Auer.(Et nos)Iterum adducit secundam rationem ad idem:& potest sic componi:nullum ens abstractū a materia habet denominationes substantiales vel accidentales additas essentiæ eius. sed primus motor est ens abstractum a materia:ergo nō habet illas &c.accipit ergo minorē primo.d.& nos dicimus quod hæc probatio est quasi vera,videlicet,concesso qđ necesse esse significat ens innaturale. hæc est minor.Deinde accepit maiorē.d.entia em̄ quę materiā nō habēt:sed sunt per se existētia:& nō sunt corpora nō possunt imaginari.i.intelligi quod habeāt denominatiōes.i.formas substātiales ex quibus cōstituitē substantia:quāto maxime ꝙ attribuanē eis denominatiōes additæ sup substātiā: & hæ sunt illæ quæ dicunē accidētia.(Remotis em̄ istis.)qa dixit in deo nō esse attributa quę sunt accidētia:cōsequēs erat dare drīam īter attributa essentialia & accidētalia:ideo dat illā:& prio ait:remotis em̄ istis.s.accidentalibus

cidētalibus denominationibus nō auferī substātia: & cōtinue, id est, inseparabiles, id est, substātiales denominatiōes in totū cōtrariū se habēt, id est, qa eis remotis remouet rei substātia. Est ergo prima differentia ꝙ attributa substātialia ita insunt rebus, quorū sunt ꝙ eis remotis remouetur & res. Attributa accidētalia nō sic. (Et ideo verificaī.) Nūc apponit secūdā differētiā. d. & ideo substātiales denominationes verificantur de denominato. vult dicere per se primo modo: & nō verificatur prædicatio, id est, prædicatū denominationū, id est, attributorū accidētalium in substātialibus de denominato nisi æquiuoce, id est, nō per se per accidēs: & ideo verificatio est æquiuoce dicta. (Et ideo dicimus.) Cōcludit correlariū vel forte dat rationē eius quod nūc dixit. d. & ideo non dicimus de homine ꝙ sit sapiētia sicut dicimus ꝙ est animal, sed dicimus ꝙ est sapiēs: tūc cōcludit quod dixit: ergo impossibile est ꝙ tales denominationes in eo ꝙ corpus, id est, corpus requirentes prædicenī de non corpore in eo ꝙ nō corpus: cui⁹ rationē dicit: natura eīn illarū. s. denolationū extranea est de eo. i. ab eo quod denominaī de eis. i. ab eis vñ idcirco sunt accidētia: & distinguiī a denolato in intellectu et extra intellm.

Sed circa hæc est quæstio. Primo quia Auer. 12. meta. ponit plane attributa multa conuenire deo: vt patet com. 39. & hic negat illud. Secundo qm̄ ait ꝙ prædicatio animalis de homine est prædicatio æquiuoce dicta a prædicatione sapientiæ de hoīe: sed debet dici homo est sapiens: contra. qm̄ sicut sapiēs est concretū: ita & animal: ergo ibi non est æquiuocatio: cū ambo prædicatur sub ratione cōcreti. Tertio dubitatur: qm̄ nō videtur quod sapiētia notet corpus: qm̄ sapiētia est mētis qualitas ad quā corpus nō cōcurrit: ergo qūo verificatur verbū eius. Ad primā dicendū quod qūo deus habeat attributa requirit speciale tractatū: & forte post dicā: pro nūc aūt dicendū quod Auer. si bene inspicias ibi ponit attributa valde æquiuoce. vult enim quod cū deus sit summe simplex nulla potest ibi multitudo conuenire ex parte eius, sed sicut columna dicitur dextra & sinistra comparatione sumpta ad nos: sic deus dicitur sapiens et intelligens cōparatione ad nos. & ideo concludit ibi quod illa non sunt synonyma: nec realiter diuersa: sed bene tantum in modo distinguitur: & præcedentia huiusmodi attributa dicuntur æquiuoce de deo & nobis. Vult ergo hic Auer. quod huiusmodi attributa nō insunt deo prout ibi denominās & denominatum sint duo secundum rem: & vnum in denominatione. Ibi aūt vult quod denominationes insunt æquiuoce. s. cōparatione ad nos: & tu vide eū. Ad secundam dicendū quod animal est cōcretū ad suppositū tm̄: sed sapiēs ad subiectū & ad supposita: & ideo ibi, homo est sapiens: est duplex concretio: ibi autem vna: ideo ibi est æquiuoca prædicatio æquiuocatione sumpta a prædicato: & potest poni etiam ibi æquiuocatio sumpta a modo prædicandi prout in illa est prædicatio per se primi modi: in alia prædicatio accidentalis tantum. Ad tertiam dicendum quod sicut dextrum in columna non notat aliquod additum ei: sed comparationem ad extra: sic sapientia in se notat corpus non semper eius in quo est; sed eius ad quod comparatur: quare autem notat forte alibi dicitur: & nolo hic declarare; sed post. (Et si aliquis.) Hic mouet quæstionem contra se. d. & si aliquis diceret ꝙ philosophi opinati sunt qd in anima sunt similes

Contradictio i dictis Auer.

Dubitatio.

Solutio ad primam.

Ad secūdā.

Ad tertiā.

dictis

dictis denominationibus: cuius causam dat. d. eo ꝙ opinamur ꝙ anima est prudens & volens & mouens, & tamen putant ipsam nõ esse corpus neq̄ virtutẽ in corpore, vt patet. 3. de anima. com. 5. (Nos vero.) Respondet. d. nos vero respondemus ꝙ philosophi non imaginãtur ꝙ hæ denominationes sint additæ super substantiã animæ, id est, accidentia: immo putant ꝙ sint denominationes substãtiales, id est, substãtiæ ipsi animæ, ecce quomodo Auer. non ponit ipsi intellectui aliquod accidens. Sed statim posset esse dubitatio adhuc, qm̃ si essent substantiæ, ergo anima esset cõposita ex partibus realibus realiter diuersis. Cui respondet. d. & de natura taliũ denominationũ est ꝙ ipsarũ subiectũ nõ mulsiplicatur in actu: immo tm̃ illo modo multiplicatur quo multiplicatur diffinitum ex partibus diffinitionis, videlicet ꝙ ibi est multitudo mentalis non realis seu actualis. Et sic patet secundũ contra Io. qui ponit intellectum agẽtem & possibilem distingui secundum rem. ecce verba Auer. contrariũ innuunt. (Et ideo.) Tunc concludit correlarium. d. & ideo sequitur cõcedentẽ ꝙ materia nõ est necessaria inesse animę, ꝙ cõcedat, videlicet ꝙ in entibus separatis sit dandũ vnũ in actu extra animã, & plura in diffinitione, quod sup. de intellectu nõ incõuenit. (Et hęc.) Nũc narrat opinionẽ christianorũ de attributis & accidentibus dei. d. & hæc opinio quam dicã est christianorũ in hoc, videlicet in eo ꝙ ponũt tres personas, ponit tamẽ quomodo reputat illud esse erroneũ. d. ipsi em̃ putant eas esse denominationes additas super substãtias, immo apud eos multipliciter in diffinitione & sunt multæ in potẽtia & nõ in actu. Deinde narrat aliud. d. similiter dicũt ꝙ sunt tres & vnũ. s. vnũ in actu, & tres in potentia. i. vnũ secũdũ rem, & tres secundũ mentẽ. Tres ergo propositiones ponũt cathegorici. s. ꝙ in deo ꝑsonæ sint addita essentiæ, ꝑut sunt relationes. secũdo ꝙ nõ multiplicatᷣ secũdũ rem, sed secũdũ mentẽ. tertio ꝙ deus est trinus & vnus, trinus ratione, vnus secũdũ rem. Addit: & nos deo dãte dicem⁹ incõueniẽtia sequẽtia opinantẽ, ꝙ primũ principiũ habeat denominationes additas essentiæ, & super substãtiã. Sed videtᷣ ꝙ Auer. falsum imponat nobis christianis: nos em̃ non ponimus ꝙ deus sit vnũ realiter, & tres secũdũ rationẽ: immo volumus ꝙ tres personę realiter & actualiter distinguantur. Forte Auer. ignorat opinionẽ nostrã cum non sit apud alios valde famosa, nisi apud christianos: & perfectę legis eius, protulit sibi illo modo. Vel forte Auer. vult ꝙ illæ tres personæ, vt comparãtur essentiæ vt sic sunt vnũ re, & distinguuntur numero, cum vt sic trãseant in essentiam, sed inter se comparatæ sunt realiter distinctæ nõ absoluta distinctione, sed relatiua vt scis. (Quartum membrum.) Nũc verificat quartum membrũ. d. quartũ membrũ dictæ diuisionis, est pluralitas, id est, compositio ex parte sui generis, suæq̄ differentiæ. Probat ergo ꝙ hæc cõpositio a deo remouetur, & syllogism⁹ sic cõponitᷣ, nulla cõpositio ex materia & forma attribuitur deo: sed compositio ex genere & forma est cõpositio ex materia & forma, ergo nõ debet deo attribui. primo ergo accepit minorẽ. d. & hæc diuisio quasi est pluralitas ꝓcedẽs a materia & forma, cuius rationẽ tangit. diffinitio nãq̄ accidit cõpositis a parte formæ & materiæ: nõ simplicib⁹ aũt hoc inest, & hæc maior: cõcludit cõclusionẽ. d. ergo nullus debet cõtradicere ꝙ pluralitas diffinitionis a primo principio auferatur: qũo aũt diffinitio requirit materiã & formam

Põ christianorũ de personis in diuinis cõtra Auer.

Excusatio.

Alia excusatio.

Forma est diffinitio.

formã quæſtio eſt:attamen apud Auer.ſermo patet:vult enĩ Auer.ꝙ for ma eſt pars eſſentialis diffinitionis immo eſt tota diffinitio:qm̃ diffinitio non explicat niſi eſſentiã rei:eſſentia autem rei eſt forma:ideo concludit ipſe.7.met.com.21. ꝙ ſola forma eſt rei diffinitio:materia aũt ponitur: vt apparens deferens quiditatem & eſſentiam:vt tradit ipſe ibidem com. 59.& ſic patet illud. Iſta autem opinio Auer.poteſt probari rationi/bus eius:prima ratio ſumitur.7.meta.com.20.ait enim quiditates rerũ non ſunt entes niſi per eſſe rerum habentiũ quiditates:vult dicere ꝙ qui ditas eſt principium eſſendi:ſed ſup.tu.materia eſt principium non eſſen di per ſe:eſſendi autem per accidens:& forma eſt principium eſſendi per ſe:vt traditur tertio meta.tex.com. 22.&.53. ergo non eſt quiditas vel pars quiditatis per ſe:ſed ſolum per accidens:& hoc argumẽtum eſt de/mõſtratio:vt dicam:huius enim rationis maiorem Auer. ponit com.20. minorem.com.37.vbi ait:forma enim eſt pars quę cum fuerit eſt res:ma teria autem eſt illud quod cum fuerit non eſt res: & hæc fuit minor.

Prima ratio

Secunda ratio poteſt ſumi ab eo primo meta.com.27.ait enim ſic:& intendit ꝙ comprehenſiones quæ dicũtur ſcientiæ ſunt rerum quæ ſunt in ſenſibilibus non generabiles neq̃ corruptibiles niſi accidentaliter:& ſunt intẽtiones vniuerſales quas intellectus comprehendit in eis:& ſunt formæ:comprehenſiones vero quæ ſunt corruptibilium, ſcilicet indiui duorum non ſunt ſcientiæ:ſed imaginationes:& ex hoc componitur ra tio ſic:illud eſt principium eſſentie & quiditatis quod eſt principiũ in/telligendi & ſciendi rem ipſam:ſed forma ſola eſt principium intelligen/di & ſciendi rem: & materia eſt principium ſentiendi & imaginationis ipſius rei:ergo ſola forma eſt principium quiditatis & eſſentiæ : & hæc via eſt demonſtratiua & efficax. Tertia ratio ſumitur ab eo ibidẽ.cõ. 18.&.12.meta.com.14.& poteſt ſic componi:illud eſt principium eſſen tiæ & quiditatis & diffinitionis per ſe:quo diffinitum participant natu/ram vniuerſalitatis:ſingularium enim non eſt diffinitio niſi vniuerſaliter conceptorum:primo de anima.com.6.ſed ratione formæ res ponitur in ſpecie & in genere:& ratione materiæ arctatur ad indiuiduum & ſenſibi le:ergo ratione formæ tantum res debet diffiniri:& non ratione materię.

Secunda.

Tertia.

Quod ſi dicas ſicut Thomas fingit:ꝙ materia habet duplicem gradũ, ſcilicet vnum prout eſt pars quiditatis quem habet a forma: & alium a ſe prout eſt pars indiuidui:& ſic ſoluuntur omnes rationes.Hoc friuolũ eſt:quoniam ille gradus quo eſt pars quiditatis vel ſibi competit per ſe ratione materiæ:vel ratione formæ:non per ſe:quoniam ſibi per ſe com petit eſſe primum indiuiduum vt dicunt: ergo ratione formæ & hoc eſt intantum materiam ingredi diffinitionem inquantum participat formã: & hoc eſt per accidens concurrere:& hoc Auer.ponit nec aliter intelli/git Auer.vt vides huius opinionis fuit Alber.7.meta.tractatu,3.cap.ſe/cundo.& cap.3.& tractatu primo.cap.primo.

Põ ſanc.T.

Contra.

Sed accidunt quæſtiões opinioni Auer.Prima quoniam tũc forma totius & forma partis eſſent idem:quo/niam eſſentia eſt forma totius:& forma eſt forma partis: &, hæc vnum ſunt. Secundo ſequitur quod diffinitio ſit ſimplex & non oratio lon/ga:quoniam forma eſt ſimplex & vnius conceptus tantum:ergo diffini/tio non diceret genus & differentiam:contra Ariſt.primo topicorũ.cap.

Dubitatio

Prima ratio

Secunda ratio.

Tertia. 4.& contra ipsum.8.meta.tex.com.6. Tertio sequitur quod quælibet diffinitio substantiæ esset diffinitio per additum: cum subiectum formæ sit additum sibi. Quarto sequitur quod materia non prædicatur in quid de diffinito: consequens falsum: quoniam materia est æque intrinseca composito: sicut & forma. Quinto quoniam Auer. vult quod quiditas et habens quiditatem sunt idem: vt patet.7.meta.com.21.&.20.& habens quiditatem est compositum habens formam: vt patet ibidem, com. 40. ergo. Sexto materia est pars in rei veritate ipsius compositi: ergo nō est apparens deficiens, id est, pars apparens: vt vult ipse ibidem.com.34. Septimo si sola forma esset diffinitio: tunc compositum non diffinitur: sed sola forma: consequēs est contra ipsum.cō.40.&.8.meta.cō.9.

Quarta. Quinta. Sexta. Septima.

Solutio ad primam. Ad istas rationes. Ad primam diceret Auer. quod diffinitio essentia forma totius forma partis: & quiditas sunt vnum secundum subiectum: & differunt ratione & hoc plane ponit ipse.7.meta.com.36.ibi, Quiditas enim recti vniuersalis &c. Vbi vult quod forma partis dicatur prout cum materia constituit compositum: dicitur quoque forma totius: prout ab ea habet totum esse & diffinitionem: vnde diffinitio & forma partis differunt sicut explicans & explicatum: quod enim est forma explicat diffinitio: vt dicit Auer. primo physico. com. 5.

Ad secūdā. Ad secundam respondet Auer.5.metaphy.commen.3.vbi ait: & etiam illa ex quibus componuntur diffinitionem significantem quiditatem cuiuslibet rei dicuntur etiam partes diffiniti: & diffinitionis: & ideo genus dicitur pars formę: & ideo dicimus quod genus est pars formarum specierum: forma enim speciei diuiditur in genus & differentiam: hic patet quomodo diffinitio est compositum quoddam non ex forma & materia: sed ex genere quod sumitur a forma generabili: & differentia quæ sumitur a forma speciei quibus additur materia prout sustinet illa. Sed dices: illi qui ponunt ad mentem Auer. quod vnica sit forma in composito: quomodo verificabunt illud.

Replica. Solutio. Potest dici quod etsi vnica sit forma in composito attamen sunt in ea plures gradus, scilicet generis qui competit ei prout est in materia: quia vt sic sibi debetur esse potentiale & genericum: alius prout forma est: & sic sibi debetur gradus speciei: & tunc forma est multiplex secundū conceptus & gradus: & vna in subiecto: & sic potest saluari illud.

Ad tertiam. Ad tertiam potest dici quod si capitur per additamentum, id est, extraneum secundum genus prædicamenti: sic non est verum quod materia ponatur vt additum: cum materia sit substantia apud Arist. Sed si capitur additum, id est, extraneum in ratione quiditatiua sic est verum. Sed accidētia vtroque modo per additamentum diffiniuntur secundum Arist. & patet commen.18.

Ad quartā. Materia de composito prædicaf secundū denominationem tm̄: & nō secūdū prædicationē qdditatiuam. Ad quartam respondet Auer.7.meta.commē.34.vbi plane ponit quod materia non prædicatur de composito vera prædicatione, id est, quiditatiua: sed prædicatur secundum denominationes: vt patet ibidem.commen.23.& idem.8.metaph.commen.6.&.9.metaph. com.21.vide bene. Ad rationem dicendum quod materia est pars cōpositi intrinseca & forma: attamen materia est extrinseca a quiditate: ita quod compositum potest considerari: vt est generabile & ens eductum de non esse ad esse: & sic ambo sunt æqualiter intrinseca: alio modo inquantum est quid difficile intelligibile & vniuersale: & sic materia est pars per accidens ipsius compositi: & ideo denominatiue prædicatur: vt

dixi. Ad quintam debes scire qd' diffinitum est tribus modis per se primo.& sic est sola forma: quoniam sola ipsa primo & per se per diffinitionem explicatur. Secundo modo est diffinitum per se secundo: & sic compositum habens formam diffinitur intelligendo cõpositum vniuersale. Tertio modo per accidens: & sic indiuidua diffiniuntur. Primo modo loquitur ipse.7.meta.cõmen.37.vbi ait.diffinitio est intentionis vniuersalis: & formæ vniuersalis & proprie.i.primo & per se nõ congregati ex materia & forma. Secundo modo loquitur ipse ibidem com.4.vbi ait.nõ quia ipsa diffinitio quæ est forma sit ipsum diffinitum qd' est habens formam: & idem.com.21. Hoc idem.8.metaphy.cõ.9. Tertio modo loquitur.cõ.35.vbi vult qd' non diffinitur nisi per accidẽs. Ad formã ergo dicendũ.qd' quiditas & habens quiditatem sunt idem idẽtitate inseparabilitatis: vt dicit.7.meta.cõ.21.vbi ait. V.g.qm̃ homo & sua quiditas quæ est animal rationale sunt idem non separabiles. Ad sextam dici potest quod si materia comparatur ad essentiam rei: est pars apparenter & nõ existenter: pro quanto nõ est vera pars: sed tantũ illam sustentans: & ideo habet rationem partis modicam similitudinem.i. sustentare illam. Sed si comparatur ad propositum est vera pars: primo modo intelligit Auer. secundo modo verificatur vis argumenti. Ad septimam patet solutio: sola enim forma per se primo diffinitur. compositum autem per se secundo. indiuiduum pure per accidẽs: vt dixi: & verba eius sunt concordia vt scis: & sic patet mens Auer. sed nunquid ista sit mẽs. Arist. scis quod hic vir nunquã recessit ab opinione Aristo. nolo tamẽ adducere verba Aristo. quoniã sunt infinitæ pro hac opinione: & tu lege ipsum cum inueniens ea: nota illa. redeo ergo ad sermonem meũ (Quintum verо membrorũ.) Nũc vult verificare quintum membrũ. Et pro parte corrigit. ait ergo. quintũ membrorũ vero huius diuisionis dictæ est numeratio.i. compositio quiditatis & esse: quasi innuat quod huiusmodi cõpositio etiam a deo remoueri oportet. Sed remouet.q. qm̃ dicet quis an vnũ & idem essent diuersa sunt in re: & per cõsequens in deo erit compositio ex esse & vnitate. Cui respõdet.d.& esse secundũ veritatẽ in entib⁹ est qd intellectuale.i.est quid intelligibile, videlicet, esse extra animam: sicut in intelligentia.q.d.ꝙ illud esse qd' est extra animam intelligitur ab intellectu: & per cõsequẽs cõcludit ꝙ esse & vnũ sunt idẽ in re: ita qd' esse & vnum nomina synonyma sunt.i. idẽ realiter significãtia licet in modo differunt: vt dicã. & si sic: ergo nulla est pluralitas extra animam: cum esse & vnum sunt idem in subiecto: & per cõsequẽs nõ faciũt compositionẽ: deus ergo est simplex simplicitate opposita cõpositioni ex esse & quiditate & compositioni ex vno & esse: & sic soluitur obiectio.

Circa præsentẽ sol. accidit quæstio nõ modica. & est quæstio Aui. vt narrat Auer.10.meta.com.8. arguit enim Aui. si ens & vnũ sunt synonyma cum hoc nomine res: nõ esset verum.i. vera cõpositio dicendo rem esse vnam. V.g. & si vnus homo significaret hominem: vult dicere idem præcise & omnibus modis. Tunc dicere istum hominẽ demonstratum: vt pote Sor. esse vnum non esse enunciabile compositum ex prædicato & subiecto: sed non plus esset dicere hominem esse vnum: quã dicere hominem esse hominem. Est ergo virtus argumentum Auic. quod si ens res & vnũ essent synonyma: tũc sequitur quod nõ plus esset dicere

Ad quintã. Triplex diffinitum.

Ad sextam.

Ad septimam. Forma ꝑ se primo diffinitur cõpositum vero per se secundo: & indiuiduũ ꝑ accidens.

Dubitatio

homo est vnus quam homo est homo. Sed secunda propositio non est compositio enunciabilis: vt supponit. ergo nec prima: & hoc est inconueniens. Et debes scire quod apud Ioã. grammaticũ primo posteriorũ. hæc nõ est propositio. homo est aĩal rationabile: q̃m semper vt dicit prædicatũ vult esse aliud a subiecto: & quãto magis hæc: homo est homo: vel homo est vnus: licet vnum & esse sint synonyma: quomodo ergo Auer. ait nũc quod ens & vnum sint synonyma hic. Et qđ auget. q. est qđ ibi respõdens hic argumento ait. & nõ intendit ꝙ ista nomina vnum & ens sint idẽ omnibus modis: sed intendit ꝙ significãt idẽ secundũ subiectũ: & diuersa secundũ modũ: & per hoc ait ꝙ Aui. fuit deceptus: & propter huiusmodi & cõsimiles cõtradictiones multi sunt qui mecũ loquẽtes dixerunt: quod huiusmodi liber non sit Auer. cũ cõsuetudo tãti philosophi nõ sit contradicere sibi. Sed isti parum aut nihil viderunt in Auer. immo si vellemus attendere ad verba superficietenus Auer. reperiemus consimiles cõtradictiones fere infinitas: immo in illo. 11. meta. cõ. 5. plane ait ꝙ vnum est synonymũ enti. ait enim ꝙ Auicẽ. ignorauit differentiã inter hoc nomẽ vnũ qđ significat principiũ numerorũ. qđ. s. est in quantitate: & hoc nomẽ vnum quod est synonymum huic nomini ens: ecce ꝙ in eodem libro apparet cõsimilis contradictio. nõ ergo debet præsumere quis propter huiusmodi apparentes contradictiones Auer. nõ fecisse hunc librum. Propter quod oportet in huiusmodi quæstione considerare quod Auic. voluit ꝙ vnum a quo res dicitur vna: & ens vnum sit res distincta essentialiter ab ente & re: immo vt dicit apud ipsum non est differentia inter vnũ quod est de prædicamento quantitatis: & principium numeri: & vnum quod conuertitur cum ente. voluit enim quod omnia dicantur vnum ab vnitate prædicamentali quæ est principiũ numeri prædicamentalis: vt patet ab eo. Et sic Aui. concepit tres propositiones in sua positione: quarũ prima est. ꝙ ens & vnum de omnibus conuertibiliter prædicantur. secunda ꝙ distinguitur secundũ rem & naturam. tertia qđ vnum est determinati generis. s. prædicamẽti quantitatis. Huius opinionis stoici fuerunt dicentes ꝙ vnũ qđ est principiũ numeri est sicut vnũ quod cum ente conuertitur. numeros enim substantias rerum posuerũt: & hui⁹ opinionis fuerũt pythagorici etiam & Plato. vnde Plato non distinguẽs inter vnum transcendẽter & vnum qđ est principium numeri prædicamentalis vnũ posuit primũ materiale omniũ. vnde Alber. 13. meta. vnitas em̃ significat illud qđ secundũ quãtitatẽ indiuisibile: & hæc est materia vniuersi secundũ Platonem: & sic patet hæc opinio: forte enim Auic. hos est secutus philosophos. Sed quomodocũq; Auer. 4. meta. com. 3. arguit cõtra illã opinionẽ. d. quoniã si res esset vna per aliquam rem additam suæ naturæ: sicut credit Auic. tũc nihil esset vnum per se: & per suam substantiã: sed per rem additam suæ substantiæ. Tunc arguit. & illa res quæ est vna: si dicitur qđ est vna per intentionem additam suæ substantiæ: queritur etiam de illa re per quam fit vna. Si igitur fit vna per intentionem additam illi reuertitur quæstio. & proceditur in infinitũ. est ergo Auer. argumẽtum. Si ens est vnum per rem essentialiter & realiter diuersam ab eo: vel illa res per quam vnum est vna res per se & essentiã propriam: vel iterum per vnam aliam rem. si primũ: eodẽ modo standũ est in ente. si per aliam erit processus in infinitum: & tu vide eum. Sed circa hanc rationem

Põ. Ioã. grãmatici:

Positio stoicorum.

Positio Alberti.

Ratio Auer.

nem quidam fratres minores inimici Auer. Thomæ & Alberti obloquũ tur:& dicũt ꝙ huiusmodi ratio multis modis peccat. primo namq̃ com mittit fallaciam figuræ dictionis commutando quod in quo. cuius exem plum ponũt: qm̃ homo est albus: quæratur vel est albus per se: vel per ad ditum. Si per se: non potest dici vt patet. ergo per additũ: & quęrit de illo addito. & sic infinitũ: vbi constat argumentũ non valere: qm̃ cõmuniter qđ in quo: homo enim albus est: vt quod. albedo aũt: vt quo. & ideo pe tendo an albedo sit alba vtitur quo: ac si esset quod. Secundo peccat per fallaciam æquiuocationis: qm̃ sicut per se dicit duobus modis per se primo modo dicẽdi per se. & per se secundo modo dicẽdi per se. ita per accidens dicit duobus modis. diceret ergo Auic. ꝙ ens est vnũ per acci dẽs: prout opponit ꝑ se. primo modo dicẽdi ꝑ se: licet sit ꝑ se secundo modo dicẽdi per se. & sic cõmittitur fallacia æquiuocationis circa illud multiplex qđ est per se. Et qũ isti audẽt dicere talia cõtra Aristo. dicunt enim ꝙ Aristo. fuit pessimus metaphysicus: & quidã eorum ꝙ fuit pessi mus naturalis: cur nõ possunt dicere hoc contra Auer. Thomam & Al bertum. Et sine dubio error istorum procedit ex ignorantia dialecti cæ: & nullum enim vidi horum adhuc perfectũ in logica: sed tantũ stu dent in metaphysica: & omnia reducũt ad metaphysicam: sicut pythago rici omnia reducunt ad numeros: & tu scis qualiter & quomodo de hoc.

Positio Scoti & sequacium.

Impugnatio.

Pro declaratione igitur dictorũ Auer. & Alberti & Thome qui sunt huius opinionis: & maxime Thomas. 4. metaphy. vtitur hac ratione: & Albertus. 4. metaphy. tractatu primo. cap. 5. exponit mẽtem Auer. debes scire vt dicit Auerro. primo priorum. & primo physi. commen. 25. argu mentum est duplex concludens per accidens: sicut argumentum ex dua bus affirmatiuis in secunda figura: attamẽ concludit. & argumentum con cludens per se, argumentum cõcludens per accidens: ideo dicitur per ac cidens concludere: quia non per formam compositionis & syllogisticã concludit: sed per necessitatem materiæ. Verbi gratia, omnis homo risi bilis: omne scibile disciplinabile risibile. cõcludit ergo: oẽ disciplinabi le homo: hæc enim cõclusio sequitur non ex forma argumenti: sed pro pter necessitatem materiæ: prout accidit terminis: vt sint conuertibiles: & propter eorum cõuertibilitatem potest fieri reductio ad primam figu ram: & ideo dicitur per accidens: quoniam nõ tenet in omnibus: nec gra tia formæ syllogisticæ: per accidens enim sumit a materia: & sumit a di uisione materiæ. s. quia est verum: vt in pluribus. Argumentum autem ꝑ se tenet in omni materia: & concludit gratia formæ. vt patet. 1. phy. com. dicto. In ꝓposito. quia vnũ & ens: vt Aui. dicit: sunt conuertibilia: & prædicat de quolibet. de quo igit prædicat ens & vnum prædicat. & quia hæc est vera: vnitas est ens: entitas est ens: ꝓpter transcendentiam termi ni: ideo hæc est vera: vnitas est vna: & entitas est vna, ꝓpter transcenden tiam vnitatis: ergo per accidens & gratia terminorum argumentũ Auer. est bonum: quoniam si ens est vnum per intentionem additam: cum ens & vnum prædicentur de quolibet tam abstracto quam concreto: ideo potest quæri de illa intentione an sit vna per se: an per additum: & sic ar gumentum Auerro. est bonum per accidens: prout termini sunt illius na turæ: nec inconuenit quod argumentum malum per se teneat: & sic de monstratiuum per accidens: vt patet videnti logicam. Exemplum autem

quod inducũt nõ est simile:qm̃ termini illi sunt prædicamentales:& nõ de quolibet omnibus modis prædicãtes:& sic tollitur instantia. peccatum ergo istorũ fuit ex ignorantia dialectice. Quod vero fingunt in secundo non intelligunt Auer.ipse enim propter se intelligit quasi an ens sit vnũ per se,id est nõ per additũ sibi realiter diuersum: sed per id quod re & subiecto est idem sibi & semper vtitur hoc modo per se: quando ergo dicũt respondendo ꝙ ens est vnũ per se secũdo: & per accidẽs primo modo:nõ est ad propositũ:qm̃ Auer. interrogat an sit vnũ per aliud diuersum in re ab ente.& super illo constituit argumentum.& sic patet qualiter isti mirabiliter peccãt:& totũ peccatũ eorũ est propter defectũ in logica. Pro solu.ergo ad argumentum Auicẽ. debes scire ꝙ vnum quod cũ ente conuertitur positiue eandẽ naturã dicit cũ ente.addit autẽ duplicẽ priuationẽ:vt Alber.dicit,scilicet priuationẽ diuisiõis entis in se:& priuationem idẽtitatis a quolibet alio:& volo tibi declarare hoc. in omni specie vnitatis est ista duplex priuatio:sed natura diuersa:qm̃ si sit priuatio diuisionis in natura specifica:& priuatio idẽtitatis cum alio eiusdem speciei: sic erit vnum numero. Si priuatio diuisionis in natura generica & priuatio idẽtitatis cum alia specie eiusdem generis erit vnũ specie.& sic potest dici de vno genere. sed si fuerit priuatio diuisionis in ente:& priuatio idẽtitatis cum non ente:sic est vnum conuertibile cũ ente : est ergo vnum cum ente conuertibile ens carens diuisione in se non idem nihilo. & quia secundum Aristote. priuationes & negationes nihil sunt extra animam. ideo ens & vnum sunt idem in subiecto: differunt in modo.Et per hoc patet solutio ad argumentum Auic. cum arguit quod tunc essent synonyma. consequentia enim neganda est : vt Auer.dicit propter declarationem nunc dictam. Sed quia Auer.vt dicebatur videtur sibi contrarius :debes scire quod synonyma in primo gradu sunt illa:vt dicit Themistius:& philosophus primo posteriorum: quæ significant idem secundum rem & modum:vt tunica & vestis. Synonyma secundi gradus sunt illa quæ significant vnam rem in subiecto: diuersam autem in modo:vt ens & vnum.dico ergo quod Auer.hoc modo appellat hic synonyma.alibi vult quod nõ sunt synonyma primi gradus.& sic concordantur dicta eius.Declaratum est ergo qualiter in deo non potest esse compositio ex quiditate & esse:vt etiam visum est superius.Declaratum est nunc etiam quod in deo non sit compositio ex esse & vnitate:cum huiusmodi sint aliquo modo synonyma: & aliquo modo diuersa:vt tactum est.(Et postquam intelligitur.) Quia dixit quomodo in deo non est compositio ex esse & quiditate: nec ex esse & vnitate: consequens est declarare quomodo dicitur esse de deo.quando enim esse dicitur de aliquo per essentiam:tunc in eo non potest poni compositio ex esse & participante esse:sed cũ esse dicit̃ de aliquo participatiue:tunc sine dubio in eo intelligitur cõpositio aliquo modo. Quia igitur declaratũ est in deo non esse compositionẽ ex quiditate & esse:& põt esse dubitatio an sit ibi compositio ex esse & essentia:quasi soluit quæstionem declarãs ꝙ ens prædicat̃ de deo primo:& per essentiã:& de alijs participatiue:& per attributionẽ:ideo solus deus est ens ꝑ essentiã & simplex. & omne aliud ꝙ depẽdet est ens participatiue cõpositũ ex esse & essentia nõ distinctis subiecto sed modo:vt dictũ est:patet ergo quomodo litera

Quid sit synonymũ primi & secundi gradus.

tera sequens præsens continuationē habet ad præcedentem, dicit ergo: & postquā intelligitur de eo, id est, primo principio illud qđ intelligi/tur de substātia & re, id est, ente, id est, cū ens dicat de deo eo modo quo de eo dicitur substantia. Et sup. minorē: sed substantia dicitur analogice de deo & alijs: concludit conclusionem. d. ergo nomē entis est dictum de necesse esse: & de alijs analogice: cuius exēplum ponit sicue istud nomen caliditas de igne & alijs rebus calidis analogice dicitur: prędicatur enim calidū de igne per essentiā: & de alijs participatiue & attributiue: & est exemplū Aristo. 2. metaphy. vbi Auer. cōmen. 4. declarat istud: vnde hoc confirmat auctoritate philosophorū peripatheticorū. d. hæc est sine du/bio philosophorū opinio in prædictis: vult ergo habere qđ deus est sim/plex: & non sit compositū ex essentia & esse: immo eius essentiam repu/tat formaliter suum esse: adeo qđ nulla est distinctio: nec in subiecto: nec in modo inter essentiā primi: & esse eius: dico nec in modo: quoniā & si intellectus possit considerare esse & essentiam ibi: attamen nō inuenit in deo aliquid a quo sumat illam distinctionē: sicut inuenit in alijs: puta in intelligentijs & rebus, cū enim intellectus considerat essentiā intelligen/tiæ & esse causæ: reperit vnde sumat essentiam per modū essentiæ: & vn/de sumat esse per modum esse: quoniā quælibet intelligentia est causata: & in omni causato est cōpositio: ex eo quod intelligit sibi esse datum: & ex eo qđ recipit: ideo in omni intelligētia intelligitur cōpositio: licet in re nō sit cōpositio ex re: & re distinctis subiecto: sed ex essentia & esse in modo sumpto a rei natura apud Auer. & hoc declaraui supra: & in tertio de anima in expositione cōmē. 9. & . 10. vide. (Sed iste homo.) Nūc vult narrare peccatū Alga. & nō explicat multū mentē eius. Vbi debes sci requ qđ Alga. & Auicē. & multi alij opinati sunt ens prædicari de necesse esse & alijs vniuoce: & secundū eādē rationē & eādē quiditatiuā formu lā: & tūc sequitur eos qđ omne ens sit ens participatiue: quoniā illa for mula cōmunis nō essentialius reperitur in deo quā in alijs: sed in alijs re peritur per compositionē ex essentia & esse: ergo & in deo. Secūda causa erroris fuit: quia opinati sunt ꝙ essentia & esse in omnibus sint res diuer sæ in subiecto: & modo cū reputat esse ens & rem aduenire enti & essen/tiæ: ait ergo. Sed iste homo fundauit verba super Auicē. opinionē: quam opinionē nō explicat: sed pro parte explicauit: sed infra dicā melius. Et incipit cōtradicere ei. d. & est sine dubio erronea: cui⁹ rationē ponit: ipse enim opinatus est qđ esse res & ens: est quid additū super quiditatē eius id est, dei: & cuiuslibet extra animā quasi accidēs rei cui attribuit. Hoc posito arguit, sumpto ergo qđ quiditas ad hoc vt sit indigeat esse: tunc se quitur qđ si necessariū esse haberet esse: & sua quiditas indigeret de illo esse: ergo oporteret qđ necesse esse cōponatur: ergo esset possibile nō ne cessariū, est ergo vis argumēti in forma hypothetica: cuius antecedēs est vna copulatiua in hūc modū: Si necesse esse habet esse: & sua quiditas ad hoc vt sit indiget esse, cōclusio erit ꝙ necesse esse erit cōpositū: & sic erit possibile esse ꝙ est ergo ipsum & ipsi⁹ rationis cōsequētiā declarat Auer. d. Id cuius suū esse est additū super suā substātiā habet causam sine du/bio: tūc accepit minorē quę debet sic accipi: sed qđ libet ens apud ipsum sit id cuius suū esse est additū sue quiditati: ergo qđ libet ens habet cau/sam: & per consequens est possibile esse apud ipsum: ponit ergo maiorē

dicens:sed esse apud Auic.est accidens consequens quiditatē sup.in quolibet:minorem probat per verba eius dicens:& hoc patet ab Auicen.hic eo quod ipse dixit quod homo habet quiditatem ante se,id est,ante eius generationē:& postmodū esse adhęret ei:quæ verba significāt quod esse est accidens essentiæ:& per consequens patet minor:probat etiam secundo exemplo suo eadem dicens:similiter triangulus habet quiditatē, scilicet,quod est figura contenta tribus lateribus:& tamen suum esse nō est pars huius quiditatis constituēs eam:& ideo possibile est q̄ intellectus cōprehendat quiditatē hominis vel trianguli:& adhuc ignorat vtrū habeat esse reale,aut non:ergo apud ipsum esse est accidens essentiæ.

Dubitatio. Solutio.

Sed accidit quæstio quoniā determinatū est apud Auer.quod quodlibet citra primū est compositum ex esse & essentia & causatum:vt dicis.Si ergo argumētū Auer.valeret:ergo quodlibet esset ens possibile:& quodlibet posset non esse:quoniam sic arguit Auer. Dicendum quod opinio Auerrois bene est quod esse & essentia apud intellectum sint diuersa:vt dixi:& per consequens compositionem faciant secundum modum:non secundum rem:sed apud Auicen ibi est compositio ex rebus diuersis in subiecto:ideo esse est apud ipsum extrinsecum essentiæ:& per consequens partes sunt possibiles dissolui: cū fuerint etiam possibiles cōiungi:ideo apud Auerroin nō sequitur quod quodlibet citra primum sit ens possibile esse & non esse.Sed apud Auicenc:& ideo Aui.vult quod omne causatum sit possibile esse & nō esse quoniam omne causatū apud ipsum est causatum:eo quia esse eius est accidens essentiæ:& per cōsequens possibile inesse essentiæ: & non inesse apud Auer.non cum esse & essentia sint vna res:licet in modo diuersa:vt patet hic.(Patet quod illud esse.)Nunc soluit argumentū Algazel. & solu.eius stat in hoc quod ens potest capi pro ente vero, id est, ente naturæ:& sic diuiditur in decem prædicamenta: & potest capi pro ente communi vero & priuationibus:& sic est ens non extra animam: sed in anima:& sic vult quod esse intelligitur aduenire essentię. Sed quia ista solu.est multum difficilis:debes scire quod intantū intelligitur res. Verbi gratia,intelligentia esse compositum inquantū intelligitur defficiens a primi perfectione:quoniā intelligētia:& est in gradu proprie speciei:& est deficiens prout est in gradu suæ proprie speciei est perfecta: & multo perfectior aliquibus alijs:prout deficit a perfectione primi sic intelligitur sub esse priuatiuo:& per cōsequens sub quadā potētia tali modo q̄ ei nō repugnat perfici inquantū ens:& per cōsequēs intelligitur sub forma essentiæ natæ perfici ab esse,id est,a gradu suæ perfectionis specifice: & per cōsequēs intelligitur sub natura cōpositionis ex essentia & esse vel ex potentia & actu:vel ex forma & materia:quoniā illa priuatio potest dici potentia prout sibi non repugnat inquātū ens recipere perfectionē primi:potest dici essentia prout ab esse perficitur:potest dici materia prout est quædā priuatio.Vult ergo Auer.q̄ si capitur ens pro ente reali:sic nō fit illa compositio:sed si capitur pro ente cōmuni priuationi & enti reali sic potest intelligi cōpositio:quoniā vt sic potest intelligentia sub potētia priuationis:& sub forma gradus suæ speciei:lege literā:patet q̄ illud esse,id est,illud ens q̄ impediet hic sup.non res sint simplices non est illud esse q̄ significat substātias rerū,id est,ens reale extra animam:

Duplex ens.

nam:sed est illud quod est tanquã genus, id est, cõmune: enti vero & priuationi nec illud ens est ens quod significat rem esse extra intellectum. Quod declarat, dicens: nomen enim entis dicitur duplex, videlicet, de vero, id est, ente reali: & de opposito priuationis, id est, de ente priuatiuo: & hoc, id est, ens: verum est quod diuiditur ad decem prædicamenta: & est eis cõmune tanquã genus: & inde procedunt alia entia in secũdo modo, videlicet, res quæ sunt extra intellectum: & forte litera est corrupta: quoniã debet stare: & inde procedunt alia entia in secundo modo, videlicet, res quæ non sunt extra intellectũ, id est, entia rationis quæ vocantur entia secundo intellecta apud Auer. 12. meta. commen. 19. &c. & addit quod hoc est illud quod dicitur de decem prædicamentis analogice. (Et hoc.) Verificat nunc quoddam famosum dictum, scilicet, quod hoc modo concedimus quod substantia est ens de se: vel accidens est ens de se, videlicet, quod habet esse de se: quasi dicat, quod loquendo de esse tali modo: sic substantia & accidentia sunt entia formaliter aliquo modo: vt dicetur in septima disputatione deo duce. Sed ens quod pro genere intelligitur: commune est omnibus prædicamentis: & ens quod intelligitur pro genere est quid intellectuale, scilicet esse ens extra animã: sicut ens in anima, id est, concipitur sicut est: & tunc respõdet ad formã dicẽs: & hæc scientia præcedit scientiã quiditatis rei, id est, & hoc modo quiditas pręcedit esse secundũ intellectũ: non in re: sed illa quiditas quæ præcedit esse in nostro intellectu non est vera quiditas, id est, essentia extra animam existens: sicut Auicen. d. immo est quiditas ex opposito cuiusdã nõis, id est, immo dicit̃ quiditas pro quãto apud intellectũ, intelligit̃ sub opposito nominis ens: ideo concludit: vnde scito quod aliqua res sit ens extra animã scitur quod est quiditas: vel quiditatẽ habẽns. Debes scire quod in vna litera habetur isto modo. (Sed ens quod pro vero intelligitur cõmune est omnibus prædicamentis: & ens quod intelligitur pro vero est quid intellectuale.) Et tunc oportet variare primã expositionẽ: vt dicã: quod duplex est ens, videlicet, de vero: & de opposito priuationis, id est, de ente: prout distinguitur contra nihil: & tunc oportet dicere quod ens verũ est cõmune omnibus prædicamẽtis: & omnibus alijs: cũ ens verũ idem sit quod ens intellectuale. Sed ens distinctũ cõtra nihil qđ est ens non est illud qđ diuiditur in decem prædicamenta: & sic expositio variatur. Sed quomodocũq; exponitur semper sententia est eadẽ: vt patet. (Et huiusmodi dicitur.) Cũ omnia hæc dixit verificat quædã dicta: & primo id quod dicitur in vniuersalibus Porph. vbi dicitur quod vniuersalia causata ex indiuiduis sunt entia vbi ly ens capitur pro ente vero, ait ergo: & de huiusmodi, id est, pro huiusmodi ente vero dicitur in libro prædicamẽtorũ qđ vniuersalia intellectiuarũ rerũ sunt entia ex his indiuiduis causata: & ipsorũ indiuidua sunt intellecta ex ipsorũ vniuersalibus, id est, sub rationibus vniuersaliũ ipsorũ: vult ergo qđ loquẽdo de ente vero sic vniuersalia sunt entia: quoniã vniuersalia nullũ esse habent extra animã: nisi in potẽtia secundũ istũ philosophũ: quãdo ergo causantur ab intellectu ex singularibus sunt tunc entia vera, id est, intelligibilia: vt dicit Auer. 12. meta. cõ. 4. & primo de anima cõmen. 8. (Et etiã dicitur.) Nũc verificat aliud dictũ tertij de anima tex. cõmẽ. 9. d. & etiam dicitur in libro de anima quod virtus qua comprehendimus quod

Quiditas & indiuiduum diuersis virtutibus cõprehenduntur.

res indicatur esse ens, id est, qua comprehendimus quiditatem esse ens absolute differt a virtute qua comprehendimus quiditatem indicatã, id est, indiuiduum demonstratum quod vocatur quiditas indicata, id est, signata: ibi enim ly ens capitur pro ente vero, id est, pro ente obiectiuo & intellectuali. Debes scire quod tertio de anima loco dicto quiditas & indiuiduum diuersis virtutibus comprehenduntur: quoniã indiuiduum comprehenditur primo & per se sensu: quiditas autẽ vt ens comprehenditur intellectu primo & per se: & hoc declaraui ibidem in expositione mea: vide bene. (Et hoc modo.) Verificat nunc tertio dictum famosum dicens, & hoc modo dicitur communiter quod entia, id est, prædicamenta sunt entia realiter capiendo ens prout distinguitur contra nihil: vt dixi in secunda expositione & vniuersalia sunt entia intellectus, id est, vera. (Ergo nulla.) Tunc concludit quid intelligit per ens verum, dicens: ergo nulla differentia est in eo quod intelligitur pro vero, id est, ente vero & entia metaphysica & separata: quoniam ens separatum: & ens verum sunt idem pro nunc. (Sed quicunq.) Nunc remouet peccatum Auicennæ, & primo proponit illud, dicens: sed quicunq dicat quod esse est quid additum super quiditatem: sic quod quiditas non constituatur ab eo ens, id est, essendo ens in sua substantia: errat: vult dicere quod quicũque dicit quod esse est additũ quiditati: & extrinsecum non constituens eam in esse entitatiue errat. Ideo ponit statim hoc esse peccatum, dicens: dicimus quod opinatur maximum errorem. Et ponit argumentum, dicens: quia sequitur quod nomẽ entis significat accidens cõmune decem prædicamentorũ extra animã: & hæc est opinio Auicẽ. potest ergo cõponi syllogismus sic, omne aduenienѕ alicui nõ constituens illud in esse tali formaliter & intrinsece est accidens illi: hæc enim est natura accidentis: vt scis: sed per Auicẽ. ens est aduenięs quiditati entitatiue illã nõ constituẽs in esse tali formaliter & intrinsece, cõceditur ergo ꝙ esse sit accidẽs enti quiditatiue sumpto. (Et adhuc) secũdo arguit ergo idẽ, dicẽs: & adhuc est petendũ de illo accidente, id est, de illo ente quod accidit quidditati quãdo dicitur qđ sit ens vtrũ significat pro vero, id est, vtrũ sit ens verũ: aut significat accidẽs ens in illud accidens, id est, vtrum sit ens per essentiã: aut sit ens per hoc quod esse aduenit sibi. Si primũ eodẽ modo standum est in primo. Si secundum, inquit: vnde hoc modo erunt accidẽtia infinita: quod est falsum: & sic debet vis secundæ rationis. Deinde excusat se. d. & nos iam declarauimus hoc diffusius in proprio opusculo: ecce quomodo fecit librũ de ente & essentia: & addit: & nos meditamur quod hoc fuit illud quod insudauit Algazel auferre de primo principio: de quo probauit esse ens per essentiã: & non per additum: ait Auerro. & nos dicimus qđ tale ens additũ ablatum est de omnibus, id est, ab omnibus entibus: licet maxime, id est, primo & principaliter de primo principio: quia vt declaraui primũ principium non est compositum ex esse & essentia: nec secundum rem: nec secundum modum, aliæ autem res & si secundũ rem non sint compositæ: est tamen ibi quædã compositio saltẽ secundũ modũ nostrũ intelligendi: vt sępe declaraui. Deinde ponit cõtinuationẽ ad sequentia: & sermo eius est manifestus per se.

ALGA. DVB. III.

AIT Alga.& cū toto isto, videlicet quod ipsi asse rāt primū principiū esse vnū simplicissimū. Dicant quod ipse deus est primū principiū:substantia:vnū:intelligens:intellectū agens: creator: volens:potens:viuū:cupiens:delectans: delectabilis: bonū & pura veritas. Et opinant omnia ista vnā & eandē rem significare absq; aliqua pluralitate. Et hoc valde mirabile est:& ideo oportet quod declaremus sapientum opiniones.Deinde decet respicere id quod potest argui super hoc: redargutio em̄ super quodcunq; propositū fuerit anteq̄ intelligatur:fatuitas est & error.Vnde dicim⁹ quod philosophi putant quod substātia primi principij est vna:sed multiplicata est nominibus respectiue: vel modo negationis : & negatio nullam infert pluralitatem in substantia negati:neq; relatio similiter.Quapropter peripathetici nō negant pluralitatem negationum vel relationum.Sed qualiter ipsi reducunt supradicta ad negationes vel relationes.Dicimus quod taliter fit: quando dicunt primum principium:indicant quod cætera entia ab eo procedunt & causantur:& hæc est relatio.Et quādo dicūt substantiam: innuunt ad ens nō in subiecto: & hæc est negatio.Et quando dicunt antiquum significant negationem principij ab eo:sicut quando dicūt sempiternum significant finis priuationem.Et quādo dicunt necesse esse intelligitur ens incausatū: & quod est alterius causa:vnde primum istorum duorū est negatio:secundum verò relatio.Et quando dicunt intellectum indicant q̄ est ens mūdum de omni materia:& quodcūq; sic se habet est intellect⁹,videlicet intelligit seipsum & sentit seipsum & alia præter seipsum:sed dei substātia sic se habet:est ergo purus intellectus.Et quando dicunt intelligens significat:quod dicta substantia quæ est intellectus habet intelligibilem, scilicet seipsum:& ideo illa substantia se habens sic intelligit seipsam: ergo est intellectus & intelligibilis:& intellectus & intelligibile totū est vnū & idem vt clarius patefit ab Aristo.in lib.metaph.Sed est notandum quod intellectus humanus noster differt ab intellectu diuino in hac proprietate:prout intellect⁹ diuinus est semper in actu:& intellectus humanus est interdum in potentia:& interdum in actu. Et quando dicunt quod ipse est creator vel agens vel alias denominationes actionis habēs: significat quod eius esse est ita nobile quod ab eo influit totum

ens modo

ens modo necessarium:& quod esse cuiuscunq; alij entis sequitur dictum esse: sicut solem sequitur lux:& calor sequitur ignē. Sed est notandum quod non est comparatio mundi ad deum similis comparationi lucis ad solem: nisi inquantum causatur tantum: sol enim non estimat influentiam lucis ab eo, immo tantum est simplex natura: sed primum principium sentit seipsum & quod illud est principium omnium entium: & ideo nihil ipse ignorat de entibus ab eo procedentibus. Et quando dicunt quod ipse est potens significat quod eius actiones non dependent de alterius natura seu voluntatis. Et quando dicunt volens intelligitur ex hoc quod ipse non ignorat id quod ab eo procedit: immo scit suam perfectionem qua constat in eo quod omne ens ab eo influit. Et quando dicunt viuum non intelligitur nisi quod ipse scit quod entia ab eo procedentia de quib9 dicitur agens sint sibi præsentia. Viuum enim est agens comprehendens:& ideo eius intentio est idem quod substantia cum relatione operum sibi modo prædicto. Et vita nostra humana non sic se habet: ipsa nāq; nō perficitur nisi cum duabus virtutibus diuersis à quibus procedunt comprehensio & actio: ergo ipsius vita idem est quod ipse ipse. Et qn̄ dicūt bonum: intendunt dicere quod entia omnia ab eo influunt pura miseratione non præmiali intentione neq; modo indigentiæ: immo sua summa bonitate. Tādem dicimus quod omnia sua præfata nomina &c. facile possunt reduci ad negationē seu relationem & nulla istarum pluralitatem infert. Hæc est intentio peripatheticorum in prædictis dictis. ergo istis ostensis redeamus ad propositum, videlicet declarationem quinq; graduum pluralitatis:& ostendimus qualiter ipsi nequeūt patefacere id quod putant asserere:& ponemus quemlibet ipsorum graduū quæstionem per se.

Hic Alga. primo narrat omnia illa quæ philosophi attribuunt primo principio. secundo ibi, (Qualiter tamen.) Verificat illa. d. ergo. ait Alga. & cum toto isto, videlicet quod ipsi asserant primum principium esse vnum simplicissimum: dicunt quod ipse deus est primum principium: & substantia & vnum intelligens intellectus agens: creator volens: potens: viuum: cupiens: delectans: delectabilis: bonum: & pura veritas. (Et opinantur.) Declarat modum: quo modo hæc apponuntur in deo. d. & opinantur omnia ista vnam & eandem rem significare absq; aliqua pluralitate. (Et hoc.) Nunc exponit ordinem dicendorum. d. & hoc valde mirabile est:& ideo oportet quod declaremus sapientum opinionē. Deinde oportet respicere illud quod potest argui super hoc: vult ergo primo declarare opinionē philosophorū: & hoc faciet in præsenti

dubio:

dubio: qua declarata in sequentibus disputationibus vult arguere contra philosophos. Assignat autem rationem ordinis. d. redargutio enim super quodcunque propositum fuerit antequam sup. propositum intelligitur est fatuitas & error: & ideo prius declarare opinionem philosophorum est conueniens: post arguere contra eos. (Vnde dicimus.) Nunc exequitur. d. vnde dicimus quod philosophi putant quod substantia primi principij est vna sup. simpliciter: sed multiplicata est nominibus respectiue: vel modo negationis, id est secundum negationem. (Et negatio.) Quia potest dici, ergo est ibi aliqua pluralitas. soluit. d. & negatio nullam infert pluralitatem in substantia negati: neque relatio similiter infert pluralitatem: & sic deus vnus simpliciter potest intelligi: multus secundum respectus & negationem: quod concludit. d. quapropter peripathetici non negant pluralitatem negationum vel relationum in deo. (Sed qualiter.) Ponit. q. d. sed qualiter: ipsi reducunt supradicta ad negationem vel relationem: hæc enim est quæstio nõ modica. Soluit. d. quod taliter fit quando dicũt primum principium indicant quod cætera entia ab eo procedunt & causantur. & hæc est relatio. Potest etiam reduci ad negationem: eo quia non causatur ab aliquo priori. (Et quando.) Verificat aliud dicens: & quando dicunt substantiam innuunt ad ens non in subiecto. (Et quando.) Verificat aliud. d. & quando dicunt antiquum, significat negationem principij ab eo sicut quando dicũt sempiternum significat priuationem finis. (Et quando.) Nunc verificat aliud. d. & quando dicunt necesse esse intelligitur ens incausatum: & quod est alterius causa vnum primum istorum duorum est negatio, videlicet necesse esse. secundũ vero relatio. (Et quando.) Verificat aliud, dicens: & quando dicunt ipsum esse intellectum indicant ꝙ est ens mundũ ab omni materia: & addit ꝙ quodcunque sic se habet est intellectus, videlicet intelligit seipsum: & sentit seipsum: & alia præter seipsum: hæc põt poni tanꝙ maior. Deinde accepit minorem. d. sed dei substãtia sic se habet. ergo est purus intellectus. (Et quando.) Adhuc verificat aliud. d. & quãdo dicũt intellectus significat ꝙ dicta substantia quæ est intellectus: habet naturã intelligibilẽ, scilicet seipsam: ideo cõcludit. d. & ideo illa substãtia se habẽs sic intelligit seipsam. ergo est intellect⁹ & intelligibilis: & addit: & intellect⁹: & intelligibile totũ est vnũ, & idẽ: vt clarius patefit ab Arist. in lib. metaphysi. id est. 12. meta. tex. cõ. 51. (Et est notandũ.) Quia posset credere quis ꝙ intellect⁹ dei & noster propter hoc sint vna essentia: propterea dicit: sed est notandũ ꝙ intellectus humanus noster differt ab intellectu diuino in hac proprietate, id est in intelligere: prout intellect⁹ diuinus est semper in actu: sed intellectus humanus est interdũ in potentia interdũ in actu: & hoc Aristo. plane declarauit. 12. meta. tex. commẽ. 39. & Auer. ibidem. cõmen. 38. in fine: & in illo meo lib. de intellectu dixi multa de hoc & non est opus aggredi hoc. (Et quando dicũt.) Verificat aliud dicẽs. & quãdo dicũt ꝙ ipse est creator vel agens vel alias denominatiões actionis habẽs: significat ꝙ eius esse est ita nobile: ꝙ ab eo influit totum ens modo necessariũ: & ꝙ esse sequitur dictum esse primi sicut solem sequitur lux: & calor sequitur ignẽ. (Sed est notandũ.) Nũc vult declarare comparationem illam, dicens, sed est notandum ꝙ nõ est cõparatio mundi, id est alicuius hominis mundi ad deũ similis comparationi

Differentia inter intellectũ humanũ & diuinum.

rationi lucis ad solem omnibus modis: vult dicere quod non omnibus modis comparantur entia huius mundi ad solem: sicut comparatur lux ad solem: attamen ponit aliquam comparationem, dicens: nisi inquãtum causantur tantum. cuius rationem dat, dicens: sol enim non estimat. i. non comprehendit influentiam lucis ab eo versus nos: immo est tantum simplex natura illam causans sup. Sed primum principium sentit. i. intelligit se, & sentit quod illud est primum omnium entium: & ideo nihil ipse ignorat de entibus ab eo procedentibus: ecõtrario est de sole. Sed quomodo sit istud in disputatione sequenti declarabitur. (Et quando.) Verificat aliud, dicens: & quando dicunt quod ipse est potens: significat quod eius actiones non dependent de alterius natura: seu voluntatis: sed quod ipse agit virtute propria & alia virtute eius. (Et quando) Verificat nunc aliud, dicens: & quando dicunt volens intelligitur ex hoc quod ipse non ignorat id quod ab eo procedit: immo scit suam perfectionem ex qua cõstat in eo quod omne ens ab eo influit. (Et quando) Verificat aliud dicens: & quando dicunt viuum: non intelligitur nisi quod ipse scit q̃ entia ab eo procedentia de quibus, id est respectu quorum dicitur agens sint sibi præsentia, id est cognita: cuius rationem ait: viuum enim est agens comprehendens: & ideo eius intentio, id est ratio vite est idem quod substantia cum relatione operum sibi modo prædicto, id est proue præsentes sunt intelliguntur. Debes scire vt traditur secundo de anima. tex. commen. 13. quod vnus graduum vite est intellectus: deus ergo vt dicitur. 12. metaphysi. commen. 39. intantum viuit inquantum intelligit, intelligit autem prout ipse seipsum ipse intelligit & alia: & sic esse viuum ibi est omne intelligens se. & opera sua secundum quod sunt possibilia intelligi. (Et vita.) Ponit differentiam inter vitam nostram & dei dicens: & vita nostra humana non sic se habet, id est, non viuit sola vita intellectiua: ipsa namq; non perficitur nisi cum duabus virtutibus diuersis a quibus procedunt comprehensio & actio. Verbi gratia, intellectu & vegetatiuo gradu. concludit dicens: ergo ipsius vita, id est dei vita est idẽ quod ipse: ipse ergo vt intellectus est eius substantia. (Et quando.) Verificat aliud, dicens: & quando dicunt bonum intenduut dicere quod entia omnia ab eo influunt pura miseratione, id est pure misericorditer non præmiali intentione, id est non vt præmietur a rebus: neq; modo indigentiæ: immo summa bonitate. Concludit nunc vltimo, dicens: tandem quod omnia sua præfata nomina &c. facile possunt reduci ad negationem & relationem: & nulla istarum pluralitatem infert: hæc est intentio peripatheticorum in prædictis dictis. Deinde se ordinat ad disputationes quinq; quæ sequuntur quæ pullulanter his: & sermo eius patet.

Nota.

AVERROIS.

NOS dicimus q̃d pro maiori parte verba istius hominis optime possunt & iuste iuxta philosophorum opinionẽ saluari, videlicet, quod ipse deus benedictus est vnus simplex: licet de plurib⁹ denominationib⁹ denomineť: quapropter non licet secũ in

istis

istis aliqd altercare, videlicet ipsum redarguere: nisi in eo quod dixit, videlicet ꝙ intellectus significat relatiue: in hoc enim de veritate deuiauit eo ꝙ intellectus nomē proprium est dei sub stãtiæ apud peripatheticos præter Platonem. Ductis ergo istis redeamus ad ordinem nostrum, scilicet inuestigatione huius hominis verborum in quinqꝫ prædictis quæstionibus.

Nunc Auer. vult quædam approbare & ordinat se, dicens: dicimus nos quod pro maiori parte verba istius hominis optime possunt & iuste iuxta philosophorum opinionem saluari, videlicet quod ipse deus bene dictus est vnus simplex: licet de pluribus denominationibus denominatur: quapropter nō licet secum in istis aliquid altercare, videlicet ipsum redarguere. (Nisi in eo.) Apponit tamen vnum in quo errauit, dicens: nisi in eo quod dixit quod intellectus significat relatiue, id est, in eo quod putat intellectum sibi attribui respectiue: cuius rationem dat, dicens: in hoc enim a veritate deuiant: eo quod intellectus nomen proprium est dei substantiæ apud peripatheticos excepto Platone. arguit ergo sic. nomen proprium deo non debet dicere sibi relatiuum: sed intellectus vt supponitur est nomen proprium deo: ergo non debet dicere relatiuum. Dixit autem præter Platonem: quia Plato opinatur quod intellectus sit deo nomen relationis: vt patet in principio thimey. Deinde se ordinat ad alias disputationes: & sermo eius patet. Debes scire quod deus vnus simplex impermutabilis & indiuisibilis potest esse multa relatione & negatione duobus modis. vno modo ex parte naturæ dei: & hoc non: quia deus in sui natura nec relationem: nec negationem includit. alio modo ex parte nostri modi intelligendi prout res intelligimus sub quodammodo: & per attributionem illum modum sub cõtraria forma deo attribuimus: vel sub relatiua qualitate. & sic verificant omnia dicta hic.

Sed in his est locus quæstionis non paruus: an in deo ista addant aliquid diuersum additum an præcise sint rationes & modi intelligendi ipsius ex parte nostri ei attributi. Et quod facit. q. est: quoniam tunc essent synonyma cum omnibus modis significent idem: & ab eodem sumitur fundamento. Secundo quoniam quicquid est perfectionis in rebus principalius & primo debet conuenire primo principio: sed omnia hæc sunt perfectiones in creaturis: ergo primo debent deo conuenire. Tertio illa quæ per essentiam conueniunt deo & alijs per participationem primo conueniunt deo: sed huiusmodi attributa per essentiam deo conueninnt: ergo primo. In contrarium est Auer. hic & Algaze. Dubita.

Pro intellectu quæstionis breuiter est intelligendum quod in rerum naturis oportet vt detur quoddam: ratione cuius res sint multæ est materia: quando enim res est in materia, vel in materia participante eo ipso fit multum & diuersum: & quoniam oportet vt detur aliud extremū: ideo datur in natura primum simplex scilicet deus qui est actus simplex & purus: ratione cuius res fiunt vnum & indistincte: vnde res est vna propter formam quæ est vt vestigium primi actus: & similiter res sunt diuersæ propter materiam quam participant. Dicendum itaqꝫ primo quod attributa primo & per se attribuūtur deo in rōne essendi & vnitatis adeo

quod

ꝙ ablatis omnibus alijs participantibus materiam apud philosophos attributa in deo idem secundum rem & modum significarēt:& sic essent synonyma:quoniam ibi in ratione essendi & vnitatis sunt simpliciter & vnum simpliciter. Si vero loquamur de attributis prout diuersa sunt sic primo insunt reb⁹:& per res sic sub quadam diuersitate attribuunt̄ deo.

Nota de attributis. Est ergo imaginandum ꝙ attributa insunt primo deo: & ratione dei insunt rebus in ratione essendi:in ratione vero differentiæ insunt primo reb⁹:& per res insunt deo:attributa enim & sunt:& sunt diuersa:inquā tum sunt insunt deo:& ratione dei insunt alijs:inquantum sunt diuersa insunt rebus:& ratione rerum insunt sub modo diuersitatis deo. Ex his concludit Auer.12.meta.com.39.ꝙ attributa in deo non sunt idem sicut nomina synonyma:quoniam synonyma significant idem & eodem modo & respectu eiusdem. Nec sunt idem sicut principale.s.abstractum & sumptum,id est,cōcretum:quoniam principale idem significat quod sumptum sub diuerso modo significandi. vult ergo ꝙ idem in subiecto significant:differunt autem in modo,id est,per attributionem ad res extra.s.prout eorum diuersitas sumitur a rebus diuersis: vt visum est in verificatione horum prædictorum. Hæc positio potest declarari pluribus vijs:tamen ad præsens arguo primo apud philosophos.omnis multitudo quæ vnum facit oportet vt sit:quia vnum est prima potentia: alterum est vltimus actus.& hoc patet in vnitate compositi.8.meta.com.penultimo. Et.7.met.de diffinitione.com.42.&.43.& vniuersaliter quæcunꝙ faciunt vnum:oportet vt aliquo modo vniantur per modū actus & potentiæ. Sed in deo nō potest esse dispositio actus:nec dispositio potentiæ:ideo continerent ꝙ huiusmodi attributa sub modo diuersitatis sunt per intellectum tantum. Secundo potest argui:quoniam vt primo phy scribitur commen.6.omnis multitudo apud philosophos vel est rerum secundum formam:vel rerum secundum quantitatem: hanc eñ philosophi recipiunt pro manifesta:sed in neutra istarum multitudinum poni potest per se,ergo non sunt realiter multa. Tertio quæcunꝙ sunt in aliquo sunt in eo per modum eius:vt manifestum est tertio de anima.cōmen.5.sed deus est summe simplex & simpliciter idem: ergo quæcunꝙ sunt in eo,sunt sub forma simplicitatis & identitatis: & per consequens in eo nulla debet poni diuersitas extra animam. Quarto sicut in principio diuersitatis quæcūꝙ sibi inhęrentia sunt diuersa:ita in principio idētitatis & vnitatis quæcūꝙ insunt debēt esse idem & vnū & ꝑ consequēs cum ratione dei omnia sint eadem & vnum:ideo omnia existentia in eo sunt idem & vnum:dicerent itaꝙ philosophi,ꝙ multiplicitas attributorum in deo sit per intellectum tātum, vt dicit Auer.licet attributa in esse ei sit per essentiam & per se.

Solutio. Ad argumenta dicendum ꝙ non synonyma cum sumantur a diuersis comparationibus in rebus vt dictum est.

Ad secundum dicendum quod maior intelligitur eo modo quo sunt de perfectione,modo minor intelligitur ꝙ sub ratione essendi sunt de perfectione:non autem sub ratione differentiæ: vt dictum est. Ad tertiū patet solutio :deo enim per essentiam insunt,& quia essentia est summe simplex,& summe eadem:ideo etiam attributa sunt summe idem,& simplicia in deo,si igitur sunt multa cōparatione & negatione sunt multa. Et sic est finis quintæ disputationis.

Sexta disputatio Alga. cum philosophis: ostendit debilitatem rationũ philosophorum in eo quod opinantur in dei sapientiam.

DVBIVM PRIMVM.

AIT Algazel. Quicunq́ insudauerit se philosophari in hoc summa est phantasia: eo ꝙ ipsi nequeunt remouere omnia quæ substantiæ attribuũtur. Ipsi enim asserunt ipsum deum scientem esse: & sequitur eos ꝙ hoc sit additum super diffinitam substantiam. Et potest enim dici taliter petendo à vobis: vtrum concederitis ꝙ primũ principium sciat aliud præter seipsum. Quare quidam ipsorum asserunt hoc: & aliqui negant: & dicunt ꝙ ipse nescit nisi seipsum. Auicen. tamen opinatus est: quod deus benedictus sciat omnia modo vniuersali tempore non ingrediente: & quod ipse ignorat particularia. Quia sequitur ex particularium scientia permutatio in scientis substantia. Vnde dicimus: ꝙ scientia dei in omnibus generibus & speciebus quæ finitæ sunt aut eadem est quod scire seipsum: aut differt. Si differt ergo ponitis pluralitatem in deo quod est contra nostrum argumentum. Si est eadem: ergo nulla erit distinctio inter hoc & opinionem dicentem: quod scire seipsum idem est quod scire alia præter eũ. Et impossibile est imaginari ꝙ scire seipsum non differat ab ipsius scientia in alĳs præter eum: & ideo meditandum est quod scire seipsum differt à scire alia præter eum. Si enim esset vnum & idem: sequeretur quod esset id quod affirmaret affirmationem suĩpsius: id quod negaret negationem suĩpsius: impossibile enim est quod Plato sit & quod priuetur in vno & eodem tempore. Sed hoc non est impossibile scire seipsum ad scire alia etiam præter eum. Similiter scire deum benedictum seipsum cum scire alia præter eum: possibile est namq́ imaginari esse ipsius substantiæ præter esse cuiuscunq́ alterius: tandem ꝙ quicunq́ philosophorum meditatus sit quod deus sciat entia præter eum: concedit necessario pluralitatem in deo.

Cum Auerro. disputauit cum Alga. in vnitate primi: vult nunc disputare cum eo in scientia & sapientia dei: vt disputationis inscriptio ostendit & licet multæ istarum quæstionum ordinem habere possunt: multæ tamen non possunt inuicem colligari: cum disputationes istæ sint eo modo quo sunt ordinatę ab Alga. & primo proponit qualiter hæc disputatio non congruit detestans ipsam, dicens: ait Alga. quicunq́ insudauerit se philosophari in hoc summa est phãtasia, id est, est labor phãtasticus. (Eo quod ipsi.) Eius quod dixit rationem assignat, dicens: eo quod ipsi

nequeunt remouere omnia quæ substantiæ attribuuntur,id est,quia ipsi non possunt saluare substantiam primi simplicem esse:si ei scientiam attribuunt:quod declarat.d.ipsi enim asserunt ipsum deum scientem esse.Tūc ostendit qualiter non possunt saluare simplicitatem substantiæ.d. & sequitur eos ꝙ hic sit additum super diffinitam dei substantiam:& sic patet prima causa quare labor hic phantasticus est. Debes scire primo ꝙ scientia omnis est attributum:& quodammodo additum ei: cuius est cum sit extra essentiam & quiditatem illius: vt patet in intellectu hominis,inquit modo Alga.ꝙ labor iste est ociosus & phantasticus : eo quia imponit deo attributum additum essentiæ primi:& per consequens multitudinem quandam:& tollit summam simplicitatem:& nullus philosophorum potest saluare simplicitatem primi cum scientia eius cum illius non possit haberi sana & perfecta cognitio nisi ex effectibus: vbi scientia & sciens sunt diuersa:& sic patet prima causa cur hæc phantasia dici potest. Secundo debes scire quod phantasia:vt dicit philosophus primo Priorum in prologo:est virtus sensitiua interior mediante qua cognitiua componit rationes sophisticas,id est,apparentes & non existentes:& quia hæc perscrutatio apparet imponere compositionem ipsi primo quæ non inest ei:ideo potest dici phantasia:& sic patet sensus illius. (Et potest dici.) Nunc ostendit difficultatem quæstionis alio modo.

Quid sit phantasia.

Et debes scire vt colligitur secundo meta.in principio:& videtur plana sententia Auer.commen.primo quod difficultas cognoscendi potest esse ex parte rei:& ex parte nostri modi cognoscendi:cum igitur declarauit difficultatem ex parte rei ostendit illam ex parte nostri modi cognoscendi:& narrat multorum opiniones:& ait:& potest etiam dici taliter petendo o vobis philosophis:vtrum o philosophis vos concederitis ꝙ primum principium sciat aliud præter seipsum.Cui apponit statim opiniones.d.quare quidam ipsorum asserunt hoc,id est, deum scire aliud præter ipsum:& aliqui negant:& dicunt quod ipse nescit nisi seipsum. (Auicen.tamen.) Quia dixit opiniones secundas in generali specificat illas:& primo narrat opinionem Auicen.d. Auicēna tamen opinatus est quod deus benedictus sciat omnia modo vniuersali tempore non ingrediente,id est,tali modo quod abstrahat a tempore & loco:& quod ipse ignorat particularia.est ergo opi.Auic.quod deus scit omnia inuniuersali prout abstrahit a loco:tempore:& alijs appendicijs: & ignorat particularia vt indiuidua sunt in loco & reliquis materiæ conditionibus posita.(Quia sequitur.) Quod dixit probat.d.quia sequitur ex particularium scientia permutatio in substantia dei scientis. Quæ consequentia non declaratur hic : attamen potest declarari ex dictis eius,tertio de anima.commento.5.& in libro de somno, per secundas propositiones: quarum prima est:omnis potentia comprehendens singularia singulariter & indiuidualiter permutatur:cuius ratio esse potest:quoniam comprehendens singularia singulariter & signate est virtus in materia:vt dictum est declaratum in libro de Somno,secunda propositio:potentia intellectiua dei est sciens per aduersarios singularia & signate & indiuidualiter:ergo intellectus dei est permutabilis: & sic patet consequentiā. (Vnde dicimus.) Cum adduxit opiniones:vult per viam diuisionis colligere opiniones quæ possunt dici in hoc quæsito & dicit:vnde dicimus quod

Virt' in materia cōprehēdit singularia.

quod scientia dei in omnibus generibus & speciebus quæ finitæ sunt: aut eadem est quod scire seipsum: aut differt. Si differt: ergo ponitis plura litatem in deo quod est contra nostrum argumentum. Deinde declarat secundum mēbrum.d.si est eadem: scilicet sciētia cum substantia primi.ergo nulla erit distinctio inter hoc & opinionem dicentem scire seipsum idem est quod scire alia præter eum: & sic illæ opiniones nō erunt diuersæ.(Et impossibile.) Declarat consequentis impossibilitatem.d.& impossibile est imaginari quod scire ipsum seipsum non differat ab ipsius sciētia in alijs præter eum.i.impossibile est qđ scire alia & scire seipsum nō differunt: propter quod cōcludit.d.& ideo meditandum est qđ scire seipsum differt a scire alia præter eū. Hoc probat.d. si enim esset vnus & idē sequitur qđ esset id qđ affirmaret affirmationē suijpsius illud qđ negaret negationem suijpsius.i. sequit̃ q̄ idē affirmatur & negatur de eodē quod ostēdit esse impossibile.d. impossibile est enim qđ plato sit & qđ priuetur in vno & eodē tempore.i.qđ idē numero simul sit & nō sit. Sed quomodo teneat cōsequētia Auer. declarat & accipit duo: quorum primū est hoc qđ dicit: sed hoc non est impossibile scire seipsum cum scire alia præter eū: similiter nō est impossibile deū benedictum scire seipsum cū scire alia præter eū. secundū est: possibile est nāq; imaginari esse ipsius substantiæ præter esse cuiuscunq; alterius: qm̄ substātia dei est absoluta. Ex his duobus arguo consequētiā. si deus scit se: ergo potest non scire alia. ponitur in esse: ergo ignorat alia; & sic habet negationem aliorum. Tunc vltra. si deus scit se possibile est scire alia: ponitur in esse: ergo habet affirmationem aliorum: ergo vnum & idem affirmatur & negatur: hoc totum patet ex iam dictis: ideo concludit.d. tandem sup. dicimus quod quicunq; philosophorum meditatus sit quod deus sciat entia præter eum necessario concludit pluralitatem in deo. Et sic patet difficultas ex parte nostri modi cognoscendi & sententia tota textus.

AVERROIS.

NOS dicimus quod horum verborū sententia est qđ ipse arguendo cōtra id quod primū principiū intelligit seipsum & alia entia præter eum: declarat sic. scientia sciētis in seipso differt a scientia sui ipsius in alijs. Sed nos dicimus quod hęc est sophisticatio: hoc enim dupliciter potest intelligi. vno modo qđ scire entia præter eum: idem est qđ scire seipsum: & hoc manifeste est verū. & declaratio hui⁹ est: quia scire seipsum non est aliud nisi ipsum scire entia. Vnde si homo similis fuerit alijs entibus &, ipse ipsius quiditatē propriā sciret: scire ipsam quiditatem idem est quod scire alias res necessario. Si enim diceret esset eius substantia præter eius scientiam in rebus. Et hoc valde patet in artifice. Quia eius substantia qua differt artifex non est aliud nisi ipsum scire res finitas. Sed id quod dixit, scilicet, quod scire ipsum idem est quod ipsum scire alia esse. est

necessario affirmatio sua:nõ autem affirmatio suiipsius: & similiter de negatione. Si intendit verò hoc quod scire seipsum idem est quod scire alia: sequeretur qđ quando ignoraret alia: ignoraret & seipsum. Et quãdo ea sciret seipsum sciret. Sed hoc est verum aliquo modo: & aliquo modo est falsum. Quiditas namq; hominis est scientia: & scientia est scibilis aliquo modo: & differt ab eo alio modo: ergo quando ignorat quoddam scibile: ignorat eius partem. Et si forte omnia scibilia ignoraret: seipsum totaliter ignoraret: ergo remotio huius scĩetiæ ab homine eadem est quod remotio scientiæ hominis de seipso. Quia quãdo remouetur scibile de sciente inquãtum scibile & scĩetia sunt vnũ & idem. remoueretur scĩetia hominis a seipso. Sed id quod est inquãtum differt a scientia: tunc differt ab homine: & nõ infert remotio huius scientie ab homine remotionem in scientia hominis in seipso. Et similiter in indiuiduis sequitur. Non enim scire petrum guillermũ idem est quod guillermus. Et ideo petrus scit seipsum ignorans guillermum.

Deũ scire se & alia potest dupliciter intelligi.

Nunc Auer. vult examinare sententiã Alga. & primo exponit mẽtem eius. d. dicimus nos qđ horũ verborũ sententia est qđ ipse arguendo cõtra id quod primũ principium intelligit seipsum & alia entia præter eũ: declarat sic: scĩetia scĩetis in seipso differt a scientia suiipsius in alijs. hæc est abbreuiatio opinionis Alga. (Sed nos.) Nunc vult declarare peccatũ Alga. & primo proponit illud. d. sed nos dicemus quod hæc est sophisticatio. Quod declarat. d. hoc eñ. s. scientiã scĩetis seipsum differre a scientia aliorum dupliciter potest intelligi: & nõ exponit illos. Attamẽ scire debes qđ scire deũ seipsum & alia. i. q scientiã sui & aliorũ esse vnam & eãdem potest dupliciter intelligi. Vno modo simpľr secundũ subiectũ & modũ: & sic nõ est verũ. Alio modo secundũ subiectũ: nõ tamẽ secundum modum: & hoc est verũ: quoniã deus scit se: prout esse suũ est intellectus: & scientia suiipsius: scit alia prout est causa aliorum: vt dictum est disputatione tertia maxime in solu. 18. dubij. ergo scĩa suiipsius & scientia aliorũ in subiecto idẽ sunt: in modo tamẽ differũt: & per cõsequẽs patet qualiter illas scientias differre est dupliciter. vno modo in subiecto & modo. Alio modo in modo tantũ. Auer. ergo tacet ista duo mẽbra differẽtiæ: & ponit vnũ mẽbrũ idẽtitatis. vno modo sup. dicuntur idẽ q scire entia præter eum idẽ est quod scire seipsum. i. in subiecto & re: licet in modo differunt: & hoc manifeste est verum. (Et declaratio.) Et hoc verificat. d. & declaratio huius: quia scire seipsum nõ est aliud nisi ipsum scire entia in subiecto. sup. & substantia: eo quod ipse vt ens absolutum: & ipse vt causa aliorum vnum est in substantia & subiecto. (Vnde si homo.) Hoc idem probat exemplo. d. vnde si homo similis fuerit alijs entibus. i. si homo in cõmuni sit natura entiũ: & per consequens omnibus similis in virtute eis: & per casum ipse ipsius quiditatem propriam sciret scire ipsam propriã quiditatẽ idẽ est qđ sciret alias res necessario; cuius

rationem

rationem ait.d.si enim diceret esset eius substantia.s.hominis præter eius scientiā:qđ relinquit tanquā incōueniēs. Debes scire qđ homo cōis est oībus indiuiduis similis cū sit esse omniū indiuiduorum.& ideo dicit Auer.si homo in cōi esset natura intelligens essentiā propriam & eā in diuidua cōtēta sub eo sequit illud.(Et hoc.)Declarat qs nā homo esset ille in quo scientia nō differt a sciētia aliorū de facto.d.& hoc valde pa, tet in artifice:qa eius substātia qua differt artifex inquātū artifex a rebus factis nō est aliud in subiecto nisi ipsum scire res finitas vel factas: vt ha, bet alia trāslatio. Debes scire ꝙ exemplū istud valde est cōueniēs:qm artifex vt artifex potest dupl'r cōsiderari.vno modo absolute.alio modo vt artifex potens causare res artificiales.primo modo scientia artificis suijpsius differt a sciētia aliorū in subiecto.secūdo modo nō differt nisi in modo:vnde homo vt homo: & homo vt artifex vnū sunt in subiecto & differūt in modo.sic scientia sui vt homo:& scientia aliorū:vt ipse est ar tifex sunt vnū in subiecto:& differūt in modo:applicādo ad propositū: sic deus potest cōsiderari vno modo vt ens absolutū.alio modo vt prim a causa & primus finis & prima forma.dico ergo ꝙ sciētia suijpsius vt de9 est vna in subiecto cū sciētia quā habet de alijs:prout est causa: & prout est forma & finis:& licet hoc exemplū sit multū cōueniēs:attamē differt aliqualiter:& eius differentiā cōsidera tu.(Sed id qđ.)Nūc vult exami, nare secundū dictū Alga.& primo proponit illud.secundo ibi,(Sed hoc est.)Verificat ipsum vno modo.& falsificat ipsum alio modo.dicit ergo: sed illud qđ dixit.s.ꝙ scire ipsum idē est qđ ipsum scire illa est necessa, rio affirmatio sua:non aūt affirmatio suijpsius: & similiter de negatione dicat. Debes scire qđ vt dictū est:deus scit se & alia.ergo affirmationē habet: & potest habere negationem:quoniam potest scire seipsum & ignorare alia.ergo negationem sequitur vnius esse affirmationem & ne, gationem.(Si intendit.)Nunc arguit contra illud.d.si intendit vere hoc:ꝙ scire seipsum idem est ꝙ scire alia: sequeretur ꝙ quando sup.per possibile vel impossibile ignoraret alia:ignoraret & seipsum & quando ea sciret seipsum sciret:& sic patet hoc.(Sed hoc.)Nunc verificat illud vno modo:& falsat alio modo:& primo ꝓponit hoc.d.sed hoc est verū aliquo modo:& aliquo modo est falsum.Quod declarat dando exemplū de hoīe superius posito.d.quiditas namq; hominis sup.in communi est sciētia sup.aliquo modo in subiecto.& sciētia est scibile aliquo modo.s. & sciētia suijpsius est sciētia omniū indiuiduorū aliquo modo:& differt ab eo alio modo: quoniā scire hominē in cōmuni est scire omnes homi, nes prout habent esse in illo vno.non tamē omnibus modis.s.indiuidua, liter & signate:& tunc concludit:ergo quando ignorat quoddam scibi, le,id est aliquod indiuiduum hominis ignorat ipse homo eius partem subiectiuam: & si forte omnia scibilia ignoraret:ignoraret seipsum tota liter: eo quia natura hominis non est alia a naturis indiuiduorum, er, go remotio huius,id est scientiæ indiuiduorum ab homine eadem est quod remotio scientiæ hominis a seipso: cuius rationem ait:quia quan, do remouetur scibile de sciente inquantum scibile & scientia sunt vnum & idem: remouetur scientia hominis a seipso: ergo si remo, uetur scientia indiuiduorum hominis: & scientia illorum est eadem in subiecto cum scientia hominis in communi: ambæ remouentur.

Patet ergo plane quod scientia hominis suijpsius & aliorum sunt vnum in subiecto: & differūt in modo. quod sint idem in subiecto patet: quoniam ablatio vnius infert ablationem alterius. quod differunt in modo ostendit. d. sed id quod est inquantum differt a scientia: tunc differt ab homine, id est sed natura hominis prout differt a scientia aliorum: tunc differt ab homine, id est scientia hominis & aliorum differunt in modo tantum. Quia quis posset dicere: ergo stat hominem intelligere se non intelligēdo alios homines: & sic idem quod prius. hoc remouet. d. & nō infert remotio, id est differentia huius scientiæ ab homine remotionem scientiæ hominis a seipso, id est non sequitur scientia hominis vt homo differt in modo a sciētia aliorum indiuiduorum. ergo stat hominem intelligere se & ignorare alia. Hoc idem declarat specialiter. d. & similiter in indiuiduis sequitur: non enim scire Petrum galenum idem est quod gale. & ideo Petrus scit seipsum ignorans galenum. attamen scientia Petri non differt specie a scientia galeni. applicando modo ad propositum: patet intellectio in deo qualiter scientiæ illæ, scilicet suijpsius & aliorū sunt vnū in subiecto: & duæ in modo: & qualiter non valet cōsequētia Alga. scilicet quia illæ differunt. ergo stat deum intelligere se nō intelligendo alia: vel econtra intelligere alia non intelligendo se.

Dubitatio. Sed circa dicta accidit quæstio: quoniam licet deus vt ens absolutū: & a materia separatum idem sit cū eo: vt prima omnium causa: attamen accipitur deus in illo priori in quo est ens absolutum: cum tunc intelligat se an intelligat alia: vel ignoret alia. & si intelligit alia: ergo scientia eius & aliorum erit vna omnibus modis. si ignorat alia: ergo habebit negationem & affirmationem, id est ignorantiam & scientiam aliorum: vt dixit Alga. Dicendum vt dicit

Solutio. Auer. 12. metaphy. commento. 51. in fine. quod id quod non est innatum disponi per sciētiam nō est innatum disponi per ignorantiam: dico ergo quod in illo priori deus scit se tantum & alia non ignorat nec scit: attamen alia non scit: sicut lapis nec est cecus nec videns: sed bene nō vidēs. Sic deus in illo signo nec scit alia: nec ignorat: sed bene non scit: & sic

Differt non scire ab ignorare. per hoc patet solutio ad argumentum. non enim est inconueniens deum scire se tantum: & non scire alia: sed esset inconueniens deum scire se & ignorare alia: & quia Alga. non distinxit inter nō scire & ignorare: ideo latuit solutio huius quæstionis: & intulit vnum quod reputat inconueniens: quod tamen bene intellectum est necessarium.

ALGA. DVB. II.

AIT Algazel. Et si forte aliquis diceret quod ipse deus ignorat alia prima intentione: sed quia scit seipsum prout est principium totius: sequitur ꝙ sciat totum ens secundaria intentiōe. Impossibile enī est quod sciat seipsum esse principiū totiꝰ: & nō inferat pluralitatē in quiditate substantiæ. Veruntamē impossibile est ꝙ sit in substantiam et pluralitas. Sed ad primū respōdendū est ꝙ quādo dicitis ꝙ ipse scit ꝙ est

ſt principiũ eſt quædã euaſio:immo pertinet quod ipſe ſciat
ſſe ſuñpſius:ſed quod ipſe ſciat quod eſt principiũ eſt ſine du-
bio quid additũ ſuper ſcientiã ſuñpſius:principiatio namq; eſt
uid relatũ ad ſubſtãtiã:& poſtquã adinuicẽ differũt poteſt igi
tur quodlibet iſtorum ſciri ſine alio:ſicut poteſt homo ſcire ſe-
ipſum ignorãs quod cauſatur:quia ipſum eſſe cauſatũ eſt qd re
latũ:ſimiliter in deo ſciẽtia relationis differt à ſciẽtia ſubſtãtiæ.

Hic Algazel.inducit primo vnũ modũ dicendi quorũdã philoſopho
rum:ſecundo ibi.(Sed ad primũ.)ſoluit. In primo duo dicit: quorũ vnũ
ſequitur ad alterum:& primũ eſt quod deus ſcit ſe dupliciter: prout eſt
ens abſolutũ a materia & motu:& ſic ſcit ſe tantum.alio modo prout eſt
principium totius entis:& ſic ſecundaria intentione ſcit alia:eo quia eſſe
principiũ eſt additũ poſt ſubſtantiã:& per conſequens ſecundaria inten-
tione ſcit alia:inquit ergo.Ait Algazel. & ſi forte aliquis diceret quod
ipſe deus ignorat alia prima intẽtione,id eſt,quod ipſe abſolute conſide
ratus ſcit tantũ ſe & alia ignorat:vt ſic.Sed quia ſcit ſe prout eſt princi-
pium totius generis entis:ſequitur quod ſciat totũ ens ſecũdaria intẽtio
ne.(Impoſsibile.)quia dixit quod ſcit alia ſecũdaria intentione: & quis
poſſet dicere an ſcire ſe eſſe principiũ addat aliquid ſubſtãtiæ abſolute
eius:cum dicant philoſophi quod ſic:& adducit Alga. rationem eorum
dicens:impoſsibile eſt enim qđ ſciat ſeipſum eſſe principium totius: &
hoc non inferat pluralitatem in quiditate ſubſtantiæ dei:modo hoc de-
ſtruunt philoſophi,dicentes:verũtamẽ impoſsibile eſt quod ſit in ſubſtã
tia met,id eſt,ipſius dei pluralitas,ergo falſum eſt deũ ſcire alia ſecunda-
ria intẽtione prout eſt principiũ totius entis.(Sed ad primũ.)Soluit Alg.
argumentũ iſtud:& primo declarat primũ dictũ:in dubio tertio declarat
ſecundũ dubiũ.In prima ergo parte intendit declarare quod deus ſcit ſe
abſolute:&ſcire alia prout eſt principium aliorũ eſt quid additum eius
eſſentiæ:& ait.Sed ad primũ reſpondendũ eſt:quod quãdo dicitis quod
ipſe ſcit qđ eſt primũ eſt quædã euaſio:vult dicere quod deum ſcire ſe
prout eſt principiũ tantũ:& nõ abſolute:eſt quædã euaſio:non tamen ſo
lutio vera:quod declarat,dicens: immo pertinet quod ipſe ſciat eſſe ſui-
ipſius prima intẽtione:ſed quod ipſe ſciat quod eſt principiũ: eſt ſine du
bio quid add tũ ſuper ſubſtantiã:vel vt habet alia litera:ſuper ſcientiam
ſuiipſius:cuius rationẽ dicit,principiatio nãq; eſt quid relatum ad ſub-
ſtantiam:& ſic ſequitur illud eſſe additum ſubſtantiæ dei.(Et poſtquã.)
cum dixit illud infert vnum quod ſupra tetigit,dicens:& poſtquam ad
inuicem differunt,id eſt,ſcientia ſui prout eſt ens abſolutum: & ſcientia
eius vt eſt principiũ differunt:poteſt igitur quodlibet iſtorum ſciri ſine
alio:cuius exemplum ponit,dicens:ſicut homo ſcire ſeipſum ignorans
quod cauſatur:quia ipſum eſſe cauſatum eſt quid relatum:applicat mo-
do ad propoſitũ,dicens:ſimiliter in deo ſcientia relationis differt a ſcien
tia ſubſtantiæ dei:verificatum ergo eſt quod deus:ita ens abſolutum ſcit
ſe & ignorat ſe in illo priori eſſe principium:ergo ſequitur id quod iam
dixit in dubio prædicto.

AVERROIS.

NOS DICIMVS quod verba philosophorum cum Algazele in præsenti quæstione decet quod sint fundata super eorũ radices:cõcessis enim peri patheticorũ præmissis mox datur remediũ conẽ quẽtiarũ ab hoc homine positarũ. Vnde dicimus quod manifeste apparet ex philosophorũ concu sionibus:quod ens incorporeũ est in se pura scientia tantũ. Ipsi enim opinati sunt quod formæ sunt insciẽtes prout consistunt in materia:& si forte inueniretur aliquid in materia non cõsis stens:manifestũ est quod est pura sciẽtia:& hoc patefit apud eos omni ratiõe.Ipsi enim repererũt formas naturales aliquo mo do separatas à materia & sunt pura sciẽtia & intellectus: & in tellectus nõ est aliud in essentia à forma rerũ à materia ſepara tarũ.Vnde postq̃ res quæ de ipsarũ naturis nõ separantur sic se habẽt:quãto magis illæ quæ de natura earũ cõtinue separãtur digniores sunt quod sint purus intellectus & pura sciẽtia: & quia rerũ intelligibilia eadẽ sunt quod rerũ veritates: & intel lectus nõ est aliud nisi cõprehẽsio intelligibiliũ: erit ĥ nobis intellectus & intelligibile vnũ & idẽ inquãtũ est intelligibile: & nulla est ibi differẽtia:nisi inquantũ intelligibilia sunt rerũ intelligibilia quæ de earum natura nõ sunt intellectus: immo fiunt intellectus prout intellectus separat dictas formas à mate rijs ipsarum.Et propter hoc intellectus noster & intelligibile nõ sunt vnũ & idẽ omnimode.Vnde si aliquis fuerit sine ma teria:tunc intellectus ipsius idẽ esset quod intelligibile omni mode.Quare intellectus nõ est aliud nisi cõprehẽsio entiũ se cundũ ordinẽ & ipsarũ graduationẽ:immo necessariũ est in eo quod est separatus intellectus quod nõ depẽdeat in suaintelle ctione rerũ seu entiũ de illis rebus. Quilibet nãq; intellectus sic se habẽs sequitur necessario ordinẽ entis & in eo perficitur: & ideo deficit in eo quod intelligit de eo: sicut noster intelle ctus deficit in naturarũ rerũ cõprehensione:videlicet,in ordine earũ. Vnde si rerũ naturæ ordinẽ intellectus sequũtur:& intelle ctus noster deficit de entiũ naturarũ cõprehẽsione: sequtur ne cessario quod sit hic sciẽtia ordinata quæ est sine dubio causa or dinis cuiuscunq; entiũ:& quod intellectus hic sit ordo ex quo causatur hic ordo:& ipsius cõprehẽsio nõ denominetur de vni uersalitate maxime nec de particularitate. Vniuersalia nãq; in telligibiliũ entiũ sequuntur entia;& sunt eis posteriora, Et ille intelle

intellectus quē entia sequūtur intelligit necessario entia in eo quod intelligit de seipso ordinē cuiuslibet entiū:nō quod intelligat aliquid extra se. Tunc enim causaretur ab illo ente quod intelligit: & non esset ipsius causa. Patet ergo quod declaratio hæc sit philosophorū intentio:& concluditur ex ipsis pręmissis quod intellectus separatus non intelligat nisi seipsum: & intelligendo seipsum intelligit omnia entia. Quia intellectio sua non est aliud nisi omnium entium ordo: & iste ordo actiuas virtutes recipit:& ordinem in cunctis entibus seruat:& vocatur apud philosophos sciētia. Quilibet nāq; potest inuestigare quod:quodlibet ens virtutes habet actiuas ordinem sequētes intellectus:& quod nullatenus per accidens potest peruenire:neq; causari potest ab intellectu simili nostro intellectui:immo ab intellectu supra omnibus entibus nominabilis: & non est vniuersalis neq; particularis. Vnde declaratis istis præambulis philosophorum nomine dictis:interita sunt omnino huius hominis dubia in præsenti proposito:quia posito quod intellectus pręfatus similis sit intellectui nostro:tūc surgunt Algazelis dubia. Intellectū enim nostrum sequuntur numeratio & pluralitates. Sed dictus intellectus non sic se habet prout purus est ac nudus ab omnibus consequentibus entia intelligibilibus. Et ideo nō est imaginandū quod in eo sit aliqua differentia inter comprehendens & comprehensum. Sed intellectus noster non sic se habet:quia in eo dicta duo differunt aliquo modo. Sed est quædam similitudo inter nostrum intellectum & prædictū: quia noster intellectus sumit illam similitudinē ab illo præfato intellectu. Et declaratio huius est:quia intelligibilia dicti intellectus sunt pura & nuda ab omnibus defectibus qui nostrū intellectum consequuntur. Verbi gratia, intellectus est intelligibilis inquantū est intellectus. Hic enim est intellectus qui est intelligibilis omnimode. Quod quicquid enim quandam denominationem habet defectibilem:habet sine dubio ratione cuiusdam entis illā denominationē perfecte habentis: vt dicamus:quod quicquid habet defectibilē calorem habet eum talem respectu cuiusdam calidi perfecti. Similiter si aliquid diceretur viuens defectiue dicitur sine dubio respectu cuiusdā perfecte viuentis vt intelligentis. Et ideo quicunq; actum intelligibilem habuerit:habet sine dubio eū ratione perfecti intellectus. Vnde si opera omnium entium intellectualiter & cum

prudentia fuerunt & non intellectū habentium: oportebit nos necessario ponere intellectum purum: à quo dicta opera sunt intelligibilia. Et est notādū quod quicūq; sapientum hoc ignorat conatus erit inuestigare vtrum primū principiū intelligat seipsum tantum: aut aliud extra seipsum. Si secundū istorum: oportebit quod perficiatur in aliud: si primo modo oportebit eum cōcedere quod ipse ignorat entia. Declaratis ergo istis redibimus ad primū propositū: videlicet, de huius hoīs verbis.

Cum adduxit sententiā Algazel. vbi declarauit quod oportet omnino in deo scientiam suiipsius differre aliquo modo a scientia aliorum: & per consequens scire alia est quid additum essentie dei: vult nunc soluere & hoc: & declarare qualiter nulla est pluralitas in deo prout scit se & alia: nec secundum rem: nec secundum modum: & primo proponit quoddam, dicens: dicimus nos quod verba philosophorum cum Algazel. in præsenti quæstione decet quod sint fundata super eorū radices, concessis enim peripatheticorum præmissis mox datur remedium, id est, solutio consequentiarum positarum ab Algazel. (Vnde dicimus.) Nunc exequitur & primo proponit vnum fundamentum peripatheticorum. Deinde probat illud: inquit ergo: vnde dicimus quod manifeste apparet ex philosophorum conclusionibus quod ens incorporeum est in se pura scientia tantum, id est, quod in abstractis a materia scientia est substantia scientis & scibilis: & hoc est vnum fundamentum quod proponit declarandum. Ipsi enim.) Nunc vult dare causam huius fundamenti: & primo narrat opinionem eorū, dicens: ipsi enim opinati sunt quod formæ sunt inscientes, id est, non cognoscentes prout consistunt in materia, id est, prout dependent in esse & in conseruari a materia: & dicunt quod si forte inuenitur aliquid non consistens in materia, id est, non dependens a materia manifestū est qđ pura sciētia: hæc est opinio eorū. (Et hoc,) Nunc probat hoc: & arguit per locum a maiori hoc modo. Si res secundū rem materiales secundū modum abstracte a materia sunt quoquo modo sciētia: ergo res omnino abstracte a materia erūt & simpliciter sciētiæ: huius primo proponit antecedens: inquit ergo: & hoc patefit apud eos omni ratione: ipsi enim reperiunt formas naturales aliquo modo separatas a materia: & sunt pura sciētia quodāmodo: & quodāmodo purus intellectus: & intellectus, id est, intellectio nō est aliud in essentia a forma rerū separatarū, hoc est antecedēs: & ponit cōsequēs replicādo antecedens, dicēs: vnde postq̄ res quę de ipsarū naturis nō separātur sic se habēt: quāto magis illę quæ de natura earum continue separantur digniores sunt qđ sint purus intellectus: & pura scientia: & sic patet fundamentum prædictum. Illud ratione probabili probauit: quia difficile est probare ratione demōstratiua: vel quia accepit illud tanquā cōstans in libro de anima: & in metaphy. Debes scire qđ hæc ratio potest deduci ad demonstratiuā hoc modo: quoniā declaratū est in libro: meteororum ab Auerro. in capitulo de galaxia: qđ omnino dispositio cōueniens pluribus per vnam causam ei conuenit magis cui causa illius cōuenit magis. Verbi gratia, lucere cōpetit toti cælo propter aliquā densitatem corporis cælestis: cū igitur sol sit maxime dēsus: & ideo ei plus cōuenit lucere: sic in ꝓposito: quia esse

Nota.

scientiam

ſcientiam, idem cũ ſcibili & ſciẽte competit naturæ propter eſſe abſtra-ctum a materia: ideo quia datur aliquid ſimpliciter & ſumme abſtra-ctum ideo ei competit eſſe vnum & idem cum ſcientia ſcibili & ſciente: & ſic hæc ratio poteſt hoc modo reduci ad vim demonſtratiuam. (Et quia rerum intelligibilia.) Vult nunc concludere diffinitionem intel-lectus noſtri: vt idem veniat ad propoſitum de intellectu primi entis: vult ergo quod intellectus eſt rerum veritates: & ſyllogiſmus compo-nitur ſic. intelligibilia ſunt rerum veritates: intellectus eſt intelligibi-lia: ergo intellectus eſt rerum veritates. huius primo ponit maiorem, di-cens: & quia rerum intelligibilia eadem ſunt quod rerum veritates: eſt ergo maior: intelligibilia ſunt rerum veritates. Deinde ponit mino-rem, dicens: & intellectus non eſt aliud niſi comprehenſio intelligi-bilium, id eſt ipſa intelligibilia comprehenſiue. concluſionem pro-priam huic ſyllogiſmo non ponit: ſed illud quod ſequitur ad illam, di-cens: erit in nobis intellectus & intelligibile vnum & idem inquantum intelligibile eſt.

Sed in hoc ſyllogiſmo quæſtio eſt circa maiorem: & quæſtio circa minorem: viden-tur enim omnes falſæ: prima quidem quoniam intelligibilia nõ ſunt ve-ritates: cum veritas ſit vel conformitas intelligibilis ad intellectum vel econtra vel in illa conformitate conſiſtens. Secunda eſt: quoniam in-tellectus nec eſt intelligibilia: nec comprehenſio intelligibilium: vt pa-tet. Eſſet etiam quæſtio in concluſione: ſed ad proprium transferatur locum. Ad primam ergo debes ſcire ꝙ propoſitio continetur in ter-minis eius: ſicut effectus in ſuis cauſis: veritas autem in propoſitione: ſi-cut proprium in ſuo ſubiecto: vel ſicut ſignatum in ſigno: ergo a primo ad vltimum veritas continebitur in terminis: vel effectus in cauſa remo-ta: & ſic patet qualiter veritas eſt ipſum intelligibile: ſicut planta eſt ſol non in prædicatione formali, ſed virtuali: ſicut communiter vtitur hic vir. Secundo debes ſcire quod intellectus non eſt ſubiectum intelligi-bilium inhæſionis cum ſit ſubſtantia pura quæ recipere non poteſt: vt declaraui in libro meo de intellectu. eſt tamen ſubiectum appropriatio-nis pro quanto omnia intelligibilia in eſſe cognito continentur in intel-lectu: eo quia ab illo comprehenduntur: & habẽt eſſe abſtractum: & ſic poteſt dici ipſa intelligibilia: vel comprehenſio ipſorum intelligibiliũ: cum ſubiectum omne denominari poſſit a ſua forma: ex his apparet ma-ior & minor: & quomodo intelligantur & qualiter: & patent ſol. quæ-ſtionum. (Et nulla.) Nunc vult concludere qualiter intellectus diuinus eſt ſimpliciter idem cum intelligibili: & ſciẽtia eius, & primo proponit differentiã inter intellectũ noſtrũ & intelligibile. d. & nulla eſt il'i diffe-rẽtia, ſcilicet inter intellectũ noſtrũ & intelligibile: niſi inquãtũ intelligi-bilia ſunt rerũ intelligibilia quæ de rerũ natura nõ ſunt intellect⁹, id eſt actu intellecta: immo ſunt intellect⁹, id eſt res actu intellectæ: prout intel-lectus ſeparat dictas formas a materijs ipſarũ: ideo concludit. & propter hoc intellectus noſter & intelligibile non ſunt vnũ & idem omnimode: & litera quæ ſequitur eſt tranſpoſita & debet legi ſic: quare intellectus: non eſt aliud niſi comprehenſio entium ſecundum ordinem & ipſarum graduationem: & hæc eſt concluſio ſyllogiſmi prædicti.

Dubitatio literalis.

Secunda.

Solutio.

Sed

Prima quæstio.

Sed hic est locus quæstiõis: primo: quare intellectus & intelligibilia multa nõ sunt idẽ in intellectu nostro. Secundo: cur intellectus nõ est cõprehẽsio entiũ absolute: sed secundũ eorũ ordinẽ & graduationẽ. Ideo duo debes scire. primo ꝙ sicut lumẽ est essentialiter & formaliter visibile & ꝑ essentiã & colores sunt visibiles ratiõe luminis & participatiue: sic eĩ est essentialiter: & ꝑ se intelligibilis & intelligibilia participatiue prout participant intellectiuo esse: vt. d. Auer. in cõ. 5. 3. de aĩa in fine. Intelligibile ergo duplex habet esse. vnũ simpliciter: & est esse in materia. aliud secundũ qd: & est esse comprehẽsum: vel esse cognitũ. qa igiꝛ intellectꝰ noster nõ est causa esse entis simpliciter: ideo nõ dicit simpliciter idẽ cũ intelligibili: quia vero est causa eius prout habet esse secundũ qd: ideo est idẽ ei secundũ qd prout habet esse cõprehẽsum. & sic patet primũ, scilicet qualiter intelligibile ꝑpter habere esse in materia incausatũ ab intellectu differt aliquo modo ab intellectu nostro q nõ est causa entis simpl'r: sed intelligibilis esse. Secũdo debes scire ꝙ intellectꝰ noster: qa ꝑficiꝛ a rebꝰ: & nõ res ꝑficit: ideo a re nobiliori denoiaꝛ nobiliꝰ intellectꝰ: & nobilioris intellectiõis: vnde intellectꝰ noster nobilior est si intelligat elemẽtũ ꝙ materiã: & nobilior si intelligat mixtũ inaĩatũ ꝙ elementũ. & nobilior si intelligat plantã ꝙ lapidẽ: & breuiter cũ nobiliteꝛ a rebꝰ talẽ ordinẽ seruat in gradu perfectiõis intellectiue, qualẽ seruãt entia: qa vero intellectꝰ dei perficit res cũ ipsas causet & ꝑducat. ideo in eo oẽs res sunt æqualis gradus ꝑfectiõis & æqualiter ꝑfecta intellectione intelligit muscã & hoiem: eo qa causat illas res & nõ ꝑficiꝛ ab eis. Ex his patent duo, scilicet quare intellectꝰ & intelligibile in nobis nõ sunt vnũ & idẽ simpliciter. Secũdo patet qualiter intellectus noster nõ est aliud nisi entiũ cõprehẽsio secundũ ordinẽ & ipsarũ graduationẽ. & sic verificata sunt dicta huius philosophi. (Vnde si aliquid.) sicut dixi litera erat trãspofita: & hæc debet sequi illam nunc expositã. dico ergo ꝙ Auerr. nunc ex differentia intelligibilis & intellectus in nobis infert propositũ. d. vnde si aliquid fuerit sine materia, id est aliquod intelligibile sit separatũ a materia: tunc intellectus ipsius idẽ est quod intelligibile omnino, id est intellectus & intelligibilia sint simpliciter sine materia: tũc intellectus & intelligibile sunt vnũ simpliciter. (Immo necessariũ.) hic admouet quæstionẽ. potest eĩ quis dicere intelligibile a nostro intellectu: & a deo est vnius rationis: lapis enim intellectus a nobis & a deo est vnius rationis: ergo in vtroꝗ intellectu intelligibile differt ab intellectu. Respondet Auerr. d. immo necessarium est in eo quod est separatus intellectus quod non dependeat in sua intellectione rerum seu entium de illis, id est ab illis rebus: hoc probat & intendit arguere in secunda figura hoc modo. intellectus dependens in sui intellectione a rebus sequitur ordinem rerum: & perficitur a rebus & deficit. sed deus non sequitur ordinem rerum nec perficitur: nec deficit. ergo non dependet in sui intellectione a rebus. huius tangit maiorem, dicens: quilibet nãꝗ intellectio sic se habens, id est depẽdẽs in sui intellectiõe a rebus: sequitur necessario ordinem entis in eo quod perficitur: & ideo deficit in eo quod intelligit de eo. tacet minorẽ: quia patet. probat maiorem exemplo. d. sicut noster intellectus deficit in cõprehensione naturarum rerum comprehensiõe, videlicet in ordine earũ: vt dictũ

Duplex esse intelligibile habet.

vt dictum est:& per hoc patet solutio ad quæstionem. Quoniã intelligibile in deo & in nobis differunt ratione:quoniã modus intelligendi differt quoniam noster intellectus intelligit prout mouetur a rebus. ille prout mouet & causat res. ideo lapis intellectus a nobis : & a deo sunt, ratione diuersi. intelligitur enim adeo prout causatur : a nobis vero vt causa: ideo in nobis habet esse in materia: in deo habet esse simpliciter sine materia:& hæc est optima solutio huius quæstionis.(Vnde si rerũ.) ex his concludit propositũ & arguit entimematice cuius antecedẽs sunt duæ propositiones:& dicit.vnde si rerum naturæ ordinẽ intellectus sequuntur:hæc est prima:& intellectus noster deficit de, id est a comprehensione naturarum entium ponit nũc consequens, dicens : sequitur necessario ꝙ hic sit scientia ordinata:quæ est sine dubio causa ordinis cuiuscunqꝫ entium.& sequitur ꝙ hic intellectus sit ordo ex quo causatur hic,id est in entibus ordo.& sequitur tertio,ꝙ ipsius ordinis comprehẽsio nõ denominatur de vniuersalitate, id est vniuersalis maxime nec de particularitate,id est particularitatis:& sic patet entimema: cuius antecedens sunt duæ propositiones.& consequens tres propositiões.(Vniuersalia nãqꝫ.)probat consequentiã:& primo q̃tum ad tertiã partẽ consequentis.d.vniuersalia nãqꝫ intelligibiliũ entiũ sequuntur entia & sunt eis posteriora.& per hoc habetur ꝙ scientia dei nõ est vniuersalis:quia tunc est vniuersalium comprehensio:& sic sequitur ordinem entium.tacet autẽ probationẽ q̃tum ad alias partes cõsequentis quoniam patet. si enim entia intelligibilia sequũtur intellectum:non nostrum : quia illæ sequitur entia:vt præmissum est.ergo diuinũ: & per consequẽs diuinus intellectus causabit res in suo ordine:vt dictum est. propter quod dicit: & ille intellectus quem entia sequuntur intelligit necessario entia.in eo quod intelligit de seipso ordinem cuiuslibet entium : non quod intelligat aliquid extra se:cuius rationem dicit:tunc enim causatur ab illo ente quod intelligit:& nõ esset causa illius entis intelligibilis.(Patet ergo.) Nunc concludit fundamentum prædictum.d.patet ergo quod declaratio hæc sit philosophorum intentio.& cõcluditur ex ipsis præmissis ꝙ intellectus separatus,id est primi non intelligit nisi seipsum : & intelligendo seipsum intelligit omnia entia.(Quia intentio sua.)Nũc dat causam quare intelligendo se omnia intelligit.& per cõsequens nihil extra se intelligit. Et syllogismus sic componitur. nullus intellectus intelligit extra se:cuius intellectio recipit omnium entium virtutes & ordinem in cunctis rebus seruat. hæc maior patet in suo contrario. videmus enim quod intellectus noster intelligit extra se:eo quia intellectio eius continetur à virtutibus entium.ergo intellectus cuius intellectio cõtinet virtutes entium non intelligit extra se. Huic maiori addo hanc minorem: sed intellectio dei est huiusmodi,scilicet cõtinẽs oẽs virtutes oĩm & seruans ordinẽ in cunctis entibus.ergo intellectus dei nihil intelligit extra se.huius non ponit maiorem: neqꝫ minorem : sed probationem minoris tantum:& subijcitur eius probatio consistere in syllogismo expositorio:& sic componitur.ordo intellectiu9 dei recipit virtutes omnium; & ordinem in cunctis rebus seruat entium, id est cõtinet virtutes omnium entiũ.intellectio dei est omnium entium ordo:ergo intellectio dei continet virtutes omnium entium & seruat ordinẽ in cunctis:& hæc fuit mi-

Intelligibile in nobis & ideo diferũt ratiõe: quia modus intelligendi differt.

nor,

nor. primo ergo proponit maiorem. d. quia intellectio sua non est aliud nisi omnium entium ordo: & iste ordo actiuas virtutes recipit: & ordines in cunctis entibus seruat: & hæc fuit maior. suppleas conclusionem quæ fuit minor syllogismi principalis: & addit nomen ordinis. & vocat apud philosophos scientia, id est iste ordo est scientia dei: & intellectio dei: & breuiter esse dei. (Quilibet.) Nunc probat minorem per syllogismum. d. quilibet namque potest inuestigare qd' quodlibet ens habet virtutes actiuas sequentes ordinem intellectus. i. quodlibet ens factum dependet a virtute: quæ est ordo ille dei: & ens illud est tale sup. quod nullatenus per accidens potest prouenire: neque causari potest ab intellectu nostro vel simili nostro intellectui idest angelico: immo ab intellectu supra omnibus entibus nominabilis: & per hoc patet minor. vnde syllogism⁹ potest esse entimematicus: cuius antecedēs sunt duæ propositiones, videlicet, quodlibet ens factum dependet a virtute: quæ est ille ordo: & omne ens prouenit a virtute intellectus diuini per se: ergo intellectio dei est ordo contentus in mente dei actiuas virtutes continens: & consequentia patet per se ex dictis: & addit Auer. & sup. illa scientia non est vniuersalis nec particularis: & hoc declaratum est. quibus habitis concludit intentum. d. vnde declaratis istis præambulis dictis nomine philosophorum hui⁹ hominis dubia interita sunt in huiusmodi proposito. (Quia posito.) Assumpsit Auer. quod nullū ens sit ab intellectu nostro: vel simili nostro. intellectū hoc probat: & primo assumit quomodo fiunt dubia. Alga. cōtra philosophos: & dicit: quia posito qd' intellectus præfatus similis sit intellectui nostro tunc surgunt Alga. dubia quod declarat. d. intellectū enim nostrū sequitur numeratio & pluralitas: & hæc est quasi maior: assumit minorē. d. sed dictus intellectus, scilicet, qui est omnium causa nō sic se habet, id est ei non accidit pluralitas & numeratio: cuius probationem apponit. d. prout purus est & nudus ab omnibus entia consequentibus intelligibilibus, idest ab omnibus accidentibus & entibus. ponit conclusionem. d. & ideo non est imaginādum qd' in eo sit aliqua differentia inter comprehendens & comprehensum. & addit: sed intellectus noster non sic se habet: quia in eo dicta duo differunt aliquo modo. (Sed est quædā) quia dixit intellectū nostrū & diuinū: omnino esse diuersos ostendit inter eos aliquā cōuenientiā. vbi primo apponit similitudinē. secundo declarat. illam inquit. sed est quædam similitudo inter nostrum intellectum & prędictū. Dicit quædam, quoniā nō est plenaria & totalis similitudo: quod declarat. d. quia noster intellectus sumit illam similitudinē ab illo præfato intellectu. Vbi debes scire qd' in intellectu nostro est intelligibile & intellectus vnum & idem aliquo modo. inquit modo Auer. qd' hoc habet noster intellectus a primo intellectu. V. g. lignum est calidum imperfecte & quasi per accidens: ideo habet illum ab eo quod est tale per se: vt est ignis. (Et declaratio huius.) probat illud: & primo probat intellectū dei habere illud. s. qd' intellectus & intelligibile sunt idem per se & secundum sui essentiā. & ratio sic componit. Ille intellectus habet intelligibile idem cum intellectu: cuius intellecta sunt pura & nuda ab omnibus defectibus qui nostrum intellectum sequuntur. hæc maior est nota. ponit minorem in litera & dicit. & huius declaratio est: quia intellecta dicti intellectus sunt pura & nuda ab omnibus defectibus qui nostrum

intelle-

intellectum consequuntur: quod exemplo exponit. Verbi gratia, intellectus est intelligibilis inquantum est intellectus: hic enim est intellectus quae est intelligibilis omnimode: tunc apponas conclusionem, scilicet quod intellectus diuinus est per se & per essentiam intelligibile & intellectus. (Quicunque.) Nunc probat propositum: & ratio sic componitur: omne ens per accidens & diminutiue tale habet reduci ad aliquod tale per se & per essentiam: sed intellectus noster est intellectus & intelligibile per accidens & diminute: & intellectus dei vt probatum est: tale per essentiam & per se: ergo intellectus noster habet reduci ad diuinum: & habet esse tale per illud: huius primo accipit maiorem. d. quicquid enim quandam denominationem habet defectibilem habet illam denominationem sine dubio ratione cuiusdam entis habentis illam denominationem perfecte: hec fuit maior: & hoc probat inductione. d. vt dicamus quod quicquid habet calorem defectibilem habet eum talem secundum cuiusdam calidi perfecti denominationem: similiter si aliquid diceretur viuens defectiue dicitur sine dubio respectu cuiusdam perfecte viuentis: vt intelligentis quod viuens dicitur perfectissime. 12. meta. com. 39. tacet autem minorem: & infert conclusionem. d. & ideo quicunque actum intelligibilem habuerit habet eum sine dubio ratione perfecti intellectus: patet ergo qualiter intellectus noster si est idem intelligibili non est nisi per accidens idem: per se autem est intellectus dei. (Vnde si opera.) Nunc apponit correlarium consuetum dici apud philosopos & dicit: vnde si opera omnium entium intellectualiter & cum prudentia fuerint: & sup. non fuerint ab habentibus intellectum oportebit nos necessario ponere intellectum purum: a quo dicta opera sunt intelligibilia: & hoc est quod dicit Themistius quod opus naturae est opus intelligentiae vt narrat Auer. 12. metaphy. commen. 18. (Et est notandum.) Nunc vltimo apponit quid accidit ignorantibus hanc differentiam inter nostrum intellectum & illum. d. & est notandum quod quicunque sapientum hoc ignorat: conatus erit inuestigare vtrum primum principium intelligat seipsum tantum: aut aliud extra seipsum: si secundum istorum sup. dicatur oportebit quod perficiatur in aliud, id est, ab alio: si primo modo: sup. dicatur oportet dicere: & concedere eum quod ignoret entia: sed quia nos scimus differentiam: ideo stat quod intellectus dei nihil intelligat extra se: & tamen non ignorat entia: vt dictum est saepe: post apponit continuationem ad sequentiam: & patet. Sed circa finem huius capituli oportet digressionem facere: licet in sequentibus dicam amplius.

Opus naturae est opus intelligentiae non errantis.

Et primo quomodo omne intelligens extra se perficitur ab intelligibili. *Quaestio.*
Secundo quomodo intellectus noster & intelligibile sunt vnum per accidens: & intelligibile & intellectus in deo vnum per se. *Quaestio.* Tertio quomodo intellectus diuinus intelligit omnia: eo quia intelligit ordinem omnium. *Quaestio.*
Et quarto quare intellectio dei nec est vniuersalis nec particularis: dixi de istis dubijs in tertia disputatione: & in lib. de intellectu: & in tertio de anima: attamen volo aliqua congregare gratia maioris declarationis. *Quaestio.* Quinto quomodo opus agentis naturalis sit opus intellectus dei: & per consequens intelligentiae: vt dicit Themistius. *Quaestio.* Et. 6. quo quaestio Alga. est soluta. *Quaestio.* Quantum ad primum videtur dictum Auer. esse falsum: quoniam omnes intelligentiae intelligunt primam: & inferior intelligit superiorem: vt patet. 12. meta. com. 36. & 44. & tamen non perficitur a prima: cum prima nihil causet in

intellectu secundæ intelligentiæ. In contrariũ est Auer. Dicendũ ꝙ semper intelligens oportet vt sit quodãmodo simile intelligibili: vt oẽs antiqui testificati sunt: est autem intelligens tribus modis secũdũ Auer. aliquod quod intelligit prout est causa tantũ omniũ: & sic primus intellectus omnia intelligit: eo quia est ordo & causa omniũ: vt dicã: aliquod quod intelligit prout est causatũ tantũ: & sic intelligit intellectus noster: intellectus enim noster cũ sit infima intelligẽtiarũ: tertio de anima. com. 19. ideo causatur ab omnibus intelligenciis: & illas intelligit prout est causata in esse ab illis: & sic intelligendo se in sui essentia intelligit oẽs: cum sit omniũ effectus: similiter causatur & perficitur ab intelligibilibꝰ omnibus: vt materia a formis: & sic causatur ab illis: ergo vt causatũ omnino intelligit: aliquod intelligens intelligit prout est causa & causatum respectu diuersorũ: vt intelligentiæ mouentes stellas intelligunt eẽ superiores: vt sunt causatæ ab illis & inferiora entia prout sunt causæ illorum. Recolligendo omnia dicam: ꝙ omne intelligens aliud perficitur: quoniam omne intelligẽs aliud causatur ab illo: & per consequens cum omne causatum perficitur a sua causa: hoc quidem in esse simpliciter: illud vero in esse secũdũ quid: patet qualiter omne intelligẽs perficitur ab intelligibili extra se: vnde intelligentia nostra ab intelligentia superiori perficitur essentialiter in esse: ab intelligibilibus perficitur in esse operationis & secũdum quid: & sic patet solutio quæstionis in principio adductæ: & tu videas in lib. de intellectu: quoniam plus declaraui istud: & in disputatione tertia: pro nunc autem sit dictum intantum. Quantum ad secundum videtur ꝙ in nostro intellectu intelligibile & intellectus sint vnum per se: qm̃. 8. meta. prope finẽ dicitur ꝙ ratio quare aliqua sunt vnũ per se est: quia hoc actus per se: & illud potẽtia: modo intellectus noster est per se potentia intelligibilium: & intelligibilia per se actus intellectus: ergo intellectus & intelligibile in nostro sunt per se vnum. Præterea tertio de anima. com. 5. ex intellectu & intelligibili fit verius vnum quam ex materia & forma: sed ex materia & forma fit per se vnum. In oppositum est Auer. in solutione quæstionis. Debes scire ꝙ hæc quæstio potest habere plures intellectus: vno modo potest intelligi an intellectus & intelligibilia materialia sint per se vnum. V. g. intellectus noster cum quiditatibus omnium intelligibiliũ fiat per se vnum. Secundo potest intelligi an intellectus noster prout est intellectus sit intelligibile, id est, esse intelligibile competit per se ipsi intellectui an ratione alterius. Tertio an intellectus noster & intelligibilia sint vnum, id est, idem sensus: primus refertur ad vnitatem vnionis: secũdus sensus ad vnitatem idẽtitatis. His sensibus habitis dicendum ꝙ loquendo primo modo ex intellectu & intelligibili fit verius vnum quam ex intellectu & intelligibile in intellectu primi: qm̃ omnis vnio duo requirit. s. diuersitatem vnibiliũ & modũ vnibiliũ: modo in nostro sunt ambo hæc: intelligibile enim & intellectus sunt diuersa omnino vt patet: eo quia intellectus in materialis secũdũ se: & intelligibile per se in materia est secundũ modũ extra materiã: & dictũ est tertio de anima sæpe. Habet etiã modũ vnibiliũ. Sunt eñ aliqua quæ vniũtur inuicẽ per medium: vt materia & forma per dispositiones qualitatiuas & quantitatiuas: intellectus aũt & intelligibile vniunẽ immediate: & ideo fiũt verius vnũ ꝙ̃ materia & forma: dico

Dubita.

ma, dico ergo q loquendo de hoc modo vnionis intellectus noster & intelligibile sunt verius vnum quam intellectus dei & intelligibile: immo in intellectu dei & intelligibili non accidit vnio nisi denominatiõe: sicut columna dextra vel sinistra: sic deus vnde sicut in colũna nihil est dextreitas; sed respectus tantum in nobis: sic in deo nihil est vnio, sed respectus in nostro intellectu. attributa enim attribuũtur deo ex nobis. 12. metaphysi. commen. 39. & patet in fine quintæ disputationis. Si vero loquamur de secũdo intellectu quæstionis, dicendum quod intellectus noster potest dupliciter accipi. vno modo vt est vna intelligẽtiarum absolute. alio modo vt est principium & forma corporis humani, vt est anima hominis. loquendo de eo primo modo sic est per se intellectus & intelligibile: ita quod esse intelligibile non accidit ei, immo de sui essentia, quoniam vt dicit Auer. tertio de anima. commen. 18. & 15. esse intelligibile competit alicui prout est reparatum a materia, quia igitur intellectus vt vna intelligentiarum est separatus a materia: ideo per se competit esse intelligibile. Si vero loquatur de intellectu prout est anima hominis, vt sic intellectus primo intelligit alia, & secundo se, non sic intelligendo quod diuersis actibus intelligendi intelligat alia & se, immo intellectus primo attingit alia: & quia illa sunt in modo omnino similia illi, ideo secundo eodem actu & eadem attingentia attingit se. vnde sicut vnico actu fit forma compositi, & omnia accidẽtia propria: licet primo forma & ratione formæ accidentia propria, sic vnica attingẽtia attingit intellectus primo alia. & secundo se. Sed dices quare intellectus vt ala nõ primo itelligit se, & secũdario res, sicut qñ cõsideratur vt intelligẽtia.

Dicendum, quia vt anima dicit ordinem ad corpus, corpus aũt est sensitiuũ, ideo oportet vt cognitio nostra ortũ habeat a sensu, qa vt anima colligatur corpori. ideo primo oportet vt incipiat a sensibilibus, & secundo redeat ad se, vt intelligentia autem non dependet a corpore, ideo primo & simpliciter intelligit se. His habitis concludã q intellectus intelligibile est per accidens, qm̃ ipse nõ est intelligibilis actu nisi prout intelligit alia, ergo intelligendo alia intelligit se. & hoc est per accidens esse intelligibile ad intellectionem aliorum. intellectus autem primi cum nullius corporis sit actus, nec eius operatio intellectiua dependeat a corpore: ideo per se & primo ipse est intellectus & intelligibile, adeo q esse intelligibile non erit accidẽs ei ratione aliorũ, sed ipse per se ratione sui esse est intelligibilis. Patet ergo qualiter secũdo modo intelligẽdo intellectus noster est intelligibilis per accidens, & intellectus dei per se. & hũc intellectũ habuit Auer. hic vt reputo. Si intelligitur tertio modo, iterũ patet qualiter in deo intellectus & intelligibile sunt vnum simpliciter vnitate idẽtitatis: qm̃ deus vt dicã intelligit se & alia prout est quodammodo alia: sed qualiter hoc sic declarabitur. intellectus aũt noster et intelligibile sunt diuersa, eo quia intelligibile & intellectus sunt diuersarũ naturarũ: & cũ sit ita, patet solutio ad duo obiecta in principio quęstionis adducta. Quãtũ ad tertiã quæstionẽ videt q deus nõ intelligit oĩa, qr intelligat ordinẽ: qm̃ tũc intellectio dei nõ esset absoluta, immo relatiua: cuius cõtrariũ dicũt philosophi. In oppositum est Auer. hic. Ego dixi multũ in disputatione tertia, & in illo libro de intellectu. pro nũc dicam aliquid. Dicendum secundum philosophos quod sicut esse

Dubita.

metallum continetur in auro in sua puritate:& in alijs participatiue imperfecte & quasi obumbrate. Similiter sicut esse coloris continetur in luce formaliter & in coloribus obumbrate. est enim color lux obumbrata: sic esse absolute continetur in deo. in alijs autem participatiue & imperfecte & obumbrate. Dicendum ergo sicut percipiens aurum percipit omnia metalla:non quidem in propria forma: sed prout omnia sunt aurum purum.& similiter percipiens lucem percipit omnes colores:& sic deus percipiens esse eius percipit oĩa prout omnia sunt ipse: deus ergo est ordo rerum esse rerum in sua puritate: res autem sunt esse dei in sua puritate & in obumbratione quadam.& hæc fuit intẽtio Parme.& Mellis.dicẽtium omnia esse vnum infinitum & immobile.omnia enim entia sunt ipse deus qui est infinitus & immobilis: & hæc opinio est omnium legum. Ad obiectum patet solutio:quoniam deus intelligit ordinem entium prout intelligit esse eius quod est rerum ordo & series:nec ille ordo est relatio:immo est purum esse & reliqua habent esse relatum:& ideo alia intelligunt se relatiue:vt dicam.melius autem videatur in lib.de intellectu.propositione dicente.deus non intelligit nisi se.

Quãtum ad quartam videtur quod intellectio dei est vniuersalis: qm̃ intellectio dei est esse dei.esse dei est vniuersale per essentiam:ergo intellectio dei est vniuersalis. Ad oppositum est verbum Auerro. Dicendum quod vniuersale potest capi duobus modis.Vno modo pro natura materiali concepta sine materia vt homo & animal &c. Alio modo pro eo quod in sui essentia simpliciter & per se abstrahit a materia. primum dicitur vniuersale per participationem.secundum per essentiam:quoniã est vniuersale secundum sui naturam.sed illud dicitur vniuersale per participationem:eo quia vniuersalitas competit ei per intellectum & participatiue. Dicendum ergo quod intellectio dei potest dici vniuersalis per essentiam:vt argumentum cogit sic arguendo.hoc est vniuersale per essentiam demonstrando esse dei:hoc intellectio dei demonstrando idẽ: ergo hæc intellectio dei est vniuersalis per essentiam: sed capiendo primo modo.nec est vniuersalis nec particularis: quoniam esse dei:nec est vniuersale per abstractionem a materia:nec particulare per concretionẽ materiæ:ideo intellectio quæ est illud esse non debet dici: nec vniuersalis nec particularis. Ex hoc sequitur vnum secundum philosophos:ꝙ deus nec intelligit lapidem in vniuersali:nec in particulari:non in vniuersali:quia non intelligit illud per abstractionem a materia & conditionibus materiæ:non enim intelligit lapidem per hoc quod mens remouet lapidem a materia & conditionibus materiæ:sicut facit noster intellectus:nec intelligit illud particulariter & signate:quia non potest fieri illud nisi a sensu:vt docet Auer.in lib.de Somno & vigilia: dico ergo quod intelligit illud æquiuoca intellectione: vt dicit Auerro. 12. meta. commen.51.& tali modo quali modo non est a nobis nominabilis.vnde sicut nos non scimus cælum nisi negatione,videlicet ipsum non esse graue:aut leue.sic dicimus deum intelligere lapidem: non tamen vniuersaliter:nec particulariter:sed modo æquiuoce dicto a modo nostro:& istud volunt dicere omnes leges:licet multi non curant de philosophis & dicant illos male dicere. Ad oppositum patet solutio. Quantum ad quintam quæstionem diuus Albertus in primo physicorum.tractatu vltimo

Dubitatio.

De⁹ nec vl̃r nec particulariter intelligit sed eius modus intelligẽdi a nobis ignorat.

Põ Alb.

timo capitulo.18.ait.quod omne mobile mouetur a primo motore vt a causa prima:quæ per intellectum mouet: & intendit per motum moueri in aliquid qđ est esse diuinū per modū per quē potest aliquo modo assimilari: & ideo appetitus intelligibis est quo appetit materia assimilari primo in esse diuino:sed appetitus ille cum dicitur esse materiæ . duplex est locutio.potest enim materiæ esse sicut subiecti:& hoc modo materia nō habet appetitū:& potest esse sicut moti a motore : qui habet appetitū a quo procedens motus est actus mobilis in quē directe mouetur:& hoc modo dictum est ab Aristo.qđ opus naturæ opus est intelligentiæ . hæc Alb.Vult ergo Alb.ꝙ opus naturæ est opus intelligentiæ prout natura dirigitur ab intelligentia.est enim opus ipsius intelligentiæ vt dirigētis: & ipsius naturæ vt directe.huius exemplum posuit Themistius de hominibus qui loquuntur futura:& nihil de eo qđ dicunt. Sed ego improbaui hunc modum dicendi alibi:pro nūc autē dico qđ vt dicit Aristo.secū do perigeneseos.omnia agentia hic sunt vt instrumenta primæ causæ: & quia virtus causæ secundæ redundat in virtutē primæ:ideo opus cuiuslibet agētis potest dici attributiue primæ causæ:eo quia omnes causæ causant in virtute primæ potissimæ. & hæc est opinio Platonis in Thimeo plane. Huius exemplū est:qm̄ & si martellus sit instrumētum in factione cultelli:nō ꝓpter hoc cultellus dicit̃ opus martelli: sed artificis. sic in ꝓposito: & si homo generat̃ ab hoīe: quia tamē homo generans generat in virtute primi agētis:ideo opus illud dicitur opus primæ intelligētiæ: & hæc est opinio Aristo.& Auer.& nolo ponere locum vbi Aristo. plane ponit hoc.sit igitur dictum intantum. Quantum ad sextam quæstionem erat dubitatio Algaze. in hoc deus non intelligit alia nisi prout est causa aliorum:& vt est causa est esse relatum:& esse relatum est esse additum substantiæ dei:ergo esse dei & esse intelligens alia faciunt compositionē & pluralitatē in illo.est ergo quæstio sexta. quomodo ex verbis & præambulis philosophorū patet solutio ad hoc argumentū: ego nō vidi quomodo respōsum sit. Dicendum qđ Alga.nūquā sciuit solu.horum ideo mirabiliter breuiter Auer.soluit. Debes ergo scire qđ ipsa causa refertur ad effectū:& effectus ad causam diuersimode.effectus enim refertur ad causam per aliquid relatum acquisitum in effectu: sed causa non refertur ad effectum per aliquid additum causæ:sed per illud additū effectui:ideo cum deus sit causa:deus non dicitur causa & relatū per relationem additā sibi:sed eis quorū est causa:esse ergo causæ in deo est absolutum:quia ergo deus est causa omnium:ideo intelligit omnia: nec illa intellectio est relatiua:immo absoluta cum esse causæ non dicatur relatiuū relatione addita deo:sed relatione addita eis quibus apponitur causa : & sic per dicta iam patet solutio.

Dubita.

ALGA. DVB. III.

AIT Algazel.Secundus verò modus ꝙ id quod dicitis,videlicet,quod ipse deus scit omnia secunda intētione sunt verba erronea . Si enim fuerit eius sciētia comprehendens alia præter eum : sicut seipsum comprehendit : ergo duo habet scibilia abinuicem differentia:

nullatenus dici namq; potest quod hæ duæ sciētiæ sunt vna & eadem:& hoc nō potest excusari dicendo qđ hoc est secunda intentione. Non est enim hoc nisi euasio. Rursus mirādum est de illo qui opinatur qđ nulla ignorat:sed putat se excusare dicēdo quod ea scit vniuersali modo:& hoc nihil valet. vniuersalia em̄ intelligit:& illa differunt ab indiuiduis:quæ infinita sunt multitudine:ergo scientia dependens de tali pluralitate rerū & scientia vniuersalium abinuicem differunt. Qualiter ergo dici potest vna omnimode.

Sicut dixi in expositione dubij secundi duo dixerunt philosophi vt Alga. imponit eis. s. & deus scientia absoluta scit se. Secundaria autē intentione scit alia:scilicet prout est principium aliorum, cum igitur corrumpit primum modum vult corrumpere secundum. & primo proponit eum. d. ait Alga. secundus vero modus est ꝙ id quod dicitis, videlicet, quod ipse deus scit oīa secunda intentione: sunt verba erronea. (Si em̄.) Proposito illo modo arguit contra eum:& arguit entimematica forma dicens. Si enim fuerit eius scientia comprehendens alia præter eum:sicut seipsum comprehendit. concludit consequēs:ergo duo habet scibilia ad inuicem differentia. Istud est entimema & statim probat consequētiam d. namq; pro quia. nullatenus dici potest qđ hæ duæ sciētiæ scilicet quarum vna comprehēdit se:altera alia:sunt vna & eadem. Debes scire vt dicit Auer. tertio de anima. commē. 38. ꝙ scientiæ diuiduntur secundum naturas scibilium. cum igitur esse dei & esse rerum sint scibilia diuersa diuersorum generum & rationum:scientiæ erunt omnino diuersæ ratione & genere:& per consequens omnino incomposibiles:& nō possunt dici vna & eadem sciētia. & sic patet consequentia Algazelis. (Et hoc.) Apponit sol. quandam & eam confutat, inquit. & hoc non potest excusari dicendo ꝙ hoc est secunda intentione. Debes scire qđ quis dicere posset qđ deus vnica scientia scit se & alia diuersimode. se primaria intētione:alia secundaria intentione. V. g. sicut visus vnica visione aspicit album:& subiectū. album quidem primo. subiectum secundaria intentione: & tamē vna visio numero est:si deus vnica scientia aspicit se & res. se vt absoluta substantia & per se primo:& reliqua secundo vt causa eorum: quare &c. Est ergo solutio quod illorum scientia est vno modo diuerso cōsiderata. Cōtra Arg. d. nō est tantū hoc nisi euasio:& nō declarat quomodo. Ideo debes scire ꝙ euasio est apparenter respondere & nō resolute:quia igitur hæc solutio est apparēs:ideo euasio dici pōt. Quod aūt appareat & nō existat declaro: quoniā diuersorū scibiliū secundum rem & modū diuersæ sunt scientiæ secundū rem & modū. bene enim stat esse diuersa scibilia secundum rem & esse vnam scientiam numero:vt patet in omnibus consideratis in physica: de quibus est vna scientia specie & forte numero. Sed scibilium secundum rem & modum diuersorum de necessitate sunt sciētiæ secundum rem & modum diuersæ:vt patet. Cū igit esse dei & esse rerū sint scibilia ratione & re diuersa:ergo & scientiæ. illa ergo respōsio fuit euasio & nō existēs. (Rursus.) Nunc vult impugnare quoddam aliud dictum:& duo facit. primo proponit illud. d. rursus

Diuidūtur sciētiæ secū dum naturā scibilium.

Euasio. Cōfutatio.

rursus mirandum est de illo qui opinatur quod deus nulla ignorat:sed putat se excusare dicendo qd' ea scit vniuersali modo: & hoc nihil valet. Est ergo dictum tertium:quod & si deus non sciat indiuidua:non sequitur.ergo ignorat illa qm̄ sciat illa aliquo modo.s.in vniuersali : & est solutio.Auicen.(Vniuersalia enim intelligit.)Nunc secundo declarat qualiter hæc euasio nihil sit.d.vniuersalia enim intelligit:& illa differunt ab indiuiduis quæ sunt infinita multitudine.ergo scientia dependens de tali pluralitate rerum:id est singularium.& scientia vniuersalium adinuicē differunt.componitur ergo ratio sic.quarum cognitionum scibilia sunt diuersa:& scientiæ sunt diuersæ.sed vniuersalia & singularia sunt diuersa:cum singularia sint multitudine.i.successiue infinita:ergo scientiæ singularium & vniuersalium sunt diuersæ.huius tangit minorem & cōclusionem , & tunc destruit solutio.d.ergo qualiter dici potest vna omnimode , quasi dicat: non est possibile , patet ergo cum singularia sunt diuersa scibilia ab vniuersalibus:quod qui scit vniuersalia potest ignorare singularia . & hoc dicit Aristote. 2. priorum . stat sciri in vniuersali : & ignorari in particulari : quod non est verum , nisi per rationem positam.

Potest sciri in vniuersali & ignorari in particulari.

AVERROIS.

NOS dicimus quod sentētia horum verborū in duabus constat quæstionibus:quarum vna:qualiter potest fieri ꝙ scientia dei sit in seipso vna & eadem cū sua scientia in rebus extrinsecis ab eo.Sed de ista superius respōsum fuit.s.qd̄ in humano intellectu reperitur quoddam exemplar de hoc ex quo possumus certificari qd̄ intellectus primi principij sic se habeat necessario.Secūda verò quæstio est.vtrum scientia dei multiplicari potest multiplicando scibilia.Ipse enim comprehendit omnia subiecta finita: eo modo quo infinita possunt sciri ab eo.Sed de hac secūda quæstione respondendum est . quod non est impossibile in scientia dei vna & eadē existēte quod retineat scibilium diuisionē . non nāq; impossibile est apud philosophos quod ipse deus sciat seipsum:& alia pręter eum mobilia.Diuisio tamen illa apud eos est impossibile quod intellectus perficiatur ab intelligibili causato ab eodem intellectu.Si enim aliud præter eum intelligeret illo modo quo nos illud intelligimus:esset eius intellectus causatus ab intelligibili:non ipsius causa,& totum contrarium demonstratiue probatur. Et est notandum quod pluralitas à philosophis negatur:& non est quod ipse de seipso sciat:sed de scientia addita sibi.& non sequitur ex tali remotione pluralitatis à deo benedicto scibilium pluralitatis remotio. Et dicimus idcirco qd̄ quādo Algazel transtulit quæstionem de pluralitate impossibili ad scibiliū pluralitatē sophisticū fuit:quia secūdum

veritatem numeratio scibiliũ in dei sciẽtia nõ est similis eorũ numeratiõi in scientia humana. In humana nãq; potest numeratio accidere duplex: vna est ratione phantasmatũ quæ quasi localis numerationis naturam redimũt. Secũda verò est numeratio ipsarũ in seipsis intellectu nostro, videlicet in numerando prout cõmunicãt primo genere: vt puta ꝙ ens inquantũ diuiditur ad oẽs species ipsum ingredientes. Intellectus eñ noster vnus est ratiõe vnitatis in animalis speciebus numeralia mundi cõprehendentibus: & numeratur numeratiõe specierum. Et est manifestũ ꝙ quando remouemus scientiam dei de vniuersali re: ꝙ remouetur sine dubio dicta numeratio: & remanebit numeratio talis quã noster intellectus nequit comprehendere: nisi nostra scientia similis esset scientiæ dei benedicti: quod est impossibile. & ideo dicim⁹ ꝙ valde fuit manifestũ dictũ dicẽtis, ꝙ intelligentiæ terminũ habẽt limitatũ: quẽ aliquo modo pertrãsire nequeũt. Præterea intellect⁹ noster est scientia entiũ potentialiter: nõ aũt actualiter. & si actualis deficit de actuali: quãto magis scientia nostra vilior erit cum magis ingreditur potentialem sciẽtiam: & magis est defectibilis. Et absit ꝙ dei scientia deficiat aliquo modo: & quod sibi potentialis scientia attribuaẽ. Potentialis eñ sciẽtia materialis est. & ideo opinati sunt philosophi quod dei scientia semper necessaria est in actu: & quod in ea nulla est vniuersalitas neq; pluralitas ex potẽtia cõducta seu cõstituta: sicut species ex genere multiplicaẽ. Et est notandũ quod apud nos est impossibile cõprehendere infinitũ in actu. Quia scibilia apud nos abinuicẽ separabilia sunt. Sed si ponendũ esset hic esse quãdam scientiam in qua omnia scibilia vniri possent: esset sine dubio finita & infinita apud eũ æqualis. Et omnia ista à philosophis demonstratiue probata sunt. & ideo sequitur ex hoc, quod quando pluralitas scientiæ hoc modo intelligitur: & quælibet pluralitas à deo auferenda est: sequitur quod ipsius sciẽtia sit vna & in actu. Sed de hoc clare informari ab humano intellectu impossibile est. Si hoc eñ perfecte intelligeret esset suus intellectus vnus & idem cũ ipsi⁹ dei benedicti intellectu: quod est impossibile. Et quia scire particularia apud nos est scientia in actu: patet ergo ꝙ scientia dei magis propinqua est sciẽtiæ particulari ꝙ̃ vniuersali: licet nulla sit istarum: vt superius dictum est.

Nunc Auer. respõdet ad dubiũ Algazelis. & primo resumit quæstiones dicens. Dicimus nos ꝙ sententia horũ verborum in duabus constat quæstionibus:

quæstionibus:& explicat illas.d.quarum vna supple est,qualiter potest fieri quod scientia dei sit in seipso vna & eadem cum sua scíêtia in rebus extrinsecis ab eo:est ergo prima quæstio ista. (Sed de ista.) Nunc resumit solutionẽ superius factam,dicens:sed de ista superius responsum fuit scilicet,quod in humano intellectu reperitur quodam exemplar de hoc: ex quo possumus certificari quod intellectus primi principij sic se habeat necessario. Et debes scire quod illud exemplar est: quoniã sicut intellectus noster vna scientia intelligit alia primo:& secundo se.sic dicimus quod intellectus primo vna scientia intelligit se:& secundo alia. (Secunda quæstio.) Adducit secundam quæstionem,dicens:secũda quæstio est, vtrum scientia dei multiplicari possit:multiplicando scibilia,id est,ipsis scibilibus diuersis entibus secundũ rem & rationẽ,dat autẽ euidentiam quæstionis.d.ipse enim,scilicet deus comprehendit omnia sub secta finita,id est,vniuersalia eodem modo,id est,eadem scientia numero quo,id est,qua infinita indiuidua possunt & sciuntur ab eo: ergo vna scientia erit vtrorũq;:hæc ergo est quæstio secunda.(Sed de hac.)Soluit hanc quæstionẽ secundam:& primo ponit solutionem.d.sed de hac quæstione respondendũ est:quod nõ est impossibile in scientia dei vna & eadem existẽte quod retineat scibiliũ diuisionẽ,id est,quod deus vnica sciẽtia sciat multa & diuersa scibilia:cuius rationẽ ait.d.nãq; pro quia non est impossibile apud philosophos quod ipse deus sciat seipsum & alia mobilia,id est,generabilia præter eum. Debes scire vt dictũ est: quod deum scire alia dupliciter intelligi potest. Vno modo prout esse suũ est esse aliorũ:& sic scit alia nõ qđ illa percipiat in vniuersali vel particulari:sed prout esse eius est esse aliorũ.Alio modo prout illa intelligit sub esse diuerso a se:& esse eius:& sic intelligere est perfici ab illis:vult ergo qđ primo modo deus vna scientia intelligit se & alia prout alia sunt ipse.

Nota.

Dupliciter intelligitur deum scire alia.

Ad formã argumenti negatur minor:quoniã esse dei:& esse aliorũ nõ sunt diuersa scibilia:vt visum est.(Diuisio tamen.)declarat qualiter non potest secundo modo deus intelligere alia prout illa sunt diuersa ab esse dei:& prout perficitur ab illis:& dicit,diuisio tamen illa,id est,secundũ mẽbrũ apud eos est impossibile:& exponit illud.d. dico esse impossibile intelligẽdo qđ intellectus dei perficiatur ab intelligibili causato ab eodem intellectu. Debes scire quod si intellectus primi intelligit alia prout diuersa sunt ab eo,sequitur omnino quod intellectus perficiatur ab illis quod declaro:quoniã prout diuersa sunt nõ continentur in eo:quia sic nõ essent diuersa.si non continerẽtur in eo:ergo aliquid deficit ab eo: scilicet,alia:ergo cum comprehendit illa efficitur illa: & per cõsequens perficitur ab illis.Et huius simile est:quoniã intellectus noster non continet scibilia:ideo cum intelligit illa fit illa aliquo modo:& prout fit illa perficitur ab illis:& sic in proposito applicatu.Inquit ergo. Si eñ aliud præter eum intelligeret illo modo quo nos intelligimus:esset eius intellectus causatus ab intelligibili:& non ipsius causa:& totum contrariũ demonstratiue probatur,hæc consequentia patuit in tertia disputatione. omne enim intelligens vel intelligit prout est causa: vel prout est causatum:prout est causa:sic intellectus est idẽ intelligibili:semper enim causa continet effectum: & per consequens est idem effectus, si prout est causatum sic intelligibile est diuersum ab intelligente: & intellectus

diuersus: quoniã effectus semper priuat perfectionem causæ: & per cõsequens ponit esse diuersum a causa. Si ergo deus intelligeret aliud: tunc esset diuersum ab intelligibili: & per consequens causatum: & sic patet consequentia. (Et notandum.) exponit quod dixit & ait: & est notandũ quod pluralitas a philosophis negatur, id est, quod pluralitas scientiarũ in deo non conceditur a philosophis: non enim volunt quod vna scientia deus intelligat se: & alia diuersa intelligat reliqua: & non est sup. sciẽtia negata a philosophis qđ ipse de seipso sciat: immo hanc ponunt: sed sup. negant de sciẽtia addita sibi, id est, sed dicunt qđ non intelligit deus alia per scientiam additam scientiæ eius. Sed contradixit huic Algazelis dicendo: ergo ignorat alia, cui respondet Auer. d. & nõ sequitur ex talis pluralitatis remotione a deo benedicto remotio pluralitatis scibiliũ, id est, non valet: deus non intelligit diuersis scientijs se & alia, ergo non intelligit diuersa: quoniã stat intelligentia plura per vnã scientiam prout illa plura sunt vnũ in deo: & alia a parte eorũ: argumentũ ergo Algazel. supposuit responsionem Auicennæ falsam: & contra illam valet. Auer. autem non sic intelligit: immo solutio patet hic alio modo. Et debes scire quod effectus & causa. Verbi gratia, deus & res causatę possunt dupliciter comparari: vel a parte effectus: & sic possunt dici diuersa: vel a parte causæ: & sic possunt dici idem a parte effectus. dicũtur diuersa: quoniam effectus non continet causam sed potius continetur: immo effectus deficit a perfectione causæ & ideo diuersum est esse eius ab esse causæ. a parte causæ sunt idem: quoniã causa continet effectum secundum totum esse: & ideo a parte causæ est identitas. dico ergo quod deus vno modo intelligit diuersum. alio modo non intelligit diuersum. intelligit quidem diuersum a parte effectus. intelligit idem a parte suipsius. non ergo valet hæc consequentia. deus vna scientia intelligit se & alia: ergo non scit diuersa: quoniam illa a parte eius sunt eadem: a parte illorum sunt diuersa: & sic apparet vnus intellectus verborum Auer. (Et dicimus.) Nunc remouet omnino dictum Alga. Alga. enim arguit sic. non possunt esse plures scientiæ diuersæ in deo. ergo deus non potest intelligere diuersa. Respondet Auer. d. & dicimus idcirco quod quando Alga. transtulit quæstione de pluralitate impossibili, id est, scientiarum quæ deo est impossibilis ad scibilium pluralitatem inferendo: ergo non potest scire plura. est opus sophisticum, id est, argumentum apparens: & nõ existens: quod declarat. d. quia secundum veritatem numeratio scibiliũ in scientia dei non est similis numerationi eorum in scientia humana: bene enim valet. in humana sunt scibilia diuersa. ergo & scientiæ: & hoc declarat. d. namq; pro quia in humana potest accidere duplex. vna est ratione phantasmatũ quę supple quasi redimunt naturam localis numerationis, id est, quæ reddunt diuersitatem quasi in subiecto. per hoc enim quod phantasma lapidis in me est aliud a phantasmate Platonis: quasi scientia mea lapidis & tua differunt: quasi in subiecto, id est, secundum rem. accipit enim hic locũ pro subiecto. vnde localis numeratio idem est quod realis distinctio. (Secunda vero.) Ponit secundam dicens: secunda vero est numeratio ipsarum in seipsis in intellectu nostro, id est, ratione subiecti in quo inherẽt, videlicet in numerando prout communicant in primo genere: vt puta: quod est ens: inquantum diuiditur ad omnes species ipsum ens ingrediẽtes: vult ergo

Pluralitas sciẽtiarũ in deo negatur a philosophis.

Causa & effect⁹ possũt dupliciter comparari.

ergo quod numeratio scibilium est ratione subiecti in quo habẽt esse in, quantum entia:& hanc distinctionem posuit in tertio de anima commẽ, to.5.vbi dixit,quod intelligibilia habent duplex subiectum.vnum pro, ut sunt entia vera:& sic numerantur ratione phantasmatum.aliud prout sunt entiã in mundo:& sic est intellectus & sic sunt vnum ens.hoc decla rat,dicens:intellectus enim noster vnus est ratione vnitatis in speciebus animalis comprehendentibus numeralia,id est,entia mundi diuersa: & numeratur ratione specierum:vult dicere quod si intellectus comparatur ad quoddam genus animalis.Verbi gratia,ad hominem qui cõtinet plu, re. species,id est,plures conditiones indiuiduorum:vt græcos & tuscos & latinos &c.est vnus numero vnus & per se forma manens totius spe, ciei:sed si comparetur ad species,id est, indiuidua quæ specie differunt per accidens est plures:quod intelligo secundũ habitudines:vt dixi in li bro de intellectu:& in fine quartæ disputatiõis.scibilia ergo nostra si cõ parentur ad subiectum per quod sunt omnia sunt vnum ens.si comparen tur ad subiecta per quæ sunt vera sic sunt multa:vt patet in dicto commẽ to.In deo autem scibilia nõ possunt comparari ad diuersa: immo omnia sunt vnum ratione essentiæ quæ est causa illorum & multa a parte esse, ctus:& hæc est mens Arist.& Auerro. Attamen secundũ finem quam nos christicolæ tenemus:hæc sunt temeraria & fallissima: quoniã scibi, lia sunt multa & ratione phantasmatum & ratione intellectuum qui rea, liter & per se multiplicantur:vt dixi in libro de intellectu contra Auer. (Et est manifestum.)declarat nunc propositum in scientia dei. d. & est manifestum quod quando remouemus scientiam dei de vniuersali re,id est,dicimus scientiam dei non esse vniuersalem: quod sine dubio remo, uetur dicta numeratio,id est,sine dubio scientia & deus non erunt diuer sa.addit & remanebit numeratio talis quam noster intellectus nequit cõ prehendere sup.positiue:nisi nostra scientia esset similiter sciẽtiæ dei be nedicti:quod est impossibile. Debes scire quod scientia dei qualis est negatiue potest intelligi.potest enim intelligi a nobis quod nõ est vniuer salis nec particularis:vt dictũ est.attamen quod sit talis vel talis naturæ nõ potest intelligi a nobis:& hoc voluit dicere Auer.(Et ideo dicimus) apponit quoddam correlarium.d.& ideo dicimus quod valde fuit ma, nifestum dictum dicentis quod intelligentiæ terminũ habent limitatum quẽ aliquo modo pertransire nequeunt. Debes scire quod tribus mo dis contingit intelligere intelligens scilicet vniuersaliter:secundo parti culariter:tertio vno modo qui nec est vniuersalis:nec particularis. Intel ligentia ergo in intelligendo habet certum terminum:quoniam ita intel ligit tertio modo quod non primo:vel secundo modo: & sic patet di, ctum Auerro.vel forte intelligit quod ideo patet intelligentias non intel ligere vniuersaliter & particulariter:quia esse earum est finitum in vigo, re:& non continet omnibus modis perfectionem rerum:& tu considera. (Præterea intellectus noster.)Vult probare quod dei scientia sit actua, lis:immo actualissima: & primo ponit vnum.d.præterea intellectus no, ster est scientia entium potentialiter:non autem actualiter.est enim po, tentialis:quoniam non est per essentiam eius: sed per receptionem a re, bus:& si deficit scientia actualis de actuali quanto magis scientia nostra vilior erit:cum magis ingreditur potentialem scientiam: & per conse,

Intelligibilia duplex subiectum habent.

Scibilia in deo non cõparantur diuersa. Contra.

Scientia dei qualis sit nõ potest sciri nisi negatiue.

Tripliciter cõtingit intelligere.

quens magis erit defectibilis. Debes scire quod intellectiões omnium intelligentiarum sunt actuales cum sint per essentias earum:attamen vna est altera actualior:& sic vna est altera vilior: vult ergo habere quod si vna actualis sit vilior altera actuali:vt scientia secundæ intelligentiæ est vilior scientia primæ:& scientia tertiæ est vilior scientia secundæ:& sic quanto magis scientia nostra quæ non continetur intra genus actualissimum erit vilior scientia actuali. Vult ergo habere hanc maiorē:omnis scientia potentialis est vilior scientia actuali:quam probauit per locum a maiori:per hoc quia actualis est vilior actuali:ergo a maiori potentialis erit vilior actuali.(Et absit.)Nunc assumit secundam propositionem quasi minorē.d.& absit quod dei scientia deficiat aliquo modo:& quod sibi attribuatur scientia potentialis:potentialis enim scientia materialis id est, passiua & receptiua est:vult ergo habere hanc minorem: scilicet, sed scientia dei non est defectibilis seu vilis aliquo modo.(Et ideo.)concludit conclusionem quæ partim sequitur ex syllogismo nunc facto:partim ex prædictis.d.& ideo opinati sunt philosophi:quod sciētia dei semper necessaria est in actu:& quod in ea nulla sit vilitas:& hæc conclusio sequitur ex syllogismo nunc facto:neq; pluralitas,id est, compositio ex potentia conducta seu constituta:sicut multiplicatur,id est,componitur species ex genere:& hoc sequitur ad prædicta.est ergo virtus syllogismi præsentis hoc modo,omnis sciētia potētialis est vilis:sciētia dei non est vilis:ergo in secūda figura scientia dei non est potentialis ergo est actualis per locū ab opposito:immo actualissima cū ei nulla sit annexa vilitas.(Et est notandum.) Soluit quæstionē tacitam & pulchrā quā Algaz. mouit,an scilicet intellectus dei comprehendat singularia? & dictum est quod nō quoniā singularia sunt infinita:nullus intellectus comprehendit infinita:ergo intellectus dei non cōprehēdit singularia in secunda figura.Respondet quod infinitū non potest cōprehendi ab intellectu nostro:eo quia nō comprehendit singularia simul:sed successiue;& impossibile est infinitū pertransire:attamē apud intelligentiam dei qui omnia comprehendit insimul per eius essentiā cōprehendit singularia & infinita:immo scientia dei non est finita differens ab infinita,maior ergo propositio.d.nullus intellectus comprehendit infinitū:falsa est de intellectu primi:dicit ergo,& est notandum quod apud nos,id est,quo ad intellectum nostrū est impossibile comprehendere infinitum in actu:cuius rationē dicit:quia scibilia,id est,ea quæ scimus sunt adinuicem separabilia, id est,non sciuntur insimul:sed vnum post alterum:vt sortem post Platonem.Sed si ponendū,id est,cōcedendū erit hic esse quādam scientiā in qua omnia scibilia vniri poterint:vt est sciētia primi in qua omnia insimul ponuntur:esset apud eum sciētia finita æqualis infinite,id est,scientia finita & infinita haberent eādem vim:& omnia ista demōstratiue probata sunt a philosophis.

Qualit' de' intelligit singularia.

Debes scire quod intellectus primi non intelligit vel scit singularia nisi prout est causa illorū sub ratione entis & esse ideo intelligit illa sub ratione esse & entis ens vel esse nec finitū:neq; infinitū:ideo sciētia dei prout est finita non differt ab illa vt est infinita:& quia cognoscit illa prout est causa:& esse causam est dei essentiale: ideo insimul oīa singularia cōprehēdit prout est possibile ei,id est,sub forma entis & esse ei9:& sic maior ꝓpositio vniuersaliter negāda est:licet de in

tellectu

tellectu nostro veritatem habeat.(Et ideo.)Nunc apponit correlarium: quod quasi dictum est:& est,quod sciētia dei est simplex vna & in actu: & syllogismus eius componitur sic:quælibet pluralitas a deo auferenda est.sed quando pluralitas scientiæ hoc modo intelligitur:sicut dictū est: est quædam pluralitas:quoniā quando intelligitur scientiam dei esse singularium vt singularia.& potentialem &c.vt sic est pluralitas:concluditur in prima figura ꝙ ipsius sciētia sit vna & in actu,id est simplex & nō potentialis:& huius primo tangit minorem:secūdo ibi,(Et quælibet.) tangit maiorem.tertio cōclusionem:& verba eius sunt manifesta per se. (Sed de hoc.)ostendit difficultatem quæstionis dicens:sed de hoc,id est isto modo scientia clare informari ab humano intellectu est impossibile:cuius rationem dat dicens:si enim hoc perfecte sup.homo intelligeret esset suus,id est hominis intellect⁹ vnus & idē,id est æqualis perfectionis cum intellectu ipsius dei benedicti:quod est impossibile:& cōsequentia patet: quoniam opinio esset omnino æqualis vtriusq;. Sed dices. Dubitatio. Auer.secūdo.meta.com.1.vult ꝙ sit possibile intellectui nostro cognoscere dei essentiam:& per cōsequens dei scientiam. Dicendum quod Solutio. sicut ipse glosauit Arist.ita ego gloso eum:ꝙ scilicet exemplū istud notat difficultatē.q.d.ꝙ difficile est intellectum nostrū intelligere dei sciētiā:non tamen impossibile simpliciter.(Et quia scire.)Soluit quæstionem tacitam:posset enim quis dicere:licet scientia dei nō sit vniuersalis nec particularis:an sit magis propinqua alteri istarum: dicit respondendo:& quia scire particularia,id est species apud nos est scientia in actu: patet ergo ꝙ scientia dei est magis propinqua sciētiæ particulari ꝙ̄ vniuersali:licet nulla sit istarum per se:vt superius dictum est. Sed cōtra: Dubitatio. quoniam scientia dei est per essentiam eius.essentia sua est ens adeo ꝙ ei respondet gradus entis: est enim essentia dei vniuersalis per essentiam: ergo maxime est vniuersalis:& vniuersali sciētiæ propinqua. Dicendum quod singulare duo habet,scilicet actualitatem & determinationē: Solutio. & habet materialitatem. est enim singulare actualissimum respectu vniuersalis:& determinatissimum:& nullo modo potentiale contrahibile: habet etiam materialitatem:cum singulare concernat materiam & appēditia materiæ.Dicendum ergo ꝙ Auer.hic loquitur de singulari quo ad primum modum:non quo ad secundum modum:ratio autem concludit scientiam dei esse vniuersaliorem quantum ad respectum secundi modi: & sic patet intentio Auer.hic.

ALGA. DVB. IIII.

AIT Alga.sed in prædictis obiecit Auicēna: in quibus aliqui philosophi opinati erāt,ꝙ de⁹ gloriosus nihil scit præter seipsum:vt eos non sequeretur de necessitate ponere pluralitatem in deo. Vnde miratur qualiter concedimus eis remotionē pluralitatis à deo: & postea concedimus quod ipse sciat alia entia præter eum:& ꝙ ipse deus ignoret omnia entia præter seipsum:& ꝙ sciat ipsa entia.sciens nāq; perficitur ex suo scibili:& sequeretur ex istis ꝙ scibile dei nobili⁹ esset eo:quod est falsum.

falſum. Quare conatus fuit dictus Auicenna opinari quod ſciꝛ re deum ſeipſum & alia entia:idem eſt quod eſſe ei⁹: & de iſta conuerſione ſtupefacti ſunt philoſophi: vnde manifeſte aſſereꝛ re poſſumus quod nulla ſecta philoſophorum clare de prædiꝛ cto propoſito inuenire potuit veritatem.

In hoc dubio Algazel inducit motiuum Auicennæ: & opinionem eius: & dicit. Sed in prædictis obiecit Auicenna: in quibus aliqui philo/ſophi opinati erant quod deus glorioſus nihil ſcit præter ſeipſum: & hoc dixerunt ſup. vt non ſequeretur eos de neceſsitate ponere plurali/tatem in deo, id eſt vt euitarent compoſitionem in deo: ideo tantum deum ſcire ſeipſum dicunt. (Vnde miratur.) cum reiterauit opinionem philoſophorum ponit motiuum Auicennæ dicens: vnde miratur ſup. Auicenna qualiter nos concedimus eis, ſcilicet philoſophis remotio/nem pluralitatis a deo, id eſt quod deus non eſt compoſitus ex ſcien/tia & ſcibili: & poſtea concedimus quod ipſe ſciat. alia entia præter eum: & quod ipſe deus ignorat omnia entia præter ſeipſum: & quod ſciat ipſa entia: hæc enim ſunt conceſſa. conceſſum eſt enim deum tan/tum ſe ſcire: & quod ſciendo ſe ſciat alia entia: & quod ipſe deus igno/rat alia: eo quia non ſcit illa in propria forma: & quod aliquo modo ſciat ipſa entia: & quomodocunq; arguit probando quod deus non ſcit aliud. d. ſciens nanq; perficitur ex ſuo ſcibili: ſed per ſe deus ſcit aliud: ergo ſequitur quod perficitur a ſuo ſcibili: & tunc dedit incon/ueniens dicens: & ſequeretur ex iſtis quod ſcibile dei nobilius eſſet eo, id eſt ipſo deo: quod falſum eſt: & conſequentia patet. quoniam omne perficiens eſt nobilius perfecto: vt patet. (Quare conatus eſt.) Nunc opponit opinionem Auicennæ dicens: quare conatus fuit dictus Aui/cenna opinari quod deum ſcire ſeipſum & alia entia: ſit idem quod eſſe eius, id eſt quod ſcientia ſui & aliorum ſit eſſe dei: & ideo non accidit deo pluralitas: & laudat hanc opinionem dicens: & de iſta conuerſione Auicennæ ad philoſophiam ſtupefacti ſunt philoſophi ſup. noſtri tem/poris: eo quia Auicenna erat extraneus a philoſophia: cum igitur con/uerſus ſit ad philoſophos: ſtupefacti ſunt philoſophi: vnde manifeſte aſſerere poſſumus quod nulla ſecta philoſophorum clare de prædicto propoſito inuenire potuit veritatem: niſi ſup. ſolus Auicen. & ſic patet ſermo Auicen. & opinio &c.

AVERROIS.

NOS dicimus quod reſponſio horum verboꝛ rum clariſsime apparet in præcedentibus, viꝛ delicet quod ſi philoſophi opinati ſunt quod ipſe deus ſciat entia modo quo ſit vilior eis ſciꝛ bilibus: ſequitur vt cauſatum non reducatur ad cauſam: & nobilius eſſet vilius: ſed non caꝛ uent ſibi iſto modo: ſed quod ipſe deus ſciat entia modo noꝛ biliori illo quo nos ſcimus ea. Sed qualiter poſsibile fuerit multiplicare ſcibilia in deo benedicto quæſtio eſt per ſe; & per hoc

hoc philosophi sibi nõ cauent opinãdo quod deus nõ sciat nisi seipsum sicut attribuit eis Alga. immo propter id quod dictũ est. & Auicen. insudauit se conuenire inter opinionem dicentis quod deus nõ sciat nisi seipsum: & quod sciat omnia entia modo nobiliori illo quo nos ea scimus: & hoc satis patet ex dictis suis, videlicet ꝙ scire deum benedictũ seipsum & omnia alia entia mundi idem est. Licet ipse istud non dicat ita clare. Constat ergo ex dictis quomodo acerrimus est error huius hominis & suum facinus est in eo quod attribuit philosophis.

Nunc Auerro. vult accusare Auicennam quantum ad intellectum quæstionis. secundo ibi, (Et per hoc philosophi.) Vult accusare Alga. quantum ad illud quod imponit philosophis. Quantum ad primam partem quasi excusando se a declaratione opinionis Auicen. dicit, dicimus nos quod responsio horum verborum, id est, ad hæc verba clarissime apparet in præcedentibus: vult dicere solutionibus prædictorum dubiorum: ideo nolo immorari. (Videlicet quod si philosophi.) Nunc ponit verba Auicennæ quibus dubitauit, videlicet quod si philosophi opinati sunt quod ipse deus sciat entia modo quo sit vilior eis scibilibus, id est modo nostro, scilicet prout perficitur a rebus: sequitur vt causatum, id est entia causata non reducantur ad causam: immo potius causa reducitur ad causatum: & sequitur vt nobilius esset vilius: quia deus optim⁹ in natura esset vilior rebus: hoc fuit motiuum Auicen. ergo, scilicet ꝙ si deus intelligeret aliud: ergo vilesceret: quoniam perficitur a rebus. (Sed non cauent.) Nunc reprehendit Auicennam quantum ad duo. primo: quia non vtitur in solutione eius verbis philosophorum. secundo: quia nõ respõdet ad quæstionẽ prout mouit ipse eam dicens: sed sup. philosophi non cauent sibi, id est non euitant hoc inconueniens: modo quem dicit Auicenna, videlicet quod ideo non sequitur: quia scire deum se & alia sit vnum & idem. sed sup. philosophi vtuntur his verbis: quod ipse de⁹ sciat entia modo nobiliori quo nos scim⁹ ea, id est æquiuoce prout scientia nostra causata est a rebus: & dei scientia causa est rerum: vt dictum est. 12. metaphysi. commen. 51. & adductum est in præcedentibus. ergo solutio Auicennæ peccauit in verbis. (Sed qualiter.) Nunc reprehendit ipsum quantum ad rem: quoniam quæstio mota ab Auicen. fuit quomodo deus scit alia: & tamen scientia sua nõ est composita, inquit, modo Auerro. sed qualiter possibile fuerit multiplicare scibilia in deo benedicto: quæstio est per se, id est seorsum ab illa quã soluit. Huic potest enim quæstio intelligi: an deus scit alia & an deus sciat scientia composita. Huic mouit quæstionẽ sub secundo intellectu, scilicet an scientia dei sit composita: & soluit eam ad primum intellectum: declarãdo quod scit alia: non tamen sequitur quod vilescit: ergo peccauit Auicen. quantum ad rem: cum soluit vnam quam non mouit. & tacuit scil. illius quã mouit. (Et per hoc philosophi.) Nunc vult accusare Alga. dixit enim Alga. ad intellectum secundæ quæstionis: ꝙ scientia dei nõ est cõposita: quoniam secundum philosophos deus non scit nisi se. Cui contradicit Auerro. d. & per hoc philosophi sibi non cauent, id est non euitãt quæstionem

ſtionẽ illam opinando qđ deus non ſciat niſi ſeipſum : ſicut eis attribuit Alga. immo philoſophi ſup. euitant illam propter id quod dictũ eſt ſuperius: ꝙ ſcientia dei eſt ſui prout eſt ens: & aliorum : vt eſt principiũ eorũ. (Et Auic.) Declarat quomodo Auic. conatus erat mediare. d. & Aui. inſudauit ſe cõuenire inter opinionẽ dicentis, ꝙ deus nõ ſcit niſi ſe: vt fuit opinio Alga. & vt ſciat modo nobiliori illo quo nos ſcimus ea: quæ fuit opinio philoſophorũ: qđ oſtẽdit eſſe ad eius mentẽ. d. & hoc ſatis patet ex dictis ſuis, videlicet, ſup. quæ fuerũt: qđ ſcire deũ benedictũ ſeipſum & oĩa alia entia mũdi eſt idẽ: licet iſtud ipſe nõ dicat ita clare: ergo quaſi mediat cui contradicit: ergo cõſtat ex dictis qũo acerrimus eſt error hui⁹ hoĩs & ſuũ facinus: & peccatũ eſt in eo. i. illo qđ doloſe philoſophis imponit: imponit eñ deũ ſcire ſe eſt idẽ qđ deũ ſcire alia oĩa: & hoc falſum eſt: ſed videt̃ ꝙ Auer. cõtradicat ſibi: qm̃ ſuperi⁹ dixit qđ deũ ſcire ſe & alia idẽ eſt qđ eſſe eius & eſſe aliorũ. Dicendum ꝙ differẽtia Auer. & Aui. in hoc cõſiſtit: qm̃ Auer. voluit deũ vnico actu ſciẽdi ſcire ſe & alia: prout illa alia ſunt eadem cum eſſe dei: quia vt dixi entia a parte dei ſunt eadem ipſi. Auicenna opinatur quod deum ſcire ſe & alia prout alia ſunt diuerſa ab eo eſt idem: & iſtud facinus eſt: & error acerrimus; vt viſum eſt ſuperius: & ſic amouetur contradictio.

Differentia inter Auic. & Auer.

ALGA. DVB. V.

AIT Algazel reſpondens pro philoſophis: & ſi aliquis diceret quod ipſe deus ſcit ſe in eo quod eſt principium modo relationis: & ſcientia relatiuorum eſt vna. paternitas enim & filiatio ſimul & ſemel cognoſcuntur. Vnde ſicut hic plures ſcientiæ vniuntur: eodem modo dici poteſt in deo benedicto, videlicet, quod ipſe ſcit ſeipſum principium entium: & eſt vna & eadem ſcientia: licet pluralitatem aliquo modo retineat. Rurſus quomodo hoc intelligitur in vno cauſato relatiuo ſibi & non infert pluralitatem: ergo multiplicatio ipſius ſiue illius quod eſt in genere ſuo non infert pluralitatem. Præterea ſicut qui ſcit rem & ſcit quod eam ipſe ſcit vna & eadem ſcientia: ſic vna & eadem ſcientia eſt cum iſtis multiplicationibus: maxime quia loquentes opinantur quod ſcibilia dei ſunt infinita. Et quod eius ſcientia eſt vna & eadem: non quod attribuant ei ſcientiam infinitam. Hucuſq; ſunt verba: Algazelis nomine philoſophorum. Sed ipſi reſpondent pro eis ſic: ſi dei ſcientia vna & eadem eſt omnimode non imaginandum eſt quod dependeat a duobus ſcibilibus: quia vt philoſophi ponunt infert pluralitatem: & tamen ſolicitantur in hoc: ita quod dicunt quod ſi deus haberet quiditatem denominatam ab entitate: eſſet hic pluralitas in deo. Et ideo ſecundum philoſophorum radices impoſsibile

posſibile eſt ponere vnam & eandem ſcientiam à pluribus ſci bilibus dependentem: ita quod pluralitatem non inferat, ideo magis infert hic pluralitatem quam attribuere ipſi deo eſſe ſu per ſuam quiditatem. Similiter ad id quod dicebāt quod ſciē tia relatiuorum eſt vna & eadem. Dicimus quod eſt falſum: immo ſunt tres ſcientiæ, videlicet duorum relatiuorū & quæ eſt relationis. ergo ſunt ſcientiæ diſtinctę. Similiter ad quomo do deus ſcit ſeipſum & genera ſingularia, & quod ipſe eſt ipſo rum principium. Dicimus quod infert neceſſario pluralitatem. Amplius ad id quod dicunt, videlicet quod ſi aliquis ſcit rem ſcit ſine dubio quod ipſe ſcit eadem ſcientia. Dicimus quod nō eſt ſic, immo ſunt duæ diſtinctæ. Patet ergo qualiter philoſo phorum defectus acerrimus eſt in hoc propoſito.

Debes ſcire ꝙ Algaz. philoſophis imponit quod deus nihil ſciat niſi ſe: & quod omnino ignoret hęc: & hoc: quia ſi deus ſcit ſe & alia: in deo accideret compoſitio: vt declaratum fuit iſtis diebus elapſis in noſtris ſcholis. vult Algazel primo narrare argumenta quorundam philoſopho rum qui probant quod deus non modo ſcit ſe: immo & alia: ſecūdo ibi, (Sed ipſe.) reſpondet his argumentis: inquit ergo Auer. ait Alg. reſpon dens pro philoſophis. ſup. primo adducendo argumenta aduerſariorum quæ ſunt infraſcripta: poteſt ergo argumentum componi ſic. ſcientia re latiuorum eſt vna. ſcientia dei & aliorum eſt ſcientia relatiuorum: ergo eſt vna. maior probatur exemplo. inquit ergo primo ponens minorem: & ſi aliquis diceret quod ipſe deus ſcit ſe in eo quod eſt principium alio rum. & ſup. alia: quorum eſt principium modo relationis: hæc eſt minor ſcilicet ſcientia dei & aliorum eſt relatiua. Deinde ponit maiorem. d. & ſcientia relatiuorum eſt vna: cuius exemplum ponit. d. paternitas enim et filiatio ſimul & ſemel cognoſcuntur. Deinde ponit concluſionem. d. vn de ſicut hic, id eſt, in relatiuis plures ſcientiæ vniuntur, id eſt, diuerſo rum eſt vna ſcientia: eodem modo dici poteſt in deo benedicto, videli cet, quod ipſe ſcit ſeipſum principium entium: & eſt vna & eadem ſcien tia: licet pluralitatem aliquo modo retineat. Eſt ergo concluſio argumē ti. quod deus vna ſcientia numero ſcit ſe & alia: contra philoſophos: vel poſitionem quam philoſophis imponit. (Rurſus.) Nunc ponit ſecundā rationem contra philoſophos, & ratio conſiſtit in hoc qualiter poſsibi le eſt intelligere cauſatum, taliter poteſt intelligi & cauſa: ſed poteſt cau ſatum intelligi vnica ſcientia cum ſua cauſa: ergo poteſt cauſa intelligi vnica ſcientia cum cauſato: dicit ergo rurſus quomodo hoc intelligitur in vno cauſato relatiuo ſibi, id eſt, quod refertur ad deum: & tamē ſup. ſcientia illius cauſati ad cauſam primam non infert pluralitatē. ſuppleas: eodem modo poteſt intelligi cauſa in habitudine ad cauſatum: & tamen non erit intellectio compoſita: tacet minorem & infert concluſionem. d. ergo multiplicatio ipſius ſiue illi⁹ quod eſt in gñe ſuo. i. ergo intellectio cauſæ in relatione ad cauſatum quæ cauſa eſt vnius gñis cum cauſato

Prima ratio

Secunda.

non infert pluralitatem: & sic patet esse possibile deum intelligere se & alia vnica scientia prout deus dicitur relatiuum quoddam ad alia. (Praeterea.) Ponit tertiam rationem cōtra philosophos: & ratio componitur sic: sicut se habet intellectus intelligens aliquam rem: & sciens se scire illam rem: sic deus sciens se & sciēs alias res per similitudinem quam existimant esse bonam. Huic maiori subintelligendae apponit minorem. d. sicut qui scit rem: & scit quod eam ipse scit vna & eadem sciētia: haec est virtus minoris: apponit conclusionem. d. sic vna & eadem scientia est cū istis multiplicationibus, id est, sic ergo deus scit se & alia vna & eadem scientia numero. (Maxime.) Confirmat argumentum. d. maxime sup. errant philosophi: quia loquentes, id est, theologi opinantur quod scibilia dei sunt infinita: & quod eius scientia est vna & eadem: non quod ei attribuant scientiam infinitam: arguo ergo sic: si possibile est scire infinita scientia vna: ergo possibile est scire plura eadem scientia: & per consequens deus potest scire se & alia vna & eadem scientia: inquit Auer. vsque huc sunt verba Alga. adducta contra philosophos noīe philosophorū aduersariorum veris philosophis. (Sed ipse.) Nunc exponit pro philosophis veris: & reprobat eorum opinionem. secunda ibi, (Similiter ad id.) Respondet ad argumenta per ordinem, inquit, sed ipse respondit' pro eis sic: si dei scientia vna & eadem est omnimode: non imaginandum est ꝙ scientia dei dependeat a duobus scibilibus, scilicet ab ipso deo & reb' generabilibus causatis: quia vt philosophi ponunt haec dependentia infert pluralitatem: est ergo solutio: quod deus potest scire se & alia: non scientia causata ab illis. (Et tamen.) Ostendit qualiter est haec intentio philosophorum, scilicet in deo non esse compositionem scientiae & scibilis seu scientiarum: probant enim philosophi ꝙ si deus esset id in quo essentia esset distincta ab esse in eo esset compositio: & habent hoc pro maximo inconuenienti: arguo modo sic: inconueniens est in deo esse cōpositionem ex esse & essentia: ergo multomagis ex substantia & accidente: dicit ergo, & tamen solicitantur in hoc: ita ꝙ dicūt ꝙ si deus haberet quiditatem denominatam ab entitate, id est, quiditatiuum vbi esse denominat illam tanquam realiter diuersum esset hic pluralitas in deo: qd maxime reputant inconueniens, ideo dicit: & ideo secundū philosophorum radices: impossibile est ponere vnam & eandem scientiam a pluribus scibilibus dependentem: ita ꝙ pluralitatem non inferat: ideo magis infert hic: scilicet in eo quod quis diceret scientiam esse additam essentiae quam attribuere ipsi deo esse super quiditatem. sup. additā. (Similiter.) Nunc soluit ad argumentum primum: & breuiter negat maiorem: dicit ergo similiter ad id quod dicebant quod scientia relatiuorum est vna & eadem: dicimus quod est falsum: immo sunt tres scientiae: videlicet duae duorum relatiuorum & tertia illa quae est relationis: ergo sunt scientiae distinctae. (Similiter.) Respondet ad secundā: & primo replicat vim eius d. similiter ad id argumentum sup. quomodo deus scit seipsum & genera singularia: & quod ipse est ipsorum principium: & addas: & quod possibile est causatum intelligere se & causam vna scientia: dicimus quod in causato infert necessario pluralitem: eo quia causatū intelligit se & causam diuersis scientijs. (Amplius.) Soluit ad tertiam. d. amplius ad id qd ipsi dicunt, videlicet quod si aliquis scit rem: scit sine dubio quod ipse scit

Marginalia: Tertia. — Solutio. — Ad primā. — Ad secūdā. — Ad tertiam.

scit eam eadem scientia. dicimus quod non est sic, id est, dicimus quod minor est falsa: immo sunt duæ distinctæ. cōcludit. d. patet ergo qualiter philosophorum. sup. aduersariorum defectus est acerrimus in hoc proposito: solutæ ergo sunt rationes pro philosophis.

AVERROIS.

NOS dicim⁹, ꝙ huius hominis verba hic fuerint longa, & vtplurimum dialecticalia. Sed ipsorū verborum sententia sub duabus conclusionibus continetur: & id quod constat ex his est, ꝙ asserendo scientiam dei vnam esse dixit ꝙ in nostris intelligibilibus, prout intelligentia intelligit ea non multiplicantur, sicut in entibus reperitur, videlicet quod sunt aliquæ res in quibusdam entibus, quæ non in illis rebus multiplicātur: vtputa quod res est vna, & ens est necessarium, vnde ex hoc secundum eum deprimitur quod vna & eadem scientia multa vel forte infinita continet. Et prima duarum prę dictarum ab Alga. ductarum est quod ipse sumit exemplar ab imaginabilibus rebus quæ contingunt intellectui in anima, & sunt similia entia comitantibus relationes entiū adinuicē & eorum negationem, apparet quod relatio quæ contingit intelligibilibus nō multiplicationem intelligibilium inferat, & allegatio ipsius super hoc est, quod relatio comitans relatas res sic habeat. Et ipse postea obiecit dictæ auctoritati dicēdo, quod relatio & duo relatiua sunt plura & pluribus egent sententijs, vt diffuse meditatus fuit ostendere. Et nos dicimus quod hic error accidit ei assimilando scientiam humanam ad diuinā. Vnde dicimus quod quicunq; moueat dubium in diuina scientia: & perpendit illud soluere per humanam scientiam: est manifestum, quod ille transfert iudicium præsens ad absens in duob⁹ entibus in maxima distantia distantibus, videlicet in specie & in genere. Secunda verò prædictarum rerum fuit. quod nos scimus rem esse, ꝙ scimus quod nos scimus eam & non denominatiōe addita super primam, quia procederetur ad infinitum. Sed nos dicimus quod hoc nihil est. Quia satis patet quod procederetur ad infinitum si aliquis sciret rem & ignoraret quod ipse scit eam: & postea scit quod scit eam, & ex hoc innouetur secunda scientia, & ideo non est possibile procedere ad infinitum, sicut putabat ipse.

Vult nunc Auer. redarguere quædam dicta Alga. & primo proponit summam intentionis eorum. & inquit. Dicimus nos quod huius hominis

nis verba hic fuerunt longa: & veplurimum,id est,quantum ad maiorẽ partem eorum dialecticalia:sed ipsorum verborum sententia duabus cõclusionibus continetur.(Et id quod.)Nunc exequitur & primo proponit quoddam necessariũ ad suum propositũ.secũdo ibi, (Et primo duarũ)ponit cõclusiones summatim inquit ergo in prima. Et id quod constat ex his est:ꝙ asserendo scientiam dei vnam esse:dixit ꝙ in nostris intelligibilibus prout intelligẽtia,id est,intellectus intelligit ea non multiplicantur,id est,res intelligibiles ab intellectu nostro vna scientia intelliguntur:vt relatiua & multa alia:immo ꝓbauit hoc dicẽdo ꝙ sicut in entibus reperitur,videlicet ꝙ sunt aliquæ res in quibusdam entibus quæ in illis rebus nõ multiplicantur:vt puta ꝙ res est vna & ens est necessariũ: ens enim & vnũ idem sunt simpliciter:sicut ergo ex natura rei vnũ secundum rem potest esse multa secundũ rationẽ:inquit ꝓpter hoc vñ ex hoc secũdũ eũ deprimitur ꝙ vna & eadẽ sciẽtia multa & forte infinita cõtinet: eo qꝛ sciẽtia est res in anima:nõ sicut res extra alam põt esse vna in subiecto & plures secũdũ modũ:multofortius res in aĩa sicut est sciẽtia:põt esse vna in subiecto & plures in habitudine.istud est illud necessariũ qđ Auer.ꝓponit.(Et prima duarũ prædictarũ.)Nũc ponit cõclusiões summatim.& inqt,& prima duarũ prædictarũ ab Alg.ductarũ est ꝙ ipse sumit exẽplar ab imaginabilibꝰ rebꝰ quæ cõtingũt intellectui in anima nostra:& sunt siĩa entia comitantibus relationes entium adinuicẽ.i.& illa entia a qbꝰ sumpsit exẽplar sunt res relatiuę:& res comitãtes eorum negationẽ.i.qbꝰ nihil correspondẽt in re qbꝰ potiꝰ respondet nõ esse inqt modo Auer.apparet ꝙ relatio quæ cõtingit intelligibilibꝰ nõ infert multiplicationẽ intelligibiliũ:& allegatio.i.probatio ipsius est super hoc ꝙ relatio cõcomitãs relatiuas res,sic se habet:qm̃ vna est scientia duorũ relatiuorũ:dicit modo Auer.& ipse Alga.obiecit dictæ auctoritati.i.exemplo dicendo ꝙ relatio & duo relatiua sunt plura:& pluribus egent sententijs:vt diffuse meditatus est ostẽdere.(Et nos.)Cũ posuit primã conclusionẽ:nũc reprobat eam & dicit:& nos dicimus ꝙ hic error accidit: & assimilando scientiam humanam ad diuinũ:bene dicimus ꝙ quicũꝗ mouet dubium in diuina scientia & perpendit illud soluere per humanã scientiam est manifestum ꝙ illud transfert indiuiduum præsens ad absens,id est,indiuiduum generabile & sensatum ad æternum insensatum. dico absens in duobus entibus in maxima distantia distantibus, videlicet in specie & in genere. Sed dices.de insensibilibus nõ possumus loqui nisi per sensibilia:ergo non malefecit Algaz.per simile in nostro intellectu declarare in intellectu primi. Dicendũ quod error fuit Algaz. credendo per hæc omnino scire illa:& credere hæc esse illis similia omĩno:sed quod qualiter per hæc veniamus in illorum cognitionem: nõ est dubium vt scitur ab Auer.tertio de anima.com.36.(Secunda vero) ponit secundum.d.secunda vero prædictarum rerũ fuit ꝙ nos scimus rem esse:& scimus ꝙ nos scimus eam & non denominatione, id est, scientia noua addita super primam:quia procederetur in infinitum.inquit Auer. sed nos dicimus quod hoc,id est,hæc ratio nihil est:quod ostendit.d.qa satis patet ꝙ procederetur ad infinitum:si aliquis sciret rem & ignoraret ꝙ ipse scit eam:& postea scit quod ipse scit eam adeo ꝙ ex hoc innouetur secũda scia:vult ergo cõtra Alga.habere ꝙ homo scit rem: & scit

Dubitatio.

Dubitatio.

se scire

se scire illam: & ibi statur per vnam regulam. quando aliquid est tale per aliud: illud per qđ est tale, est tale per se: vt dicit. 8. phy. cõ. 46. ideo concludit. d. & ideo non est posse procedere ad infinitũ: sicut putabat ipse: & sic patet qualiter Alga. in duabus conclusionibus peccauit aliqualiter.

ALGA. DVB. VI.

AIT Alga. & si aliquis diceret qđ hoc dubium sequitur tantum Auic. ipse enim opinatus est quod deus alia entia præter eum sciat. Sed aliqui veraces philosophi cõueniunt quod ipse deus nõ scit nisi seipsum: ergo secundum eos hoc dubium remouetur. Nos dicimus quod mouens hoc argumentum deberet merito tacere & stupefieri de ipsius vtilitate. Quilibet enim homo vel angelus cognoscit seipsum & suũ principium: & alia entia præter eum. Vnde si ipse deus non sciret nisi seipsum: esset ergo defectibilis respectu creaturarum humanarum: maxime angelorum: immo quod plus est: id quod videtur cognoscere seipsum nouit aliud extra se: & nõ est dubiũ qđ sciẽtia est nobilitas & perfectio: & ignorantia totũ cõtrariũ se habet. Rursus philosophi sunt cõsueti dicere quod ipse deus est diligens: & quod habet mirabilem gloriam. Vnde etiam mirandum est qualiter possunt ei talia attribuere: posito enim quod ipse sit sciens simpliciter sine quiditate: quomodo poterit esse ignorans omnia alia præter eum cum prodeunt ab eo. Qualis igitur etiam differentia est inter eundem deum & vnum hominem mortuum: nisi quod ipse deus seipsum nouit & cognouit: & mortuus minime. Amplius dicamus quod possumus eos compellere vt concedant pluralitatem in deo benedicto hoc modo, videlicet, aut scientia dei eadem est quod ipse deus: aut differunt adinuicem: si differunt: statim ergo concessa est pluralitas in deo: si sunt vnum & idem: qualis est ergo differentia inter hoc & dictum dicentis: quod scire hoc seipsum idem est quod ipsum: sed hoc summa fatuitas est: homo nãq; multotiẽs essentiam suñpsius ignorat & scit: quod est postea: & tunc remouetur illa ignorantia quandoq;: & hæc differunt abinuicem sine dubio. Et licet diceremus quod deus sciuit seipsum: non ex hoc sequitur quod ipse cum eius scientia sit vnum & idem. Et si forte dicti philosophi dicerent quod ipse deus purus est intellectus absq; alia substantia. Dicimus quod hoc est impossibile. Scientia enim intellectus denominatio quædam est

quæ subiecto sine dubio indiget: vt in aliis accidentibus reperitur: vnde dicimus quod ex hoc apparet defectus philosophorum in præsenti proposito. Et nos deo dante in sequētibus declarabimus quod ipsi nequeunt ostendere quod ipse deus seipsum: neq; cætera entia sciat.

Nunc Alga. in præsenti dubio vult reprobare philosophos: & primo declarat qualiter prædictum dubium est contra Auicennam & non contra peripatheticos. Deinde arguit contra peripatheticos, inquit, & si aliquis diceret quod hoc dubium .i. datum sequitur tantum Auicen. .i. est cōtra Auicēnam tantum: cuius rationem ait. d. ipse enim opinatus est quod deus alia entia præter eum sciat: ergo sup. dubium factum procedit contra Auic. & ostendit qualiter non est contra peripatheticos. d. sed aliqui veraces philosophi conueniunt q' ipse deus non scit nisi seipsum: ergo secundū eos hoc dubiū remouet. i. nō habet locū. (Nos dicim⁹) cū declarauit qualiter hoc dubiū ꝓcedit cōtra Auic. & nō contra philosophos: nūc arguit cōtra philosophos rationib⁹ nouis: & primo vilipēdit eos. d. nos dicimus quod remanens. i. soluens: hoc argumentum illo modo deberet merito tacere & stupefieri de vtilitate eius. i. suiipsius. (Quilibet em̄ homo) nūc declarat solutionē illam esse falsam: & arguit entimematice: & ratio stat in hoc: si deus non sciret nisi se: esset defectibilis respectu hominis: & maxime respectu angeli. consequentiam probat: quoniam minora intelligeret ipso angelo, & ipso homine: quoniam homo & angeli non modo se: immo alia intelligunt: vt patet in tex. huius rationis: primo ponit probationem consequentiæ. d. quilibet enim homo vel angelus cognoscit seipsum & suum principium: & alia entia præter eum. (Vnde si.) ponit nunc entimema dicens. vnde si ipse deus non sciret nisi se: ergo esset defectibilis respectu creaturarum humanarum quanto maxime respectu angelorum: & sic patet tota ratio. (Immo quod plus est) hic ponit secundam rationem contra idem: & potest ratio sic componi: illud q' videtur cognoscere seipsum nouit aliud extra se. Sed suppleas: deus cognoscit seipsum: ergo deus nouit aliud extra se. maior ponitur tantum & non probatur: q; ibi infra. (Qualis ergo est differentia inter hoc &c.) probatur. ideo vsq; ad illum dimittatur locum: minor autem est peripatheticorum vt dictum est. (Et non.) Soluit dubium contra primam rationem: quoniam sicut dicitur. 12. metaphy. cōmen. 51. Scientia vilium non est digna apponi in re nobilissima: sicut est deus: cuius exemplum est: sicut videre turpida visibilia non decet honesta videntem videre: ergo cū entia generabilia sint vilia in comparatione ad deum non decet deum videre: & sic ad primam rationem negatur cōsequentia. & ad probationem patet solu. ex hoc: eo quia homo & angelus non sunt perfectissima qualis est deus &c. Hanc ergo quæstionem remouet. d. & non est dubium quod scientia est nobilitas & perfectio: & ignorantia totum contrarium se habet. i. est vilitas & imperfectio: vult ergo dicere quod licet ei congruit scire vilia non propter hoc vilescit: eo quia & si obiecta sensibilia vilia sunt: attamen scientia est perfectio & bonitas. (Rursus.) Hic ponitur tertia ratio: & componitur sic: omne diligens entia habens mirabilem gloriam intelligit dilecta: hanc maiorem supponit: & statim apponit

nit minorem.d.rurſus philoſophi ſunt conſueti dicere quod ipſe deus eſt diligens ſup.entia:& quod habet mirabilem gloriam, id eſt in hoc: quia miſericors eſt eorum quæ diligit.concluditur ergo concluſio quod deus intelligit dilecta quorum eſt miſericors.(Vnde etiam.)adducit quartam rationem:& ſic componitur.nullum ſciens ſimpliciter ſine quiditate differente ab eſſe eſt ignorans ea quæ ſunt extra ipſum:ſed deus eſt ſimpliciter ſciens ſine quiditate differente ab eſſe. ergo non eſt ignorans res extra ipſum.primo ergo proponit quod vult deſtruere.d.vnde etiam mirãdum eſt qualiter poſſunt ei talia attribuere. (Poſito enim.)Nunc arguit & ponit minorem.d.poſito enim quod ipſe ſciat ſimpliciter,ſine quiditate.i.differẽter ab eſſe:ponit cõcluſionem ſub forma quæſtionis.d.quomodo poterit eſſe ignorans omnia alia præter eum: quaſi dicat non.(Cũ procedũt.)probaĩ maior & cõponitur ſic:nullũ ſciens ſimpl'r a quo ꝓcedunt omnia ignorat illa. ſciens ſine quiditate differenter ab eſſe eſt id a quo procedunt omnia.ergo nullum ſciens ſimpliciter ſine quiditate &c. ignorat omnia alia.huius tangit minorem.d.cũ procedant ab eo.(Qualis igitur etiam.)Nũc ponit quintam rationem:& poteſt ſic componi: illud quod eſt homini mortuo plus ꝓpinquum eſt vilius: eo quod ab illo eſt remotius.ſed deus intelligens tantum ſe eſt propinquior homini mortuo ipſo homine viuo: ergo deus eſt vilior homine viuo. minor probatur: quoniam homo duo habet,ſcilicet, quod intelligat ſe & intelligat alia: mortuus quod neq; ſe:neq; alia:deus eſt in medio.caret enim ſciẽtia aliorum:& quantum ad hoc conuenit cum homine mortuo:& habet ſcientiam ſui: & in hoc differt ab eo: ergo cum ſit in medio eſt plus propinquus homini mortuo.inquit ergo igitur qualis etiam eſt differentia inter eundem deum & hominem mortuum niſi quia ipſe deus ſeipſum nouit: & mortuus minime:& per hoc habetur minoris declaratio.(Amplius dicimus.)Nunc arguit contra illud quod philoſophi volunt fugere.d.amplius dicimus quod poſſumus eos compellere:vt concedant pluralitatem in deo benedicto:quod intendunt fugere hoc modo,videlicet, aut ſcientia dei eadem eſt quod ipſe deus:aut differunt adinuicem.ſi differunt: ergo ſtatim eſt pluralitas in deo.ſi ſunt vnum & idem:ergo qualis differentia eſt in hoc & dictum dicentis quod ſcire hoc ſeipſum idem eſt quod ipſum.i.nulla:idem enim erit dicere:ſcientia dei non differt a deo & qđ ipſe nõ ſcit niſi ſe tantum.Deſtruit hoc.d.ſed hoc eſt ſumma fatuitas:qđ declarat per exemplum hoc modo.d.homo nanq; multotiens eſſentiam ſuiipſius ignorat:& ſcit quod eſt poſtea.i.accidentia: & tunc quandoq; remouetur illa ignorantia arguendo ab accidentibus ad eſſentiam inquit modo:& hæc.i.ſcientia ſui & accidentium differunt adinuicem ſine dubio:& videtur mihi quod Alga. voluit per hoc innuere hanc rationem: quicunq; ſcit difficilius ſcit facilius:ſed deum ſcire eſſentiam eſt difficilius quã ſcire poſteriora:vt patet in exẽplo de homine:ergo ſciens eſſentiam ſuam ſciet poſteriora.(Et licet.)Nunc oſtendit reſponſionem philoſophorum eſſe extra propoſitum:ipſi enim credebant euadere a compoſitione in deo dicendo quod deus ſcit ſe tantum:ideo ſcientia eius nõ eſt compoſita.contra arguit Alga.d.& licet diceremus quod deus ſciuit ſeipſum:nõ ſequitur ex hoc quod ipſe cum eius ſcientia ſit vnum & idẽ: vt poſito quod homo ſciat tantum ſe:non ſequitur ſcientiã hoĩs eſſe idẽ

quod homo.(Et si forte.) Adducit euasionem philosophorũ ab hac re/
plica.d.& si forte dicti philosophi dicerent quod ipse deus purus est in/
tellectus absq; alia substantia: & per consequens similitudo hominis &
dei nihil est: quoniam homo materialis est & compositus. cõtra arguit
d.dicimus nos q hoc est impossibile:cuius rationem ponit:& potest sic
componi.omnis denominatio & accidẽs additum intellectui facit com/
positionem:hanc maiorem supponit:explicat minorem.d.scientia enim
est quædam denominatio intellectus quæ subiecto sine dubio indiget:vt
in alijs accidentibus eiusdem rationis reperitur. concludit errorem eo/
rum.d.vnde dicimus q ex hoc apparet defectus philosophorum in præ/
senti proposito & ordinat se ad sequẽtia:& sermo eius patet: hæc igitur
sunt quæ continentur in præsenti dubio.

AVERROIS.

NOS dicimus qđ loq de ipsius dei gloriosi sciẽ
tia,videlicet tã de se q̃ de aliĵs entibus nõ licet:
immo prohibetũ manifesta à legib⁹ nostris,scili
cet nõ modo dialectico,seu topicali:sed etiã so=
phisticali: & maxime ponere in libris qui ad
manus cuiuslibet peruenient.& quia vulgus vt
manifestum est comprehendere talium veritatẽ nequit ipsorũ
ruditate subtilitateq; rerum:ideo inducit eos ad insudãdum vt
diuinitatis negligant pulchritudinem. Et ideo non sunt talia
omnibus liberanda:multa enim incongrua possunt ex hoc ori=
ri:& hæc est causa:quare via leges ponentium differt à philo=
sophorum via,scilicet quia via legis simplex & narrata poni=
tur.Si forte nanq; demonstratiue loqui insudauerint se:vulga=
res obĵcerent eorum auctoritatibus:& excitarent dubia & ar=
gumenta sophisticalia:essent igitur dicta verba in fine in erro=
re:vnde valde sunt laudanda dicentis verba:quod q tradit vul=
gis similis est qui dat venenum quibusdam corporibus quo=
rũdam animalium,videlicet quod illud venenum fit eis mor=
tificale:venena nanq; sunt res relatiuæ:quia aliqua sunt venena
alicui animali:alicui verò sunt cibaria. Vnde simile est de ꝓpo
sitis dubĵs cum vulgis. & ideo semper decet dare cuilibet id
quod suæ naturæ competit:& nos idcirco quia in hoc libro cũ
philosophis veracib⁹ intendimus licite loqui : igitur est nobis
de prædictis tractare hic latẽter:alio enim modo cauendũ val=
de à nobis est.Vnde redibimus ad propositum dicentes, quod
peripathetici tractantes de omnibus comprehensibilibus inue
nerũt esse duob⁹ modis,videlicet possibilia sensibiliter vt cor=
pora indicabilia & actualia in eodem genere existentia:& cõ=
prehẽsibilia ab intellectu; vt sunt sensibilium rerum quiditates
& ipsarum

& ipsarum naturæ:scilicet,naturæ substantiarum sensibiliũ & accidentium:& inuenerunt dicti philosophi quod res quiditatem habentes secundũ veritatem sunt corpora:& intendimus de quibusdam denominationibus in eiusdem corporibus existentibus:ex quibus dicta corpora actualiter reperiuntur & præparantur vt ab eis aliqua procedant corporea:& differunt hę denominationes ab accidentibus apud philosophos in eo quod accidẽtaliter sunt res additæ super substantiã indicatam per se existentẽ: & dictę denominatiões nõ sic se habent:immo ipsæ me idẽ sunt quod substantiæ rerum indicatarum per se existentiũ:taq; si imaginaremur remotionẽ dictarum denominationum subiectũ totaliter remoueretur:& inuenimus veritatem harũ denominationũ quæ in indicatis entibus reperiuntur ab operibus cuiuslibet corporũ. Verbi gratia,repertũ est ab eis quare planta sit planta:ratione,videlicet,cuiusdam operis sibi proprij. Similiter de animalibus ex quibusdam proprijs operibus cuiuslibet eorũ:& eodẽ modo comprehenderũt formas brutorum:videlicet,ex virtutibus & actionibus ipsorũ proprijs in eis. Ampius inuenimus quod hæ denominationes sunt in subiectis earũ substãtiæ:& hoc inuentũ fuit ab eis ex entiũ de specie ad speciẽ:aut de genere ad genus dictarũ denominationum conuersione vel permutatione:vt permutatio naturæ ignis ad aquã:videlicet,quia remota denominatione ex aqua ignis fit: & ab eodẽ corpus igneale procedit. Vnde patet quod ipsi sumpserunt signũ subiecti ex passionibus:sicut signũ formæ reperierunt ex actionibus. Impossibile est enim quod actio & passio ab vna & eadẽ natura procedant. Quare diffinitiue posuerunt quod omnia corpora ex duabus naturis ex agẽte & patiẽte:scilicet,ex materia & forma cõponũtur. Nuncupatur enim agens forma& quiditas & substãtia:& patiẽs subiectũ:& elementũ:& materia. Et apparuit eis quod corpora sensibilia nõ sunt simplicia:& ad sensum apparet: videlicet, de corporibus simplicibus esse cõposita:quodlibet nãq; corpus actionẽ & passionẽ habet. Præterea opinãtur quod id quod de prædictis duabus naturis ad sensum cõprehensis ex materia & forma cõpositis tantũ ab intellectu cõprehenditur est forma: quia formæ sunt intelligibiles semper:& intellectus quãdo ab humano intellectus separãtur à substãtijs earũ. Similiter esse accidentium diuiditur in intellectu ad has duas naturas: licet subiectum

verum & propriū eorum corpus compoſitū ex prædictis duabus naturis. Declaratis igitur iſtis procedunt vlterius ſpeculari quæ duarū prædictarum naturarum alterā præcedit: & inuenerunt quod actus præcedit potentiā prout agens præcedit actum. Deinde conati ſunt ſpeculari de cauſis & cauſatis: & induxit eos inueſtigatio ad cauſam primā actualem: quæ cæteras omnes cauſas entiū ſupercellit. Quare oportet quod ſit purus actus & nullatenus potentiā retineat. Si enim aliquo modo potentiam retinet eſſet neceſſario cauſata quodāmodo: & cauſa alio modo: ergo nō eſſet prima: & quia quodlibet purū & nudū á potētia apud philoſophos intellectus eſt neceſſario: oportet ergo quod prima cauſa neceſſario ſit intellectus. Hęc eſt ſummatim opinio philoſophorū: & qui vult de iſtis clarius informari ad abundantiā librorū concurrat peripatheticorū. Prælibatis ergo his quæ mouerūt philoſophos ad opinandū quod principiū mūdi: ſcilicet, prima cauſa ſit ſimplex & purus intellectus coacti fuerūt dicti ſapiētes inueſtigare de ordine mūdi: & quod ordo huius mūdi ex ipſius parte procedit á ſciētia cū illa ſciētia ſit principiū mūdi & dat ſibi eſſe & eſt ordo intelligibilis: & hoc ſine dubio taliter eſt difficilis cōprehēſionis. Propter quod nō eſt mirū ſi nō ingrediatur cor vulgariū: quia ſubtiles vix poſſunt lumen rariſsimū horū propoſitorū reſpicere. Amplius omnia verba huius hominis relicta: in quibus reprehendit philoſophos de prædicta opinione: nō ſunt niſi ambages ad cōplacendū vulgis & rudibus hominibus ingentibus legē ſeruare. Ergo quādo ipſe dixit qualis eſt glora entis ſimplicis ſine quiditate & abſq; ſcientia eius quod ab eo procedit &c. Dicimus quod ſunt verba erronea & abſurda. Si enim philoſophi poſuerūt quiditatē nudam á ſubiecto: eſt ergo neceſſario á denominationibus denudata. Non enim poteſt eſſe ſubiectum denominationū: niſi cōpoſita fuerit ex natura potētiæ & natura actus: ergo prima cauſa eſt quiditas abſoluta: & omnia alia entia á prędicta quiditate quiditatē habent: & dicta prima cauſa eſt ens ſciens omnia entia abſolute: entia nāq; eſſe habent & ſunt intelligibilia prout ipſe ſeipſum ſcit. Poſtquā igitur vltima cauſa eſt: habent igitur entia eſſe: & ſunt intelligibilia ab eo: & ab ipſius ſciētia: ergo eſt cauſa eſſe prędicatū: & quod ſunt intelligibiles: & philoſophi negāt quod ſit ſcientia dei in entibus ſimilis humanæ ſciētiæ in eſſe. Scientia enim humana cauſatur

ſatur ab entibus:ergo ſciẽtia dei in entibus opponitur humanæ ſciẽtiæ. Rurſus id quod dixerat qualiter poſſunt euadere quod deo glorioſo nõ attribuãt pluralitatẽ:nõ enim euadet quin ſciẽtia dei differat ab ipſo deo:aut ſunt idem:ſi differunt: ergo data eſt pluralitas:ſi ſunt idẽ qualis eſt ergo differẽtia &c. Dicimus quod in iſtis verbis oſtẽdit aut ſuam fatuitatẽ aut prauitatem. Declaratum eſt enim quod quædam denominationes ſunt digniores denominari de ſubſtantialitate quando ſubſtantia per ſe exiſtens eſt in actu: immo tantũ exiſtentiam in ſeipſis habẽt vnde modus eſſendi huius denominationis totũ contrarium ſe habet ad modum accidentium licet videatur de quibuſdam quod indigẽt de ſubiecto in rebus permutabilibus. Radix nãque accidentiũ eſt quod ab alĳs habeat ſuſtentationẽ & quiditatem. Suſtentãtur autem per ſe:niſi id quod interdum accidit rebus generabilibus & corruptibilibus accidat:quarum quiditates indigeãt de ſubiecto. Et ideo hæc denominatio valde differt & diſtat à natura accidentiũ:ergo qui ſcientiam dei ſpernit quia aſsimilatur naturis accidentium ſumme excecatus eſt:aut prauiter intendit homines à veritatis via deuiare.

Nunc Auerro. vult reſpondere dictis Algazel. & primo proponit excuſationem eius. ſecunda ibi, (Vnde redibimus.) incipit declarare veritatẽ de dictis ab illo:inquit ergo. Dicimus nos quod loqui de ipſius dei glorioſi ſcientia:videlicet, tam de ſe, id eſt, ſcientia eius:quã de alijs ſcibilibus entibus non licet:immo prohibetur manifeſte a legibus noſtris ſcilicet, non modo dialectico ſeu topicali:ſed etiam ſophiſticali:& maxime ſup. prohibetur ponere in libris qui ad manus cuilibet peruenient. (Et quia vulgus:vt manifeſtum eſt.) Nunc ponit quid iam ſequitur ex illo, dicens:& quia vulgus vt manifeſtum eſt nequit comprehendere veritatem talium ipſorum, ſcilicet, vulgarium ruditateq; pro & rerum ſubtilitate:ideo inducit eos ad inſudandum vt negligant pulchritudinem diuinitatis:concludit illud, dicens:& ideo non ſunt talia omnibus liberanda:multa enim incongrua poſſunt ex hoc oriri. Tunc dant differentiam inter vias legis & philoſophiæ, dicens:& hæc eſt cauſa quare via ponentium leges differt a via philoſophorum:ſcilicet quia via legis ſimplex & narratiua ponitur:cuius rationem ait:namq; pro quia ſi forte demonſtratiue loqui inſudauerint ſe & vulgares obĳcerent eorum auctoritatibus, id eſt, rationibus & excitarent dubia & argumenta ſophiſticalia: igitur dicta verba legis eſſent in fine, id eſt, tandem in errore:vult ergo Auerro. quod lex debet poni ſine ratione:quoniam ſi poneretur cum ratione:ita quod tantum credatur propter rationem:tunc vulgares ſi reſponderent illi rationi forte crederent oppoſitum legis: & iſtud dictum Auerro. eſt etiã verũ ſecundũ legẽ noſtrã:debẽt enim theologi tantũ ratiõibus contra legẽ ſoluere & nõ rationes apponere pro lege. (Vnde valde.) & cum dixit hoc cõmendat dictum cõmune & dicit:vnde valde ſunt laudanda

Differentia inter viã philoſophorũ & legis.

verba dicentis:qđ qui tradit vulgis similis est ei qui dat venenū quibusdam corporibus quorūdam animaliū:videlicet, quod illud venenū fit eis mortificabile:venena nāq; sunt res relatiuæ:quia aliqua sunt venena alicui animali:alicui vero sunt cibaria:vnde simile est de propositis dubijs cū vulgis:& ideo semper decet dare cuilibet id qđ suæ naturæ cōpetit.

Nota. Debes scire quod hic homo fatuus fuit quantum ad hoc: credit enim omnes leges esse datas ab hominibus:vt Auicē.dicit.10.metaphy.suæ cō men.2.& credit qđ legislator debet aspicere inclinationē populorū pro uinciæ:& secundū eam ponere leges:sicut fecit Mahumetus: qui videns sarracenos maxime inclinatos ad scortum concessit eis vxores innumerabiles:& multa mirabilia quæ narrat in libro sui noui ordinis qui dicitur Alcoranus:& in hoc mentitur hic homo:immo apparet propter hoc legē nostrā non potuisse esse nisi ex deo:in qua enim lege præcipitur pauptertas:castitas:& obediētia plusquā in nostra:sunt enim cōtra inclinationem nostrā hæc tria:& ideo cū auctor nostre legis vicit nos his:non potuit esse nisi deus:immo videmus Auicē.in com.suæ metaphy.c.7. deridere Mahumet.ait enim,lex nostra quā dedit Mahumetus ostēdit dispositionē felicitatis & miseriæ quæ sunt secundū corpus:alia est promissio quæ attenditur secundū intellectum & argumentationem demonstratiuam:vt prophetia approbat:& hæc est felicitas & miseria animarū quę probantur argumentationibus:quāuis nostra estimationę debiles sint ad imaginandū eas nunc propter causas:quas ego ostēdam:sapiētibus vero theologis maior cupiditas fuit ad consequendā hanc felicitatem quā felicitatem argumentorū:quæ quāuis daretur eis:tamē non attendunt eam nec appreciati sunt eam:in comparatione huius felicitatis: quæ est coniunctio primæ veritatis:hæc ille:vbi aperte dat intelligere illam legē esse positam ad populi inclinationem magis quā ad veritatem: & hominum salutem:ideo apparet aperte legem nostram esse veram & ex deo positā immediate.(Et nos.)Nunc concludit causam quare vult differre ab his alio modo:& inquit. Et nos idcirco quia in hoc libro cū philosophis veracibus intendimus licite loqui:igitur est nobis de prædictis tractare hic latenter, alio enim modo est cauendum valde a nobis:& sic vult loqui hic cum difficultate:quoniā non vult intelligi a vulgaribus:sed tantum a peripatheticis.(Vnde redibimus.)Cū proposuit excusationē:nunc exequitur:& primo accipit quædam fundamenta:& inquit:vnde redibimus ad propositum dicentes:qđ peripathetici tractantes de omnibus cōprehensibilibus inuenerunt cōprehensibilia esse duobus modis: videlicet, possibilia sensibiliter:vt corpora indicabilia,id est,demonstrata indiuidua & actualia existentia in eodem genere:est ergo vnū genus cōprehensibiliū sensibile:vt indiuidua demonstrata.(Et comprehensibilia.) Nūc ponit secundū genus:& inquit:& cōprehensibilia ab intellectu: vt sunt quiditates sensibiliū eorū & ipsarum naturæ,id est, formæ substantiarū sensibilium & accidentiū.Est ergo secundū genus cōprehēsibile quiditas rei sensibilis siue accidētis:siue substātiæ hoc est ergo vnū fundamentum Auer.qđ,scilicet,cōprehēsibile est duobus modis:scilicet, sensu & intellectu:sensu vt indiuiduū demōstratū:intelligētia vt quiditas rei sensibilis.(Inuenerūt.)Nūc declarat quorū est quiditas quæ ab intellectu cōprehenditur:& inquit:& inuenerūt dicti philosophi qđ res quiditatē habentes

Promissio legis Mahumeti.

bentes secundum veritatem sunt corpora, id est composita ex materia & forma. (Et intendimus.) Posset quis ambigere: hæc diuisio non est sufficiens: quoniã sunt quædã quæ non sunt substantiæ nec accidens: vt sunt propria substantiarum. Cui respondet. d. & intendimus sub accidentis nomine de quibusdam denominationibus in eisdem corporibus existentibus: ex quibus, id est propter quæ dicta corpora actualia reperiuntur, id est propter quæ corpora composita sunt: & propter quæ præparantur: vt ab eis aliqua procedant corpora. Debes scire vt accipitur secundo perigeneseos, elementa & mixta habere duplex esse, scilicet sensibile & entitatiuũ seu quidditatiuũ. q̃tum ad primum esse requirunt qualitates primæ: ratione quarum habent esse tale: & ratione quarum agunt & patiuntur. Secundo modo non requiruntur cum vt sic abstrahant ab eis. vult ergo quod sub genere accidentis contineant talia propria corporibus sensibilibus. (Et differunt) quia posset quis dicere: an illa sint absolute accidentia: soluit & differunt hæ denominationes ab accidentibus apud philosophos: eo ꝙ accidentia sunt res additæ super substantiam indicatam, id est demõstratã per se existentẽ, id est indiuiduã: & dictæ denominationes nõ sic se habẽt immo ipsemet idẽ sunt quod substãtiæ rerũ indicatarũ, id est demonstratarũ per se existentiũ. Et quia huiusmodi dispositiões nõ sunt idẽ secundũ rẽ ipsis substãtijs statim se limitat. & ait: itaq; si imaginaremur remotionẽ dictarũ denominationum subiectũ totaliter remouet. est ergo ibi idẽtitas inseparabilis & nõ idẽtitas essentiæ: & in hoc errãt multi qui credũt subiectũ & ꝓpriũ esse vnã rẽ: & est error maxim⁹ & in metaphysica destruit: patet ergo qualiter nõ sunt absolute accidentia: sed quodãmodo. (Et inueniemus.) Nũc ponit artẽ qua huiusmodi denominatiões insunt vel reperiuntur inesse subiectis: & inquit, & inueniemus veritatem harũ denominationũ quæ rebus indicatis reperiuntur, id est quæ rebus demonstratis in sunt ab operib⁹ cuiuslibet corporis. Verbi gratia, repertũ est ab eis quare planta sit vegetatiua: ratiõe, videlicet cuiusdã operis sibi proprij vt est vegetare, similiter de animalibus ex quibusdam proprijs operibus cuiuslibet eorũ reperitur sup. proprium eius & eodẽ comprehenderunt formas brutorum, videlicet ex virtutibus & actionibus proprijs ipsorum in eis: modus ergo est ex operationib⁹ proprijs rebus: propria enim operatio arguit virtutem propriam: & hæc est denominatio quæ cõpetit substãtiæ per se. (Amplius.) Nunc dat artẽ inueniendi qualiter huiusmodi dispositiões sint substãtiæ rerũ: & inquit, ampli⁹ inueniem⁹ ꝙ hæ denominatiões sunt in subiectis earũ substãtiæ: ostẽdit enĩ hoc. d. & hoc inuẽtum fuit ab eis ex cõuersione dictarũ denominationũ vel permutatiõe entiũ de specie ad speciem: aut de genere ad genus: vt permutatio naturæ ignis ad aquam, videlicet quia remota denominatiõe, id est proprio accidẽte ex aqua fit ignis: & ab eodẽ accidẽte proprio post ꝓcedit opus igneũ: quoniam ignis genitus ignit lignum &c. Patet ergo nunc ars inueniẽdi huiusmodi propria accidentia esse substantias corporum.

Sed in his est locus quæstiõis: quoniã vt dictũ est primo physicorũ. Impossibile est accidens vnius esse substantiã alteri⁹: sic quod vere est nulli accidit: quomodo ergo huiusmodi ꝓprie qualitates possunt esse substãtiæ elementorũ cum sint accidẽtia in istis.

Præterea

Elemẽta & mixta habẽt duplex esse.

Quæstio. Opinio Alexan.

Præterea Auer.declarauit in.5.phy.cō.10.huiusmodi qualitates non esse substantias elementorum:hic autem dicit totum oppositū. In ista quæstione fuit opinio Alex.vt narrat Auer.5.phy.cō.10. scilicet quod qualitates primæ in corporibus mixtis sunt accidentia:in elemētis sunt substātiæ.huius autē rationē dixit Alex.quoniā Arist. in prædicamētis dixit, ꝙ substātiæ nihil est cōtrariū:in lib.aūt de generatiōe vt in.2. tex. commē.49.dicit ꝙ ignis est cōtrarius aquæ:& terra aëri:modo hoc nō potest verificari nisi ponendo ꝙ huiusmodi qualitates sunt substantiæ elemētorū & nō substantiarū mixtarū.Pōt hæc opinio adhuc probari: qm̄ vt Auic.inquit in epistola de causa & causato. causa est id ad cuius esse sequitur aliud:sed ad esse harū qualitatū sequit elementū:& ad remotionē remouetur:ergo in prima figura qualitates illæ sunt causa elemēti: vel igitur agētes:vel formales:vel finales:vel materiales. non agentes:vt dictū est in disputatiōe tertia:nec finales cū sint deteriores:nec materiales cū subiectū sit materia accidentiū.4.met.cō.2.formales:& per cōsequēs substātiæ:qm̄ forma vt dicet.in hoc loco dicit substātia ei⁹ cui⁹est forma. Præterea omne illud per cuius variationē res variat in noīe & diffinitiōe est substātia illius:vt Auer.inquit.1. phy.cō.73. & in.1.cap. de substātia orbis.sed per variationē qualitatū primarū elemēta variant in noīe & difinitiōe:ergo sunt substātiæ elemētorū. Præterea omne illud ꝑ quod res naturalis exit in ꝓpriā operationē est forma ei⁹:quia vt dicetur statim actio facit scire formā:passio materiā:& hoc dictū est.8. meta.cō.12.sed ꝑ huiusmodi qualitates elemēta exeūt in suis ꝓprijs operatiōib⁹ vt dictū est in lib.de gñatiōe:& de sensu & sensato:ergo vt pri⁹.

Præterea illud ꝑ quod res definit est substātia rei definitæ:sed Aristo. docet.2.perigeneseos definire elemēta per hmōi qualitates primas: ergo hmōi qualitates sunt substātiæ elemētorū:istæ ergo possunt esse ratiōes qb⁹ Alex.forte credidit illā positionē quā sibi imposuit Auer.ibi.Auer. aūt.5.phy.cō.10.cōtradicit huic opiniōi:vt inqt, impoſſe est vt aliquid in aliquo sit de aliquo prædicamēto:& in alio de alio: ita ꝙ calor sit in hoīe de qualitate:& in igne substātia.Impoſſe ergo est vt calor sit qualitas mixti:& substātia elemēti. Præterea Aris.in lib.de sensu dixit.nullā substātiā esse principiū immediatū suæ operatiōis:sed calor est principiū immediatū operatiōis ignis:ergo calor nō est substātia ignis. Cōfirmat.dicit enim ꝙ ignis agit inq̄tū calidū:& nō inq̄tū ignis:modo qd dicit ly ignis:nō materiā:vt dicit Arist.quia reduplicatio illa nihil esset. ergo formam. Propter hæc Io.iand.5.phy. opinatus est hāc nō fuisse opinionē Alex.inquit enim. verecundū eñ est tanto philosopho & sic subtili:sicut fuit Alex. attribuere talē errorem manifestū:ꝙ qualitas sit substātia:hæc eñ propositio est immediata nulla qualitas est substātia: vt dicit primo poste.sed oīs qualitas est qualitas: ergo nulla qualitas est substātia:arguit ergo sic:nulla qualitas est substātia.omnis forma substātialis est substantia: ergo in primo secūdæ: nulla forma substantialis est qualitas.ꝙ autē istam rationē ignorauit Alex.nō credo:q̄uis quasi oēs loquentes de hac materia vsq͂ nunc dixerunt istam fuisse opinionē eius: ecce quomodo Io.palam detestatur Auer. quem visus est sequi semper.

Quid sensit Ioā. de opiniōe Alex.

Contra Io.

Sed hic bonus homo nihil.d.ꝙ enim illa fuerit opinio Alex. apparet ab eo aperte in lib.de sensu,cap.de sapore.particula illa, Si igitur aquæ esse est

esse est in frigiditate &c. ubi mouet quæstionē & soluit: & in solutione ponit opinionē eius: & Io. tantū accipit verba quæstiōis: & tacuit verba solutionis: vel propter maliciā: vel quia accepit ab alio qui nō vidit Alex. & tu vide eū: & nolui adducere verba ei⁹: qm̄ ego posui illa in tractatu de substātia orbis: quē scripsi multis dieb⁹. Præterea quid dicit iste homo: nonne Themi. est maioris auctoritatis q̄ ipse? attamen ait. 5. physi. sic. huic occurrit Alex. conceditq; nonnullas ignis qualitates esse qualitatib⁹ aquæ contrarias: frigiditatē caliditati: & humiditatē siccitati: nec tamē ex eis accipi vult vniuersum ignē esse aquæ cōtrariū: quippe quæ nō ex qualitatibus tantū: sed ex alijs quoq; corpusculis constent: ecce q̄ Themistius refert quasi verba formaliter Alex. in lib. de sensu. c. dicto. quomodo ergo Ioā. præsumpsit dicere illud? propter quod verecundetur hic homo: qui parū aut nihil sciuit. licet præsumpsit scire: opinio ergo Alexan. est vt dicit Auer. & The. sine dubio. Et postq̄ impugnata est opinio Alex. superest modo declarare mentem Auerr. in huiusmodi quæstione. Vbi debes scire q̄ elementū potest dupliciter accipi: vno modo in se: & quo ad esse eius: alio modo quo ad nos: prout scilicet a nobis cognoscitur & intelligitur: primo modo adhuc elemētum potest accipi vt habet esse quiditatiuum & substantiale: alio modo vt habet esse naturale: & tertio vt habet esse operatiuum, videlicet vt agit & patitur: si secundo modo vel intelligitur actu physicali vel actu metaphysicali. His habitis dicendum q̄ si elementum consideratur quo ad esse quiditatiuum in se: vt sic qualitates non sunt essentia neq; pars essentiæ elementi: immo tota essentia elementi vt sic erit forma: & deferens essentiam erit materia vt declaraui superius: & sic verificatur dictum Auerro. 5. physi. commen. 10. vbi contra Alexan. dixit qualitates non esse formas elementorum: & 8. metaphysi. commen. 5. vbi ostendit huiusmodi qualitates non esse substantias elementorum. Si autem cōsideratur quantum ad esse naturale vt sic qualitates sunt substantiæ seu essentiæ elementorum: quoniam quantum ad esse philosophicū & naturale qualitates sunt principia essendi naturaliter eorum: eo quia ipsis ablatis aufertur substantia eorum: & ipsis positis ponuntur substantiæ elementorum: immo sic sunt propria elementorum: & elementa intenduntur & remittuntur secundum intentionem & remissionem harum qualitatum: vt. 3. cæli. dicit, commen. 67. & sic potest verificari dictum eius hic. & 3. cæli. commēto. 30. 31. & 32. vbi ait. Deinde pōst hæc perscrutabitur de qualitatibus & quantitatibus eorum, id est quæ est substantia elemēti: & si sunt corpora: & quæ corpora sunt: & quorum sunt elementa. Deinde perscrutabitur de qualitatibus eorum: per quas sunt elementa: ecce quomodo ponit elementa esse per huiusmodi qualitates: & illas esse substantias elementorum. Tertio dico quod si consideren tur elementa quātum ad esse actiuum & passiuum: vt sic qualitates sunt naturæ & formæ naturales elementorum: eo quia sine huiusmodi qualitatibus elementa non possunt operari nec actiue neq; passiue. quoniā vt dicitur in lib. de sensu: ignis non agit inquantum ignis: sed inquantū calidus: & sic verificatur dictum Aristo. 2. perigeneseos: vbi dixit elementorum differentias esse qualitates tangibiles: si vero consideretur quo ad nos: vt sic dicendum quod qualitates sunt quiditas vel differentiæ elementorum:

Pō Auerr.

Dupliciter elemētū pōt capi.

Nota.

mētorū: quoniā nō possunt intelligi a nobis quo ad differētias proprias: ideo vtimur qualitatibus loco illarū. vt dicit Auer. 5. physi. cō. 10. & 8. meta. cō. 5. & in lib. de subāa orbis: si vero cōsiderent consideratione metaphysica. s. inquātū subāe sunt: vt sic sola forma & materia est principiū essentiæ & quiditatis: immo forma: vt dixi solum. Dicēdum ergo ꝙ qualitates sunt vno modo formæ seu essentiæ elemētorū siue substātiæ: alio modo naturæ elementorum: alio modo quiditates seu differentiæ elemētorum. sunt quidem formæ seu substantiæ seu essentiæ prout habent esse elementa per illas in esse naturali. sunt quoq; naturæ prout elementa habent agere vel pati ꝑpter illas. sunt tertio quiditates & differētiæ prout diffinitur a nobis philosophica & naturali diffinitione: & sic colligēdo dicta Auer. quædam cum quibusdam verificabuntur: illa quæ inuicem repugnare videntur.

Solutio ad argumenta Alexan.

Ad argumenta pro Alex. ad primū dicendum quod elementa sunt contraria. nō quo ad substātias pure quiditatiue sumptas: sed quo ad qualitates: & est solu. Auer. in. 5. phy. cō. 10. & in primo. c. de substantia orbis. Ad secundum respondet Auer. 5. cōmen. 8. meta. d. & ignis aufertur mediante calore. non primo neq; per se: sed mediante ablatione formæ ignis: sicut quādo aufertur risibilitas aufertur homo: sed nō primo: sed mediante ablatione rationabilitatis: & sic per idem patet ad tertium formaliter. Ad quartum solutio patet: sunt enim qualitates de esse elementorum prout agunt vel patiuntur: vt dicebam. Ad quintum solutio Auer. fuit dicta qđ non ponuntur tāquam differentiæ: sed prout sunt vicinæ differentijs proprijs: & prout elementa considerantur consideratione philosophica & naturali: & sic patet solutio quæstionum & opi. Auer. opus est ergo vt ad sermonem eius veniam ipsum vt prius exponendo. (Vnde patet quod ipsi) Habitis his conducit modum quo materia inuenitur & modū quo forma: & inquit. vnde patet quod ipsi sumpserunt signum subiecti id est materiæ ex passionibus. sicut signum formæ reperierunt ex actionibus. cuius rationem apponit. d. impossibile est enim quod actio & passio ab vna & eadem re procedant. & sic apparet illud dictum in. 8. metaphy. commen. 12. vbi positum est qđ actio fecit scire formam: transmutatio materiam. Et debes scire vt capitur 9. meta. commē. 2. qđ materia per se patitur corruptiue. i. est subiectū per se corruptionis: forma aūt per accidēs ratione materiæ: dictū ergo Auer. intelligi debet de actione & passione corruptiuis: qm̄ de actione & passione perfectiuis & æquiuocis satis possibile est idem agere in seipsum: vt patet de forma materiali quæ prout est forma agit: prout est in materia recipit motum: vt patet. 3. ce. cō. 28. & 4. cæli. cō. 22. & 8. phy. com. 40. & sic patet dictū hoc. (Quare diffinitiue.) Iterum ex hoc conducit aliud. d. quare diffinitiue posuerunt ꝙ omnia corpora ex duabus naturis s. ex agente & patiente. s. ex materia & forma componuntur. & statim exponit terminos. d. nuncupatur enim agēs forma: & quiditas: & substantia: & patiēs appellatur subiectū: elementū: & materia. dicitur quidē agēs forma: prout est principiū operationis. dicit quiditas: prout est principiū intelligendi rem. dicitur substātia seu essentia: prout est principiū essendi. dicit quoq; patiēs subiectū: prout subest accidētib⁹ & dispōnibus & formis. dicit elemētū: prout in ipsum resoluit cōpositū. dicit materia: prout manet in re cōposita. (Et apparuit eis.) Nūc ꝓbat illud correlarium. & primo

Materia per se est subiectum corruptionis: forma vero per accidens.

primo ,ppoنit illud.d.& apparuit eis ꝙ corpora ſenſibilia,id eſt,gñabilia & corruptibilia nõ ſunt ſimplicia. & ſpecialiter appet ad ſenſum de illis quæ minus videnẽ,videlicet de corporib⁹ ſimplicibus,id eſt,elemẽtis eſſe compoſita:& apponit rationẽ.d.quodlibet nãq corpus ſimplex actionẽ & paſsionem habet.& huic addo iſtam maiorem.& oẽ habẽs actionẽ & paſsionem eſt corpus compoſitũ.ergo quodlibet corpus ſenſibile eſt corpus cõpoſitum.(Præterea opinantur.)Nunc verificat illud quod a principio accepit.d.præterea ſup.apparet ꝙ verũ eſt id quod opinantur.ſ.ꝙ id quod de prædictis duabus naturis ad ſenſum cõprehenſis ex materia & forma compoſitis tñ ab intellectu cõprehenditur eſt forma:cuius rationem dat.d.quia formæ ſunt intelligibiles,ſemper.& intellectus,id eſt,res intellectæ qñ ſeparantur a ſubiectis earũ ab humano intellectu,id eſt,quando fiunt vniuerſales per remotionẽ cõditionũ materiæ. Et debes ſcire ꝙ materia etiam intelligitur:ſed non per ſe primo. cum non intelligitur niſi in analogia ad formam:vt declaratum eſt in libro phyſi.id ergo quod per ſe & proprie intelligitur eſt forma: quoniã illa eſt proprie per ſe fundamentum vniuerſitatis.vt.d.Auer.primo meta.com.27.&.17.& alibi.(Similiter.)Nunc vult loqui de accidentib⁹. & inquit,ſimiliter eſſe accidentium diuidit in intellectu ad has duas naturas,id eſt,ad materiam & formam.ponit tamen differentiam aliquam d.licet ſubiectum verum & proprium eorum ſit corpus compoſitum ex prædictis duabus naturis,ſcilicet materia & forma.

Materia nõ intelligiẽ: niſi per analogiam ad formam.

Sed in hoc eſt locus quæſtionis non paruus.ait eñ Auer.accidens non habere materiam niſi compoſitam: & per conſequens tantum materiam in qua: & non ex qua ſit. Hoc & dictis eius & rationib⁹ oppugnare videtur.Dictis quidem:qm̃.3.de anima.cõ.5.&.14.ait.ꝙ nulla intelligentiarum eſt liberata a materia præter primam:cum igitur quodlibet accidens ſit qualibet intelligentia compoſitus quodlibet accidẽs erit in materia:& nullũ eorũ liberatum a materia.

Secũda.

Præterea.12.meta.com.17.&.25.vult ꝙ forma ſimplex & liberata a materia ſubiectum nõ poſsit eſſe.cũ igitur multa accidẽtia ſint ſubiecta: vt quãtitas & alia:ergo &c. Præterea.7.meta.com.35.voluit ꝙ ſi mathematicalia abſtrahant a materia ſenſibili:non tñ a materia intelligibili:ergo cũ mathematicalia ſint accidẽtia oportet accidentium concedere aliquam ſpeciem materiæ. Rationibus quoq;: qm̃ omnis forma educta de potentia materiæ habet materiam: ex qua ſit.vt manifeſtũ eſt per ſe.8.meta.cõ.15.Sed accidentia ſunt formæ quæ educũtur de potentia materiæ cum non ex nihilo creentur:vt conſtat:ergo accidẽtia materiã habẽt ex qua fiunt. Præterea omne generabile & corruptibile debet eſſe cõpoſitũ ex materia & forma.vt Auer.pluribus cõmẽ.octaui.ſ.78.79.&.83.&.12.meta.cõ.10.& primo cæli,cõ.20.& alibi demonſtrat. accidẽtia maxime ſenſibilia ſunt gñabilia & corruptibilia.ergo ſunt cõpoſita ex materia & forma.hoc ergo qđ hic.d.Auer.& dictis & rõnibus opponere videẽ:quare &c. Oppugnat etiã eis quę dicit Ariſt.9.meta. vbi voluit ꝙ oĩs forma ſimplex eſt tm̃ actus & nõ potẽtia.cũ igitur accidens eſt forma ſimplex erit tm̃ actus. In oppoſitum eſt quod Ariſt.dicit.8.meta.vbi ait.nec quæcunq; itaq; natura quidẽ:non ſubſtãtia vero nõ eſt his materia.Sed quod ſubijciẽ ſubſtantia.puta quæ cauſa eclypſis quæ

quæ materia:non enim est.sed luna quæ patitur:vbi Auer.com.12.illius partis inquit.& accidentia quæ sunt naturaliter in istis corporibus quæ non habent materiam quæ sit in potentia non indigent materia tali : sed indigent materia quæ sit subiectum tm̄.s.in actu:vt causa eclypsis materialis.eclypsis enim non indiget vt fiat materia in potentia : sed luna est causa materialis.vide ecce quomodo sententia Auer. hæc est sententia Aristo.& quomodo sermones sui reperiuntur inuicem concordes. Circa istā quæstionē Io.Iand.in quæstionibus suis.5.meta.maxime.q.15.opinatus est vniuersaliter in subiectis & accidētibus realē compositionē ex natura generis & natura differētiæ realiter:& secūdū rem distinctis:quorū vna est natura potētiæ passiuæ:& altera natura actus.V.g.albedo cōponitur ex natura caloris tāquā ex potētia receptiua: & natura differentiæ quæ est disgregatio visus.dico naturas diuersas secūdū rem. Hoc autē non verificat nisi in specieb⁹ generis vniuoci quod dicit ꝓpter intelligētias & corpora cælestia:quæ apud ipsum.secūdo & primo cæli. non cōponitur ex natura gn̄is & differētiæ:quia nō sunt eiusdē generis vniuoci:vt dicit Auer.secundo cæli.cō.49. Ex his sequitur ꝙ quælibet forma prædicamētalis secūdū opinionē huius hominis est composita ex duabus partib⁹ realiter distinctis:quarū vna est tāquā materia : & altera tanquā forma:vel vna tāquam potētia & altera velut actus. Pro hac opinione possunt induci rationes eius:quæ quia fere omnes tactæ sunt:ideo breuitati adherens sub silentio transeo.vide tamen illas loco prædicto.

Pō Ioan.

Sed hæc opinio vt vides,& cōtra Arist.& contra Auer. esse videtur: vt per dicta horū colligere satis potes.Et etiā rationibus oppugnare videtur multū. Primo:qm̄ tūc accidēs pure sumptū posset per se generari & corrūpi.cōtra Aristo.5.physi.& primo de genera.& cōsequētia satis patet:qm̄ habet per se receptiuū aliud a subiecto & per se formā aliā a forma subiecti:ergo sibi respondet proprius terminus a quo: & proprius terminus ad quē:& propriū subiectū.& per cōsequēs omnia necessaria ad verā & simpliciter generationē. Secūdo arguitur sic. illud qđ est totale & immediatū principiū agendi non potest esse compositum ex duobus partibus quarū vna sit potētia & altera actus: qm̄ tunc non primo ageret:sed per partē quæ esset in eo vt actus: sed declaratū est in lib. de sensu:ꝙ accidēs est principiū immediatū agendi & non substantia:vt etiā Auer.cōsentit.7.meta.cō.31.&.12.meta.cō.18.ergo accidēs nō potest esse cōpositū ex duabus partibus:quarū vna est tanquā actus:& altera tanquam potentia.Ideo apud Auer.aliter dicendū:qm̄ eo modo accidentia habēt materiā:quo modo generantur:sed generantur non simpliciter vt principalia:sed vt supposita.vt dicit Auer.non eñ generatur albedo:sed album vel albus homo.& ideo.12.meta.cō.26.maxime vult Auer.exponēdo magistrū eius:ꝙ principia.10.prædicamētorū sunt eadē omniū secūdū proportionē:& nō secūdū genus vel speciē. forma eñ & priuatio & materia ita vt dicit reperiuntur in.9.prædicamentis. sicut in substantia:licet sit differentia:qm̄ in substantia reperiuntur primo & per se in alijs prædicamentis.9.cum attributione & proportione.forma enim primo & per se dicitur de substātia:attributione & secūdo de accidēte.similter priuatio primo & per se dicitur in substātia. secūdo & attributione in priuatione accidētis.similiter materia primo & per se dicit in mate-

Impugnatio.

in materia substantiæ attributione & secundo de materia accidentium: ergo sicut forma in substãtia non generatur, sed compositum: ita nec accidens supradictũ in principali significato, scilicet vt albedo generatur: sed album vel homo albus, & sicut homo habet tria principia. ita proportionaliter album tria, scilicet forma priuatio & materia. verum sicut generatio non dicitur primo nisi in substantia, ita principia primo sunt in substantia. Quod autem ista sit intentio Aristo. patet. 7. met. tex. com. 26. 22. & 27. vbi declarauit ꝙ nõ sit forma: vt sphæra: neqꝫ æs: sed enea sphæra. Præterea primo physi. tex. com. 50. inquit. & est vna quantitas in omni genere vno. & per hoc probat in substãtia esse vnam quantitatem. & cuiuslibet quantitatis est vnum subiectum vt post subdic. ergo cũ. 9. genera sint genera entis, in quolibet est vna quantitas & vnũ subiectum. Præterea postquã conclusit ibidem numerum principiorum, & illa esse in quolibet prædicamẽto: statim post tex. cõ. 62. dicit. multipliciter aũt cum dicatur fieri. & horũ quidẽ nõ simpliciter fieri. sed hoc aliquid fieri, simpliciter aũt fieri solum substãtiarũ est. secundũ quid aliorũ manifestũ est ꝙ necesse est subiici aliquid quod fit. & em̃ quãtũ aut quale: & ad alterũ: & quando & vbi fiunt in subiecto aliquo. ecce quomodo Arist. plane ponit tria principia in accidentibus licet non primo sed secundario & cõsequuntur & secũdũ quid: vt patet. Præterea. 5. physicorum postquam diuisit mutationem inquit. ex non subiecto quidẽ igitur in subiectum mutatio secundum contradictionem generatio est. alia quidem simpliciter simplex. alia vero quædam cuiusdam, vt ex non albo in album, generatio quidem huiusmodi est. Idem potest accipere primo perigeneseos pluribus textibus, scilicet com. 11. com. 18. com. 20.

Solutio argumentorũ principaliũ.

Præterea secũdo perigeneseos ponit æternorũ & oĩum generabilium esse eadẽ principia numero. s. tria quæ exponit Auer. ibidẽ. cõ. 51. vide. cũ igitur. 10. prædicamẽta sint gñabilia & corruptibilia omniũ erũt tria principia numero, licet differũt modo dicto. cũ igitur ita sit apparet peccatũ Iohã. Ian. & veritas Auer. hic. Ad argumẽta ad oppositũ. Ad primũ dicẽdũ quod quodlibet accidens habet materiã, qm̃ si sumit vt suppositũ. i. in cõcreto habet materiã tanquã partẽ eius: nõ quidẽ per se: sed per accidẽs: vt dictũ est. Si capit vt principale. adhuc habet materiam ex qua fit: & in qua inducit. ex qua fit quidẽ nõ tãquã ex parte sed tanquã a principio: ex quo extrahit: & in qua inducit vero: vt in subiecto. mõ nulla intelligẽtia habet materiã aliquo istorũ modorũ. ideo accidẽs qũocũqꝫ sumptũ est compositi⁹ intelligẽtia. Ad secũdã põt multipl̃r dici. pro nũc dicẽdũ accidẽs esse subiectũ accidẽtis nõ vltimũ: sed ꝓximũ: & cũ hoc habet materiã diuersimode: prout diuersimode intelligitur. Ad tertiã dicẽdũ ꝙ p materiã intellectualẽ forte intelligit substãtiã: vel forte aliud: sed qũocũqꝫ illud nõ obstat nobis: vt manifestũ est intelligenti.

Ad rõnes ad oẽs insit apparet, sol. qm̃ forma accidẽtalis nõ p se gñat: sed si gñat, cõpositũ gñat. & . i. cõpositũ vt dixi. & habet principia tria numero ꝓportione eadẽ cũ tribus principijs substãtię: vt patet. Etiã patet qũo huiusmodi nõ sunt formę simplices. habet em̃ materiã: & ĩ qua: & ex qua: nõ qdẽ ex qua fiũt tãquã ex aliquo sui: nisi sumant vt supposita & cõcreta: & totũ hoc visum est. Venio ergo ad principiũ vñ incepit sermo. (Declaratis igitur.) Cũ hæc dicta sunt inducit alia fundamenta.

& inquit, declaratis igitur istis ,pcedūt vlterius speculari quæ dictarum duarū naturarū alterā præcedit.& inuenerūt ꝙ actus præcedit potentiā: cuius ratione dicit:prout agēs præcedit actū.i.effectum.quia/vt sic agens præcedit passum vbi recipitur effectus. Et declaratū est loco eius ꝙ act⁹ præcedit potētiā tēpore,& natura & diffinitione:ꝙ qdē præcedit natura,id est,pfectione & diffinitione.i.notitia manifestū est per se. Sed an præcedit tēpore est locus quæstionis,qm̄ actus primus vt deus est prior actus quā potētia noua,sed nō est prior tēpore potētia æterna.cū ęternū nihil præcedat tēpore:vt declaratū est disputatione prima. Dicēdū ergo quod aliqua propositio est vera per se,quæ alio mō est falsa per accidēs.V.g.quocunq; motu dato potest dari velocior.est enim vera per se, vt dicit Auer.6.physi.commen.15.quæ tamen est falsa de motu cæli & alijs.sic dico.capiendo ergo actum per se.& potentiam per se,sub rationibus vniuersalibus,& prius & posterius. Similiter hæc est vera per se, actus est prior potētia tēpore,attamē descēdēdo ad potentiā æternā & actū nouū vel æternū per accidēs falsatur.V.g.hæc est vera omne animal potest videre,cū cuilibet inquātū animal cōpetat.attamen talpa animal nō potest videre.& sic ad formā dictū ꝙ actus præcedit potentiā tēpore per se,licet per accidēs nō sit ita.hæc est solutio Auer.formaliter. com. 57.8.phy.vbi verificās quomodo motus generationis præcedit alterationē tēpore,inquit,secūdū igitur hūc modū dixit Arist. ꝙ motus generationis præcedit alios motus,& ꝙ motus alterationis præcedit gn̄atione per accidēs.ecōtra aūt vult generationē præcedere alterationē per se,vide. Sed dices.omne per se est de omni.si igitur hæc est per se.act⁹ præcedit potētiā tēpore,ergo de omni potētia. Dicēdū ꝙ illud debet intelligi respectu inferiorū per se.hæc eñ est per se.omnis homo pōt esse musicus,& tñ forte hæc est falsa.surdus pōt esse musicus, qm̄ homo surdus nō est suppositū per se hoīs,sed per accidēs.sic in ,pposito.hæc potētia est suppositum per se potentię,vt hæc: nō tñ vt coniuncta æternitati, qm̄ vt sic extrahit a supposito per se,sicut licet hic homo sit per se inferius ad hominē,nō tñ homo albus.& ideo aliquid cōpetit per se homini,non tamē homini albo.competit eñ per se rationale, nō tamē homini albo,cū enti per accidēs nihil per se cōpetat,cū nō dicat rationē in se vnā.5.meta.(Deinde conati.)Nunc accedit ad aliud fundamentū.& dicit.deinde conati sunt speculari de causis & causatis, & induxit eos inuestigatio ad causam primā actualē,quæ cæteras omnes causas entiū supexcellit. Ex hoc cōducit correlariū,& inquit: quare oportet ꝙ sit purus actus,& nullatenus potentiam retineat.quod probat.d.si eñ aliquo modo potentiā retinet,esset necessario causata quodammodo, & causa alio modo:ergo non esset prima.cōsequētia prima declaratur, qm̄ omne ens in potentia est duobus modis.s.per compositionē realē,sicut cōposita generabilia,vel per compositionē imperfectionis eo modo quo quęlibet intelligentia excepta prima est cōposita:vt dicebā.modo cōpositū primo modo generatur generatione physica.cōpositū primo modo ergo habet agēs.Iterū cōpositū secūdo modo est causatum,eo quia ab altero dependet.ratione cuius dependentiæ quandā imperfectionē habet.vnde dr̄.cōpositū ergo iterū habet causam, ergo si prima causa haberet potētiā nō erit prima,qm̄ siue primo mō,siue secūdo mō habet potētiā semp habebit

Actus præcedit potentiam.

Dubitatio.

Solutio.

Dubitatio.

Solutio.

habebit cauſam priorē:ergo nō erit prima.(Et quia.) Cōducit & aliud d.&.qa quodlibet purū & nudū a potētia apud philoſophos eſt neceſſario intellectus:ergo oportet qd' prima cauſa ſit intellectus cū ſup. ſit purū & nudū a potētia:vt dicebat.& ſylls cōponit ſic.oē purū & nudū ab ipſa potētia eſt intellectꝰ:prima cauſa eſt pura & nuda a potētia: ergo prima cauſa eſt intellectus.inquit.modo hæc eſt ſummatim opinio philoſophorū.& addit ꝙ qui vult de iſtis clarius informari cōcurrat ad abundātiā librorū peripatheticorū.(Pręlibatis ergo) Adhuc cōducit aliud theorema & dicit.prælibatis ergo his quæ mouerūt philoſophos ad opinādū ꝙ principiū mūdi.ſ.prima cauſa ſit ſimplex & purꝰ intellectꝰ:coacti fuerūt dicti ſapiētes inueſtigare de ordine mūdi:& dixerūt ſup ꝙ ordo huiꝰ mūdi procedit ex parte ipſiꝰ primæ cauſæ a ſciētia:cū illa ſciā ſit principiū mūdi:& dat ſibi.i.mūdo eſſe.& dico ſup.ꝙ illa ſciētia eſt ordo intelligibilis:ad cuius inſtar factus eſt ordo mūdi ſenſibilis.& dicit.& hoc ſine dubio totaliter.i.[hoc modo eſt] difficilis comprehenſionis: propter qd' nō eſt mirū ſi non ingredit cor vulgariū cū & ſubtiles.i. ſolertes viri vix poſſunt illud rariſsimū.i.tenuiſsimū lumē proſpicere.& quāto minꝰ vulgares.(Amplius oīa.) Nunc finaliter cōcludit cauſam erroris eius.d. amplius oīa verba huius hoīs relicta:in quibus reprehendit philoſophos de prædicta opinione nō ſunt niſi ambages:ad cōplacēdum vulgis & rudibus hominibus ſingentibus legē ſeruare.Et tunc ſtatim ſoluit ad argumentū ſecundū.d.ergo quando ipſe dixit qualis eſt gloria entis ſimplicis ſine quiditate:& abſꝗ ſciētia eius qd' ab eo procedit &c.iſtud fuit ſecūdum argumentū.Cui reſpōdet.d.dicimus qd' ſunt verba erronea & abſurda.cuius rationē ait.ſi enim philoſophi poſuerūt quiditatem eius eſſe nudā a ſubiecto.i.a materia.ergo eſt neceſſario denudata a denominationibus.i.ab accidētibus.cuius rationē dicit.non enim poteſt eſſe ſubiectū denominationū niſi eſſentia eius fuerit cōpoſita ex natura potētiæ & natura actus.cōcludit ergo propoſitū.d.ergo prima cauſa eſt quiditas abſoluta.& omnia alia a prędicta quiditate habēt quiditatē.i.compoſita ſunt ex quiditate & habēte quiditatem. Tunc hoc habito oſtendit quomodo intelligit.d.& dicta prima cauſa eſt ens ſciens omnia entia[ ]abſolute. cuius rationē apponit.d.entia namꝗ eſſe habēt ſup.in ea. & ſunt intelligibilia prout ipſe ſeipſum ſcit.i.eodem modo quo ipſe intelligit ſe:quoniā deus intelligendo ſe:& eſſe eius intelligit alia : & eſſe aliorū cum eſſe eius primo ſit eius.ſecundario aliorū:vt dixi ſępe.& tūc cōcludit.d. poſt quā igit vltima cauſa eſt : igit entia habēt eſſe in ea:& ſunt intelligibiles res ab eo.& ab ipſius ſciētia ſup.cauſata.ergo eſt cauſa dupl'r.ſ. eſſe prædictorū:& qd' illa ſint intelligibilia:ergo cauſa eſſendi & intelligēdi illa.

Ad probationē rationis inquit.& philoſophi negant qd' ſciētia dei in entibus ſit ſimul ſcientiæ humanæ in eſſe . cuius rationē dicit.ſciētia eīm humana cauſatur ab entibus: ergo ſcientia dei in entibus opponitur humane ſcientiæ:prout eſt cauſa entiū:vt dictū eſt ſæpe.(Rurſus id.) Nunc accedit ad ſoluendū aliud.& primo recapitulat vim argumēti. Et ſermo eius eſt manifeſtus per ſe.(Dicimus nos.) Soluit argumētū & primo ait. dicimꝰ nos ꝙ in iſtis verbis oſtēdit:aut ſuā fatuitatē:aut prauitatē:qd' declarat.d.declaratū eſt enim qd' quædā denominationes ſunt digniores denominari a ſubſtātialitate.i.dignꝰ dicunt ſubſtātia quā accidēs qū ſup.

substantia denominata est per se existens & in actu, id est purus actus: immo in hoc casu denominationes tãtum existentiam habent in seipsis. vnde modus essendi huius denominationis totum contrarium se habet ad modum accidẽtium: licet de quibusdam denominationibus videtur qđ indigent subiecto. Verbi gratia, in rebus permutabilibus, id est generabilibus & corruptibilibus. & dat rationem. d. radix nãq; accidentium est quod ab alijs habeant sustentationem & quiditatem. natura enim accidentis est inesse. sustentantur autem per se, id est sunt autem substantiæ nisi id quod interdum accidit rebus generabilibus & corruptibilibus accidat: quarum quiditates indigeant subiecto, id est materia accidentis: ergo accidens substantiæ compositæ est alteri inhærens: sed substãtiæ simplici est substantia: & tunc ait. & ideo hæc denominatio valde differt & distat a natura accidentium cum sit æquiuoce dicta. ergo qui scientiam dei spernit: quia assimilatur naturis accidentiũ summe excecatus est: aut prauiter homines intendit deuiare a via veritatis. Sed dices quod vere est nulli accidit & econtra quod alicui accidit nulli est substantia: sed scire est accidens homini: ergo non potest esse substantia in deo. Dictumq; scire dum est homini accidens. illud idem numero vel specie vel genere nulli est substantia: attamen illudmet æquiuoce vel analogice potest esse in deo substantia: quoniam scientia non dicitur vniuoce de scientia nostra & ipsius dei: vt bene dicit Auer. immo nostra causatur a rebus: ideo est accidens. illa est causa rerum: & ideo est substantia. Sed dices. saltẽ habet modum accidentis. Dicendum quod accidens secundo habet. est enim non de intellectu eius: cuius ponitur: & est aduenticium & super addens aliquam perfectionem illi. primum habet prout non est prædicatum essentiale & quiditatiuum. secundum habet prout subiectum est imperfectum & limitati generis. substãtia enim cũ sit limitati generis, id est non continet accidentis perfectionem totaliter secundum omnem modum: vt sic accidẽs aduenit ei. dico ergo qđ accidẽs. s. sciẽtia prout est accidẽs in deo habet primũ modũ: qm̃ nõ est de formali intellectu essentiæ & quiditatis primi: cũ nõ sit prædicatũ primi modi de deo: vt etiã concedit Auer. 12. meta. cõ. 39. vide ibidẽ. Vt vero secundo modo considerat: sic transit in essentiã dei: cũ essentia illa sit velut pelagus omnẽq; perfectionem continens: vt perfectio est: ideo ibi accidens non habet rationem aduenticij. & sic patet qualiter aliquo modo habet modum accidentis: & alio modo non. Et sic cõsummata est expositio sextæ disputationis.

Dubitatio. Solutio. Replica. Solutio.

Septima disputio Algazelis cum philosophis: in qua intendit reprobare id quod dicunt. s. quod deus non communicat alio in genere: neq; differt ab eo in differentia.

DVBIVM PRIMVM.

AIT Algazel. manifestum est qđ philosophi cõueniunt in hoc: & super hoc fundant se dicentes, qđ postquã ipse deus nõ communicat cum aliquo in genere: neq; differt ab eo in differẽtia: ergo nullam habet diffinitionem. Diffinitio namq; ex his constituitur: id ergo qđ aliquo modo nequit diffiniri

est

est dictus deus. Et si forte aliquis arguat eis dicens: quod prima causa communicat cum primo causato inquantum est ens & substantia & alterius causa: & differt ab eo in aliquo sine dubio. Ipsi respondent quod hæc communicatio non est in genere: immo est in quodam consequenti vniuersali: & maxima differentia est inter genus & consequens: licet iuxta vniuersalitatem non differant: vt in logicalibus patefit. Opinati enim sunt philosophi quod entitas est quid relatum ad quiditatem modo cuiusdam consequentis inseparabilis: aut separabilis. ergo illa quæ in entitate sui in esse communicant: in genere non communicant. Similiter dici potest de communicatione causali. Causa enim quid relatiuum est & consequens quod non ingreditur quiditatem. Et ideo si sunt duæ res quæ in causalitate communicarent: in genere autem non communicarent. & sic similiter dici potest de substãtia esse enim quoddam ens per se substantia intelligitur quod habet esse non in subiecto & non est genus: ergo duæ res in nomine substantiæ cõmunicantes non communicant in genere: immo in quodam consequente inseparabili. Patet ergo ex præmissis quod ipse deus diffiniri nequit.

Hæc est septima disputatio: & videt mihi qđ problemma istud hic inducit p se: adeo ꝙ nullã cõtinuationẽ habet ad præcedẽtes nisi in materia. qm̃ oẽs disputationes dictæ de deo loqnunt: & cũ ista de deo loquat intantũ hæc illis cõtinuat: inquantũ circa idẽ subiectũ vel materiã eandẽ dirigit. cõtinuatio aũt penes formã nõ apparet: sed quia problemma istud est vtile ꝓpter se: ideo & si cõtinuatione careat ipsum exponã cõtinuatũ ad præcedentia. Primo ergo inducit vt solet verba Alga. deinde dicta abscindenda abscindit. & cõseruãda cõseruat, inquit, ergo. ait Alg. manifestum est qđ philosophi cõueniunt in hoc: & super hoc qđ dicant fundãt se dicentes: ꝙ postquã ipse deus nõ cõmunicat cũ aliquo in genere neq; differt ab eo. i. ab aliquo in differentia. ergo nullã habet diffinitionem. & dat rationẽ. d. diffinitio namq; ex his cõstituitur: cõponit ergo ratio hoc modo. omne difficile cõmunicat cũ aliquo in genere. & differt ab aliquo in differẽtia. sed deus nõ communicat cũ aliquo in genere: neq; differt ab aliquo in differẽtia. tũc apponit cõclusionẽ. d. ergo id qđ nequit diffiniri aliquo modo est deus dictus. (Et si forte.) Nunc inducit obiecta contra hoc. & inquit, & si forte aliquis arguit eis. d. quod prima causa cõmunicat cũ primo causato inquãtum est ens: & inquãtum est substãtia: & inquãtum ambo sunt causa alterius. puta generabiliũ & corruptibilium. hæc enim est vera. prima causa est ens: sicut ista primũ causatum. s. intelligentia prima est ens. item hæc est etiã vera. prima causa est substãtia. sicut hæc primum causatũ est substantia. & hæc prima causa est causa alicuius. & primũ causatũ est causa alicuius: quia tertij causati vel quarti, vt patet. ergo ens substãtia & causa sunt vniuersalia illis. vel igit genus vel

differẽtia: vel propriũ vel accidẽs vel species. & dici nõ possunt species, nec aliquod aliorũ nisi genus relinquit ꝙ quodlibet eorũ genus est illorum. & hoc volũt cõtra philosophos. Similiter addit. & differt ab eo i aliquo sine dubio: quod pro tãto dicit. qm̃ si apparet cõueniẽtia manifesta est differẽtia: ergo habẽt genus & differentiã. ergo primus motor est diffinibilis. (Ipsi respõdent.) Inducit sol. philosophorũ. vbi debes scire ꝙ differẽtia est inter genus & cõsequẽs: qm̃ gen⁹ prædicatur per se primo de eo cui⁹ ponitur genus: vt aial de hoĩe & equo: sed cõsequẽs, id est accidẽs essentiale prædicatur p se secũdo modo de eo cui⁹ est: vt risibile de homine. dicũt ergo ꝙ illa diuisio verificatur ꝓ proprio: qm̃ ens causa & substãtia nõ sunt genus neq̃ species neq̃ differẽtia neq̃ accidens: sed cõuenitẽs, id est accidẽs ꝓpriũ & essentiale. & hoc primo dicit. secũdo ꝓbat. ibi secũda. (Opinati eñ.) Inquit ergo. ipsi respondẽt ꝙ hæc cõmunicatio nõ est in genere: immo est in quodã cõsequenti vniuersali: & inquit, & maxima differẽtia est inter cõsequẽs & gen⁹: qm̃ propriũ & gen⁹ sunt duæ species vniuersalis distinctæ, licet iuxta vniuersalitatẽ nõ differãt: vt in logicalib⁹ dictũ est: qm̃ vniuersale dicitur de quinq̃ vniuersalibus: velut gen⁹ de suis specieb⁹. ergo ꝓpriũ & gen⁹ nõ differũt in ratiõe vniuersalis cũ in illa cõicent. Ad formã ergo dicendũ ꝙ neq̃ sunt genus neq̃ species neq̃ ponitur differẽtia neq̃ accidẽs: sed quintũ vniuersale qđ est propriũ seu cõsequens quod idẽ est. (Opinati eñ.) Nũc probat solu. & tria facit prout de illis tribus approbat solu. inquit eñ ꝓ qm̃ philosophi: vt Auic. opinati sunt quod entitas est quid relatũ ad quiditatẽ modo cuiusdã cõsequẽtis inseparabilis aut separabilis. Et debes scire vt superius disputaui ꝙ Auic. opinatur quod esse distinguitur secundũ rẽ ab essentia. immo sit accidens ei: siue separabile siue inseparabile pro nunc nõ curo: quod accidens nõ est formaliter & intrinsecũ quiditati & essentiæ: sed tantũ adueniens ei: & ideo inquit, hic Alga. ꝙ philosophi opinati sunt ꝙ entitas est qđ relatũ ad quiditatẽ, id est essentiã, id est quoddã adueniens essentiæ modo cuiusdã consequentis separabilis vel inseparabilis, id est adueniens per modum accidentis separabilis vel inseparabilis. ergo illa quæ in entitate sui in esse cõmunicant, in genere nõ cõmunicant: sed in accidente proprio vel separabili vt vides. (Similiter dici.) Nunc approbat solu. quantũ ad secundũ di. similiter dici potest de communicatione causali. vult dicere ꝙ causa non est genus: sed consequens vniuersale vtriq̃ cõmune. cuius rationẽ dicit. causa enim quid relatũ est, & cõsequens, id est accidens attributũ quod non ingreditur quiditatẽ, id est essentiã in primo modo dicẽdi per se. propter quod inquit, & ideo si sunt duæ res quæ in causalitate cõmunicarẽt, autẽ pro sed: nõ propter hoc in genere cõmunicarent: cum causa nõ sit genus: sed accidẽs ꝓpriũ. (Et sic similiter.) Nunc approbat solu. quantũ ad tertiũ: & ait & sic similiter dici potest de substantia. vult dicere ꝙ nõ sit aliquid quinq̃: sed tantũ accidens propriũ: quod declarat di. esse enim quoddã ens p se substantia intelligitur: quia habet esse nõ in subiecto. modo habere esse nõ in subiecto & esse ens per se nõ est genus. ergo duæ res communicantes in nomine substãtiæ nõ communicant in genere, immo in quodã consequente inseparabili. & tunc concludit propositum. d. patet ergo ex præmissis ꝙ ipse deus definiri nequit: & hæc est opinio philosophorum.

Esse distinguitur secũdũ rẽ ab essentia secũdum Auicen.

AVERROIS.

AVERROIS.

DICIMVS nos quod hæc ſunt verba Algazelis nomine philoſophorũ narrata: ſed quædam ſunt vera:& quædã erronea. Id enim quod dicit, videlicet, quod deus nequit cõmunicare cũ aliquo in genere:& in differẽtia differre: ſi intẽdunt de genere illud quod dicitur vniuoce: dicimus quod eſt verũ, ſimiliter de differẽtia: quodlicet nãq; quod ſic ſe habet cõpoſitũ eſt ex vniuerſali forma & particulari:& tale diffinitur certiſsime. Sed ſi intendit de genere genus dictũ analogice: tũc habet genus vt ens: aut res: aut ſubſtãtia: ergo hoc modo poteſt diffiniri:& multotiens tales diffinitiones fiunt in artibus ſpeculatiuis vt in diffinitione animæ dicitur. Quę eſt perfectio corporis naturalis organici. Verũtamen tales denominationes nõ ſecundũ veritatem ſufficiunt ad cognitionem veritatis: ſed diriguntvalde ad cognitionẽ rerũ ignotarũ: eo quod prior eſt eis. Sed id quod narrauit nomine philoſophorum, videlicet: quod iſtudnomẽ ens ſignificat conſequens vniuerſale in rerũ ſubiectis. Dicim⁹ quod ſunt verba erronea vt declarauimus in pluribus locis: immo quod plus eſt hæc opinio tantũ ab Auicẽ. reperitur: nõ autem ab alio philoſophorum. Amplius id quod dixit de deſcriptione ſubſtantiæ nihil eſt: quia eſſe eſt genus ſubſtantiæ:& ſumitur in ſua diffinitione illo modo quo rerũ genera ſumuntur in ipſarũ diffinitionibus: vt habetur ab Alpharabio in ſuo libro de demonſtratione. Sed Auicen. in hoc errauit prout opinatus erat quod hoc nomẽ: ſcilicet, ens in arabica lingua in eo quod eſt verũ ſignificat de accidenti ſine dubio ſecundum veritatẽ cum hoc ſit vniuerſale: non eſt igitur de eo vlterius mirandum. Et ideo redeamus ad propoſitum.

Nunc Auerrois reſpondet & proponit intentum, dicens, dicimus nos quod hic ſunt verba Algazel. nomine philoſophorũ narrata: ſed quædã ſunt vera:& quædam erronea. (Id enim quod dicit.) Propoſito intento oſtendit illud, dicens: id enim quod dicit: ſcilicet, quod deus nequit communicare cum aliquo in genere:& in differẽtia differre: ſi intelligunt de genere id quod dicitur vniuoce: dicimus quod eſt verũ:& ſimiliter ſi intelligunt de differentia vniuoca: cuius rationẽ apponit. d. quodlibet nãq; quod ſic ſe habet cõpoſitũ eſt ex vniuerſali forma & particulari:& tale diffinitur certiſsime: poteſt igitur ratio ſic cõponi. omne cõpoſitũ ex forma vniuerſali:& forma particulari põt definiri: ſed oẽ exiſtens in genere vniuoco:& differẽs differẽtia vniuoca eſt cõpoſitũ ex forma vniuerſali & forma pticulari: ergo oẽ exiſtẽs in genere vniuoco &c. eſt diffinibile. (Sed ſi.) oſtẽdit qũo eſt verũ aliquo mõ, d. ſed ſi intendit de genere genus

dictū analogice:tunc habet genus vt ens:aut res:aut substantia: & tunc cōcludit:ergo hoc modo,id est,analogice potest definiri: & multotiens tales diffinitiones sunt in artibus speculatiuis: vt dicitur in diffinitione animæ quæ est perfectio corporis physici organici. Ponit tamē differentiā inter huiusmodi diffinitiones.d.verūtamē tales diffinitiōes seu denominationes,id est,descriptiones secundū veritatem non sufficiunt ad cognitionē veritatis:sed dirigunt valde ad cognitionem rerum ignotarū:eo quod proprior,id est,propinquior est eis:& sic patet differētia inter diffinitionem analogicā & vniuocā:eo quod vniuoca totā essentiam rei declarat,& perfecte:analogica nō:vt patet. (Sed id quod.) Nunc ostendit aliud in quo peccat.d.sed id qđ narrat nomine philosophorū:videlicet, quod istud nomē ens significat cōsequens vniuersale in subiectis rerū id est,accidēs essentiæ,dicimus quod sunt verba erronea vt declarauimus in pluribus locis:immo qđ plus est hæc opinio tantū ab Auicē. reperitur:nō autē ab alio philosopho:ergo sup.nō debet induci nomine peripatheticorū.(Amplius.)Nunc transit ad reprobandū aliud,dicens.Amplius id quod dixit de descriptione substātię nihil est:quod declarat.d. quia esse est genus substātię sup.analogum:& sumitur in sua diffinitione illo modo quo rerū genera analoga sumuntur in ipsarū diffinitionibus: vt habetur ab Alpharabio in suo libro de demōstratione:ergo esse non est accidens substantię:& per cōsequēs illa fuit satis bona diffinitio. Adducit tamē opinionē Auicē.d.sed Auicen.in hoc errauit:prout opinatus est quod hoc nomē:scilicet,ens in arabica lingua in eo qđ est verum,id est,prout conuertitur cum vero:significat accidens sine dubio secundū veritatē:scilicet,tunc cū hoc sit vniuersale.Cōcludit igitur nō est de eo vlterius mirandū sup.cū ipse solus id dicat:& ideo redeamus ad propositum dimittentes ipsum tanquā nō dignū reprobari a nobis. Quomodo quidē differat esse ab essentia:superius determinatū est:quomodo autem omne compositū ex genere & differētia vniuocis cōpositum sit ex forma vniuersali & particulari:licet sit dictū a me in libro de substātia orbis:& in expositione mea.12.metaphy.attamen posterius in dubijs & solutionibus sequentibus dicam. Pro nūc autem volo declarare quid sit genus vniuocū:& quid genus analogū:vbi debes scire vt dicit Auer. secundo cæli cōmen.49.qđ sicut species est duplex:vniuoca & æquiuoca,ita genus duplex,vniuocum & æquiuocū,genus vniuocū est nomen prædicans de pluribus ordine quodā notantur suppositū ab vna forma seu natura:sed vna ratione mentali omnibus illis cōmune:& hoc inquit Aristo.7.physi.cum dicit,sunt quædā æquiuocationū:aliæ quidē multū distātes:vt gratia exēpli,canis cælestis:& canis marinus: & canis latrās quæ adeo distant quod solū in nomine sunt conuenientia. Aliæ vero habentes quandā similitudinē:vt substātia & accidens quæ habent nomen cōmune:& ordinē essentialem dependentiæ vnius ad alterum. Aliæ vero proximæ aut genere aut similitudine. Verbi gratia, vt homo & leo quæ habent nomen vnū & rationem seu conceptum vnum a quo sumitur illud nomen:& habent habitudinē perfectionis & imperfectionis inuicē: quia homo perfectior est leone.Ex hoc sequitur quid est genus vniuocū: quid æquiuocū,est enim genus vniuocum nomen conueniens pluribus secundum vnam rationem formalem cui nulla forma correspondet in ordinatis

Quid genus vniuocum & analogū.

ordinatis

ordinatis secundũ perfectionẽ & imperfectionẽ, genus analogũ seu æquiuocum est nomen cõmune pluribus ordinatis secundũ causam & causatum essentialiter: cuius nec forma nec ratio illis est cõmunis: vt patet in æquiuocis secundo modo dictis. Quod autẽ genus sit hoc modo vt dixi lucidus vir Themistius in primo de aĩa ca. 4. pulchre explanauit: & tu vide verba eius: quia multũ loquitur. Sed dices, Auer. 12. metaphy. cõ. 14. ponit differentiã inter vnitatem materiæ & generis: & vult quod vnitas generis sumitur ab vnitate formæ: vnitas materiæ ab vnitate priuationis. Præterea dicit Auer. primo meta. cõmẽ. 27. circa finẽ: quod intentiones vniuersales quas intus cõprehẽdit sunt formæ, ergo generi correspondet aliqua forma. Idem ibidem cõment. 18. inquit, genus est aliud a materia, genus enim est forma vniuersalis &c. ecce quomodo opponitur dictis. Item ponit. 5. metaphysi. cõmen. 3. in fine vide. & iam dixit hic diffinitionem componi ex forma vniuersali & particulari, ideo dictũ istud videtur remotum ab intentione Auer. propter hæc Ioan. iandonus generi dixit correspondere vnam formam diuersam a formis specificis: sed de hoc ego locutus sum in quæstionibus meis de anima: & in libro de substantia orbis: & in expositione. 12. metaphy. vbi contradixi Ioanni in parte: & quia de hoc faciam quæstionem forte in fine huius disputationis: vel vbi melius locus occurret: non amplius immorari volo, sat sit mihi aperuisse locũq; monstrasse pro nunc.

Dubitatio.

Ioan. iand.

ALGA. DVB. II.

AIT Algazel ad hoc quod noĩe philosophorũ diximus. Dicimus quod petendũ est ab eis qualiter scitis quod hoc sit impossibile in ipso deo glorioso. Ita quod possitis dicere quod deũ nõ decet vt cõmunicet cũ aliqua re in aliquo: & differat ab ea in alio. Hoc tamẽ à nobis probatũ possetis dicere quod sequeretur ex hoc deũ esse cõpositũ. Illud nãq; quia duo talia habet. s. q̃ cõicat cũ aliquo & q̃ differat ab eo est cõpositũ.

Nunc Algazel. vult inducere deductionem apud illos philosophos qualiter deum esse compositum est impossibile: & inquit, ait Algazel, ad hoc, id est, illud quod nomine philosophorum diximus, id est, ego Auerro. narraui: & sic dicimus quod petendum est ab eis qualiter scitis quod hoc sit impossibile in ipso deo glorioso: scilicet ipsum esse in genere: qđ exponit. d. ita quod possitis dicere quod deum non decet: vt communicet cũ aliqua re in aliquo: & differat ab ea in alio: hoc ergo petit cur: scilicet, istud sit impossibile. (Hoc tamen probatum.) Cui respondet modo nomine philosophorum dicens, possetis tamen dicere hoc esse probatum a nobis hoc modo: scilicet, quia sequitur ex hoc deum esse compositum. Cuius rationem ponit. d. illud namq; quod duo talia habet: scilicet quod communicat cum aliquo & quod differt ab eo est compositũ: huic maiori addatur minor: sed per te deus communicat cum aliquo in genere & differt ab eo in differentia: ergo deus est compositus ad minus compositione aliqua quæ deo omnino repugnat & est incompossibilis.

AVERROIS.

NOS dicimus quod hoc ſequitur cõmunicationẽ neceſſario ratione generis vniuoce prædicãtis. Nõ autẽ analogice vt ſuperius dictum fuit. Quia non oportet amplius iterare neq; replicare.

Auerrois limitet dictũ eius, dicens, dicim⁹ nos qđ hoc.i. deũ eſſe cõpoſitũ: ſequitur cõicationẽ neceſſario ratione generis vniuoce prædicãtis: nõ autẽ analogice: vt ſuperius dictũ fuit: quare nõ oportet amplius iterare nec replicare. Vnde bene valet hoc: cõmunicat cũ aliquo in genere vniuoco: & differt ab eo differẽtia vniuoca, ergo eſt cõpoſitũ: ſed nõ valet de genere & differentia analogice dictis: vt dixi. Ad propoſitum modo deus & entia mundi communicant in genere & differentia ęquiuoce dictis: & ideo non ſequitur deum eſſe compoſitum.

ALGA. DVB. III.

AIT Alga. dicẽs philoſophus qualis eſt apud vos demõſtratio ad remouendũ cõpoſitionẽ ab ipſo deo: niſi id quod aſſeritis de remotione denominationũ à deo. Quodlibet enim cõpoſitũ ex genere & differẽtia ex partibus illis cõſtituitur: ſi enim nulla partiũ vel aggregatũ ipſarũ haberet ſine altera eſſe, igitur vel primũ eſſet neceſſe eſſe: aut nõ. ſi nõ: ergo totum eſt cauſatũ & indigeret cauſa: & nos iam tractauimus de denominationibus: & oſtẽdimus quod hoc nõ eſt impoſsibile procedere proceſſu ad infinitũ: & demõſtratio nõ ſignificat niſi quod proceſſus ad infinitũ eſt falſus. Sed ad id quod inſudauerunt deponere: ſcilicet, qđ nulla ſit in deo pluralitas: & eſt quia in ſuo eſſe nõ indiget alio. Dicimus quod nullã habẽt auctoritatẽ manifeſtã: ergo nullã habẽt demõſtrationẽ ad aſſerendũ neceſſe eſſe. Id verò quod probauerũt clare eſt: quod cauſæ nõ procedunt ad infinitum: & de iſtis nos in præcedẽtibus ſatis late diſputauimus. Vnde dicimus quod in hoc propoſito clarius patefit: diuiſio namq; rei ad genus & differentiã nõ eſt ſimilis diuiſioni rei ad denominationẽ & denominatũ: quia denominatio & ſubſtantia differunt abinuicẽ: & ſpecies non differt à genere omnimode: quãdo enim facimus mentionẽ de ſpecie nos includimus genus: vt quãdo dicimus hominem: nos facimus mentionẽ de animali cũ additione ratiõis. Vnde patet ex hoc quod magis diſtat à pluralitate quã denominatio & denominatum. Rurſus qualiter eſt impoſsibile finire proceſſus cauſatorum ad duas cauſas in vno gradu: prima quarũ ſit cauſa ordiũ, & altera elementorũ: vel vna earũ ſit intelligibiliũ rerũ cauſatarum, & altera ſenſibiliũ ſcilicet omniũ corporum; & illę duæ cauſę

differunt

differũt inter se realiter:sicut rubedo & caliditas quæ in vno & eodẽ subiecto reperiunt̃:& differunt abinuicem realiter: & nõ oportet attribuere rubedini cõpositionem generalem seu differentialem. Vnde patet ex hoc etiam quod philosophi deficiunt in ostensione quod prouenire duos deos est impossibile.

Nunc Alga. proponit loqui de compositione dei: & primo proponit hoc.d. Ait Alga. dicens philosophis, qualis est apud nos demonstratio ad remouendum compositionem ab ipso deo. est ergo interrogatio qua possunt via philosophi auferre a deo compositionem. (Nisi id quod.) Ponit viam vel opinionem pro philosophis.d. nisi id quod asseritis de remotione denominationum a deo: quasi dicat, quod via philosophorũ non est valida: nisi tantum quando probant in deo non esse compositionem ex substãtia denominationib⁹, id est accidẽtib⁹ attributis: & sic argumentũ illud de genere & differentia nõ valet. (Quodlibet enim compositũ.) Attamen licet ita sit, adducit viam de compositiõe ex genere & differentia: & dicit. quodlibet enim compositum ex genere & differẽtia constituitur partibus illis: tunc arguit. si enim nulla partium vel aggregatum ipsarum haberet sine altera esse. igitur vel primũ esset necesse esse: aut non, id est stante cõpositione in primo ex genere & differentia quæritur: vel est compositum necesse esse vel non. Si non: ergo totum illud est causatum: & per consequens indigeret causa. consequentia patet: eo quia si non est necesse esse, erit generabile vel erit æternum. si generabile: ergo indiget causa. si æternum cum non sit æternum a se: ergo ab alio ergo adhuc causa indiget. Si vero dicatur ꝙ sic hoc nõ tangit: quoniam iam tactum est eo: quia omne compositum nouum. (Et nos.) Nũc Alga. debilitat hanc viam: quoniam hæc via est via per impossibile. ducit enĩ ad hoc impossibile. quoniam si ponitur causatũ ab aliqua causa: & eadem ratione illa causa causabitur: & sic procedetur in infinitum. inquit respõdendo. & nos iã tractauimus de denominationibus, id est attributis. & ostendimus ꝙ hoc nõ est impossibile procedere ad infinitũ. & demonstratio illa nõ significat nisi ꝙ processus in infinitum est falsus. ergo non ducit ad impossibile simpliciter: qm̃ illa demonstratio reputat ducere ad impossibile: quod tñ nõ est impossibile: ergo cũ ista sol. sit data in capitulo de attributis. dabitur & nunc: quoniã hæc demonstratio de cõpositiõe ex genere & differentia ducet ad processum infinitũ: quod non est impossibile. Ad formam argumenti dicendum inconueniens illud non esse incõueniens. (Sed ad id quod.) Nunc tangit vnũ aliud: quod etiam vult debilitare. d. Sed ad id quod insudauerunt deponere, id est annullare, scilicet quod in deo nulla sit pluralitas: & est, quia in suo esse nõ indiget alio: dicimus quod nullam habet auctoritatem, id est rationẽ manifestam. ergo nullam habet demonstrationem ad asserendum necesse esse. est ergo debilitatio quod demonstratio illa nihil est quæ probatur esse vnum necesse esse: & simplex. & noluit explicare illud: quoniam superius disputauit prolixe. (Illud vero.) Nunc apponit id in quo bene dixerunt. d. illud vero quod probauerunt clare est quod causæ non procedunt ad infinitum: & remittit se. d. & de istis nos in præcedentib⁹ satis late disputabimus. Debes scire quod tria sunt, quæ Alga. tetigit:

git:quorum primum est.primum non esse compositum:neq; ex denominatione & denominato:neq; ex genere & differentia per hanc rationem: quia tunc esset processus infinitus in illis. Secundum est, q deus non sit cōpositus alio in sui esse indigēs: cuius rationē & responsionē tacuit in propria forma. Tertiū est.q in causis essentialiter ordinatis non est processus infinitus. Circa quæ dixit primū non valere:eo quia inconueniens nō est inconueniens. Secundū etiam dixit non valere:eo quia ratio videtur demonstratiua & non est:licet nec rationem: nec responsionem expresserit:sed remittit se. Tertium solum approbat q debet intelligi in causis p se essentialiter ordinatis.aliter primo opponeret: vt satis patet. (Vnde dicimus.) Quia philosophi credebant compositionem ex denominatione & denominato esse consimilem compositioni ex genere & differentia:vult remouere hoc.& primo proponit illud.d.vnde dicimus quod in hoc proposito clarius patesit sup. peccatum philosophorum: vel vt habet alia translatio : clarius patesit eorum debilitas.(Diuisio nanq;.) Exequitur.& ait:nanq; pro quia diuisio rei,id est speciei ad genus & ad differentiam non est similis diuisioni rei ad denominationē,id est attributum:& ad denominatum,id est subiectum eius. huius rationē assignat.d.denominatio & substantia,id est subiectum differunt abinuicem:& species non differt a genere omnino,id est tanta differētia. cuius rationem adhuc ponit.d.quando enim facimus mentionem de specie nō includimus genus.vt quādo dicimus hominē:nos facimus mentionē de animali cum additione rationis,id est differentiæ vel diffinitionis:& sic apponit conclusionē.d.vnde patet q hoc magis distat a pluralitate.sup. compositio ex genere & differentia q̄ denominatio & denominatum. vult dicere.patet compositionem ex genere & specie esse minorē q̄ cōpositio ex ipso subiecto & accidente. Debes scire q in intellectu speciei includitur genus vel differentia vel diffinitio.& ideo nullus pōt intelligere speciem nisi intelligat denominatum genus vel differētiam vel vtrumq;:& ideo ibi est identitas rationis formalis : vt dicunt viri huius temporis. Quia vero stat intelligi subiectum non intelligendo accidēs: & econtra:ideo ibi est diuersitas rationis formalis:& sic maior est identitas generis cum specie q̄ accidentis:siue cōmunis siue proprij cū subiecto:vt dicit hic Alga.& in hoc verificatur dictum Auerr.primo meta. cō.31.scilicet q mixtio intentionis vniuersalis substantialis cū particularibus est fortior mixtione accidentiū cū suis subiectis:quod pro tanto dicit:qm̄ prima est formalis.secūda est secundū subiectū tantū.(Rursus qualiter.) Ex dictis Alga.vult debilitare quoddam dictum philosophorum superius positum.probabant enim philosophi vnū primum motorem hoc modo.qm̄ si essent plures ergo conuenirēt genere: & sic darent duo mūdi:sicut superius declarabitur.hoc ostēdit.d.qualiter est impossibile finire processus causatorum ad duas causas in vno gradu, id est in vno genere:quasi dicat,non est impossibile,quod declarat.d.quarū prima sit causa orbiū & altera elemētorū,id est potest ergo fingi q sint duo dij:quorū vnus est de⁹ causa orbiū,id est æternorū.alter causa elemētorum,id est sphæræ actiuorū & passiuorum:vt posuit forte Auic.vel vna illarū sit sup.causa intelligibilium rerum causatarum. & altera sit causa sensibilium,scilicet omnium corporum caducorū. Ex hoc vult habere

primum

primum inconueniens non sequi: quando intulit. ergo dantur plures mũdi: immo ambo erunt eiusdem mundi causæ secundum partem: vt visum est. Dixerũt etiam philosophi ꝙ tunc essent in vno genere: & per consequens hi essent compositi, propter quod respondet. & ad hoc. d. & illæ duæ causæ differunt inter se realiter. sicut rubedo & caliditas: quod declarat. d. quæ in vno & eodẽ subiecto reperiunẽ & differunt adinuicem realiter, scilicet in forma. sic illæ duæ primæ causæ differunt, scilicet qa sunt in vno quasi subiecto, scilicet vniuerso: & differũt quasi forma: & secũdum rem. Tunc applicat. d. & sup. licet rubedo & caliditas differũt: non oportet rubedini attribuere compositionem generalem, id est generis: neq; differentialem, id est generis & differentiæ. ergo a pari. & si illæ duæ causæ differunt & conueniunt: non oportet illas esse compositas. & per hoc patet sol. ad secundum incõueniens. & ideo concludit. vnde patet ex hoc etiam ꝙ philosophi deficiunt in ostensione ꝙ est impossibile peruenire ad duos deos: & dixit, patet ex hoc etiam quoniã cum tribus enarratis patet peccatum quartum. vt ergo colligeret quartũ cum tribus dixit etiam. Et quasi. d. & cum patent illa tria patet etiam ex hoc quartam viam ducentem ad vnitatem primi non esse firmam.

AVERROIS.

NOS dicimus: quod actio & compositio quæ fit ex genere & differentia: est eadem cum compositione quæ fit ex re potentiali & re actuali. Natura nanq; genus nunq̃ in actu reperitur, videlicet nuda a natura differẽtiali seu formali. Et quodcunq; compositum ex istis duabus naturis apud philosophos est generabile & corruptibile: & habet agens. Cũ igitur ita sit: genus cũ sit de potentiali natura nequit aliquo modo de natura differẽtiæ denudari, ergo adhęrentia ipsorũ abinuicẽ indiget in esse alterius. ergo indiget causa cõiungente & faciẽte acquirere eorũ esse, scilicet causæ ipsius. Præterea id quod recepit secundũ veritatem: pura potentia est apud philosophos. Et si forte esset actus: esset per accidens: & id quod aduenit est actus. Et si forte esset potẽtia esset per accidẽs: & hoc modo distinguuntur abinuicẽ, scilicet recipiens & adueniens. Et quodcũq; est potentialiter aliquid recipiet illud necessario: & admittit illud quod actualiter retinet. Et si poterit aliquid recipere in actu cũ aliquo recepto in actu quodlibet ipsorum esset per se existens. Et etiam recipiens est corpus necessario. receptio nanq; principaliter reperitur in corpore vel in eo: est in corpore. Accidentia nanq; non nominantur à receptione neq; formæ: quæ sunt superficies: neq; lineæ: neq; puncta. Tandem id quod nõ diuiditur in aliquid nõ recipit: sed quod extra compositum sit agens primũ probatum est demõstratiue. Sed

quod

quod sit recipiēs incorporeum siue per se siue per aliud hoc est impossibile:nisi in aliquo:quia dubium est,scilicet de intellectu in potentia:& quomodo aliquid componitur ex denominatio ne & denominato:& illa denominatio addita nō est super sub stantiā & generabili & corruptibili & corpus necessario. Sed si illa denominatio dicti compositi addita fuerit super substan tiam:& nō sit substātia in potētia in illa denominatione:vt opi nati sunt antiqui de corpore supercælesti: oportet necessario qđ sit quātitabilis:& quod sit corpus. Si enim remoueretur corpo reitas ab illa substātia dictam denominationem gerens: remo ueretur ab ea receptio sensibilis. Similiter remoueretur ab eadē denominatio comprehensionis sensibilis: ergo illa denomina tio & illud denominatum reducuntur in summo intellectu:& sunt vnum & idem. Simplex enim intellectus & intelligibile vnum & idem sunt realiter:plura respectiue & per accidens, vi delicet,ratione subiecti. Tandē id quod posuerunt philosophi, videlicet,substātiam cū denominationibus additis super ipsam substantiam non est aliud: nisi quia posuerunt antiquū corpus: & adhærentia esse accidētia in eodem. Et ipsi non estimant qđ quando ipsi remouent quantitatem:quæ est corporeitas: remo uent ab eo totam sensibilem naturam: ergo non erit ibi gerens neq; gestum. Et si forte ponerent gerens & gestum separata à materia:sequeret ꝙ esset intelligēs & intelligibile.erit ergo vnus intellectus simplex. Sed id quod dixerat,videlicet,quod non est impossibile quod reducantur res ad duos deos: quorum vnus erit causa orbium:& alter non &c. Dicimus quod sunt verba er ronea:quia posito qđ productio entis sensibilis sit ab vna & ea dem materia:& vna & eadem substantia: non aūt à naturis di uersis,& productio entis intelligibilis ab altera substantia pri ma sequitur necessario quod si aliquid in illa natura æqualiter fuerit:& id natura intelligibilium ad primam naturam qđ cō municent in quadam denominatione & differant in alia: & id in quo differunt non euadet quin sit de natura in qua indiuidua differunt:aut in qua species differunt. Si secundo modo dicetur: ergo nomen dei æquiuoce sumitur:quod est cōtra positum: spe cies nāq; quæ communicant in vno genere sunt aut contrarie aut intermedia:quod est falsum. Si primo modo:ergo sunt am bo in materia qđ est contra hoc qđ concessum est ab omnibus. Sed si ponerēt qđ pars ipsi⁹ naturę est nobilior alia parte:& qđ

prædicatur

prædicatur de eis analogice. Erit ergo natura prima nobilior secunda, & sic secunda causatur ab ea necessario, ita quod erit producens orbes producens causam quæ elementa producit, & hæc met est positio philosophorum. Et ambo ponunt siue coguntur ponere primam causam, videlicet qui ponunt primũ agens mediãtibus pluribus causis. Et qui ponit primam causam per se agentem omnia absque aliquo medio. Sed hoc est impossibile apud philosophos, vt diffuse & clare ostensum est ab eis in diuersis locis.

In solutione propositi dubij primo ꝓponit quædam quæ sub dubio tangebantur. secũdo venit ad ꝓpositũ: vt patebit. inquit in prima parte. Dicimus quod actio & pro. i. compositio quæ fit ex genere & differẽtia est eadẽ cũ cõpositione: quæ fit ex re potẽtiali & re actuali. est ergo conclusio. cõpositio ex genere & differẽtia eadẽ est cũ compositione ex actu & potẽtia. Probatur hæc cõclusio in litera: & . d. natura nãque generis nunquam in actu reperitur. videlicet nuda de natura differentiæ seu formæ. & hæc ratio sic cõponit. omnis cõpositio cuius vnũ cõponentiũ nũquã separatur a natura formæ est cõpositio ex actu & potẽtia, tunc apponit minor: sed cõpositio ex genere & differẽtia est cõpositio, cuius vnũ cõponentium nunquã secluditur a natura actus: ergo compositio ex genere & differentia est compositio ex actu & potentia. huius syllogismi tetigit tantũ minorem in litera: vt patet propositio. d. omnis compositio, cuius vnũ cõponentium nunquam separatur a natura formæ est cõpositio ex actu & potentia, est manifesta per se. & declaratur in meta. dictum est enim in. 8. illius prope finem quod potẽtia per se fit cum actu per se vnum, adeo quod nunquam potẽtia potest esse sine actu. minor autem dicta in Porphyrio. dixit enim quod genus semper reperitur cum aliqua differentia. licet actu non sit ita cum vna quin possit esse cum alia & ideo. & topi. & . 7. meta. dixit Aristo. genus non esse præter generis species eo quia nunquam est præter generis differentias vt manifestum est.

Dubitatio.

Sed dubitatur: quoniam vt dictũ est. 8. phy. quæcunque reperiuntur vnita insimul si vnũ reperitur separatũ sine altero et reliquũ, & per hoc ꝓbat esse vnũ primũ motorẽ ita mouentẽ quod nullo modo mouetur: vt perspicuum fit per demonstrationẽ ibidẽ positã. Cũ igitur neque genus, neque differẽtia reperiantur separatim: quare potius dixit gñis naturã esse nõ sine natura differentiæ quã ecõtra: vel igitur ambo poterũt esse seorsum: vt ratio concludit, vel non debuit dicere magis vnum quam alterum.

Solutio.

Dicendum primo quod regulam Arist. interpretatur Auer. 12. meta. cõ. 35. duobus modis: attamẽ vnus est auctoritate Alex. s. quod illud cõpositũ sit cõpositũ ex duobus extremis oppositis: quorũ neutrũ est accidẽs alteri. Dixit extremis: quoniam si vnum componitur ex medijs non oportet vt media per se consistẽt. dixit oppositis, quoniam materia nõ reperitur sine forma cũ sit extrema in ambitu potẽtiæ. Dixit quorũ neutrum sit accidẽs alteri: quoniam substãtia potest esse sine accidẽte, & nõ ecõtra: & tamẽ sunt opposita saltẽ disperate & extrema. istis trib⁹ cõditionib⁹ vsus est Auer. etiã. 8. phy. cõ. 37. si bene verba eius inspiciantur.

Replica.

Responsio.

Sed dices quõo ex hac regula ꝓpositũ de primo motore

motore secundo videtur adhuc argumentum stare.s. quomodo cum genus neque possit esse sine differentia, neque ecõtra magis attribuit illud generi quam differentiæ. Et dicendũ q primus motor & primũ mobile sunt extrema: hoc quidẽ in ratione motorũ illud quoque in ratione mobiliũ: vt cõstat. Sunt etiã opposita per se: & si per accidẽs cõiungant: quod facile dignoscitur: cum mouere sit agere & moueri pati. cõstat vero agere & pati opposita esse plusquã disperata. Quod aũt neque primus motor sit accidens primo mobili: neque econtra perspicuũ est per se. potest ergo probleuma Aristo. sic componi. quæcũque composita vel inuicem vnita extrema opposita: quorum neutrũ neutro accidit possunt separatim reperiri simpliciter. sed primus motor & primum mobile sunt vnita extrema opposita: quorum neutrum neutro accidit: ergo in prima figura primus motor & primum mobile possunt separatim reperiri. Intelligo separatim hoc modo q primũ mobile ita moueẽ q nullo modo moueat. conueniens motor ita moueat q nullo modo mouetur. ecce quomodo expositio illa Alex. & Auer. est conueniens. Ad secundum dicendum q neque genus: neque differentia sunt extrema: neque opposita: neque eis regula illa potest applicari. attamen Arist. accepit genus cum habeat rationẽ potentiæ: & plus sit propinquum materiæ: vt dicitur primo meta. com. 18. & ideo minus repugnat differentiam esse sine genere quam econtra: cum differentia rationem actus habeat. ideo accepit genus & non curat de differentia: vt constat. (Et quodcunque.) Nunc vult ex illo concludere quoddam probleuma ad propositum & inquit: & quodcũque compositum ex istis duabus naturis apud philosophos est generabile & corruptibile: & habet agens: est ergo maior: omne compositum ex potentia et actu est generabile & corruptibile: & habens agens. tunc non ponit minorem in propria forma quæ est: sed omne existens in genere est compositum ex actu & potentia: sed vim illius hoc modo. d. cum igitur ita sit q genus cum sit de potentiali natura nequit aliquo modo de natura differentiæ denudari: tunc ponit conclusionem huius syllogismi. d. ergo ad hærẽtia ipsorum adinuicem indiget in esse alterius, id est, habet aliquod agens. ergo indiget causa coniungente & faciente acquirere eorum esse, scilicet ipsius causa, id est, agente. est ergo conclusio q compositum ex genere & differentia est generabile & corruptibile habens agens.

Dubita. Sed in hoc est quæstio. primo maiori Auer. appono hanc minorẽ: sed accidens, videlicet albedo est in genere. ergo est generabilis & corruptibilis & habebit agens. conclusio falsa: accidens eñ cũ non sit per se ens nisi entis: ideo non per se generatur: neque habet agens. ergo aliqua propositionum & non minor, ergo maior: & ita propositio dicens omne compositum ex potentia & actu habet agens: & est generabile & corruptibile: est impossibilis. Præterea si illi compositioni ex genere & differentia respondet agens. vel est idem cum agente compositionẽ ex vera materia & vera forma: vel aliud. si idem: ergo vnũ & idem genus ageret per se duas compositiones vnica actione: quod est contra Auer. 8. phy. com. 32. Si aliud: vel est indiuiduum vel vniuersale: & quicquid dicatur sequitur inconueniens. Dicendum q in hoc diu steti & in magno dubio. & vidi Io. in pluribus locis tangere hoc: & nihil dicit. plura enim quæ ille vir dicit potius tradũt ignorantiam quam

scientiam

scientiam largiantur. Dicendum ergo cum licentia dicēdi aliter: si aliquando aliter occurrit: ꝙ in generatione Platonis plures compositiones occurrunt. quando enim Plato accipit esse prima & propinqua compositio est ex materia & forma. secunda ex actu & potentia quam Auer. hic glosat ex genere & differentia. tertia ex esse & essentia quam Auer. secundo meta. tetigit. com. 4. &. 12. meta. com. 51. & hanc appellant ex participante & participato quam declaraui diffuse in expositione mea. 3. de anima. & in expositione com. 10. &. 9. vide. & hāc dixit Auer. cō. 5. &. 14. illius tertij. quando dixit ꝙ nulla intelligentia est liberata a potentia praeter primam. & tu vide. Vltima compositio illis tribus aduenticia est ex substantia & accidente. omne enim nouum est recipiens aliquod accidens. & per consequēs ibi aliqua compositio aderit: & quia iste quatuor compositiones attribuuntur rei gente, ideo quatuor alia attribuuntur a parte agentis. prima quae est ex esse & essentia. respondet primae causae: omne enim causatum est compositum ex esse & essentia, & prima causa illius compositionis est prima causa, scilicet deus. deus enim est ens per essentiam, & per consequens causa cuiuslibet entis per participationē. compositioni vero ex materia & forma respondet genus particulare, qđ primo generat compositum ex materia & forma. compositioni quoqꝫ ex substantia & accidente non correspondet agens determinatum: quoniā ea quae sunt per accidens reducuntur ad per se. illud idem agens quod est per se compositi ex materia & forma erit per accidens agens compositionis ex substantia & accidente, vt patet: componi vero ex genere & differentia, quae dicitur ex actu & potentia non respondet agens aliud apud philosophos ab illo particulari secundum subiectum, sed bene secundū modum. vnde Sor. genus. & est Sortes. & est in genere animalis. i. & est animal. prout est Sor. generat indiuiduū compositum ex materia & forma. prout est in genere animalis. habet generare sibi simile in genere: ideo vt sic habet vnire genus cum differentia. vnico enim actu quo Sortes vt Sor. vnit materiā cum forma, Sortes vt animal vnit genus cū differentia. Et cum hoc sit ita declaratum erit ꝙ omne existens in genere est generabile & corruptibile: et habet agēs hoc modo, scilicet omne cōpositū ex materia & forma habet agēs: & gñabile & corruptibile. omne cōpositum ex genere & differētia est compositum ex materia & forma, vt manifestum est: ergo omne compositū ex genere & differētia est generabile & corruptibile & habet agens. Ad argumenta. Ad primū dicēdū ꝙ accidēs est in genere, & habet agens, vt patet, qm̄ eo modo quo est compositum eodem modo est generabile, & habet agens. modo dictum est ꝙ illud compositum est valde per accidēs. ideo oportet vt reducatur ad per se, eo modo quo dixi. Ad secundum dicendum ꝙ illi compositioni respondet idem agens in subiecto diuersum secūdum diffinitionē: vt dictum est. & ideo diuersis rationibus eque primo illud est causa diuersarum compositionum. Sed adhuc anima formidatur. primo: quoniam prima causa respondet primae compositioni, & vltima causa vltime compositioni, scilicet ex materia & forma, ergo intermediae causae: vt intelligentiae concurrunt secundum rationes & gradus medios. qui sunt ergo isti? Praeterea secundo quoniam albedo est per se in genere, ergo albedo est per se composita ex genere et differētia: ergo habet agēs per se.

Solutio.

Dubitatio

Solutio. per se. licet enim homo albus non habeat agens per se. attamen albedo debet habere: qm̄ albedo est vere ens per se cōpositū ex genere per se & differentia per se. Ad hæc dicēdū vt mihi videtur pro nūc ꝙ semp effectus vniuersales oportet in causas vniuersales reducere, & ad hunc intellectū in lib. de causis dicitur propositione quinta. prima creaturarum est esse. dico ergo ꝙ in effectu illo plures considerandi sunt gradus essendi: quorū nomina non habemus secūdū quos causæ intermediæ concurrūt. effectus enim. s. Plato genitus qm̄ generatur fit ens, substātia, corpus animal: homo. prout est ens reducitur ad primā causam, quæ est causa esse: esse eñ proprius est effectus dei. Prout est substantia reducitur ad saturnum, vnde saturnus causa est rei stabilitatis & permanet secūdū astronomos. Iuppiter aūt causa est bone habitudinis. vnde Plato: vt substātia reducitur ad saturnum, vt bene se habens, & perfectus ad iouē, prout contra nociua tuetur, & illa propellit correspondet marti: ergo secūdus effectus est substantia bene se habens nociua propellens, ad quā secundum diuersos gradus concurrunt planetę secundū astronomos. Si consideretur Plato genitus, vt corpus: adhuc concurrunt tres alij. s. sol, venus, & mercurius diuersis gradibus: qm̄ Plato vt corpus motum reducitur ad solē. & ideo dicunt astronomi ꝙ oppositio solis in inferioribus maxime apparet. Est enim motus quasi vita omniū, vt dicitur in principio. 8. physi. & ideo astronomi dicunt solem esse dominum vitæ. 12. metaphy. cōmē. 34. Plato vero vt corpus motum motu generationis reducitur ad venerem. Venus enim vt dicunt astronomi proprium effectum habet. prout est causa rei generationis per quam aliquid consequitur in specie. Pla. vero vt corpus motum genitum multiplicatum in specie reducitur ad mercurium. mercurius enim videtur proprium effectum habere in multiplicatione indiuiduorum in vna specie. Si vero consideratur vt animal: sic concurrit luna. lunę enim proprius effectus est mutatio materiæ, & dispositio ipsius ad recipiendum. nihil autem mutat et mutatur plus in gñe substātiæ quā aīal, cū possit ꝑ quinq; sensus variari & ratione corporis: & ratione formæ, & per consequens lunę debet attribui. Si autem consideratur vt homo, sic attribuitur homini generanti: homo enim hominē generat. patet ergo iam quomodo causæ intermedię concurrunt secundū gradus occultos & diuinos quos astronomi explanant in libris eorum. Potest etiam aliunde accipi ordo concursus illorum quem declarat Ptolemeus in quatripartito. inquit enim effectus saturni ad vniuersalia loca & tēpora. Iouis ad annos martis solis veneris & mercurij ad menses: lunæ ad dies. ecce quomodo alio modo potest accipi ordo. Et cū corpora cælestia sint quasi instrumenta substātiarum separatarū: sequitur ꝙ substantia quæ mouet superiorē orbē sit vniuersalioris cōceptionis & virtutis: & sic cōsequuntur sunt alię. Ad primū ergo argumētū patet sol. qm̄ prima causa concurrit secūdū propriā rationē & ꝓpriū effectū. s. esse causæ intermediæ secundum gradus intermedios quos explicaui.

Effectus vniuersales ad causas vniuersales reducuntur.

Dubitatio. Sed adhuc est locus qōnis: qm̄ vt dicit auctor de causis. propositiōe prima. cīs causa primaria plus est influēs quā causa vniuersalis secūda. Et illud qd plus influit explicat propositione secūda. d. & causa prima addiuuat secūdā causam sup oppositionē suā: qm̄ oēm oppositionē quā causa efficit secūda: prima etiā efficit: ergo ad quęcūq; gradū cōcurrit

currit causa inferior cõcurrit causa supior: & vltra.&.p cõsequẽs homo vt homo.fit etiã secũdũ cõcurrit oĩum causarum mediarũ.Preterea sor.generãs ẽ ens:substãtia:corpꝰ:aĩal:& homo.ergo sor.vt ens põt causare Platonẽ vt ens.vt substãtia.iterũ illũ vt substãtia.& sic de alijs:ergo supfluũt causalitates mediæ. Dicendum ꝙ dictũ illud debet intelligi hoc modo scilicet de causato.& non de modo causati vel causandi.oẽ eñ causatum qđ causat a causa secunda causat a prima.V.g.sor.causat plato.& prima causa causet eundẽ.nõ conuertit tñ:qm̃ prima potest causare aliũ effectũ quẽ nõ potest secunda:& ideo subdit auctor ibidẽ.verũtamẽ efficit eum per modum aliũ altiorem & sublimiorem.vnde dicitur in lib. Proculi a quo fuit extractus ille liber de causis.propositione prima.omne qđ producitur in secundis causis a prioribus & causabilioribus producit eminẽtius.ecce quomodo idẽ est causatũ vtriusꝗ : licet modus nõ sit idem.

Solutio.

Ad secundũ dicẽdum qđ illa sunt in forte: vt in instrumẽto:tñ sunt in corporibus cælestibus:vt agente principali. & hoc dixit elegantissimus philosophus Auer.9.physi.cõ.47.inquit enim homo nõ dat in generatione hominis nisi illud quod est quasi instrumẽtũ & corpora cælestia qua si artifex:& vide reliqua:modo instrumentũ nõ agit nisi cõseruet a principali agente:& ideo patet qualiter corpora cælestia principaliter cõcurrunt secundũ illos gradus:licet homo possit secundũ omnes illos cõcurrere prout est instrumentũ omniũ illorũ. Ad secundã rationẽ principalem dicendũ:ꝙ si albedo secundũ philosophos haberet genus p se & differentiã per se esset vere ens p se existẽs.cũ oĩs differẽtia sit actus secundũ Auer.hic:& oĩs actus principium est essendi & existendi : ideo si albedo haberet propriũ genus & propriã differentiã esset cõpleta in specie: & p cõsequẽs esset vere existẽs seorsum secũdũ philosophos:ideo oportet dicere opinionẽ quã diu celaui scholaribus meis:ꝙ secũdũ doctrinã Auer. accidẽtia bene habẽt genus p se:nõ tñ differentiã per se : immo differẽtia accidentiũ secundũ ipsum est subiectũ.sicut eñ essentia hominis cõstituitur ex aĩali & rationali.ita essentia albedinis : eo modo quo ei competit essentia cõstituit ex genere.s.colore & subiecto. Verũ debes scire qđ accidẽs est duplex:quoddã propriũ notãs proprium subiectũ:& sic differentia eius est subiectũ propriũ:& semper debet poni propriũ subiectum. Quoddã cõmune:& qa est indifferẽs secundũ subgenerationẽ:ideo nõ expedit ponere propriũ subiectũ:sed quãdoꝗ apponimus propriã passionẽ illius accidẽtis p qđ notat subiectũ:vt patet in diffinitione albedinis.

Accidẽs duplex.

Sed dices hæc opinio noua est & ficta:nec Auer.eã ponit in aliquo loco. Præterea est cõtra rationẽ:qm̃ tũc nõ differret albedo & albũ:cum vtrũꝗ notet subiectũ per te tanquã differentiã. Præterea oẽ prædicamentũ habet proprium genus & propriã differentiã:qm̃ omne generalissimũ diuidit per differẽtias proprias eiusdem generis. Præterea potius subiectũ videtur esse vt materia accidẽtis:qm̃ vt dicitur.4.meta.cõ.secũdo.accidẽtia habẽt materiã in qua:& genus puta color. habet potius rationẽ formæ respectu substãtiæ:vt patet.2.de aĩa.cõ.4.plures alias rationes adduxi cõtra hoc in trac.de accidẽte quem feci paucis diebus: & declaraui qualiter hæc opinio adeo euitat a qbusdã,qđ eis videt venenũ:& nõ est mirũ:qm̃ nõ viderũt dicta dñi philosophi Auer.& Ari. Ad primã dicendum ꝙ hæc opinio patet p verba & fundamẽta eius in diuersis

locis.per verba quidem inquit.7.meta.commen.14.cum declarauit qđ diffinitio ſimpliciter nõ inuenitur niſi in ſubſtantijs:nõ in accidentibus: quia ſunt compoſita ex ſubſtantia & accidẽte &c. ecce quomodo ponit accidentium naturã eſſe compoſitã ex ſubſtantia & accidente. Præterea ibidem cõmen.4.inquit.& diximus quod ſubſtantia eſt prior diffinitio/ne cuiuslibet accidentium:qm̃ neceſſe eſt vt ſubſtantia accipiatur in diffinitione cuiuslibet accidentiũ: quoniam partes diffinitionis ſunt illa per quæ conſtituitur res:& quia accidentia conſtituuntur per ſubſtantias:neceſſe fuit vt accipiantur in diffinitionibus eorum : ecce quã plane Auer. illud oſtendit.alia verba collegi in tractatu dicto. Contra fundamentũ vero:quoniã Auer.4.phyſi.cõmen.60.intulit qđ ſi prædicamentũ eſſet ſeparatũ:tunc quãtitas eſſet ſubſtãtia ſeparata.hæc autẽ conſequẽtia non tenet:niſi quia variatur eius ſubſtantialis differentia.ſ.ſubiectũ: ergo va/riatur ſpecies:& immorari in hoc eſt ſuperfluum.patet ſolutio ad primũ.

Album notat ſubiectũ in actu.albedo in potentia.

Ad ſecundum dicendũ qđ differunt:qm̃ albũ notat ſubiectum in actu. albedo in potentia:vt dicit Auer.7.metaphy.cõmen.18.attamen eſſentia eſt vna.ſ.albedinis albi & hominis albi. vnde ſicut idem eſt humanitas homo & homo rationalis:differunt tamen in mundo:ita idem eſt albedo album.& homo albus ſecundũ philoſophos ſimpliciter differunt in modo. Ad tertiũ dicendũ ꝙ maior eſt falſa de generibus accidẽtibus ; qm̃ ſicut generaliſsimum non eſt ens per ſe:ita non debet habere differentias per ſe:neqꝫ diuiſiuas:neqꝫ conſtitutiuas. Ad quartum dicendum quod ſubiectum eſt materia in qua:& genus forma in qua:eſt tamen ſubiectum differentia per quam:& genus materia ex qua ſit accidens &c.ergo acci/dentis eſt tantum ſecundum quid:& in relatione ad ſubſtantiam: ſed hic oporteret amplius immorari & nolo:quoniam dixi ibidem:& nullus bonus vir debet me condemnare abſentem,id eſt me non intelligentem: vt primo cæli dicitur.ideo qui non vidit dicta mea:vbi diffuſe locutus ſum non debet me condemnare in hoc breui & tranſitorio ſermone.

Dubita.

Et poſtquam ſcripſi hoc.occurrerunt quæſtiones quas tetigerunt ſcholares mei. Quarum prima eſt : per id quod eſt forma & eſſentia alicuius contingit agere id cuius eſt forma & eſſentia:ſed eſſentia & eſſe eſt forma ſortis:& ſubſtantia & corpus & animal ſunt eſſentia & forma ſortis: cum hæc ſit per ſe vera.ſor. eſt ens.ſor. eſt ſubſtantia.ſor. eſt corpus.ſor. eſt animal. ergo ſor.per ſe poteſt agere ens:ſubſtantiam:corpus:& animal:& hominem:ergo omnino ſuperfluũt corpora cæleſtia.

Dubita. Solutio ad primam.

Secunda quæſtio.ſi ſortes vt inſtrumentum Saturni producit animal : vt inſtrumentum ſolis: corpus vt inſtrumentum lunæ animal. propter quid vt inſtrumentum primæ cauſæ non producit eſſe?

Ad primã dicendum qđ ſor.eſt animal corpus ſubſtantia & ens poteſt intelligi duobus modis.vno modo formaliter per eſſentiam. alio modo formaliter per participationem.primo modo nõ:quoniam ſolus deus eſt ens formaliter per eſſentiam quoniã eſt ens:& in ratione eſſendi excluditur ab omni alio in ratione cauſæ alio modo.& ſecundo verificatur. eſt enim ſortes ens:nõ tamen per eſſentiam:cum in ratione eſſendi depẽdeat a prima cauſa.ſimiliter ſor.eſt ſubſtantia formaliter & per ſe:ſed non per eſſentiã:cũ depẽdet a ſaturno in eſſe:cum vt ſic ſit illius inſtrumẽtum: & ſic de alijs.maior ergo debet intelligi de per ſe primo modo:nõ ſecundo modo.

modo. Ad secundam dicendum quod esse est effectus primus qui nullū alium præsupponit:& ideo nō potest ibi cōcurrere vt instrumentū:quoniam vt instrumentū agere dispositiue.hæc solutio est primi expositoris inter latinos in loco eius. Sed adhuc arguitur:qm̄ instrumētū adæquatur virtuti suæ causæ:ergo quātū potest prima causa producere:vt principalis causa causatū sor.vt instrumentū. Præterea esse substātiale etiā simplex est:& per eius fieri nō disponit sortes:ergo nec ad illud secundū hoc concurreret. Præterea ipse dixit in meta.& in pluribus locis qđ aliquod instrumentū potest attingere virtutem principalis agentis ꝓpter quid ergo sor.vt instrumentum illud non potest. Ideo videtur esse dicendum qđ sor.vt instrumentum primæ causæ potest producere platonē in esse.s.inquātū ens:vt argumētū cōcludit:neqꝫ sequit̃ ꝙ sor.aliquid creet:qm̄ creatio est productio ipsius rei ex nihilo,per se & seorsum.modo sortes non facit esse per se:sed esse prout continetur in hoīe : vt patet. & tu considera: quia est multum difficile. Cum hæc omnia verificata sint.apparet aperte primū motorē non esse in genere:ipsumqꝫ nō esse cōpositum ex actu & potentia:vt manifestum est.potest enim sermo hic sic componi.oē compositum ex genere & differentia est generabile & corruptibile:& habet agens.sed primus motor non est generabilis & corruptibilis:neqꝫ habet agens.ergo in secunda figura nō est compositus ex genere & differentia.& ita neqꝫ ex actu & potētia.propositio.d.oē compositum ex genere & differētia est generabile & corruptibile & habet agēs verificata est iam.Minor aūt est per se nota:& perspicua.& sic habet̃ primum. Debes scire qđ Auicē.9.meta. ca.4.probauit alijs rationibus primū motorē non esse in genere.quarum prima est. genus est pars : deus autē simplex est non habens partem & partem: ergo deus nō est in genere.potest ergo ratio Auic.sic cōponi.omne quod est in genere habet partem & partem : deus non habet partem & partem:cum sit simplex: ergo deus non est in genere.maior patet: qm̄ genus est pars. Secunda ratio ponitur ibidem sic. si necesse esse habet genus : ergo intentio generis vel erit ex se necesse esse:vel non.si primo modo non cessabit quousqꝫ sit ibi differētia.vult dicere tūc genus in actu includeret differētiam.modo hoc falsum est.3.metaphy.declaratum est. Si dicatur ꝙ intentio generis nō erit necesse esse:ergo necesse esse erit constitutum ex eo quod non est necesse esse:quia ex illa intentione quæ non est necesse esse. Posteriores autem theologantes adducunt tertiam rationem quæ potest hoc componi. omne existens in genere est limitatum.sed primus motor non est limitatus:igitur primus motor non est in genere.maior est perspicua.minor patet etiam.est enim primus motor perfectionis infinitæ. Primus expositor adduxit quartam viam quæ sic componitur.nullum continens perfectiones omnium generum in se est in genere.primus motor continet perfectiones omnium generū:ergo primus motor non est in genere. Circa has rationes quidam dicunt rationem primam Auicen. esse demonstratiuam.si exponitur bono modo:ideo secundum eos debes scire quod in aliquibus rebus genus & differentia accipiuntur ab alia & alia re : sicut ponendo plures formas in homine:animal quod est genus accipitur a sensitiua , & rationale ab intellectiua vel cognitiua pro nunc aliquando ibi non sunt res & res sicut in accidentibus : sed oportet vt

Ad secūdā.

Replica.

Solutio.

Correlariū.

Rationes Aui.probātes primum motorē non esse in genere.

Ratio primi expositoris.

Positio quorundam.

sint realitas & realitas: quædam scilicet a qua sumitur genus: altera vero a qua sumit differentia: ergo est duplex cōpositio. vna ex re & re diuersis omnino. altera ex realitate & realitate. secūda est minima cōpositio: & sufficit ad rationē generis. Ex his volunt primā rationē Auic. habere vim hoc modo. omne quod est in genere est compositū prima vel secunda cōpositiōe. sed deus nō est cōpositus aliqua illarū: ergo deus non est in genere. maior patet. minor quantum ad primam partem est perspicua: quantū ad secundā ꝓbat: qm̄ omnis realitas in deo est formaliter infinita. & qualitercūq; sumpta per se nō esset in potentia ad alteram: ergo cū deo quæcunq; realitas essentialis sit formaliter infinita: nulla est a qua possit accipi ratio generis. Secundam rationem Auicē. dicunt absolute valere: nec aliter eam exponunt. Contra rationē primi expositoris arguunt. & illi maiori addē istam minorem: sed homo continet perfectiones omniū generū: quoniā homo continet perfectiones omnium existentium in genere substātiæ eminēter: ponendo intelligentias non in genere & omniū nouem prædicamentorū accidentiū: ergo homo non esset in genere. Sed mihi videtur ꝙ ea quæ hi dicunt nihil sunt: & non sunt digna recitatione. prima quidem expositio primæ rationis patitur calumniam manifestā: quoniā petit quod est principio. secundū enim philosophos primus motor non est infinitæ perfectionis: licet secundū nos christicolas sic: ergo illa ratio supponit deum esse infinitum: & quodlibet illius esse infinitum. & sic realitas nulla est ibi potentialis ad alterā: & hoc non transcendit ordinem credulitatis. Præterea quæro ab his. propter quid omnis realitas in deo essentialis est infinita. & non omnis cōceptus realis in deo essentialis & intrinsecus. æque enim est essentialis hæc. immo plus. deus est ens: vbi ens esset genus & modo: vbi non ponitur genus. propter quid ergo modo secundum hos ens in deo essentialiter & formaliter existens non est formaliter infinitum cum prædicetur essentialiter & vniuoce de deo & alijs: & tunc sic, scilicet vbi ponitur genus. Et si dicant: quia vbi ponitur genus sit realitas: & omnis realitas in deo est formaliter infinita, & modo non est realitas. ideo non oportet. Et hoc admiror: quoniam vtrūq; est essentialis & formalis prædicatio. ideo propter quid vno modo erit infinitū: & alio modo nō. & iam reducti sunt ad voluntatē. Præterea: apud istos quodlibet attributum in deo est formaliter infinitum. & tamen hæc prædicatio. deus est sapiens. est denominatiua & non essentialis: hæc autem prædicatio. deus est ens. est essentialis & quidditatiua: ergo est ens interius ipsi deo ꝙ sapiens. sed essentia habet vim infinitandi sapientiam: ergo multo plus habet vim infinitandi ens: cum sit sibi essentialius. Quod si tu dicas hoc esse: quia ens non est capax infinitatis: eo quia est indifferens deo: & decem prædicamentis, scilicet finito & infinito. sic dicam de sapientia: sapiens enim apud eos prædicatur vniuoce de deo & homine: vt cōstat ipsis. Et per hoc patet qualiter ratio illa quæ procedit ex illimitatione dei nihil est: tum primo quia petit principium. tum quia coincidit cum ratione Thomæ. idem enim intelligit Thomas per continere perfectiōes omnium generum: & esse illimitatum: quoniā continere apud Thomam est virtute propria. quodlibet illorū posse producere: & sic maior est vera, nullū continens virtute propria perfectiones omnium generum est in genere:

Contra primum expositorem.

Impugnatio cōtra illos.

Ratio pro illis.

Idē est cōtinere pfectiones & esse illimitatū secūdū sanctū Tho.

genere:sed primus motor continet illas virtute propria:ergo primus motor non est in genere:& sic ratio est forte efficacior quam sit sua. Instantia nihil est:quoniam homo non continet omnium perfectiones virtute propria:cum cōtineat in virtute primi cōtinentis:sic ratio Thomæ vel reducitur ad illam tertiam eius vel est efficacior:cur ergo student in reprobando illum bonum virum. Iterū secunda ratio Auicē. debilitaē: & retorqueo eā contra illos qui tenent illam,hoc modo:intentio entis quæ prædicaē vniuoce de deo & alijs vel est formaliter necesse esse: vel non:si nō,ergo necesse ex nō necesse esse:si sic, ergo ens includeret formaliter necesse esse:quod est incōueniens:immo potest argui quod nullum attributum cōpetit deo & alijs vniuoce cōtra eos hoc modo:sapientia vel est necesse esse vel non necesse esse:si necesse esse: ergo formaliter includeret illud:& sic non competeret nisi deo:si nō,ergo vt prius necesse esse esset ex non necesse esse:& breuiter nulla istarū rationū quas ista approbant mihi valet,sola ergo ratio Auerro. quam hic posuit videtur apud me habere efficaciam. Et cum amor dicendi veritatē coegit me ad digressionem,redeo ad expositionem textus Auer.(Præterea id quod recipit.)Cum remouit a deo cōpositionē ex genere & differentia: vult nūc ponere aliud fundamentū per quod vult remouere cōpositionē ab eo ex denominatione & denominato:& inquit præterea:id quod recipit secundum veritatē apud philosophos est pura potētia.(Et si.)Soluit obiectionē contra hoc:quoniā anima recipit & tamen nō est pura potentia: & inquit:& si forte esset actus: esset per accidens:vult dicere qd' anima recipit:& est actus:recipit quidē prout est potentia:& est actus per accidens sibi prout recipit:& hoc dicit ad notandū quod de ratione recipiētis formaliter nō est esse in actu. Sed obijcietur:quoniā Auer.secūdo de anima cōmento.4.& primo physi.cōmento.63.& in primo capite de substantia orbis:vult qd' accidētia recipiātur in ente actu prout est in actu substantia:in ente in potentia prout est in potentia. Ad hoc Auerro.5. physi.cōmento.8.dicit hæc verba. Et causa in hoc qd' generatio in substātia nō est,motus est:quoniā generatū in ea nō est ens simpliciter:& est ens in potentia quādo trāsmutatur:& exit de potētia ad actum: quod nō est ita in generatione accidentiū:transmutatū enim in ea est in actu:licet transmutetur secundū qd' est in potētia:in quibus verbis Auer.innuit solutio quæstionis:vult enim dicere qd' esse actu nō sit ratio ipsi mobili recipiendi motum:sed magis vt est ens in potentia:& tamē cōcomitans est necessario requisitum ad hoc quod aliquod recipiat motum:& ideo ait: quod non est ita in generatione accidentium: transmutatum enim in ea est in actu:licet transmutetur secundum quod est in potentia:est ergo in receptione accidentali ratio formalis transmutationis esse in potentia:licet concomitetur esse actu in trāsmutatione substātiali:& formaliter & concomitatiue esse in potentia est requisitū:vt innuit in primis verbis:& sic patet solu.(Et id quod)diffinit actum.d.& id quod aduenit est actus: & iterum soluit quęstionē consimilē.d.& si forte esset potentia:esset per accidens. Colligātur ergo duæ diffinitiones quarū prima est:potentia est principiū recipiēdi per se:actus est ens alteri adueniens per se:& hæ duæ diffinitiones sunt quasi consimiles illis quas dixit Aristoteles in metaphysica:ait enim potentia actiua est principium transmutandi aliud

Ad secundā rationē Auicen.

Dubitatio.

Solutio.

inquantũ aliud:& passiua est principiũ transmutandi ab alio inquantum alio. Et forte quod hic diffinit actum receptũ & potentiam recipientem: & nõ actũ dantem:& sic diffinitiones sunt diuersæ: sed hoc nihil refert: & tunc colligit horum differentiã, dicens:& hoc modo distinguitur ad/inuicẽ:scilicet, recipiens:& hoc patet ex dictis: quoniã recipiens habet rationẽ perfectibilis:receptũ rationẽ perficiẽtis.(Et quodcunq.) Nunc accipit secundã propositionem:& inquit:& quodcũq est potentialiter scilicet, receptũ aliquid recipiet illud necessario:& admittit illud quod actualiter retinet. Verbi gratia, si homo est potẽtia:calidũ quãdoq reci/pit illud:& dimittit frigus:& hoc dicitur.9.metaphy.tex.cõmen.17.& 19.omnis potentia passiua est cõtradictionis:vide ibidẽ Aristo. (Et si.) Ponitur tertia propositio:& inquit:& si poterit aliquid recipere in actu cum aliquo recepto in actu, id est, quãdo recipiens & ens in actu: & rece ptum ens in actu:quodlibet ipsorum est per se existens: & hoc est per se manifestum.(Et etiam recipiens) Apponit quartam:& inquit: & etiam recipiens est corpus necessario cuius rationẽ dicit:namq pro quia rece/ptio principaliter reperitur in corpore vel in eo quod est in corpore:po/test ergo sermo componi hoc modo:omne corpus:vel in corpore existẽs est corpus:omne recipiens est corpus vel in corpore existens:ergo omne recipiens est corpus:& hic sermo alibi fuit expositus. Debes autẽ sci/re pro nunc quod corpus capitur hic pro materia: & hoc est ita: quoniã omne corpus vel est corpus, id est, materia:vel in corpore, id est, compo sito existens pars:quod autẽ omne recipiens sit corpus, id est, materia vel in materia existens est manifestũ nunc:& sic patet ratio eius hic. Sed posset dici contra:quoniã aliqua accidentia recipiunt vt superficies cui respondet, dicens:namq pro quia accidentia non denominãtur, id est, de nominantur a receptione, id est, receptiua principaliter neq formæ quæ sunt superficies:neq lineæ neq pũcta:quod intelligo principaliter: quia possunt immediate recipere:sed non virtute propria & principaliter:sed virtute substantiæ.(Tandem.) Vltimo apponit ex dictis propositionẽ si/mili maiorem.d.tandẽ id quod nõ diuiditur in aliquid nõ recipit:est er/go propositio ex dictis conducta:nullũ indiuisibile subiectũ esse potest denominationũ & accidentiũ.(Sed qđ extra.)Nunc apponit minorẽ.d. sed qđ extra cõpositũ sit agens primũ probatũ est demõstratiue:est ergo minor:sed primũ agens est indiuisibile cũ sit probatũ demonstratiue ip/sum esse extra cõpositionẽ:ergo primũ agens nõ potest esse subiectũ de/nominationũ & accidentiũ:tota ergo ratio potest componi duobus mo dis:vno modo vt eam format Auer.in litera:scilicet, in prima figura sic. Nullũ indiuisibile potest esse subiectũ denominationũ & accidentium: primus motor est indiuisibilis omni cõpositione carens:ergo nõ potest esse subiectũ accidentiũ & denominationũ:& sic patet qualiter remoue/tur cõpositio ex subiecto & denominatione. Vel potest componi sermo sic:omne recipiens est corpus vel virtus in corpore:vt quarta inquit pro positio:sed primus motor nõ est corpus neq virtus in corpore:ergo pri/mus motor nõ est recipiens accidentia & denominationes: & sic sermo est in figura secunda. Potest etiam ratio formari iuxta tertiã propositio/nem hoc modo:omne recipiens in actu est per se existens sine recepto: vt dicit tertia propositio:sed primus motor nõ est in actu sine attributis:

ergo

ergo in secunda figura non recipit illa:& sic vt prius. Potest & quarto ratio componi iuxta secundam propositionem hoc modo:omne recipiens aliquid quãdoq; acquirit illud:& quãdoq; perdit illud: sed prim9 motor nõ quãdoq; acquirit attributa:& quandoq; perdit:ergo primus motor non recipit:& sic vt prius:ille ergo quatuor propositiones possunt esse propositiones ad syllogismos hos:licet prima ponatur vt terminorum declaratio.(Sed quod sit.) Nunc vult conclusionem dictam difficultare:& primo quasi epilogãdo ponit eã:secũdo ponit.q.circa illã:inquit ergo:sed quod sit recipiẽs incorporeũ siue per se:siue per aliud:hoc est impossibile:hæc est cõclusio nisi in aliquo:quia dubiũ est:scilicet de intellectu in potentia,id est,materiali:est ergo quæstio:acceptis illis quatuor maioribus:additur ista minor:sed intellectus in potentia est indiuisibilis & a materia abstractus:ergo nõ recipit:cõclusio est falsa:& nõ pro minori:ergo omnes quatuor maiores sunt impossibiles.(Et quomodo) Hic respõdet Auer.& vult cõclusionem esse veram:scilicet, qđ intellectus in potentia nõ recipit:qđ intelligo sic qđ non sit subiectũ recipiens & hoc probat.d.& quomodo aliquid cõponitur ex denominatione, id est,accidente & denominato,id est,subiecto:& illa denominatio non est addita super substantiã,id est,aduenticia ab extrinseco:quasi dicat, impossibile est. Secundo arguit & sup.quomodo est possibile quin subiectũ recipiens sit generabile & corruptibile & corpus necessario: quasi dicat,quia oportet vt subiectum recipiens sit corpus generabile & corruptibile. Ex his possunt ordiri duæ compositiones. Quarum prima est:omne accidens aduentens alteri cũ eo faciens compositionẽ est extrinsecũ:& illi aduenticiũ:sed denominatio intellectui in potentia aduentens est accidens aduentens alteri cum eo faciens compositionem: ergo est accidens aduenticium ei:hoc cõsequens reputat pro impossibili:non propter figurã syllogismi & modũ:ergo propter propositiones: & non propter maiorẽ:ergo propter minorẽ. Secũda est:omne subiectũ recipiens accidens nouũ aduenticiũ ab extrinseco est corpus generabile & coruptibile:sed per se intellectus in potentia est recipiens accidens nouũ aduenticiũ ab extrinseco:ergo intellectus in potẽtia est corpus generabile & corruptibile:& econuerso:vt prius est falsa:ergo minor:quoniam minorẽ vult esse manifestam. Sed obijciet quis contra has in hunc modum acceptis maioribus accipio hanc:sed corpus cæleste recipit accidẽtia & multas denominationes vt lumen motum & dimensionẽ:ergo est corpus generabile & corruptibile.Cui respondet Auer.quod & si dicta ratio non concludat recipiens esse corpus generabile & corruptibile:saltem concludit ipsum esse corpus quantũ:cuiusmodi est corpus cæleste: vnde est regula apud Auerro.omne recipiens est duobus modis: vel accidens nouũ & sic est corpus generabile & corruptibile:vel accidens æternum:& sic est corpus æternum quãtum:modo huic addo minorem: sed intellectus nec est corpus nouum nec æternum:ergo nõ recipit:& ratio fuit aliqualiter fortis.Inquit ergo:sed si illa denominatio dicti compositi.i.dicti intellect9 cõpositi ex subiecto & accidẽte addita fuerit sup substantiam,id est,recepta fuerit in substantia intellectus in potentia:& non sit sup.ille intellectus:substantia in potentia:scilicet noua in illa denominatione:sed potentia antiqua:vt opinati sunt antiqui de corpore cælesti:

quod ponitur subiectum in potentia antiqua accidentium. Hoc remouet.d.oportet necessario quod intellectus in potentia ad minus sit quantitabile:& quod sit corpus. Huius rationem assignat.d.si enim remoueatur corporeitas ab illa substātia intellectus materialis gerens illam denominationem:remouetur ab ea receptio sensibilis, id est, indiuidualis & subiectiua:& similiter remoueretur ab eadem substantia intellectus:denominatio comprehensionis sensibilis,id est,rei indiuidualis.

Dubitatio. Sed hic est locus quæstionis:quoniā secundū Auer.in tertio de anima cōmētis.5.&.14.&.28.duplex est receptio: scilicet transmutabilis & simpliciter seu vniuersalis,dicerem ergo quod si intellectus nō recipit intellecta receptione transmutabili indiuisibili recipit illa receptione vniuersali:& sic argumentū non concludit vniuersaliter:sed in parte.

Solutio. Ad hoc debes scire vt diffuse dixi in libro de intellectu,quod omnis receptio transmutabilis est indiuidualis & subiectiua: & omnis subiectiua est indiuidualis trāsmutabilis secundū Auer. Item omnis receptio vniuersalis seu simpliciter est receptio obiectiua, id est, cognitiua eo modo quo color est in oculo & nō species coloris. Tūc ad formā dicendū quod intellectus recipit illa receptione vniuersali & simpliciter:sed illud non est recipere subiectiue sed obiectiue. Et qd receptio vniuersalis nō sit receptio subiectiua:sed perfectiua,id est,obiectiua patet tertio de anima commento.14.inquit enim:vnde non est opinandum qd prima materia est causa receptionis:sed causa receptionis transmutabilis:& est receptio huius singularis:causa autē receptionis simpliciter,id est,vniuersalis & perfectiue est ista natura, id est, intellectus in potentia:& statim verificat per hoc quoddā antiquū dictum.d.& ex hoc modo fuit possibile qd corpora cælestia reciperent formas abstractas: & intelligerent eas:& fuit possibile:vt intelligentiæ abstractæ perficerēt per se adinuicē. Cuius rationem di.& si non esset possibile:vt illic intelligatur recipiens neq receptibile:hæc sunt verba illius. Arguo modo & quæro:qua specie receptionis intelligentiæ perficiūt se:scilicet,inferior perficitur a superiori secundū ipsum:vel subiectiue per inhærentiam superioris sibi:vel perfectiue & obiectiue:nō primo modo: vt cōstat apud ipsum,ergo secūdo modo:& iam dicit qd eodē modo intellectus in potentia recipit intellecta:ergo illa nō recipit subiectiue:sed obiectiue.(Ergo illa.)Cum remouit modū falsum quo intellecta intelliguntur accidere intellectū inducit modū verū:& inquit:ergo illa denominatio & illud denominatum,id est,intellectus & intelligibile reducuntur in summo intellectu,id est,possibili:& sunt vnū & idē:& dixit.(In summo intellectu.) Quoniā intellectus quādoq capitur pro cogitatiua: vt patet tertio de anima cōmē.36.&.20.&.5.dixit:ergo in summo intellectu,id est,intellectu possibili,qui est superioris gradus ad cogitatiuā:huius rationē assignat.d.simplex enim intellectus & intelligibile vnū & idē sunt realiter:plura respectiue:& per accidens:videlicet, ratione subiecti.

Prima quæstio. Sed quæstio accidit non parua quā tetigi in libro de intellectu ꝓlixe:qūo intellectus & intelligibile apud Auer.sūt vnū & idē sc̄dm rē:& differūt ꝑ accidēs. Videť eñ ꝙ hoc cōtra dicat sibi in.3.cō.8.vbi vult ꝙ intellect⁹ & inteligibile sūt diuersa essentialiter & sint idē ꝑ accidēs:ꝙ exponit ibidē,d.i.sc̄dm ꝙ accidit intelle-

ctis

ctis rerũ quod fuerint ipſe, id eſt eſſentia eius: & hoc eſt ecõtrario diſpo ſitioni in formis abſtractis, id eſt intelligentijs. ille enim cum intellecto earum non eſt aliud ab eis in intentione per quam ſunt intellecta iſtius intellectus. ideo intelligũt ſe eſſentialiter & nõ accidentaliter. ecce quo modo vult ꝙ intellectus & intelligibile in nobis vniuntur per accidẽs: & differunt ſecundũ rem econtra in intelligentijs ſeparatis. Præterea ibidem com. 15. inquit. & neceſſe eſt vt intellectum ſit per intẽtionem in eo. quia formare per intellectum, id eſt intelligere, & formatum id eſt intellectum idem ſunt in rebus immaterialibꝰ. & ſi iſte intellectus eſſet intellectum per ſe contingeret vt ſcientia ſpeculatiua & ſcitum eſſent idẽ: quod eſt impoſsibile. Præterea tunc non differret ab opinione Themiſtij: quoniam vt dixi in lib. de intellectu; Themiſtius æſtimat intellectum & intelligibile eſſe idem ſecundum rem: & differre in modo. quo modo ergo differt hæc poſitio ab illa. Dicendum ꝙ & ſi de his dixi ibi quantum potui. tunc dicendum reputo quantum ſufficit. ideo debes ſcire primo: ꝙ intelligibile dum accipitur in ſe: & non comparatum intellectui eſt indiuiduum ſenſibile apud Auer. dum autẽ comparatur intellectui eſt vniuerſale actu ſeparatum ab hic & nũc & loco & alijs appenditijs: adeo ꝙ nihil additur intelligibili in ſe: ſed tãtum modus quidam per quem cognoſcitur ab intellectu noſtro. & hoc pulchre di. Auer ro. tertio de anima. cõ. 5. quaſi in fine. vbi ait. debes ſcire ꝙ reſpectus intellectus agentis ad iſtũ intellectũ eſt reſpectus lucis ad diaphanũ. & reſpectus formarum materialium ad ipſum eſt ipſum eſt reſpectus coloris ad diaphanum: quod declarat. d. quemadmodum enim lux eſt perfectio diaphani. ſic intellectus agens eſt perfectio intellectus materialis: & quemadmodum diaphanum nõ mouetur a colore: neqꝫ recipit eum niſi quando lucet: ita iſte intellectus non recipit intellecta quæ ſunt hic niſi ſecundum quod perficitur per illum intellectum: & illuminatur per ipſum: & quemadmodum lux facit colorem in potentia eſſe in actu, ita ꝙ poſsit mouere diaphanum. ita intellectus agens facit intellectiones in potentia intellectas in actu: ita quod recipit eas intellectus materialis. ſecundum hoc igitur eſt intelligendum de intellectu materiali & agente. Ecce quomodo intelligibilia nihil recipiunt: ſicut nec color a luce: ſed ſicut color quãdo lucet fit actu mouẽs: ita intelligibile quãdo intelligit actu mouet intellectum. ergo tantũ variatur ſecundũ modum abſtractionis. Ex his eligitur ꝙ intellectus poſsibilis & intelligibile ſunt vnũ ſecundũ formam: quoniã forma eſt principiũ mouendi. Cum igitur intelligibile nõ moueat niſi dum fit abſtractum. eſſe ergo abſtractũ eſt forma intelligibilis. & hæc eadẽ eſt forma intellectus. quoniã intellectus ſecundum rẽ eſt abſtractus: ergo intelligibile & intellectũ ſunt vnũ ſecundum formã. differunt aũt ſecundũ materiã. qm̃ materia intelligibilis ſunt indiuidua quibꝰ adiungitur modus abſtractionis: materia vero abſtractiõis intellectꝰ eſt eſſentia pura eiꝰ. Secũdo debes ſcire: vt Themiſtius voluit: ꝙ intellectus agẽs ſit cauſa omniũ formarum: vt patet in primo ſuæ abbreuiationis de anima. & ſic habet dicere ꝙ intellectus agens continet oẽs formas ſenſibiles in potẽtia. ergo habet dicere ꝙ intellectus materialis intelligẽs intellectũ agentem intelligit oĩa entia materialia: quorum eſt cauſa: & ſic fit intellectio apud Themiſtiũ. qñ enim intellectus materialis

Solutio.

materialis cōuertit ad agentē tūc comprehēdit illū: & oīa sensibilia per illū: sicut intellect⁹ dei qñ cōprehendit essentiā: comprehēdit illā: & oīa entia hic: quorū est causa. Quia vero secundū Auer. intellect⁹ agēs nō est causa formarū sensibiliū: vt patet. 7. metaphy. com. 31. & 12. meta. commētis. 13. & 18. ideo opinatur ꝙ intellectus materialis nō intelligit entia materialia: qñ intelligit agentē: sed quādo entia fiunt abstracta. & sic patet differētia Themistij & Auer. His visis dicendū puto hic ꝙ aliqua esse idē in re pōt intelligi duob⁹ modis. vno modo in re quæ est materia. alio modo in re quæ est forma. Primo modo intellectus & intelligibile differūt: qm̄ materia illius abstractiōis sunt indiuidua quæ differūt secūdū esse & essentialiter & subiectiue ab intellectu. & sic loquit Auerr. 3. de anima: vt apparet in verbis eius ibidē. & sic verificat dictū ei⁹ qñ dicit quod intellectus per accidēs est idem intellectus prout illis quæ sunt materia accidit forma abstractionis: vnde prout intelligibilibus accidit forma abstractionis: vt sic accidit eis fieri essentiā intellectus. Secundo modo sunt idem: qm̄ intellectus & intelligibile qñ actu intelligitur sunt vnius modi abstractionis. ergo sunt idē essentialiter & realiter, id est in forma quæ est vna essentia & vna res eis cōmunis. & sic loquit hic. vult em̄ ꝙ sint idē in forma. & differunt per accidens, scilicet in materia. ecōtrario est in substātijs abstractis. vbi intellectus & intellecta vnum sunt in materia & forma: qm̄ materia abstractionis in illis est essentia. & illa est materia intellectus. & ideo ibi per se sunt idē & fere omnib⁹ modis. & sic patet ad verba cōmenti octaui. sed quid sit ista forma abstractiōis, scilicet an accidens rei intellectæ: an accidens intellectui: & quomodo fiat. Auic. quē sequitur Ioā. iand. opinat. ꝙ sit accidēs intellectui possibili. opinat em̄ ꝙ in intellectu multiplicat quædā qualitas quæ est similitudo obiecti. & quia ista qualitas recipitur in subiecto quod est abstractū ab hic & nunc. ideo intellectui præsentatur obiectū abstractū ab hic & nunc. licet in se nō sit sine loco & tēpore: ergo intellectus possibilis: & obiectū extra conueniūt in forma abstractionis: quia in illa specie. est enim species forma obiecti. prout est eius species & figura ab eo deriuata est: & intellect⁹ forma. prout ei inhæret subiectiue: vt accidēs in subiecto. Auēpace aūt quē sequuntur alij moderni: opinatus est ꝙ ab intellectu agente emittitur quædam qualitas spiritualis in indiuiduis præsentatis per phātasmata quæ est accidens illis & forma eis: quoniā sicut lux est forma & actualitas coloris apud ipsum: prout ille color mouet visum. ita illa qualitas est forma indiuiduorū illorum prout indiuidualia acuata illa qualitate mouent intellectum possibilem. est enim intellectus agens apud ipsum similis soli. & qualitas illa similis luci: & indiuidua in phātasmatibus existentia similia coloribus. hæc Auēpa. in epistola sua de luce & lumine intellectus. Auēpa. ergo vult ꝙ intellectus materialis qui est virtus imaginatiua & obiectum sunt in forma abstractionis conuenientia. illa qualitas est forma inhærens obiectis: & est dispositio intellectus: sicut lux est dispositio visus & colorib⁹ inhærēs. Auerrois autem opinatur in verbis nunc positis tertio de anima. com. 5. quod illa forma abstractionis est substantia, scilicet intellectus agēs: quoniam quēadmodum apud ipsum lux est forma diaphani inhærēs: & forma coloris nō inhærens: sed appropriata qua colores mouent diaphanum. sic intellectus

Aliqua esse eadē i re dupliciter pōt intelligi.

Quid sensit Auic. de forma abstractionis.

Pō Auēpa.

Pō Auerro.

intellectus agens est forma intellectus posſibilis intrinſeca: qua intelle-ctus agens ponitur in tali ſpecie: & qua diſponitur ad hoc: vt attingat obiecta: & eſt forma intelligibilium extrinſeca appropriata tamen qua intelligibilia poſſunt mouere illum intellectum. omne enim id quo intelligibile poteſt mouere intellectum poteſt dici forma intelligibilis. eſt ergo forma intellectus & intelligibilis alio modo & alio. vnde lux eſt forma coloris: non qua ſunt colores: ſed qua ſunt motiui. & anima intellectiua eſt forma hominis: non qua homo eſt: ſed qua homo eſt operans. ſic intellectus agens eſt forma intelligibilium: non qua ſunt in rerum natura: ſed qua poſſunt perficere intellectum poſsibilem perfectione obie-ctiua & hoc dicit Auer. 2. de anima. com. 67. quãdo inquit. vnde aſsimilat lucem intelligentiæ agenti: & colores phantaſmatibus. Sed quid ſit iſta vnio & quo modo fiat: & quare nunc ſit: & non tunc: non eſt locus hic: ſed dixi in libro de intellectu. & tu vide ibidem: quia omnia declaraui. & impoſsibile eſt vt aliquis intelligat opinionem meam: niſi vel audiuerit me: vel viderit omnia mea: niſi fuerit intellect⁹ mirabilis. huiuſmodi enim ſecreta non ſunt omnibus propalanda. diſperſim em̃ tradidi opiniones meas. & ideo qui vult illas colligat illa ſcripta. & ſic remouebitur omnis locus quæſtionis. Dixi hæc, quia ſcio ꝙ multi præſumptuoſi carentes & arte ſcribendi & materia ſcribendi meis quæſtionibus vtentes & meis opinionibus ſe magnos præſeferentes amant ſolum ſophiſticam artem, ſcilicet ſtillum contradicendi. & ideo ſi volunt contradicere compenſent bene: quia iam adſunt mei ſingulares auditores qui longo tempore audiuerunt me qui poterunt me defendere poſt mortem. & poterunt iudicare quod ſi aliquid edunt iam omnia ex meis ſcriptis: quæ dixi in cælo: & in lib. de anima. & 12. meta. & in libro de ſubſtantia orbis: & in poſterioribus & prioribus & perihermenias. & in lib. de intellectu. & in infinitis ſcriptis acceperunt & illud mali quod dixerunt in ſuis editionibus eſt ex ipſorum ruditiæ & ex eorũ iactantia. quare &c.

Ad verba. 15. commẽ. dicendum ꝙ ipſe vult ſibi intellectũ & intelligibile nõ eſſe vnũ & idẽ omnib⁹ modis: ſecundũ materiã, ſcilicet & formã: quia tunc ſequiť illud incõueniens: ſed ſecundũ formã nõ eſt inconueniens: vt dixi. Ad Themiſtij ſol. eſt perſpicua ex ſecundo ſermone notato. & ſic apparet hoc. Et cũ totum hoc ſit ita: apparet peccatum Ioan. iand. in lib. de anima. vbi poſuit intellectum poſsibilẽ recipere: & eſſe ſubiectum omniũ ſpecierũ. & poſuit tot quot nec ipſe nec alter ad-huc intellexit. paucitas enim exercitij hui⁹ hominis in libris Auer. fecit iſtũ hominem errare. (Tandẽ id.) Cum dicta ſunt hæc conuertit ſermonem ad corpus cæleſte. & inquit. Tandẽ illud quod poſuerunt philoſophi, videlicet ſubſtantiã cæleſtẽ cũ denominationib⁹, id eſt accidẽtibus additis ſup ipſam ſubſtantiã nõ eſt aliud niſi quia poſuerũt antiquũ corpus, id eſt æternũ corpus: & adhærẽtia, id eſt lumẽ motũ & qualitatẽ & figurã eſſe accidẽtia in eodem: ergo vult dicere qñ ponũt cælũ recipere, ponũt ipſum eſſe corpus: & quando ponunt ipſum recipere receptione æterna, ponunt ipſum eſſe corpus æternũ. (Et ipſi.) Ponit cauſam erroris. d. & ipſi nõ eſtimant ꝙ quando ipſi remouẽt quantitatẽ quæ eſt corporeitas remouent ab eo totam ſenſibilẽ naturã, id eſt materiã. & per cõſequẽs eſſe indiuiſibile ſenſibile. & tũc infert: ergo nõ erit ibi gerẽs neq; geſtum.

Error Ioã. iand.

gestum. (Et si forte.) Remouet. q ad hoc.d.Et si forte ponerent gerens & gestum separata a materia . sequitur quod esset intellectus & intellectuale: ergo erit vnus intellectus simplex.& sic sequitur vt prius qđ sint idem secundum rem:& differunt relatiue ratione subiecti, id est ratione materiæ:vt dixi.

Dubitatio. Sed dubitatur quoniã corpus cæleste secundum Auer. primo cæli.com.20.&.45.& in lib.de substantia orbis.& in infinitis locis est abstractum a materia:ergo per ipsum erit abstractum a natura sensibili:ergo erit intellectus seu substantia separata:& per consequẽs erit non recipiens. Dicendum qđ materia potest capi tripliciter. Vno modo pro materia transmutabili corruptiue.& hãc materiã in primo physi.inuestigauit.& de hac dicit in.9.meta. quod ens separatum ab ea nõ est transmutabile.vide cõmen.2. Alio modo capitur materia pro subiecto receptiuo indiuidualiter & signate. & sic est communis corpori cælesti & materiæ primę:materia enim prima est subiectũ omnium formarum sensibilium:vt dicit̃ in libr.de substantia orbis.& dicitur de corpore cælesti:& verius.vt dicit̃ in secũdo capite libri de substãtia orbis.&.8.meta.cõ.12. Tertio modo capitur materia pro subiecto formarum vniuersalium:& sic dicitur materia æquiuoce & valde remote.& sic cõceditur materia in subiectis separatis:est enim gradus imperfectionis quo res propinquã fit priuationi entis. & sic dicitur.3. de anima. commento.5.&.14. quod nulla intelligentia est liberata a materia: nisi prima. Ad formam argumenti dicendum quod corpus cæleste est abstractum a materia primo modo : non propter hoc sequitur quod sit abstractum a materia secundo modo:ideo nõ est intellectus.& sic potest cõcedi corpus cæleste esse compositum ex materia sensibili & forma quæ materia sensibilis est subiectum:& forma est aĩa cæli , id est motor eius.

Triplicit̃ capit̃ materia.

In materia cæli & generabilium sit eiusdem rationis.

Sed dices:an materia corporis cælestis, & materia generabilis sint vniꝰ rationis? Dicendum quod in ratione metaphysica conueniant: quæ ratio metaphysicæ est ratio potentiæ subiectiuæ prout ambæ sunt subiectum formæ propriæ:non tamen in ratione physica:quæ est potentia trãsmutabilis.materia enim corporis cælestis est abstracta a ratione potẽtiæ transmutabilis.ergo materia cæli & materia generabilium sunt vnius rationis & vnius speciei in ratione & specie metaphy.non tamen in ratione & specie physica:nec hoc repugnat fundamentis & verbis Auerro.vt alibi declaraui,scilicet in epistola felicitatis quam exposui : patet ergo qualiter corpus cæleste est natura sensibilis.& tamen est abstractum a prima materia . & tu considera bene.(Sed id quod) Cũ declarata sunt duo fundamenta peripatheticorum:quibus abscissæ sunt duæ propositiones falsæ:nunc ponit & accedit ad abscindendum aliud peccatum. & primo repetit illud.& inquit.sed id quod dixerat sup. Alga. videlicet, qđ nõ est impossibile ꝙ res reducat̃ ad duos deos:quorũ vnꝰ erit causa orbium.i. omniũ sensibilium:& alter non.sed causa omnium intelligibiliũ & c.dicimus qđ sunt verba erronea. Deinde arguit cõtra illud ratione fortissima. & inquit.quia posito qđ productio entis sensibilis sit ab vna & eadẽ materia:& vna & eadem substantia.nõ autẽ a naturis diuersis . & supposito qđ esset productio entis intelligibilis ab altera substãtia prima: sequitur necessario ꝙ si aliquid in illa natura quæ est causa sensibilium æqualiter fuerit.

fuerit.& in natura quę est causa rerum intelligibilium ad primā causam reductarum sequuntur duo necessario ꝙ communicent in quadam denominatione,id est,natura:& differunt in altera.est ergo propositio quando sunt duæ res in quibus est aliquid æqualiter oportet ꝙ illæ res conueniant in vno:& differant in altero.& hoc potest probari virtute inductionis vt cōstat.est eñ maxima metaphysica. Tunc arguit & inquit.& id in quo differūt nō euadet quin sit de natura in qua indiuidua differūt. aut sup.de natura in qua differunt species,id est,quin sit differentia indiuidualis:vel differentia specifica.Tunc destruit secundū membrū & inquit.si secūdo modo dicet.s.ꝙ differūt differentia specifica: ergo nomen dei dicetur æquiuoce de illis:quod est contra positum. positum eñ erat illos esse æquales in aliqua natura. consequentiam probat. & potest sermo sic componi:quæcunq; contraria aut media in vno genere nō possunt vniuocari:sed species quæ cōmunicant in genere sunt contraria aut media:ergo species alicuius generis non vniuocantur in aliquo. Tunc assumatur conclusio hæc pro maiori:& assumatur secum hęc minor:sed illi duo dij sunt species alicuius generis:ergo illi duo dij non possuntvniuocari in aliqua natura.huius syllogismi accepit tātum minorem primi. & inquit.namq; pro quia species quæ communicant in vno genere sunt aut contraria aut intermedia.quod,id est, quæ conclusio secundi syllogismi est falsa & contra positum. Debes scire ꝙ quæ cōueniunt in genere æquiuoca sunt physice:quia nō sunt vnius naturæ:cum genus multas dicat naturas vt superius explanaui:ergo si illi dij differunt differentia essentiali non conueniunt in vna natura specifica.& hoc accipitur. dicebatur enim quod illi sunt æquales.æquales autem sunt indiuidua in specie,& non species in genere:vt dicitur.12.meta.cōmen.2. ideo dictū istud cōtradicit positum.quomodo autem species generis sunt cōtrariæ extremæ vel mediæ non est opus hic declarari.satis sit pro nunc ꝙ sint omnino naturis disperatis oppositæ:& hoc rationi sufficit pro possibilitate.(Si primo modo.)Nūc remouet primum modum,& inquit.si primo modo:ergo sunt ambo in materia,quod est contra hoc quod concessum est ab omnibus.est enim concessum ab omnibus ipsum esse virtutē separatam & sine materia.(Sed si ponerent.) Hic remouet dubium:potest enim quis dicere ꝙ illi duo dij differunt naturis specificis & generibus,sed tantum analogice conueniunt eo modo,quo deus & opera eius conueniūt:& quo modo substantia conuenit accidenti.hoc ergo inquit: sed si ponerent ꝙ pars ipsius naturæ est nobilior alia.Verbi gratia.natura vnius sit prior essentialiter & nobilitate natura alteri⁹: & ꝙ hoc supnomē deus prædicatur de eis analogice.hæc est sol. (Erit ergo natura.) Confutat illam.d.ergo erit hic natura vna prima quæ erit nobilior altera quæ erit secunda.Tunc dedit illud quod sequitur ex hoc.d.& sic secunda causatur ab ea,id est,prima necessario:quod exponit.d.ita ꝙ producentes orbes,id est,causa intelligibilium erit producens, id est, causans causam quæ elementa producit.& tunc.d.& hæc met est positio philosophorum.& potest intelligi dupliciter:vel arabum qui opinātur colcodeam quæ est dea actiuorum & passiuorum:& hi sequūtur Platonē in Thimeo & Themistiū.Vel peripatheticorū qui ponunt intelligentiā quæ mouet lunā appropriari ad gubernandum hęc actiua & passiua: vt

Tripliciter potest esti/mari plures esse deos.

vt declaraui in expositione.com.18.12.& hæc est plus dilecta apud me. Debes scire ꝙ tribus modis possunt estimari duos esse deos vel vni⁹ generis,& differre specie essentialiter.Vel vnius speciei:& differre materia.Vel differre genere & specie:& esse conuenientia in analogo.primũ modum remouit Auer.per hoc,quia tunc nõ essent æquales in perfectione.species enim generis sunt semper inęqualis perfectionis,quoniã sunt sicut numeri,vt dicitur in metaphy.Si igitur illi dij essent differentes specie,vnus esset altero prior in perfectione,& sic ille solus esset deus.secũdum remouet per confessum commune omnibus,scilicet quia tunc qui/libet illorum esset in materia.tertium potest remouere per primum:attamen remouet per hoc,quia ordo analogiæ est ordo causæ ad causatum, vt nunc debet homo supponere: ergo primum in illo ordine erit causa secundi,& hæc est positio omnium philosophorum hæc igitur est summa eorum quæ Auer.attulit hic.(Et ambo.) Debes scire ꝙ loquentes sarraceni ponunt deum omnia agere sine medio.& sic negant intelligentias intermedias esse causas secundas.peripathetici autem ponunt numerum intelligentiarum secundum numerum orbium,& illas esse secundas causas.vt superius visum est.has ergo duas opiniones tangit Auer.vt.d.& ambo,id est,ille duæ opiniones ponunt,siue coguntur ponere primã causam,videlicet ꝙ ponunt primum agens agere mediantibus pluribus causis,& qui ponunt primã causam per se agentem opposita sine aliquo medio.Apponit tamen differentiam.d.sed hoc,id est,primum agere sine medio est impossibile apud philosophos,vt diffuse & clare ostensum est ab eis in diuersis locis.

Dubitatio.

Sed hic est quæstio:qm̃ Auer.primo cæli.cõ.33.&.8.phy.cõ.15.& fere locis infinitis.voluit ꝙ loquentes suæ legis non possunt ponere primam causam esse: sed bene philosophi.ait rationem:qm̃ illi ponunt causam primam agere nouum immediate:ergo habent ponere illam esse corpus,& per consequens non primã causam. philosophi bene cum ponant illã agere motu æterno.

Solutio.

Dicendũ.Auer.vult ꝙ ambo cogũtur ponere primã causam.Sed non expressit quomõ: sed in locis illis expressit quomodo:quia loquẽtes suæ legis habent ponere illam esse corpus.philosophi motorẽ separatũ,& sic non est contradictio.Vel forte ponderanda sunt verba eius.hic inquit em̃ ꝙ ambo coguntur ponere primã causam,licet diuersimode,qm̃ illi coguntur ponere:vt euitent processum in infinitũ:quæ tamen ratio non est demonstratiua:ergo illi cogũtur ratione probabili.philosophi rõne efficaci.& ideo dixit post ꝙ hoc est impossibile:vt patuit & sic amouetur contradictio.

Dubitatio.

Sed in iam dictis est qõ mirabilis quam mouit Simplicius & Auer.primo cæli.cõ.90.& Auer.pro qõne sumit ꝓpositionẽ cõfessam a philosophis:& dicit & potest aliqs dicere cũ declaratũ est ꝙ mouẽs.i.motor cæli nõ mouet cælũ nisi desiderio.i.volun tate existẽte in cælo ꝓpter intellectũ eius.i.eo quia intellectus est in cælo.est ergo propositio,ꝙ motor cælestis corporis nõ mouet illud nisi vo lũtate & intellectu q̃ existũt in corpore cælesti.Tũc arguit.d.qd ꝓhibebit ergo ꝙ nõ sint plures cæli:immo de facto erunt plures cæli.i.plures mũdi,& per cõsequẽs plures primi mouẽtes,vt vnũ quodq; cælorũ desi derat hoc primũ mouẽs eiusdẽ modi intellectus.est ergo virtus rationis ꝙ fingi

ꝙ fingi poteſt vt ſit vnus primus motor vt finis:& quia finis poteſt appeti a pluribus intelligentibus.ergo poſſunt eſſe plures dij mouentes : & vnus finis communis qui non mouet.ideo dicit.& vnumquodꝙ eorum deſiderat hoc primum mouens,id eſt,hunc primum finem qui eſt eiuſdē modi intellectus omnibus illis duobus,id eſt,qui intelligitur ab eis eodem modo.Hoc confirmat exemplo:ſicut in nobis vnum intellectū mouet plura imaginantia.Verbi gratia,cibum eſſe vtilem mouet omnem familicum ad cibum:& forte ſic erit de cælis,id eſt,primis motoribus cælorum.ergo eſt forma.q.ꝙ poteſt eſſe vnus finis primus & duo agentia prima quæ poſſunt eſſe dij.& ſic adhuc erit aliquo modo pluralitas deorum. Huic quæſtioni Simplicius dedit ſol.& vult quæſtionem fundari in hoc ꝙ primus finis & primum agens ſunt diuerſa ſecundum ſubiectum:ſed non eſt ita:quoniam vt dicit:primus finis, primum agens : & prima forma ſunt vnum in ſubiecto:& differunt diffinitione,id eſt,ratione & modo. Ad formam ergo quęſtionis negatur ſuppoſitum,ſcilicet ꝙ ſit vnus communis finis diuerſus,& duo agentia prima:qm̄ primus finis & primus motor ſunt vna res ſimpliciter. Et hanc ſol.dedit Auer. d.dicamus ergo quod declaratum eſt iam quod imaginatum, id eſt, primus finis intellectus eſt illis,id eſt,in abſtractis idem imaginanti, id eſt, primo intelligenti:& cum ita ſit imaginatio,id eſt, finis primus intellectus eſt eadem,id eſt,eſt vnus ſicut imaginans eſt idem,id eſt, vnum.tūc vltra inquit & cum imaginatio,id eſt,finis ſit vnus & eadem non intenditur niſi in eodem imaginato,id eſt,vno intelligente. Ex his ſequitur quod ſuppoſitum iam falſum eſt.ſupponitur enim primum finem eſſe diuerſum a primo agente, quod falſum eſt.Poſt reſpōdet ad exemplum.d. in hominibus autem imaginatio,id eſt, finis non eſt imaginanti eadem omnibus modis.Ideo concludit.quapropter poſsibile eſt idem imaginatū pluribus imaginantibus imaginari:& pluribus imaginationibꝰ.Tunc ait.ſecundum hoc ergo debemus intelligere imaginationes corporū cæleſtium,& iam declarauimus hoc in eo quod ſcripſimus in ea ſcientia, id eſt,in metaphy.ſ.12.com.36.&.55.& alibi.patet ergo ſolu.ad formā & ad exemplum.refert etiam Simplicius hoc voluiſſe Ammonium eius magiſtrum. Et in hoc apparet peccatum Io.qui ponit primum motorem mouere vt finis tantum:& quoniam ille homo poteſt ſaluare dictū Auer.ibi.& dictum Simplicij.& ego dixi de hoc alibi. Sed dices.adhuc eſt quæſtio quoniam Auer.12.meta.com.44.voluit quod vnū primum intelligibile mouet plures intelligentias: & tamen hic dicit quod in hominibus bene poteſt vnum mouere plura imaginantia:quia imaginatio,id eſt,finis;& imaginās ſunt quodāmō diuerſa. Dicēdū vt ibidē capit̄ qđ vnum intelligibile & vnū appetibile mouet plures intelligētias ordine quodā.in hoībus aūt vnū appetibile pōt plura appetentia & imaginātia mouere ęque primo.& ſic eſt aliqua diuerſitas,& tu cōple iſtud.

Solutio Simplicij.

Error Io.

Dubitatio.

Solutio.

A L G A. D V B. IIII.

AIT Alga.& ſi aliquis diceret ꝙ hoc eſt impoſsibile,quia ſi id in quo eſt differentia inter duas ſubſtantias indiget neceſſe eſſe, oportet ꝙ quodlibet ipſorū habeat vnū eſſe neceſſariū;ergo nō differūt. & ſi

Ium ipsorum indiget necesse esse:ergo esse ipsius eo non indiget:& si sic, necesse esse perficitur ab alio. Nos verò dicimus ꝙ hoc non cõuenit cum illud quod dixistis in denominationib⁹. Et iam tractauimus de hoc in præcedentibus,& locus sophisticationis hic sumitur in vocabulo necesse esse. Quare dimittendum est ꝙ necesse esse probatum est,nisi intendamus per illud causam carentem agente.ergo non est impossibile ponere numerationem in eo &c.

Inducit hic Alga.argumẽtũ cõtra se,qm̃ ipse opinabaẗ ꝙ in primo est cõpositio ex denoĩatione & denominato vt visum est.inquit modo.& si aliqs diceret ꝙ hoc est impossibile.s.impossibile est dicere ibi esse duo cõponẽtia.s.denominationẽ & subiectũ illius.(Quia si.) Inducit modo argumẽtũ.& põt sic ordiri.si in deo sunt duo.s.denominatio & denoiatũ vel ambo sunt necesse esse,vel neutrũ,vel alterũ sic & alterũ nõ.si ambo.ergo nõ differũt,qm̃ ambo sunt necesse esse,& necesse esse vnũ numero est simpl'r:ergo illa nõ differunt.si vero neutrũ,ergo totũ cõpositũ est ens poẗe esse,& possibile nõ esse. & sic primus motor indigeret aliquo priori quo perpetuetur,quod est falsum.Si vero detur tertiũ.tũc vna natura simplex esset duæ naturæ.s.cõtingẽs & necessaria.horũ membrorũ tacuit tertiũ,quia manifestũ erit per se.inquit ergo.Quod si id in quo est differentia inter duas substantias.i.si ambo illa differentia,puta denominatio & subiectum indigent necesse esse.i.sunt simpliciter necesse esse, oportet ꝙ quodlibet ipsorũ habeat vnũ esse necessariũ,ergo nõ differũt, & si nullũ ipsorũ indiget.i.sit necesse esse: ergo esse ipsius.s. cõpositi eo nõ indiget.i.ergo esse totius non est necesse esse,& necesse esse perficietur ab altero.i.cõseruabitur ab altero priori,quod est incõueniẽs. Trãslatio aũt hæbrea est multum facilis,& sic reperitur: & si aliquis finget hoc esse remotum,quoniam non euadet quin illa duo.s.denominatio & subiectũ sint necesse esse,vel non.& si sic,quomodo ergo ibi signabitur differẽtia,ergo nõ differũt.& si non,totum in sui esse depẽdebit ad aliud prius,& sic cõtrapositum.hæc est aperta trãslatio: & est quasi explanatio illius.(Nos vero.)Hic tãgit quasi sol'.argumẽti præsentis,& inquit. Nos vero dicimus ꝙ hoc nõ cõuenit cum illo quod dixistis in denominationibus.i.qñ tractauimus de denominationibus,tũc remittit se. d.& iam tractauimus de hoc in præcedẽtibus:& apponit locũ latentiæ.d. & locus sophisticationis hic sumiẗ in vocabulo necesse esse:quare dimittẽdum est:quia necesse esse probatum est.(Nisi intẽdamus)quia proposuit locum sophisticationis esse in illo vocabulo necesse esse:hoc declarat.

Necesse esse potest capi positiue & priuatiue.

Ideo debes scire ꝙ necesse esse potest capi positiue prout addit naturã aliquã ei cui apponiẗ:alio modo priuatiue pro eo quod caret causis contingẽtie & possibilitatis:ergo necesse esse æquiuoce accipiẗ.& per cõsequẽs dicẽdũ ꝙ si necesse esse capiẗ positiue, verũ est ꝙ si aliqua cõueniũt in necesse esse illa sunt eadẽ,sed si capitur priuatiue non oportet. cæcitas eñ & surditas cõueniũt in carẽtia causarũ visionis & auditus: & tamen non sunt eadem in proposito:ergo illa,scilicet denominatio & subiectũ cõueniũt in carentia causæ contingẽtie:non tamen sequitur ꝙ sint idem

inter

inter se.dicit ergo:nisi intendamus per id.i.dico argumentum valere nisi intendamus per illud.i.per necesse esse causam carentem agente.i. nisi necesse esse capitur priuatiue:ergo sic accipiẽdo nõ est impossibile ponere numerationẽ in eo:licet positiue sit impossibile: & sic forte intelligit iste locus:& habet aliam expositionem:& tu persiste in eo.

AVERROIS.

Dicimus non qđ sententia illius quã allegauit contra philosophos est quę sic dicit.nõ euadet quin differẽtia ex qua prouenit dualitas in necesse esse indiget necesse esse:aut nõ. Si illa differẽtia in qua differunt indiget necesse esse in diffinitione cuiuslibet ipsorũ:ergo nõ differunt in necesse esse. Oportet ergo qđ necesse esse vnũ sit tantũ: vt si nigredo indiget in necessitate coloris:& albedo in necessitate coloris:nõ differũt in necessitate coloris. Sed si differẽtia in qua differũt nullũ introitũ habet in necesse esse: ergo necessitas est cuiuslibet ipsorũ per accidens. Hæc est sentẽtia verborũ hui⁹ hoĩs quæ nobis error apparet. Species eñ necesse sunt in esse generis:& quælibet ipsarũ sic se habet nõ particulariter. Si enim ita esset nõ copularentur in coloris esse:& hic obĳcit homo dicens:qđ hoc accidit prout imaginamur qđ necesse esse quãdam causam significet vel naturam. Sed apud nos nõ est sic:immo p id intẽdimus quid negatiuũ.s.nõ habẽs causam:& negationes non habẽt causam:causæ namq; quomodo possunt sumi in remotione cuiusdã incausati. Ita qđ dicatur quod non euadet quin sit id in quo differunt incausatum necesse esse aut non. si primo modo nulla erit ibi numeratio neq; differẽtia. si secũdo modo sit id qđ nõ habet causam est vnũ. Et nos dicimus qđ ipse errauit in eo de meditatus est, videlicet, ꝙ qđ incausatũ sit pura remotio:qa remotio nõ habet causam. q̃liter ergo erit causa sui esse:& hic est error:quia negationes currẽtes cursu priuatorum nominum,scilicet negationes quæ sumuntur in diffinitione entium abinuicem habent sine dubio causas quæ inferunt dictis entibus illam negationem: & si affirmationes haberent causas inferentes affirmatiuas denominationes:ergo nulla differentia est in hoc inter denominationes affirmatiuas & negatiuas.

Nunc Auer.examinãdo dubium dictum,præponit expositionẽ quæstionis factæ.& inquit.dicimus nos qđ sentẽtia illius rationis quã allegauit cõtra philosophos.s.arabes est quæ sic dicit.non euadet quin differẽtia ex qua prouenit dualitas.i.compositio in necesse esse indigeat necesse esse.i.sit necesse esse:vt habet alia trãslatio:aut non. Si illa differentia in qua differũt indiget necesse esse.i.sit necesse esse:ita qđ in diffinitione cuiuslibet ipsorum sit necesse esse,id est si quodlibet illorũ sit, necesse esse

diffinitiue & per se primo modo:ergo nō differunt in necesse esse: ergo oportet qđ necesse esse vnū sit tantū.quod exemplo ostendit.d.vt si nigredo indiget in sui necessitate colore.& albedo etiā sic in sui necessitate indiget colore:tunc ambo non differunt in necessitate coloris. Sed si differētia in qua differunt nullū introitum habēt in necesse esse.i. si nullū illorum sit necesse esse:ergo necessitas est cuiuslibet illorum per accidēs id est erunt necesse esse ab altero:& in suis naturis possibilia vt dictū est. hæc est sententia verborū huius hominis.(Quæ nobis.) Nunc examinat hoc dubium.& primo proponit intētionē eius.d.quæ nobis error apparet.Et hoc ostendit.Vbi debes scire quod Alga.fecit entimema hoc.illa duo sunt necesse esse ita q̄ conueniunt in necesse esse:ergo non differunt. modo ostendit Auer.consequētiam hāc nō tenere per simile: q̄m species conueniunt in necesse esse earum generis:& tamen differunt inter se:immo quælibet ipsarum vniuersaliter sumpta est necesse esse:licet nō particulariter sumpta:ergo dictū illud est debile.dicit ergo. species enim necesse sunt in esse generis:&.i.immo & quelibet ipsarum non particulariter tēta:sed vniuersaliter sic se habet.i.est necesse esse.(Si enī.) Potest intelligi dupliciter.vno modo vt assignet causam quare differunt inter se: & si conueniant.d.si enim ita esset sup. quod omnibus modis essent eadem non copularētur in esse coloris.quoniā copulari præsupponit diuisionem.idem enim nō copulatur sibi. Vel potest intelligi:vt det causam: quare quælibet species vniuersaliter tenta sit necesse esse: & inquit. Si enim ita esset,scilicet quod quelibet omni modo supposita esset contingens esse:tunc non copularentur in esse coloris:quia necesse esse, non fit ex non necesse esse.Sed prima est melior:quoniam sic species non copulatur ex indiuiduis:cum illorum nullum sit necesse esse:vt cōstat.(Et hic obijcit.) Nunc cepit quasi solutio.argumenti quam dedit Alga.vult colligere vnum errorem ibidem.d.& hic obijcit homo.d.quod hoc accidit scilicet,illa esse eadem:prout quis imaginatur illud necesse esse significare quādam causam aut naturam.(Sed apud) ponit solutio. Alga. dicens: sed apud nos nō est sic:immo per id.i.necesse esse intendimus quid negatiuum.s.non habēs causam:quoniā negationes non habēt causam: cuius rationem dicit.causæ nāq̄ quomodo possunt sumi in remotione cuiusdam incausati. (Ita quod) summatim resumit vim.d.ita qđ dicaĩ qđ nō euadet quin sit illud in quo differunt incausatum.s.necesse esse aut non.i. nō euadet quin illa duo sint necesse esse aut nō.Si primo modo nulla erit ibi numeratio neq̄ differētia:vt supra dictum est.Si secūdo modo sic id quod nō habet causam est vnum:& forte litera est corrupta:& superfluit negatio:& debet legi hoc modo.& similiter ei qđ non habet causam est vnum.i.simplex:ergo ibi non est multitudo.vel sic debet legi: & similiter ei quod non habet causam est vnum.i.similiter illi quod est incausatū hoc quod est causatum debet esse vnū.i.simplex:& quomodocūq̄ superfluit negatio.(Et nos.) Nunc ostēdit errorē eius.d.& nos diximus quod ipse errauit in eo qđ meditatus est,videlicet:qđ quid incausatū sit pura priuatio:quia remotio.i.priuatio nō habet causam.Cōtra arguit & inqt. q̃liter ergo erit cā sui esse.q.d. est impōle.immo oē necesse esse est causa sui.(Et hic.) Ostēdit alio modo errorē eius.d.& hic est error:qa negationes currētes cursu priuatorū nominū.s.negationes quæ sumūtur in diffinitione

nitione entiũ habẽt adinuicem ſine dubio cauſas.dico cauſas inferentes dictis entibus neceſſarijs illam negationẽ:& addit: & ſi affirmationes.i. habitus haberent cauſas inferẽtes affirmatiuas denominationes:ergo nulla differẽtia eſt in hoc inter denominationes affirmatiuas.i.habitus:& negatiuas.i.priuationes. Debes ſcire qđ negatio capitur dupliciter.vno modo prout eſt propria vni & non alteri.V.g.cęcitas eſt ita propria animali qđ nõ competit lapidi:& ſic negatio vocatur currens curſu, priuati.i.ſubiecti:eo quia propria eſt illi.nõ dico quarto modo: alio modo eſt negatio ſimpľr:vt nõ homo nõ album:& ſic dicit de ente & non ente: vt dicit in periher.eſt ergo differentia vt.d.hic Auer. qm̃ negationes primo modo habẽt cauſam in ſubiecto:ſed ſecũdo modo nõ habẽt cauſam:& ſic eſt in deo:qm̃ neceſſe eſſe habet cauſam in deo: cũ ſit negatio primo modo. Sed accidit quæſtio:qm̃ dictũ eſt in lib.de ſubſtãtia orbis.in fine.ꝙ æternũ dicit ꝑ priuationem cauſæ corruptibilitatis.ergo nõ habet cauſam. Dicẽdũ ꝙ cauſa põt capi dupľr.vno modo ꝓ re addita ſubiecto cuius eſt:& ſic primũ nõ habet cauſam ſuæ neceſsitatis:nec aliquod æternũ:& ſic loquit ibi.alio modo põt capi ꝓ cã vel addita.vel ꝓ ſeipſo ad qđ ſequit neceſſe eſſe quæ poti⁹ dicit cõcauſa:vt notat in illo verbo cã inferẽs:& ſic cõcedit ꝙ neceſſe eſſe habet cauſam:qa ei⁹ eſſentia poſita ponit neceſſe eſſe:ergo cã eſt eius eſſentia & eius nota:& ſic patet hoc.

Negatio duplex.

Dubitatio.

Solutio.

ALGA. DVB. V.

AIT Alga.adhuc eſt alia via ad reprobandũ philoſophorũ opinionem in præſenti propoſito.ſ. quod ipſe deus nõ cõmunicat cum aliquo in genere:neqꝫ differt ab eo in differẽtia. Nos enim dicemus ſic eis: neqꝫ ſubſtantia neqꝫ principiatio nequit eſſe gen⁹: quia nullum iſtorũ dicitur in reſponſione quid eſt.Ergo prima cauſa apud nos eſt intellectus ſeparatus:ſicut ſunt aliæ intelligẽtiæ quæ ſunt entis principia:& dicunt angeli: & cauſantur a prima cauſa:& ſunt ſine dubio ſeparatæ à materijs.Ergo hæc veritas ſeu natura includit primam cauſam & primũ cauſatũ. Primum ergo ens ſimplex eſt abſqꝫ alia compoſitione in ſe & ex parte ſuorum conſequentium.Et communicãt in eo qđ quælibet ipſarum eſt intellectus ſeparatus à materia:& hæc eſt natura generalis:& intellectus ſeparatus non eſt de conſequentibus: immo eſt ipſa quiditas quæ ſine dubio communis eſt deo & alijs intelligẽtijs. Vnde ſi modo differũt:ergo id in quo differũt differt ab eo quo cõmunicant.ſ.intellectu. Deus nãqꝫ intelligit ſeipſum & alia entia.Et ſic primum cauſatum ſic ſe habet. Præterea intelligentiæ abinuicem differunt in ſpecie:& cõmunicãt in intellectu.Patet ergo qđ prima cauſa communicat cũ omnibus intelligentijs in intellectione:& differt ab eiſdem in alijs.

Hic Alga.inducit quoddã argumentũ cõtra peripatheticos. & primo

proponit opinionẽ illã.d.Adhuc eſt alia via ad reprobandũ philoſophorum opinionẽ in præſenti propoſito,ſcilicet ꝙ ipſe deus nõ cõicat cum aliquo in genere:neq; differt ab eo in differẽtia.hæc eſt opinio ergo philoſophorum,ſcilicet ꝙ deus non eſt in genere neq; ab aliquo differentia differt.(Nos em̃.)Nunc facit motiuũ.& primo accepit vnã ꝓpoſitionẽ d.Nos em̃ dicemus ſic eis:neq; ſubſtãtia neq; principiatio,id eſt principiũ nequit eſſe genus:quia nullũ iſtorũ dicit,id eſt datur in reſpõſiõe qd eſt deus: & hæc propoſitio fuit poſita & declarata ſuperius.Tũc infert vnã ſecundã,d.& ſup.cũ deus nõ ſit ſubſtãtia neq; principiũ tanq̃ gen⁹: ergo prima cauſa apud nos eſt intellect⁹:ſicut ſunt aliæ intelligẽtiæ quæ ſunt entis principia ſup.in eo quod ens:vt dicit.12.meta.cõ.1.& dicunt angeli ſecũdum leges:& cauſantur a prima cauſa: & ſunt ſine dubio ſeparatæ a materijs.eſt ergo conſequens ꝙ deus eſt intellectus purus a materia ſeparatus:ſicut & quælibet intelligentia mouens ſtellam.

Dubitatio. Sed dubitares forte:vnde habet euidentiã hæc cõſequẽtia.de⁹ nõ eſt ſubſtãtia:ergo de⁹ eſt intellect⁹purus.ex negatiua eĩm nõ ſequit affirmatiua:vt dicit in ſecũdo perihер.nõ em̃ ſequit. chimera nõ eſt homo:ergo chimera eſt nõ homo:& q̃to magis nõ ſequitur:ergo chimera eſt leo:cũ ſint diſperata. Debes ergo ſcire ꝙ qñ præſupponit cõſtantia ſubiecti & diuiſio eſt duorũ mẽbrorũ tm̃ bene valet ex negatiua affirmatiua.V.g.ſupponit ꝙ lumẽ ſit ens:& ꝙ ens diuidit tantũ in ſubſtãtiã & accidẽs.Tũc bene ſequit.lumẽ nõ eſt ſubſtãtia:ergo lumẽ eſt accidẽs: qm̃ iam ſuppoſitũ eſt lumẽ eſſe ens:& cũ ens omne vel ſit ſubſtantia vel accidẽs:ideo infert:ergo accidẽs.ſic in ꝓpoſito Alg.ꝑſubſtantiã intelligit ſubſtãtiã corporeã.modo ens bene diuidit in ſubſtantiã corporeã & intellectualẽ:& ſupponit deũ eſſe:ideo ſequit.de⁹ nõ eſt ſubſtãtia,ſcilicet corpus:& ſup.eſt:ergo deus eſt intellectus.qm̃ vt dicit.1.meta.cõmẽ. 31.inter materiale & abſtractũ a materia nõ datur medium. Quo habito cõcludit ergo hæc veritas ſeu natura,ſcilicet quæ eſt intellectus. includit,id eſt cõtinet cauſam primã,ſcilicet deũ & primũ cauſatum, ſcilicet intelligẽtias.ex hoc quaſi infert vim ratiõis.d.primũ ergo ens,id eſt de⁹ ſimplex eſt abſq; alia cõpoſitione in ſe:& ex parte ſuorũ conſequentiũ, id eſt accidentiũ,id eſt deus eſt ſimplex ſimplicitate oppoſita cõpoſitiõi ex materia & forma:& ſimplicitate oppoſita cõpoſitioni ex ſubiecto & accidẽte:& cõicant in eo,id eſt in ſimplicitate illa omnes intelligentiæ: quia quælibet ipſarũ eſt intellect⁹ſeparatus a materia.& hæc,id eſt ergo hæc eſt natura generalis, ſcilicet quæ ponit genus cõis illis. patet ergo perſpicue ꝙ deus & intelligentiæ conueniunt in genere.(Et intellect⁹.) Abſcindit quæſtionẽ tacitam. poſſet enim quis dicere ꝙ intellectus nõ eſt quiditas dei:ſed accidens cõmune illis:& ſic nõ eſt genus. Reſpõdet: & intellectus ſeparatus nõ eſt de cõſequentibus,id eſt accidẽtib⁹:immo eſt ipſa quiditas quæ ſine dubio cõmunis eſt deo & alijs intelligentijs. (Vnde ſi modo.)Recolligit quod ibi differẽtia etiã reperit.& inqt,vnde ſi modo differũt vt cõſtat per ſe:ergo id in quo differũt,id eſt ergo differẽtia differt ab eo quo cõicantur,ſcilicet intellectu. vult ergo habere ꝙ aliud eſt quo differunt:& aliud quo conueniunt: & per conſequẽs deus eſt in genere & differẽtia:& ita cõpoſitus vt ſupra viſum eſt.Quod autẽ conueniũt probat.d.deus nãq; intelligit ſeipſum & alia entia:ergo conueniunt

ueniunt in intellectu vt in ratione generis, & sic primũ causatũ sic se habet scilicet qđ est intellectus, & addit praeterea intelligẽtiæ differunt ad inuicem specie & communicant genere, vt dictũ est scilicet in intellectu. Ideo concludit cõclusionem.d.patet ergo quo prima causa communicat cũ omnibus intelligentijs in intellectione: & differt ab eisdem in alijs. Et debes scire quod tota rationis virtus potest in hunc modum componi, omne id quod conuenit in aliquo quidiratiue prędicato cum alijs, & differt ab eis in alio est in genere: sed deus vt declaratum est cõuenit quiditatiue cum intelligentijs in esse intus: & differt ab eis in alio: ergo deus est in genere: & hæc est virtus rationis Algazel.

AVERROIS.

DICIMVS nos: quod qui bene intellexit id quod superius diximus: euasus est ab istis erroribus, videlicet: quia hæc sunt res quæ continentur sub vno nomine non modo continentiæ vniuocorum nominum neq; æquiuocorũ: immo modo continentiæ nominum vni rei attributorum secundum dubitationem: & talium proprietas est quod ascendãt ad primũ illius generis quod est causa prima omniũ appellatorum illo nomine. Verbi gratia, vt nomen caliditatis producitur ab igne & ab alĳs rebus calidis: vel nomen entis quod de substantia dicitur: & de alĳs motibus. Similiter dicimus quod nomen intellectus dicitur de separatis intelligentĳs analogice apud philosophos: ita quod primus intellect⁹ est causa aliorũ. Et sic similiter dicimus de substãtia. Et probatio quod non habeat vnã & eandẽ naturã communẽ est: quia quidã ipsorũ causa est aliorũ. Et id quod causa est alterius præcedit causatũ sine dubio: quia impossibile est quo natura causæ & causati sit vna & eadẽ in genere nisi in particularibus causis. Et ideo hæc species communicationis opposita est communicationi generali. Res enim quæ in genere communicant nõ habent rem primã quæ causa sit aliarũ: immo omnes sunt in vno gradu esse: & in vna & eadem natura. Ergo si haberent naturã cõmunem: videlicet, naturam veri generis: sequitur etiã quod differant in quibusdam differentĳs super genus additis: ergo quælibet ipsarũ ex genere & differentia componitur. Et quodcunq; sic se habet nouum est sine dubio. Tandẽ quod est in summa perfectione oportet necessario: quod sit vnum: nam si vnum non esset: non esset in summo gradu. Id enim quod est in fine cuiusdã naturę non communicat cum alia. Et quia Auicen. non estimauit ista naturam mediam inter naturam significatam cum nomini-

bus vniuocis & naturam rerum quæ tantum in nomine com municant: sequitur eum dictum argumentum.

Hic vult soluere argu. Alga. & primo dicit: dicimus nos quod qui be ne intelligit id quod superius diximus euasus est ab istis erroribus. Tūc ad formā quæstionis inquit: videlicet, quia hæc, id est, deus & intelligētiæ sunt res quæ cōtinentur sub vno nomine nō modo cōtinentiæ vniuocorū nominū: videlicet, equiuocorū: immo modo continentiæ nominum vni rei attributorū secundū dubitationē, id est, indifferentiā modi concipiendi: & declarat quæ natura sit talium nominum. d. & proprietas taliū est quod significata ascendant, id est, ordinentur ad primū illius generis qđ est causa prima omniū appellatorū, id est, omniū illorū significatorū illo nomine. (Verbi gratia,) hoc ostēdit exemplo Ari. in met. d. vt nomen caliditatis producitur ab igne: & ab alijs rebus calidis & forte litera est corrupta: & debet dicere: vt nomē caliditatis quæ attribuitur igni & alijs rebus calidis: vel nomen entis quod de substantia dicitur & de alijs nominibus, id est, alijs significatis aliorū nominū: applicat modo ad propositū. d. similiter dicimus qđ nomē intellectus dicitur de separatis intelligētijs analogice apud philosophos: ita qđ, id est, tali modo qđ primus intellectus est causa aliorū, id est, analogica causæ ad causatum: & sic similiter dicimus de substātia: & forte vult dicere respectu accidentiū: dicitur enim ens analogice de substātia & accidente. Et forte vult dicere: & sic dicimus de substātia quantū ad hoc qđ prædicatur de deo & alijs intelligētijs, prædicatur enim analogice. Ex hoc respōdetur ad formā, negatur minor: quoniā intellectus nō competit quidditatiue illis cum nō dicitur vniuoce: sed analogice: & sic est solum nomen cōmune illis & nō natura nec quiditas nec aliquid aliud nisi nomen tantum: & sic ratio nō cōcludit, intellectus eī dicitur de deo & de alijs attributione: vt patet. Debes scire qđ Auer. vbiq; vt dixi appellat nomē analogū nomē ambiguū vel secundū dubitationē: vt facit hic: & hoc artificiose. Quoniā Aui. primo meta. ca. 6. videtur opinari qđ ens sit vniuocum licet secundū aliquā prioritatē: & argumentū eius est: quia intellectus est certus de intentione entis: & dubitabit de intētionibus substantiæ & accidētis, ergo ens dicit intentionē tertiā: & syllogismus eius cōponitur secundū ipsum omne nomē de cuius intētione intellectus est certus dubitās de cōtentis sub illo nomine dicit intētionē tertiā: & per cōsequens est vniuocū: sed ens est nomē: de cuius intētione intellectus est certus dubitans de intētionibus accidētis & substātiæ hanc minorē probat Auicē. ibi in exēplo de resurrectione an erit an nō: & vide quia nolui ponere verba eius hic. Hoc argumentū intantū magnificatur a quibusdā quod eis videtur Achilles Zenonis: quibusdā alijs Vlixes Empedoclis quibusdā alijs Hector Parmenidis & Mellissi. Ego autē reputo ipsum nihil esse: vt dicā, ideo debes scire qđ argumētū supponit falsum: scilicet qđ intētio entis sit id de quo intellectus est certus: immo dico qđ ens est nomē tantū significās çqualiter immediate substātia & accidens: licet sit ibi ordo causæ ideo intellectus est certus de disiunctio: dubius autē de alterutro illorū, quilibet eī scit qđ lumē est substātia vel accidens: licet dubius sit an sit substātia determinate vel accidēs, sicut quilibet scit principē sedere vel nō sedere, nullus nisi astātes sciūt illū sedere determinate

vel

vel nõ sedere determinate:& hoc obtẽperans Auer.appellat nomẽ entis ambiguũ:vel secundũ dubitationẽ ad notãdũ qđ ens nihil cõmune dicit nisi disiunctionẽ:quãdo ergo capitur determinate accidit dubitatio:quãdo vero sub dubitatione & disiunctione accidit certitudo:ergo certitudo nõ est de intentione tertia:sed de significatis alio modo suppositis.

Contra hoc iterũ instat quidã:& reputat argumẽtũ demõstrare.d.ista certitudo præcedit omnẽ apprehẽsionẽ quorũcũq; diuidẽtiũ ipsum ens: ergo præcedit certitudinẽ de toto disiuncto. Ad hoc dicendũ qđ illa certitudo p̃cedit oẽm apprehensionẽ determinatã: nõ aũt cõfusã de ipsius entis diuidẽtibus:& sic apparet qualiter argumẽtũ hoc nõ trãscẽdit metam sermonis sophistici.(Et probatio.) Quia in solutione data supponit ens nõ dicere naturã tertiã:ideo hoc intendit probare: & apponit ad hoc rationes duas:secũda ibi ponitur. (Tandẽ quod.) Et primo proponit cõclusionẽ.d.& probatio qđ ens ideo habeat vnã & eandẽ naturam cõmunẽ,id est,vniuocam est,Deinde apponit rationẽ:& debet sic cõponi:nulla causa essentialis & per se alicuius effectus cõmunicat cum eo in vna natura vniuoca quã dat illi effectui.Sed prima causa est causa essentialis & per se intelligentiarũ in ente:quoniã dat esse illis:quod habet in se formaliter & per essentiã,ergo nõ cõmunicat cũ eis in esse vniuoce:ponit ergo minorẽ.d.quia quidã ipsorũ causa est aliorũ: deinde ponit vim minoris.d.& id quod causa est alterius pręcedit causatũ sine dubio:quia impossibile est quod natura causæ & causati sit vna & eadẽ in genere nisi in particularibus causis,id est,non essentialibus essentialiter ordinatis: & opponatur ergo conclusio superius posita:scilicet qđ ens nõ dicatur vniuoce de deo & alijs. Debes scire qđ quidã rudes nõ intelligũt hãc rationem:& ideo derident eam:vnde expositores latini:quia illã olfaciũt ideo eam appreciant:propter quod mihi videtur quod sit propinqua primis principijs consistit enim in propositionibus per se notis:quarũ vna est:quod id in quo aliquid antecedit essentialiter aliud non conuenit ei vniuoce,dico essentialiter:quoniã Sortes pater antecedit Plato.filiũ in humanitate:tamẽ quia antecedit accidentaliter & non essentialiter: ideo humanitas cũ eis communis & vniuoca:ergo quando aliquid antecedit aliud essentialiter & per se in,a,non potest æqualiter & vniuoce conuenire in,a,ideo hanc maiorem voluit intelligere Auerro.cum dicit: & id quod causa est alterius præcedit causatum sine dubio:intendit enim id in quo causa antecedit causatum essentialiter & per se:impossibile est vt sit commune vtriq; vniuoce:quilibet enim concedit hanc terminis intellectis.Tunc accipitur secũda propositio:sed prima causa antecedit omnia alia entia essentialiter & per se in esse entali:& hanc dedit Auer.cum dicit:quia quidã ipsorũ est causa aliorũ:prima enim causa est causa entis in eo quod ens:ideo dicitur in libro de causis:prima creaturarũ est esse: vt dicebam:& hoc declarauit Aristo.2.metaphy.& Auerro.ibidem cõmẽ. 4.vide.Ex his cõclusio sequitur demonstratiue:ergo ens nõ potest esse commune vniuocũ primæ causæ & primo causato:& hæc ratio non potest solui si bene intelligitur, possunt enim fingi solutio: sed solutiones non sunt nisi verba si post considerentur.(Et ideo.)Hic conducit ex dictis theorema ad propositũ:& inquit:& ideo hæc species cõmunicationis opposita est communicationi generali,id est,generis vniuoci:& hu-

ius dedit rationem & ait res enim in genere cōmunicant non habent rem primā:quæ causa sit aliorū:scilicet,essentialis & antecedens illa in natura generis:immo omnes sunt in vno gradu esse:& in vna & eadem natura.(Ergo si haberent.) Ex hoc ostēdit intelligētias nō conuenire cū prima in genere:& inquit:ergo si sup.intelligētiæ haberent naturam cōmunem:videlicet,naturā veri generis,id est,vniuoci generis:sequitur & qđ differunt in quibusdā differentijs super genus additis:& tunc infert:ergo quælibet ipsarū ex genere & differētia cōponitur:& addit illud qđ superius addebatur,.d.& quodcūq; sic se habet nouū est sine dubio:& virtus rationis componitur vt prius:patet ergo prima ratio & theoremata conducta ex illa.

Dubitatio. Sed dubitatur forte:quoniā sicut declarat Auer.10.metaph. cōmē.7.ex verbis Ari.in omni genere est dare vnum quod est metrū:& mensura aliorū in illo genere:ergo in speciebus omnis generis est ordo:vel igitur essentialis vel accidētalis.Si essentialis,ergo vna est causa alterius:& per cōsequens genus non erit vniuocū.Si accidentalis:species nō differunt nisi per accidens. Et dicendum forte quod ordo essentialis est duplex: scilicet, secundum causalitatem & secundum perfectionem essentialem : dico ergo quod ibi est ordo essentialis perfectionis ,non tamen causæ ad causatum:& hoc ponit Auer.in secūdo meta.cōmē.2.& alibi.(Tandē.)Nunc secundā apponit rationē:& potest in hunc modū cōponi:illud qđ est in fine cuiusdā naturæ,id est,per essentiā aliqua natura nō cōmunicat cum aliquo in illa:sed prima causa est per essentiā ens:& in fine,id est,summū ens:ergo nō communicat cū alijs in ente:huius ponit tantū maioris vim.d.tandē quod est in summa perfectione:oportet necessario qđ sit vnū:nā si vnum nō esset: nō esset in summo gradu:& sic quasi resumit maiorē.d.id quod est in fine cuiusdā naturæ nō cōmunicat cū alia in illa sup.& sic patet vis ratiōis. (Et quia.)Hic ponit causam erroris Aui.d.& quia Auicē.nō estimauit istam naturā mediā inter naturā significatā cū noibus vniuocis:& naturam retū:quæ tantū nomine cōmunicāt,id est,quia nō reputat mediū inter vniuocū & æquiuocū:ideo sequitur eum dictū argumentum: scilicet quod quia non est æquiuocū ergo vniuocū. Debes scire qđ illa ratio secunda est multū fortis si cōsideratur;& etiā in duabus cōsistit propositionibus:quarū prima est qđ id quod est in summo gradu alicuius rationis vel naturę vel intentionis adeo qđ per essentiā capit totum ambitum eius:nō potest communicare in eo vniuoce cum alio:& hæc propositio est manifesta per se:quia enim humanitas nō est in summo: & per essentiam in Sor.ideo Sor.& Plato participatiue sunt homo: similiter si homo in summo & per essentiā esset animal:leo nō esset animal:nisi participatiue:& nō formaliter:eo quia si formaliter esset animal:sicut & homo animal formaliter acceptū:non plus esset in homine quā in animali:ergo propositio dicens: quod id quod est in summo gradu alicuius ratiōis vel naturæ vel intentionis:adeo qđ per essentiā capit totum ambitū eius nō potest cōmunicare cū alio in eo vniuoce:est manifesta per se. Secunda propositio erit qđ deus est in summo gradu entis:& per essentiā capit totā perfectionē entis:& hoc est certū cuilibet:ergo sequit ex his duab⁹ propositiōibus cōclusio,.s.d.qđ deus nō pōt cōmunicare in ente cū aliquo vniuocē:

Solutio. duplex ordo essentialis.

vniuoce:& tu considera bene has vias:quoniã si recte inspicis sunt multum subtiles & fortissime.argumenta autem quæ fiunt contra hanc positionem Auer.sunt sophistica: & adeo metaphysicam extraneant ꝙ ad sophisticam reduxerunt fingunt enim quosdam terminos:quos illi solũ magnificant:& nec sunt dicti ab Aristo.nec ab aliquo sapiente. Et sic cõsummata sit expositio septimæ disputationis.

Octaua disputatio Alga.cũ philosophis:in qua ostẽdit ipsorũ debilitatem,in eo ꝙ asserunt ꝙ esse dei est simplex sine quiditate.

DVBIVM PRIMVM.

AIT Alga.in hoc tractandum est dupliciter. Primo modo petitiõis,videlicet quia petem⁹ ab eis qualiter scitis vel asseritis hoc vel per necessitatẽ intellectus:aut à conclusione speculata. Primum est impossibile:quia notum esset ab omnibus: sicut sunt aliæ primæ cogitationes. Oportet vos ergo quod asseratis hoc ex aliqua speculata cõclusione. Et si forte diceretis: quod auctoritas ipsorum hæc est, videlicet si ipse deus haberet quiditatem oporteret quod ipsius esse relatũ sibi esset vel causa consequens.sed quodlibet cõsequens est causatũ: ergo necesse esse esset causatum:quod est falsum. Nosverò dicimus quod hæc sophisticatio orit̃ à vocabulo necesse esse. Nos nanq; dicimus quod ipse deus habetveritatem & quiditatem: & illa veritas est ens sine priuatione: & eius esse est relatiuum dictæ quiditatis vel consequens. Sed si intenderemus de consequente causato quod habet efficientem causam. dicimus quod non est sicsicut de aliĩs. Tamen de intentionibus non est curandum.ipsi enim aliud non probauerunt nisi ꝙ processus causarum ad infinitum est impossibilis.

Circa introductionem huius disputationis.primo declarabo titulum disputationis: deinde ad expositionẽ illius veniam. Debes ergo scire quid sit esse.quidꝗ quiditas.& dico quod esse quandoꝗ accipitur pro quiditate seu essentia:& sic dicit.6.topico.ꝙ diffinitio est sermo.d.esse: & sic etiã Auer.8.me.com.15.ꝙ formæ habent esse in materia tot quot sunt in effectu.&.12.meta.cõ.36.&.18.formæ habent duplex esse,scilicet in materia & in primo motore.& sic cõceditur ꝙ rosa in hyeme habet esse:capiendo esse hoc modo.quandoꝗ capitur,id est esse pro compositiõe subiecti & prædicati:vt dicit Arist.in perihermenias quod verbum significat esse quod sine extremis non est intelligere. illa enim compositio dicitur esse: quoniam esse est quo agens educit compositum in actu:& quia intellectus educit propositionem compositam ex subiecto & prædicato in actu mediante illa vniõe.ideo vnio illa esse propositionis dici potest.vt declaraui in primo posteriorum.in verbo Aristo. dum

Quid ẽ esse & quid quiditas.

dixit

dixit diffinitionem non dicere esse: neq; non esse. vide. Quandoq; capitur esse pro forma. & sic capitur secundo physicorum comment. 30. vbi dicitur quod forma est causa materiæ. pro quanto est esse eius. Quandoq; capitur esse pro indiuiduo. vt dicit: & exponit Auerro. tertio de anima commento. 9. illud verbum. aliud est magnitudo & magnitudinis esse. vbi vult Auerr. in commento. q; esse potest capi pro indiuiduo. Vltimo capitur esse pro modo quodam essentiæ quo essentia ponitur in esse extra causas suas. & sic esse non est aliud nisi proprietas quædã qua res ponitur extra suas causas: & recipit absolute prædicationem entis: & sic loquitur Aristote. secundo metaphysi. & Auerro. commento illo 4. & 12. metaphy. commen. 51. vbi voluit quod primus est esse per essentiam: & reliqua per primum. Et cum considerabuntur omnes isti modi accipiendi esse abscindentur innumeræ obiectiones: quæ primo aspectu imaginantur in dictis sapientum. Dicendum quod quiditas capitur etiam apud peripatheticos multiphariam: vno quidem modo pro essentia contenta in potentijs causarum. Quandoq; capitur quiditas pro diffinitione vt dicitur. 7. meta. commentis. 72. & 43. Quandoq; pro vniuersali vt dicebam tertio de anima commen. 9. Quandoq; pro forma sola: vt dicitur. 7. metaphysi. commen. 21. & alibi. est enim forma quiditas prout est principium diffiniendi. est etiam forma essentia prout est principium essendi. est etiam quandoq; forma natura prout est principium operandi. 2. physi. & sic quiditas capitur pro natura etiam. His visis dico quod intellectus disputationis est. vtrum deus sit compositus ex quiditate: capiendo quiditatem pro vniuersali & essentia & esse: capiendo esse pro indiuiduo & modo essentiæ: quo essentia ponitur in effectu: & tunc quæstio potest esse duplex. an in deo compositio sit ex vniuersali & indiuiduo: sicut in sorte. & secundo an in deo sit compositio essentiæ & esse: & licet de hoc dictum sit in tertia disputatione: attamen vult dicere sermone separato. & sicut dico quæstio est partita: & attamẽ magis vergit ad secũdũ sensum. Et quia essentia est quodãmodo potentia ad esse: & esse quodammodo actus essentiæ. ideo essentia potest capi pro materia: & esse pro forma: & hoc modo dicit Auerro. 3. de anima commẽ. 14. & 15. quod nulla intelligentiarum liberata est a materia præterea primam: & sic potest esse tertius sensus: an in deo sit compositio ex materia & forma hoc modo capiendo nomina. hæc quidem quæstio est continua septimæ: quoniam cum ibi quæsitum sit an deus sit in genere: quæsitum est etiam latenter: an in eo sit compositio ex vniuersali & particulari. ideo consequens erit perscrutari modo an ibi sit compositio ex esse & essentia. possumus itaq; in deo rationaliter quinq; compositiones intelligere, scilicet in numero, videlicet quod sint plures dij: & plura necesse esse: propter quod ordinata fuit quinta disputatio: an scilicet sit vnum necesse esse an plura. Possumus etiam fingere in deo compositionẽ ex denominatiõe, id est accidẽte & subiecto. propter quod ordinata fuit sexta disputatio declarans scientiam dei non est quid additum essentiæ. Possumus etiam ipsum imaginari esse in genere: & differre differentia: & sic compositionem ex vniuersali & particulari: & hunc remouens errorem ordinauit disputationem septimam. Possumus etiam imaginari in deo compositionem ex essentia & esse: & propter hoc fuit hæc disputatio.

Multipliciter capit' quiditas.

Intellect' disputationis.

disputatio. Possumus etiam fingere in deo esse compositionem ex materia & forma: & sic ordinata fuit nona disputatio declarans deum non esse corpus: neq; corporeum. per hanc enim quintam abscindere possumus errorem possibilem credi deum esse compositum ex partibus quantitatiuis: & ex materia & forma. Cum enim declarauit quod nõ est corpus: habebitur quod nõ sit compositus ex partibus quantitatiuis. Cum vero declarabitur ꝙ nõ est corporeus: scietur quod non sit compositus ex materia & forma. Poterit autẽ esse quæstio an ipse veniat cũ alijs in compositionem. multi enim theologizantes dicunt ens esse simplex illis quinq; compositionibus. attamen dicunt ipsum esse alteri componibile. Etiam multi antiqui dixerunt deum venire in compositiõe omniũ rerum. dixit enim Centonans vnum solum esse omnia: & illud esse deũ. ait enim esse scriptũ in templo Palladis quod Pallas est quicquid fuit: quicquid erit: & quicquid est: nec aliquis hominum detexit peplũ quo facies eius velabatur: & inquit Plutarchus philosophus quod vetustissimi philosophi interpretati sunt illud esse dictum de deo qui peplo tectus est: quia omnes eum ignorant: & omnes nihil aliud ꝙ̃ eum vident. peplũ enim quo ipse tectus est: videtur esse sensus qui est in anima & forma quæ est in corpore quibus duobus circunscriptis ab anima & corpore tũc quod remanet apparet ipse de⁹ in propria sui natura ꝑpter quod verificatur Orphei dictum. mundum esse dijs plenum. & illud poete. Iouis omnia plena. vnde & Lucanus. habemus cunctis superis tẽploq; carente. nihil agimus nisi sponte deo. & post pauca. est ne dei sedes nisi terra: nisi ponthus & aẽr. Iupiter est quodcunq; vides: quocunq; moueris. Et inquit etiam Seneca. quid est de⁹ mens vniuersi. quid est quod vides totum: & quod nõ vides totum. totum vbiq; est opus suum intra & extra replet: cui deinde magnitudo sua reddit: quo nihil magis excogitatur. Hoc etiã Virgilius. spiritus intus alit &c. vnde & Parme. & Melissus primi & vetustissimi philosophantes dixerunt omnia esse vnum esse infinitum & immobile. & hoc idem intelligunt quoniã deus omnia est qui est infinitus & immobilis. cum igitur hæc sit antiquorum opinio veritas est quod apud eos deus in compositionem venit rerum. ideo mirum est cum Auerro. quinq;: immo sex illos intellectus perscrutetur ipsum prætermisisse hunc longe difficiliorem alijs. Et forte excusandus est primo. quia potest ex dictis ei⁹ quæstio & opinio hæc admoueri. Vel forte quia ipse non intendit loqui de huiusmodi nisi secundum illa quæ Alga. tractauit. & eo ordine: vt in proœmio ꝓposuit dicere. & dico notanter eo ordine: qm̃ forte quæstiones hæ possunt in alium modũ ordinari. Declaratus est igitur disputationis titulus: quæstionum series: & quæstionis introductio. Alga. ergo primo introducit argumẽtũ quoddã philosophorũ. secũdo debilitat illud. Quantũ ad primum adhuc primo diuisionẽ facit. & post mẽbrũ eligit in quo insistere vult. inquit ergo in hoc tractandũ, id est procedendum est dupliciter. primo, scilicet modo petitiõis, videlicet qa petem⁹ ab eis, scilicet philosophis qualiter scitis vel asseritis hoc, id est deũ esse simplex ens: vel ꝑ necessitatẽ intellectus: aut a cõclusiõe speculata, id est vel scitis hoc: eo qa sit ꝓpositio nota terminis solo intellectu nota vel demõstratiõe. deinde destruit mẽbrũ falsum: & colligit verũ dicens: primũ est impossibile, id est dicere ꝓpositionem

sitionem illam esse notam ex terminis solo intellectu est impossibile. cuius rationem dedit: quia notum esset omnibus sicut sunt aliæ primæ cognitiones. i. aliæ primæ dignitates: & tunc colligit membrum verum. d. ergo oportet vos quod asseratis hoc ex aliqua speculata conclusione. i. hoc esse per demõstrationem euidens. Hic oportet aliquam digressionem facere. ideo oportet videre quid sit prima propositio: & per consequens quæ sit conclusio: quæ ex prima oritur propositione. secundo an scientia qua cognoscitur prima propositio sit vnius rationis cum scientia qua dignoscitur conclusio.

Quæ prima propositio.

Quantum ad primam dicendum quod prima propositio sit idem quod principium demonstrationis. reperitur autem ab Aristote. duobus modis diffinitio principij. vno modo inquit. est autem principium demonstrationis propositio immediata. & vt diffinitio sit verior & expressior subdit. immediata autem est qua non est altera prior: ergo principium demonstrationis est propositioni: qua non est altera prior. Nunc quidem enim patet illa diffinitio apertius. Capitulo vero. 3. primi poste. dicit: sed & principium scientiæ quoddam esse dicimus inquãtum terminos cognoscim⁹. Capitulo autem. 9. inquit. dico aũt principia quæ cũ sint nõ contingit demonstrare. Et illomet cap. inquit. non autẽ suppositio: neq; petitio quod necesse est: & propter seipsam videri necesse est, nõ enim ad exterius dignitas rationẽ est. hæc verba Arist. in veteri translatione reperiuntur: in quibus colligere volo intellectũ diffinitionis principij. Et dico qđ instrumentũ cognoscendi propositionẽ est duplex: demõstratio, & lumẽ intellectus. demõstratio fit ex propositionibus eo quia est syllogismus. Lumẽ nõ fit ex propositionib⁹: neq; est ꝓpositio aliquo modo: cũ sit ipsemet intellectus agens. & cũ hoc sit ita, apparet veritas dictorũ Aristo, & concordia. veritas quidẽ; qm̃ est principiũ demonstrationis propositio: qua in notitia non est altera prior: eo quia non demonstratione dignoscitur: sed lumine intellectus: qđ non est propositio: neq; demonstratio. ergo principiũ demonstrationis est propositio: qm̃ propositio est enunciationis altera pars. & per cõsequẽs syllogismi pars qua non est altera prior: cũ nõ possit demõstratione declarari: neq; positione: neq; postulatione: neq; diffinitione: neq; aliqua propositione: sed solo intellectu qui nõ est propositio aliqua. Concordia vero: qm̃ qñ dicit principiũ propositionis est propositio immediata qua nõ est altera prior. oportuit declarare: an sit aliquid prius: eo quo dignoscatur. ideo subdit ca. 3. sed & principiũ sciẽtiæ. i. cognoscẽdi primã propositionẽ esse. dicimus quoddã quo terminos cognoscimus. i. lumẽ intellectus. quo terminos. i. partes ei⁹ cognoscimus: eo ergo quo partes eius cognoscũtur: & totũ principiũ cognoscitur: cognoscunt autẽ partes intellectu & solo eius lumine. ergo totũ principiũ intellectu solo cognoscit. & in hunc modũ diuus The. interpretatus fuit locũ illũ. Vnde ibi ca. 7. ait. iam principia demonstrationis demonstrationes esse nõ possunt. sed propositiones indubitabiles immediateq; & luce sua ꝑspicuæ. His ꝑfecta mẽs est quæ terminos cõprehẽdit: quorũ cõplexu dignitates & ꝑfata cõcipimus: ecce quõ vult eo propositiones cognosci primas quo terminos cognoscim⁹: & illud esse lucẽ intellect⁹. Hoc etiã modo locũ hũc ꝑspicuũ fecit & Auer. d. em̃ sic. & est nobis vt cõcordemus sophisticis: q̃a principia demonstrationis nõ sunt nota per alia: sed

Instrumẽtũ cognoscẽdi propositionem est duplex.

dicamus

dicamus ꝙ ſunt nota per intellectũ.& ipſe eſt qui cõprehẽdit partes enũ ciationis notæ per ſeipſam, id eſt, primi principij. Et cum hoc ſit ita: ap paret error trãslationis veteris quæ.d.(Inquantum terminos cognoſci mus.) Eſt eñ falſa.& ideo illa fuit cauſa errãdi apud latinos, propter qđ in greco ſic reperit. Et principiũ ſcientiæ quoddã eſſe aſſerimus quo ter minos ipſos cognoſcimus. Et ideo Ioan. grammaticus: qui cum ſtudio ſus erat philoſophus dictus eſt, in hunc modum expoſitionem huius lo ci contexuit. Huicadmodo & concors eſt illud capituli.9.dico autem principia in vnoquoq; genere quæ cum ſint non contingit demonſtrare: quod verbum expoſitor vnus nouus in hunc modum textum interpre tatus eſt: dicit quod cum Ariſt. neceſsitatem capituli præpoſuit: nũc diffi nitionem ſubiecti in demonſtratione præponit in illo verbo. videlicet. Dico aũt principia &c. eo quia demonſtrationis principia ſunt ſubiectũ paſsio & dignitas. vult ergo ibi in illo verbo ſubiectum Ariſt. diffiniſſe hoc modo. dico aũt principia ſubiecti in vnoquoq; genere ſciẽtiæ: quæ cũ ſint nõ cõtingit demonſtrare. i. quę nõ poſſimt demõſtrari eſſe: & hęc expoſitio cõſona apparet textui ſuperiori: quãdo dixit. oportet præſup ponere de ſubiecto: quia eſt & quid eſt. Them. aũt Auer. & Linconiẽſis groſſa teſta: & Ioã. philoſophus de principio complexo textũ inducũt. & ideo cum textu nũc lecto concors ſic eſſe poteſt. dico aũt principia, id eſt, propoſitiones primas, quæ cum ſint vere nõ contingit demonſtrare. ergo vult ꝙ principiũ ſit vera propoſitio & indemonſtrabilis, & ſic hic textus nũc concors erit præcedenti. Hæc expoſitio eſt ſine dubio mens Ariſto. eo quia dixit in principio capituli ſcire eſſe ex propoſitionibus primis: ideo quaſi rememorãdo opus fuit inducere quid ſit principium. & ideo verus intellectus. Ariſt. eſt hic. Poteſt & tertio tertia ſeries tex tus ibidem inducta concors etiam fieri. primo tamẽ inducetur expoſitio extranea illius quam latini fingunt ob carentiam græcarũ literarũ & bo norũ expoſitorũ: dicunt itaq; ꝙ cõcluſio textus eſt. ꝙ dignitas nõ eſt pe titio, neq; ſuppoſitio. inquit ergo. quod. i. id quod neceſſe eſt in ſe, & id quod propter ſeipſum videri neceſſe eſt. i. dignitas quæ ex natura ſua eſt neceſſaria. & quo ad nos apparet neceſſaria non eſt ſuppoſitio, neq; peti tio: eſt ergo ſenſus ſecũdũ hos hic. dignitas non eſt ſuppoſitio, neq; peti tio & Ariſt. ſecũdũ eos ratiocinatur hac ratione. omnis ſuppoſitio & o mnis petitio. eſt ad rationẽ extra. ſed nulla dignitas eſt ad rationẽ extra, ſed ad rationẽ intra. ergo nulla dignitas eſt ſuppoſitio, neq; petitio. huius rationis accepit minorẽ tm̃, & dixit, nõ eñ dignitas eſt ad exterius ratio nem, ſed ad eam quæ eſt in anima. Sed hæc expoſitio & textui cõtra dicit & expoſitoribus. textui quidẽ, qm̃ dicit petitionem & ſuppoſitio nẽ ratione exteriori dinoſci. modo ratio exterior, vt ibidẽ ſubdit: eſt ſyl logiſmus, modo cõſtat apud Ariſt. cõ.2. primi illius petitionẽ & ſuppoſi tionem eſſe immediatas propoſitiones, quę non ſyllogiſmo dinoſci per ſpicueq; fieri poſſunt. Expoſitoribꝰ vero qm̃ & illũ textũ inducũt ſicut in græco habet. ſic eñ habetur & in græco: vt in translatione Biſancij apparet. Non eſt autem id ſuppoſitio, neq; poſtulatio ſane quo neceſſe eſt per ſeipſum eſſe atq; videri, & reliqua. ergo ſenſus concluſionis eſt. id quod per ſe videtur, & eſt in ſui natura neceſſarium non dinoſcitur ſuppoſitione, neq; petitione: ſed per conſequens intellectu tantum. & ſic

Expoſitio latinorum.

Impugna tio.

verbum

Diffinitio principij. verbum illud consonum esse perspicuum est verbo prædicto, ratio autē quam ponit in textu hoc vide in trāslatione Bisancij. & cum res sit ita: apparet intellectus verus diffinitionis principij. est enim principiū propositio qua non est altera prior: ad hoc vt sit verum: dico propositio loco generis, & vt notetur officium principij: intantum enim principium est principium: inquantum exercet officium propositionis, id est, inquantū est id quo propositiones & conclusiones fiunt notæ: dicitur qua nō est altera prior, quoniam omni conclusione est petitio vel suppositio vel dignitas prior: hoc autem cum nihil sit prius nisi intellectus lumē: quod non est propositio, ideo propositio est prima quę non est altera prior. dicitur ad hoc vt sit vera: quoniam possunt esse multæ propositiones priores principio negatiuo, sed non præexacte ad illud vt sit verum, & sic ex omnibus illis verbis lucet diffinitio primi principij, qm̄ illa verba dispersim posita si in vnū colligantur faciunt acquirere intellectū diffinitionis principij. Ex hoc sequitur ꝙ de ratione primi principij non est, vt actu omnibus sit notū, sed bene esse id quod est aptū natum omnibus esse notū, & debet intelligi dictū Alga. hic qñ dicit, quia tūc esset omnibus notū. i. quia esset aptū natū esse omnibus notū. vel si hoc nō est essentia principij saltē erit propriū cōsequens essentiā eius. & dico ꝙ principiū desinitiuū est negatione, qm̄ omne primū debet definiri illo modo. vnde & deus per negationē rerū definitur, vt patet. quid sit igitur prima propositio patet. Quid sit aūt cōclusio. ex his modo perspicuum est: est em̄ conclusio propositio qua est altera prior ad hoc vt sit & appareat vera & necessaria, & sensus huius diffinitionis ex sermone prædicto patet. Et hac declaratione præmissa verificabitur dictū Alga. hic cū. d. hæc ꝓpositio. de⁹ est simplex: vel est principium vel cōclusio speculata: omnis em̄ ꝓpositio est principiū vel cōclusio, vt ex his manifestū est palā. Quātum ad secundū latinorū turba fere tota dicūt ꝙ sciētia principiorum & cōclusionū omnino diuersarū rationū esse debet: & ideo scientia principiorū nō sciētia, sed potius intellectus dicitur cognitio cōclusionū sciētia vera. Horum rationes possunt esse: qm̄ si essent vnius rationis ab eisdem fieret & principia & cōclusiones. ergo principia ex principijs innotescerent sicut conclusiones ex principijs. Præterea si vnius rationis essent: ergo essent vniuoca. consequens falsum qm̄ principia sunt causa cōclusionis per se & essentialiter. & non econtra. ergo tollitur vniuocatio per declarata in fine septimæ disputationis. Præterea. si essent vnius rationis: ergo essent vnius diffinitionis: qm̄ ratio diffinitio est: vt patet primo Topic. & .8. meta. modo patet qualiter diffinitiones sunt ad modum magnum diuersæ. In contrarium videtur sententia The. qui in ꝓpositione dicente, propter quod vnumquodq; tale & illud magis, sic probat illam: omne competens per se pluribus, & vni per alterum, id per quod competit est magis tale, sed sciri competit præmissis & conclusioni & præmissis per se. & cōclusionib⁹ per præmissas: ergo magis præmissis. modo si sciri esset alterius rationis: ergo esset æquiuocū, & sic argumentum The. esset sophisticum. Præterea. in quo fit contradictio est vniuocum. modo Arist. com. 3. loquens de scientia principiorum & cōclusionū inducit contradictionē antiquorū, & ponit suā positionē: ergo scire est ꝓpositionibus & cōclusionib⁹ vniuocū, & sic patet ratio. Præterea

Opinio latinorum.

Solutio.

terea. Arist.cōparationē facit.d.propter quod vnūquodq; tale, & illud magis.Modo declaratū est in physicis compositionem fieri in vniuoco.
Ideo dicēdū secūdū expositores græcos scientiā principiorū & con, clusionū esse vnius rationis.attamē pro solutione argumētorū debes sci re ꝙ vna ratio dicitur qñq; vnitate speciei:qñq; vnitate generis analogi ci:vt dicit Auer.in.2.de anima de diffinitione animæ.com.12.dico ergo ꝙ scietia cōclusionū & propositionū sunt vnius rationis genericæ,quia conueniūt in ratione cognitionis. est enī cognoscere genus scire:ergo in ratione cognitionis cōpares sunt.differūt aūt in rationibus specificis:cū scire principiorū lumine solū sit.scire vero cōclusionū sit demonstratio ne,vt visum est:& sic argumenta vndiq; possunt cōcordari, & sic cōple ta sit disgressio,& ad propositum redeo.(Et si forte.)Cum induxit pro positionem illam non esse de primis principijs, sed de conclusionibus, & omnis conclusio syllogismo aliquo:vt dictum est,inducenda sit.ideo inducit syllogismum philosophorū ad illam.& inquit,& si forte dicerē tur ꝙ auctoritas.i.syllogismus ipsorum hæc est.videlicet & dedit illum d.si ipse deus haberet quiditatem,id est,si deus esset compositus ex essen tia & esse,oporteret ꝙ ipsius esse esset relatum sibi.i.causatum a se, vel causa consequens.i.non causa per essentiam,sed per accidens. Debes scire ꝙ omne ens compositum ex esse & essentia est causa per participa tionem,& per cōsequens nō per essentiam.causa ergo per additionē,& sic quasi per aliud,& ideo bene sequit.si deus esset compositus ex essen, tia & esse,vel esset causatū a se,vel causa per accidēs.& per consequens depēdens ab alio priori quod est causa per essentiā.ideo addit:sed quod, libet consequens.i.ens participatiue est causatum:ergo necesse esse esset causatum,quod est falsum.est ergo vis rationis.si primus motor est com positus ex esse & essentia.ergo causatus a se vel ab altero. Vel forte vis rationis est,qm̄ si ibi esset compositio ex essentia & esse. ergo esse esset relatum ad quiditatē.i.accidens quiditati vel pro & causa per accidens, & non per essentiam:& vtroq; modo est ratio efficax. Respondet er, go ad secundā vim,& inquit.nos vero dicimus ꝙ hæc sophisticatio ori tur a vocabulo necesse esse,quod declarat.d.nos namq; dicimus ꝙ ipse deus habet veritatē & quiditatē,& dicimus ꝙ illa veritas est ens sine pri uatione.i.ens positiuū.& forte est error scriptoris:& debet dicere,& il, la veritas est ens sine principiatione.i.carēs principio & fine. Tunc ad formā dicit.& eius esse est relatum dictæ quiditatis.vel pro.i.eius conse quens.i.eius accidens essentiale.ratio ergo formaliter est soluta.s.ꝙ esse est accidēs essentiale essentiæ in deo,nec hoc est impossibile. Et cum dicebatur:omne accidens cōsequens essentiā est causatum. Respōdet ꝙ duplex est cōsequens.vno modo nouū:alio modo æternū.primo modo bene est causatū:secūdo modo nō. inquit ergo.Sed si intēderemus de cō sequēte causato quod habet efficientē causam,dicimus ꝙ nō est sic sicut de alijs causatis.recolligit vim sol'.d.tandem de intentionibus nō est cu randū,id est,tādem dicimus nō esse incōueniens in essentia esse additas intentiones.& ponit illud quod demonstratiue probauerūt.d. ipsi enim aliud non probauerunt sup.demonstratiue nisi quod processus causatū ad infinitum est impossibile. Debes scire ꝙ sophisticatio,quādoq; est in termino medio: vt si dicatur. sidus cæleste canis,omnis canis currit. Nota.

sidus cæleste currit. Quidocq in cõsequẽte vel in aliqua ꝓpositione qđ putatur cõsequẽs.s.esse impossibile quod in rei natura est necessariũ:vel aliqua propositio esse impossibilis,quæ nõ est.V.g.terra corpus naturale.omnecorpus naturale mobile.terra mobilis:cõsequẽs putatur falsum secũdũ apparẽtiã.attamẽ secũdũ existentiã & in rei veritate consequens est necessariũ.Similiter terra mobilis secũdũ locũ,omne mobile secũdũ locũ põt recedere a loco & accedere.ergo terra põt accedere & recedere a loco:hic eñ videtur minor impossibilis,& nõ est sic in ꝓposito argumentum philosophorum erat.deus compositus est ex essentia & esse. Et omne cõpositum ex essentia & esse cõtingens & nõ necesse esse.ergo deus non necesse esse.hic igitur videtur ꝙ minor sit vera ꝓpter verbum necesse esse quod putatur esse dictũ de simplicibus tñ & non cõpositis. ecce igitur quomodo recte dixit Alga.ꝙ sophisticatio est in illo vocabulo necesse esse:qm̃ apparẽtia est locus:vnde sumitur sophisticatio,& qa ab illo vocabulo sumit̃ apparẽtia:ergo & ab eo sumit̃ sophisticatio.

AVERROIS.

NOS dicimus ꝙ Alga.non transtulit Auic.opinionẽ perfecte,sicut fecit in lib.intentionũ philosophorũ. Posteaquã eñ iste homo opinatus est ꝙ esse rei significat denominationẽ additam super substantiã. Et putat ꝙ impossibile sit,videlicet ꝙ ipsa substãtia agat suũ esse in rebus possibilib⁹,quia sequeret̃ ꝙ res esset causa sui esse: ergo nõ haberet agẽs. Sequitur eum ex hoc ꝙ quodcũꝗ habet esse additũ super suã substãtiã habet sine dubio agẽtẽ causam. Et cũ prima causa apud eum agens non habeat oportet igitur ꝙ eius esse idẽ sit quod ipsius substantia.Vnde ex hoc sequitur: ꝙ illud in quo Alga.obiecit Auic.videlicet quia posuit quodda cõsequẽs substãtiæ est falsum: substãtia eñ rei non est causa cõsequẽtis,quia impossibile est ꝙ res sit sui esse causa, quia eẽ rei præcedit naturaliter suã quiditatẽ.vnde posito ꝙ esse vnũ entis cõsequẽs sit,& id quod dat esse rerũ possibiliũ sit agens. Sequit̃ ꝙ id quod nõ habet agẽs,aut nõ habeat esse,qđ est falsum,aut ꝙ esse eius sit sua quiditas. Sed oĩa ista fundant̃ super vnũ errorẽ,videlicet ꝙ esse rei est vnũ suorũ consequẽtium. Id nãꝗ qđ præcedit in sciẽtia nostra quiditatẽ rei est id qđ significat esse verũ.& ideo qñ petimus si res est ens,vel si habet esse:et illa res habet causam inferentẽ suũ esse,tñ valet quantũ dicere vtrũ habet causam vel nõ,vt patefecit Arist. in principio secundi posteriorũ.Sed si illa res nõ habet causam tñ valet quantũ dicere vtrũ res habet cõsequẽs inferẽs suũ esse.Sed qñ intelligit̃ de ente id qđ intelligit̃ de re vel substantia, tũc sumitur modo generis analogice dicti.Sed si significaret rem additam super

substantiã

substantiã: & sit qd imaginabile, videlicet, nõ habẽs esse extra intellectũ nisi in potẽtia vt vniuersalia. Dicimus qđ est illud de quo speculati sunt antiqui in prima causa: & asserũt ipsum esse ens simplex. Sed moderni sapientũ saracenorũ speculati sunt in natura entis inquantũ ens: & duxit eos inuestigatio ad ens simplex modo supradicto. Sed via demõstratiua apud nos in hoc proposito est ꝙ entia quæ sunt possibilia in eorũ subiectis egrediunẽ de potẽtia ad actũ: quare illud qđ extrahit ea ad actũ est agẽs in actu necessario. Sed si illud qđ eis actũ daret de natura fuerit possibilitatis: indiget s. extrahente: & si illud met possibile fuerit indiget extrahẽte donec pueniat ad vnũ necessariũ in sua substãtia. s. in seipso: vt cõseruet cõtinue natura possibiliũ causarũ ad infinitũ procedentiũ: qm̃ infinitæ reperiunẽ. sicut de ipsarũ natura apparet cũ quælibet ipsarũ sit potentia. Oportet ergo necessario ꝙ id qđ dat eis esse continuum sit necessarium in seipso postquã patefactũ est ꝙ procedũt ad infinitũ res possibiles in seipsis. Si em̃ esset quoddã tẽpus in quo nullũ mobile fuerit: nulla esset via vt innouareẽ motus: immo oporteret vt requirereẽ esse innouati vnitũ cũ æternali esse: & mobile qđ hoc motu mouet: quod vocatur ab Auic. necessariũ per aliud qđ necessario est corp⁹ mobile cõtinue. Quia hoc modo possibile est reperire vt fiat innouatio & corruptio ab æternali ente, videlicet, appropinquando & distãdo: vt in entibus generabilibus & corruptibilibus cũ orbibus reperiẽ. Et quia hoc mouens necessariũ est à se & possibile in motu generabili oportet necessario ꝙ perueniat ad vnum necessariũ absolute, videlicet quod nullã habeat possibilitatẽ. Quare oportet qđ sit simplex. si em̃ cõpositum fuerit: esset possibile & non necessariũ. Hæc via apud me est sufficiens & verissima ad asserendum necesse esse. id autem quod dixit Auic. in hac propositione sunt ambages. Ipse em̃ ait ꝙ poẽe esse oportet ꝙ perueniat aut ad necessariũ esse ꝑ aliud: aut ad necessariũ esse per se. Si primo modo oportebit ꝙ illud necessariũ per aliud sit consequens cuiusdã necessarĳ per se. Ipse nãq; opinatus fuit ꝙ necessarium per aliud est possibile per se: & quodlibet poẽe indiget necessario dãte sibi esse. Hæc est Auic. sentẽtia. Vnde dicimus ꝙ additio sua hic est superfluitas & error. necessariũ nãq; qualitercũq; sit nullã habet possibilitatem: neq; vlla est natura poẽis aliquo modo. & necessaria alio modo declaratũ est em̃ à philosophis ꝙ nullũ necessariũ possibilitatem

litatem habet. Sed id q̄d duxit eū ad hoc est ꝙ ipse opinatus est q̄d orbes possibiles sunt de seipsis necessarij per aliud. Sed nos declarauimus in pluribus locis ꝙ demõstratio Auicē. est valde defectibilis: & ideo de istis non oportet diffusius tractare.

Cum induxit solu. quā dedit ad argumentū philosophorū Alga. intendit modo examinare sermonē Alga. & primo ostendit ipsum nō recte induxisse opinionē Auicen. & inquit. Dicimus nos ꝙ Alga. non transtulit Auic. opinionē perfecte: sicut fecit in quodā lib. qui vocatur liber intentionū philosophorū, est ergo primū peccatū ꝙ non cōplete narrauit eius opinionē. (Posteaquā enim.) Nūc ostēdit ipsum sibi cōtrariari: & ponit ea quæ sibi concessit: & inquit. postquā enim iste homo opinatus est q̄d esse rei significat denominationē additā super substantiā. est ergo prima propositio eius q̄d esse est accidēs essentiæ. (Et putat) Apponit secundum. d. & putat q̄d impossibile sit q̄d ipsa substātia. i. essentia agat suum esse in rebus possibilibus. i. generabilibus & corruptibilib⁹ per hoc fundamentū. s. quia sequitur q̄d res esset causa sui esse. & si sic: ergo sequitur quod nō haberet agēs: immo ipsa a seipsa ageretur. est ergo secunda propositio: ꝙ vna res non potest esse causa sui esse. (Sequitꝰ eū.) Tunc infert tertiā propositionē ex ratione secūdæ propositionis. habet eīn ipse ꝙ oē habēs esse oportet vt eius esse causetur a seipso: vel ab altero: ideo concludit quasi corrolarie hanc. s. ꝙ oē habēs esse sit habēs causam agentē. dicit ergo. sequitur ergo eū ex hoc: ꝙ quodcūq; habet esse additū sup suam substantiā habet sine dubio agentē causam. assumitꝰ ergo hæc propositio loco maioris in hūc. s. modū. oē habēs esse additū suæ essentiæ habet causam agentē hæc patet: & est conducta ex verbis illius. Tunc addatur minor. s. Et cū prima causa apud eum agens non habeat. est ergo minor: sed prima causa non habet agēs. sequitur in secunda figura: quod prima causa non habeat esse additum essentiæ. posuit ergo minorme & maiorem & nō cōclusionē quæ formaliter sequitur: sed quæ potestate sequitur & dicit. igiꝰ oportet ꝙ eius esse idē sit q̄d eius substantia. i. essentia. Hæc quidem cōclusio nō est illa quæ sequitꝰ ex ꝓpositionibus formaliter: sed potestate & cōsuetudo Arist. & Auer. est ista: q̄nq; ponere cōclusionē: quæ formaliter sequitur: quādoq; quæ sequitꝰ potētia propinqua: vt hic. vtrū aūt omne cōpositū ex esse & essentia de necessitate indigeat causa vel nō: est quæstio perscrutabilis multū. & nolo nūc: sed forte in fine hui⁹ dubij immorabor. (Vnde ex hoc.) Vult nunc colligere errorē eius ex dictis: & inquit. vnde ex hoc sequitur ꝙ id in quo Alga. obiecit Auicē. videlicet, quia posuit quoddā consequēs substantiæ. i. essentiæ est falsum: & reddidit causam. d. substantia. i. essentia enim rei nō est causa cōsequētis. i. esse quod sequitꝰ ipsam: quia impossibile est q̄d res sit suijpsius causa. Reddidit & secundam causam. d. & quia esse rei præcedit suam quiditatē: ergo quiditas nō potest esse causa essendi. hoc modo potest argumētū hoc cōponi. omnis causa naturaliter præcedit effectū: sed quiditas nō præcedit esse: immo naturaliter sequitur: ergo quiditas non potest esse causa esse.

Debes scire pro intellectu minoris q̄d comparatio quiditatis ad esse est comparatio potentiæ passiuæ ad actum formalem: eo quia potentia passiua est quasi subiectum recipiens, modo apud illos essentia est subiectum

ctum recipiens esse: ergo comparatio quiditatis ad esse est cōparatio materiæ ad formam: & econtra.s.comparatio esse ad essentiam est comparatio formæ ad materiam: sed quia materia præcedit formā secundū quid: forma præcedit materiam simpliciter: vt dictum est in.9. metaphysi. & in.8.physi.locis proprijs: relinquitur φ simpliciter esse præcedit essentiā: & per cōsequēs habetur declaratio minoris.s.qd' esse præcedit essentiam naturaliter & simpliciter: & sic sequitur conclusio.s.d.φ essentia non potest esse causa naturalis actiua ipsius esse: & sic patet hic locus. (Vnde posito.) Conducit qd' dictum est quasi capitulando .d. vnde posito qd' esse sit vnum entis.i.essentiæ cōsequēs: & posito qd' id quod dat esse rerū possibiliū sit agens: sequitur qd' id quod nō habet agens aut non habet esse: qd' falsum est: aut qd' esse eius sit sua quiditas. est ergo syllogismus hypotheticus: cuius antecedens est vna propositio copulatiua: & consequens vna hypothetica disiunctiua. Et cōsequentia potest sic componi: omne qd' habet esse diuersum ab essentia habet agens: sed prima causa nō habet agens: ergo vel nō habet esse vel esse est idem essentiæ omnibus modis. & sic patet sermo eius. (Sed omnia ista.) Cum destruxit sermonem Alg. in parte vult complere illud. & in primis apponit causam erroris eius: & inquit: sed oīa ista fundantur super vnum errorem, videlicet, qd' esse rei est vnū suorū consequētiū.i.accidens essentiæ. (Id nāq:) ostendit illud fundamentū Alga. esse falsum. & inquit. id nāq qd' præcedit in scientia nostra quiditatē rei.i.diffinitionem rei ea esse verum: quæstio enim an res sit est prior quæstione quid rei essentia sit: ergo esse præcedit naturaliter diffinitionē: & per cōsequēs esse prius est essentia: ergo non est sibi accidēs. (Et ideo quādo petimus.) Debes scire qd' res habentes esse sunt duobus modis diuersis. vna enim res habet esse causatum a causa: vt res possibiles esse vel non esse. Alia habet esse simpliciter: idem essentiæ: vt prima causa: & quia ita est: conducit quasi correlarie quæstionē. an est diuersimode ordiri in re primo modo: & in re secundo modo. Et inquit. & ideo quādo petimus si res est ens: vel si habet esse.i.ideo quādo quæritur quæstio an res sit vel habeat esse: & illa res de qua quæstio an est inducitur habet causam inferentē suū esse.i.agentē eius esse. dico φ quæstio illa tātum valet quātum dicere: vtrum habeat causam vel non: vt patefecit. Aristo. in principio secundi posteriorū. in rebus ergo habentibus esse causatū cū quæritur quæstio an res sit: sensus est: an res habet causam sui esse. (Sed si illa) Ostēdit sensum quæstionis an est in rebus: quarū esse est incausatū .d. sed si illa res non habet causam tantū valet quæstio sup. an est illa res quātum dicere: vtrum res habet consequēs inferēs suum esse.i. vtrum habet esse: quod est idem quod sua quiditas: aut diuersum a sua quiditate.

Sed hic est locus quæstionis: quoniā quæstio an res est differt a quæstione propter quid: qd' declaratur secūdo posterio. Si ergo quæstio an res sit. sit quæstio de esse relato ad causas: quæstio an res est nō differret a quæstione propter quid. Dicendum qd' istum locum omnes fere latini ignorant: & non vidi aliquem qui poterit ponere secūdū sua fundamenta differentias quatuor quæstionum secundo posterio. inscriptarum. Ideo vt argumētum intelligatur debes scire quod quidam dixerunt qd' sensus quæstionis an res est: est an res in effectu sit: ergo sensus quæstionis: si res est: est de esse existētię. Sensus quæstionis quid res sit: est

Dubitatio

de esse essentiæ. Alij dicunt quod sensus quæstionis si res sit est de esse secūdum. sensus quæstionis quid res sit est de quiditate seorsum: sed hæc parum aut nihil differunt inter se. ego in secundo posterio. scripsi opiniones has. & eis cōtradixi argumentis firmis. pro nūc dico, quod omnis quæstio est quæstio essentiæ: eo quia esse est singularis & indiuidui: vt dictū est tertio de anima. commen. 9. ergo esse non intrat scientiam. & per cōsequens nō debet intrare quæstionem scibilem. omnis ergo quæstio est essentiæ. & hoc dixit Arist. omnis quæstio est quæstio medij. essentia autem rei potest ad quatuor comparari: vel ad causam ponentē illam extra nihil: vel ad principia formalia inclusa in essentia quæ dicuntur genus & differentia: vel ad consequentia essentialia illi: vel ad principia illorū consequentium. si essentia illa refertur ad causam agentem vel ponentem ipsam extra nihil: erit quæstio an res sit. Vel ad principia intrinseca eius: & sic erit quæstio quid res sit. Vel ad accidentia essentialia: & sic erit quæstio ipsius: quia est. Vel ad causas accidentium: & sic erit quæstio propter quid: ergo vna est natura omnium quæstionum: licet modi referendi illius naturæ sint diuersi: & sic verificatur sermo Auerro. hic. Hæc est intentio lo. grammatici. 2. posterio. aperte. & Themistius non videtur esse contrarius huic: si bene cōsiderentur verba eius. (Sed quando intelligitur.) Cum induxit causam erroris Alga. & conduxit modum quomodo quæstiones verificentur. secundi posterio. ponit multiplicem modum capiendi esse: & vult quod vno modo capitur esse pro ente simplici & quiditate: & sic est analogum genus commune decē prædicamentis. capitur ergo esse pro ente indifferēte omnibus rebus: & hoc inquit, sed quādo intelligitur de ente id quod intelligitur de re vel quiditate, id est vt est transcendens ad habēs quiditatē vel ad ipsam quiditatem: tunc sumitur modo generis analogice dicti, id est tunc est commune. 10. prædicamentis tanquam genus. (Sed si.) apponit secundum modū capiendi esse: & vult quod secūdo modo capitur esse pro quodam addito essentiæ: quæ essentia est quid in potentia: & non extra animam, sicut est vniuersale: & sic esse est modus essentiæ quo essentia ponitur in effectu: & hoc dicit: sed si significaret rem additam super substātiam: & sit quid imaginabile: & forte litera est corrupta: & debet legi. super substantiā: quæ est quid imaginabile, videlicet non habens rem, id est existentiam extra intellectum: nisi in potentia: vt vniuersalia. dicimus quod hoc modo capiendo esse pro modo essentiæ est illud de quo speculati sunt antiqui in prima causa. de qua sup. asserūt ipsam esse ens simplex. est ergo vis distinctionis quod esse potest capi pro synonymo enti: & potest secundo capi pro modo essentiæ. primo modo nō erat quæstio apud antiquos. secūdo modo bene est quæstio. an deus sit simplex vel cōpositus ex essentia & esse: & sic patet quomodo essentia ablato esse est tantū ens in aīa: & non extra animam: vt vniuersale: vt dicit hic Auerr. & hoc dicā post aperte. (Sed moderni.) Apponit breuiter viā modernorū sui tēporis qua peruenerunt ad simplicitatem primi entis: & dicit. sed moderni sapientes saracenorū speculati sunt in natura entis in quantū ens: & duxit eos inuestigatio ad ens simplex modo supradicto, id est cuius quiditas est suum esse. duæ ergo fuerunt viæ quibus probatum est primū motorem esse ens simplex sine compositionē essentiæ & esse: quarū prima est antiquorū hoc modo:

Ois questio est medij.

Primavia saracenorum probans primū motorē nō esse compositū ex eē & essentia.

modo:omne ens cõpositũ ex essentia & esse est causatũ habens agens:sed primus motor nõ est causatus causam habẽs:ergo primus motor non est cõpositus ex essentia & esse:hanc viã declarauit. Via secũda saracenorum modernorũ est quã hic sub breuitate tetigit: quoniã omne ens vel est compositũ vel simplex:& cũ non sit processus in infinitũ in compositis oportet tandem venire ad ens summe simplex omni compositione & componibilitate carens.(Sed via demõstratiua apud nos.) Visis duabus vi's:quæ forte possunt esse fortes:vult inducere propriã viam peripatheticorũ & primo accepit vnã propositionẽ:quæ est,scilicet,qđ entia possibilia & contingentia de necessitate habent agens æternum conseruans illa in cõtinua transmutatione.Ad hoc probãdũ accepit propositiones & inquit:sed via demonstratiua apud nos in hoc proposito est: qđ entia quæ sunt possibilia in eorum substantijs,id est,ad hoc vt sint actu:oportet vt regrediantur de potentia ad actũ: hæc propositio declarari potest per ea quæ dicta sunt ab eo primo cæli commẽ.124.(Quare illud.) Ex illa conducit istã propositionem:& inquit:quare illud qđ extrahit ea ad actum est agens in actu necessario:declaratũ est enim in naturali philosophia quod semper estimatur forma mouens:& qđ omne qđ agit:agit vt est ens in actu:habetur ergo hæc propositio:scilicet, qđ extrahens entia possibilia de potẽtia ad actum conseruans illa in tali continua trãsmutatione est agens in actu.(Sed si.) Hoc siante arguit & intendit hanc rationẽ diuisiuã:scilicet,si est agens illud in actu:vel est agens illud ens possibile vel æternũ:nõ ens possibile:quia iterũ haberet agẽs:vel igitur esset processus in infinitũ: vel oportet venire tandem ad agens æternũ:vt dixi primo,ergo remouet primum membrum:secũdo conducit secundum ex destructione primi:inquit ergo:sed si illud quod eis actũ daret de natura fuerit possibilitatis:indiget similiter extrahente ipsum:& iterum si illudmet possibile fuerit indiget extrahẽte donec perueniet ad vnum necessarium in sua substantia:scilicet,in seipso:dico tali modo vt conseruetur continue:nam possibilium causarum ad infinitũ procedentiũ: quoniam infinitæ reperiuntur:sicut de ipsarum natura apparet:cum quælibet ipsarum sit potentia,id est,possibilis esse vel non esse.(Oportet ergo necessario.)Cum destruxit membrũ falsum:nunc conducit membrum verũ: & inquit:ergo oportet necessario:vt id quod dat eis esse cõtinuũ,id est,sempiternũ sit necessariũ in seipso:postquã patefactũ est quod res possibiles in seipsis procedunt ad infinitũ.(Si enim.)Ad hoc argumentum dixerũt loquentes suę legis quod bene necessarium est venire ad agens æternum: sed oportet ponere tempus in quo nullus motus fuit:neq̃ aliqua res mũdi fuit:immo deus stetit ab æterno:& post incepit mouere motu nouo.

Contra hoc loquitur Auerro.& inquit,si enim esset quoddã tempus in quo nullum mobile fuerit:nulla esset via:vt innouaretur motus: consequẽtia fuit inducta disputatione prima.(Immo oporteret.)dicit:immo oporteret vt requireretur esse innouati,id est,immo esset necessariũ pro esse motus aliquod medium aliquo modo nouum vnitum,id est,ligatum cum æternali esse,dico medium quod sit & mobile quod hoc motu mouetur:quod vocatur ab Aui.necessarium per aliud:quod est corruptibile mobile necessario continue:& hæc omnia dicta sunt disputatione prima:& primo cæli commen,22.&.33.& nolo modo immorari.(Quare

Secũda via.

hoc.) Dicit quasi tertiã rationẽ prædictã in prima disputatione: & in. 8. cõmentis. 46. &. 47. & secũdo perygeneoseos: & inquit: quia hoc modo possibile est reperire: vt fiat innouatio & corruptio ab æternali ente videlicet, appropinquãdo & distãdo: vt in entibus generabilibus & corruptibilibus cõmunioribus reperitur: motus enim solis in obliquo circulo causa est generationis & corruptionis continue: & hoc totum millies verificatũ est ĩ meta. philosophica & perygeneseos. (Et qm.) Ex hoc cõducit propositionẽ propositã: & inquit: & quia hoc mouens necessarium est a se: & possibile in motu generabili, id est, quia cælum est æternum secundũ substantiã & generabile & corruptibile secundũ motum: oportet necessario quod perueniat ad vnũ necessariũ absolute: videlicet, hoc modo qđ nullã habeat possibilitatẽ. (Quare oportet.) Cũ cõduxit propositionẽ principalẽ: scilicet, dicentem qđ in natura est vnus primus motor æternus causa omniũ rerũ possibiliũ: cõduxit propositionẽ intentam: & inquit: quare oportet ꝙ sit simplex: & dedit rationẽ. d. si enim cõpositũ fuerit esset possibile & nõ necessariũ: & sermo potest in hũc modum componi: omne compositũ est possibile, primus motor est cõpositus per te: ergo est possibilis: cõclusio est falsa: & nõ propter figurã vel modũ: ergo propter propositionẽ: & nõ propter maiorẽ: ergo propter minorẽ: ergo primus motor est simplex. Dicit, hæc via apud me est sufficiẽs & verissima ad asserendũ necesse esse. (Illud autẽ.) Cũ induxit propriam viam: vult abscindere viã Auicẽ. & ideo ait: illud autẽ qđ dixit Auicẽ in hac propositione sunt ambabes: & narrat opinionẽ eius. d. ipse enim ait ꝙ possibile esse oportet qđ perueniat aut ad necessariũ esse per aliud aut ad necessariũ esse per se. Si primo modo oportebit ꝙ illud necessariũ per aliud sit cõsequẽs, id est, dependẽs cuiusdã necessarij per se, id est, ab aliquo qđ est necesse esse per se: ipse nãq; opinatus fuit qđ necessarium per aliud sit possibile per se: & opinatus est qđ quodlibet possibile indiget necessario dãte sibi esse: hæc est sententia Auicẽ. est ergo via Aui. hæc omne necessariũ per aliud reducitur ad necessariũ per se: sed corpus mobile motu æterno est necessariũ ab alio: ergo reducitur ad necessariũ per se: quare si necessariũ est in rerũ natura ab alio erit necessariũ per se in rerum natura: & hoc voluit esse simplex omni cõpositione carens. (Vnde dicimus.) Nunc vult destruere hanc viã: & primo ostendit minorẽ esse falsam. d. vnde dicimus qđ additio sua hic est superfluitas & error: fingit enim qđ aliquod est necessariũ per aliud in se possibile: cuius rationẽ dedit & dixit, necessariũ nãq; qualitercũq; sit: nullã habet possibilitatẽ, id est, omne necessariũ est simpliciter æternũ: & nullo modo possibile: & dicit: neq; vlla est natura possibilis aliquo modo: & necessaria alio modo: declaratũ est enim a philosophis ꝙ nullũ necessariã potestatẽ habet. (Sed id qđ.) Cũ induxit errorẽ dat locũ erroris: & inquit: sed id qđ duxit eũ ad hoc est qđ ipse opinatus est qđ orbes possibiles sunt de seipsis id est, in naturis suis necessarij per aliud, id est, a motoribus. (Sed nos.) Remittit se: & inquit: sed nos declarauimꝰ in pluribꝰ locis qđ demõstratio Aui. est valde defectibilis: & ideo de istis nõ oportet diffusiꝰ tractare.

Quæstio. 1.

Sed in fine huius solutionis sunt quæstiones nõ paruæ. Et prima quidẽ quæstio difficilis multũ est: vtrũ omne cõpositũ ex esse & essentia indigeat agẽte vel nõ. Cui auget quæstionẽ verbum

hum Auer. cū dicit qđ omne cōpositū est possibile: & ideo quæstio vna integra potest fieri: verū omne cōpositum ex esse & essentia sit possibile habens agens. Secūda quæstio erit: vtrum ponēdo entia omnia esse de nouo facta potest esse via firma probandi impartibilitatē primi motoris.

Tertia quæstio est: verū possit esse aliquod necessariū per aliud: & possibile in sui natura. Et prima quæstio habet argumēta pro vtraque parte: quoniā quælibet intelligētia secundū Auer. est cōposita ex materia: & tamen nulla est natura possibilis in se: & antecedēs est dictū palā. 3. de anima & in cōmē. 5. & in cōmē. 14. Pro opposita vero parte sunt cōclusiones nō paruæ: quoniā omnis cōpositio est possibilitū cōponi: & quæcūque sunt possibilia cōponi sunt possibilia dissolui. eadē enim sunt substātia cōpositionis & dissolutionis: & quādo cōpossibilia sunt possibilia dissolui, cōpositū ex eis est possibile in sui natura: & hanc viā dixit Ari. 13. meta. firmissime. Et præterea: omne cōpositū est nouū. 12. meta. cō. 39. cū igitur omne compositum ex essentia & esse sit compositum: ergo erit nouum: & per consequens in sui natura ens possibile: ergo quæstio prima est multum ambigua.

Quæstio. 2.

Secunda quæstio etiam est difficilis propter duo. primo quia videt qđ rationes quas dedit Ari. in. 8. physi. sunt rationes debiles. secūdo quia possunt poni viæ firmæ: immo potiores vijs prædictis. Fuerūt autē viæ Arist. in. 8. vt dicit Auer. 8. physi. commē. 27. 33. 45. & 7. phy. cōmē. primo & 9. fundatque in duabus propositionibus: quarū prima est: qđ omne motū habet motorē: secūda est: quod oīa q̄ mouētur in loco reducūt ad primū motū & ad primū mouēs & has duas perscrutatus est in. 7. quibus visis ex his probat illud primū mouēs nō esse corpus in hunc modū: nullū mouēs immobile simpliciter est corpus seu virtus in corpore: sed primus motor est mouens immobilis simpliciter: ergo non est corpus: neque virtus in corpore: maior est manifesta per se, minor declaratur in. 8. quod enim sit mouens & primū dictū est in 7. quod aūt nō moueatur probatur in. 8. hoc modo: quoniā vel mouetur per se: vel per accidens: nō per se: quia tunc non esset primū: quia moueretur ab alio corpore priori, si per accidens: adhuc stare nō potest: quoniā omne per accidens contingit nō esse: ergo primum motorem moueri per accidens potest non esse: & sic posito in esse nullū sequitur incōueniens &c. Secūda ratio probās eandē minorē est: aliquod est motum nō mouens: vt primum mobile aliquod mouens motū: ergo si datur motū non mouēs dabitur mouēs immobile: per regulā Ari. quādo sunt duo cōiuncta si vnū pōt esse sine altero: & alterū sine altero. Tertia ratio ad idē: sequitur qđ ferēs ferretur: & docēs addisceret: & calefaciēs calefieret: & multa talia quę oīa sunt simpliciter incōuenietia. Vltima via octaui ad idē est: quoniam omne corpus vel virtus in corpore mouet per tēpus finitū: sed primus motor nō mouet per tēpus finitū: immo tēpore infinito: ergo primus motor nō est corpus: neque virtus in corpore: maior declarata est ibidē per hoc: quia nulla virtus finita mouet mobile finitū tēpore infinito: sed corpus vel virtus in corpore est mouēs finitū: ergo nō mouet mobile finitū tēpore infinito. Istæ igit sunt oēs viæ: quæ sunt enumeratæ in. 8. & propter quas fuit ordo totius philosophiæ naturalis: vt patet eis qui viderūt ipsum. Sed sicut dixi, viæ istæ sunt debiles: & prima quidē multis

Solutio. Accidēs duplex.

tis modis annihilari potest primo modo dicẽdo qđ per accidẽs est duo/bus modis cõtingẽs & necessariũ: & hoc dicit Auer.1.phy.comẽ.66.& 4.phy.cõmẽ.2.&.5.meta.cõmẽ.vltimo & alibi: dicerẽ ergo qđ primus motor mouetur p accidẽs necessario: & ideo tũc nõ cõtingeret nõ esse. Secũdo annihilari potest dicẽdo qđ primus motor potest nõ moueri: & hoc a se nec est incõueniẽs: vt patet in multis. Potest etiã hęc via alijs modis impediri: sed nõ curo: secũda etiã nõ cõfert & inuenit instãtia in terminis hoc modo in rerũ natura est intelligibile intelligẽs vt intellect⁹ noster: & intelligibile nõ intelligẽs: vt res materiales: ergo dabitur intelligens nõ intelligibile: cõclusio est falsa: ergo regula illa supra qua fundatur tertia etiã nihil est: qm̃ illa nõ sunt incõueniẽtia, sed necessaria: qm̃.3. cæli cõmẽ.28.&.4.cæli cõmẽto.22.& alibi: lapis ratiõe materiæ fertur & ratione formæ se fert. secundũ em̃ Auer. idẽ põt se mouere: scilicet, ratione formæ se mouet & ratione materiæ: scilicet, mouetur: vt dixit.4. phy.cõ.71.& etiã necessariũ est vt docẽs addiscat: qm̃ ratiõe intellectus possibilis addiscit: ratione intellect⁹ agẽtis docet se. dicit em̃ Linconiẽsis grossa testa primo posteriorũ: qđ agẽs intellect⁹, est verus doctor qui mentẽ illuminat &c. Et etiã necessariũ est tertiũ, aqua em̃ frigefacta reducit se: vt dicit Aui. secũdo suæ sufficiẽtiæ. Istæ ergo ratiões sunt multũ debiles: & nihil cõcludũt q̃tũ ad ꝓbationẽ illi⁹ ꝓpositiõis: vltima etiã nihil valet: & videt peccare in duob⁹: primo qm̃ minor falsa est: qm̃ non est primus motor mouẽs tẽpore æterno: cũ motus cæli: vt dicit Plato: incepit. Et præterea id quid videt esse necessariũ motũ esse æternũ ęque bene potest cõcludi impartibilitas primi cũ æternitate motus præsupposita: sicut nõ præsupposita: & hoc dicit Egidius expositor.8.physi. circa principiũ: si em̃ motus incepit potest declarari primũ esse impartibile: & est æternus etiã potest declarari: cur ergo dicit Auer. qđ nõ potest sciri impartibilitas primi: nisi ex æternitate motus: vide. Secũdo principaliter videtur qđ possunt induci viæ firmiores ad probandũ impartibilitatem primi: & tamẽ nõ sunt philosophicę viæ: & prima ratio est Platonis in Thymeo: quæ sic cõponitur: omne agens ad exẽplar ideæ abstractæ est agens abstractũ a materia: sed deus egit tẽpus ad exẽplar eius: & mundum ad exemplar sui idoli: ergo deus est virtus abstracta: hæc est ratio demonstratiua: & tamen non est naturalis: sed metaphysica. Secunda via esse potest: omne agens per intellectũ & voluntatem sine pena & labore est virtus abstracta a corpore: sed primus motor est agens per intellectum & voluntatem & sine pena & labore ergo est virtus abstracta a corpore: aliæ rationes tangentur post in quæstionis corpore.

Viæ firmiores ad ꝓbandũ impartibilitatẽ primi motoris.

Tertia quæstio.

Tertia quæstio scilicet, dicens an possit aliqua natura in se possibilis & æterna per aliud est etiã difficilis: & videt ꝙ sic. primo: qm̃ partes cẽtrales terræ sũt in suis naturis possibiles: & tñ sunt æternæ p aliud. i. quia eis nõ põt applicari agẽs corrũpens: simr ptes ignis quæ cõcauũ tangũt sunt æternę rõne cæli: & generabiles in suis naturis. Præterea videt ꝙ oẽ causatũ habeat naturã possibilẽ: aliqđ sempiternũ est causatũ: ergo aliqđ sempiternum habet naturã possibilẽ: maior ꝓpositio declarat: qm̃ ꝙ habet esse ab alio nõ habet esse a se: nõ habet esse a se, ergo habet de se nõ esse: tenet cõsequẽtia ex negatiua de prædicato finito ad affirmatiuã de prædicato infinito: secũdo perihermenias:

hermenias: ergo cū omne causatū habet esse ab alio, omne causatū habebit de se nō esse: & p cōsequēs in sui natura erit ens possibile. minor aūt manifesta est p se: & post declarabit. Circa istas quęstiōes p ordinē sic pcedā: qm̄ primo soluā primā, deinde alias. Debes ergo primo scire ꝙ in oī causato: immo in oī re excepto deo est assignare duos gradus. vnū quo res appropinquat optimo & pfectissimo: & quo recedit ab imperfectissimo. aliū quo res appropinquat nō gradui pfectiōis q forte est materia: & quo recedit ab optimo. V.g. pro iuniorib⁹. in musca est vnus grad⁹ quo ppinqua est primo & optimo: & quo recedit a materia: & a nō gradu pfectiōis. & est alter gradus quo vicinatur materiæ: & recedit a primo & optimo: isti qdē gradus in aliquib⁹ reb⁹ sunt distincti & modo & re: in musca eñ est dare materiā qua vicinat̄ nō gradui pfectionis: & cōtingit dare formā qua ppinqua ē deo: & remouet̄ ab illo nō gradu pfectiōis: in aliqb⁹ aūt sunt in subiecto & re idē: & differūt in modo tantū, vt in natura superiori. Verbi gratia, in genere substantiarū abstractarum. huius diuersitatis ratio esse pōt: qm̄ in rebus generabilib⁹ gradus illi aliqn̄ fuerūt distātes & inuicem separati. in natura superiori semper fuerunt insimul. Etiā esse potest altera ratio: qm̄ quæ dispersa sunt in natura inferiori semper colliguntur in natura superiori. adeo ꝙ quæ sunt re & subiecto diuersa in generabilibus tantūmodo reperiuntur distincta in natura superiori. Secundo debes scire: ꝙ ratio & causa vera quare huiusmodi gradus reperiunt̄ in omni re excepto deo est: qm̄ citra illam rem est dare extremū perfectissimū quod est causa illius: & extremū imperfectissimū nullā rationē causæ habēs: & quia deus est tantū causa & nullo modo causatus: ideo est oīno simplex & summæ simplex: non eñ habet extremum perfectius eo cui possit appropinquari: & aliud a quo possit recedere: ideo omnino simplex est: & omni cōpositiōe carens: vt dixi. Et cū hoc sit ita: potest hoc theorema cōduci, scilicet ꝙ omne causatū est cōpositū ex his duob⁹ gradibus: qm̄ omne causatū deficit a causa sua. & sic habet gradū imperfectionis: & similatur illi. & sic habet gradum perfectiōis. ergo omne causatū compositū est ex illis. Et etiam conducitur cōuersum, scilicet ꝙ omne habens illos gradus est causatum: & huius ratio est vt dixi: quoniam res reperitur imperfecta intantū: inquantum habet causam perfectiorem: & reperitur perfecta prout causæ perfectissimæ appropinquat. & hoc modo verificat̄ dictū Auer. 12. metaphy. commento. 39. & dictum eius supra, ꝙ omne compositum est nouum: quod intelligo omne compositum quacunq; specie compositionis est nouum, id est causatum propter rationem dictam. Tertio debes scire ꝙ isti gradus diuersimode solent a philosophis nuncupari. dicitur enim gradus imperfectionis: quandoq; essentia: quandoq; materia: quandoq; intellectus possibilis: quandoq; priuatio: quandoq; gradus imperfectionis. Dicitur quidem essentia: quoniam sicut essentia est potentia quæ perficitur ab esse: sic ille perficitur a gradu perfectionis. Dicitur intellectus possibilis: quoniā in anima intellectiua cū ipsa sit imperfecta pter illum gradū. ideo est nata perfici per illum & per cōsequēs dicit̄ potētia intelligibiliū. ergo vt sic dicitur intellectus possibilis: & hoc nomē habet solū in nostra anima. ratio autē quare nō sic dicit̄ in alijs: dicta est in lib. de intellectu. Dicitur & qñq; materia: qm̄ sicut materia est causa rei imperfectionis.

In oī causato est duplex gradus.

Causa quare dātur gradus illi in oī causato.

Diuersis nominibus nominant̄ gradus illi.

&.12.metaphy.commen.50.& secundo cæli commen.68. opinati sunt corpora cælestia esse deos:& sic opinati sunt primũ principiũ esse corpus:sine dubio & hoc idem opinatur Empedo.vt Auer.dicit.8.physicorum commẽ.2.opinati sunt enim deum esse corpus in materia consistẽs: licet non ex elementis mixtum.Alij quoq; philosophi : de quorum numero fuit Speusippus Plato.nepos: opinati sunt primum principiũ esse corpus imperfectũ vel materiã.dicunt eñ perfectionẽ consistere in fine: & nõ in principio. & hic narrant Aristo.& Auer.12.meta.cõmen.40. Alij autẽ vt Plato.vt dixerũt Aristo.& Auer.1.phy.cõ.20.opinati sunt primum principiũ esse substantiam abstractã & infinitã: & cum hoc sit ita verificatur sermo prædict⁹. patet enim quomodo oẽs cõcordes sunt q primus motor sit:& q primũ principiũ sit.Sed an sit corpus vel forma abstracta:& q corpus reperitur quæstio est vt vides. oẽs ergo cõueniunt in esse eius absolute:licet differant in modo essendi:vt patet.

Et postq̃ declarata est vis quæstionis:superest modo videre opiniões contrarias veritati:eo quia veritas non elucescit nisi per contraria vt Auer.dicit primo cæli cõmen.10. Et post dicam opinionem peripatheticorum secundũ posse meum:& abscindam quæstiones quæ inducũtur cõtra eã.Alex.& Porphyrius itaq;:vt Simplici⁹ narrat in proœmij physicorum commentario argumentati sunt in prima figura in hũc modum.omnia principia scientiæ subalternatæ debent declarari in sciẽtia subalternante:sed substantiæ separatæ sunt principia subiecti philosophiæ naturalis.& metaphysica est subalternans sibi physicam & mathematicam:vt Arist.dicere videtur posteriorum primo.ergo in prima figura principia illa debent constare in metaphysica. inquit itaq; Simplici⁹ de Porphy.Porphyrius autem neq; naturalis,inquit esse quærere si sint principia rerum naturalium:sed superioris artificis.naturalis enim vt cõcessis vtitur.Amplius autẽ magis vtiq; diceret quærere qualia sunt prima superioris esse artificis:neq; eñ geometer aut medicus suijpsius principia demonstrant:sed tanq̃ existentibus:& talibus existentibus vtitur. post mouet quæstionem quandam quam vide si placet : & si considerabis hæc verba:ex eis intelligentur tria. primum erit quod principia huius scientiæ,scilicet motores separati an sint debent in metaphysica declarari q nõ modo an sint:sed qualia sint id est quæ sunt ꝓpriæ passiones illorum:& qualitates eorum.tertium intelligitur motiuum eius. sustentatur enim in hoc q metaphysica subalternat sibi omnes alias scientias. Hæc autem positio potest declarari vijs Auicen.& Alg.in metaphysica & alijs plurimis quæ quæstiones faciunt nobis:vt videbitur.& prima quidẽ via Aui.est in octauo sue meta.cap. primo. & potest in hũc modum ordiri.omne ens mundi aut est causa aut causatum.sed nõ omne est causa:neq; omne causatum.ergo quoddam est causa:& quoddã causatum:& tunc quæro de eo quod stabilitur esse causa an sit causatũ vel non.si sic:ergo erit vt pri⁹ quæstio de causa illius: vel oportet venire ad primã causam vel erit prima causa:& illa erit primus motor:& si detur alterum membrum:sequitur conclusio sine labore. Secunda via supposita per diuisionem necesse esse & contingentis tangitur ibidem cap. 4.quæ potest vt prius ordinari. Tertia via tangitur ibidem: & Auer. 10.posuit eam hic:& in tertio cap.de substãtia orbis,scilicet hoc modo aliquod

Quæstio quarta.

Prima via.

Secunda.

Tertia.

Quarta. Quinta. Sexta.

aliquod æternũ est corruptibile ex se:ergo oportet vt detur aliquod necesse esse ex se:& hoc modo declarata est hæc via. Iterum potest argui quarto via compositionis:& simplicitatis.Et quinto via dependentiæ & independentię.Et sexto per viam status in causis:& omnes istæ viæ sunt enumeratæ ab Aui.in prima sua philosophia : & per consequẽs sequitur quod probare primũ motorẽ esse opus est philosophiæ primæ:& nõ naturalis philosophiæ. Posteriores etiã nostri tẽporis:quorũ totum studiũ retractatum est in metaphysica:adducunt ad hoc alias rationes.& dicũt, si naturalis potest probare primũ ens esse vel primũ principium esse.hoc est:quia primũ principium esse vel primũ ens esse continetur formaliter vel virtualiter in motu vel principijs motus.nõ formaliter vt cõstat,neq; virtualiter:quoniam conceptus entis physici non conuenit illud in causalitate.ergo nec virtualiter in cognoscibilitate.secũdo dicunt:si principia metaphysica declarantur in naturali.ergo metaphysica esse posterior & subalternata sciẽtiæ naturali cõtra Auer.6.meta.cõ.3.&.7.meta. cõ. 39. cõsequẽtiam in hunc modũ probãt: quoniam illa sciẽtia est simpl'r prior: quæ dat omnẽ euidẽtiã principijs alterius. cũ igitur physica det omnem euidentiam principijs metaphysicæ:vt patet per Auer. ergo metaphysica subalterna esset physicæ:& cum verificatæ sunt istæ rationes sequeretur omnino q; huiusmodi primũ motorẽ nõ potest declarari nisi in metaphysica.

Opinio pipathetico / rum.

Superest modo dicere opinionẽ peripatheticorũ.& primo propter hoc debes scire qd' duplex est ens abstractũ a materia.s.vno modo p exclusionẽ a materia essentialiter & per se.& sic deus & intelligentiæ sunt abstractæ a materia.secũdo modo p indifferentiã & nõ inclusionẽ materiæ cuiusmodi sunt hæc,videlicet,ens,pricipiũ,causa,act⁹,potẽtia,vnũ bonũ &c.quę possunt inesse enti,inquãtũ ens.dicunt eñ hæc abstracta p indifferẽtiã:quoniam materialib⁹ & immaterialib⁹,sunt cõia:vt cõstat intelligenti bene:vt patet.6.met.cõ.2. Secundo debes scire qd' licet isti duo modi entis abstracti sint diuersi:attamẽ inuicẽ sunt pertinẽtes: quoniam nõ potest esse ens abstractũ a materia per indifferẽtiã:& nõ inclusionem materiæ nisi sit ens abstractum a materia per essentiã:& per se. & hoc inquit Ari.6.me.vbi intulit q; si nõ esset aliud genus entiũ separatorũ: philosophica esset prima philosophia. vbi vide verba Auer.cõ.3.quã cõsequẽtiã declarat Auer.primo me.cõ.18.& ponit etiã eam cõmẽto vltimo primi phy.Huius itaq; cõsequẽtiæ deductio esse potest:quoniam vbi nõ ponitur ens immateriale p essentiã:oĩa erũt cõcepta regulariter cũ materia:& per cõsequẽs idẽ erit ens simpl'r & ens materiale:& p cõsequens ens abstractũ a materia per essentiã amouebit.& p cõsequẽs amouebitur ens abstractũ p indifferẽtiã enti materiali:& immateriali nihil eñ est indifferens & cõe ei qd' nõ est.istæ itaq; duæ entis abstracti species sunt inuicẽ pertinẽtes & ppinquæ:vt vides.& cũ hæc sint dicta statim relinquitur opinio pipatheticorũ.s.q; primũ motorẽ esse put cadit sub ratiõe cõsiderãdi metaphysica.s.primũ principiũ esse & primũ ens esse put sunt cadẽtia sub ratione cõsiderãdi metaphysica.s. vel vt sunt abstracta per indifferentiã vel p essentiã tantũ in naturali philosophia debẽt declarari an sint:immo solũ via motus æterni vt dicã. Ista opinio põt probari tribus rationibus.

Prima rõ,

primo sic.si hæc propositio.primus motor abstract⁹ est:probatur alia via q̃ philosophica.& alio medio q̃ naturali:vel erit illud mediũ naturale:

tale, vel abstractũ a materia. si primũ: ergo non in metaphysica, neq; secũdũ: qm̃ tunc vt infert Simplicius in philosophicis: idem esset concessum & quæsitũ: quod nõ vult Arist. in posterioribus. & ego induco hãc cõsequẽtiã, qm̃ si mediũ probãs illã propositionẽ est abstractum a materia, vel est abstractũ per essentiã, & sic idẽ erit concessum & quæsitum. hoc enĩ genus entiũ quęrebamus, vel idẽ est abstractũ per indifferẽtiã, & hoc iterũ vt prius: quia vt dictum est hæc species entis abstracti præsupponit primã speciẽ entis abstracti. ergo vt prius idẽ erit concessum & quæsitũ: & hanc viam accepit forte Simplicius primo metaphysi. ab Aristo. tex. cõmenti. 47. Secũda ratio quã tangit Auerro. primo physi. cõmen. vltimo. & 2. phy. cõmentis. 22. & 26. & 12. meta. cõmen. 5. consistit in hac forma. nulla scientia probat suũ subiectum esse. sed substantiæ abstractæ sunt subiecta metaphysicæ. ergo metaphysica nõ probat illas esse. Tertia ratio fere tangitur. 2. physi. cõ. 22. & potest hoc modo ordiri. accipiatur mediũ probans illam & quæratur. vel illud medium est substãtia vel accidens. Si substantia: vel generabilis vel æterna. Si generabilis. illa nõ ducit nisi ad agens generabile immediate. mediate autem ad agens æternum quod agit mediante motu æterno, vt dicit Auer. 8. phy. cõmentis 46. & 47. Si æterna cum non possit inueniri nisi oppositione æterna: ergo adhuc medium proximum erit motus æternus. Nec accidens potest poni illud medium: qm̃ illud accidens erit generabile vel æternum, vt Auer. dicit ibidem. non nouum. qm̃ vt prius non ducit immediate: nisi ad agens corporeum generabile. oportet ergo q; sit accidens ætenũ. & tunc vel permanens, vel successiuum: non permanens, qm̃ illud erit vel accidens cæli: vel dimensio materiæ, & quodlibet istorum inuenitur motu: ergo relinquitur quod solum erit motus æternus circularis. vt. d. Auer. 12. me. cõ. 41. ergo ex his vijs duo relinquuntur. s. q; primum motorem esse, vel genus substantiarum abstractarum esse, non potest probari nisi medio naturali, & q; illud medium est solum motus æternus, & ideo inuenitur Aristo. 12. me. tex. cõ. 41. & in vltimo octaui vti hac via, quæ potest sic componi. omnis virtus in materia est finita in tẽpore. sed primus motor nõ est finitus in tempore: ergo nõ est virtus in materia. minor prosyllogizatur sic. omne mouens motu æterno non finitur in tempore. primus motor mouet motu æterno: ergo primus motor nõ finitur in tẽpore. hæc igitur est via qua probatur immediate primum motorem abstractum esse: & dico immediate, qm̃ mediate potest probari alijs vijs quas posuit Arist. in. 8. cõtra quas argutum est in principio quæstionis. Et dedit Auer. signum q; sola via naturali potest id probarari. 12. meta. cõ. 5. inquit enim: si enim essent aliæ viæ essent numeratę in prima philosophia modo Arist. nõ enumerauit nisi hanc ibidem. Et dedit secũdum signum, quoniam omnes aliæ viæ quas dedit Auicẽ. sunt debiles, & non transcendunt ordinem sermonum probabiliũ, vt declarabitur: hæc igitur est opinio Auer. & Arist. & illa est via firma, & demonstratio immediate probans propositionem dictã. Et debes scire q; in motu cæli est duo cõsiderare. s. innouationẽ seu possibilitatẽ & cõtingẽtiã corruptionẽ & generationẽ. Et cõsideratur secũdo æternã successionem. cõtinue enĩ motus cæli innouatur, & per cõsequẽs aliquid eius corrũpit, & aliqd generat: & illa successio est perpetua, ergo duo sunt in eo. Inquantũ quidem

Secunda.

Tertia.

In motu cæli duo consideratur.

quidem eĩn innouatur per generationẽ eius secundũ partẽ & per corruptionem eius secũdũ partẽ dat intelligere ꝙ agens cũ est mouens, & sit sub hoc respectu ducit in cognitionem agentis, vt agens est, qm̃ vt dicit Auer. primo cæli. cõ. 20. & 3. de anima. cõ. 5. ratio agẽtis intelligitur cũ difficultate ex effectu æterno. & ideo dicit. trãsmutatio fecit scire materiã. & oppositio formã. 1. agẽs. 8. met. cõ. 12. Inquantũ vero huiusmodi motus est continuus & sempiternus ducit in cognitionẽ agentis separati a materia, qm̃ nulla forma corporalis virtute ꝓpria potest trãsmutare aliquod corpus trãsmutatione æterna. ergo motus cæli ducit in duo: in cognitionẽ corporis cælestis, & in cognitionẽ agentis separati qui mouet illud corpus, qm̃ inquantũ effectus secundum partẽ & partẽ nouus, oportet vt ꝓueniat a corpore aliquo modo vel principaliter vel instrumentaliter vel partialiter. Inquantum æternus ꝓuenit in natura ab agente extra corpus. & sic ducit in cognitionẽ illarũ duarũ rationum. & hoc plane innuit Auer. 12. met. com. 41. & in pluribus locis octaui physi. Et cum hoc sit ita, apparet differentia octaui a. 7. physi. septimus enim liber ducit in cognitionẽ primi agentis abstracte: quia ꝓcedit per rationẽ motus siue sit æternus siue nouus. octauus autem ducit in cognitionem primi agẽtis sub ratione abstracti a materia. eo quia ꝓcedit per rationẽ motus sub forma æterni. Et huius signum est, qm̃ in principio septimi non ꝓposuit quæstionẽ an motus sit aliqñ factus an nõ: quẽadmodũ proposuit in principio octaui, eo quia in septimo nõ procedit per viam in qua mediũ sit motus æternus. Ideo octauo autẽ sic. Et cum hoc sit ita apparet peccatũ The. ipse enim in. 7. physi. nõ abbreuiat demõstrationẽ septimi, eo quia dicit illam transferri in octauo & perfectius. Patet eĩn qualiter Themistius errauit. vt Auer. dicit in. 7. commẽ. primo & . 9. & in. 8. commen. 33. 27. & . 45. & . 4. cæli. tangit hoc commen. 25. Verificatur etiam quod medium immediatum ducens in agens separatum est motus æternus, quoniã omnia alia inducunt ad agens illud virtute motus æterni. Quod igitur primum motorem esse sit per se notum, & ꝙ primus motor sit abstractus, probatur via naturali. & hoc solum per viam cuius medium est motus æternus manifestum est.

Differentia. *Error the.*

Sed in solutione hac accidunt quæstiones quæ faciunt multos errare. Quarum prima est. cuius est considerare quæsitum eius est cõsiderare terminum quæstionis, sed metaphysice est considerare hanc propositionem, deus est: ergo eius est considerare terminum huius problematis. Secunda est, nulla scientia ꝓbat partes subiectiuas esse sui subiecti proprij, vt. d. Auer. 2. de anima. c. 27. sed substantiæ abstractæ sunt partes subiectiuæ entis mobilis quod est subiectũ in naturali sciẽtia: vt d. Auer. 12. meta. cõ. 5. ergo ꝓbare illas esse est alterius sciẽtiæ. Tertia omnis sciẽtia potest ꝓbare principia sui subiecti: vt. d. Auer. 2. physi. cõ. 22. & . 26. & 12. meta. cõ. 5. sed substãtiæ abstractæ sunt principia entis inquantũ ens, quod est subiectũ in meta. vt. d. Auer. 12. meta. com. 1. ergo meta. potest ꝓbare illas esse. istæ igitur sunt tres qõnes quæ faciũt ambiguitatẽ in ꝓposito. & possunt esse aliæ plurimæ quas enumeraui disper sim in multis meis editionib⁹. Sed quomodocũꝙ qõnes hæ nihil sunt ad primã eĩn dicẽdũ ꝙ ꝓpositio illa absolute cõsideratur in met. attamẽ mediũ quo cõcluditur illa ꝓpriũ est naturali sciẽtiæ, quẽadmodum hæc

Dubitatio. *Dubitatio.*

propositio

ꝓpositio: continuū est diuisibile in semꝑ diuisibilia. est ꝓpositio immo principiū in geometria. & tamē mediū eius declarat in. 6. phy. & hoc. d. Auer. 3. phy. cō. 31. & ideo tota hæc ꝓpositio simpliciter in se: & in relatione ad mediū consideratur ab habitu mixto. s. geometriæ & naturalis.

Ad secūdā dicēdū, ꝙ dictū illud intelligitur de partibus principalibꝰ modo substātiæ separatæ non sunt partes principales entis mobilis, qm̄ intantū participāt motū inquātū agūt illū, & hoc est parum participare.

Ad tertiā dicēdum: ꝙ maior debet intelligi de principijs quæ nō inci dūt ī partes subiectiuas principales: modo substātiæ abstractæ sunt principia entis & partes subiectiuæ entis principales, vt scis. Et sic abscisæ sunt quæstiones quæ inducūtur cōtra Arist. & Auer. & quia quæstiones quæ mouēt Alex. Por. Auic. & Alga. sunt multum apparētes: ideo oportet soluere illas. Ad quas ergo dicendū: ꝙ omnes illę viæ sunt tenues: & nō excedunt ordinē sermonū ꝓbabiliū, vt. d. Auer. 2. & primo phy. quod declaro, qm̄ vel supponūt ꝓcessum in infinitū in causis esse possibilē: vel illū esse impossibilē. Si supponūt possibilitatē illius: ergo rationes illæ sunt sophisticæ cum sustentātur in principio falso cōtratio principio vero. Si impossibilitatem eius, & non potest declarari illud in me scilicet per mediū metaphysicū, qm̄ nō ostēditur id nisi primo cæ. & 2. perigene. per viā motu: ergo omnes sustētantur in vno ꝓbabili, nō tamē in vno simpliciter ꝓbato: ergo stando præcise in limitibus metaphysicæ ꝓteruus differt ꝙ nō inconuenit ꝓcedere in infinitum in causis eiusdem vel alterius rationis. Et sic metaphysicus stās ad intra limites suæ rationis cōsiderandi nō haberet viam cōtradicēdi illi nisi descenderet a limite suæ scientiæ in rationē naturalis cōsiderationis. Et cum hoc sit ita verificabitur verbum Auer. d. ꝙ omnes viæ. Auicē. sunt tenues & non demonstratiuæ. & ꝙ semper inuenitur medius inter loquentes & peripatheticos, quoniam vnum accipit tanquam creditum in meta. s. statū esse in causis, aliud accipit tanꝙ probatū in meta. s. ꝙ primus motor sit causa & non causatum: & quod non omne ens est causa, vel omne est causatum: ergo sermo hic stando præcise in limitibus metaphysicæ est sermo medius: partim creditus in metaphysica, partim confessus. & hoc iam declaraui in quarta disputatione, & expositione mea. 8. phy.

Solutio rōnū Auic. & aliorum.

Ad sextam d. Auer. 2. meta. com. 6. & consideratio vniuersalis in omnibus causis in eo ꝙ sunt causæ est huius scientiæ. Et Arist. quamuis vtatur hic demonstrationibus scientiæ naturalis: tamen inducit eas vniuersalius, quoniā quanto fuerit demonstratio vniuersalior, tanto magis erit proprior huic scientiæ, & Arist. obseruat se in hac intentione. s. inducēdo demōstrationes vniuersales alio mō quā in sciētia naturali. Et hæc est causa in iteratione illarum demonstrationum in hac sciētia: vt feci in trac. primo. Et si inspiciātur hæc verba Auer. multa nobis vtilia tradūtur: primo em̄ dat intelligere differētiā inter cōsiderationē naturalē de causis, & metaphysicalem. & inquit: & cōsideratio vniuersalis in omnibus causis. i. in singulo genere causæ, in eo ꝙ sunt causæ est huius scientiæ. i. meta. & sup. cōsideratio causatū ꝓut sunt causæ substātiæ trāsmutabilis ꝓprie sunt cōsiderationi naturali. & hoc. d. etiā Auer. 7. met. cō. 7. & 9. Secūdo innuit sol. cuiusdā q̄onis. posset em̄ quærere quis. cū status in causis non ꝓbetur nisi via naturali: cur Aristo. reiterat has in meta. & solu. innuere

dispositiões valde oppositæ:& agere attribuit formę:& pati materiæ:qñ ergo res est totaliter forma tūc totaliter agit: vt patet in intelligētijs separatis:vt.d.Auer.9.met.com.2.qñ totaliter materia tūc totaliter est subiectum: quoniā nō habet quo agat.& cū corpus cæleste sit totaliter materia,ideo totaliter est subiectum motus:& hoc.d.Auer.8.meta.com.12.& in.2.cap.de substantia orbis. His visis erigeretur demonstratio Arist. in.8. quoniā ex prima propositione Aristote.in.7.procedit ad primum motū quod est corpus cæleste. & quia illud primum motū:vt declaratur in.8.mouetur motu æterno.cōcluditur in.8.qđ vel mouetur a se:ita qđ sit corpus mouēs & motū vel ab alio.si a se:ergo contra tertiū fundamentum.si ab altero:& cū illud alterum nō possit esse corpus,neq; virtus in corpore:quia tunc nō moueret motu æterno:relinquiť ꝙ sit forma separata. Et ex hoc apparet peccatū expositorum latinorum.fingunt enim secundum fundamenta Aristo.corpus cæleste sublata intelligentia per intellectū esse cōpositū ex materia & forma:& quomodo est possibile saluare demonstrationem Aristo.semper enim dicam corpus cæleste moueri a sua forma quæ mouet immediate suum corpus æterno tempore:eo quia est alterius rationis a forma generabili.& sic tolleretur demonstratio Aristote. qua demonstrat numerum motorum per numerum mobilium in.12.meta.& multa alia horribilia.& quia fundamenta Auer. sunt cōueniētia principijs Aristo.ideo consuetus sum dicere meis scholarib⁹ qđ Auer.est Aristo.trāspositus.quādo enim homo considerat fundamenta Auerro.& colligauerit ea perfecte cū verbis Aristote.non inueniet discrepantia[nisi phantastice. Ad primam itaq; dicendum quod omne per accidens potest non esse:licet nō inhærere.si enim primus motor mouetur per accidēs.consequitur ergo potest non esse:quoniā vbi mouetur per accidēs.ergo esset forma in materia:& omne tale potest corrumpi.ergo primus motor potest destrui:& per cōsequēs non moueri. argumentū ergo Aristote.valet stantibus fundamētis suis:nec hoc obstat distōni prędictæ:qm̄ aliquod est per accidēs necessario.s.dum subiectū durat. aliqđ cōtinens dum subiectū durat,attamē]omne est cōtinēs secundū esse:quia subiectū potest nō esse. Ad secundā dictū est in hoc libro ꝙ ratio illa fundatur in ꝓpositione vera tribus cōditionibus.s.declaratis in.12.meta. cō.35.& in.8.phy.cō.37.& si opus est:vide. Ad tertiū dicendū ꝙ loquēdo in motu locali est impossibile totū mouere totū ratione toti⁹: sed ratione diuersarū partiū non est inconueniēs. Sed ad illud de alteratione dicendū secundū doctrinā Auer.ꝙ si aqua calefit ipsa non reducit se:qm̄ vt dicit ipse.2.physi.cō.1.nihil potest se alterare: & hoc in simplicibus.

Sed dices.oppositū sensu dignoscitur. videmus enim aquā calefactam suæ naturæ relictam reducere se ad pristinam frigiditatē. Ad hoc respondet Auer.secundo de anima.cō.115. & inquit.& propter hoc quod diximus,nō est opinādum aquā calefieri dum fuerit]aqua pura: neq; qđ aer infrigidatur dum est aer purus: sed hoc accidit propter corpora admixta cum eis calida aut frigida. & ponit alia multa quæ declarani in expositione mea de anima.est ergo solutio, quod aqua quæ a sensu calefacta putatur nō est aqua]pura:sed admixta cum corpusculis multis quæ calefiunt. & ideo aqua pura non alterat se: sed mixtum quod concessum est posse se alterare. & huius rationem ait:quia aqua pura nō] potest

Dubitatio. Solutio.

Obiectio al ber. alterari: neq; aer pur⁹ &c. Sed obijcit Alber. in illo loco: quoniã aqua potest corrumpi: ergo alterari: qm̃ omnem generationem præcessit alteratio: vt dictum est in physicis. & expositor etiam adducit hoc argumentũ.

Solutio. Et præterea ponitur quod sit aqua pura. & calefiat a quo reducetur. & propter quid non potest se reducere. Ad hoc dicendũ quod Auer. sustentatur in hac ratione qꝛ frigiditas est accidens proprium aquæ: quẽadmodum calor ignis & humor aeris & siccum terræ: vt dictum. 3. cæli commen. 67. & nullum subiectum remittit cuius proprium accidens remittitur. ergo cum aqua sit subiectum frigiditatis: sequitur ꝙ quãdo frigiditas remittitur forma substãtialis aquę remittitur. similiter quãdo calor remittit & ignis etiam, & sic de alijs. ideo reputat Auerro. ꝙ elementum purum. id est stans sub esse ꝓprio & intenso nõ potest alterari alteratione. s. quæ existat subiectiue in ipso. si ergo alteratur nõ remanet in sua puritate: sed corrumpitur aliqualiter: ergo alteratio eius nõ est pura alteratio: sed admixta generationi. Ad secundam dicendũ ꝙ si elementũ reduceret se ad propriũ accidẽs: tũc posset generare se: quod declaro: qm̃ accidens propriũ datur ab agente mediante forma. dans enim formã dat cõsequẽtia. nec aliter possunt dari cõsequẽtia formã secundũ Auer. 8. phy. cõ. 4. & 32. & 3. cæli cõ. 28. & 4. cæli cõmẽ. 22. & 23. & 25. si igit̃ aqua posset dare sibi frigiditatẽ: ergo prius oporteret dare sibi formã quã cõsequitur illa frigiditas. & vbi prius daret sibi formã: cum generatio nihil aliud sit nisi exitus formæ de potẽtia ad actũ. ergo idẽ posset generare se. & hac de causa inquit subtilis Auer. elementum purũ nõ potest alterare se. A quo aũt reducetur dicendum qꝛ vbi daretur aqua pura medium reduceret illam in virtute omniũ constellationum frigidarum. & argumenta calculatorũ nihil sunt. & solutio. illorũ ostendit alibi. principia enim illorũ vt plurimũ sunt mathematica. & ideo valde disperata a principijs naturalibus. Ad aliam rationẽ principalem patet solu. quoniam enim presupponitur omnem motũ incipere: & nullũ esse æternũ: & tunc demõstratio non ducit ad agẽs separatũ: sed ad agens corporeũ vt in corpore questionis declaraui. ideo quæstio illa est valde necessaria & maxime vt terminatur ad partẽ negatiuã. Ad rationes Plato. patet insimul solu. omnes enim sunt ꝓbabiles tantũ suppositis creditis ꝓcedẽtes: vt vides.

Solutio tertiæ quæstionis. Et sic patet solu. huius arduæ questionis. in qua laboraui longo tẽpore: & de ea multa dispersim cõgregaui: quæ si in vno reducantur capite veritas erit palam. Superest modo ad quæstionẽ tertiã motã dicere: vbi debes scire ꝙ illa questio habere potest duos intellectus. Vnus est: vtrũ vnũ & idem possit esse possibile seu contingẽs & necessariũ. Secũdus intellectus esse põt an necessaria possunt esse causata: ita ꝙ eis vt necessaria nõ repugnat habere agẽs.

Quadrupliciter dicitur vnum. Quantum ergo ad primũ intellectũ primo debes scire ꝙ vnum & idem quatuor modis. d. scilicet vnum numero: vnũ specie: vnũ genere: & vnũ ꝓportione: & analogia: vt. 5. meta. tex. cõm. 12. d. Arist. & primo topi. capitulo. 5. Inquit ergo Auicen. quod vnam et natura numero potest esse necessaria respectu vnius: & possibilis: seu contingens: respectu alterius. Huius ratio forte fuit: quoniã modi entis possunt inesse vni & eidem essentiæ stanti sub forma eius: quoniam modus rei nõ variat rem. Sed contingentia & necessitas sunt differẽtiæ modales entis. ergo in esse vni rei stanti sub eadem forma. Posteriores latinorum dicunt quod vna

quod vna natura specie potest esse æterna & corruptibilis. Verbi gratia, partes centrales terræ sunt æternæ. & partes concauum tangentes ignis, & tamen illæ sunt vnius speciei cum suis totis corruptibilibus. Alij dicunt ꝙ vna natura generis potest esse æterna & gñabilis. Verbi gratia, corpus cæleste & corpus generabile: sunt enim vnius generis prædicamenti: & tamen sunt huiusmodi: vt vides. Sed quomodocunqꝫ primæ opinioni contradicit Auerro. 2. phy. commen. 48. vbi intulit. & si hoc fuerit non erit contingens naturaliter: quam consequentiam declarat Auer. tertio cæli commen. 9. vbi ponit quod omne quod dicitur tale per comparationem nõ dicitur tale naturaliter neqꝫ simpliciter. Contra secundam contradicit Aristote. expresse in lib. de iuuente & senectute. vbi ostendit quod illæ partes sunt vno modo corruptibiles: quia non æternæ. alio modo incorruptibiles: eo quia sunt difficilis corruptionis. attamen absolute ponit illas corruptibiles; vide capitul. 3. Item si illæ partes essent æternæ: tunc natura contingens verteretur in naturam necessariam: vt dicit Auer. primo cæli. commen. 138. Contra tertiam opponit Auerro. 10. metaphy. commẽ. vltimo, & hic in disputatione. 7. vbi declaratum est: quod omne quod est in genere est corruptibile. & in tertio ca. de substantia orbis. Dicendum itaqꝫ vt dictum est quod nulla vna natura: nec numero nec specie neqꝫ genere: sed enim secundum proportione potest esse æterna. huius ratio est vt dixit quoniam causæ cõtingentiæ & possibilitatis sunt materia & contrarium: vt dictum est. causæ necessitatis sunt priuatio materiæ. [& contrarij. & ideo æternum intantum æternum inquantum caret causis contingentiæ & possibilitatis: ergo inquantum æternum est abstractum a materia. & econtrario modo impossibile est vnam naturam siue numero: siue specie: siue genere habere materiam & contrarium & carere his. & hoc dictum est superius. hæc igitur est positio Aristote. & Auer. Ad argumenta dicendum. Ad primum qđ differentiæ modales secundum peripatheticos sunt duobus modis. vno modo fundatæ in principijs oppositis: vt necessarium & contingens: & sic variant essentiã & formã. alio modo sunt fundatæ in eisdem principijs: & sic non variant: sicut esse intensum vel remissum vt dicit Auer. 5. phy. saluãtur in eadẽ natura numero & specie: & sic patet solu. Ad secundũ secundæ opinionis dicendũ ꝙ partes cẽtrales terræ quãdoqꝫ fiũt circunferẽtiales hoc mõdo: qm̃ astra cõsumunt terrã ex vno latere. & terra mouetur insequẽdo cõsumptionẽ: adeo ꝙ cẽtrales fient circũferentiales: licet hoc fiat in magno tempore. Sic etiam partes ignis cõcauales fiunt aliquãdo superficiales in hunc modũ: qm̃ aliqua cõstellatio frigefaictiua grauefacit illas: & sic descendunt: & tandẽ veniunt ad locũ suæ corruptionis. Ad tertium solu. est manifesta: qm̃ huiusmodi corpora differunt genere. nõ est enim substãtia genus corporis cælestis & generabilis: sed generalissimũ est corp⁹ generale: vt dicit auctor in abbreuiatione sua supra Porphyrio. Superest modo videre de secundo intellectu. vbi debes scire ꝙ finis dat esse effectui. forma etiã: agẽs etiã. & oẽs dant esse modis & rationibus diuersis in rebus possibilibus: quia vero ea quæ sunt dispersa in inferioribus colliguntur in superiori: ideo in deo tres modi causæ vniuntur adeo ꝙ est causa agens: finis: & forma: vt Auer. dicit. xij. metacõ. 6. Isti igitur tres modi sunt vnus in deo, & propterea negãt quidam

Causa possibilitatis & necessitatis.

illũ esse agẽs:eo quia nõ possunt inspicere istos tres modos causæ in eo: possunt ergo necessaria habere causam agentẽ sui esse & finalẽ & formalẽ nõ intrinsecã:sed extrinsecã.Et hoc videt dicere Auer. secũdo meta. commẽ.4.&.5.metaphysi.tex.cõ.6.ait.necessariorũ esse alterã causam.
Præterea Auer.12.meta.cõmẽ.44.plane ponit hoc.& in secundo de substãtia orbis.vide. Ad ratiões.ad primã patet sol. Ad secundam negat maior.ad ꝓbationẽ dicẽdũ,ꝙ prima cõsequẽtia nõ valet:qm̃ licet aliquod habeat esse ab alio:nõ sequitur:ergo habet de se nõ esse:quoniã non infinitatur prædicatum: sed debet sic argui.nõ habet de se esse:ergo est non habens de se esse:& sic conceditur:nec est contra me. & vide de hac quæstione in.8.in fine expositionis commenti.15.

ALGA. DVB. II.

AIT Algazel.secũda via reprobatiõis philosophorũ in præsenti tractatu hæc est,videlicet ꝙ nos dicemus sic esse sine quiditate quid intelligibile est:sicut priuatio absoluta respectu cuiusdam esse sensibilis: maxime quod posita aliqua vna substantia realiter:qualiter distinguatur ab aliqua alia re veritatẽ nõ habẽte.Remotio nãq; quiditatis remotio veritatis est: & remota veritate ens deinde intelligibile nõ est:ergo tantũ valet id quod dicũt quãtũ dicere esse nõ in ente:quod est cõtradictio.& declaratio hui⁹ est:qa si homo esset intelligibilis:posset esse sicr causat⁹ sine veritate: & cõicaret cũ primo inꝗtũ nõ habet veritatem neq; quiditatẽ.& differt ab eo in eo ꝙ causatũ est & primũ minime: patet ergo quod id quod dicit de primo dicitur de causato.Cõcludit ergo quod ipsorũ error est finis:qa ponũt purã separationẽ seu remotionẽ:qa remotio quiditatis totalis remotio est:ergo nõ remanet nisi nomẽ esse.Et si forte aliqs diceret ꝙ veritas ipsi⁹ dei est ꝙ ipse est necessari⁹:& hæc est sua qditas. Nos verò dicim⁹ ꝙ necessitas nõ est aliud nisi remotio causæ:& remotio causæ cuiusdã est cõsequens ipsius veritatis:ergo oportet ꝙ illa veritas præintelligat:& postea denominet ꝙ nõ habet causam: & qa nõ est imaginãdũ ipsam priuari; necessitas nanq; nõ est aliud nisi hoc; quia si necessitas addita fuerit super esse; ergo est hic pluralitas.& si non:qualiter igitur erit idem cum quiditate.

Quia peripathetici dixerũt deũ habere esse & carere qditate:ideo hoc in loco Alga.contradicit eis.& primo proponit intentionem eius.d. ait Alga.secunda via reprobationis philosophorũ in præsenti trac. hæc est ergo intẽtio Alg.inducere secundã viã cõtradicẽdi peripatheticis,(videlicet quia.)Cũ posuit eius intẽtionẽ.nũc exequit.& potest ratio eius in hũc modũ cõponi ita.omne intelligibile est sine quiditate:sicut priuatio sine forma & habitu sensibili:sed priuatio sine forma nõ est intelligibilis;qm̃ priuatio intelligit per respectũ sui habitus; vt scis:ergo esse nõ

intelligibile

intelligibile est sine quiditate. Huius itaque apponit' maiorē. d. videlicet: quia nos dicemus qd' esse sine quiditate sic intelligibile est: sicut est priuatio abstracta respectu cuiusdā essentiæ sensibilis, id est, formæ sensibilis.

Debes scire quod forma seu species rei est duorū: vt dicitur. 7. meta. tex. cōmen. 23. & 9. meta. tex. cōm. 31. primo & per se sui ostensiua: secūdo & per accidens suæ priuationis demonstratiua: ideo si est aliqua priuatio omnino absoluta a forma & secundū esse & secundū relationem ista vix intelligibilis est: & ideo dixit Auer. sicut est priuatio absoluta a respectu formæ sensibilis: quoniā si est priuatio aliqua abstracta actu a forma: nō tamē abstracta secundū respectū adhuc concipi potest per formæ respectū. In proposito ita est de esse carente quiditate: qd' enim caret quiditate caret vniuersalis ratione: qd' caret ratione vniuersalis caret principio intelligendi: omnia enim intelligūtur a nobis prout vniuersalia sunt: ergo si esse caret quiditate: & intelligibilitate etiā carere videtur: & sic apparet dictū Alga. (Maxime quia.) Adducit secundā rationem: & forte potest in hanc vim cōponi, omne verū habet quidditatē: sed esse primi est verū, immo verissimū: ergo esse primi habet quiditatē: huius tangit tantum vim minoris sub forma dubitatiōis, dicens, maxime quia posita aliqua vna substātia realiter, id est, posito qd' esse dei sit ens reale: qualiter distinguitur ab aliqua re nō habente veritatē: vult dicere maxima di. distinguitur: ergo ens reale est verū: cū nō distinguitur ab eo. (Remotio nāque.) Forte hic probat maiorē dicti syllogismi nūc: & potest in hūc modū cōponi, carēs veritate caret quiditate: ergo per cōtrariū habens veritatē habet quiditatē: & sic verū habet quiditatē. Et forte est ratio principalis: debet in hūc modū componi: omne carēs veritate est intelligibile: vel nullū carēs veritate est intelligibile: sed omne carēs quiditate caret veritate: ergo nullū carēs quiditate est intelligibile. Et tūc assumitur cōclusio hęc ꝓ maiori: & suppleas hāc minorē: sed per peripatheticos esse dei caret quiditate: ergo esse dei caret intelligibilitate: & sic est intelligibile: primo ergo tāgit minorē primi. d. remotio nāque quiditatis remotio veritatis est: erit ergo minor: omne carēs quiditate caret veritate. deinde accipit maiorē. d. & remota veritate ens deinde intelligibile non est: est ergo maior: nullū carēs veritate est intelligibile. Et tūc apponit conclusionē vel ei⁹ vim. d. ergo tm̄ valet id ꝙ dicūt quātū dicere esse nō in ente. i. esse nō ens: vel nō intelligibile simpliciter: & ꝑ cōsequēs nihil esse ꝙ est cōtradictio: & tūc tu apponas reliquū syllogismi. (Et declaratio hui⁹ est.) Apponi aliā rationē: & pōt in hūc modū induci. sicut hō causat⁹ a deo est sine veritate: ita de⁹ erit sine veritate: sed hō sine veritate & quiditate est non ens: ergo deus sine quiditate & veritate est nō ens: hui⁹ prīo ostēdit qualiter est possibile intelligere hoiem & deū in aliquo cōi cōuenire: & in aliquo ꝓprio differre. deinde ponit vim cōclusiōis, dicit ergo & declaratio hui⁹ est: quia si hō esset intelligibilis. i. ens posset esse similiter causat⁹ scilicet a deo sine veritate: quā esse ꝙ gerit: vel gerere pōt sui causę effectu ouē: & sic cōicaret cū prīo inquātū nō habet veritatē neque quiditatē: & differet ab eo in eo. ꝙ causatū est a primo: & primū minime. i. nullo modo erit causatū: patet ergo ꝙ id qd' dicit de prīo dicit de causato. Et tūc appōit cōclusiōis vim. d. cōcludit ergo ꝙ ipsorū error ē finis. i. vltimus & maxim⁹: qz ponūt purā separationē seu remotionē: ergo ābo erūt nō entia:

cuius causam dicit: quia remotio quiditatis sup. ab aliquo est totalis remotio, id est, est remotio simpliciter ab ente: & sic nihil: ergo in deo non remittit nisi nomē esse: & non in re, sicut Sor. mortuus habet tm̄ nomen Sortis: licet in re nō sit ūle. (Et si forte.) Inducit solutio philosophorū dicens, & si forte aliquis diceret qd' veritas ipsius dei est qd' ipse est necessarius: & hæc est sua quiditas, id est, necessitas est dei quiditas. (Nos vero.) Obijcit solutioni propositæ. d. nos vero dicimus quod necessitas nō est aliud nisi remotio causæ sup. faciētis cōtingentiā: vt dictū est: & remotio cuiusdā causæ: scilicet, materiæ est cōsequēs, id est, accidēs ipsius veritatis: ergo oportet qd' illa veritas præintelligatur ante: & postea denominetur qd' nō habeat causam sicut homo prius est quā sibi accidens adueniat: ita esse dei prius debet intelligi esse quā carētia causæ adueniat ei: & addit: & quia ipsum, scilicet veritatē priuari simpliciter, id est, esse nō ens nō est imaginandū: ideo sup. nō caret quiditate. Reddit autē causam: quare necessitas est priuatio causæ & inquit, necessitas nāq; nō est aliud nisi hoc, id est, nisi priuatio: quia si necessitas addita fuerit supe esse, id est, si fuerit quid accidētis positiuū: ergo hic, id est, in deo est pluralitas, id est, cōpositio. (Et si non.) quasi dat secundā rationē. d. & si n sup. necessitas est priuatio: quomodo & qualiter erit idem cū quiditat quasi dicat, est impossibile: accidens enim positiuū non potest identifica ri quiditati, bene autē priuatio potest identificari habitui, hæc igitur e secunda via contra philosophos his rationibus comprobata: vt vides.

AVERROIS.

DICIMVS nos quod omnia ista verba sunt sophisticalia: quia philosophi nō dicūt qd primi principiū habeat esse sine quiditate: neq; quiditatem sine esse: immo opinati sunt ꝙ esse cōposit. est denominatio addita super substantiā. Et quod hæc denominatio acquiritur ei ab agēte. Et sic putant quod id quod est simpliciter & absq; agēte nō habet dictā denominationē additā super suā quiditatē: & ꝙ quiditas eius nō differt à suo esse: nō ꝙ ipe habeat quiditatē: vt hic homo fui dauit se nomine philosophorū in suis verbis. Vnde posito ꝙ ipsi remoueāt quiditatē: ꝙ est vt modo diximus: falso incepit redarguere eos dicēs, & si hoc esset: intelligere poterit etiā dici de causatis ꝙ cōmunicāt cū primo inquātū nō habēt veritatē: & philosophi nō ponūt ens sine quiditate absolute: sed dicant quod prima causa nō habet quiditatē similē aliorū entiū quiditatibus. Vnde error hui⁹ loci sumitur à vocabulo quiditatis ꝙ est nomē æquiuocū. Patet ergo ꝙ verba huius hoīs & oīa quæ super ea fundanē sophisticalia sunt. Id em̄ ꝙ priuatū est neque denominari à priuatione alicuius ab eo: neq; ab affirmatione cuiusdā in eo. Sed id ꝙ dixerat, videlicet, qd id ꝙ necessariū est: idē est ꝙ nō habēs causam agentē. Dicimus & nō est verū: immo

mo quando dicimus necessariũ esse est denominatio affirmatiua consequẽs naturã nullã causam habẽs agentẽ de se:videlicet, extra se. Id etiã ꝙ dixerat:videlicet, ꝙ si necessitas addita fuerit super esse:esset ergo hic pluralitas:& si nõ qualiter, ergo &c. Dicimus ꝙ esse nõ est denominatio addita super substantiã apud philosophos:& tantũ valet apud eos quãtũ dicere ꝙ est necessariũ & ab æterno. Vnde si quãdo nos diceremus necessitatẽ intenderemus pro eo denominationẽ mẽtalẽ:nõ erit quid additũ super substãtiã. Sed si intẽderemus pro eo accidẽs:sicut ait Aui. de ente cõposito:tũc vere est difficile dicere qualiter simplex sit idẽ cũ quiditate nisi dicatur sicut sciẽtia in simplici eadẽ est qđ sciẽs. Sed qñ intelligitẽ de esse id ꝙ intelligitẽ de substãtia: tũc sine aliqua ambiguitate remouentur prædicta dubia. Patet ergo quod hoc modo verificatur:ꝙ esse simplex idẽ est qđ quiditas.

Cũ posuit vltimã viã Algazel. cõtra peripatheticos hoc in loco: vult redarguere illũ:& primo ponit peccatũ eius quãtũ ad id in quo sustentatur:& inquit. Dicimus nos ꝙ omnia ista verba sunt sophisticabilia:quia philosophi nõ dicunt qđ primũ principiũ habeat esse sine quiditate:neque quiditatẽ sine esse:immo opinati sunt qđ esse cõpositi est denominatio addita, id est, accidens additũ super substantiã:& quod hæc denominatio accidit ei ab agẽte:ergo id quod supponit Algazel. in eius via contra peripatheticos error est. (Et putant.) Quia dixit partẽ opinionis peripatheticorũ in qua errauit Alga. bonitate doctrinæ inducit alia quæ peripathetici dicunt ad cõplẽdũ opinionẽ illorũ & dicit:& etiã putãt qđ id est simpliciter & absq; agẽte nõ habet dictã denominationẽ additã super quiditatẽ:& ꝙ quiditas eius nõ differat a suo esse:quia igitur solus deus est simplex, id est, a se & caret agẽte:& ideo solũ ibi esse & quiditas sunt vnũ omnibus modis:& addit, nõ qđ habeat quiditatẽ:immo est ipsa quiditas:cuius cõtrariũ dicit hic homo qui fundauit se nomine philosophorũ in suis verbis nõ videndo verba philosophorũ. Debes scire qđ quiditas potest duobus modis cõsiderari, vno modo vt quiditas est:alio modo vt quiditas diuersa ab esse:stat ergo esse priuari quiditate:vt distincta: quod tamẽ nõ priuatur quiditate, deus ergo nõ priuatur quiditate absolute:sed quiditate distincta a suo esse:eo quia quiditas sua nõ est diuersa ab esse suo:& quia Alga. ignorauit hanc distinctionẽ:ideo opinio philosophorũ latuit eũ. Secũdo debes scire qđ differt multũ quiditas ab habente quiditatẽ:sicut diffinitio & habẽs diffinitionẽ differũt, dicit enim Auer. 7. meta. cõmẽ. 40. diffinitio est vnũ cũ diffinito secundũ prædicationẽ:nõ quia ipsa diffinitio quæ est forma est ipsum diffinitũ qđ est habens formã:hoc dicit. 8. meta. cõ. 9. bene ergo dicit Auer. ꝙ deus nõ habet quiditatẽ:quoniã est ipsa quiditas:esse enim in eo omnibus modis est ipsa quiditas:ideo verificatur dictũ eius hic:sed quomodo sit hoc cõmẽ. 39. 12. met. habet declarari:& ego dixi ibi in expositione mea. (Vnde posito ꝙ ipsi.) Cũ in parte opinionẽ philosophorũ prædixerit:vult ex hoc inferre peccatũ Alg. & inquit; vnde posito qđ ipsi remoueant quiditatẽ:

Duplicitet quiditas cõsideratur.

Differt quiditas ab habente quiditatem.

quod est sup. verũ vt modo diximus: scilicet, nõ qđ absolute remoueant sed sub ratione distinctionis falso, id est, male incepit redarguere eos. d. hoc verbũ: videlicet, & si hoc esset itelligibile: scilicet, q̃ sit esse sine quiditate, poterit etiã dici de causatis quod communicent cum primo inquãtum non habent veritatem: hoc remouet. d. & philosophi nõ ponunt ens sine quiditate absolute: sed dicũt quod prima causa non habet quiditatẽ similem quiditatibus aliorũ entiũ ergo vult quod quiditas dei non sit similis quiditatibus rerũ: cũ quiditas dei nõ sit diuersa ab esse: quemadmodum est in reliquis entibus. (Vnde error.) Cõducit modo locũ sophisticationis. d. vnde error huius loci sumitur a vocabulo quiditatis: qđ est nomẽ æquiuocũ. dicitur enim quiditas æquiuoce de quiditatibus generabiliũ & dei: vt satis declaraui in expositione cõmenti. 9. tertij de anima. (Patet ergo.) Cum dixit locũ errandi: ostendit quomodo propter illud errauit Algazel. d. patet ergo quod verba huius hominis: & omnia quæ super ea fundantur sophisticalia sunt: eo quia radix eorum mendosa est: & apponit rationẽ: & quasi dicat quod philosophi nõ possunt dicere absolute esse dei esse sine quiditate: id enim quod esset priuatũ, id est, omnino quiditate carens: nequit, id est, non potest denominari a priuatione alicuius ab eo. Verbi gratia, chimera non potest dici lapis: neq; non lapis: neq; ab affirmatione cuiusdam in eo, id est, de puro priuatiuo non prædicatur neq; affirmatiue neq; negatiue quod intelligo prædicatione ex natura rei. (Sed id quod d.) Cum hæc dixit: nunc accedit ad secundum scilicet ad reprobandum aliud eius dictum: & primo narrat eius peccatum: & inquit: sed id quod dixerat: videlicet, quod id quod necessarium est idem est quod non habens causam agentem: voluit enim Alga. quod necessarium dicitur per carentiam causæ cuiuscunq; generis causæ. (Dicimus quod non.) Respondet illi, dicens, dicimus quod non est verũ: immo quando dicimus necessarium esse: est denominatio affirmatiua consequens naturam: nullam habens causam agentem de se neq; extra se: vult ergo Auer. quod necessariũ non est pura priuatio omnium causarum: & pura negatio vt dicit Algazel. sed sit positiuũ quoddã sequens naturam illam cuius est: non tamen habens causam suæ consecutionis: & hoc declaraui supra in disputatione tertia, neq; opus est semper reiterare idem quando intelligitur per se. (Hoc etiam quod.) Nunc & ad tertium transit dictum: & proponit id in summa: & inquit, hoc etiam quod dixerat: videlicet quod si necessitas addita fuerit super esse: ergo hic, id est, in deo esset pluralitas: & si non, qualiter ergo &c. id est, qualiter erit idem cum quiditate. (Dicimus nos.) Hoc in loco soluit: & inquit: dicimus quod esse non est denominatio addita super substantiam apud philosophos: & exponit quid intelligit per esse, dicens: & tantum valet esse apud eos in deo quantum dicere quod est necessarium & ab æterno, est enim esse necessarium & æternum. Tunc transit ad formam: & inquit, vnde si quãdo nos dicimus necessitatem diceremus & intenderemus pro eo denominationem mentalem, id est, accidens nõ diuersum re: sed ratione ab essentia: non erit quid additum super substantiam: sed si intenderemus pro eo accidens: scilicet, diuersum secundum rem ab essentia dei: sicut ait Auicen. de ente composito in quo dicit necesse esse additum esse illi ab extrinseco & in sui natura esse contingens: vere esset difficile dicere quali-

ter simplex sit idem cum quiditate: & necessitas eadē sup. cum essentia: nisi dicatur sicut scientia in simplici eadem est cū quiditate scientis. vbi est identitas nō simpliciter: sed in subiecto. sed quādo intelligitur de esse id quod intelligitur de substantia, id est quando per ipsum esse intelligit idem quod quiditas simpliciter: tunc sine aliqua ambiguitate remouent prædicta dubia: vt visum est. & tunc quasi recapitulando inquit, patet ergo ꝙ hoc modo verificatur ꝙ esse simplex idem est quod quiditas, scilicet in deo, & quomodo essentia & esse idē sint in deo: & quomodo necessitas est quid positiuum consequens essentiam. dicta sunt in disputatione tertia: & continue in alijs disputationibus: & tu inspice ibi.

Et sic finis sit octauæ disputationis.

Nona disputatio Algazelis cum philosophis in qua ostendit debilitatem ipsorum ꝙ ipse deus non sit corpus: neq; corporeus.

DVBIVM PRIMVM.

DIXIT Alga. hæc opinio bene potest & optime affirmari iuxta opinionem dicentis. quod omne corpus est nouū prout illud corpus nō euadet cōtinue à nouitatibus: & quodlibet innouatū indiget innouante. sed quod sit corpus antiquum ab æterno licet cōtinue recipiat innouationem: hæc opinio non affirmat. Quare est enim negandū quod primum entium sit firmamentum vel sol vel alius orbium. Et si aliquis diceret forte quod prima causa nō est corpus: quia omne corpꝰ est cōpositū & diuisibile ad partes quantitabiles intellectualiter: & ad materiam & formam realiter: & ad denominationes in quibus appropriatur & differt ab alijs corporibus. Dicimus nos quod omnia ista cassauimus: & ostendimus in præcedentibus quod nullam habent auctoritatem contra hoc. Et etiā declarauimus quod sicut non est negandum ponere ens non habens dans sibi esse, similiter nō est negandum ponere compositum componente indigens. Tandē ꝙ omnia ista vestra ædificia irriuimus. Et si aliquis vestrum diceret quod illud corpus quod primū ponitur aut est animatum: aut non. si non: est impossibile quod sit agēs. si est animatum: ergo vna pars eius causa erit alterius partis. Et si sic: ergo illud corpus non erit primū. Dicimus quod anima non est nostri corporis causa: nec anima orbis similiter causa est sui corporis apud nos: immo ambo habēt esse ab extrinseca causa. & postꝗ possibile est quod sint ab æterno, possibile est quod sunt incausatæ.

Sicut dixi vobis Auer. multas cōpositiōis species a prio ꝓposuit remouere. trāsit ergo ad remouēdū cōpositionē corporalē a prio: & sicut dixi: cōpositio corporalis pōt duobꝰ modis intelligi. vno modo ex partibus

tibus

tibus cōtinuis facta:siue eiusdē siue alteri⁹rationis.& hāc tāgit cū dicit: quod ipse deus nō sit corp⁹.secūdo modo ex partib⁹ qualitatiuis, scilicet essentialib⁹. Verbi gratia, ex materia & forma.& hāc tāgit cū dicit: neq; corpore⁹.hos duos modos compositiōis intēdit Auer. hoc in loco scrutari.primo ergo inducit Alg.vim argumēti philosophorū.& pōt in hūc modū cōponi.omne corp⁹ est nouū.prim⁹ motor nō est nouus. ergo prim⁹ motor nō est corpus.maior ꝓbaṫ in litera.& cōponiṫ in hunc modū.omne indigēs nouitatib⁹ est nouū. omne corp⁹ indiget nouitatibus:ergo omne corp⁹ nouū.maior syllogismi principalis, scilicet di.primus motor non est nouus.hoc modo declarari pōt ex litera.omne nouū exigit innouās.prim⁹ motor nō exigit innouās:ergo primus motor nō est nou⁹.inquit ergo.ait Alg.hæc opinio sup. quæ apparet in disputationis titulo bene pōt & optime affirmari iuxta opinionē.d. ꝙ omne corpus est nouum.& hæc fuit maior syllogismi principalis.minor suppleri debet in modū quē feci.Deinde accepit probationē hui⁹: & tm̄ minorē illius.& inquit, prout illud corp⁹ non euadet cōtinue a nouitatibus.& iterū huic præponas maiorē.Deinde accepit ꝓbationē minoris. & hui⁹ tantū iterū accepit maiorem.& inquit,& quodlibet innouatū exigit innouantem.& iterum perficias hunc vt reliquum.(Sed ꝙ sit.)Cum proposuit opinionem peripatheticorum: & fundamentum eorum narrauit: hoc in loco incepit debilitare ipsum:& vult quod corpus potest intelligi duobus modis.vno modo pro generabili & corruptibili. alio modo pro æterno alterius rationis ab illo.posset itaq; dici fundamentū prædictum cogere primū motorem non esse corpus nouū generabile.ipsum tamen esse corpus antiquū alterius rationis nō cogeret. inquit ergo, sed ꝙ sit corpus antiquum ab æterno licet continue recipiat innouationes. hæc opinio non affirmat.cuius rationē inquit, quare enim est negatū ꝙ primum entium sit firmamentum vel sol.vel alius orbium? quasi dicat: ratio non demonstrat.ex vi ergo rationis tantū habetur primum nō esse corpus generabile.ipsum tamen esse corpus antiquum alterius rationis non habeṫ.(Et si.) Hoc in loco inducit adhuc aliā philosophorū argumenti dicti confirmationem. & potest in hunc modum componi. omne corpus est compositum diuisibile in partes quantitatiuas in materiam & formam realiter:& in accidentia propria quibus differt ab alio sui generis. Tunc suppleas minorem:sed primus motor non est corpus diuisibile &c.ergo primus motor non est corpus.huius accepit maiorem tantum.& inquit,& si aliquis diceret forte ꝙ prima causa non est corpus. hæc est conclusio.& accepit maiorem.d.quia omne corpus est compositum & diuisibile ad partes quātitabiles intellectualiter, id est secundum designationem saltem:& ad materiam & formam realiter: & ad denominatiōes, id est accidentia in quibus appropriatur, id est quæ sunt ꝓpria per quæ differt ab alijs corporibus.(Dicimus nos.)Remouet hanc confirmationē:& inquit. Dicimus nos ꝙ omnia ista cassauimus & ostendimus in præcedentibus ꝙ nullā habent auctoritatē super hoc. vult dicere sicut dictum est ꝙ philosophi nullā habent probationem ad probandum necesse esse non esse corpus:qm̄ necesse esse: vt dictū est:nihil aliud est nisi ens carens causis agentibus:modo hoc potest verificari de corpore & nō corporeo. corpus enim cæleste si est necesse esse caret agente.&

motor

motor eius etiam caret agente: ergo argumentum hoc fuit optime solutum. Ad formam ergo potest negari minor, scilicet dicens ꝙ primus motor non sit corpus compositū &c. (Etiam declarauimus.) Illa minor nō probatur hic: sed superius fuit in hunc modum probata. omne corpus compositum diuisibile secundū quantū & materiā & formā habēs accidentia propria habet agens: sed primus motor non habet agens &c. ideo hoc in loco persoluit probationem illam factā superius. & inquit. Etiā declarauimus ꝙ sicut non est negandū ponere ens non habens dans sibi esse, id est ens carens agēte. Verbi gratia, apud peripatheticos deus enim est ens carens agente. similiter non est negandum ponere compositū non indigens componente, id est ita potest fingi aliquod primum compositum a se sine componēte illud. quoniam sicut in entibus datur primum ens a se. ita in componentibus & compositis debet dari primum compositum a se. aliter in compositis esset processus in infinitum. tandem concludit. d. tandē sup. dixim⁹ ꝙ oīa vestra ædificia irruimus. (Et si.) Iterū secūdo inducit alterā. & secundā confirmationē peripatheticorū. & inquit, & si aliquis vestrū diceret ꝙ illud corpus quod primū ponitur: aut est animatū aut nō, si non: contra arguit. d. est impossibile ꝙ sit agēs. qđ intelligo simpliciter: quoniā omne agens: vel est naturale vel rationale: & non potest poni agens naturale: quoniā tunc daretur agens altius eo: quia agēs naturale dirigitur ab agēte rationali. opus eīn naturæ opus est intelligere. 12. me. cō. 18. si rationale: ergo est animatū. si est animtū: ergo vna pars eius, scilicet anima causa erit alterius partis. & si sic: ergo illud corpus nō erit primū, scilicet quia habet aliud prius a quo dependet, scilicet animā ei⁹. (Dicimus.) Soluit hoc. d. dicimus ꝙ anima nō est nostri corporis causa: & per cōsequens: nec anima orbis similiter causa est sui corporis apud nos. immo ambo habent esse ab extrinseca causa, id est immo compositū nostrū habet esse ab extrinseca causa. inquit modo, & postq̄ possibile est ꝙ aīa orbis & orbis sint ab æterno. ergo possibile est vt ambo sint incausata. Breuiter ergo dicendū ꝙ anima cæli non est causa cæli: neq; totū cōstitutū ex aīa & corpore cælesti est causatū cum sit æternū. ergo cælū est primū cōpositū carens cōponentē. Debes scire ꝙ Alga. in hoc dubio debilitauit viam Aristo. in. 8. &. 12. metaphysi. erat enim via Aristo. hæc scilicet omne corpus vel virtus in corpore est finitū in tēpore. primus motor nō est finitus in tēpore. mouet eīn per infinitū tēpus: ergo prim⁹ motor nō est corp⁹ neq; virtus in corpore. Obijcit ergo Alga. subtilissima obiectione, dicendū maiorē tantum verā esse de corpore generabili & corruptibili: & nō de corpore æterno alterius ratiōis. hoc enim corpus est infinitū in tēpore cū sit antiquū & alterius rationis a caduco. Et hæc quidē obiectio est fortissima: & Ioā. grammaticus adduxit secundā obiectionē huic: & est multum difficilis vt cōstetur Auerr. in. 8. & ego in hac disputatione aperiam ambas has obiectiones secundum posse meum loco eius in sequentibus.

AVERROIS.

NOS dicim⁹ quod qui nō habet denoīationē quod prima causa non sit corpus ab alio medio termino nisi ꝙ quodlibet corp⁹ est innouatum: valde distat a veritate

a veritate & demonstrationis natura. Quia in præcedẽtibus declaratum fuit, quod suppositiones istarum in quibus fundant se ad cõcludendum quod omne corpus est innouatum sunt debiles & erroneæ: & maxime quod ipsi fundauerunt se super accidentium innouationem. Sed philosophi antiqui non concedũt esse corpus antiquum per se: sed per aliud: vt diffuse declaratum est in ipsorum libris. Sed id quod dixerat, videlicet, quod ipse cassauit omnia ista in præcedentibus &c. intendit dicere: quod philosophi nullam habent probabilitatem: quod necessarium esse non sit corpus: intentio namque necessarij esse de se est quod non habent agentem causam. qualiter ergo est imposibile ponere corpus non habens agentem causam: maxime posito corpore simplici indiuisibili in quantitate: neque in qualitate tandem compositum antiquum componens non habens. Et nos dicimus: quod hæc obiectio acerrima est & difficilis ad soluẽdum nisi cum dictis dialecticis seu topicalibus. Amplius id quod dixit, videlicet, quod quando ponimus ens sine dante sibi esse: tantum valet quantum dicere compositum, componens non habens &c. Dicimus quod sunt verba erronea: quia compositio non infert componens esse compositum: immo peruenit ad aliquod compositum de se: vt si aliqua causa causata prouenit sine dubio ad causam incausatam. Et licet probatum fuerit per demonstrationem quod sit ens sine dante sibi esse: sequitur quod sit demonstratum ex hoc quod si detur sit vnum.

Positio arabum.

Debes scire quod philosophi arabes: vt Aui. Auempa. & Alpha. & multi ex græcis: vt Ioan. philosophus. Simplicius & Themi. credunt quod corpus & corpus nouum cõuertantur: eo quia omne corpus nouum: & omne nouum corpus est corpus. & hi expositores cum remouerunt a primo rationẽ corporis noui credũt ab eo remotã esse rationem cuiuscunque corporis. & per cõsequẽs primum credunt esse penitus separatum a materia & a corporeitate. Inquit modo Auer. dicimus nos quod qui nõ habet demonstrationem quod prima causa nõ sit corpus alio medio sup. firmatam: nisi quod quodlibet corpus est innouatum: sicut philosophi prædicti dixerunt valde distant a veritate & a demonstrationis natura: & quasi velit quod cõtra eos valet obiectio Alga. cũ in vno fundentur imposibili. (Quia in præcedentibus.) assignat causam: & inquit. Quia in præcedentibus declaratum fuit quod suppositiones istorum in quibus fundant se ad concludendum quod omne corpus est innouatum sunt debiles & erroneæ: maxime quia ipsi fundant se super innouationem accidentium. argueret enim omne corpus esse nouum: propterea, quia ei accidentia innouantur: vt visum est. (Sed philosophi.) apponit ergo veram solutio, vbi debes scire: vt dictum est in lib. de substãtia orbis. quod

corpus

corpus æternum & generabile habent aliquod commune.& habent differentiam:commune quidem est habere agens.nullum enim corpus est a se:& ideo omne corpus habet agens & causam sui esse.differunt autem quoniam corpus generabile habet agens naturale per transmutationem & alterationem agens. Corpus æternum habet agens, quasi æquiuocũ: eo quia de ratione agentis cælestis non est nisi vt ab eo dependeat corpus, vt dictum est primo cæ.commẽ.20.& alibi.hoc autem non probat Auer.sed supponit esse declaratum:potest ergo demonstratio Aristo.in hunc modum componi:omne corpus vel virtus in corpore est ab alio: primus motor non est ab alio:ergo primus motor non est corpus. inquit ergo,sed philosophi antiqui non concedunt esse corpus antiquũ per se, id est,a se sine agente, sed per aliud,id est,ab alio vt diffuse declaratum est in ipsorum libris. (Sed id quod.) Cum aliqualiter rationem Aristo. exposuit,vult transire ad dicta Alg.& inquit.sed id quod dixerat quod ipse cassauit omnia ista in præcedentibus &c.intendit dicere ꝙ philosophi nullam habent probationem quod necesse esse nõ sit corpus.& hoc ostendit secũdum Alga.d.intentio namq; necesse esse de se est ꝙ non habeat causam agentem.modo hoc.s.carere causa potest esse cõmune corpori & enti primo.qualiter ergo est impossibile ponere corpus non habens agentem causam.maxime posito corpore simplici indiuisibili secũdũ rem in quantitate,& indiuisibile secundũ rẽ in qualitate.tandem dicit potest quod antiquum cõponitur nõ habens cõponẽs.& sup.quia si haberet componens,ergo esset aliud corpus supra illud.& iterum illud haberet componens,& sic in infinitum.Hanc obiectionem soluit Auer. d. & nos dicimus quod hæc obiectio acerrima est & difficilis ad soluẽdũ. & non potest solui nisi cum dictis topicalib⁹.(Amplius.) Et si obiectio sit difficilis.soluit tamẽ & negat illud,scilicet quod detur cõpositũ a se. & inquit.amplius id quod dixit,videlicet ꝙ quãdo ponim⁹ ens sine dãte esse sibi,tantũ valet quãtũ dicere cõpositũ cõponẽs nõ habẽs &c.dicimus ꝙ sunt verba erronea.& rationem inquit.d.quia compositio non infert cõponens esse cõpositum:immo peruenit ad aliquod incõpositũ, id est,agens separatũ de se.vt s.i.sicut aliqua causa causata peruenit sine dubio ad causam incausatam.(Et licet.)Tunc transit ad formã arguebatur enim hoc modo.sicut datur primũ ens a se.ita primũ compositũ a se. soluit.d.& licet probatum fuerit per demonstrationẽ quod sit ens sine dante sibi esse.i.ꝙ detur ens primũ a se.sequitur quod si daretur ex hoc sup.agẽs cõpositionẽ quod sit vnũ,id est simplex. Et forte litera errata est a translatore vel scriptore.& debet dicere.non sequitur ex hoc:quod si daretur cõponens,vt non sit vnum.i.simplex,quoniam primus motor est primum componens,id est,primũ agens cõpositionẽ & primum ens.

Cõueniẽtia & differẽtia corpis æterni & gñalis.

Sed hoc in loco sunt quæstiones.Prima quidem quæstio est,qm̃ nõ videtur solu.Auer.cõueniens argumento Alga. Secũda quæstio videtur ꝙ quæstio Ioan.grãmatici nõ soluatur ex his. Tertia qõ est,quia videt ꝙ debeat dari primũ cõpositũ a se sine agente. Quod solu.Auer.nõ sit cõueniens ostenditur:qm̃ demonstratio Arist.erat.omne corpus vel virtus in corpore est finitum in tpe.vel igitur Arist. intelligit simplr̃ de omni corpore,& tũc huic maiori addo minorẽ.sed corpus cæleste est corp⁹:ergo corpus cæleste est finitũ in tpe, & hæc fuit obiectio

Ioan.

Ioan.grammatici quam vt dicit Auer.8.phy.cõ.79.& tertio ca.de substantia orbis.&.12.me.cõ.41.&.2.cæ.cõ.71.retinuit pro insoluta. Si vero maior Arist.intelligitur de corpore composito tantum:tunc Arist.cõmittit fallaciam consequentis arguendo.primus motor non est corpus compositum,vt conclusio sit sui argumenti:ergo est forma separata: qm̃ vt dicit Alga.posibile est intelligi primum esse simplex corpus,& alterius rationis a caduco.& hæc fuit obiectio Alga.& difficilis. Sol.quam affert Auer.duobus modis peccat.primo quia commutat demonstrationem Arist.ad aliam formam quam non posuit Aristo.secundo vero:quia nondum probauit Auer.quomodo omne corpus debet ab alio,et quod nullum est a se,quæstiones ergo Alga.& Ioan.grammatici nondũ solute apparent:neq̃ solu.Auer.conueniens videtur. Quod autem debeat dari compositum primum a se.probatur:quoniam in omni ordine oportet venire ad primum,quia vt secundo meta.traditum est. vbi non ponitur primum & vltimum dici non potest.& vbi non est primum neq̃ vltimũ omnia erunt media:in omni ergo ordine oportet dari primum : igitur in ordine corporum compositorum oportet dari primum corpus compositum.& per cõsequens a se:vt Alga.dicit. Ad quæstionum harum solutiones multa dixi in lib.de intellectu,& in lib. de substantia orbis: &.12.meta.& in.8.& qui vult copiose scire mentem Auer.videat illic. Pro nunc autem quãtum in proposito deseruit. Primo debes scire quod deum esse corpus duobus modis intelligi potest.vno modo esse corpus compositum,sicut est elementum vel mixtum quæ componuntur ex materia & forma.secundo modo potest intelligi esse corpus simplex, sicut cælum:est enim cælum natura corporalis simplex compositione carens ex materia & forma.habet tamen compositionem ex partibus quantitatiuis.Ideo coegit Arist.facere duos processus in octauo.vnum quo probauit primum non esse corpus simplex:alterũq̃ vbi probat ipsum non esse corpus compositum ex materia & forma neq̃ mixtum. Prima via fuit in hunc modum composita:omne quod mouetur ab alio mouetur: corpus cæleste mouetur vt sensu patet.ergo ab alio mouetur.maior apparet saltem in natura simplici.dictũ est enim in calce disputationis octauæ,quod corp⁹ simplex vel totaliter agit vel totaliter recipit.Et ex hoc relinquitur quod primus motor non sit corpus cæleste vel sibi simile hoc modo.corpus cæleste mouetur ab alio.primus motor non mouetur ab alio:immo nec a se:ergo primus motor non est corpus cæleste. Secunda fuit posita in vltimo octaui,& in hunc modum composita.omne corpus compositum vel virtus in corpore composito est finitum in tempore.primus motor non est finitus in tempore:ergo primus motor non est corpus compositum.neutra ergo demonstratio sufficit ad probandũ dei impartibilitatem:ideo potest ex vtraq̃ fieri vna demonstratio completa in hunc modum,omne corpus dependet ab alio.patet hoc in corpore simplici:dependet enim ab alio saltem in sui oppositione propria, scilicet motu:compositum autem dependet in esse ab alio:est ergo vera maior quod omne corpus dependet ab alio tanquam ab agente. Sed primus motor non dependet ab alio:ergo primus motor non est corpus.

Solutio.

His visis ad obiecta facile potest solui.Ad primam dicendum q̃ in illa demonstratione octaui,scilicet vltimi textus de corpore composito intelligit

intelligit: & quando dicit quod tunc committeretur fallacia consequentis, dicendum quod conclusio vltima octaui non est conclusio illius syllogismi tantum. sed talis conclusio est syllogismi facti ex ambobus illis quem Arist. subintelligit in illo textu quem Auerro. formauit in hoc loco. dico ergo quod conclusio syllogismi vltimi est. ꝙ primus motor nō sit corpus compositum: attamen id quod infert Arist. ex illo est conclusio vtriusꝙ syllogismi: quando, scilicet dicit quare primus motor neqꝫ est corpus neqꝫ virt⁹ in corpore: sed substantia impartibilis: & indiuisibilis, & inalterabilis. Ad secūdam patet solu. ille enim non commutauit demonstrationem, sed exposuit syllogismum subintellectum Aristo. vt patuit. Preterea. quomodo omne corpus dicitur ab alio: manifesta est. omne corpus vel est simplex vel compositum. & si simplex cōstat illud dependere in oppositione a sua forma, vt dictum est in libris Aristo. & si compositum. constat ipsum dependere a generante extrahente formam eius de potentiā ad actum, & hoc auer. supposuit. Ad tertiam dicendū quod in omni ordine oportet dare vnum primum, sed non oportet illud semper esse eiusdem rationis cum medijs, & sic in proposito in ordine compositorum quod est primum compositorum quo nullum compositum est prius, licet sit prius eo aliquod simplex. V. g. primus motor, attamen primus motor est alterius rationis a cōpositis. & sic intellecta sunt dicta Auer. & ego abbreuiaui illa quæ prolixe explanaui alibi.

ALGA. DVB. II.

AIT Alga. respondens pro philosophis in eo in quo cogit philosophos concedere ꝙ non sit aliud primum agens nisi corpus supercæleste quod ex anima & corpore componitur. Et si aliquis diceret ꝙ impossibile est primum esse corpus. Corpus enim inquantum corpus nulla creat, & anima corpora non agit nisi corpore mediante, & corpus nequit esse medium ad animam in creatione corporum, neqꝫ in speciebus animarum, licet rebus corporalibus in attribuendo. Nos dicimus quod hoc magis mirum est quare est impossibile, ꝙ in animalibus sit aliqua anima appropriata in quadam proprietate ex qua talem habet aptitudinē quod ab ea reperiantur corporea & incorporea. contra hoc enī nequit aliqua demonstratio duci licet ad sensum vsque modo visum non sit, & id quod visum non est, nequit prædicari de possibilitate.

Cum inducit viam Arist. & contradictionem illius & defensionem, hoc in loco inducit defensionem Alg. & primo proponit intentionem, & inquit: ait Algaz. respondens pro philosophis in eo in quo cogit philosophos concedere quod non sit aliud primum agens, nisi corpus supercæleste quod ex anima & corpore componitur. est ergo inducere verba quib⁹ defenditur opinio philosophorum de primo principio an corpus an forma sit separata. (Et si.) Cum induxit intentionem Algaz. ponit verba eius. & inquit. & si aliquis diceret ꝙ impossibile est primum esse

esse corpus, hæc est cõclusio quam probat tribus medijs. & primum potest componi in hunc modum. Nullum corpus creat. primum principiũ creat: ergo primum principium non est corpus. huius apponit maiorem, & inquit. corpus enim inquantum corpus nulla creat. & addidit inquantum corpus, qm̃ satis est possibile sub ratione qua animatum vel viuẽs, vt dicetur in solu. dubij. (Et anima.) Inducitur secunda ratio. & inquit. anima non agit corpora nisi corpore mediante. & corpus nequit esse medium ad animam in creatione, id est, productione corporum. immo nequit esse medium in attribuendo aliquid speciebus animarum vel rebus corporalibus. Potest ergo ex his virtus huius rationis ordiri. nulla anima agens per corpus potest creare corpora, vel aliud attribuere speciebus animarũ. sed primum principium potest creare corpora, & aliquid attribuere speciebus animarum. ergo primum principium non agit per corpus. & sic vult habere ipsum esse omino extra corpus vt patet. (Nos dicimus.) Inducit tertiam rationem. & primo pponit id quod vult probare sub forma admirantis. & inquit. nos dicimus ꝙ hoc magis mirũ est esse possibile ꝙ in animalibus sit aliqua anima appropriata in quadã ꝓprietate. i. secũdũ quãdã naturã ex qua talẽ habet aptitudinẽ ꝙ ab ea reperiantur corporea & incorporea. Debes scire ꝙ opinio quam Alga. approbauit. s. d. primum principium esse corpus animal æternũ. s. cęlum habet ponere animal tale agere corporea & incorporea: corporea quidẽ vt inanimata. incorporea vt animas animatorũ. inquit modo Alg. hoc esse admiratione dignũ, & affert causam. d. contra hoc eñ nequit aliqua demõstratio duci, licet ad sensum vsq; modo visum nõ sit. & id qđ visum nõ est, nequit prædicari de possibilitate. Debes scire ꝙ Alga. duo hic tangit de illo primo id esse admirabile. secundo id esse impossibile. Quod quidẽ sit impossibile, ostẽdit per hoc, quia nondũ visum est. si eñ fuisset possibile in tanto magno tẽpore egressum esset ad actũ, & per cõsequens ab aliquo patrum inscriptum. Quod vero sit mirũ hoc modo ostendit, quoniam ex quod est impossibile caret causis sui esse, & quando caret causis sui esse non potest esse, & per consequens si ponitur in esse admirationem causat. ergo opinio quam Algaz. probauit in tribus peccare videtur. Primo quia primum principium nõ ageret corpora. Secundo quia primum principium ageret per instrumẽtum. Et tertio, quia tunc animal aliquod esset duarum specierum causa oppositarũ. s. corporeorũ, & incorporeorũ. & sic opinio hæc erroribus plena esse videtur.

AVERROIS.

NOS dicimus ꝙ id quod nõ creat corpora. si intẽderẽt per hanc creationẽ generationem non est dubiũ ꝙ nõ est verũ: immo totũ cõtrariũ est, quia vt sensibiliter patet corpus non generatur nisi ex corpore, neq; corpus animatum nisi ex corpore animato. Corpus nãq; absolute non generatur, quia esset necessario ex priuatione: immo corpora indicata seu propria à corporibus indicatis fiũt, & ex eis vi sequentiũ permutantur, vt aqua quæ primo in aerem cõuertit, deinde in ignẽ. & hoc fit sine dubio ex agente corpore

existente

existente communi generabili in specie vel in genere dicto vni uoce:vel saltem analogice.Sed id quod dixit,videlicet,quod corpus nō est medium ad animā in corporū creatione:neq; in animarum speciebus.Dicimus qđ est hoc iuxta quorundā philosophorū opinionē qui opinati sunt qđ dans formas corporū inanimatorū & animarū est substantia separata vel intellectus vel anima separata:& impossibile est apud istos ꝙ possit dare formas corpus animatum vel inanimatū.vnde posito qđ cælū est animatū corpus:impossibile est ergo qđ illud corpus possit dare aliquam formā generabilem & corruptibilem neq; animā neq; formā.nāq; corpus agit sine dubio corpore mediāte:& qđ sic se habet impoſſe est quod præcedat ab eo forma; neq; anima: nō enim est denominatio corporis qđ agat substantialem formā:& hoc est simile Platonis opinioni in formis separatis à materia:& hæc est expresse opinio Auic.& eius sequentiū philosophorū saracenorū:qui afferunt ipsorum opinionem dicentes.quod corpus agit in corpus caliditatem seu frigiditatem:scilicet illud corpus agens apud eos est corpus supcæleste:sed id qđ dat formas substantiales maxime animas est sine dubio ens separatū:qđ apud eos nūcupatꝰ dans formas. Alij vero philosophi totū cōtrarium istorū opinantꝰ,videlicet,ꝙ illud qđ dat corporeā formā est corpꝰ habēs similes formas formis recipiētiū in specie vel in gñe.ergo corpora viua:viua corpora efficiūt:vt apte declaratꝰ in aïalibus:& in eis similibꝰ generabilibus.s.ex masculis & fœminis.Sed illa animalia quæ ex putredine fiunt: generātur ex corporibus orbiū:& ipsa corpora dant eis vitā: quia viua sunt.Et ad afferendū hāc opinionē multas habent auctoritates:quas nos ad præsens dimittimus propter nimiam prolixitatem verborum.& huiusmodi ratione arguit Alga.dicens super eos sic:qđ non est impossibile qđ in animalibus sit quędam anima:intendit dicere ꝙ sint in aïalibus corporum anima appropriate ad generandum animas:formas,videlicet,animatorum & inanimatorū.Vnde mirandum est de hominibus opus sensibile dimittentibus: & apparentiam summæ phantasmatis sequentibus.Ipsi enim appodiantes se super probabilia verba destruunt demonstratiua: quare decet: immo potius debet homo cum sequacibus in maxima prauitate reputari:maxime qnādo hoc reperitur ab excellentibus prudētibus: qui in arduo intellectu sunt prouisi à deo glorioso.

Cum induxit defensionem philosophorum secundū Alga. hoc in loco. vult videre circa illam ea quæ bene dicta sunt: & quæ male. Debes ergo scire ꝙ creatio potest capi dupliciter. Vno modo pro productione alicuius ex ente præsupposito. & sic dicit̄ generatio. Alio modo pro productione alicuius ex nihilo simpliciter. & sic dicitur creatio vero nomine. Creatio enim potest respicere terminū a quo: & ad quē. siquidem enī respiciat terminū ad quē: sic generatio dici potest creatio pro quanto terminatur ad formā quæ creatura dicit̄: sicut dicit̄ generatio naturalis: quia est via in naturā. Si vero respiciat terminū a quo sic sola productio ex nihilo creatio dicitur. Ostendit ergo Auer. in proposito in quo sensu verificatur dictū Alga. & in quo nō. & inquit. Dicimus nos quod id quod nō creat corpora. si intenderent per hanc creationē generationē nō est dubiū quod nō est verū. i. dictum Alga. falsum est. immo totū contrariū est. Cuius rationē subdit. & inquit. quia vt sensibiliter patet: corpus nō generatur nisi ex corpore. & corpus animatū nisi ex corpore animato. Et debes scire q̄ ly. ex. hic capitur vt dicit dupliciter habitudinē. s. materiæ & agētis. corpus enim indiuiduū terminatū fit ex corpore tanquā ab agēte: qm̄ nihil potest materiā transmutare nisi corpus: vt dictum est primo cæli cō. 22. & 33. 7. meta. cō. 31. & in. 2. capitulo de substantia orbis. simpliciter nō fit nisi ex corpore: quoniā fit ex materia supposita forma corporis: & de genere substātiæ. & de genere quātitatis vt declaraui alibi. Similiter corpus animatū & terminatū vt homo fit ex corpore animato tanquā ex materia & tanquā ex agente. Tanquā ex agente quidem: quoniam homo hominē generat. 2. phy. Tanquā ex materia vero: quoniā non cessant partes spermatis corrumpi nisi postquā genitus est homo. primo physi. commen. 62. constat aūt sperma esse animatum saltem in potentia. vt Auer. declarat. 7. metaphy. commen. 31. & octauo physi. commen. 46. & 12. meta. commen. 13. & 18. Si itaqꝫ creatio capitur pro generatione: sicut dictum Alga. falsum est. & eius oppositum est totaliter verum. (Corpus namqꝫ.) Ostendit qualiter si capitur generatio pro creatione corporis absolute ex nihilo dictū Alga. est verum. attamen minor falsa est. & inquit. corpus nūqꝫ absolute nō generat̄. i. nō creatur ex nihilo: quia esset necessario ex priuatione. i. ex nō corpore simpliciter & ex nihilo: est ergo maior vera, videlicet, nullum corpus creat corpus ex nō corpore. minor tamē est falsa: qm̄ primū principiū nō creat corpus: neqꝫ aliud quicquā: qm̄ si creat corpus tunc corpus fieret ex priuatione. i. nihilo. (immo corpora.) Reddit ad primū mēbrū. & inquit. immo corpora indicata seu propria. i. corpora indiuidua demōstrata seu propria. i. signata fiunt a corporibus indicatis. i. indiuiduis demōstratis. & ostēdit quomodo hoc fiat d. ex eis vi sequentiū. i. trāsmutatione accidentiū permutant̄: vt aqua quæ primo in aere cōuertit̄. deinde in ignē: qñqꝫ immediate in quodlibet trāsmutatur. Debes scire: vt sumit̄ in primo capitulo de substantia orbis: q̄ quādo dimēsiones aquæ extenduntur incipiunt vicinari dimensionibus aeris adeo ꝙ aliquādo fiunt nō proprie aqua: & tūc ex aqua fit aer. & sic iterum quādoqꝫ fit ignis. Similiter quādo frigiditas aquæ remouetur: & inducitur calor: tunc fit aer secundum Auer.

Sed in hoc loco esse potest quęstio: qm̄ priuatio potest capi simpliciter & potest capi in genere. V. g. non homo est priuatio.

priuatio:sed non simpliciter:cũ cõpetat lapidi boui & alijs. Non ens est priuatio simpliciter:qm̃ priuat totum esse.dico ergo ꝙ nõ corpus est priuatio in genere.quoniã adhuc competit enti.albedo enim nõ corpus est, non propter hoc dicitur albedo non ens:ergo non corpus est priuatio in genere. Tunc est quęstio. & quæro si corpus fieri ex priuatione est inconueniens:vel est inconueniẽs capiendo priuationem simpliciter: vel in genere.nõ primo modo:qm̃ priuatio corporis nõ est priuatio simpliciter: vt dictũ est nunc:si in genere hoc nõ est impossibile immo necessarium. quoniã omne quod fit;fit ex suo opposito priuatio:vt homo ex nõ homine:vt primo physicorum visum est. Debes scire quod expositores latini fingunt materiam secundũ nudam essentiã recipere formã specificam: ponũt enim qđ quando materia est disposita pro forma ignis siue hominis: tũc omnes dispositiones præuiæ corrumpunť.& tunc in nuda essentia materiæ recipitur forma quæ secundum rem est omnes formæ.arguũt enim qđ matera prius intelligitur perfici secundum formam vniuersalẽ quã specialem:sicut prius intelligitur aliquid ens quã viuũ: & viuum ꝙ animal:& animal quã homo , & quia quodlibet esse generis vel speciei consequunť propria accidẽtia illius generis vel speciei : ideo qñ materia intelligiť perfecta secundũ rationẽ huius generis qđ est corp⁹:possunt in ea intelligi dimẽsiones quæ sunt ꝓpria accidẽtia hui⁹ generis.& qñ materia intelligiť pfecta forma viui:iterũ accidẽtia ꝓpria illi intelliguntur ei in esse,& sic vsq; ad formã vltimã.volũt itaq; ꝙ in vno & codẽ tẽporis instanti fiãt resolutio dispositionũ præcedentiũ:& inductio formæ specificæ quæ licet in vno instãti tẽporis inducať:cũ illa forma cõtineat gradus formarũ superiorũ secundũ ordinẽ rationis:potest intelligi formã generis præcedere speciei formã:& accidẽtia generis siľr præcedere accidẽtia ꝓpria formæ speciei.Et tũc apud hos expositores oportet cõcedere dimẽsiones quãtitatiuas generari nouiter in generatione formæ speciei.Et secundo oportet cõcedere ꝙ specifica forma supponit materiã dimẽsionatã secundũ rationẽ nõ secundũ rẽ.& in hũc modũ Thomas aquinas verificat dictũ Auer.primo me.cõ.17.Et tertio oportet cõcedere ꝙ nulla est dimẽsio:vna numero coeterna materiæ.& videť ꝙ Auer.3.ce.cõ.17.in fine,assignet rationẽ hui⁹:inquit enĩ & etiã cõ tingeret huic opinioni vt superficies sint substãtiæ:qm̃ qđ prius est substãtia est.s.ꝙ si forma corporis est superficies & corp⁹ est substãtia:digniores sunt superficies vt sint substãtiæ.Ex qbus verbis apte accipiť ꝙ dimẽsio nõ est recepta in materia pri⁹ ꝙ forma substãtialis. Ratiões aũt Thomæ sunt positæ & solutæ in secũdo de anima.in expositione cõmẽ.4.& in lib.de substãtia orbis .Pro nr̃e autem Auer.in lib.de substãtia orbis.remouit positionem hãc : & dicit: quoniã si denudaretur:tunc corpus esset ex non corpore:& dimensio ex nõ dimensione. & vult dicere qđ si dimensio non esset materiæ coæterna:sed de nouo fieret in materia: tunc corpus,id est dimensio vel forma dimensionata fieret ex non corpore, id est ex materia nuda tanquam ex subiecto in quo recipitur.Quomodo autem consequens hoc sit inconueniens,adduxi opiniones inuicem repugnantes in lib.de substantia orbis. & vna opinio erat: quoniam si dimensio fieret in materia sola : sic quod prius in ea non præfuisset: tunc indiuisibile fieret diuisibile quod falsum est : quoniam albedo non fit nigredo : materia quidem ens indiuisibilis

Dubitatio.

Positio latinorum.

Contra positionem latinorum.

sibilis diuisibilis fieret. Praeterea indiuisibile nõ potest fieri diuisibi/le nisi imaginãdo illud indiuisibile extẽdi & fieri diuisibile. hoc aũt est impossibile sicut impossibile est diuisibile fieri indiuisibile. Praeter/ea diuisibile & indiuisibile opponunt. & vnũ oppositorũ nõ est subie/ctũ sui oppositi vt dicit Auer.primo phy.loco ei⁹. Sed hic mod⁹ ostẽ/dendi impossibilitatẽ cõsequẽtis nõ est cõsonus:qm̃ nulla istarũ ratio/nũ necessitatẽ habet. Prima quidẽ non:qm̃ & si materia qñ intelligit recipere dimensiões actu indiuisibilis sit:tñ potẽtia est diuisibilis:& mo do diuisibile recipi in subiecto actu indiuiso potentia diuisibili non est incõueniẽs:immo necessariũ:qm̃ omne recipiẽs debet esse denudatũ a na tura recepti.secũdo de ala.cõ.67.&.3.de ala.cõ.4. Praeterea nec secũ da ratio necessitatẽ habet:qm̃ indiuisum actu: potentia tñ diuisibile põt extẽdi.ergo põt intelligi fieri diuisibile:nõ tñ ecõtra:qm̃ diuisibile non potest esse subiectũ indiuisibilis secundũ fundamentũ Auer. Et tertia minime necessitatẽ habere videt:qm̃ indiuisibile simpliciter & diuisibi/le simpliciter ꝓpositionẽ habere vident:sed indiuisibile actu & potẽtia diuisibile nõ opponunt nisi quẽadmodũ priuatio opponitur habitui.& hoc modo vnũ oppositorũ potest recipere alterũ: vt materia priuata re/cipit formã. Ideo dicendũ vt dixi in lib.illo ꝙ virtus argumẽti Auer. est virtus entimematis vnius post alterum.arguit enim sic:qm̃ si denuda retur:tunc corpus esset ex non corpore:& dimensio ex non dimensiõe. est ergo primũ entimema si dimensio fieret in subiecto mundo: ergo tũc corpus fieret ex non corpore:& dimensio ex non dimensione: & tũc nõ sistit hic.sed apponit secundũ entimema: & dedit inconueniens vltimũ. & inquit.& tunc formae corporales essent contrariae & succedẽtes sibi in hoc subiecto:sicut est dispositio in formis substãtialibus.Est ergo se/cundũ entimema,scilicet si dimẽsio fieret ex nõ dimẽsione.ergo dimẽsio corrupta & genita essent contrariae contrarietate propria & per se. hoc aũt nõ est ita:qm̃ dictũ est in praedicamentis cõmune esse q̃titati & sub/stãtiae nõ habere cõtrariũ.Põt aũt & haec cõsequẽtia vltima in hũc mo dũ cõponi.omne accidẽs quod corrũpit in aduẽtu formae posterioris nõ propriũ illi:nec priori formae.cõtrariat accidẽtib⁹ sequẽtib⁹ formã po/steriorẽ.haec maior patet in lib.de lõgitudine & breuitate vitae:quoniã accidẽs duobus modis corrũpi põt:vno modo per viã sequelae. V.g.vt inquit ipse qñ est accidẽs propriũ sicut corrũpitur risibile ad hoĩs corru ptionẽ.alio modo corrũpi põt per se:qñ nõ est propriũ accidens formae nec praecedẽtis nec sequẽtis:sed corrũpit tantũ per successum accidentis cõtrarij sequẽtis formã genitã nouiter in materia.est ergo maior illa ve/ra.Tũc accipitur haec minor:sed dimẽsio praecedẽs est accidẽs nõ ꝓpriũ formae priori nec posteriori:& per te corrũpit & generat noua. ergo di/mensiões illae sunt inuicẽ cõtrariae per se succedẽtes se in eodẽ subiecto: eo modo quo se succedũt formae substantiales:& sic patet consequentia Auer. Dicẽdũ itaqꝫ ꝙ corp⁹ fieri ex nõ corpore est impossibile:nõ qa tũc indiuisibile fieret diuisibile:sed quia tũc dimensiões essent cõtrariae ꝓprie & ꝑ se:vt visum est. Ad formã dicendũ ꝙ ens in genere est duo/bus modis.vno modo cõpossibile cũ quolibet cuiuscũqꝫ gñis:vt forma corpis.põt eñi stare cũ quolibet cuiuscunqꝫ gñis:vt vides.Aliud est ens in genere quod cũ aliquo stare potest:& cũ aliquo non: vt forma ignis.

potest enim stare cũ generatione & forma leonis:& nõ potest stare cum generatione & forma aquæ:tunc dicendũ quod loquẽdo de ente primo modo imposſibile est ipsum fieri ex priuatione sui generis nec in genere nec simpliciter. Loquẽdo secũdo modo bene est posſibile: qm̃ de facto homo fit ex nõ homine:ideo patet corpus fieri ex nõ corpore esse impossibile.hominẽ aũt fieri ex nõ hoie est necessariũ.Illud aũt qđ inducebat ex tertio cæli nihil est:qm̃ Auer.ibidẽ post cõmẽ.61.se exponit: & vult qđ dimẽsio nõ insit corpori seu materiæ nisi præcedat forma substãtiæ & in eodẽ cõ.inquit.& causa qđ superficies existat in materia est, quia prima forma substãtialis existit ĩ ea:scilicet, grauitas & leuitas,id est,forma corporis quæ nomine grauitatis & leuitatis appellatur vt clarius intelligitur:sed perscrutatio de hoc vt subdit pertinet ad aliũ locũ:scilicet, limitatũ de substãtia orbis.& ibidẽ cõ.61.posset etiã in hoc loco videri quid sit ista interminata dimẽsio:& quid terminus ei⁹:& quomodo intelligit an materia an actu an potẽtia & an qualitates primæ trãsmutanť qñ formæ elemẽtorũ trãsmutanť:& multa alia quæ nõ oportet vt hic dicantur:qm̃ visa sunt in lib.de substãtia orbis.& alibi in multis meis apologijs vide.(Sed id qđ.)Cũ verificauit ammodo opinionẽ illã:& ammodo falsauit:hoc in loco trãsit ad examẽ secũdi sui dicti.& primo repetit illud:& inquit:sed id qđ dixit:videlicet,qđ corpus nõ est mediũ ad animã:neq; in creatiõe corporũ:neq; in speciéb⁹ aĩarũ.Subdit examẽ &.d. dicim⁹ ꝙ hoc est iuxta opinionẽ quorũdã philosophorũ q opinati sunt: qđ dãs formas corporũ inanimatorũ & animatorũ est substãtia separata vel intellect⁹,vel aĩa separata:cui⁹ rationẽ eorũ inquit:quia imposſibile est apud istos ꝙ corpus aĩatũ vel inaĩatũ posſit dare formas.est ergo vna ꝓpositio eorũ.nullũ corpus dat formas.deinde accepit quasi minorẽ: & inquit.posito ꝙ cælũ est corpus aĩatũ.est ergo minor:sed cęlũ est corpus aĩatũ.dedit conclusionẽ:& inquit:ergo imposſibile est qđ illud corpus posſit dare aliquã formã generabilẽ & corruptibilẽ : aut aĩam aut quã/cũq; aliã formã.(Nãq;.)Hoc in loco prosyllogizat maiorẽ.& potest in hũc modũ cõponi:nullũ agens mediãte corpore potest agere formas seu aĩas:sed corpus agit mediãte corpore:ergo corpus nõ põt agere formas seu aĩas.accepit minorẽ & dicit:nãq; corpus agit sine dubio corpore mediãte.deinde accepit maiorẽ:& inquit.& qđ sic se habet imposſibile est qđ ab eo procedat forma neq; anima.cuius rationẽ replicauit.d. nõ eñ est de natura corporis inquãtũ corpus agere substãtialẽ formã neq; anima. Debes scire qđ Auer.videť secundũ illos cõmittere circulũ: qm̃ voluit ꝓbare animã nõ agere mediãte corpore.& ꝓbauit per hoc: quia nullũ corpus dat formas.deinde probãs hanc accepit.nullũ agens mediãte corpore agit formas.modo hæc probatio maioris est cõclusio quã intendit:ergo in opinione illorũ committit circulum:potest dici quod hęc propositio est vniuersalior quã cõclusio declarãda. conclusio enim declarãda erat.nulla anima agit mediante corpore. Sed probatio hæc est: nullũ agẽs mediãte corpore agit formas &c.modo quæ sunt vniuersaliora sunt notiora.ergo hic nõ videť circul⁹ cõmitti:vt patet.(Et hoc.)Cõparat opinionẽ illã opinioni Platõis:& inquit.& hoc est simile opinioni Pla.in formis separatis a materia. Debes scire qđ similiter hoc alterũ est quodãmõ idẽ:& quodãmõ alterũ.Idẽ qdẽ:qm̃ quẽadmodũ Pla.d.

formas rerū non a corporibus effluí in materijs,sic & hæc enunciat opinio diuersa quidē:quoniā Plato cōcessit numerū formarū separatarum secundū numerū specierū generādorū.opinio autē hæc:vnum tantū agēs omnibus sufficere dicit:& forte opinio ista est omnino opinio Platonis vt Themistius dicit sed quomodo sit hoc:forte dicā & post. (Et hæc.) Cum dixit hoc inducit opinionis auctorem:& inquit:& hic est expresse opinio Auicen.& philosophorū saracenorū sequaciū eius qui asserunt id est,manifestant ipsorū opiniones dicētes qđ corpus agit in corpus caliditatē seu frigiditatē:scilicet,illud corpus agens quod apud eos est corpus cæleste:est ergo propositio vna,qđ corpus nō agit nisi qualitates:vt dicit Auer.de mente horū.7.meta.commē.31.& cōmē.18.sed illud quod dat formas substantiales maxime animas:est sine dubio ens separatū: qđ apud eos nūcupatur dans formas:arabice tamē colcodea.(Alij vero.) Inducit opinionē verā omnino illi oppositā:& inquit,totū cōtrariū istorū opinātur:videlicet, qđ illud quod dat formas corporū est corpus habēs similes formas in specie vel in genere formis recipientiū,id est, generatorū,ideo intulit:ergo apud eos viua corpora efficiūt:vt aperte declaratur in aīalibus & ī sīlib⁹ generabilib⁹ eis. s.ex masculis & fœminis procreatis. Verbi gratia,plātis:animal enim animal genuit:& planta plantā.(Sed illa.) Cū dixit opinionē prædictā:soluit motiuum illius fortissimū: erat enim argumentū eius de animalibus ex putrefactione genitis vbi non est mas neq; fœmina:& tamē fiunt. Respōdet Auer. sed illa animalia quæ ex putredine fiunt generātur ex corporibus orbium,id est,stellis:& ipsi corpora,scilicet,stellæ dāt eis vitā:quia viua sunt,inquit enim Auer. 12. meta.cōmē.18.qđ calor cælestis in aere vel aqua diffusus animalia generat ex putredine facta:ecce quomodo nō oportet recurrere ad formā separatā. Redit ad id qđ dixit:& inquit,& ad asserendū hāc opinionē:scilicet,de formis habent sarraceni multas auctoritates, id est, rationes quas nos quātū ad præsens dimittimus propter nimiā prolixitatē verborū.(Et huiusmodi.) Inducit argumētū Alg. cōtra saracenos & dicit,& huiusmodi ratione arguit Alg.d.super eos sic:qđ nō est impossibile qđ in animalibus sit quædā anima,intēdit dicere qđ sint in animalibus corporū animæ appropriatæ ad generandū alias formas:videlicet,animatorū vel inanimatorū,est ergo vis:qđ nō incōuenit esse formas naturales quæ immediate agūt:quādoq; animas vt formæ animalium:quādoq; formas:vt formæ elemētorū. Et adducit cōfirmationē ex sensu & dicit:vnde mirandum est de hominibus dimittētibus opus sensibile & apparentiā phātasmatis summæ sequētibus:ipsi enim appodiātes se super probabilia verba destruūt demōstrabilia.ideo cōcludit esse horū hominū,& dicit:quare decet immo potius debet homo talis cū sequacib⁹ suis reputari in maxima prauitate:& maxime quando hoc,id est,opinio contradicens sensui reperitur,id est,est dicta ab excellentibus prudentibus qui in arduo intellectu sunt prouisi a deo glorioso.id est,quibus deus gloriosus dedit arduum intellectum,id est,summam prudentiam:isti quidē viri sunt certe maxime detestandi vilipendiq;.

De colcodea.

Et cum hoc sit ita propter bonum:oportet aliqua dicere de illa colcodea quæ latine dator formarū exponitur dicta intellectus anima & substantia seu forma separata: & in primis quæ Platonis

Platonis sentētia: secūdo quæ arabū & aliorū: tertio & vltimo quæ Ari. in hoc quæsito existat intētio. Et licet de hoc sit dictū aliquid in hoc libro semper repetēdo aliquid noui addā qđ & vtile & dignū legentibus apparebit. Inquit ergo Plato in Thimeo. Quocirca sicut ratio hæc nobis probabilis persuadet: dictū est hūc mundū animal esse idq; intelligēs reuera diuina prouidētia cōstitutū: & cū dixisset animal hoc qđ mundus dicitur: ad cuius similitudinē sit productū transit ad animā: & inquit, animā autē in eius medio collocauit quę per totū tēdit atq; ea corpus ipsum extrinsecus circūtexit. Vt ergo Platonis sententia intelligatur primo debes scire ipsum posuisse prius & informē molem mundi quā formatā: & mox formatā quodāmodo prius quā animatā: ordo enim naturæ ex imperfecto ad perfectū procedit: nō quia informitas ante formationē fuerit secundū tēpus: vel formatio corporalis ante animā: sed hic ordo rationis est: & vt cognoscitur tam formalē naturā formationis corporeæ gratia quā corporeā formationē gratia animæ tanquā finis esse diuinitus institutā: ordinē illum Plato expressit verbis fere sensibilibus: attamen ad rationis ordinē ipsum adaptare opus est. Secundo debes etiā scire secūdum Platonis sententiā quatuor pertinere ad mundi animā seu spiritum. Primū quidē intellectus in se manens: immobilis orbiū sphærarūq; motor: ab auctore rerum institutus. Secundū sphæræ anima motor mobilis quidē sed mobilis per seipsum. Tertiū intelligētia quædā huic animæ a deo diuinitus insita. Quartum natura, id est, seminaria vitalisq; virtus ab anima passim infusa materiæ. Est ergo Platonis sentētia quātū ad hunc mūdi spiritū & esse intellectum: animā: intelligētiā: & naturā. intellectus quidē prout rector orbiū dicitur: & motor tantū immobilis: anima vero prout & motor dicitur orbiū: & a seipso moueri & potest & mouetur. Dicitur & intelligētia prout omniū rerū est prouidētia, dicitur & natura prout ab ea res omnes & procreātur & in esse sublimi sustinentur. Et licet omnia hæc animæ secundū rei veritatē ascribantur, intellectus quidē & anima substātiæ sunt spiritus: vt spiritus est, intelligētia autē & natura qualitates sunt & ab illa effluētes: tamē animali qui mūdus dicitur ratiōe materiæ insunt magis: vt dicit Plato. Tertio debes scire omnia elemēta ad horū quatuor imagines esse: ignis enim intellectū huius spiritus refert: terra & illius naturā: intelligentiā aer: aqua deniq; animā: sunt autem intellectui tria propria: est enim indiuiduus vniformis & æternus: nā diuidua multiformis & tēporalis: anima vero inter hæc media per intelligentiā quidē magis intellectus ipsius particeps euadit. Per animalē vero potentiā cū natura potius quā cū intellectu cōsentit, quābrē partim indiuidua dicitur, partim quoq; diuidua: itē vniformis similiter & multiformis, rursus æterna: & partim & tēporalis: quia igitur ignis inter elemēta indiuiduus est magis vniformis & æternus magis: ideo intellectum refert: quia vero terra diuidua difformis & tēporalis plus alijs reperitur: ideo naturā refert: quia vero anima media est: ideo quātū ad intelligētiā aeri attribuit: q̄ꝓtū ad aiationē aquę: quatuor itaq; elemēta illorū, quatuor imagines referūt. Prępterea quatuor vite stellarū horū imagines etiā declarāt: saturnia: iouialis: venerea: dionysiaca. Saturnia quidē intellectū refert. Iouialis aūt intelligētiā ad actionē iā mobilē declinātē. Venerea etiā aialē refert virtutē iam materiā amantē. Dionysiaca naturā & materiā refert.

Propositio Platonis.

Quatuor ad animam mundi pertinent.

Nota.

fert. Praeterea sensus quatuor in vniuerso cõnumerantur. Primus quidem imaginarius intellectum repręsentat: hic enim vnus existit formas rerum particulares attingens: vt ille vniuersales, attingens inquã intrinsecus: ideo nullis eget instrumentis: quẽadmodum & intus neq extra procedit vsq: neque patitur: ideo intellectũ refert. Secũdus vero sensus communis est in animalibus: & hic intelligentiam refert: est enim communis & extra procedẽs. Tertius exterior sensus in animalibus particularibus vltra vim rationẽ iam per instrumẽta singula distributus, hic quidẽ vim animalẽ refert: eo quia extra se porrigit atq a passione exoriẽs mutatur. Quartus deniq sensus a pythagoricis plãtis conceditur: & id quidẽ stupidũ nullũ iam habens iudiciũ qualitatis: sed in sola positũ passione voluptatis cuiusdã atq doloris. Et hic quidẽ sensus naturã illius tenet spiritus. Declaratũ itaq habetur illorũ quatuor fere totũ mundũ hunc formã. Istorũ etiã habetur ordo in hunc modũ: quoniã mũdi quidẽ materia neq alter suscipit animã quã per naturã: neq alter intelligentiã quam per animã: neq alter intellectũ quã per intelligentiã: sic quoq per terrã accipit aquã: per hanc aerẽ: per hunc & ignẽ. Quarto debes scire qđ duplex est ad deum ordo rerum, vnus quidẽ quo ab eo procedunt, alter quo procedentes conuertuntur ad ipsum. Cum igitur hæc ex Platonis sententia colligantur in hunc modum verba Platonis interpretemur. Dicit enim animam in eius medio collocauit quæ per totum tendit: atq ea corpus ipsum extrinsecus circũtexit, hic quidem igitur illos duos ordines signat. Cum enim dicit animam in medio eius collocauit quæ per totum tendit &c. ordinem procedendi rerum ex deo signat. Cum vero inquit: atq ea corpus ipsum extrinsecus circuntexit: ordinem rerum procedentium in deum declarat: quando enim mundus ea in deum redit extra molem & sui naturam extenditur cum conuertatur in id quod supra modum reperitur. His etiam verbis comparationem animæ ad totum corpus & omnes partes perscribit, ad corpus quidem cum dicit eam medio collocasse: ad partes etiam omnes cum ait: quæ per totum tendit, hæc enim anima totum tenet & singulas partes replet: secundum enim illa quatuor omnes fere mundi partes tenet: quia per intellectum ignem saturnum & imaginarium sensum. per intelligentiam iouialem aerem & communem sensum. per animam veneream aquam exteriorẽ sensus partem. per naturam dionysiacã terrã naturalẽ sensum continet. ista itaq anima totum est: & omne totum quidem prout in medio sita est omne: prout singulas tenet partes singulis eis gradibus. Hæc sunt quæ formaliter ex Proculo & Porphyrio excipiuntur in huius loci cõmentatione: quid igitur sit mũdi anima: & quomodo ad ipsum & singulas partes se habeat secundũ Platõis sententiã: dictũ sit in tantũ. Superest modo dicere quomodo has formas rerũ & maxime animas procreat: & quomodo illas formet. dicendũ itaq quod cum deus omnia possit: cum anima hæc in sui reditu in illum illustretur appetitu accenso illi inhęreat: inhęrendo formetur omnia in mente sibi inhęrente naturas rerum creandarum effingit, in eaq spiritali natura quodam modo vt ita loquar depinguntur omnia quæ in corporibus istis sentimus, huiusmodi igitur rerum specierum dei fomento quodammodo in illius animæ mente conceptas, depictasque non dubitamus ideas esse secũdum Platonis sententiam, Cum igitur anima

Duplex ordo rerum ad deum.

hic

hic omnium species teneat:merito omniũ formatrix & artifex rerũ dici debet.hæc vtiq; anima omniũ rerum formas conducit in materia prout earum simulachra præconcipit. Modus autem formationis hic est: cum materia digna sit recipere formam:& meritum expectat ab hac ipsa propria idea præconcepta formam dat secundum meritũ materiæ. hanc autem opinionem Themi.in.3.de anima.cõ.27. quodãmodo prædicat: inquit eñ solus intellectus agens proprie & maxime censendus est forma: immo vero forma formarũ.inferiora enim cætera modo subiectorũ loco.modo formarum habentur. Hanc & præterea idẽ Themisti⁹ in de anima primo.com.23.declarauit exemplo,quod videas. quomodo quidem igitur hic anima procreat entium formas & quæ sint ideæ & vbi sint sit dictum modo.hic itaq; Platonis opinio pro nunc credatur; licet complura sint necessaria ad illius expositionẽ: vt de auctore eius an de⁹ eam creauit:& an ipsa creata vim habeat in animas rationales: & quædam alia quæ non sunt huius loci: sed in libro de intellectu sermonem prolixum inquire. Superest modo arabum sententiam & adducere & declarare ammodo. debes ergo scire q; sphæra actiuorum & pasiuorũ gubernatione indiget forte non minori q̃ singulus orbis. & quia omnis orbis indiget motore:ideo dicunt totam hanc sphæram motore indigere. Est autem motor duobus modis:quidam partibilis per totam quantitatem mobilis:quidam in indiuisibili consistens.motor enim qui tẽpore finito mouet ab eis ponitur partibilis & diuisibilis. qui vero tẽpore mouet æterno & impartibilis & indiuisibilis existit. hic igitur motor cũ habeat sphæram & gubernet & tempore moueat æterno: hac de re æternus impartibilis existit simpliciter. Dicit̃ quidẽ hic motor forma sphæræ.dator formarum.intelligentia separata.intellectus & anima.prout diuersis habitudinibus sphæram hanc respicit. respicit enim primo hanc sphæram prout istam cõseruat in esse & in operatiõe sua. & quia forma principium est essendi & operãdi absolute.ideo respectu huiusmodi forma dicitur totius sphæræ. Dicitur & secundo dator formarum latine. arabice vero colcodea ab operatione particularium rerum. est eñ agẽs omnes formas in materijs ab extrinseco ponens eas ibi ex nihilo secundum arabum principia.ergo hoc respectu dato:formarum,vel agens formas dici mereretur. Dicitur tertio intelligentia: quoniam omne agens per cognitionem prouidẽtia aliqua effectus agit.& quia nulla est prouidentia maior hac istius: ideo merito dicitur intelligentia ab excellentia operationis intellectiuæ; quemadmodum dicimus margaritã esse albedinem pro quãto albissima reperitur. Dicitur quarto intellect⁹: quoniã quẽadmodũ intellectus non organo:sed occulte operatur intelligẽdo & discurrẽdo: sic & hæc forma sine institutis operat̃ & sine omni manifestatiõe.& ideo intellect⁹ dici põt. Dicit̃ & aĩa:qm̃ aĩatũ ab inaĩato differt in viuẽdo.in lib.de aĩa.primo & secũdo.viuere aũt multipliciter dicto quod mouet̃ a se.& crescit a se.& viuere dicimus: quia igit̃ oĩa quæ mouentur hic ratiõe illius mouent̃ & crescunt:ideo aĩa dici nõ dubitat̃. potest ergo colligi ex his quid quidẽ sit anima vel forma ista:& quot habitudinibus sphæram hanc respicit.& hæc sunt quæ ex.9.meta. Auicẽ. extrahunt̃.& dubia huic contingentia tetigi in lib. de intellectu in propositione.d.ab æterno immobili non prouenit nouum. hæc itaq; arabũ

Põ arabũ.

existit

existit opinio: quæ forte parum aut nihil ab opinione Platonis differre videtur: nisi ꝙ Platonis opinio altiora tangit. attamen siquis voluerit ampliare: & hanc in illam reducet & facile. Superest & modo peripateticorum sententiam in breui explicare. latius enim in.7. meta. commen.31.& in.12.meta.commen.18. Auer. exposuit. & per totum librum de generatione animalium &c. Debes ergo scire vt Auer. dicit commen.36.11.&.12.eiusdem: omnes formas contineri actu in primo motore.& potentia in prima materia.& non intelligo actu formali: sicut ignis cõtinet calorẽ actu formali ꝑut & ipse actu calidus existit. sed intelligo actu productiuo eo quod nihil existit ꝑductum quin a virtute primi in materia ponatur.& hic actus perfectissimus est. Ita nec intelligo potentiam, scilicet ita ꝙ nihil existat in materia ante formæ extractionẽ. esset enim formæ creatio non generatio quando res fieret. oportet ergo vt aliquo modo formæ existant in materia: & impossibile est vt existãt secundum partẽ: & secundũ partẽ nõ: qm̃ tũc generatio tantũ formæ intentio esset: & corruptio formæ remissio. nec existũt formæ secũdũ essentiã in materia: qm̃ tũc in generatione res nõ acquireret nomẽ nec diffinitionẽ: nec in corruptione deperderet id: ergo oportet vt quodãmodo existant ibi: & quodãmodo fiant. Ideo debes scire ꝙ vniuersale est potentia particularis. actu vero nullũ. aduenientibus enim differentijs proprijs: vniuersale efficitur & particulare. ergo vniuersale medium est inter nihil & esse actu. Estimandũ est igit̃ in materia esse aliquã formã vniuersalẽ quæ oẽs possibiles esse cõtineat quæ sit velut inchoatio. quædã vniuersalis & velut forma materiæ ꝑpria: & ab ea existẽs inseparabilis hæc: si detur licẽtia dicẽdi: forma corporis existit de genere substãtiæ. hæc em̃ forma vniuersalis existit. potẽtia ergo continet & oẽs possibiles fieri potentia. & secundũ ꝙ formæ fiũt ꝑprie hæc forma speciẽ ꝑpriã accipit. generatio itaꝙ nihil aliud est nisi formæ specifice ab huiusmodi generabili extractio. intelligo ergo oẽs formas cõtineri in materia in potentia, id est in forma corporali quæ potentia formalis est omniũ: vt Albertus dicit. quomodo ergo formæ sint in primo motore: quomodoꝙ in potentia in prima materia sit dictũ. Dicendũ vlterius ꝙ oẽs res naturales potentias & virtutes habẽt. hoc em̃ sensu & ratiõe manifestat̃ in hunc modũ. videmus em̃ calorẽ virtutẽ esse ignis. & frigus virtutẽ esse aquæ. & quia omne ignobile cõtinet̃ in re nobili: & imperfectũ in re perfecta: vt sensu fere cõprehẽsibilẽ est. oportet virtutẽ caloris ab ignis essentia emanare & fluere. & vniuersaliter posterioris virtus semper in altioris potentia continet̃: ergo oportet dicere oẽs res virtutes habere actiuas. His visis Arist. opinio est: vnũ esse agens ꝙ prima forma. primus finis. primũ efficiẽs omniũ rerũ existit: & hic primus existit motor. est enim prima forma prout oẽs res in esse conseruat. primus finis prout in ipsum redeunt entia: & gratia huius existunt. & primum efficiens: quoniã vel oĩa fecit vel in virtute eius agentia agunt. sunt enim agentia particularia velut instrumenta illius: sicut Arist. de generatione secũdo. & Auer. 8. phy. commen.46.&.47. videtur dicere. Quid igitur sit prima forma apud Arist. & quomodo ab ea res fiant. & quomodo arabum & Platonis opinio cũ Arist. conueniat & differat sit dictum intantum. Rationes & fundamẽta harum opinionum vsꝙ in alium transferantur locum.

Positio peripatheticorum.

ALGA. DVB. III.

IT Alga.respōdēs ꝓ philosophis.& si aliqs diceret ꝙ licet supremū cælū vel sol vel aliud corpus supcæleste terminatū in sua mēsura magnitudinis:nō est impossibile quin possit esse maius vel minus:ergo oportet quod illā mēsurā terminatā quā modo habet ab aliquo approprīāte habeat:ergo nullū corp⁹ supcæleste est primū ens.Nosverò respōdemus eis:qua ratiōe negatis quod illud corpus in vltima fine magnitudinis quæ naturaliter reperiri pōt: sit ita quod impossibile est quod sit maius illo?Et illud cōtinet oīa entia:ergo dicitis primū causatū esse supremū cælorū mensuratū ab illa mensura sua propria.Et aliæ mensuræ respectu substātiæ sui primi causati sunt inæquales:sed appropriāt in quadam mēsura quæ ordine entium dependet à deo. & ideo dicitis impossibile esse quod aliā habeat mensurā.Amplius si diceret quod primū causatū est primi orbis causa:& habet principiū approprīās: vtputa voluntatē. Adhuc est petendū quare voluit sibi dare hāc mēsuram & non aliam. Et est manifestū quod ipsi negant distinguentem voluntatem. Patet ergo quod isti nequeunt asserere quod primum corpus orbium habeat approprīās extra se &c.

Adducit Alg.hic argumētū ꝓ peripatheticis. postmodū ibi,(Nosvero.)Respōdet ad illud:& ratio sic cōponit.nullū corp⁹habēs numerū & mēsurā suæ magnitudinis ab aliquo approprīāte illā sibi est primū ens seu primū prīcipiū:sed corp⁹ cæleste habet mēsurā suæ magnitudinis & terminū eius ab aliquo appropriante:ergo corpus cæleste nō potest esse primū principiū nec primū ens:minor probat: & cōponitur sic ꝓbatio. omne corpus quod pōt esse maius & minus mensurā sue magnitudinis & terminū ab aliquo extrinseco appropriante habet. sed cælū pōt esse maius vel minus ꝙ̃ modo sit:ergo mensurā suæ magnitudinis ab approprīāte habet extrinseco.huius primo tāgit minorē prosyllogismi, & inquit.Ait Alg.respōdēs ꝓ philosophis: & si aliqs diceret ꝙ licet supremū cælū vel sol vel aliud corp⁹ cæleste terminatū sit in sua mēsura magnitudinis.nō est impossibile qn possit esse mai⁹ vel min⁹. hæc fuit minor.deinde accepit cōclusionē ꝓsyllogismi quæ est minor sylli principalis:& inqt,ergo oportet ꝙ illā mēsurā terminatā quā modo habet ab aliquo approprīāte habeat.& hæc fuit minor pricipalis sylli.& tūc dat cōclusionē principalis sylli:& inquit.ergo nullū corpus cæleste est primū ens.hæc igitur est argumētatio peripatheticorū:vt.d. Alg.(Nos vero.)Cū adduxit fortissimū arg.vult modo soluere illud. Et ad formā dicendū,ꝙ minor syllogismi principalis falsa est.qui eīn dicit corpus cæleste habere esse primū entiū & esse primū principiū diceret ꝙ nō habet approprians sibi magnitudinē & terminū. Ad prosyllogismū dicendū

formaliter:quod iterũ minor falsa est.nõ potest corpus cęleste maius esse vel minus.huius solu.tantũ tangit secundam partẽ.s.solu.ad prosyllogismũ. & per illã vult habere solu.ad syllogismũ:inquit ergo.nos vero respondemus eis qua ratione negatis qd' illud corpus in vltimo fine magnitudinis quæ reperiri potest.i.qua ratione negatis maximũ corpus : qd' est ita maius quod est in vltimo magnitudinis:quia habet magnitudinẽ qua maior reperiri nõ potest in natura.sit ita quod impossibile sit quod sit maius illo . est ergo sensus solu.curo peripathetici negatis esse impossibile corpore maximo dari maius.hoc enim debetis:qm̃ ex quo maximũ est : impossibile est eo dari maius.& per hoc vult habere quod minor.d. corpore cælesti posse dari maius esse propositionẽ falsam : cũ corpus cæleste sit maximũ quod reperiri potest in rerum natura.(Et illud.)Dat causam suæ solu.s. cur non potest maius illo reperiri . & illa ratio potest sic componi corp9 qd' cõtinet oĩa entia præsentia & possibilia est maximũ quod potest reperiri.sed primũ causatũ.s.primũ cælum quod est octauus orbis cõtinet omnia entia præsentia:ergo eo non potest dari maius.huius tãgit minorẽ.& inquit.& illud cõtinet oĩa entia.i. præsentia: & infert conclusionẽ d.ergo dicitur primũ causatũ esse supremum cælorum mẽsuratum ab illa mensura sua propria.i.ergo octauus orbis ita mẽsuratur a sua mensura ꝓpria:quod nõ potest esse maius vel minus. (Et aliæ mensuræ.)Hoc in loco persoluit quãdam obiectionem.dixit enim Alga.ideo nõ posse dari corpus maius corpore cælesti:quia illud est maximũ.& quia est maximum: ideo nõ potest suscipere maius nec minus.modo ex hac causa posset fieri obiectio hoc modo.oẽ corpus nõ maximũ potest esse minus vel maius: sed quilibet orbis excepto octauo est nõ maximus . ergo quilibet orbis excepto octauo potest suscipere maius & minus. Respõdet Auer. & forma solu.consistit in hoc:qd' licet corpus maximum non possit suscipere maius nec minus:non propter hoc sequitur quod omne corpus non maximũ possit suscipere maius aut minus:quia orbes inferiores & si sint nõ maximi:habẽt tamẽ mẽsuras ꝓprias & inseparabiles. ideo illa maior habet intelligi de nõ maximis carẽtibus mẽsuris proprijs : cuiusmodi sunt elemẽta & alia generabilia.inquit ergo.& aliæ mensuræ.s.orbium inferiorum respectu substantiæ sui primi causati.i.respectu octaui orbis sunt inæquales.i. minores:vel æquales vt habet alia translatio.i. codẽ modo inseparabiles ab eis.& si stat inęquales debet dicere post:sed appropriãt. i.illas habẽt tanquã proprias in quadã mensura quæ ordine entium depẽdet a deo.& tũc cõcludit.d.& ideo dicitur impossibile esse quod aliam habeant mensurã. Debes scire qd' orbes sunt inæquales magnitudinibus proprijs propter intelligentias vt dicit Auer.12.meta.commen.44.quia enim intelligentia lunæ fuit minoris virtutis . ideo magnitudo lunæ debet esse minor.& quia virtus primi motoris est maxima . ideo magnitudo primi orbis est maxima : propter igitur ordinem entium,id est intelligentiarum mouentium gratia entium orbes sunt inæquales in magnitudinibus . & quia ille ordo est essentialis : ideo mensuræ sunt propriæ & essentiales illis. (Amplius) adhuc adducit secundam obiectionem . & inquit.amplius si dicerent quod primum causatum est causa primi orbis.i.si dicerent primã intelligẽtiam esse causam primi orbis & habet primũ appropriãs:vt puta voluntatẽ quæ sup.est continens ad vtrãque partem.

Propter intelligentias orbes sunt inæquales.

partem.ergo orbis octauus potest esse maius vel minus quid quàm mo/
do sit.potest ergo in hũc modum ex his verbis ratio componi.omne cor
pus causatum ab agẽte libero voluntatem habente potest esse maius vel
minus,sed corpus octauum est corpus causatum ab agente libero volun
tatem habente.ergo in prima figura octauus orbis potest esse maior vel
minor. Debes scire ꝙ Alga.vsus est ly.primum causatum.vno modo
pro orbe toto animato,vt in illo loco.(ergo dicitur ꝙ primum causatũ
&c.)Nunc vero vtitur pro intelligentia illius primi causati.i.illius pri/
mi orbis.& forte litera superior errata fuit vitio scriptoris.& debet sta
re:ergo dicitur primum causatum inferre supremum cælorum mensura/
cum ab illa mensura sua propria.& tunc conclusio illa intelligitur sic:er
go prima intelligentia debet inferre,id est,causare primum orbem in illa
mensura in qua modo est inseparabiliter & proprie.& sic sermones con
cordantur inuicem.(Adhuc.)Obijcit iterum cõtra hanc solu.& inquit,
posito sup.ꝙ ita sit.adhuc est petendum quare voluit sibi dare hãc men
suram & non aliam?& potest argui hoc modo.ab indifferenti non proue
nit actio,sed voluntas primi causati per vos est indifferens simpliciter.
ergo ab ea non prouenit actio.(Et est.)secundo arguit contra eos indu
cendo eos ad contradictionem.& inquit.& est manifestum quod ipsi ne
gant voluntatem distinguentem,id est,potentẽ distincta & opposita cau
sare,& per consequens nunc contradicunt sibi.& tũc recolligit solu.d.
patet ergo quod isti.i.peripathetici nequeũt,id est,non possunt asserere
corpus orbium,id est,octauum orbem habere approprians extra se, id
est,agens dans sibi mensuram quam habet.

AVERROIS.

NOS dicimus ꝙ huius hominis verba in hoc lo-
co valde sunt admiranda.ipse enim obijcit philo
sophis quodam argumento dicens,quod ipsi ne-
queunt asserere efficientem præter corpus cęleste,
quia indigerent responsione cuiusdã radicis quã
ipsi negant,videlicet ꝙ cæli appropriãtur in pro-
prijs mensuris ratione causæ appropriantis, licet alias magni-
tudines habere possint. Et dicta causa approprians oportet ꝙ
sit antiqua.Vnde Alga.errauit in hoc loco in intentione nomi-
nis appropriationis:quia appropriatio de qua locuti sunt phi-
losophi dissimilis est appropriationi loquentium: loquentes
namq; intendunt per hoc quod distinguatur res à suo simili,
vel suo cõtrario,non ꝙ sapientia inclinet vnum ipsorum simi-
lium vel contrariorum magis quam alterum. Sed philosophi
in hoc loco intendunt per dictam appropriationem, quod sa-
piẽtia inferat in effectu id quod habet de sua natura,& hæc est
causa finalis.apud enim philosophos nulla est quantitas neq;
qualitas in aliquo entiũ que non sit propter suam sapientiam,
quare non euadet quin sit vnum duorũ, videlicet aut quia hoc
est

est necessarium de natura actus illius entis, aut quia est secundū bene esse. Si enim in creatis esset aliqua quantitas vel qualitas ab illas sapientia non producta, sequeretur attribuere primo creatori seu efficienti id quod non deberet attribui alicui vilissimo artifici materiali. Nam nullum est dubium quod quilibet effectus ab aliquo artifice factus diligitur, & cum prouisione ab eodem magistro fit, & ideo separata seu remota sapientia à naturæ operibus remouetur etiam causa ab omnibus effectib⁹ naturæ quod est contra omnium philosophorum radices & conclusiones. Patet ergo ꝙ oportet ꝙ mundus habeat vnum efficiens sagacissimum & sapientissimum à quo entia cuncta seriatim ministrentur.

Cum induxit Algaz. sententiem. vult hoc in loco eam examinare. & primo ꝓponit quoddā & inquit. dicimus nos ꝙ ỽba huius hominis in hoc loco valde sunt admiranda. i. admiratione digna. (Ipse enim.) Narrat dictū Alga. deinde ibi. (Vnde Alga.) Ponit eius errorē. inquit ergo. ipse em̄ obijcit philosophis quodā argumēto. d. ꝙ ipsi nequeūt. i. nō possunt asserere efficiētē præter corpus cæleste. i. quia habēt dicere corpus cæleste esse primū agēs. cuius rationē inquit. quia indigerēt responsione cuiusdā radicis. i. cuiusdā argumēti fundati in quodā principio, quā radicē ipsi negāt, & explicat illā. d. videlicet ꝙ cæli appropriantur in propris mēsuris ratione causæ appropriātis licet alias mēsuras habere possunt. & dicta causa approprias oportet ꝙ sit antiqua. Debes scire ꝙ argumētū Alga. fundaē in hoc. Philosophi cōcedūt qđ corpora cælestia habēt secūdas mēsuras ab extrinseco, sic ꝙ alias ab eodē habere possunt dicebat mō Alga. hic causa approprias. oportet vt sit antiqua. i. æterna: & agat per volūtatē, quare ergo plus egit hāc magnitudinē quā illā. hęc igiē vis fuit argumēti Alga. cōtra philosophos. (Vnde Alga.) hoc in loco apponit Alga. errorē. Debes scire ꝙ approprias apud Auer. idē est qđ agēs volēs. hoc aūt duob⁹ modis inueniē. vno mō qñ pōt per volūtatē eius agere effectū indifferētē a parte vtriusqꝫ: sui. s. & effect⁹. qñ ex parte sui agere pōt vtrūqꝫ, & qñ a parte effectus pōt esse receptio indifferēs ad vtrūqꝫ, sicut. V. g. potest diues dare tibi pecunias, & nō potest. & tu recipere & nō. aliud est agens per volūtatē & intellectū, ꝓut agit id quod est natū effectus recipere, & nō aliter. Et dicit hoc agēs volūtate pro quāto agit effectū & intelligit & vult suū, & ab illo nō expectat aliquid remunerationis, & hoc respectu dicit agēs volēs. primo mō leges ponunt deū esse retū auctorē secūdo mō philosophi vtvisum est loco hoc. inquit modo Auer. vnde Alga. errauit in hoc loco in intētione noīs approprias id est, propter æquiuocationē huius noīs approprias. i. agēs volens: quia appropriatio de qua locuti sunt philosophi, dissimilis est appropriationi loquētiū. i. quia aliter capiūt agēs approprias theologi, aliter philosophi. & hoc declarat. d. loquētes nāqꝫ intēdūt per hoc qđ distinguiē res a suo simili vel a suo cōtrario. i. intelligūt approprias pro agēte cōcipiēte duo opposita sīlia possibilia indifferēter fieri, nō quod sapiētia inclinet

Quid sit approprians.

vnum

vnũ ipsorũ similiũ vel cõtrariorũ magis quã alterũ.i.intelligo indifferentiã terũ:prout æqualiter possibilia sunt fieri,ad quorũ neutrũ plus inclinatur intellectus agẽtis magis quã ad alterũ.est ergo appropriãs vno modo agens potẽs agere opposita similia possibilia fieri æqualiter, ad quorũ neutrũ plus inclinatur quam ad alterum. (Sed philosophi.) Ponit secũdũ modũ.& inquit.sed philosophi in hoc loco intendũt per dictã appropriationẽ ꝙ sapiẽtia inferat in effectu id quod habet de sua natura.et addit.& hæc.i.sapiẽtia talis nõ modo est agẽs verũ causa finalis:cuius ratione dicit,apud enim philosophos nulla est quantitas.i.magnitudo,neque qualitas.i.forma in aliquo entiũ quę nõ sit ꝓpter suã supremã.i.gratia primæ sapientiæ tãquã gratia finis.& ꝓpter illã tãquã propter agẽs: ergo illa sapiẽtia est finalis & agẽs causa.(Quare non.) Quia dixit sapiẽtiã primã dare id quod naturæ rei cõpetit quoddam cõducit.& inquit. quare non euadet quin sit vnum duorũ.i.quin recipiens non recipiat propter vnũ duorũ,videlicet aut quia hoc est necessarium simpliciter de natura actus.i.effectus vel oppositionis illius entis,aut quia est secundũ bene esse.i.secũdũ melius.verificatur ergo secũdus modus sic: appropriãs est agẽs intelligẽs & volẽs id quod naturæ rei conuenit aut secũdũ necessitatẽ simpliciter,aut secũdũ melius nullã expectãs retributionẽ ab effectu.cõueniunt ergo & differunt.conueniunt quidẽ primo,qm̃ tam agens primo modo quã secũdo modo sunt volẽtia & intelligẽtia.differunt primo:quia agẽs primo modo est indifferens ex parte vtriusq;,sed secundo mõ;est determinatum ad vnum.s.ad id ad quod natura expetit,aut necessario aut ꝓpter melius,& harũ cõditiones tetigit Auer.aliquas in litera vt patet.(Si em̃.) Declarat qđ dixit.dixit em̃ qđ oĩs qualitas & oĩs quantitas ꝓducta est a sapiẽtia illa.hoc ostẽdit dicẽs:si em̃ in creatis esset aliqua quantitas vel qualitas nõ producta ab illa sapientia. sequitur attribuere primo creatori id vile quod non deberet attribui alicui vilissimo artifici materiali:qm̃ agenti materiali competit agere sine sapiẽtia.& hoc competeret deo.ergo id quod competit vilissimo competit deo. (Nã.) adducit exemplũ quasi cõueniẽs.& inquit.nã nullum est dubiũ ꝙ quilibet effectus ab aliquo artifice factus diligatur,& cũ prouisione ab eodẽ magistro fiat.si igitur hoc cõpetit rebus hic,quãto magis rebus ibi.(Et ideo.) Hic conducit correlariũ.& inquit.& ideo separata seu remota sapiẽtia primi ab operibus naturæ etiã remouet̃ causa ab omnib⁹ effectib⁹ naturæ,quod est contra omniũ philosophorũ radices.i.principia & conclusiones.& tũc cõcludit ꝓpositũ quoddam.d.patet ergo ꝙ oportet ꝙ mũdus habeat vnũ efficiẽs sagacissimũ & sapiẽtissimũ a quo entia cũcta seriatim ministrent̃.Et cũ hæc sint ita,potest ad formã argumẽti dici.s.ꝙ corpus cæleste nõ est primũ agẽs,quia depẽdet ab aliquo agente appropriãte sibi quãtitatẽ & qualitatẽ ab æterno.& qñ arguit̃ cõtra , qm̃ tũc illud agẽs posset agere vtrũq; &c.nego cõsequẽtiã,qm̃ illud appropriãs nõ est vniuoce dictũ cũ agẽte de quo loquuntur theologi:agit em̃ per voluntatẽ & intellectũ secundũ necessitatẽ rei passiuæ,vt dictũ est.& ideo corpus cæleste nõ potest recipere quãtitatẽ maiorẽ nec minorẽ, qm̃ non habuit illã tm̃ propter agẽtis desideriũ,sed ex determinatione suæ naturæ,vt dictũ est.primus ergo motor incorporeus est:vtrum vero cæleste corpus possit esse sub maiori vel minori magnitudine.& vtrũ sapientia

primi sit ad omnes res, & quomodo sit, & quid voluntas primi: & quomodo concurrit dicta sunt in alijs disputationibus: ideo nõ expedit hoc in loco repetere.

Et sic sit finis expositionis Nonæ disputationis.

Decima disputatio Alga. cum philosophis, in qua ostendit debilitatẽ ipsorũ in eo quod asserunt. s. qđ ipse deus scit genera & species, vt ĩ mõ.

DVBIVM PRIMVM.

DIT Alga. quia apud hanc opinionem concedentes ens concluditur in duobus, videlicet in antiquo & innouato. & nihil est apud eos antiquum nisi deus & suæ denominationes. & omnia præter eum innouata sunt sua propria voluntate. Cõcluditur igitur ab istis suppositis vna propositio necessaria in scientia dei, videlicet ꝙ omnia sciũtur ab eo. Quia omnia vult & sua propria voluntate innouantur. supposito ergo quod ipse vult & scit id quod vult: ergo ipse deus est vnus necessario, & quodlibet vnum scit alia præter seipsum. quare apud istos omnia sciuntur ab eodem deo benedicto: & hoc patefactum est eis, supposito ꝙ ipse vellet mundi innouationem.

Cum expedita sit disputatio nona. hoc in loco decimam aggreditur quæ est quodammodo ad scientiam dei pertinens, & ad eius compositionem, quia vt dixi: quæstio de scientia, est quæstio de compositione dei ex denominatione & subiecto: vt visum est. ergo dicendum est de sciẽtia primi, licet sit in parte dictum, & quasi vniuersalius: hęc aũt ad particulariora cõdescẽdit. primo ergo Alga. cõcludit ꝓpositionẽ vnã in qua erit vis qõnis. accepit ergo antecedẽs quasi cõpositũ: & . d. quia apud concedentes hãc opinionẽ cõcluditur, id est, diuiditur ens in duob⁹, videlicet in antiquo. i. æterno & innouato. i. nouo. est ergo prima pars, omne ens est æternũ vel nouũ. Et nihil est apud eos antiquũ nisi deus & suæ denominationes. i. sua attributa & omnia præter eũ innouata sunt ꝓpria volũtate. est ergo secũda pars, ꝙ omne ens præter deũ nouũ est, & solus deus æternus omnia noua agens sua volũtate. hoc est totũ antecedẽs. tũc dedit propositionem quasi consequens. d. cõcluditur igitur ab istis suppositis vna scientia necessariã in scientia dei, videlicet ꝙ omnia sciuntur ab eo: cuius rationem. d. quia omnia vult. & sua propria voluntate innouãtur. (supposito ergo.) Cum concludit illam propositionem adhuc procedit. & primo accepit illãmet & post infert alterã. & inquit. supposito ergo quod ipse vult, & ꝙ sciat id quod vult. ergo ipse deus est vnus necessario. hæc consequentia tenet, quoniam vna est prima voluntas & vna est prima scientia tunc accepit maiorem, & quodlibet vnum sup. intelligẽs & sciens & volens scit alia præter seipsum & apponitur minor accepta, s. ꝙ deus sit deus sciens &c. cõcludit tũc cõclusionẽ. d. quare apud istos omnia sciuntur ab eodem deo benedicto. habẽtur ergo duæ propositiones. prima deus scit oĩa. secũda deus scit omnia extra seipsum. (Et hoc.) Cõfirmat hoc auctoritate eorũ, dicens: & hoc patefactum est eis, supposito

sito quod vellet innouationem mundi.i.hoc maxime patet supposita mũ di nouitate secundum theologos.hoc igitur est intentum huius loci.

AVERROIS.

Dicimus nos qđ Alga. præposuit hæc verba modo præambuli: vt posset cõparari inter dicta suppsi⁹ & philosophorum verba in dei scientia.Et est notandum quod hæc verba sufficientiora apparent ex improuiso quã philosophorum verba.qui em̃ bene respicit loquẽtium dicta patet quod ipsi ponunt eum hominem æternalem prout assimilant scientiam dei in creaturis scientiæ effectuum qui fiunt humana voluntate. Et si aliquis eis dicat,quod sequeretur ex hoc quod deus sit corpus: dicent quod æternale. Et si iterum eis dicatur qđ corpus est innouatum:oportebit eos ponere hominem sine materia omnia entia agentem.ergo erunt hæc verba poeticalia & similitudinaria. Sed si diligenter respicerẽtur: appareret clare locus erroris.nihil enim magis distat à natura generabilium & corruptibilium entium quã æternalis natura.& si sic:nõ ergo potest verificari quod reperiatur vna & eadem species differens in æternitate:& nõ æternitate.Sicut vnũ genus differt seu variat se suis diuidentibus differentijs. distantia enim æternalis ab innouato maior est distantia specierum abinuicem. Vnde mirandum est qualiter potest indiuiduum sensibile ad occultum seu ignotum transferri:cum ipsa abinuicem sunt in gradu cõtrarietatis:& si forte comunicarent aliquo modo est tantum æquiuoce. Quapropter nõ debet trãsferri indiuiduum vnius eorum in alterũ: scilicet de noto ad ignotũ. Et visio quæ addita est sup humanũ intellectum in homine nõ potest prædicari de re:nisi de potentia mouẽte localiter ex voluntate: & de cõprehẽsione præsenti ex sensibus.Et sensus nõ sunt dicto deo attribuẽdi: & maxime neq; motus localis. Loquentes tamẽ ipsi attribuunt deo sensus tres:& remouẽt ab eo motũ absolute. Vnde aut ipsi attribuunt vitam similem vitæ animaliũ quæ dat necessario humanã sciẽtiam:aut dicent qđ erit eadem cum comprehensione: vt dicunt philosophi.s.qđ scientia vel comprehẽsio dei idem est quod vista in ipso deo. Rursus voluntas animaliũ est appetitus ducens ad motũ:& est sine dubio in homine & alijs aĩalibus ꝓuisiõ vt perficiat id qđ defuit à seipso:ergo secundũ hoc oportet qđ ipse deus habeat appetitũ propter quẽdam defectũ: ita qđ sit causa mot⁹ & actus tam in se quã in alijs. Vnde mirandũ est qualiter

ſit voluntas æternalis cauſa noui operis ſiue adiutor voliti & ipſius actionis. Vel qualiter poteſt imaginari quis voluntas & appetitus ante opus & in tempore operis: & poſt qđ ſit vna & eadem: & non contingat ei permutatio. Amplius cum appeti-tus cauſa ſit mot⁹: & motus nō reperiatur niſi in corpore. ergo appetitus nō reperitur niſi in corpore animato. Et quia philoſo phi cauent ſibi talia abſurda: ideo volūtas appetens eos, videli-cet, diuina actus eſt procedens à ſcientia. Sed ſcientia inquantū ſcientia eſt de duobus contrarijs: ſequitur neceſſario qđ quodli-bet ipſorum contrariorū procedat ab eo: ſed diceret quod nobi-lior ipſorum præcedat potius quā vilior: ſcilicet ab illo ſciente. Et ideo dicunt quod tres ſunt denominationes in deo: ſcilicet qđ ſcit: & quod eſt nobilis: & quod eſt potens: & dicunt quod eius voluntas ſcurrit in entibus iuxta ſuam ſciētiam: & poſſe ipſius non variat ſuam voluntatem. Hæc eſt opinio philoſophorū in præſenti propoſito. Vnde qui de ſecta veritatem diligentium cupit eſſe: & in amenis demōſtrationibus delectatur: poteſt cla riſsime diſtinguere ambages loquētium à vigore philoſopho-rum. Vnde dicimus quod beatus eſt cui deus præuidit in verita-te dilectum. Præterea poſtquā Alga. determinauit & oſtendit vias ex quibus loquentes afferunt ſcientiæ denominationem: vt clarius potuit incepi comparare inter illas vias & philoſopho rum vias in iſtis denominationibus; & eſt ſine dubio opus re-thoricale: & hæc ſunt verba ſua.

Hoc in loco propoſitiones Alga. examinare intendit: & primo narrat qua de cauſa accepit propoſitiones eas: & inquit. dicimus nos qđ Alga. præſupponit hæc verba modo præambuli vt poſsit comparari inter di-cta ſui ipſius in dei ſcientia & verba philoſophorum. vult dicere qđ ideo præpoſuit illas propoſitiones vt poſsit recte comparatio ſuæ opinionis: & peripatheticorū intelligi & perfecte perpendi. (Et eſt notādum.) Hoc in loco intendit declarare quomodo differūt verba ſeu opinio eius a ver bis: ſeu opinione philoſophorum. & inquit. & eſt notandum quod hæc verba ſufficientiora apparēt ex improuiſo quā verba philoſophorū. eſt ergo differentia quod opinio Alga. eſt famoſior & apparentior opinione peripatheticorum. & dixit: (Ex improuiſo.) Quoniā perſpectis rationi-bus vtriuſq; partis opinio Alga. certior habetur: vbi tamen immorabi-tur: & rationes conſiderabuntur opinio peripatheticorum reperietur ve rior. (Qui enim bene.) Quia dixit q̧ opinio Alga. eſt apparentior ex im-prouiſo hoc declarat. & ideo debes ſcire qđ illud eſt noti⁹ quod plus eſt famoſum: illud eſt famoſius quod magis conſueuit dici: illud magis con-ſueuit dici quod in aliqua ſecta ponitur: & hoc totū dicitur. 2. metaphy. commen. 14. cum igitur deum intelligere ens extra ſe: omnia facta pona-tur in ſecta aliqua: ideo hoc eſt notius & apparentius. Quod autem deū

intelligere

intelligere omnia extra se sit positum in lege Auer. hoc in loco declarat. & inquit: qui enim bene respicit dicta loquentium: patet qd' ipsi ponunt deum hominem æternalem: quod apparet prout dei scientiã in creaturis assimilant scientiæ effectuum qui sunt humana voluntate: dicunt enim ꝙ quemadmodum homo sua voluntate facta sua sciẽtia cognoscit. sic deus qui est homo æternus sua voluntate facta per suam scientiam cognoscit: & per consequens extra se noscit omnia. Ergo argumentum potest sic cõponi: omnis homo cognoscit sua opera extra: sed deus est homo: ergo deus cognoscit sua opera extra se. ecce quomodo opinio Alga. famosior est secundũ leges. (Et si aliqs.) Obijcit cõtra leges: & inqt. & si aliqs eis dicat. quod si deus est homo æternus. ex hoc sequitur, quod deus sit corpus. Respondet pro eis, dicens: dicent quod est æternale. i. dicent non esse inconueniẽs deum esse corpus æternale. (Et si iterum.) Obijcit secũdo contra leges, dicẽs: & si iterum eis dicatur quod corpus sup. omne est innouatum. i. nouum. Respondet, dicens: oportebit eos ponere hominem sine materia agentem omnia entia: & tunc concludit fere falsitatem huius opinionis. & d. ergo erunt hæc verba poeticalia, id est, ficta: & similitudinaria. Debes scire quod opinio, dicens: deum esse hominem æternum forte potest verificari de lege nostra. ponimus enim christum fuisse deum & hominem qui post resurrectionem homo adhuc existit & æternus: & hæc est fides nostra sine dubio firma & certissima: & hæc nõ potest rationibus impugnari: neq; rationibus approbari: sed solum ex testimonio prophetiæ & eorum qui tempore suo vixerunt qui scripserunt acta eius: quæ nõ possunt reduci nisi ad virtutem dei. Vel forte potest verificari de lege eius. ponit enim lex eius ꝙ deus brachia & pedes & reliqua mẽbra habeat: erat enim populus ille cui mahomet prædicauit adeo grossus & rudis: qd' oportebat illi hæc talia apponere: & ideo hæc opinio ad eos potest torqueri: & forte quod hęc opinio ducitur de lege communi: quã poetæ coluerunt: hi enim multos ponunt deos: & vnum Iouẽ: & dicunt ipsum esse hominem æternum: & hæc forte est intentio Auer. hic. dicit enim quod hæc opinio est poetica & metaphorica. Sed quomodocunq; hoc sit dictum. s. quod deus intelligit extra se entia facta: quia assimilatur homini: vel quia est homo perfecte. (Sed si diligenter.) Hoc in loco arguit contra opinionem hanc. & primo arguit quod homo generabilis non potest esse vnius naturæ cum homine æterno. & ratio sic cõponitur. quæcunq; maxime distant non possunt esse vnius & eiusdem naturæ: sed homo æternus & homo generabilis maxime distant: æternum enim & generabile differunt plusquã genere. ergo nõ possunt esse vnius naturæ. huius primo accepit maioris vim. & inquit. sed si diligenter respiciantur apparebit clare locus erroris: nihil enim magis distat a natura generabilium & corruptibilium entiũ quã æternalis natura. ex hoc vult habere maioris vim: deinde accepit conclusionem. & inquit. & si sic ergo non potest verificari quod reperiatur vna & eadem species differens in æternitate: & non æternitate. i. corruptibilitate. (Sicut vnum genus.) Hic potest signari secunda ratio. & potest componi in hunc modum. duę species non possunt esse vnius naturæ. & hanc apponit. d. sicut vnum genus differt seu variat se suis diuidentibus differentijs. i. sic qd' vna species non est altera propter variationem differentiarum: & sic habetur

Nota.

maioris virtus: deinde accepit minorē. & inquit, distātia enim æternalis ab innouato, id est corruptibili maior est distantia specierū adinuicem. ergo vis minoris est: sed natura æterna & natura generabilis differunt specie: immo plusq̄ specie. ergo non possunt esse vnius naturæ. & sic habetur vis rationis secundæ. (Vnde mirandū.) Hic potest signari tertia ratio quæ sic componitur. nullum indiuiduū sensibile potest transferri ad indiuiduum insensibile. indiuiduum generabile est indiuiduū sensibile & indiuiduū æternum est indiuiduū insensibile. ergo indiuiduū generabile nō potest fieri indiuiduū æternū. Dicit ergo. vnde mirandū est qualiter potest indiuiduū sensibile ad occultū seu ignotū, id est insensibile transferri: hæc est maioris vis. cuius probationē apponit, dicens, cū ipsa adinuicē sint in gradu contrarietatis, id est cum gradualiter contrarient. & addit, & si forte cōmunicarēt aliquo modo est tantū æquiuoce, id est analogice. & tunc apponit cōclusionē. d. quapropter nō debet trāsferri indiuiduū vnius eorū ad alterū, scilicet de noto ad ignotum. Debes scire quod quædam lex antiqua vt paganorum ponebat quosdam homines fieri æternos & deos. dicunt enim q̄ qui potant aquam in quodam loco diuino. & recipiunt cibū ab eodem loco fiunt æterni & dij. Cōtra hos arguit Auer. 3. meta. commen. 15. & inquit, & si accipiunt potum ab illo loco: & cibum ab alio: vt non moriātur: mirum quid est quomodo qui indiget cibo & potu remaneat in æternum. cibus enim & potus non sunt necessarij nisi vt restaurent corruptum: quomodo igitur remanet æternum illud quod est innatum corrumpi? Sed debes scire q̄ forte Auer. hic refert fabulam illam poëtarum qui dicunt esse quendā cibū quem ambrosiam appellant: & quendam potum quem nectar esse dicūt: quibus absumptis homines fiunt æterni & incorruptibiles virtute illorum. modo cōtra hoc institit Auer. in tertio meta. & hoc in loco. & forte illud poëtarum meta. est dictum & nobis pronunciat aliquid moris. dat enim intelligere nobis q̄ si quis nostrum virtutem prosequitur: & vitium aufugiat: hic quando morietur non simpliciter morietur: quoniam virtus eius viuet & post. & hoc est quod Auerr. retulit in procemio octaui. & primi physi. vbi dicit quod perfectio in scientijs speculatiuis est vita æterna secundum fatuos, id est poëtas: quos fatuos appellat propter latentiā verborū. & hoc etiā Solon dixit. neminē laudari in vita: & laus sua vita est eius: vt Aristote. dicit primo ethi. (Et visio.) Hoc in loco quarta potest ordiri ratio: & in hunc modū componitur. omnis homo mouetur & sentit: sed deus non mouetur neq̄ sentit: ergo deus nō est homo. huius apponit quædam verba ex quibus potest colligi maior. & inquit. & visio quæ addita est super humanum intellectū in homine, id est & visio quæ homini competit non obstante q̄ ei competit intellectus non potest prædicare de re, id est non inest alicui rei nisi de potētia mouente localiter ex voluntate, id est nō pōt inesse alicui rei nisi illa res existat motiua suijpsius. & etiā prædicat de cōprehensione præsenti, id est tēporali ex sensibilib⁹, id est & in eo inest qd' cōprehēdit cū tpe. Et p̄ hoc eligit hæc maior q̄ oīs homo duo debet, scilicet sensum & motū: qm̄ vnū istorū nō inuenit sine altero. Deinde accepit minorē. & inquit, & sensus nō sunt dicto deo attribuēdi. & maxime neq̄ mot⁹ localis. est ergo minor; sed deus nō sentit neq̄ mouetur: ergo deus nō est homo: & hæc

Fabula.

Perfectio in scientijs speculatiuis est vita.

hæc est huius loci quarta ratio.(Loquẽtes tamẽ.)Hoc in loco solutio quandã inducit cuiusdã sectæ:& inquit, loquẽtes tamẽ ipsi attribuũt deo tres sensus:& remoueat ab eo motũ absolute. Debes scire quod duo sunt sensus propter necessariũ simpliciter:vt gustus & tactus, hi enim insunt animali propter necessitatẽ:quoniã priuatio horũ corruptio est quę dã:sed visus odoratus & auditus sunt propter melius:& honorabile,insunt enim animalibus perfectis propter excellentiã & perfectionẽ eorũ super alia animalia. Vult ergo secta illa deum esse hominẽ æternum & habere tres sensus tantum:quoniã enim æternus ideo caret gustu & tactu: gustu quidem:quoniã æterno non competit cibari:ergo per consequens nec gustus:tactu vero quoniã separatus est a potẽtijs & qualitatibus elementorũ:ergo caret illis:quia vero homo est:qui animal: est diuinum & perfectissimũ:& ideo cõpetunt ei sensus qui non denegantur a perfectissimo animaliũ:scilicet, visus auditus & odoratus:& sic patet opinio hæc (Vnde aut.)Hoc in loco reprobat hanc solutio.& inquit: vnde aut ipsi attribuũt vitã similẽ vitæ animaliũ quæ dat necessario humana sciẽtia, id est, aut vita dei erit similis vitæ animaliũ quæ consistit in scire humano: aut dicent quod vita dei erit eadem cum comprehensione vt dicunt philosophi:scilicet, qđ sciẽtia vel comprehensio dei idẽ est qđ vita in ipso deo, id est, aut vita eius erit alterius rationis solũ cõsistens in speculatione, primũ non destruit Auer, necp secundũ approbat:attamen potest hoc modo compleri ratio:scilicet, sed primo modo dici non potest:quoniam vita animalis consistit in participatione animæ nutritiuæ a calore naturali:vt dicitur in libro de morte & vita ergo non potest viuere vita vniuoce dicta cum vita animalis generabilis:ergo viuet vita ęquiuoce:scilicet, solũ in speculatione cõsistens:sed vita speculatiua est cũ carentia omniũ sensuum. vt dicit Auer. 12. metaphy. commen. 39. ergo deus non viuit nisi speculatione per carentiam quincp sensuum:nullum ergo sensum habet deus:cuius cõtrarium dixit lex illa.(Rursus voluntas.) Quia opinio legis suæ ponit in deo vel in illo homine æterno voluntatem:ideo inducit quintam rationem contra eos quãtum ad hoc, & potest sic componi, omnis voluntas in homine est ducens ad motum:in alijs animalibus est data vt prouisio perficiendi id quod imperfectum est:sed per eos deus habet voluntatem:ergo habet motum & quendam defectum qui perficitur sua voluntate:conclusio falsa & non propter figuram:ergo propter propositiones:& non propter maiorem:vt dicam:ergo propter minorẽ: ergo deus caret voluntate & appetitu:huius apponit primo maiorem. d. rursus voluntas animalium est appetitus ducens ad motum:& tam in homine:quam in alijs animalibus sine dubio est prouisio vt perficiat id qđ deest:ita a seipso:hæc vis maioris:ergo secundũ hoc, id est, ergo si concedi tur deum habere voluntatem:oportet quod ipse deus habeat quẽdã defectum:ita quod ille appetitus sit causa motus in se:scilicet, sui ipsius quã in alijs, id est, quã in mouendo omnia entia quæ sunt in mũdo. Debes scire qđ volũtas cõposita est animali propter duo:scilicet, proter motũ: & propter eius imperfectionẽ:propter motũ quidẽ: quoniã cum animal mouetur nisi motũ velit & desideret ipsum nõ cõtinuaret: & sic nũquã ad finẽ veniret:immo nõ inciperet ipsum. Propter imperfectionẽ vero est primo:quia si animal esset quid summũ; cui nulla deesset perfectio: sine

dubio nō appeteret aliquid extra se:sed appetitus suus esset suijpsius: secundo quia voluntas est in acquirendo,vbi ergo animal totū esse rei haberet & esset quid summū nō appeteret:& cum hoc ita sit:apparet vis rationis Auer.in hoc loco.(Vnde mirandū.)Hoc in loco cōfirmat rationē quintam:& potest sic componi,nulla voluntas æterna est causa noui effectus:siue noui operis:siue nouæ actionis.Sed voluntas primi est causa noui operis &c.ergo non est æterna:maior declarata est in prima disputatione:minor patet secundū suam sectam,dicit itaq;,vnde mirandū est qualiter sit voluntas æternalis causa noui operis siue adiutor voluntati & ipsius actionis:scilicet,nouæ:& per hæc vult habere maiorem (vel qualiter.)Iterum confirmat illam rationem:& potest sic cōponi,omnis voluntas manens in opere ante opus & post opus permutatur:sed voluntas primū non permutatur:ergo nō manet ante opus neq; in opere neq; post opus,dicit ergo:vel qualiter potest imaginari quis voluntas & appetitus ante opus:& in tēpore operis & post quod sit vna & eadem:& non contingat ei permutatio:& ex hoc vult vim maioris:quomodo quidem hæc ratio vim habeat in prima tactum est disputatione. (Amplius.) Confirmat iterum & rationē illā:& potest sic cōponi,omne qd' mouetur corpus,omne appetens mouetur:ergo omne appetens corpus: huius tangit minoris vim.d.amplius cū appetitus causa sit motus: & per hoc habere vult qd' omne appetens mouetur quæ fuit minor,deinde tangit maioris vim.d.& motus non reperiatur nisi in corpore,id est,& omne qd moue tur est corpus:tunc apponit cōclusionē.d.ergo appetitus non reperitur nisi in corpore animato,id est,ergo omne appetens est corpus & animatum.(Et quia philosophi cauent.)Nunc ex dictis opinionē philosophorum de hoc vult colligere,dicit ergo:& quia philosophi cauent sibi talia absurda:ideo appetens eos voluntas:videlicet,diuina est actus procedens a scientia,id est,est oppositio subordinata scientiæ.Sed obijcit cōtra statim.d.sed scientia inquantū sciētia est de duobus cōtrarijs: sequitur necessario qd' quodlibet ipsorū cōtrariorū procedit ab ea.Respōdet & bene & dicit:sed dicūt qd' nobilior ipsorū actuū procedit potius quā vilior:scilicet,ab illo sciente,id est,deo:est ergo solutio qd' & si sciētia sit duorū:tamē volūtas in nobiliorē se trāsfert.(Et ideo.) Ex hoc cōduxit correlariū Auer.d.& ideo dicūt qd' tres sunt denominationes in deo scilicet,qd' scit,id est,sciētia:& qd' est nobilis,id est,nobilitas: & q; et potens,id est,potētia:sciētia ergo & volūtas & potētia sunt tria dei attributa.Et dicūt qd' eius volūtas currit in entibus iuxta suā scientiā,id est tantū currit quātū sciētia primi sibi demōstrat:& dicunt qd' posse ipsius nō variat suā voluntatē:hæc est opinio philosophorū in præsenti proposito.Et tunc addit & dicit:vnde qui de secta diligentiū veritatē cupit esse & in amenis demonstrationibus delectatur potest clarissime distinguere ambages loquentium a vigore philosophorū vnde dicimus quod beatus est cui deus præuidit veritatis dilectum:& cum Auer. dixisset hoc: ordinem dicendorū adiungit in libro Algazel.& sermo eius patet. Debes scire quod Auer.in duobus principaliter contradicit legibus. Primo in eo quod reputat legem nostram ponere deū hominē æternū.Secundo in eo quod nos & alij ponunt in deo voluntatē,illud quod dicit in secūdo nihil est:& rationes suæ hic nullius sunt valoris: vt in prima declaraui

Dupliciter Auer.cōtra dicit legib9.

disputa-

disputatione:ideo opus est vt recurras in illum locum. Sed in primo potest esse difficultas:& adhuc ipse non intelligit legem nostram. forte enim audiuit sic dicere, lex enim nostra deum non ponit esse hominem quiditatiue:sed ponit naturam diuinam vniri naturæ humanæ: sicut natura hominis vtitur supposito Sortis & Platonis: & hæc natura quasi coniuncta est Christus:& ideo non concedimus deum esse hominem formaliter æternũ sicut hanc, homo est animal. hæc enim prædicatio est per se & formalis. illa autem:deus est homo, est denominatiua: sicut dicunt nostri theologi:& ideo rationes Auer. vadunt ad cęcum: arguunt enim contra illud quod nos nõ dicimus:& fingũt illud quod nulla lex ponit.

ALGA. DVB. II.

AIT Algazel. Sed possumus dicere philosophis sic. Vos opinamini quod mũdus sit ab æterno nõ innouatus volũtate, qualiter ergo vos scitis quod ipse sciat seipsum nisi rationem claram super hoc ducetis. Rursus sentẽtia verborũ Auicẽ. super hoc reducitur ad primũ:quia primum est sine dubio ens sine materia:& quod sic se habet purus intellectus est: ergo omnia intelligibilia manifesta sunt sibi:quia id quod nobis est magnum obstaculum in rerum comprehẽsione est sine dubio materia seu impedimenta quæ ab ea oriuntur vt regimina tẽporalia : & ideo cessato impedimento & dimissis carnalibus voluptatibus & turpibus moribus:tunc nobis apparent intelligibilium varietates lucide:nam ob hoc humanus intellectus reducitur de potentia ad actũ:hucusq; sunt Algazel. verba philosophorum nomine:postea verò redarguit ipsos dicens:vos dicitis quod primus est sine materia: vnde si per hoc intenditur quod ipse non sit corpus neq; fundatus in corpore: immo est per se existens absq; locali appropriatione:dicimus quod hoc est concedendum. Amplius dicitis quod id quod sic se habet est separatus intellectus:vnde petendũ est à vobis si intenditis pro illo intellectu illud q̃d intelligit alia entia: dicimus quod hoc proprie est nostra quæstio:qualiter ergo ponitis eũ de propositionibus syllogismi nostræ quæstiõis. Si forte intẽditis pro eodẽ intellectu ꝙ ipse deus intelligit seipsum:forte cõcederẽt hoc aliqui philosophorum: & forte nõ. Et ideo sequitur ex hoc ꝙ id q̃d intelligit seipsum alia intelligit. Maxime quia hoc non est à philosophis cõcessum nisi ab Auicẽ. tantũ: & ideo postꝙ speculandũ est oportet ꝙ cõcludatur per demonstrationẽ. Et si forte diceretis quod resistens cõprehẽsioni sit materia: sed ibi nõ est ponenda materia;ergo &c. Nos verò dicimus; quod fors

te dicte comprehensioni non tantũ materia resistit:sed id quod intelligi debeat per vocabula harum propositionum declarabimus in libro quodam à nobis fiendo post hunc librum: cuius nomen erit liber comprehensionum intellectus.

Hoc in loco Alga.primo arguit contra philosophos:& dicit.Sed post sumus dicere philosophis sic:vos opinamini quod mundus sit ab æterno non innouatus volunctate:qualiter ergo vos scitis quod ipse sciat seipsum nisi rationẽ clarã super hoc ducetis? Debes scire quod quia mundus est æternus:ideo potest suspicare ipsum non scire mundum: quoniã scientia dei est propter gubernationẽ mũdi.Si igitur mũdus gubernatione caret videtur quod deus non sciat ipsum:si autem æternus ponitur eo ipso gubernatione carere videtur:cum æternum cadere non possit in caducum:ergo ex eo ipso quod mũdus ponitur a sapientibus æternus: eo ipso videntur philosophi dicere deũ nõ scire res ipsius mũdi: & ideo cũ philosophi ponãt mundũ æternũ:si dicunt deũ scire ipsum habent hoc ratione fortissima probare:& hæc est sententia huius partis. (Rursus sententia.) Cum induxit vnũ argumentum probans deũ non scire mundum: hoc in loco arguit in contrariũ:& potest vis rationis sic cõponi, omnis intellectus purus habet intelligibilia omnia sibi manifesta:sed intellectus diuinus est purus intellectus:ergo intellectus diuinus habet manifesta sibi omnia intelligibilia,maior probatur ex hoc quod materia & appendiciæ eius impediunt comprehensionem : ergo cessantibus his intellectus remanet summæ purus & capax comprehensionis omnium intelligibilium,minor prosyllogizatur sic:omne ens sine materia est purus intellectus.primũ est ens sine materia:ergo primũ est purus intellectus:primo ergo apponit probationem minoris:& inquit:rursus sententia verborum Auicen.super hoc reducitur ad primũ,id est,principium:& accepit minorẽ,dicẽs,quia primũ est sine dubio ens sine materia: deinde accepit maiorẽ,dicens,& quod sic se habet est purus intellectus. Tunc suppositis maiori & minori syllogismi principalis accepit conclusionẽ, dicens, ergo omnia intelligibilia manifesta sunt sibi.Deinde dedit rationẽ maioris:& inquit:quia id quod nobis est magnũ obstaculum in rerum comprehensione est sine dubio materia seu impedimenta quæ ab ea oriuntur & explicat illa,dicẽs,vt regimina tẽporalia:& ideo cessato impedimẽto & dimissis carnalibus voluptatibus & turpibus moribus:tũc nobis apparent intelligibilium veritates lucidæ:nã ob hoc:id est, propter cessationem & sedationem voluptatum intellectus reducitur de potentia ad actum:& hoc est quod Plato ait:quod cum in pueris sedantur motus & humiditates scientia in eis incipit oriri.&.7.physico.commen. 20.dicitur:sedendo & residendo fit anima sciens & prudens:inquit Auer. quod hucusq; sunt verba Alga.inducta nomine philosophorum.

Sed dubitant quidam,an materia prohibeat comprehensionem:& videtur quod non:quoniam substantię separatæ maxime comprehenderentur a nobis cum sint simpliciter sine materia:cuius oppositum perspicuum est. Hoc in dubio dixerunt quidam quod materia non prohibet comprehẽsionem: primo quoniã quod est pars quiditatis excitat ad comprehensionẽ;omnis enim comprehẽsio quiditate

Nota.

Prima quæstio.

quiditate perficitur. modo vt dicunt materia est pars quiditatis quoad modū & forma. Secūdo quoniā quod addit ad esse nō prohibet comprehensionē: immo addit ad cognosci: sed materia & forma sunt causæ essendi cōpositis: ergo nō prohibēt cōprehensionē. Sūt & alij qui dicūt materiā: & eius appendicias prohibere cōprehensionē: & hæc est opinio Auicē. in. 8. sue meta. cap. 6. vt narrauit hic Alga. est & opinio exponentis, scilicet Thomæ in quæstionibus suis de anima. q. 2. in solutiōe argumenti quinti. & sicut declarabitur: erit & opinio Auerr. Sed quia primi qui primā assecuti sunt opinionē horum: ignorant sentētiam: ideo debes scire ꝙ prohibitio potest esse ex parte agentis: & potest esse ex parte receptiui seu patiētis. Si igitur materia prohibet: oportet & videre ex qua nam parte: ideo dicendum ꝙ ex parte vtriusq;. Ex parte passi quidem. Cum enim passum fuerit in materia prohibetur a comprehēsiōe. & ideo Aristo. in lib. de anima: conatus est conducere intellectū esse in se abstractum a materia: & ideo illi qui in materia intellectum immersum habent inepti sunt ad comprehensionem. Ex parte agentis vero quoniam cum intelligibilia in materia sint: intelligi non possunt: eo quia intelligibile intantum intelligitur inquātum mouet animam: mouere impeditur a materia: forma enim inquātum forma mouet: vt Auerro. dicit tertio physi. commen. 17. Propter quod fuit necessarium esse intellectum agentem: vt Auerro. testatus est tertio de anima. commen. 18. eo quia remoueat materiæ conditiones. Sed debes scire quod aliquid potest impedire vnū per se: quod potest iuuare illud per accidens. Verbi gratia, materia simpliciter impedit per se agens in agendo: quæ tamen adiuuat in agendo particularem actionem. materia enim est id quo agens est hoc & indiuiduum: pro quanto ergo reddit agens in esse idoneo actiuitati: vt sic agēs adiuuare dicitur. Simpliciter autem & per se impedit. Et per hoc ad obiecta. Ad primum dicendum quod simpliciter priuatio materiæ in formis abstractis reddit illas simpliciter intelligibiles: per accidens autem impedit eas intelligi a nobis. sunt enim substantiæ separatæ summæ intelligibiles & per se simpliciter propter carentiam materiæ: vt Auerro. dicit secundo metaphysi. commento primo. attamen per accidēs cum sint improportionatæ nostro intellectui vt continuus homini: vt sic per accidens priuatio materiæ causa est impedimenti. Ad secundum dicendum similiter: quod materia per se est causa non essendi. per accidens autem causa essendi pro quanto est sustentans formam, inquit enim Auerro. 7. metaphysi. commen. 37. forma enim est pars quæ cum fuerit est res. materia vero est illud quod cum fuerit non erit res. Dicendum itaq; ꝙ materia essendi causa est per accidens: & ideo per accidens est iuuans ad comprehensionem vt dicebatur. Est autem per se causa nō essendi: & ideo per se impedit cognitionem. (Postea redarguit ipsos.)

Cum induxit Alga. verba nomine philosophorum: hoc in loco inducit obiectiones eius contra illa: & primo proponit hoc. d. postea vero redarguit ipsos. d. vos dicitis ꝙ primū est sine materia: est ergo verbū sapientū ꝙ deus sit sine materia. Circa hoc petit vnde si per hoc intēditis quod ipse non sit corpus neq; fundatus in corpore: immo est per se existens absq; locali appropriatiōe, id est immo est ita solut⁹ ꝙ neq; est corpus: neq; virt⁹ in corpore; neq; in situ vel loco. Verificat hoc. d. dicimus quod

Opinio Auicen.

Opinio sancti Tho.

Prohibitio duplex.

Nota.

Solutio quęstionis.

quod hoc est concedendum.(Amplius.)Cum induxit dictū sapientum: & verificauit ipsum vno modo: inducit aliud philosophorum verbum. & inquit, amplius dicitis ꝙ id quod sic se habet est separatus intellectꝰ ex quibus duobus potest ratio componi in hunc modum, omne ens sine materia corpore & loco est separatus intellectus. primus motor est ens sine materia corpore & loco: ergo est purus intellectus. minor simpliciter verificata est ꝑ Alg. insistit ergo circa maiorē. & inquit, vnde petēdū est a vobis si intēditis pro illo intellectu illud quod intelligit alia: ita ꝙ sit sensus vnus intellectꝰ separatus: & intellectus intelligēs oīa alia entia extra se. cōtra hoc insistit & ait: dicimꝰ ꝙ hoc ꝓprie est nostra quæstio: qualiter ergo ponitis eū de ꝓpositionibꝰ syllogismi nostræ quæstiōis, id est qualiter formaꝛ de eo ꝓpositio nostræ quæstiōis. q.d. est impossibile: qm̄ hoc petimus: ergo nō debet supponi.(Si forte.)Ponit & aliud membrū. d. si forte intēditis pro eodem intellectu ꝙ ipse deus intelligit seipsum: ita ꝙ intellectꝰ separatus: & intellectꝰ intelligēs seipsum sit idē. tūc dicit: forte cōcedunt hoc aliqui philosophorū & forte nō. & addit ꝙ & si sapiētes id cōcedāt: nō ideo concedūt: ꝙ quia intelligit seipsum ꝙ oīa alia intelligat: maxime qa hoc nō est a philosophis concessum nisi ab Aui. tantū. Aui. eīm cōcedit primū intelligere se tantū: & per cōsequēs ipsum alia intelligere: & ideo cōcludit vnū documentū. d. & ideo postꝗ speculādū est: oportet ꝙ cōcludaꝛ ꝑ demōstrationē.(Et si.)Adhuc inducit vim argumēti & dicit. & si forte diceretis ꝙ resistēs cōprehēsioni sit materia, id est ꝙ impedimentū eiꝰ est materia: sed ibi, id est in primo nō est ponēda materia: ergo ibi est maxima cognitio. & ꝑ cōsequēs intelligit se & oīa. Respōdet. d. Nos vero dicimꝰ ꝙ forte dictæ cōprehēsiōi nō tm̄ materia resistit: & nō declarat quid aliud resistit: sed remittit se in aliū locū, dicēs: sed id quod intelligi debet per vocabula harū propositionū, id est qūo aliud resistat: declarabimꝰ in libro quodā a nobis fiēdo post hunc librū: cuius nomē erit liber cōprehensionū intellectus: ibi eīm exponiꝛ quid aliud resistat. quod ergo relinquit nobis manifestū est ꝙ nō tantū materia resistit. Quod vero trāstulit ad tēpus est quod id declarabitur in libro de comprehensionibus intellectus inscripto. Sed ne sub silentio id pertranseamus oportet scire id quod in illo excipitur libro, scilicet ꝙ intelligens tribus modis potest & intellectū intelligere. Vno modo prout mouetur ab intelligibili: sicut materia moueꝛ & perficitur per formā: & sic intellectus noster intelligit res materiales generabiles. Alio modo vt causatur ab intelligibili. & sic secundæ intelligentiæ intelligunt primam a qua causantur. quælibet enim intelligentia intelligit primā: prout ab illa causatur. Tertio modo intelligens intelligit intelligibilia prout causat illa. primus modus intelligendi perficitur per abstractionē a materia: nunꝗ enim potest noster intellectus intelligere intelligibilia, scilicet nisi ipsa essent separata a materia saltem secundum modum. Et ex hoc apparet ꝙ non tantū resistit materia: qm̄ & si primū sit sine materia: nō sequitur ꝙ debeat intelligere intelligibilia: quoniam illud esset verum: vbi intelligeret illa modo quo perficeretur ab eis, scilicet primo modo. Sed quia primus motor intelligit prout est causa intelligibiliū. & a philosophis nō ponitur causa omniū entiū saltē secūdū opinionē Auicen. ideo secundū impedimentū est; quia nō est causa oīm entium;

Tripliciter pōt intelligens intellectum intelligere.

entium: oportet ergo addere. est sine materia: & cum hoc causa illorum omnium. ergo intelligit illa. modo deficit secundum: & ideo Aui. ponit quod colcodea intelligat omnia: quoniã est sine materia & causa omniũ formarum materialiũ. Hæc itaq; sunt ea quæ ex illo excipiuntur loco.

AVERROIS.

NOS dicimus ꝙ primus error verborũ huius hoĩs est in eo quod narrauit peripatheticorum verba. Et est in eo quod posuit quasdã propositiões quas tanꝙ primas reputauit: & nõ est sic. Immo sunt cõclusiões multarũ propositionũ. Eo quod declaratum fuit à philosophis quod omne ens sensibile compositũ est ex materia & forma quãdo declaratũ fuit eis quod forma est illud ex quo ens est ens: & ab ea ꝓcedit ꝓpria operatio cuiuslibet entis: ex operatiõe sumit esse formæ in quolibet ente: & qñ inuenerũt ꝙ substãtiæ habẽt actiuas virtutes ꝓprias & virtutes passiuas ꝓprias & cões. & qñ inuenerũt quod est impossibile rẽ pati ab illa re in qua agit: quia actio & passio sunt cõtraria: & nullũ cõtrariorũ aliud recipit cõtrariũ: immo subiectũ recipit ea successiue & vicissim. Tũc conati fuerũt ponere ꝙ oĩa entia sic se habentia cõponunt necessario ex duab⁹ substantĳs, scilicet ex vno actu & vna potẽtia. Etiã inuenerũt quod substãtia actualis est perfectior potẽtiali: & tanꝙ finis in gñatiõe: deinde ipsi inuestigantes entiũ formas declarauerũt oportere necessario quod substãtiæ gradatim ascendant ad actualẽ substantiã nudã ob oĩ materia: quare oportet quod hæc substantia sit tm̃ agens, videlicet nullatenus passibilis: & quod nulla cõtingat ei faticha neq; corruptio: q̃a purus actus est. Et ad talia prædicta non peruenit nisi ex parte potẽtię: quia postꝙ substantia quæ est in potẽtia exit ad actum ex parte substantiæ actualis: sequit necessario quod perueniat successio agẽtiũ & possibiliũ ad vnã substantiã quæ est purus actus: & ibi est finis substantiarũ: & substantia hæc ostẽdit manifeste prout agẽs & mouẽs est in. viĳ. philosophicorũ. Deinde processerũt peripathetici vlteri⁹ speculari in formis materialibus & inuenerũt ꝙ quædam ipsarũ formarũ propinquior est ad actũ ꝙ̃ alia prout magis purificatur ab omni passione quæ est signũ materiæ: & inuenerũt quod aĩa inter cæteras formas purior reperit & maxime intellect⁹, videlicet aĩa intellectiua: ita quod ex hoc surrexit inter eos maximũ dubium, videlicet vtrũ intellect⁹ sit de materialib⁹ formis; vnde isti inspicientes

cõprehensiões

comprehẽſiones formarũ animæ reperiẽtes quidem eas à mate ria nudas concluſerunt qđ comprehẽſionis cauſa eſt ſine dubio denudata à materia. Et quia inuenerunt quod intellectus non ſit paſsibilis concluſerant ex hoc qđ forma brutorum caret cõprehẽſione:& quia habet perfectionem paſsibilem: & ideo qñ perfectio reperit̃ actualis omnino: tũc ſine dubio illa forma eſt purus intellectus:& omnia iſta patefacta ſunt demõſtratiue di uerſis locis librorum philoſophorum. Patet ergo ex iſtis præmiſsis qualiter ſapientes inuenerũt, ꝙ id quod nullo modo eſt paſsibile eſt actus pur⁹ & nudus ab omni corpore. Vnde q̃ vellet philoſophis obĳcere in iſtis oporteret eum primo obĳcere principĳs ab eiſdem ſuppoſitis in prædictis propoſitis. Etiam patet ex iſtis qualiter inuenerunt qđ hic vnus intellectus eſt purus. Et quia viderũt opera naturalia modo artificialium operũ currentia iudicauerunt qđ ab eodẽ intellectu virtutes naturales procedunt:& illæ eſt qui omnibus entibus ordinem dat:& concluſerunt quod ipſe intellectus intelligendo ſeipſum intelligit alia omnia entia, videlicet, quod ipſum ſeipſum intelligere idẽ eſt qđ ipſum intelligere entia; quia in tali intellectu non decet quod differant ſicut in humano intellectu differunt. Neq; talis intellectus prædicare debet de prædicta demõſtratiõe.ſ.qđ quilibet intellectus aut intelligit ſeipſum: aut aliud, aut ambo ſimul.& ideo ſi intelligeret alia non eſt dubium quod intelligeret ſeipſum:ſed non econuerſo, videlicet, qđ ſi ſeipſum intelligat quod debeat alia intelligere.tãdem valde miramur de iſto homine: eo quod ea quæ pluribus medĳs & diuerſis ſyllogiſmis vehemẽter probata fuerũt per philoſophos poſuit ea tanquam principia. Vnde dicimus quod huius libri fructus nõ eſt niſi errores excitare:vel phantaſias multiplicare: ſicut in prologo diffuſe oſtendimus.

Hoc in loco proponit illud in quo errauit Alga. & inquit. dicimus nos quod primus error verborum huius hominis eſt in eo quod narauit verba peripatheticorum:& exponit eũ.d.& eſt in eo quod poſuit quaſdam propoſitiones quas tanquam primas reputauit.& non eſt ſic: immo ſunt concluſiones multarũ propoſitionum. Eſt ergo primus error prout putauit concluſiones propoſitiones eſſe primas:ſunt enim quidam vt inquit Auerro.2. metaphy. commẽ.15.qui contriſtantur propter ſermonem valde perſcrutabilem:quia intellectus eorum non poteſt retinere & comprehendere ipſum:& forte huius generis eſt Alga. poſuit enim propoſitiones vltra quas non potuit procedere propter debilitatem intellectus:& ideo eas reputat primas.(Eo quod.) Cũ propoſuit errorẽ Alga. oſtendit

ostendit hoc in loco eum:& proponit propositionem vbi errauit, & dicit, eo quod declaratum fuit a philosophis ꝙ omne ens sensibile est cōpositū ex materia & forma, est ergo error in hoc, quia Alga. reputat hāc propositionem primam: sensibile ens est compositum ex materia & forma, & philosophi declarant illam, quod ostendit & dicit. dico sup. eam esse declaratam quādo declaratum fuit eis ꝙ forma est illud ex quo ens est ens, id est, existens, & quod ab ea procedit propria operatio cuiuslibet entis, ex qua operatione sumitur esse formæ in quolibet ente. Et addit tertiam. d. & quando inuenerunt quod substantiæ habent actiuas virtutes proprias, & virtutes passiuas ꝓprias & communes multis: ex his tribus sciuerunt entia sensibilia habere formas in hunc modum: omne ens sensibile habens propriam operationē & virtutē habet propriā formam: hæc maior est ꝓposita quātū ad hoc, quia forma est principiū operationis & virtutis. Minor: sed omne ens sensibile habet actiuas virtutes vel passiuas, & operationes. vt patet sensu: ergo omne ens sensibile habet formā, huius primo tetigit cōclusionē ibi. (Quādo declaratum fuit eis.) Ibi quoqꝫ. (Et ab ea.) Proposuit maioris ꝓbationem. ibi & tertio. (Et quando inuenerūt.) Proposuit minorē, & sic patet primus syllogismus quo ꝓbauit om̄e ens sensibile habere formā. (Et qñ inuenit.) Hoc in loco cōducit secūdū syllogismū quo ꝓbat omne ens sensibile habere materiā, & potest syllogismus cōponi in hūc modū: omne quod cōtinet aliquod subiectū in quo vicissim cōtraria recipiunt cōponit ex materia: sed omne ens sensibile continet subiectū huiusmodi: ergo omne ens sensibile continet materiā. huius non accepit maiorē neqꝫ minorē, sed tantū ꝓbationē maioris. & inquit, & qñ inuenerūt quod est impossibile rem pati ab illa re in quā agit, quia actio & passio sunt cōtraria, & nullū contrariorum aliud recipit: immo subiectū recipit ea successiue & vicissim: est ergo maioris expositio. quod materia est subiectū receptiuū cōtrariorū vicissim, & sic relinquitur maioris probatio. (Tunc conati.) Hoc in loco conducit declarationem propositionis propositæ in principio. s. ꝙ omne ens sensibile est compositum ex materia & forma. & potest syllogismus cōponi hoc modo, omne ens habens propriam operationem & subiectum in quo vicissim inducuntur cōtraria, cōpositū est ex materia & forma: hoc patet ex dictis, sed omne ens sensibile habet propriā operationem & subiectum in quo vicissim inducuntur contraria. ergo om̄e ens sensibile cōponitur ex materia & forma. minor patet ad sensum ex dictis. Huius ponit modo conclusionē, dicens: quare. vel tunc, vt habet alia translatio: conati fuerunt ponere quod omnia entia sic se habentia, id est, quæ habent propriam operationem & subiectum illius modi cōponuntur necessario ex duobus subiectis, scilicet ex vno actu, & vna potentia. & sic apparet qualiter propositio quæ æstimatur prima est cōclusio conducta syllogismo. Debes scire vt Simplicius narrat in primo physicorum, Theophrastus secundum alium modum probauit ens naturale componi, inquit enim Theophrastus: omne corpus vel habens corpus compositum est ex materia & forma, omne autem quod natura constat corpus vel habens corpus, & ideo conducit omnem rem natura constantem cōpositam esse ex materia & forma, & hæc probatio est physica aliqualiter, & quasi in metaphysicā rediens, & minor illius declarata

est

est in secundo physici auditus, in eo ꝙ posuit Arist. ens natura constans aliud esse ab ente secundum naturam, & a natura ipsa, & sic apparet vis rationis Theophrasti. (Et iam inuenerunt.) Cum declarauit propositionem, dicens: ens sensibile componitur ex materia & forma non esse primam propositionem, hoc in loco ostēdit modum quomodo peruenitur ad primam substantiam separatam quæ est forma agens tantum. & secūdas tangit vias. secunda ibi, (Et ad talia prædicta.) Prima potest in hunc modum ordiri, in omni ordine essentiali formarum differentium secūdū perfectum & imperfectum oportet venire ad substantiam primam quæ sit forma perfectissima & agens tantum nullo modo patiens. Sed in substantijs quæ sunt formæ est ordo essentialis illiusmodi. ergo ibi oportet venire ad primam formam perfectissimam quæ est agens tantum & non passibilis. minor continet tres partes. prima, ꝙ in omni ordine sit venire ad primum, & hoc dimittatur ex metaphysica. secundum quod illud primum sit perfectissimum. iterum in. 10. primæ philosophiæ relinquitur com. 7. quare si ordo formarum erit primū in illo ordine erit perfectissima forma. & quia illud primū est separatum a materia, ideo debet esse. & tertio actus tantum, hæc itaqꝫ tria tangit in maiori obtemperatione secundi. d. etiam inuenerunt quod substantia actualis est perfectior potentiali, & per hoc vult habere illud primum esse actualem substantiam & formam: actus enim est perfectior potentia, & tanquam finis in generatione. Deinde tangit primum. & inquit. deinde ipsi inuestigantes entium formas declarauerunt oportere necessario ꝙ substantiæ, id est, formæ illæ gradatim ascendant ad actualē substantiam nudam ab omni materia. deinde tangit tertium. d. quare oportet ꝙ hæc substantia sit tantū agens, videlicet nullatenus passibilis, & addit ꝙ nulla cōtingat ei faticha neqꝫ corruptio, quia purus actus est. ex his habetur perfecte summa maioris, scilicet in ordine essentiali formarum, oportet venire ad vnam primam quæ est forma perfectissima purus actus, nullo modo passibilis, æterna, & infatigabilis. hæc itaqꝫ est maior, & in hunc modum exposita. minorem vero relinquit manifestam, & conclusionem transtulit ad tempus. s. in fine secundæ viæ. (Et ad talia.) Nunc secundam tangit viam, & videtur mihi ꝙ sit in forma syllogismi hypothetici vel entitatis. & inquit. et ad talia prædicta non peruenitur nisi ex parte potentiæ hoc modo, quia postquam substantia quæ est in potentia exit ad actum ex parte substantiæ actualis, hoc est antecedens. sequitur necessario ꝙ perueniat successio agentium & possibilium ad vnam substantiam quæ est purus actus, & ibi est finis substantiarum. & addit quodammodo tertiam viam. d. ꝙ substantia hæc ostenditur manifeste prout agēs & mouens est. dico ostēditur in. 8. physicorum. & sic quasi dedit' intelligere' tertiam viam quæ sumitur in fine octaui a motu æterno, vt sæpe dixi in hoc libro. & sic propositio illa declarata est hic fere tribus vijs: duabus, scilicet expressis, & tertia quodammodo occulte. potest autem & secunda via componi in forma cathegorica hoc modo. in omni multitudine agentium generabilium secundum se æternorum, tamen quæ extrahunt continue formas de potentia ad actum: oportet venire ad vnum agens' æternum primum per se quod est causa illius multitudinis & continuationis perpetuæ, sed agentia hic sunt agentia corruptibilia & generabilia æterna tamen

men extrahentia formas de potentia ad actum continue, ergo erit in eis vnum extra multitudinem illam æternum &c.& hęc via exponitur etiã ab Auer.8.physi.commen.46.&.47.vide bene ibidem expositionem meam,& sic declaratæ sunt duæ viæ palam.tertia autem solum tacta est. (Deinde processerunt.)Cum conclusi duo, scilicet compositionem ex materia & forma in sensibilibus rebus,& primum principium in eis abstractum & æternum redit ad formas materiales & declarans ordinem earum inquit,deinde processerunt peripathetici vlterius speculari in formis materialibus,& inuenerunt.ꝙ quædam ipsarum formarum propinquior est ad actum quam alia, prout magis purificatur ab omni passione quæ est signum,id est, vestigium & proprium materiæ :& inuenerunt ꝙ inter cæteras formas purior reperitur anima.& inter animæ partes maxime intellectus qui non est in materia nisi secundum appropriationem.et exponit quid intelligit per intellectum,dicens: videlicet anima intellectiua.propter quod scito intellectum & animam intellectiuam non differre nisi ratione.(Ita ꝙ.)Cum conclusit intellectum esse in summo formarum materialium inducit locum quæstionis & inquit,ita ꝙ, id est, quia intellectus inuenitur sic in summo surrexit inter eos maximum dubium videlicet vtrum intellectus sit de materialibus formis:est ergo locus quęstionis an intellectus sit vna materialiũ formarum,videtur eñ ꝙ non,cum sit in summo formarum materialium. Et videtur quod sic: cũ finis rei non videtur esse aliud ab ordine eius cuius est finis. (Vnde isti.) Soluit.q. & inquit.vnde isti inspicientes comprehensiones formarum animæ,id est, partium animæ reperientes quidem eas comprehensiones a materia nudas concluserunt quod comprehensionis causa est sine dubio denudata a materia,& hoc dictum est primo de anima.tex. com. 13. ibi, Si aliquod operum est proprium &c,potest itaq; syllogismus componi in hunc modum.omnis forma cuius propria operatio est abstracta a materia est immaterialis & absoluta a materia,sed intellectus est forma,cuius propria operatio est abstracta a materia:ergo intellectus est forma immaterialis & absoluta materia. hæc enim est peripatheticorũ demonstratio.(Et quia inuenerunt.)Cum dixit hæc conducit thorema,scilicet quod forma brutorum non sit intellectus, & per consequens forma brutorum caret comprehensione,id est,intellectione.& potest syllogizari in hunc modum,nullus intellectus est passibilis,omnis perfectio brutorum est passibilis,id est,generabilis & corruptibilis.ergo in secũda figura nulla brutorum perfectio est intellectus,ponit maiorem,& inquit,& quia inuenerunt quod intellectus non sit passibilis,id est, transmutabilis,deinde dedit vltimum consequens,& inquit,concluserũt ex hoc ꝙ forma brutorum caret comprehensione, id est, intellectione. & apponit minorẽ.d,quia habet perfectionem passibilem: ergo forma brutorum non est intellectus.(Et ideo.)Conduxit aliud, & inquit,& ideo quando perfectio,id est,forma reperitur actualis omnino, id est, purus actus:ita quod nullo modo sit transmutabilis,neq; per se,neq; per accidens:tunc sine dubio illa forma est purus intellectus,& tunc quasi excusando se dicit,& omnia ista patefacta sunt demonstratiue in diuersis locis librorum philosophorum.(Patet ergo ex istis.)Hoc in loco quodãmodo recapitulat,& inquit patet ergo ex istis præmissis qualiter sapien-

tes inuenerunt quod id quod nullo modo est passibile est actus purus &
nudus ab omni corpore, propter quod ait. vnde qui vellet philosophi
obijcere in istis oporteret eum primo obijcere principijs ab eisdem su
positis in prædictis propositis: & huius ratio manifesta est in posterior
bus: quoniam conclusiones sequuntur ex principijs, & ideo non pote
quis conclusionibus contradicere nisi primo principijs obijciat. Reca
tulat secundum. d. etiam patet ex istis qualiter inuenerunt quod hic, i
est, in entibus est vnus intellectus purus, scilicet primi principij qui in
tellectus est primi motoris, & sic patet recapitulatio dictorum. (Et qui
viderunt.) Cum conduxit illa: hoc in loco transit ad modum quo mod
intelligit deus hæc, & videtur sermo suus ordinari in hunc modū: eo m
do quo currunt res artificiales currunt & naturales, sed artificiales cu
runt ab intellectu: ergo res naturales currunt ab intellectu. maior pate
quoniam res artificiales currunt ordine quodam, vt patet, & sic res nat
rales: minor autem cōstat per se: huius accepit maiorem, & dicit: & qui
viderunt opera naturalia modo artificialium operum currētia, id est, e
dem modo currere quemadmodum & artificialia. apponit conclusion
d. iudicauerunt quod ab eodem intellectu virtutes naturales proceduni
& est ille qui dat ordinem omnibus entibus. Et addit quomodo intell
ctus intelligit illa. d. & concluserunt quod ipse intellectus intelligend
seipsum intelligit omnia alia entia, videlicet quod ipsum seipsum intel
gere idem est quod ipsum intelligere entia: cuius rationem dat. d. quia i
tali intellectu non decet quod differant sicut in humano intellectu diffe
runt. vult dicere quę in natura inferiori dispersa inueniūtur, in natura s
periori inueniuntur vnita: quare si in intellectu nostro intelligibilia re
riuntur diuersa ab intellectu in deo: erūt vnum omnibus modis. (Nequ
tali.) Hoc in loco soluit quæstionem quandā quæ potest sic compon
omnis intellectus aut intelligit seipsum tm̄, aut alia tantū, aut seipsum
alia insimul. ordināt ur autem hæc isto modo: quia si aliquis intellectu
intelligeret alia: bene sequitur quod intelligit seipsum, sed nō econtra
videlicet seipsum intelligit: ergo debet alia intelligere. huic autem ma
ri addatur hæc minor. sed intellectus primus est intellectus, ergo intell
git aliud tm̄ vel se tm̄ vel ambo: modo cōsequēs est falsum vt cōstat. R
spondet Auer. ꝙ illa vniuersalis nō est vera, qm̄ datur instātia in intel
ctu dei. inquit ergo: neqꝫ talis intellectus prædicari debet de supradict
demōstratione. s. ꝙ quilibet intellectus, aut intelligit seipm̄ tm̄, aut aliu
tm̄, aut ambo simul: ponit autem ordinem illorum. d. & ideo si intellig
ret alia nō est dubium ꝙ intelligeret seipsum, sed nō ecōtra, videlicet
si seipsum intelligat ꝙ debeat alia intelligere. est ergo solu. ꝙ maior e
falsa vniuersaliter. & maxime de intellectu dei: ille enim non intelligit
tantū neqꝫ aliud neqꝫ ambo, sed intelligendo se intelligit alia, prout ip
est omnia: vt dictum est loco eius. (Tandem.) Redit ad illud quod a pri
cipio sumpsit. d. tandem valde miramur de isto homine: eo quod ea p
suit tanquam principia quæ pluribus medijs & diuersis syllogismis v
hementer probata fuerunt per philosophos: propter quod concludit, v
d edicimus quod huius libri fructus non est nisi errores excitare vel ph
Nota. tasias multiplicare, sicut in prologo diffuse ostendimus. Debes sci
vt plane dixi in disputatione tertia, quod intellectus intelligens se tan

est ille qui intelligit se & nullam dicit habitudinem ad aliud tanquam ad sui causam, vel ad aliud tāquam ad causatum ab eo: & hunc intellectum huius disputationis impossibile est reperiri in natura. intellectus intelligens aliud est ille qui intelligit per habitudinem ad aliud tanquam ad sui causam vel agentem: vt intelligentiæ intelligunt primum: vel formalem: vt intellectus noster intelligit res materiales a quibus perficitur tanquam a formis: cum igitur intellectus primi dicat habitudinem ad res tanquam ad causata ab eo: & non dicat habitudinem ad aliud extra ipsum tanquam ad causam: diximus tunc quod intellectus primi nec intelligit se tantum nec aliud: & propterea dicitur intelligens alia intelligendo se: & tenet fere dispositionem mediam: istud autem declaratum fuit perfecte in tertia disputatione, & theologi nostræ legis perfecte indagati sunt istud: & tu considera libros vtriusq; partis.

ALGA. DVB. III.

AIT Alga. adhuc possumus dicere philosophis sic. quare cauetis vobis opinionem quorundam vestrorum philosophorum, videlicet, quod scientia non est multiplicatio perfectionis in ipso deo: qui enim scientia indiget sine dubio vult vt acquirat id quod de ea deficit. Et homo eam forte cupit duabus rationibus, videlicet, vt comprehendat rerum veritates iuxta humanum posse. Et quod possit prouidere cognitionem salutis vie post carnalem mortem, videlicet, vt acquirat æternalem gloriam. Sed deus benedictus nulla perfectione indiget: ergo non decet eum habere scientiam in qua perficiatur. Neq; licite aliquo modo talis scientia sibi attribui debet: sicut diximus superius de auditu & visu: & particularium scientia: in quibus omnes philosophi conueniunt: quod debeant ab ipso deo glorioso actualiter remoueri prout talia ingrediuntur tempus quod diuiditur in præteritum & futurum: & sic sequeretur quod inducerent permutationem in eum. Et ideo auferre talia vel eis similia ab eo non est defectus in eo: immo potius perfectio: sicut indigentia: quam nos habemus de sensibus: debet nobis attribui defectus: natura namq; prouidit nobis in istis: vt possimus nobis cauere nocumenta contingentia. Sequitur ex hoc quod nos scire omnia particularia & comprehendere omnia sensibilia desideramus. & sicut in deo benedicto nō est defectus: neq; in nobis, nō est perfectio. similiter dicimus quod nos scire vniuersalia est pfectio: & deum ignorare ea non est defectus in eo: & hoc argumētum valde difficile reputamus.

 Proponit

Proponit Alga.sermonem fere rhetoricum quo persuadet sapientes a
dicendum deum nō habere sciētiam rerum extra se.& dicit:adhuc possu
mus dicere philosophis sic.quare cauetis vobis opinionem quorunda
vestrorum philosophorum qui dicunt,videlicet, qđ scientia in ipso d
non est multiplicatio perfectionis.i.qui dicunt scientiā rerū extra se nō
multiplicare in deo gradum perfectionis.(Et homo eam.)Cū proposu
hoc:probat illud sermone rhetorico. & primo proponit causas quib
scientia rerū est homini perfectio.secundo ibi,(Sed deus.)Arguit eā n
debere poni in deo propter causas oppositas.d.ergo.& homo eā forte
pit duabus rationibus,videlicet,vt comprehēdat rerū veritates iuxta h
manum posse.& dixit.(Iuxta humanū posse.)Quia forte intellectus h
minis apud ipsum nō potest comprehēdere res sicuti sunt in seipsis.dei
de apponit secundam causam,& dicit:& qđ possit prouidere cogniti
nē salutis vie post carnalem mortem:id est:& vt possit per scientiam p
pēdere media quibus ad beatitudinē nitať puenire post carnalē mortē.
dixit:(Post carnalē mortē.)Quoniā & si sapiens moriatur in obitu se
dūm corpus restat secundum animā apud Alga.quæ si in gloriam prod
cetur:viuet.& si in ignem æternum:morietur.& hoc etiam nos christi
læ tenemus:& est ita sine dubio.vt declarabitur in vltimis disputatio
bus huius libri. Sunt ergo duæ causæ necessitatis quibus homo nat
raliter scire desiderat.prima quidem vt rerum veritates indagetur: & h
est propter eius absolutā pfectionē.secūda media in vitā æternā sibi o
dentur per rerum comprehensionem:& hæc secunda est potissima cau

Secūda quæ stio.

Sed circa hæc ambiget quis.quo desiderio homo concupiscit scie
tiam.secundo & fortius an illæ duæ rationes Alga.sint suffici
tes ad illud.an ponendæ sint & aliæ. Ad primam soluunt quidam f

Positio q̄rundam.

tres qui eorū studium totum in metaphysicam reducunt:quod homo
petit scire:& non appetitu rationali.Tum primo. quia appetitus ratio
lis præsupponit intellectus.Tum secundo.quia ille est formaliter lib
& homo nō libere desiderat scire:vt fingunt.Iterum non appetitu ani
li & sensitiuo.Tum primo.quia ille est respectu sensibilium : modo h
mo appetit & sensibilia & insensibilia:vt manifestum est cuilibet . T
& secundo.quoniam sic & bruta appeterēt scire: cum & appetitum h
beant sensitiuum.Cum itaq; homo appetat scientiam & nō rationali a
petitu neq; animali seu sensitiuo:relinquunt quod naturali appetitu :
huic cōsonat tex.Aristo.in principio proœmij metaphysicæ.omnes h
mines natura scire desiderant.vbi ly:natura:non nisi appetitus natura
nominatur. Præterea.pro his facit dictum Auer.2.meta.com.1.vbi
quit.& signum eius quod habemus desiderium ad sciendum veritat
est : quoniam si comprehensio esset impossibilis:tunc desiderium e
ociosum:& concessum est ab omnib⁹ quod nulla res est ociosa in fu
mento naturæ & creaturæ &c. ecce quomodo demonstrat scienti
esse in nobis possibilem propter hoc:quia ad eam est nostrum desider
& loquitur de desiderio quod est in fundamento naturæ: aliter eius p
batio nulla esset. modo desiderium quod est in fundamento naturæ
naturale.ergo homo naturali desiderio appetit scire: qđ est ppositū i
rum in hoc loco. Sed mihi videtur quod hic homo multum errau
quod declaro primo:quoniam eo appetitu debet homo sciētiam ap

tere qui respōdet potētiæ quæ pficit per illā:vt manifestū est etiā consi-
derantibus dicta eorum.Sed appetitus rationalis respōdet intellectui qui
perficitur per scientiam secundum eos:ergo appetitu rationali debet ho-
mo appetere scientiam. Secundo id quod est optimum & summa ho-
minis perfectio debet desiderari ab homine secundum summū & optimū
desiderium:istud consonum est experientiæ videmus enim hominem car
nalia appetere per carnale desiderium:& alia multa:sed perfectissimus ap
petitus est rationalis.ergo appetitu rationali conuenit hominem scientiā
appetere.Vnde & confirmatur:quoniam Aristo.ethicorum primo.testa-
tus est capitulo.18.recte enim & ad optima deprecatur ratio. & non in-
tendit ibi per ratione nisi appetitum rationalem: vt ibi videtur Auer.ex-
ponere.si igitur ratio dictat ad optima optimum in nobis est scire. ideo
consentaneum est rationem illam dictare ad scientiam: & sic videtur qđ
appetitu rationali desideremus scire. Præterea. omne comprehensum
vt verum & bonum existit:appetitur rationali appetitu.quoniam in cō-
prehensione sequitur appetitus sicut vmbra corpus.12.metaphy.cōmen.
39.sed scire est comprehensum ab intellectu:vt verum & existit bonum:
immo optimum.ergo est appetibile a voluntate. Præterea & quarto.
illud quo comprehenso cessat desiderium rationale appetebatur rationa-
li appetitu:sed apprehenso optimo & supremo cognoscibili cessat ratio
nalis appetitus.ergo desiderabatur rationali appetitu:minor est manifesta
per se.quando enim homo coniungetur primo intelligibili amplius non
appetet rationali appetitu:ex his volo concludere:hominem appetere sci
re per rationalem appetitum:licet non tantum per illum:vt dicam. pro-
pter quod debes scire anima secatur in tres partes,scilicet in sensitiuam
& intellectiuam;& harum mediam quæ sensitiua interiorum sensuum ap
pellatur seu imaginatiua.Iterum rerum quædam sunt naturales tantum:
vt res quæ sunt in motu secundum esse & rationem. Quædam intelligi-
biles tantum:vt res metaphysicæ quorum principiū est intellectus. Quæ-
dam metaphysicæ:vt mathematicæ quæ sunt res imaginabiles quæ secū-
dum esse sunt in motu consistentes secundum rationem ab illo separatę:
ex his sequitur quod anima est quodammodo omnia:est enim res natura
les:quoniam est principium illarū per sensum:est & res mathematicæ per
imaginationē:qm̄ principiū est mathematicorum per imaginatiuam. Est
& res metaphysicæ:quoniam per intellectum principium illarum est: &
ideo dicit Aristo.in lib.de anima.qđ anima est quodammodo omnia.&
in meta.d.qđ sciens vt sciēs mensurat quodammodo omnia quæ sunt.

His bene expositis dicendum quod homo per desiderium naturale de
siderat res naturales:per desideriū animale desiderat imaginabilia & me-
dia quæ mathematicæ res dicuntur:per appetitum rationalem desiderat
metaphysicalia:totum ergo ambitum scientiæ homo concupiscit tribus
desiderijs:quoniam sicut secundum tres partes est perfectibilis a scibili-
bus:ita secundum tria desideria inclinatur ad illa:desiderio enim corre-
spondenti intellectui circa metaphysicalia desiderat illa rationali appeti
tu. Correspondēti vero potentiæ circa imaginabilia homo appetit sensi-
tiuo appetitu.Correspondenti circa naturalia ipsi sensui appetit natura-
li appetitu. Ad argumenta alterius partis dicendum puto quod appe-
titus rationalis: & appetitus animalis:& appetitus naturalis possunt du-

Impugnatio.

Oēs appetitus possunt dupl'r cōsiderari.

pliciter considerari:vno modo vt subordinantur proprijs potentijs co/ gnoscitiuis,verbi gratia, appetitus rationalis subordinatur intellectui: & sic de alijs:& sic non possunt diligere nec dictare in aliqua nisi sup/ posita cognitione in potentijs:quarum sunt prohæreses. secundo modo considerantur vt defectus illarum potentiarum. quarum sunt prohære/ ses.& sic possunt dictare & inclinare ad sua propria perfectibilia nulla supposita cognitione in suis potentijs:& sic vnica sol. patet fere ad oia argumenta. Ad primum dicendum quod appetitus rationalis primo modo consideratus præsupponit actum:secundo modo non : vt constat per se. Ad secundum contra idem dicendum : quod primo modo est formaliter liber.secūdo modo est necessarius:quoniam vt defectus qui/ dam est,inclinat ad suum perfectibile. Ad tertium contra secundum dicendum quod argumentum concludit: verum est enim tantum respe/ ctu sensibilium sensu interno,scilicet respectu imaginabiliū. Ad quar tum contra illud dicendum quod non:quoniā appetitus sensitiuus bru/ torum non est defectus potentiæ potentis cognoscere illa imaginabilia: vt patet:immo si illud argumētum valeret:probarem lapidem posse ap/ petere scientiam:quoniam habet appetitum naturalem. Ad verba Ari stote.dicendum quod loquitur de scientia rerum naturalium: quod ap/ paret quia probat illam propositionē per simile in sensu visus:postmo/ dum transit ad metaphysicam:vt patet ibidem. Præterea:& eodē mo/ do loquitur Auerrois vt patet ibidem.Colligendo itaq; dicta potest di/ ci quod intellectus appetit scibilia metaphysica per voluntatem : prout est quidam eius defectus: voluntas enim vt est quidam defectus intelle/ ctiuus dicitur ratiōalis appetitus. Similiter appetitus sensitiuus vt qui/ dam defectus est rerum naturalium comprehensarum dicitur appetitus naturalis:& illud quo homo appetit scientiam rerum naturalium.Appe titus autem animalis:vt est quidā defectus virtutis imaginatiue est prin/ cipium appetendi ipsi imaginatiue circa mathematica.ergo isti sunt tres appetitus qui prohæreses possunt dici suarum potentiarum cognitiua/ rum qui sunt principia appetendi,non supposita cognitione:sed tantum vt defectus earum:sunt quare &c. Ad secundam quæstionem propo/ sitam expositores latini supra primo meta.dicunt ꝙ hæc conclusio.ho/ mo naturaliter appetit scire:tribus rationibus potest probari.& adducā illas ordine meo in hunc modum.ad omnem propriam & naturalē ope/ rationē vnūquodq; inclinat:sed scire est operatio propria hois inquātū homo:ergo ad scire inclinatur homo inquantum homo. Secunda com- ponitur sic,ad propriam perfectionē vnumquodq; inclinatur : sed pro pria operatio hominis inquantum homo est propria eius perfectio.erg ad propriam operationem homo inquantum homo naturaliter inclina tur.Tertia potest componi sic.vnumquodq; appetit coniungi suo pri cipio.homo coniungitur suo principio per scire:ergo homo appetit sc re. Contra hoc quidam fratres posteriores multum obijciunt : & d cunt has non esse tres rationes,sed vnam:cum medium possit esse vnu tribus commune : quomodo autem sit istud : vide eos. Mihi vide quod hic est vnus syllogismus principalis:& duo prosyllogismi.secu dus enim syllogismus probat maiorem primi.tertius si componitur modo,illud per quod homo coniungit suo principio naturaliter app ab

Quæstio.

Positio quo rundam.

Positio ꝓ pria.

ab eo:sed propria perfectio est id per quod homo coniungitur suo principio:ergo propria perfectio hominis appetitur naturaliter ab eo. si componitur inquam hoc modo:sic probatur maior secundi syllogismi: primus ergo est principalis:secūdus probat maiorē primi:& tertius probat maiorē secundi:& sic illæ tres rationes sunt vna demonstratio quæ condensatur vsq ad propositionem primā:docuit enim Aristo.in posterioribus propositionē cōdensari:quādo scilicet, prosyllogizatur vsq ad immediatam quæ amplius non est condensabilis:maior itaq primi condensatur per secundum syllogismum:& maior secundi per tertium: & ibi status.hæc enim propositio:illud per quod homo coniungitur suo principio naturaliter appetitur ab eo.est immediata:& non potest amplius ad propositionē immediatam perstringi:& sic vna est demonstratio condēsata ad immediatā propositionē.Si enim queratur propter quid desideramus propriam operationem.dicemus propterea vt adipiscamur propriā perfectionē.Si autem quæratur propter quid appetimus propriam perfectionem:dicemus vt primo principio coniungamur:& amplius non potest quæri.hæc enim est propositio immediata quæ amplius non potest condēsari neq perstringi ad immediatiorem:vtrū autē expositores hanc tenuerint opinionē non curo:forte enim quod sic.id autem quod dicunt posteriores latini non est dignum vt hic ponatur:illi enim sunt adeo rudes in logica quod nō potest rudior eis reperiri:& ideo non est eis credēdum in quæstionibus circa demonstrationes & probleumata dialectica incidentes. Et cum hoc sit verificatum patet qualiter prima ratio Alga. est primus syllogismus hic inductus:qui si debet omnino bene firmari: debet cōdensari eo modo quo dixi.Verbi gratia, propter quid homo appetit cognoscere rerum veritates:ad hoc dicēdum est vt prius:scilicet vt propriā adipiscatur perfectionē:& si quæratur propter quid quærit adipisci propriā perfectionē: dicemus vt cōiungatur suo primo principio: & hic status:est enim propositio immediata vt dixi:& sic debet ratio Algazel.verificari.secunda ratio est credita & conueniens legibus: & ideo naturalis philosophus nō debet eā ponere:& propterea Thomas in primo meta.non tetigit illam:sed tantū prædictā vt visum est. (Sed deus benedictus.) Cum accepit quasi maiorē:scilicet, qđ homo debet recipere scientiā propter duo:scilicet,vt cōprehendat rerūveritates: & vt notificentur media ad vitam æternā:nūc accepit minorē & dicit:sed deus benedictus nulla perfectione indiget:neq oportet vt ei manifestētur media ad vitam æternam. Tunc apponit conclusionē & inquit:ergo non decet eum habere scientiā qua perficiatur:& sic patet qualiter hic se sermo est ad modum rethoricū cum procedat per locū a contrario qui nō ponitur ad probandū aliquod ignotū:sed ad cōfirmandū:vt dicit Auer.in prioribus:& primo cæli forte commen.124.in vltimo. (Neq licite.) Hoc in loco videtur quasi amouere dubium tacitum:posset namq obijci: nulla perfectio.debet amoueri a perfectissimo:sed scire est perfectio:ergo nō debet remoueri a deo qui est summæ perfectissimus:cuius responsionē videtur assignare:& cōsistit in hoc qđ multa sunt perfectiones in natura inferiori quæ sunt imperfectiones in natura superiori:quod declarat:& inquit.neq licite aliquo modo talis scientia sibi attribui debet: sicut diximus superius de auditu & visu: & scientia particularium in quibus

omnes philosophi cōueniunt qd' debeant ab ipso deo glorioso actualiter remoueri:cuius rationē dicit:prout talia ingrediūtur tēpus qd' diuiditur in præteritū & futurū:& sic sequeretur quod hæc inducerent permutationē in eum.(Et ideo.)Cum hoc præmisit quasi solutio dat ad formā quæstionis:& inquit:& ideo auferre talia vel similia eis ab eo:non est defectus in eo:immo potius perfectio sequitur litera quæ sic reperitur in translatione Calli.hæbrei.(Sicut indigentia quam nos habemus de sensibus debet nobis attribui defectus:natura nāq; &c.)Reputo qd' litera est corrupta vel ex errore translatoris vel diminutione scriptoris:vel quia in arabico ipse collegit tantū verba & est impossibile intelligere multa dicta huius hominis:si verba aspiciamus ideo in translatione Nicolai hispani quæ nunc peruenit ad me:inueni sic,non enim sicut indigentia quā nos habemus de sensibus debet attribui nobis defectus: sic & carentia comprehensionis rerum naturalium est defectus primi entis:& tunc litera est quasi responsiua ad maiorem:scilicet,quia est simpliciter falsa:quoniam non est simile quod sicut:scilicet,carentia sensuum est imperfectio in homine:sic carentia comprehensionis rerum sit defectus in deo: cuius rationem subdit.natura namq; prouidit nobis in istis:vt possimus cauere nobis nocumenta contingentia:& sic patet qualiter maior syllogismi est falsa.(Sequitur ergo ex hoc).Cum soluit argumentum illud: hoc in loco comparat scientiam particularium ad scientiam vniuersalium in nobis penes necessitatem:& inquit.sequitur ergo ex hoc quod nos scire omnia particularia:& comprehēdere omnia sensibilia desideramus:quoniā est aliquo modo pfectio nostra:vt visum est.& addit:& sicut in deo benedicto nō est defectus:scilicet,ignorantia rerū sic neq; in nobis nō est perfectio simpliciter res particulares:quoniā si ignorantia particularium rerum in deo esset defectus cognoscere res particulares in nobis esset simpliciter perfectio.(Similiter dicimus.)Reputo quod hoc in loco persoluat aliam quæstionem:posset enim dici.scire vniuersalia est perfectio simpliciter homini:ergo debet apponi in primo perfectissimo.Respondet & inquit.similiter dicimus quod nos scire vniuersalia est perfectio nostra: attamen deum ignorare ea:non est defectus in eo:& sic ad formam patet qualiter illa propositio est falsa:scilicet quæcunq; perfectio reperitur in natura inferiori reperitur in perfectissimo:& tunc apponit pondus argumenti:& inquit:& hoc argumentum valde difficile reputamus: & non potest aliter solui quam dictum sit.

Dubitatio. Quid perfectio simpliciter.

Sed pulchra inoritur quæstio.an perfectio simpliciter hominis debet apponi in supremo summo qui omnem perfectionem continet? Pro solutione huius quæstiōis primo oportet intelligere quid sit perfectio simpliciter.Et post dicam ad quæstionē.dico ergo de primo quod non dicitur perfectio simpliciter:quia infinita secundum illud.2.topicorum in vltimis ferè verbis quod simpliciter dico sine addito dico.sic em̄ nulla esset in homine perfectio simpliciter: quia homo esset infinitus in perfectione.secundo dico quod non dicitur perfectio simpliciter,id est,singulariter:& vno modo dicta:sic enim quelibet res esset perfectio simpliciter dummodo esset pure singularis. Ideo debes scire primo quod opposita possunt dupliciter capi. Vno modo pro quibuscunq; incompossibilibus:& sic leo & homo possunt opposita dici:eo

ci:eo quia in eodẽ sunt incõposibilia. Possunt capi secundo modo pro cõtradictorijs:vt scientia & non scientia, homo & non homo: & sic de multis:& hoc secundo modo famosæ opposita dicuntur quæcunque inuicem cõtradicunt. Secundo debes scire quod indiuiduum potest capi duobus modis:vno modo vt est determinatæ naturæ. Verbi gratia, pro Sorte qui est hominis indiuiduũ. secũdo modo pro indiuiduo naturæ in determinato:vt forte est indiuiduũ entis:scilicet, hoc ens & illud ens: hęc distinctio potest colligi ab Auer. 5. physi. commento. 15. vbi vult quod omne mobile potest velocius moueri:& ait. quod hæc est vera per se & falsa per accidens:eo quia cælũ nõ potest velocius moueri:hoc non potest intelligi aliter nisi quod capiendo indiuidua naturæ mobilis sub indeterminata natura:vt sic quodlibet mobile potest velocius moueri. sed capiẽdo indiuidua mobilis prout sunt determinatæ naturæ:sic falsa: quoniam hoc determinatum non potest velocius moueri quã modo mouetur:& ideo est vera per se stando in indiuiduis mobilis naturæ indeterminatæ:& est falsa per accidens, id est, extraneando ad indiuidua determinatæ naturæ. Ex his palam recipio quod indiuiduum est duobus modis:scilicet, indeterminatæ naturæ & determinatæ naturæ:& per hoc potest verificari dictũ Auer. tertio cæli cõmen. 6. quando dicit. quod continuum est diuisibile in infinitum secundum formam, id est, per se & non secundum materiam, id est, per accidens:quoniã omne continuũ captum sub indeterminata natura est diuisibile in infinitum:non tamen continuũ determinatæ naturæ. Verbi gratia, ignis aqua & animal &c. His visis dicendum quod cum perfectio simpliciter non sit:eo quia fectio infinita: nec quia perfectio singulariter:relinquitur quod dicatur perfectio simpliciter:eo quia in quodlibet indiuiduo entis sub indeterminata natura capto est melior ipsa quã suum oppositum incomposibile. dico primo. In quodlibet indiuiduo entis sub indeterminata natura capio: quoniã esse auri est perfectio aliqua:non tamen homini est perfectio simpliciter:quoniam esse auri additum homini corrumpit esse hominis cum sit ei incomposibile:ideo oportet vt indiuiduum capiatur sub indeterminata natura. dico secundo quam suum oppositum incomposibile. Quia quælibet perfectio est melior quam suum oppositum contradictorie. quæ est pura negatio:& quia scientia in quodlibet indiuiduo entis inquantum ens est melior quam suum incomposibile. Verbi gratia, ruditas & praua ignorantia:ideo dicitur perfectio simpliciter & multa talia. His itaque expositis dicendum quod quælibet hominis perfectio simpliciter debet addi in deo: quia ex quo in quodlibet indiuiduo entis est melior: & deus sit entis indiuiduum per essentiam:ideo conuenienter decet vt apponatur in deo. Sed dices, scire res diuersas est perfectio simpliciter in homine: ergo debet apponi in deo. Iam patet solutio: scire enim est perfectio simpliciter:cum in quolibet indiuiduo entis simpliciter sit melior quam suum oppositum incomposibile. Sed scire res extra se non est perfectio simpliciter:cum non sit in quolibet melius quam suum incomposibile: scilicet, scire res per essentiam propriam:quoniam licet scire res per essentiam non sit melius homini cum sit eius naturæ incomposibile est tamẽ melius simpliciter:quia addito homini inquãtum ens esset melius quam scire per res extra se:vt patet. Similiter patet quod licet homini sit perfectio

Opposita duplicia.

Indiuiduũ duplex.

Dubitatio.

Solutio.

ctio habere quinq; ſenſus quibus percipiat: non tamen debet attri-
bui deo: eo quia non eſt perfectio ſimpliciter: cum in quolibet indiui-
duo inquantum ens non ſit melius: immo deterius: vt patet. Regula ita
que quam Simplicius ſecundo cæli teſtatus eſt, ſcilicet quod quicquid
perfectionis eſt in natura inferiori debet ineſſe naturæ ſuperiori: debet in
telligi de perfectione ſimpliciter & non in genere determinatæ naturæ:
homini enim inquantum perfectiſsimum animalium competit habere
quinq; ſenſus: non tamen inquantum perfectiſsimus entium & ideo non
oportet quod omnis perfectio conueniens muſcæ conueniat homini niſi
ſit perfectio ſimpliciter: vt ſæpe verificatum eſt.

Quicquid perfectionis reperitur in natura inferiori: etiã debet reperiri in natura ſuperiori.

AVERROIS.

NOS DICIMVS quod hæc eſt allegatio opi
nantis quod ipſe deus non ſcit niſi ſeipſum: &
nos in præcedentibus iam narrauimus opinio-
nes ipſorum ponentes conuenientiam intra id
quod dicebant, videlicet, quod ipſe deus nõ ſcit
niſi ſeipſum: & quod ipſe ſcit omnia entia. Et
ideo dicunt aliqui ipſorum nobiliũ quod deus eſt omnia entia:
& ideo non oportet nos in iſtis amplius replicare. Sed nos dici
mus quod propoſitiones ab iſto homine in præſenti capitulo
ductæ probabiles & dialecticæ ſunt prout aſſumit ſignificatio
nem ex manifeſtis ad ignota: & non eſt dubium quod non in-
grediuntur vnum genus: neq; cõmunicant aliquo modo. Tan-
dem dicimus quod verba Algazel. in hoc loco erga Aui. expreſ
ſe diriguntur prout indigebat dicto dicentis: quod deus ſcit ſe-
ipſum: & ſcit alia. Et omnes propoſitiones quas ab Aui. narra-
uit in aſſerendo hanc opinionem ſuppoſitæ ſunt à rebus notis
in homine: & putat eas transferre: ſiue transfigurare in deum:
qđ eſt impoſsibile: quia hæ duæ ſciẽtię dicũtur ſine dubio ęqui
uocæ. Et declaratio huius eſt: ꝙ id qđ dicebat Aui. videlicet
qđ à quolibet intellectu procedit quidã actus quẽ ipſe ſcit: pro-
poſitio vera eſt: ſed modo humanę ſciẽtię: intellect⁹ nãq; huma
nus perficit̃ ab eo qđ intelligit: & patit̃ ab eo à quo cauſat̃ ima-
ginatio intellectus. Et cũ ꝓpoſitiõibus ſuppoſitis. in hoc gene-
re obĳcit ei Alg. eo qđ quicũq; hominũ intelligat actũ & eun-
dẽ actũ ſequat̃ alius actus, videlicet, ſecũdus: & illũ terti⁹ & illũ
quartus: nõ ex hoc ſequit̃ qđ agens intelligẽs ſciat primi actus
cõſequẽtia: & reſpondens ſibi Alga. dicit quod hoc reperitur in
agẽte ꝓpria volũtate: in alio verò nõ: dixit tamẽ hoc: quia id in
quo magis appodiatur in attribuẽdo ſcientiã deo eſt, quia affir-
mat deũ habere volũtatem. Quapropter dixit quod hoc argu-
mentum

mentum est ita vehemens quod nullam habeat responsionem qua vitetur, videlicet quod non sequatur quod primus intelligat præter eum omnes actus consequentes ab eo principaliter, scilicet secundam causam: & primum causatum. Similiter ad ea quæ narrauit nomine Auicen. videlicet, quod si ipse intelligeret seipsum & non aliud: esset homo tunc nobilior eo: dicimus quod sunt verba probabilia. si enim imaginaremur duos homines: quorum vnus nō intelligat nisi seipsum: & alius intelligat se & alia: dicimus quod intellectus iudicabit quod ille qui intelligit se & alia est nobilior illo qui tātum seipsum intelligit: sed tenendo quod intellectus humanus & diuinus tantum æquiuoce communicent: tunc dicta translatio seu transfiguratio est incompetens.. Et quia ipse nomine Auicē. allagauerat vnam propositionem ab eodē concessam in quolibet intelligente, videlicet quod qui plura scit nobilior est: & oportet eos remouere à dicto deo voluntatem & nouitatem: quare nequiuerunt asserere quod prima causa sciat aliud nisi seipsam: agēs enim intelligens suū effectum scit aliud ab eo prout illud vult. Dixit quod hoc incōueniens sequitur philosophos tantum: intendit dicere in hoc esse hominem causatum nobiliorem creatore qui est ipsius causa: & quod hoc sequit̄ ipsos philosophos remouentes mundi nouitatem: propter quod remouent ab eodem deo voluntatem: & ideo remota voluntate oportet quod ignoret id quod ab ea procedit. Sed nos iam in præcedentibus prælibauimus quod hoc non est verum, videlicet ꝙ auferatur voluntas ab ipso deo nisi noua voluntas tantū. Præterea sciendum ꝙ postꝙ ipse allegauit nomine Auic. cum propositionibus apparentibus esse communes duab⁹ scientijs, scilicet nouæ & antiquæ: cæpit allegare cōtra eū in eo quod dicūt philosophi in hoc tractatu, videlicet de differentia ipsarū duarū scientiarū dicens: quare vobis cauetis &c. vsqꝫ ad finē illius quod scripsimus: & sententia illorum verborū hæc est: si oēs hæ cōprehensiōes defectus in hoīe fuerint: ergo debent à deo benedicto auferri. & dicet Auic. quod ipse in hoc conuenit cum alijs philosophis. videlicet quod deum nō comprehendere particularia nō est defectus in eo: immo esset defectus in eo, si ea comprehenderet: similiter non comprehendere alia præter seipsum nō est in eo defectus. Et nos dicimus quod euasio horum dubiorum est: ꝙ diuina scientia non diuidit verū à falso in oppositis sicut reperitur

peritur in humana sciētia, verbi gratia: quia aut homo scit alia aut nō. & ista duo sunt cōtradictoria. vnde verificata vna ipsarum alia necessario est falsa. Sed in deo benedicto ambo verificant: tamen duobus respectibus, videlicet quod ignorat ea modo inferente defectū, sicut est in humana scientia: & scit ea modo non defectum inferente. similiter dicimus de vniuersalibus & particularib⁹ ꝙ ipse deus scit ea: & ꝙ ignorat ea, scilicet modo iam dicto. Dicim⁹ deniq; ꝙ ab hoc possumus quiescere, videlicet à litibus & rixis Alga. cum philosophis: non tantum in hac disputatione, sed in sequenti: nihilominus ducemus sequētem disputationem: vt ne putent sequaces ipsius nos stupefactos esse suis sophisticationibus litigiosis argumentis.

In solu. præsenti Auerr. primo proponit quodāmodo excusationē in qua videtur verificare dictū Alga. secundo ibi, (Sed nos.) Incipit considerare propositiones quas sumpsit Alga. hoc in loco. Quantum ad primum dixit Alg. ꝙ multiplicatio scientiæ in deo rerum extra se nō apponit perfectionē in eo: & per cōsequēs voluit deum non scire res extra se: hoc verificat. d. dicimus nos ꝙ hoc est allegatio opinātis ꝙ ipse de⁹ nō scit nisi seipsum, id est dicere deū nō scire res extra se est argumentū quo cōcluditur ipsum nō scire nisi seipsum. & tūc statim remittit se. d. & nos præcedentib⁹ narrauimus opiniones ipsorū ponentes cōuenientiā inter id quod dicebant, videlicet ꝙ ipse deus non scit nisi seipsum: & ꝙ ipse scit omnia entia, id est ponebant hæc esse eadem, scilicet deū scire se & alia: & statim explicat cōuenientia. d. & ideo dicunt aliqui ipsorū nobilium ꝙ deus est omnia entia. est ergo conuenientia hæc: qm̄ deus est oīa entia: ideo scire seipsum est scire oīa entia aliquo modo, ideo excusat se. d. & ideo nō oportet in istis nos amplius replicare: qm̄ multotiēs dictū est: & sic patet: quomodo dictū Alga. quodāmodo est verificatū: de⁹ enim scit se & alia prout esse eius est esse aliorū: nō tamen scit alia prout diuersa sunt ab eius esse: & hoc iam exposui superius milies. (Sed nos.) Hoc in loco considerat propositiones Alg. suppositas in dubio. vbi debes scire vt apparebit in sol. huius dubij quod Auerr. non posuit omnia verba Alga. in dubio prædicto: sed pauca: vt visum est: & ideo considerat quasdam propositiones quas non habemus in hoc lib. sed bene in lib. Alga. inueniuntur translatæ: ego autem secundū posse conabor illas apponere: deinde dicā dicta Auer. super illas. Primo ergo proponit cui⁹ naturæ sunt propositiones Alga. secundo ibi, (Et declaratio.) Exponit quod dixit, inquit ergo: sed nos dicimus ꝙ propositiones ductæ ab isto homine in præsenti cap. sunt probabiles & dialecticæ: cuius rationem ait. d. prout sumit significationē earum ex manifestis, id est reb⁹ sensibilib⁹ ad ignota, id est deū qui nobis occultus est: modo hoc nō pōt fieri: nō enim debet argumentū a simili procedi nisi illa sint vnius generis vel speciei. dicit modo. & nō est dubiū ꝙ res sensibiles & de⁹ nō ingrediuntur vnū genus: neq; cōmunicant aliquo modo sup. in specie vel vniuoca natura: quare propositiones formatæ de creaturis non debent transferri in deum.

in deum.(Tandem dicimus.) Hoc in loco apponit solu.pro Auicen.cõtra quã arguit Alga.arguebat enim sic. sicut hominẽ ignorare res est imperfectio:sic deum ignorare res est imperfectio.Cui respõdet Auerro. d. tandem dicimus ꝙ verba Alga.in hoc loco dirigũtur erga Auicẽ.id est sunt valida ad eũ.Et statim apponit quomodo nõ essent valida.d. prout indigebat dicto dicẽtis ꝙ deꝰ scit seipsum:& scit alia hoc modo,scilicet indigẽdo illa respõsione sunt valida.sed si dicaꝫ ꝙ deus nõ ignorat alia: qm̃ sciẽdo se scit & alia.argumentũ Alga. non valet.ergo vno modo valet ad Auic.alio modo nõ valet.(Et oẽs.)Cũ dixisset solu.apponit generale peccatũ omniũ propositionũ Alga.d. & omnes propositiones quas ab Auic.id est in nomine Auicen.narrauit in afferendo hanc opinionem suppositæ sunt a rebus notis in homine:& putat eas transferre siue trãsfigurare in deũ:quod est impossibile,id est indecens: quia hæ duæ scientiæ dicunẽ sine dubio æquiuoce, scilicet de deo & de nostris rebꝰ sensibilibus:istud ergo est peccatũ vniuersalẽ omniũ dictorũ Alga.(Et declaratio.)Quia dixit oẽs propositiones quas sumpsit ab Auic.esse sumptas ex rebꝰ sensibilibus:& translatas ad res occultas: ideo hoc in loco incepit declarare illud:& enumerat aliquas earũ,& inquit, & declaratio huius est,id est & ꝙ ex propositionibus sumptis a sensibilibꝰ procedat in occulta est hæc declaratio,scilicet ꝙ id quod dicebat Auic.videlicet ꝙ a quolibet intellectu ꝓcedit quidã actus quẽ ipse intellectꝰ scit: est ꝓpositio vera:sed modo humanæ sciẽtiæ,id est scientia nostra:cuius rationẽ inquit,intellectus nãq; humanus perficiẽ ab eo quod intelligit & patiẽ ab eo obiecto a quo imaginatio intellectus,id est intellectio causatur.est ergo propositio hæc, scilicet oĩs actus procedẽs ab intellectu intelligiẽ ab intellectu vera in intellectu nostro:ꝓpterea quia ille actus procedens habet rationem obiecti a quo intellectus potest moueri pati & perfici. ergo intellectus noster potest intelligere omnem actum ab eo proueniẽtem.(Et cum propositionibus.)Cum verificauit propositionem illam: hoc in loco ostendit quomodo per illã transit.Alga.arguere in dei scientia.& primo proponit hoc dicens, & cum propositionibus sumptis in hoc genere,scilicet ex rebus posterioribus obijcit ei,scilicet Auic. Alga.& propter vnam quæstionem ex cuius solu.eligit vnam vim argumẽti contra illum.quæstio est hæc:si est vnum agens intelligẽs a quo cõsequitur vnus actus:post quẽ sint plures actus cõsequentes an si intelliget primum intelligere debet omnes actus consequentes vsq; ad vltimum.

Et respondet quod non oportet semper : & dat rationem: & inquit, eo quod quicunq; hominum intelligat actum,scilicet primum & eundẽ actum sequitur alius actus, videlicet secundus:illumq́; tertius:tertiumq; quartus non sequitur ex hoc,id est quia primum intelligat agens intelligens sciat consequentia,id est actus cõsequentes primi actus,id est qui consequuntur illum primum:& tunc apponit quando est possibile. & inquit, & respondens sibi Alga. dicit quod hoc, id est ista intellectio consequentium actuum reperitur in intelligente propria voluntate, id est qui intelligit per voluntatem. in alio vero non, id est in intelligente sine voluntate propria non oportet.(Dixit tamen hoc.)Cum Alga. soluit quæstionem colligit Auerro.ex solu. quæstionis vim argumenti contra Auic.& inquit,dixit tamen hoc ipse Alga. quia id in quo magis

appodiatur

appodiatur in attribuendo scientiam deo est·quia affirmat deum habere voluntatem:potest ergo componi syllogismus hoc modo.omne agens intelligens primum actum per volūtatem intelligit omnes effectus & actus qui consequuntur illum.vt ex solu.quæstionis patet: sed deus est agens per voluntatem intelligens primum actum:id est primam intelligentiam: vt Auic.cōcedit:ergo intelligit omnes effectus post illam:& illi effectus sunt omnes intelligentiæ:& omnes res.& inquit.quapropter dixit quod hoc argumentum est ita vehemēs quod nullam habet responsionem qua vitetur,videlicet,quod non sequatur quod primus intellectus intelligat præter eum: id est essentiam propriam omnes actus consequentes ab eo principaliter quod sunt secunda causa & primū causatum & alia multa. quasi dicat.quod hoc argumentū est demōstratiuum in proposito. Sed ambiget quispiam.an sit aliquod intelligens actum primum sine voluntate:& videtur quod non: quoniam omne intelligens est homo vel aliqua substantiarum abstractarum:sed omnis homo & omnis substantia separata intelligit per volūtatem propriam:vt Algazel inquit. ergo in primo primæ.omne intelligens intelligit voluntate propria. Oppositū Alga. in solu.quæstionis propositæ: inquit.ait enim esse intelligēs duplicis generis:vnum voluntate: aliud non voluntate: & verificat sermonem eius primo modo:& non secundo modo.ergo res est loco ambiguo. Et ad hoc dicendum.quod si in opinione sumus Algaze. & Auicen. ratio prima concludit:quoniam omnino oportet intelligens omne esse voluntate propria intelligens:& tūc quod dicit in oppositum nihil est:quoniā ipse forte loquitur secundum aliorum partem:vel per intelligēs intelligit cognoscens: hoc enim modo potest sermo eius verificari:est enim cognoscens duobus modis: voluntate propria:id est contingenti: vt homo & deus:& sine voluntate vt animalium cognoscentia:& secundum hoc ratio proposita in hunc modum debet componi:omne cognoscens voluntate primum actum cognoscit omnes actus consequentes illum. sed deus cognoscit voluntate primum actum proprium: ergo omnes reliquos. Si autem loquatur secundum peripatheticos:aliter oportet dicere:& ego dixi in disputatione prima.in solu.secundi dubij:& alibi. & non est locus nunc replicādi.(Similiter.) Persoluit & aliud argumentum Alga.& primo proponit illud:& inquit.similiter ad ea quæ narrauit nomine Auic. videlicet,quod si ipse deus intelligeret seipsum & non aliud:esset homo tunc nobilior eo.Dicimus quod sunt verba probabilia:& hoc ostendit: & inquit.si em̄ imaginaremur duos hoīes:quorū vnus nō intelligeret nisi seipsum:alius vero intelligat se & alia:dicimus ꝙ intellectꝰ iudicabit ꝙ ille qui intelligit se & alia est nobilior illo, qui tantū seipsum intelligit. vult itaq; tenere in eis quæ sunt eiusdem generis:quod declarat.d. sed te nēdo qđ intellectus humanus & diuinus tantū æquiuoce communicēt: tunc dicta translatio est incompetens:eo quia sunt dissimilia: quomodo autē intelligere alia sit perfectionis hominis:& nō sequitur ꝙ sit dei perfectio:verificaui in solu.quæstionis quærentis an intelligere alia sit perfectio simpl'r, an secūdū quid:& ideo nō decet hoc in loco illam repetere. (Et quia ipse nomine.)Inducit vnam aliam quęstionē quā peripathetici nō possunt soluere:& inquit,& quia ipse noīe Auic. allegauit vnā ꝓpositionē ab eodē cōcessam in quolibet intelligēte, videlicet qđ qui plura

scis

Dubitatio.

scit nobilior est: tunc addatur literæ hæc minor, sed deus nõ plura scit: ergo in secunda figura non est nobilior. minorem probat: & potest ratio componi in hunc modum: omne agens intelligens suum effectum voluntate agit, sed primus motor voluntate agit: ergo non intelligit suum effectum. huius primo accepit minorem. d. & oportet eos remouere a dicto deo voluntatem & nouitatem, id est, voluntatem contingentem: & tunc ponit minorem syllogismi principalis. d. quare nequeunt asserere quod prima causa sciat aliud, nisi seipsa: est ergo minor hæc, sed deus non plura scit, & hæc minor est conclusio prosyllogismi, tunc apponit minorẽ prosyllogismi, & inquit, agens enim intelligẽs suum effectum scit aliud ab eo, prout vult: est ergo maior, omne agens intelligens suum effectum voluntate agit, & sic apparet locus quæstionis. Huic inducit solu. Alga. & inquit: dixit quod hoc inconueniens sequitur philosophos tantũ, & exponit quod dixit: & inquit, intendit dicere in hoc esse hominẽ causatum nobiliorem creatore qui est ipsius causa: & hoc ostendit. d. & ꝙ hoc sequitur ipsos philosophos remouentes mundi nouitatem: propter quod remouent ab eodem deo voluntatem, & tunc remota voluntate oportet ꝙ ignoret id quod ab ea procedit, ecce quomodo hoc sequitur peripatheticos & non theologos. Debes scire ꝙ qui ponit mundum æternum dicit deũ agere necessario, vt in secunda & tertia disputatione visum est: & qui aufert contingentiam ab agente aufert voluntatem secũdum theologos saracenos: & ideo sequitur ꝙ deus egit sine voluntate mundum. (Sed nos.) Ad hoc remittit se & soluit, & sermo eius manifestus est per se: & ex eis quæ dicta sunt. (Præterea sciendum quod postquam.) Hic ostendit ordinem dictorum ab Alga. & inquit, præterea sciẽdum ꝙ postquam ipse allegauit nomine Auic. cum propositionibus apparentibus, id est, sumptis ex sensibilibus esse communes duabus scientijs nouæ & antiquæ, scilicet posse intelligere extra se: vult dicere: postquã arguit nomine Auic. ꝙ scientiæ nouæ. s. hominis, & antiquæ. s. dei: est commune s. ire se & alia, cepit allegare, id est, arguere contra eum in eo quod dicunt philosophi in hoc tractatu, videlicet de differentia istarum duarum scientiarum. s. inter deum & hominem, et incipit capitulũ a quo incepit. d. quare vobis cauetis &c. vsq; ad finem illius quod sumpsimus. s. in dubio proposito, ecce quomodo Auer. nõ totum dubium recitauit, & tamen contradixit eis: & sic patet illud quod a principio dixi. (Et sentẽtia.) Apponit sententiã illorũ quæ dixit in dubio quæ dimisit, & inquit. & sententia illorũ verborũ hæc est: si omnes hæ. i. particulares cõprehẽsiones defectus in hoĩe fuerint: ergo debẽt a deo bñdicto auferri. Inducit responsionẽ eius, & inquit: & dicit Auic. ꝙ ipse in hoc cõuenit cũ alijs philosophis, videlicet ꝙ deũ nõ cõprehẽdere particularia nõ est defectus in eo: immo esset defectus in eo si ea comprehenderet. Similiter nõ comprehẽdere alia præter seipsum non est in eo defectus: & sic patet solu. argumẽti ab Auicen. (Et nos dicimus.) Hoc in loco Auer. aliter respõdet & proponit respõsionẽ: & inquit, & nos dicimus ꝙ euasio horũ dubiorũ est. ꝙ diuina sciẽtia nõ diuidit verũ a falso in oppositis. s. contradictorijs, sicut reperitur in humana scientia: vult dicere quod de sciẽtia dei nõ verificatur alterum cõtradictorium determinate, videlicet aut scit alia: aut non scit alia: sicut reperitur in humana sciẽtia: quoniam determi-

Nota.

determinate, aut homo scit alia, aut non: de necessitate alterum istorum verificatur de hominis scientia, & de ista duo sunt contradictoria, quorum alterum omnino de scientia hominis verificatur: unde verificata una ipsarum de homine necessario altera est falsa: sed in deo benedicto ambo verificantur, tamen duobus respectibus, & hoc declarat .d. videlicet quia ignorat ea modo inferente defectum, & scit ea modo non inferente defectum. vult dicere quod deus scit particularia prout nõ imperficitur ab eis, & ignorat illa prout imperficitur ab illis, similiter dicimus de universalibus & particularibus, quod ipse deus scit ea: & quod ignorat ea modo iam dicto. Tunc ordinat se ad sequentem dispositionem, & dicit: dicimus denique quod ab hoc, id est, perscrutatione de scientia dei possumus quiescere, videlicet a litibus & rixis Alga. cum philosophis nõ tantum in hac disputatione, sed in sequenti: nihilominus ducemus sequentẽ disputationem ut ne putent sequaces ipsius nos stupefactos esse suis sophisticationibus sophisticalibusque argumentis.

Tertia q̃o.

Posset & in hoc loco dubitatio ardua emergi: an deus particularia ignoret. Sed quia Auer. in disputatione. 12. hanc pertractabit, hoc in loco transeo. Ideo volo mouere quæstionem, an illa duo contradictoria in deo verificentur, & quomodo verbum Auer. intelligatur. Et videtur quod illud quod Auer. inquit falsum est, scilicet quod de deo possunt contradictoria verificari, quoniam Aristo. Posterio. primo inquit contradictio est oppositio. cuius nõ est dare medium secundũ se: ergo scire particularia & non scire particularia nullum habent medium. Adhuc autem sunt homines multi qui diffinitionem contradictionis sic intelligunt, scilicet quod contradictio est oppositio, cuius nõ est mediũ dare secũdũ se, id est, secundum extrema absolute accepta. Verbi gratia, accipiendo album & nõ album absolute nõ habent medium, omne eñ ens album vel nõ album, accipiendo autem album per se vel nõ album per se mediũ reperitur, quoniã nõ omne ens album per se, nec nõ album per se, extrema ergo illa uno modo nõ habẽt mediũ, alio modo habent, habent quidẽ prout absolute accepisti carẽt vero medio, prout respectus & notas adiunxisti perseitatis.

Solutio.

Ex hoc potest & solu. quæstionis patere, cũ eñ quæritur an inter scire particularia & ignorare illa sit mediũ absolute non datur medium: deus enim particularia scit, attamen si extrema illa assumantur cum notis & respectibus, potest & deus medium esse, scire enim particularia eo modo quo sciens imperficiunt, & ignorare vel non scire eo modo quo perficiunt habent et medium, videlicet deũ: deus enim non scit particularia eo modo quo ipsum imperficiunt, sed eo modo quo non perficiunt cum scit. Sed quomodocunque in homine sive scire singularia, sive non scire capiantur absolute, sive cum notis perseitatis vel respectibus nunquam est inuenire medium semper: homo eñ scit singularia quomodocunque vel ignorat.

Impugnatio.

Sed hæc solu. optima est & tota bona, peccat tamen in diffinitione oppositionis, & quasi universaliter nullus antiquorum expositorum sic exposuit, nisi quidam latini qui fere totum librum posteriorum conturbant Ioan. autem Philoponus posteriorum primo aliter commentatus est diffinitionem contradictionis, ubi debes scire, in unaquaque specie oppositionis posse dari medium aliquo mõ. Verbi gratia, calidum & frigidum, ut cõtraria medium habent.

iterum

fiet um pater & filius, vt relatiua medium habent subiecti: vt opposita relatiua, similiter cæcum & videns medium habent lapidem: vnaquæq; ergo species oppositionis vt talis est medium habet semper se, & secundũ quod talis species: attamen si considerẽtur oppositionis omnes species: vt in eis saluatur contradictio: vnaquæq; enim species oppositionis ad contradictionem reducitur, vt Aristo. docet in prædicamentis, frigidum enim & calidum possunt & in frigidum & non frigidum reduci. calidũ enim non frigidum dico: ergo genus omnium oppositionum esse oppositionem differentiam: quoniam hæ quidem medium secundum se, vt relatiua contraria: & priuatiua per accidens medio carent, prout ad cõtradictionis reducuntur oppositionem: hęc autem medio carẽt per se, & sunt alijs causæ carentiæ medij vt contradictio: ergo vt differentiam quã differt contradictio ab alijs specibus: adiunxit Arist. in posterioribus. (secũdum se.) inquit enim. Contradictio oppositio cuius non est dare mediũ secundum se, ad differentiam aliarum specierum in quibus est medij carentia prout reducuntur ad contradictoria: reliquum autem responsionis eorum esse potest totum bonum.

Vndecima disputatio Alga. cum philosophis in qua ostendit debilitatem ipsorum in asserendo quod ipse deus scit seipsum.

DVBIVM PRIMVM.

AIT Alga. secundum opinionem verorum philosophorum qui nouitatem concedunt mundi pro pria voluntate patefit propositum, quia ex voluntate & scientia iudicatur vita, & quodlibet viuens seipsum sentit, deus est viuens: ergo cognoscens seipsum. vnde dicimus q; hæc ratio est valde acerrima, sed vos qui remouetis ab eo voluntatem & mundi innouationem totaliter negatis: & opinamini q; id quod procedit ab eo: procedit de necessitate vel à natura: & q; primo causatur ab eo primum totum: deinde alia causata successiue & gradatim donec perueniant ad vltimum entium: & sic ipse non seipsum sentit, sicut ignis à quo caliditas procedit, vel sol à quo lux procedit, & nullus istorum seipsum nouit, sicut nullum extrinsecorum ab eo nouit: ergo deus apud nos summus ignorans est, & nos iam declarauimus nomine ipsorum q; ipse ignorat alia. Vnde postquam ignorat alia non est cauendum q; ignoret seipsum. Et si aliquis diceret q; licet ipse ignoret entia seipsum saltim scit. Qui enim seipsum ignorat mortuus potest reputari. ergo ipse deus esset sine dubio mortuus. Nos verò ad hoc respondentes dicimus eis q; hoc similiter sequetur opinãtes q; deus ignorat alia, & scit seipsum. nulla enim differentia est intra hoc &

dictam dicentis, ꝙ illud quod non agit cum voluntate, nec au dit, nec videt, eſt mortuum. Et ſi forte dicerent ꝙ omne ſepara tum à materia eſt intellectus per ſe exiſtens & intelligens ſe ipſum. Dicimus ꝙ declaratum eſt ꝙ hæc pura euaſio eſt: quia non poteſt demonſtratiue probari. Et ſi forte dicerent ꝙ hu iuſmodi demonſtratio eſt: quia ens dicitur ad viuẽs & ad mor tuum: & viuẽs nobilius eſt mortuo: ſed primũ nobilius eſt cun ctis entibus: ergo viuum eſt &c. dicimus ꝙ om̃es iſtæ ſunt eua ſiones. Nos em̃ poſſumus eis dicere: quare eſt impoſsibile: ꝙ ab eo quod ignorat ſeipſum ſuccedant entia ſeipſa ſentiẽtia cum pluribus medijs: vel ſine medijs. Et ſi forte diceretis ꝙ im poſsibilitas prouenit ab eo: quia ſequeretur quod cauſatum eſſet nobilius cauſa. Dicimus quod poteſtis hoc aſſerere ſe cundum apparentiam: non tamen quod poſsit demonſtrati ue probari &c.

Sicut Auer. inquit hæc diſputatio videtur quodammodo ſuperflua: quoniam ſufficienter tractata eſt: attamen vt ne Auer. videretur fugere ar gumenta Alga. ideo aggreſſus eſt eam: & per conſequens quæ ſit intẽtio huius manifeſtum eſt. Primo ergo Alga. concedit quod deus intelligit et cognoſcit ſe & ſyllogizatur hoc modo: omne viuens cognoſcit ſe: ſed deus viuit: ergo deus cognoſcit ſe. maior probatur: quoniam deus ſcit & vult, & omne ſciens & volens eſt viuens: ergo in prima figura deus vi uit: huius primo tangit proſyllogiſmum dicens, ait Alga. ſecundum opi nionem verorum philoſophorum qui nouitatem concedunt mundi pro pria voluntate dei patefit propoſitum: & accepit vim maioris proſyllo giſmi: & inquit: quia ex voluntate & ſcientia iudicatur vita: reliquum proſyllogiſmi dimittit: tunc accepit maiorem proſyllogiſmi: & inquit: & quodlibet viuens ſeipſum ſentit, id eſt, intelligit: deus eſt viuens hæc eſt minor: ergo cognoſcens ſeipſum: & apponit efficaciam communis: & inquit: vnde dicimus quod hæc ratio eſt valde acerrima. Sed hic eſt ambiguitas, quoniam primo probat deum viuere propter intelligere: ſe cundo probat ipſum intelligere propter viuere: ergo ipſe committit cir culum quem Ariſto. deſtruit primo poſteriorum. Dicendum quod in telligere & velle ſunt velut cauſæ vitæ: vita velut effectus: ſicut em̃ mo tus eſt cauſa vitæ: ita & intelligere & velle cauſæ ſunt vitæ perfectiſſi mæ: vt Auerro. inquit. 12. metaphy. commen. 38. & 39. poteſt itaq; dici: quod primus proceſſus concludens deum viuere ex eo: quia intelligit et vult: eſt proceſſus propter quid: & dicitur demonſtratio cauſæ: ſecũdus proceſſus eſt proceſſus quia: quia procedit a poſteriori ad cauſam prio rem, quia enim viuit concludit ipſum intelligere & velle: ergo demon ſtratio hæc erit ſigni. Ad quæſtionem dicendum ipſum non erraſſe: cum non in eodem genere demõſtrationis illud fecerit. Sed hic adhuc emergit ardua dubitatio, an. ſ. poſsit fieri iſte regreſſus ſeu circulus ab effectu ad cauſam: & poſt ab illa ad effectum. Similiter & adhuc ambi

Dubitatio.

Solutio.

Quæſtio.

ges:

ges: cum enim ordo naturæ sit contrarius modo procedendi nostro: vt Auer.inquit.primo physi.commen.3.natura incipit a causa:ergo nos de, bemus incipere ab effectu:modo Alga.videtur totum oppositũ fecisse:in cipit enim a causa & processit ad effectum: & post videtur ab effectu re, gredi ad causam:& hæc ambiguitates sunt non paruæ:& cum in commẽ to meo libri posteriorum multum prolongauerim sermonem in his: vi, sum est mihi modo abbreuiare opinionem peripatheticorum in his: pri, mo ergo dicam ad primã:post ad secundam secundum posse meũ. Quã tum ad primã igitur partem dixerunt multi antiquorũ:qđ nõ fit illa cir, culatio vel regressus demonstratiue: qñ enim per effectũ causam tu inue, nisti sine dubio demonstrati:eo quia ex notiori & priori tibi processisti: cum ex causa inuẽta ad effectũ redis propter quid ipsius effectus conclu, dens nõ demonstrabis:cũ ex ignotiori procedis ad notius: & sic isti pro, cessum quia demõstratiuũ affirmãt esse processum: ꝓpter quid cõcedunt nõ demonstratiuũ esse:sed dialecticũ seu topicũ:eo quia nõ ex notiori est ad latentius.Et huius exemplũ est:si enim progredieris iste homo currit: ille homo currit:& ille:& sic de singulis:ergo omnis homo currit: illatio est necessaria:& omnino concludit & necessario:oppositum enim conse, quentis stare cum antecedente est imposibile:attamen topicus processus est:eo quia non probatiuus secundum naturam: quoniam antecedens vel est ignotius consequente:vel æque notum : potest tamen esse notius tibi vel illi:& ideo dialecticus vel topicus dicitur:eo quia non ex notiori pro cedit simpliciter: sed huic vel illi (qui dat antecedens), sic in proposito: & si processus propter quid sit necessarius & illationis necessariæ: tamen dialecticus dicitur:eo quia nõ ex notiori simpliciter:sed huic vel illi pro cedit: in naturalibus ergo secundum hos manifestum est quomodo fiat circulus:& quomodo non. Mouit autem hos:quoniam effectus demon, strat causam esse:ergo est notior ea:sit igitur eius notitia, vt octo.notitia, vero causæ inuentæ vt quatuor.Si igitur ad effectum eundem redibis ab ignotiori & latentiori:quia a noto tibi, vt quatuor ad notius & certius, quia ad effectum notum vt octo procedes: ergo secundus processus non potest demonstratiuus dici, cum demonstratio sit ex notioribus, vt in poste.satis dixit Aristo.aliaqꝫ argumenta pro eis:quia nullius sunt valo, ris, & ea prolixe adduxi in posterioribus:transeo. Hanc opinionem Io.iandonus in quæstionibus primi de anima conabatur destruere, & ar guit in hunc modum,qm̃ accidẽtia propria sunt principia cognoscendi substantias & ecõtra:primo,quia eadẽ sunt principia essendi & cogno, scẽdi,modo causa est principiũ essendi effectus,ergo & cognoscendi.ma ior est Aristo.& Auerro.4.com.secundi meta. Præterea.substantia est prior natura cognitione & tẽpore accidẽte,ergo accidẽs demonstrãs sub stantiã potest & ab ea demõstrari,maior est Aristo. & Auer.7.meta.cõ. 4.sed rationes Ioannis cõtra hos nihil cõcludũt prima quidem non: qm̃ causa est principiũ essendi & veritatis secũdũ naturã,vt & ipsemet dicit alibi,& sic nõ quo ad nos.secũda vero minime,qm̃ substãtia est prior co gnitione,& tẽpore,& natura.cognitione.s.secundũ naturã.tpe vero.i.se, parabilitate:natura.i.perfectione,& licet ponat̃ in eius diffinitione, non quidẽ ponitur vt notius nobis,sed vt quietãs,vnum enim correlatiuorũ ponit̃ & in diffinitione alteri⁹,& nõ vt notius, põt ergo & aliter opinio

Positio antiquorum.

Põ Ioã. iando.

Impugnatio cõtra rationes Io.

illa remoueri·tum ex verbis philoſophorum:tum ratione:verbis quidem qm̃ primo poſteriorũ inquit:ſed quia differt & propter quid ſcire primũ quidẽ & in eadẽ ſciẽtia. Et poſtquã probauit hoc exẽplis multis inquit: alio autẽ modo differt propter quid ab ipſo quia.qđ eſt per aliã ſcientiã vtrũq; ſpeculari:vbi Auer.inquit cap.3.& poſtquã eſt demonſtratio quę facit adipiſci inuentionem rei tam poſt aliam quæ facit adipiſci cauſam inuentionis ipſius.iamq; inueniuntur hi duo modi:aut in arte vna:aut in duabus artibus. Præterea.& Themi. ait ibidem cap.28.ſane fieri poteſt vt eadem ſcientia modo ipſum quãobrem tractet : modo ipſum vt ſit explicet:aliquando eſt vt diuerſa ſcientia ſit quæ quamobrem condocet ab ea : quæ vt ſit demonſtrat. Præterea Ariſto.2.poſte.cap.16.mouet quæſtionẽ in principio capituli:& inquit.de cauſa aũt:& cuius eſt cauſa dubitabit aliquis.nunquid cum cauſatum eſt: cauſa eſt &c. poſt ſoluens quæſtionem inquit: ſi igitur quidẽ per cauſam eſt demonſtratio propter quid eſt:ſi vero non per cauſam ipſius quia.quoniã in medio eſt cognouit propter quid autem non:vbi Auerro.commen.25.inquit. in ſolutione illius quæſtionis:ſed cum oſtendimus cauſatum per cauſam eſt id demonſtratio dans cauſam & inuentionẽ : & cum oſtendimus cauſam per cauſatũ:eſt id demonſtratio dans inuentionem tantũ : & ponit exemplũ: vide. Præterea.& ibidem diuus Themiſtius cap.3.inquit.nullum autẽ incõmodũ ſuſcipitur ſi cauſa talis cum ſua concluſione retorqueri dicatur:nec enim eadẽ ratio vtrinq; reciprocandi eſt:ſed cãm ab euentis ad cauſam ſubijcitur:ſyllogiſmus tantũ vocatur:cũ econtrario eſt:abſoluta demonſtratio.Dicitur forte:quia ſyllogiſmũ tantũ demonſtrationẽ intendit quia:quæ pro tãto ſyllogiſmus tantũ dicitur:quia nõ ex vero medio ꝓcedit:vt ipſe ait primo poſteriorũ cõ.46.quare & ex his regreſſum dare manifeſtũ eſt aptiſsime. Præterea Linconienſis groſſa teſta ibidem manifeſte idem dicit:& magnus Alber. tractatu de venatione diffinitiõis cõmen.7.& concors eſt eiuſdẽ. Adhuc Auer.2.meta.commen.16.inquit.certitudo enim diuerſatur in eadem ſcientia. V.g.ſecundũ demõſtrationem ſimpliciter:& ſecundũ demonſtrationem quia:& cum diuerſetur in eadem ſcientie magis diuerſatur in ſcientijs diuerſis ſecundum genus.

Rurſus.6.phyſi.com.15.inquit:cum prius declarauit quod ſi magnitudo fuerit diuiſibilis in infinitum qđ velocius & tardius inueniunẽ in infinitum:vult declarare ecõuerſo:& poſt quibuſdam interpoſitis inquit:& ſigna demonſtratiua ſunt illa quæ conuertuntur cũ ſuis cauſis.ſ.quod cũ ponatur cauſa ſequiẽ ſignum & econuerſo:& ideo incepit primo declarare conſecutionẽ ſigni ex cauſa:deinde conſecutionem cauſæ ex ſigno: ecce quam plane Auerro.id dicit.etiam in.8.phy.cõ.5.inquit econtrario primæ viæ.In prima enim probauimus ex motu æterno motorẽ eſſe qui nõ mouetur:hic aũt probauimus qđ motus æternus eſt:ex hoc qđ motor qui nõ mouetur eſt.Idem apponit ibidem commen.53.&.65. & adhuc poſſem tibi enumerare loca fere innumerabilia:vbi Ariſto.& Auer. circulum committunt in diuerſis generibus demonſtrationum : & ideo nolo plus in hoc inſiſtere:ratione vero & hoc monſtrari poteſt : quoniã ſcientiæ diuerſantur ſecundum diuerſitatem mediorum:vt Ariſto. in.2. poſteriorum demonſtrat:quia igitur effectus eſt medium in demonſtrando cauſam:& cauſa medium in demonſtrãdo effectum: ergo notitia quæ

relinquitur

relinquitur ex processu cuius medium est effectus differt specie a notitia quæ relinquitur ex processu: cuius medium est & ipsa causa: notitia ergo quæ in effectu relinquitur ex causa altera est a notitia: effectus qui per sensum habebatur: ergo in secundo processu: causa est notior nobis quã effectus notitia relicta tertio loco: & hoc ratio est demonstratiua. si perfecte addatur vt dicam: vt ergo perfecte intelligas debes scire primo: quod licet causa medium & diffinitio idem sint in subiecto: differunt tamen in modo, aliqua enim causa habet rationem causæ: non tamen rationem medij diffinitionis: omne autem quod rationem habet medij: & rationem habet causæ. Secundo debes scire quod aliter est in quæstione simplici: aliter in quæstione composita: voco autem quæstionem simplicem; vt an ignis sit vel fumus sit: dico vero quæstionem compositam in qua est quæsitum de concesso: vt si luna deficit propter quid deficit luna: dico ergo quod in quæstione composita medium habet rationem causæ: & habet rationem medij: alio tamẽ processu acquiritur medium sub ratione causæ: & alio sub ratione medij: per processum eñ quia: in quæstione composita acquirit̃ solũ mediũ sub ratione. V. g. luna deficit: ergo obiectum est aliquid inter solem & lunam: hoc enim processu quia. acquisiuisti medium in eo quod causa illius effectus: & hic est primus processus quia: quo. s. acquiritur causa in eo qđ causa: quo facto nõ statim redibis ad effectum demonstrandum per hanc: quoniã causa inuenta per effectum nõdum habet rationẽ medij: oportet enim ad hoc vt habeat rationem medij: vt scit tibi notius effectu quo inuentum est sub ratione causæ: ergo tunc intellectus negociatur circa causam inuentam inueniendo illam sub ratione medij: est autẽ negociatio hæc resolutio quæ fit compositione & diuisione hoc modo: obiectum istud quod inuentum est esse causam huius: luna deficit est ens. ergo vel substantia vel accidẽs: & nõ accidens: ergo substãtia. vel igit̃ corporea vel incorporea: nõ incorporea: relinquitur corpus vel animatum vel inanimatum, nõ animatum ergo inanimatum: vel æternum: vel generabile: nõ generabile: ergo æternũ: vel diaphanum vel opacum: non diaphanum: ergo opacum. obiectum ergo illud est corpus æternum opacum: sed illud est sola terra: ergo obiectum illud est terreum: qua negociatione completa acquisiuisti causam: tunc sub ratione causæ: & sub ratione medij: causæ quidem: quoniã per effectum in eo quod effectus: medij vero quia per negationem adeo innotuit quod notius factũ est effectu qui erat medium ad ipsum inquantũ causa: & eo completo potest syllogismus demonstratiuus propter quid cõponi: & erit secundus processus. non autem semper causa habet rationẽ medij: quoniã intellectus causa est veritatis principiorum: quemadmodũ propositiones conclusionis: vt Themi. inquit primo poster. c. 7. & Auer. ibidem. & tamen nõ potest esse medium demonstrandi principia prima: & hoc & Auer. inquit. primo de anima commen. 2. Similiter in quæstione simplici medium habet rationẽ causæ tãtũ: vt si fumus est: ergo ignis: tunc enim demonstratio est signi: & ea inuenitur causa in eo: non tamen potest fieri regressus: cum tunc non habeat rationem medij: cum non habeat rationem diffinitionis: patet ergo qualiter in quæstione composita concedendum est regressum demonstratiuum mediãte negociatione tibi exposita. in quæstione autem simplici non; immo si redibimus processus

erit topicus forte. Quod autẽ hæc ſit intentio Auerr. patet. 2. meta. com. 11. & tu lege verba eius ibidẽ: quomodo quidẽ igitur contingat regredi: & quomodo non: manifeſtũ. regredi enim in quæſtione cõpoſita: primo tamen negociatione facta contingit: in quæſtione vero ſimplici nõ facta negociatione: cum ibi mediũ tantũ cauſæ rationẽ habeat. Ad obiectũ aliorum ſoluitur hoc modo: vel ꝙ reditus eſt ad effectum: nõ ſecundum eandẽ ſpeciem notitiæ: vt Alber. ait in poſterioribus. vel reditus fit facta negociatione: tunc enim notitia cauſæ adeo per reſolutionem illam intẽditur: quod poteſt eſſe. cauſa & medium ad effectum illum: nec eſt remotum alia via ꝙ a demonſtratione aliquid notificari & certius reddi. ſicut docuit Ariſtote. in poſterioribus. & ſic patet: quomodo ſit circulus & quomodo non: & per conſequens ſol. ad primã. Supereſt modo quæſtionem ſecundam ſoluere: & primo oportet videre qualiter triplex eſt genus demonſtrationis ſimpliciter, ſcilicet propter quid & ſigni tantũ: & quid ſit vnaquæq; ipſarum oportet declarare. Circa quod opinio eſt Ammonij in primo de anima: ꝙ duplex eſt tantum genus demonſtrationis, ſcilicet propter quid: & ſigni ſeu cõiecturalis. explanabimus autem poſt quid ſit vnaquæq; harum: huius ratio eſſe poteſt: quoniam demonſtratio non differt a demonſtratione niſi ratiõe medij: augentur enim demonſtrationes propter media: vt Ariſto. inquit in poſte. ſed medium demonſtratũ non poteſt eſſe niſi duplex, ſcilicet effectus vel cauſa. ergo demõſtrationis ſpecies non niſi duplex erit. Adhuc Ariſt. primo poſte. vbi omne genus demonſtrationis enumerat cap. (Sed differt quia & ꝓpter quid.) & . 2. poſte. c. 16. non ponit niſi duas ſpecies demõſtratiõis. & per conſequens vel ipſe eſt diminutus: vel fecit aliũ librũ poſte. vbi poſuit.

Rurſus: ſi demõſtratio ſimpliciter differt a demõſtratiõe propter qd: vel illud erit a medio: vel propter cõcluſionẽ: nõ ꝓpter cõcluſionẽ. qm̃ vna ſpecies cõcluſiõis eſt in vtraq;: nec penes mediũ. qm̃ vtriq; mediũ eſt cauſa: ergo nõ differũt. In oppoſitũ eſt Auerr. in proœmio phy. & ibidẽ cõ. x. & ibidẽ cõ. vi. & . 2. phy. cõ. 22. & . 26. & iducere cõ. ad hoc eſt ſupfluũ. vt ergo ſol. hui⁹ quæſtiõis videat: oportet videre qd ſit demonſtratio ſigni. ſecũdo qd ſit demõſtratio ꝓpter qd. & tertio quæ demõſtratio ſimpl'r. Demõſtratio ſigni: vt Auer. inqt primo phy. cõ. 2. eſt hoc modo: ſi cõtingit vt nota apud nos nõ ſunt nota apud naturã quæ ſunt priora in eſſe: ſed poſteriora: tũc demonſtratiões datæ in hac ſcientia erũt de numero ſignorũ: eſt ergo demonſtratio ſigni demonſtratio cuius mediũ eſt poſteri⁹ natura & noti⁹ nobis. Dicit quoq; hæc ſpecies demõſtrationis ſignũ demõſtratio qa: & demõſtratio eſſe tantũ: dicit quidẽ demõſtratio qa reſpectu cõcluſiõis cõpoſitæ. ſi eñ demõſtrat ꝓpter folia cadere humidũ reſolui demõſtratio erit ipſius quia, id eſt veritatis ꝓpoſitiõis: & hoc inquit Themi. ſecũdo poſte. cap. 30. d. ita demõſtratio putãda nõ eſt qui nullo modo: aut ex cauſa aut ex aliquo quod cogitatiõe prius ſic ducatur: nã lunã deficere non eſt cauſa cur terra ſe mediam oggerat: ſed põt eſſe concluſionis: vtiq; rei non poteſt: ergo vult ꝙ ideo dicatur demõſtratio quia. qm̃ medium concludit concluſionem veram eſſe: & hoc appellat quia Ariſto. primo poſte, ibi. (Dupliciter autem eſt præcognoſcere.) Dicit demõſtratio eſſe tm̃ in quæſtiõe ſimplici vbi ab effectu ad cauſam terminatur quæſtio ſi eſt hoc modo, fum⁹ eſt: ergo ignis. hic ignẽ

Demonſtratio ſigni.

eſſe

esse conducitur;ideo demõstratio esse potest & debet dici. Dicitur tertio demõstratio signi:quoniã effectus est mediũ & effectus signum est causæ: propterea demõstratio signi seu signũ dicitur. Hanc autẽ Ammonius in primo de anima subdiuidit:& vult qđ sit duplex.vna est quæ cõiectura lis dicitur:vt illa in qua medio posito nõ sequitur necessario:& omnino causa:vt languida est:quoniã peperit:nõ enim omnino languorẽ sequitur peperisse:secũda species dicitur sufficientia seu fides ab Auer.primo cæli.22.& Ammonius inquit:qđ huius demõstratio dicitur illa: ad cuius mediũ sequitur omnino conclusio: vt fumus est hic:ergo & ignis:& sphæricam esse lunã propter hũc modũ circulariter illuminari.vt Ari.de mõstrat in lib.cæli:& forte hoc inquit Auer.6.phy.cõ.15. quãdo inquit qđ signa demõstratiua sunt illa quæ cõuertuntur cũ suis causis:scilicet, qř cũ ponitur causa sequitur signũ:& ecõuerso. Et forte de demonstratione quia.primo loquitur The.2.poste.ca.prædicto.quãdo dicit:processus ab euentu ad causam est syllogismus tantũ.intelligit enim per euenta signa fallibilia. Sed dices demonstratio per causam.remotam dicitur: quia vt Arist.inquit primo poste.ca.Sed dicitur quia:& tamẽ nõ est sufficientia nec coniectura:ergo tertia species. Dicendũ quod potest esse sufficiẽtia seu fides:& sic sufficit.quid ergo sit demõstratio signi:& quot modis dicatur:& quot sunt eius species manifestum.

Dubitatio.

Solutio.

Super est modo definire demonstrationẽ propter quid:inquit Auer.2.cæli commen.35.si latentius fuerit causa rei quam suum esse:erit demonstratio propter quid tantum: est ergo demonstratio propter quid demõstratio cuius medium est causa conclusionis & ignotius ea. Sed ambiges:quoniã omnis demõstratio est ex notioribus:sed demonstratio propter quid est demonstratio: ergo ex notioribus: & sic diffinitio Auerrois est falsa. Dicendum igitur quod debet intelligi non facta negatione. est ergo sensus demonstratio propter quid est demonstratio cuius medium per se est ignotum & latentius effectu:licet post completum intellectus negotium notius relinquitur: & hęc demonstratio dicitur causæ tantum:eo quia dicit tantum propter quid effectus:& nõ concludit ipsum esse:vel esse verã conclusionẽ: & hoc statim exponitur melius. Quid quidem sit demonstratio propter quid manifestũ modo:& quomodo mediũ se habeat palã.De demonstratione vero simpliciter quid sit Themi.primo poste.ca.46.videtur dicere quod sit ea cuius mediũ concludit vniuersaliter cõclusiones omnes possibiles fieri.ait enim sic.expositio causæ qđ ita sit quicq̃ tota vniuersaliũ est:eoq̃ non modo notitiã huius vnius defectus quem nunc patitur luna: sed simpliciter omniũ continet. Nam interuentus terræ nõ tantum huius defectus causa est quã omniũ qui possint omnibus seculis euenire: ecce quomodo The.ait demõstrationẽ simpliciter di.i:eo quia causa cõcludit vniuersaliter & cõmuniter oẽs cõclusiões possibiles formari de omnib⁹ effectib⁹ possibilib⁹ esse. Sed hęc expositio videť ambigua:qm̃ demõstratio.tũc ꝑpter qđ & causę tãtũ demõstratio simpliciter dici posset.est ẽm causa p se oĩm effectiuũ causa ꝑpter q:& simpľr dici nõ esset remotũ.Adhuc demõstratio p signũ cõuertibile simpľr dici posset:eo qa effect⁹ cõuertibilis posset esse causa vniuersaliter cõclusiõis cuiuslibet possibi is formari ex oib⁹ cãis. Ideo debes scire q̃ qñ qa effect⁹:& ꝑpter qđ

Quid demõstratio propter quid.

Quid demõstratio simpliciter.

Dubitatio.

Eodem modo cognoscitur quia est effect⁹ & propter quid est effectus.

effectus eodē medio cognoscũtur. vt si nos essemus supra lunā videntes terram interponi: & nō eclypsim. tunc luna deficit: quoniā interponitur terra. nunc enim cognoscitur esse: scilicet, lunā deficere: & propterquid deficit eodem medio: scilicet, interpositione. quandoque autem esse effectus alio cognoscitur & alio propter ad eius. Verbi gratia, nunc existens in terra cognosco lunam deficere visu: propter quid autē eius per causam inuentā: ergo diuersis modis. quādo ergo est aliqua demōstratio quæ simul & nō diuersis modis cōcludit cōclusionē esse verā & propter quid vera est dicitur demōstratio simpliciter: vt demōstratio illa: tūc quādo essemus supra lunā & videremus terrā interuenire: & nō videremus eclypsim. demōstratio enim probās: quoniā deficit luna simpliciter diceretur: & demonstrationes mathematicæ sunt huius generis nō enim in eis primo effect⁹ est notus sensu: & per ipsum inuestigatur causam esse deinde negociamur: & tertio regredimur: sed mediū simul mōstrat cōclusionē verā. & propter quid illius: & hoc inquit Auer. 2. cæli cōmen. illo dicēs & si notius fuerit prius & latētius erit suū esse: & sua causa notior erit demonstratio absoluta quæ dat causam & esse: & hoc inquit primo phy. cō. 2, d. si cōtigerit vt notū apud nos sit notū apud naturā: tūc demōstratiōes datę in hac sciētia erūt causę & esse, id est, simpliciter: vult ergo Auer. q̄ demōstratio simpliciter demōstratio absoluta. & demōstratio causæ: & esse vna sit species diuersa nomina sortita propter diuersa officia. inquātū enim cōclusionē demōstrat esse verā & propter quid demōstratio causæ & esse dicitur: prout absoluit omnē ambiguitatē circa conclusionū: scilicet, tā circa quā circa esse propter quid est vocatur absoluta. Prout aggregat omnē euidētiā: scilicet, demōstratiōis significati & demōstratiōis propter quid simpliciter dicit. hæc eñ demōstratio proprie aggregat perfectionē demōstratiōis significati: quoniā quēadmodū signū demōstrat cōclusionē esse verā tantū: sic & hoc cōclusionē esse verā ostēdit. similiter prout demōstratio causæ dicit propter quid cōclusionis: sic & hoc propter quid dicit cōclusiōis: ergo demōstratio simpliciter est virtualiter aggregatū ex vtroq; genere demōstrationis.

Nota.

Ad opposita quæ destruūt illud triplex genus demōstratiōis: dicēdū q̄ differunt propter media: & quādo dicit mediū demōstratiōis simpliciter vel est causa vel effectus. dicēdū q̄ nec causa pura nec effectus: sed aggregās vires vtriusque vt exposui: ideo mediū illud est alterius speciei ab extremis sicut rubeū ab albo & nigro pro nūc. Ad secundū dicendū: q̄ ibi nō enumerauit nisi extremas species: tacuit autē mediā: quoniā solers potest prompte & eā ex illis colligere. Ad tertiā manifesta est solutio differūt enim propter media possunt enim demōstratiōes esse per idē genus causæ. nō autē per idē genus medij. demōstratio enim hominis habitātis in terra & existētis supra lunā habēt vnā speciē causæ: nō tamē vnā speciē medij: vt solerti patet. Quot quidē genera demōstrationū quid vnūquodq; illorū: & quot eorū species & quibus dicātur nominibus: & quomodo soluantur obiecta in oppositū manifestū intantū. Ad secūdā ergo quæstionē principalē dicēdū: q̄ multotiēs fit demōstratio simpliciter ex qua cōuenit effectū esse: & propter quid effect⁹ is: vt in proposito Alga. deus viuit: quoniā intelligit & vult. reditus autē fit: nō vt cōcludat aliquid ignotū: sed topicus est regressus ductus in cōfirmatione demōstratiōis prioris: vt ostendi-

ostenditur signū & causam inuicē cōuerti. Verbi gratia, si essemus supra lunā, argueremus, luna deficit: quoniā interuenit terra. hæc demōstratio est simpliciter. si regrederemur: scilicet, luna deficit: ergo interuenit terra. processus esset topicus ductus tantū propter cōfirmationē demonstrationis simpliciter. nō quod eo concludatur ignotum simpliciter: sed confirmat: & sic patet qualiter hoc fecit Algazel. in hoc loco: & Ari. conseruat illud sæpe in demonstrationibus naturalibus. Redeamus ergo ad locum nostrū. (Sed vos.) Cum induxit rationē qua probauit deum esse scientē se & alia. hoc in loco ostendit quomodo apud peripatheticos est necessarium poni totum oppositū: & syllogizatur sic. omne agens sine volūtate effectum æternū necessario & secundū naturam est summū ignorans: sed deus est apud peripatheticos agens sine volūtate & effectū æternum necessario necessitate naturæ: ergo deus est summæ ignorans. huius primo accepit minorē, dicens. sed vos qui remouetis ab eo voluntatē, & mundi: immo cuiusq; effectus innouationem: totaliter negatis & opinamini quod id quod procedit ab eo procedit de necessitate vel natura hoc modo: scilicet, quod primo causatur ab eo primum causatū: deinde alia causata successiue & gradatim donec peruenient ad vltimum entium. Verbi gratia, ad materiam: tunc apponit conclusionē, dicens: & sic, id est, ergo ipse non seipsum sentit, id est, intelligit. apponit maioris probationē per exēplū, dicens: sicut ignis a quo caliditas procedit: vel sol a quo lux procedit: & nullū istorum seipsum nouit sicut nec aliquod extrinsecorū nouit: ergo maior patet fere inductione: tunc replicat cōclusionem, dicens: ergo deus apud vos summus ignorans est. Confirmat hoc, dicens: & nos iam declarauimus nomine ipsorum quod ipse ignorat alia: vnde postquā ignorat alia, non est cauendum quin ignoret & se. deus ergo omnino se & alia ignorat: ergo summus est ignorans. (Et si aliquis.) Apponit hoc in loco dubiū & inquit: & si aliquis diceret quod licet ipse ignorat entia: vult dicere extra se: scit saltem seipsum: & probat hoc per impossibile hoc modo syllogizans: qui enim seipsum ignorat mortuus potest reputari. apponas minorem: sed per te deus seipsum ignorat: ergo ipse deus esset sine dubio mortuus: conclusio est falsa: ergo aliqua propositionum. non maior ergo minor: & sic habere propositum. (Nos vero.) Respondet & tantum. videtur enim reducere argumentum contra eos: & inquit. nos vero ad hoc respondemus & dicimus eis: quod hoc simpliciter etiam opinantes quod deus ignorat alia: & scit seipsum: quod probat, dicēs, nulla enim differentia est inter hoc & dictum dicentis quod id quod non agit cum voluntate: nec audit nec videt est mortuum: est ergo syllogismus hoc modo. omne ignorans entia extra se non videns nec audiens nec volens est mortuum: sed secundum dicentes deum scire se deus est ignorans alia extra se: nec audiens: nec videns: nec volens: ergo deus est mortuus: & sic per consequens argumentū potest reduci contra eos. (Et si forte.) Hoc in loco inducit solutio eorum adhuc & inquit: & si forte, dicerent quod omne separatum a materia est intellectus per se existens seipsum intelligens: & add[illegible]orem: sed deus est separatum a materia: ergo est intellectus seipsum intelligens: & tunc dicam quod deus viuit: quia intelligit se: mortuū autē nec se nec alia intelligit: quare solutio est. (Dicimus) Huic contradicit hoc modo, dicens: dicimus quod declaratum est: scilicet in

cet in dubijs aliarum disputationum: quod solutio est pura euasio: quia sup. deum esse separatum a materia non potest demonstratiue probari: ergo hæc solutio fundatur in propositione dialectica & non demonstratiua: ergo est fuga. (Et si forte.) Adhuc apponit argumentum philosophorum quo probant deum viuere: posito quod nihil sciat extra se: & inquit & si forte diceret quod huiusmodi demonstratio est: quia videlicet, ens diuiditur ad viuens & ad mortuum: & viuens est nobilius mortuo: sed primum est nobilius cunctis entibus: ergo primum est viuens, syllogismus ergo est in secunda figura sic: omne viuens est nobilius mortuo: primum ens est nobilius mortuo, immo cunctis entibus: ergo viuens erit omnino deus. Respondet & huic, dicens: dicimus quod omnes istæ sunt euasiones, id est, nō rationes demonstratiuæ: sed dialecticæ. (Nos enim.) Hoc in loco mouet & aliam quæstionem maxime contra Auicen. potest enim queri, cur est impossibile ab eo quod ignorat seipsum procedere entia intelligentia se: ponebant enim philosophi quod deus non scit se: & quod intelligētiæ emanantes ab ipso sciant se: quęrit modo propter quid est impossibile apud vos alios peripatheticos qui non ponunt hoc. dicit igitur. nos enim possumus eis dicere: quare est impossibile quod ab eo quod ignorat seipsum succedant entia seipsa sentientia, id est, intelligentia cum pluribus medijs: siue sine medijs. Inducit solutio peripatheticorum, dicens: & si forte diceretis quod impossibilitas prouenit ab eo: quia sequitur quod causatū esset nobilius causa. igitur si effectus essent intelligentes se & deus non: tunc essent nobiliores prima causa: & propter hoc dicunt philosophi hi, quod deus ignorans se nihil producit sciens se. (Dicimus.) Confutat hoc, dicens: dicimus quod hoc potestis asserere secundum apparentiam: & non secundum demonstrationem & rei veritatem: quoniam in multis effectus est nobilior causa: & in hoc nolo nunc immorari.

AVERROIS.

NOS DICIMVS quod absurdior allegatio huius hominis & ipsius sequacium est in eo quod dicunt: scilicet quod innouatio mundi indicat voluntatē in deo: & nos inuenimus mundi nouitates quæ interdum procedunt à voluntate & aliquotiēs à natura: aliquotiens ab euentu: id quod voluntate fit: sunt artificiales res: & ea quæ fiunt per naturam naturalia sunt. Et præterea si innouatum tantum voluntate innouaretur: oporteret quod voluntas esset supposita in diffinitione ipsius: & est manifestū quod diffinitio innouati est ꝙ innouatū est ens post priuationē. Vnde si mūdus īnouaretur magis decet ꝙ innouet̄ inceptū ē ens naturale ꝓcedēs à principijs naturaliū rerū: ꝙ à principijs artificialibus. s. voluntate. Sed supposito ꝙ mūdus ꝓcedat ab agēte prio [illegible] qui inclinauit ipsi⁹ esse magis ꝙ suā priuationē; oportet nos dicere [illegible] ipse est

volens:licet ab æterno voluisset suũ esse. patet ergo ꝙ philoso-
phi conueniũt cũ istis in attribuẽdo deo volũtatẽ. Et ideo quod
ipse dixerat philosophorũ nomine, videlicet ꝙ id quod proce-
dit ab ipso deo procedit modo naturæ falsum est. Immo dicũt
peripathetici loquentes secũdum veritatem quod entia proce-
dunt ab eo modo altiori ꝙ̃ sit natura: & quàm humana volun
tas. probatum est enim demonstratiue: quod impossibile est
procedere aliquem actum ab ipso deo naturali modo seu vo-
luntario: iuxta voluntatis intentionem in nobis. Volũtas enim
animalium est principium motus. quapropter dicimus quod
actus diuinus procedit ab eo modo nobiliori quàm modo vo-
luntario: qui clare comprehendi non potest nisi ab eodem. Et
probatio quàm vult hæc est: notum est quod ipse scit cõtraria.
vnde si ipse quantum scit agere tãtum faceret: faceret ergo duo
contraria simul & semel: quod est falsum. oportet ergo quod
efficiat vnum contrariorum voluntarie. Et ideo dicimus quod
ex eo quod ipsi distinguebãt dicentes quod actus dei: aut pro-
cedit à natura aut à voluntate: apparet quod ipsi ignorant na-
turam & voluntatem quid sint: natura nanque apud philoso-
phos intelligitur in pluribus rebus principium motus: vt ascẽ-
sus ignis sursum: & terræ deorsum: & talis natura debet ab
ipso deo auferri: similiter aliquando dicitur natura de omni
virtute ex qua quidem actus procedit: quam dicũt aliqui quod
etiam est intellectus: & aliqui quod non est intellectus: immo
illa virtus naturaliter agit quod procedit ab ea: ipsi enim assi-
milant eam artificibus: qui à seipsis mouentur & ab eisdem
procedũt actus ordinati: & ideo ait princeps philosophorum,
videlicet Aristote. quod satis patet quod intellectus naturaliter
omniũ dominatur. Sed id quod dixit diffinitiue, scilicet quod
qui scit seipsum scit alia: & econtra. falsum est: quia sequeretur
quod qui alia ignorat: seipsum ignoret: & quia compellitur
Auicen. auctoritatibus philosophorum: vt concedat quod deus
ignorat alia: oportuit eundem Auicen. concedere quod ipse de⁹
ignoret seipsum: & hoc optime probauit. Sed id quod dixit, vi
delicet quod qui seipsum ignorat mortuus est: & deũ nõ decet
reputari mortuũ. dicimus quod sunt verba probabilia egrediẽ
tia ex propositionũ dialecticaliũ vi. illud nãq; quod non est vi-
uum non est mortuũ: nisi de natura sua esset habere vitam: vel
si ipse intenderet pro mortuo brutũ: tunc nec diuisio erit vera.

Verũtamen

Verũtamen notandum eſt:quod vita dicitur in entibus æternis & corruptibilibus æquiuoce. Sed id quod dixit:quod omne ſeparatum à materia eſt intellectus per ſe exiſtens &c. dicimus quod hæc eſt euaſio non demõſtratio: nos prælibauimus in eo modum demõſtrationis ipſorum qualiter in iſtis debet habere vigorem. Sed id quod dixit, videlicet, quod vita poteſt procedere ab eo quod viuum non eſt: & ſciens de nõ ſciente: & ideo prærogatiua principij eſt inquãtum principium tantum: dicimus quod ſunt verba falſiſsima. ſi enim poſsibile eſſet quod ab eo quod vitam nõ habet procederet vita: ſequeretur quod entitas procederet ab eo quod nõ eſt ens: tãdem quælibet res à qualibet re. ergo ordo cauſarum nihil eſſet: quod eſt falſum. alia verba Alga. huius capituli ſummi ſunt errores & phantaſiæ: quare in eis amplius amittere tempus non oportet: quia ipſi⁹ errores omnibus ſunt manifeſti.

Auer. nũc cõtradicit Alga. & primo mordet propoſitionem primam ſue rationis, ſcilicet ꝙ quia deus agit effectũ voluntate, ideo agit nouũ: hæc enim propoſitio non eſt ita: niſi in virtute huius vniuerſalis. omne nouum procedit a voluntate. Auer. ergo non arguit contra propoſitionẽ Alga. directe: ſed cõtra propoſitionẽ in virtute cuius tenet illa ꝓpoſitio, cõtra hanc: omne nouũ procedit a volũtate: & inquit: dicimus nos quod abſurdior allegatio huius hominis & ſequaciũ ipſius eſt in eo quod dicũt, ſcilicet ꝙ innouatio mũdi indicat voluntatẽ in deo. contra hanc nõ inſtat: ſed contra illã in virtute cuius tenet hæc. d. & nos inuenimus mũdi, id eſt rerum mundanarũ nouitates quæ interdum procedũt a voluntate: & aliquotiẽs a natura: & aliquotiens ab euentu in phyſicis dictum eſt: & hoc exemplo oſtendit. d. illud quod volũtate fit ſunt res artificiales: & ea quæ fiunt per naturã naturalia ſunt: vt ignis ab igne: leo a leone &c. ab euentu vero facta ſunt horũ errores: vt. 12. meta. inquit Auerr. cõmen. 13. & ſecundo phyſi. cõmen. 48. & 49. Ex hac diuiſione ꝓpoſitio dicta relinquiẽ deſtructa: cum pateat non omne factum ex voluntate. (Et præterea.) Adhuc adducit rationẽ ſecundã. d. & præterea ſi innouatum tantũ voluntate innouaretur: oportet ꝙ volũtas eſſet ſumpta in diffinitione ipſius: & oſtendit ꝙ nõ eſt: ita dando diffinitionem innouati. d. & eſt manifeſtũ ꝙ diffinitio innouati eſt quod innouatũ eſt habens eſſe poſt priuationem. Debes ſcire ꝙ licet omnis diffinitio debet dari per formã: tamen diffinitiones naturales quæ quodammodo ſunt: ſicut ſymi diffinitio: vt Ariſt. ait in ſecũdo de phyſico auditu, & ſexto metaphyſices debet dari per ſingulum genus cauſæ eſſentialis: & ideo valet conſequẽtia Auer. ſi eſſentialiter omne innouatũ volũtate innouaẽ: poſſet deffinire quis innouatũ voluntate: vbi conſtat nõ eſſet ita: & ſic patet ſermo eius. (Vnde ſi mundus.) Adhuc tertio inſtat & oſtẽdit quod ſi mundus fuit nouus magis a principio naturali ꝙ voluntario factus fuiſſet: & inquit, vnde ſi mundus innouaretur magis decet ꝙ innouetur inquantũ eſt ens naturale procedens a principijs naturalium rerum quam a principijs

artificialibus,

artificialibus, scilicet voluntate:& hoc non ostendit: potest tamen hoc modo declarari per ante dicta. si mundus innouat: aut ex principijs artis: aut ex euentu aut a natura innouabitur: non per principia artis: quoniã vt inquit, innouatur per se inquantũ ens naturale: ergo non ens artis: nec ab euentu: ergo relinquitur a natura: ergo magis q̃ a voluntate. Nos christicolæ dicimus ꝙ mundus innouatur vt res artis & opus summi artificis vnde sicut deus est artifex æquiuoce fere dictus cum artifice humano: similiter sicut exemplar dei: ad cuius instar mundũ fecit. est æquiuoce dictũ ad exemplar nostrũ: quo res facimus arte. ita & mũdus æquiuoca arte factus est: & per consequẽs opus artificiale æquiuoce dicetur. & hoc inquit, & Plato in Thimeo. Peripathetici autem qui omnem nouam factionem in qua variatur nomen & rei diffinitio generationem vel corruptionem dicunt esse. dixerunt mundi innouationem esse generationem. & per consequens mundum esse opus naturæ: & sic dictũ Auerro. est secundũ fundamenta naturalia probabile. (Sed supposito.) Nunc ad formam argumenti respondere videtur. d. sed supposito quod mũdus procedat ab agente primo qui inclinauit ipsius esse magis q̃ priuationẽ suã, id est qui elegit eius esse magis q̃ non esse. oportet nos dicere quod ipse est volens: licet ab æterno voluisset suum esse. patet ergo quod philosophi conueniunt cum istis in attribuendo deo voluntatẽ. (Et ideo.) Ex hoc conducit peccatum Alga. d. & ideo quod ipse dixerat philosophorũ nomine, videlicet ꝙ id quod procedit ab ipso deo procedit modo naturæ. falsum est: immo dicunt peripathetici loquentes secundũ veritatem: ꝙ entia procedũt ab eo modo altiori q̃ sit natura: & q̃ sit humana voluntas: cuius rationem reddit: & inquit, probatum est enim demõstratiue ꝙ impossibile est procedere aliquem actũ ab ipso deo naturali modo, id est secundum vim naturæ seu volũtario iuxta intentionem, id est rationem voluntatis in nobis, id est voluntate vniuoce dicta cum voluntate nostra: cuius rationem reddit. d. voluntas enim animalium, id est hominum principium est motus cum contingentia sup. cuiusmodi non est dei voluntas: ideo apponit correlariũ: & inquit, quapropter dicimus ꝙ actus diuinus procedit ab eo nobiliori modo q̃ modo volũtario qui clare comprehendi non potest nisi ab eodẽ. Et debes scire quod sicut nos distincte nõ scimus positiue: cuiusnam naturæ sit cælum: sed solum per abnegationẽ, scilicet quod nõ est graue neq̧ leue: vt Aris. in his quæ de cælo dicit: sic nos nõ scimus quæ volũtas sit dei: sed scim⁹ quod nec agit per modũ naturæ: nec per modũ volũtatis nostræ: sed positiue hoc modo, scilicet ipsum agere solus ipse scit. & sic patet sol. argumẽti Alg. (Et probatio.) Hoc in loco vult probare in deo esse voluntatem: & inquit, & probatio quoniã vult, id est ꝙ in eo sit volũtas hæc est: & apponit illã. d. notũ est ꝙ ipse scit duo cõtradictoria & duo cõtraria: & hoc iam declaratũ est in fine decimæ disputationis: quomodo hoc supposito arguit: & virtus suæ ratiõis cõsistit in hoc: vel deus agit tantũ quantum scit: & põt agere: vel tantũ quantũ vult eorũ quæ põt agere: ostẽdit qđ nõ agit tm̃ quantũ potest agere. d. vnde si ipse quantũ scit agere tantũ faceret: sed sup. scit duo contraria facere: ergo duo contraria faceret simul & semel: quod est falsum: relinquitur quod ipse non faciat quãtum põt: tunc apponit secundũ membrũ. d. oportet ergo ꝙ efficiat vnũ contradictoriorũ

Nota.

Nota.

ctoriorum voluntate:ergo deus agit volens:qđ Alga.negabat. Et potest ex his syllogizari sic.omne potens agere duo contraria eligens vnum eorum agit voluntate:sed deus est agens potens duo opposita eligens alterum eorum:ergo deus agit voluntate:& sic patet sermo eius. Sed quomodo deus sciat duo opposita:& quomodo agat alterum eorum: & non natura : in alijs disputationibus pluries dixit: & ego ipsum exposui.(Et ideo dicimus.) Conducit & peccatum aliud Alga.d. & ideo dicimus qđ ex eo φ ipsi distinguebant dicentes.quod actus dei aut procedit a natura: aut a voluntate:apparet quod ignorant ipsi naturam & voluntatem quid sint:& hoc ostendit.d.natura nãq apud philosophos intelligitur in pluribus rebus principium motus: vt ascensus ignis sursum : & terræ deorsum:& talis natura debet ab ipso deo auferri.capiendo ergo naturã prout eam diffinit Aristo.in de physico auditu:sic deus nõ agit per naturã.(Similiter.) Ostendit quomodo natura potest capi secundo modo . & hoc modo potest cõcedi deum agere secundũ naturam.d.similiter aliquando dicitur natura de omni virtute ex qua quidam actus procedit sup. ablato actu voluntatis:quã dicunt aliqui qđ est etiam intellectus: & aliqui opponunt illis qđ nõ est intellectus:tamen ipse affirmat primorum opinionem.d.immo illa virtus scilicet intellectus naturaliter agit quođ procedit ab ea:& per consequens natura dici potest:& rationem reddit.d. ipsi enim philosophi assimilant eam:id est intellectum artificib⁹ qui a seipsis mouentur & ab eisdem procedunt actus ordinati: & per consequẽs cum intellectus moueat & actus ordinatos producat natura dici potest : quod & verbo Aristo.confirmat.d.& ideo ait princeps philosophorum, videlicet. Aristo.qđ intellectus naturaliter omnium denominatur.i.dicitur fere omniũ natura : prout omnia ordinat vt patet in tertio de anima:inquit enim qđ agens intellectus est omnia facere, possibilis omnia fieri:ergo intellectus natura dici potest, & per consequens patet qualiter deus agere potest natura secundũ dicta.s.prout intellect⁹ natura est:& sic patet etiã quomodo ipse Alga.dicens, qđ deus nec agit natura nec voluntate:mentitur.agit enim deus voluntate æquiuoce dicta, & etiam natura æquiuoce dicta, & quia hoc ignorauit Alga. ideo absolute dixit illud vt Auer. dixit.(Sed id qđ dixit.) Hoc in loco remouet aliud principale dictum Alga.& primo proponit illud.d.sed id quod dixit diffinitiue.s. qđ qui scit seipsum, scit alia & econtra falsum est:& deinde reddit rationem quare est falsum.d.quia sequeretur quod qui alia ignorat, seipsum ignoraret: modo hoc est contra experientiam. (Et quia.) Nunc correlarie concludit & peccatum Auicen.& inquit.& quia compellitur Auicen. auctoritatibus,id est argumentis philosophorum,vt concedat quod deus ignorat alia extra se,oportuit eundem Auicen.cõcedere quod ipse deus ignorat seipsum.& hoc optime probauit sup. Alga.contra Auicen. Debes scire qđ Auer.non concedit deum ignorare alia extra se,quoniam ignorantia est priuatio scientiæ:modo vt dicet statim quod nõ potest esse subiectum ignorantiæ,nec scientię:eo quia obiecta habent & fieri circa idẽ: ideo per ignorare hoc in loco intendit non scire:& hoc est ita: quoniam secundum philosophos deus non intelligit alia sub ratione qua sunt diuersa, & alia ab ipso esse dei : sed intelligit se & alia prout esse eius est esse omnium, & hoc dictum est, 12. metaphysi, commen. 51. & hoc

Nota.

hoc & facri theologi nostri etiam concedunt.(Sed id quod.)Nunc rursus reprehendit Alga. in alio verbo: & primo repetit id.d.sed id quod dixit, videlicet quod qui seipsum ignorat mortuus est, & deum non decet reputari mortuum. Apponit statim locum erroris: & inquit, dicimus quod sunt verba probabilia egredientia ex vi propositionum dialecticalium, & reddit rationem, dicens: illud namque quod non est viuum nõ est mortuum: nisi de natura sua esset habere vitam : eo quia viuens & mortuũ sunt opposita: & habent fieri circa idem, vt sat dictum est: & apponit euasionem, dicens vel si ipse intenderet pro mortuo brutum: tunc nec diuisio erit vera: quoniam deus nec est viuens: nec brutum. (Veruntamẽ.) Absoluit ambiguitatem: quoniam Aristo. in metaphysicis probat deum viuere optima & perfectissima vita & Auer. ibidem. 12. metaphysicæ cõmen. 38. & 39. ostendit illud rationibus demonstratiuis: modo autem inquit quod deus nec dicitur viuens nec mortuus quomodocunque accipiatur mortuum. Absoluit Auer. & inquit, verũtamen notandum est quod vita dicitur in entibus æternis & corruptibilibus æquiuoce: vult dicere quod quando Aristo. inquit: deum viuere: non intelligit vitam vnius rationis cum vita animalis generabilis. & hoc dixit & ipse. 8. metaphysi. commen. 12. & nolo prolongare verbum: quoniam in disputatione tertia feci moram. (Sed id quod.) Nunc iterum mordet eum in alio verbo: & inquit: sed id quod dixit quod omne separatum a materia est intellectus per se & existens &c. & respondet. d. hæc verba: dicimus quod est euasio & non demonstratio in hoc quidem quod Alga. dixit: nos prælibauimus demonstrationem ipsorum philosophorum qualiter in istis debet vigorem habere: ecce quomodo illud verbum fuit extraneum cum iam & ipse scripsit demonstrationem qua probatum est deum non esse corpus nec virtutem in materia corporali: & iam fuit composita in secũda figura sic: omne corpus vel virtus in corpore est finitum in tempore: sed primus motor non est finitus in tempore: ergo nõ est corpus nec virtus in corpore: & ipse probauit vtrasque propositiones superius demonstrationibus Aristo. ideo non vult amplius sermonem prolongare. (Sed id quod.) Amplius reprobat & verbum aliud Alga. & primo narrat illud. d. sed id quod dixit, videlicet quod vita potest procedere ab eo quod non est viuum: & sciens de non sciente: propter quod dixit quod prærogatiua principij est ipsius inquantum principium tantum, id est, quod solum alia præcellit prout est principium. Hoc amouet: & inquit, dicimus quod sunt verba falsissima: & redit rationem: & inquit. si enim possibile esset quod ab eo quod vitam nõ habet procederet vita: sequitur quod entitas procedat ab eo quod non est ens: tandem quælibet res procederet a qualibet re: & sic quodlibet ex quolibet: ergo ordo causarum nihil esset: quod est falsum. & cum hoc dixisset excusat se in alijs Alga. argumentis: & sermo suus est manifestus per se.

Quæstio prima.

Sed in hoc loco non parua emergit quæstio. videtur enim Auerro. testari viuens non posse gigni ex non viuente : hoc & contra experientiam & contra verba eius esse videtur: contra experientiam quidem: quoniam semen animalis videtur animal generare: & tamen maior pars philosophorum non ponit ipsum viuere nec animatum. Adhuc vero contra verba, quoniam ipse. 7. meta.

meta.com.31.&.12.metaphy.com.18.&.13.videtur & in hoc reprehēdere Auic.& Alex.Themistiū & Platonem:qui propositionem hanc adeo crediderunt ꝙ Plato ideas:Themistius animā:Auic.colcedeā:Alex.intellectum posuerunt.Rursus difficilius est quod ait:ꝙ si viuens ex nonviuēte fieri posset:& ens ex non ente,& vniuersaliter quodlibet ex quolibet non impossibile fieri:istud enim quomodo sequitur,hoc in loco nō declarat. Circa istud immoratus sum valde in libro de intellectu: nūc autem ne sub silentio penitus trāseam:oportet inducere aliquid de hoc: possunt igitur duo modi singi:vnus cōmunis:alter cui non inuenio locū oppositū.primus ergo modus est quem Ioan.iando.sequutus est in libro de anima.& in libro metaphysices:& fere omnes latini & medici huius tēporis. Vbi debes scire primo ꝙ sperma est semen decisum a patre secundarū partiū.s.subtilis & grosse:iterum in subtili est virtus quædā occulta:& per totum est calor vitalis:ergo in spermate sunt quinꝗ partes, grossa corpulenta:subtilis & spirituosa:virtus quæ qualitas est quędam residens in parte spirituosa: & calor vitalis qui & animalis & naturalis dicitur prout diuersa officia exercet.pars quidem corporea massa est ex qua membra & corpus animalis totum formandum.spirituosa pars quę spiritus est genitiuus habet locum formæ,& quia decisus fuit a patre retinuit virtutem illā quę retenta in eo format corpus.& quia vnūquodꝗ agens habet instrumentū:ideo calor ille est velut instrumentū: ergo virtus illa vtens calore tanꝗ instrumento format corporis mēbra, quibus formatis animā extrahit de potentia ad actū:hic quidē virtus dicitur intellectus diuinū quoddā,& anima dicitur quidē intellectus.prout quemadmodum intellectus,nō operatur per corporis mēbrū vel instrumentū: ita nec & hic.Rursus dicitur diuinū quoddā,qm̄ vitā dat.opus em̄ diuorū est dare vitā:vt 12.meta.com.34.testatus est & Auer.Dicit quoꝗ anima qm̄ anima dicitur duobus modis,sicut & forma forma: dicitur forma vel quia format imagines in materia:vel quia informat materiā:eodē modo & anima dicitur vel quia animans est & animas faciens vel quia ipsa animat materiā:quia igitur virtus illa animā ponit in materijs: ideo anima dicit:& ꝓpter hoc multi philosophorū dixerūt sperma esse animatū,nō quidē anima quæ est forma materiæ:qua res dicit animata, sed animatū anima animāte.i.creāte animas. Ex his potest eligi locus iste.omē em̄ viuū debet procedere a viuo,& animatū ab animato: hoc modo intelligendo viuēs & animatū:qm̄ nō est possibile vt viuū fiat, nisi ab eo quod potest & vitā daret,& animatū ab eo quod potest animam dare: ergo oportet vt sit viuēs & animatū hoc modo.aliter si non esset animatū:nec primo modo nec secundo modo,tunc possibile esset:vt & ens ex nō ente,& quodlibet ex quolibet fieret:vt inteligēti patet. Secundus modus qui nūc occurrit est quē extraxi ex antiquis sermonibus antiquorū,vbi debes scire quod prim⁹ motor:& est intellectus,& est anima: & est natura,& est prouidentia:vnus manēs semper in essentia.ꝓut enim diuersa officia exercet:diuersa fortitus est nomina. ꝓut em̄ se intelligit: & omnia quæ sunt possibilia & actu intellectus dicitur.prout animas germinat & corpora mouet:animādo illa anima dicitur: ꝓut res & formas rerū naturaliū in materia ponit natura dicitur:prout vero ꝓuidit res caducas & generabiles & sphęras æternas,sic ꝓuidētia dictus est. Secūdo debes

Positio Io. & aliorum. Quid sit sperma.

Secundus modus.

do debes scire quod deus non potest exercere opera hæc,nisi prout vni tur diuersis instrumentis vt motor:prout igitur vnitur seminibus anima lium:vt sic anima dicitur animatiua prout vnitur radicibus naturalibus ex quibus res naturales procreantur,natura dicitur:prout nulli corpori nulli magnitudiniq; vnitur intellectus.prout omnibus est præsens : sicut virtus principis in toto exercitu prudens. Dicendum itaq; ex his, ꝙ cum sperma in fundo matricis proijcitur: tunc deus vt motor animati, uus appropriatur ei.& vtitur virtute illa & calore vt corpus formanti, bus:& sic eo formato corpus animat:& sic Arist. appellat virtutem illā quæ est deus diuinam:& licet de facto sit intellectus: attamen adhuc in hoc opere vim & modum habet intellectus:vt Auer. inquit: & hæc est sententia Auer.7.meta.commento illo.31.si bene verba sua consideren, tur. Adhuc & Aristo.in secundo lib.de generatione animalium. cap.10. inquit.corpus autem genituræ,id est,sperma in quo semē animalis prin, cipij contentiuum vna prouenit:partim separabile a corpore in quibus diuina pars comprehenditur;qualis est quæ mens appellatur:partim inse parabile,id est,ita corporeum:vt nullo modo abstracti intellectus,sub, iectum est:ecce quam plane & Aristo.his verbis hanc opinionem appo, suit. Ex hoc apparet qualiter argumenta facta nihil sunt: & entimema Auer.formatur in hoc.quoniam principium debet continere totum esse principiati:& ideo si primus motor non esset viuens non contineret esse eius:ergo non posset esse principium eius : aliter ens posset ex non en, te:& quodlibet ex quolibet euenire. Sed dices:ergo hęc opinio Auer. non differt ab illa Auic. Præterea in fine commenti inquit. ꝙ mouit Aristo.ponere intellectum separatum ratio virtutum spiritualium : ergo non ponit intellectum esse principium huius. Dicendum ꝙ differentia horum est:quoniam Auic.colcodeam posuit & eam infimam intelligen tiarum Auer.autem vult ꝙ istud nō est necessarium:quoniam semen suf ficit:& primus motor vt anima semini appropriata. Secundo differt: quoniam voluit Auic.vt creator formarum esset intellectus:quo homo intelligit.Auer.autem vult ꝙ intellectus sit infima intelligentiarum: & positus ab Aristot.propter intelligere tantum:& non creare formas.

Dubitatio.

Solutio.

Differentia inter Auic. & Auer.

Tertio differentia est;quoniam Auic.ait propterea intellectum debe, re esse separatum:vt formas creet;Auerro.autem quod ideo est separatus; principium intellectionis.

Et sic explicit expositio vndecimæ disputationis.

Disputatio.12.Alga.cum philosophis est in eo ꝙ reprobat eorum opi nionem in eo quod dicunt, ꝙ deus particularia ignorat quæ temporali diuisione diuiduntur.

DVBIVM PRIMVM.

AIT Alga.in hoc fere omnes philosophi contradicūt; maxime opinantes deum tantum seipsum scire.ada huc alij peripathetici hanc opinionem sequuntur manifeste.Auic.enim qui opinatus est quod deꝰ alia

entia sciat expresse dicit. quod ea scit vniuersali modo non aliquo tempore ingrediente: & cum toto isto nullum superiorũ entium neq; inferiorum ignorat: & sequitur ꝙ sciat particularia aliquo modo. Vnde nos liuore veritatis cogimur de istis disputare, propter quod primo ducemus ipsorum opinionẽ clare: postea verò eos arguemus. Inducamus igitur primo exemplum positum apud eos, scilicet ꝙ sol debeat eclypsari in quodam die futuro: postmodum lucere. ergo in dicta eclypsi tria tempora inspicienda sunt, videlicet tempus in quo eclypsis est futura necessario. Et tempus in quo erit præsens. Et tempus in quo præteriet, propter quæ tria tempora diuersæ tres oriuntur scientiæ numerales, & successiue in vnum subiectum venientes, quæ, sine dubio inferunt scientis variationem. Et ideo putant ꝙ non est imaginandum ꝙ ipse deus tres istas comprehẽdat. Scientia namq; sequitur scibile, quapropter permutatio scibili, permutatur scientia, & permutata scientia permutatur sciens: sed omnis permutatio cauenda est à deo benedicto. quare dicunt ꝙ ipse deus scit eclypsim, & omnia ipsius comitãtia: sed modo inuariabili, vtputa ꝙ sol est & luna, & ꝙ mouentur continue circulariter, & ꝙ ipsorum circuli abinuicem intersecantur in duobus punctis qui dicuntur caput draconis & cauda, & quod ista duo luminaria sibi inuicem signatis temporibus in duobus prædictis punctis, videlicet quando luna interposita erit inter solem & circulos nostros, ambobus existentibus in vno duorum prædictorum punctorum: & quando luna dictum locum pertrãsibit quãtitate terminata lucet sol more solito, & sic alias iterabit eclypsari, & ideo talis scientia non infert permutationem in deo, neque variabilis reputari debet. & sic similiter dici potest de omnibus nouitatibus à causis terminatis aduenientibus successiue vsq; ad motum orbium, cuius causa est cæli anima quæ orbes mouet modo desiderij assimilando se ipsi deo benedicto vel angelis. Similiter dicunt de diuisibilibus rebus materia & loco sicut sunt indiuidua hominum & aliorum animalium. dicunt enim ꝙ ipse deus ignorat accidentia quorumlibet ipsorum particulariter, sed scit hominem vniuersali modo: & omnia sua contingentia eodem modo, & quomodo suum corpus componitur ex proprijs mẽbris vtilibus pro omnibus suis naturis: ita quod nulla vniuersaliter ignorat, sed particularia & indiuidua, vt Sor. & calias:

quia

quia tantum abinuicem sensibiliter distinguuntur:non tamen ab intellectu:ergo ipse deus sine dubio ignorat ea.hæc est sententia dictæ opinionis:cum qua euelluntur radices omnium legũ sectarũq; stipites:etiam ab his liniuntur cuncta verba prophetarum diuinarum scripturarum:& aufertur totaliter omnium fidelium spes. Quare conamur cum eis feruide litigare & prædicta absurda acerrime redarguere.

Vt compleat omnes ambiguitates accidentes in scientia primi. vult modo Auerro. adhuc inuestigare an deus singularia sciat:& primo vt cõsueuit Alga.inducit dubium:& inquit. Ait Alga. in hoc fere omnes philosophi contradicunt:maxime opinantes deũ tantũ seipsum scire. Adhuc alij peripathetici hanc opinionem sequuntur manifeste. Auicẽ.enim qui opinatus est quod deus alia entia sciat sup.extra se: expresse dicit qđ ea scit vniuersali modo:nõ aliquo tempore ingrediente.i.nõ sub differentia alicuius temporis. Adhuc & cum toto isto inquit Auicen. quod deus nullum superiorum entium neq; inferiorum ignorat: & inde sup. concludit quod aliquo modo scit particularia sup.saltem in vniuersali. (Vnde nos.) Hoc in loco cum dixisset opinionem philosophorum:vult contradicere eis.& primo reddit causam suæ contradictionis.& inquit vnde nos liuore veritatis cogimur de istis disputare:propter quod primo inducemus ipsorum opinionem clare: postmodum vero arguemus. (Inducamus igitur primo.) Incipit modo dicere.& inquit. inducamus igitur exẽplum primo positum apud eos,scilicet,quod sol debeat eclypsari in quodam die futuro:postmodo lucere:ergo in dicta eclypsi sunt tria tempora inspicienda.i.tempus in quo eclypsis est futura necessario: & tempus in quo est præsens; & tempus in quo præterijt: propter quæ tria tempora tres,diuersæ oriuntur scientiæ:& numerales & successiue in vno subiecto incidentes quæ sine dubio inferunt scientis varietatem. & inde concludunt qđ non est imaginandum quod deus ipse istas tres scientias cõprehendat.& reddit rationem.d.scientia namq; sequitur scibile quapropter permutato scibili permutatur scientia:sed permutata scientia: pmutatur sciens:sed omnis permutatio amouenda est a deo benedicto: quare dicunt quod deus scit eclypsim & omnia ipsius communiter.i.vniuersaliter.est ergo virtus syllogismi:omne sciens particularia mutatur:sed de⁹ nõ mutatur,ergo non scit particularia.maior ꝓbata est: minor nota est. (Sed modo inuariabili.) Quia conclusit deum scire cõmuniter & vniuersaliter.illa ostẽdit quomodo:& inquit.sed modo inuariabili vt pote qđ sol est:& qđ luna sit:& qđ mouentur continue circulariter:& quod circuli ipsorum intersecãtur in duobus punctis: qui dicuntur caput draconis & cauda:& quod ista duo luminaria obuiant sibijnuicem signatis tẽporibus in duobus prædictis punctis:videlicet,quando luna interposita erit inter solem & oculos nostros ambobus existentibus in vno duorũ punctorum:& quando luna dictum locum pertransibit quantitate termi nata.i.parua lucet sol more solito.& sic alias iterabit eclypsari.tunc concludit intentũ.d.ideo talis scientia nõ infert permutationem in deo: neq; variabilis reputari debet.& tũc addit vniuersalẽ vnã ꝓpositionẽ.d.& sic

erit topicus forte. Quod autē hæc sit intentio Auerr. patet. 2. meta. com. 11. & tu lege verba eius ibidē: quomodo quidē igitur contingat regredi: & quomodo non: manifestū. regredi enim in quæstione cōposita: primo tamen negociatione facta contingit: in quæstione vero simplici nō facta negociatione: cum ibi mediū tantū causæ rationē habeat. Ad obiectū aliorum soluitur hoc modo: vel ꝙ reditus est ad effectum: nō secundum eandē speciem notitiæ: vt Alber. ait in posterioribus. vel reditus sit facta negociatione: tunc enim notitia causæ adeo per resolutionem illam intē ditur: quod potest esse. causa & medium ad effectum illum: nec est remotum alia via ꝙ a demonstratione aliquid notificari & certius reddi. sicut docuit Aristote. in posterioribus. & sic patet: quomodo sit circulus & quomodo non: & per consequens sol. ad primā. Superest modo quæstionem secundam soluere: & primo oportet videre qualiter triplex est genus demonstrationis simpliciter, scilicet propter quid & signi tantū: & quid sit vnaquæq; ipsarum oportet declarare. Circa quod opinio est Ammonij in primo de anima: ꝙ duplex est tantum genus demonstrationis, scilicet propter quid: & signi seu cōiecturalis. explanabimus autem post quid sit vnaquæq; harum: huius ratio esse potest: quoniam demonstratio non differt a demonstratione nisi ratiōe medij: augentur enim demonstrationes propter media: vt Aristo. inquit in poste. sed medium demonstratū non potest esse nisi duplex, scilicet effectus vel causa. ergo demōstrationis species non nisi duplex erit. Adhuc Arist. primo poste. vbi omne genus demonstrationis enumerat cap. (Sed differt quia & ꝓpter quid.) & . 2. poste. c. 16. non ponit nisi duas species demōstratiōis. & per consequens vel ipse est diminutus: vel fecit aliū librū poste. vbi posuit.

Rursus: si demōstratio simpliciter differt a demōstratiōe propter qd: vel illud erit a medio: vel propter cōclusionē: nō ꝓpter cōclusionē. qm̄ vna species cōclusiōis est in vtraq;: nec penes mediū. qm̄ vtriq; mediū est causa: ergo nō differūt. In oppositū est Auerr. in proœmio phy. & ibidē cō. vi. & . 2. phy. cō. 22. & . 26. & iducere cō. ad hoc est superfluū. vt ergo sol. hui⁹ quæstiōis videaℓ: oportet videre qd sit demonstratio signi. secūdo qd sit demōstratio ꝓpter qd. & tertio quæ demōstratio simpl'r. Demōstratio signi: vt Auer. inqt primo phy. cō. 2. est hoc modo: si cōtingit vt nota apud nos nō sunt nota apud naturā quæ sunt priora in esse: sed posteriora: tūc demonstratiōes datæ in hac scientia erūt de numero signorū: est ergo demonstratio signi demonstratio cuius mediū est posteri⁹ natura & noti⁹ nobis. Diciℓ quoq; hæc species demōstrationis signū demōstratio qa: & demōstratio esse tantū: diciℓ quidē demōstratio qa respectu cōclusiōis cōpositæ. si em̄ demōstraℓ ꝓpter folia cadere humidū resolui demōstratio erit ipsius quia, id est veritatis ꝓpositiōis: & hoc inquit Themi. secūdo poste. cap. 30. d. ita demōstratio putāda nō est qui nullo modo: aut ex causa aut ex aliquo quod cogitatiōe prius sic ducatur: nā lunā deficere non est causa cur terra se mediam oggerat: sed pōt esse conclusionis: vtiq; rei non potest: ergo vult ꝙ ideo dicatur demōstratio quia. qm̄ medium concludit conclusionem veram esse: & hoc appellat quia Aristo. primo poste. ibi. (Dupliciter autem est præcognoscere.) Diciℓ demōstratio esse tm̄ in quæstiōe simplici vbi ab effectu ad causam terminatur quæstio si est hoc modo, fum⁹ est: ergo ignis. hic ignē esse

Demonstratio signi.

esse conducitur;ideo demõstratio esse potest & debet dici. Dicitur tertio demõstratio signi: quoniã effectus est mediũ & effectus signum est causæ: propterea demõstratio signi seu signũ dicitur. Hanc autẽ Ammonius in primo de anima subdiuidit:& vult qđ sit duplex. vna est quæ cõiectura lis dicitur: vt illa in qua medio posito nõ sequitur necessario:& omnino causa: vt languida est: quoniã peperit: nõ enim omnino languorẽ sequitur peperisse: secũda species dicitur sufficientia seu fides ab Auer. primo cæli. 22. & Ammonius inquit: qđ huius demõstratio dicitur illa: ad cuius mediũ sequitur omnino conclusio: vt fumus est hic: ergo & ignis:& sphæricam esse lunã propter hũc modũ circulariter illuminari. vt Ari. demõstrat in lib. cæli:& forte hoc inquit Auer. 6. phy. cõ. 15. quãdo inquit qđ signa demõstratiua sunt illa quæ cõuertuntur cũ suis causis: scilicet, qñ cũ ponitur causa sequitur signũ:& ecõuerso. Et forte de demonstratione quia. primo loquitur The. 2. poste. ca. prædicto. quãdo dicit: processus ab euentu ad causam est syllogismus tantũ. intelligit enim per euenta signa fallibilia. Sed dices demonstratio per causam. remotam dicitur: quia vt Arist. inquit primo poste. ca. Sed dicitur quia:& tamẽ nõ est sufficientia nec coniectura: ergo tertia species. Dicendũ quod potest esse sufficiẽtia seu fides:& sic sufficit. quid ergo sit demõstratio signi:& quot modis dicatur:& quot sunt eius species manifestum.

Dubitatio.

Solutio.

Super est modo definire demonstrationẽ propter quid: inquit Auer. 2. cæli commen. 35. si latentius fuerit causa rei quam suum esse: erit demonstratio propter quid tantum: est ergo demonstratio propter quid demõstratio cuius medium est causa conclusionis & ignotius ea. Sed ambiges: quoniã omnis demõstratio est ex notioribus: sed demonstratio propter quid est demonstratio: ergo ex notioribus:& sic diffinitio Auerrois est falsa. Dicendum igitur quod debet intelligi non facta negatione. est ergo sensus demonstratio propter quid est demonstratio cuius medium per se est ignotum & latentius effectu: licet post completum intellectus negotium notius relinquitur: & hęc demonstratio dicitur causæ tantum: eo quia dicit tantum propter quid effectus:& nõ concludit ipsum esse: vel esse verã conclusionẽ: & hoc statim exponitur melius. Quid quidem sit demonstratio propter quid manifestũ modo:& quomodo mediũ se habeat palã. De demonstratione vero simpliciter quid sit Themi. primo poste. ca. 46. videtur dicere quod sit ea cuius mediũ concludit vniuersaliter cõclusiones omnes possibiles fieri. ait enim sic. expositio causæ qđ ita sit quiꝙ tota vniuersalitũ est: eoꝙ non modo notitiã huius vnius defectus quem nunc patitur luna: sed simpliciter omniũ continet. Nam interuentus terræ nõ tantum huius defectus causa est quã omniũ qui possint omnibus seculis euenire: ecce quomodo The. ait demõstrationẽ simpliciter di i: eo quia causa cõcludit vniuersaliter & cõmuniter oẽs cõclusiões possibiles formari de omnib⁹ effectib⁹ possibilib⁹ esse. Sed hęc expositio videť ambigua: qm̃ demõstratio. tũc ꝓpter qđ & causę tãtũ demõstratio simpliciter dici posset. cũ enĩ causa p se oĩm effectiuũ causa ꝓpter ꝙ:& simpľr dici nõ esset remotũ. Adhuc demõstratio p signũ cõuertibile simpľr dici posset: eo qa effect⁹ cõuertibilis posset esse causa vniuersaliter cõclusiõis cuiuslibet possibilis formari ex oib⁹ cãis. Ideo debes scire ꝙ qñ qa effect⁹:& ꝓpter qđ

Quid demõstratio propter quid.

Quid demõstratio simpliciter.

Dubitatio.

Eodem modo cognoscitur quia est effect⁹ & ꝓpter qd est effectus.

effectus eodē medio cognoscūtur. vt si nos essemus supra lunā videntes terram interponi: & nō eclypsim. tunc luna deficit: quoniā interponitur terra. nunc enim cognoscitur esse: scilicet, lunā deficere: & propterquid deficit eodem medio: scilicet, interpositione. quandoque autem esse effectus alio cognoscitur & alio propter ad eius. Verbi gratia, nunc existens in terra cognosco lunam deficere visu: propter quid autē eius per causam inuentā: ergo diuersis modis. quādo ergo est aliqua demōstratio quæ simul & nō diuersis modis cōcludit cōclusionē esse verā & propter quid vera est dicitur demōstratio simpliciter: vt demōstratio illa: tūc quādo essemus supra lunā & videremus terrā interuenire: & nō videremus eclypsim. demōstratio enim probās: quoniā deficit luna simpliciter diceretur: & demonstrationes mathematicæ sunt huius generis nō enim in eis primo effect⁹ est notus sensu: & per ipsum inuestigatur causam esse deinde negociamur: & tertio regredimur: sed mediū simul mōstrat cōclusionē verā. & propter quid illius: & hoc inquit Auer. 2. cæli cōmen. illo dicēs & si notius fuerit prius & latētius erit suū esse: & sua causa notior erit demonstratio absoluta quæ dat causam & esse: & hoc inquit primo phy. cō. 2, d. si cōtigerit vt notū apud nos sit notū apud naturā: tūc demōstratiōes datę in hac sciētia erūt causę & esse, id est, simpliciter: vult ergo Auer. qđ demōstratio simpliciter demōstratio absoluta. & demōstratio causæ. & esse vna sūt species diuersa nomina sortita propter diuersa officia, inquātū enim cōclusionē demōstrat esse verā & propter quid demōstratio causæ & esse dicitur: prout absoluit omnē ambiguitatē circa conclusionē: scilicet, tā circa quā circa esse propter quid est vocatur absoluta. Prout aggregat omnē euidētiā: scilicet, demōstratiōis significati & demōstratiōis propter quid simpliciter dicit. hæc enī demōstratio proprie aggregat perfectionē demōstratiōis significati: quoniā quēadmodū signū demōstrat cōclusionē esse verā tantū: sic & hoc cōclusionē esse verā ostēdit. similiter prout demōstratio causæ dicit propter quid cōclusionis: sic & hoc propter quid dicit cōclusiōis: ergo demōstratio simpliciter est virtualiter aggregatū ex vtroq genere demōstrationis. Ad opposita quæ destruūt illud triplex genus demōstratiōis: dicēdū qđ differunt propter media: & quādo dicit mediū demōstratiōis simpliciter vel est causa vel effectus. dicēdū qđ nec causa pura nec effectus: sed aggregās vires vtriusque vt exposui: ideo mediū illud est alterius speciei ab extremis sicut rubeū ab albo & nigro pro nūc. Ad secundū dicendū: qđ ibi nō enumerauit nisi extremas species: tacuit autē mediā: quoniā solers potest prompte & eā ex illis colligere. Ad tertiā manifesta est solutio differūt enim propter media possunt enim demōstratiōes esse per idē genus causæ. nō autē per idē genus medij. demōstratio enim hominis habitātis in terra & existētis supra lunā habēt vnā speciē causæ: nō tamē vnā speciē medij: vt solerti patet. Quot quidē genera demōstrationū quid vnūquodq illorū: & quot eorū species & quibus dicātur nominibus: & quomodo soluantur obiecti in oppositū manifestū fit intantū. Ad secūdā ergo quæstionē principalē dicēdū: qđ multotiēs fit demōstratio simpliciter ex qua cōuenit effectū esse: & propter quid effectus: vt in proposito Alga. deus viuit: quoniā intelligit & vult. reditus autē fit: nō vt cōcludat aliquid ignotū: sed topicus est regressus ductus in cōfirmatione demōstratiōis prioris: vt ostendi-

Nota.

ostenditur signū & causam inuicē cōuerti. Verbi gratia, si essemus supra lunā, argueremus, luna deficit: quoniā interuenit terra. hæc demōstratio est simpliciter. si regrederemur: scilicet, luna deficit: ergo interuenit terra. processus esset topicus ductus tantū propter cōfirmationē demonstrationis simpliciter. nō quod eo concludatur ignotum simpliciter: sed confirmat: & sic patet qualiter hoc fecit Algazel. in hoc loco: & Ari. conseruat illud sæpe in demonstrationibus naturalibus. Redeamus ergo ad locum nostrū. (Sed vos.) Cum induxit rationē qua probauit deum esse scientē se & alia. hoc in loco ostendit quomodo apud peripatheticos est necessarium poni totum oppositū: & syllogizatur sic. omne agens sine volūtate effectum æternū necessario & secundū naturam est summū ignorans: sed deus est apud peripatheticos agens sine volūtate & effectū æternum necessario necessitate naturæ: ergo deus est summæ ignorans. huius primo accepit minorē, dicens. sed vos qui remouetis ab eo voluntatē, & mundi immo cuiusq; effectus innouationem: totaliter negatis & opinamini quod id quod procedit ab eo procedit de necessitate vel natura hoc modo: scilicet, quod primo causatur ab eo primum causatū: deinde alia causata successiue & gradatim donec peruenient ad vltimum entium. Verbi gratia, ad materiam: tunc apponit conclusionē, dicens: & sic, id est, ergo ipse non seipsum sentit, id est, intelligit. apponit maioris probationē per exēplū, dicens: sicut ignis a quo caliditas procedit: vel sol a quo lux procedit: & nullū istorum seipsum nouit sicut nec aliquod extrinsecorū nouit: ergo maior patet fere inductione: tunc replicat cōclusionem, dicens: ergo deus apud vos summus ignorans est. Confirmat hoc, dicens: & nos iam declarauimus nomine ipsorum quod ipse ignorat alia: vnde postquā ignorat alia, non est cauendum quin ignoret & se. deus ergo omnino se & alia ignorat: ergo summus est ignorans. (Et si aliquis.) Apponit hoc in loco dubiū & inquit: & si aliquis diceret quod licet ipse ignorat entia: vult dicere extra se: scit saltem seipsum: & probat hoc per impossibile hoc modo syllogizans: qui enim seipsum ignorat mortuus potest reputari. apponas minorem: sed per te deus seipsum ignorat: ergo ipse deus esset sine dubio mortuus: conclusio est falsa: ergo aliqua propositionum, non maior ergo minor: & sic habere propositum. (Nos vero.) Respondet & tantum, videtur enim reducere argumentum contra eos: & inquit. nos vero ad hoc respondemus & dicimus eis: quod hoc simpliciter etiam opinantes quod deus ignorat alia: & scit seipsum: quod probat, dicēs, nulla enim differentia est inter hoc & dictum dicentis quod id quod non agit cum voluntate: nec audit nec videt est mortuum: est ergo syllogismus hoc modo. omne ignorans entia extra se non videns nec audiens nec volens est mortuum: sed secundum dicentes deum scire se deus est ignorans alia extra se: nec audiens: nec videns: nec volens: ergo deus est mortuus: & sic per consequens argumentū potest reduci contra eos. (Et si forte.) Hoc in loco inducit solutionē eorum adhuc & inquit: & si forte, dicerent quod omne separatum a materia est intellectus per se existens seipsum intelligens: & add[illegible] minorem: sed deus est separatum a materia: ergo est intellectus seipsum intelligens: & tunc dicam quod deus viuit: quia intelligit se: mortuū autē nec se nec alia intelligit: quare solutio est. (Dicimus) Huic contradicit hoc modo, dicens: dicimus quod declaratum est: scilicet in

cet in dubijs aliarum disputationum:quod solutio est pura euasio: quia sup.deum esse separatum a materia non potest demonstratiue probari:ergo hæc solutio fundatur in propositione dialectica & non demonstratiua:ergo est fuga.(Et si forte.) Adhuc apponit argumentum philosophorum quo probant deum viuere:posito quod nihil sciat extra se:& inquit & si forte diceret quod huiusmodi demonstratio est: quia videlicet, ens diuiditur ad viuens & ad mortuum: & viuens est nobilius mortuo: sed primum est nobilius cunctis entibus:ergo primum est viuens, syllogismus ergo est in secunda figura sic:omne viuens est nobilius mortuo:primum ens est nobilius mortuo, immo cunctis entibus:ergo viuens erit omnino deus. Respondet & huic,dicens:dicimus quod omnes istæ sunt euasiones,id est,nõ rationes demonstratiuæ:sed dialecticæ.(Nos enim.) Hoc in loco mouet & aliam quæstionem maxime contra Auicen.potest enim queri.cur est impossibile ab eo quod ignorat seipsum procedere entia intelligentia se:ponebant enim philosophi quod deus non scit se: & quod intelligẽtiæ emanantes ab ipso sciant se:querit modo propter quid est impossibile apud vos alios peripatheticos qui non ponunt hoc.dicit igitur.nos enim possumus eis dicere:quare est impossibile quod ab eo quod ignorat seipsum succedant entia seipsa sentientia,id est, intelligentia cum pluribus medijs:siue sine medijs.Inducit solutio peripatheticorum,dicens:& si forte diceretis quod impossibilitas prouenit ab eo: quia sequitur quod causatũ esset nobilius causa. igitur si effectus essent intelligentes se & deus non:tunc essent nobiliores prima causa: & propter hoc dicunt philosophi hi, quod deus ignorans se nihil producit sciens se.(Dicimus.) Confutat hoc,dicens: dicimus quod hoc potestis asserere secundum apparentiam:& non secundum demonstrationem & rei veritatem:quoniam in multis effectus est nobilior causa: & in hoc no lo nunc immorari.

AVERROIS.

NOS DICIMVS quod absurdior allegatio huius hominis & ipsius sequacium est in eo quod dicunt:scilicet quod innouatio mundi indicat voluntatẽ in deo:& nos inuenimus mundi nouitates quæ interdum procedunt à voluntate & aliquotiẽs à natura:aliquotiens ab euentu:id quod voluntate fit:sunt artificiales res:& ea quæ fiunt per naturam naturalia sunt. Et præterea si innouatum tantum voluntate innouaretur: oporteret quod voluntas esset supposita in diffinitione ipsius:& est manifestũ quod diffinitio innouati est ꝙ innouatũ est ens post priuationẽ. Vnde si mũdus innouaretur magis decet ꝙ innouetᷣ incẽptũ ẽ ens naturale ꝓcedẽs à principijs naturaliũ rerũ:ꝙ à principijs artificialibus. s. voluntate. Sed supposito ꝙ mũdus ꝓcedat ab agẽte prio qui inclinauit ipsi⁹ esse magis ꝙ suã priuationẽ;oportet nos dicere ꝙ ipse est

vo[...]

volens:licet ab æterno voluisset suū esse. patet ergo ꝙ philoso-
phi conueniūt cū istis in attribuēdo deo volūtatē.Et ideo quod
ipse dixerat philosophorū nomine,videlicet ꝙ id quod proce-
dit ab ipso deo procedit modo naturæ falsum est. Immo dicūt
peripathetici loquentes secūdum veritatem quod entia proce-
dunt ab eo modo altiori ꝙ̄ sit natura:& quàm humana volun
tas. probatum est enim demonstratiue: quod impossibile est
procedere aliquem actum ab ipso deo naturali modo seu vo-
luntario:iuxta voluntatis intentionem in nobis.Volūtas enim
animalium est principium motus. quapropter dicimus quod
actus diuinus procedit ab eo modo nobiliori quàm modo vo-
luntario:qui clare comprehendi non potest nisi ab eodem.Et
probatio quàm vult hæc est:notum est quod ipse scit cōtraria.
vnde si ipse quantum scit agere tātum faceret:faceret ergo duo
contraria simul & semel: quod est falsum. oportet ergo quod
efficiat vnum contrariorum voluntarie.Et ideo dicimus quod
ex eo quod ipsi distinguebāt dicentes quod actus dei: aut pro-
cedit à natura aut à voluntate: apparet quod ipsi ignorant na-
turam & voluntatem quid sint: natura nanque apud philoso-
phos intelligitur in pluribus rebus principium motus: vt ascē-
sus ignis sursum: & terræ deorsum: & talis natura debet ab
ipso deo auferri: similiter aliquando dicitur natura de omni
virtute ex qua quidem actus procedit:quam dicūt aliqui quod
etiam est intellectus:& aliqui quod non est intellectus: immo
illa virtus naturaliter agit quod procedit ab ea: ipsi enim assi-
milant eam artificibus: qui à seipsis mouentur & ab eisdem
procedūt actus ordinati: & ideo ait princeps philosophorum,
videlicet Aristote.quod satis patet quod intellectus naturaliter
omniū dominatur.Sed id quod dixit diffinitiue, scilicet quod
qui scit seipsum scit alia:& econtra.falsum est: quia sequeretur
quod qui alia ignorat: seipsum ignoret: & quia compellitur
Auicen.auctoritatibus philosophorum:vt concedat quod deus
ignorat alia:oportuit eundem Auicen.concedere quod ipse de⁹
ignoret seipsum:& hoc optime probauit.Sed id quod dixit,vi
delicet quod qui seipsum ignorat mortuus est:& deū nō decet
reputari mortuū.dicimus quod sunt verba probabilia egrediē
tia ex propositionū dialecticaliū vi.illud nāqꝫ quod non est vi-
num non est mortuū:nisi de natura sua esset habere vitam: vel
si ipse intenderet pro mortuo brutū:tunc nec diuisio erit vera.

Verūtamen

Verũtamen notandum est:quod vita dicitur in entibus æternis & corruptibilibus æquiuoce.Sed id quod dixit:quod omne separatum à materia est intellectus per se existens &c. dicimus quod hæc est euasio non demõstratio: nos prælibauimus in eo modum demõstrationis ipsorum qualiter in istis debet habere vigorem.Sed id quod dixit,videlicet,quodvita potest procedere ab eo quod viuum non est:& sciens de nõ sciente: & ideo prærogatiua principij est inquãtum principium tantum: dicimus quod sunt verba falsissima.si enim possibile esset quod ab eo quod vitam nõ habet procederet vita:sequeretur quod entitas procederet ab eo quod nõ est ens: tãdem qualibet res à qualibet re.ergo ordo causarum nihil esset:quod est falsum.alia verba Alga.huius capituli summi sunt errores & phantasiæ: quare in eis amplius amittere tempus non oportet:quia ipsi⁹ errores omnibus sunt manifesti.

Auer.nũc cõtradicit Alga. & primo mordet propositionem primam suæ rationis,scilicet ꝙ quia deus agit effectũ voluntate, ideo agit nouũ: hæc enim propositio non est ita: nisi in virtute huius vniuersalis. omne nouum procedit a voluntate.Auer.ergo non arguit contra propositionẽ Alga.directe:sed cõtra propositionẽ invirtute cuius tenet illa ꝓpositio, cõtra hanc:omne nouũ procedit a volũtate:& inquit:dicimus nos quod absurdior allegatio huius hominis & sequaciũ ipsius est in eo quod dicũt,scilicet ꝙ innouatio mũdi indicat voluntatẽ in deo. contra hanc nõ instat:sed contra illã in virtute cuius tenet hæc.d. & nos inuenimus mũdi,id est rerum mundanarũ nouitates quæ interdum procedũt a voluntate: & aliquotiẽs a natura: & aliquotiens ab euentu in physicis dictum est· & hoc exemplo ostendit.d.illud quod volũtate fit sunt res artificiales:& ea quæ fiunt per naturã naturalia sunt:vt ignis ab igne: leo a leone &c.ab euentu vero facta sunt horũ errores:vt.12.meta.inquit Auerr. cõmen.13.& secundo physi.cõmen.48.&.49. Ex hac diuisione ꝓpositio dicta relinquitẽ destructa:cum pateat non omne factum ex voluntate. (Et præterea.) Adhuc adducit rationẽ secundã.d.& præterea si innouatum tantũ voluntate innouaretur:oportet ꝙ volũtas esset sumpta in diffinitione ipsius:& ostendit ꝙ nõ est:ita dando diffinitionem innouati.d. & est manifestũ ꝙ diffinitio innouati est quod innouatũ est habens esse post priuationem. Debes scire ꝙ licet omnis diffinitio debet dari per formã:tamen diffinitiones naturales quæ quodammodo sunt:sicut symi diffinitio:vt Arist.ait in secũdo de physico auditu. & sexto metaphysices debet dari per singulum genus causæ essentialis:& ideo valet consequẽtia Auer.si essentialiter omne innouatũ volũtate innouatẽ:posset diffinire quis innouatũ voluntate:vbi constat nõ esset ita: & sic patet sermo eius.(Vnde si mundus.)Adhuc tertio instat & ostẽdit quod si mundus fuit nouus magis a principio naturali ꝙ̃ voluntario factus fuisset: & inquit,vnde si mundus innouaretur magis decet ꝙ innouetur inquantũ est ens naturale procedens a principijs naturalium rerum quam a principijs artificialibus,

artificialibus, scilicet voluntate: & hoc non ostendit: potest tamen hoc modo declarari per antedicta. si mundus innouatur: aut ex principijs artis: aut ex euentu aut a natura innouabitur: non per principia artis: quoniã vt inquit, innouatur per se inquantũ ens naturale: ergo non ens artis: nec ab euentu: ergo relinquitur a natura: ergo magis q̃ a voluntate. Nos christicolæ dicimus ꝙ mundus innouatur vt res artis & opus summi artificis: vnde sicut deus est artifex æquiuoce fere dictus cum artifice humano: similiter sicut exemplar dei: ad cuius instar mundũ fecit. est æquiuoce dictũ ad exemplar nostrũ: quo res facimus arte. ita & mũdus æquiuoca arte factus est: & per consequẽs opus artificiale æquiuoce dicetur. & hoc inquit, & Plato in Thimeo. Peripathetici autem qui omnem nouam factionem in qua variatur nomen & rei diffinitio generationem vel corruptionem dicunt esse. dixerunt mundi innouationem esse generationem. & per consequens mundum esse opus naturæ: & sic dictũ Auerro. est secundũ fundamenta naturalia probabile. (Sed supposito.) Nunc ad formam argumenti respondere videtur. d. sed supposito quod mũdus procedat ab agente primo qui inclinauit ipsius esse magis q̃ priuationẽ suã, id est qui elegit eius esse magis q̃ non esse. oportet nos dicere quod ipse est volens: licet ab æterno voluisset suum esse. patet ergo quod philosophi conueniunt cum istis in attribuendo deo voluntatẽ. (Et ideo.) Ex hoc conducit peccatum Alga. d. & ideo quod ipse dixerat philosophorũ nomine, videlicet ꝙ id quod procedit ab ipso deo procedit modo naturæ. falsum est: immo dicunt peripathetici loquentes secundũ veritatem: ꝙ entia procedũt ab eo modo altiori q̃ sit natura: & q̃ sit humana voluntas: cuius rationem reddit: & inquit, probatum est enim demõstratiue ꝙ impossibile est procedere aliquem actũ ab ipso deo naturali modo, id est secundum vim naturæ seu volũtario iuxta intentionem, id est rationem voluntatis in nobis, id est voluntate vniuoce dicta cum voluntate nostra: cuius rationem reddit. d. voluntas enim animalium, id est hominum principium est motus cum contingentia sup. cuiusmodi non est dei voluntas: ideo apponit correlariũ: & inquit, quapropter dicimus ꝙ actus diuinus procedit ab eo nobiliori modo q̃ modo volũtario qui clare comprehendi non potest nisi ab eodẽ. Et debes scire quod sicut nos distincte nõ scimus positiue: cuiusnam naturæ sit cælum: sed solum per abnegationẽ, scilicet quod nõ est graue neq; leue: vt Aris. in his quæ de cælo dicit: sic nos nõ scimus quæ volũtas sit dei: sed scim[9] quod nec agit per modũ naturæ: nec per modũ volũtatis nostræ: sed positiue hoc modo, scilicet ipsum agere solus ipse scit. & sic patet sol. argumẽti Alg. (Et probatio.) Hoc in loco vult probare in deo esse voluntatem: & inquit, & probatio quoniã vult, id est ꝙ in eo sit volũtas hæc est: & apponit illã. d. notũ est ꝙ ipse scit duo cõtradictoria & duo cõtraria: & hoc iam declaratũ est in fine decimæ disputationis: quomodo hoc supposito arguit: & virtus suæ ratiõis cõsistit in hoc: vel deus agit tantũ quantum scit: & põt agere: vel tantũ quantũ vult eorũ quæ põt agere: ostẽdit q[d] nõ agit tm̃ quantũ potest agere. d. vnde si ipse quantũ scit agere tantũ faceret: sed sup. scit duo contraria facere: ergo duo contraria faceret simul & semel: quod est falsum: relinquitur quod ipse non faciat quãtum põt: tunc apponit secundũ membrũ. d. oportet ergo ꝙ efficiat vnũ contradictoriorũ

Nota.

Nota.

ctoriorum voluntate:ergo deus agit volens:qđ Alga.negabat. Et potest ex his syllogizari sic.omne potens agere duo contraria eligens vnum eorum agit voluntate:sed deus est agens potens duo opposita eligens alterum eorum:ergo deus agit voluntate:& sic patet sermo eius. Sed quomodo deus sciat duo opposita:& quomodo agat alterum eorum: & non natura: in alijs disputationibus pluries dixit: & ego ipsum exposui.(Et ideo dicimus.)Conducit & peccatum aliud Alga.d. & ideo dicimus qđ ex eo ꝙ ipsi distinguebant dicentes.quod actus dei aut procedit a natura: aut a voluntate:apparet quod ignorant ipsi naturam & voluntatem quid sint:& hoc ostendit.d.natura nāq; apud philosophos intelligitur in pluribus rebus principium motus: vt ascensus ignis sursum: & terræ deorsum:& talis natura debet ab ipso deo auferri.capiendo ergo naturā prout eam diffinit Aristo.in de physico auditu:sic deus nō agit per naturā.(Similiter.)Ostendit quomodo natura potest capi secundo modo. & hoc modo potest cōcedi deum agere secundū naturam.d.similiter aliquando dicitur natura de omni virtute ex qua quidam actus procedit sup. ablato actu voluntatis:quā dicunt aliqui qđ est etiam intellectus: & aliqui opponunt illis qđ nō est intellectus:tamen ipse affirmat primorum opinionem.d.immo illa virtus scilicet intellectus naturaliter agit quodq; procedit ab ea:& per consequens natura dici potest:& rationem reddit.d. ipsi enim philosophi assimilant eam:id est intellectum artificib⁹ qui a seipsis mouentur & ab eisdem procedunt actus ordinati: & per consequēs cum intellectus moueat & actus ordinatos producat natura dici potest: quod & verbo Aristo.confirmat.d.& ideo ait princeps philosophorum, videlicet.Aristo.qđ intellectus naturaliter omnium denominatur.i.dicitur fere omniū natura: prout omnia ordinat vt patet in tertio de anima:inquit enim qđ agens intellectus est omnia facere,possibilis omnia fieri:ergo intellectus natura dici potest, & per consequens patet qualiter deus agere potest natura secundū dicta.s.prout intellect⁹ natura est:& sic patet etiā quomodo ipse Alga.dicens,qđ deus nec agit natura nec voluntate:mentitur.agit enim deus voluntate æquiuoce dicta,& etiam natura æquiuoce dicta, & quia hoc ignorauit Alga. ideo absolute dixit illud vt Auer. dixit.(Sed id qđ dixit.) Hoc in loco remouet aliud principale dictum Alga.& primo proponit illud.d.sed id quod dixit diffinitiue.s. qđ quī scit seipsum,scit alia & econtra falsum est:& deinde reddit rationem quare est falsum.d.quia sequeretur quod quī alia ignorat,seipsum ignoraret: modo hoc est contra experientiam. (Et quia.)Nunc correlarie concludit & peccatum Auicen.& inquit.& quia compellitur Auicen. auctoritatibus,id est argumentis philosophorum,vt concedat quod deus ignorat alia extra se,oportuit eundem Auicen.cōcedere quod ipse deus ignorat seipsum.& hoc optime probauit sup. Alga.contra Auicen.

Nota. Debes scire qđ Auer.non concedit deum ignorare alia extra se, quoniam ignorantia est priuatio scientiæ:modo vt dicet statim quod nō potest esse subiectum ignorantiæ, nec scientię:eo quia obiecta habent & fieri circa idē: ideo per ignorare hoc in loco intendit non scire:& hoc est ita: quoniam secundum philosophos deus non intelligit alia sub ratione qua sunt diuersa, & alia ab ipso esse dei: sed intelligit se & alia prout esse eius est esse omnium, & hoc dictum est, 12. metaphysi. commen. 51. &

hoc

hoc & sacri theologi nostri etiam concedunt.(Sed id quod.)Nunc rur sus reprehendit Alga. in alio verbo:& primo repetit id.d.sed id quod dixit,videlicet quod qui seipsum ignorat mortuus est,& deum non de/ cet reputari mortuum.Apponit statim locum erroris:& inquit,dicimus quod sunt verba probabilia egredientia ex vi propositionum dialectica lium,& reddit rationem,dicens:illud namq; quod non est viuum nō est mortuum:nisi de natura sua esset habere vitam : eo quia viuens & mor/ tuū sunt opposita:& habent fieri circa idem,vt sat dictum est:& apponit euasionem,dicens vel si ipse intenderet pro mortuo brutum:tunc nec di uisio erit vera:quoniam deus nec est viuens:nec brutum. (Veruntamē.) Absoluit ambiguitatem:quoniam Aristo.in metaphysicis probat deum viuere optima &perfectissima vita & Auer.ibidem.12.metaphysicæ cō men.38.&.39.ostendit illud rationibus demonstratiuis:modo autem in/ quit quod deus nec dicitur viuens nec mortuus quomodocunq; accipia tur mortuum.Absoluit Auer.& inquit,verūtamen notandum est quod vita dicitur in entibus æternis & corruptibilibus æquiuoce:vult dicere quod quando Aristo.inquit:deum viuere:non intelligit vitam vnius ra/ tionis cum vita animalis generabilis.& hoc dixit & ipse. 8. metaphysi. commen.12.& nolo prolongare verbum:quoniam in disputatione ter/ tia feci moram.(Sed id quod.) Nunc iterum mordet eum in alio verbo: & inquit:sed id quod dixit quod omne separatum a materia est intelle/ ctus per se & existens &c.& respondet.d. hæc verba:dicimus quod est euasio & non demonstratio in hoc quidem quod Alga.dixit:nos præli/ bauimus demonstrationem ipsorum philosophorum qualiter in istis de/ bet vigorem habere:ecce quomodo illud verbum fuit extraneum cum iam & ipse scripsit demonstrationem qua probatum est deum non esse corpus nec virtutem in materia corporali:& iam fuit composita in secū da figura sic:omne corpus vel virtus in corpore est finitum in tempore: sed primus motor non est finitus in tempore:ergo nō est corpus nec vir tus in corpore:& ipse probauit vtrasq; propositiones superius demon/ strationibus Aristo.ideo non vult amplius sermonem prolongare. (Sed id quod.)Amplius reprobat & verbum aliud Alga.& primo narrat il/ lud.d.sed id quod dixit,videlicet quod vita potest procedere ab eo qd non est viuum:& sciens de non sciente:propter quod dixit quod præro gatiua principij est ipsius inquantum principium tantum,id est,quod so lum alia pręcellit prout est principium.Hoc amouet:& inquit,dicimus quod sunt verba falsissima:& redit rationem:& inquit.si enim possibi/ le esset quod ab eo quod vitam nō habet procederet vita:sequitur quod entitas procedat ab eo quod non est ens:tandem quælibet res procede/ ret a qualibet re:& sic quodlibet ex quolibet:ergo ordo causarum nihil esset:quod est falsum.& cum hoc dixisset excusat se in alijs Alga. argu/ mentis:& sermo suus est manifestus per se.

Quæstio prima.

Sed in hoc loco non parua emergit quæstio. videtur enim Auerro. testari viuens non posse gigni ex non viuente: hoc & contra experientiam & contra verba eius esse vide/ tur:contra experientiam quidem:quoniam semen animalis videtur ani/ mal generare: & tamen maior pars philosophorum non ponit ipsum viuere nec animatum. Adhuc vero contra verba, quoniam ipse. 7. meta.

meta.com.31.&.12.metaphy.com.18.&.13.videtur & in hoc reprehēde re Auic.& Alex.Themiſtiū & Platonem:qui propoſitionem hanc adeo crediderunt ꝙ Plato ideas:Themiſtius animā:Auic.colcodeā:Alex.intellectum poſuerunt.Rurſus difficilius eſt quod ait:ꝙ ſi viuens ex non viuēte fieri poſſet:& ens ex non ente,& vniuerſaliter quodlibet ex quolibet non impoſsibile fieri:iſtud enim quomodo ſequitur,hoc in loco nō declarat. Circa iſtud immoratus ſum valde in libro de intellectu: nūc autem ne ſub ſilentio penitus trāſeam:oportet inducere aliquid de hoc: poſſunt igitur duo modi fingi:vnus cōmunis:alter cui non inuenio locū oppoſitū.primus ergo modus eſt quem Ioan.iando.ſequutus eſt in libro de anima.& in libro metaphyſices:& fere omnes latini & medici huius tēporis. Vbi debes ſcire primo ꝙ ſperma eſt ſemen deciſum a patre ſecundarū partiū.ſ.ſubtilis & groſſe:iterum in ſubtili eſt virtus quædā occulta:& per totum eſt calor vitalis:ergo in ſpermate ſunt quinq; partes, groſſa corpulenta:ſubtilis & ſpirituoſa: virtus quæ qualitas eſt quędam reſidens in parte ſpirituoſa: & calor vitalis qui & animalis & naturalis dicitur prout diuerſa officia exercet.pars quidem corporea maſſa eſt ex qua membra & corpus animalis totum formandum.ſpirituoſa pars quę ſpiritus eſt genitiuus habet locum formæ,& quia deciſus fuit a patre retinuit virtutem illā quę retenta in eo format corpus.& quia vnūquodq; agens habet inſtrumentū:ideo calor ille eſt velut inſtrumentū: ergo virtus illa vtens calore tanq̃ inſtrumento format corporis mēbra, quibus formatis animā extrahit de potentia ad actū:hic quidē virtus dicitur intellectus diuinū quoddā,& anima dicitur quidē intellectus.prout quemadmodum intellectus,nō operatur per corporis mēbrū vel inſtrumentū: ita nec & hic.Rurſus dicitur diuinū quoddā,q̃m vitā dat.opus eīm diuorū eſt dare vitā:vt 12.meta.com.34.teſtatus eſt & Auer.Dicit quoq; anima q̃m anima dicitur duobus modis,ſicut & forma forma: dicitur forma vel quia format imagines in materia:vel quia informat materiā:eodē modo & anima dicitur vel quia animans eſt & animas faciens vel quia ipſa animat materiā:quia igitur virtus illa animā ponit in materijs: ideo anima dicit:& ꝓpter hoc multi philoſophorū dixerūt ſperma eſſe animatū,nō quidē anima quæ eſt forma materiæ:qua res dicit animata, ſed animatū anima animāte.i.creāte animas. Ex his poteſt eligi locus iſte.oīe eīm viuū debet procedere a viuo,& animatū ab animato: hoc modo intelligendo viuēs & animatū:q̃m nō eſt poſsibile vt viuū fiat, niſi ab eo quod poteſt & vitā daret,& animatū ab eo quod poteſt animam dare: ergo oportet vt ſit viuēs & animatū hoc modo.aliter ſi non eſſet animatū:nec primo modo nec ſecundo modo,tunc poſsibile eſſet:vt & ens ex nō ente,& quodlibet ex quolibet fieret:vt inteligēti patet. Secundus modus qui nūc occurrit eſt quē extraxi ex antiquis ſermonibus antiquorū,vbi debes ſcire quod prim⁹ motor:& eſt intellectus,& eſt anima: & eſt natura,& eſt prouidentia:vnus manēs ſemper in eſſentia.ꝓut enim diuerſa officia exercet:diuerſa ſortitus eſt nomina. ꝓut eīm ſe intelligit: & omnia quæ ſunt poſsibilia & actu intellectus dicitur.prout animas germinat & corpora mouet:animādo illa anima dicitur: ꝓut res & formas rerū naturaliū in materia ponit natura dicitur:prout vero ꝓuidit res caducas & generabiles & ſphęras æternas,ſic ꝓuidētia dictus eſt. Secūdo debes

Poſitio Io. & aliorum.

Quid ſit ſperma.

Secundus modus.

do debes scire quod deus non potest exercere opera hæc, nisi prout vnitur diuersis instrumentis vt motor: prout igitur vnitur seminibus animalium: vt sic anima dicitur animatiua prout vnitur radicibus naturalibus ex quibus res naturales procreantur, natura dicitur: prout nulli corpori nulli magnitudiniq; vnitur intellectus. prout omnibus est præsens: sicut virtus principis in toto exercitu prudens. Dicendum itaq; ex his, ꝙ cum sperma in fundo matricis proijcitur: tunc deus vt motor animatiuus appropriatur ei. & vtitur virtute illa & calore vt corpus formantibus: & sic eo formato corpus animat: & sic Arist. appellat virtutem illã quæ est deus diuinam: & licet de facto sit intellectus: attamen adhuc in hoc opere vim & modum habet intellectus: vt Auer. inquit: & hæc est sententia Auer. 7. meta. commento illo. 31. si bene verba sua considerentur. Adhuc & Aristo. in secundo lib. de generatione animalium. cap. 10. inquit. corpus autem geniturę, id est, sperma in quo semẽ animalis principij contentiuum vna prouenit: partim separabile a corpore in quibus diuina pars comprehenditur; qualis est quæ mens appellatur: partim inseparabile, id est, ita corporeum: vt nullo modo abstracti intellectus, subiectum est: ecce quam plane & Aristo. his verbis hanc opinionem apposuit. Ex hoc apparet qualiter argumenta facta nihil sunt: & entimema Auer. formatur in hoc. quoniam principium debet continere totum esse principiati: & ideo si primus motor non esset viuens non contineret esse eius: ergo non posset esse principium eius: aliter ens posset ex non ente: & quodlibet ex quolibet euenire. Sed dices: ergo hęc opinio Auer. non differt ab illa Auic. Præterea in fine commenti inquit. ꝙ mouit Aristo. ponere intellectum separatum ratio virtutum spiritualium: ergo non ponit intellectum esse principium huius. Dicendum ꝙ differentia horum est: quoniam Auic. colcodeam posuit & eam infimam intelligentiarum Auer. autem vult ꝙ istud nõ est necessarium: quoniam semen sufficit: & primus motor vt anima semini appropriata. Secundo differt: quoniam voluit Auic. vt creator formarum esset intellectus: quo homo intelligit. Auer. autem vult ꝙ intellectus sit infima intelligentiarum: & positus ab Aristot. propter intelligere tantum: & non creare formas.

Dubitatio.

Solutio.

Differentia inter Auic. & Auer.

Tertio differentia est; quoniam Auic. ait propterea intellectum debere esse separatum: vt formas creet; Auerro. autem quod ideo est separatus: principium intellectionis.

Et sic explicit expositio vndecimæ disputationis.

Disputatio. 12. Alga. cum philosophis est in eo ꝙ reprobat eorum opinionem in eo quod dicunt, ꝙ deus particularia ignorat quæ temporali diuisione diuiduntur.

DVBIVM PRIMVM.

AIT Alga. in hoc fere omnes philosophi contradicũt: maxime opinantes deum tantum seipsum scire. ad hoc alij peripathetici hanc opinionem sequuntur manifeste. Auic. enim qui opinatus est quod deꝰ alia

entia sciat expresse dicit. quod ea scit vniuersali modo non aliquo tempore ingrediente: & cum toto isto nullum superiorũ entium neq; inferiorum ignorat: & sequitur ꝙ sciat particularia aliquo modo. Vnde nos liuore veritatis cogimur de istis disputare, propter quod primo ducemus ipsorum opinionẽ clare: postea verò eos arguemus. Inducamus igitur primo exemplum positum apud eos, scilicet ꝙ sol debeat eclypsari in quodam die futuro: postmodum lucere. ergo in dicta eclypsi tria tempora inspicienda sunt, videlicet tempus in quo eclypsis est futura necessario. Et tempus in quo erit præsens. Et tempus in quo præteriet, propter quæ tria tempora diuersæ tres oriuntur scientiæ numerales, & successiue in vnum subiectum venientes, quæ sine dubio inferunt scientis variationem. Et ideo putant ꝙ non est imaginandum ꝙ ipse deus tres istas comprehẽdat. Scientia namq; sequitur scibile, quapropter permutatio scibili, permutatur scientia, & permutata scientia permutatur sciens: sed omnis permutatio cauenda est à deo benedicto. quare dicunt ꝙ ipse deus scit eclypsim, & omnia ipsius comitãtia: sed modo inuariabili, vtputa ꝙ sol est & luna, & ꝙ mouentur continue circulariter, & ꝙ ipsorum circuli abinuicem intersecantur in duobus punctis qui dicuntur caput draconis & cauda, & quod ista duo luminaria sibi inuicem signatis temporibus in duobus prædictis punctis, videlicet quando luna interposita erit inter solem & circulos nostros, ambobus existentibus in vno duorum prædictorum punctorum: & quando luna dictum locum pertrãsibit quãtitate terminata lucet sol more solito, & sic alias iterabit eclypsari, & ideo talis scientia non infert permutationem in deo, neque variabilis reputari debet. & sic similiter dici potest de omnibus nouitatibus à causis terminatis aduenientibus successiue vsq; ad motum orbium, cuius causa est cæli anima quæ orbes mouet modo desiderij assimilando se ipsi deo benedicto vel angelis. Similiter dicunt de diuisibilibus rebus materia & loco sicut sunt indiuidua hominum & aliorum animalium. dicunt enim ꝙ ipse deus ignorat accidentia quorumlibet ipsorum particulariter, sed scit hominem vniuersali modo: & omnia sua contingentia eodem modo, & quomodo suum corpus componitur ex proprijs mẽbris vtilibus pro omnibus suis naturis: ita quod nulla vniuersaliter ignorat, sed particularia & indiuidua, vt Sor. & calias:

quia

quia tantum abinuicem sensibiliter distinguuntur:non tamen ab intellectu:ergo ipse deus sine dubio ignorat ea.hæc est senté tia dictæ opinionis:cum qua euelluntur radices omnium legũ sectarũq́ stipites:etiam ab his liniuntur cuncta verba prophe tarum diuinarum scripturarum:& aufertur totaliter omnium fidelium spes. Quare conamur cum eis feruide litigare & præ dicta absurda acerrime redarguere.

Vt compleat omnes ambiguitates accidentes in scientia primi. vult modo Auerro. adhuc inuestigare an deus singularia sciat:& primo vt cõ sueuit Alga.inducit dubium:& inquit. Ait Alga. in hoc fere omnes phi losophi contradicunt:maxime opinantes deũ tantũ seipsum scire. Ad huc alij peripathetici hanc opinionem sequuntur manifeste. Auicẽ.enim qui opinatus est quod deus alia entia sciat sup.extra se: expresse dicit qđ ea scit vniuersali modo:nõ aliquo tempore ingrediente.i.nõ sub differen tia alicuius temporis.Adhuc & cum toto isto inquit Auicen. quod deus nullum superiorum entium neq́ inferiorum ignorat: & inde sup. con cludit quod aliquo modo scit particularia sup.saltem in vniuersali.(Vn de nos.) Hoc in loco cum dixisset opinionem philosophorum:vult con tradicere eis.& primo reddit causam suæ contradictionis.& inquit vnde nos liuore veritatis cogimur de istis disputare:propter quod primo indu cemus ipsorum opinionem clare: postmodum vero arguemus.(Induca mus igitur primo.)Incipit modo dicere.& inquit. inducamus igitur exẽ plum primo positum apud eos,scilicet,quod sol debeat eclypsari in quo dam die futuro:postmodo lucere:ergo in dicta eclypsi sunt tria tempora inspicienda.i.tempus in quo eclypsis est futura necessario: & tempus in quo est præsens: & tempus in quo præterijt: propter quæ tria tempora tres,diuersæ oriuntur scientiæ:& numerales & successiue in vno subie cto incidentes quæ sine dubio inferunt scientis varietatem. & inde con cludunt qđ non est imaginandum quod deus ipse istas tres scientias cõ prehendat.& reddit rationem.d.scientia namq́ sequitur scibile quapro pter permutato scibili permutatur scientia:sed permutata scientia: pmu tatur sciens:sed omnis permutatio amouenda est a deo benedicto: quare dicunt quod deus scit eclypsim & omnia ipsius communiter.i.vniuersa liter.est ergo virtus syllogismi:omne sciens particularia mutatur:sed de⁹ nõ mutatur,ergo non scit particularia.maior ꝓbata est: minor nota est. (Sed modo inuariabili.) Quia conclusit deum scire cõmuniter & vniuer saliter.illa ostẽdit quomodo:& inquit.sed modo inuariabili: vt pote qđ sol est:& qđ luna sit:& qđ mouentur continue circulariter:& quod cir culi ipsorum intersecãtur in duobus punctis: qui dicuntur caput draco nis & cauda:& quod ista duo luminaria obuiant sibijnuicem signatis tẽ poribus in duobus prædictis punctis:videlicet,quando luna interposita erit inter solem & oculos nostros ambobus existentibus in vno duorũ punctorum:& quando luna dictum locum pertransibit quantitate termi nata.i.parua lucet sol more solito.& sic alias iterabit eclypsari.tunc con cludit intentũ.d.ideo talis scientia nõ infert permutationem in deo: neq́ variabilis reputari debet.& tũc addit vniuersalẽ vnã ꝓpositionẽ.d.& sic

similiter dici potest de oibus nouitatibus a causis terminatis euenienti-bus successiue vsq ad motū orbiū.cuius causa est aia cæli quæ orbes mo uet modo.desiderij assimilando se ipsi deo benedicto vel angelis.i.intelli gētijs trahētibus eas appropriatis:sīr dicūt de diuisibilibus rebus: loco & materia sicut sunt indiuidua hoim & aliorū aialiū.dicūt eīm q ipse de9 ignorat accidētia.i.differētias accidētales quorūlibet ipsorum particulr: sed scit hoiem vlī modo & oia sua cōtingētia.i.accidētia eodē modo: & scit q̄ōo suū corpus cōponit ex proprijs mēbris vtilibus oibus suis neces-sarijs.i.cōmodis.ita q nulla vlr ignorat:sed particularia & indiuidua si-cut sunt sor.& calias:quia tantū adinuicē sensibiliter.i.differētijs accidē-talibus sensibilibus distinguunt:nō tn̄ ab intellectu.i.vt intellectu appre-hendunt.ipse ergo deus sine dubio ignorat ea. Tūc summā dicit. hæc est sentētia dictę opiniōis cū qua euelluntur oīum radices legū:sectarūq stipi-tes:etiā his iniunguntur cuncta verba prophetarū & diuinarū scripturarum: & aufertur totaliter oium fidelium spes:quare conamur cum eis feruide litigare:& prędicta absurda acerrime redarguere. Debes scire vt The-mi.inquit primo poster.cap.46.qui scit causam per effectum impropriā & particularem scit scientiam: sed expositio causæ: vt inquit.cui ita sit quiq tota vniuersaliū est:eoq non modo notitiam huius vnius defec9: quem nunc patitur luna:sed simpliciter omnium continet:nam interuen-tus terræ non tantū huius defectus causa est:quā omniū qui possunt oī-bus seculis euenire.volunt ergo peripathetici:quos Alg. narrat:deū cau-sam scire rerum. V.g.eclypsis lunæ scit causam pro quanto scit oia con-currētia ad causam eclypsis lunæ vel solis:& quia causa cōtinet vniuersa-liter oēs effectus:vt Themi.inquit:ideo vlr scit oēs eclypses:vt continen-tur in causa illa:sed quia vt particulares sunt & extra causas cadūt in tē-pore:ideo fingunt deū ignorare ea.& sic patet sermo eorū. Adhuc de-bes scire: vt bene & inquit Alga.istū errorē debemus remouere propter multa:primo q̄m hoc verificato radices legum & sectarum stipites remo-uent.secundo q̄m verba prophetarū falsantur & diuinarū scripturam.ter-tio aufertur spes omniū fidelium.amouebuntur radices legū & sectarum stipites.q̄m oēs leges oēs sectæ fundant in hoc principio. q sit vnus pri-mus omniū gubernator & auctor:nō tantū vlr gubernās:immo & parti-culariter.verba prophetarū & scripturarū sanctarū:q̄m prophetæ loquū tur virtute dei sublimis:& ergo debēt loqui virtute cognitoris:q̄m cæc9 cæcū ducens ambo in foueā cadūt vt prouerbio dicit. aufertur etiā spes &c.q̄m omnes speramus ex meritis beatitudinē cōsequi. si ergo nō esset vn9 bonorū & malorū iudex:tota nostra spes esset frustra: ꝓpter q diu9 ille Arist.inquit.q̄d deus est bona bonis distribuēs & mala malis.in lib. de bona fortuna.& diuus etiam Plato palam in omnibus eius dictis hoc pro principio apposuit.quare ego nō minori solertia hoc peripathetico-rum peccatum conabor exterminare quam Alga.proponat facere: hicq veritatem nostræ legis secundum posse conabor comprobare.

Nota.

Propter multa remouendum est deum particularia ignorare.

ALGA. DVB. II.

AIT Alga.peccata istorū reprobāda sunt dupliciter: & primo nāq dicem9 eis quare negatis dictum di centis,videlicet, q̄d deus benedictus vnam habeat

scientiā:

ſcientiā: vtputa in eclypſi quæ infert ſcire eum antequā ſcit: & qn̄ eſt & poſt tranſitū: hæ em̄ variationes reducunt ad relationes nō inferētes permutationē in ſciētis ſubſtantiā: ita ꝙ repræſentet ſummā relationē. quidā em̄ homo poteſt pmutare ſitū quē habet cū alio. V.g. de dextra ipſius ad ſiniſtrā vel ecōuerſo: & ſic ſucceſsiue veniēt in eū relatiōes: & cū toto iſto: homo exiſtens non ex hoc aliquo modo mutatur: ſilr debet in diuina ſciētia, videlicet, quod vna & eadem ſcientia ſit præterita ab æterno. & futura in æterno: & præſens ſine permutatione aliqua in eodem. Id tamen quod dicunt: quod de neceſsitate mutatio ſciētis ſequitur variationem ſcientiæ: & variatio ſcientiæ ſequitur variationem ſcibilis temporalis, videlicet, dependentis à præterito præſenti & futuro. Dicimus quod non eſt quid cōceſſum: immo petendum eſt ab eis nonne poteſt homo ſcire aliquod futurum nulla permutatione accidente in ſciētia: vt dato qđ deus crearet nobis ſcientiam aduentus ſor. in ortu ſolis cras: & hæc ſcientia in nobis cōtinuaretur: & non innouaretur in nobis alia ſcientia: tunc in ortu ſolis ſcimus nos ex dictis præcedētibus qđ ipſe modo venire debet: & cum eadem ſciemus poſt ſuū aduētum ipſum veniſſe. vnde patet ex hoc quod vna ſcientia ſufficit deo in comprehendere iſta tria à tribus temporibus dependentia. Remanet ergo quod id quod dicunt, videlicet, quod relatio dependens à quodam ſcibili proprio ingreditur quiditatem: falſum eſt. Vnde dicūt ꝙ variata relatiōe variatur res cui relatio fit eſſentialiter: & variata re. ſ. ſucceſsiue puenit mutatio. Dicimus nāq; nos quod ſi hoc eſſet verum iſti ſequerentur veſtigia philoſophorum in eo quod dicunt: quod deus non ſcit niſi ſeipſum: & quod ſcire ſeipſum idem eſſe eius. ſi enim ſciret hominem abſolute vel animal vel brutum abſolute: & iſta differunt duabus relationibus: ergo non poteſt verificari qđ ſcientia ſit vna & eadem rerum diuerſarum poſtquam relatum & relatio variant: & quia relatio ſcibilium eſt ſubſtantialis in ſciētia: ſequitur ergo ex hoc diuerſitas & variatio non numeratio tantum: ſcientia enim animaliū differt à ſcientia brutorum: & ſcientia albedinis differt à ſcientia nigredinis: ergo variant̄ manifeſte: immo quod plus: manifeſtum eſt quod ſpecies: & genera accidentia vniuerſalia infinita ſunt multitudine & diuerſa: ergo ſatis mirandum eſt qualiter iſtorum ſcientia ingrediatur vnam ſcientiam ſimplicem.

Cum Alga. induxit opinionem peripatheticorum: & eam declarauit hoc in loco. vult eis contradicere soluens quæstiones eorum: & inquit, peccata istorum reprobanda sunt. & primo nanque dicemus eis quare negatis dictũ dicentis, videlicet que deus benedictus vnam habeat scientiã: vtputa in eclypsi quæ infert eũ scire illã anteque fit: & quando est: & post transitum. q. d. hoc abnegare non potestis: & reddit rationem: & inquit, hæ enim variationes reducuntur ad relationes non inferentes permutationẽ in substantia scientis: ita quod id est tali modo que illa substãtia repræsentat summam relationẽ: inctãtum que varietur: sicut variantur correlatiua. Debes scire que duplex est relatio: quædã realis simpliciter, scilicet a parte vtriusque extremi: vt paternitas & seruitus: & huiusmodi nõ potest aduenire alicui nisi mutatione facta in aliquo: vel propterea quia in re cui aduenit opponit quid nouum saltem realiter: quoniam si fiet filius: si pater non mutetur mutatione absoluta saltem mutabitur prout recipit aliquod accidens reale: tenendo relationem & fundamẽtum realiter distingui pro nunc. Altera est relatio realis secundũ qd, id est a parte vnius extremi: & rationis a parte alterius: sicut relatio rei effectæ ad creatorem: vt inquiũt theologi: & huiusmodi nullam penitus relinquũt mutationẽ in eo cui adueniunt: potest ergo in proposito dici, que cũ scientia dei sit esse dei: & scibilia sint relationes rerum creatarũ quantumcũque res ipsæ mutentur scientia illa immutabilis semper erit cum relatio scibilium ad dei scientiam sit relatio secundo modo præexposita: hoc autem Alga. exemplo testatur: & inquit, quidam enim homo potest permutare situm quem habet cum alio. Verbi gratia, de dextra ipsius ad sinistram: vel econuerso. & sic successiue venient in eum relationes: & cum toto isto homo existens, id est stans nõ mutatur ex hoc aliquo modo. i. aliqua specie motus. Similiter debet intelligi in diuina sciẽtia, videlicet quod vna & eadem scientia sit præterita ab æterno: & futura in æterno & præsens sine permutatione aliqua in eodem. (Id tamen quod dicunt.) Cum declarauit modum & fundamentum quo possibile est æstimare illam dei scientiam sine mutatione dei. hoc in loco persoluit argumẽtum Auicen. & primo proponit summã: & inquit, id tamen quod dicunt: que de necessitate mutatio scientis sequitur variationem scientiæ: & variatio scientiæ sequitur variationem scibilis temporalis, videlicet dependẽtis a præterito præsenti & futuro. hæc fuit ratio. absoluit & dicit. dicimus quod non est quid concessum. vult dicere quod totum est verum præter hoc, scilicet que mutatio sciẽtiæ sequitur mutationẽ scibilis. verũ est enim que si sciẽtia mutatur & sciẽs: quoniam sciẽtia in sciẽte existit: quẽadmodũ perfectio in suo perfectibili. Sed nõ sequitur que si scibile mutetur vt propterea & sciẽtia mutationẽ recipiat: & tãto maxime quãto sciẽtia est causa rei scitæ: quoniam vbi scibile causa sit sciẽtiæ sine dubio: bene sequitur permutato scibili & sciẽtiã permutari: & hoc ostẽdit Alg. exẽplo, & inquit, immo petendũ est ab eis: nõne põt homo scire aliquod futurũ nulla permutatiõe accidẽte in sciẽtia: vt dato que deus crearet nobis scientiã aduẽtus Socratis in ortu solis cras: & hæc scientia in nobis continuaretur: & in nobis non innouetur scientia aliqua vsque tunc. Tunc in ortu solis scimus nos ex dictis præcedentibus, id est ex reuelatione præaccepta que ipse modo venire debet: & cũ eadẽ sciem[9] post suũ aduentũ ipsum venisse, vnde patet ex hoc

Duplex relatio.

ex hoc quod vna scientia sufficit deo in comprehendere ista tria dependentia a tribus temporibus. Tunc ad formam quæstionis respondens inquit remanet ergo quod id quod dicunt, videlicet: quod relatio dependens a quodam scibili proprio ingreditur quiditatem, id est, essentiam scibilis & scientiæ. falsum est vt ex his acceptum est. (Vnde dicunt.) Adhuc vult eis contradicere: & primo repetit dictũ eorum. & inquit: vnde dicunt quod variata ratione variatur res cui relatio fit essentialiter, id est, variatur scibile & variata re: scilicet, successiue perueniet mutatio sup. in scientia: ergo a primo ad vltimum perueniet mutatio in ipso deo sciente. huic argumento non soluit: quoniã iam soluerat: sed obijcit eis ostendens quid sequitur ad eos: & inquit. dicimus namque nos quod si hoc esset verũ: tunc isti sequerẽtur vestigia philosophorum, id est, peripatheticorum verorũ in eo quod dicũt quod deus non scit nisi seipsum: & dicunt quod scire seipsum idem est quod esse eius: & reddit rationẽ quare non possunt dicere aliter: & sua ratio cõsistit in hoc. deus nõ scit particularia vt dicunt, neque vniuersalia: ergo scit tantum se. secundam partem deducens inquit. si enim sciret hominem absolute: vel animal vel brutũ absolute: & hæc differunt duabus relationibus: quoniã sunt duo scibilia diuersa: ergo nõ potest verificari quod scientia dei sit vna & eadẽ rerum diuersarum: & reddit rationem, dicens: postquã relatum & relatio variant, id est, quoniã apud eos relatio variat scibile: & variatio scibilis variat scientiã: ergo si scibilia sunt multa, & scientiæ erũt multæ. & hoc dicit: & quia relatio scibilium est substantialis in scientia: vt dicunt. sequitur ergo ex hoc diuersitas scientiarum & variatio: non numeratio tantum: scientia enim animalium differt a scientia brutorum: & scientia albedinis differt a scientia nigredinis: ergo variantur manifeste & addit: immo quod plus est: manifestum est quod species & genera & accidentia vniuersalia sunt infinita multitudine vel simpliciter vel fere: & sunt adhuc diuersa: ergo satis mirandum est qualiter scientia istorum ita diuersorum ingrediatur vnam scientiam simplicem. Potest ergo argumentum contra eos componi in hunc modum. deus non scit singularia: eo quia sequitur vario modo suæ substantiæ: eo quia variato scibili variatur scientia: & variata scientia variatur sciens. Neque potest scire vniuersalia: quoniam vniuersalia sunt multa & diuersa: sed diuersitas scibilium diuersificat scientiam vt dicunt: ergo non possunt sciri vna scientia. consequens est falsum: ergo deus neque vniuersalia neque particularia scire potest: ergo deus non scit nisi se: & sic redibit opinio peripatheticorum contra quam Auicenna obiecit vt patet. Quare si deus potest scire vniuersalia vna scientia quantuncunque illa sint diuersa: etiam non est abnegandum ipsum scire singularia vna scientia numero sine mutatione eius: & hoc argumentum est demonstratio contra Auicennã. Sed ambiget quis circa verbum Algazel. an quidem relatio possit attribui alicui nulla mutatione facta in ipso: & dico in ipso: quoniam sine dubio relatio omnis noua est vel propter nouitatem in ambobus extremis vel in altero vel in aliquo tertio alio ab eis: vt Auerro. inquit. 8. phy. cõ. 6. 7. 8. & 9. Ioã. ian. in lib. phy. quæstiõis solutio dedit: & inquit: quod relatio realis nõ potest esse in aliquo de nouo tanquam in subiecto nulla penitus transmutatione

Dubitatio.

Positio Ioannis Iand.

tione facta in ipso:secundo inquit:qd' relatio bene potest attribui alicui tanquã termino nulla penitus trãsmutatione facta in eo vt exẽplo probare nititur.hoc vide.Primũ probat:quoniam sicut de qualitate:ita de relatione:sed qualitas nõ potest attribui alicui tanquã subiecto nulla mutatione facta in illo:ergo nec relatio potest attribui alicui vt subiecto quin insit isti mutatio.adhuc nulla forma realis positiua potest alicui subiecto attribui nulla mutatione facta in illo a quo secundũ esse distinguitur: sed relatio est forma realis particularis distincta re & esse a subiecto: ergo vt prius.Adhuc omnis forma qua acquisita res quæ subest illi aliter se habet quã prius acquiritur mediante aliqua mutatiõe:sed relatio est huiusmodi forma vt cõstat.quare &c. Sed mihi videtur quod Ioan. errauit multũ in hoc.si enim relatio esset aliqua forma positiua distincta secũdũ rem a fundamẽto & termino:tunc ad ipsam nõ tantũ esset mutatio:imno & verus motus.cõsequentiã probo:& accipio qd' Sor.sit albus vt octo Romæ:Paduæ vero Plato incipiat albescere.tunc arguo.sicut successiue albescit:ita successiue assimilatur magis ac magis: ergo sicut per partem post partem albescit:ita per partẽ post partem assimilabitur: ergo si similitudo sit forma positiua altera ab albedine:tunc sicut albesieri est motus: ita & assimilari erit motus.Secũdo principaliter arguo Auer.6.physico. commẽ.32.voluit qd' omne quod mouetur siue motu diuisibili siue indiuisibili sit per se diuisibile:& rationẽ dixit:quoniã omne quod mouetur motu indiuisibili mouetur motu indiuisibili:quoniã mutatio est terminus extrinsecus motus veri.arguo modo sic.omne quod mouetur motu diuisibili vel indiuisibili est partibile:sed omne quod recipit relationem nouam:mouetur vel motu diuisibili vel indiuisibili: ergo omne recipiens relationem nouam erit partibile.conclusio est cõtra omnes: forma enim quãdo fit apud ipsum est indiuisibilis:& tamẽ relatione noua refertur ad agens adhuc intellectus apud ipsum relatio noua refertur ad intelligibile:& tamen nõ est diuisibile.tertio Auer.4.phy.cõmẽ.129. voluit qd' omnis motus subitus sit terminus alicuius motus successiui: vt illuminatio:sed receptio relationis realis in subiecto nõ est terminus motus successiui:vt patet:ergo nõ est mutatio subita. Ideo aliter dicendũ puto secundũ doctrinã Arist.& Auer.Vbi debes scire qd' ablato actu intellectus in relatiuis nõ est formalis relatio.quemadmodum enim ablato actu intellectus in re nõ est nisi indiuiduum:sic ablato actu intellectus in relatiuis nõ sunt nisi fundamenta actu quæ sunt potentia relatiua:per animam autem inuicem actu referũtur:ergo relationes videntur esse entia in anima:& secunda intellecta:& hoc est quod Auer. ait.12.meta.cõmento 19.inquit enim relatio est debilioris esse alijs prædicamentis.ita qd' quidam reputant ipsum esse ex secundis intellectis,id est,ens rationis. Secundo debes scire qd' omnis relatio potẽtialis extra animã consequitur aliquod quod acquiritur per motum vel in se vel in suo correlatiuo vel in tertio.Verbi gratia,Socrates albus vt octauo fit similis Platoni propter mutationem Platonis ex nigro in album:vel propter vtrumq; si ambo albescant:vel propter tertium:vt Auer.ait.8.physi.loco suo.vniuersaliter autẽ dico qd' causa potest referri ad effectum nulla penitus facta mutatione in causa:quoniã causa non refertur ad effectum per se:sed quoniã effectus refertur in causam:& ideo causa nõ refertur ad effectum nisi eadem

Error Ioã.

Positio pro prima.

dem relatione qua refertur effectus ad illam. Tunc dicendũ:quod possibile est relationem aduenire alicui subiecto.vel attributi alicui termino nulla mutatione successiua nec subita facta in subiecto.Secũdo dico qđ possibile est vna & eadẽ scientia sciri scibile qđ successiue variatur de tẽpore in tẽpus.primũ manifestũ est quoniã relatio potẽtialis nihil aliud est nisi fundamentum:vt dixi.modo stat fundamentũ remanere idem relatione acquisita in potentia.Adhuc relatio actu fit per animã:sed ens rationis nõ mutat rẽ ergo patet primũ verbũ. Rursumpatet secundũ:qm scđm Alg.& Auer.sciẽtia dei est causa rei:quare illa nõ refert̃ p se ad scibile:sed potius scibile refertur ad illam:sicut ergo nulla mutatione facta in deo nũc dicitur agens & prius nõ.sic nulla mutatione facta in eo deus dicitur sciens Sortem existentem nunc: & per eandem Sortem fuisse & ipsum fore:quoniã istæ relationes referunturin deum:& deus ad relatiua illarũ per accidens.verum si sciẽtia dei esset causata a rebus quẽadmodũ nostra:tunc quẽadmodũ scibile variatur sic & scientia:quoniã vbi esset causata a scibili sciẽtia per se referretur ad scibile:& cõtra scibile ad sciẽtiam per accidens:vt Ari.ait & Auer.5.meta.cõmẽ.20.Quod igitur relatio possit denominare subiectum nulla mutatione penitus facta in eo:& qđ deus sciat entia secundũ variationẽ temporũ:& nulla contingat variatio in eius scientia sit dictum intantum. Argumenta Ioan. nihil sunt: omnia enim supponunt fundamentum distingui secundũ rem a relationibus:& illud non est probatum ab eo neq; modo est præsentis sermonis.

AVERROIS.

NOS DICIMVS quod omnes istæ ambages sunt:& oriuntur assimilãdo diuinã scientiã humanæ scientiæ quod secundũ veritatẽ nõ cõmunicant nisi æquiuoce.Cõprehẽsio enim humana est cõprehensio à sensibus:neq; cõprehẽsio indiuiduorũ:& comprehẽsio vniuersaliũ entium sumitur ab intellectu:& ideo non est dubium quod comprehensio imitatur comprehensorum mutationem. vnde dicimus: quod respondendum est sibi:quod possibile est hic esse scientiã cui talis est comparatio scibilium sicut est comparatio relationum quæ in seipsis essentialiter nõ sunt relationes:sicut est dextra & sinistra in habentibus eas.

Auer.videtur hoc in loco quasi respõdere argumẽto Auicẽ. sub modo apertiori:& inquit.dicimus nos qđ omnes istæ ambages sunt: & ponit locum a quo sunt sumptæ:& inquit.& oriũtur assimilando diuinam scientiã humanæ scientiæ:qđ secundũ veritatẽ nõ cõmunicant nisi æquiuoce:& hoc declarat.d.comprehẽsio enim humana est cõprehensio a sensibus, id est, causata a rebus sensibilibus, videlicet: comprehẽsio indiuiduorũ:& iterũ cõprehẽsio vniuersaliũ entiũ sumitur ab intellectu, id est, causatur a rebus sensibilibus mediante intellectu agẽte:vult ergo habere scientiã nostrã causari aliquo modo a rebus scibilibus: & per consequẽs sciẽtia dei est causa rerũ:tũc ad formã inquit: & ideo nõ est dubiũ

quod cõprehẽsio imitatur mutationẽ cõprehẽsorũ, id est, qđ variatur nõstra sciẽtia penes variationẽ scibilis: & nõ ecõtra. (Vnde dicimus.) Nunc vlterius quasi declarãdo adhuc ponit modũ quomodo est sciẽtia dei. d. vnde dicimus qđ sibi, id est, Auic. respondendũ qđ possibile est hic esse scientiã, id est, esse in mũdo scientiã in aliquo sciente cui talis est comparatio scibiliũ, id est, ad quẽ formaliter cõparantur scibilia: sicut est cõparatio relatiuorũ quæ in seipsis nõ sunt essentialiter relationes, id est, quæ nõ sunt relatiua per se: sed per accidẽs: quia alia referũtur ad ipsa sicut est dextrũ & sinistrũ in habẽtibus ea, id est, in animali respectu sup. colũnæ.

Nota.

Debes scire qđ scientia nostra: quia causatur a rebus scibilibus: ideo ipsa refertur per se ad scibile: & quia scibile est causa sciẽtiæ nostræ: ideo nõ refertur ad scientiã nostrã: nisi quia scientia refertur ad ipsum. vt Ari. ait. 5. meta. sciẽtia vero dei est ecõtra. ipsa enim cũ sit causa scibiliũ: ideo nõ refertur ad scibilia: nisi quia scibilia referũtur ad eã: & sic p accidens: vult ergo dicere Auer. ꝙ sciẽtia dei se habet ad scibilia sicut colũna: quoniã sicut colũna est dextra vel sinistra: quia animal est huiusmodi: sicut sciẽtia dei est relatiua: scilicet, præsens vel præterita vel futura: quia scibile est illius modi: & sic patet perfecta solu. argumẽti Alga. & Auicen.

Dubitatio.

Ambiges: quoniã Auer. 7. phy. inquit cõmẽ. 20. cognitio fit in nobis quãdo transmutatur per receptionẽ particulariũ & cõsiderationẽ eorũ: quoniã cũ cõsideramus particularia fit ex hoc cognitio vniuersalis in nobis secundũ relationẽ ad illa: scilicet, qđ cũ apud nos fit ex aliqua specie præsens plusquã vnũ particulare: statim fit in nobis species vniuersalis absq; eo qđ in ipsa fiat trãsmutatio. Ex hoc arguo. illud qđ secundũ se & essentiã propriã est permanens: & nõ variatur nisi relatiue nõ est causatũ a scibili. modo Auer. dicit sciẽtiã nõ causari nisi relatiue: quare &c.

Solutio.

Hoc habet videri in libro de intellectu. Attamẽ pro nunc dicẽdum secundum hunc philosophum: scientiam non fieri de nouo simpliciter: sed habitudine ad nos: prout enim nos per indiuidua cogitata disponimur: applicatur intellectus secundum vniuersalia illius vel illorum: ergo sciẽtia est noua mihi nõ intellectui: sed vt est mihi noua causatur a rebus: & hoc sufficit: sed sciẽtia dei ne in se: neq; alicui est noua: & ideo est simpliciter causa rerũ: & tu nõ potes ĩtelligere hoc nisi videas librũ de intellectu.

ALGA. DVB. III.

AIT Algazel. secũdus verò modus quo possumus obijcere eis talis est: videlicet, quod quicunq; philosophorũ dicat quod deus vniuersalia sciat: oportebit eum concedere quod ponat in eadem scientia numerationem specierum: vnde sic similiter possunt concedere numerationem scibilium suæ scientiæ in indiuiduis & comitantibus ipsorum.

Proposuit Algazel. contradicere Auicenna duobus modis: cum ergo expedit de vno alterum aggreditur, & inquit. secundus vero modus quo possumus obijcere eis talis est: & exponit illum, dicens: videlicet, quod quicunq; philosophorum dicat quod deus vniuersalia sciat oportebit eum concedere quod ponat in eadem scientia numeratio nem

nem specierũ, scilicet scibiliũ in vniuersali. habet eñ dicere ꝙ deus scit hominem vniuersalẽ. lapidem vniuersalẽ. & sic de alijs. Tunc arguit. d. vnde sic similiter possunt concedere numerationẽ suorũ scibilium suæ scientiæ in indiuiduis & comitantibus ipsorum, id est accidentibus eorum. potest ergo argui in hunc modum. sicut multiplicatio scibiliũ vniuersalium non multiplicat scientias vniuersales: sic multiplicatio scibilium particularium non debet multiplicare scientiam eorum: ergo argumentum Auicen. per huiusmodi est solutum.

AVERROIS.

NOS dicim⁹ ꝙ hæc verba sunt sine dubio sophisticatiões: quia scientia indiuiduorũ sensibilis est seu phãtasia: & sciẽtia vniuersaliũ sumit̃ ab intellectu. Rursus innouatio indiuiduorũ vel ipsorũ comitãtiũ duo infert, videlicet pmutationẽ cõprehensiõis & ipsi⁹ numerationẽ. Et scientia specierum & generũ nullam infert permutationẽ: qm̃ immutabilis est in scilicet vniuersalis & particularis cõicant in numeratiõe: idverò quod dixit ꝙ quicũꝙ philosophorũ cõcedat quodvna & eadẽ sciẽtia genera & species cõprehendat absq; multiplicatiõe seu diuersitate causata à generũ & specierũ diuersitate. Dicimus ꝙ ducit necessario ad concedendũ quod vna & eadem scientia cõprehendunt̃ indiuidua & cõtingẽtia cuiuslibet indiuidui. & hoc simile est dicto dicẽtis: quod vn⁹ est intellect⁹ cõprehendẽs genera & species. Queadmodũ oportebit ꝙ vnum genus simplex sit cõprehendens indiuidua diuersa. Dico quod oĩa ista sunt verba sophisticalia nomẽ eñ sciẽtiæ æquiuocũ est. Sed quod dixit, videlicet ꝙ multiplicatio generũ & specierũ infert sciẽtiæ multiplicationẽ. Dicim⁹ quod verũ est: vnde veri philosophi idcirco nõ attribuũt deo benedicto scientiã in particularib⁹ neq; in vniuersalib⁹: scientia nãq; quæ tales habet cõditiões est sine dubio intellectus pasibilis qui causatus est: modo primus intellectus est purus actus: & causa quare nulla debet fieri cõparatio inter diuinã scientiã & humanã. Quoniam eñ alia nõ intelligit impasibilis est: & inquantũ alia entia efficit prout ipse est primus est scientia agens. Et declaratio philosophorũ est hæc: cũ declaratum fuit ab eis demonstratiue quod ipse deus non intelligit nisi seipsum: ergo ipse est intellect⁹ necessario. & quia est intellectus inquantum intellectus: ideo ab ente aliquo dependet: non tamen ex priuatione. vnde quicũq; fecerit demonstrationẽ ꝙ nullũ aliud sit ens: nisi ista entia quæ à nobis intelliguntur: non est ita: qm̃ necessaria demõstratione

declaratur

declarat quod intellect⁹ aliqs est q dependet ab ente: à priuato em̄ impossibile est ꝙ depēdeat:neqꝫ hic aliud ens reperiat: & ideo oportet quod intellect⁹ depēdeat de aliquo istorū entium. Vnde aut depēdet de eo modo depēdētiæ nostræ sciētiæ in eis: aut nobiliori modo.primū est falsum: remanet ergo quod dei sciētia depēdeat de ente modo nobiliori nostræ sciētiæ:dependētia em̄ sciētiæ nostræ est qñ res æquat ad intellectū: vnde si dei sciētia nobilior est nostra:ergo depēdet de ente modo nobiliori q̄ nr̄a sciētia depēdet de ente.& si sic:ergo ens duas habet entitates.vna nobilis.alia verò vilis:& nobilis cā est vilis: & hoc est id quod dicebāt aliqui antiquorū,videlicet quod de⁹ est omnē.

Cū induxit secundū modū Alga.cōtra Auic.hoc in loco vult viderē qd veritatis cōtineat:& qd nō. & inquit,dicim⁹ nos ꝙ hæc verba sunt sine dubio sophisticatiōes.& rationē reddit.d.qa sciētia indiuiduorū est sensibilis,id est sensatio seu phātasia:& sciētia vniuersaliū est ab intellectu.primū ergo peccatū Alga.est: qm̄ ipse nō bene accepit locū simitudinis:qm̄ sciētia dei circa vniuersalia est intellect⁹ & spūalis.Nostra vero circa indiuidua est sensus & imaginatio : ergo hic est locus sophisticus penes æquiuocationē sumptus.(Rursum.)Cū ostēdit locū erroris: vult hoc in loco ostēdere in quo accepit simitudinē.& inqt,rursum innouatio indiuiduorū vel ipsorū comitantiū duo infert,videlicet ꝑmutationē cōprehensionis: & numerationem ipsi⁹: vult dicere ꝙ variato indiuiduo variat & cōprehēsio ei⁹:& etiā numerato illo numerant & cōprehēsiones:& sciētia specierū & generū nullā infert ꝑmutationē: qm̄ immutabilis est in se:ergo differētia est:ponit tn̄ cōuenictiā.d. licet vl̄is & particularis cōicāt in numeratiōe.i.cōueniūt penes numerū: qm̄ numerato scibili in vl̄i numerat & sciētia:ergo sciētia rei vl̄is & indiuidui cōicāt & differūt.cōicāt quidē qm̄ quēadmodū sciētia indiuidui multiplicat multiplicato scibili : sic & sciētia vl̄is multiplicat multiplicato vniuersali. Differūt aūt:qm̄ sciētia vl̄is est inuariabilis:qm̄ est rei inuariabilis:& ab intellectu q est inuariabilis.Cōprehēsio indiuidui est mutabilis : qm̄ est rei trāsmutabilis & in potētia trāsmutabili: & sic patet loc⁹ similitudinis & locus dissimilitudinis.(Ideo vero.)Hoc in loco narrat oīa verba Alga.secūdo ibi,(Dico ꝙ oīa.)Ostēdit in quo errauit,inquit ergo, id vero quod dixit ꝙ quicūqꝫ philosophorū cōcedat ꝙ vna & eadē sciētia de⁹ cōprehēdat genera & species absqꝫ multiplicatiōe causata a diuersitate generū & specierū:& ad quod dicit Alga. sic dicimus ꝙ ducit necessario ad cōcedendū:ꝙ vna & eadē sciētia possunt cōprehēdi indiuidua & cōtingētia,id est accidētia cuiuslibet indiuidui.& addit Alga. ꝙ hoc dictū sic est dicto dicētis,ꝙ vnus est intellectus cōprehendēs genera & species:quemadmodū oportet ꝙ vnū genus simplex sit cōprehēdens,id est cōtinēs indiuidua diuersa.hæc fuit sentētia Alg.& verba sua quæ debet legi suspēsiue vsqꝫ huc.(Dico quod omnia.)Quibus respondet.d.dico oīa ista sunt verba sophisticalia:& rationē redit,dicēs:nomē em̄ sciētiæ æquiuocū est,scilicet de sciētia singulariū & vniuersaliū dictum,

ctum. Debes scire ꝙ ibi est multiplex locus æquiuocationis: vn⁹ qdẽ sumptus penes perfectũ & imperfectũ. scientia enim vniuersaliũ est perfectior essentialiter sciẽtia singulariũ. Secũdus penes causam & causatũ: qm̃ sciẽtia vniuersaliũ videtur quodãmodo esse causa finalis & vltima scientiæ particularis: sciẽtia eñi singulariũ ordinaẽ ad scientiã vniuersaliũ: vt Auer. dicit in tertio. com. 30. & cõ. 5. & 6. Terti⁹ grad⁹ est penes differẽtias: qm̃ cõprehẽsio indiuiduorũ est sensitiua. cõprehẽsio vniuersaliũ est intellectiua. Quartus est penes genus: qm̃ generabili & ꝑpetuo nõ est vnũ cõmune genus: vt Auer. inquit. 10. meta. cõ. vltimo. ergo sciẽtia vniuersaliũ & sciẽtia indiuiduorũ simpliciter & penitus æquiuocanẽ sub nomine cõprehẽsionis: & cũ res sit ita: verificatũ est dictum Auerr. cõtra Alga. (Sed id quod.) Cũ cõtradixit ei in duob⁹ principaliter. hoc in loco ostendit id in quo bene dixit, & inquit, sed id quod dixit, videlicet ꝙ multiplicatio generũ & specierũ infert in sciente multiplicationem, id est distinctionem scientiæ, dicimus ꝙ verum est: & hoc ostendit testimonio, & inquit, vnde veri philosophi, id est peripathetici idcirco non attribuũt deo benedicto scientiã rerũ in particularib⁹: neqꝫ in vniuersalibus: & reddit causam, dicẽs, sciẽtia nanqꝫ quæ tales habet conditiones: quas sup. habẽt particularis & vniuersalis scientiæ: est sine dubio ipsius intellectus possibilis qui causatus est sup. a rebus intelligibilibus aliquo modo: vt iam dictũ est: disputatione tertia. modo diuinus intellectus est purus actus: & causa propter quod infert. quare nulla debet fieri cõparatio inter diuinã scientiã & humanã. est ergo syllogismus: inter causam & causatũ nõ debet fieri cõparatio maxime quãdo sunt æquiuoce dicta: sed intellectus dei & noster intellectus sunt sicut causa & causatũ æquiuoca causalitate: ergo nulla debet fieri cõparatio. ꝓpositiones huius syllogismi ex verbis eius patent. (Quoniã enim.) Ex his ostendit naturã intellect⁹ diuini. & inquit, qm̃ enim alia, id est entia extra se non intelligit, scilicet recipiẽdo cognitionẽ ab eis impassibilis est, id est non receptiuus. & inquantũ alia entia efficit prout ipse est pri⁹: vt sic est sciẽtia agens: ergo deus non est intellectus possibilis: sed forte est intellect⁹ agens: vt Auer. hoc in loco dicere videtur. Debes scire vt. 3. de anima dictũ est. com. 14. ꝙ omnis intellectus intelligens aliud & diuersum est recipiens: qm̃ omne intelligẽs aliud perficiẽ ab intelligibili: omne quod perficiẽ ab intelligibili est receptiuũ: & quodãmodo in potẽtia respectu illius: ergo in prima figura: omne intelligẽs aliud est receptiuũ & in potẽtia: & ideo cõcludit Auer. ibidẽ. ꝙ nulla intelligentia est liberata a potentia receptiua præter primã: qm̃ quælibet intelligit aliud: vt cõ. 5. etiã dixit. deus ergo est intellectus nõ intelligẽs nisi se: & per consequẽs non nisi intellectus agẽs. (Et declaratio.) Quoniã Auerro. accepit ꝙ primus intellectus est causa intellectus nostri. ideo primo ostendit duos esse intellectus. secũdo ibi, (Vnde aut.) Ponit differentiam illorum. tertio ibi, (Et si sic.) Cõcludit propositionẽ, scilicet ꝙ primus intellect⁹ est causa nostri intellectus, inquit, & declaratio philosophicorũ est hæc. cũ declaratũ fuit ab eis demõstratiue ꝙ ipse de⁹ nõ intelligit nisi seipsum: tũc habẽt cõclusionẽ. s. ꝙ ipse est intellect⁹ necessario: tũc ostẽdit qño intelligit. d. & quia est intellectus inquantũ intellect⁹ debet ab ente aliquo, id est omnino cõparaẽ ad ens ea cõparatione qua intelligens cõparatur ad intelligibile;

intelligibile:non tamē debet dependere ſup.ex priuatione.i.debet intel/ligere rem in priuatione conſiſtentem.ſ.entia generabilia. Et debes ſcire quod hic eſt vnus modus loquendi arabum.dicunt enim agens depende/re de actione.quādo agens agit illam:vt patet in viſu verborum Auer.7. meta.cō.31.& alibi.ſic in propoſito intellectus dependet de ente.i.verſa/ri ipſum circa ens intelligit.(Vnde quicūq̧.) Et quia ita eſt cōcludit pec catum antiquorū qui genus entium ſeparabilium abſcindunt:ſicut epicu rij & tenentes ſenſum eſſe intellectum.& inquit.vnde quicūq̧ fecerit de/monſtrationem qđ nullum aliud ſit ens niſi iſta entia quæ a nobis intelli guntur.i.quod non eſt niſi genus entium ſenſibilium. Dicendum ſup. eſt quod non ſit ita:qm̄ neceſſaria demonſtratione declaratur qđ eſt aliquis intellectus.ſ.ſeparatus a materia qui dependet de ente.i.qui intelligit:ſens enim pro quoniā a priuato.i. ab ente variabili impoſsibile eſt vt depen/deat.ſed omne ens aut eſt priuatio aut ens abſolutum:propter quod dicit neq̧ hic.i.in mundo aliud ens reperitur niſi.ſ.abſolutū aut priuatio. ideo oportet quod intellectus dependeat de aliquo iſtorum duorum entium.ſ. aut priuato aut abſoluto: & cum non de priuatione: ergo de abſoluto. (Vnde aut.) Nunc oſtendit differentiam illorum duorum intellectuum d.vnde aut dependet de eo,i.ente modo dependentiæ noſtræ ſcientæ in eis quæ intelligimus:aut nobiliori modo.primum eſt falſum vt patet.re/manet ergo qđ dei ſcientia depēdeat de ente modo nobiliori noſtræ ſciē tiæ:dependentia enim noſtræ ſcientiæ eſt quando res æquatur ad intelle ctum.i.perficit ipſum in genere cauſæ formalis:vnde.i.ergo ſi dei ſcientia eſt nobilior noſtra:ergo dependet de ente modo nobiliori.(Et ſi ſic.) Et tunc concludit peccatum antiquorum ad propoſitum.& inquit,& ſi ſic. ergo ens duas habet identitates:quarum vna eſt nobilis:altera vero vilis: & tunc inquit.& nobilis eſt cauſa vilis.quare ſup. deus eſt cauſa omniū intelligibilium & intellectus noſtri:& poteſt ſyllogiſmus ſic componi. omne nobilius per eſſentiam & purus intellectus cauſa vilium ente pri/uato & participāte:ſed deus eſt nobilis per eſſentiā: & hæc ſunt priuata & participantia.ergo deus eſt cauſa omnium: & tunc verificatur dictum antiquorū dicēs:& hoc eſt illud qđ dicebant aliq̄ antiquorū: vt Parme. & Melliſſus.videlicet quod deus eſt omne.Inquit enim Lucretius poe/ta vetuſtiſsimus : omnis per ſe diuum natura neceſſe eſt . Immortali euo ſumma cum pace fruatur.& Lucanus.Iuppiter eſt quodcūq̧ vides &c. & multi alij antiquorum quos narraui ſuperi⁹. hoc ergo Auer.verificat nunc volens eos intelligere deum eſſe omne:prout eſt cauſa omniū con/tinens in ſe perfectiones omnium:vt Plato declarat in lib.Parmenidis.de vno omnium rerum principio.

ALGA. DVB. IIII.

IT Alga.nos promiſsimus dictam opinionem reprobare duobus modis:quorum primus oſten ſus eſt . ſecundus verò hic eſt. Dicemus eis quare vobis cauetis:quod ipſe deus ſciat particularia: qđ ſi dicatis quod talis ſcientia inferat permutatio nem ; & nos iam opinati eramus quod hæc ſpecies permuta tionis

tionis non aufert ab eo demonstrationem, quando enim dicebāt antiquitus aliqui ꝙ scientia innouatarum rerum est noua non fuit eis reprobatum, nisi quia id quod permutabile est sæpisime patitur mutationes, & illud quod sic se habet est nouū non antiquum, sed apud nos qui opinati sumus ꝙ mundus est ab æterno, & quod semper est permutabilis, nō deberet esse inconueniens id quod dictum est &c.

Quia Alga. fecit quoddam promissum: ideo nūc vult illud exequi: & primo inquit: nos ꝓmisimus dictā opinionē reprobare duobus modis, quorum primus ostēsus est: secundus vero sit hic quem dicā. (Dicemus eis.) Promissum absoluit: & inquit: dicemus eis: quare vobis cauetis ꝙ ipse deus sciat particularia? hæc est Alga. a philosophis expostulatio. Et statim apponit responsum & inquit. ꝙ si dicatis ꝙ talis scientia infert permutationem, id est, ꝙ si causam reddant: eo quia omne sciens indiuidua est permutabile: deus non est mutabilis, ergo in secunda figura deus non scit indiuidua. obijcit statim: & inquit. si sup. sic dicatis. & nos sup. respondemus ꝙ opinati eramus ꝙ hæc species permutationis non aufertur ab eo demonstratiue. & dixit (ꝙ hæc species ꝑmutationis &c.) Quoniam hæc alteratio est perfectiua, & licet in rei veritate deo non conueniat: tamen demonstratiue non potest probari deum illa carere: vt visum est loco suo: & hoc exponit. d. quando enim dicebant antiquitus aliqui ꝙ scientia innouatarū rerum est noua, non fuit eis huiusmodi ꝑmutatio in deo eis quid reprobatum: apponit tamen quæ permutatio deo incompetens est. d. nisi quia id quod permutabile est sæpisime patitur mutationes: & illud quod sic se habet est nouum non antiquum. Vult ergo dicere quod talis permutatio est ei incompetens quæ ponit ipsum sæpisime variari: quoniam illud quod sic se habet est nouum, cuiusmodi non est deus: apponit modo solu. & inquit: sed apud nos sup. philosophos qui opinati sumus quod mundus est ab æterno: & quod semper est permutabilis secundum partes non deberet esse inconueniens illud quod dictum est &c. Debes scire quod si dicatur mundum esse nouum non potest dici deum variari de comprehensione in comprehensionem: vt Alga. inquit: quoniam huiusmodi mutatio reddit deum innouari. Sed si apponatur mundus æternus variabilis, tamen secundum partes continue; tunc omnino potest fingi deum variari alteratione de vna scientia in alteram. qm̄ semper sicut mundus remanet idem numero: sic & deus. Ecce quomodo Alga. obijcit philosophis, sed quō sit istud, in sol. Auer. apparebit. Nota.

AVERROIS.

NOS dicimus quod horum verborum sententia est quod ipse altercauit cum philosophis iuxta ipsorū dicta: non iuxta ꝙ res se habent in se: & ait sic. Vos ponitis vnum antiquum in quo nouitates perueniunt, scilicet orbem: cur ergo negatis quod primum antiquū scilicet deus; nequeat nouitates pati? nam aliqui loquẽtium hoc

negarent:

negarent, quia quodcũ ꝙ sic se haberet esset necessario nouum. Et nos dicimus ꝙ hæc altercatio est dialecticalis, quædam em̄ sunt nouitates quæ in antiquum subiectum non adueniunt, vt quæ permutant sibi substantiam. sunt & nouitates alio modo, videlicet quod non mutāt substātiam subiecti, vt motus & locus mobilis corporis, & splendor effulgentium corporū. etiam sunt aliqua entium antiquorum quæ motum aliquem non patiuntur, neq; aliqualiter innouantur, vt sunt intelligentiæ. sunt etiā aliqua quæ motus passionem recipiunt vt orbes quæ sunt corpora antiqua. Prælibatis igitur istis patet aperte ꝙ Alga. altercatio nihil fuit quia philosophorum intentio est de antiquo incorporeo. Post verò dictam altercationē redarguit eos alio modo dicens. Et si forte cauerent sibi philosophi concedere quod deus habeat nouam scientiam: quia illa scientia non euaderet quin esset à seipso, aut ab alio: si à seipso, ergo nouum procedit ab antiquo, quod nos negamus. Dixit Alga. nos verò dicimus quod secundum vos noua procedunt ab antiquo, vt supra dictum est de corpore super cælesti, quod est antiquū apud eos. Nos verò dicimus ꝙ philosophi facile possunt euadere à redargutione Algazelis hoc modo, videlicet quod nouum nequit ab antiquo procedere absolute sed bene procedit ab antiquo in substantia, quod est nouum in suis motibus, vt corpus cæleste quapropter corpus supercæleste reputatur apud philosophos tanquam medium inter antiquum absolute et nouum absolute, quia quodammodo est antiquum, quodammodo verò est nouum, & istud antiquum est sine dubio motus supercælestis qui apud eos est antiquus in specie, nouus quoq; in partibus, & ideo inquantum est antiquus procedit ab antiquo, & ratione suarum partium procedūt ab eodem infinitæ nouitates. quare notandum est quod philosophi sibi cauēt attribuere primæ causæ nouitates: quia nō est corpus, & nouitates nō veniūt nisi in corporibus: receptio enim non reperitur nisi in corpore, quia id quod nudum est ab omni materia nihil recipit.

Nunc Auer. exponit verba Alg. pulchre: & inquit, dicimus nos quod horum verborum sententia est ꝙ ipse altercauit cum philosophis iuxta ipsorum dicta, id est, quantum ad ea quæ concedunt: non iuxta ꝙ res sic se habeant in se, id est, non disputatione absoluta. & ait sic: vos ponitis vnum antiquum in quo nouitates perueniunt, id est, quod adhuc subest nouis motibus, scilicet orbe, id est, corpus cęleste motum æterno motu. Cur ergo negatis ꝙ primum antiquum, scilicet deus nequeat nouitates pati: nam aliqui loquētium hoc negarent: quia quodcūq; sic se habet est

necessario

necessario nouum: & deus nullo modo est nouus: sed sup. vos peripathetici hoc non negare potestis: quoniam dicitis ꝙ mundus est æternus: & æternum potest variari. Debes scire ꝙ ex principijs diuersis diuersæ sequuntur conclusiones. Theologi enim ponunt quod nullum æternum recipere potest nouitatem: quoniam æternum. & ideo ponunt omne factum esse factum in tempore. & sic ponunt solum deum æternum: peripathetici vero ponunt deum æternum & mundum æternum: & aliquod æternum variationē suscipere: ideo diuus Alga. petit hoc in loco. O vos peripathetici: sicut conceditis cælum æternum posse variari secundū locum: cur non conceditis deum posse variari alteratione de vna scientia in altera: quoniam omnia æterna sunt vnius rationis: & quæcunq; sunt vnius rationis sic se habent ꝙ quicquid non repugnat vni non repugnat alteri: vt Auer. inquit in. 2. cæli. commento. 49. ergo si vnum æternum potest moueri. & alterum: & sic non maior ratio videtur de ipso orbe quam de deo. (Et nos dicimus.) Auerro. videtur absoluere. q. Algaze. & inquit. & nos dicimus ꝙ hæc altercatio, scilicet Algaze. cum peripatheticis est dialecticalis, id est, ex probabilibus argumentis conducta. & reddit causam. d. quædam enim sunt nouitates quæ in antiquum subiectum non adueniunt: vt quæ permutant sibi substantiam, id est, vt altercationes corruptiuæ sunt: & nouitates. alio modo ꝙ non mutant substātiam subiecti: vt motus & locus mobilis corporis: & splendor lucentiū corporum: etiam sunt aliqua entium antiquorum, id est, de numero æternorum quæ motum aliquem, id est, nullam speciē motus patiuntur: neq; aliqualiter, id est, aliqua specie nouitatis innouantur vt sunt intelligentiæ Prælibatis igitur his patet aperte ꝙ Alga. altercatio nihil fuit: quia philosophorum intentio est de antiquo, id est, ęterno incorporeo, id est, ꝙ quia deus est substantia separata: ideo nullo modo patitur. Sed ambiges: quoniam Auer. non absoluit. q. quare enim deus non potest mutari spiritualiter: sicut corpus ęternum corporaliter de loco ad locum: hoc inquam Auer. non absoluit. Ideo solutionem non dedit: quoniam superius eam aperte dedit: declaratum est enim superius: qm̄ substantia pura non potest recipere nouum nisi sit substantia in materia. Adhuc dictū est: omne nouum extrahi de potentia ad actum ab aliquo agente priori: modo nullum est agens deo prius: quare deus non potest nouam altercationem recipere. Adhuc visum est omne recipiens esse in potentia: & ꝙ deus non sit in potentia sat exposuit: ergo propter hæc Auer. tantum solu. narrauit non apponens causam eius: vt constat. (Post vero.) Inducit & aliud motiuum. & primo inquit: post vero prædictam altercationem redarguit eos alio modo. d. & si forte cauerent sibi philosophi concedere ꝙ deus habeat nouam scientiam: quoniam illa scientia non euaderet quin esset a seipso deo, aut ab alio sup. causata. si a seipso: ergo nouū ꝓcedit ab antiquo, id est, illa altercatio erit a deo qui est æternus: quod nos negamus. & sup. si ab altero. ergo dabitur agens prius deo. Responsionem Alga. inducit. & inquit, dixit Alga. nos vero dicimus quod secū dum vos noua procedunt ab antiquo: vt dictum est de corpore cælesti: quod est antiquum apud ipsos: & tamen ab eo procedunt omnes effectus noui huius mundi. (Nos vero.) Auer. absoluit argumentum Alg. & inquit, nos vero dicim⁹ ꝙ philosophi facile possunt euadere a redargutiōe

Positio theologorum. Positio peripatheticorum.

Dubitatio.

Alga.hoc modo,videlicet ꝙ nouum non poteſt ab antiquo abſolute.i. ſimpliciter æterno ꝓcedere:ſed bene poteſt ꝓcedere ab antiquo in ſubſtantia:quod eſt nouum in ſuis motibus:vt corpus cæleſte.Ideo conducit theorema:& inquit:quapropter corpus cæleſte reputat̃ apud philoſophos tanquam medium inter antiquum abſolute.i.ſimpliciter inuariabile & nouum abſolute:quia quodammodo eſt antiquū.ſ.in ſubſtantia: quodammodo vero nouum.ſ.in motu:& iſtud antiquum eſt ſine dubio motus ſupercæleſtis qui apud eos eſt antiquus in ſpecie:nouus in partibus:& ideo inquantum eſt antiquus procedit ab antiquo:vt ſic non agit nouū:& ratione ſuarum partium procedūt ab eodem infinitæ nouitates. (Quare notandum.)Vltimo reſumit vim ſolu.& inquit.quare notandū quod philoſophi ſibi cauent attribuere primæ cauſæ nouitates,id eſt,habent cauſam:cur prima cauſa ſimpliciter non poteſt tranſmutari. Et ſyllogiſmus poteſt ſic componi.omne recipiens nouam mutationem cuiuſcunq; ſpeciei mutationis eſt corpus vel virtus in corpore: quoniam vt inquit:receptio non reperitur niſi in corpore.ſed primus motor nec eſt corpus nec virtus in corpore.ergo primus motor non poteſt recipere nouam mutationem cuiuſcunq; ſpeciei mutationis.huius accepit minorē: & inqt.quia non eſt corpus.ſup.neq; virtus in corpore.hic eſt minor:& ſubdit maiorem.d.& nouitates non veniunt niſi in corporibus.hæc eſt maioris vis.& ſubdit cauſam.d.receptio enim non reperitur niſi in corpore.quare id quod nudum eſt ab omni materia non recipit. Sed ambiges ſatis rationabiliter:qm̄ ſicut corpus in eo ꝙ corpus æternum caret potentia ad eſſe apud Auer.& in eo ꝙ corpus eſt potentia ad vbi.ita dicam de aliis intelligentiis:præter primam,ſaltem ſcilicet ꝙ carent potētia corporali:& ad eſſe:non tamen carent potentia intellectiua ad receptionem ſpiritualem:licet enim prima non poſſit recipere:quia caret potentia corporali & ſpirituali:cum ſimpliciter ſit liberata a potentia cum ſit prima ſimpliciter:& cauſa omniū entium:attamen aliæ præter ipſam ſunt in potentia receptiua:vt Auerro.inquit in.3. de anima com. 14. & 5.ergo non poteſt euadere quin ſint tranſmutabiles ſaltem tranſmutatione ſpirituali:ergo adhuc quæſtio eſt inſoluta de aliis intelligentiis: hoc argumento tenent theologi noſtri intelligentiis nō repugnare nouam receptionem habere:vnde poteſt argui ſecūdum hos ſic.iſta noua receptio ꝓpter quid repugnat intelligentiis:vel quia quælibet illarū eſt actus purus:ſicut prima:& hoc non quoniam quælibet eſt dependens:& in materia intellectiua conſiſtens:vt in tertia diſputatione viſum eſt:in ſolu. 18. vel quia quælibet illarum liberata a materia corporali & hoc minime: quoniam materia corporalis eſt cauſa receptionis particularis & corporalis.ergo non debent eſſe liberate niſi a receptione corporali & particulari: quod materia corporalis ſit cauſa receptionis indiuiſibilis. Auerro.inquit in.3.commen.14.&.5.&.28.cauſa receptionis vniuerſaliter & ſimpliciter eſt intellectus in potentia. Ad hoc debes ſcire ſecūdum fundamenta huius philoſophi.quod noua receptio & indiuiſibilis receptio idem ſunt:quoniam omne quod noua recipitur receptione eſt hoc & indiuiduum:vt.3.de anima viſum eſt: receptio autem ſimpliciter eſt duobus modis:vel ſimpliciter omnino ſecundū ſe:& quodlibet eius & ſecūdū ſe:attamē noua ſecūdū habitudinem ad aliud.dico ergo ꝙ in intelligentia

Dubita.

Pō theologorum.

intelligentia non potest esse noua receptio: quoniã causa receptionis particularis est materia vel potentia in materia: eo quia materia cõtrahit ad hoc: & indiuiduum: & ideo bene inquit Auerro. quod nulla illarum recipit nouum: quia caret potentia in materia: iterum nulla illarum recipit simpliciter: nouitate tamen secundum habitudinem: quoniam nulla illarum applicatur alicui corpori nouiter disposito: sicut intellect⁹ hominis secundum ipsum. relinquitur ergo quod quælibet illarum recipit simpliciter & æterne in se & in habitudine: & hoc concedit Auer. quoniã vult in eis esse recipiens & receptum: vt patet commen. 14. vtrum illud receptum non est nouum: quoniam tunc esset indiuiduum. ergo recipiẽs esset materia vel virtus in materia: neq; nouum secũdum habitudinem: quemadmodum est intelligere nostræ animæ: quod est absolute æternum nouum secundum nouam habitudinem ad corpora quibus intellectus nouiter continuatur. ergo receptum ibi est æternum simpliciter & omni modo. & hoc concedit. Ex his patet solu. quoniam quelibet intelligentia caret potentia ad motum corporalem & nouum spiritualem: vt visum est. *Nota.*

Circa finem huius disputationis quæstionem querũt aliqui in metaphysica nũquid intellectus diuinus intelligat singularia quæ temporali differentia diuiduntur. quod non plures sic argumentari solent: si certus est deus animam illud acturam: anima necessario id efficiet. ergo libertas inde tollitur arbitrij: & sic nihil reperies rebus contingentie. Pro altera parte videtur esse Aristo. in libro de bona fortuna. inquit enim deo autem per se hoc & bene videt & futurum & præsens: & quorum ratio perijt. i. præterita. Inquit. & etiam ibi deũ bona bonis distribuere: & mala malis: hoc autem fieri non potest si deus indiuidua non comprehendat. In isto quæsito videtur opinio Auer. & Ari. quod deus scilicet indiuidua non intelligat. & opinio theologorum & veritas quod deus intelligat singularia & indiuidua: conuenimus em̃ cum philosophis. quod quemadmodum in demonstratione tria sunt. s. cognoscens: conclusio cognita: & medium. sic in cõprehensione diuina tria sunt scilicet, cognoscens. s. intellectus diuinus: cognitum. s. res: & medium. s. essentia. quoniam quemadmodum intellectus noster mediante medio cognoscit conclusionem. sic & diuinus per essentiam cognoscit & res. *Questio prima.* Philosophi itaq; quia essentiam ponunt rerum causam esse secundum gradum entis: ideo solum entia cognoscere dicunt deum cognoscendo ens: opinati enim sunt non plus se extẽdere virtutem dei intellectiuã: quam eius virtutem causatiuam: vt manifestum est apud eos adhuc opinati sunt causam proximam secundum gradum proximum cõcurrere & remotam secundum remotum: oporteret enim apud eos effectus secundũ rationes vniuersales in causam vniuersalem reduci: & quia esse est effect⁹ vniuersalissimus: ideo dicunt esse effectum proprium ipsius dei: & ad oĩa deum concurrere aiunt secundum gradum entis. Ex his opinati sunt deũ omnia cognoscere cognoscendo esse: & quia esse est in deo per essentiã: & in alijs participatiue: ideo deus cognoscit se tantũ: & nullo modo res extra se apud eos. *Positio philosophorũ.* Theologi autem veri sapientes cum sciant deum non tantum concurrere secundum gradum entis: immo secundum gradum huius entis: ideo firmiter ponunt omnia contineri in deo secundum *Põ theologorum.*

rationes particulares & proprias : quare eſſentia non tantum eſt medium
cognoſcendi res ſub ratione entis:immo ſub proprijs rationibus: ponūt
itaq; ſapientes noſtræ legis in comprehenſione dei obiectum duplex: ſci/
licet primum & illud eſt eſſe ſiue eius eſſentia tantū:& ſecundarium:& il
lud eſt imaginationes ſeu rationes ideales proprie & particulares quas
Plato in Parmenide ſpecies & ideas appellat: quoniā tantū potētia intel
lectiua ſe extendit quātum cauſatiua: & quia theologi inuenerūt ex teſti
monio prophetiæ nō tantū deum concurrere ſecundum gradum entis ad
rerū productionē:immo ſecundū gradus proprios:ideo penes primū mo/
dum concurſus dei obiectum primū ponūt eſſe : & penes ſecundū modū
concurſus ponūt rationes ideales:& inde patet differentia philoſophorū
& theologorū,ex diuerſis principijs accepta : cum philoſophi enim deū
concurrere dicant tantū ſecundū gradum entis:ideo vnum obiectum qđ
eſt eſſe ponunt.Theologi vero cum ſecundum gradum entis & talis en/
tis: ideo duo ponunt obiecta reſpondentia duobus modis producendi.

Dubita.
Solutio.

Sed quæ res nunquid apud philoſophos concedendum eſt deum co/
gnoſcere entia aliquo modo. Dicendū qđ ſicut eſſe ſimpliciter acce/
ptum eſt omne ſecūdum eminentiā & nō modaliter. & proprie ſic apud
philoſophos:deus cognoſcendo eſſe cognoſcit & omne:licet nō ꝓprijs
rationibus.Theologi autē deum dicunt cognoſcere omnia cognoſcendo
eſſe & proprijs rationibus:philoſophi itaq; reſecant obiectū ſecundariū:
& theologi addunt:& ſic omnia comprehendi vno obiecto ſapiētes po/
nunt.Theologi vno obiecto & proprijs rationibus.hæc igitur eſt noſtra
lex:& philoſophorum opinio patet. Sed quia non iuſtum eſt condēnare
quēpiā abſentem ſicut Ari.inquit.in.2.de cælo & mundo.ideo viſum eſt
mihi inducere loca quib⁹ peripathetici moti ſunt: & etiam ne videamur
nos tenere aliquod rationibus repugnans:eos eſſe ſophiſticos oſtendam.

Prima ratio philoſophorum probās deum nō ſcire particularia.

Poſt rationes theologorum opponam vt oſtendam noſtram fidem non
minoris eſſe probabilitatis quā ſit opinio ſapientum: & in fine eas etiam
ſoluam:vt non appareat infidelibus nos ſuſtinere legem propter rationes
ſolubiles.Prima itaq; ratio philoſophorum vt ex Auer.excipitur verbis
quæ dixit in commen.51.12.metaphy. ſic componitur . ſi deus res extra
eſſentiam ſuam rationibus proprijs intelligit:vel in vniuerſali.vel in par/
ticulari.nō in particulari:quoniam particularia ſunt infinita : & infini/
tum ſecundum quod infinitū ignotū eſt:vt in phyſico traditur: auditu &
ideo ſunt ab arte remouēda quāto magis ab arte diuinæ ſapiētę. Nec in
vniuerſali:quoniā vt Auer.inquit ibidem.& commen.14.& in.3. meta/
phy.com.13. Scire aliqđ in vniuerſali eſt ſcire in potētia:ſed ſcire dei eſt
ſummus actus:ergo nec in vniuerſali:,propter quod vt Auer. inquit.ſciē
tia dei:nec eſt vniuerſalis nec particularis: vt dictū eſt ſæpe in hoc libro.
Adhuc omne intelligens aliud a ſua eſſentia eſt intellectus in potētia: ſed
deus non eſt intellectus in potentia. ergo deus non intelligit aliud ab ei⁹
eſſentia.maior patet,quoniam vt dictum eſt in diſputatione tertia. in ſo/
lu.dubij.18.omne intelligēs aliud cauſatur ab intelligibili:& omne cau
ſatum ab intelligibili eſt intelligens in potentia:ergo patet maior.minor
eſt manifeſta per ſe.Et hæc ratio excipitur ex verbis eius in.3.de anima
commen.5.&.14.& quia ſit rude poſita nullius apparet valoris:ideo de
bes ſcire quod effectus contentus in cauſa nulla penitus diſtinctione di/
ſtinguitur

stinguitur a causa nec re nec modo:sed causa contenta in effectu bene distinguitur ab effectu continente secundum hunc philosophum: quoniam effectus semper deficit a sua causa.& sic effectus cum a causa producitur: quandam acquirit priuationem.s.saltem excellentiæ causæ: & sic quando priuationem habet quandam intrat multitudinem : quoniam vbi est priuatio ibi oportet & omnino esse actum:quia priuatio sola non est:ergo oportet ingredi multitudinem.econtra in causa:effectus enim in causa non priuat aliquid causæ:& ideo ibi intrat indentitatem :& ideo dicunt sapientes quod res dispersæ in inferioribus colliguntur in superiori : nihil enim est in causa qd' distrahat ab effectu contento:nec effectus contentus aliquid habet quo distrahitur a causa:ergo in causa nihil est:vnde sumatur distinctio realis nec in modo:nisi sit sicut tragelaphus,ex his verificatur maior.s.omne intelligens aliud est in potentia:patet qm̄ omne intelligens aliud causatum est:vt nunc vides:quare &c. Rursus vt ex verbis commenti de somno excipitur potest argui: & sic omne comprehendens singularia singulariter & signate est corpus vel virtus in corpore: sed prima causa neq; est corpus neq; virtus in corpore.ergo non comprehendit singularia singulariter & signate. Maior apparet : quoniam comprehendens & comprehensum sunt vnum in modo se habendi: vt in lib. de anima visum est.ergo si comprehensum est hoc & signatum : & comprehendens debet esse hoc & signatum:& propter hoc dicit Auer. quod si intelligentiæ separatæ comprehenderent singularia:tunc essent virtutes in corpore & sensus:vide ibidem. Iterum id quod repugnat intellectui vt intellectus maxime debet denegari ab intellectu simpliciter: vbi saluatur tota ratio intellectus : hæc propositio audita a quolibet conceditur.Sed repugnat intellectui nostro:vt intellectus cognosceret singularia:propter quod inquit Auer.in.3.de anima.quod intellectus comprehēdit singularia mediante sensu.vt in expositione mea commenti illius notum fecit:& hoc omnes fere concedunt:quare & hoc repugnabit intellectui simplr qui est diuinus intellectus. post hæc arguit: si deus intelligit indiuidua vel perficit vel imperficit:vel neq; perficit:neq; impficit.si primum:ergo erit aliquod eo præstabilius.si impficitur:ergo vilescit.si neq; perficitur neq; imperficitur:ergo ociose intelligit. Præterea.si deus intelligit indiuidua vel recipiendo ab eis perfectionem cognoscibilem vel per eius essentiam tanquam per rationem repræsentandi sicut intellectus noster intelligit: vt dicitur quiditatem materialem per speciem causatam ab illa. si primum : ergo est intellectus in potentia. quod non secundum arguo: qm̄ omne repr̨sentās repræsentat secundum modum conuenientem suæ naturæ vt patet.species em̄ existēs in sensu: quia est hæc:ideo repr̨sentat indiuidualiter:& species existēs in intellectu: qa est vl'is & nō hoc ideo repræsentat vl'r:vt latini dicūt.ergo si est aliqđ repr̨sentatū vl'e per essentiā vl'ius repr̨sentabit quam species sensibilis & species intelligibilis repr̨sentēt:modo nihil est vniuersalius essentia diuina:est enim vniuersalis per essentiam:cum sit abstracta a materia & cōditionibus materiæ,& idea entis:& vnius apud Aristo.& Plato.vniuersalia enim materialia sunt vniuersalia participatiue:scilicet ratione luminis intellectus agētis qui est vniuersalis per essentiā:quāto magis deus & ei⁹ essentia sunt vl'ia cū sint in gradu supremo.ad intellectū ergo cū essen-

tia dei sit sic vniuersalis essentialiter: & per se repræsentatũ per illã erit vniuersalius ꝙ per speciẽ intelligibilẽ & sensibilẽ. ergo non potest esse signatũ & indiuiduũ. Vltimo arguitur ex ratiõe Arist. in. 12. meta. inquit enim, si cõpositũ est quod intelligit: transmutabit eũ in partib⁹ totius: aut indiuisibile omne quod materiã nõ habet: ecce quomodo mouit. q. an scilicet compositũ intelligat. & arguit quod si compositũ intelligat: ergo transmutabit: & tunc soluit. d. aut quod est nota solu. indiuisibile omne quod materiã nõ habet &c. vbi vult ꝙ tantũ intelligat se: vide. potest aũt cõsequẽtia eius in hunc modũ exordiri: vt ibi cõmẽ. 51. illi⁹ partis excipit: qm̃ intellectus diuinus res intelligit eo ordine quo sunt apud naturã intelligibiles: vt oẽs dicũt: sed partes sunt priores toto. ergo pri⁹ intelligit partes ꝙ totum: ergo deus procedit de noto ad ignotum: & sic transmutabitur & discurret vt patet. Quæ igitur est philosophorũ opinio: & quæ eorũ fundamenta: sit dictũ intantum. modo quoniã in multis locis adduxi: & verba philosophorũ & alia plurima argumenta quæ cũ occurrit videas. Superest hactenus rationes nostras inducere: & eas bene exponere. prima itaqꝫ ratio potest componi sic. si intellectus diuinus nõ intelligit indiuidua est ex parte intellectus dei defectus vel ex parte difficultatis rei: vt enim Auer. inquit. 2. meta. commen. primo. duplex est difficultas cognoscẽdi res: aut ex parte cognoscẽtis: aut ex parte rei cognitæ: quod & in litera colligitur: non ex defectu intellectus: cum intellectus dei sit summus: & habeat rationes intellectus simpliciter: neqꝫ ex parte rei: quoniã potentia inferior ad intellectũ dei comprehendit singulare vt intellectus nostri mediante sensu. Adhuc & sensus ipse ergo multomagis erit faciliores cognitionis apud mentem primam. Adhuc intellectus intelligens aliquã quiditatẽ vel rationẽ quiditatiuã per se intelligere potest omnia illa in quibus illa ratio includitur: sed intellect⁹ dei cognoscit rationes entis per se. ergo omnia illa in quibus includit: ergo & indiuidua & vniuersalia: vt patet. Rursus. omnis intellectus cognoscens continens perfectissime cognoscit omnia contenta: sed intellectus dei cognoscit essentiam propriam perfectissime: ergo omnia contenta: modo non tantum ibi continentur vniuersalia: immo particularia cum esse dei sit omne vt dicebatur supra. Præterea intellectus cognoscens aliquam naturam cognoscit omne id quod est idem in subiecto illi naturæ sed intellectus dei cognoscit essentiam suam perfectissime: ergo cognoscit omne id quod est idem in subiecto illi naturæ: sed esse causatum in genere finis: saltem omnium rerum est idem realiter ipsi essentiæ: quare intellectus dei cognoscentis ꝑ essentiã cognoscet & illã aptitudinem: & non potest cognoscere respectum illum nisi terminum cognoscat: ergo oẽs res cognoscet. Et potest confirmari: quoniam vel cognoscit se esse finem omniũ rerũ vel nõ. si nõ: ergo se cognoscit imperfecte: quoniã nõ cognoscit secundũ omnẽ modũ possibilem cognosci. si sic: ergo cognoscit terminos omnes illius. & sic omnia quorum est finis: vt patet. Post hæc cognoscẽs compositionẽ cognoscit extrema: quoniã esse significat quandã cõpositionẽ quã sine extremis non est intelligere: vt Arist. inquit: sed de⁹ cognoscit huiusmodi cõpositionẽ, videlicet de⁹ est melior oĩ causato. similiter alterã partẽ cõtradictiõis, scilicet de⁹ est nõ corp⁹. similiter de⁹ nõ est in tẽpore: ergo deus cognoscit omnia hæc

extrema:

Rõnes theologorum in oppositum.

extrema: & sic cognoscit extra se: quod autē deus huiusmodi cōpositiones cognoscat: apparet: quoniā perfecta cognitio diffinitiua facit cognoscere diffinitū quo ad omnia quę insunt per se diffinito: & quo ad omnia quæ remouentur ab illo, modo cognitio dei suijpsius est plus perfecta: quam cognitio diffinitiua: ergo vt prius. Etiam arguo, cognitio perfectior cognitione omnium rerum est omnium rerum & plus: sed cognitio qua deus cognoscit se est perfectior cognitione qua intellectus meus intelligit omnes res: si per casum omnes res intelligeret: ergo cognitio dei est omnium rerum & plus: quare nō tantū se intelligit: immo & omnia entia. Deinde arguo argumentis Plotini: inquit enim Plotinus in. 3. Enneade in libro. 2. de prouidentia capitulo primo, quid ergo de his dicendū estimemus forte & mala simul & bona ratio vniuersa cōplectitur: cuius hæc quoque sunt partes &c. ex verbis illius capitis excipitur ratio fortissima: quæ potest in hunc modum componi, non maioris continentiæ est mundus sensibilis in continendo actu & essentialiter quam mundus intelligibilis in continēdo mentaliter & intellectualiter: & hoc patet omnibus: sed mundus sensibilis est cōtinens omnia & particulariter & vniuersaliter: vt patet, actualiter & essentialiter: ergo mūdus intelligibilis cōtinebit & omnia mētaliter & intelligibiliter: & particulariter & vniuersaliter, modo mūdus intelligibilis est ipse deus: vt Plato inquit: ergo deus omnia cōtinet mentaliter: & per consequens omnia intelligit quomodocunque accepta. Adhuc in secūdo capite multa dicit ex quibus possunt excipi rationes nō paruæ: potest ergo argui sic, quatenus essendo agit: taliter intelligēdo intelligit: sed essendo omnia extra se facit & totū mundū: ergo & intelligēdo totū intelligit, maior patet: minor patet etiam quoniā sicut sol lucēdo illuminat: sic deus essendo totū: & omne producit: quare intelligēdo omne totū intelligeret. Et potest cōfirmari: quoniā vel deus producit aliquod extra se: vel nihil, & si nihil, est cōtra peripatheticos: immo totū & omne causauit, & si totū: ergo & totū intelligit.

Rursum ab ipso deo ipse res nō solū habēt esse: immo & etiā vt causæ sint: ergo si habent esse: & esse causas a deo: ab eodē habebunt officium causæ proprium, hoc autem est conseruare & curare quod facit, quare si a deo huiusmodi causæ omnes hoc habent officiū: cōsonū est vt & ipse hoc habeat potissimū, scilicet: vt omnia curet & singula: cū maxime causa sit nō tantū causa essendi omnibus: immo & officiorū omniū causarū. Præterea: & in altera Enneade de materia potest & hæc ratio colligi, nō maioris cōtinētiæ subiectiue est materia quā sit prima forma seu primus motor: sed materia prima cōtinet omnes formas in potentia: nō tantum in vniuersali: immo & proprijs potentijs vt Plotinus inquit, propter quod materiam infinitudinem dicit esse: ergo & prima forma primusque motor omnes formas actu continet: & maiorem huius syllogismi Auerrois. 12. metaphysicæ comment. 18. & 36, dixit: ergo primus motor omnes formas continet. Et vltimo per hoc Platonis est sermo in Thimeo qui postquam deus produxit mentem angelicam finxit ipsum vocasse eos & præcipere eis vt alia crearent mortalia: quemadmodum & ipse fecit eis: modo per se patet præceptum non esse de ignoto simpliciter: ergo si deus præcepit intelligentijs creare & alia mortalia: contueri deū non est dubitandum. Adducerem alia plurima verba philoso-

Rationes Plotini.

photum & alias rationes:sed continue reperies illa hincinde in meis di/ctis.quæ agitur sit lex nostra: & quomodo non minoris probabilitatis sint eius argumenta:modo perspicuum ex his est. Vt igitur appareat nos nihil impossibilitatis sustinere. Ad argumenta philosophorum respondetur. Ad primum itaq̧ dicendum:quod deus intelligit sub vnico actu particulari suæ essentiæ omnia & infinita:non quidem motiue:sed terminatiue secundarie vt nos theologi dicimus. Et quando dicitur infinitum est per se ignotum.dicendum quod hoc verbum Aristo. verum est apud ipsum qui tenet omne intelligibile esse a nostro intellectu cognoscibile: & quod intellectus dei nihil intelligit extra se:& ideo si nō cognoscitur a nostro intellectu a nullo cognoscitur: & ideo dicit: illud esse per se ignotum:sed secundū nos illud verbū falsum est:quoniā statutum est ali/quod apud mentem dei quod apud nostrū intellectū est occultum:replicę quæ fiunt hincinde perquire eas in libris theologorū nostrorū. Ad se/cundum intelligere aliud est duobus modis.vno modo non virtute ali/cuius quod est in ipso vel ipsum intelligens:& sic maior est vera.alio modo aliud virtute essentiæ intelligentis:& sic maior falsa est:quoniā deus si intelligit res extra se nō intelligit illas simpliciter:sed virtute suæ essentiæ. Ad probationē primā dicendū:quod illa minor prosyllogismi est vera de intelligente aliud primo modo:sed de intelligente aliud secūdo modo falsa est. Ad secundā probationē dicendū quod falsum est quod omnis distinctio sumatur a priuatiōe:in deo enim sumitur illa distinctio: quoniā deus est diuersus a rebus:& illis cōueniens:est quidē diuersus vt ens per essentiā:est vero cōueniens vt agens eas:& ideo vt diuersus repō det ei esse pro primo obiecto.vt agens respondet ei secundarium obiectū scilicet,res cōceptæ:& sic patet vnde sumitur distinctio in deo. Ad ter tiā rationē principalē cōprehendere particulariter & signate est duobus modis:vno modo significatione accepta a re cōcepta:& sic maior est ve/ra.alio modo significatione sumpta a cognoscente:& sic falsum est. deus enim cōprehendit particulariter & signate prout in virtute sua causati/ua cōtinet omnes res particulariter & signate:& sic patet quomodo deus particulariter & signate intelligit ex parte eius:& patet qualiter est hoc nō formaliter sed virtualiter:conuenit enim in modo se habendi virtuali ter & nō formaliter cū indiuiduis. Ad quartam negatur minor:intelle/ctui enim nostro vt intellectus nō repugnat:sed vt noster est:quia vt intel lectus noster nō continet sīgularia virtualiter:& ideo nō potest intellige re singularia per eius essentiā:& quia per eius essentiam nō intelligit: & nec motiue:ergo ei simpliciter repugnat:tamen intellectus dei potest:im/mo de facto intelligit:quoniā continet illa in virtute causatiua: & sic per eius essentiā intelligit illa:nō ergo repugnat intellectui nostro vt intelle/ctus est cū aliqua species intellectus id ponit. Ad quintā dicendū:qđ deus intelligit singularia nō vt ipse perficiatur:neq̧ imperficitur & tamē nō frustra intelligit quoniā intelligit vt singularia perficiat & ea cōpleat: & sic nō ociose facit. Ad sextā dicendū quod per eius essentiā:& dico qđ nō per modū cōuenientē eius naturæ:sed eius virtuti causatiuæ:modo essentia est vniuersalis per essentiā:est tamen particularis in causando & ideo particularia potest repręsentare particulariter. Ad septimā di/cendū qđ cōsequētia nihil est.cōcedo tamē prius natura cognouit par/

Solutio rationum philosophorū.

tes quã totũ.cũ nõ sit secũdũ suã naturã aliter cognoscibile:sed quia de⁹ nõ per notitiã partiũ deuenit in notitiã totius:sed partes cognoscit per essentiã & totũ per essentiã:ideo nõ discurrit:cũ eodẽ sint ei nota ambo.

Solutio rationũ theologorum.

Vt igitur appareat nos sustinere legẽ propter rationes solubiles: ideo ad rationes nostras est respõdendũ. Ad primã dicendũ qđ multũ differt difficile & impossibile:omne enim difficile est altero duorũ modorũ:vt Auer.dixit:sed impossibile nõ est altero illorũ:sed quia nec deus est idoneus intelligere nec singulare aptũ intelligi. est ergo impossibile ex parte vtriusq; apud philosophos. Ad secũdã maiorẽ esse verã:tamẽ minor falsa est: qm̃ deus nõ intelligit rationẽ entis cõmunissimã: sciẽtia enim dei neq; vniuersalis:neq; particularis est secundũ philosophos: sed tantũ se intelligit,id est,essentiã eius quã ponũt theologi primũ obiectũ eius. Ad tertiã maior est vera:sed minor falsa:quoniã secundũ philosophos ibi nõ cõtinẽtur causata sub proprijs rationibus:sed eo gradu quo deus concurrit ad illa:& ideo sub gradu entis essentialiter & per se intelligit illa:vt Auer.inquit.in his quæ dicit cõmẽ.51.12.meta. Sed dices: ergo scientia dei est imperfectissima cũ sit omniũ sub ratione trãscendenti. Dicendũ negãdo cõsequẽtiã:quoniã nõ intelligit res sub gradu entis cõmunis decẽ prædicamẽtis:sed sub gradu entis simpliciter: quod est eius essentia quã nos obiectũ primũ intellectus eius appellamus: & ideo scientia qua deus intelligit:neq; est sub ratione vniuersali.neq; sub ratione particulari:cũ eius essentia neq; sit vniuersalis:neq; indiuidua proprie & vniuoce loquẽdo de his. Ad quartã dicendũ qđ esse causatiuũ potest accipi dupliciter.vno modo pro absoluto dei cui intellectus noster attribuit respectũ aptitudinalẽ causæ finalis formalis & agẽtis:& sic cõcedo qđ si deus cognoscit illũ respectũ cognoscit omnia.modo deus nõ cognoscit illũ respectũ:cum ille in deo sit sicut dextrum in colũna: deus enim non refertur ad causata relatione existente in eo:sed in causatis:sed si capitur causatiuũ pro absoluto cui attribuimus respectum causæ:sic concedo deũ intelligere causatiuũ sub ratione finis:& efficientis:& formæ:tamẽ nõ sequitur qđ cognoscit illa quorũ est:quoniã nõ intelligit se sub ratione relatiua sed absoluta. Ad formam concedo vsq; ad minorem sequentis syllogismi:scilicet, sed esse causatiuum est idem realiter &c.hæc enim minor est falsa capiẽdo esse causatiuum primo modo: quoniam vt sic est ens rationis:& ens rationis:nec est idem:nec diuersum realiter ab alio.secundo modo est verum: sed non sequitur propositum.

Obiectio.
Solutio.

Ad confirmationem dicendum:quod non cognoscit se esse finem prout finis dicit respectum causæ finalis:& tunc nego consequentiam: quoniam si deus cognosceret se sub ratione finis imperfecte se cognosceret & non perfecte:quia tunc sub ratione relatiua cognosceret & non absoluta:nec oportet vt cognoscat se secundum omnem modum possibilem cognosci:quia sic vilesceret:sed oportet vt cognoscat se secundum omnem modum dicentem perfectionem:& ideo sub ratione absolutissima: & ideo secundum suam essentiam tantum. Ad quintam principalem dicendum.minor falsa est:quoniã vt Auerr.inquit.deus cognoscit tantum se & purissime:& incomplexissime:vt inquit.in.3.de anima commẽ.27. & ideo inquit ibi quod semper verificat in intelligendo se: vide. Ad probationem dicendum:quod deus cognoscit se perfectius quã per mo

dum diffinitum: non tamen oportet vt cognoscat se vt differt &c. quoniã vilesceret illa enim perfectio cognitionis non attenditur penes modum cognoscendi & artem apprehendendi: sed penes rem cognitam & apprehensionem ipsam: & ideo non oportet vt cognoscat se: vt differt a quolibet non ipso. Ad sextam. maior falsa est: quoniam non dicitur cognitio perfectior: quia sit plurium rerum: sed quia entis perfectioris: modo essentia eius est omnium rerum perfectissima & nobilissima. ideo est perfectior quã cognitio omnium rerum. Ad septimam Plotini maior distinguitur: quoniã maioris continentiæ continere est duobus modis: aut penes plures modos continendi: aut penes perfectiorem modum continendi. dico ergo quod maior est vera secũdo modo & non primo modo: & sic minor non est ad propositum: quoniam deus continet omnia per essentiam: non tamen proprijs rationibus: quoniam illud dicit imperfectionem apud philosophos. Ad octauam & nonam insimul concedo deum omnia intelligere: sed non extra se: sed esse eius quod est omnia: & ideo essendo omnia producit & intelligendo: neq; oportet quod sicut producit extra se: ita intelligat extra se: quoniam intelligit productum intelligendo se, id est, essentiam propriam quæ est totum: & omne nõ proprijs rationibus: sed ratione essentiæ essentialiter & formaliter. Ad decimam patet solutio. deus enim omnia curat & potissime non rationibus proprijs quia vilesceret: sed ratione essendi. esse enim est primus effectus dei: & ideo curat dando eis esse quod habet ipse per essentiam vt vides.

Solutio rationum Plotini.

Ad vndecimam patet solutio. materia enim continet proprijs rationibus quia in potentia: deus autem vno actu continet omnia: quia essentia eius est omnia vt vides: ideo continentia dei est in actu: & materiæ est in potentia. Plato autem opinatur deum curam habere singulorum: ideo non est noster: & forte quod potest glossari & non curo. Ex his apparet quomodo lex nostra nullum tenet impossibile: & quod illud quod tenet est verum: & non minoris probabilitatis quam positio philosophorum. Semper itaq; habenda est fides tanquam credita & vera. quare finis duodecimæ disputationis.

Tertiadecima Algazelis disputatio cum philosophis: in qua ostendit ipsorum debilitates in eo quod putant asserere: videlicet, quod cælum sit animatum & sit corpus obediens ipsi deo glorioso.

DVBIVM PRIMVM.

AIT Alga. dicunt peripathetici: quod cælũ est animal: & quod cõparatio ipsius animæ ad eius corpus est comparatio nostrarum animarum ad nostrum corpus: eo quod sicut anima volũtarie mouetur versus partem desideratam: similiter corpora supercælestia mouentur simpliciter ob obediẽtiam & reuerentiã gloriosi dei. Et dicimus quod hęc opinio nõ est neganda. Deus enim potest dare vnicuiq; corporum vitam & discretionem: & non propter suam magnitudinẽ vel rotunditatẽ: & possibile est qđ sit viuũ. Nã animalia licet ĩ figuris & magnitu-

magnitudinibus differant: cōicant sine dubio in ꝓprietatibus vitæ:sed id quod attribuimus eis debilitatis:nō est quod possit ꝓbari auctoritate nisi hoc haberem⁹ à traditiōe diuina,videlicet à prophetarū reuelatiōe: sed demōstratiue nō. Quare dicimus:quod illæ ratiōes quæ dictæ fuerunt super hoc concludūt diffinitiue:sed tantum fortificant opinionem. Vnde prima auctoritas ipsorum hæc est:cælū mouetur:hæc est propositio sensibilis:& omne corp⁹ mobile habet mouēs:& ista ꝓpositio est intellectualis.Si em̄ corp⁹ inquantū corp⁹ moueret:omne corpus moueretur:tunc aut iste motus procedit à mobili substantia tanquam natura vt mouetur lapis deorsum:aut mouens dicti motus est extra illud corpus mobile,scilicet mouens ipsum modo violentiæ vt lapis proiectus sursum: & omne mobile de se aut non sentit illum motum: & dicitur natura vt lapidis motus deorsum:aut sentit motum:& dicitur ille motus volūtarius aut animatus.vnde resultat ex ista diuisione quod partes motus quæ hic tractande sunt continentur in tribus, videlicet violento:naturali:& volūtario.& ideo reprobatis duob⁹ ipsorum remanet tertius necessario: sed impossibile est ꝙ orbium motus fiat violenter. id nanq; quod violenter mouet: aut est aliud corpus mobile voluntate aut violenter: ita quod oportet quod perueniat in fine ad volūtatem:vnde ostenso quod orbes voluntarie moueantur nos habemus intentum.qualis igitur vtilitas est ponere violentum motum postquam in fine oportet nos reducere ad voluntatem.Si diceremus tamen quod mouetur violenter:& quod deus mouet ipsum sine dubio:dicim⁹ quod est falsum.si enim moueret ipsum inquantum corpus:sequeretur quod omne corpus moueretur ab eodem deo. Oportet ergo quod corpori cælesti approprietur quædā proprietas aqua mouetur:ob quam distinguatur ab alijs corporibus: ergo illa proprietas est mouens propinquum:& est sine dubio natura aut volūtas.Et impossibile est dicere ꝙ deus moueat ipsum propria voluntate:quia voluntas dei vnū & eundem respectū habet omnib⁹ corporibus. Declaratū est ergo ꝙ oportet dictū corpus habere quoddā principiū motus.cōcluditur ergo ꝙ nō mouet violēter.Etiā dicimus ꝙ impossibile est ꝙ moueat naturaliter:natura em̄ inquantū natura nō est causa mot⁹:mot⁹ em̄ est dimittere locū & ingredi locū. vnde si locus in quo corpus erat:cōpetens ei erat nō dimitteret eū: huiusmodi ratione

vento

vento plenũ: super aquæ faciem positũ non mouet: sed si coarctetur sub aqua moueretur donec super faciem aquæ ascendat prout ibi est locus suus competens: & ideo quando transfertur de loco incompetenti ad locũ competentem mouetur effugiendo de innaturali ad naturalem. vnde & potest cõcludi: ꝙ mot⁹ circularis non est naturalis: nullũ enim mobile circulariter sitũ habet determinatum: immo vnde venit illuc redit. Remanet ergo quod motus orbium sit sine dubio voluntarius.

Proponit Alga. in primis peripatheticorum intentionem in quæsito præsenti secũdo ibi, (Et dicimus.) Examinat philosophorũ opinionẽ. quam autẽ continuationem habeat huiusmodi disputatio ad prædictas nõ sat accipitur. & ideo huiusmodi disputatio est tanquã theorema per se vtile ad veritatem per se: plures enim harum sunt inconuexe inuicem. inquit ergo, dicunt peripathetici ꝙ cælum est animal· hoc est vnũ communiter cõcessum: & sup. dicũt ꝙ comparatio ipsius cæli animæ ad ei⁹ corpus est cõparatio nostrarũ animarũ ad nostrũ corpus: cuius rationem reddit. d. eo ꝙ sicut anima voluntate mouet versus partẽ desideratam: vt apparet in experientia propria. similiter corpora cælestia mouẽtur sup. ab eorũ anima simpliciter versus partẽ certam ob obedientiam & reuerentiã gloriosi dei. hæc igitur est philosophorum opinio: vt Alg. inquit hoc in loco quæ melius loco eius pertractabitur. (Et dicimus) cum philosophorũ induxit opinionẽ: hoc in loco examinat eorũ opinionem: & inquit, & dicimus ꝙ hæc opinio nõ est negãda. sup. tanꝙ impossibilis. cuius rationẽ reddit & inquit. deus enim potest dare vnicuiꝗ corporũ vitã & discretionẽ, id est intellectũ vel rationalẽ animã, & quia peripathetici dixerunt cælũ habere animã propter magnitudinem & figuram: ostendit huiusmodi rationẽ necessitatẽ nõ habere: & inquit, & nõ propter suam magnitudinem & rotunditatẽ. vult dicere dedit corpori cælesti vitam: sed ad suum beniuolitum & placitũ. Adhuc apponit & signũ confutans opinionem epicureorum qui dixerunt cælum nõ esse animal: eo quia esset nimis magnum. hoc itaꝗ confutans inquit, & possibile est quod sit viuum. nam animalia licet in figuris & magnitudinibus differunt: communicant sine dubio in proprietatibus vitæ. est ergo sol. epicurei motiui quod licet cælum animal sit magnum: nõ propter magnitudinem debet abnegari ipsum esse animal: quoniam etsi differunt animalia penes magnitudinẽ possibile est vt in viuendo cõueniant. (Sed id quod) cum quodammodo admisit opinionem peripatheticorum. hoc in loco exponit in quo non est tenenda & inquit. Sed id quod attribuimus eis sup. nos philosophi de debilitate dicentes. Illa corpora fatigatione & labore moueri non est quod possit probari auctoritate, id est ratione: nisi hoc haberemus a traditione diuina, videlicet a prophetarum reuelatione: sed demonstratione non sup. haberi potest. est ergo peccatum philosophorum in eo quod dicunt quoddã nulla ratione comprobatũ. (Quare dicimus) quia ostendit primam partem opinionis esse admittendam tanꝙ possibilem. vult hoc in loco ostendere eam non esse admittendam tanꝙ verã & necessariã: eo quia nullæ sunt rationes demonstratiuæ pro

ea: vt

ea:vt seriatim exponit. Inquit ergo, quare dicim⁹ ꝙ illæ rationes quæ dictæ fuerũt super hoc nõ concludũt demõstratiue: sed tantum fortificant opinionẽ. vult dicere ꝙ sunt probabiles & dialecticę. & accepit illas. & primo narrat primã dicens, vnde prima auctoritas ipsorũ hæc est. & cõponit syllogismũ in secũdo primæ. & accepit minorem. & inquit, cælũ mouet. hæc est ꝓpositio sensibilis. vult dicere sensu perspicua. sensu enĩ dignoscitur cælũ in viginti quatuor horis discurrere ab oriente ad occidens redeũdo ad orientẽ. & accepit maiorem & inquit, & omne corpus mobile habet mouẽs. & accipias cõclusionẽ, scilicet ergo cæleste habet mouens. & hoc est esse animatũ & aīal: vt declarabitur. & inquit, & ista ꝓpositio est intellectualis, id est ratiõe cõprobata: vt in. 8. & .7. physi. dictũ est. probat autẽ maiorẽ quodãmodo per impossibile. & inquit. si enĩ corpus inquantũ corpus moueretur: ergo omne corpus moueret. vult dicere. corpus mouet. vel igitur ratiõe corporeitatis tantũ vel ratione motoris diuersi a corporeitate. si ratione corporeitatis: ergo omne corpus mouebit: qm̃ in omni corpore est causa totalis motus. si ratiõe motoris diuersi &c. ergo verificata est maior, videlicet ꝙ omne corp⁹, scilicet ꝙ mouetur motorẽ habet aliquo modo diuersum a sua natura corpora. Verificat ergo cõclusio. s. ꝙ corpus cæleste habeat motorẽ mouentẽ ipm̃. (Et tũc aut.) Cũ conclusit corpus cæleste moueri a quodã motore. ꝓcedit vlterius, & inquit, & tũc aut iste motus, scilicet cæli procedit a substantia, scilicet motore moto tanꝙ a natura: vt mouetur lapis deorsum: aut mouens illud corpus dicto motu est extra illud corpus, scilicet mouens ipsum modo violẽtiæ, id est motu violento: vt lapis proiectus sursum. & quodammodo supponens cælũ nõ moueri altero ipsorũ motorum: sed per se. & de se adhuc subiungit diuisionẽ & inquit, & omne mobile de se: aut nõ sentit, id est mouet non cognoscendo suum motũ: vt lapis motus deorsum aut sentit, id est comprehendit motũ: & talis motus dicitur voluntarius, aut animatus, aut animalis: & quasi accipiens vim argumenti iterum resumit totum & inquit. vnde resultat ex ista diuisione. quod partes, id est species motus quæ hic tradẽte sunt, id est quæ debent accipi in hoc argumento continetur in tribus, videlicet violento, naturali, & voluntario. & ideo reprobatis duobus ipsorũ: remanet tertius necessario, id est, sed si declarabitur quod neq; naturaliter neq; violente mouetur: cõcluditur ꝙ voluntarie mouebitur. ostendit ergo quod neutro illorum duorum. & inquit, sed impossibile est ꝙ motus orbium fiat violenter: & reddit rationẽ. & inquit, id nãq; quod violenter mouetur: aut est aliquod corpus mobile volũtate: vt animal: aut violenter tantum: vt lapis & quomodocunq; oportet ꝙ perueniat in fine ad voluntatem. vnde ostenso quod orbes voluntarie mouentur: nos habemus intentum: qualis igitur vtilitas est ponere violentum motum, id est ea moueri motu violento. Postquam in fine oportet reducere illa ad voluntatem. vult dicere quomodocunq; ponatur oportet ponere cælum moueri per appetitum & intellectum. ergo superfluit fugiendo apponere ipsum moueri violenter. (Si diceremus.) Sol. quorundam apponit, & eam confutat. & inquit, si diceremus tamen ꝙ cælum mouetur violenter. & ꝙ de⁹ mouet ipsum sine dubio. est ergo sol. ꝙ cælũ violẽter mouetur & a deo immediate, huic statim obijcit Alga. & inquit, dicemus ꝙ est falsum & hoc

hoc probat duabus rationibus ducētibus ad impossibile: quarum prima potest ordiri in hunc modum. si deus mouet corpus cæleste: aut mouet ipsum sine omni medio: ita quod ad motum cæli sufficit primus motor: & corpus: aut mouet ipsum concurrente adhuc aliqua proprietate mouē te vltra deum. primo ergo destruit primum membrum: & inquit. si enim mouere ipsum inquātum corpus vult dicere nullo concurrente in ratio/ ne motoris: sequeretur quod omne corpus moueretur ab eodem deo. con sequentiam declaro: quoniam qua ratione deus potest mouere corpus cæ leste nullo alio concurrente in ratione motoris: eodem modo & quodli/ bet corpus: quoniam omnia corpora sunt vnius rationis in ratione cor/ poris: & si deus sufficit: ergo frustra ponetur motor appropriatus: & for/ ma propria vnicuiq;: cū ipse solus sufficiat. & quia totū hoc est impossi/ le: ideo construit alterum membrum: & inquit. ergo oportet quod corpo ri cælesti approprietur quædam proprietas. i. forma a qua mouetur: ob quam & penes quam distinguitur ab alijs corporibus: ergo illa proprie/ tas est sine dubio mouens propinquum: & tunc accipit vnum per se no/ tum: & dicit: & est sine dubio natura aut voluntas. & cum sup. non sit natura: ergo erit voluntas: & sic anima erit vt Auicen. inquit. (Et impos sibile.) Adhuc arguit idem secunda ratione: & primo proponit intentum: & inquit. & impossibile est dicere quod deus mouet ipsum propria vo/ luntate. vult dicere sine omni medio: in ratione motoris proximi. & hoc probat & syllogizat in prima figura hoc modo. nulla voluntas vnifor/ mis habens vnum & eundem respectum omnibus corporibus mouet al/ terum illorum motu determinato. hæc recipitur a peripatheticis tanquā manifesta: tunc accepit Alga. minorem. d. sed voluntas dei vnum & eun/ dem respectum habet omnibus corporibus. tunc apponit vim conclusio nis: & inquit. declaratū est ergo quod oportet dictū corpus habere quod dam principium motus. s. proprium ei tantum: & ergo concluditur quod non mouetur violenter. (Et dicimus.) Vult cōcludere quod motus cæli non est naturalis: & hoc proponit. d. etiam dicimus quod impossibile est quod moueatur naturaliter & reddit rationē: & potest componi in hūc modum. omnis motus naturalis est de loco violēto ad locum naturalem corporis moti: sed motus cæli nō est de loco violento ad locū naturalē: ergo motus cæli non est naturalis. huius primo accepit vim maioris. & oīno reputo istū locū esse male translatū: vel esse corruptū propter scri/ ptores. inquit ergo natura em̄ inquātū natura nō est causa motus. motus em̄ est dimittere locum: & ingredi locū: ecce quō nullū sensum facit: ideo videtur mihi literam esse sic legendam: natura enim inquātum natura nō est causa motus nisi prout est de loco violento in locū naturalem: motus enim est dimittere locū violentum & ingredi locū naturalem: & si litera sic stat: sermo eius est vis maioris: vt patet. & quod litera debet sic stare: ostēdit exemplum eius quod apponit. d. vnde si locus in quo corpus mo bile erat: erat ei competens. non dimitteret eum nisi sup. violente. & exem plo illud patefacit dicens: huiusmodi ratione plenū vento. i. vter inflatus: super faciem aquæ stantis positum non mouetur. & addo stantis: quoniā currente aqua conflueret insimul: sed si arctetur, id est in fundum reti/ neatur: & post suæ naturæ relinquitur: moueretur donec super faciem aquæ ascendit: quoniam ibi est locus suus competens. & ideo quando corpus

corpus sup.transfertur de loco incõpetenti ad locũ cõpetentem mouet effugiẽdo de innaturali ad naturalẽ:ecce quõ hoc exẽplũ manifestat errorẽ literæ:& propter hoc mihi accidit labor in cõmẽto istius libri: qm̃ nõ reperio sermones eius emendatos:propter quod nolebã scribere:scio tamẽ ad minus ex meo commento haberi principium inuestigãdi veritatem:& ideo videntes me non debẽt me detestari:sed prius cõsiderare totũ.(Vnde ex hoc.)Cũ accepit maiorẽ vel aliquid loco eius: & explanatione illius per exẽplũ.hoc in loco recolligit conclusionem, & minoris probationẽ.d.vnde:ex hoc potest cõcludi ꝙ motus circularis nõ est naturalis:& accepit probationẽ minoris: & tacuit illã.erat em̃ minor: sed motus cæli nõ est de loco violẽto ad locũ naturalẽ:& hãc probat:& potest syllogismus cõponi.nullus motus cuius corpus motũ caret situ determinato est de loco violẽto in locũ naturalẽ:sed motus cæli & vniuersaliter omnis motus circularis est corporis carentis situ determinato: & hãc tãgit.d.nullũ enim mobile circulariter situm habet determinatum: immo vnde venit illuc redit. Concludit ergo tertiũ membrũ.d.remouet ergo quod motus orbium sit sine dubio voluntarius: & sic patet prima ratio peripatheticorum & quam mihi difficilis fuit expositio eius.

AVERROIS.

Dicimus nos ꝙ id quod posuit,videlicet quod omne mobile aut mouetur à se aut ab alio corpore extrinseco: & quod iste motus dicitur violentus. dicimus quod hoc verum est:& cõcedi debet: sed id quod dixerat quod omne mobile à se est necessarium quod suum mouens differt à mobili. Dicimus quod hoc non est notum per se: immo est probabile. Et philosophi insudant se circa propositionem dicentem ꝙ omne mobile à seipso habet mouens consistens in eo quod differt realiter à mobili.Similiter non est notum per se:quod si omne mobile moueatur à mouente extrinseco quod perueniet ab mobile quod de seipso moueretur: hæ sunt ꝓpositiones Alga.ductæ tanquã notæ de seipsis:sed secundũ veritatẽ quædã ipsarũ sunt notæ:quædã verò sunt cõclusiones syllogismorũ:sed id quod dixit,videlicet ꝙ id quod mouetur à se nõ à corpore extrinseco:aut mouet à sua natura aut ad quodam principio:& quod impossibile est quod mouetur à re extrinseca separata vt puta ab aliquo incorporeo. Dicimus qđ nõ est notum per seipsum:sed id quod dixit.s.quod omne mobile à seipso mouetur sine dubio à quodã principio in eo,videlicet natura aut voluntate:dicimus quod est verũ.declarato qđ hic nõ sit aliquod mobile à seipso in loco nisi fuerit in loco nõ cõpetenti sibi:tunc enim mouetur donec attingit locũ cõpetẽtẽ:postea quiescit.dicimus ergo quod est verũ.Id tñ quod dixit: videlicet quod mobile circulariter non habet locum compe-

tentem

tentem neq; incompetentem vt transferatur de vno ipsorũ ad alium: dicimus quod quasi notum est de seipso. Vnde optime dixit in hoc quod dixit quod nullũ mobile circulariter mouetur natura. Sed id quod dixit, videlicet ꝙ illud quod non naturaliter mouetur sine dubio mouetur ab anima vel virtute animæ. Dicimus quod secundum veritatem anima non attribuitur supercælestibus corporibus nisi æquiuoce, & sapiẽtes vt plurimum posuerunt nomẽ animæ super omnem virtutem actũ intellectualem habentem vel ordinatum seriatim: sed cauebit sibi ponere hoc nomẽ in supercælestibus corporibus: quia ipsa corpora dant hanc virtutem regentem in omnibus entibus: & ab eis influuntur in cunctis creatis inferioribus. vnde dicimus ꝙ declarare corpus cæleste esse animatum ab hac ratiõe via est quæ sumitur ab Auic. sed antiqui sapientes aliam habent viam in dicto proposito quæ sine dubio nobilior & clarior est ista.

Illud quod Auer. hic dicit est manifestum per se: quia vero in verbis est pauca obscuritas: bonum est breuibus ipsum exponere. inquit ergo: dicim⁹ ꝙ id quod posuit. ꝙ omne mobile aut mouetur a se: aut ab alio corpore extrinseco. amplius quod iste motus sup. a corpore extrinseco causatus est violentus: dicimus quod hoc verum est: & concedi debet: hæc ergo disiunctiua apud Auer. concedi debet. omne motum aut mouetur ab extrinseco aut ab intrinseco. amplius concedi debet hæc cathegorica omnis motus a corpore extrinseco est violentus. Sed dubitabis quidem: quoniam elementum mouetur: & tamen nec a se & per se: vt Auer. inquit sæpius: nec ab extrinseco. Rursum elementum mouetur a generante saltem quando fit: vt Auer. ait in. 8. phy. com. 4. & tamen nõ violente. Ideo debetis scire breuiter ex eis quæ dixi vobis in expositione. 8. phy. ꝙ moueri a se secundo requirit, scilicet motorem completum qui in ratione mouendi non indiget altera. & ipsum motum completum quod inquantum recipiens motum nullo extrinseco egeat: & ideo elementum non mouetur a se: quoniam eget & parte vtriusq;: nunquam enim agens, id est, forma elementi mouet ipsum nisi aliquod extrinsecũ eius motũ incitaret. Verbi gratia, remouens prohibens vel generans adhuc ex parte moti: quoniam vt Auer. dicit in. 8. com. 30. motum quod est materia non est motum completum: quoniam ipsa nõ resistit formæ mouẽti: & ideo indiget medio ratione cuius materia efficit formæ graui resistẽs: sicut ipse inquit in. 4. phy. cõ. 71. ergo elemẽtũ & si diuidit in motorẽ & motũ nullũ illorũ est in actu cõpleto: qm̃ tã motori quam moto deficit. Animal ergo erit mot⁹ a se: qm̃ ex parte motoris nullo indiget in rõne agẽtis: & dico in rõne agẽtis: qm̃ in rõne finis indiget vt appetibilis pręsentia vel apud imaginationẽ saltẽ: vt dicit Arist. in lib. de aïa. ergo nullo eget ĩ rõne agẽtis nec ex parte moti: qm̃ motũ ĩ eo est in actu cũ secluso medio sit adhuc resistẽs. ergo vocat motũ ex se & a se & per se. ly p se. ergo vel ex se notat priuationẽ cuiuscũq; extrinseci in rõne agentis vel patiẽtis. ergo mouet a se: qa habet tã a parte agẽtis quam a parte moti sufficien-

Dubitatio.

Solutio.

Moueri ab extrinseco est duplex.

sufficientē rationē motus. Secundo debes scire ꝙ moueri ab extrinse
co potest intelligi duobus modis secūdū fundamenta Aristo. vno modo
per circūscriptionē cuiuscunq; requisiti ad motū tāquā agētis: & tāquā
patiētis.& sic omne motū ab extrinseco violēter mouetur: vt patet.alio
modo intelligi potest ab extrinseco per circūscriptionē ipsius agētis tā/
tū:& sic potest motū ab extrinseco moueri naturaliter qñ ei respondet
passum inclinatū:sicut in ethicis dictū est. Ad opposita ergo. Ad primū
dicēdū ꝙ Auer. cōsiderās motorē principalē elemēti.& motū principa/
le & essentiale.s.formā & materiam dixit:qñq; elemēta moueri a seipsis
nō per se:sed per accidēs.vult dicere non virtualiter:sed partialiter,vt in
multis locis patet:cōsiderans vero qñq; in eorū motū necessitatē extrin
seci medij & agentis dixit sæpe illa moueri ab extrinseco.& per hæc pa
tet cōcordia dictorū Auer.& solu.argumēti. Ad secūdū obiectū ex se
cūdo apparet.(Sed id quod dixerat) adhuc circa ꝓpositionē aliā Alga.
insistens inquit:sed id quod dixerat ꝙ omne mobile a se est necessariū ꝙ
suū mouēs differat a mobili.vult dicere ꝙ omne motū a se ab alio moue
tur.est ꝓpositio per se nota.obijcit huic.d.dicimus ꝙ hoc nō est notum
per se.ly est ꝓbabile:& philosophi insudāt se circa propositionē dicētē
ꝙ omne mobile a seipso habet mouens cōsistēs in eo quod differt essen/
tialiter a mobili.vult dicere ꝙ Arist.laborauit in ꝓbando hanc in. 7.&
8.phy.similiter nō est notū per se ꝙ si omne mobile moueatur a mouē/
te extrinseco ꝙ perueniret ad mobile quod de se mouetur.i.ad primum
mobile ex se.hę sunt ꝓpositiones Alga.ductæ tanquā notæ per seipsas:
sed secūdū veritatē quædā ipsarum sunt notæ:quædam vero sunt cōclu
siones syllogismorū:vt patet.(Sed id quod.)apponit iudiciū suum circa
aliud.& inquit.sed id quod dixit,videlicet ꝙ id quod mouetur a se:nō a
corpore extrinseco:aut mouetur a sua natura:aut a quodā principio.&
ꝙ impossibile est ꝙ moueaf a re extrinseca separata, vt puta ab aliquo
incorporeo.dicimus ꝙ non est notū per seipsum.vult dicere quod licet
sit verū:nō tamē est notū per se.ꝙ sit verū,patet:qm̄ res incorporea non
est extrinseca a suo moto.vt in octauo dictum est. (Sed id.) adhuc circa
aliud verbum inquit:sed id quod dixit.s.ꝙ omne mobile a seipso moue
tur sine dubio a quodam principio in eo,videlicet natura aut voluntate
dicimus quod est verum:declarato.i.accepto quod hoc non sit aliquod
mobile a seipso in loco nisi fuerit in loco nō cōpetēti sibi.tūc em̄ moue
tur donec attigit locū cōpetentem & postea quiescit.dicimus ergo quod
est verū.(Id tamen quod.)Rursum verificat aliud verbum & dicit.illud
tm̄ quod dixit quod mobile circulariter nō habet locum competentem:
neq; incompetentem, vt transferatur de vno in alterum, dicimus quod
quasi notum est de seipso. vnde optime dixit in hoc quod dixit quod
nullum mobile circulariter mouetur naturaliter vsq; huc sermo eius erit
fere manifestus per se:neq; volebā exponere eū:attamē dixi ꝑ modū sum
mæ:post trāsit ad vltimū verbū.& dicit:sed illud qđ dixit, videlicet qđ
illud qđ nō naturalr̄ moueť nec violēte.sine dubio moueť ab aïa vel vir/
tute aïæ:dicim⁹.ꝙ secūdū veritatē aïa nō attribuiť supcælestib⁹ nisi;æq/
uoce.sed sapiētes vt plurimū posuerūt nomē aïæ sup oēm virtutē habētē
actū intellectualē vel ordinatum seriatim.vult dicere:quod peripathetici
intelligūt ꝑ animā illud qđ est principiū intelligēdi vel ordinate viuēdi:

omne enim viuum animatum est vt dictũ est loco eius.est ergo maior.omnis anima est principiũ regendi corpus tũc accepit quasi vim minoris & inquit:sed cauebit sibi ponere hoc nomen in supercælestibus corporibus:quia ipsa corpora dant hanc virtutẽ regentẽ in omnibus entibus:& ab eis influitur in cũctis causatis.est ergo minor:sed forma cæli non est principium regendi corpus cæleste:ergo in secũda figura forma cęli nõ est anima.minor probatur.& intendit hãc rationem:id quod influit aliis regimen & vitam non est principium regendi suum corpus. sed forma cæli influit regimen & vitam omnibus rebus.ergo forma cæli non regit suum corpus.maior patet:quoniam causa & causatum non conueniunt in vna ratione vt patet.& sic apparet sermo eius.addit:vnde dicimus ꝙ declarare corpus cæleste esse animatũ ab hac ratione via est quę sumitur ab Auic.sed antiqui sapientes aliam habẽt viam in dicto proposito:quæ sine dubio est nobilior & clarior ista:vt dicetur. Patet ergo ex his qualiter anima dicitur de cælesti & generali æquiuoce æquiuocatione sumpta penes causam & causatum,vt loco eius declarabitur. Hic possunt esse quæstiones non paruæ:sed in fine disputationis quærentur multum copiose quoniam hic tanquam in transitu procedo.

ALGA. DVB. II.

SIT Alga.in istis tñ quæ diximus philosophorum noĩe arguẽdũ est duobus modis vel forte tribus:primũ qm̃ nos dicemus ꝙ corpus cæleste forte mouet̃ ab alio corpore quod mouet ipsum continue:& si sic ergo cæli non mouentur voluntarie:neq; sunt animati.

Proponit Alga.se velle instare duobus vel tribus modis cõtra peripatheticos.& primo arguit ostendendo dicta peripatheticorũ non esse necessaria.& inquit.nos dicimus quod corpus cæleste forte mouetur ab alio corpore quod mouet ipsum cõtinue.vult dicere ꝙ ex sermone eorũ nõ apparet quare corpus cæleste nõ mouetur ab alio corpore continue & semp.& vbi sic ab aduersario dicetur cæli nõ erunt animati nec voluntarie moti:& sermo eius est manifestus per se in hoc capitulo.

AVERROIS.

NOS dicimus quod hoc est falsum.declaratũ est eñi a philosophis quod extra orbes nihil est neq; corpus neq; aliud. Neq; etiam potest poni aliquid infra cælum.ibi namq; nõ sunt nisi quatuor elementa quæ a cælis mouentur:& non cæli ab eis. Amplius si illud corpus moueretur:oporteret sine dubio quod moueretur ab alio:& esset de eo quod de primo.

Obiit Auer.respõsioni Alga.& subtiliter per philosophorum dicta:& vis argumenti stat in hoc.si corpus cæleste mouetur a corpore distincto ab eo:vel illud est extra cælũ:vel infra cælũ:nõ extra cęlũ:qm̃ declaratum est extra cælum nullum esse corpus:neq; plenum neq; vacuũ demonstratiue:vt in his quæ de cælo dixit Arist.patet:nõ infra cælũ:quoniam infra cælum non sunt nisi elementa:& animalia:nullum autem istorum mouet cælum,immo quodlibet istorum mouetur a cælo.ergo

nullum istorum corporū infra ipsum potest mouere ipsorum. ergo cælū non mouetur a corpore. Amplius arguit:& virtus argumēti est.q̄m omne corpus in mouēdo mouetur:vt dictum est & demonstratum in.7.physi. quare petendum a quo mouetur. & sic esset de eo quæstio quæ de cælo est. his duobus argumentis relinquitur responsio Alga.impossibilis:& sermo eius est manifestus per se.

ALGA. DVB. VII.

AIT Alga.secundum vero quod dicimus quod motus orbium est violentus:& quod principium ipsius est diuina voluntas.:nos nāq; dicimus quod corpus moueri deorsum est violētum:sed ex diuina coattatione:& similiter dicimus de motibus aliorum corporū inanimatorum. Et si forte aliquis petat quare magis aliqua corpora appropriantur in voluntate diuina quā alia. Dicimus quod declaratum est á nobis,videlicet, quod á volūtate antiqua natura est aliqua appropriate. Etiam petendum est ab eis de causa appropriationis partium motuum supercælestium,videlicet,quare diurnus motus est erga occidentem:& firmamēti motus erga orientem:& nō econuerso.similiter de partibus mundi: vt ibi dictum fuit:& multa alia petenda sunt hoc modo.

Inducit Alga.secundam obiectionē.& dicit.dicimus qđ motus orbiū est violentus & qđ principiū ipsius est diuina voluntas.nos nāq; dicim⁹ quod corpus moueri deorsum est violentum:sed est ex diuina coartatione:& similiter dicimus de motibus aliorū corporū inanimatorū.est ergo solu.qđ omnia corpora secundū eorū naturas violenter mouētur:verum volūtate dei mouent motibus terminatis: & hoc est qđ Ioā. inquit christianus:vt Auer.dicit in.12.meta.cō.18.q̄ nō potest moueri lapillus sine dei voluntate.videt em̄ hoc Ioā.primo. Et sine ipso factū est nihil:& hūc Ioā.intendit Auer.licet alij intelligāt Philoponū.Obijcit sibi.& inquit & si forte aliquis petat quare magis aliqua corpora appropriantur in vo[illegible] diuina quā alia: vult dicere q̄ in re vera oīa corpora ꝑprie a deo mo[illegible] sed quædā appropriate.ideo petit causam isti⁹ differētiæ. Respōdet & inquit.dicimus qđ declaratū est a nobis,videlicet,qđ a voluntate antiqua aliqua natura sup.appropriate est.vult dicere natura æterna. nullum enim mouet æterno motu nisi corp⁹ cęleste.ideo illud ei appropriat propter cōuenietiā maxime.(Et petendū.) Adhuc obijcit & fortissime d.& petendū est ab eis de causa appropriationis partiū motuū supercælestiū,videlicet,quare diurnus motus est erga occidentē:& motus firmamenti.i.cæli stellati erga oriētē.& nō ecōuerso.silr de partib⁹ mūdi ꝑpetēdum est eo modo quo ibi dictū fuit.s.quid vna illarū mouet versus cētrū altera versus concauū &c. & multa alia petenda sunt hoc modo. &.q.d. horū nō pōt assignari alia causa:nisi q̄a sic de⁹ ordinauit.quare de⁹ sufficit ꝑ motu oīum orbiū. Ex hmōi sol.tollit numer⁹ intelligētiarū sed'm numerū motuū.immo reddit opinio quorūdā astronomorū q̄ fingūt oēs orbes ab vno moueri motore.& hoc tanget in post.ideo sat. sit pro nūc.

AVERROIS.

Dicimus nos qđ mouere lapidem deorſum & ignē ſurſum natura in eis fundat:& quod hæ duæ natu ræ ſunt contrariæ notum eſt per ſe quare altercare in iſtis pura eſt prauitas: maxime ſi dicatur quod volūtas antiqua dat ſibi motus continue ſine actu alterius agentis:ſequitur enim ex hoc,quod nulla ſit natura terminata in entibus ſeipſis: neq͂ poteſt addi quidiſtas alicuius rei naturalis:quare ſine dubio id quod dixit hic fuit ſummus error. Sed id quod dixit,videlicet,quod á philoſophis petendum eſt:quare aliqua approprianter quibuſdam entibus magis quod alijs in eodem genere. dicimus qđ hæc fuit ſumma fatuitas dicere:quia ſiſr petendū eſt iuxta eum: quare ignis fuit ignis:& terra fuit terra:& nō econuerſo:& hæc verba ſine dubio ſunt verba opinātis qđ rerū naturæ poſſunt transferri in inuicem:qđ eſt euulſio totius philoſophiæ radicum & ramorū vt facit quædam ſecta loquentium quæ dicitur aſharia:& cum iſtis non loquimur:ſed cum veracibus ſapientibus tantum.

Auer.obijcit ei p.ſolu.Ari.in.2.cęli.& inquit.dicimus nos qđ moue re lapidem deorſum:& ignē ſurſum:natura in eis fundat.vult debere qđ lapis mouetur deorſum:quia lapis:& ignis ſurſum: quia ignis. & quod iſtæ naturæ ſint contrariæ notū eſt per ſe. & per cōſequens quod motus ſint contrarij. quare altercare in iſtis pura eſt prauitas.& inducit argumentū cōtra eū.& primo proponit ſolu.datā.d.dico ſup.eſſe ſummā prauitatē.maxime ſi dicatur qđ volūtas antiqua dat ſibi motū continue ſine actu alterius agentis.i.nullo concurrēte agente proximo. & hoc probat per impoſſibile.d.ſequeretur enim ex hoc quod nulla ſi natura terminata in entibus terminatis ſeipſis.immo ſequitur quod nō poteſt addi quiditas .i.forma alicuius rei naturalis determinatæ materiæ. quare ſine dubio id quod dixit hic fuit ſummus error. Debes ſcire quod conſequentia illa tenet pro tāto: quoniā forma cōmunicatur materiæ propter actionē. quare ſi formæ nō eſt agere:ſed deus omnia agit immediate:duo ſequunt: quorū vnū eſt quod forma mea poteſt eſſe illa leonis.& ecōtra:quoniam nō poſſem ſcire quare hæc mea eſt intelligēs:& nō illa leonis poſtq̄ deus agit.& ſequitur ſecundum:quod.ſ.fruſtra forma cōicatur materiæ: qm̄ materia nō attingit ſuā operationē:ſed illā dei:& ſic apparet entimema Auer.& hoc deduxi ex eis quę dicit cō.18.12.met. cōtra nos chriſtianos huiuſmōi deductio nulla eſt:quoniā nos nō tenemus de facto deū immediate cōcurrere ad omnia:ſed ſecundū poſſe. deus enim produxit ſtellas:vt eas proprijs motibus agere ſinat:vt Plato in thymeo inquit.ſed bene cōtra legē machometi demonſtrat argumentū. & hoc totū dixi in lib.de intellectu.(Sed id quod)nunc ſoluit ad quæſitum vltimum. & dicit. ſed id quod dixit, videlicet,quod a philoſophis petendum eſt:quare aliqua appropriantur entibus quibuſdam magis quam alijs in eodem genere dicimus

mus qđ hæc fuit summa fatuitas dicere: quia similiter petendū est iuxta eum:quare ignis fuit ignis:& terra fuit terra:& nō econuerso. vult dicere qđ sicut quæstio quare terra ē terra nulla est:sic quæstio quare terra mouetur deorsum soluitur: quia terra.& similiter de igne:& addit: & hæc verba sine dubio sunt verba opinatis quod rerum naturæ possunt transferri inuicē qđ est euulsio radicū totius philosophię & ramorū eius.& hoc facit quædā secta loquētiū quæ dicitasharia:& cū istis nō loquimur:sed cum veris sapiētibus tantū.& ex his patet solu.Argu.Ala.pulcherrime.

ALGA. DUB. IIII.

SIT Alga.tertium verò argumentū est qđ nos cōcedemus:ꝙ cælo appropriatur quædā proprietas quæ est principiū motus sicut elemētis principia ipsorū motuū appropriant:& dicimus qđ ipsa nō sentit.Et si forte dicerent qđ in circulari motu nullus est a quo neqꝫ ad quē terminus.immo vnde recedit illuc redit.Dicimus quod hæc est fallacia.nulla enim est ibi diuisio terminata:immo est vnum mobile motu simplici continuo indiuiso in actu.ergo ille motus nō fit ad requirendum locum competentem:vel ad effugiendum de loco incompetenti.

Nunc obijcit tertio.& dicit.tertium vero argu.est:quia nos concedemus quod cælo appropriatur quædam proprietas.i.forma quæ est principium sui motus:sicut appropriantur elemētis principia motus ipsorū, videlicet,suæ formæ substātiales.& dicimus quod ipsa cæli forma non sentit.i.nō cognoscit:sed sup.a cognoscēte dirigitur:ergo tūc nō oportet ponere animā:sed formam.cælestem sicut est forma elementi. Ad argu. Auic.respondet.erat enim argu.omnis motus naturalis est ex termino a quo in naturali ad terminum ad quem naturalem:sed motus cæli non est huiusmodi.quare &c.huius nō replicat nisi minorem.& soluit.d.dicim⁹ qđ hic est fallacia:nulla enim est ibi diuisio terminata.immo est vnū mobile motu simplici continuo indiuiso in actu.ergo ille motus non fit ad acquirendum locum competentem:vel ad fugiendum de loco incompetenti.ergo solu.ꝙ maior est vera de motu terminato & finito: & non de motu continuo & æterno & simplici.& argumentum non procedit. ex omnibus his patet qualiter vna sola substantia separata sufficit.& per cōsequens tota philosophia ruit.& hoc post fiet sermo.

AVERROIS.

DIcim⁹ nos ꝙ id qđ dixit.s.qđ principiū illi⁹ mot⁹ nō est virt⁹ naturalis:sicut est in elemētis.sine dubio verū dixit:& in hoc patefit eo qđ dicūt: qđ hæc virtus desiderat locū cōpetentē illi corpori in quo illa virt⁹ fundat:sed quia quodlibet vbi est competens cælo:ergo corpus supercæleste nō simili virtute mouetur:quare dicunt sapientes quod istud corpus non est graue neqꝫ leue.Sed si hæc virtus cōprehēsione vel sine cōprehēsione agit:seu quali modo cōprehē-

 sione

finis agit declarat sic. si poneremus primo q motor cælorū sit aliquod corpus & aliqua natura. dicim⁹ quod hoc est falsum. impossibile esset eī q moueret circulariter orbes nisi ipsum à seipso moueret. vñ si ita esset vt homo puta vel angelus: aut essent infra mūdū vel extra. impossibile est q sit extra. nā extra mundū nullū reperit corp⁹: vt habetur clare ab Arist. in primo cæli & mūdi. Rursus oporteret quod hoc corp⁹ in mouēdo ap podiaret se supra aliud corpus quiescēs: & illud in aliud. & sic ꝓcederet ad infinitū. Silr est impossibile quod sit infra: qa cō= prehenderemus ipm sensibiliter. oīa eī corpora infra mundū existētia sensibiliter cōprehendunt. Et indigeret alio corpore ipsum ferente. Et sequeret ex hoc quod esset numerus corporū animatorū mouentiū iuxta numerū motuū orbiū. Et est petē= dum vlterius. vtrū ista mouētia corpora cōposita sint ex qua= tuor elemētis: vel simplicia. si simplicia: qualis ergo est ipsorū natura. tandē q oīa ista sunt incōueniētia maxime apud sciētē corporū naturas simpliciū & numerū ipsorū & species cōpo= sitorū corporū. immo quod pl⁹ est: ꝓbatū est demōstratiue in plurib⁹ locis q mot⁹ orbiū nō est violēt⁹: qa principiū est oīm motuū: & ex ipsorū influit vita in oīb⁹ entib⁹. id tñ qđ dixit. s. q de⁹ bñdict⁹ mouet orbes: nō q ipse habeat principiū neq; virtutē mouēdi. Dicim⁹ q est error & valde distat ab humano intellectu: & hoc est silr dicto dicētis q ipse de⁹ induit omniū entiū formas sine aliquo medio. & mouet etiam absq; medio hæc quę mouent hic. Vnde sequit ex hoc causæ & causatū nihil sunt: & sine dubio annihilant intelligibilia: intellect⁹ eī nō cō prehēdit res nisi ex ipsarū causis: vt patefactū est ab oībus vera= cibus peripatheticis & philosophis in pluribus suis locis.

Hoc in loco examinat verba Alg. & inquit, id quod dixit, scilicet q principiū illi⁹ mot⁹, scilicet cælestis nō est virt⁹ naturalis: sicut est in ele mētis, vult dicere oīb⁹ modis: sine dubio verū dixit & cām reddit. d. & in hoc patefit eo q philosophi dicūt, q hæc virt⁹ desiderat locū cōpetē, tem illi corpori in quo illa virt⁹ fundat, id est sustētat secundū rē & esse: sed quia quodlibet vbi est cælo cōpetēs: ergo corpus cæleste nō simili virtute mouet. quare dicūt sapiētes q huiusmodi corpus neq; est graue neq; leue. Et sic manifeste apparet dictum Alga. non esse ex toto falsum: immo verū quātū ad hoc q corp⁹ cæleste & elementū nō mouent eodē modo ꝑenit⁹ & oīb⁹ modis a suis formis substātialib⁹: vt exēplo patet. (Sed si hæc virtus.) Cum approbauit dictum Alg. in parte. hoc in loco veritatem ex toto manifestat. & primo proponit quæstionē. d. sed si hęc virtus. id est sed an hæc virtus cæli quæ ponit forma cæli ab Alga. agat cōprehensione an sine cōprehensione siue quali modo comprehēsionis

agat

agat declarabitur ex his quæ dicā.inquit.si poneremus primo qđ motor cælorū sit aliquod corpus & aliqua natura cōtra obijcit.d. dicimus qđ hoc est falsum:impossibile esset enim qđ moueret circulariter orbes nisi ipsum a seipso moueretur.vnde si ita esset:vtputa homo vel angelus & corporeus sup.aut esset infra mundū aut extra:& ostēdit qđ extra nō sit per verbū Arist.& sermo eius patet per superius dicta. (Rursus.) probat idē per demonstrationē Aristo.in libro de causa motuū animaliū.omne enim mouens aliud corpus:si est corpus mouens indiget corpore quiescē te:vt ibi demōstrat Arist.quare hoc in loco inducit ad processum infini/tum:& sermo patet.Similiter qđ nō sit infra cælū tribus ostendit signis: primū componit sic omnia corpora infra cælū existētia cōprehendūtur sensu.vel saltē possunt cōprehendi hoc patet per se:sed per se corpus mo uens cælū est infra cælū:ergo a sensu cōprehēdetur:vel saltē cōprehensi/bile est.cōclusio falsa est:& nō propter syllogismū:ergo propter propo/sitiones:& nō propter maiorē:ergo propter minorē:& sic habetur ꝙ nō est infra cælū.huius syllogismi recipit cōclusionē & maiorem.& sermo eius patet.(Et indigeret.)secundū signum apponit:& potest cōponi sic. omne corpus mouens aliud corpus indiget altero corpore ipsum susti/nente seu ferēte:sed per se aliquod corpus hic inferius mouet corpus cæ leste:ergo aliquod corpus hic inferius indiget ipsum sustinēte conclusio falsa vt prius:& nō nisi propter minorē.huius apponit tamē cōclusionē. & sermo patet:vt prius.(Et sequeretur.)tertiū signū apponit. & facit ip sum per viā entitatis.d.& sequeretur ex hoc qđ numerus corporū anima torū mouentiū cælos esset æqualis numero cælorū: quoniā vt dicā tot sunt motores proprij:quot mobilia per se & proprie. modo hoc conse/quens nō videtur ad sensum ex his tribus signis patet falsum esse corpus cæleste moueri a corpore vel a natura corporea.vt Alga.fingendo dixit. (Et est petendū.)Adhuc argumēto Arist.in primo cæli instat fortissime sic.si cælū mouetur a corpore:vel illud est cōpositū,id est,mixtūvel sim plex.dictū est eñ ibi qđ omne corpus est simplex vel mixtū ex quatuor elemētis.si simplex.vel ignis vel aqua vel terra &c.& nullū istorū esse de monstratū est ibidē:qđ autē nō sit cōpositū.relinquit notū ex primo de cælo.& immorari in hoc plus est stultū:& sermo eius patet. (Immo qđ plus.)Adhuc quod motus cæli nō sit violentus. syllogizatur sic. nullus motus qui est principium omnium motuum æternus:& omnium viuen tium vitarum in omnibus entibus est violētus.& huiusmodi propositio patet per se.Sed motus cæli est principium omnium motuum & causa vi uendi omnibus viuentibus:ergo motus cæli non est violētus.Huius mi/norē accepit tantū:& propositiones dimisit tanquā notas ex libro physi. & lib.cæli & mūdi.Et sermo eius patet. (Id tamē qđ.) Hoc in locore/mouet vltimū verbū eius:& primo reperit illud:& inquit.illud tamē qđ dixit:qđ deus benedictus mouet orbes.nō qđ ipse habeat principiū neq virtutē mouendi:sed sup.voluntate mouet.vt Alga.finxit. Post respōdet & inquit.dicimus qđ est error:& valde distat ab humano intellectu.cu/ius rationē reddit,dicēs:& hoc est simile dicto dicētis ꝙ ipse deus induit, id est,vestit omniū entiū formas sine aliquo medio:& qđ mouet ea quæ hic mouētur absq medio. Et tūc infert impossibile qđ sequitur ad hoc & inquit.vñ sequit ex hoc qđ causę & causata nihil sunt.i.nō sunt entia

in rerũ natura:& sic sine dubio annihilantur intelligibilia: quoniã omne intelligibile est causa vel causatũ.intellectus enim nõ cõprehendit res ni si ex ipsarum causis.vt patet ex philosophis: ecce quomodo reprobauit huiusmodi opinionẽ.Debes scire apud quosdã vt visum est esse verum ipsum deũ esse vestiens omnes rerũ formas:imaginantur enim ipsi deum esse vnitũ cuilibet formæ rei maiori vnione quã fit ex materia & forma: & tunc volunt quod ex forma rei & deo fiat vna forma totalis rei: vnde forma lapidis nõ est forma materialis tantũ:sed cõgregatũ ex deo & forma illa.similiter forma hominis nõ est cogitatiua tantũ:sed cõgregatum ex deo & cogitatiua:& sic omnes res sunt vnum esse simpliciter:scilicet diuinũ:differunt tamẽ formis partialibus.vnde sicut est vna materia omnium.sic vna forma omniũ.formæ tamẽ propriæ sunt multæ: vt satis patet ab eis:& sic imaginãtur qđ esse dei omnes rerũ formas vestiat & perficiat.hæc opinio fuit Parmenidis & Mellissi qui dixerunt omnia esse vnũ.respexerũt enim ad primã materiã:& ad primam omniũ formã:quæ est deus.similiter & poetæ hanc olfaciũt opinionẽ.vnde Virgilius in sexto.Spiritus intus alit totaq; infusa per artus Mens agitat: & Lucanus. Iupiter est quodcũq; vides:quodcũq; moueris:& alij antiquissimi vt Linus Orpheus & Museus:quos enarrare non expedit nunc. Hanc igitur opinionẽ hoc in loco Auer.reprobauit,dicens:sequitur ex hoc qđ causæ & causata nihil sunt.consequentiam probo: quoniã si deus est causa omniũ immediate:ergo nullæ sunt causæ intermediæ:ergo nulla sunt causata particularia:quoniã si causa nõ est neq; causatũ:ergo nullũ ens est in rerũ natura intelligibile:quoniã omne ens vel est causa vel causatum:& totũ hoc exposui singulari tractatu de hoc inscripto studioso meo scholari Quirino.Quod igitur corpus cæleste sit animatum.ex his patet erit enim syllogismus in hũc modũ.omne qđ mouetur motu voluntario animatum.corpus cæleste mouetur motu voluntario: ergo corpus cæleste animatũ.maior nõ est probata hic:sed pro constãti accepta.minor syllogizatur adhuc.omne corpus qđ mouetur & nõ violẽte neq; naturaliter volũtate mouetur:sed declaratum est cælum moueri & nõ violente neq; naturaliter:ergo voluntate mouetur:quod nõ violẽte declaratũ est:quia neq; mouetur a corpore extrinseco:neq; intrinseco:neq; immediate a primo motore vt in particularibus dubijs solutum est:qđ nõ mouetur motu naturali syllogizatũ est hoc in modo.omne qđ motu naturali mouetur:mouetur de termino a quo violento ad terminũ ad quẽ naturalẽ: sed corpus cæleste nõ mouetur tali processu:ergo in secunda figura corpus cæleste nec violente:neq; naturaliter mouetur:ergo voluntate mouetur: & sic apparet ipsum esse animatum:& hæc quidem demõstratio est Auicen.in.9.tractatu suæ metaphy.capi.3.per totum:& est singularis vã:licet Auerrois paruifecerit illam.

Nota.

Prima quæstio.

Vt ergo ueritas plus appareat:oportet digressionẽ facere. tribus enim existẽtibus motibus: violẽto naturali:& volũtario seu animali potest alicui videri qđ motus corporis cælestis sit violẽtus:quoniã vel cælũ resistit motori vel nõ.& si non: ergo subito moueret.& si sic:ergo motus eius esset cũ pena & labore. & per cõsequẽs violẽtus.Adhuc alicui modo posset videri motũ cælestem naturalẽ:quia est perpetuus;& declaratũ est in libro cæli,nullũ esse motũ perpetuũ

perpetuū nisi naturalē. Rursum huiusmodi motus est a natura: vt Auer. inquit in primo cæli cōmē. 5. & sermo Ari. ibidem per totū: aliter processus quo venatur quintam essentiam nullus esset. Posset & amplius alicui apparere motū huiusmodi nō esse voluntate. omne enim volitum est contingens. declaratū est in physicis huiusmodi motū esse necessariū & indefectibilē: ergo non voluntate factus. Si itaq; probatur huiusmodi motum esse animalem: & per voluntatem & intellectum omnino: & sine dubio relinquetur tibi cælum esse animatum: sed qua specie animationis non tibi hic declarabitur sed in libro meo de intellectu.

Et liquidem cælum est animatū: tunc emerget difficultas multo maior hac an numerus animarum separatarum sit secundū numerum corporum cælestiū: dixit enim Algazel. hoc nullā habere necessitatem: & potest probari hoc fortissime: sicut in corpore humano pro motu dextro & sinistro: ante & retro: sursum & deorsum, sufficit vnus motor numero: sic in corpore cælesti congregato ex omnibus orbibus debet sufficere vnus motor: hoc probatur, inquit enim Auer. in secundo cæli cōmē. 49. diuersitas partiū motuū nō facit diuersitatē formarū specificarū: quoniā diuersitas motuum cæli est ex modo, id est, specie diuersitatis partiū motus animalis: in parte dextra & sinistra: & manifestū est quod istæ diuersitates inueniūtur in eadē specie eius, id est, in homine. Amplius orbes cōparantur ad cōgregatū ex eis: sicut mēbra animalis ad totū animal: vt ipse dicit ibidē cōmē. 42. &. 71. ergo sicut omnibus motibus omniū mēbrorū sufficit vnus motor: sic & omnibus motibus totius corporis cælestis sufficit vnus totaliter mouēs. Quibusdā posset videri separatas substātias esse plures numero quā corpora sensibilia. Hoc modo, quanto aliqua in toto ordine vniuersi sunt perfectiora: tāto sunt in maiori excessu: sed substātiæ separatæ sunt multo perfectiores sensibilibus: ergo debent esse sensibilibus plures. maior apparet exēplo: quoniā corpora incorruptibilia magno excessu excedūt corpora sensibilia. est enim sphæra actiuorū & passiuorū multū parua in cōparatione totius firmamēti: & quāto corpus est nobilius: tāto est plus excedēs: vt patet sensu. Et huiusmodi rationē diuus Thomas aquinas in. 90. cap. secūdi libri cōtra gētiles magnificauit multū: & post ipsum plurimi posteriorū. Circa huiusmodi quæstiones sicut Ari. narrat in. 2. cæli. & Auer. ibidē cōmē. 4. 5. &. 6. poetę & Empe. & Plato motū cęli esse violentū consentiunt per argumentū in prima figura hoc modo omne graue motum in circulo violente mouetur: sed corpus cæleste graue motum in circulo: ergo corpus cæleste violente mouetur. maior est per se nota. minor accipitur ab eis tanquā cōfessa. crediderant enim omne corpus esse graue: & omne graue corp⁹: vt Alber. inquit: & quia ita crediderūt ideo diuersati sunt: quoniā poetæ Athlātem sustinere cælū fingūt Empe. vero dixit cælū nō cadere propter velocitatē sui motus: vt patet de aqua circulariter mota in vase quæ nō cadit. Plato autē cælū anima sustentari dixit: quēadmodū & animal tam diu sustinetur quā diu anima cōstituitur: & constat. quare expirante statim cadit: & hac comparatione animā sustinere cęlū Plato ait. Alij autē antiquorū plurimi substātias abstractas vniuersaliter negātes cū imaginationē per intellectū transcendere non poterant corpora cęlestia moueri a naturis proprijs dicūt: & huius opinionis

Secunda quæstio.

Positio Empedo.

Positio caldeorum. caldei forte fuerunt qui corpora cælestia deos esse dicūt. vt Auer. inquit in primo cæli commen. 22. & in secundo cæli cōmē. 68. & 12. meta. cō. 50. vnde & ab his manicheorum error effluxit qui intantum ascēderunt quod deum lucē corporalē esse dixerunt: & hi syllogizati sunt in hunc modum. omnis motus factus a natura est naturalis: sed declaratū est motum cæli factū esse a natura: ergo erit verificatū ipsum esse naturalē. Vt igitur veritas appareat: oportet altius repetere. assumā ergo dicta Auer. in 2. ca. de substātia orbis. vbi melius totum hoc exposuit. inquit: dicamus igitur qđ illud corpus. vult dicere cæleste: nō componitur ex materia & forma: secundū ꝙ corpora generabilia & corruptibilia cōponūtur. vult dicere quæ cōponūtur ex materia dimēsionata tribus dimensionibus: & forma cui respōdet in natura cōtrariū corrūpens. sicut dictū est in primo capitulo illius. Probat huiusmodi conclusionē Auer. & syllogismus cōponitur sic. omne id corpus qđ ex materia & forma cōponitur similibus materiæ & formæ generabiliū est existens in potentia ad substantiā. Tūc apponit ibidē minorē: & inquit. nulla enim potētia est in eo omnino: scilicet potentia ad esse. est ergo minor: sed corpus cæleste nō existit in potentia ad esse: ergo corpus cæleste non cōponitur ex materia & forma similibus materiæ & formæ generabiliū. Propositio. d. corpus cæleste nō existit in potētia ad esse. probatur ibidē hoc prosyllogismo inquit. omne enim in quo est potētia: scilicet, potētia quæ est in substātia nō est potentia nisi ad duo contradictoria. est ergo maior. omne corpus in quo potentia existit ad esse est in potētia contradictionis: vt Ari. dixit in. 9. meta. cōtradictionis dico vt Auerrois ibi cōmē. 17. & 19. exponit ad esse & non esse, id est, formā & priuationem. Tunc accipias minorē: sed corpus cæleste non est in potentia contradictionis: ergo corpus cæleste non existit in potentia ad esse: & hæc conclusio fuit minor prædicta. est ergo vltima & finalis conclusio. quod corpus cæleste est simplex. Sed quia declaratum est ipsum moueri a principio in eo: vt in primo capite. & hoc sensu quodammodo potest percipi. ideo incepit ibidem inuestigare: cuius nā generis sit principium quo mouetur. tribus enim existentibus principijs: natura: anima: & agente extrinseco: natura quidem qua fit motus naturalis. anima vero qua fit motus animalis: agens extrinsecum quoqꝫ quo fit motus violentus. dubium est a quo istorum nam moueatur cæleste corpus: & accipit tanquā confessum & demonstratum in tota philosophia naturali motum cæli non esse ab extrinseco motore violente mouente. conuenit ergo laborē in declarando alterū duorum: an scilicet, a natura an vero ab anima moueatur ipsum. Et inquit: & manifestū est qđ forma qua mouetur non est generis formarū quatuor elementorū, id est, aliqua forma quatuor elemētorū: neqꝫ similis illis: sicut formæ mixtorū propinque elemētis vt lapidis forma: & reddit causam. d. quoniā si esset aliquid: vult dicere generis formarum elementorum vel mixtorum esset graue aut leue: vt. 4. cæli cōmē. 22. & 4. physi. cōmē. 71. dictum est: & quia formā grauis essentialiter consequitur grauitas: & leuis leuitas dedit id qđ sequitur ex hoc: & inquit: & moueretur per se. vult dicere & per accidens: vult dicere a seipsis de potentia accidentiali. vt commento 4. & 32. octaui physicorum exposuit Auer. & quia hoc totum est impossibile dedit conclusionem intentam: & inquit, remanet igitur vt natura eius:

Positio Auerrois

ra eius. vult dicere forma mouens existens principium in eo est generis animæ. ergo suus syllogism⁹ est. oīs motus cuius principiū per se & primū est anima: est motus animalis: sed declaratū est ꝙ mot⁹ circularis est motus: cui⁹ principiū est anima. ergo motus circularis est motus aīalis. Et cū declarauit motū circularē esse animalem adhuc inuestigās specialem eius differentiam procedit vltra. duabus enim existentibus specieb⁹ motus animalis: alter quidem purus & animæ tantū: alter mixtus. dubiū est non parum: quonā modo corpus cæleste mouetur & inquit. sed quando nos inspexerimus animalia quæ sunt hic sup. in comparatione ad eorum motus inueniemus in eis, scilicet animalibus quādo mouentur duo principia duorū motuū: quorū alterū est principiū motus recti, scilicet motus ad inferius aut ad superius: & hoc secundū prædominatū elemēti in eo fit. & secundū principiū est principiū motus localis processiui. animal eīm duobus principijs mouetur, scilicet deorsum vel sursum vt sensu cognoscitur & progressu: ergo & duobus principijs. Diuersorū enim motuū diuersa sunt principia motuū. vt dictū est in cælo & mundo. Deinde accepit & secundū: quod etiā in eorū motib⁹ inuenit. & inquit, & inuenim⁹ motū istū, scilicet ꝓcessiuū esse cōtrariū motui declinationis essentialis qui est in eo, id est motui ad quē elementū dn̄ans inclinat. Et dedit signū hui⁹ cōtrarietatis. d. & accidit ei fessitudo: & cogetꝰ ad quietem. fessitudo eīm causatꝰ in aīali merito resistētiæ mobilis ad motorē: vt declarabitꝰ. & inde quiescit aīal: vt dicā. Et cū accepit hæc quæ sensu patent in motibus animaliū in esse dedit cōclusionē. d. vnde, id est ergo necesse est vt principiū motus cæli sit generis animæ tantū: & exponit hoc. d. & pro id est: ꝙ motus quē habet circulariter fit motus ꝓpri⁹ aīæ secundū ꝙ est aīa & nō mot⁹ cōposit⁹. Cōponatꝰ ergo ratio sic. oīs mot⁹ mixtus est duorū principiorū inuicē oppugnātiū: vt patet ex his, sed motus cæli nō est duorū principiorū huiusmodi. ergo in secūda figura motus cæli nō est mixtus. Cū igitꝰ est motus aīæ: & nō aīæ mixtus: ergo purus aīalis tm̄. Et debes scire ꝙ lapsus & fatigationis possunt assignari duę causæ. ꝓpinqua scilicet & remota: vt ex Auer. colligitꝰ. 2. cæli cō. 3. & 36. remota quidē est resistētia causata merito cōtrarietatis moti ad motorē. ꝓpinqua vero est spirituū resolutio. Cū eīm spūs resoluuntꝰ accidit aīali lapsus: & inde ad quietē cogitꝰ: vt ipso quiescente spūs deperditi restaurentꝰ ꝓ parte. vt in lib. de somno dixit Arist. cū ergo neutrā harum causarū inspeximus in corpore cælesti: sciuimus ipsum esse motū aīalem purū & simpliciter animæ in eo ꝙ anima. Et ex hoc sequitꝰ ꝙ corp⁹ cæleste sit animatū: qua vero specie aīatiōis nondū hic apparet, sed in libro meo de intellectu. & forte dicā in sequenti disputatione. Quod etiā cæli motus sit animæ tantū Plotinus Eneadæ secūda in secūdo lib. de motu cæli. ca. primo longo sermone mōstrauit: & eo maxime quia est in circulo motus cū sit manifestū animā & intellectū in seipsis circuitū quendā facere. ideo motus cæli & circularis fuit dispositiōis, inquit: enim cælū circulo moueri: quia mentē imitatur: & tunc quærit cuius natura est ille motus: animæ ne an corporeis: & tandē esse animæ tantū: cū Auer. cōcludit & videtur mihi ꝙ Platonis & Plotini sentētia cōsistat in his ꝓpositionib⁹, ꝙ anima inquātū aīa sphærica sit quod intellectio isto modo. est enim magnitudo duobus modis dimēsionalis & virtutis. & quia sphæricitas

Duæ sunt causæ fatigationis.

ricitas cōditio est magnitudinis.ideo duplex est sphæricitas,scilicet di/ mēsiua propria corporib⁹ & virtutis quæ attēdit secundū essentiæ op⁹ & effectus vt platonici inquiūt. Quod igitur anima vt in se sphærica sit testatur modus operādi eius:semper eñ in operatione sic se habet. ꝙ ab eius essentia operatio incipit:& per extrinseca trāsiens tandē in essentiā eam a qua exiuit redijt vt & peripathetici etiā inquiūt.& hoc apparet in omnibus speciebus animarū vt in anima cæli & anima hoīs & aīa mun/ di. Adhuc apparet ab effectu. est eñ anima dei similitudo & sine dubio omne diuinū esse est in circulo: cū in eo nec principiū diuersum sit a fi/ ne:nec finis a medio.cū igitur & anima quæcūqꝫ quādā dei similitudinē contineat consentaneū est:& eā circularē dispositionē participare.Rur/ sum sicut excellētissimo corporū couenies est & sphærica figura & cir culus:vt peripathetici inquiunt.ita & excellentissime virtutum decens erit operatio circularis.verificatur igitur sermo platonicorum animam esse sphæram vt dictū est. Secūda ꝓpositio est apud eos & peripathe/ ticos.oīs motus qui est sphæricæ tantū naturæ,est motus animæ tantū: & purus aīalis:& nullo modo mixtus.& hoc est verificatū ex dictis.Ex his cōcluditur ꝙ motus cæli est animæ tantū purus & simpliciter aīalis nullo variāte eius naturā vt dictū est. ꝙ igit̃ mot⁹ cæli nō sit violentus neqꝫ naturalis:sed aīalis aīæ tantū pure & simpliciter dictū sit intantum.

Nota.

Ad opposita itaqꝫ oportet soluere.& primo ad primā.licet enim fuit prolixus sermo in tractatu de resistētia cæli. attamē nūc breuiter quāto quæsito satisfacit oportet dicere.Dicūt itaqꝫ plures sapientū corp⁹ cæle ste animæ suæ nō resistere.omne eñ resistēs cōtrariū est ei cui resistit vt modo dictū est:modo verificabit̃ corpus cæleste nō cōtrariari suæ aīæ: queādmodū corpus animalis hic resistit & cōtrariatur animæ ei⁹:vt pa/ tet.Et quia vidēt motū cæli esse certe velocitatis huiusmodi motū ter/ minatū ad voluntatē motoris reducunt dicētes:animā cæli tanta veloci tate mouere:quia tanta vult mouere. Post hos alij cælū intelligere nō resistere cōsitentes terminatū motus cæli velocitatem ad limitationē vir tutis perstringūt,inquiūt eñ intelligētiā tāta vel tāta mouere velocita/ te.nō quia tanta vel tāta resistentia cælum ei resistat : sed quia tanta vel tanta est potētia eius motiua vt manifestum est per se. Post hos sunt qui resistentiam moti ad motorē duplicem inuenerunt vnam positiuam qua corpus per suā formam suo motori resistit.Verbi gratia,quia forma mo ti inclinat deorsum:motor aūt circulariter vt dixit in animali præsenti. Altera est resistentia priuatiua quæ est terminorū a quo & ad quē incō/ possibilitas:corpori eñ existenti sub vno vbi repugnat esse sub altero: vbi eo quia termini sunt ad contradictionē redacti.& huiusmodi inueni mus in omni moto.volunt itaqꝫ cælū animæ non resistere:primo genere resistētie:neqꝫ eñ graue:neqꝫ leue cælum:sed bene secūdo genere resistē tiæ.& sic terminatū gradum velocitatis amittunt in corporibus cælesti/ bus.Sed oēs isti modi sunt erronei.quod declaro verbis & rationib⁹ sa pientū.ostendā eñ aliquod oino genus resistentiæ esse positiuū ex parte corporis cælestis moti ad animam mouentem.Inquit ergo Arist.2. cæli probans cælū motu continuo æquali & regulari moueri omnē diuersi/ tatē motus causari:aut a motore:aut a moto:aut ab vtroqꝫ.vbi Auer.cō. 36.dicit ꝙ demonstratio Arist.fundatur in duabus ꝓpositiōib⁹: quarū prima

Positio quorūdā de resistentia cæli.

Alia positio.

Alia positio.

Impugnatio.

prima est. ꝙ omnis diuersitas accidẽs in motib⁹ naturaliter accidit pro/pter diuersitatẽ proportiõis potẽtiæ motoris ad potentiam moti: quũ in omni moto est aliquo modo potẽtia moti diuersa a potẽtia motoris. ve locitas enim & tarditas non sunt nisi secundũ proportionẽ potẽtiæ mo/toris ad potentiã moti. quanto igiť fuerit maior proportio: tanto motus erit velocior: & quãto ꝓportio erit minor: tanto motus erit tardior. Ex his arguo. in corporib⁹ cælestibus vnus motus est altero velocius: ergo in corporibus cælestibus vna proportio motoris ad motum erit maior: & altera minor: ergo non tantũ erit ibi limitatio motus ratione volun/tatis terminatæ vel virtutis vel priuationis: sed aliũde. Adhuc Auer. ibi/dem com. 38. in fine maxime inquit: & ideo credendũ est quod potẽtiæ mouentium sunt terminatæ proportionis ad corpora mota. & ꝙ infini/tas non inuenitur nisi ꝓpter æternitatẽ. causa eñ abscisionis & cõtinui/tatis esse & eius æternitatis est materia: cum ergo motor & res mota ex illa abscinduntur: non abscindetur suum esse neq͂ suũ opus: quod est mo uere & moueri: quia causa in terminatione proportionum quæ est inter potentias motorũ: & rerum motarum ab eis est diuersitas formarũ: con/tingit vt hæc finitas sit cõmunis formis quæ sunt in materia. Ex his ac/cipitur ꝙ duo cõsiderantur in motu, scilicet quãtitas durationis: & gra dus velocitatis. quãtitas durationis est sola conueniens motorib⁹ & mo tis a materia abstractis. gradus velocitatis qui penes proportionem attẽ/ditur est communis eis & formis naturalibus: ergo sicut in formis mate/rialibus succesio causatur merito resistentiæ mobilis ad motorem: ita & in motoribus separatis. Rursum Arist. ibidẽ post in translatione vete ri inquit, & si in aliquo orbiũ orbe erraticorũ essent plures stellæ esset vltimus orbis in labore. vide cõmentũ. 71. vbi Auer. colligit istud enti/mema. si orbi adderetur stella aut non moueretur aut tardius mouereť. modo huiusmodi cõsequẽtia nulla esset nisi astrũ additũ ad resistentiam adderet: nõ potest addere ad resistentiã si nullius prius fuisset resistẽtiæ: ergo intẽtio philosophorum est: ꝙ ibi sit aliqua resistentia intrinseca ex parte corporis moti ad motorẽ mouentẽ eino. Iterũ Auer. 7. physi. com. 35. inquit. necessario eñ debet esse resistentia inter motorẽ & rẽ motã. siue motio sit naturalis aut innaturalis. & ista resistẽtia cõis est secundũ ꝙ alteratũ, id est motũ est in omni agente & omni patiẽte. vnde dicimus in virtutib⁹ cælestib⁹ mouẽtibus ꝙ nõ mouet quæcunq͂ potẽtia quod/cũq͂ corp⁹ cæleste: sed quælibet potẽtia mouet corp⁹ ꝓpriũ velocitate ꝓpria: sed oẽs cõueniũt in hoc ꝙ mouẽt in infinitũ. & secũdũ hũc modũ nõ est ꝓportio inter eas & motũ. secundũ vero ꝙ vnaquæq͂ earũ mouet corp⁹ ꝓpriũ velocitate ꝓpria secundũ hoc habẽt ꝓportionẽ propriã ad motũ vel cũ moto. ecce q̃ plane Auer. testať huiusmodi errorẽ eorũ. plu res alias inducerẽ auctoritates philosophorũ: sed studiosus has conside/rãs plures alias similes in libris philosophorũ adinueniet. arguã ergo & adhuc cõtra illos rationibus. data enim positiõe eorũ destrueť ꝓportio & ordo orbiũ: quemadmodum & Auerro. nititur ponere in. 12. metaph. cõ. 44. per totum. cõsequentia probatur. quoniã si nulla est resistẽtia in eis ex parte moti: quilibet motor posset quodlibet mobile illorũ moue/re. & sic per cõsequens nõ esset necessariũ vnã earũ habere ꝓpriũ orbẽ: vt philosophi conanť ostendere: immo esset a casu & posset esse ꝑmuta/

tio

tio eorum ad libitum. Adhuc sequitur quod musca posset mouere cęlum tãta velocitate quãta intelligentia mouet orbem: & si non tãto tempore: consequẽs est cõtra Aristo. & Auer. 8. phy. commen. 78. & 79. cõsequẽtiã probo: quoniã musca applicata orbi est alicuius potẽtiæ: & cælũ nullius resistentiæ: ergo posset mouere: immo in infinitum velociter ageret.

Rursum potest argui argumento qđ consueuit fieri ab alijs sic. addito vno gradu resistenciæ modo ipsi cælo: adhuc motor cæli mouebit ipsum æque velociter pariter addito. secundo mouebit æque velociter: sicut in prima hora. similiter addito tertio gradu: quarto similiter & qnto. & sic quousq; motum sit auctum in resistẽtia æquali ipsi motori: & tunc sequitur quod aliqua potentia mouebit aliquod resistens tãta resistentia quãta est eius potentia. Nec potes dicere quod aucto primo & secũdo & tertio & quarto gradibus resistentiæ semper remanebit motus tantæ velocitatis: sed quãdo perueniet ad æqualitatẽ destruetur proportio: quoniã qualis est proportio totius ad totũ: talis partis ad partẽ. sicut Arist. inquit in primo de partibus animaliũ. & primo meteororũ. & in li. de anima, secũdo. Ergo si tota resistentia apta est auferre totũ motũ. & pars resistentiæ partẽ motus: vltimo oẽs ꝓpositiones septimi phy. destruuntur. quarũ prima erat. si aliqua potẽtia mouet aliquã magnitudinẽ in aliquo tẽpore: medietas illius mouebit medietatẽ eius in eodẽ tẽpore. secunda si aliqua potentia mouebit aliquã magnitudinẽ in aliquo tẽpore: eadẽ potentia mouebit: medietatem in duplo velocius: & alias ponit quæ oẽs nihil essent: & certũ est vt Auer. inquit. huiusmodi ꝓpositiones esse cões oĩbus corporibus & formis: cũ huiusmodi liber ordinatus ad octauũ sit: vt patet. ¶Quare oportet & dicere aliter ꝙ igitur motor cæli sit alicuius potentiæ manifesta est p se. oĩs eñ motor est alicuius vigoris & potẽtiæ: vt Auer. accepit. 2. ce. com. 38. & 39. ¶Quod etiã motũ resistat ei ex dictis patet. oportet eñ proportionẽ saluare vł in omnibus motoribus ad sua mobilia ad hoc vt motor terminatus moueat orbẽ terminatũ: & qđ in maiori magnitudine sit virtuosior motor: vt Auer. inquit. 12. meta. cõmẽ. 44. hæc duo sunt fere manifesta per se: seu qđ illa resistentia sit positiua vel priuatiua dubitatio est. & videtur primo aspectu ꝙ nõ debeat esse priuatiua: tãtum qm̃ illa reducit ad contradictionem. cõtradictio quoq; in puncto consistit: quare adhuc quicunq; motor posset quodcunq; eorũ mouere: si resistentia tantũ est ex incompossibilitate terminorũ omnino: ergo oportet vltra priuatiuã resistentiã ponere positiuã. resistẽtia enim priuatiua communis est omni moto, vt motũ: vt manifestũ est per se. & hæc nõ sufficit: qm̃ in vacuo posset esse motus cõtra eos. 4. physi. cõ. 7. ergo corpus cæleste vltra priuatiuã resistentiã addit positiuã. Et illa non est supposita a forma eius vltra propriũ motorẽ: qm̃ sicut declaratũ est cælũ neq; graue neq; leue: sed naturæ est tertie. & hoc manifestum est per se. Relinquitur ergo quod sumatur a corporea natura cæli: est enim cælum corpus quoddam substantiale. & impossibile est vt sumat a corpore inquãtũ corpus: qm̃ tunc in vacuo posset saluari motus. & maxime secundũ positionẽ dicentium formam corporis de genere substantiæ materiæ coeternæ. ergo oportet adhuc ponere resistentiã suppositam penes aliud. inuenimus autẽ in cælo intelligentiã quãtitatẽ terminatã & qualitates ꝓprias. & impossibile est vt intelligentia resistat sibi: vt plene patet: neq; quantitas vniuersaliu

erit

erit resistentiæ cum non sit de principijs actiuis seu passiuis, vt Auer. inquit in physicis. Adhuc patet cælum non resistere resistentia sumpta ab ipsius qualitatibus: cum qualitates illę sint spirituales & non agentes: vt sic ergo si opinio philosophorũ vera est: oportet resistẽtiã sumere a corporea eius natura inquãtũ est quinta essentia & tertia natura. sicut enim graue resistit sursum quia graue: & leue deorsum quia leue: ita cęlũ motori desistet: quia tale corpus talis naturæ. duæ ergo sunt ibi resistentiæ, vna priuatiua quæ cõmunis est omnibus. altera positiua sumpta ab esse actuali corporis cælestis in tali specie. Sed ambiges ita ego possem fingere in vacuo in elementis: quod ipsa forma agit motum vt forma: & resistie sibi vt in materia. Præterea si cælum resistit: ergo agit: & omne agens est forma vel formam habens. Rursum si intelligentia mouet cælum: ergo excedit resistentiã cæli: ergo potest mouere cælum. & amplius cum quilibet excessus potentie ad resistentiam sufficiat causare motum: in eo quod talis motus. Amplius argumentum non est solutum. si enim cælum resistit: ergo inclinatur ad oppositum: ergo violente mouetur.

Dubita.

Ad hæc dicendum. ad primã non est simile: quoniam materia non limitat magis ad motum sursum quam ad deorsum. & ita nõ potest esse causa resistentiæ. omne enim resistens est in actu terminato & proprio vt dicebam: cælum igitur non resistit in eo quod corpus: sed in eo quod corpus actu separatum a suo motore. cuiusmodi non est in proposito de elementis. Ad secundam consequentiã negant omnes. resistere enim non est agere: sed est actionem prohibere ne agens moueat ea velocitate qua potest propter ordinem naturæ: vt diximus. verum est quod omne resistẽs debet esse actu ens & corpus talis naturæ: vt patet: & huiusmodi est cælum. est enim actu corpus simplex: vt patet. Ad tertiam dicendum quod secundum fundamenta Arist. in primo cæli commento. 116. oportet dicere vniuersaliter omnem potentiã terminari per maximum quod sic. ita quod in hoc sic. & in nullũ maius: & quodlibet min⁹: sicut Auer. inquit, nec quilibet excessus sufficit apud peripatheticos ad motum vna queq enim res naturalis est terminata ad maximũ & ad minimũ: & cum excessus sit quædam res naturalis erit terminat⁹ & dabitur minimus qui sufficit ad mouendum & maximus. Et sophiste litigabunt: & quidã eorum dicent me contradicere famositati propter ignorantiã meã in dictis modernorũ: & quidã promittent me arguere argumentis demõstratiuis: & quidam eorum dicent iste fuit parum exercitatus in his: & quid curabo maliuolorũ latratus: videant equidem quæstionem meam de hoc: & percipient demonstrationes cõtra hos confusos modernos: & plane intentionẽ Arist. & Auer. Ad vltimam dico ꝙ resistere ex duobus modis. vno modo ratione formæ contrarię ipsi agenti. alio modo ratione limitationis naturæ rei motæ. dico igitur ꝙ cælum resistit secundo modo non ratione formæ contrariæ: sed quia natura sua est limitata ad sic moueri: vel sic. ergo inclinatur ad oppositũ cõsequẽtia nulla: sed bñ sequit: ergo nõ ꝓpinat ad tãtã velocitatẽ quãta motor intẽdit mouere. istũ modũ resistẽdi explicat Auer. formalr secũdo cæli cõ. 63. vbi exponit qualis est opatio siue cõtrarietas moti ad motorẽ: & qualis facultas & difficultas i corpib⁹ cęlestib⁹: & tu vide eũ. Sed dices ex q̃ resistere est actionẽ ꝓhibere: cur poti⁹ eã ponim⁹ a pte passi & nõ agẽtis. posset enĩ fingi quod

Solutio.

Dubitatio.

quod cælum appetit moueri velocitate maxima:sed intelligentia moderat ipsum:vt moueatur tanta. Poteſt dici quod reſiſtere eſt merito paſſionis : & quia intelligentia nullo modo patitur: ideo ipſi moto potius aſcribenda quam motori.& ſic patet ſolu.ad principale argumentum.

Solutio.

Cum abſoluta eſt quæſtio probans corporis cæleſtis motum eſſe cũ pena & violentia.ſupereſt modo abſoluere quæſtionem probãtẽ ipſum eſſe naturalem. Ideo debes ſcire quod motus cæli eſt naturalis eo modo quo principia eius ſunt naturæ:eſt aũt anima cæli natura & materia cæli natura:vt Auer.inquit.j.cæli com.5.&.2.me.com.16.ſed non natura ſecundum vniuocationem.nullum enim nomen reperitur vniuocum æterno & generabili:& quanto minus ratio.ergo ſi ibi eſt conuenientia erit ſecũdũ analogiã:ſicut Auer.inquit in ſecundo phy.in cõ.3.Poteſt ergo dici quod queadmodũ anima cæli & ipſum cælũ natura dicũtur per analogiã ad naturam quæ eſt hic.ita & eius motus naturalis dici poteſt naturalitate analogia.& ſic ad argumentum concedo nullo eſſe motum perpetuum niſi naturalem vniuoca vel analoga naturalitate. Quomodo autem huiuſmodi motus ſit a natura:tam penes principiũ actiuum quam penes principium paſsiuum patet. Id autem quod inducebatur,hũc ſcilicet;motum a voluntate non eſſe friuolum eſt.declaraui,id eſt, in tertia huius libri diſputatione liberã volũtatẽ ſtare cũ neceſsitate actionis. eſt enim liberũ arbitrium in motoribus cæleſtibus ſicut & in nobis ſecũdũ cõparationẽ & attributionẽ.verũ in illis ſecũdũ philoſophos cũ neceſsitate eſt actionis.in nobis aũt cũ cõtingẽtia.nec ꝓpter hoc cogunt agere corpora cæleſtia.& ſi neceſſario agant vt ſæpe in tertia huius libri parte perſpicuũ relinquit. Ex his verificabitur corpus cæleſte eſſe animatum mouens ſe per ſe ab intellectu & appetitu: ſed qua ſpecie animationis ſit animal:vtrunque in eo ſint alij gradus animalis quam appetitiuus,intellectiuus & motiuus nondum manifeſtum hic.verum ex dictis in alijs diſputationibus:& ex dicendis forte in ſequenti diſputatione notum fiet. Nec expectes a me totũ:ego em̃ hũc librũ velut in trãſitu exponere curaui ad libitũ amicorũ & meorũ ſcholariũ:& ideo bonũ eſt:vt poſteriores addant dictis meis:& diminuẽda diminuãt.ſemper enim poſterior ſermo acutior reperitur:vt in pluribus:ſicut Auer.inquit. Supereſt modo ſatiſfacere quæſito vltimo ſcilicet de multitudine ſpirituũ & intellectualiũ ſubſtantiarum.voluit itaq; Plato quod omniũ animaliũ in quibꝰ eſt anima rõnalis tripartita diuiſio eſt in deos hoĩes & demones.deos autẽ corpora cæleſtia habere dicebat demones aerea:hoĩs terrea.& ſic Plato ſub ſubſtantijs ſeparatis oĩno a corpe ſeparatis hos tres ordines ſubſtãtiarũ corporibus cõiunctarũ ponebat.Videt aũt & ipſe in Parmenide de vno omniũ rerũ principio ſubſtãtiarũ abſtractarũ numerũ æqualẽ ponere numero ſenſibiliũ:vt ſpẽs & formas quæ ideæ dñr græco noĩe.Lucius Apuleius in lib.de deo Socratis quod vere ſint demones habitãtes ac nobiſcũ cõuerſantes teſtatus eſt.inquit em̃ demones ſunt gñe aĩalia: aĩa paſsiua:mẽte rõnalia:corpe aerea:tpe æterna.Et Calcidiꝰ in cõmẽto thymei inqt.demon eſt aĩal rõnale immortale:paſsibile aĩo:æthereũ corpore.Et Varro adeo ꝓceſsit qđ aliqđ eſſe incorporeũ non dubitauit:ſed nullũ tale quin corpori ꝓprie ſit vnitũ:adeo qđ etiã deũ animam ponit mundi.Quod igitur ſint ſpiritales ſubſtãtiæ:& multæ apud hos manifeſtum.

Nota.

Poſitio Platonis de numero ſubſtãtiarũ ſeparatarum.

Poſitio Lucij Apulei.

Poſitio antiquorũ philo

ſtum. Alij primi philoſophi de veritate inquirentes ſolam naturã corporeã conceſſerunt adeo φ primi philoſophi nihil eſſe viſi corpora æſti- mabant: propter quod & animam ipſam corpus eſſe dixerunt vt lib. de anima. & in metaphyſica inquit Ariſt. Alij autem vnã ſubſtantiã ſepara- tam tm̃ cõceſſerũt deũ. ſ. reliqua eſſe inanimata omnia: ꝓpter quod Ana- xagoras. Clazomenius cũ athenienſibus factus eſt reus. & dixit corpora cæleſtia inanimata eſſe: & dicens ſolem lapidem eſſe accẽſum occiſus eſt ab eis: & hanc opinionem Alga. defenſauit: poſuit enim vnam ſubſtan- tiam ſeparatam ſufficere corporibus cæleſtibus: & omnibus pro guber- natione actuum & motuũ eorum: vt in hac diſputatiõe viſum eſt. Quod igitur ſubſtãtia aliqua ſeparata in corporea ſit Anax. Clazomenius. Pla to athenienſis Ariſto. argyrita affirmant. Anaxagoras quidem: qm̃ omne mouẽs omnia imperãs omnibus vniuerſaliter ſubſtantia eſt ſeparata. Cũ igitur ſit aliqua ſubſtãtia omnia mouens omnibus corporibus imperans vniuerſaliter eſſe aliquã incorporeã ſubſtãtiã cõcedit. Plato vero æſti- mauit ante eſſe participãs eſſe neceſſariũ ponere eſſe per ſe & participa- tũ. corpora aũt ſunt entia participãtia: ergo eſſe participatũ erit incorpo- reũ, ſeparatũq; ſubſtãtiã cõtinẽs. Ariſt. deniq; ex eo φ omne mouẽs mo tu perpetuo: oportet vt ſit ens ſeparatum a materia. Cũ igitur probatum ſit aliquod eſſe mouẽs motu æterno. & ergo erit declaratũ eſſe aliquod ſeparatũ a ſubſtãtia materiali & materia. hi igiẽ ſunt viri noſtræ opinio- nis: & huiuſmodi breuiter fundamẽta. Cũ verificatũ eſt ſecũdũ Ariſt. plures eſſe ſubſtãtias ſeparatas. Supereſt nunc ſtabilire numerũ earũ. ingt igiẽ Ariſt. 12. meta. quare & ſubſtãtias & principia immobilia & inſenſi bilia tot rõnabile eſt æſtimare. neceſſariũ tñ dimittaẽ fortioribus dicere. in quibus verbis Ariſt. vt videtur innuere cõ. 48. illiꝰ partis ſyllogizat in tertia figura in hũc modũ. omne motus ſunt. 55. aut. 67. motꝰ ſunt tot numero quot ſubſtãtiæ ſeparatæ mouentes. ergo ſubſtãtiæ ſeparatæ mo uentes ſunt. 55. aut. 67. in tertia figura propoſitio. d. motus ſunt. 55. aut 67. ab Ariſt. declarata eſt auctoritate Eudoxi & Calippi. & Auer. in cõ mento oſtẽdit illud exemplo: & addit differentiã inter antiquos aſtrono mos & modernos ſui tp̃is. minor. ſ. d. motus ſunt tot numero quot ſub- ſtãtiæ principia immobilia: & inſenſibilia nõ probata eſt: ſed poſita tan quã rationabiliter, id eſt, cõfeſſa & famoſa ab Ariſt. Et ſi multæ inducã tur rationes ꝓbãtes numerũ ſubſtãtiarũ ſeparatarũ. mihi non vẽ alia via fortior hac quã Ari. induxit. hãc æſtimat firmiorẽ. & Auer. in cõ. & Alb.

Margin: ſophorum. Poſitio aliorum.

Margin: Tot ſũt motus qt ſubſtãtiæ ſeparatæ.

Vt igitur vẽ firmitas huiꝰ vie inſtamꝰ ei. primo ꝓpter qd motuũ numero decet ſtabilire numerũ intelligentiarũ cur nõ numero luminũ. duo em̃ ꝓpria ſunt orbi motus & lumẽ. & horũ quod libet ſenſui noſtro manifeſtũ eſt. ergo cur nõ poſſunt firma ratione cõfir mari numero luminũ quẽadmodũ numero intelligẽtiarũ cõfirmat Ariſt. adhuc vna forma. V. g. ignis poteſt duobꝰ inſtrumẽtis plures operatiões cauſare: vt ſiccitate exiccat: caliditate calefacit: cur & vna potẽtia vniuer ſalis, videlicet deus nõ põt diuerſis corporibꝰ cauſare diuerſos motꝰ. er- go huiuſmodi via neceſsitatẽ nõ habet. Amplius vna eſt aĩa in hoĩe q eſt principiũ vegetãdi ſentiẽdi intelligẽdi & mouẽdi de loco in locũ & ap- petẽdi quę ideo hoc: qa cõtinet virtutes omniũ aĩarũ inferiorũ: ſicut dicit Ariſt. cur nõ vnꝰ motor tm̃ ſit q cõtineat vires omniũ motorum potens agere

Margin: Q. õ tertia

agere diuersa: prout diuersas habet sub se partes. Rursum arguit Auer. in primo cæli cō.5.argumēto fortissimo.vel intelligentia motrix existit in moto per se & simpliciter:sic ꝙ cōstituatur per motū:sicut forma ignis.per materiā:vel inest ei a ꝓprietate nō intrinsece & per se secūdū se:sed secūdū rem & existere habet esse diuersum a cælo. Si primū: tunc cælū cōponit̃ ex materia & forma:quapropter esset generabile & corruptibile.Si secūdū q̄ō igit̃ cōtinget ex diuersitate motuū:vt diuersēt̃ natura moti.nō diuersat̃ eñ natura moti nisi ꝓpter diuersitatē suæ formæ. & hoc nō inuenit̃ nisi in forma existēte per materiā. vide ipsum.est ergo virtus q̄ōnis ex diuersitate motuū.cōcludit Arist.primo cæ. diuersitatē quintæ essentiæ.nō pōt hoc fieri nisi isto ordine ex motu cōcludēdo naturā motoris diuersam a natura alterius motoris alterius motus ex motore nō potest cōcludi natura moti diuersa nisi motor det ei speciē & differētiā essentialē.species:& differētia essentialis sumunt̃ a forma constituta in esse per materiā.ergo si via Ari.valeret.motores cælorū essent formæ cōstitutæ per materiā:& diuersales:& hæc quæstio vt Auer.inquit est multum difficilis & laboriosa. Ad intellectū igitur demōstrationis Aristote.debes scire ipsam sustentari in duabus propositionibus principalibus:& in tertia qua remouetur quod in ea. prima motus sunt.55. vel.67.huiusmodi propositio debet supponi hic.& accipi ab astrologo qui per propria instrumēta cognouit proprios motus.motus eñ corporis cælestis esse plures accipit astronomus a naturali. probat eñ Aristo. motus cælestes esse plures ꝓpter generationē & corruptionē entiū hic. si eñ vt inquit in.2.cæ.fit hęc gn̄atio & corruptio necesse est cęlū pluribus motibus moueri.& Auer.ostendit istud ibidē com.17.&.18.sed ꝙ motus cælestes sint.55.vel.67.nō habet probare:cū id nō possit certificari nisi per instrumēta:vt Auer.inquit.& manifestum est astronomis.& ad talia nō debet naturalis philosophus descēdere. Secunda ꝓpositio. motus sunt tot numero quot animæ cælorū,& ecōtra.hāc possem ꝓbare hoc modo.oēs operationes ꝓprie essentiales:quarū vna alteri nō subordinat̃ totaliter diuersæ specificę & vltimatę sunt tot numero quot agētia ꝓxima & immediata & per se.hāc accipit Auer.hic.&.5.physi.& est velut suppositio in naturali sciētia.hac eñ destructa vt Auer.inquit.nulla esset via probādi formas multiplicari:& ꝙ corpora terminata habeāt formas terminatas:& vnūquodꝗ est in actu per ꝓpriā formam: vt patet per se.sed motus cælestes sunt operationes animarū cælorū ꝓprie essentiales:quarum vna alteri non subordinatur totaliter diuersæ specificæ & vltimatæ.ergo motus cælestes sunt tot numero quot formæ quorum sunt motus.ex his sequitur in prædicta figura ꝙ motores cælestes sunt 55.vel.67.sed ad probandum quod tantum tot & non plures: oportet probare quod non sint motores separati plures nisi mouentes corpora cælestia. & huiusmodi tertia ꝓpositio non debet probari hic: sed supponi a peripatheticis.& ego alibi probaui illam.modo autem sit dictum intantum.hæc igitur est demonstratio Aristote.& via firma.possunt esse multæ aliæ.sed non curo.nulla enim est hac firmior. Ad opposita. Ad primum dicendum quod in luminibus est ordo, quoniam lux primo & quasi maxime in sole reperitur:propter quod dicitur sol quasi solus lucēs vt Alber.inquit:quia igit̃ in luminibus est ordo, ideo possęt demōstratio

Solutio.

debili

debilitari. Ad secundam dicendū illas operationes esse partiales vnam totalem cōstituentes.s. totā operationē ignis:ideo addidi illā particulā.

Ad tertiū dicendum ꝙ illæ operationes sunt quemadmodū & formæ. sunt enim ordinatæ:qm̄ operatio hominis est sola specifica.oēs aliæ sunt genericæ.ergo addidi qꝺ sint specificæ & vltimatæ. Ad quartū Auer. dat duas solu.ego aūt accipio secundam.vbi debes scire ꝙ in generabilibus finis & forma & efficiens sunt tres causæ diuersæ tribus causabilibꝰ causantes idē causatū:vt patet in lib.philosophorū:sed qa ea quæ,sunt in inferioribus dispersa colligunt in natura superiori. ideo estimandum est qꝺ vnamet intelligentia causat orbē in triplici genere causæ:scilicet agētis finalis & formalis:nō vt finis & forma sint diuersa ab agētis natura.intelligētia enim est ita agēs cælū ꝙ nō minus est eius forma & eius finis. sed in his quæ sunt hic forma esse est rei,cuius est forma: eo quia illa forma nō est agēs illam rem. Hoc accepto pro cōstanti dicēdum: ꝙ diuersitas motus arguit diuersitatē motorum:vt visum est.& diuersitas motorū diuersitatem mobiliū:qm̄ motor in illis est agēs forma & finis.& ideo specificat illa. Et qn̄ arguit vel est forma cōstituta in esse per subiectum: vel forma separata,. dico qꝺ est forma separata separatione opposita illi cōstitutioni.& qn̄ dicis:ergo nō specificat cælū, respōdeo ꝙ specificare est dupliciter.vno modo vt ab eo sumit differētia specifica formaliter. & hoc nō.alio modo vt sit agēs & forma & finis naturæ a qua sumitur differētia specifica:& hoc sufficit ad concludendū illū modū diuersitatis:vt patet.& cōsidera in hac sol.qm̄ Auer.multū obscure loquit: & magnificauit locū quæstionis multū. Quod igit sit genus substantiarū separatarū adhuc numero.55.vel.67.tantū & nō plures,manifestū ex his est. Adhuc oppositū thome dicerē ꝙ si esset verū,probarem plures esse deos. ꝙ si dicat qꝺ plures esse deos est impossibile:& philosophi dicerēt intelligentias esse plures quā dictæ sint est impossibile. Verū vero aīa intellectiua sit vna intelligētia, vel non.& si sic:cuius orbis et it.& si nō:vtrum sit spiritualis substātia vel nō.ad præsens nō determino secundum philosophos:licet fide certū habeo ipsam esse in corpore: & multiplicari secundum numerū corporū:forte propter rationē qua Arist. multiplicauit intelligētias:sed immorari nō est ad propositū:sat mihi sit difficultates monuisse locūꝗ mōstrasse.obiecta in principio quæstionis leuiter soluentur. motus enim cæli nō sunt penitus cōsimiles motibus animaliū:sed æquiuoca analogia.ideo per dicta patet.

Finis decimætertiæ disputationis.

Quartadecima Alga.disputatio cum philosophis ostendit eorū debilitatem & errorem in eo quod putant: qꝺ voluntas cælorum motoris in mouendo eos sit propter quoddam intentum ab eis desideratum.

DVBIVM PRIMVM.

AIT Alg.dicūt philosophi ꝙ cælū est quoddam aīal obediēs ipsi deo glorioso in suo motu: quilibet autē motus voluntarius fit sine dubio propter quoddam intentum.non enim imaginandū est ꝙ ab animali rationali ꝓcedat quidā actꝰ vel motꝰ vtilior sibi quā si cessaret.

Etiā dicant philosophi ꝙ cælū mouet: vt appropinquet se deo benedicto: sed hæc appropinquatio nō intelligit modo cōplacētiæ sibi deo vel carentiæ iracundiæ: deus enim gloriosus ista nō patit: neqꝫ intelligi debet de appropinquatiōe locali. Illud nāqꝫ qđ corpus nō est neqꝫ corporeū nō debet denominari ab aliqua locali appropinquatione. Remanet ergo vt sit appropinquatio cuiusdā pfectionis. entis em̄ qđ perfecti⁹ est esse: pfectius debet esse & quodlibet esse defectibile est respectu esse diuini: & in defectu est dare gradus. dicimus tñ ꝙ angelus ꝓpinquior est deo quā entia corporea: qa intelligētię separatę cōparabiliores sunt diuinæ essentiæ quā alia entia: qñ em̄ homo induit vestib⁹ pfectionū moraliū, & sciētījs: dicit ꝓpinquior deo quā alīj hoīes. Vnde dicit: qđ quēadmodū finis est gradus pfectiōis in hoīe: sic fit in angelis. Prælibato ergo qđ dicta appropinquatio tali modo debet intelligi. Dicim⁹ qđ hæc denominatio attribuit homini qñ in sciētījs & motibus pficit: & ꝙ remanet in eodē gradu quātū fieri potest. Vnde notandū est qđ ipsius dei & angelorū pfectio semp remanet præsens cū eis: nam nullā habēt potentiā: sed quia cælorū animæ, videlicet, ipsorū motores quādā habēt potētiā: quia ipsorū pfectiones diuidunt ad id qđ est in actu vt in figura sphærica. & hoc est semp præsens: & ad id qđ est in po tentia vt vbi vel dispositio localis: nullū em̄ situm actualiter habet. Neqꝫ acqrere eos simul & semel poſſe est. & qa nequit eos acqrere simul cōtinue: acqrit eos in specie successiue gradatim, videlicet, sitū post sitū: vbi post vbi. & hic est cōtinuatio supcælestiū motuū. Patet ergo ex omnibus istis ꝙ intētio cælorū in eorū motu est vt appropinquēt deo glorioso, videlicet, in eo ꝙ acquirūt perfectionē eis poſſē. vnde notandū est ꝙ sequunt ex hoc duo bona: quorū primum & principale est id ꝙ acquirit p se de sitibus prædictis. secundū vero & secūda intētio est: id qđ sequit ex istis motibus cōparatione omniū suorū corporū ad inuicē, videlicet, de speciebus terminatis vel, quadratis vel diametralib⁹ vel cōiunctionibus etiā diuersitate ipsorū ad terrā quæ multis pōt fieri modis: & ab istis dictis cōparationib⁹ influunt cælestes virtutes & benedictiones orbiū in mundū inferiorum.

Cum disputauit de cælorū animatione: & concludit corpora cælestia esse animata & ea habere multas alias numero quot mot⁹, cōsequēs erat determinare causam finalē huius motus æterni. motus enim cæli est æternus apud eos. & iam quodāmodo datæ sunt omnes causæ æternitatis. s. penes formā & agens & materiā. Declaratum est em̄ agēs motū cæli esse

æternum

æternum & separatum. Adhuc corpus cæleste esse simpliciter & nõ compositum, ergo datæ sunt duæ causæ æterni motus, erat ergo reliquum inducere finẽ propter quẽ corpora cælestia mouẽtur semper motu æterno:& regulari:vt Aristo.& omnes peripathetici concedũt. Inducit ergo Alga.in primis opinionẽ peripatheticorũ, & inquit: dicunt, philosophi quod cælũ est quoddam animal obediens deo glorioso in suo motu. quilibet aũt motus voluntarius fit propter quoddã intentũ sine dubio, est ergo syllogismus. omne animal qđ mouet͛ volũtario motu:mouetur ꝓpter quoddam intentũ. sed corpus cæleste est quoddã aĩal mobile motu volũtario:ergo corpus cæleste mouet͛ ꝓpter quoddã intentũ. maiorẽ probat exẽplo.d.non enim imaginãdum est ꝙ ab aĩali rationali procedat quidã actus vel motus:nisi ille actus vel motus esset vtilior sibi quã si cessaret: & per hoc dat intelligere vniuersalẽ illã, omne aĩal motu voluntario motũ mouet͛ propter quoddã bonũ intẽtũ. Sed dices ab vna singulari non debet inferri vna vniuersalis sicut Arist.docuit in.2.topi. Responsum est sæpe qđ hoc est verũ inductione demõstratiua:vt Auer inquit.2.phy.cõ. 80.& in.2.priorũ.tribus eñ existentibus speciebus inductionis demonstratiua topica & sophistica.in demõstratiua arguere ex vna singulari est possibile:immo necessariũ.bene eñ sequit͛ hic homo risibilis: ergo oĩs. qm̃ hic homo risibilis est p se:& qđ est p se, est de oĩ & vlẽ.Ita & hic.homo agit ꝓpter finẽ:ergo & oẽ aĩal.agere eñ ꝓpter finẽ cõpetit p se huic aĩali: ergo oĩ aĩali:& sic arguit Alg.bene. (Etiã dicunt philosophi.) Cũ cõclusit corp⁹ cæleste propter quoddã bonũ agere:nunc inducit quid sit illud secundũ peripatheticos:& inquit:etiã dicunt philosophi ꝙ cælum mouetur vt appropinquet se deo benedicto.est ergo hic positũ quasi vnũ fundamentũ habẽs duas partes, s.qđ cælũ mouetur propter quoddam.& illud est vt appropinquetur deo benedicto. Et hoc fundamentũ est quasi concessum per se.omne enim aĩal moueri ꝓpter finẽ est quasi suppositio: & ipsum moueri vt deo appropinquet est etiã manifestũ p se.vnũquodꝗ enim appetit assimilari & vicinari summo:vt experiẽtia docet. Quo fundamento habito vlterius procedit innuendo specialius quid sit iste finis: & id propter qđ mouetur cælũ:& inquit.& hoc appropinquatio nõ intelligitur modo complacentiæ ipsi deo. vel modo carentiæ.i.euitationis iræ:cuius rationẽ reddit.d.deus eñ gloriosus ista nõ patitur:neꝗ intelligi debet de appropinquatione locali:cuius rationem reddit.d.illud nãꝗ qđ corpus nõ est:neꝗ corporeum nõ debet denominari a locali appropinquatione.illa igitur vicinatio nõ potest esse appropinquatio in voluntate & complacentia dei neꝗ locali.remanet ergo quod sit appropinquatio cuiusdam perfectionis.tribus igitur existẽtibus ꝓpinquitatibus cælũ mouet se:vt appropinquet deo in gradu perfectionis.redit causam: & arguit sic.entis eñ qđ perfectius est esse pfectius debet esse.est ergo maior. quanto ens est perfectius:tãto esse est deo vicinius: sed cælum est perfectius animalibus hic.ergo debet esse eius esse perfectius. Et tunc supplendum:sed esse eius consistit in mouere:ergo ipsum cælum mouet se: vt in gradu perfectionis deo vicinetur. Sed dubitatur:aliquis potest huic rationi obijcere. primo dicendo quod intelligentia non est deo imperfectior:ergo non debet mouere vt deo vicinetur. Adhuc quælibet intelligentia est æqualis perfectionis alteri: ergo vna non moueret aliter quam

altera:has duas remouet.d.& quodlibet esse sup.participatiuũ defectibi le est respectu esse diuini.& per hoc excludit prima obiectio.Adhuc inquit,& in defectu est dare gradus: & per hoc excluditur secunda obiectio.(Dicimus tamẽ.)Apponit comparationẽ inter intelligẽtias & hæc inferiora.& inquit,dicimus tamen ꝙ angelus propinquior est deo quã entia corporea:quia intelligentiæ separatæ comparabiles,id est viciniores sunt diuinæ essentiæ ꝙ̃ alia entia sensibilia: & hoc exemplo testat.d. quãdo enim homo induitur vestibus perfectionum moraliũ:& scientijs dicitur propinquior deo ꝙ̃ alij homines:eo quia vicinior deo. tunc concludit.d.vnde dicitur ꝙ queadmodũ finis est gradus perfectiõis in homine,sic similiter in angelis.Repetit ergo quod dixerat,& inquit, prælibato ergo ꝙ dicta appropinquatio tali modo debeat intelligi: dicim⁹ ꝙ hæc denominatio attribuitur homini quãdo in sciẽtijs & moribus perficit:& ꝙ remaneat in eodẽ gradu quantũ fieri potest. Sed hic occurrit ambiguitas nõ parua quid,scilicet sit vltimus finis hoĩs in eo ꝙ homo quẽ Alga.appellat hoc in loco vltimũ gradũ : quo homo appropinquatur deo perfectissima appropinquatione. Dicendũ itaqꝫ hominis perfectissimũ gradum & vltimũ statũ felicẽ consistere in actu sapiẽtiali: & metaphysico & in perfectissimo actu metaphysicali qui est cõprehẽsio primæ veritatis. hoc autem potest multũ mirabiliter declarari processu Arist.fere in toto lib.ethi.& illud quod debet accipi secundũ peripatheticos pro constanti est,ꝙ hoĩs postrema perfectio in actuali operatione cõsistit & nõ in habituali actu.inquit enim Ari.primo ethico.ca. 10.differt autem forte non parum in possesione vel in vsu optimũ existere:& in habitu vel operatione.habitum quidem enim cõtingit nullũ bonum perficere existentem:vt puta dormiẽti:& aliter qualiter ocioso. operationẽ aũt non possibile est.operabitur enim ex necessitate & bene operabit.Et hoc probat exẽplo etiã.d. queadmodũ aũt in olimpiadib⁹ non optimi & fortissimi coronantur:sed agonizantes. horum enim qui vincunt:ita vt eorum qui in vita bonorum & optimorum operantes recte illustres fiunt.Hoc idem probat inductione ibidem.cap.9.ideo concludit in opere vtiqꝫ videtur bonũ esse & bene.vide verba.Ampli⁹ cap. 18.inquit. bonus autem & malus nequaqꝫ manifesti secundũ somnum. vnde dicunt nihil differre secundum dimidium vitæ felices a miseris. & hoc consentit.d.contingit autem hoc decenter. Quies enim est somnus animæ secundũ ꝙ dicit studiosa aut praua, id est,est cessatio ab operib⁹ studiosis & prauis &c.Adhuc poëta inquit,stulte quid est somnus gelide nisi mortis imago.ergo in habitu non decens est hominem felicẽ ponere secundũ vltimam perfectiõnẽ.Hoc ergo accepto pro constanti vlterius duabus existentibus operationib⁹ hominis naturalis,scilicet vt nutrire & augmẽtari:& acquisita ex exercitio & studio. Dico secundo ꝙ homo nõ est in postrema perfectione per naturalem operationem.inquit enim Aristo.primo ethi.cap.9.sic:viuere quidem enim commune videt & plantis.quæritur autem propriũ.separandũ aũt nutritiuã & augmentatiuã vitã.sequens aũt sensitiua vtiqꝫ erit.videtur vero & hæc cõmunis & equo boui & omni animali.ecce quã plane in huiusmodi naturalib⁹ operationibus felicẽ statum ponendũ remouet Aristo. Adhuc.10. ethi. inquit. ꝙ neqꝫ puer neqꝫ bos felices esse possunt.Relinquitur ergo hoĩs gradum

Dubitatio.

Quid somnus.

gradum vltimum consistere in operatione acquisita. Acquisita autem operatione adhuc. ente duplici morali circa sensuum temperantiam consistente: & medicinali circa corpora. Altera speculatiua. dico quod vltimus hominis finis non in actu practico siue morali siue medicinali consistit: quoniam vltimus finis vult esse optimum. Aristotelis inquit primo Ethicorũ.8.capitu.modo nec actus moralis optimum:nec medicinalis. Medicinalis quidem non:nec moralis:vt Aristo.probat ibidem. cõmẽ.16.&.17.quoniam optimum non laudandum: sed honorandum: vt Arist.inquit deridẽdo eos qui deũ laudãt.dicit enĩ ipsum esse honorãdum:& idẽ probat.c.17.vide.Adhuc primo.c.7.politice ostẽdit practicã & actiuã nõ optimũ.inquit enim qđ quidẽ igitur vnicuiq; felicitatis adiacet tantũ quãtũ quidẽ virtutis & prudẽtiæ:& eius quod est agere secundũ has.sic cõfessum nobis testãte deo vtẽtibus qui felix quidẽ est & beatus:propter nullũ autẽ extrinsecorũ bonorũ:sed propter seipsum ipse videecce quã optime Arist.teste ad hoc induxit.Relinquitur ergo optimũ hominis statum in opere intellectus consistere. Amplius triplici ente operescilicet, metaphysico mathematico & physico.dico adhuc qđ hominis in eo quod homo vltimus status in mathematica cõtẽplatione aut physica non consistit. vt Alph.credidit:eo quia sicut ens gratia entis:ita speculatio gratia speculationis.cõstat autẽ naturalia & mathematicalia gratia metaphysicaliũ esse:ergo & speculationes illæ gratia metaphysicę nõ autẽ ponunt sapientes felicitatẽ alterius gratia:vt in primo ethi. c.8. ergo dicendũ vltimũ hominis statũ in actu cõstare metaphysico.hic autẽ & adhuc multiplex perfectissimus & optimus q circa primũ & optimũ: optimũ autẽ in natura deus.vita vtiq; perfectissima hoĩs & vltimus gradus eius finis quo vltimo deo vicinatur est contemplatio primi & optimi entis.hoc Arist.post totũ in ethicis studiũ.ca.10.decimo ethi.concludit:quoniã autẽ hæc omnia sapiẽti maxime existũt nõ immanifestũ deo amantissimus: ergo eũdem enim verisimile & felissicimũ: quare & vtiq; sic erit sapiens maxime felix.vide totum caput illud. Verum homo duas habet ferme partes: intellectiuã:scilicet,& corporalem:& quia corporalis adhuc alia huic & bestijs:& opus ei⁹ quo ad corp⁹ aliud ei & bestijs: operum autem & optimum & malum existit:quare & homini adhuc perfectio secundum corpus vita optima moralis: licet prima sit potior: & hoc.Aristote.in toto libro ethico. conatur ostendere. His ergo duobus gradibus habitis homini maxime appropinquat deo. Adhuc deus semper huiusmodi gradu stat.vt Arist.ostendit in.12.Auerro.ibidẽ commen.38.Nos autem paruo tempore.tanto tamen melius quanto maiori tempore:vt Aristo.inquit primo ethico.c.9.vna enim hyrũdo ver nõ facit:nec vna dies.ita vtiq;:neq; beatũ & felicẽ vna dies nec paucum tempus.Ad hoc ergo vt homo maxime deo assimiletur tria sunt necessaria: optima operatio secundũ virtutes:scilicet, vltimi & optimi entis.speculatio:& tertio tẽporis mora:& quãdo homo est in huiusmodi dispositione:vt Themi.inquit:in tertio suæ paraphrasis de anima est tãq; deus quodãmodo omnia.est enim tũc homo mathematicalia:metaphysicalia:naturalia & moralia:ergo quodãmodo omnia:quodãmodo deus. nihil enim deus.nisi omnia: vt Plato inquit in Parmenide libro de vno omnium entium principio: & hoc Algazel inquit:dicimus quod hæc denominatio,

natio, id est, vltima vicinitas deo attribuitur: homini quando in scientijs quantū ad intellectiuā partē: & moribus quantū ad partē corporis: & qđ remaneat in eodē gradu quantū fieri potest: quantū ad cōditionē requisitam ad illū. hæc igitur hominis maxima ad deū vicinitas & vltima & sempiterna vita: vt Auer. inqt in prooemio primi & octaui physi. & sic patet solutio ad quæstionē. (Vnde notandū.) Hoc in loco vult declarare quali modo deo & intelligentijs cōpetit huiusmodi beatitudo: & inquit. vnde notandū est qđ ipsius dei & angelorū perfectio semper remanet præsens cum eis, id est, est eis semper: & reddit causam. d. nam nullā habent potentiā, id est, nullā speciē potentiæ inuenimus in eis: nec ad vbi: nec ad esse. (Sed quia cælorū.) Reputo qđ quæstionē remoueat. potest enim fingi ꝙ in cælo nō est cōtinuus motus & semper: quia ille est ad vbi: ergo acquisito vbi vel situ cessabit motus cæli. Respondet ergo & inquit: sed quia cælorū animæ licet ipsorū motores quandā habent potentiā: q exponit. d. quia ipsorū cælorū perfectiones diuiduntur ad id qđ est in actu: vt est sphærica figura: & hic semper est actu præsens ad illud quod est in potētia: cuiusmodi est vbi vel dispositio localis, id est, situs. cælū ergo habet aliquid actu: vt accidentia permanētia. Verbi gratia, figurā quantitatem: lucē: &c. & aliquid in potētia. Verbi gratia, vbi situ & motū & reddit rationē. d. nullū enim situ actualiter habeat: vult dicere in tēpore demonstrato. est enim cōtinue sub alio & alio situ: vnde sicut instans cōtinue est aliud & aliud: & nullū est actu præsens: sed tātū in anima: sic apud Aui. & Alga. cōtinue situs cæli est alius & alius: & nullus est in actu demonstrato. (Neq; acquirere.) Adhuc potest obijci Alga. dicēdo qđ licet nō possit acquiri aliquis situs demōstratus possunt acquiri omnes insimul & actu: ergo aliquādo motus cæli cessabit. hoc remouet. d. neq; possibile est acquirere eos simul & semel: & hoc nō probat: sed tanquā cōfessum sensui dimittit: & tūc inquit: & quia nequit eos acquirere simul: acquiret ergo eos cōtinue successiue secundū speciē: vult dicere semper sitū habebit: licet nullū vnum numero sitū habebit: tamē semper habebit speciē situs successiue gradatim, videlicet: situm post situm. vbi post vbi: & hæc est cōtinuatio, id est, sempiterna reuolutio super cælestiū motuū. Tunc apponit cōclusionem totius capituli. d. patet ergo ex omnibus his quod intentio, id est, finis cælorū in eorū motu est vt appropinquēt deo glorioso: videlicet, in eo qđ est possibile acquirere perfectionē illā: vt expositū est: & totū hoc est Auicē. in nono trac. meta. suæ capi. prædicto in alia disputatione. (Vnde notandum.) Et quia quis dicere potest motum cæli esse superfluū in natura cum illa situū acquisitio nihil sit cælo. ideo conatur remouere hoc, dicens: vnde notandū est quod sequuntur ex hoc duo bona, id est, qđ cælum moueri duo bona cōtinet: & nobis & naturæ ordini: quorū primū & principale est id qđ acquiritur per se de sitibus prædictis: est ergo primū bonū acquisitio situū secundū speciē: & si nō secundū numerum. secundū bonū est: & secunda intentione id quod sequitur ex illis motibus cōparatione suorū corporū adinuicē: videlicet, de speciebus terminatis vel quadratis vel diametralibus vel coniunctionibus etiam diuersitate eorum ad terram quæ multis potest fieri modis: & ab istis determinatis comparationibus influuntur cælestes virtutes & benedictiones orbium in hunc mundum inferiorem.

Debes

Debes scire qd' in stellis cõsideramus duplicẽ diuersitatẽ. vnã absolu te: alterã secũdũ cõparationẽ: absoluta est illa quæ sequitur naturas astro rũ. Verbi gratia, mars a proprietate & natura influit iras & bella: mercu rius a proprietate cũ omnibus cõcors: sol dominus amicitiæ & vitæ: & multa alia quæ astronomi dicũt. huiusmodi enim proprietates sequuntur stellas secundũ naturas eorũ absolutas. altera est ex cõparatione eorum inuicẽ possunt enim astra in quadrata figura situari: & ab eis sic prouenit in nobis alia influẽtia: quãdoq; diametrali linea: & tũc prouenit eclypsis & aliæ influentiæ: quãdoq; cõiunguntur: & tunc alius modus influendi versus nos fit: quãdoq; appropinquat ad nos: vt quando est in opposito augis: quandoq; remouetur: vt quãdo est in auge: iterũ secundũ diuersum introitum solis in tropicos diuersos diuersimode nobis appropinquat: & remouetur: & propter eius remotionẽ & appropinquationẽ fiunt genera tiones & corruptiones: ergo secundũ bonũ alius motus: scilicet, conser uatio istorum inferiorũ quę sequitur ex diuersitate situũ aspectuũ & cete rarum dispositionum astrorum: & hæc est potissima causa, & melior: vt Aristo. & Auer. inquit: quare argo cælũ mouetur: & cur motu cõtinuo: & propter quid manifestum apud hos philosophos est modo.

Duplex diuersitas in stellis.

AVERROIS.

NOS DICIMVS quod id quod nomine philosophorũ narrauit sine dubio opinio ipsorum est prçter id quod dixit: scilicet, quod cæli in eorũ motibus requirũt particulares situs: quia infiniti sunt: & id quod infinitũ est nõ desideratur neq; potest acquiri ab aliquo. Immo quod plus est. hæc nõ est opinio philosophorũ nisi Auic. id ergo quod desiderant cæli in ipsorũ motibus apud peripatheticos est motus absolute inquãtum motus. perfectio enim cuiuslibet viuentis inquãtum viuit est motus. Et quãdo aliquotiẽs animalia nobis præsentia quiescũt est sine dubio per accidens: videlicet, ratione materiæ necessitãtis: fatiga nãq; contingit animalibus ratione materiæ: sed animalia quæ fatigã non recipiũt debẽt absq; dubio moueri dum esse habẽt: & assimilãt se creatori prout in eis motibus dant vitã corporibus inferioribus: quod fit secũda intẽtione iuxta philosophorũ opinionẽ. Si eñi prima hui⁹ mot⁹ intẽtio fuisset pro inferiorũ vtilitatib⁹: tũc esset nobilius pro viliori: quod est falsum: quia cæli iuxta omnes sapiẽtes nobiliores corporib⁹ entiũ sunt: quare nõ decet quod sit ꝓ viliori illo.

Auer. vult hoc in loco cõfirmare id qd' veri dictũ est: & repellere id quod mali. & inquit: dicimus nos qd' id qd' nomine philosophorũ narrauit sine dubio opinio ipsorũ est: vult dicere qd' intelligẽtię moueant propter appropinquationẽ ad deũ est opinio Ari. apponit autẽ id in quo nõ est: & inquit: præter id qd' dixit: scilicet, qd' cæli in eorũ motibus requirunt particulares situs: qd' ostẽdit falsum esse: & cõponit syllogism ũ, di

cens:quia infiniti sunt:& id qđ infinitum est non desideratur:neq̃ potest acquiri ab aliquo:ergo in prima figura situs nõ intenduntur a cælis: nec acquiri possunt.secũdo ostendit hãc non esse opinionẽ philosophorũ:& inquit:immo qđ plus est.hæc nõ est opinio philosophorũ nisi Auicen. (Id ergo.)Cum ostẽdit huius opinionis defectũ:ostẽdit quomodo cæli desiderant motũ:& inquit.id ergo qđ desiderãt cæli in ipsorũ motibus apud peripatheticos est motus absolute inquantũ motus: & hoc probat perfectio cuiuslibet viuẽtis,id est,animalis inquãtũ viuens,id est,animal est motus.Tũc apponitur hæc minor:sed cæli sunt animalia: ergo perfectio cælorũ est motus inquãtũ motus.Tũc fiat iste alius syllogismus sic: nullũ corpus remouetur a sua perfectione per se quæ sibi naturaliter debetur:sed moueri est naturalis perfectio cæli:ergo moueri nõ debet naturaliter remoueri a cęlo:ergo cælũ semper mouetur.Dixit per se valde notanter:quod ostẽdit,dicẽs:& quãdo aliquotiẽs animalia nobis præsentia quiescũt:est sine dubio accidens:videlicet,ratione materiæ necessitãtis: fatiga nãq̃ contingit animalibus ratione materiæ:ergo animalia quæ fatigam nõ recipiũt debẽt absq̃ dubio moueri dũ esse habent:& assimilare se creatori prout in suis motibus dant vitã corporibus inferioribus: qđ sit secũda intẽtione iuxta philosophorũ opinionem: & ostendit hoc.d.si enim prima huius cæli intentio fuisset pro vtilitatibus inferioribus:tunc nobilius esset gratia vilioris prima intentione:qđ falsum est:quia cæli iuxta omniũ opiniões sunt nobiliores omnibus corporibus entiũ hic:quare nõ decet qđ sit pro viliori illo.Patet ergo hic qualiter cælũ mouetur prima intẽtione propter se vt:scilicet,primo appropinquat & vt cõseruetur in ei⁹ perfectiõe:cũ moueri sit perfectio animalis per se:licet per accidẽs quies sit perfectio animalis generabilis.secũdo mouẽ propter nos secũdaria intentione:vt.12.meta.cõ.36.&.2.cęli.cõ.17.&.21.dixit Auer.

Prima conclusio.

Sed in his occurrũt quæstiones:quarũ prima est. an motus cæli sit situalis an localis.secũda est:quia nõ videẽ qđ cælũ intendat motũ inquantũ motũ:quoniã tũc intelligeret in vniuersali ipsum:ergo sciẽtia cõfusa.Adhuc tũc nõ faceret ipsum particularẽ:quoniã eo modo facit quomodo intẽdit.Amplius tertia.q.esse potest.vtrũ cælũ mouetur propter nos secũda intẽtione.videtur enim qđ nullo:quoniã cũ non intelligat nos:nec in vniuersali:nec in particulari.ideo videtur qđ nõ moueatur propter nos nec primo:nec secũdo modo:vt cõstat. Vtrũ autẽ moueatur propter cõseruationẽ:dicetur post in hoc quæsito deo duce.

Positio Auicenna.

Ad primã quæstionẽ Aui.in.9.trac.suæ meta.c.3.opinatus est motũ cælestẽ esse situalẽ:& huius motiuũ fuit.vt Auer.inquit in.4.phy.cõ.32.argumẽtũ in secũda figura sic.omne qđ mouetur localiter debet mutare locũ secundũ totũ:sed cælũ nõ mutat locũ secundũ totũ:ergo cęlũ nõ mouetur localiter:& mouẽ vt sensu cernitur:ergo motu in situ mouebitur. Ad hoc arguit Aui.vt Auer.inquit cõmẽ.45.illius quarti sic.omne illud qđ mutat locũ secundũ formã:mouetur motu situali:sed corpus cæleste mutat locũ secũdũ formã & nõ secũdũ materiã:vt Ari.inquit in fine.5.phy. cõcludit Aui.motũ cæli esse situalẽ.Amplius pro Aui.facit sermo Alex. inquit enĩ Alex.qđ orbis stellatus nõ est in loco per se neq̃ per accidẽs: & qđ motus cæli nõ est in loco:& qđ nõ est trãslatio: & certe videtur cælũ moueri.ideo Auicẽ.ipsum situalẽ esse confitetur.

Contra.

Huic opinioni obijcit

obijcit Auer.in.6.physi.cō.85.inquit declaratū est enim ꝙ in prædicamento situs non est motus:quia est ad aliquid:& illud quod est ad aliqd est indiuisibile.est ergo Auer.motiuū.ad relationem non est motus.situs est relatio.ergo ad sitū non est motus.maior declaratur:quoniā ad nullū indiuisibile est motus.omnis relatio indiuidualis : ergo ad nullam relationem est motus:& sic patet peccatū Auic.Sed multi latinorū Auerr. obijciunt.primo probāt in situm esse motū per se:vt Auic.inquit.in sua sufficiētia.secūdo rationē Auer.retorquēt contra eum.Ad primū instāt: omne veniēs in tēpore de vna forma in alterā secundū aliquod prædicamentū illud mouetur motu ad illud prædicamentū. sedens qui paulatiне surgit:venit in tēpore de vna forma in alterā in prædicamento situs: quia de sedere ad stare quæ formæ diuersæ sunt in genere situs. ergo sedens & post stans mouetur motu situs. adhuc omne habens contrarium natū recipi in subiecto ente actu potest motu acquiri:sed situs habet contrariū natus recipi in ente actu.situs ergo potest motu acquiri. maior est Auer.manifeste in lib.de substantia orbis.minor patet. situs enim differentiæ sunt sursum deorsum:dextrum sinistrum:ante & retro : quæ sunt differentiæ contrariæ & in subiecto ente actu susceptibiles.amplius oīs exitus de potētia ad actū motus:vt Aristo.inquit.Sed variatio de situ in sitū exitus est de potētia in actū:ergo motus.his argumentis Auic.syllogizat motum in prædicamēto situs.sermo ergo Auer. dubius. Ad secūdum instamus.videtur enim Auer.peccare in minori:assumit enim situm esse ad aliquid.hoc videtur vel contra ipsum vel falsum:qm̄ aut intendit situm esse relationē de prædicamēto relationis:aut intendit situm esse respectū extrinsecus aduenientem:si quidem intendit sitū esse in prædicamento relationis.minor falsa.situs enim diuersum est prædicamentū a relatione.sunt eīm præsentata impermixta:vt famosum est in posterioribus.Si vero intendit ipsum esse respectū extrinsecus aduenientem : tūc retorqueo syllogismū:& addo maiori istā minorē. sed vbi est respectus extrinsecus aduenīēs:ergo ad vbi nō est motus.Magnus Alber.in.5.physi.resistit Auic.tribus rationibus:quarū duas sumit ex verbis Auer.attamen earū vis vna est : & ego accepi illas in vnū dum formaui rationem Auer. Secūda ratio ergo demōstratiua:vt inquit est: si motus est in situm.Verbi gratia,mot⁹ Socra.de stare in sedere:vel ecōtra.cōstat ꝙ ille mot⁹ est localis:ergo ille mot⁹ est in duob⁹prædicamētis:aut ergo eque principaliter:aut vnius per se & alterius per aliud: sed nō pōt esse eque principaliter:qa sic vnū eque principaliter esset ad duo quæ sunt genere differētia.si aūt esset vnius ꝑ se:& alterius mediāte illo.tunc aut erit loci per se:& situs ꝑ locū: & tūc nō erit in prædicamēto situs nisi ꝑ accidēs: aut ecōuerso:situs per se & loci per sitū:tūc loci mutatio nō esset nisi per accidēs.& inquit Alber.tamē res subtilis est hæc & magna indigens consideratiōe. Videtur aūt mihi ꝙ huiusmodi Alber.ratio nihil sit cū reuerētia:quēadmodū enim generatio ignis secūdū Auer.sunt duo motus secundū rē diuersi a principio: vsq; in finē successiui & cōtinui: vt inquit.in.3.cæli cō.67.sic forte dicet quispiā localiter motū duplici motu moueri,scilicet situali & locali:qm̄ in duas formas diuersas:multiplicaī aūt mot⁹ secūdū numerū terminorū.vt Auer.inqt in.5.phy.cō.9. Adhuc sicut in rarefactiōe sunt duo motus, scilicet alteratio terminata in raritatē

Positio latinorū contra Auerro.

Positio Alber.

Impugnatio.

in raritatē & loci mutatio terminata in locū qui sunt simul a principio vsqꝫ in finem. & sic esset posibile credi in motu locali esse, scilicet per mixtionē duorū motuū genere diuersorū. Aliquādo aūt purus esset possibilis: vt in corpore simplici cælesti. est enim minimū participās de ratiōe motus. ideo motu situali decenter mouetur: vt Auicē. inquit, quod ergo accepit Alber. quādo inquit, si mouetur Socrates de stare in sedere: cōstat ꝙ ille motus est localis: ergo ille vnus motus est in duob⁹ prædicamentis: falsum est: & deceptus fuit ille vir. qm̄ credidit ipse motum illū esse vnū simplicē motum secundū Auicē. & iam tibi manifestum est quomodo decipitur palam in hoc.

Positio ꝓpria.

Et vtinam scirem huius quæstiōis veritatem: dicā tamen secundū posse id quod credo: licet ab expositoribus parū aut nihil inueni. Debes ergo scire ꝙ in motu locali est considerare duplicem terminū, scilicet absolutū & respectiuū, sicut enim quādo generatur filius duplex est terminus. vnus per se: vt substantia eius. alter per accidens: vt habitudo ad patrem quæ filiatio dicitur. sic in motu locali duos considero terminos, scilicet vbi acquisitū & habitudinem locati ad locū. primus terminus vocatur absolutus. secundus est respectus quidam locati ad locum seu vbi.

Vbi & loc⁹ sunt idē subiecto, differūt tū ratio.

Secundo debes scire ꝙ vbi & locus secundū Auerro. idem sunt in subiecto. differunt tamen in ratiōe. dicitur enim locus prout circuit corpus: & sic vt superficies: quædā dicitur vbi prout per motū acquiritur: & in hoc patet error eorum qui ponūt locū de prædicamēto quātitatis: tunc enim nō esset ad quatuor prædicamēta motus. locus ergo est de prædicamento quantitatis vt est superficies: vt vero per motū acquiritur in prædicamēto vbi est: nec remotū est vnum prædicamentū esse idem subiecto alicui speciei alterius prædicamēti: vt forte est de quādo cū tēpore. licet differt diffinitione: vt patet. & cū hoc sit ita, patet vbi esse formā absolutā: quēadmodū & locus est extensum per corpus: & successiue acquisibile: quemadmodū locus tantū superaddit ipsi loco respectū rationis, scilicet esse terminū motus. His habitis patet ratio Auerro. Ad nullam relationē atqꝫ respectū siue de prædicamēto ad aliquid siue extrinsecus aduenientem est motus: qm̄ quilibet respectus cuiuscūqꝫ generis cōsistit in aliquo esse indiuiduali & simplici: vt Auerro. inquit. modo minor erit: sed situs est respectus siue relatio siue extrinsecus aduenīēs nō curo. causatur enim situs ex acquisitiōe loci: qn̄ em̄ acquiritur locus relinquitur habitudo quædā locati ad locū: quæ situs est: qua habitudo nō est vbi. vbi em̄ secundū ipsum est essentialiter locus: vt dictū est: ergo in prima figura ad situ nō est mot⁹: ꝙ aūt fingebāt vbi esse respectū extrinsecū friuolū est. non enim respectus extrinsecus: neqꝫ intrinsecus adueniens esse debet. nō em̄ illa sex principia respectus sunt extrinsecus aduenīētes: vt plebs reputat. bene ergo inquit Auer. in .6. physi. cō. 85. Auic. vero quia nō distinxit alietatē: quæ est in loco per se ab ea: quæ est per accidēs, scilicet alietatē quæ est secundum subiectū nō secundū formā: & concessit sphærā moueri: coactus est appellare motū sphæræ: motū in situ. vult dicere quia Auicē. nō fecit diffinitionē inter terminū per se: & terminū per accidēs: credidit cælū moueri in situ. vnde nititur sanare egritudinē per maius egrū: & tandē vult ꝙ motus per accidens est de vna positione in alterā. vide eū. Tūc ad motiua Auicē. patet sol. minor enim primi falsa est: qm̄ declaratū est cælum totum

totũ mutare locũ secundũ formã, nõ aũt secundũ materiã. Iterum maior primi falsa est: nisi intelligat per accidẽs: vt dictũ est. per se vero est localis: per accidẽs situalis: vt ostendit. Ad obiecta contra Auer. dicerem. Ad primã ꝙ maior debet limitari per ly per se. modo sic falsa est. nõ eñ veniẽs de sedere ad stare per se venit de situ in situ: sed per accidẽs: vt visum est. Ad secundũ minor falsa est. sursum enim & deorsum &c. sunt differẽtiæ loci per se. situs vero per accidẽs secundũ Auer. in .4. physi. & sic potius in locũ ꝙ̃ in situm debet motus esse. Ad tertiũ debet maior intelligi cum ly per se sit. minor falsa est. non enim variatio situs exitus est per se de potentia in actum secundũ prædicamentũ situs: vt constat: & sic patet sol. ad argumenta contra Auer. Quod aũt inducebatur cõtra rationẽ Auer. nihil est: vt patet. Auer. eñ sustentat in trib⁹. Primo ꝙ vbi & locus sint vna res absoluta: quod proprie est prædicamentũ vbi: vt visum est. Secũdo ꝙ situs relatio vel respectus est oĩno cõsequẽs ad ipsius loci acquisitionẽ inter locũ & locatũ: vt visum est: & non sit vbi & vulgus reputat. Tertio ꝙ omnis motus est ad rem absolutã per se & primo. his enim tribus concessis ratio Auer. nullam patitur instantiã: & sic est simpliciter demonstratiua. sunt vero hæc tria exercitatis quasi per se nota. non enim in naturali petenda est certitudo demonstrationis: quemadmodum in mathematica. demonstrationes enim naturales secundũ plurimum sunt ex suppositionibus famosis: demonstratiões aũt relinquant fortioribus: vt Arist. inquit. Hæc pauca sunt quæ colligere potui quæ si non vera sint dabunt vobis occasionem inquirendi verum in hoc.

Solutio ad motũ Auic. Solutio contra Auer.

Superest modo dicere de secũda quæstione ad quã Auic. inquit in eodẽ tractatu .9. c. eodẽ .3. opinãs ꝙ corpus cæleste mouet se voluntatẽ & cognitionẽ: & quia voluntas seu appetitus sequit̃ comprehensionem: sicut vmbra corpus: vt Auerr. inquit in .12. meta. cõ. 39. ideo opinat⁹ est ipse in cælo esse cõprehẽsionẽ imaginatiuã: quæ sensatio est interior: & voluntatẽ particularem qua vult motum particularem: & sic æstimat in corpore cælesti de virtutibus animæ esse imaginatiuam seu phantasiã seu volũtatẽ illi correspondentẽ: amplius intellectũ abstractũ & voluntatẽ illi correspondentem etiam vt patet ab eo: & sic voluit cælũ esse animal vere propter sensum phantasiæ cõpositũ ex materia & forma: sicut animal hic æternũ: tamen a motore separato: & tu vide eum per totum illum locum. Mouit autem Aui. vt ibidem dicit: quia omnis effectus nouus ab agente per cognitionẽ procedens eget causa noua: quæ continue innouetur in sua cognitione: sed declarauit ipse motum cæli esse effectum nouum: ideo a voluntate noua propter cognitionẽ innouatã procedet: & huiusmodi nõ est nisi imaginatio. Amplius omnis operatio particularis procedẽs ab agente per cognitionẽ fit a virtute sensitiua: intellect⁹ enim vniuersaliũ est: sed motus est operatio particularis procedẽs ab intelligentia cognoscente: ergo & ab ipsius imaginatiõe transmutabili ꝓcedet. anima ergo cæli est anima imaginatiua habens sensum phãtasiæ & desideriũ nõ cõcupiscẽtiæ & iræ: sed boni simpliciter vt inqt. Huic opiniõi obijcit Auer. in secũdo cæ. cõ. 37. inqt eñ: & in hoc errauit Auic. cũ putauerit ꝙ corpora cælestia habeãt phãtasiam. Arguit cõtra hoc. d. haberent enim instrumentũ sensus. & si haberẽt instrumentũ sensus esse eis ꝓpter salutẽ: & si ꝓpter salutẽ possent

Secũda q̃o. Põ Auicen.

Cõtra positionẽ Auic.

eis accidere occasiones:& propter hanc rationem remouet peccatū Aui. & huiusmodi tres cōsequētiæ:vt alias hic expofui manifestæ sunt.phantasia enim motus factus a sensu secundum actū est: vt Arist. inquit in lib. de aīa.ergo si cælū haberet phantasiā.tūc haberet sensum externū:& numerus sensuū externorū est secundū numerū organorū:ergo haberet organa plura vel vnū:& sic patet prima cōsequētia.secunda adhuc constat. sensus enim nō datur aīali nisi propter salutē:vt.s. discernat nociuum ab vtili:vel per tactū:vt in aīalibus imperfectis. vel per alios: vt in homine: ergo huiusmodi sensus dati essent ei propter salutem : tunc sequitur vltimū.s.qđ possunt accidere occasiones.cui eīm potest accidere salus & occasio poterit accidere.& hoc patet in omnibus: quare si salus inest cælo propter sensum:ergo & occasio & fractura cilij vel aliquis casus corruptiuus poterit ipsum incurrere.Et hoc est impossibile est enim cælum in sui natura sempiternum.& iam dixi de hoc alias hic:nūc in typo repetere bonum est.Hanc rationem Ari.tetigit in his quæ de plantis.inquit eīm dicimus ergo ꝙ vitæ coeuæ est sensus:quia sensus facit discretionē inter mortē & vitam: sed cælum quia habet regimen nobilius & dignius nostro regimine elongatum est ab his:est ergo vis rationis Aristo. cælo non potest accidere occasio:ergo nō habet sensum.huiusmodi enim cōsequētia tenet eodē:sicut & illa Auer.amplius arguit Arist. in tertio de aīa.inquit enim sensum aūt nō necesse in omnibus viuētibus : neqꝫ eīm quorūcūqꝫ corpꝰ simplex cōtingit habere tactū : neqꝫ sine hoc possibile est esse nullum animal.est præsens ratio nō omne viuēs habet sensum tactꝰ: ergo nō omne viuū habet sensum.modo cōstat cælū cū sit corpus simplex nō habere tactū:ergo nō habet sensum.amplius secundā tangit rationem.d. neqꝫ quæcūqꝫ nō susceptiua specierū sine materia:est & ergo secunda ratio:omne habens sensum suscipit species sine materia:sed corpus cæleste nō suscipit species sine materia:vt patet per se:ergo cælum nō habet sensum.Vbi Auer.in cōmē.illius partis.c.60.ait & innuit corpora cælestia illa enim quia nō sunt generabilia:neqꝫ corruptibilia si haberēt sensum: tunc natura agere ociose:quēadmodū si ista mobilia generabilia & corruptibilia nō haberent sensum:tunc natura ageret ociose.vult dicere qđ dando sensum cælo natura agit ociose & amouendo sensum a corporibus generabilibus & natura ageret ociose.ibi quidē dando superflue.hic vero agēdi diminute:ergo omnino ociose ageret. amplius diuus Themistius in.c.71.inquit.ex his constat animantem naturā vtraqꝫ sui parte extrema sine sensu exigere.extremas partes naturam cæli & plantas accipimus ꝙꝙ alia ratione cælum alia plantis sensus negati. Plantis quia pre ignobilitate & crassamento naturæ partem hāc promereri.nec capere potuerunt cælo:quia eminētiore orrdine dignationeqꝫ habebatur quam vt ad hunc vsum descenderet : iam in eo sensus vtriqꝫ generi superuacaneus videbitur:quod neutrum passione foras accersita conquisitiue indigebat plantæ:quia proximum vt dixi atqꝫ obuiam sortiretur:cælum quia nullo modo pasci necesse haberet. Ecce quomodo Themistius pulchra ratione cælum sensu carere ostendit.Rursus obijcit & Auer.,secundo cæli commen.61.inquit enim demonstratio autem simpliciter in hac scientia fundata est super propositiones acceptas ex scientia naturali & diuinali. declaratum est enim in physicis quod motor corporum cælestium

non

nõ est in materia.& declaratum est in lib.de anima,ꝙ illud quod est hu/iusmodi est intellectus.Est ergo demonstratio:vt dicit. omnis forma se/parata a materia est intellectus omnis motor cæli est forma liberata a ma teria ergo est intellectus.non ergo est imaginatiua:vt Auic.tradit.Quod autem inquit voluntatem cæli esse variabilem est purus error & contra/dicit omnibus peripatheticis.vt Theophrasto Porphyrio Auerroi & Themistio:vt albertus inquit in commẽ.de causis:propter quod Mesaa/lach inquit ꝙ motus cæli est motus sapientis in eo ꝙ sapiens est:quia sa/pientis est vno modo agere & semper & nõ per incõstantiã aliqñ agere & aliqñ nõ:vel sic quã aliter agere.tali eñ mõ agit q p diuersa disponit.

Superest modo soluere motiua Auic.ad primũ Ioã.inquit,ꝙ licet mo tus cæli sit nouus secundum partes est tamen sempiternus secũdũ totũ: & sic ad formam argumẽti maior est vera de effectu nouo vtroqꝫ modo: cuiusmodi nõ est in ꝓposito. Ad secũdũ respondit ipse in lib. de sub/stãtia orbis.ꝙ nõ oportet vt intelligẽtia intelligat motũ particularẽ: in/tendit:enim vt inquit motũ vniuersalẽ per se:sed quia nõ possunt ꝓdu/ci motus particulares nisi innouentur:ideo per accidẽs intẽdit illos par/ticulares amplius aliter inquit.ꝙ intelligẽtia intelligit vniuersalẽ motũ per se primo:sed singularẽ motũ per lineã reflexã. Sed hic bonus ho/mo peccat in tribus.Primo quia motus nõ potest innouari secundũ par/tes quin innouetur secundum totũ:vt dictũ est in alijs disputationibus. totus eñ motus nihil aliud est quam omnes suæ partes. amplius peccat in prima solutione ad secundum:qm̃ tunc cognitio intelligẽtiæ esset cõ fusa & in potentia:vt Auer.arguit.12.meta.com.51.cõsequentiam ꝓbo: qm̃ ois cognitio rei in vniuersali est cognitio confusa & in potentia:vt dicit cõ.14.illius.12.& in secũdo meta.cõ.13. Ergo cognitio intelligen tiarũ esset in potẽtia.sicut nostra cognitio.Tertio peccat in tertio.ait eñ intelligẽtiã cognoscere singulare per lineã reflexã.certe iste homo debe ret verecũdari.Auer.eñ quẽ ipse tanquã deum tenet in tertio de anima cõ.9.&.10.nunquã sciuit assignare aliũ modum quo intellectus cõpre/hẽdit singulare nisi mediãte sensu:vt patet ibidẽ.Alij vero latini per cõ/uersionẽ ad phãtasma:cum igitur cælum careat sensu & phãtasia:vt pau lo ante conclusimus:ideo & in hoc errauit Ioan.Ideo diuus Alber.in.11. suæ sapientiæ multo subtili⁹ dixit:& plus ad mentẽ Auer.ad huiusmodi argumẽta.ait eñ ꝙ intellectus actiuus est duplex.vnus quidem per acci dens.alius per se & per eius essentiam.intellectus actiuus per accidẽs est intellectus noster qui extensione sit practicus:vt Aristo.inquit in lib.de anima.nõ eñ agit nisi per formã artis acceptã vel inuentã.actiuus per se & per essentiã est intellectus intelligẽtiarũ:agit enim per suã essentiã vn de quẽadmodũ virtus formatiua in semine agit per suã essentiã in mate/riam quam ambit per spiritũ sine imaginatione aliqua.ita dicimus ꝙ in/telligentia agit absqꝫ imaginatione aliqua in ipsum cælum motum:& sic illa actio consequitur intelligentiam: eo modo quo operatio naturalis sequitur naturam: & non quomodo operatio nostra sequitur prohere/sim : vt credit Auicen. Sed dices.vel intelligit motum vel non. dico quod intelligit motum non extra se:sed intelligendo se:quia intelligen/do causam motus intelligit quodammodo motũ: vnde intelligit motũ: nec scientia particulari nec vniuersali:sed scientia quæ est causa mot⁹vt diximus

Põ. Ioan.

Error Ioã.

Põ Alber.

diximᵘˢ supra. & p hæc patet sol. ad argumēta in principio quæsiti facta.

Tertia q̄ō. **Circa** tertiā q̄onem diu laboraui, videtur eñ mihi oriri difficultas ex duobus. primo ex parte gubernātis: secundo ex parte corporis cœlestis. Ex parte gubernātis quidē: q̄m omnis gubernator qui primo & per se est ꝓpter se: secūdario propter gubernata: eo intuitu noscit gubernata: quo ea gubernat: vt manifestū est per se. Modo declaratū est deos curā nō habere de his: eo modo quo cadūt sub gubernatione ipsa: & inde sequitur ꝙ secūdaria nec primaria intētione anima cæli propter nos moueat. Ex parte corporis vero cælestis: q̄m pluribus rōnibus videtur illa nō agere in nos: q̄m si agerēt esset vt Alga. inquit, & oēs astronomi ꝙ. s. agūt prout cōiunguntᵘʳ in triplicitate aspectu trino: prout intrant domos vel opposita domorum: vt sunt in dignitate &c. quæ ab astronomis ponuntᵘʳ. Quod aūt hoc mō nō agāt diuersa ostenditᵘʳ: quia vel mutant naturas ꝓpter mutationē loci situs domus triplicitatis &c. vel nō. Si quidē non mutāt naturas: nec etiā actiones mutabūt, inquit eñ Auer. 3. cæli cō. 7 2. sic. & est regula a causis quarū natura est eadē: & nō differunt nisi secūdū magis & minus nō sequitur nisi natura vna diuersa secūdum magis & minus: & hoc pōt ꝓbari demōstratiue: vt iam ꝓbata in fine ꝓximæ disputationis tetigi. Si vero mutāt naturas: vt quidā inquiūt astrologi hoc mirabilius videbitur: & multo plus detestabile. quod Plotinus in secūda Aeneade in. 3. lib. c. primo. ostēdit: q̄m in rebus terrenis quæ mutabilissime sunt ex sola morū mutatione locorum: atq̄ intuēdi diuersitate: nulla prorsus accidit variatio naturæ: quāto minus in rebus stabilissimis: quales sunt res cælestes. Adhuc vt Auer. inquit in quinto physici auditus. cō. 14. &. 8. phy. cō. 59. vna ꝓpositio est ꝙ res mota in rebus quæ mouentur motibus oppositis est eadem. V. g. q̄m id quod mouetᵘʳ in loco idem est cum illo quod quiescit. & per hoc vult ipse in. 8. hunc modum omnibus alijs esse perfectiorem: quia non mutat rei substantiam: & ideo cōuenientissimus æterno corpori. amplius in primo cæli. cō. 22. ait. & ligamentum istius corporis cum ente æterno nō corporeo necessariū est: vt sit corpus ingenerabile & incorruptibile: quod nunquam in sua substantia transmutatur nisi tantum in loco: ita ꝙ ipso transmutato semper in loco remanente substātia non cessat agere alias mutationes prædictas in corporibus: quæ sunt sub ipso: & etiam non cessat generare recipiētia ista. Ecce quomodo cælum propter mutationem loci aspectus dignitatis: & aliarum dispositionum non ipsius naturam & substantiam mutat: quod & ipse. 8. phy. in calce. 15. cō. etiā aperte protulit vide. Rursus Porphyrius in quæstionibus ad anebonem cheremonis ait. incertum esse. si qui enim negent corpora cælestia viuere coguntur dicere eorum corporales naturas non aliter apud nos agere quā elementorum ministerio. idcirco solas qualitates corporeas afferēt. vltra vero minime. Præterea sicut Plotinus testatus est: mercurius quadam dispositione positus causa non videtur sapientiæ nati: & huius rationem inquit: quoniam quod nō facit animam: nec illius accidentia consentaneum est egisse. inquit tamē mercurium: vt sic positum nobis esse signum sapientiæ nati. indicabit enim corporis temperantiam ad obsequium scientiæ ordinatam. Præterea instant & Platonici: quoniam corporis cælestis natura est vnigena vniformiter diuina optima diuino numini quam proxima: ergo pla

neta

neta in quacūq; parte fuerit non poterit operationem: nec naturam muta re: vt aliter influat tunc quam antea: & vt aliter maleficet: tunc quā pri9. Deinde substantia potens agere in quocūq; puncto fuerit sui status non variatur per remotionem aut appropinquationem ad ea in quibus agit: vt manifestum est per se. modo planeta est potēs agere æqualiter in quo libet puncto terræ: ergo vbicunq; fuerit habebit æqualem potentiam & sic nō variabitur nec in actione: nec in natura. Adhuc si planeta varia ageret: pront est in angulo: & prout declinat ab angulo: tunc eodem tempore diuersa ageret: quod absurdum dictum censent Platonici. consequen tiam probant: qm̄ eodem tempore nobis est angularis alijs nationibus declinans, atq; econuerso: ergo diuersas eodē tempore naturas vel actiones haberet. Item quanto signum est diutius supra nos tanto fortius & absolutius agere debet in nos: sed signum duodecimum diutius supra nos existit quam ascendens, scilicet angularis particula: ergo magis in nos aget quam ascendens contra eos. Rursus corpora cælestia non vidē tur multiplicare hic inferius nisi calorem & humorem: & nō frigus: neq; siccum: quoniam corpora cælestia sunt causæ vitæ. modo vita consistit in calido & humido: vt Arist. inquit in lib. de morte & vita. Adhuc cor pora cælestia omnia sunt vnius speciei: vt Auer. inquit in. 2. cæli com. 49. ergo vel omnia frigefaciunt vel nulla: quod enim competit per se vni indiuiduo alicuius speciei competit cuilibet. per se enim & de omni infert: vt in posterioribus dictum est. hæc igitur sunt illa duo, scilicet ex parte intelligentiæ: & ex parte cælestis corporis: quæ mihi corpora cæle stia agere in nobis confitētur. Pro altera parte sententia extat virorū illustrium rationesq; non minores his: virorum quidem in primis Arist. qui in secūdo perigeneseos plane inquit, q; propter motum solis in obli quo circulo fiunt generationes & corruptiones hic inferius: quam propositionem Auer. in commen. 56. illius exposuit. vide. Amplius Auer. ibidem commen. 58. inquit quod propter diuersitatem causæ agentis in vltimo fit diuersitas rerū hic: vt diuersitas operationis solis propter con gregationem & segregationem planetarum cum eo. Præterea & ibidem assignans causam finalem generationis istorum, inquit: quod enim in omnibus inquimus quod melius desiderare naturam semper melius autem esse quam non esse: quot esse autem modis dicimus in alijs dictū est, hoc autem in omnibus impossibile existere propter longe a principio distare. reliquo modo compleuit esse deus faciens continuam generationem: ita enim maxime cotinuabitur esse: quia proxime est substantiæ fieri semper per generationem. huius autem causa: vt dictum est multotiens in circuitu allatio sola continua. vbi Auer. commen. 59. hoc pul chre exponit. vide. Amplius Arist. secundo cæli in illo tex. quoniam au tem non est contrarius motus. assignat causam quare corpus cæleste plu ribus motibus mouetur. vbi Auerro. in com. 17. illius partis inquit. vult perscrutari hic de causa finali qua cælum habet plures motus: & vult da re causam ex eis quæ hic apparent. apparet enim quod proportio eorum quæ sunt hic ad corpora cælestia est sicut proportio facti ad faciens & quia factum est de operationibus facientis: sicut finis incepit dare causam multitudinis eorum ex factis hic. Et in fine huius capitis inquit quo dammodo recapitulando: nunc autem tantum manifestum est propter

Pō Aristo.

quam causam plura sunt circularia corpora: quia necesse generationem esse. vbi Auer. commen. 21. illius partis vult Arist. vsum esse circulo in demonstrãdo. arguit enim motuum multitudinem ex generatione & corruptione hic & post ex multitudine motuum arguit generationẽ & corruptionem. adhuc Arist. 12. meta. hoc idem confirmauit. vbi Auer. in cõ. illius partis, scilicet. 34. inquit. & si hic fuerint duæ actiones contrariæ: vt generatio & corruptio æternæ. & secundum reciprocationem oportet vt illud circulare quod facit has duas actiones contrarias moueatur duobus motibus, oppositis aut pluribus in loco: sicut est de. 7. planetis & plus: quod apparet de actionibus ipsorum est solu. & ideo antiqui vocabant istum dominum vite: ecce quam plane Aristo. & Auer. illud consentiunt. Rursus Auer. ibidem commento. 44. inquit dispositio in iuuamento corporum cælestium adinuicem in creando entia quæ sunt hic & conseruando ea est sicut dispositio regentium bonorum qui iuuant se adinuicem in regendo bonam ciuitatem. vult dicere quemadmodũ sunt patritij Veneti in regimine inclytæ ciuitatis Venetiarum: vt per totum mundum constat: ecce quam plane illud ibi concedit. Præterea Arist. in lib. de proprietatibus elemẽtorum inquit. Democritus autem & Plato: sectæ amborum: & qui locuti sunt sermonibus vtriusque inquiunt. quod prius frigus est radix: & quod caliditas generata est accidentalis intrans super eam. & signum illius est: cum sol declinat a nobis in orbe suo decliui ad partem dextram meridiei accidit super nos superfluum: & similiter longinqua a zenit capitis motus ad latus polorum septentrionalium inueniuntur frigora &c. & Aristot. in fine illius sermonis commendat eos dicens; dico autem quod ipsi bene putauerunt in illo &c. ecce quomodo corpora cælestia agunt in his quæ sunt hic. Adhuc Aristo. in lib. de mundo: qui & de mirabilibus mundi etiam ab alijs inscribitur cap̃. 9. tanta arte tantoq̃ stillo ostendit hunc mundum inferiorem regi a superiori quod dicere esset superfluũ. incipit enim sic. restat, ergo dicendum summarie de causa omnium contentatiua: quemadmodum & de alijs. nefas enim de mundo dicentes: quamuis non subtiliter: sed velut in figurali doctrina: prætermittere principium mundi. Antiquus quidem ergo quidam sermo & paternus est cunctis omnibus quod a deo omnia: & per deum consistant. nulla enim natura sibi sufficit priuata salute quę ex eo; quamobrem & quidam antiquorum moti sunt ad dicẽdum: quod hæc oĩa plena sunt dijs: & reliqua. vide vbi modũ regiminis huius mũdi ad plenũ reperies ex superiorib9 lationib9: queãdmodũ sub nebula inquit & metheoris. Quod igitur superiora in his quæ hic sunt agãt: tãta dicta sint. per hæc eñ quis erit ambiguus nõ parũ. vt igitur veritas determinetur. primo oportet videre quot sunt illa quæ hic fiunt. secundo quot modis corpus cæleste concurrit ad hæc: & quis modus agendi est suus circa nos. tertio videbitur qua specie gubernationis motores gubernẽt nos: & quomodo se habeãt in actu gubernandi. Quibus habitis iam scietur modus quomodo corpora cælestia secũdaria intẽtione moueant propter nos: & soluentur obiecta quæ in oppositũ fiũt. Quãtũ ad primũ illa quæ hic fiũt possunt ꝑtinere ad partẽ spiritualẽ & ad partem corporeã. homo eñ cũ nexus sit cęlestiũ & corruptibilium: vt Isaac inquit: duplicẽ decebat ipsum habere naturã, s. spiritalẽ qua cũ superis cõmuni

cet &

cet & corpoream qua cum his quæ hic sunt etiã conueniat:& loquor de homine:qm̃ vt Plato ait:homo est quodammodo omnia. in eo sunt oẽs res mundi est enim paruus mundus.ea igitur quæ homini accidunt quã, tum ad partem corpoream sunt transmutatio in substãtia:& trãsmutatio in accidente.In substantia quidẽ generatio & corruptio.i.accidente aug, mentatio & diminutio alteratio & motus localis hic eñ sunt transmuta tionis species vt cõstat:quæ possunt homini & corporeis rebus accide, re.Ea vero quæ accidunt ei quãtum ad partem spiritualẽ sunt, augmẽta, tio in scientia:decrementũ in ea prophetia credulitas alicuius noue legis: prudentia & omnes operationes animæ: quas enumerat Ari.in lib.de ani ma:& in ethicis. huiusmodi enim transmutationes soli homini propriæ sunt.vt Arist.inquit.hæc igitur sunt quæ homini accidere possunt:& oĩ, bus rebus quæ sub astris cõtinentur. Superest nunc videre quoniã mo dis cælum cõcurrit ad ea quæ enumerata sunt: & quia veritas non inue, nitur nisi per opposita: & in longo tempore:ita inducere opiniones pa, trũ reputaui bonũ esse in quibus si qua bona reperiã reputabimus ea in lucrum.si qua vero incõsona largitati eorum adhuc gratiæ sunt referen, dæ.Vt vlterius veritatem inuestigemus eorum dicta accusantes: possum⁹ ergo vel suspicari corpora cælestia nulla in his quæ hic sunt agere vel ea agere.Si quidẽ nulla agere suspicamur opinio erit his machometi.inquit eñ corpora cælestia esse facta ad vniuersi decorẽ.nõ ad entiũ creationem vel conseruationem: propter quod Rabi moyses dixit deum immedia, te oĩa agere:& in nullis rebus esse virtutes naturales:& hoc narrat Auer. de sua lege.12.meta.cõ.18.inquit.& cũ loquẽtes nostræ legis opinabanẽ qđ agẽs agit creando formã ex nihilo:& nullũ huiusmodi agẽs viderunt hic:dixerũt vnũ agẽs omnia entia sine medio. & qđ actio istius agentis transit in vno instanti in actiones contrarias & conuenictes & infinitas. ita quod negant ignem comburere & aquã humectare: & dicunt oĩa ista indigere creatione:adeo qđ dicunt qđ homo nõ mouet lapidẽ expellen, do:sed illud agens creat motum:& negauerunt propter hoc potentiã esse sup.in rebus:& sic patet hæc. Sed quantũ hæc lex sit contra naturã & rationalẽ veritatẽ:tu inspicias.arguit eñ Albumasar cõtra hanc:& com, ponit rationẽ sic.oĩa corpora naturalia quæ motu locali & per se mouen tur sunt agentia aliquid extra se:vt exẽplo ostẽdit.vide.Sed declaratũ est oĩa corpora cælestia moueri per se & motu locali:quare & ipsa agere ex tra se non erit dubiũ.& contra hoc faciũt oĩa inducta in præcedenti ser, mone.Si vero corpora cælestia agere extra se & in hunc mundum cõsen tiamus.Adhuc partiti sunt patres antiqui. quidam enim eorum sunt qui cuilibet effectui hic inferius propriũ sidus p se ad eius creationẽ in cælo imponũt suscitãs adiuremẽtũ illi?:& hæc opinio Hermetis Enoch Mer curij:& plurimorũ indorũ fuit.adeo ꝙ astronomi. 48.imagines in cælo situãt stellato:vt quælibet suã rem procreet & curet.iuxta illud Ari.pau loante allegatũ.quidã antiquorũ senserunt hæc oĩa plena esse dijs: & isti sunt qui tantã corporib⁹ cælestib⁹ imponũt potẽtiã ꝙ oĩa ex illis esse co nati sunt cõfiteri:vnde & Homerus ab Empedo.accipiẽs inquit intelle ctũ & volũtatẽ ad præsens augeri:ꝓpter qđ ingt talis intellect⁹ est in ter ris hominib⁹:qualẽ deducit pater in die virorũ deorũq;. Et huius etiam

Quæstio.

Positio Albumasaris.

opinionis Orpheus omnia plena dijs in carminibus suis dogmatizās fuit visus esse. dicebat enim deos virtutes diuinas in rebus diffusas esse: quos deos Aristo. de mundo exponens inquit. summū habitaculum deorū nuncupatum est cælum: plenum autē existens corporum diuinorum quæ stellas cōsueuimus dicere. Post hos Alex. aphrodiseus qui Democritum & Leucippum secutus est inquit. hunc mundum nō dependere: ab illo nisi quantum ad ordinate regulariterq; agere. vnde quia hic inferius est cōtrarietas sufficiens ad generationem. Amplius subiectum potēs recipere motus. ideo & hæc non dependere: nec in alteratione: nec in generatione: nec in augmentatione ab illis inquit. Verum huiusmodi motus ordinati non essent secundum quandam reciprocationem: vt. s. nunc ex calidis generātur frigida: nunc econuerso. Sed contingeret sicut Heraclitus posuit: qđ quandoq; omnia fierent ignis. nam ordinatio reciproce conuersionis inuicem est per virtutem cæli. ait tamen saluando dictum Aristo. in. 7. &. 8. phy. huiusmodi corpora hic dependere in motu locali tantō ab illis. hoc autem experientia eum docuit de magnete. mouet enim localiter prout virtus est cæli immo vt dicunt lapidarij si magnes figuræ redderetur rotundæ: & super duos locaretur polos: esset sine dubio mota localiter motu cæli proximo: & hoc quia omne quod localiter mouetur: mouetur per virtutem primi moti quod est cæleste corpus. Et cum omnia hæc sint dicta: ex his accipimus quod corpora cælestia agant in his inferioribus sine dubio secundum omnes modos motus, scilicet intentionales & physicos secundū physicos quidē quoniam secundū generationē & corruptionem: amplius secundū alterationem adhuc secundū augmentū & decrementū. Rursus secundū loci mutationem: secundum intentionales vero: quia hominibus sanctæ influuntur prophetiæ religiones mores declarati in libris moralibus: vitia & vniuersaliter oēs actus qui in nobis inueniunt: vt astrologi dicūt. hæc licet probata sint rursus ea confirmās ostē, do primo qđ agant in horum generatione & corruptione: quia apparet in elemētis & mixtis: qm̄ accedēte sole & alijs stellis calidis ad zenith alicuius regionis elementa superiora: vt ignis & aer augentur: & inferiora. s. terra & aqua minuuntur: & in superiora conuertuntur: & econuerso sole recedente. Amplius in mixtis. & primo in animatis. inquiūt enim alchimistæ: vt alber. & Aui. quēlibet planetā habere vnam speciem metali. sicut sol habet aurum multiplicare: luna argentum: mercurius argentum viuū: mars ferrum: iupiter stannum: saturnus autē plumbū: & inde huiusmodi metalla nomina sortita sunt planetarum vt inquiunt. Hoc etiā apparet in animatis & in plantis. quantū enim accessus & recessus solis necessarius sit generationi plantarum agricolæ testes tibi erunt. Præterea in generatione animaliū: sole enim intrāte primū punctū arietis: tunc aues nidos incipiunt colere: inter se aues suaues cantus ad amorem incitantes canere vt plato inquit de philomena, reciproca basia quādoq; inter ponere: tandem ad amoris actum: vt inde pocreentur pulli ocurrunt: & quā mirabilis sit naturæ ordo ex huiusmodi animalibus felicibus capere quispiam potest. Adhuc emperica testatur auctoritas medicorum qui nouē menses lationis fetus in vtero matris planetis ascribentes aiunt natū in octauo mense viuere nō posse: quia sub planeta morificante oritur. Et quod hic sint ita omnia auctoritate magnorum confirmo: quemadmodum fue-

runt

Positio Alexandri.

Positio medicorum.

runt Magot græcus: & Germa babilonicus: & Hermes egyptius: Ptolemeus sapiens. Geber hispalensis & thebit: quorum caput fuit zoroaster qui cum natus fuisset cerebrum ita palpitasse aiunt qđ manum impositā repelleret: quēadmodum Plinius testatus est. Huiusmodi enim viri alchimiū perficientes totū genus artis ad corpora cælestia reducunt. erat enim principiū apud eos. oīa quæcūq; fiūt genetā turq; a natura vel arte mouería virtutibus cælestibus primo & per se. & hoc de natura non dubitarunt. in arte quoq; cōstare etiā dicunt eo q; aliquid modo: & nō ante incitat cor hominis ad faciēdum: & hoc esse nō potest nisi virtus cælestis: vt inquiunt illos premoueret. Præterea Plato in thymeo inquit. vitā nobis corporeā a stellis infundi. Quod autē corpora cælestia agant: & in his transmutationem in accidentibus. s. motus spirituales & corporales manifestabitur. & primo de spirituali mutatione experientia docet. inquit enim Plotinus in secundo quarte eneadis, quod statuæ factæ ab artificibus loquentes nō loquūtur: eo quia animæ loquantur in eis nec qa sidera loquantur: sed demones a sidere ducti sub cuius dominio celebrata fuit ars vel operatio. Amplius quemadmodum Aly. testatus est de puero filio regis quo die natus est locuto non dicit coniunctionem quatuor planetarum in eius horoscopo concurrentiū protulisse verba: nec est consonum eius animam ea formauisse: vaticiniūq; fecisse de paterni regni calamitate: paulopost eueniente: sed demonem potius fuisse locutum: demonem dico mercurialem: quoniā in octauo gradu libræ horoscopo qui terminus est mercurij: mercurius cum venere ioue & marte dicitur fuisse cōiunctus. Rursus dicit Albumasar in sadam: quod græcorum reges cum opus aliquod perficere curabant: deo quidem orationem porrigere consueuerunt capite draconis existente in medio cæli: & cum ioue vel alio aliquo amicabili aspectu coniuncto: tunc enim exaudiebantur. Ad idem Plato in republica ait sub fatalibus necessitatis deæ filiarūq; eius parcarum reuolutionibus animas in corpora proficisci. vide. Præterea astronomi dogmatizāt capite arietis signiferi sub eius compari capite immobilis zodiaci situato: & vniuersaliter zodiaco subortogonaliter ente zodiaco: quod siquidem factum secūdum Ptolemei radicem per ampli⁹ circa. 1500. annū sui motus indicat cor leonis prætacti: tunc namq; virtute vnita ex directa connexione spherarum in hæc inferiora diffusa. Maxime ac quasi per. 500. annos ante & post, mundum conflorere virtute & sapientia: tunc quidem enim reges imperatoresq; fuere celeberrimi: vt Alexan. Darius, Iulius cesar, & reliqui. tūc etiā romanorum monarchia sic; corum aducta schola: peripatheticorum fundata secta Aristote. Auctore. Tunc Gale. in medicina. Ptolemeus in astrorum sapiētia. Cicero in theorica claruere. Amplius prouulgabantur sectæ bestiali appetitu fundatæ vt machometanorum & aliæ multæ. quod si accidat capita signorum quatuor cardinalium: & omnino zodiacos incipientia abinuicem fecedere: omnia econtrario peruerti incipient sicut patet nostris temporibus in quibus paucos: immo nullos video philosophos: & illi pauci comprimuntur: ita quod desperati philosophiam paruifaciunt intantum quod eam tanquam destructionem animæ & corporis reputant: eo quia appetitus innaturales philosophi sequūtur hodie propter dispositionem temporis huius: & ideo nunc philosophos omnes vitiosos reputāt vulgares

Positio Platonis.

Nota.

cuius contrariũ legimus fuisse tempore illo, quẽadmodũ Arist. narrat in lib. de pomo, manutenebãt enim leges diuinas: cõstitutiões naturales & ordines cõgruos: & breuiter oẽs opiniones quibus ducebantur in perfectionem animæ & corporis: cuius oppositũ video tẽpore meo. 1497. & vtinã tempore illo fata mea ita tulissent vt me viuentẽ tunc præstassent. Domini huius temporis pauci sunt præter nostros præclaros Venetos qui iustitiã: tẽperantiã: fidẽ: virtutũ omniũ genera cõseruent: quos deus tanq̃ imagines antiquorũ dominorũ conseruat: vt ne natura obliuioni tradat eos: quando occurrit illos reformare, ꝙ itaq̃ corpora cælestia in his quæ hic sunt spirituales mutationes nouasq̃ transmutationes agant manifestũ ex his est. Quod vero in his quæ sunt hic amplius agant corporeas transmutationes probare nõ expedit: qm̃ omnes libri pleni sunt: & sic sit de his dictũ intantum. Sed quia nondũ manifestus est modus agendi eorum in nobis. Ideo amplius circa modum agendi insistã. possumus ergo intelligere ea agere dupliciter. vno modo tanq̃ causas primas remotas principales. ita ꝙ illa sint principales causæ eiũ quæ hic fiunt: & agẽtia hic sint causæ instrumẽtales. secũdo modo tanq̃ causas proximas & immediatas. secũdo siquidẽ modo adhuc tripliciter: vniuersaliter: particulariter: & modo medio, inquiunt astronomi vt declarabitur. Siquidẽ proximo modo sic corpora cælestia cõnexa cõstituũt naturam vniuersalẽ quæ est tanq̃ causa prima & vniuersalis omniũ effectuũ q̃ hic fiũt & agẽtia hic sunt causæ ꝓximæ & instrumẽtales. imaginãdũ eñ ex generalib⁹ agẽtibus hic & corporib⁹ cælestibus fieri vnũ agens habens gradus ordinatos: qm̃ hæc agentia in agendo dependent ab illis: quẽadmodũ in essendo. Hoc Aristo. secũdo perigeneseos testatus est: vbi corpora cælestia esse velut ars. hic autem quæ hic sunt tanq̃ instrumẽta artis. Quod etiã rationib⁹ probaẽ Auer. 8. phy. commẽ. 46. & . 47. quarũ prima sumitur ibi. quãdo inuenitur aliqua natura plurificata in multis secundũ vniuocam rationem vel analogam: oportet vt eam in aliquod primó tale reducamus quod sit tale per se & causa omniũ aliorũ quare sint talia. modo in proposito inuenim⁹ omnia agere hic & potentiã agẽdi esse in oibus his quæ hic sunt: ergo oportet dare vnũ primo tale quod sit tanq̃ regula & mensura omnium aliorum: & hoc non potest esse nisi corpus primum immortale & diuinum, scilicet cælum: quare &c. Secunda ratio esse potest ex verbis Auer. corpora cælestia agunt in his: & agentia hic vel equa primo: & hoc non. tunc enim vnus effectus a duab⁹ causis eque primo totalibus penderet. si non eque primo: vel igiẽ agentia hic per prius q̃ illa: & hoc extraneũ existit naturæ vel illa prius. & hoc volo. patet ergo causam vniuersalẽ corporib⁹ cælestib⁹ esse decenter inscriptã. Sed dices, omne agens primũ & principale cõiungiẽ suo instrumẽto: vt patet de manu & secari & multis alijs: sed corpus cæleste non est coniunctũ nobis: vt sensu patet expresse. Dicendum ꝙ instrumentũ est multiplex: in proposito duplex. vno modo quod nõ mouetur per se nisi per influxũ ab agente primo: vt patet in lapide moto a baculo q̃ nõ mouet nisi ꝓpter manũ quæ in baculo influit: & sic verũ est: omne instrumentũ esse principali agẽti cõiunctũ. secũdo modo põt accipi pro secũda cã: quæ diciẽ istrumẽtũ ꝓut nõ agit virtute ꝓpria: sed virtute primi: & sic hmõi sunt istrumẽta primorũ corporũ: & sic nõ oportet ꝙ sint coniuncta

Laus & benedictio circa venetos.

Corpora cælestia agere est dupl'r.

Obiectio.

cõiunctã secundũ locũ:sed secundũ actũ virtutũ vt omnes dicunt sapientes:& sic patet primus. si autem dicamus corpora cælestia agere secundo modo:scilicet,immediate & vniuersaliter:adhuc secundũ peripatheticos illud concedendũ puto mediante lumine & motu. vt Aristo. secũdo cæli inquit:& Auer. ibidem cõmẽ. 42. hæc enim duo sunt generalia instrumẽta corporibus cælestibus ad agendũ hic inferius:nõ tantũ quãtũ ad trãsmutationẽ in substãtia:vt patet ad sensum:sed quantũ ad transmutationẽ in accidẽtibus:scilicet, motu locali alteratione augmẽtatione & alijs vt sensus diuulgat. Amplius si dicimus corpora cælestia agere in his inferioribus immediate & modo particulari:scilicet, vnicuiq; proprio: secundũ peripatheticos est valde dubium. nõ enim inueni apud Aristo. corpora cælestia agere in his immediate nisi motu & lumine:& nullibi inueni istum modum agendi astronomorũ. maxime enim in libro cæli ipsum tradere debuisset: vbi omnia accidẽtia propria cælorum tractat. attamen si dicta Aristo. in libro de bona fortuna inspiciemus adhuc poterimus cõfiteri huiusmodi modum agendi in nobis. Debes ergo scire quod duo sunt modi dicendi:ad hoc satis optimi. primus est imaginando quod quẽadmodum calor igni inhærens & est calor & est igneus:sic & pater meus in hora generationis & trãsmutationis spermatis:& est homo & est stellarũ & corporũ cælestiũ instrumentũ sub tali constellatione vel dispositione existentium:& quemadmodum calor inquantũ calor non generat nisi per se calorem:sic & homo inquantum homo nõ nisi hominem generat. amplius sicut calor vt igneus generat ignem:sic & pater meus homo existens inquantum instrumentũ cælorum sic dispositorum quasdam mihi naturales potentias aggenerat. Verbi gratia, potentiã naturalẽ gladiandi saltandi:& sic de alijs potentijs naturalibus de secunda specie qualitatis. amplius aggenerabit mihi potentiam naturalem qua moueor a dispositione mei ascendentis. sic quod quemadmodum dominus meæ vitæ existet dispositione varia dispositus:sic & ego allectus ab eo insequor eius dispositionem:nunc quidem hilarem:nunc vero tristem:nunc studiosam: nunc prauam. huius exemplum Plato posuit quod quemadmodum porrigens lactucam anseri eam mouet:allicitq; per exteriorem sensum:quoniam proprietas naturalis fuit congenita anseri moueri a lactuca: sic dispositio naturalis fuit mihi a patre in virtute astrorum data vt disponat secundum astrorum dominantium mihi dispositionem:& huiusmodi naturales potentias Ari. in illo libro impetus appellat naturales:vt ibidem patet. Sed ambiges non parum quidnam est huiusmodi naturalis impetus. an:scilicet accidens animæ an accidens corporis. Secundo ambiges:quoniam astronomi considerant exitus nati ab vtero: & non tantum horam conceptionis:ergo non est virtute patris huiusmodi naturalis potentia. Tertio dubitabis. an domino vitæ Sortis existente bono vel malo:ad hoc vt bene vel male agat ille planeta specialiter nunc nouiter influit sibi qualitatem aliquam: an illa congenita sufficit.

Quarto dices quod tunc corpora cælestia vniuersali modo concurrerent:& sic non differret hic modus agendi a primo:quod non est ita.

Dicendum igitur ad primam:quod quẽadmodum inquit Arist. omnia accidẽtia physica sunt cõmunia animæ & corpori :quemadmodum in primo de anima;ostẽsum est. verum aliqua insunt animæ propter corpus

Solutio. Nota. Dubitatio. Dubitatio. Dubitatio. Dubitatio. Solutio ad primam.

aliqua econtra. sic in proposito huiusmodi accidentia: & si sint cōmunia animæ corporali: animæ insunt propter corpus: quoniā incipiunt ab ipso corpore: & terminātur in animā: queadmodum somnus & vigilia: vt Auer. dicit. Ad secundā debes scire multū in hoc qđ in genere animalis. Verbi gratia, hominis tria cōsidero tēpora: scilicet, horā proiectionis spermatis: horam formationis eius: & tēpus regiminis suæ vitę. imaginor igitur tūc patrē instrumentū astrorū sic dispositorū generare vel dari virtuti ginitiuæ dispositionē quādam vt agat actione vnigenia dispositioni astrorū tēpore proiectionis. tunc enim semine proiecto virtus formatiua ad instumentū duorū: scilicet, hominis & corporū cælestiū sic dispositorum: vt instrumentū hominis hominē generat: vt instrumentū astrorū sic dispositorū hora formationis generat accidētia cōsimilia astrorū dispositioni. Hora quoq; exitus virtus formatiua quæ primo erat formatiua cōuertitur in regitiuā corporis: quoniā amplius fetus nō viuit vita matris: & sic iterū potest cōsiderari dupliciter. vno modo inquātū est instrumentū hominis: & sic habet cōseruare & regere hominē inquātū homo est alio modo vt instrumentū astrorū sic dispositorū in tēpore exitus. & sic habet mouere nauim secundū dispositionē sui domini. & omnia ista tria tēpora cōsiderare solēt astronomi: maxime tamē tempus exitus: quoniā tūc virtus incipit regere corpus: & quodāmodo agere in virtute astrorū tūc sic ordinatorū: vt dictū est. Ad tertiā mihi videtur esse dicendū qđ queadmodū homo cōplexionis colericæ mouetur ad irā propter tria: tā quā propter causam. primo propter appetitū vindictæ: tanq̄ ꝓpter finē. secūdo propter accessionē sanguinis circa corpus: & maxime circa cor. & tertio propter cōplexionē colericā sic aptā de facili accēdi. Sic & homo qui sub domino nascitur mercurio habet tria vnde mouetur ad dispositionē illā: scilicet, virtutē regitiuā corporis: quæ est tanq̄ agens immediatū. secūdo impetū cōgenitū tanquā materiā per quā natus est incurrere alteratione similē dispositionū astri: eo modo quo colericus per cōplexionē colericā natus erat incurrere in iram. Et tertio habet mercuriū dominū suæ vitæ a quo mouetur tanq̄ ferrū a magnete: vel agens a fine. differt tamē quoniā magnes mouetur propter impressionē qualitatis occultæ. vt Auer. inquit in. 10. cōmē. 71. phy. in nato autē nō mouetur ab astro: sed queadmodū graue se mouet deorsum per formā substātialē: & per qualitates tanq̄ per instrumēta nullo ei impresso a loco: sic natus sub mercurio mouet se per formā substātialē tanq̄ ab agēte per se: a qualitatibus tanq̄ ab instrumētis: & a planeta tanq̄ a loco fine siue perfectione: & in hoc patet differētia brutorū ab hominibus. bruta nāq̄ ab impressionibus cælestibus mutātur aliquid recipiēdo qđ instinctū naturæ appellat Aristo. 2. phy. sicut de gallo patet qui in singula hora noctis horā prædicat rustico: propterea quia sentit motū astrorū a qualitatibus ei non ulter impressis secundū diuersam horā. Adhuc patet de asino qui tēpore futuræ pluuiæ aures quatit sæpe sæpius propter impressionē pluuialem quā sentit: & sic de alijs multis. Homines autem & si huiusmodi impressiones fiant eis non mouentur: quoniā illas nō sentiunt propter occupationem in altiori opere: vt Aristo. est sentētia in libro de bona fortuna. attamen vbi fiant fortissimæ coniunctiones: maxime influentes etiam homines sentirent: & sum locutus hic de particularibus hominibus: secus est

de dispositionibus cælorū vniuersalibus. Ad quartā dicendū corpora cælestia dupliciter cōcurrere ad esse: scilicet, rerū absolute: & ad esse cū talibus accidentalibus primo modo habent ratione causæ vniuersalis: vt dictū est secūdo modo ratione causæ proxime: prout est causa mutat. ōis rei particulariter & signate vt nūc verificaui. Et sic patet iste excellētissimus modus dicēdi. De secūdo modo dicendi pleni sunt libri astronomorū: & ideo cū in eo nihil noui dicendū inueni: sed potius reprobandi aliquid diligens lector ex se libros astronomorū reuoluens cōsiderabit. hic quidē modus mihi peripatheticus visus est & si dicta Ari. saluare vis modo video aliter esse dicendū: qđ vero dicebatur Ari. nūquā dixisse de isto modo agēdi: patet esse falsum. dixit enim in libro de bona fortuna. nō enim dicebat dicere in libro de cælo: quoniā ibi propria accidētia cæli vniuersalia tractat & nō particularia secundū particulares astrorū dispositiones: vt patet. ideo tantū vniuersalē modū agēdi tradidit. vtrū autē sit aliquis modus medius agēdi in corporibus cælestibus: erga nos difficile est multū: & in hoc nō parū laboraui. Astronomi quos Auic. & Alber. sequūtur: opinati sunt planetas differre cōplexione. quidā enim planetarū siccus & frigidus existit vt saturnus: quidā calidus & humidus: vt Iuppiter: & sic de alijs suo modo dicas. Imaginatur igit: qđ quēadmodū mēbra hominis diuersas habēt cōplexiones: vt cerebrū humidū & frigidū: cor calidū & siccū: epar calidū & humidū &c. attamē ex eis prouenit cōplexio totius hominis declinās a cōplexione tēperata per calidum & humidū: sic ex astris diuersarū cōplexionū fit quædā media cōplexio declinās a tēperata per calidū & humidū. caliditas enim iouis martis & solis superant frigiditatē saturni veneris: lunæq;. Similiter humiditas lunæ veneris & iouis superant siccitatem saturni martis & solis: & sic calidū & humidū sunt superexcellētia: & sic cōplexio erit declinās ad calidum & humidū: & hic modus agēdi est medius inter cōmunē particularē: quoniā nō est estimandū stellas esse eius cōplexionis formaliter sed effectiue: prout habēt vitā hominibus maxime & animalibus dare. Sed huic modo dicendi opponit Auer. secūdo cæli, cōmē. 42. dupliciter. primo: quoniā si astra agerēt frigiditatē maxime appareret in luna. modo luna in plenilunio caliditatē agit: vt Ari. inquit in quarto de partibus animaliū qđ noctes in plenilunio calidiores sunt propter lumē lunę. Amplius arguit qđ si astra agerent frigiditatē esset extra fundamentū naturæ: quoniā frigiditas non ingreditur opus naturæ. potest ergo argui sic. nulla corpora per se viuificatiua sunt per se agentia frigiditatē: sed corpora cælestia per se sunt viuificatiua: & per accidens mortificatiua: ergo per se agent calidū & humidū: & per accidens: & quasi secundū cōparationē siccitatē & frigiditatem: quæ sunt oppositæ vitæ: vt patet a medicis. Vt ergo opinio Ari. sit manifesta obijciam contra illam argumentis: quæ contra eam fiunt. obijcit itaq; expositor primus latinorum secundo cæli. cōtra Auerro. duobus argumentis. primo: quoniam data opinione Auer. sequeretur quod siccum & frigidum essent in vniuerso per accidens: consequens est contra omnes. omne enim ens perfectum cadit sub intento naturę vniuersalis. Consequentiam probat. ea sunt per accidens in vniuerso: quæ non fiunt a corporibus cælestibus sed huiusmodi secundum Auerroim non sunt a corporibus cælestibus nisi per accidens: ergo & per accidens

Ad quartā.

Positio Auicen. & Alber. Planete differūt cōplexione.

Contra.

Argumenta contra Auerro.

Solutio pr- Auerrois & Aristotele.

sunt in vniuerso. Amplius arguit. omnes formæ substãtiales inferiorũ corporum sunt ex virtute cælestium corporum: ergo & eorum virtutes esse debent a corporibus cælestibus: cum dans formam det consequentia formam. Pro intellectu opinionis Aristote. & Auerro. debes scire quod quemadmodum vt Auerro. inquit. 12. meta. cõmen. 18. & in. 2. cap. de substantia orbis. duplex est calor cælestis & elementalis: sic & duplex est humiditas scilicet cælestis & elementalis: & duplex siccitas cælestis & elementalis: & duplex frigiditas etiam suo modo. Calor elementalis est propria qualitas ignis: siccitas elementalis propria terræ. humiditas elementalis propria aeri. frigiditas elementalis propria aquæ: & huiusmodi qualitates sunt positiuæ: & accidentia per se quatuor elementorum inuicem combinabilia. vt scis calor cælestis est ille qui nobis motu & luminæ portatur. frigiditas cælestis est priuatio caloris cælestis propter distantiam a cælo & a causis cęlestibus calefacitẽtibus: & sic dicitur terram esse maxime frigidam: quoniam maxime distat a cælestibus causis calefacientibus: scilicet, motu & lumine: vt Auerro. inquit: secundo cæli commento. 94. Quid autem sit cælestis humiditas patet. est enim illa qualitas quæ causatur ex corporibus cælestibus per se. siccitas autẽ cælestis priuatio huius eo modo quo dixi in calore. Quibus visis: patet qualiter frigiditas & siccitas sunt per accidens intentæ: cum sint priuationes quas natura per accidens intendit. Tunc ad rationes contra hoc patet solutio. si enim loquitur ipse de his qualitatibus: prout sunt elementales. sic sunt per se a cælo tanquã causa vniuersali: quoniam vt dictum est: cælum est vniuersalis causa sub cuius virtute omnia agentia hic agunt: & hoc non negauit Auerrois sed quod cælum agat illas: prout opponuntur calori & humori immediate negauit. Et sic patet ad primum. concedat enim Auerro. huiusmodi priuationes esse per accidens sed vt elementales sunt qualitates per se vniuersali ratione causæ. Et per idem patet ad secundum: & cum hæc sint ita verificatum habetur corpora cælestia agere vniuersaliter hic amplius particulariter: & hoc tribus modis: scilicet, vniuersaliter: particulariter: & modo medio: & sic patet qualiter ex parte corporis cælestis hæc inferiora fiunt & conseruãtur. Et sic expeditum est de secundo propositorum. Et cum sit tibi perspicuũ corpora cælestia agere in his: & quomodo agant: tibi scio desiderium maximum adesse: vt declarem tibi an necessitent nos secundum sapientes: an non: & hæc quidem quæstio multum desiderabilis est: & tamdiu est in quo desiderabam eam absoluere: vt in. 23. anno meæ ætatis in quo incepi scribere librum istum: vsq; nunc in quo & currit annus. 27. meæ vitæ & nunquam inueni certitudinem in hoc quæsito secundum antiquos & maxime secundum Aristotelem & aliorum peripatheticorum dogmata: & sum ita confusus in ea: vt reputem debere confundi omnem hominem qui harum quæstionum genera appetit absoluere. Amplius scio te expectare declarationem quomodo ex astris nobis augetur scientia: & ex ipsis quandoq; diminuitur hoc enim apud omnes non minoris est difficultatis quam quæstio prima: & vtinam quod ego dicere possem aliquid dignum in hoc.

Et prima

Et prima quidē quæstio videtur ambigua multū:vt dixi.primo enim aspectu videt̄ q̄ astra animā hoīs nō necessitent pro operationib⁹ suis perficiēdis & hoc quia multi docēt euitare vires astrorū eorūq̄ fatū prohibere.vnde Albu.cōtra eos qui scientiā astrorū inutilē esse ꝑtenſ:inquit,poterit sibi forsitan præcauere mutādo locū in quo futura est pestis:poterit etiā aliquādo totū a se repellere: ac præuidēs futurā infirmitatem vel inuasionē hostiū & similia deuitare.Hinc etiā Ptole.inquit,sapiēs dn̄abitur astris:quatenꝰ admoniiꝰ pōt imminēs declinare discrimē.Ampliꝰ narrant astronomi puerū natū. 8. mense nocte sub saturno stationario statione prima in sagitario ascendēte semianimē profecto:& vix vt videbitur victurum ad triduum:tamen diligentissime curatū vitam longo tempore peregisse.Amplius iudei per kabal listicā sapientiā: & intimum sacrarū literarū spiritū fatalē fortē celitus imminentem docent superare. Rursus Iamblicus per efficacem deorum sublimē cultum docet prohibere.Adhuc Porphyrius per magicam sapientiam Apollinis oraculo teste.inquit,in lib.de oraculis cum quæreret aliquis cur ineptus ad rem quampiam fuisset : ab Apolline indicat quidnam faciendo fore:vt quasi aptus susciperetur. Respondit oraculum eum fatorum vi impediri quam magicis artibus effugere poterat. vnde patet magicam hominibus artem celitus esse concessam. vt aliquomodo fatum repelleret. vide ipsum. Præterea zoroaster testatus est pythagoricos factus consueuisse carminibus animorū morbos corporumq̄ sanasse:propter quod inquit.si tantum potest animus cui dubium erit eum super vires esse astrorum. Item si corporum cælestium coniunctiones nos cogerent ad quid religio: ad quid leges : ad quid constitutiones diuinæ : & ordines naturales : cum libertas tollatur arbitrij? omnia enim ita acciderent nobis quod accidere opposito non possent modo. & sic quemadmodum Aristotel. inquit , in perihermenias destrueretur consilium de bellis. amplius scientia rueret moralis. & breuiter virtus humana non plus suorum actuum domina esset quam grauis suorum motuum:& quam aranea in faciendo telam : & hyrundo nidum : & hoc est contra naturam multum & rationem. Amplius omnes leges sustentātur in hoc principio. nos posse euitare astrorum rabiem. immo vulgares credunt precibus non tantum astra: immo & deum flectere. orationes enim in commutatione orantis fiunt & non dei. In ista igitur grandi quæstione non pauci laborarunt. supposito igitur quomodo astra nos mouent : vel potius nos astris mouemur quidam antiquorum : vt stoici opinati sunt omnes actus nostros, scilicet naturales voluntarios & animales. sunt enim in nobis vt peripathetici inquiunt quatuor genera actuum : quorum vnum est actus hominis in eo quod homo.vt omnes operationes : quarum principium est intellectus & voluntas. aliæ sunt operationes hominis in eo quod animal : vt sensationes & motus.aliæ in eo quod corpus viuum:vt viuere:mori:augeri:diminui & generare &c.aliæ in eo q̄ corpus naturale tantū vt moueri a motu elemēti dominātis:calefacere:& vniuersaliter: oēs opatiōes quæ sequunt̄ hoiem:vt est corpus naturale. Voluerunt igitur stoici fatū nos regere in omnibus. imaginant̄ itaq̄ stoici queadmodū Boe.inquit in.3.perihermenias secundæ editionis. quod ea volumus:eaq̄ nolumus.

Quarta quæstio.

quæcunq̄

quæcunq; fati necessitas imperauit qm̃ voluntas nostra ex fato pendere videtur. & ideo ea quæ nos facimus voluntate: ideo ea facimus: nõ quia nostra imperauit volũtas: sed quia fati necessitas impellit nos ea facere. Pro his videntur auctoritates virorũ & ratiões. inquit igitur Cicero in lib. de diuinatione: fatũ id appello quod græci himarmẽ, id est ordinẽ: seriemq; causarum: cum causa causam ex se gignat ea est ex omni æternitate fluens veritas sempiterna: ex qua diffinitione apparet volũtatis operationes esse necessarias. & ideo omnia mundi opera. Amplius Apuleius medauriensis: & Hermes trimegistus in lib. de natura deorũ inquit. fatũ est causarũ cõplexio ex prouidẽtia primæ causæ dependens. adhuc Sentirion Frenitius Posidonius astronomi hoc idem confitentes addunt affectus omnes operationesq; rerum soli lunæ & alijs attribuenda. vnde ait Frenitius. fatum est colligantia causarum ex motibus astrorum vim & efficaciã trahens. cui Ptolemeus huic addit necessariam immutabilitatem: & inquit fatum est virtus constellationũ immobilis. Præterea Seneca in quæstionibus naturalibus auctoritate Centine pontificis inquit, fatum est necessitas omniũ rerum & actionũ: quã nulla vis potest irrumpere ex Iouis dispositione diffinitoq; cõsilio deorũ. amplius quẽadmodũ Eusebius inquit. in. 6. de præparatione euãgelica: gentiles oẽs auctoritate Homeri & Apollinis illud cõfirmarũt. inquit enim Eusebi⁹ cum esset Apollo interrogatus quanto ne tempore suũ immorandũ esset templũ quasi prophetizans responsum his carminibus cecinit. d. Tunc quoq; terrifico percussum hoc fulmine templum Ardebit. sic stat fatorũ immobilis ordo. Ferre autem longe præstat quodcunq; seuero. Et fixa & stabili statuerunt lege sorores. Esse enim incertum stabile inuiolabile semper. Quicquid nent fusis parce rex iussit olympi. & Homerus breuioribus vtens inquit. Non est qui fixas parcarum auertere leges effugere aut possit. Propter quæ Seneca in tragedijs ait. Fatis agimur: credite fatis. Non solicite possunt curæ mutare rati stamina fusi. Quicquid patimur mortale genus quicquid facimus venit ex alto. Et Ouidius inquit. Tu sola insuperabile fatum Nata mouere potes. Maro in idem incidens ait. Parce metu cytherea manent immota tuorum Fata tibi: cernes vrbem & promissa Lauini Menia: sublimemq; feres ad sidera cæli Magnanimum Eneam. neq; me sententia vertit. & in. 6. dicit: Desine fata deum flecti sperare præcando. Et Aulus gelius in. 9. verba Crysippi exponens inquit. Fatum est sempiterna quædam & indeclinabilis series rerum & cathena volens semetipsa sese & implicans per æternos consequentie ordines ex quibus apta conuexaq; est. Huius opinionis: vt Cicero inquit in libr. de fato: plures fuerunt viri: vt Demo. Heraclitus, Empedo. Aristides & alij. Pro his possunt esse multæ rationes: quarum prima est. si astra nos non necessitent: erit vt Plotinus inquit, quia corpora cælestia non possunt agere in animam nostram: modo hoc falsum est: quoniam omnis forma materialis potest mouere intellectum. cum nihil intellectui sit ignotum: sed cælum est forma materialis: immo potentioris vigoris: ergo potest mouere intellectum nostrum. Amplius quicquid agit in virtute agentis separati potest agere etiam in passo immateriali. Sed corpora cælestia agunt in virtute motorum separatorum: ergo possunt agere etiam in anima humana. Secunda ratio quæ videt quasi

demõstratiua

demonstratiua secundum fundamenta Auerro. nulla forma naturalis existens supra cælos potest a cælis denominari : videmus hoc exemplo & ratione. elementum enim quia eius forma educitur de potentia materiæ ab agente naturali per dispositiones naturales: tali modo subditur cælo quemadmodum materia formæ. similiter mixta : vt lapides & viuentia vt plantæ & bruta. hæc enim non mouent se: sed potius mouentur. Potest & ratione probari: quemadmodum Anaxag. inquit. dominus debet esse altioris gradus quam sit dominatum : vt patet. Sed secundum mentem Auerro. anima hominis per quam est in specie & est ens generabile & corruptibile: est cognitiua quæ est forma naturalis penitus educta de potentia materiæ: vt patet commen. 20. tertij quicquid sit de intellectu secundum ipsum: ergo anima hominis omnino subditur corporibus cælestibus: & per consequens actus nostri penitus erunt sicut actus grauis & leuis & brutorum: & hæc ratio secundũ philosophiam Auerro. & Aristote. videtur quodãmodo demonstratiua consideranti. Tertio arguo. omne possibile necesse est esse aliquando: sed omnia opera nostra atque naturæ antequam sint possibilia sunt: ergo omnia nostra opera: & naturæ sunt necessaria. maior videtur esse Aristote. & Auerro. 9. metaphysi. commen. 8. si inquit: aliquod possibile esset quod nunquam erit natura: possibilis efficitur impossibilis: vide. Quarto omnis propositio disiunctiua de extremis contradictorijs est necessario vera : sed omnis actus noster antequam sit est: vel potest ex eo fieri propositio huiusmodi: ergo omnis actus noster erit necessarius: minor patet. cras enim omnino legam vel non legã. & sic de præsentibus & præteritis suo modo: ergo semper altera pars est necessaria. Ampli⁹ quinto : nulla causa potest impedire actionem alicuius agentis nisi sit tantæ potentiæ vel maioris: sed anima humana non est tantæ potentiæ: nec maioris quam potentia cælorum motiua. ergo nulla anima humana potest prohibere rabiem: & impetum astrorũ. maior est manifesta per se. minor patet: quoniam anima humana est in minori magnitudine quam anima cæli : ergo est impotentior quam sit anima cæli. Sexto omne agens in ea quibus anima hominis mutatur omnino: & impeditur in sua operatione necessario & per se agit in anima hominis. sed corpora cælestia agunt per se & necessario in complexiones hominum a quibus mutantur animæ humanæ & impediuntur: ergo & necessario & per se impedient animam. minor patet complexione enim mutata mutatur & anima: vt Aristo. inquit in lib. phisionomiæ: & in lib. de anima: sicut patet in sono & vino seu ebrietate & egritudinibus. Septimo potentior est virtus cæli quã quæcunque qualitas naturalis: sed qualitas naturalis potest cõpellere animam in vsu suarum operationum vt medici testantur in phreneticis & epilenticis & alijs multis: ergo & multo melius & potẽtius virtus cæli.

Vltimo tunc coniunctiões aspectus dignitates: & vniuersaliter omnes cælorum ordines essent ociosi. consequentiã probo: quoniã omnia hæc sunt præcipue gratia hominũ. sumus enim & nos quodãmodo finis oĩm Aristo. teste. modo nos possumus agere nostro arbitrio: nostroque ordine nulla astrorum dispositione occurrente. immo & illo occurrente possumus & aliter agere quam dictet: vt dicis. ergo tantus ordo tanta dispositio penitus superfluit in natura cum possit & aliter fieri. & sine dubio

hæc

hæc vltima ratio est multũ efficax hic. Et eo hæc ratio efficax videt: quoniam vt Aristo. testatur: media ad finẽ vana: superfluaq; habentur cum his positis & sufficienter ordinatis finis nõ sequitur ad quẽ sunt ordinata. & tu persiste. Illud autem. s. quomodo cum fati necessitate stet prudẽtia: consilium ratio: vt Arist. inquit. absoluunt auctores huius opinionis. s. ꝙ quia fatorum intẽtum occultum est: & nobis valde ignotum dum res erit de facto: fatoq; determinabitur bonum erit cõsiliari & prudentia vti: propter quod homines laudandi sunt: eo quia sicut textus dicit. ff. de regulis iuris. semper in dubio benigniora sunt præferenda. Et cum hoc sit ita. patet primus modus dicendi. s. qualiter fata necessitent nos & nature affectus. Post hoc quidam latinorum ad mentem Arist. opinati sunt qđ circũscripto libero arbitrio humano omnia euenirent de necessitate: & nihil contingenter: adeo quod nihil esset in entibus in potentia contradictionis: quoniã si aliqua causa esset nata eleuare vaporem de necessitate eleuaret: si vero fortior causa in oppositum eueniret de necessitate impediretur. & secundũ hoc quicquid ex his causis euenit pro tali instanti in quo euenit nõ contingenter ita quod possit non euenire accidit. Sed quod hæc opinio peripateticis contradicat facile ostenditur primo: quoniam remanẽte causa contingentiæ adhuc remanere potest effectus: sed secundum peripateticos vna causa contingentiæ est materia: vt Auer. demonstrat secundo physi. commen. 48. & Aristo. secundo perigeneseos inquit vt materia quidem in generabilibus qđ possibile est esse & nõ esse causa: vbi Auer. cõ. 51. inquit. causa autẽ quæ est quasi materia in corporibus generabilibus & corruptibilibus est illud in quo est contingentia: & ea in quibus est contingentia sunt generabilia & corruptibilia. Secundo Aristo. secundo phy. ostendit duas esse causas per se. s. intellectus & natura. & vult ꝙ casus sit natura sine rõne & fortuna: intellect⁹ sine ratiõe quemadmodum inquit etiam in lib. de bona fortuna. casus autem & fortuna vt ipse inquit: sunt in his quæ sunt contingentia. vt in paucioribus: vt Auer. ostendit etiam commen. 48. & 49. ergo] circunscripto arbitrio humano adhuc casum esse est possibile. & per consequens non omnia necessario euenirent. Tertio Aristote. 6. meta. physice ostendit pluribus rationibus vniuersaliter hic inferius nulla necessario euenire. & Auer. in commẽ. 7. illius partis videtur formare tres rationes: quas vide si placet: ergo huiusmodi opinio contradicit peripateticis. Quarto nonne posset equus transire per viam: & lapis vento flante cadere & ei frangere supercilium. Similiter equus posset esse in campo & aduenientẽ lupo posset a casu fugere. nõ enim crederẽ ꝙ si liberum arbitrium humanum auferretur natura non posset errare vt patet: & per consequens causas esse casuales. hoc enim esset multũ remotum: vt constat. Superest modo dicere illud qđ credo. apparet eñ primo aspectu secundũ peripateticos tres esse rerũ naturas. s. simpliciter necessariã: simpliciter impossibilẽ: & mediã. s. cõtingentẽ: vt in primo cæli ostẽdit Aristo. & Auer. cõ. 138. & secũdo perigeneseos cõ. 51. & in. 9. & . 6. meta. & secũdo physi. vt cõstat. hoc itaq; est vnũ per se notũ in philosophia peripateticorũ. Secũdo accipiẽdũ triplicẽ esse formã. Quædã eñ quæ penit⁹ est natura: vt elemẽtorũ mixtorũ & brutorũ formæ: & huiusmodi formæ plenariæ subdunt corporibus

Nota.

Rationes peripatheticorum.

Triplex rerũ natura.

Triplex forma.

poribus cælestibus cũ nõ moueant se:sed moueãtur.nihil eñ habẽt quo possunt impetus cælestes repellere:cũ oĩno materiã & dispões materiæ cõsequãtur. Altera est forma omnino a materia liberata: quæ est intellectus tantũ nõ cõsequens materiã nec dispositiones materiæ:neq̃ secũdũ se neq̃ secũdũ aliquid sui:& huiusmodi forma plenaria est cælestium impetuũ domina:vt motores separati operantur: tamen necessario propter perfectiones earũ essentiales:quarũ esse cõsistit in agendo:quædã est forma media.s.quæ secundũ partẽ est natura.& secũdũ partẽ intellectus: vt anima humana.secundum eñ q̃ sensitiua & vegetatiua est simpliciter eẽ natura.secundũ eñ q̃ intellectiua vt sic est intellectus.hæc inquã anima secundũ partẽ intellectiuã:& quãtũ ad opera eius prout intellectiua est:libera est:& domina potius astrorum quam dominio eorũ subdita. quantum vero ad eam partem quę est natura omnino adhuc habet distinctionem:sicut Arist.inquit in cap.18.primi ethicorũ:qm̃ quædã est rationalis participatiue vt sensitiua.& hæc adhuc per accidẽs est libera libertate intellectiue partis:quantum ad tertiam partem quæ penitus est natura.s.vegetatiuam penitus corporibus subditur cælestibus.non eñ in potestate nostra est augeri & diminui & nutrire:vt patet. His habitis dicendum q̃ corpora cælestia actiones animæ nostræ secundum q̃ intellectus est:vel secundum q̃ sub intellectu cõtinentur non necessitant.Opera autem nostra quæ sunt eius vt natura penitus necessitant.mortem eñ euitare non possumus:neq̃ egritudines neq̃ augmentũ neq̃ senectutẽ & alia talia:quorum domina sunt simpliciter corpora cælestia. & hæc est Plotini sententia in lib.de motu cæli.Hanc opinionem asseruit Boetius 4.de consolatione.& in perihermenias in libro.3.tertiæ editionis. Amplius Chrysippus tarsensis Cleontis discipulus qui tantum in dialectica consummatus habebatur q̃ publice ferebatur.q̃ si dij omnes logici locuti essent:non nisi logica Chrysippea locuti essent: opinatus est huiusmodi sententiam.quicquid dicat Cicero in libro de fato.sustentatus namq̃ in duobus erat fundamentis:quorum primum erat.quod omnis propositio enunciatiua necessario est vera vel falsa.Secundum erat quod causarum efficientium quædam sunt totales & principales:quædam dispositiuæ et secundariæ.dicebat itaq̃ quod ea quæ a cælo tanquã a causa totali pendebant esse necessario euenientia:vt cras erit lux solis aut nõ erit:ea quæ dependet a cælo tanquam a causa disponente non necessaria: vt cras erat nauale bellum:hæc Chrysippus in libro de fato.quem in ætate.80.annorum scripsit:vt Valerius testatus est in.8.lib.ca.7.Hãc etiam opinionem Lactantius firmianus visus est sequi in tertio lib.capitu.29.vide.

Solutio quæstionis.

Huius opinionis ex verbis Arist. Boetius potissimam fert rationem dicens omne quod naturæ est non frustra est.consiliari autem homines naturaliter habent:quod si necessitas in rebus sola dominabitur sine causa est consolatio:sed consiliatio frustra nõ est.natura enim est. nõ igitur in rebus potest cũcta necessitas.Potest ergo virtus huius rationis sic ordinari:aut consilio potest euenientium mutari:aut non.si non & cõsiliari natura est:vt patet in hoc enim homo alia excellit animalia:ergo aliqđ natura factũ fuit superfluũ.Si potest permutari:ergo oĩa nõ necessario eueniẽt. Sed id qđ q̃õnẽ nobis reddit est verũ,hæc sit Arist. opinio.illud eñ quod est manifestũ in eius dictis est q̃ tertia natura.s.contingens est:

est: quæ scilicet neque necessaria neque impossibilis est. & per consequens omnia necessario euenire concedendum non est apud Arist. sententiam. Sed si opinio Auer. de hominis anima fingitur ad mentem Arist. non video quomodo possit fortuna saluari: quoniã tunc hominis anima simpliciter est natura: ergo omnino corporibus cælestibus subdita: nisi fingatur ꝙ cogitatiua & intellectus redduntur vna hominis anima quæ est domina actuum humanorum: fit enim ex eis vna anima totalis hominis apud Auer. & tu vide librum de intellectu. Si vero tenere velis opinionem nostram quam habemus ex lege de anima hominis: tunc Aristo. sermo saluabitur sine quæstione. & hoc tibi relinquo. est enim multum laboriosum saluare apud Auer. opinionem liberum arbitrium. Et cum hæc sit rei veritas superest modo soluere rationes pro altera positione inductas. Ad primam dicendum ꝙ corpora cœlestia per se in animam: vt intellectus est: agere non possunt nisi per accidens: vt Plotinus ait. Et ad primam probationem dicendum ꝙ forma materialis omnis agere potest in intellectum actione immanẽte ad quam nulla sequitur actio extra intellectum. aliter non. Ad secundam dicendum ꝙ maior est vera eodem modo. formæ enim agunt in intellectũ possibilem actione nõ exeũte ab intellectu: vt patet. sed actione quæ est salus & perfectio intellect⁹: vt scis in lib. de anima. Ad secundam principalem forte Auer. diceret cogitatiuam non esse animam totalem hominis sed congregatum ex cogitatiua & intellectu. hoc enim congregatum est hominis anima. & hoc bene habet liberum arbitrium in actionibus suis: vt constat. sed quomodo sit: vide in fine libri de intellectu. Ad tertiam dicendum ꝙ maior est vera secundum speciem: non autem secũdum indiuiduum. multa eñ sunt possibilia secundũ indiuiduũ quæ nunquam erunt. sufficit autẽ ꝙ secũdum speciem aliquando sint: & hoc modo possibile distinguitur ab impossibili. Ad quartam Arist. in perihermenias dedit solu. non eñ oĩs propositio est determinate vera: vel determinate falsa: nisi præsens sit de præterito vel de futuro: cuius veritas dependet a præsenti vel præterito: vt ibidem declarat Boetius. vnde & Chrysippus ait. ꝙ omnis ꝓpositio de futuro est determinate vera: quando veritatis eius causa totalis est cælum: vt vidisti. Ad quintam ꝙ maior est diminuta. debet enim sic sumi. nulla causa potest impedire actionẽ alicuius agẽtis: nisi quãdo est potentior vel æque potens. vel non proportionata subdi agenti. modo etsi anima hominis non sit æque potens neque potentior vi cæli est improportionata subdi actioni cælesti. Ad sextam dicendum. cælum potest dupliciter agere in homine: vno modo ipso remanente proportionato instrumento pro operatione hominis: & sic cælum nõ agit ita quin anima remaneat domina actuum suorũ. alio modo corrũpendo organa & proportiones pro operationibus hominis in eo quod homo. & sic nõ est priuare arbitrium: sed corrũpere modum operãdi: vt patet. & per hoc patet ad septimum. Ad vltimam dicendum ꝙ & si non necessitent nos. adhuc sunt propter finem aliquem. s. saltem propter hominem: vt ens naturæ est. & ideo sunt nõ superflua. Et sic patet qd sit fatũ: & quõ i nobis agat & qd faciat fatũ. reliquũ erat declarare qñ corpora cælestia dent nobis scientiã: & quõ. sed qa hoc est nimis lõgũ: & iam exposui hoc in quodam meo prooemio. ideo sat sit pro nunc. Superest mõ videre quõ ex parte

gubernantis

gubernātis corpus cæleste agat in his quæ sunt hic. in quo inueni Auic. in quibusdam dictis suis quæ de magicis & alchimicis cōposuit dicere in omnibus naturis quædā aliquando apparere ꝓdigia ex imaginatione superiorū motorū. cōtendit enim hic philosophus intelligētias quæ mouēt orbes nequaquā posse intēdere particularē motum hunc vel illū. nisi per apprehensionē aliquam particularium. & hanc apprehēsionem dicit imaginationē æquiuocare seu æquiuoce vocari ad imaginē quæ pars est animæ sensibilis in animalibus. Practice autē omnia quæ fiunt. vt inquit: præexistunt in conceptionibus motorum stellarū & orbiū. Adhuc autem talem inquit esse obedientiam totius materiæ generabiliū ad motorē: qualis est obediētia nostri corporis ad nostras animas. Nos autē in nobis sentimus: ꝙ ad quācūq; formā concepimus mouetur corpus nostrū declarabiliter vel horrendo vel fugiendo. sic igitur dicit frequēter diuersa concipere animas cælestium: & tunc materiam moueri per obedientiam ad illud. Ex hoc esse ꝙ diuersas virtutes generata accipiunt quæ nos cōplexionales vocamus. Sed hæc positio deficit. Primo qa declaratum est fundamentis peripatheticorum corpus cæleste carere omni specie sensus. Secundo si anima cæli per formam apprehensam moueret materiam generabilium: tunc illa anima esset in continua transmutatione. declaratum est enim in libris naturalis philosophię hæc inferiora esse in continuo motu & transmutatione. propter quod Heraclitus sophista dixit nullam esse scientiam horum: propter eorum instabilitatē. Tertio si anima cęli moueret materiā horū per formam apprehēsam: vel huiusmodi forma esset ab extrinseco recepta in ea: vel ab intrinseco. non ab intrinseco: tūc enim quo res fierent in hoc mundo tot formas illa anima creasset in sua mente. hoc autem est falsum. sic enim possemus dicere in cogitationibus nostris non egere sensibilibus. si quoq; ab extrinseco: tūc istæ formæ prius essent sensibiles quam imaginabiles. non enim formæ sensibiles possunt mouere imaginationem nisi prius moueāt sensum. sensibile enī esse mediū est inter imaginabile & esse materiale: & sic corpora cælestia haberent sensus. Quarto nullum ens mouet aliam materiā per apprehensionē nisi sit forma illius sicut Auer. ostendit in secūdo cæli. com. 61. sic enim anima mea posset mouere omnem materiam extrinsecam: sed anima cæli non est forma materiæ generabilium: vt manifestum est per se: ergo anima cæli non potest mouere materiam generabilium.

Pō Auic.

Impugnatio.

Dicendū igitur secundū peripatheticam sentētiā ꝙ semp effectus vniuersales oportet in causas vniuersales reducere. imaginandū nāq; ꝙ sicut in effectu plures continētur gradus. est enī sortes genitus hō animal vegetatiuū corpus substātia & ens. ita ex parte causarū oportet dicere. alia nāq; est causa quæ concurrit ad socratis productionem inquantum ens. alia inquantū substātia. alia inquātū corpus &c. sortes igitur inquantum ens a prima causa producitur. quāto enī causa est vniuersalior: tāto plus influit, id est, secundū maiorē gradū & cōmuniorē cōcurrit: quēadmodū auctor de causis inquit. quia igitur deus est vniuersalissima causa. ideo suus effectus vniuersalissimus est esse: sicut in ꝓpositione quinta: auctor de causis dicit. secunda intelligentia quæ est secunda causa ad eūdem cō currit effectum secundum gradum inferiorem. & hoc totum declaratum est alias in hoc libro. Dicendum igitur ꝙ eo modo motor cęli curat esse

Positio peripathetica.

ctus quos producit quomodo concurrit ad eos: & quia quidam eorum secundum virtutem & gradum vniuersaliorem concurrit: ideo secundũ virtutem & gradum vniuersaliorem curat:nec oportet credi huiusmodi curam esse scientiam vniuersalem aut particularem vniuersalitate obiecti:aut particularitate:quemadmodum nec scientia primi motoris.hæc enim scientia non est rerum tanquam causata ab illis:sed tanquam causa illarum.ideo potius hæc scientia denominabit scibilia quam ab eis denominetur.& sic patet qualiter scientia horum non est in potentia nec confusa.quomodo ergo corpus cęleste constituatur ex motore & moto tanquam ex artifice & instrumento: manifestum.quomodo etiam istud colligatum sit vnum agens horum inferiorum agens diuersa secundum diuersos aspectus.coniunctiones:triplicitates:dignitates:& cætera quæ ab astrologis declarantur:manifestum.quomodo etiã hæc inferiora sint facta a motoribus superioribus:& per consequens tanquã fines secundarij:etiã manifestum.ꝙ igitur corpora cælestia secũdariæ intentiones sint propter nos ex his patet.obiecta autẽ in contrariũ de facili soluent.

Ad primũ dico ꝙ nõ mutant naturã.mutant tamen dispositionẽ: quæ est alia & alia secundũ speciẽ accidentalẽ.imaginandũ enim omnes effectus contineri in virtutibus corporum cælestium.limitantur autem istæ virtutes propter diuersas dispositiones quæ variant non quidẽ formaliter sed dispositiue.dictum vero Auer.debet intelligi de agente particulari determinatæ naturæ.huiusmodi non est in proposito:& sic argumenta probantia corpora cælestia non mutare naturam propter mutationem situs & reliquarum dispositionum. Ad illud vero quod dicebatur corporis cęlestis naturam esse vnigenitam.negatur:immo in aliqua parte est rarior:in aliqua est densior:& sic de alijs. Amplius ad id quod dicebatur cælum æqualiter respicere. Nam falsum est secundum partes:licet sit verum secundum totum.item nec inconuenit planetam ad diuersas regiones diuersimode se habere:eo quia propter hoc non variatur in natura: sed in modo operandi. Præterea signum diutius immorari supra nos nõ arguit ipsum fortius mouere nos a qualitate manifesta: sed per modum occultum:quem declaraui. Adhuc quomodo corpora cælestia multiplicent qualitates hic & quas patet in corpore quæstionis. Vltimum autem quod dicebatur nihil est.corpora enim cælestia & si sint vnius speciei analogice:differunt in naturalis diuersis.auctoritates virorum ad oppositum sufficienter solutæ sunt.fuerunt enim oppositæ partis.

ALGA DVB. II.

AIT Algaz.in istis verò arguendum est:potest enim dici: ꝙ acquirere omnes situs non prodest:quare fatuitas esset.Et forte cælum simile est homini ocioso qui nihil habet facere:& circuit vnã domũ vel ciuitatem:& putat ob hoc appropinquare se ipsi deo: & ꝙ perficiẽ prout satisfacit volũtati suæ ꝓpter esse præsentialiter in omnibus pũctis domus vel ciuitatis.Et si forte nõ poterit ea particulariter applicare:facit id quod potest in specie. Quare dcimus: ꝙ magis debet hoc fatuitati cælorum attribui;quam rationi.

Inducit Alga.instantias cõtra philosophos: & inquit. in istis vero ar, guendũ est, potest dici qđ acquirere omnes situs nõ prodest ipsi motori. quare fatuitas est sup.ꝙ moueat.stat ergo vis argumenti in hoc.operatio ex qua nihil boni agenti relinquit:est ociosa & fatua:sed acquisitio situũ est huiusmodi operatio:ex qua nihil boni relinquit motori : ergo est su, perflua.(Et forte.)Inducit secundã rationẽ.d. & forte cælũ simile est ho mini ocioso qui nihil habet facere:& circuit vnã domũ vel ciuitatẽ sup. in custodiendo illã:sicut faciũt custodes tẽpore prælij: & putat ob hoc.i. propter hoc appropinquare se ipsi deo. & ꝙ perficiatur prout satisfacit voluntati dei propter esse præsentialiter in omnibus punctis domus vel ciuitatis.& si forte non poterit particulariter eis applicare se:facit id qđ potest in specie.Obijcit huic etiã.d.quia dicimus quod magis debet hoc fatuitati cælorum attribui quam rationi.

AVERROIS.

NOS dicimus:qđ talia verba non debent dici nisi ab vno duorũ hominũ: aut ab idiota, q nihil scit : vel à prauissimo hoĩe.& absit ꝙ Alga.fuisset vnus istorũ duorum:sed aliquotiens ab aliquo non fatuo modo ignorãtiæ aliqui erronei sermones veniũt: & demũ de nõ praz uo verba praua modo iam dicto reperiunt:qa licet nos cõcedaz mus Aui.ꝙ cæli prima intẽtione mouerent:vt acquirant oẽs siz tus vt ab hoc habeãt perfectionẽ pośem eis.quare merito nõ est dicendũ:ꝙ hoc est preciosum seruitiũ ab eis collatũ deo benedi cto:vt si homo curaret quãdã ciuitatẽ custodire eã circũeundo die, noctuq;.dicim⁹ ꝙ hoc est opus qđ deo benedicto cõplacere debet.Sed si nos diceremus:ꝙ huius hoĩs motus circũeũdo ciui tatẽ sit ab intẽtione quã ipse narrauit noĩe Aui.videlicet,qđ nõ intendat in suo motu nisi attingere oẽs species vbi:quæ sunt inz finitæ dicimus ꝙ hic homo esset summus fatuus.

Inquit Auer.dicim⁹ nos qđ talia verba nõ debẽt dici:nisi ab vno duo rum hominũ :aut ab idiota qui nihil scit:vel a prauissimo hoĩe.& absit qđ Alga.fuisset vnus istorũ:sed aliqñ:ab aliquo nõ fatuo modo ignorã, tiæ aliqui erronei sermones veniunt.& demum de nõ prauo reperiuntur verba praua modo dicto.& declarat hoc.d.quia licet concedamus Auic. qđ cæli prima intentione moueantur:vt acquirãt omnes situs:vt ab hoc habeant perfectionẽ posibilẽ eis:& intendit si concedatur hoc secundũ opinionẽ Auic.qa iam reprobatũ est.si nunquã hoc concedat:quare meri to nõ est dicendũ ꝙ hoc est preciosum seruitiũ ab eis collatũ deo benedi cto:vt si homo curaret quãdam ciuitatẽ custodire eam circũeũdo die no, ctuq;.vult dicere si intelligentiæ acquirunt perfectionem propriã ex mo, tu circulari:quemadmodum homo in circũeundo ciuitatẽ: cur nõ debet deo placere.q.d.dicimus qđ hoc est opus qđ deo benedicto complacere debet:vult dicere qa deo placet vt vnũ quodq; cõseruet in esse:vel acqui rat perfectionẽ sui esse.hic enĩ est appetit⁹ primi motoris.apponit autem

quomodo est fatuitas ponere illud. & inqt. sed si nos diceremus φ huius hois motus circuẽundo ciuitatẽ fit ab intentione quã ipse narrauit noie Aui. videlicet, φ nõ intẽdat in suo motu nihil attingere oẽs species vbi: quæ sunt infinitæ saltẽ numero: dicimus quod hic homo esset summe fatuus. vult dicere φ in motu cæli est duo cõsiderare. s. acquisitionẽ oium situũ & perfectionẽ motoris quã acquirit vel in qua se conseruat per appropinquationẽ ipsi deo. inqt modo, φ si motor mouet nõ propter aliud nisi vt acquirat omnes species situs tantũ summa fatuitas est: quoniã illi situs nullã relinquent perfectionẽ absolutã in primo motore nec in alijs: sunt enim respectus. Si vero ambas illas intẽtiones habeat sine dubio motus cæli est satis perfectus & decenter factus.

ALGA. DVB. III.

DIXIT Algaz. adhuc arguendum est: quod in eo qđ philosophi de intentione cælorũ dicũt in eorum motu est error. Considerando partes vbi tendũt, videlicet, quare motus diurnus fit versus occidentem: & motus proprius planetarũ versus orientẽ: & nõ econuerso: vel quare nõ sunt oẽs circa vnã & candẽ partẽ: vnde si motuũ partes nõ differũt intẽtione: quare ergo in totum contrariũ se habẽt. oĩa eñ vtilia à cælis: seu commoda in hunc mũdum descendentia: & acquirere species vbi perfecte etiã fieri possunt. Amplius quare non mouentur quãdoq; versus vnã duarum partium: quandoq; versus aliam postquã intentio cælorũ est perficere oĩa possibilia in motu circulari & situ. Patet ergo ex istis qđ philosophorum opinio in hoc proposito pura phantasia fuit. vnde dicimus quod regni cælorũ archana nobis sunt ignota: & omni humano generi nisi prophetis & sanctis.

Inquit Alga. Adhuc arguendum est in eo quod philosophi de intentione cælorum dicunt in eorum motu est error. considerando partes vbi tẽdunt. & exponit hoc. d. videlicet, quare motus diurnus fit versus occidentem: & motus proprius planetarũ versus orientem. & non econuerso: vel quare nõ sunt omnes circa vnam vel eandem partem: & ostendit hoc esse rationabiliter dictum. d. vnde si motuũ partes nõ differunt in intentione. omnes enim intendunt appropinquari primo principio: & acquirere oẽs species situs: quare ergo in totum contrarium se habent: quasi dicat non bene se habent: & reddit rationẽ. omnia enim vtilia a cælis seu commoda in hunc mundum descendentia. & acquirere omnes species vbi perfecte etiam fieri possunt. sup. si moueantur vno motu versus vnam partem. potest ergo syllogismus sic componi. omnes motus qui sunt ꝑpter vnũ finẽ numero debẽt esse versus eandem partem. sed declaratum est omnes motus cælestes esse propter eundem finem numero, scilicet propter perfectionem motoris conseruãdam: & situum acquisitionem. ergo omnes debent fieri circa eandem partem numero: & hoc argumentum habet magnam apparentiam. (Amplius.) Inducit secundam debilitatem. d. amplius quare

quare non mouentur quandoq; versus vnam partem duarum'. quandoq;
versus alteram postquã intentio cælorũ est perficere omnia possibilia in
motu circulari & situ.i.postquã est acquirere omnia vbi: & omnes situs
possibiles.q.d.æque bene potest esse si mouet versus orientem: sicut ecõ/
tra.ita eñ potest saluari acquisitio situum: & cõseruatio omniũ rerũ sicut
econtra.patet ergo ex his qđ philosophorũ opinio in hoc ꝓposito pura
phantasia fuit propter qđ concludit Alga.vnde dicimus qđ archana re/
gni cælorum nobis sunt ignota: & omni humano generi nisi ꝓphetis &
sanctis: & quanto Alga.verum inquit: quemadmodum enim Heraclitus
ephesius inquit.si non possumus scire ea quæ in remota fiũt ciuitate: quo
modo & ea quæ in cælo sunt sciri possunt. stultum enim est laborare in
his cum eorum quæ scimus est minima pars eorum quæ ignoramus.

AVERROIS.

NOS dicimus: quod hæc altercatio est sophistica
lis. translatio enim de quæstione ad quæstionẽ
opus est sophisticum. Rursus quare sequitur: qđ
si ipsi deficiunt à declaratione seu cognitione
causarũ diuersitatis motuũ: qđ debeãt ignorare
motus causam cælorũ absolute: vnde dicim⁹ qđ
si iste homo debellat homines voluntate: aut negligentia exces
cauit eum. videtur enim quod hoc accidit ei ex ignorantia via=
rum: & assumptione causarum. Causæ enim differunt naturarũ
entium à differentia: & declaratio huiusmodi est: quia res sim=
plices non habent causam actuum procedẽtium ab eisdem nisi
naturas & formas ipsarum: sed res compositæ habent agentes
causas præter formas earum: & illæ sunt causæ ipsarum secun=
dum compositiones: & compaginationes: & earum partiũ ad
inuicem. v.g. terra nõ habet causam descendendi nisi suam sim
plicem naturam. s. terrestreitatem: & sic de aliis simplicibus. Si
militer dicimus: qđ sursum & deorsum nullam habẽt causam,
videlicet, quare vnum ipsorum fuit superius, & aliud inferius:
nisi quod ita debet sequi de propria ipsorum natura. Similiter
dicimus recte de diuersitate motuum: quod nulla est ibi causa
nisi diuersitas naturarum partium motuum: & illa diuersitas
prouenit à diuersitate mobilium naturarum, videlicet, quod
aliqui ipsorum nobiliores sunt aliis. Similiter dicimus quod il=
lud: quod dixit, videlicet, quare motus vniuersalis fit versus oc=
cidentem: & non econuerso: ratio huius est: quia cæli habẽt dex
trum & sinistrum: maxime quia animati sunt: & differunt in=
tra se: prout id quod est dextra vnius ipsorum, sinistra est alte=
rius: licet aliqui ipsorum versus duas partes contrarias moueã=
tur: sed hoc non violenter fit. tandem: quod in hoc nulla ratio

nisi simplex natura:vt dictum est.Sed concedendū est secundū veritatē ꝙ humanus intellectus valde deficit in ratione vel causis naturaliū rerum:maxime in illis altioribus: & sublimibus corporibus:quorū nescimus quantitates: & esse eorū substantiarū totaliter ignoramus:& dicimus ꝙ corp⁹ supercæleste nō est graue:neqꝫ leue:vt habetur ab Aristo.in primo cæli & mūdi:& patet clare à cōmentatoribus Arist.verborū. Et hic est finis quæstionum sermonum diuinorū huius hominis de quibus altercauit Alg.cū philosophis:& redarguebat eos vt ei apparebat:sed nos dei auxilio reprobauimus manifeste ipsius errores:& ostendimus ambages auctoritatum eius:vt melius & clarius potuimus.vnde deinde aliquas singulares Alga. disputationes in naturalibus præpositas duximus:in quibus etiā putauit peripatheticos acerrime redarguere: & sequemur stilum consuetum in præteritis disputationibus.

Explicit altercatio Algazelis cum philosophis in diuina scientia. Laus Deo.

Proponit primo quonam genere hæc sit altercatio. d. dicimus nos ꝙ hæc altercatio est sophisticalis.cuius rationem reddit.d.translatio enim de quæstione in quæstionē opus est sophisticū.(Rursus.)Apponit quomodo est mirandū de eis qui sequunť Alg.d.Rursus quare sequitur ꝙ si ipsi philosophi deficiūt a declaratione seu cognitione causarū diuersitatis motuū,id est quare sequitur.si nesciunt dare causam diuersitatis motuum ꝙ debeāt ignorare causam motus cælorū absolute, id est penitus. stat enim scire causam in vniuersali:& ignorare eā in parte:ergo mirandum est de Alg.& suis sequētibus.Vnde dicimus ꝙ iste homo debellat homines volūtate:& sup. nō factis.aut dicimus ꝙ negligentia in ampla consideratiōe excecauit eū taliter ꝙ non potuit videre illud.videť enim ꝙ hoc accidat ei ex ignorancia viarum:& ex assumptione causarū,id est quia ignorat vias & causas assumendas in huiusmodi quæsito absolute do & reddit causam.d.causæ enim differūt differētia naturarū rerū,id est quia causæ variaňť secundū rerū variationem:& hoc ostēdit.d. & declaratio hui⁹ est:quia res simplices non habent causam suorū actuū precedentiū ab eisdē nisi naturas & formas ipsarū:sed res compositæ habent agentes causas præter naturas ipsarum & formas earū, & notāter dicit:(Nisi naturas ipsarum)q̄m res compositæ habēt causas præter naturas ipsarū, scilicet elementū prædominās:vt Auer.dicit cō.7.primi cæ, motus ergo simplicium non habent causas præter naturas eorū:sed cōpositorū habent causas diuersas a naturis eorum:& illæ sunt causæ ipsarum & earum partium adinuicem secūdum compositiones & cōpaginatiōes adinuicē.Verbi gratia,terra nō habet causam descēdendi nisi suā simplicem naturā,scilicet terrestreitatē,& sic de alijs simplicib⁹.Silr dicimus

quod

q̄d sursum & deorsum nullā habēt causam, videlicet: quare vnū ipsorū fuit superius, & aliud inferius: nisi quia ita debet sequi de propria ipsarū natura. Similiter dicimus recte de diuersitate motuū: q̄d nulla est ibi causa nisi diuersitas naturarū partiū motuū: & illa diuersitas prouenit a diuersitate naturarū mobiliū, videlicet: quod aliqui ipsorū nobiliores sunt alijs. Similiter dicimus quod illud q̄d dixit, videlicet: quare motus vniuersalis sit versus occidentē: & non econuerso. ratio huius est: quia cæli habent dextrū & sinistrum: vt in prima disputatione declaraui. maxime quia animati sunt: & differunt inter se: prout id quod est dextra vnius, sinistra est alterius: licet aliqui ipsorū versus duas partes cōtrarias moueātur: sed hoc nō violenter fit. tandē dicendū sup. quod in hoc nulla ratio est nisi simplex eorū natura: vt dictū est, attamē: sed cōcedendū est secūdum rei veritatem: quod humanus intellectus valde deficit in ratione vel causis naturaliū rerum. maxime in illis altioribus & sublimibus corporibus: quorū quātitates nescimus & esse substātiarū eorū totaliter ignoramus: & ideo dicimus quod corpus cæleste neq; est graue: neq; leue: vt habetur ab Aristo. in primo cæli & mundi: & patet clare a commentatoribus verborū Aristo. & quasi dicat, quod de cælo nō sciuimus nisi negatiue & nō positiue eius naturam: sed per abnegationē rerum hic. (Et hic est finis.) Auerrois nunc imponit finem libro: & inquit: & hic est finis quęstionū sermonum diutnorum, id est, metaphysicorum huius hominis de quibus altercauit Alga. cū philosophis: & redarguebat eos vt ei apparebat. apponit autē suum laborem circa hoc, dicens: sed nos dei auxilio repobauimus manifeste ipsius errores & ostendimus ambages auctoritatum, id est, argumentorum eius: vt melius & clarius potuimus. Et ordinat se ad sequentes dispositiones in naturalibus, dicens: vnde deinde aliquas singulares Algazel. disputationes in naturalibus propositas duximus: in quibus etiam putauit peripatheticos acerrime redarguere: & sequimur stillum consuetum in præteritis dispositionibus. Et sciat tua dominatio reuerendissima dispositiones naturales esse duas & multum singulares. tractant enim quatuor proposita: quēadmodū Alga. inquit in secūdo dubio primæ disputationis. Primū est de nexu causarū & causatorū inuicē. Secundum, an animæ habeant esse per se spirituale remanens post mortē: & quā habitudinē dicant ad corpora. Tertiū est, an huiusmodi animæ annihilari possint. Quartū est de resurrectiōe mortuorū. Hæc enim quatuor mirabilia proposita in duabus disputationibus disputat vbi ostēdit Auer. suā subtilitatē & īgenij excellētiā: & has duas vltimas disputationes nō habebā in principio operis mei: sed dominus Andreas de minutis cretensis studiosissimus meus scholaris attulit: de quibus tantas refero gratias quātas & quot possum cōcipere. fecit enim cōseruatione harum rerum quæ sunt cōputandæ inter archana cælorū: & reuerendissime domine nūc exponere nō possum: quoniā multitudine negociorum & solicitudine impressoris vexatus nō possem aliquid dignum tuæ dominationi reuerendissime dicere: sed hac æstate ventura expectet me: namq; mittam cum quibusdam meis farcinolis pro quibus tuam .D. reuerendissimā omniū literatorū splendorem in iudicem elegi. Quando enim a tua dominatione reuerendissima vigiliæ meæ appreciabuntur: quid curabo tunc maliuolorum latratus? fauor enim tuæ conditionis

me a maioribus tutum redderet.

Questio quinta.

Sed quia solebamus sæpe mi domine reuerẽdissime disputare cũ Hieronymo Bernardo olim filio domini Petri:& cum illo magnifico viro Antonio Iustiniano artiũ accuratissimo filio domini Pauli sæpe sępius de motu raptus aliorũ cælorũ.omnes enim astronomi dicũt primum mobile moueri motu proprio & alios motu raptus ad eãdem partẽ:& motu proprio ad partẽ oppositam:præter Alpetragiũ in libello de qualitate motuũ cælestium:qui opinatus est qđ omnes orbes mouentur ab oriente in occidentẽ:& qđ nullus orbiũ mouetur contra.Ad saluãdũ tñ apparẽtias dicebat planetas incurrari mot⁹ a motu primi mobilis.ꝑ hoc viro Hieronym⁹ Bernardus adducebat motiuũ optimum.est regula Aristo.& Auer.primo cæli:qđ impossibile est duos motus specie naturaliter competere vni corpori simplici.motus autẽ illi:scilicet,rectus proprius & mot⁹ raptus sunt oppositi omnino:ergo si vnus cõperit naturaliter cælo vel per se:alter per accidens & violenter: & per consequens nõ sempiterno tẽpore. Amplius sicut arguebat Iustinianus: omne quod rapitur in motu suo:contra naturã mouetur:omne qđ contra naturã mouetur nõ semper mouetur:ergo si corpora planetarũ raperentur nõ semper mouerentur. Rursus dicebat,si ambo motus comptunt vnius.Verbi gratia,lunæ:vtrũ æque naturaliter:an vnus altero naturaltus:& quomodo ei cõpetant.Et huiusmodi argumẽta sunt subtilia & multum apparentia contra astronomos. Et breuiter ad hoc non est respondendum sicut astronomi dicunt quod orbis lunę mouetur a propria intelligẽtia immediate & a primo motore per influentiã:sic enim illa influentia non est sufficiens principium motiuũ:cum nullũ accidens imperpetuum moueatur,ideo existimandũ:vt Auer.dicit.2.cæli cõmen.4.& 71.vnum esse motorẽ totius vniuersi colligati ex omnibus orbibus:qui est forma totius cõgregati ex omnibus orbibus.hæc enim forma vniuersalis omnes orbes mouet vno motu numero qui vocatur motus diurnus ab oriẽte in occidentẽ,aliæ autẽ intelligẽtiæ sunt sicut formæ particulares mẽbrorũ quæ motibus proprijs mouent ecõtra propter finẽ quẽ declarat Auer.2.cęli cõmẽ.58.Verbi gratia,posito ꝙ anima mea moueat me versus neapolim:& continue brachiũ ecõtra moueatur:iam bachiũ duplici motu moueretur:& motu totius motu proprio a proprio motore. Ad primã dicendũ qđ illa regula est intelligenda de motibu oppositis secundum speciẽ.modo vt Auer.inquit.2.cæli huiusmodi motus & sunt numero diuersi nõ specie cum sint partes motus partiũ vniusanimalis.vide comẽ.49. Ad secundũ dicendũ qđ illi motus dicũtur raptus. nõ propter hoc qđ sint cõtra naturam illorũ:sed quia nõ sunt per naturam particulariũ motorum eorũ. Ad vltimũ dicendum quod naturalius est partẽ moueri motu totius quã ipsam moueri motu proprio. moueri enim per naturã vniuersalẽ naturalius est quã moueri per naturam particularẽ:vt dictũ est in cælo & mũdo. Et sic cõsummata est cõmẽtatio mea supra lib. metaphy.Auer.qui destructio destructionũ dicitur. incepta.1494.& cõpleta.1497.die.22.Ianuarij:& in eo tenui meliorẽ curã quam potui.Hic enim nullos inueni scriptores: immo nec aliquos qui de his meminere.adeo qđ quidã omniũ literarũ penitus ignari propter difficultatem huius libri dicunt hunc librũ nõ esse Auerr. & de his non curo.

Solutio.

non curo. videtur enim sensu propter quod negant hoc. hic enim liber: tum errore translatoris: tum difficultate verborũ: tum sententiarum ardui tate fuit mihi ita difficilis, sicut vides: nec volui exponere ipsum: & face re vnum cahos rerum: ita quod velim hic apponere omnia dicibilia: nec ita immorari in singulo verbo eius: vt omnium aures obtũdam. vlterior eñ speculatio fortioribus relinquatur. sat mihi fuit mouisse: principiũq; dedisse speculationis: eo maxime cum hoc non ex me feci: sed ex rogatu illius sacratissimi philosophi Hieronymi Bernardi filij quõdam domini Petri: quorum animæ in perpetuum gaudeant. adeo enim me vexabat: vt id negare non potui: & si qua hic corrupta legentur breuitati temporis ascribantur in quo scripsi. Iterum si replicatas inuenient materias hoc est: quia magna interualla apponens scripta olim obliuioni tradideram: quia Auerro. ea diuersis locis tangebat. Hæc igitur sunt quæ tibi reuerẽ dissimo Domino meo meritissimo cardinali mitto: vt digna castigatio ne tuo singulari ingenio castiges. digna vero laude collaudes. Illud qui dem donum quod potui pro tua immensa dominatione hoc est. Illud ve ro quod tua D. referre potest: est vt id recipiat eo modo: eo animo: eaq; affectione quibus ego mitto. Valeat tua D. reuerendissima omnium lite ratorum confugium. Laus Deo.

Finis commenti destructio destructionum in metaphysica Auerrois Augustini Niphi de Suessa philosophi præclarissimi.

Eiusdem Augustini Niphi Codicillus de sensu agente.

DIcit Aristo. secundo cęli: forte quidem igitur de quibusdam enunciare aliquid ten tare: & de omnibus: & prætermittere nihil: forsitan vide bitur esse vtiq; signum aut multæ stultitiæ. aut multæ promptitudinis: non tamen iustum quidem omnes simili ter increpare: sed videre oportet causam dicendi quæ est. Hæc Aristo. Quia igitur intentio mea est tractare de sensu agente: non expectes a me de eo tractatum ita sufficientem: vt omnem quæstionem tibi amoueat: quia vt Aristote. dicit esset signum ad propositum: aut multæ stultitiæ aut multæ promptitudinis: eo quia dif ficile est hodie tempore meo. 1495. veritatem inuestigare: quoniam ma gna pars philosophiæ est corrupta: & illa pauca quæ relicta est in ista no stra prouincia: vbi nunc sumus: est in magno vilipendio. Propter quod studium in ea putatur vnum de desiderijs præter naturam: & ideo nullus labor hominum in ea nec precium: & licet ita sit: attamen non omni co natu meo: sed amore tuo quem semper habeo præoculis: videbo de sen su agente quantum mihi possibile. Quia tamen ante me temporibus habitis vnus homo satis famosus qui dicitur Ioannes iandonus de ciuita te gandauensi fecit tractatum de hoc: & quæstionem longam in libro de anima. vbi scripsit firmiter suam opinionem esse intentionem Auer rois & Aristotelis & scio quod multis fuit occasio errandi propter eius famam: intantum quod homo non putabatur Auerroista nisi qui erat gã dauensis. Ideo ad videndum veritatem in hoc quæsito opus est adducere eius opinionem & fundamenta eius: quia vt Aristo. dicit non tamen iu

Intellectus agens quid sit.

stum omnes similiter increpare: sed videre oportet causam, id est, argumentum dicendi. Iste tractatus valde est vtilis tibi: maxime ad scientiam primi principij: quod est deus: quoniã ex noticia sensus agentis multæ proprietates intellectus agentis cognoscũtur: qui vel est deus vel inteligẽtia ei propinqua: vt in quæstione de intellectu declaraui. videmus enim Aristo. omnem proprietatem de intellectu declarare per proprietatem in sensu tanquã a notiori. ideo valde tibi erit vtile tractare de hoc.

Dico ergo quod de sensu agente quæstio est. primo quantũ ad exteriores. secundo quãtũ ad interiores. Quantũ ad exteriores quidẽ primo facit. q. an sit. secũdo an sit aliquid animæ nostræ & tertio an vt sic sit vnus omniũ sensuum an tot secundum speciem & numerũ quot sunt sensus exteriores: & quia vt dicit Aristo. 3. meta. in principio sermones probabiles debent præcedere demonstratiuos: quoniã qui nescit quid quærit nesciet veritatẽ quãdo inueniret eam. ideo arguo qđ sensus agens sit argu. Ari. 3. de anima, in omni natura est aliquod quod est patiens oportet vt sit aliquod omniũ illius factũ: vbi Auer. cõ. 17. ait qđ hoc est vniuersaliter omnib⁹ rebus naturalib⁹ esse tria: scilicet agens patiens & factũ. Modo addo huic minorẽ: sed in sensu est aliquod passiuũ omniũ sensationũ. propriũ ergo oportet dare aliquod agens sensationẽ eiusdẽ generis cũ sensu. Hęc ratio potest cõfirmari: quoniã Auer. primo cæli cõmẽ. 124. declarat ratione fortissima qđ omni possibili ab intrinseco, id est, secundũ principiũ passiuũ inuenitur aliqđ agẽs seu possibile ab extrinseco eiusdẽ generis: ergo in proposito si reperitur aliquis sensus patiens omnino oportet vt inueniatur aliquis sensus agens. Secundo principaliter arguitur. Ait Auer. 3. cæli cõmẽ. 72. qđ a causis, quarũ natura est eadẽ, id est, vnius speciei: & non differunt nisi secundũ magis & minus nõ sequitur nisi natura vna diuersa secundũ magis & minus modo accipio formã caloris: & quæro vel ipsa vt sic causabit speciem seu sensationẽ in tactu: per se vel propter sensationẽ datur aliqua virtus causans sensationẽ de ipso calore, nõ primũ: quia tũc vna natura secundum speciem causaret operatiões diuersas genere & specie: quia, scilicet, calor causaret sensationẽ tactiuã & calorẽ quæ sunt operationes genere diuersæ: ergo cõceditur secũdũ: scilicet, qđ detur aliqđ agẽs qđ habeat per se causare speciẽ, caloris in potẽtia tactiua de ipso tãgibili: & hoc potest dici sensus agẽs. Tertio arguitur. omne existẽs in potẽtia ad hoc: vt extrahatur ad actũ indiget aliquo suæ speciei: vel sui generis: vt declaratur. 12. meta. cõmẽ. 18. & septimo metaphy. cõmẽ. 31. hoc declarat etiã. 8. physi. cõmẽ. 47. in illo textu. (Manifestum igitur &c.) Et. 12. meta. cõmen. 34. vide: sed sensus est in potentia ad sensationem: & sensibilia etiam in potentia: ergo indigent aliquo agente alio ab vtrisq; extrahente sensum de potentia ad actum. hoc autem poni nõ potest nisi sit sensus agens.

Quarto phantasma comparatur ad intellectum, sicut sensibile ad sensum: sed non potest phantasma se solo mouere intellectum nisi concurrat intellectus agens: vt Auerro. declarat. 3. de anima cõ. 18. & in fine cõ. 5. ergo non potest sensibile mouere sensum: nisi concurrat sensus agens.

Quinto arguitur argumento Auicẽ. & alpha. agens & patiens debent esse vnius generis: vt etiam Auerrois cum eis conuenit secundo perigeneseos commen. 37. sed sensus passiuus & sensibile non possunt esse vnius

generis

generis oporteret vt sit sensus agens vnius generis cum sensu passiuo. Sexto arguo omnis forma quanto abstractior a materia tanto est plus actiua propter quod: vt dicit Auer. 9. meta. com. 2. formæ separatæ sunt tantũ agentes & nullo modo patientes. Sed sensus est abstractior sensibili: ergo si sensibile agit: multo magis debet dari sensus agẽs. Septimo & vltimo iudicare de sensibilibus proprijs potentiæ sensitiuæ est operatio aggentis. modo constat quod sensus iudicat de sensibilibus: ergo erit aliquis sensus agens. Ex his potest capi suspitio quod sensus agẽs sit vnus entium naturalium in mundo. Secũdo loco faciebat. q. an sensus agens si est sit aliquid animæ nostræ sensitiuæ. Et videtur ꝙ sic pluribus signis: quorum primum est: quoniam sensatio est operatio existẽs in nobis. & impossibile est operationem esse in nobis: & principia illi⁹ esse extra nos: vt Auer. dicere videtur in. 3. de anima commen. 36. in sec. digressionis. ergo oportet vt ambo, scilicet sensus agens & sensus patiẽs sint in nobis. Secundo potest hoc declarari: quoniam operatio sensitiua est redacta ad nostram voluntatem: modo: vt ibidem dicit Auerro. & commen. 18. impossibile est operationem esse ad nostrã voluntatẽ reductam principijs illius existentibus extra nos. Potest & tertio signo hoc etiam declarari: quoniam comparatio intellectus agentis ad possibilem & sensus agentis ad passiuum est vna: ergo sicut intellectus agens est aliquid animæ nostræ: oportet vt sensus agens etiã sit aliquid animæ sensitiuæ nostræ. Quarto etiã: quoniã si operatio est in materia: oportet vt forma illius operationis agens sit etiam in materia: vt Auerro. nititur declarare primo de anima com. 13. cũ igitur sensatio sit operatio materialis: & nõ videtur ꝙ sit in alia materia nisi in sensu passiuo. ideo &c.

Quinto quoniã etsi in naturis rerũ possit dari forma sine materia: vt motores corporũ cælestium: nõ tamen potest dari materia aliquo modo absq; forma. Cũ igitur sensus passiuus cõparaẽ ad agentẽ sicut materia: videẽ ꝙ nõ possit esse absq; eo. & ex his posset quis suspicari ipsum esse aliquid animæ nostræ. Tertio faciebat mihi quæstionẽ nõ modicam. an sit vnus omniũ. an plures secũdũ speciẽ: sicut & passiuus. Et videtur ꝙ plures. primo quoniã operatiões specie diuersæ arguũt agẽtia diuersa: vt dicebatur. & com. 8. primi cæli. & 12. meta. cõ. 48. Arist. ex distinctione motuũ cõcludit distinctionẽ intelligentiarũ. Secũdo quoniam patiẽs & agẽs nõ modo videnẽ vni⁹ generis: immo vni⁹ speciei: sicut dicere videẽ Auer. 12. meta. cõ. 18. ergo oportet vt numerus sensuũ agẽtiũ sit secundũ numerũ sensuũ passiuorũ. & ex multis alijs posset declarari totũ hoc. ꝓ nunc aũt sit dictũ intantũ, scilicet ꝙ tria mihi quæstionẽ faciũt. s. an sensus exterior agẽs sit vnũ de entib⁹ in mũdo. secũdo posito ꝙ sic: an aliqd nostræ aĩæ an nõ. & tertio an vn⁹ an numerat⁹ secũdũ numerũ sensuũ. Supest modo facere quæstionẽ de sensib⁹ interiorib⁹. illud aũt quod mihi maximã ponit. q. est cogitatiua: qm̃ cogitatiua: vt Auerr. dicit in. 3. de aĩa cõ. 5. & 33. & 20. est quidã intellectus seu quædã ratio particularis. intantũ ꝙ oẽs operatiões intellect⁹ facit, scilicet cognoscit substãtias particulares: & discurrit & cõponit & diuidit particulariter: vt dicit. 63. com. secũdi de aĩa. Est ergo. q. an deẽ cogitatiua agẽs & possibilis: sicut de intellectu: quoniã sicut intellectus diuidiẽ in duo genera: ita & cogitatiua, cum cogitatiua non differat ab intellectu nisi inquantum

tum ipsa est ratio particularis intellect⁹,ratio vniuersalis ꝓpter quã dif/ferentiã nõ debet remoueri diuisio ei⁹ in partẽ agentẽ & partẽ passibilẽ: & hic est difficilis quæstio.& Io. fuit forte oblitus vel diminut⁹ dicere de ea.reputo enim hoc maxime mihi difficile & laboriosum. de hoc visæ sunt ergo quæstiões quæ in hoc debẽt dissolui. Circa solutionẽ huius trac.primo opinionẽ Io.declarabo perscrutãdo singula fundamenta illi⁹ q ponit in.15.quæstiõe,secũdi de aia. Secũdo loco dicã secundum posse meũ opinionẽ Ari.& Auer.Tertio & vlt.quæstiões ꝓueniẽtes in opiniõe Arist.& Auer.dicã: & soluã argumenta facta in principio trac.

Quantũ ad primã partẽ Ioã.in illa.q.ad probandũ esse virtutẽ naturalem per se actiuã sensationis quæ potest vocari sensus agẽs. adducit tres vias:quarũ prima est per verba Arist.sic qm̃ Aristo.2.de anima.declarat animã esse causam in triplici genere causæ.vbi Auer.cõ.37. ait: & cum declarauit eã esse causam secundũ formã & secundũ finẽ.declarauit etiã eã esse causam mouentẽ secundũ oẽs modos,id est species motuũ existẽtes in aiato siue veros siue estimatos esse mot⁹,id est tã motuũ vere:sicut sunt augmẽtatio & diminutio & alteratio:q̃ estimatorũ esse: sicut sunt motus spirituales:sicut est sensatio & reliqui. ergo anima est causa effectiua sensatiõis.Sed nullũ agẽs est hic inferius quod agat p ꝓpriã essentiã.ergo oportet vt agat per virtutẽ naturalem distinctã ab essentia quæ potest dici sensus agens.Post adducit secundã quæ vt mihi videt sustentatur in quatuor propositionibus apud ipsum valde notis. Quarũ prima est,ꝙ sentire indiget aliquo principio effectiuo per se & immediato. hanc probat ipse sic,omnis effectus per se intentus receptus in aliqua potentia per se receptiua indiget aliquo principio per se effectiuo immediato: modo minor est subintelligenda & per se manifesta. quare &c.

Secunda est illud ens est nobilius alio:cuius operatio propria & per se est nobilior perfectissima operatione alterius. Hoc probat: quoniam operatio est finis potentiæ. modo cuius finis est melior ipsum in se est melius:vt primo poste.ca.de comparatione demonstrationũ,scilicet.13. dicit satis haberi. Tertia est,ꝙ efficere aliquid est nobilius q̃ recipere.illud idem probat hoc:quoniã per efficere assimilatur primo motori:& p recipere infimo enti,scilicet materiæ primæ. Quarta est quod species rei sensibilis nõ est nobilior quã virt⁹ propria animæ sensitiuæ. immo vilior.quod probat:qm̃ accidens subiecti nobilioris est nobilius. Modo virtus animæ sensitiuæ est subiectiue in anima. species autẽ sensibilis est subiectiue in potẽtia vel organo quæ sunt viliora animæ. His visis format Ioannes viam sic per impossibile. si non esset sensus agens: sensus nõ dependeret ab aliquo principio actiuo per se immediato.Contra primam suppositionem.consequentiam probat:qm̃ si sensus agẽs nõ est principiũ immediatũ sensatiõis: aut erit illius agens sensus passiuus: & hoc non,qm̃ vna & eadẽ forma nõ est primũ actiuum agens & patiẽs eiusdẽ:aut erit ipsum sensibile:quoniã agens immediatũ debet esse simul cũ passo:vt declarat Arist.& Auer.7.phy.cõ.10.Aut erit ipsa substãtia animæ:quod etiã esse nõ potest:quia nõ nisi mediante aliqua virtute naturali distincta ab essentia eius quæ dici potest sensus agens: aut est corpus quod esse non potest:qm̃ tunc sentire nõ esset ab anima: cui⁹ cõtrariũ adducebat,aut erit species sensibilis quod esse nõ põt: quoniã materia

tia esset nobilior sensu. Cōtra quartam propositionem. consequentiam probat. quoniā cuius operatio est nobilior & ipsum in se est nobili⁹. vt dicit secunda propositio: modo efficere est nobilius pati: vt dicit tertia. & sic cōpleta est secūda via Io. quam videas in eo diffusam. post adducit tres modos soluendi de quibus tangam prius duos & sustinebo ipsos.

Tertia via Io. sustentatur in propositionibus: quarum prima est. vnū & idem simplex nō potest esse immediatū per se principiū actiuū & per se receptiuū vnius & eiusdē: quoniā potentia actiua est principiū mutan di alterū inquantū alterum: vt in meta. 5. & 9. aperte colligitur, scilicet 17. com. & secundo. vide Auer. & Arist. Secunda est. species sensibi lis est immediatum principium receptiuū sensationis: qm̄ vnū & idē nō est per se immediatum principium receptiuū diuersorū ordinatorū inui cem: vt colligitur. 7. phy. vbi Arist. ait. non quodlibet esse susceptiuum cuiuslibet. vide expositionem Auerr. com. 33. vel. 39. Ex his arguo. si aliquod ponitur principiū effectiuū sensationis illud debet esse species: vt ratio pręcedens confirmat. modo species est principiū receptiuū: ergo non est principium actiuū. & tu videas eum. Confirmat autem hāc ra tionē: qm̄ sensus nunq̄ recipit actū sentiēdi nisi mediāte specie: ergo spe cies concurrit vel per se: vel p accidens. si p accidēs posset nō concurre re: vt Auer. 8. phy. in litera philosophi declarat, scilicet com. 36. & 10. meta. in vlti. com. nec potest fingi esse aliquod per accidens necessarium vt declarat per Aristo. primo poste. ca. 6. vide. Ex his concludit suam opinionem, scilicet quod sensus est duplex. quidam per se passiuus seu receptiuus sensationis & speciei sensibilis quę est virtus seu qualitas ani mæ sensitiuæ: quidam per se causatiuus sensationis facta præparatione per species præcedentes causatas ab obiectis exterioribus: vnde sicut in pomo vno numero sunt duæ qualitates motiuæ: quarum prima est odor. & alia sapor & color in superficie: ita in quolibet organo sunt duæ vir tutes: quarum vna secundum se est principium recipiendi sensationem: alia principium effectiuum illius. Et per hoc Io. soluit. q. an sit sensus. & secundo an sit aliquid animæ nostræ. iam enim apparet qualiter ipse po nit eum aliquid animæ nostræ. tertio apparet qualiter ponit ipsum mul tiplicatiuum secundum speciem ad multiplicationem sensuum passiuo rum: vt apparet in sol. primæ difficultatis eius. hæc est opinio Io. vt ap paret in eius verbis. circa quam sic procedam: quoniam primo volo vi dere de vijs istius hominis. secundo an quæstio in se sit falsa adducendo contra ipsum aliquas rationes quas ipse adducit & nouas. Quantum ad primam partem. Circa suppositiones huius hominis videtur esse du bitatio plurima. primo circa primam. videtur enim quod sensatio non habeat agens per se immediate & patiens per se: vt Ioan. vult: quoniam omnis actio quæ habet agens per se: & patiens per se: oportet vt extra hatur de potentia ad actum ab illo agente in illo passo. hoc patet: quo niam actio agentis per se in passum per se nihil aliud est nisi extractio formæ de potentia illius ad actum: vt colligitur plane. 12. metaphy. com men. 28. sed sensatio non extrahitur ab aliquo agente per se in aliquo passo: quoniam requiritur ibi esse dispositionem: vt ibidem apparet.

Secundo ad idem. si sensatio fieret per se ab agente per se: vel ex ente vel ex nihilo. secundum dici non potest: est enim contra Aristote. primo

physi.

phys.& Auer.ibidem.cō.33.&.72.Nec ex ente: quoniā vel ex ente per se in actu.vel ex ente in potentia.non primū: vt declarāt Aristo.& Auer. primo phy.com.78.nec ex ente in potentia:qm̄ sensato fuit contenta in potentia in organo:qđ falsum est. Tertio ad idē videt facere ratio Ari. 5.phy.vt eā ordinat Auer.cō.13.sic.si sensatio habet agēs per se sit illud a,tunc,a,agens faciet sensationem ergo aliqua actione facit illā: qm̄ sicut materia passione patit.ita agens actione facit.tunc sit illa actio,b,& quæro vel,b,habet agens per se vel nō.si nō:nec sensatio habet agens per se. omne eīn qđ fit mediāte casualiter facto nō habet agēs per se vt satis colligitur.2.physi.commen.48.ergo si sensatio fieret mediante actione casu facta nō posset fieri per se.si autem,b,habet agens per se:arguitur vt prius: & sic vel procedetur ad infinitum.vel oportet dicere sensationem nō habere agens per se. Circa secundam suppositionem etiam videtur locus quæstionis.videtur enim sustentari in maxima topica tertij topicorum. ca.2.quæ dicit.amplius duobus effectiuis existentibus cuius finis melior ipsum melius.Et miror qualiter Ioan.non probauit eam maxima:sed per auctoritatem posteriorum quæ valde parum tangit hoc.Sed quod ista regula nō probet hoc declaro:quoniam.2.cæli commē.62.habetur: quod omnium vnus est finis.ergo finis vnius non potest esse melior alio : quoniam idem nec melius neq; peius potest esse seipso. Secundo datur instantia:quoniam operatio materiæ est vilissima omnium & maxime operatione caloris inquātum calor.& tamen est simpliciter nobilior calore: vt dicitur communiter. Tertio adhuc fingo aliam instātiam: quoniam inter omnes planetas operatio solis est nobilior & diuinior vt Auer.12. meta.commen.34.nititur probare:& tamen sol nō est nobilissimus planetarum:vt Auer.ibidem.commen. 44. probat ordinādo eos secundum ordinem orbium.vide eum. Quarto.Io.cōtradicit sibi in illa:et quæstione in solu.primi argumenti facti contra ipsum ab homine alterius opinionis.& in secundo phy.vbi tenet φ cælum seclusa intelligentia est nobilius musca:& tamen optima operatio illius:vt sic est imperfectior optima operatione muscæ : vt patet. Quinto fortuna est causa multotiens operationis melioris quā prudentia:vt colligit in lib.de bona fortuna:& tamen fortuna non est simpliciter perfectior prudentia. Circa tertiam adhuc est locus quæstionis : quoniam videtur illa sustentari in vna maxima tertij topicorum. ca.4.vbi dicit alius locus . quod proximum bono melius & magis eligendum. Modo Aristote. contra hanc maximam instat.d.instantia huius:quoniam non verum.nihil enim prohibet non in eo quod optimus est Achilles in hoc similiorem Aiacem esse altero quidem existente bono.non similiter autem . & post ibidem:habet autem instantiam &c. Adducit secundam instantiam ad idem: quoniam operatio caloris est agere . operatio intellectus possibilis & materiæ est recipere species a calore : & tamen simpliciter & absolute intellectus possibilis est nobilior calore: & similiter materia est nobilior calore. Ad idem quoniam agere & pati : vt sic videntur respectus, modo respectus non sunt sic se habentes quod vnus altero sit nobilior: vt etiam dicit communis opinio theologizantium. Circa quartam adhuc est locus quæstionis : quoniam si valet vt mihi videtur iam nō tenet nisi per maximā tertij topic.ca.2.vbi dicit sic.& quodq; meliori & honorabiliori

rabiliori inest magis eligendū: vt quod deo quā quod homini: & animæ quam corpori. Modo hæc maxima videtur falsa: qm̄ ignorātia vilior est sanitate. & tamē inest nobiliori subiecto. Secūda instātia est: qm̄ albedo parietis inest viliori subiecto quā nigredo corui: & tamē est nobilior forma vt vides. ergo ista maxima patitur instantiā. Et videtur mihi quod istarū quatuor propositionum tres vltimæ sunt simpliciter veræ: quia vt apparet omnes sustentantur in maximis topicalibus & valde sum miratus ꝙ Io. qui gloriatur semper loqui ad mentem Arist. & Auer. & ad verba eorū ꝙ ipse non adduxit illas maximas: vt patet in verbis Aristo. De prima aūt est duplex modus dicendi satis probabilis. quorū primus accipit pro se dictū Auic. 5. suæ meta. vbi ait ꝙ aliqua sunt differētia duobus modis, scilicet quia ipsis aliqua differūt: nō quia ipsa differūt aliqua: qa ipsa differunt per differentias aliquas. Similiter ens duobus modis dicitur: vel quia in se habet vere esse aliquod ens: nō quia est vere ens: sed quia est illud quo aliquod habet esse vere. Modo applicādo hoc ad propositū potest dici, ꝙ aliquod accipere esse post nō esse: potest esse: non qa ipsum accipiet esse post non esse in propria forma. sed quia ipso aliquod accipit esse: vel quia sequitur ad aliquod quod accipit esse post non esse. Alio modo quia ipsum in se proprie accipit esse post nō esse. Dico ergo ꝙ sensatio non fit per se tanquā ab agente per se: sed fit, quia aliquod fit ipsa: & quia cōsequitur ad aliquod factū. per ipsam enim fit esse sensatū: & cōsequitur essentialiter aliquod quod per se fit. V. g. species sensibilē.

Et per hoc respondetur ad argumentū Ioannis, scilicet concedendo maiorē & negando minorem: & cum probatur ꝙ est finis animalis. nego hoc: immo cōsequitur finem animalis. est enim finis animæ sensitiue fieri omnia vt potest: & quia nō potest fieri color secundū rem fit color intentionaliter. modo ad hunc finē consequitur sensatio. non ꝙ sensatio sit in propria forma per se intenta a natura animalis. Sed dices. illud intenditur a natura: cuius oppositum oditur a natura. modo oppositum sensationis oditur a natura vt per se patet. Ad hoc concedo maiorem: sed nego minorem. immo oditur oppositum receptionis speciei sensibilis. ideo speciem recipi in sensu amatur & desideratur a natura. sed bene concedo ꝙ sentire amatur secundario. & sic eius oppositum odimur secundarie & per accidēs. Sed dices. primo & .10. & .2. ethi. finis formæ est opus. ideo ponit felicitatem in opere & non in habitu: nec in potentia. Dicēdum quod finis operatio est: vbi operatio & res operata sunt vnum & idem. vbi autem in diuersis ponuntur non oportet vt scis. & tu considera. & sic potest defendi primus modus dicendi, scilicet quod sensatio non fit per se intenta: nec habeat agens per se, nec patiens. Secundus modus dicendi est Ioan. & communis quod sensatio sit effectus per se intentus a natura habens agens per se: & recipiens per se vere finis animalis. Quod potest declarari ex regula secundi physi. finis vult esse vltimum & optimum: vbi Auer. com. 31. ait quod in rebus naturalibus est existens bonus: in voluntarijs multotiēs apparet bonus. Cum igitur sensatio est vltimum & bonū vere. ergo oportet vt habeat rationē finis: & per consequens modo agens. ergo habebit agens. Confirmatur: qm̄ ibidem ait Arist. omnia autem hæc finis gratia sunt. differunt tamē adinuicē: qm̄ alia quidē sunt opera: alia vero organa. vbi Auer. cō. 29. dicit

quædam

quædam sunt actiones vt ambulatio: & quędam instrumenta vt phlobotomia, id est, lacecta qua percutitur brachij vena. ergo non inconueniens aliquem finem esse opus & actionem: & per consequens sensatio potest esse finis. Præterea Arist. primo ethic. distinguit de artibus. ꝙ scilicet quædam sunt cuius finis est opus: & quædam cuius finis est res operata: ergo idem quod prius. Præterea motores corporū cælestium sunt propter motum cæli tanquam propter finem saltem secundario: vt secundo cæli com. 17. colligitur: & tamen motus opus est: nisi dicatur ꝙ motus est operatio antiqua æterna. & sermo primus intelligit de operatione noua: & hæc considera: quoniam nihil est. Propter hæc videtur probabiliter opinio Ioan. sustentabilis. Ad primam nego minorem: vbi debes scire ꝙ cuilibet formæ præsupponitur receptiuum proprium & per se: aliter res trāsmutatur sine transmutatione: vt Auer. deducit primo phy. com. 71. & ponit rem habere aliquam dispositionem quam nunquā habuit: nec simpliciter nec in subiecto: vt ibidē dicit. dico ergo ꝙ cuilibet formæ producendæ & productę pręsupponitur subiectum propriū. modo subiectum est duobus modis: quodam est valde disproportionatum formę: & valde remotum ab eius dignitate. & tale ad hoc vt fiat dignum recipere formā debet recipere plura media quibus fiat idoneū ei. Quoddam vero est valde proportionatum: & satis nobile. immo nobilius forma: & respectu huius non oportet ponere media plura nec vnum: sed sola pręsentia motoris forma fit in eo. Ex his sequitur ꝙ extrahi de potentia materię est duobus modis. vno modo per media plura: quibus forma recipitur in ea: & materia fit proportionata illi. & sic formæ naturales extrahuntur de potentia materiæ: quoddam dicitur extrahi: quia pro sui esse requiritur patiēs in quo recipitur: nec requiritur medium vnum aut plura: quibus passum fiat ei conueniens. & sic extrahi de potentia materiæ nihil aliud est: nisi pro sui esse præsupponere passum posse recipere actum illum ab agente: & sic formæ intentionales extrahuntur de potētia materiæ. Et per hoc ad probationem. dico enim ꝙ Auer. loquitur ibi de extrahi primo modo, scilicet quando subiectum receptiuum est valde remotum a nobilitate formæ & valde disproportionatum: tūc em̄ vult ꝙ extrahi fiat per alterationem: & quantitatiuam & qualitatiuam: non aliter. Ad secundā dicendū, ꝙ fit ex ente in potentia secundo modo, scilicet non remota & disproportionata formæ & motori agentiꝗ illam. & concedo ꝙ species & forma intentionalis contenta est in potentijs causarum, scilicet subiecti receptiui & agentis: licet modo diuerso a formis naturalibus. Sed dices. forma intentionalis non fit in subiecto mediante dispositione: ergo non naturaliter fit: sed violente vel artificialiter sicut forma scāni. Dicendū ꝙ licet non fiat mediāte dispositione: attamen subiectiuum receptiuum est summe inclinatum ad formam. & agens etiam propter quod non dicitur violenter facta: nec artificialiter: quia subiectum respectu formæ artificialis non est in potentia limitata & inclinata ad actum. est enim quandoꝗ in potentia violenta: quandoꝗ in potentia neutra vt alibi declaraui. Ad tertiam dicendum ꝙ, a, actione agit sensationem: quæ actio seipsa formaliter fit q̄m aliquod est tale duobus modis: per participationē & per essentiam. aliquod em̄ fit etiam duob⁹ modis per aliud tanquā per rationē faciēdi, aliquod fit per essentiam,

tiam, id est, seipso: sicut aliquod est album duobus modis, scilicet participatiue & denominatiue: sicut paries: & aliquod per essentiam sicut albedo. Et quando dicitur illa est ratio Arist. Dicendum ꝙ Arist. arguit: ꝙ motus non potest accipere esse post non esse per motum vere: quia tūc idem esset antequam esset: & esset processus in infinitum: quia sicut primus accipit esse per motum. & secundus eodem modo per motum &c. & sic potest opinio Ioan. probabiliter sustineri. tu autem considera bene. Circa secundam propositionem oportet dicere quod illa sit vera cum sit Aristo. verum omnino Ioan. fuit diminutus cum eam simpliciter protulit sine limitatione. dico ergo quod intelligitur primo in finibus proximis & non remotis. Secundo dico quod debent esse fines per se. Tertio dico quod debēt esse fines possibiles attingi virtutibus proprijs agentium. Est ergo regula Aristo. maxima ista: cuius finis proximus per se possibilis attingi virtute eius est melior: ipsum in se est melius.

Ad instantias dicendum. Ad primā dicendū ꝙ ille est finis omnibus communis & remotus. modo vt dixi maxima intelligitur de fine proximo proprio. Ad secundā instantiam iam soluere potest qm̄ maxima est de agētibus: materia autē non est agens: vt vides. Vel dicendum quod materia est vilior simpliciter & absolute calore & quacūqꝫ forma accidentali. Dico absolute: qm̄ secundū quid, id est, vt in prædicamento substantiæ est nobilior: attamen simpliciter & absolute forma caloris est nobilior. Hoc aūt ad præsens potest duabus rationibus probari: quarū prima est. illud qđ est certe perfectionis & terminati gradus nobilitatis omnino est absolute nobilius eo quod est infinite modicæ perfectionis: & interminati gradus nobilitatis. hæc est manifesta per se. sed calor & vniuersaliter omnis forma accidentalis est terminatæ perfectionis & finiti gradus: limitatequ nobilitatis: & materia infinite modicæ: ergo &c. minor pro prima parte omnib⁹ est manifesta: sed pro secūda est cōcessa fere. qm̄ materia nullā habet perfectionem: sed ab omnibus recipit perfectionē: ergo infinitis caret perfectionibus: ergo est infinite imperfecta. & sic est ista pars manifesta. Secunda ratio potest esse ad idē: qm̄ illud quod perficit aliud & ab eo non perficitur: sed potius imperficitur: est in se simpliciter nobilius illo. Sed forma caloris perficit materiā: & nō ecōtra: sed potius imperficitur calor a materia: ergo vt prius. & sic ꝓbabiliter teneo ꝙ materia absolute est vilior accidente. Ad tertiā dicēdū in ꝓposito, ꝙ operatio solis manifesta est nobilior operationibus aliorū: attamē operatio occulta saturni est nobilior: & penes illā saturnus antecepit solē. ideo ait Auer. ibidē ꝙ cōparatio eorū ad primū est pręcisa. i. absolute. Prim⁹ motor est nobilior alijs. & per cōsequens primū mobile absolute nobilius alijs motibus aliorū. cōparatio aūt eorū inter se nō est præcisa: qm̄ vnus planeta excedit alterū secūdū vnū respectū: & exceditur ab altero in alio. Ad quartā dicēdū ꝙ Io. cōtradicit sibi: & credo ꝙ ipse in illo errauit. hoc aūt nō est cōtra suppositionē: qa ego nō teneo eā ad mētē Io. sed simpliciter. & si vis saluare ipm̄ nō curo. Ad vltimā iam vidisti sol. dictū est em̄ quod idē intelligitur in finibus per se nō casualibus. Circa tertiā propositionē dicēdū ꝙ indiget duabus cōditionib⁹: quas Arist. ponit ibidē. s. sit ꝓpinquius in eo quod est optimū. secunda est dūmō nō sit admixtio cōtrarij:

est ergo maxima.illud qđ est propinquius optimo in eo quod est optim
sine permixtione contrarij in se.est optimũ:& melius eo quod remotiu
&c. Ad primã dico ꝙ ibi deficit prima cõditio. Ad secundam illu
debet intelligi in eis quæ sunt eiusdẽ generis principij nõ eiusdẽ generi
prædicamẽti:vel diuersorũ generũ principij & prædicamẽti. Ad vlti
mã dicẽdũ ꝙ vnus respectus est nobilior altero nõ absolute:sed respecti
ue:ideo actio licet absolute nõ sit nobilior attamen respectiue est nobi-
lior passione. Circa quartã dicẽdũ ꝙ tribus cõditionibus indiget. pri
ma ꝙ insit meliori inquantũ melius.secũda ꝙ sit accidẽs ꝓprium. tertia
quod sit ens positiuũ.est ergo maxima.accidẽs positiuũ ꝓpriũ quod in-
est subiecto meliori secũdũ id quod melius est,est melius altero opposi-
to.modo his cõditionibus remouẽtur iam instãtiæ factæ.Ecce igit̃ qua-
liter tres ꝓpositiones Io.sunt veræ sine dubio pro mẽte Arist. Prima
aũt est ꝓbabilis cũ sint circa eã opiniones diuersæ:licet illa Ioã. sit me-
lior.Et postquã vidi de ꝓpositionibus primæ viæ:superest modo vide-
re an sit demõstratiua.Et videt̃ mihi quod multis modis potest dissolui.
primo potest dici quod sensibile est causa sensationis.ad eius ꝓbationẽ
Auer.in hoc dat solu.in.2.de anima.cõ.74.vbi dicit.quod sensibile pri
mo mouet medium:& medium motũ cum sit factũ in actu mouet orga-
nũ ad actũ visionis seu sensationis:& sic illud non cogit.secundo potest
dici quod causa agẽs per se & ꝓpria sensatiõis est species sensibilis actu
recepta in organo. Ad reprobationẽ huius iam habes solu.ex limita-
tione secundæ ꝓpositionis.debet enim intelligi: cuius operatio virtute
ꝓpria est nobilior ipsum in se est nobilius.modo species sensibilis agit
sensationem virtute motoris separati:sicut virtus genitiua virtute patris:
& vt instrumentum primi principij.Vnde species & est instrumẽtũ agen
tis principalis:& est qualitas accidẽtalis.primo modo nõ incõuenit vt
agat vltra suã naturam:sed bene secũdo modo.& sic verificatur solutio
quam adducit Ioã.et reprobat.s.secundã:voluit eñ dicere quod species
potest duobus modis considerari.vno modo inquantum qualitas.s. quo
ad eius essentiã.alio modo quãtũ ad suã virtutẽ.i. vt instrumẽtum moto
ris separati.s.intelligentiæ:vt dicam in opinione Auer.& vt sic est nobi
lior quã sensus:nõ simpliciter,sed instrumentaliter. Ad rationes quas
adiecit Io.cõtra hoc respondetur. Ad primã,arguit eñ sic.nõ respon-
det ad vim rationis.ꝓbat eñ ratio quod species sensibilis erit ens simpli
citer nobilius quã sensus:quia eius opatio est simpliciter nobilior opti-
ma opatione sensus.Dico ꝙ ipse nõ arguit ad punctũ positionis:qm̃ ipa
respõsio dicit.quod optima operatio speciei virtute eius est ignobilior
optima operatione sensus:licet illa opatio sit nobilior:sed nõ est virtu-
te speciei:sed motoris separati. Ad secũdã dico quod per virtutẽ spe-
ciei põt homo duo intelligere.s.vel vim ipsius cõsequentẽ essentiã eius:
vt eius est.alio modo per vim potest intelligi motor separatus:ratiõe cu
ius vt instrumẽtũ agit.Tũc dico quod loquẽdo de virtute primo modo
virtus speciei non est nobilior sicut nec eius essentia sed bñ secũdo mõ.
& sic cõcedo qđ virtus speciei est nobilior virtute visus:qm̃ illa est mo
tor separat⁹:cuius rõne vt instrm̃ agit.Et p hoc apparet intellect⁹ sol.ar
gumẽti qđ illi faciũt cõtra se.voluũt eñ dicere qđ speciei essentia absolu
te est ignobilior essentia sensus,attñ illa essentia ꝓut est instrm̃ virtutis
separatæ

separatæ diuinæ est nobilior. Ecce igitur qualiter licet nō differunt secundū rē, differūt secundū modos intelligēdi: per quos res variaē secundū denominationē nobilis vel ignobilis. Ad tertiā dicendū qd' species secundum suā propriā virtutē sibi intrinsecam est ignobilior sensus virtute & eius essentia: quātū tñ ad virtutē separatā cū vnitur vt instrumentū suę causæ principali est nobilior. nō tñ simpl'r secundū ei⁹ essentiā est nobilior cū illa virt⁹ sit extrinseca. Ad quartā dicendū ꝙ illa virtus est secundū rē distincta a specie: est tñ ei cōiuncta sicut causa principalis vniē instrumēto. Et quādo queriē vel repręsentat &c. dico ꝙ nō repræsentat: sed est id virtute cuius species agit illā: ideo nō superfluit. Hæc aūt solu. est necessaria etiā secundū ipsum: quia vt arguā. si ponitur sensus agēs: vel repręsentat vel nō. si primū: ergo erit species sensibilis. si secundum: ergo ipse per eius virtutē nō causabit sensationē. & ideo sicut ipse habet dicere: ita dicam. Ad vltimū posset dici qd' ego nō curo de cōtradictione illius opinionis. Vel dicendū ꝙ scientia virtute propria est causa actus: vt instrumentum motoris principalis. s. intellectus agentis: & sic potest intelligi eius sermo. Tertio potest dici qd' ex specie sensibili & potētia visiua fit vnū: sicut ex materia & forma grauis fit vnum. modo sicut operatio grauis. s. moueri deorsum naturaliter sequitur formā receptam in materiam quoniā dans formā dat cōsequētia essentialia & naturalia mediāte forma: vt dicit. 4. cæli cō. 22. &. 25. ita sensatio cōsequiē speciem receptā in sensu naturaliter: & sicut prima operatio grauis nō habet agēs ꝑ se nisi genus mediante forma: ita operatio ista nō habet agēs per se: nisi mediante specie. Et sub hoc sensu intelligit opinio sociorū Io. cū dicit. qd' sensatio nō indiget aliquo per se principio actiuo: sup. alio a generāte speciem: eo quia sensitiuū cū est actu factum per speciem non est in potentia essentiali: sed valde per accidēs. Ad rationē cōtra hoc dicendū primo qd' sufficit qd' cōsequiē ad aliquod qd' habet causam ꝑ se agētē. vnde genus dando formā dat operationē illius: nisi impediatur. Vel dicēdum qd' animal nō intēdit sensationē: sed tantū fieri ens sensibile. & per cōsequēs informari specie sensibili qua vnitur illi ad qd' sequiē sensatio: vt dictum est. Ad secundam dicendū ꝙ bene potest haberi scientia: quoniā nō est ens casu. immo cōsequiē per se aliqd' ens factū ab agēte. Vel dicendū qd' de ente per accidēs potest haberi sciētia inquātū est sub modo entis per se. vnde licet fortuna sit causa per accidēs: attamen ista propositio est per se. Ad aliud dicendū, ꝙ per exire in actū nō intelligit recipere nec agere: sed cōsequi sicut motus grauis consequiē formā: qd' nec est agere nec pati: sed exire ab agente mediante forma cui appropriatur vt accidēs. Vel potest dici qd' recipit mediante specie. ita ꝙ per exire intelligat qd' recipiat illum. & dico qd' habet agens. s. genus speciem mediante specie: sicut de graui dicitur secundū viam communē. Ad vltimā potest dici quod virtus sensus per se recipit sensationis actū: & non oportet ꝙ ei respondeat agens sensus: sed sufficit qd' illudmet agens speciē agat illū mediāte specie. Et hæc solu. vt mihi videtur est multū pulchra. eo maxime: quia Alber. ait in. 2. de anima, cum dicit. nulla est virtus passiua quin reducta ad actū efficiatur actiua. vide tractatu tertio. ca. primo. Iste sunt solu. quas homo debet dare in solu. argumēti Ioannis. Sunt aūt quidam qui ante me clarauerunt: qui ad hoc argumentum duas adducunt solu. prima dicit

qđ species est causa per se & propria agens sensationē:& cū dicitur. illud est nobilius cuius operatio est nobilior.dicit qđ verū est in causando:nō aūt in essendo.Aliter soluit qđ operatio illa causat ab opposito : & quā/do dicitur qđ illa operatio est nobilior operatione sensus. dicit qđ non. quoniam sensus habet pro operatione propria mouere sensus interiores: & hæc operatio est optima sensus:& per hanc excedit speciem vel obie/ctum. Mihi autem videtur quod istæ solutiones sint simpliciter errores. prima quidem ex perfectione potentiæ cognoscitur essentiæ perfectior: vt omnes dicunt:& est dictum philosophi in.4.meteororum in fine quasi ex perfectione operationis & causationis cognoscitur perfectio potētiæ: vt probat Auer.primo cæli com.116.vbi dicit.manifestum est quod po/tentia rei nō est diffinienda nisi per vltimū istius actionis.& vult per vlti/mum optimam operationem potentiæ.Secundo quoniā ait Auerro.3. de anima cōmen.19.quemadmodum non scimus multitudinem intellectuū separatorum nisi per diuersitatem actionum eorum:ita etiam non scimus diuersitatem istius intellectus materialis ab intellectu agente &c. vbi bre uiter cōcludit, qđ intellectus agens est absolute nobilior possibili:quia eius operatio est nobilior: ergo responsio ista est fatua. Tertio si opinio non concluderet absolute perfectionem essentiæ:nulla alia esset via: quo niam nos nō cognoscimus rerum essentias nisi a posteriori.modo nullum est posterius essentialius & verius ipse essentiæ quā operatio vt scis.ideo hæc solu.est inconueniens dictis philosophorum. Secunda solutio est fatua plus:quoniā vel sensus exterior habet mouere interiorem per se & eius essentiam:vel ratione speciei.si primum:ergo sensus exterior esset no bilior interiori quod non est cōcessum.si ratione speciei sibi vnite:vt for ma:tunc adhuc operatio speciei est perfectior operatione sensus quæ cō/uient ei:vt sensus.

Sed circa solu.meas dubitatur:quoniam dictum est quod species non virtute propria agit sensationem:sed virtute alte/rius:ideo quæritur quid est illud virtute cuius agit. Respōdet vnus vir huius temporis,qđ species agit virtute animæ sensitiue.anima enim sen/sitiua patitur & recipit sensationem per potentiam de secūda specie qua/litatis sibi connaturalem:& agit & causat sensationem mediante specie sibi ab extra vnita quæ supplet vicem potentiæ naturalis. Sed hæc re/sponsio est error.quoniā si hęc species agit virtute animæ:vel quia anima est actiua vel passiua:non passiua:quoniā in virtute alicuius vt passiuum est nihil operatur actiue.Si vt actiua vel per essentiam vel per potētiam: non est per essentiam : quoniam nulla forma generalis agit per essentiam principaliter:vt Ioan. supponit. ergo adhuc debet dari virtus sibi intrin/seca per quam est id ratione cuius species agit. Præterea responsio est voluntaria:quoniam posset quis dicere quod anima agit sensationem per potentiam naturalem de secunda specie qualitatis : & recipit mediante specie sibi vnita in virtute animæ : & sicut tu improbabis hoc:ego im/probabo tuam. Ideo melius est estimare vt dicit Auerro. commen.60. quod species agit in virtute obiecti : & obiectum agit illam in virtute motoris separati:vt dicam.extimandum est enim quod causæ sunt inui/cem ordinatæ isto modo.quod sensibile virtute motoris causat specie in medio,medium actu factum in virtute obiecti propinqui agit speciem in

organo

licet in virtute motoris separati agat tanquã agentis remoti: species autẽ in organo virtute medij actu facti agit in potentiam causando sensationẽ. hæc autem solu.nõ intelligitur nisi visa opinione Auer.ideo pro nunc sit dictum intantũ. Visa solutione ad primã viam.& declarato qualiter nihil cogit. Superest modo videre de secunda via.dico ergo quod multis modis potest dissolui.& primo declarando primam sup. nihil esse. quoniam in. 8. physi. in quæstione de grauibus & leuibus in solu. cuiusdam difficultatis.ponit ipse secundum Auer. in tertio cæli commen.28. non inconuenire qđ vna res realis sit in actu & in potentia secundũ modos diuersos:quoniã forma grauis vt est forma est actu:vt;vero est in materia est in potentia. Præterea.hoc nõ solum est ad mentem Ioã. immo ad mentem Auerro. habet enim in.8. physicorum.commento.40. ꝙ in actione æquiuoca idem potest esse agens mouens & patiens motũ. Idem 4.cæli commẽ.22.cõtra Platonem dicit,qđ agẽs & patiẽs in rebus materialibus nõ distinguitur re:sed modo & ratione.vide.Ex hoc potest haberi vnus modus respondendi ad vim argumenti Ioan. Dicendo quod sensatio fit a sensu passiuo:prout est forma: recipitur tamẽ in illo prout est in materia:quoniã vt dictum est vna res numero & specie potest esse agens mouẽs & patiẽs motũ prout diuersimode cõsideraĩ.Et potest inueniri secundus modus dicendi:ideo primo arguo cõtra eius secundam suppositionẽ in qua tenet qđ species est subiectum receptiuũ sensationis.de inde dicã ad formã.q. Quãtũ ad primã arguo sic.dato illo sequiĩ ꝙ dispositio qualitatiua materię esset subiectũ formęsubstãtialis cõtra ipsum in vltima quæstione.7.phy.&.8.q.primi de aĩa:cõsequẽtia declaraĩ:qm̃ ita præcise se habet dispõ qualitatiua respectu formæ substantialis :sicut species sensibilis respectu sensationis:vt ipse dicit : sed spẽs sensibilis est subiectũ receptiuum sensationis.ergo &c. Præterea Auer.in primo de substãtia orbis ait.vnã formã habere plus vno subiecto est impo!e: ergo impo!e est sensationẽ habere speciẽ tanquã subiectũ receptiuũ & sensum quia tunc vna & eadẽ forma haberet duo subiecta receptiua. Præterea eo dato sequitur quod species sentiret.cõsequentiã deduco p ipsum qui pauloante hãc rationẽ impugnãs virtutẽ corporis esse subiectũ receptiuũ dicit.si vero dicaĩ ꝙ virtus corporis est id cui p se & immediate vniĩ sentire.sequiĩ ꝙ virtus corporis per se & immediate sentit: & reliqua.a pari arguo.si species est subiectum receptiuũ sensationis:tunc sine dubio sentiet:attamen probo consequentiam simpliciter:quoniã omne accidẽs existens in subiecto perfectum:vltra gradum mediũ potest:& debet denominare subiectũ.cũ igitur ipsa sensatio nõ modo sit subiectiue in specie vltra gradum mediũ:immo tota:ergo poterit speciem denominare.Confirmatur:quoniã sicut species dicitur alba nõ obstante ꝙ sit subiectum immediatũ:ita species dicitur sensus nõ obstãte ꝙ dicatur subiectum immediate. Præterea sicut species intelligibilis ad intellectionẽ : ita species sensibilis ad sensationem:sed Auer.reprobat Auempa.in.3. de anima cõmẽ.5.qui dixit speciem intelligibilem esse subiectum intellectionis:ergo & in secundo Io.reprobandus est. Ad hæc argumenta omnia dixerunt homines quidam quod Ioannes per subiectum intelligit medium dispositum : & non subiectum receptiuum : & tunc omnia argumenta ruunt. Sed hæc solutio stare nõ potest.est enim directe contra verba eius qui

dicit. secūdo suppono ꝙ species sensibilis est immediatū ꝑ se principiū receptiuū sensatiōis seu ipsi⁹ sentire. Vbi cōstat ꝙ dispositū mediū non debet dici per se principiū & immediatū receptiuū formæ. Nō enim arguo nisi cōtra id quod ipse expresse dicit. nō eñ puto ipm esse tantæ dignitatis: ꝙ verba eius debeant glossari ad sensum bonū ꝓpter eius excellentiā. est enim clarus & non indigens expositione. si quis enim velit ipsum glossare, nō curo: satis est mihi habere ꝙ id quod verba eius in rei veritate dicunt: est falsum simpliciter. Præterea vltimo ad principale arguo. si species requirit tanꝙ subiectū vel tanꝙ dispositio vel quomodo vis. Vel hoc est: quia sensus nō est summe susceptiu⁹ actus sensatiōis. Vel quia sensatio est actus adeo superexcedēs nobilitatē sensus ꝙ indiget dispositione illa ad hoc ꝙ sensus eleuetur & nobilitet pro illo actu: vt dicit de materia in primo de anima cō. 16. Primū dici non potest: qm̄ sensus est summe receptiuus: sicut intellectus respectu intelligibiliū nullum habens actum de se. Secundū etiam dici non potest: quia virtus sensitiua est nobilior sensatione: quoniam per eius vnam suppositionem cuius accidentis subiectum est nobilius: ipsum est nobilius. modo subiectum virtutis sensitiuæ est natura secundū Ioan. in quæstionib⁹ primi de aīa: subiectū sensationis est cōpositū ex organo & virtute: vel anima modo forma est nobilior materia & cōposito & magis ens vtroqꝫ. 7. & 8. meta. & . 2. de anima cō. 7. & Ioā. tenet hoc in quæstionibus secūdi de anima: ergo virtus sensitiua erit nobilior sensatione. & sic nō oportet vt ponatur illa dispositio propter secundū. His habitis pōt multis modis dici. Primo ꝙ species & sensatio sunt duo effectus ordine quodam procedentes ab obiecto: sicut radius rectus: & radius reflexus ab ipso sole: vel sicut lumen primū & secundū: & tūc tota vis ratiōis ruit: quoniā concedam sibi species non concurrere tanꝙ agens. Secundo potest dici ꝙ species est agens sensationē sicut forma grauis respectu actus motionis. Et tūc ratio eius nulla est: qm̄ nō inconuenit vnū subiectū esse receptiuū duorū essentialiter ordinatorū in genere causæ agentis: licet in genere causæ materialis forte sit inconueniens vno modo: vt alibi dixi.

Vltimo pōt teneri ꝙ species est tanꝙ dispositio ꝑ accidēs: necessario tamē cōcurrēs nō per se. Ad argumēta Io. Ad primā cōtra. cū dicit ex dicto philosophi in primo posteriorū. ꝙ omne necessariū est per se. dico ꝙ intelligitur de necessario habente causam in subiecto. & sic nullū: per accidēs oppositū huic necessario est necessariū: quod scilicet non habet causam in subiecto. immo Auer. in multis locis autēticat hāc distinctionē. primo. 5. me. cō. vltimo: vbi dicit. & dixit hoc. quia accidētia quæ dicunt imponere substātiæ: quædā sunt necessaria & quædā nō necessaria.

Præterea. 4. phy. cō. 20. ait: sed qa illud quod est ꝑ accidēs est duob⁹ modis, scilicet semꝑ & raro: videt ꝙ illud: quod est semp intret quoquo modo in numero demōstrationū verarū nō essentialiū quæ dicunt demōstratiōes dialecticæ. ecce quō ipse expresse vult ꝑ accidēs esse duob⁹ modis: quorū vnū igredit demōstrationē: & est ꝑ accidēs necessariū: & aliud nō: & est per accidēs cōtingēs. Præterea primo phy. cō. 66. ait: & est intelligēdū hic ꝑ accidēs & necessariū. illud eñ quod est ꝑ accidēs aliud est necessariū: aliud rarissimū. ecce igit quomodo hic nō in hoc errauit valde. audet enim dicere illud: quod negat Auerr. Et si adducuntur au-

ctoritates

ctoritates Ari.& Auer.10.meta.cōmē.vltimo.&.5.meta.cap.de eodem: & capi.de accidente:& primo posteriorū:& primo meta.cōmen.8.&.8. physi:cōmē.30. Dicendum quod loquitur de accidente quod non habet causam ppriā in subiecto vt scis.hoc enim p accidēs cū habeat causam extra subiectū.ideo nō oportet vt semper insit:sicut declaratur secundo phy.cō.48.& tu considera:quoniā de hoc non debeo facere nunc tractatum. Ex his apparet multiplex defectus huius rationis. potest enim euadi ab ea pluribus modis:& tu addas si placet. Superest modo soluere viam primam quæ est per verba Aristo.& Auerro.ad quam dicunt quidam:quod anima est principiū effectiuū omnium motuū licet diuersimode:quoniā respectu motuū estimatorū qui dicuntur sensationes est causa remota per speciem sensibilem tanquā per instrumentū. dictum est enim supra:quod species est instrumentū essentiæ animæ ad causandam sensationē:& sic nihil habetur contra me.Respectu autē aliorū motuum: videlicet,respectu motus augmenti est causa remota per instrumentū intrinsecū:& sic respectu caloris qui est quod corporis nostri.Respectu vero motus localis per species & mēbra & virtutē motiuam:quæ sunt aliquia corporis nostri vt vides:ergo anima est principium principale omnium motuum tam verorum quod estimatorum: licet modo diuerso.

Sed hic modus dicendi est reprobatus supra.Ideo aliter oportet dicere:qđ ꝑ animā intelligit illā q̃ est actuata proprijs principijs.modo licet anima respectu sensationis sit secundū eius propriā naturam principium passiuū.attamen cum recepit speciem est principium effectiuū illius.dico ergo quod per animā intelligit illā prout est coniuncta speciei sensibili: virtute cuius fit principiū actiuū:vt dictum est sępe in exemplo de lapide quando est actu grauis:sicut enim intellectus nihil est actu eorum quæ sunt nisi postquā intellexit.ita sensus:ergo per animā intelligit prout est actu. est aūt actu postq̃ recepit speciē:& sic apparet solu.ad hāc q̃stionē.

Et postquā visæ sunt viæ huius hominis:& debilitate.nūc tempus est adducere rationes contra ipsum: & primo arguo aliquibus rationibus eius:quas ipse adducit contra se dando eius euidentiā.secūdo rationibus ꝓprijs. Primo ergo arguo.si dareē sensus agēs vel esset cognoscēs vel nōcognoscēs,nō est cognoscēs:qa tūc passiui superflui essent. Nec nō cognoscēs:quia tūc esset vilior sensu passiuo:qm̄ viuū & cognoscens vniuersaliter est nobilius non cognoscente. Ad hoc Ioannes finxit solutio.dicendo:quod non cognoscens secundum quid est ignobilius cognoscente:scilicet,secundum istam priuationem:attamen simpliciter & absolute potest & est nobilius cognoscente:vt corpus cæleste seclusa intelligentia est nobilius musca.vt accipitur.2.physicorū ab Aristote. & Auerroe comment.45. Sed iste homo multis modis errauit. primo cō tradicit Arist.& Auer.secundo cōtradicit sibi & eius rationi.cōtradicit quidē Ari.quoniā ipse in secūdo de generatione animaliū ait vniuersaliter actiuū & viuum nobilius esse non viuente:ecce quomodo dicit illud absolute. Præterea Auer.primo de anima cōmen. secūdo ait.animalia enim sunt nobilissima corporū generabiliū & corruptibiliū.anima autē est nobilius oībus quæ sunt in corpore animaliū:modo nisi cognoscens esset nobili⁹ nō cognoscēte qd diceret Auer. Præterea Ari.& Auer.2. cę.cō.61.vbi ꝓbat ꝙ corpora cęlestia sint alata,d. dicamus ꝙ cognitio

Intellectus agens quid sit.

stum omnes similiter increpare: sed videre oportet causam, id est, argumentum dicendi. Iste tractatus valde est vtilis tibi: maxime ad scientiam primi principij: quod est deus: quoniã ex notitia sensus agentis multæ proprietates intellectus agentis cognoscũtur: qui vel est deus vel inteligẽtia ei propinqua: vt in quæstione de intellectu declaraui. videmus enim Aristo. omnem proprietatem de intellectu declarare per proprietatem in sensu tanquã a notiori. ideo valde tibi erit vtile tractare de hoc.

Dico ergo quod de sensu agente quæstio est. primo quantũ ad exteriores. secundo quãtũ ad interiores. Quantũ ad exteriores quidẽ primo facit. q. an sit. secũdo an sit aliquid animæ nostræ & tertio an vt sic sit vnus omniũ sensuum an tot secundum speciem & numerũ quot sunt sensus exteriores: & quia vt dicit Aristo. 3. meta. in principio sermones probabiles debent præcedere demonstratiuos: quoniã qui nescit quid quærit nesciet veritatẽ quãdo inueniret eam. ideo arguo qđ sensus agens sit argu. Ari. 3. de anima, in omni natura est aliquod quod est patiens oportet vt sit aliquod omniũ illius factũ: vbi Auer. cõ. 17. ait qđ hoc est vniuersaliter omnib⁹ rebus naturalib⁹ esse tria: scilicet agens patiens & factũ. Modo addo huic minorẽ: sed in sensu est aliquod passiuũ omniũ sensationũ. propriũ ergo oportet dare aliquod agens sensationẽ eiusdẽ generis cũ sensu. Hęc ratio potest cõfirmari: quoniã Auer. primo cæli cõmẽ. 124. declarat ratione fortissima qđ omni possibili ab intrinseco, id est, secundũ principiũ passiuũ inuenitur aliqđ agẽs seu possibile ab extrinseco eiusdẽ generis: ergo in proposito si reperitur aliquis sensus patiens omnino oportet vt inueniatur aliquis sensus agens. Secundo principaliter arguitur. Ait Auer. 3. cæli cõmẽ. 72. qđ a causis, quarũ natura est eadẽ, id est, vnius speciei: & non differunt nisi secundũ magis & minus nõ sequitur nisi natura vna diuersa secundũ magis & minus modo accipio formã caloris: & quæro vel ipsa vt sic causabit speciem seu sensationẽ in tactu: per se vel propter sensationẽ datur aliqua virtus causans sensationẽ de ipso calore. nõ primũ: quia tũc vna natura secundum speciem causaret operatiões diuersas genere & specie: quia, scilicet, calor causaret sensationẽ tactiuã & calorẽ quæ sunt operationes genere diuersæ: ergo cõceditur secũdũ: scilicet, qđ detur aliqđ agẽs qđ habeat per se causare speciẽ, caloris in potẽtia tactiua de ipso tãgibili: & hoc potest dici sensus agẽs. Tertio arguitur. omne existẽs in potẽtia ad hoc: vt extrahatur ad actũ indiget aliquo suæ speciei: vel sui generis: vt declaratur. 12. meta. cõmẽ. 18. & septimo metaphy. cõmẽ. 31. hoc declarat etiã. 8. physi. cõmẽ. 47. in illo textu. (Manifestum igitur &c.) Et. 12. meta. cõmen. 34. vide: sed sensus est in potentia ad sensationem: & sensibilia etiam in potentia: ergo indigent aliquo agente alio ab vtrisq; extrahente sensum de potentia ad actum. hoc autem poni nõ potest nisi sit sensus agens.

Quarto phantasma comparatur ad intellectum. sicut sensibile ad sensum: sed non potest phantasma se solo mouere intellectum nisi concurrat intellectus agens: vt Auerro. declarat. 3. de anima cõ. 18. & in fine cõ. 5. ergo non potest sensibile mouere sensum: nisi concurrat sensus agens.

Quinto arguitur argumento Auicẽ. & alpha. agens & patiens debent esse vnius generis: vt etiam Auerrois cum eis conuenit secundo perigeneseos commen. 37. sed sensus passiuus & sensibile non possunt esse vnius

generis

generis oporteret vt sit sensus agens vnius generis cum sensu passiuo.
Sexto arguo omnis forma quanto abstractior a materia tanto est plus actiua propter quod: vt dicit Auer.9.meta.com.2. formæ separatæ sunt tantũ agentes & nullo modo patientes. Sed sensus est abstractior sensibili: ergo si sensibile agit: multo magis debet dari sensus agẽs. Septimo & vltimo iudicare de sensibilibus proprijs potentiæ sensitiuæ est operatio aggentis. modo constat quod sensus iudicat de sensibilibus: ergo erit aliquis sensus agens. Ex his potest capi suspitio quod sensus agẽs sit vnus entium naturalium in mundo. Secũdo loco faciebat.q. an sensus agens si est sit aliquid animæ nostræ sensitiuæ. Et videtur ꝙ sic pluribus signis: quorum primum est: quoniam sensatio est operatio existẽs in nobis. & impossibile est operationem esse in nobis: & principia illi⁹ esse extra nos: vt Auer. dicere videtur in.3. de anima commen.36. in sc?. digressionis. ergo oportet vt ambo, scilicet sensus agens & sensus patiẽs sint in nobis. Secundo potest hoc declarari: quoniam operatio sensitiua est redacta ad nostram voluntatem: modo: vt ibidem dicit Auerro. & commen.18. impossibile est operationem esse ad nostrã voluntatẽ reductam principijs illius existentibus extra nos. Potest & tertio signo hoc etiam declarari: quoniam comparatio intellectus agentis ad possibilem & sensus agentis ad passiuum est vna: ergo sicut intellectus agens est aliquid animæ nostræ: oportet vt sensus agens etiã sit aliquid animæ sensitiuæ nostræ. Quarto etiã: quoniã si operatio est in materia: oporteet vt forma illius operationis agens sit etiam in materia: vt Auerro. nititur declarare primo de anima com.13. cũ igitur sensatio sit operatio materialis: & nõ videtur ꝙ sit in alia materia nisi in sensu passiuo. ideo &c.
Quinto quoniã etsi in naturis rerũ possit dari forma sine materia: vt motores corporũ cælestium: nõ tamen potest dari materia aliquo modo absq; forma. Cũ igitur sensus passiuus cõparaẽ ad agentẽ sicut materia: videẽ ꝙ nõ possit esse absq; eo. & ex his posset quis suspicari ipsum esse aliquid animæ nostræ. Tertio faciebat mihi quæstionẽ nõ modicam. an sit vnus omniũ. an plures secũdũ speciẽ: sicut & passiuus. Et videtur ꝙ plures. primo quoniã operatiões specie diuersæ arguũt agẽtia diuersa: vt dicebatur. & com.8. primi cæli. & 12. meta. cõ.48. Arist. ex distinctione motuũ cõcludit distinctionẽ intelligentiarũ. Secũdo quoniam patiẽs & agẽs nõ modo videnẽ vni⁹ generis: immo vni⁹ speciei: sicut dicere videẽ Auer.12. meta. cõ.18. ergo oportet vt numerus sensuũ agẽtiũ sit secundũ numerũ sensuũ passiuorũ. & ex multis alijs posset declarari totũ hoc. ꝓ nunc aũt sit dictũ intantũ, scilicet ꝙ tria mihi quæstionẽ faciũt. s. an sensus exterior agẽs sit vnũ de entib⁹ in mũdo. secũdo posito ꝙ sic: an aliqd nostræ aĩæ an nõ. & tertio an vn⁹ an numerat⁹ secũdũ numerũ sensuũ. Superest modo facere quæstionẽ de sensib⁹ interiorib⁹. illud aũt quod mihi maximã ponit. q. est cogitatiua: qm̃ cogitatiua: vt Auerr. dicit in.3. de aĩa cõ.5. & 33. & 20. est quidã intellectus seu quædã ratio particularis. intantũ ꝙ oẽs operatiões intellect⁹ facit, scilicet cognoscit substãtias particulares: & discurrit & cõponit & diuidit particulariter: vt dicit. 63. com. secũdi de aĩa. Est ergo. q. an deẽ cogitatiua agẽs & possibilis: sicut de intellectu: quoniã sicut intellectus diuidiẽ in duo genera: ita & cogitatiua, cum cogitatiua non differat ab intellectu nisi inquantum

tum ipsa est ratio particularis intellect⁹, ratio vniuersalis ꝓpter quā differentiā nō debet remoueri diuisio ei⁹ in partē agentē & partē passibilē: & hic est difficilis quæstio. & Io. fuit forte oblitus vel diminut⁹ dicere de ea. reputo enim hoc maxime mihi difficile & laboriosum. de hoc visæ sunt ergo quæstiōes quæ in hoc debēt dissolui. Circa solutionē huius trac. primo opinionē Io. declarabo perscrutādo singula fundamenta illi⁹ q ponit in. 16. quæstiōe, secūdi de aïa. Secūdo loco dicā secundum posse meū opinionē Ari. & Auer. Tertio & vlt. quæstiōes ꝓueniētes in opiniōe Arist. & Auer. dicā: & soluā argumenta facta in principio trac.

Quantū ad primā partē Ioā. in illa. q. ad probandū esse virtutē naturalem per se actiuā sensationis quæ potest vocari sensus agēs. adducit tres vias: quarū prima est per verba Arist. sic qm̄ Aristo. 2. de anima. declarat animā esse causam in triplici genere causæ. vbi Auer. cō. 37. ait: & cum declarauit eā esse causam secundū formā & secundū finē. declarauit etiā eā esse causam mouentē secundū oēs modos, id est species motuū existiētes in aïato siue veros siue estimatos esse mot⁹, id est tā motuū vere: sicut sunt augmētatio & diminutio & alteratio: ꝙ estimatorū esse: sicut sunt motus spirituales: sicut est sensatio & reliqui. ergo anima est causa effectiua sensatiōis. Sed nullū agēs est hic inferius quod agat ꝑ ꝓpriā essentiā. ergo oportet vt agat per virtutē naturalem distinctā ab essentia quæ potest dici sensus agens. Post adducit secundā quæ vt mihi videt̃ sustentatur in quatuor propositionibus apud ipsum valde notis. Quarū prima est, ꝙ sentire indiget aliquo principio effectiuo per se & immediato. hanc probat ipse sic. omnis effectus per se intentus receptus in aliqua potentia per se receptiua indiget aliquo principio per se effectiuo immediato: modo minor est subintelligenda & per se manifesta. quare &c.

Secunda est illud ens est nobilius alio: cuius operatio propria & per se est nobilior perfectissima operatione alterius. Hoc probat: quoniam operatio est finis potentiæ. modo cuius finis est melior ipsum in se est melius: vt primo poste. ca. de comparatione demonstrationū, scilicet. 13. dicit satis haberi. Tertia est, ꝙ efficere aliquid est nobilius ꝙ recipere. illud idem probat hoc: quoniā per efficere assimilatur primo motori: & ꝑ recipere infimo enti, scilicet materiæ primæ. Quarta est quod species rei sensibilis nō est nobilior quā virt⁹ propria animæ sensitiuæ, immo vilior. quod probat: qm̄ accidens subiecti nobilioris est nobilius. Modo virtus animæ sensitiuæ est subiectiue in anima. species autē sensibilis est subiectiue in potētia vel organo quæ sunt viliora animæ. His visis format Ioannes viam sic per impossibile. si non esset sensus agens: sensus nō dependeret ab aliquo principio actiuo per se immediato. Contra primam suppositionem. consequentiam probat: qm̄ si sensus agēs nō est principiū immediatū sensatiōis: aut erit illius agens sensus passiuus: & hoc non. qm̄ vna & eadē forma nō est primū actiuum agens & patiēs eiusdē: aut erit ipsum sensibile: quoniā agens immediatū debet esse simul cū passo: vt declarat Arist. & Auer. 7. phy. cō. 10. Aut erit ipsa substātia animæ: quod etiā esse nō potest: quia nō nisi mediante aliqua virtute naturali distincta ab essentia eius quæ dici potest sensus agens: aut est corpus quod esse non potest: qm̄ tunc sentire nō esset ab anima: cui⁹ cōtrariū adducebat̃. aut erit species sensibilis quod esse nō pōt: quoniā materia

ria esset nobilior sensu. Cōtra quartam propositionem. consequentiam probat.quoniā cuius operatio est nobilior & ipsum in se est nobili⁹. vt dicit secunda propositio:modo efficere est nobilius pati: vt dicit tertia. & sic cōpleta est secūda via Io.quam videas in eo diffusam.post adducit tres modos soluendi de quibus tangam prius duos & sustinebo ipsos.

Tertia via Io.sustentatur in propositionibus: quarum prima est. vnū & idem simplex nō potest esse immediatū per se principiū actiuū & per se receptiuū vnius & eiusdē:quoniā potentia actiua est principiū mutandi alterū inquantū alterum:vt in meta.5.&.9.aperte colligitur, scilicet 17.com.& secundo.vide Auer.& Arist. Secunda est.species sensibilis est immediatum principium receptiuū sensationis:qm̄ vnū & idē nō est per se immediatum principium receptiuū diuersorū ordinatorū inuicem:vt colligitur.7.phy.vbi Arist.ait. non quodlibet esse susceptiuum cuiuslibet.vide expositionem Auerr.com.33.vel.39. Ex his arguo.si aliquod ponitur principiū effectiuū sensationis illud debet esse species: vt ratio precedens confirmat.modo species est principiū receptiuū:ergo non est principium actiuū.& tu videas eum. Confirmat autem hāc rationē:qm̄ sensus nunq̄ recipit actū sentiēdi nisi mediāte specie: ergo species concurrit vel per se:vel ꝑ accidens.si ꝑ accidēs posset nō concurrere:vt Auer.8.phy.in litera philosophi declarat,scilicet com.36.&. 10. meta.in vlti.com.nec potest fingi esse aliquod per accidens necessarium vt declarat per Aristo.primo poste.ca.6.vide. Ex his concludit suam opinionem, scilicet quod sensus est duplex. quidam per se passiuus seu receptiuus sensationis & speciei sensibilis qui est virtus seu qualitas animæ sensitiuæ:quidam per se causatiuus sensationis facta præparatione per species præcedentes causatas ab obiectis exterioribus:vnde sicut in pomo vno numero sunt duæ qualitates motiuæ:quarum prima est odor. & alia sapor & color in superficie:ita in quolibet organo sunt duæ virtutes:quarum vna secundum se est principium recipiendi sensationem: alia principium effectiuum illius.Et per hoc Io.soluit.q.an sit sensus.& secundo an sit aliquid animæ nostræ.iam enim apparet qualiter ipsum ponit eum aliquid animæ nostræ.tertio apparet qualiter ponit ipsum multiplicatiuum secundum speciem ad multiplicationem sensuum passiuorum:vt apparet in sol.primæ difficultatis eius.hæc est opinio Io. vt apparet in eius verbis.circa quam sic procedam : quoniam primo volo videre de vijs istius hominis.secundo an quæstio in se sit falsa adducendo contra ipsum aliquas rationes quas ipse adducit & nouas. Quantum ad primam partem.Circa suppositiones huius hominis videtur esse dubitatio plurima.primo circa primam. videtur enim quod sensatio non habeat agens per se immediate & patiens per se:vt Ioan. vult: quoniam omnis actio quæ habet agens per se:& patiens per se: oportet vt extrahatur de potentia ad actum ab illo agente in illo passo. hoc patet : quoniam actio agentis per se in passum per se nihil aliud est nisi extractio formæ de potentia illius ad actum:vt colligitur plane.12.metaphy.commen.28. sed sensatio non extrahitur ab aliquo agente per se in aliquo passo : quoniam requiritur ibi esse dispositionem : vt ibidem apparet.

Secundo ad idem.si sensatio fieret per se ab agente per se: vel ex ente vel ex nihilo,secundum dici non potest:est enim contra Aristote.primo physi.

phys.& Auer.ibidem.cõ.33.&.72.Nec ex ente· quoniã vel ex ente per se in actu.vel ex ente in potentia.non primũ: vt declarãt Aristo.& Auer. primo phy.com.78.nec ex ente in potentia:qm̃ sensato fuit contenta in potentia in organo:qđ falsum est. Tertio ad idẽ videt facere ratio Ari. 5.phy.vt eã ordinat Auer.cõ.13.sic.si sensatio habet agẽs per se sit illud a,tunc,a,agens faciet sensationem ergo aliqua actione facit illã: qm̃ sicut materia passione patit.ita agens actione facit.tunc sit illa actio,b,& quæro vel,b,habet agens per se vel nõ.si nõ:nec sensatio habet agens per se. omne enĩ qđ fit mediãte casualiter facto nõ habet agẽs per se vt satis colligitur.2.physi.commen.48.ergo si sensatio fieret mediante actione casu facta nõ posset fieri per se.si autem,b,habet agens per se:arguitur vt pri⁹: & sic vel procedetur ad infinitum.vel oportet dicere sensationem nõ habere agens per se. Circa secundam suppositionem etiam videtur locus quæstionis.videtur enim sustentari in maxima topica tertij topicorum. ca.2.quæ dicit.amplius duobus effectiuis existentibus cuius finis melior ipsum melius.Et miror qualiter Ioan.non probauit eam maxima:sed per auctoritatem posteriorum quæ valde parum tangit hoc.Sed quod ista regula nõ probet hoc declaro:quoniam.2.cæli commẽ.62.habetur: quod omnium vnus est finis,ergo finis vnius non potest esse melior alio : quoniam idem nec melius neq̃ peius potest esse seipso. Secundo datur instantia:quoniam operatio materiæ est vilissima omnium & maxime operatione caloris inquãtum calor.& tamen est simpliciter nobilior calore: vt dicitur communiter. Tertio adhuc fingo aliam instãtiam: quoniam inter omnes planetas operatio solis est nobilior & diuinior vt Auer.12. meta.commen.34.nititur probare:& tamen sol nõ est nobilissimus planetarum:vt Auer.ibidem.commen. 44. probat ordinãdo eos secundum ordinem orbium.vide eum. Quarto.Io.cõtradicit sibi in illam et quæstione in solu.primi argumenti facti contra ipsum ab homine alteri⁹ opinionis.& in secundo phy.vbi tenet ꝙ cælum seclusa intelligentia est nobilius musca:& tamen optima operatio illius:vt sic est imperfectior optima operatione muscæ : vt patet. Quinto fortuna est causa multotiens operationis melioris quã prudentia:vt colligit in lib.de bona fortuna:& tamen fortuna non est simpliciter perfectior prudentia. Circa tertiam adhuc est locus quæstionis : quoniam videtur illa sustentari in vna maxima tertij topicorum. ca.4.vbi dicit alius locus . quod proximum bono melius & magis eligendum. Modo Aristote. contra hanc maximam instat.d.instantia huius:quoniam non verum.nihil enim prohibet non in eo quod optimus est Achilles in hoc similiorem Aiacem esse altero quidem existente bono.non similiter autem . & post ibidem:habet autem instantiam &c. Adducit secundam instantiam ad idem: quoniam operatio caloris est agere . operatio intellectus possibilis & materiæ est recipere species a calore: & tamen simpliciter & absolute intellectus possibilis est nobilior calore: & similiter materia est nobilior calore. Ad idem quoniam agere & pati : vt sic videntur respectus, modo respectus non sunt sic se habentes quod vnus altero sit nobilior: vt etiam dicit communis opinio theologizantium. Circa quartam adhuc est locus quæstionis: quoniam si valet vt mihi videtur iam nõ tenet nisi per maximã tertij topic.ca.2.vbi dicit sic,& quod meliori & hono-

rabiliori inest magis eligendũ:vt quod deo quã quod homini:& animæ quam corpori.Modo hæc maxima videtur falsa:qm̃ ignorãtia vilior est sanitate.& tamẽ inest nobiliori subiecto. Secũda instãtia est: qm̃ albe do parietis inest viliori subiecto quã nigredo corui:& tamẽ est nobilior forma vt vides.ergo ista maxima patitur instantiã. Et videtur mihi quod istarũ quatuor propositionum tres vltimæ sunt simpliciter veræ:quia vt apparet omnes sustentantur in maximis topicalibus & valde sum mira/tus ꝙ Io.qui gloriatur semper loqui ad mentem Arist.& Auer.& ad ver ba eorũ ꝙ ipse non adduxit illas maximas:vt patet in verbis Aristo.De prima aũt est duplex modus dicendi satis probabilis.quorũ primus acci pit pro se dictũ Auic.5.suæ meta.vbi ait ꝙ aliqua sunt differẽtia duob⁹ modis,scilicet quia ipsis aliqua differũt:nõ quia ipsa differũt aliqua: q̃a ipsa differunt per differentias aliquas. Similiter ens duobus modis dici/tur:vel quia in se habet vere esse aliquod ẽtiens:nõ quia est vere ens:sed quia est illud quo aliquod habet esse vere.Modo applicãdo hoc ad pro/positũ potest dici,ꝙ aliquod accipere esse post nõ esse:potest esse:non q̃a ipsum accipiet esse post non esse in propria forma.sed quia ipso aliquod accipit esse:vel quia sequitur ad aliquod quod accipit esse post non esse. Alio modo quia ipsum in se proprie accipit esse post nõ esse. Dico ergo ꝙ sensatio non fit per se tanquã ab agente per se:sed fit,quia aliquod fit ipsa:& quia cõsequitur ad aliquod factũ.per ipsam enim fit esse sensatũ: & cõsequitur essentialiter aliquod quod per se fit.V.g.species sensibilẽ.

Et per hoc respondetur ad argumentũ Ioannis, scilicet concedendo maiorẽ & negando minorem:& cum probatur ꝙ est finis animalis. ne/go hoc:immo cõsequitur finem animalis.est enim finis animæ sensitiue fieri omnia vt potest:& quia nõ potest fieri color secundũ rem fit color intentionaliter.modo ad hunc finẽ consequitur sensatio.non ꝙ sensatio fit in propria forma per se intenta a natura animalis. Sed dices. illud intenditur a natura:cuius oppositum oditur a natura. modo oppositum sensationis oditur a natura vt per se patet. Ad hoc concedo maiorem: sed nego minorem.immo oditur oppositum receptionis speciei sensibi/lis.ideo speciem recipi in sensu amatur & desideratur a natura. sed bene concedo ꝙ sentire amatur secundario.& sic eius oppositum odimur se/cundarie & per accidẽs. Sed dices.primo &.10.&.2.ethi.finis formæ est opus.ideo ponit felicitatem in opere & non in habitu:nec in poten/tia. Dicẽdum quod finis operatio est:vbi operatio & res operata sunt vnum & idem.vbi autem in diuersis ponuntur non oportet vt scis.& tu considera.& sic potest defendi primus modus dicendi, scilicet quod sensatio non fit per se intenta:nec habeat agens per se, nec patiens. Se/cundus modus dicendi est Ioan.& communis quod sensatio sit effectus per se intentus a natura habens agens per se:& recipiens per se vere finis animalis. Quod potest declarari ex regula secundi physi.finis vult esse vltimum & optimum:vbi Auer.com.31. ait quod in rebus naturalibus est existens bonus:in voluntarijs multotiẽs apparet bonus. Cum igitur sensatio est vltimum & bonũ vere.ergo oportet vt habeat rationẽ finis: & per consequens modo agens.ergo habebit agens. Confirmatur:qm̃ ibidem ait Arist.omnia autem hæc finis gratia sunt.differunt tamẽ adin/uicẽ:qm̃ alia quidẽ sunt opera:alia vero organa, vbi Auer.cõ.29. dicit

quædam

quædam sunt actiones vt ambulatio: & quędam instrumenta vt phlobotomia, id est, lanceta qua percutitur brachij vena. ergo non inconuenit aliquem finem esse opus & actionem: & per consequens sensatio potest esse finis. Præterea Arist. primo ethic. distinguit de artibus. ꝙ scilicet quædam sunt cuius finis est opus: & quædam cuius finis est res operata: ergo idem quod prius. Præterea motores corporũ cælestium sunt propter motum cæli tanquam propter finem saltem secundario: vt secundo cæli com. 17. colligitur: & tamen motus opus est: nisi dicatur ꝙ motus est operatio antiqua æterna. & sermo primus intelligit de operatione noua: & hæc consideta: quoniam nihil est. Propter hæc videtur probabiliter opinio Ioan. sustentabilis. Ad primam nego minorem: vbi debes scire ꝙ cuilibet formæ præsupponitur receptiuum proprium & per se: aliter res trãsmutatur sine transmutatione: vt Auer. deducit primo phy. com. 71. & ponit rem habere aliquam dispositionem quam nunquã habuit: nec simpliciter nec in subiecto: vt ibidẽ dicit. dico ergo ꝙ cuilibet formæ producendæ & productę pręsupponitur subiectum propriũ. modo subiectum est duobus modis: quodam est valde disproportionatum formę: & valde remotum ab eius dignitate. & tale ad hoc vt fiat dignum recipere formã debet recipere plura media quibus fiat idoneũ ei. Quodam vero est valde proportionatum: & satis nobile. immo nobilius forma: & respectu huius non oportet ponere media plura nec vnum: sed sola pręsentia motoris forma fit in eo. Ex his sequitur ꝙ extrahi de potentia materię est duobus modis. vno modo per media plura: quibus forma recipitur in ea: & materia fit proportionata illi. & sic formæ naturales extrahuntur de potentia materiæ: quoddam dicitur extrahi: quia pro sui esse requiritur patiẽs in quo recipitur: nec requiritur medium vnum aut plura: quibus passum fiat ei conueniens. & sic extrahi de potentia materiæ nihil aliud est: nisi pro sui esse præsupponere passum posse recipere actum illum ab agente: & sic formæ intentionales extrahuntur de potẽtia materiæ. Et per hoc ad probationem. dico enim ꝙ Auer. loquitur ibi de extrahi primo modo, scilicet quando subiectum receptiuum est valde remotum a nobilitate formæ & valde disproportionatum: tũc enĩ vult ꝙ extrahi fiat per alterationem: & quantitatiuam & qualitatiuam: non aliter. Ad secundã dicendũ, ꝙ fit ex ente in potentia secundo modo, scilicet non remota & disproportionata formæ & motori agenti; illam. & concedo ꝙ species & forma intentionalis contenta est in potentijs causarum, scilicet subiecti receptiui & agentis: licet modo diuerso a formis naturalibus. Sed dices. forma intentionalis non fit in subiecto mediante dispositione: ergo non naturaliter fit: sed violente vel artificialiter sicut forma scãni. Dicendũ ꝙ licet non fiat mediãte dispositione: attamen subiectiuum receptiuum est summe inclinatum ad formam. & agens etiam propter quod non dicitur violenter facta: nec artificialiter: quia subiectum respectu formæ artificialis non est in potentia limitata & inclinata ad actum. est enim quandoq; in potentia violenta: quandoq; in potentia neutra vt alibi declaraui. Ad tertiam dicendum ꝙ, a, actione agit sensationem: quæ actio seipsa formaliter fit qm̃ aliquod est tale duobus modis: per participationẽ & per essentiam. aliquod cũ fit etiam duob⁹ modis per aliud tanquã per rationẽ faciẽdi, aliquod fit per essentiam,

tiam, id est, seipso: sicut aliquod est album duobus modis, scilicet participatiue & denominatiue: sicut paries: & aliquod per essentiam sicut albedo. Et quando dicitur illa est ratio Arist. Dicendum ꝙ Arist. arguit: ꝙ motus non potest accipere esse post non esse per motum vere: quia tūc idem esset antequam esset: & esset processus in infinitum: quia sicut primus accipit esse per motum. & secundus eodem modo per motum &c. & sic potest opinio Ioan. probabiliter sustineri. tu autem considera bene. Circa secundam propositionem oportet dicere quod illa sit vera cum sit Aristo. verum omnino Ioan. fuit diminutus cum eam simpliciter protulit sine limitatione. dico ergo quod intelligitur primo in finibus proximis & non remotis. Secundo dico quod debent esse fines per se. Tertio dico quod debēt esse fines possibiles attingi virtutibus proprijs agentium. Est ergo regula Aristo. maxima ista: cuius finis proximus per se possibilis attingi virtute eius est melior: ipsum in se est melius.

Ad instantias dicendum. Ad primā dicendū ꝙ ille est finis omnibus communis & remotus. modo vt dixi maxima intelligitur de fine proximo proprio. Ad secundā instantiam iam soluere potest qm̄ maxima est de agētibus: materia autē non est agens: vt vides. Vel dicendum quod materia est vilior simpliciter & absolute calore & quacūq; forma accidentali. Dico absolute: qm̄ secundū quid, id est, vt in prædicamento substantiæ est nobilior: attamen simpliciter & absolute forma caloris est nobilior. Hoc aūt ad præsens potest duabus rationibus probari: quarū prima est. illud qđ est certe perfectionis & terminati gradus nobilitatis omnino est absolute nobilius eo quod est infinite modicæ perfectionis: & interminati gradus nobilitatis. hæc est manifesta per se. sed calorj & vniuersaliter omnis forma accidentalis est terminatæ perfectionis & finiti gradus: limitateq; nobilitatis: & materia infinite modicæ: ergo &c. minor pro prima parte omnib⁹ est manifesta: sed pro secūda est cōcessa fere. qm̄ materia nullā habet perfectionem: sed ab omnibus recipit perfectionē: ergo infinitis caret perfectionibus: ergo est infinite imperfecta. & sic est ista pars manifesta. Secunda ratio potest esse ad idē: qm̄ illud quod perficit aliud & ab eo non perficitur: sed potius imperficitur: est in se simpliciter nobilius illo. Sed forma caloris perficit materiā: & nō ecōtra: sed potius imperficitur calor a materia: ergo vt prius. & sic ꝓbabiliter teneo ꝙ materia absolute est vilior accidente. Ad tertiā dicēdū in ꝓposito, ꝙ operatio solis manifesta est nobilior operationibus aliorū: attamē operatio occulta saturni est nobilior: & penes illā saturnus antecepit solē. ideo ait Auer. ibidē ꝙ cōparatio eorū ad primū est præcisa. i. absolute. Prim⁹ motor est nobilior alijs. & per cōsequens primū mobile absolute nobilius alijs motibus aliorū. cōparatio aūt eorū inter se nō est præcisa: qm̄ vnus planeta excedit alterū secūdū vnū respectū: & exceditur ab altero in alio. Ad quartā dicēdū ꝙ Io. cōtradicit sibi: & credo ꝙ ipse in illo errauit. hoc aūt nō est cōtra suppositionē: qa ego nō teneo eā ad mētē Io. sed simpliciter. & si vis saluare ipm nō curo. Ad vltimā iam vidisti sol. dictū est em̄ quod idē intelligitur in finibus per se nō casualibus. Circa tertiā propositionē dicēdū ꝙ indiget duabus cōditionib⁹: quas Arist. ponit ibidē. s. sit ꝓpinquius in eo quod est optimū. secunda est dūmō nō sit admixtio cōtrarij:

est ergo maxima. illud qđ est propinquius optimo in eo quod est optimū sine permixtione contrarij in se est optimū: & melius eo quod remotius &c. Ad primā dico ꝙ ibi deficit prima cōditio. Ad secundam illud debet intelligi in eis quæ sunt eiusdē generis principij nō eiusdē generis prædicamēti: vel diuersorū generū principij & prædicamēti. Ad vltimā dicēdū ꝙ vnus respectus est nobilior altero nō absolute: sed respectiue: ideo actio licet absolute nō sit nobilior: attamen respectiue est nobilior passione. Circa quartā dicēdū ꝙ tribus cōditionibus indiget. prima ꝙ insit meliori inquantū melius. secūda ꝙ sit accidēs ꝓprium. tertia quod sit ens positiuū. est ergo maxima. accidēs positiuū ꝓpriū quod inest subiecto meliori secūdū id quod melius est, est melius altero opposito. modo his cōditionibus remouētur iam instātiæ factæ. Ecce igit̃ qualiter tres ꝓpositiones Io. sunt veræ sine dubio pro mēte Arist. Prima aūt est ꝓbabilis cū sint circa eā opiniones diuersæ: licet illa Ioā. sit melior. Et postquā vidi de ꝓpositionibus primæ viæ: superest modo videre an sit demōstratiua. Et videt̃ mihi quod multis modis potest dissolui. primo potest dici quod sensibile est causa sensationis. ad eius ꝓbationē Auer. in hoc dat solu. in. 2. de anima. cō. 74. vbi dicit. quod sensibile primo mouet medium: & medium motū cum sit factū in actu mouet organū ad actū visionis seu sensationis: & sic illud non cogit. secundo potest dici quod causa agēs per se & ꝓpria sensatiōis est species sensibilis actu recepta in organo. Ad reprobationē huius iam habes solu. ex limitatione secundæ ꝓpositionis. debet enim intelligi: cuius operatio virtute ꝓpria est nobilior ipsum in se est nobilius. modo species sensibilis agit sensationem virtute motoris separati: sicut virtus genitiua virtute patris: & vt instrumentum primi principij. Vnde species & est instrumētū agentis principalis: & est qualitas accidētalis. primo modo nō incōuenit vt agat vltra suā naturam: sed bene secūdo modo. & sic verificatur solutio quam adducit Ioā. et reprobat. s. secundā: voluit eñ dicere quod species potest duobus modis considerari. vno modo inquantum qualitas. s. quo ad eius essentiā. alio modo quātū ad suā virtutē. i. vt instrumētum motoris separati. s. intelligentiæ: vt dicam in opinione Auer. & vt sic est nobilior quā sensus: nō simpliciter, sed instrumentaliter. Ad rationes quas adiecit Io. cōtra hoc respondetur. Ad primā, arguit eñ sic. nō respondet ad vim rationis. ꝓbat eñ ratio quod species sensibilis erit ens simpliciter nobilius quā sensus: quia eius opatio est simpliciter nobilior optima opatione sensus. Dico ꝙ ipse nō arguit ad punctū positionis: qm̄ ipsa respōsio dicit. quod optima operatio speciei virtute eius est ignobilior optima operatione sensus: licet illa opatio sit nobilior: sed nō est virtute speciei: sed motoris separati. Ad secūdā dico quod per virtutē speciei pōt homo duo intelligere. s. vel vim ipsius cōsequentē essentiā eius: vt eius est. alio modo per vim potest intelligi motor separatus: ratiōe cuius vt instrumētū agit. Tūc dico quod loquēdo de virtute primo modo virtus speciei non est nobilior sicut nec eius essentia sed bñ secūdo mō. & sic cōcedo qđ virtus speciei est nobilior virtute visus: qm̄ illa est motor separat⁹: cuius rōne vt instrm̄ agit. Et p hoc apparet intellect⁹ for. argumēti qđ illi faciūt cōtra se. volūt eñ dicere qđ speciei essentia absolute est ignobilior essentia sensus, attñ illa essentia ꝓut est instrm̄ virtutis

separatæ

separatæ diuinæ est nobilior. Ecce igitur qualiter licet nō differunt secundū rē, differūt secundū modos intelligēdi: per quos res variaī secundū denominationē nobilis vel ignobilis. Ad tertiā dicendū qđ species secundum suā propriā virtutē sibi intrinsecam est ignobilior sensus virtute & eius essentia: quātū tñ ad virtutē separatā cū vnitur vt instrumentū suę causæ principali est nobilior. nō tñ simplr secundū ei⁹ essentiā est nobilior cū illa virt⁹ sit extrinseca. Ad quartā dicendū ꝙ illa virtus est secundū rē distincta a specie: est tñ ei cōiuncta sicut causa principalis vniī instrumēto. Et quādo queriī vel repręsentat &c. dico ꝙ nō repræsentat: sed est id virtute cuius species agit illā: ideo nō superfluit. Hæc aūt solu. est necessaria etiā secundū ipsum: quia vt arguā. si ponitur sensus agēs: vel repręsentat vel nō. si primū: ergo erit species sensibilis. si secundum: ergo ipse per eius virtutē nō causabit sensationē. & ideo sicut ipse habet dicere: ita dicam. Ad vltimū posset dici qđ ego nō curo de cōtradictione illius opinionis. Vel dicendū ꝙ scientia virtute propria est causa actus: vt instrumentum motoris principalis. s. intellectus agentis: & sic potest intelligi eius sermo. Tertio potest dici qđ ex specie sensibili & potētia visiua sit vnū: sicut ex materia & forma grauis fit vnum. modo sicut operatio grauis. s. moueri deorsum naturaliter sequitur formā receptam in materiam quoniā dans formā dat cōsequētia essentialia & naturalia mediāte forma: vt dicit. 4. cæli cō. 22. & 25. ita sensatio cōsequiī speciem receptā in sensu naturaliter: & sicut prima operatio grauis nō habet agēs ꝑ se nisi genus mediante forma: ita operatio ista nō habet agēs per se: nisi mediante specie. Et sub hoc sensu intelligit opinio sociorū Io. cū dicit. qđ sensatio nō indiget aliquo per se principio actiuo: sup. alio a generāte speciem: eo quia sensitiuū cū est actu factum per speciem non est in potentia essentiali: sed valde per accidēs. Ad rationē cōtra hoc dicendū primo qđ sufficit qđ cōsequiī ad aliquod qđ habet causam ꝑ se agētē. vnde genus dando formā dat operationē illius: nisi impediatur. Vel dicēdum qđ animal nō intēdit sensationē: sed tantū fieri ens sensibile. & per cōsequēs informari specie sensibili qua vnitur illi ad qđ sequiī sensātio: vt dictum est. Ad secundam dicendū ꝙ bene potest haberi scientia: quoniā nō est ens casu. immo cōsequiī per se aliqđ ens factū ab agēte. Vel dicendū qđ de ente per accidēs potest haberi sciētia inquātū est sub modo entis per se. vnde licet fortuna sit causa per accidēs: attamen ista propositio est per se. Ad aliud dicendū, ꝙ per exire in actū nō intelligit recipere nec agere: sed cōsequi sicut motus grauis consequiī formā: qđ nec est agere nec pati: sed exire ab agente mediante forma cui appropriatur vt accidēs. Vel potest dici qđ recipit mediante specie. ita ꝙ per exire intelligat qđ recipiat illum. & dico qđ habet agens. s. genus speciem mediante specie: sicut de graui dicitur secundū viam communē. Ad vltimā potest dici quod virtus sensus per se recipit sensationis actū: & non oportet ꝙ ei respondeat agens sensus: sed sufficit qđ illudmet agens speciē agat illū mediāte specie. Et hæc solu. vt mihi videtur est multū pulchra. eo maxime: quia Alber. ait in. 2. de anima, cum dicit. nulla est virtus passiua quin reducta ad actū efficiatur actiua. vide tractatu tertio. ca. primo. Iste sunt solu. quas homo debet dare in solu. argumēti Ioannis. Sunt aūt quidam qui ante me claruerunt: qui ad hoc argumentum duas adducunt solu. prima dicit quod

qd' species est causa per se & propria agens sensationẽ:& cũ dicitur.illud est nobilius cuius operatio est nobilior.dicit qd' verũ est in causando:nõ aũt in essendo. Aliter soluit qd' operatio illa causat ab opposito: & quã/do dicitur qd' illa operatio est nobilior operatione sensus. dicit qd' non. quoniam sensus habet pro operatione propria mouere sensus interiores: & hæc operatio est optima sensus:& per hanc excedit speciem vel obie/ctum. Mihi autem videtur quod istæ solutiones sint simpliciter errores. prima quidem ex perfectione potentiæ cognoscitur essentiæ perfectior: vt omnes dicunt:& est dictum philosophi in.4.meteororum in fine quasi ex perfectione operationis & causationis cognoscitur perfectio potẽtiæ: vt probat Auer.primo cæli com.116.vbi dicit.manifestum est quod po/tentia rei nõ est diffinienda nisi per vltimũ istius actionis.& vult per vlti/mum optimam operationem potentiæ.Secundo quoniã ait Auerro.3. de anima cõmen.19.quemadmodum non scimus multitudinem intellectuũ separatorum nisi per diuersitatem actionum eorum:ita etiam non scimus diuersitatem istius intellectus materialis ab intellectu agente &c. vbi bre uiter cõcludit, qd' intellectus agens est absolute nobilior possibili:quia eius operatio est nobilior: ergo responsio ista est fatua. Tertio si opinio non concluderet absolute perfectionem essentiæ:nulla alia esset via: quo niam nos nõ cognoscimus rerum essentias nisi a posteriori.modo nullum est posterius essentialius & verius ipse essentiæ quã operatio vt scis.ideo hæc solu.est inconueniens dictis philosophorum. Secunda solutio est fatua plus:quoniã vel sensus exterior habet mouere interiorem per se & eius essentiam:vel ratione speciei.si primum:ergo sensus exterior esset no bilior interiori quod non est cõcessum.si ratione speciei sibi vnite:vt for ma:tunc adhuc operatio speciei est perfectior operatione sensus quæ cõ/uient ei:vt sensus.

Sed circa solu.meas dubitatur:quoniam dictum est quod species non virtute propria agit sensationem:sed virtute alte/rius:ideo quæritur quid est illud virtute cuius agit. Respõdet vnus vir huius temporis,qd' species agit virtute animæ sensitiue.anima enim sen/sitiua patitur & recipit sensationem per potentiam de secũda specie qua/litatis sibi connaturalem:& agit & causat sensationem mediante specie sibi ab extra vnita quæ supplet vicem potentiæ naturalis. Sed hæc re/sponsio est error.quoniã si hęc species agit virtute animæ:vel quia anima est actiua vel passiua:non passiua:quoniã in virtute alicuius vt passiuum est nihil operatur actiue.Si vt actiua vel per essentiam vel per potẽtiam: non est per essentiam: quoniam nulla forma generalis agit per essentiam principaliter:vt Ioan. supponit. ergo adhuc debet dari virtus sibi intrin/seca per quam est id ratione cuius species agit. Præterea responsio est voluntaria:quoniam posset quis dicere quod anima agit sensationem per potentiam naturalem de secunda specie qualitatis: & recipit mediante specie sibi vnita in virtute animæ: & sicut tu improbabis hoc: ego im/probabo tuam. Ideo melius est estimare vt dicit Auerro. commen.60. quod species agit in virtute obiecti: & obiectum agit illam in virtute motoris separati:vt dicam.extimandum est enim quod causæ sunt inui/cem ordinatæ isto modo.quod sensibile virtute motoris causat specie in medio.medium actu factum in virtute obiecti propinqui agit speciem in

organo

licet in virtute motoris separati agat tanquã agentis remoti: species autẽ in organo virtute medij actu facti agit in potentiam causando sensationẽ. hæc autem solu.nõ intelligitur nisi visa opinione Auer.ideo pro nunc sit dictum intantũ. Visa solutione ad primã viam.& declarato qualiter nihil cogit. Superest modo videre de secunda via.dico ergo quod multis modis potest dissolui.& primo declarando primam sup. nihil esse. quoniam in. 8. phys. in quæstione de grauibus & leuibus in solu. cuiusdam difficultatis.ponit ipse secundum Auer. in tertio cæli commen.28. non inconuenire qđ vna res realis sit in actu & in potentia secundũ modos diuersos:quoniã forma grauis vt est forma est actu:vt vero est in materia est in potentia. Præterea.hoc nõ solum est ad mentem Ioã. immo ad mentem Auerro. habet enim in.8. physicorum.commento.40. ꝙ in actione æquiuoca idem potest esse agens mouens & patiens motũ. Idem 4.cæli commẽ.22.cõtra Platonem dicit,qđ agẽs & patiẽs in rebus materialibus nõ distinguitur re:sed modo & ratione.vide.Ex hoc potest haberi vnus modus respondendi ad vim argumenti Ioan. Dicendo quod sensatio fit a sensu passiuo:prout est forma: recipitur tamẽ in illo prout est in materia:quoniã vt dictum est vna res numero & specie potest esse agens mouẽs & patiẽs motũ prout diuersimode cõsideratꝛ.Et potest inueniri secundus modus dicendi:ideo primo arguo cõtra eius secundam suppositionẽ in qua tenet qđ species est subiectum receptiuũ sensationis.de inde dicã ad formã.q. Quãtũ ad primã arguo sic.dato illo sequitꝛ ꝙ dispositio qualitatiua materię esset subiectũ formę substãtialis cõtra ipsum in vltima quæstione.7.phy.&.8.q.primi de aĩa:cõsequẽtia declaratꝛ:qm̃ ita præcise se habet dispõ qualitatiua respectu formæ substantialis :sicut species sensibilis respectu sensationis:vt ipse dicit : sed spẽs sensibilis est subiectũ receptiuum sensationis.ergo &c. Præterea Auer.in primo de substãtia orbis ait.vnã formã habere plus vno subiecto est impol'e : ergo impol'e est sensationẽ habere speciẽ tanquã subiectũ receptiuũ & sensum quia tunc vna & eadẽ forma haberet duo subiecta receptiua. Præterea eo dato sequitur quod species sentiret.cõsequentiã deduco p ipsum qui pauloante hãc rationẽ impugnãs virtutẽ corporis esse subiectũ receptiuũ dicit.si vero dicatꝛ ꝙ virtus corporis est id cui p se & immediate vnitꝛ sentire.sequitꝛ ꝙ virtus corporis per se & immediate sentit: & reliqua.a pari arguo.si species est subiectum receptiuũ sensationis:tunc sine dubio sentiet:attamen probo consequentiam simpliciter:quoniã omne accidẽs existens in subiecto perfectum:vltra gradum mediũ potest:& debet denominare subiectũ.cũ igitur ipsa sensatio nõ modo sit subiectiue in specie vltra gradum mediũ:immo tota:ergo poterit speciem denominare.Confirmatur:quoniã sicut species dicitur alba nõ obstante ꝙ sit subiectum immediatũ:ita species dicitur sensus nõ obstãte ꝙ dicatur subiectum immediate. Præterea sicut species intelligibilis ad intellectionẽ : ita species sensibilis ad sensationem:sed Auer.reprobat Auempa.in.3. de anima cõmẽ.5.qui dixit speciem intelligibilem esse subiectum intellectionis:ergo & in secundo Io.reprobandus est. Ad hæc argumenta omnia dixerunt homines quidam quod Ioannes per subiectum intelligit medium dispositum : & non subiectum receptiuum : & tunc omnia argumenta ruunt.

Sed hæc solutio stare nõ potest.est enim directe contra verba eius qui

 dicit.

dicit. secūdo suppono ꝙ species sensibilis est immediatū ꝑ se principiū receptiuū sensatiōis seu ipsi⁹ sentire. Vbi cōstat ꝙ dispositū mediū non debet dici per se principiū & immediatū receptiuū formæ. Nō enim arguo nisi cōtra id quod ipse expresse dicit. nō em̄ puto ip̄m esse tantæ dignitatis: ꝙ verba eius debeant glossari ad sensum bonū ꝓpter eius excellentiā. est enim clarus & non indigens expositione. si quis enim velit ipsum glossare, nō curo: satis est mihi habere ꝙ id quod verba eius in rei veritate dicunt: est falsum simpliciter. Præterea vltimo ad principale arguo. si species requirit̃ tanꝙ̄ subiectū vel tanꝙ̄ dispositio vel quomodo vis. Vel hoc est: quia sensus nō est summe susceptiu⁹ actus sensatiōis. Vel quia sensatio est actus adeo superexcedēs nobilitatē sensus ꝙ indiget dispositione illa ad hoc ꝙ sensus eleuetur & nobilitet̃ pro illo actu: vt dicit̃ de materia in primo de anima cō. 16. Primū dici non potest: q̄m sensus est summe receptiuus: sicut intellectus respectu intelligibiliū nullum habens actum de se. Secundū etiam dici non potest: quia virtus sensitiua est nobilior sensatione: quoniam per eius vnam suppositione m cuius accidentis subiectum est nobilius: ipsum est nobilius. modo subiectum virtutis sensitiuæ est natura secundū Ioan. in quæstionib⁹ primi de aīa: subiectū sensationis est cōpositū ex organo & virtute: vel anima modo forma est nobilior materia & cōposito & magis ens vtroq;. 7. & 8. meta. &. 2. de anima cō. 7. & Ioā. tenet hoc in quæstionibus secūdi de anima: ergo virtus sensitiua erit nobilior sensatione. & sic nō oportet vt ponatur illa dispositio propter secundū. His habitis pōt multis modis dici. Primo ꝙ species & sensatio sunt duo effectus ordine quodam procedentes ab obiecto: sicut radius rectus: & radius reflexus ab ipso sole: vel sicut lumen primū & secundū: & tūc tota vis ratiōis ruit: quoniā concedam sibi species non concurrere tanꝙ̄ agens. Secundo potest dici ꝙ species est agens sensationē sicut forma grauis respectu actus motionis. Et tūc ratio eius nulla est: q̄m nō inconuenit vnū subiectū esse receptiuū duorū essentialiter ordinatorū in genere causæ agentis: licet in genere causæ materialis forte sit inconueniens vno modo: vt alibi dixi.

Vltimo pōt teneri ꝙ species est tanꝙ̄ dispositio ꝑ accidēs: necessario tamē cōcurrēs nō per se. Ad argumēta Io. Ad primā cōtra. cū dicit ex dicto philosophi in primo posteriorū. ꝙ omne necessariū est per se. dico ꝙ intelligitur de necessario habente causam in subiecto. & sic nullū: per accidēs oppositū huic necessario est necessariū: quod scilicet non habet causam in subiecto. immo Auer. in multis locis autēticat hāc distinctionē. primo. 5. me. cō. vltimo: vbi dicit. & dixit hoc. quia accidētia quæ dicunt̃ imponere substātiæ: quædā sunt necessaria & quædā nō necessaria.

Præterea. 4. phy. cō. 20. ait: sed q̄a illud quod est ꝑ accidēs est duob⁹ modis, scilicet semꝑ & raro: videt̃ ꝙ illud: quod est semꝑ intret quoquo modo in numero demōstrationū verarū nō essentialiū quæ dicunt̃ demōstratiōes dialecticæ. ecce q̄uo ipse expresse vult ꝑ accidēs esse duob⁹ modis: quorū vnū īgredit̃ demōstrationē: & est ꝑ accidēs necessariū: & aliud nō: & est per accidēs cōtingēs. Præterea primo phy. cō. 66. ait: & est intelligēdū hic ꝑ accidēs & necessariū. illud em̄ quod est ꝑ accidēs aliud est necessariū: aliud rarissimū. ecce igit̃ quomodo hic nō in hoc errauit valde, audet enim dicere illud: quod negat Auerr. Et si adducuntur auctoritates

ctoritates Ari.& Auer.10.meta.cōmē.vltimo.&.5.meta.cap.de eodem: & capi.de accidente:& primo posteriorū:& primo meta.cōmen.8.&.8. physi.cōmē.30. Dicendum quod loquitur de accidente quod non habet causam propriā in subiecto vt scis.hoc enim p accidēs cū habeat causam extra subiectū.ideo nō oportet vt semper insit:sicut declaratur secundo phy.cō.48.& tu considera:quoniā de hoc non debeo facere nunc tractatum. Ex his apparet multiplex defectus huius rationis. potest enim euadi ab ea pluribus modis:& tu addas si placet. Superest modo soluere viam primam quæ est per verba Aristo.& Auerro.ad quam dicunt quidam:quod anima est principiū effectiuū omnium motuū licet diuersimode:quoniā respectu motuū estimatorū qui dicuntur sensationes est causa remota per speciem sensibilem tanquā per instrumentū. dictum est enim supra:quod species est instrumentū essentiæ animæ ad causandam sensationē:& sic nihil habetur contra me.Respectu autē aliorū motuum: vt scilicet, respectu motus augmenti est causa remota per instrumentū intrinsecū:& sic respectu caloris qui est quod corporis nostri.Respectu vero notus localis per species & mēbra & virtutē motiuam:quæ sunt aliquia corporis nostri vt vides:ergo anima est principium principale omnium motuum tam verorum quod estimatorum: licet modo diuerso.

Sed hic modus dicendi est reprobatus supra.Ideo aliter oportet dicere:quod per animā intelligit illā q̄ est actuata proprijs principijs.modo licet anima respectu sensationis sit secundū eius propriā naturam principium passiuū.attamen cum recepit speciem est principium effectiuū illius.dico ergo quod per animā intelligit illā prout est coniuncta speciei sensibili: virtute cuius fit principiū actiuū:vt dictum est sępe in exemplo de lapide quando est actu grauis:sicut enim intellectus nihil est actu eorum quæ sunt nisi postquā intellexit.ita sensus:ergo per animā intelligit prout est actu. est aūt actu postq̄ recepit speciē:& sic apparet solu.ad hāc q̄stionē.

Et postquā visæ sunt viæ huius hominis:& debilitate.nūc tempus est adducere rationes contra ipsum: & primo arguo aliquibus rationibus eius:quas ipse adducit contra se dando eius euidentiā.secūdo rationibus proprijs. Primo ergo arguo.si daret sensus agēs vel esset cognoscēs vel nō cognoscēs,nō est cognoscēs:qa tūc passiui superflui essent Nec nō cognoscēs:quia tūc esset vilior sensu passiuo:qm̄ viuū & cognoscens vniuersaliter est nobilius non cognoscente. Ad hoc Ioannes finxit solutio.dicendo:quod non cognoscens secundum quid est ignobilius cognoscente:scilicet, secundum istam priuationem:attamen simpliciter & absolute potest & est nobilius cognoscente:vt corpus cæleste seclusa intelligentia est nobilius musca.vt accipitur.2.physicorū ab Aristote. & Auerroe comment.45. Sed iste homo multis modis errauit. primo cōtradicit Arist.& Auer.secundo cōtradicit sibi & eius rationi.cōtradicit quidē Ari.quoniā ipse in secūdo de generatione animaliū ait vniuersaliter actiuū & viuum nobilius esse non viuente:ecce quomodo dicit illud absolute. Præterea Auer.primo de anima cōmen. secūdo ait.animalia enim sunt nobilissima corporū generabiliū & corruptibiliū.anima autē est nobilius oībus quæ sunt in corpore animaliū:modo nisi cognoscens esset nobili⁹ nō cognoscēte qd diceret Auer. Præterea Ari.& Auer.2. cę.cō.61.vbi pbat q̄ corpora cęlestia sint alata.d. dicamus q̄ cognitio

taliũ rerũ est possibilis:vult dicere dispositionũ corporũ cælestiũ: quia nõ opinamur qđ ista corpora:vult dicere cælestia sint tantũ corpora si/ne:anima opinãdo ea esse nobiliora omnibus corporibus quæ sunt hic. cuius rationẽ subdit.d.quoniã necesse est:vt nobilius animato sit anima tũ necessario. Ecce quomodo probat hæc corpora esse nobiliora:quia animata.modo si simpliciter dictũ Auer.nõ esset verũ:sed secundũ quid: vt fingit Ioan.Iand.eius ratio nulla est. Præterea in libro destructio de structionũ.disp.tertia.in solutio.13.dubij prope finẽ probat corpora cæ/lestia esse viua per secundã rationẽ quæ est his verbis posita.& valde po test de hac ratione adminiculari,videlicet:multa paruorũ,id est,infirmo rũ:& viliũ corporũ turbidorũ,id est,generabiliũ nobiscũ,id est, in par/tibus istis infra cælũ inuẽtorũ quæ vita nõ carẽt immo cũ toto ipsorum defectu & vilitate eorũ subiectæ:& paruę illorũ quãtitatis,id est,magni tudinis placuit deo glorioso influere in eis vitã & rationẽ,id est, prudẽ tiã ex quibus possunt ipsorũ esse regere & cõseruari:vt plus fieri potest. Tũc arguit p locũ a maiori di.tãto ergo melius qđ supercęlestia corpora dignissima sunt tale munus ab ipso deo benedicto recipere meruerũt vi/delicet:vitã & intellectũ &c.Ecce quomodo vult simpliciter viuẽs & cognoscẽs esse perfectius nõ viuente.possunt autẽ adhuc adduci multæ aliæ rationes de quibus satis est. Quod autẽ cõtradicat sibi & rationi simpliciter apparet:quoniã dictũ est qđ illud simpliciter est nobilius & absolute:cuius operatio est simpliciter nobilior operatione alterius. mo do operatio viuẽtis,vt est cognoscere:est simpliciter nobilior operatio/ne,nõ viuẽtis:ideo videtur sermo huius hominis falsus simpliciter. Illud autẽ qđ ipse adducit in eius cõfirmatione de corporibus cælestibus quę dicũtur diuiniora.hic dicendũ qđ fuit causa erroris eius.loquitur ẽm de corporibus illis prout sunt viua sicut loquitur.2.cæli Auer.cõmẽto.21. Et sic dicatur:sicut Ioan.replicat.2.physi.quoniã Arist.loquitur contra illos antiquos apud quos nondũ inuenit illa esse viua. Respõdetur qđ apud antiquos & maxime apud illos cõtra quos ibidẽ Ari.loquitur cor pora cælestia erant viua:immo dij:vt Empedo.& multi alij dicunt, ideo licet nondũ illud determinauit:attamẽ quia loquitur cõtra eos qui cõce/dunt illud nõ inconuenit vti indeterminato tanquã vero. Alij autem moderni mei tẽporis aliter fingunt:scilicet, qđ illa propositio, cogno/scens est nobilius nõ cognoscẽte.est vera duobus seruatis:quorũ vnum est:vt ipsum nõ cognoscẽs nõ sit pars alicuius cognoscẽtis: propter,qđ potest saluari qđ cęlũ seclusa intelligẽtia sit nobilius ipsa musca:quoniã licet in se nõ sit cognoscens:est tamẽ pars cognoscẽtis. Secundum est: vt etiã nõ sit virtus alicuius cognoscentis:propter qđ dicitur quod volun/tas est nobilior quã ignis:vel animal:quoniã est pars cognoscentis: im/mo apud quosdã est nobilior intelligẽtia:quicquid sit secundũ rei veri/tatem.Sed hæc solutio est purus error.isti tantũ frequẽter habẽt cogitati uam corruptam.Si enim ita esset nullus haberet aliquã viã ad probãdũ animã sensitiuã esse nobiliorẽ materia:quoniã dicere quod materia pro quãto est pars cognoscẽtis esset nobilior vel saltẽ non minus nobilis.

Præterea Auer.ait qđ anima est nobilius omnibus quę sunt in animali vt cõ.2.primi de anima dictũ est.modo hoc nõ esset verũ:quoniã ea quæ sunt in animali sunt partes animalis. Præterea ad quid laborat Arist, in libro

in libro de anima, ad probādū gradum intellectū esse vltimū & minimū & perfectissimū omniū aliorū. iam enim esset facilis solutio dicendo qđ alij sunt perfecti, sunt enim partes vel virtutes intelligentis animalis.

Praeterea iste homo nihil dicit ad punctū. quaerimus enim an cognoscens secluso quocūq; alio sit absolute perfectius nō cognoscēte absolute secluso quocūq; alio. & vt declaratū est: apparet qđ absolute cognoscens est nobilius nō cognoscēte: & sic absolute sensus passiuus est nobilior agente. Apparet ergo mihi quod ista ratio contra Ioan. habeat bonam apparentiam. Secundo arguitur alia ratione: quoniā si sic: nūc sensitiuū esset in potētia essentiali ad actū sentiendi. vide eius deductionem.

Ad hāc solutio. adducit Ioan. longā & prolixā. attamē breuiter cōsistit in hoc qđ nō incōuenit cōsequēs cōcedere: nec ipse inuenit contrarium: cōcedit tamē qđ si esset in potētia accidētali nō haberet agens per se. Post dicere videtur qđ sensus postquā est genitus est in potētia accidentali vno modo: & essentiali alio modo. vide ipsum. Attamen contra duo quae Ioan. cōcedit. primo cōtra illud in quo fingit qđ si esset sensitiuū in potētia accidētali nō indigeret agēte per se. Si eñ hoc esset verū, aliquis effectus per se nō haberet causam per se: vt motus localis grauis. Illud autē qđ dicit Auer. 8. phy. cō. 35. & 4. fecit errare Ioan. quia non vult qđ exitēs in potētia accidētali nō habeat agēs per se aliquo modo: sed ꝙ nō habet agēs per se extrinsecū: attamē habet bene ante agēs intrinsecū: scilicet, formā substātialē. Secūdo cōcedit ꝙ sensus actu genit⁹ est in potētia accidētali. Illud est impossibile: qm̄ sensus vt sic indiget motore extrinseco & per se. & tamē scis qđ illud qđ sic se habet nō est in potentia accidētali eo modo quo loquitur Ioan. Potest aūt replicari ad formā: attamē nō opus est in proposito. Nūc arguo argumētis meis. primo sic. illud sufficit in cognitione alicuius sensibilis obiecti. quo habito potētia cognoscitiua est sufficiēter assimilata obiecto sensibili. hoc patet: qm̄ cognitio fit tantū per assimilationē potētiae cognoscitiuae ad obiectū: vt declaratur primo de anima cō. 26. & 3. maxime cōmē. 4. Sed habita specie sensibili ab obiecto causata sufficiēter sensus est similis illi: ergo illa sola fit eius sensatio nullo alio concurrente. Confirmatur maior: quoniā per possibile vel impossibile secludatur sensus agens: quero an posita specie coloris in visu fit sensatio illius vel nō. secundū dici nō potest: quoniam species naturaliter & essentialiter & per se est repraesentatiua obiecti: & haec a nullo habet nisi a natura eius: scilicet, quia est obiecti similitudo: ergo secluso illo adhuc praesentabit obiectū. & per cōsequēs erit sensatio. Praeterea sensatio nihil aliud est nisi obiecti ad potentiā perfecta repraesentatio: sed secluso sensu agente potest fieri ista praesentatio: ergo secluso sensu agente potest fieri sensatio: & per consequens superfluit.

Praeterea si ponitur haec virtus actiua sensationis: vel praesentabit potentiae obiectum sensibile vel non. si non: ergo nō causat sensationē. consequentiā probo: ex dictis eius qui impugnans solutio cuiusdā sui socij supra in. q. ait. si autem dicatur quod ipsa virtus speciei sensibilis non repraesentat ipsum sensibile: nec ei conformatur. hoc videtur absurdū: quia tunc illa species per illam suam virtutem: non produceret cognitionem seu sensationem illius sensibilis plusquā alterius: ecce quomodo consequentia est eius. Si dicatur quod sic: ergo erunt duae species vnius sensibilis

bilis sicut ipse arguit:& sine dubio hoc argumentum est demonstratiuũ ad hominẽ:& cõsidera tu. Præterea non maioris actualitatis est materia cũ forma grauis ad causandũ motũ solem quã materia organi cũ specie sensibili respectu actus sentiẽdi.hæc patet:& est Ioan. Sed materia cũ forma grauis sufficit pro ipso motu:ergo organum cũ specie sensibili sufficit pro ipso actu sentiendi. Præterea secundũ Ioan.species cõcurrit ad actum sentiendi.vel igitur mere & solum passiue:vel aliquo modo actiue.non primũ:quoniã omnis potẽtia mere passiua est cõtradictionis: vt Ioan. tenet in libro de substantia orbis:& est dictũ Aristo.9. meta.& Auer.ibidẽ cõmẽ.17.&.19.ergo oportet vt concurrant actiue: ergo superfluit sensus agens. Præterea omnis forma ad quam sequitur aliqua operatio essentialiter & per se nõ excedens illam: se habet actiue respectu illius:sed species est forma organi ad quã essentialiter:& per se sequitẽ sensatio:quę sensatio nõ excedit illã speciẽ:ergo respectu sensatiõis se habet actiue.maior est manifesta per se:quoniã operatio fecit scire formam sicut trãsmutatio materiæ:vt colligitur.8.met.cõ.12.& alibi.& hæc maior est Auer.in.3.ca.de substãtia orbis.minor autẽ est Ioãnis. Præterea supponatur qđ species rei secundũ essentiam eius & suam naturam sit actiua.probatur:quoniã species in anima non differt a forma extra animã:nisi quia ipsa in anima est abstracta.extra animã est in materia.modo ista differẽtia nõ tollit potentiã actiuã ab ipsa re abstracta:immo dat sibi potentiam plus pure actiuam:quoniã materia impedit actionem: & ideo 9.metaphysi.cõmẽ.2.ait Auer.qđ formæ separatæ sunt puræ formæ & puræ actiones:& sunt tantũ actiuæ & nullo modo passiuæ.itaq; apparet quod forma in anima est actiua omnino:tunc arguo petẽdo.postquã species est recepta in anima:vel aliquid agit vel nihil.si aliquid: non potest agere nisi spiritualiter:& per cõsequens sensationem causabit.si nihil:& cũ sit apta nata agere:& nunquã aget:nec in anima nec alibi:ergo ociosa in natura. Præterea arguo.omne inducens summam dispositionem pro aliqua forma in natura est agens illam formã:sicut sumitur ab Auerroe.7.metaphysi.comment.31.&. 12. metaphysi. commento. 18. sed per Ioannẽ sensibile extra animam inducit summam dispositionem facientem pro forma sensationis:ergo aget ipsam sensationem: & per consequens sensus agens superfluit.Ioãnnes in quæstione de sensu agente:& tertio de anima.q.24.in solutio cuiusdam difficultatis ait.quod illud dictum Auerrois est intelligendum de agentibus quæ agunt formas substantiales.Sed de illis quæ producunt actus accidentales: non oportet. Hanc solutio. probat ex tribus.primo ex secundo de anima commento 67.de lumine & intentione coloris in medio: cuius agens dispositum: scilicet,corpus luminosum non est idem cum agente perficiente vt colore. Secundo probat idem ex. 5. metaphysi. ab Aristotele & Auerroe commẽto.3.&.2.physi.commẽto.25.ponitur quod duplex est agens artificiale:scilicet, disponens & præparans subiectum ad receptionem actus postremi seu complet.aliud est agens perficiens & complens: ergo oportet ponere aliud esse agens inducens: & aliud disponens.

Hanc eadem distinctionem tertio autenticat Ioannes ex. 7. physico. commento.37.vbi soluendo quæstio Zenonis innuit distinctionẽ istam scilicet,quod quoddam est mouens præparans: & hoc vocat mouens in

potentia

potentia pro quanto eius effectus ordinatur sicut potentia receptiua: vel sicut præparatio ad actū postremum. aliud est mouens perficiens & cōplens: quod scilicet inducit in subiecto iam præparato actum intentum. Ex his tribus concludit Ioan. ꝙ inconueniens non est in aliquibus esse aliud agēs inducens & agens disponens: vt apparet in actibus substātialibus. Sed mihi videt̃ ꝙ iste homo maxime errauit in hoc. & ideo primo ego declarabo in quibus dictum Auer. habet locū. secūdo probabo illud: ex quibus apparebit peccatum Ioannis. Quantum ad primum debes scire: quod sicut dispositio est duobus modis. ita agens disponens est duobus modis. est autem dispositio vno modo id inter quod & formam ad quam ordinatur est essentialis ordo: sicut est inter præmissas & conclusionem. Et est secundo modo id inter quod & formam non est ordo essentialis: sed mere accidentalis. Istud potest declarari exemplis. posita enim sufficienti dispositione pro forma ignis omnino oportet vt ponatur forma ignis: quoniam inter dispositionem & illam formam est ordo essentialis. Exemplum secundi est de lumine. quātumcūꝙ eñ ponat̃ lumē nō oportet: vt ponat̃ forma ad quā disponit: eo quia nō est lumen essentialiter ordinatū ad intentionē formæ sensibilis: & ꝑ cōsequēs duplex est disponēs: sicut fuit duplex dispositio. Istis habitis ego assumo contra Ioā. istā maiorē. omne agēs disponens dispositione essentialiter ordinata ad actū est agens inducēs illū actum secundū rem & subiectū: & dixi notāter dispositione essentialiter ordinata &c. quia de dispositiōe accidētaliter ordinata nō oportet. Tunc illi maiori addo minorē: sed agens dispositionē pro sensatione est agēs dispositionē essentialiter ordinatā. & per se: vt dicit Ioā. in cōfirmatiōe secundæ ratiōis: ergo sequit̃ cōclusio vt prius. Sed tota vis cōsistit in maiori. ideo eā probo. primo sic. plus formæ substātialis excedit qualitatiuā dispositionē ꝓ ipsa essentialiter ordinatā ꝙ forma accidētalis excedat suā pro ipsa essentialiter ordinatam. hæc est manifesta. Sed potens producere dispositionem qualitatiuam essentialiter ordinatam ad formam substantialem potest producere formam substantialem. per Ioan. qui dicit quod tenet in subiectis: ergo multo melius potens producere formam accidentalem: & dispositionem accidentalem ordinatam essentialiter ad aliam accidentalem potest producere illam accidentalem: ergo dictum Auerro. intelligitur in omnibus tam accidentalibus actibus ꝙ substantialibus: dūmodo sit ordo essentialis dictus: & sic patet maior. Secūdo principaliter arguo. sit, a, agens disponēs essentialiter ordinatus ad, b, formā sufficientem simpliciter ꝓ illa quod per te nō pōt producere, b, formā. & quæro vel nō pōt producere, b, formā: quia ipsum, b, produci est difficilioris productiōis quam producere dispositiones essentialiter ordinatas ad illam. Vel quia ipsum, b, est forma agenti improportionata. non enim potest fingi aliud; vt patet. non primum: quoniam tota difficultas formæ producendæ ex difficultate productionis dispositionum consurgit: sicut colligitur ab Aristotel. primo de generatione. & Auerro. ibidem commen. 55. in illo verbo. habitibus præsentibus in materia cessat motus. dat intelligere quod tota rei difficultas est ex ipsis dispositionibus.

Cōfirmatur: qm̃ si sic, tunc habitis dispositionib⁹ adhuc agēs nō pōt subito producere illā: immo magnū tempus apponeret: quod est contra Auer.

Auer.6.physi.com.32.& 4.physi.com.119.Nec potest fingi secũdum: quoniam cuicunq; sunt proportionata omnia media essentialiter ordinata ad finem est proportionatus finis.sicut cuicũq; sunt proportiõatæ præmissæ est proportionata conclusio vt scis. media enim essentialiter ordinata fini proportionantur:& agens illas proportionatur illis:ergo a primo ad vltimum etiam proportionabitur ipsi fini. Præterea tertio arguo.si disponens essentialiter nõ esset genus. tunc vna & eadẽ species esset a casu & a natura.contra Auerro.8.physic.com.46.consequentia declaratur:quoniam disponens essentialiter vel intendit inducere finem: vel non.si non:ergo fuit accidentale & quasi fortuitum ex dispositione essentialiter ordinata produci formam.& sic poterit non esse: sicut Ioã. dicit.si intendit & nunq̃ producit:ergo illa res fuit casu facta.& etiã est facta natura:ergo vna species esset a casu & a natura. ex his apparet maiora simili contra Io.& peccatum eius: & verificatio dictorum Auerro.vbi enim Auerro.vult quod disponens sit agens formam loquitur de disponente per essentialiter ordinatas dispositiones. vbi vult quod aliquando sunt diuersa loquitur de dispositionibus accidentaliter ordinatis:& sic possunt dicta Auer.satis subtiliter concordari. Præterea mihi videtur extraneum q̃ si sensus agens daretur tanq̃ res realiter distincta a sensu passiuo quod Aristo.nullam fecisset mentionem.vnde probo quod sit diminutus.nullam fecit mentionẽ de sensu agente.& debuit facere:ergo est diminutus.consequentia nota.prima pars conceditur a Io. sed secunda pars antecedentis declaratur:quoniã secundũ omnes expositores si non fecisset mentionem de intellectu agente esset diminutus : vt patet apud omnes:sed ita præcise se habet sensus agens ad sensum passiuum:sicut intellectus agens ad intellectum passiuum: ergo &c. Vltimo arguo argumento Ioan.si iste sensus agens daretur.vel esset vnus secũdum speciem omnium sensuum passiuorũ, vel multiplicatus. Et sine ampliori labore Io.dicit quod sensus passiui sunt multi in eodem organo specie distincti : vnde sicut visio albi est specie distincta a visione nigri:ita virtus visiua albi specie & realiter distinguitur a virtute visiua nigri.& quia cuilibet virtuti passiuæ respondet actiua. ita ponit adhuc sensus agẽtes multos in eadem specie:quorum vnum causabit actus sentiendi album:alius causabit actum sentiendi nigrum:vide ipsum.Sed hoc est purus error:quoniam famosa propositio omnium latinorum est. quod impossibile est duo accidẽtia specie distincta esse in eodem subiecto numero æqualiter primo.& maxime si sunt accidentia propria illi subiecto.Et per cons[...]uens impossibile est dictum Ioan. Secũdo arguo argumento eiu[...] [...]imo physic.q.an materia habeat infinitas potentias.& est argume[...] [...]m ad oppositum. arguit enim sic.si materia habet potentias ad infinitas formas.ergo habet infinitas potentias secundũ numerũ formarũ.fundat enim se super hoc q̃ numerus potentiarum debet esse secundũ numerum specierum.vt dicit Auerro.12.meta.commen.11. modo arguo.si ipse ponit multos sensus passiuos : & multos actiuos ꝓpter multitudinem actuum quos causant : a pari debuit ponere infinitos : sicut primo physicorum ponit : quoniam vnum organum numero est in potentia ad actus sentiendi infinitos : ergo debet habere infinitas potentias passiuas & infinitas actiuas; & quid absurdius? Hoc idem potest

potest argui duabus eius suppositionibus in illa.q.positis: quarum prima est.ꝙ quando aliquod subiectum est in potētia ad actus infinitos respectu alterius & alterius formæ & specie & numero:habet aliā & aliā potentiam:hæc est vna suppositio eius.secunda suppositio est ista. quod organum est in potentia ad infinitos actus visiōis possibiles fieri.Ex his arguitur vt prius ꝙ sicut ipse concedit visus actiuos & passiuos multos in speciebus.ita debuit concedere infinitos.vnde si vis sui argumenti cōcludit de potentijs materiæ: quare non concludit de potentijs visiuis: ideo accidit ꝙ iste homo frequenter sibi cōtradicat:eo quia semper applicatur errori & alicui fictioni ex phantasia corrupta:& non ex ratiōe: cum omnia hæc sint:apparet peccatum Ioan.in opinione de sensu agēte manifestum.Et est completa prima pars huius tractatus.

Secunda pars principalis: vt proposui vult declarare opinionē Arist.& Auerro.Ad quā declarandam oportet accipere vnū in quo Ioā.errauit valde.vnde quia errauit in principio multis erroribus errauit in fine, scilicet ꝙ sensatio & species sensibilis sunt vna res in subiecto:differunt tantū in modo.& ideo agens potēs causare species causabit omnino sensationem: cū species & sensatio sunt vna res simpliciter: differūt tamen in modo intelligēdi. forma enim impressa in potētia visiua a re sensibili extra animam. prout est deriuata similitudo rei sensibilis extra animā dicit̃ species.prout vero repræsentat illā:& recipit̃ in potētia dicitur sensatio. isti ergo modi intelligendi sunt vnius rei tantū:licet illa res possit intelligi sub ista pauca diuersitate.Sed dices:ergo mediū illuminatū:vt aër sentit:qm̄ recipit speciem. & illa est sensatio.ergo respectu sensibilis habet sensationē. Respondeo ꝙ species est in medio sub ratiōe qua species:nō tñ sub ratiōe qua visio seu sensatio.sensatio eñ est receptio speciei in virtute sensitiua prout est virtus sensitiua.ideo sunt vna res in subiecto:licet sint modi diuersi qui originant̃ ex rei natura.Per istud principiū nolo habere aliud nisi quod quodcūq̧ agēs pōt ꝓducere species in potētia sensitiua vt sensitiua est. potest producere sensationē.& ideo non est diuersum agens speciem ab agente sensationē:sicut Io.putat. Hoc habito oportet prius declarare q.in sensib⁹ exterioribus.deinde in interioribus. Quantū ad primam partem fuit opi.diui Alber.in.2.de anima tracta.3.cap.6.vbi vult,quod quælibet forma sensibilis sit sensibilis in secundo modo dicendi per se: vt Auer.dicit secūdo de anima commē.66.&.67.ideo vult ꝙ forma caloris siue cuiuscūq̧ sensibilis est duo secundū modū.& vna secundū rē & in subiecto.& ideo prout est forma tantū habet causare actionē spūalem:qa forma vt forma habet agere sine materia:prout vero est forma in materia habet agere actionē corporalē & materialiter.& sic nullo modo ponit̃ sensus agēs:sed tantū passiuus:& forma rei sensibilis quib⁹ approximatis omnib⁹ impedimentis remotis & requisitis præsentib⁹ fit actus sensationis:nullo alio concurrente in ratione agentis:eo quia tale sensibile per formā eius imprimit speciē in sensu quæ prout recipitur in sensu est sensatio:vt dictum est. Ista sol. nō mihi apparet esse totaliter ad mentē Auerr.cum reuerentia tanti viri: licet ego post conabor reducere eam ad bonū sensum. Primo qm̄ si ita esset omnis forma pōt causare sensationē & actionē spiritualem.cōsequentiā probo:qm̄ omnis forma

potest

poteſt conſiderari vt forma abſolute tantū:vt in materia. & ſi conſideraſ vt forma ergo vt ſic poterit agere ſpiritualiter. ſi vt in materia:ergo cor/poraliter.& omnis forma poſſet cauſare inquātum forma actum ſentien di cōtra omnes ſaltē de ſubſtantia. Secundo per illud ſecundū quod ali quid patitur nō ſit actio:quoniā non eſt vnū & idem principiū ſecūdum idē actionis & paſsiōis: ſed per materiam forma patitur vt dicit Auerro. 9.meta.cō.2.& primo de generatione.cōmē.45.&.3.cæli commē.28.& 4.cæli cōmē.22.ergo per materiā nec corporaliter nec ſpiritualiter aget.

Tertio operationes ſpecie diſtinctæ & æquales nō poſſunt ab vno & eodē ſecundum rē prouenire licet ſit diuerſum ſecundū modū: qm̄ ſi ita eſſet nulla eſſet via cōcludendi multitudinē formarū ex operationib⁹ ad æqualis & diuerſis.cuius cōtrarium.12.meta.cōmē.48.concludit. vide. Ideo videtur mihi ꝙ abſolute hæc opinio alber.nō poſsit trahi ad bonū ſenſum niſi aliqualiter torqueatur ad opinionē dicēdam. Supereſt mo do ponere opinionē Ariſto.& Auer.& quia tota ſententia Auer.ponitur in ſecundo de anima cōmen.60.ideo volo exponere ſinē illius commēti primo.& poſt ponere quædā ex quibus erit manifeſta opinio huius phi/loſophi. Primo ergo mouet.q.d.& poteſt aliquis dicere qđ ſenſibilia nō mouent ſenſus illo modo quo ſunt extra animā cuius rationē ponit: & primo accipit maiorem.d.mouēs enim ſenſus debet eſſe ſecundum ꝙ ſunt intētiones.i.debet eſſe ens ſpirituale. deinde accepit minorē.d.cū in materia nō ſunt intētiones in actu:ſed in potentia:tunc repetenda eſt con cluſio in principio.q.poſita.ſ.ergo ſenſibilia nō mouēt ſenſus.illo modo quo ſunt extra animā:& eſt argumentū in ſecūda figura(Et non poteſt) Hic inducit ſolu.quandā: & cōfutat illam.d.& nō poteſt dici qđ iſta di uerſitas accidat propter diuerſitatē ſubiecti.ita ꝙ ſup.res ſenſate ſiant in/tentiones propter materiā ſpiritualem quæ eſt ſenſus:nō propter motorē extrinſecū:& ſup.in re extra animā ſint materiales propter materiā cor/poralem.vult ergo iſta ſolu. qđ forma ſenſibilis habet eſſe abſtractum a materia ſpirituali.& eſſe materiale a materia corporali. Contra arguit. & tu cōtinua ſic ſuū ſermonem. & nō poteſt aliquis dicere.idē enim pro quia melius eſt eſtimare ꝙ cauſa in diuerſitate materiæ eſt diuerſitas for/marum.non quod diuerſitas materiæ ſit cauſa diuerſitatis formarum. & hoc dicit etiam in primo de anima commen.53.in fine:tunc oportet ſup/plere minorem:ſed forma ſenſibilis ſpiritualis & forma ſenſibilis realis ſunt formæ:& ſenſus & materia corporalis ſunt materiæ:ergo melius eſt eſtimare diuerſitatem illarum materierum eſſe ex iſtis formis quam econ tra.Deinde.(Et cum ita ſit) Ponit veram ſolu.d.& cum ita ſit neceſſe eſt ponere motorem extrinſecum inſenſibilem alium, id eſt diuerſum ſecun dum eſſe a ſenſibilibus.ſicut fuit neceſſe in intellectu. Deinde ibi(Et vi/ſum.)Recolligit ſolu.d. viſum eſt igitur quod ſi conceſſerimus quod di/uerſitas formarum eſt cauſa diuerſitatis materiæ : vt dictum eſt. neceſſe eſt motorem extrinſecum eſſe. Deinde (Sed Ariſtote.) Excuſat ma/giſtrum eius. & reddit te attentum. d. Sed Ariſtote. tacuit, id eſt non manifeſte dicit hoc in ſenſu : quia latet. & apparet in intellectu. De/inde reddit te attentum. d. & tu debes hoc conſiderare : quoniam in/diget perſcrutatione. Et tu vide Ioan. in.16.q. ſecundi : quomodo de/fendit Auerro. in iſta excuſatione Ariſtote. poteſt tamen dici aliter:

ꝙ quia

q quia latet in sensu.& idem iudiciũ est de intellectu agente.est isto mo do de isto motore.ideo nõ oportet Arist.facere speciale tractatũ alium a tractatu de intellectu agẽte.& sic apparet dictũ Auerrois. Ex ista expo sitione apparet peccatum Io. qui voluit q Auer. non dicat hoc per mo dum determinationis:sed q dimisit.q.insolutam.apparet em̃ qualiter. q. soluit:sed dimisit nobis considerare non an sit iste motor sensibilis. Sed quid sit & quomodo ponitur & qualiter.& mirum est quomodo iste ho mo errauit in expositione huius commenti.Quia igitur Auer. vult vt in nobis sit labor considerandi de essentia eius & modo:ideo nũc volo po nere quędam ex quibus apparebit perfectus intellectus opinionis Auer. dico ergo quod in physica transmutatione tria concurrunt ex parte agẽ tis,scilicet forma eius.ratione cuius compositum naturale aget hoc ap/ paret:quoniam tertio physi.com.17.omne agens mouens agit & mouet: prout habet formam.&.9.meta.ab Arist.& Auer.com.20.colligit̃ idẽ.

Secundum est materia in qua forma physica & naturalis cõsistit.Hoc declaratur:quoniam licet ratio agendi sit forma:vt satis dictum est:atta/ men quia transmutatio physica est transmutatio indiuidualis:& hæc est diuersa inter duo indiuidua:ideo concurrit materia tanquam principiũ limitariuum:& diuersificatiuum illius.& hoc significat Auer. 7. meta. com.28.dum vult quod generans non generet aliud.vult dicere particu lare & diuersum nisi propter materiam. Tertium est agens vniuersale in cuius virtute agentia particularia hic inferius agunt.est autẽ hoc agẽs vniuersale primus mouens:& primum alterans compositum & colliga/ tum ex intelligentia & orbe:ex quibus existit vnum operari per princi pium in eo.Istud potest declarari:quoniam primum in vnoquoq́ gene/ re est causa omnium aliorum in illo genere. Quia igitur vt dictum est in fine secundi de substantia orbis:corpus cæleste est primum alterans: & primum motum erit causa omnium aliorum in genere agentium existen tium. Præterea entia hic agentia sunt ligata:& connexionem habẽtia cum separatis motoribus.est enim vniuersum nexu superiorum cum in/ ferioribus.iste autem nexus esse non potest:nisi quia aliqua religantur. & philosophi declarauerunt illud esse cælum.& ideo dicit Auer. primo celi commen.22.q cælum est ligatiuum illorum & istorum.hoc autem fieri non potest:nisi pro quanto cælum est agens alterans & mouens vir tute eius:& hæc agentia virtute & instrumenta illius ex quibus cum il/ lo fit vnum:sicut ex instrumento:& principali agente fit vnum. Præ/ terea omne ens per participationẽ reduci debet ad esse per essentiã:vt se/ cundo meta.commento. 4. colligitur : & quia hic esse non habent nisi participando illa:ideo nec agere possunt nisi in virtute illorum eo mo/ do quo instrumentum agit in virtute principalis agentis.& per hoc veri ficatur dictum Aristo.in.2.de generatione.tex.commen.54. &.55. vbi vult quod agentia hic sint instrumenta superiorum:sunt ergo in actione physica ista tria omnino & simpliciter requisita. Applicando modo hic ad propositum dicendum,quod ista tria requirũtur omnino in actio ne spirituali:licet modo diuerso:vt declarabitur quotũ primũ est ipsum sensibile quod est necessarium tanquam agens aliquo modo. & hoc de/ claratur auctoritatib⁹ Arist.maxime.2.de anima.tex.com.59. vbi dicit huiusmodi operationis.vult dicere sensationis actiue sunt extra visibile audibile

audibile & reliqua sensibilia. Ibidem tex. com. 52. ait expresse quod sensus reducitur: a sensibili de potentia ad actum. & .3. de anima. tex. cõ. 28. ait. videtur autem sensibile ex potentia existente sensitiuo actu agens. potest idem declarari dictis Auer. in .2. de anima pluries. s. commen. 52. & 59. & septimo phy. com. 12. & alibi. Secundum est ipsius formæ sensibilis natura limitata. Hoc autem potest de facili declarari: quoniã sicut actio & transmutatio physica est limitata ad indiuiduum per concursum materiæ: ita transmutatio spiritualis est limitata ad talem speciem sensationis per limitatum gradum formæ sensibilis. vnde sensatio visiua dicitur visio: eo quia a visibili & tali natura procedit. & ideo sensibile quod cũq̃ nõ est natum agere in quodcũq̃: nec quodcũq̃ organum natum pati a quocũq̃. & hoc dat intelligere Auer. secundo de anima com. 129. & 132. vbi probat numerum sensuum ex numero sensibilium. & .3. de anima. tex. com. 38. ait Arist. secantur scientia & sensus in res, id est, secundum diuersitatem sensibilium & intelligibilium. Tertium est vniuersale agens. in virtute cuius fit omnis actio inferius. Sed istud tertium declaro: quoniam licet tam actio physica quam actio intentionalis fiant in virtute primi agẽtis, id est, corporis cælestis: attamen non eodem modo: qm̃ cælum est agens per qualitates manifestas, scilicet lumen & motũ. et per intellectuales: prout totum aget ratione intellectus. ideo dico quod vt agit altitudo est principale agens: ad quod omnia agentia cum trãsmutatione reducũtur: vt vero corpus cæleste reducitur ad formam in eo vt sic agentia hic spiritualiter autem in virtute corporis cælestis, id est, eius motoris. & sic attributiue actio spiritualis reducitur ad primum motorẽ separatum. & actio physica ad primum alterans. dico ergo quod sensatio potest capi vt actio spiritualis: & vt est in tali specie actionis spiritualis. V. g. vt est visio vel auditio vel alterius speciei si primo modo: sic omnia sensibilia reducũtur ad primũ motorem qui est anima corporis cælestis: virtute cuius vt instrumẽta spũaliter agũt. Si cõsideratur vt talis speciei: vt sic possunt esse a forma sensibili limitata per suam differentiã & gradum propriũ a qua prouenit naturaliter ista species spũalis actionis. V. g. visio: sicut a graui naturaliter prouenit motus deorsum. His ergo declaratis dicendum ad propositum quod sensus agens non est: quoniam causa effectiua sensationis immediata & per se vt instrumentũ primi motoris quicquid sit ille. sunt ipsæ formæ sensibiliũ extra animã: & causa receptiua est sensus. patiẽs. s. visus vel alius qui cũq̃. Dixi immediata: quia nulla mediat in ratione agẽtis particularis. Dico per se, id est, totalis: qm̃ sola forma sensibilis nullo concurrente tanquam causa particulari causat sensationem. Dixi vt instrumentum &c. qm̃ vt dixi motor separatus est id a quo sensatio habet esse spirituale a materia & eius cõditionibus: quia igitur sensus agens non est necessarius propter ipsam actionem sensitiuam: nec propter causationem ipsius speciei: quoniam species & sensatio: vt dictum est: sunt vna res simpliciter. ideo sensus agens non est. tota ergo actio tanquam ad agens proximum & totale particulare requiritur & reducitur ad formam rei sensibilis. ¶ Tanquam vero ad agens primum & vniuersale reducitur ad motorem cæli. & hæc est sentẽtia Auer. in com. iam lecto. non enim vult vt sensatio habeat esse spirituale a subiecto: sed a motore extrinseco: quod non intelligo tanquam a causa proxima totali

ma totali particulari:sed tanquam a causa prima & principali.& sic intelligitur etiam commen. 59. quando idem profert. Et sic completa est secunda pars tractatus:& declaratum est de sensibus exterioribus qualiter non datur sensus agens.

Super est modo venire ad tertiã partẽ.vbi plures.q.occurrunt.deinde cõplebo intentionẽ Auer.de interiorib⁹. Prima ergo.q.est: an ille motor cælestis debeat dici sensus agẽs,& videt̃ ꝙ sic:qm̃ sicut intellectus dicit̃ agens:qa est causa vniuersalis intellectionis: ita a pari iste motor debet dici sensus: eo quia est vniuersale principiũ sensationum. Secũda.q. multũ difficilis est: qm̃ hæc determinatio videtur destruere intellectũ agentẽ:qm̃ sicut sensibilia virtute motoris separati possunt causare in sensu sensationem.ita quiditates intelligibiles virtute eius possunt causare intellectiones & species intelligibiles:ergo admouetur necessitas intellectus agẽtis. Tertia.q. est quisnã est hic primus motor an primũ principiũ an motor lunæ? & quæstio videt̃ dubia an intellectus agẽs quẽ ponit Auer. Quarta.q.est: qm̃ nõ videt̃ ꝙ sensibile sit agẽs instrumẽtale respectu sensibilis formæ & sensatiõis:qm̃ tũc species sensibilis nõ assimilaret̃ ei. nõ ẽm oportet vt instrumẽto assimilet̃ effectus : vt apparet in multis. Quinta.q. si ita esset:nõ esset aliquod agẽs principale præter primũ:quod falsum est:qm̃ nulla esset via ad probandũ aliquod agens esse nobilius effectu: cum nõ possit probari nisi eo quia causa principalis est nobilior effectu. modo si nulla est talis hæc via nihil est. Circa ergo has.q. primo videndũ est de prima.dico ergo ꝙ latini plures fingunt ꝙ prima ratio sensus:vt sensus est:importat esse materiale vel habitudinem ad materiam.intellectus vero secundum rationem eius primariam separationem a materia. Ex hoc apparet sol.dico enim ꝙ quia motor intelligibiliũ formarum cum sit separatus: ꝙ conuenit intellectui. ideo potest dici intellectus. Motor autem in sensibus non conuenit dici sensus:qm̃ sensus secundũ eius primariã rationẽ importat materiã vel habitudinẽ ad illã:ideo nõ debet dici sensus. Sed hæc sol.stare non potest : quoniã tunc deus non posset dici primũ alterãs nec primum mouens:cum denominatiões plus includant habitudinẽ ad materiam quã sensus. Ideo pro me & ipsis debes scire quod actio est duobus modis.vna cuius passio sibi respondens secundum rationem eius quiditatiuam est indifferens entibus materialibus & separatis a materia sicut motio.dicim⁹ enim ꝙ moueri est indifferens tam materialibus quam immaterialibus saltem secundũ Analogiã. dicit enim Aristo.12.meta.tex.com.36. ꝙ primum mouet:vt appetibile & intelligibile:& relique mouentur: vt appetẽtes: intelligentesq́ꝫ illud primũ.& sic ratio ipsi⁹ moueri est indifferẽs reb⁹ physicis & abstractis. Alia est actio:cuius passio sibi correspondens secundũ rationẽ eius formalem est conueniens tantum entibus trãsmutabilibus physicis & nullo modo separatis: nec vniuoce nec analogice nisi forte transumptiue. Verbi gratia,generatio isto modo dicitur:quoniã generari non conuenit aliquo modo eternis & separatis substantijs nisi forte transumptiue sicut Pla.fingit in Thymeo. Hac distinctiõe posita. dico ꝙ agẽs separatũ potest denominari ab illa actiõe:cuius passio est indifferens.& ideo de⁹ dicit̃ primus motor: primus amator creator & multis alijs denomi-

nationibus. Non aũt debet dici primus generator nec primus alterator vt dixi arguendo: q̃m passiones illarũ actionum sunt proprie rebus physicis: quia ergo ipsum sentiri tantũ cõuenit rebus materialib⁹: ideo deus nõ potest dici sensus nec agens nec patiẽs. Sed hic adhuc animus non quiescit: quoniã aliquis vellet scire causam diuersitatis. Dicẽdũ ergo quia actio & passio sunt opposita: ideo sunt vnius cognitionis, & vnius rationis: ideo si in aliquo genere entium nõ inuenitur ratio vnius oppositi nec ratio sui comparis nisi abusiue & metaphorice: vt dictum est. & tu considera. Ad secundam. q. latini fingũt ꝙ propter duo oportet ponere sensum agentem. Primum est propter dignitatem animæ intellectiuæ. quia em̃ anima intellectiua est multo nobilior anima sensitiua: ideo meruit habere & vim actionis & vim passionis. non sic de sensu. Secũdum est: quoniam phantasma agit immediate in intellectu. ideo requisiuit intellectum tanꝗ agens proximum & nõ commune: quia vero sensibile agit per medium in eius actione requiritur ipsum: & sufficit agens cõmune vniuersale. Sed istæ rationes videntur mihi nullæ: prima nõ: q̃m anima sensitiua est nobilior ipsa vegetatiua: ergo debuit habere aliquas præeminentias. modo si illa præeminentia est actionis: debuit habere vim actionis: & eo maxime cũ vegetatiua habeat vim agendi in obiectum eius. Secunda ratio nihil est: quoniam sicut propter phantasma agere immediate in intellectum est necessitas intellectus agentis: ita a pari propter medium actuatũ specie sensibili immediate agere in sensum: oportebit dare sensum agẽtẽ. & si nõ, adhuc quæstio remanet insoluta.

Ideo videt̃ mihi aliter pro nũc. prout colligit̃. 3. de a\~ia. cõ. 18. ꝙ actio intellectiua est trãsferre rẽ de genere in genus. vnde res in intellectu non habet tm̃ esse diuersum a seipsis specie. immo genere, prout sunt in materia. immo esse diuersum secundũ gen⁹. Dico ergo ꝙ licet aliqd possit agere virtute alteri⁹ ad aliqd diuersæ speciei, scilicet tãꝗ instrumẽtũ illius: attamen non ad aliquod diuersum in genere: ergo fuit necessariũ ponere intellectũ agentẽ tãꝗ ꝓximũ agẽs & ꝓpriũ intellectiõis. Sed adhuc est loc⁹. q. q̃m calor virtute substãtiæ agit nõ modo diuersum in specie: immo in genere: qa agit substãtia: vt instrumentũ substãtiæ. Dicendũ ꝙ ꝑ diuersum in genere: ego intelligo simpliciter sicut ens materiale & immateriale dicunt̃ diuersa in genere: eo qa sunt diuersa in materia: & tu cõsidera: q̃m in cõ. 18. declaraui hoc tertio de a\~ia. Ad tertiã. q. dicẽdũ, ꝙ prim⁹ motor est deus vel oẽs substãtiæ separatæ. intellectus em̃ poni nõ põt: q̃m ille secundũ ipsum. 7. meta. cõ. 31. in fine. nõ agit: ergo oportet vt sint oẽs motores separati. & primo & principalissime primũ simpliciter: ratiõe cuius oia agũt & mouẽt: eo quia ipso sunt & fiũt. Ad quartã dicendũ, ꝙ instrumentũ põt multis modis capi. qñq, scilicet ꝓ causa secũda quæ est principalis. attamẽ dicit̃ instrumẽtalis: qa agit tãꝗ causa secũda. Quãdoꝗ ꝓ causa quæ secundũ suã formã nõ agit illũ effectũ: sed ꝓut habuit impressionẽ a principali: sicut calor dicit̃. ipse em̃ secundũ suã formã nũꝗ aget substantiã: attamẽ secundũ ꝙ est instrumẽtũ principalis agẽtis agit formã substantialem. alios modos relinquo. dico ergo ad propositũ ꝙ sensibilia sunt instrumẽta primo modo: & sic ipsis instrumẽtis assimilat̃ effect⁹: licet secũdo modo nõ. Ad quintã. q. cõcedo, ꝙ sol⁹ de⁹ est causa principalis isto modo, ꝙ nec agit in se: vt instrumentum

mentum alterius:nec primo nec secundo modo. dico tamẽ quod multæ sunt causæ principales,id est nõ instrumentales secũdo modo.& sic potest probari ꝙ aliqua causa sit nobilior aliquo effectu. Et sic completa est tertia pars tractatus.

Oportet ergo vt illud quod Io.dimisit declaref, scilicet an def sensus agẽs in sensib⁹ interioribus.Dico ergo ꝙ sensuũ interiorũ quidã cognoscit simplicia & cõplexa:& discurrit & cõponit & diuidit:quidã simplicia tantũ. Sed quia sola cogitatiua cõprehẽdit cõplexa simplicia: discurrit cõponit & diuidit:ideo sola cogitatiua debet diuidi secũdũ agẽs & patiẽs.Operatiões eñ istæ nõ possunt esse nisi ꝓpter ista.verũ agẽs & patiẽs nõ sunt duæ res sed vna tantum.& in modo differens.ipsa eñ prout habet vim recipiẽdi põt dici patiẽs:prout habet vim agẽdi põt dici agẽs.attamẽ est vna met res simpliciter & oĩno:sicut eñ dici in reb⁹ materialib⁹ multotiẽs idẽ putaf agẽs & patiẽs. Causa aũt huius oppositionis est: qm̃ intellectus & cogitatiua nõ differũt nisi penes vniuersaliter & particulariter opare:secũdũ Auer. vult eñ ꝙ cogitatiua sit quædã ratio particularis: vt cõ.33. tertij.&.6.&.2.de aĩa.cõ.63,modo ista variatio nõ admouet rationẽ agẽdi & patiẽdi:ideo oportet sicut in intellectu daf ista multitudo:ita in cogitatiua:& licet Auer.nõ expressit:attamẽ dat intelligere hoc ꝑ simile in intellectu: & cũ oĩa hæc sint ita solutæ sunt duæ. q. quarũ prima fuit de exterioribus.vbi solutæ sunt iterũ tria quæsita:an scilicet secundũ:an sit aliquid aĩæ nostræ.& tertiũ an sit vnus oĩm.oĩa eñ ista ꝑ interemptionẽ sunt soluta:& cum ita sit:oportet nũc soluere ad.q.in principio inductas. Ad primã cõcedo cõclusiões ratiõis & cõfirmatiõis,ꝙ scilicet def aliquod agens in sensib⁹ omniũ sensationũ: sicut motor oĩbus cõis: attamẽ istud nõ debet dici sensus agẽs.Itaq; dicendũ est,ꝙ vbicunq; datur patiẽs datur agẽs:nõ tñ oportet vt semꝑ vbi datur patiẽs detur agẽs eiusdẽ rationis:vt patet.nã datur materia patiẽs: nõ tamẽ datur materia agẽs:licet in natura intellectuali valeat:si datur intellectus possibilis,debet dari aliquod agẽs quod põt & debet dici intellectus propter rationẽ iam tactã.

Ad secundã dicendũ,ꝙ a forma caloris proueniũt operatiões diuersæ virtutæ diuersorũ:vt iam declaraui.virtute eñ motoris separati ꝓuenit operatio spiritualis:virtute eius absolute prouenit operatio materialis. & sic ꝓut est instrumentũ diuersorũ põt esse principiũ diuersarũ operationũ:specie & gñe diuersarũ. Ad tertiã Alber.dicit ꝙ illud tm̃ habet veritatẽ in potẽtijs passiuis. Sed hæc solutio nõ videf tuta: qm̃ ꝑ istã propositionẽ Arist.intẽdit probare primũ motorẽ esse. modo si ita esset non probaret illud.Ideo dico ꝙ sensibilia habẽt id virtute cuius extrahuntur de potentia ad actum:quod tamen non est aliquid animæ nostræ: sed motor separatus vt declaraui.istud enim extrahit sensibile de potentia ad actum.pro quanto virtute eius vt instrumentũ agit:sine cuius virtute agere nõ posset. Ad quartã nego antecedẽs:qm̃ cõpositio phãtastica est trãsferẽdo rẽ de genere in genus:vt dixi.sed cõpositio sensibilis est transferendo de specie in speciẽ vt apparet. Vel dicas ꝙ hac de causa oportet vt detur aliquod agẽs separatũ oĩbus cõmune:vt dictũ est. Ad quintam dicendum,quod dictum illorum intelligitur in physica & naturali transmutatiõe;cuius nõ est sensatio, non enim est cum abiectione

cõtrarij vt scis. Ad sextam dicendũ, ꝙ illud est verum in eodẽ genere principij. sic qđ si fuerit aliqua res actiua in materia. dico qđ illa si erit a materia abstractior erit plus actiua. Sed in diuerso genere principij non oportet: cuius instantia est etiam secundum Ioan. quoniam intellectus possibilis est abstractior calore. attamen non est actiuior: quoniam non sunt vnius generis principij. Ad septimam dicendum, quod iudicium de re simplici & incõplexe comprehensa est opus patientis quicquid sit de re complexa. Ex his admouentur quidã probantes illam esse animæ nostræ aliquid. dico enim quod si daretur sensus agens concurrens tanꝙ principium particulare ad actum sentiendi: oportet vt esset aliquid animæ nostræ omnino: quia ergo illæ rationes supponunt illum esse hoc modo: ideo omnes sunt solutæ. Eodem modo tolluntur quasi de vnitate & pluralitate illius: omnes enim fundant se super illus esse. modo cum dictum sit & declaratum illum non esse: ideo admouentur omnes.

Et sic compleuit hunc tractatum. 14. Iunij. 1495. quem volui facere tantum: vt Io. contradicerem: & propterea eum appellare bonum est tractatum de errore Io. de sensu agente. ad quem rogo videntes ipsum: vt non velint moueri passione & ira. est enim studium philosophorum omnino remotum ab his: sicut dicit Arist. primo cæli. & Auer. com. 101. sed velint bene imspicere dicta Aristo. & Auerro. & fundamenta posita hic: & colligare quædam cum quibusdam & in eis superconsiderare, & post: si me dignum reprehensione inuenerint: iustum est me condemnare. duobus enim existẽtibus amicis sanctum est præhonorare veritatem: sicut Aristo. in. 1. ethicorum. Si vero non, oro eos vt velint addere meis dictis: & ea reddere multo plus sufficientia: quoniam in rei veritate propter negocia: & maxime continuas lectiones quas publice lego: nõ potui vacare secundũ totũ posse meum: sed interrupte, scilicet quãdoꝙ & qñꝙ nõ. & tu scis quod studium debet esse frequẽs. Mi ergo Hieronyme: qui me sæpe: & tãto tempore rogasti: accipe hoc opus: & teneas ipsum: quoniam in rei veritate quando videbis & considerabis: multa bona tetigi ibi. Et tu qui coegisti me ad hoc: sis fautor secundum tuum singulare ingenium: quoniam profecto inter meos discipulos: non parum ingenium tuum claret. Vale: & mei sis memor.

Finis.

In prima disputatione.

In secunda disputatione.

In tertia disputatione.

In quarta disputatione.

Finis quæstionum.

Suscipe candide lector librum intitulatum Destructio destructionum Auerro. cordub. cum commentarijs Nicolai Niphi: nuperrime emendatum ac deniq; ab omni macula & menda denudatũ, Lugduniq; impressum per Theobaldum Paganum. M.D.XLII.

Regestum.

Aa.Bb.Cc.Dd. Ee.Ff.Gg.Hh.Ii.Kk.Ll. Mm.Nn.Oo.Pp. Qq.Rr. Ss.Tt.Vv. Xx.Yy. Zz.Aaa. Bbb. Ccc.Ddd. Eee.Fff. Ggg. Hhh.Iii. Kkk.Lll. Mmm.Nnn.Ooo.Ppp. Qqq.Rrr.Sss. Ttt.Vvv.Xxx. Oẽs sunt quaterniones, præter.Xxx qui est duernio.